

The
Robert E. Gross
Collection

A Memorial to the Founder
of the

*Lockheed Aircraft
Corporation*

Business Administration Library

University of California
Los Angeles

R.

Greif

Standort: *Deutsches Institut für
Rechtsgeschichte*

SCRIPTORUM DE IURE NAUTICO ET MARITIMO FASCICULUS.

I. Fr. Stypmanni Ius maritium et nauticum. R. Kuricke De adsecurationibus diatriben, et I. Loccenii Ius maritium complexus. Praef. I. G. Heineccius. Halae Magd., Sumt. Orphanotrophi, 1740; XXIII-1052, (106)pp.; in-4; contemp. vellum; good copy.

A very important compilation of three 17th century works on maritime law, collected by the learned Heineccius.

The book of Stypmann was published for the first time in 1652. The author was a jurist from Sweden.

Kuricke's work is titled: Ius maritimum Hanseaticum, the "De adsecurationibus diatriben" stated on the title forms only a very small part of the work and there is a third part titled "Resolutio quaestionum illustrium ad ius maritimum pertinentium". The work starts with the maritime rules of the Hansa in German as composed in 1614, together with the Latin translation and extensive commentaries. The book was first published in 1667.

Loccenius was professor at Uppsala, his work appeared for the first time in 1650.

Although these three works are entirely neglected by Sabin, they are of great interest as Americana. There are references to Usselinck's Swedish West-India Company, the colonisation efforts of the Duke of Brandenburg, the Dutch and English East- and West-India Companies, to Grotius' Mare Liberum, to the works of Acosta, Mendoza, Selden, etc., treatises on the pretended rights of the Spanish and Portugueses on the Indies, further on shipwreck, pirates, maritime insurance, and so on.

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that this is crucial for ensuring the integrity of the financial statements and for providing a clear audit trail.

2. The second part of the document outlines the specific procedures that should be followed when recording transactions. This includes details on how to handle receipts, invoices, and other supporting documents, as well as the proper way to enter data into the accounting system.

3. The third part of the document addresses the issue of reconciling accounts. It explains why regular reconciliations are necessary to identify and correct any discrepancies between the company's records and the bank's records, and provides a step-by-step guide for performing these reconciliations.

4. The final part of the document discusses the importance of reviewing and approving all financial records. It stresses that this is a key responsibility of management and that it should be done on a regular basis to ensure that the records are accurate and complete.

SCRIPTORVM

DE

FASCICVLVS

ET NAVTICVM

DIATRIBEN

ET

COMPLEXVS.

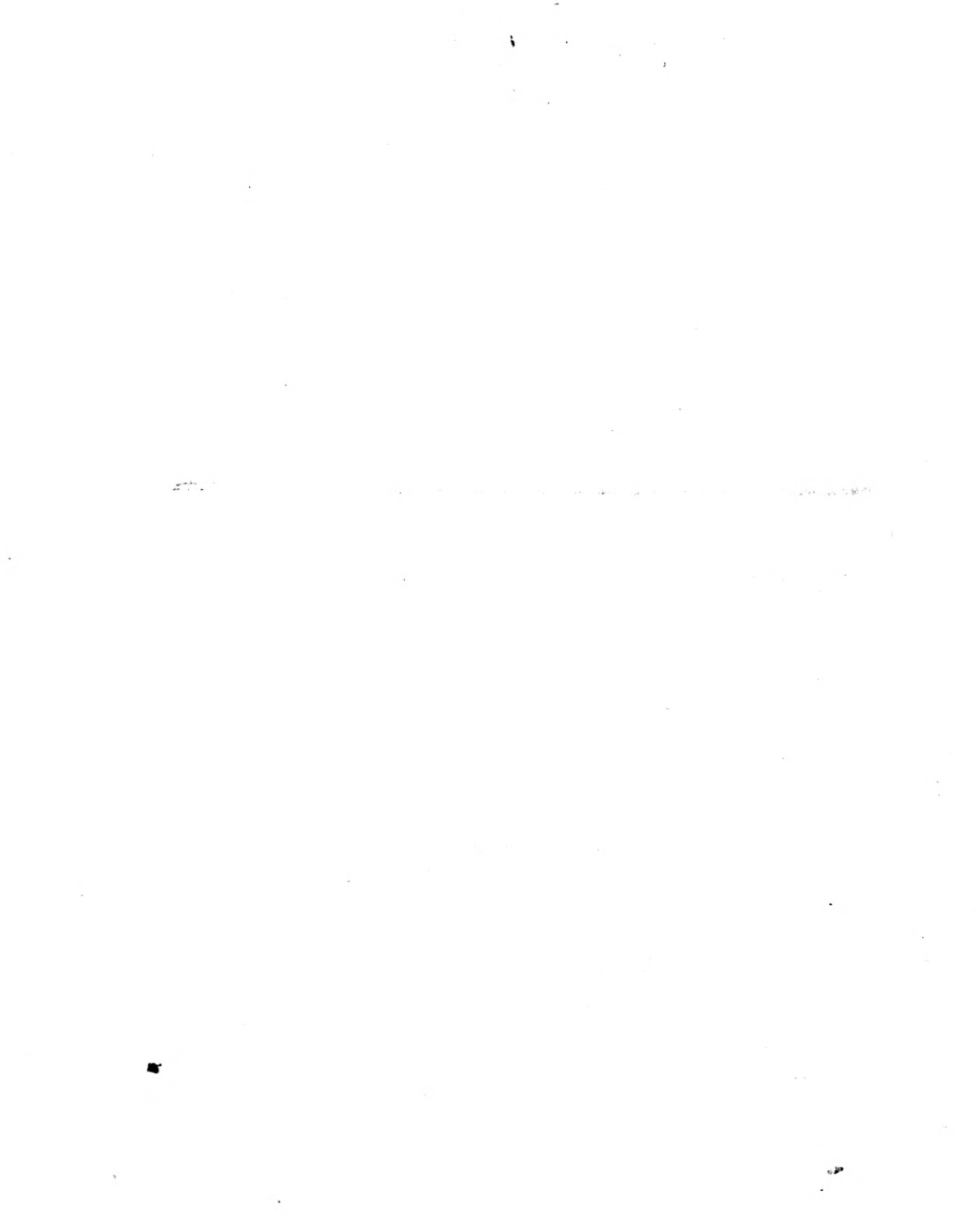

DE IVRISPRVDENTIA, DIVINARVM HVMANARVMQVE
RERVM NOTITIA,
PRAEMISIT

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

FLORENTISSIMARVM
PER GERMANIAM NOSTRAM RERVM
PVBLICARVM

ET
EMPORIORVM CELEBERRIMORVM

LVBECENSIS
HAMBVRGENSIS

AC

BREMENSIS
CONSVLIBVS SYNDICIS
AC SENATORIBVS

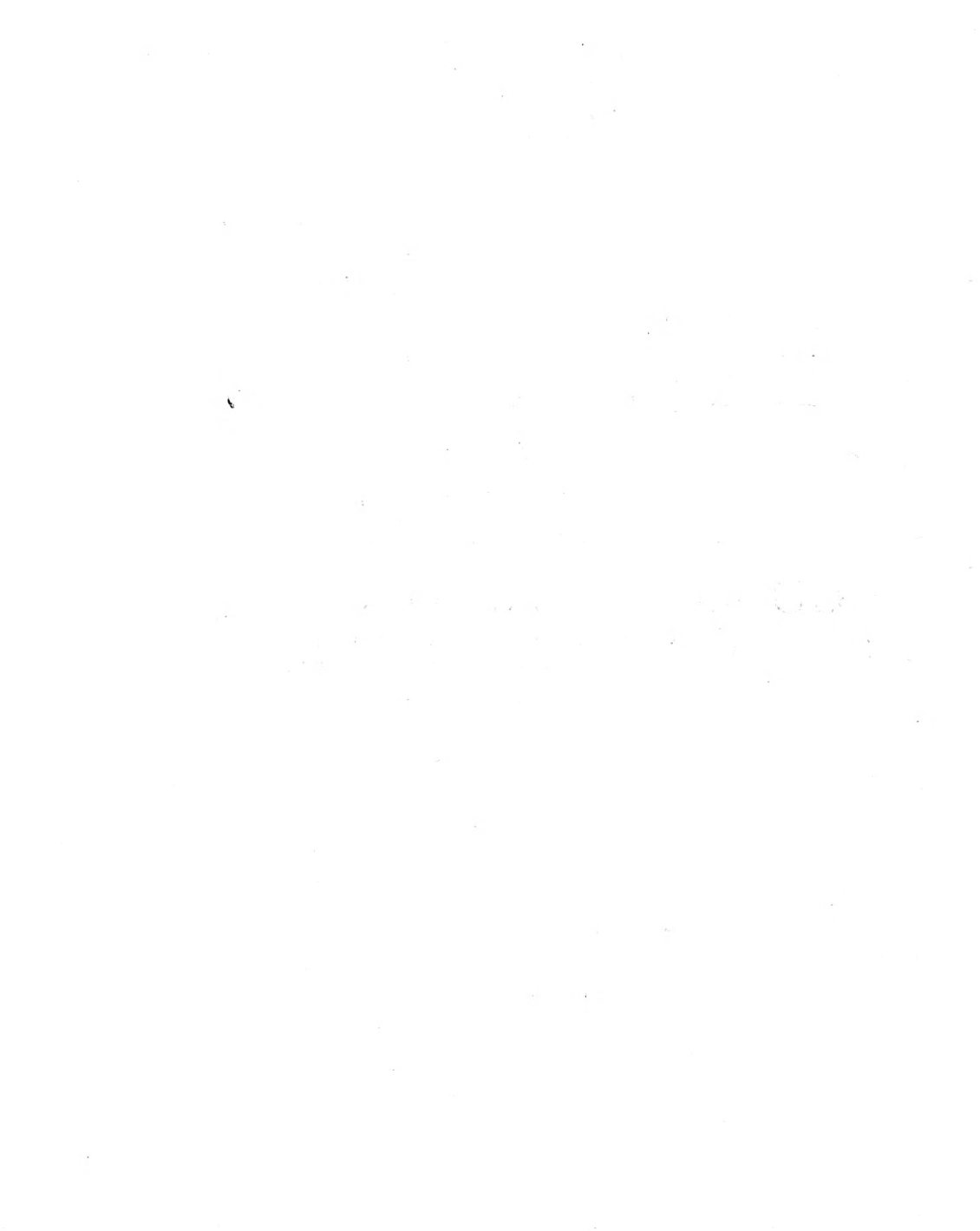
VIRIS

MAGNIFICIS AMPLISSIMIS ET DOCTRINAE
PRVDENTIAEQVE
LAVDE EXCELLENTIBVS

HVNC SCRIPTORVM IVRIS MARITIMI AC NAVTICI
FASCICVLVM

D. D. D.

IO. GOTTL. HEINECCIUS IC.

VIRI

*MAGNIFICI, AMPLISSIMI, PRU-
DENTISSIMI.*

Dum hi de iure nautico et maritimo li-
belli, quos vno fasciculo iungendos
existimaui, me potissimum impul-
sore, praelis nostris de nouo exeunt: non fue-
re profecto, quibus ego illos et iustius, et li-
bentius, quam *VOBIS, VIRI MAGNI-
FICI et AMPLISSIMI*, more ordinis no-
stri hominum, nuncuparem. Est enim ea splen-
didissimarum vestrarum ciuitatum felicitas, ut

*iam inde veluti ab incunabulis suis cum aequis-
simis legibus, libertate, opibus, tum com-
merciis et disciplina nauali, prudentissime con-
stituta, vnae omnium maxime floruerint. Eae-
dem tamquam Germaniae ocelli, hodie etiam in
boreali eius parte magis, quam vllae aliae, ad-
eo praesulgent, vt qui vrbes vestras lustrant,
iis Rhodus, Athenae, Corinthus, emotae
sedibus suis, Lubecam, Hamburgum et Bre-
mam migrassè videantur. Quod singulare,
ac trigae huic florentissimorum emporiorum
veluti proprium decus tanto magis omnino
admirandum est, quanto illud difficilius con-
seruari, rerum ciuiliū periti animaduertunt.
Quae enim respublicae opes ac magnitudinem
suam commerciis diligenterque excultae rei
nauticae debent, eae ipsis nauibus quodammo-
do similes sunt, nec minoribus plerumque flu-
ctibus, quam illae, iactantur, ac proinde ea-
rum permultae, quas olim excelssissime floruis-
se accepimus, non admodum diuturnam illam
felicitatem habuerunt. Vestrae ciuitates,*

VIRI

*VIRI MAGNIFICI AMPLISSIMI-
que, tot iactatae tempestatibus, quae vel
communi Germaniae, vel illis prope solis in-
cubuerunt, stupendo Dei beneficio saluae ad-
huc semper fuerunt, et feliciter tenuerunt por-
tum, et maiorum suorum laudem in hodie-
rum diem, difficillimis temporibus, pruden-
tissime tuentur. Haec qui paullo considerat
accuratius, non potest, quin VOS potissimum,
VIRI MAGNIFICI AMPLISSIMI-
que, vestraque collegia Senatoria simul maxi-
me suspiciat atque admiretur. VESTRIS
enim consiliis, VESTRAEque prudentiae,
si a diuino nutu ac arbitrio discesserimus, id de-
bent ciuitates patriae, vt bonis, maiorum vir-
tute partis, perfruantur, et veluti per damna,
per caedes ab ipso ferro opes animosque ducant.
Quemadmodum ergo praecipua laude fertur gu-
bernator, qui nauem ex hieme marique scopu-
lo seruat incolumem: ita non potest non VE-
STRA singularis existimari prudentia, quo-*

rum sapientissimis consiliis respublicae vestrae ex tot tamque grauibus procellis non modo ad incolumitatem peruenerunt, sed et hodie, ad plaudente uniuersa Germania, feliciter conseruantur. Habetis, quae de VOBIS, vestraeque rectrice prudentia sentiam, VIRI MAGNIFICI atque AMPLISSIMI, idque mihi suffecturum apud VOS arbitror, ad hoc consilium VOS hac epistola publice adloquendi, excusandum. Satis enim me pudorem meum purgasse putauero, si eam uenerationem, qua et VOS et florentissimas ciuitates vestras semper sum prosequutus, tandem in calamum prorupisse, vere dixerim. Accedit, quod ipsi libelli, qui oculos vestros subeunt, ad ius maritimum et disciplinam naualem, id est, ad peculiare illud VOBIS decus, pertinent, eoque in genere sapientiae ciuili VOS ita excellitis, ut, quae iurisconsulti de illo praecipunt, ea VOS in usu quotidie habeatis, nemoque VOBIS aequiore Ioue de illis scriptionibus iudicare

care posse videatur. Denique nec illud omit-
tendum fuerit, in eo potissimum elucere pruden-
tiam VESTRAM, quod cum eximiis illis
rerum publicarum vestrarum praesidiis, quae
istae ex commerciis et re nautica petunt, incre-
dibilem bonas litteras et quaeuis optimarum
artium studia fouendi prouebendique sollicitu-
dinem coniungendam existimetis, et Athenar-
um exemplo non modo optime instituta gymna-
sia habeatis, sed et quotannis iuuenes complu-
res omni litterarum genere non leuiter tinctos,
sed bona fide imbutos, emittatis in academias,
qui sane aliis exemplo atque incitamento esse
solent ad doctrinae solidioris praecepta a nobis
capeffenda. Quod quum ipse in academiis, in
quibus tot annos iurisprudentiam publice do-
cui, satis expertus sim: non potui diutius co-
hibere adfectus magnitudinem, nec temperare
stilo, quin VOS eo nomine publica adloquu-
tione collaudarem, collegiis vestris illam vir-
tutem ac prudentiam, ciuibus vero populisque
VE-

VESTRIS tales patriae parentes magnopere
gratularer, Deum simul precatus, ut rerumpu-
blicarum *VESTRARVM* felicitatem non so-
lum integram seruare, sed et subinde maximis
auctibus prouehere atque amplificare velit, ad il-
lum usque decretorium diem, qui hauriet hoc ae-
uum, vniuersumque terrarum orbem, exacta
saeculorum serie, abolebit. *Valete VIRI*
*MAGNIFICI AMPLISSIMI*que, et
res vestras feliciter agite. Halae Magdebur-
gicae V. Non. Maias anno erae Christianae
MDCCXXX.

ERVDITO LECTORI

S. P. D.

IO. GOTTL. HEINECCIUS, IC.

Factum haud mediocrem plerisque semper redolere visa est iurisprudentiae definitio, quippe quam VLPIANVS *diunarum humanarumque rerum notitiam, iusti iniustique scientiam esse*, parum modeste adfirmavit a). Nec mirum profecto est, eam philosophis potissimum mouisse bilem, et vel maxime conflasse aemulationem istam acerrimam, quae inter iurisconsultos et philosophos quam diutissime intercessit. Tantum enim abest, vt hi eam laudem iurisprudentiae cum disciplinis suis communem esse fateantur, vt inualam esse conquerantur possessionem suam, et tantum non interdicto, vel *unde vi*, vel *vti possidetis* saltem, aduersus iurisconsultos experiantur. Et sane, si dicendum, quod res est, tam antiquam esse animaduertimus philosophorum possessionem, vt ipsa propemodum philosophia hac definitione sua non sit antiquior, et, ex quo tempore illius studium in Graecia feruere coepit, semper ea siue sapientiae, siue philosophiae, definitione vsi sint philosophi. Primus PYTHAGORAS, cui et pulcherrimum istud ipsius philosophiae nomen debemus, sapientiam, quam profitebatur, *θείων τε καὶ ἀνθρώπων πραγμάτων γνῶσιν*, *diunarum humanarumque rerum notitiam esse*, dicebat. b) Eandem definitionem deinde et reliquos sapientes cum ipso philosophiae nomine

a 2

ado-

a) l. 10. §. 2. D. de iust. et iur.

b) Mich. Psell. Comment. ad quinque voces, init.

adoptasse, animaduertimus, c) eaque postea ita increbuit, vt philosophia, et rerum diuinarum humanarumque notitia, pro iisdem omnino acciperentur.

Neque existimandum est, philosophorum parum interfuisse, saluane sibi esset tam honorificae definitionis possessio, an iurisconsulti eam veluti simul possiderent. Ea enim illi freti, et tam late proferebant artis suae terminos, vt illam ne iisdem quidem, quibus hoc vniuersum, finibus circumscriptam dicerent: et sibi non hominum, sed Deorum immortalium nomen atque honorem deberi, liquido demonstrabant. Prius iam olim his verbis tradidit PERICTIONES, Pythagoricus, apud STOBAEVM; e) *Σοφία περί πάντων τὰ γένη τῶν ὄντων ἐστέταται. Οὕτως γὰρ ἔχει σοφία περί πάντα τὰ ὄντα, ὡς ὄψις περί πάντα τὰ ὄρατα, καὶ ἀκοὴ περί πάντα ἀκροατικά.* *Sapientia circa omnia in vniuersum, quae existunt, est occupata. Ita enim sapientia se habet circa omnia entia, quemadmodum visus circa omnia visibilia, et auditus circa omnia audibilia.* Et ne quis forte putaret, ad ea tantum, quae sensibus percipimus, eam pertinere philosophorum notitiam: PYTHAGORAS ET PLATO solum Deum, eaque quae expertia sint materiae, *καθώς ἔντα* adpellabant, f) ac proinde in earum rerum contemplatione vel maxime versari philosophi studium, naturalia vero non aliter, quam *κατὰ τῶν ὑπὲρ φύσιν μετέχουσιν*, *quatenus diuinis,*
et

- e) Cicero *de Finib. Lib. II. Cap. 12.* Strabo *Lib. I. Geograph. p. 3. edit. nouiss.* Philo *de congressu quaer. erud. grat. p. 435.* Plutarch. *de placit. philos. p. 874. Tom. I.* Max. Tyr. *Dissert. Platon. XVI.* Pachymer. *Introd. ad philosoph. Cap. II.*
- d) H. Casaubon. *in Strabon. Lib. I. p. 3.*
- e) Stob. *Serm. Ethic. Cap. I.*
- f) Iamblich. *vit. Pythag. Cap. XXIX.* Nicomach. *Arithmet. Cap. I.* et ex recentioribus Iac. Thomaf. *pererudita Dissert. de Pythagorica philos. definitione,*

et quae supra naturam sunt, participant, ad disciplinam suam pertinere, adseuerabant. g) Ac proinde philosophiam non magis, quam ipsum Deum, finibus quibusdam terminari contendebant.

Deinde, quum in mortalem vix cadere videretur tam prope infinita rerum diuinarum humanarumque rerum scientia: philosophi, dum omnia nosse sibi visi sunt, se ipsos nosse desierunt, adeo, vt se, ad illud sapientiae fastigium enixos, non homines amplius, sed Deo similes, Deo pares, quin vere Deos esse, turpiter iactarent. Hinc illa HIROCLIS: h) *πρῶτον ἐν ἀγαθὸν δεῖ γένεσθαι, καὶ τότε θεόν.* *Primum probum fieri decet, indeque Deum.* Qui auctor et alibi, i) finem vltimum philosophiae esse τὸ θεοποιεῖσθαι, *Deum fieri*, discrete adfirmat. Eodem in luto et alios, qui in Pythagorae verba non iurauerant, haerere videas. Nam et SIMPLICIUS, k) finem, ad quem philosophum contendere oporteat, esse ait, extremam illam ac perfectissimam felicitatem, quam adsequutos ARISTOTELES non homines, sed Deos, adpellandos esse censuerit. Et similia fere apud EPICETVM, l) SENECAM, m) ceterosque familiarum paene omnium philosophos, n) occurrunt, maxime tamen apud recentiores illos, qui philosophiam quamdam sublimiorem adfectantes, ad tantum diuinae istius virtutis vel ἀποθεώσεως gradum peruenisse sibi aliisque videbantur, vt si PHILOSTRATI, EVNAPII, MARINI, aliorumque

g) Simplic. *Commentar. de Praedicabil. init.*

h) Hierocl. *in aur. Pythag. carm. praef. p. 7.*

i) Idem *ad vers. 69. p. 310.*

k) Simplic. *Comment. in Aristot. categor. prooem.*

l) Arrian. *Dissert. Epictet. Lib. II. Cap. 15.*

m) Seneca *Epist. XLVIII.*

n) Scheffer. *de nat. et constit. philos. Ital. Cap. VII. p. 44. sequ.*

rumque eiusdem furfuris scriptorum elogia euolueris, non homines, sed Deos, ab iis describi, laudibusque in caelum euehi, sis existimaturus. Vt alia praetermittamus eius ἀποθεώσεως exempla: cui, quaeso ignotus est Apollonius iste Tyanensis, impostorum, quos vmquam sol adspexit, turpissimus? Is vero PHILOSTRATO o) modo δαιμόνως τε καὶ θεῶς, modo θεός, adpellatur, quippe qui ὑπὲρ πάντα τὰ ἐν γῆ super omnia terrestria cum ipsis Diis commercium habuerit, p) vt, ex CYRILLI q) sententia, id vnum egisse videatur rabidus iste aduersus Christum canis, vt Apollonium suum, veluti Deum quemdam, venerabilem omnibus faceret, atque admirandum. Adeo philosophis non modo perhonorifica, sed et fertilis fuit illa disciplinae suae definitio, ob quam sibi et infinitam sapientiam, et naturam diuinam, atque ab omni labe seiunctam, vindicare iure videbantur.

Quae quum ita sint, fieri profecto non potuit, quin homines illi, sui plenissimi, grauiter succenserent VLPIANO, hanc sapientiae definitionem, philosophiae ereptam, iuris prudentiae suae vindicanti: maxime, quum, eum disciplinam suam tanto elogio multo digniorem, quam philosophiam, iudicare, legerent, eique adeo periisse frontem animaduertent, vt scribere non dubitaret: r) *Cuius iustitiae merito quis nos sacerdotes adpellet. Iustitiam namque colimus, et boni et aequi notitiam profitemur, aequum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, bonos non solum metu poenarum, verum etiam praemiorum exhortatione efficere cupientes, VERAM, nisi fallor, PHILOSOPHIAM, non SIMVLATAM, adfectantes.* Quid enim aliud

o) Philostrat. *de vita Apollon. Tyan. Lib. I. Cap. I. p. 4.*

p) Idem *Lib. VIII. Cap. 7.*

q) Cyrill. *adu. Iulian. Lib. III. p. 88.*

r) *L. I. §. 1. D. de orig. iur.*

aliud hic agere dicas VLPIANVM, quam vt philosophis *simulata*; folis legum interpretibus *veram philosophiam*, ac genuinam *rerum diuinarum humanarumque scientiam* tribuat? Quod sane eo indignius facinus videri potuit philosophis, quo certius sibi constare existimarunt, artem nostram arctissimis circumscriptam esse limitibus, eosque, qui in illa consenescant, non in diuinarum humanarumque rerum contemplatione, sed in litibus, quae de stillicidiis, aqua pluuiæ arcenda, finibus regundis, similibusque caussis priuatis, oriri solent, componendis versari. Quam quidem res tam leues diiudicandi facultatem si quis *rerum diuinarum humanarumque scientiam* dicendam existimet, eum illi vix integrae mentis esse, arbitrabantur.

Quamobrem nemo, credo, mirabitur, tantum philosophorum odium paullatim incurrisse iurisconsultos, vt eorum paene numquam sine quadam indignationis atque inuidiae significatione meminerint. At nescio tamen, an quemquam sibi magis infensum habuerint, quam LIBANIVM, qui non solum in orationibus, pridem editis, s) frequentem nobilissimorum adolescentum ad Berytensem scholam concursum cor sibi exedere, perspicue ostendit, sed et in alia, t) a IO. ALB. FABRICIO u) primum edita, perlongam ea de re querelam instituit. Non aliam enim causam, cur vulgo *Capòs*, seu *molestus* adpellatur, comminisci se posse, ait, quam quod miseram temporum suorum conditionem aegrius ferre, et aliquando de ea conqueri soleat. Inter ea vero, quae efficiant, vt eum ipsius paene vitae poeniteat, nihil esse fatetur, quod maiorem sibi adferat molestiam, quam quod artem
suam

s) Liban. *Orat. XXVI.*

t) Liban. *Orat. in eos, qui eum molestum adpellabant. Cap. XXI.*

u) Fabric. *Biblioth. Graec. Vol. VII. Lib. V. Cap. IX. p. 196.*

suam sophisticam, id est, coniunctum cum philosophia eloquentiae studium, euilescere, et iurisprudentiae postponi, animaduertat. Sed ipsa fortassis hominis biliosi verba hic legere operae pretium fuerit: εἰ δὲ δὴ, inquit, καὶ τὰλλα μὲ πάντως Φίλον ἐποίησε τοῖς παροῦσιν, ἔκ ἂν με καὶ μόνα τὰ περὶ λόγους εὐκότως ἐξεπολέμωσεν; οἱ πάλαι μὲν ἤσραπον· νῦν δ' εἰσι σκοτεινοὶ. καὶ πάλαι μὲν ἔλιπον τὴν πανταχόθεν νεότητα, νῦν δ' ἔδεν εἶναι κέρριστα. ἀλλ' οἱ μὲν εἰκέναι δοκῶσι πέτρας, εἰς ἃς ὁ σπείρων μαινέται, προσαπολλύς τὴν σπύραν. καρποὶ δ' ἑτερόθεν ἀπὸ τῆς Ἰταλῶν Φωνῆς, ᾧ δέσποινα Ἀθηναῖα, καὶ τῶν ΝΟΜΩΝ, ἧς ἔδει πρότερον φέροντας τὸς ἐπισημένους ἐσάναι, πρὸς τὸν ῥήτορα βλέποντας, ἀναμένοντας τὸ, ᾧ ἔτος, ἀναγίνωσκε. *Verum licet etiam reliqua omnia ita comparata essent, ut contentus esse rebus praesentibus possem: nonne merito vel ea sola, quae ad eloquentiae studia pertinent, me grauissime exacerbarent? Olim enim (declamationes nostrae) fulminis instar effulgebant: hodie quasi tenebris sunt inuolutae. Olim undequaque confluentes iuuenes trahabant: hodie vero contemnuntur. Atqui saxis isti similes esse videntur, in quae coniiciens semen, furere merito dicatur, et operam et semen perdens. Aliunde autem nunc expectantur fructus, a Romana nimirum, o alma Minerva, lingua, LEGIBVSQUE, quas olim eorum peritos adferre (ad sophisticam,) oportebat, stantesque, et in rhetorem intuentes expectare mandatum eius: HEVS RECITA. Hinc nimirum illae lacrymae. Quid enim acerbius contingere potuisset hominibus istis δαίμονις, θεοῖς, quin θεοῖς, quam quod regnum suum, in quo se antea iactauerant, euersum viderent? Quid tristius paterentur, quam quod iurisperiti, quos olim eorum iussa capeffere oportebat, iam summis honoribus fungerentur? Hinc pergit homo: x) ἤδη δὲ καὶ ἰπογραφεῖς ἐν ταῖς μεγίσταις ἀρχαῖς, ὁ δὲ τὸ λέγειν ἀντ' ἐπιεικῶς μαθῶν ὑπ' ἐκείνων καταγελάται, καὶ αὐτὸς ὀδυρεται. Immo et amanuenses maximos hodie magistratus obtinent: ille vero, qui loco studii istius, (Latinae*

x) Liban. *ibid.* p. 96.

tinae linguae et LEGVM,) *dicendi facultatem sibi comparavit, de-
 ridetur ab istis, ipse vero animi aegritudine conficitur.* Id vero
 non modo miserum, verum etiam miserrimum! vt adeo
 non miremur, LIBANIVM, inuidia paene ruptum, demum
 bilem omnem ita euomuisse: γ) τῶν τοίνυν καλασμένων σημείων,
 τρεψασμένων μὲν τὸν Ἑρμῆν, τρεψασμένων δὲ τὰς Μῦσας, τὴν δ' ἔσαν τοῖς
 περὶ ἐκείνας εὐδαιμονίαν εἰς αὐτὰ μεταθέντων, καὶ τῶν μὲν τιταπεννομέ-
 νων, τῶν δὲ τὰς γνάθους Φυσάντων, ἀγωνακτεῖ τις, εἰ τῆς τέχνης ἀχρήστῃ
 μοι γεγενημένης ἀλγῶ. *Quum ergo ista, quae dicere solemus signa,
 in fugam Mercurium, in fugam Musas quoque verterint, eamque
 felicitatem in se transfulerint, atque hae quidem abiectae iaceant,
 illa autem, (linguae, legumque Romanarum studium,) super-
 be malas instent: an quisquam, quaeso, aegre ferre potest, me
 grauissimum dolorem inde persentiscere, quod ars mea inutilis mi-
 hi fuerit reddita?* En verba non philosophi, sed ex vltima fae-
 ce hominum hominis, luminibus suis vicini aedibus officii,
 conquerentis. An vero id pertinebat ad rempublicam, iuris-
 consultis viam ad dignitates intercludi? An inde pestis orbi
 Romano imminebat, quod adolescentes, iurisperitia iam
 probe imbuti, non amplius ad sophistarum declamationes
 confluerent, expectarentque illud stolidissimum mandatum:
 Ω ΟΥΤΟΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΕ, sed in foro, ipsoque palatio, se ad ca-
 pessendam rempublicam praepararent? Laudandi potius
 erant, qui tum animum adpellebant ad iurisprudentiam, quod
 industria sua effecissent, vt et artem suam a contemptu vin-
 dicarent, et ipsi ad summas in republica dignitates adspira-
 rent. Si enim laudi ducitur Epaminondae, quod, telear-
 cha a populo creatus, (quod munus Thebis eo vsque con-
 tentissimum fuerat,) effecturum se promitteret, vt is ma-
 gistratus in posterum honoratior haberetur, idque re ipsa
 b
 praec-

γ) Idem *Cap. XXII. p. 197.*

praestaret: z) quis non admiratione potius, quam odio, dignos iudicet saeculi istius iurisconsultos, qui, sola freti, quam imbiberant, legum scientia, creditas sibi reipublicae partes prudenter gerendo, id fuerant consequuti, ut non facile iudicaretur, plusne ipsi iurisprudentiae, an illis deberet iurisprudentia? At solos id momordit sophistas, genus hominum, ignavia et clamore cicadis simillimum, et quod tamen se solum reipublicae natum esse, incredibili fastu existimabat.

Sed de illa iurisconsultorum ac philosophorum aemulatione, cuius sexcenta passim vestigia in veterum monumentis exstant, alia se fortassis obtulerit dicendi occasio. Iam, ut ad iurisprudentiae definitionem, quae crabrones istos irritauerat, reuertamur: de ea tria potissimum in quaestione venire posse arbitramur: primum, cur VLPIANVS id, quod philosophiae proprium adhuc fuerat, vindicavit iurisprudentiae? alterum, an haec pars philosophiae recte dicatur? ac postremum, an vere adpelletur rerum diuinarum humanarumque notitia? De quibus omnibus sententiam meam, si operam mihi dederis, tanto minus ex amore ac odio dicam, quanto magis eorum causas procul habeo, utpote qui et iurisprudentiam amo, quam qui maxime; neque me unquam philosophiam odisse, memini. Primo itaque ii mihi videntur VLPIANO facere iniuriam, qui illum philosophiae, id est, ipsi rectae rationi bellum indicere voluisse, suspicantur, dum et hanc definitionem cum iurisprudentia sua communicavit, et iurisconsultos veram, non simulatam, philosophiam adfectare contenderit. Ab ea enim suspicione illum facile absolvent ipsa, quae ex eius operibus supersunt, fragmenta, in quibus et passim non leuia, sed expressissima scien-

z) Plutarch. *reipubl. ger. praecept. p. 80. Tom. II.*

scientiae philosophicae vestigia, a) et insigne illud philosophiae elogium, quod ea RES RELIGIOSA sit, b) existare animadvertimus. Et quid, quaeso, honoris per philosophiae definitionem iurisprudentiae accedere, potuisset existimare, si illam sapientiam, tamquam rem nihili, despexisset? At si philosophos, qui tum per orbem Romanum vagabantur, paullo consideremus accuratius: non mirabimur profecto, VLPIANVM iis abiudicasse rerum diuinarum humanarumque scientiam, eosque, tamquam simulatae cuiusdam philosophiae cultores, cane peius et angue fugiendos esse, iudicasse. Qui iis temporibus genus quoddam philosophiae, ex PYTHAGORAE AC PLATONIS placitis conflatae, sectabantur, ii non sapientiam tradebant, sed *τερατολογία*, vel, ut eleganter rem exprimit PLVTARCHVS, c) *Φασμάτων τε καὶ μύθων καὶ δεσιδαιμονίας ἀνάπλασι φιλοσοφίαν, καὶ εὖ μάλα ἐξουθενωμένην*, philosophiam laruis, fabulis et superstitionis daemoniorum cultibus refertam, atque adeo oppido lymphaticam: ac proinde, dum meras nugas, oracula, diuinationes, sacra telestica, lustrationes ac theurgias iactabant, non sapientia, sed detestabili superstitione, imbuere homines studebant. Magnus deinde iisdem temporibus atque vberimus erat Cynicorum proventus: sed quorum adfectata illuuius, maledicentia, ac inuerecundia nemini, cui frons nondum periisset, placere poterat, maxime quum totum illud philosophiae genus homines non ad
 b 2 . geren-

a) Eu. Otto *de Stoica iurisconsultorum philosophia p. 599. De VLPIANO, iurisconsultorum coryphaeo, praestat tacere, quam pauca loqui: tot tamque illustria huius disciplinae vestigia in fragmentis eius supersunt. Mentiar, nisi plus decem in unico titulo de iustitia et iure reperiantur.*

b) l. 1. §. 4. D. de extraord. cognitionib.

c) Plutarch, *de gen. Socrat. p. 580. Tom. II.*

gerendam rempublicam praepararet, sed ex societate humana ad brutorum veluti consortium seuocaret, ipsique illi sectatores Herculis, quales se iactabant, innumera quotidie stoliditatis ederent specimina. Qui porro peripateticorum nomine censebantur, ii non ea, quae in ARISTOTELIS doctrinis vera ac solida sunt, inculcabant, sed difficiles nugae, argutiasque ingenii magno pretio vendentes, coruos deludebant hiantes. Quid dicamus de grege illo Epicuri, cuius disciplina multo celebrior semper, quam ceterorum philosophorum fuit? d) Ii quoque, dum omnia referebant ad voluptatem, dum homines a republica rebusque gerendis ad segne otium inuitabant, e) dum denique pietatem erga Deum, et spem metumue aeternitatis omnem animis euellebant, nihil minus agere videbantur viris grauibus, quam vt homines meliores sapientioresque redderent. Equidem, qui masculam istam et ad res agendas magis ad commodatam Stoicorum sapientiam, quam iurisconsulti, tamquam summam, admirabantur, f) aliis praefendam existimabant, reliquis omnino videbantur sapere rectius: sed et illius Zenonianae familiae disciplina adeo illis temporibus oblanguerat, vt plerique solo habitu philosophi, et Curios simularent, et bacchanalia viuerent, seque ipsos circumferrent inutilis disciplinae exempla. Habes Sardos venales, alios aliis nequiores, in quos intuito VLPIANO, antiqui moris et singularis grauitatis viro, idem eueniebat, ac LVCIANO, g) qui domum, quam philosophia habitet, reperiri se non potuisse, fingit, eaque de re hanc fundit querelam:

Ποῦ

d) Laert. *Lib. X. segm. 9.* Cicero *de Fin. Lib. IV. Cap. 1.*e) Plutarch. *in illud: Δάθε βίωσας.*f) *l. 2. D. de legib.*g) Lucian. *in Reuivisc. seu Piscator. Tom. I. p. 395.*

Παῦ δὲ τὴν Φιλοσοφίαν εὔροι τις ἄν; ἢ γὰρ οἶδα, ἔνθα οἰκῆ καὶ τοῖς πάντοτε πολὺν ἐπλανήθη χρόνον ἀναζητῶν τὴν οἰκίαν, ὡς ξυγγενοίμην αὐτῆ. ἄτα ἐντυγχάνων ἂν τισὶ τριβῶνι περιβεβλημένοις, παρ' αὐτῆς ἐκείνης ἦκεν Φάσκωσιν, οἴόμενος εἶδέναι αὐτῆς, ἀνηρώτων, οἱ δὲ πολὺ μᾶλλον ἐμῷ ἀγνοῶντες, ἢ εἰδ' ὅλω; ἀποκρίνουσ' μοι, ὡς μὴ ἐλέγχουτο ἐκ εἰδότες, ἢ ἄλλην θυρῶν ἀπ' ἄλλης ἀπεδύκκειον. εἰδ' ἔγω γῶν καὶ τήμῃρον ἐξευρεῖν δεδύνημαι τὴν οἰκίαν. *Verum vbi quis philosophiam inueniat? Nescio enim, vbi habitat, quamuis longo circumerrauerim tempore, domum quaerens, ut eam conuenirem. Inde in quosdam vilibus amictos vestibus, barbasque prelixas gestantes, incidi, qui se ad eam conferre dicebant, quos scire ratus interrogavi. At illi eius rei me multo magis ignari nihil omnino responderunt, ne ignorantiae arguerentur, aut ianuam aliam pro alia ostenderunt. Ego vero in hanc usque diem domum inuenire nequiuī.* Et paucis interiectis h), vbi philosophos in arcem Atheniensium ad congiarium iis dandum vocatos fingit, tot ait confluisse,

Quot folia et flores nascuntur tempore verno,

arcemque plenam breui tempore factam hominum cum clamore confidentium, sed, iis lustratis, vbique adparuisse πῆραν, πάγονα, κολακίαν, ἀνηρωτίαν, βακτηρία, λιχνείαν, συλλογισμόν, Φιλαργυρίαν. *peram, barbam, adulationem, imprudentiam, baculos, edacitatem, syllogismum, auaritiam: vel ut alibi rem explicat, i) ὀργιλωτέρους μὲν τῶν κυνιδίων ὄντας, δειλοτέρους δὲ τῶν λαγῶν, κολακευτικωτέρους δὲ τῶν πιθήκων: ἀσελγεστέρους δὲ τῶν ἄνων, ἀρπακτικωτέρους δὲ τῶν γαλῶν, Φιλονεκωτέρους δὲ τῶν ἀλεκτρούων. homines caniculis iracundiores, leporibus timidiores, simiis blandiores, asinis petulantiores, rapaciores felibus, gallis denique gallinaceis pugnaciores.* An mirum ergo, *VLPIANVM* hominibus iis philosophorum nomen abiudicasse, neque eorum disciplinae,

b 3

quae

h) *Ibid. p. 414. sequ.*

i) *Ibid. p. 409.*

quae ipsis magistris ad virtutem tam parum profuisset, tribuere ausum esse *rerum diuinarum humanarumque notitiam*? Offensum sane illum fuisse talibus philosophorum moribus, et maxime inexplibili illa habendi cupiditate, qua plerique tum laborabant, vel ex solo insigni loco, quo philosophis, mercedem poscentibus, ius extra ordinem dicendum esse negat, satis intelligitur, vbi vir prudentissimus: k) *An vero, inquit, et philosophi professorum numero sunt? Non puto, non, quia non religiosa res est (philosophia,) sed quia hoc primum profiteri eos oportet, mercenariam operam spernere.*

At, inquis, vt illa philosophorum turba indigna philosophorum nomine visa fuerit: non illico tamen ipsa philosophia elogio illo suo priuanda, multoque minus iurisprudencia in istius locum surroganda erat, quippe cui minime omnium competere videtur philosophiae definitio. Sed hoc ipsam est alterum, quod in quaestionem venire praemonuimus. Hic vero denuo eorum desideramus iudicium, qui *VLPANVM* veluti interdicto *unde vi* conuenientes, eum philosophiam possessione sua deiecisse, aiunt. An enim, qui iurisprudenciam *rerum diuinarum humanarumque notitiam* esse contendit, philosophiae eo ipso suum decus, suamque laudem eripit? Non magis profecto, quam theologus, qui et ipse scientiam suam in contemplatione Dei rerumque diuinarum, et rebus humanis, seu actionibus, ad verbi diuini normam exigendis versari, docet. Neque enim eo, quod iurisconsultos *veram, non simulatam, philosophiam adfectare*, ait *VLPANVS*, consequitur, vt omnis philosophia quaedam ipsi simulatio, ac persona veluti tragica visa fuerit. Immo potius hoc ipso epitheto *diuinitatē* satis ostendit, praeter simulatam illam

k) *l. i. §. 4. D. de extraord. cognit.*

illam philosophiam, esse quamdam veram, ac laudabilem, cuius ad exemplum iuriconsulti totam disciplinam suam componere magnopere studeant, eamque adeo iure dici *diuinarum humanarumque rerum notitiam*. Id vnum ergo VLPIANO vere exprobrant, quod ciuilem illam sapientiam, quam profitebatur, in istius laudis consortium venire oportere, id est, iurisprudentiam quoque non postremam philosophiae partem esse, ambitiosius, quam verius, censuerit. At id quidem peccatum, si peccatum est, tam videtur leue, vt multo peccent grauius, qui illud pro insigni quodam peccato viro grauissimo imputant. Primo enim si quod ille vtriusque disciplinae consortium statuit: non magis pudere debet philosophiam iurisprudentiae, quam hanc philosophiae. Vtriusque enim ea sunt decora, vt neutri de inaequalitate societatis nimia conquerendi causa sit. Deinde non VLPIANO demum haec fuit sententia, sed veterum omnium, qui veram philosophiam non in sententiis subtilibus, et verborum argutiis, ac ne in nuda quidem rerum diuinarum humanarumque contemplatione, sed in actionibus ad iustitiae, honestatis, ac prudentiae regulas accurate compositis, positam esse, arbitrabantur. Auctor sane locupletissimus est A. GELLIVS, l) *veteris iuris magistros SAPIENTES esse adpellatos: et exempla adfert POMPONIVS m) noster, cum maximae scientiae viri, P. SEMPRONII, tum P. Atilii, quorum illum primum et solum σοφόν, hunc primum SAPIENTEM a populo cognominatum esse, memoriae prodidit. Nimirum quum adhuc maior cura esset mortalibus, res praeclaras, et a posteris scribendas, gerere, quam scribere, quae ab aliis gesta, obser-*

uata

l) Gell. *Noct. Lib. IV. Cap. I.*

m) *l. 2. §. 37. et §. 38. D. de orig. iur.*

uata, scriptaque essent: is demum videbatur sapientiae laudem consequutus, qui et ipse recte componeret vitae suae rationes, et aliis ad virtutem ac felicitatem praeceptis atque exemplo praeiret, et reipublicae imprimis consilio, ope, rebusque praeclare gestis prodesset.

*Fuit haec sapientia quondam:
Publica priuatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno,
Sic honor et nomen diuinis vatibus atque
Carminibus venit.*

inquit poeta Venusinus. n) Si ergo eidem HORATIO o) de se gloriari licuit:

*Nunc agilis fio, et merfor ciuilibus vndis:
Virtutis verae custos, rigidusque satelles.*

Si, paucis interiectis, p) omne studium suum ad solum τὸ πρακτικὸν referri, et in eo se veram sapientiae laudem quaerere, fateri, eaque de re elegantissime canere potuit:

*Vt nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Lenta videtur, opus debentibus, vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matris:
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quae spem
Consiliumque morantur agendi gnauiter id, quod
Aequae pauperibus prodest, locupletibus aequae,
Aequae neglectum pueris senibusque nocebit.*

Si

n) Horat. de art. poet. v. 396.

o) Idem Lib. I. Epist. i. v. 16.

p) Idem ibid. v. 20.

Si denique recte et grauiter PLINIVM q) monuisse creditur EUPHRATES, philosophus, *esse hanc philosophiae, et quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoscere, iudicare, promere et exercere iustitiam, quaeque philosophi doceant, in usu habere*: quodnam quaeſo piaculum feciſſe dicamus VLPIANVM, dum partem philosophiae haud postremam iurisprudentiam esse adfirmavit? Si quid igitur ea in re parum accurate docuit VLPIANVS: id in eo consistit, quod non satis considerasse videtur principium, ad quod vniuersae philosophiae origo referenda est. Quidquid illa tradit, id ex ipsa recta ratione, tamquam fonte limpidissimo, promanat, ac proinde semper illi non philosophari, sed fabulas narrare visi sunt, qui Aegyptiorum, Chaldaeorum, Persarum, gymnosophistarum, aliarumque gentium barbararum placita sine demonstratione admiserunt. Atqui iurisprudentia nostra non omnis ex eo rectae rationis fonte profluit. Nam sicut alii populi, ita et Romani, non solo communi illo omnium hominum, sed et proprio suo iure utebantur: r) multaque subinde vel populus, vel plebs sciuit, vel praetores aliique magistratus edixerunt, vel ipsi sanxerunt principes, quae non naturalis ratio inter omnes homines constituit, sed vel necessitas, s) vel, quae suprema lex est, populi salus, t) vel consuetudo exigere videbatur. u)

c

no-

q) Plin. *Lib. I. Epist. 10.*r) *l. 9. D. de iust. et iur.*s) *l. u. D. de legib.*t) Theoph. *in §. 1. et 2. Inst. de iur. nat. gent. et ciu.*u) *d. l. u. D. de legib.*

nostrum tripertitum est, conflatum quippe ex naturalibus praeceptis, gentium, ac ciuilibus, x) adeoque recte obseruauit idem VLPIANVS noster, y) ius ciuile neque in totum a naturali vel gentium iure recedere, neque per omnia ei seruire, sed, quum aliquid vel addamus, vel detrahamus iuri illi communi, nos ius proprium ac ciuile efficere: nihil profecto impedit, quo minus defumta a potiore, eoque, quod ἐπὶ τὸ πλεῖστον occurrit, denominatione, iurisprudentiam philosophiam, eiusque pulcherrimam partem, dici posse arbitremur.

Sed vt ad postremam demum, quam expendere constitueramus, quaestionem progrediamur: ex his, quae adhuc diximus, satis intelligi arbitramur, non esse, quod erubescant iurisconsulti, dum disciplinam suam *diuinarum humanarumque rerum notitiam esse*, adfirmant, modo ea verba recte, et ex mente VLPIANI, intelligantur. Equidem THEOD. MARCILIUS z) et M. ANT. MVRETVS a) per *res diuinas* res iuris pontificii, auguralis, et fetialis; per *res humanas* res iuris ciuilis intelligunt, ab eaque sententia non admodum alieni sunt IAN. A COSTA et alii plerique institutionum Iustiniani interpretes. Enimvero quum iam ostenderit, philosophorum lingua loqui VLPIANVM; eum profecto his verbis eandem notionem subiecisse credibile est, ac philosophos. Quis vero hos

x) l. i. §. 2. de iustit. et iur.

y) l. 6. pr. D. de iust. et iur.

z) Marcil. ad §. 1. Inst. eod. tit.

a) Muret. in Not. ad Inst. eod. §.

hos de iure quodam pontificio, vel fetiali, Romanis proprio, cogitasse sibi persuadeat, dum philosophiam τῶν θεῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων γινώσκῃ, *diuinarum humanarumque rerum notitiam*, adpellarunt? Veteres res omnes naturales, siue quod eas a Deo conditas agnoscerent, siue quod in iis, tamquam in exterso quodam speculo relucere animaduertent diuinam sapientiam, τὰ θεῖα, vel θεῖα πράγματα, actiones vero, quas homines in vita vel ciuili, vel priuata ederent, ἀνθρώπινα vel ἀνθρώπιναι πράγματα dicebant: illaque ad partem philosophiae θεωρητικὴν; haec ad πρακτικὴν pertinere, tradebant. Hinc MARIUS VICTORIVS: b) *Plena philosophia est, quae constat ex duabus partibus, PHYSICA et ETHICA. Physica est, quae de DIVINIS agit, ethica, quae de HUMANIS differit: ubi per physicam totam philosophiam contemplatiuam, per ethicam totam practicam intelligendam esse, facile unusquisque intelligit. Quaecunque ergo sub philosophi cognitionem cadunt, ad diuinas humanasque res referebant veteres.* STRABO c) sane ideo philosophos τὰς τὰ θεῖα, καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐπιπέποντας, *diuina et humana considerantes* adpellat. Et Pallas apud HOMERVM, d) dum Diomedem se philosophiam instillasse ait, eodem paene modo loquitur:

Ἀχλὴν δ' αὖ τοι ἀπ' ὀφθαλμῶν ἔλκω, ἢ πρὶν ἐπῆεν:
Ὀφρ' εὖ γινώσκεις ἢ μὲν θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

- b) Mar. Victor. *Rhetor. Lib. I.*
c) Strabo *Lib. I. Geogr. p. 3.*
d) Homer. *Iliad. E. v. 117.*

Caliginem vero tibi ab oculis abstuli, quae prius inerat:

Ut bene dignoscas tum DEVM, tum etiam HOMINEM.

Quae verba nemo rectius interpretatus est GER. IO. VOSSIO e). Nempe per DEVM, inquit, intelligunt veteres philosophi res necessarias, hoc est, quae semper sunt, non autem fiunt, vel fiunt quidem, sed a natura, non a nobis: quae considerat θεωρητικῶς. Per HOMINES signant res contingentes, actiuas, hoc est, quae fiunt a nobis, et agi dicuntur, non effici. Quae pertinent ad πρακτικῶν. Enimuero, si ita accipiamus definitionis verba, illam manifesto falsam fore, obseruauit MURETVS: Si iurisprudentia, inquit, esset rerum diuinarum et humanarum notitia: sequeretur, eam notitiam esse omnium rerum: certe enim omnes res sunt vel diuinae, vel humanae: quod absurdissimum est. Qui vero absurdissimum? Quasi illam notitiam non ipse VLPPIANVS fatis arctis limitibus circumscripserit, dum addidit: *iusti et iniusti scientia*. Numquam enim vel VLPPIANO, vel vlli, cui sanum cerebrum fuit, in mentem venit, iurisconfulti esse, rerum omnium diuinarum humanarumque naturam, originem, causasque tradere. Sed quoties de rebus illis incidit quaestio, quid iustum iniustumque circa illas sit, toties eam iurisconfulti esse dispectionem, existimauerunt. Quemadmodum ergo mathesis rerum omnium non naturam, adfectiones, causas, sed quantitatem; physica earundem phaenomena ac horum rationes

c) Voss. de Natur. art. Lib. V. Cap. IV. §. 2. p. 233. Tomo III. Op.

tiones exponit, non quantitates metitur, et vtraque tamen nihilominus in considerandis corporibus versatur: ita nihil obstat, quo minus iurisprudencia, quid circa omnes res diuinas humanasque iustum sit iniustumue, expendat, quamuis aliter de iisdem rebus differat philosophia, earumque naturam, adfectiones, causasque explicare studeat. Vtriusque enim scientiae fines facile reguntur, eosque eleganter iam pridem rexit apud EURIPIDEM f) Helena, ita compellans Theonoen:

Λιχρὸν, τὰ μὲν σε θεῖα πάντ' ἐξείδεναι,
τά τ' ὄντα, καὶ μὴ τὰ δὲ δίκαια μὴ εἰδέναι.

*Nam turpe id esset, quum scias, hominum ac Deum
Quod est, eritque, iusta te haud cognoscere.*

Et sane, quaenam est res diuina humanae, quae res naturalis, quae actio, de qua non aliquando quaestio incidat, quid circa illam iustum iniustumue sit? Ei vero dum satisfacit iuriconsultus, dumque iusti iniustique principia omnibus speciebus obuenientibus adplicat, re ipsa profecto ostendit, disciplinam *suam esse* DIVINARVM HVMANARVMque RERVM notitiam, IVSTI atque INIVSTI scientiam. O ergo quietis publicae iurisprudencia custos! o iustitiae atque aequitatis indagatrix, correctrix scelerum ac flagitiorum! Quas sine te non modo respublicas, sed et priuatas facultates haberemus? Tu suum cuique tribuis: tu rebus diuinis et humanis, ipsique hominum vitae, existimationi, atque opibus, firmissima circumponis praesidia:

f) Euripid. Helen. v. 928.

tu vere philosophiam prima deuocasti de caelo, et collocasti in vrbibus, et in domos etiam priuatorumque coenacula introduxisti, et de rebus licitis ac illicitis, iustis iniustisque iussisti quaerere. Eant ergo alii, perfricent frontem, teque illa laude, qua te insignis ille sacerdos tuus, VLPPIANVS, prosequutus est, indignam esse contendunt. Nos, quibus paullo notior es, te semper, tamquam *rerum diuinarum humanarumque notitiam, iustique atque iniusti scientiam* suspiciemus, admirabimur, laudibusque, quas mereris, fumis ad caelum euehemus.

Sed non alio omnino luculentiore argumento hanc laudem tuetur iurisprudentia nostra, quam tot speciebus ac disciplinis suis, in quas se paulatim diffudit. Quemadmodum enim mathesis generatim de quantitate disquirat, at quoties eius principia nouo corporum generi applicantur, toties noua quaedam disciplina mathematica emergit, veluti hydrostatica, hydraulica, aerometria, anemometria, chronologia, et aliae quam plurimae: ita idem praestat iurisprudentia, cuius tanta est faecunditas, vt quoties iusti iniustique principia alicui rei diuinae humanaeue adplicat, toties nouam disciplinam nouamque iuris speciem producat. Hinc tot specialia iura, in formam artis redacta, veluti ecclesiasticum, beneficarium, parochiale, consistoriale, matrimoniale, feudale et clientelare, equestre, militare, academicum, maritimum et nauticum, fluuiaticum, siluestre vel forestale, venatorium, mercatorium, cambiale vel collybisticum, opificiarium, georgicum, colonarium, ius finium, municipiorum, pagorum

rum, et alia quam plurima, qualium iurium cultores nihil aliud fecerunt faciuntque, quam ut generalia sapientiae ciuilibus principia ad singularia obiecta, specialesque de iis quaestiones traducant, quamuis alios aliis id feliciter praestitisse, facile sit ad intelligendum. Quae quum ita sint, praeclare omnino de re litteraria, et de iurisprudencia maxime, mereri videntur, qui tales libellos selectiores, quibus vna eademque iurisprudenciae species explicatur, praesertim si rariores repertuque difficiliore sint, et de nouo in lucem protrahunt, et plures vno fasciculo iunctos sistunt talium rerum cupidis. Fecit id in praesenti vir praeclarus atque integerrimus, et, quod caput rei est, publici commodi studiosissimus, qui eximio orphantrophei nostri bibliopolio summa cum fide ac circumspectione praestitit. Is enim, postquam REI NAUTICAE et MARITIMAE scriptores quosdam paene in tabernis disparuisse, et a viris tamen doctis passim desiderari animaduerneret, facile se moueri passus est, ut eorum aliquos, hoc fasciculo comprehensos, et elegantiore, quam antea, typo descriptos, indice denique locupletiore ornatos, suis curis ac impensis praelo exire pateretur, daturus in posterum et alia eius generis, si his a viris doctis gratiam se iniisse intellexerit. De horum libellorum auctoribus hic differere vix ocium est, quamuis de STYPMANNO et LOCCENIO essent non protrita et vulgaria, quae dici possent. Sed, imminentibus nundinis, meque tanta variorum negotiorum multitudine distracto, ut non possim nisi de laboribus maxime necessariis cogitare, nihil superest, quam ut bene precemur viro optimo, cuius curae hunc

hunc libellum acceptum ferimus, eademque opera et studia nostra, beneque de republica litteraria merendi voluntatem, tibi, LECTOR ERUDITISSIME, vehementer etiam atque etiam commendamus. Halae Magdeb. x. Kal. Maias, anni a Christo nato MDCCXXX.

FRANC. STYPMANNI

I. V. D.

IVS MARITIMVM.

FRANC. STYPMANNI
IVS MARITIMVM

PARTIS PRIMAE

CAPVT I.

MAXIMVM POLITICI OFFICIVM EST,
VT IN CONDENDA VRBE EI DE NAVIGA-
TIONE PROSPICIAT.

SVMMARIA.

1. *Reipublicae salus prima Politici lex est.*
2. *Interest reipublicae vt cines locupletes sint. n. 4.*
3. *Paupertas homines ludibrio exponit.*
5. *Cur Romani Senatores et Equites ex censu legerint?*
6. *Opes regni consistunt in mercium in- et euectione.*
7. *Politicus in condenda vrbe ad duo respicere debet, locum et homines.*
8. *Fertilis locus eligendus est. n. 9. Non montanus. 10.*
11. *Praecipue debet considerari, vt vrbs ad mare collocetur.*
12. *Imprimis Metropolis.*
13. *Rationes eorum ponuntur, qui negant, urbem ad mare sitam esse debere.*
n. 14. 15. 16.
17. *Peregrini in vrbe non tolerandi.*
18. *Opinio negantium situm vrbis ad aquas reiicitur. n. 19. 20.*
21. *Commercii duo sunt genera.*
23. *Honestior est mercatura maritima terrestri.*
24. *Hospitalitas laudatur, eiusque amantes populi.*
26. *Peregrini non semper nocui.*
28. *Cautiones traduntur, sub quibus peregrini sine periculo possunt in ciuitatem
recipi. n. 29. 30. 31. 32.*
29. *Delectus inter nationes habendus.*
30. *Causa peregrinitatis et exilii discernenda.*
33. *Ciuitates maritimae plures foecundae, quam steriles reperiuntur.*
35. *Venti purgant aërem, ne pestis suboriatur.*
36. *Maris opportunitas navigationem imperat.*
37. *Navigatio ad summam reipubl. spectat.*
38. *Romani curam navigationis certis magistratibus commendauerunt.*
39. *Ad Principis officium spectat, navigationem promouere.*

- D**ignum cedro Ciceronis effatum : vt gubernatori cursus secundus, medico salus, Imperatori Victoria: sic Moderatori reipublicae beata ciuium vita proposita est, vt opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit *J. de republ.*
- 2 Censuit limati iudicii homo, ad verum reipublicae finem, qui in τῷ ἐν ζῶνι consistit. 1. *Polit.* 2. consequendum, inter media nullum fere illustrius apparere, quam si ciues locupletes et dites sint. Νεὴς τῆς ἡγεμονίας τὰ χερμαῖα, ait MUCIANVS *apud* DION. *in Vesp.* et interest ciues esse locupletes *l. 1. §. 20. ff. de quaest. Nouell. Leon. 52. Nouell. 149.* LAEL. ZECH. *tract. de Princ. l. 2. c. 3. n. 1.* BOGER. *de collect. c. 1. n. 16.* Nullos enim certiores habebit Quaestores Magistratus, quam subditos, nec
- 3 qui pecunias ei liberalius, quoties necesse erit, suppeditabunt. Paupertas contra ad res nouas inchoandas impellit. ALTHVS. *in Polit. c. 27.* et est contemtui, hominesque facit ridiculos. PLAVT. *in Stich. act. 2 sc. 1.* ob fluxam fidem, et in rebus desperatis sperarum solatium. TACIT. 4
- 4 *Histor.* Praeterea diuites censentur amantiore patriae, quia ex interitu
- 5 eius plus perdunt, quam pauperes. ARNIS. *in polit. cap. 13.* Vnde GELLIVS *lib. 16. cap. 10.* dubium mouet, cur Romani Senatores et milites ex censu legerint? Respondet, quoniam res pecuniaque familiaris obsidis vice pignorisque esse apud rempublicam videbantur, amorisque in patriam fides quaedam in ea, firmamentumque erat. Summo conatu igitur annitendum est Politico, vt sic Politiam, ciuesque instituat, quo legitimi mediis diuitiarum cumulos sibi acquirant. Hoc autem assequetur, si quando rudia eius collocantur fundamenta, loco commodo situm ciuitas accipiat, quo facillime merces nasci, importari et exportari possint. ALTH. *d. l.* Opes enim vnius cuiusque regni consistunt in eo, vt multae merces inde euehantur, paucae inferantur, vt
- 6 exeuntia pecunias externas eo trahant, illata non efferant. IOH. BOTER. *in descript. Polon. pag. mibi 454.* Hinc oportet Politicum in condenda urbe ad duo respicere, ad regionem siue locum, et ipsos homines
- 7 2. *Polit. 4. 7. Polit. 4.* Hunc locum fertilem eligimus cum SCHONBORN. *1. polit. 14. Annib. Scot. in L. 1. Annal. TAC. in pr. Clariss. Du. TRYGOPHOR. l. 1. d. const. reipubl. c. 3. qu. 3.* ideo, vt ciuibus numero auctis alimenta suppetere possint, potentioresque effecti omnem vim propulsare
- 8 valeant. SCHONBORN. *d. l.* Talem locum describit IUSTIN. *l. 44.* Hispaniam

niam, CVRTIVS loca Asiae, FLORVS Campaniam, in his verbis: *Nihil
 mollius coelo: denique bis floribus vernat, &c.* Quare reiecit locum 10
 in excelsa monte, quem DEMOCRATES Alex. Magni Architectus olim ele-
 git, PICCART. *in obseruat. polit.* vel syluis obsitum SCHONB. *d. l.* his enim
 difficilis ad negotiationem tam terrestrem, quam maritimam est com-
 munitatis subiectio. SCAL. *3. poet. 106.* Maxime videndum, ut vrbs ad ma- 11
 re, vel perenne flumen collocetur, quo ad eam nauigari possit. Et 12
 hoc imprimis in Metropoli considerandum, pluribus ostendit casus in
sphaer. ciuitat. l. 7. c. 5. Inique igitur sentiunt illi politici, qui situm 13
 ad mare damnant, propterea I. quod hinc inde peregrini tanquam ad 14
 auream messem conuolent, et ciuitas a patria extorribus, deportatis,
 vagabundis, bannitis, aliisque e fece hominibus impleatur, qui post-
 ea ex humili loco repentis animi motus quiescere non sinant, ante-
 quam ad fastigia rerum publ. transcendant. Hinc oriri confusiones
 legum, iurium, certationes et aemulationes ciuium, fieri quam plu-
 rimum, ut peregrini, translatis ad se imperii insignibus, et fascibus,
 indigenas tanquam impotentes prae se contemnant, omniaque ciuita-
 tis commoda, et vtilitates hirudinum more exfugant, et ab aliis mo-
 lendinis in sua aquam deriuent, nihilque ciuibus in residuo relinquunt,
 nisi ut sicilimenta et reliquiarum reliquias colligant. Quod locusta
 fegeti, id ciuitate peregrinus. SCHONBORN. *3. polit. 35.* Quod
 nisi praecaueatur, periculum est, ne arcana reipublicae prodantur, 15
 luxusque et alia nociua ciuitati inuehantur. Hinc laudari Spartanos: 16
 XENOPHON. *de republ. Spart.* Athenienses: PLVTARCH. *in Pericl.* bonos-
 que leges, ut LYCVRGVM, PLVTARCH. *in Lys.* SOLONEM, *Id. in*
Sol. quod peregrinos ciuitate excluderint. Hanc autem peregrinorum
 frequentiam oriri ex opportunitate maris. Accedere hinc falsedinem 17
 maris, quae sterilitatem et morbos infestos inducat. XENOPHON *de re-*
publ. Athen. Verum non putamus has rationes tanti ponderis esse, 18
 ut quendam commoueat, qui urbem ad mare sitam e sedibus eruat.
 Primum enim cunctis hominibus inter se libera est negotiandi facultas,
 quae a nemine adimi potest, unde et commercia iuris gentium dicun-
 tur *l. 5. d. iust.* illud vero non distinguit inter homines *l. 32 d. R. Iur.*
 sed cognationem quandam inter nos constituit *l. 3. de. iust.* ut alterum
 potius iuueamus, quam laedamus. *c. ius nat. dist. 1.* Commercium igitur
 sicut necessaria fuerunt post dominiorum distinctionem, ita originem

- videntur habere antiquiorem. Subtiliter ARISTOTELES *l. de republ. 9.* ait: Μεταθετικὴν ἀναπλήρωσιν τῆς κατὰ Φύσιν ἀνταρκείας h. e. *negotiatione suppleri id, quod naturae deest*, quo commode omnibus sufficiat. Ius vero naturale, quatenus positivè consideratur, quomodo etiam commercia naturalis dicuntur iuris, mutari nequit. COVARR. in
- 19 *c. peccat. §. 8.* Etenim dederat natura omnia omnibus, sed cum a rerum multarum usu, quas vita desiderat humana, locorum intervalla homines arcerentur, quia non omnia ubique proueniunt, opus fuit traiectione; nec adhuc tamen permutatio erat, sed aliis vicissim rebus apud alios repertis suo arbitrio utebantur. Verum cum statim res mobiles monstrante natura in ius proprium transiissent, inuenta est permutatio, qua quod alteri deest, ex eo, quod alteri superest, suppleretur. Ita commercia victus gratia inuenta. PLIN. *probat. l. 1.* Postquam vero res etiam immobiles in dominos distingui cœperunt, sublata vndique communione non inter homines locorum spatiis discretos tantum, verum etiam inter vicinos, necessarium fuit commercium, quod ut facilius procederet, nummus postea adinuentus est, dictus ἀπὸ τῆς νόμῳ quod institutum civile sit. Commerciū vero seu τῆς μεταθετικῆς duo sunt genera, ἐμπορικὴ quae ordine naturae prior est, et inter gentes remote distantias intercedit, et κερηλικὴ tabernaria quae inter ciues est;
- 20
- 21
- 22 Ἐμπορικὴν ARISTOT. in *ναυκληρίων* et *φορτηγίων* quorum illa mari, haec
- 23 terra conficitur, diuidit. Honestior autem est maritima, quia multa multis impertit, et ideo secundum ipsam naturam necessaria. ARIST. *l. de Rep. 9.* Quae enim emeris, ut vendas, iuris gentium est. SENEC. *de benef. c. 8.* Cum igitur commercandi libertas sit ex iure gentium, quod naturalem causam sub se habet, tolli non potest. et si deberet omnium gentium consensu opus esset. HVG. GROT. *libr. d. lib. mar.*
- 24 *c. 8.* Facit, II. quod hospitalitatis iura inuicem debeantur gentibus, et barbarorum sit, hospites pellere. STRAB. *l. 17.* Interest enim hominis hominem beneficio afficere, *l. 7. d. serv. ex port.* Quis ergo politicum fingat contumeliosum, ut hospitalitatis iura peregrinis denegat? Valde decorum est, *inquit Cicero*, patere domus illustrium hominum illustribus hominibus. Idque et reipublicae est ornamento, homines externos hoc liberalitatis genere in nostra vrbe agere. Laudantur Germani prisca, quod, cum adhuc nullae vrbes erant, tecto quem prohibere nefas habuerint. TACIT. *de mor. Germ.* Sicut et Sueci omni

omni probro grauius putant hospicium transeuntibus negare. AD. BREM. 25
in hiflor. ecclef. c. 220. Idem de Boruffis testatur HELM. *Chron. Slav.*
lib. 1. c. 1. Vandalis, *idem c. 13.* Rugianis, *l. 2. c. 12.* Solem citius e mun-
 do quis tollet, quam naturale illud commerciorum ius inclinare po-
 terit. Nec quod de peregrinis dictum, vniuerfaliter verum est, pro- 26
 fuiffe enim aliquando reipublicae, probat ARNISAEVS *polit. c. 12.* ratione
 certa, eam potius hominum adiectione, quam pecuniarum cumulis
 augeri debere. *l. 2. §. 3. d. bon. dam.* Hoc autem femper cum propter
 paupertatem incolarum fieri nequeat, merito in auxilium peregrinos
 affumimus. Videmus peregrinos cum indigenis feliciter coaluiffe.
 Urbis Romanae initia nonne ex Sabinis, Latinis, et Romanis constant?
 LIV. *l. 1. FLOR. in prol. l. 1.* Nonne fic THESEVS populofiffimas fecit 27
 Athenas? PLVTARCH. *in Thefeo.* Hinc laudandus Imperator Antoni-
 nus, qui ius ciuitatis, quod antea magno constabat, omnibus in im-
 perio Romano degentibus concessit *l. 17. d. stat. hom.* Et ad incremen-
 tum ciuitatis peregrinos adfciscendos, pluribus probat BESOLDVS *disc.*
d. increm. rerumpubl. Possunt etiam hic cautiones adhiberi, ne rei-
 publicae noceant: quarum 1. est, ne facile ac temere ad arcana rei- 28
 publicae admoueantur, ne in ea attentius inquirent, et postea euul-
 gent. ARN. CLAPMAR *de arc. rerumpubl. l. 2. c. 23.* Vnde valde funda-
 mentalem imperiorum legem approbamus, ne peregrini ad magistra-
 tus euehantur. Et dicemus de hoc themate alibi plura. 2. Delectus 29
 quidam inter nationes est instituendus, vt affumantur bonae nationes,
 quod quaedam infamatae funt. *l. 31. §. 21. d. aedit. ed.* Sic CRETENSES *men-*
daces, tit. 1. v. 12. SABINI *triftes* LIV. *l. 1.* PHRYGES *pigri.* LYDI *ferui*
Cic. orat. pr. Flacc. Et olim cunctis exosi fuerunt Vandali, adeo vt Wan-
 dalis parentibus nati, ius ciuitatis adipifci nequuerint. 3. Si qui prae-
 ter meritum miseri funt, vel iniuria, vel religionis odio expulsi,
 quis eos arcebit? Non enim est afflicto addenda afflictio, fed summo 30
 conatu tales fouendi. SBHONB. *d. l.* Immo 4. proprius et separatus lo-
 cus illis a ciuibus dandus, legibusque feueris funt adstringendi. Sic
 enim fieri potest, vt contineantur in officio, et quicquid boni appor- 31
 tent, ciuitas hauriat. Ciuium enim vtilitatibus et commodis prius est
 prospiciendum. BOD. *d. rep. l. 6. c. 2. n. 653.* Nec debet alteri per al-
 terum iniqua conditio inferri, *l. 74. d. R. l.* et in pari cauffa melior est
 cauffa prohibentis *l. 18. commun. diui.* certantisque de damno vitando.
 quam

- 32 quam de lucro captando. *l. 7. d. iur. et fact. ignorant.* Posito denique, obseruandum esse, ne peregrini recipiantur, commercia tamen illis denegari nequeunt, et si ipsa ciuitas indigenis sit locupletata, vt non egeat peregrinis, commodius nihilominus, vt ad mare propter ad- et euectionem situm accipiat. *Clar. Dn. TRYGOPHOR. l. 1. d. const. reipubl. c. 3. q. 5.* Quae deinde de sterilitate et morbis nociuis dicta, non puto adeo magno-
- 33 pere esse attendenda. Videmus enim, vrbes ad salum sitas solum iuxta se habere foecundum. Exempla habemus in omnibus emporiis Balthicis, quorum nullum est, quod hac felicitate destituatur. De Neapoli idem testatur *auctor reipubl. Italic. tit. de princ. Ital. pag. mibi 88.* Pestem quod attinet, est illa vis diuina, quam nullus hominum prohibere poterit. *arg. l. 25. §. 6. locat. l. 23. d. R. I. ibi mortes.* Et possunt morbi tam facile in aliis vrbibus, quam maritimis, oriri, accedente sc. diuina poena, quae pestem immittit et morbos. Et in maritimis ciuitatibus non ita sentiri potest pestis faeuicia, ob hominum frequentiam, compensantem illud malum cum ingentibus maris commodis.
- 34 Et aliquando venti frequentes purgant aerem, vt morbi non ita nocentes orientur. *7. Polit. II. SCHONB. c. 14. l. 1.* Asserto iam vrbibus ad
- 36 mare loco, in propatulo est, id non alio sine fieri, quam vt nauigatio ex portibus ipsius instituat, illa enim ad summam reipublicae
- 37 spectat, *l. 1. §. 20. d. exerc. act.* qua vtilitatem, qua necessitatem nempe, vt sequens thesis declarabit. Vnde etiam experti regnandi viri id in omnibus rebus publicis obseruarunt, vt maris opportunitas et nau-
- 38 igationum securitas promoueretur. Romani ante Tyberim proprium locum, qui naualia dictus, habuerunt, vbi adolescentes in naualibus instituti sunt. *LIV. lib. 3. n. 26. BOTER lib. 1. d. O. vrb. c. 6.* Ad aedilium *argumento legis. 1. de via publ.* et quaestorum curam haec res pertinuit. *TACT. 4. ann.* ibique *LIPSIVS in comment.* Alibi seuera praetorum exstant edicta *de fluminibus: Ne quid in flumine publico fiat. Vt in flumine publico nau. lic. De rip. mun. Ne quid fiat, vt nauigatio dete-*
- 39 *rior reddatur.* Imo principum officium esse, nauigationem promouere, asserit *WOLFF in disp. de princ. concl. 19. l. 2.*

CAPVT II.

IVRIS GENTIVM EST NAVIGATIO.
 EA VT TERRESTRIS MERCATVRA REIPVBLICAE NECES-
 SARIA, VTILIS, ET NEQVAQVAM INTERMIT-
 TENDA. DISSSENTIENTIVM ERROR
 LEVATVS.

SVMMARIA.

1. *Naugandi ars antiquissima.*
2. *Noach primus nauta.*
2. *Berosus sub aureo seculo nauigatum asserit.*
3. *Poetae putant sub ferreo coepisse.*
4. *In Asia primo Lydi, deinde Phoenices et Tyrii rem naualem propagarunt.*
n. 5.
5. *Tyrus et Sidon propter maris conditionem laudantur.*
8. *Iudaei an nauigationi dediti? affirmatur. n. 19. 10.*
11. *Negat Petrus Cunacus, sed explicari commode potest.*
14. *Rhodenses in nauigatione celebres.*
16. *In Africa Carthaginenses praecipui fuerunt.*
17. *In Europa Graeci.*
18. *Expeditiones in Colchum ad rapiendum aureum vellus et ad obsidendum
Ilium narrantur. n. 20.*
21. *Athenienses valde periti in nauigando.*
24. *Romani tarde ad rem naualem peruenerunt.*
25. *Eorum postea celeritas in conficiendis classibus.*
26. *In declinatione imperii Saraceni innotescere coeperunt.*
29. *Germani prisca, et inter eos Frisii primo iuxta littora et in fluminibus,
postea in mari nauigarunt. n. 30. 31.*
32. *Sinus Codanus et mare pigrum ubi. n. 33.*
34. *Hodie Germani multis in locis nauigationem cum suo magno incommodo
omiserunt.*
36. *Vestigalia insueta eam passim restringunt.*
37. *Deus etiam ob ingritudinem auferit.*
39. *Florent adhuc hodie in mari Balthico quaedam ciuitates.*
40. *Item Bataui et Itali, Veneti, Galli &c. n. 41. 42. 43. 44.*
46. *Necessaria est mercatura. n. 54.*
47. *Illa antiquior agricultura.*
48. *Maritima melior, quam terrestris.*
49. *Quia magis necessaria. n. 55. 56. 57.*
50. *Lenior, et cum minoribus sumptibus.*
53. *Inuenta propter populorum indigentiam.*
58. *Nauigatio summe utilis.*

59. *Balbicæ ciuitates ex ea creuerunt.*
 60. *Vti et Veneti, Genueses, Pisani.* n. 61. 62. 63. 64.
 67. *Batoui*
 68. *Maritimæ ciuitates aliis præstant.*
 69. *Ademptione nauigationis ciuitates pereunt.*
 70. *Nauigatio diffidorum populorum amicitias conciliat, quod probatur exemplis Hollandorum Anglorum &c.* n. 71. 72.
 74. *Refertur Christum et Apostolos nauigasse, item Paulum et Barnabam.* n. 75.
 76. *Exempla rem declarant.*
 77. *Non potest esse illicitum, quod Deus ipse facit.*
 78. *An nauigatio licita sit, disquiritur?*
 79. *Primo nauigans audax fuit.*
 80. *Nautæ tolerant infinitas molestias, et dicuntur in mortis causâ esse.*
 81. *Sapientes non curarunt nauigationem.* n. 82. 83.
 84. *Nautarum vitia, mores et vita aspera.* 85.
 87. *Probat, licitam esse nauigationem, et refutatur prior dissentientium opinio.*
 88. *Difficilia pulcra.*
 89. *Militia, venatio, piscatura periculosa, nihilominus in republica habenda.*
 n. 90. 91.
 93. *Hominum vita multis periculis exposita.* n. 94.
 95. *In nauibus quædam parvæ reipublicæ species.*
 96. *Clamores et alii nautarum mores excusantur.* 97.
 98. *Sapient est qui ciuitatem et nauim gubernare potest.*
 99. *Morbi et pestis tam in terra, quam nauibus.*
 100. *Vomitiones morbis medentur.*
 102. *Naufragium est casus fortuitus.*
 104. *Propter vitia personarum res ipsa non carpenda.*

I **N**auigandi ars antiquissima est, et omnium gentium, BECH. *tr. de*
2 *secur. c. 4. n. 80.* Ea enim omnes gentes vtuntur. Notandum
ex Gen. c. 6. v. 14. quod DEVS ipse Noachum nauem fabricare docue-
 rit, cui impositus cum vxore et liberis, solus ab vndis, et interitu ge-
 neris humani seruatus fuit. *Sapient. c. 14. 6.* Quo respectu et primus
 nauta dicitur. Ex Beroso videre est, in aureo seculo Ianum et Sa-
 turnum in nouas colonias classe aduectos. At OVIDIVS *1. Metamorphos.*
 nauigationem in ferreo seculo ortam scribit, securo adhuc æthere a
 Gigantibus :

*Vela dabat (ait) ventis, nec adhuc bene nouerat illos
 Nauita, quæque diu steterant in montibus altis,
 Fluctibus ignotis insultauere carinæ.*

Sic

Sic VIRGILIUS *lib. 1. Georg.*

Tunc alnos primum fluvii sensere cauatas.

Nauita cum Stellis numeros, ac nomina fecit.

Post tempora diluuii, cum genus humanum, et progenies Noachi la- 4
tius se diffunderent, hinc inde regna sibi constituerent, occasiones
bene viuendi et commercia ordinarent, factum, vt navigationem
quam felicissime exordirentur. In Asia omnium primi Lydi nauem 5
fabricasse, et incerta pelagi petentes, peruium humanis vsibus mare
fecisse perhibentur. ISIDOR. *libr. 29. cap. 1. STEWECH. ad Veget. libr. 5. c. 3.*
Post hos Phoenices, et inter eos naualium rerum peritissimi Tyrii. 6
PLIN. *natur. hist. l. 5. c. 14. VICT. c. 4. l. 42. R V F. FEST. in Cosmogr.*
CLV V. *in introd. Geograph. l. 5. c. 21. in fin. HEROD. lib. 1.*

Phaenicum regio est, hi rubro gurgite quondam

Mutauere domos, primique per aequora vecti

Lustrauere salum, primi docuere carinas

Ferre cauas orbis commercia, Sydera primi.

IOH. MATTHAE. *in libell. de rer. inu. c. 10.*

Tyrus enim, et Sidon maritimae vrbes in Phaenicia, *vti CLV V. d. l. 7*
annotat. propter opportunitatem maris mediterranei praecipuos, CA-
RION. *chron. lib. 1. pag. 21.* et gnaros nautas habuerunt. *1. Reg. 9. c. 27.*
Hinc passim in sacris litteris, *vti Esaiæ 23. Ezech. 16. v. 17.* dicitur,
Tyrus, vrbs inclita, habitans in mari, fortis in mari cum habitatori-
bus suis, quos formidabant vniuersi, et ad quam caeterae vrbes sua
commercia dirigebant. *vt seq. et prolixè 27. 28. c. dicitur.* Nec pro-
fani scriptores hoc intactum reliquerunt, *vt CVRTIVS de rebus gest.*
Alex. M. l. 4. p. 80. claritate et magnitudine ante vrbes omnes Syriae
Phaeniciaeque memorabilem Tyrum refert. Illam multarum vrbiū
parentem, STRABO *lib. 16. PLIN. natural. histor. 19. MELAI. Cosmograph.*
12. imprimis autem eam vt patriam suam ICTUS VLPIANVS *in l. 1. de cen-*
sib. commendat, dum nobilem regionibus, serie seculorum antiquis-
simam, arripotentem, &c. describit. Hos sequuntur in naualigloria 8
Iudaei, sanctus Dei populus, qui quantum se nauigationi dederunt,
patet ex eo, quod Afcalon et Gazam ciuitates maritimas ad mare me-
diterraneum fitas in potestate habuerunt. Zabulon in littore maris
habitabat, et in statione nauium pertingebat ad Sidonem. *Gen. 49. v. 13.*
Quod de tribu Afer memoratur, *Iud. 5. v. 18. CHRISTOPH. HEIDEMANN. 9*

- 10** *in Palest. c. 5. n. 28. et 38.* Testantur quoque sacrae literae, quod Rex Salomon classem fecerit in Afiongaber, quae est iuxta Alath in littore maris rubri, quodque ab Hiram, Rege Tyrionum, acceperit viros nauticos et gnaros maris, qui cum ipsius seruis in Ophir nauigauerunt; magnamque inde auri vim exportarunt. *1. Reg. c. 9. v. 26.* Similiter *Iosaphat* classem construxit, quae nauigaret in Ophir ad auendum aurum, quae tamen in portu conuassata est. *1. Reg. 22. v. 49.*
- 11** Contrarium de Iudaeis asserit PETR. CVNAEVS, *ICtus clarissimus, et dum viueret, Fautor meus honoratissimus in republica Hebraeorum lib. 1. cap. 5.* vbi scribit, eos intra fines suae terrae iis opibus contentos, quas natura producebat, procul commerciis vitam agitasse. Quodsi de frequentibus nauigationibus intelligit, facile ei assentior, erant enim vt plurimum Israelitae rei pecuariae dediti; si vero de nulla, iam dicta
- 12** satis refragantur. Similiter in mediterraneis maribus praecipue lacu Genesar (qui et Tyberiadis et mare Galilaeum dicitur) eos nauigasse, indicant institutae piscationes, et naues in hoc mari repertae, quarum saepe in sacris fit mentio, *Matth. 4. Marc. 1. Luc. 5. Iob. 21. Marc. 6. Matth. 14. IOSEPH. 3. de Bell. iud. 18. PLIN. 5. nat. histor. 15.* Dereliquis minoris Asiae populis Ionibus, Cilicibus, Lycis, vide HERO-
- 14** DOT. *pag. 645.* de Rhodiensibus GELL. *lib. 7. c. 3. noct. Att.* Erat ciuitas Rhodiensis diu et insulae opportunitate, et operum nobilitate, et nauigandi solertia, naualibusque victoriis, celebrata, vnde sic inualuit, vt annis multis maris imperio potiretur et latrocinia piratarum tolleretur. STRAB. *lib. 12.* Troianos aequora sulcasse narrat MICRAEL.
- 15** *in synt. hist. l. 1. sect. 3. qu. 20.* et testantur errores Aeneae apud Virgilium. Babyloniorum nauigia describit HEROD. *lib. 1. pag. 128.* Cretenses seu Candios natura ad maris Dominium factos BOTER. *polit. lib. 10. c. 8.* narrat. In Africa olim Aegyptii, DIOD. SICVL. *lib. 1. HEROD. l. 3. in Euterp.* hinc Carthaginenses fuerunt rei nauticae peritissimi, vt qui hanc scientiam diu a maioribus suis acceperant, et vsu maiore prae caeteris mortalibus exercuerant. POLYB. *lib. 6. hist. n. 59.* Hanno, Carthaginensis, circumuectus est a Gadibus vsque ad finem Arabiae. PLIN. *lib. 2. c. 76.* vbi simul memorat signa nauium ex Hispaniis naufragiis reperta, documento, quod Arabes ex mari suo in Hispaniam transito bonae spei promontorio nauigarunt. IOH. ISAAC.
- 17** PONTAN. *lib. 2. discuf. post. c. 5.* In Europa primum, nauali gloria excel-

excelluerunt Graeci. Antiquissima expeditio est decantata illa Argo- 18
 nautica, quam Hercules, Iafon, aliique &c. in Colchicam ad rapiendum
 vellus aureum instituerunt, de qua vbique historici et Poetae APOLLON.
in carm. Micral. in synt. hift. lib. 1. sect. 3. qu. 19. vide CARION. *lib. 2. 19*
chron pag. 61. HELVIC. in chron. refert eam ad tempus Abimelech, Iu-
 dicis Israelitarum. Aequae famigerata est ingens olim classis, quam 20
 Graeciae principes Agamemnon, Achilles, Vlyffes, Aiaces, ad ex-
 stirpandum Ilium, propter raptam Helenam ab Alexandro seu Paride
 confecerunt, cum qua ex portu Auli Boeotiae ciuitate soluentes per
 Aegeum Pelagus tandem ad Lectum promontorium appulerunt, nar-
 rante THVCYDIDE *lib. 1. pag. 9. Dict. CRETENS. lib. 1. de bell. Troi. vii*
 et DAR. *Phryg. in Exc. Troiae.* Vbi numerum nauium habet HOMER.
in sua Iliad. VIRG. in Aeneid. inter Graecos naualis studii palmam reli- 21
 quis Athenienses praeripuerunt. *IVST. lib. 16. THVCYD. lib. 1. XENOPH.*
hift. grac. lib. 1. 6. 7. Vt id naues quas in classe ad Artemisiam cum
 Xerxe 378. in pugna ad Salaminem 400. habuerunt, indicant. Super-
 rat tamen Xerxis classis, quae apud HEROD. *lib. 7. pag. 694.* legitur
 constitiffè mille ducentis septem, ducenos supputando viros in singu-
 lis, cui opposita Graecorum, quae non tam numero, quam virtute prae-
 stabat. HEROD. *lib. 8. in princ. Macedones quoque ad rei maritimae* 22
 ministeria dicuntur promptiffimi. *POLYB. lib. 5.* Praeter hos in Euro-
 pa olim valuerunt Tyrreni, *DIOD. lib. 5. Illyrii, Appian. in Illyr. Mes-* 23
 fani *POLYB. lib. 1. c. 38.* Denique Romani cupiditate habendae Siciliae, 24
 quia nec mole nec ponte iungi poterat *FLOR. lib. 2. c. 2.* cum Poenis
 eandem adfectantibus congregari ausi sunt, Cornel. et Duellio Coss. Et
 quidem primo bello Punico 160. naues intra sexagesimum diem in an- 25
 choris steterunt *LIVIUS lib. 21.* Secundo bello Punico Scipionis classis
 quadragesimo die a securi nauigauit. *PLIN. lib. 16. nat. hift. car. 19.*
 contra regem Hieronem 220. naues diebus quadraginta quinque
 fabricatae. *PLIN. d. 1.* In declinatione Romani imperii Sa- 26
 raceni innotescere coeperunt, hi Rhodum et Cycladas affligerunt,
 vnde in Siciliam nauigarunt. Postea Tingitaniam, et Mauritaniam
 occupauere. In Europam denique per fretum Gaditanum traicientes
 totam Hispaniam fere subegerunt. Italiam ingressi Capuam &
 Genuam ceperunt, insuper Classe Venetorum disiecta. *BLOND. de*
reb. gest. Ven. AEMIL. lib. 2. Germani autem quid in hac re potue- 27

runt? Dubium non est quin Danubium, Rhenum, Albim, Visur-
 gim, et cetera flumina otiosa non habuerint. Meminit TACIT. *de Mor.*
 28 *Germ.* Vbi Suionum ciuitates describit, quod praeter viros arma-
 que classibus valuerint. De Frisiis CLVV. *in tract. de tribus ostiis Rbe-*
 29 *ni* scribit, quod ambient immensos lacus, & Romanis classibus nauigatos. Germanicus impositas nauibus quatuor legiones per lacus ve-
 xit, simulque classes apud amissam Amnem conuenere. ALTHAM. *in*
 30 *comment. de Mor. Germ. in TACIT. pag. 378.* Testatur AYMON. *lib. 4.*
de gest. Franc. Frisiones, gentem clarissimam, maritimam a Carolo
 Marcello debellatam. Pergit deinde TACIT. *d. l. septentrionis tra-*
 ctum, ibique maritimos populos explicare. Ac primo quidem sta-
 tim Chaucorum gens quæ incipit a Frisiis ac partem littoris occupa-
 uit i. e. vt ALTHAM. *pag. 393.* explicat Rheni ostia & Oceanum, Visur-
 gim fluuium, et illo transceso vsque ad Albis exitum PLIN.
libr. 1. histor. mund. c. 14. inter maritimos numerat et *lib. 16. c. 1.*
 Ita nauigant ingentium ramorum armentis sæpe territis classibus Ro-
 manis. Vterius TACIT. Eundem Germaniæ sinum proximi Oceano
 31 Cimbri tenent: incoluerunt illi Cimbricam Cherfonsensum inter duo
 maria Britannicum occidentale, et Germanicum Orientale positam.
 32 PLIN. *lib. 4. c. 14.* PTOLEM. *2. c. 12.* Hunc sinum Codanum prope
 Lubecam esse putat ANDR. ALTHAM. *in dict. comment. pag. 405.* Trans
 33 Suiones aliud mare pigrum ac prope immotum, quo cingi claudique
 terrarum orbem hinc fides. Hoc mare alia nomina sortitur pro di-
 34 uersitate habitantium ALTHAM. *pag. 5. 29.* Nostri vero hodie Germa-
 ni, qua industria nauigationes instituunt? optandum, vt in Balthico
 Oceano nostrorum maiorum aeuum haberemus. Quot enim naues
 singulis annis in Hollandiam, Norwegiam, Sueciam, Daniam, Sco-
 tiam, Angliam, Liuoniam, imo in Italiam, Galliam, & Hispaniam
 35 soluerunt? Decollauit sensim, et pedetentim haec nauigatio adeo,
 vt in quibusdam maritimis ciuitatibus ablati et venditi nauibus vix
 36 scalmi in residuo sint. Sufflaminant liberam nauigationem hinc inde
 instituta vestigalia, et Piratarum insultus. Ominor, peribimus, si non
 periuimus, nisi coniunctis viribus, et in medium collatis opibus re-
 37 stauremus intermissam nauigationem. Punit ingratitude nostram
 summus rerum humanarum Gubernator, donauit nobis maria, flu-
 mina in Oceanum se exonerantia, portus et stationes nauium tutissi-
 mas,

mas, nos hæc contemnimus, & cum comico habere nos, quod ha-
 buisse, iero cum Phrygibus vere dicemus. Interim tamen non omnes 38
 in Codano hoc sinu aequæ hac fortuna iactantur. Videmus Lubecen- 39
 sium & Dantiscanorum naues adhuc varias oras perlustrare. In su-
 periori quoque Germania, in Danubio & Rheno, vbi patitur con- 40
 ditio fluminis quotidie nauigatur. Ceteræ ciuitates Hanseaticæ ad
 Visurgim et Albim prisco studio intentæ. Et si præcipuos Germa- 41
 norum Batauos, vti eos TACIT. *in morib. Germ.* nominat, adspicimus,
 quis populus illos in nauigandi peritia, solertia et frequentia antecel-
 lit? GVICCIARD. *in descript. Belg. in Holl.* quæ loca non ambiunt? Ex
 quibus portubus hodie non soluunt, in communionem ventorum &
 maris cum reliquis populis venientes? In Italia primi Veneti, Ge- 42
 nuenses, Dux Florentinus, Rex Neapolitanus, in Hispania Lusita-
 ni, Castellani, Biscai &c. in Gallia Aquitani, Normandi, Picardi.
 Ex aduerso Angli, Scoti, mari innatant. Et quo non Triremes Tur- 43
 cicae hodie pertingunt? Quis Persiæ Reges in Oriente, & quis Afri- 44
 cam nauibus abundare negat? habent in ea suas naues Turca, Hi-
 spanus & ipsi incolæ. America autem quibusuis patet. Ex his li- 45
 quet, omnes gentes nauigationi studuisse; quod latius posset dedu-
 ci, nisi ex his sufficienter pateret, & facem meridianæ Luci adferre
 superuacaneum esset.

Necessarium igitur cum sit in omni ciuitate aliquid vendi et 46
 aliquid emi, ideo quod quibus respublica indiget, non omnia domi-
 nascantur. ARIST. *I. polit. 9.* ARNIS. *polit. c. 12.* Huic necessitati mer- 47
 catura, quæ multo antiquior agricultura est, deducente SALMASIO
lib. de Usuris cap. II pag. 298. 299. subuenit Ideoque ab omnibus
 gentibus recepta est, electoque numo, medio difficultatum finiend-
 arum ordinata *l. 1. d. contr. emt. siue mari, siue terra. L. 2. de mund.*
 Terrestrem defendunt passim Politici SCHONBORN. *3. Polit. 45.* THO- 48
 LOS. *de republ. 4. c. 8.* BODIN. *3. de republ. 8. n. 359.* Nos maritimam,
 & cum ea nauigationem. Huius necessitas euidentis est, ex necessi- 49
 tate commerciorum, quæ sunt ψόχῃ & humidum radicale ciuitatum,
 vti BOTER *de orig. vrb. lib. 2. c. 8.* & alii Politici tradunt. Nam cum
 non omnis

- - - - ferat omnia tellus,
 Hinc segetes illinc veniant felicius vusæ,

India

India mittat ebur, molles sua thura Sabaei.
 VIRGIL. I. *Georg.* necesse est, vt media iuuandorum commerciorum
 excogitentur. Qui enim vult finem, vult media, ad finem illum
 50 ducentia. Nullum autem apparuit vnquam, quo minori cum labo-
 re, maiori cum abundantia merces importari potuerunt, quam nauigatio.
 Hinc cum superflua sint reiicienda, nec debeat fieri per plura,
 quod fieri potest per pauciora: *Arg. l. i. cod. de thes.* necesse
 non est, vt terrestri itinere & longis ambagibus id tentemus, quod
 facilis nauigii cursus suppeditat. Videmus, vnam nauim saepe tantam
 copiam frumenti aliarumque mercium ex multis disitis locis inferre,
 cui vix centum currus sufficerent, et quidem multo minori-
 51 bus ad id adhibitis sumptibus. Cum vero intersit reipublicae immodicos
 sumptus restringi: non video cur non nauigationem amplectamur.
 Adeunt mercatores remota a nostris plagis loca, aromata, margaritas,
 conchas, aliasque pretiosas materias, nauibus aduehunt, quod, si
 terrestri itinere fieri deberet, impossibile esset. Si iam diuitias hinc
 in rempublicam redundantes cum periculo et sumptibus compensentur,
 manebit semper melior prae terrestri mercatura maritimae conditio.
 Hoc etiam medium omnes gentes, qui ad mare vel celebria flumina
 habitarunt, a tempore Noachi ad nostra secula vsurparunt.
 52 Nota vero est Politicorum doctrina, quod, quia respúblicae ex iure
 gentium coeperunt, etiam ad ius gentium, tanquam formam simplicissimam
 53 sint instituendae. Ansam gentibus praebuit indigentia, quae plures
 pressit. Cum enim homo sit natura animal πολιτικον, iuxta Aristotelem,
 ARNIS. *cap. 2. Polit.* quaesiuit alios, cum quibus sua communicaret,
 a quibus rursus defectum suum suppleret. *l. i. d. contr. emt.* Hinc
 commercia orta, et per haec nauigationes. Ciuitas enim est non solum
 propter viuere sed etiam propter bene viuere ex THOM. ARNIS. *d. l.*
 Et hoc respectu PLATO *3. de leg.* MACHIAV. *lib. 6. 1. disc. ciu. 1. decad.*
 54 homines Egestate compulsos ad societatem et commercia venisse putant.
 Indiget enim respública illis, qui inuehant et euehant singula.
 Hi autem sunt negotiatores *l. fin. de mund.* non solum qui in terra
tit. de inst. act. sed etiam qui in mari negotiantur. *tit. de exerc. act.*
 Indigentia autem cum ex carentia boni necessarii oriatur, necessarium
 rursum simpliciter sub voluntatem veniat: sequitur, necessitatem et
 eius matrem indigentiam in respública nauigationes primum insti-

insticuisse. Hac consideratione etiam Ictus VLPIANVS in *l. 1. de 55 exerc. act.* nauigandi vsum necessitatem vocat, & rem ipsam rei publ. maxime necessariam esse, MENOCH. *de retin. poss. remed. 6. n. 54.* tradit, addendo, id *De. in L. quo minus 2. de fum. scribere. 56* Quod KECKERMANN. in *Syst. Polit. l. 1. c. 9.* SIXTIVS *tract. de Regal. 57 l. 2. c. 37.* approbant.

Vtilitatem autem nauigationis nemo ignorat, *L. 1. pr. de e- 58 xerc. act.* ideo non eget commendatione se ipsam ostendens *Arg. l. 1. d. in integr. restit.* et probat eam TOLOS. *7. Polit. in fin.* Patefcit hoc ex maritimis ciuitatibus, quæ ingentia ex nauigatione sumserunt incrementa. Ad quod fastigium per liberum commercium uenisse ciuitates Balthicas et Hanseatias, quis est, qui ignorat? Non solum enim principes viciniore, qui nauigationes infestabant, in officio continuerunt, sed & splendidissimum foedus pepigerunt, quod postero tempore, in tam eximium decus peruenit, vt ab Imperatoribus in publicis imperii Recessibus confirmatum fuerit. *R. A. de ann. 1542. §. Demnach. Ann. 1548. §. Vnd als erstlich. Ann. 1566. §. 60 Die Hansee- und See-Städte. Anno 1576. §. Wir wollen auch &c. BRVNNING. de var. vniu. spec. thes. 17. ARVM. ad auream Bull. disc. 6. th. 10. DAN. OTTO dissert. de iur. publ. c. 11. Ioh. Angel. WERDENHAGEN lib. de ciu. Hanseat. passim. Nonne Venetiae studio rei naualis ad 61 tantam potentiam & opes peruenere, vt OWEN. lib. 2. epigr. 210. proclamare conatus fuerit:*

Vt mare nil, nisi aquæ, coelum nihil est, nisi stellæ,

Sic sunt Venetiae nil, nisi diuitiae.

Quis non admiretur Arsenalis illud Venetorum omnium naualium & armamentariorum quæ sub coelo sunt, amplissimum, solumque ad reprimendum Turcicae classis impetum sufficiens. *BERT. in descript. de Pays de Padoue LANS. in Consult. Europ. pro Italia pag. 876. (mihi) auctor descriptionis chorograph. Ven. Dom. pag. 24. quis non suspiciat nauiculariorum illum numerum, qui ad octo millia se extendit. Dict. Auct.*

Sed *Si cuncta velim tenui de scribere versu.*

Hic omnes citius nautas celeresque phaselos

Et simul Adriaci pisces numerabo profundi.

ait, *LANS. d. l. p. 878. Quam infirma autem huius vrbs initia fuerint 62*

- autor. chorograph. descr. Ven. ex Satell. tradit pag. 1.* Mercatura tamen & nauali peritia a paruis principiis adeo creuit. PAVL. IOV. *hiflor. lib. 1. pag. 8.* Vt hodie maris Adriatici dominam se dicat. MART. *de Iurisd. Part. I. c. 33. n. 25.* ANT. VACC. *ad L. 2. de R. D.* Non exiguam etiam potentiam et laudem ex studio nauali ceterae Italiae vrbes
- 63 sibi pepererunt. Genuenses, inquit IOV. *1. hiflor. pag. 13.* cuncta quondam maria peruagati, relictis vbique clarissimarum victoriarum monumentis, ceteras gentes omni tempore nauali gloria superarunt, et cum Venetis de imperio certarunt: THOM. SEGETH. *in comment. de Princ. Ital. pag. 19.*
- 64 De Pisanis IOV. *d. l.* ait, quod maiorum aetate cum summa opum amplitudine, tum ingenti rei naualis potentia inter ceteros Italiae populos magnam auctoritatem obtinuerunt. De Neapolis potentia *vid. auctor d. l.* Hinc qui maritimae rei scientia polluerunt, magnitudine rerum gestarum praestitisse aliis, qui in continente solum alerent exercitus,
- 66 probat SEYSELL. *de Republ. Galliae lib. 2.* ab exemplo Atheniensium, Carthaginensium, Romanorum, qui tum demum, vbi mare sibi patefecerant, vehementer suum auxerunt imperium, longissimeque progressi sunt. FLOR. *lib. 2. c. 1.* Et hac ratione Genuenses & Venetos
- 67 creuisse, memorat. SEYSELL. *d. l.* Nulla autem illustriora exempla ciuitatum, quæ ex nauigatione floruerunt, exstant, quam in Hollandia. Eo enim tempore, quo crudelissimus Belgii Tyrannus, Dux Albanus, Batauorum animos ab Hispanis abalienabat, summo studio in id incubuerunt, vt nauigationem in Europae, et totius mundi partes instituerent. Cum enim solum sterile habebant, nec frugum ferax, hac ratione ex quouis mundi angulo nauibus merces detulerunt, vnde aucta incolarum multitudo cuius etiam fortissimo timori esse coepit. Sane Amstelodamum; Roterodamum, Dordracum, Harlemum, nulla re clarae, imo vna vel altera earum funditus in primo tumultu deleta, ab ipso ferro & ruina tantam sumfere gloriam, vt diuitiis commercioque nemini cedant. BAUD. *tract. de Induc. Bell. Belg.*
- 68 METERAN. *in hiflor. belg. per tot.* Multum etiam faciunt nauigationes ad defensionem patriae. THUCYD. *Lib. 1. Bell. Pelop.* Vbi testatur, tempore Xerxis omnes Graecorum fortunas in nauium praesidio fuisse, & salutem Graeciae ab Atheniensibus nauibus partam, PEZEL. *lib. 1. Mel-*
- 69 *lis. hiflor. pag. 78.* scribit. Infortunium quoque earum urbium, quibus nauigationis commoditas erepta, insigne eius bonum ostendit.

Quae

Quae par erat vrbs in Germania Antwerpiae, nunc in memoria priscarum diuitiarum ob interclusum portum fenescenti? Tandem nauigatio longe distitorum Regum, Principum, populorumque amicitiam iure naturali inceptam, ob malitiam humanam alicubi intermissam, conciliat et reddit. Honos olim habitus Mercaturæ, ait PLVTARCHVS in *Solone*, quod ad Barbarorum necessitates comparandasque regum amicitias valere putabatur. Hoc equidem Hollandi, non solum cum regibus Galliae, Angliae, Sueciae, Daniae, libera republ. Venetorum, aliisque Principibus & Ducibus finitimis, sed etiam cum infenso Christiani nominis hoste Turcarum Imperatore amicitias et foedera colentes, de se testantur. Habent in dictis locis suos residentes, dictorumque residentes Hagae Comitum videre licet. Imo cum Indis et aliis antea ne nomine quidem notis populis commercia et negotiationes exercent. Vid. EMANVEL METERANVS BAVD. *d. l.* Nihil Anglos nouo orbi tam commendauit quam nauigatio. Vnde Franciscus Drake, Oliuerius de Nort, aliique noti, nisi quod orbem terrarum felici nauigatione emensi, opibus graues redierunt? Vid. METERAN. *lib. 10.* THVAN. *lib. 71.* LANS. in *Consult. Europ. pro Britann. pag. 632.* Ex sacris litteris quoque patet, quantum momentum inter potentes ad firmandas amicitias nauigatio conferat. Adiutus enim ab Hiram, Rege Tyri, Salomon naues et nautarum numerum accepit, qui aurum ex Ophir adportarent. *1. Reg. 9. v. 27. et seqq.* Et haec tenus dicta comprobant exempla eorum, qui nauigauerunt. Tale est Christi omni exceptione maioris, qui nauiculam saepe ascendit non solum sereno, *Matth. 9. v. 1.* sed etiam turbido coelo, et in ea sedens discipulos docuit et ad tempestatum patientiam admonuit *Luc. 23. et 26. Matth. 8. v. 23. Marc. 4. v. 35.* Pauli, qui cum Barnaba in Cyprum et Paphon. nauigauit. *Actorum 13. v. 4. 13.* Cum Timotheo a Troade in Salaminem *Act. 16. v. 11. cap. 20. v. 6.* cum Priscilla et Aquila in Syriam, *cap. 18. v. 18.* solus ab Asson. in Mytilenem *6. 20. v. 19.* versus Antiochiam *Act. 14. v. 25.* Denique in Italiam *cap. 27.* Barnabae, qui cum Marco in Cyprum nauigauit *Act. 15. v. 39.* Ionae qui a Ioppe nauigare voluit in Tharsas *Ionae 1.* Et quamuis ab exemplis legitimum argumentum non sumatur, quoad iuris constitutionem *l. 13. et ibi Dd. C. de sent. et interl. omn. iud. BOERII conf. 4. n. 47. PETR. SVRDI decis. 113. n. 9.* valent tamen quoad iuris

constituti probationem et existentiam *arg. §. pen. de adopt. 10H. FABER ad d. l. 13.* Maxime siquidem rem declarant *l. 1. §. 25. de vi et vi arm. l. 15. C. de transact. l. 30. §. fin. de damn. inf.* et quasi digito demonstrant ac tactui subiiciunt. *HERING. de fid. c. 30. n. 12.* Non potest autem non optimum et licitum esse, quod Deus ipse instituit. *Genes. 6. v. 14.* Hic enim dat viam naui in mari, *Prou. 30. v. 19.* et inter fluctus semitam firmissimam *Sapientiae c. 14. v. 4.* ideo singulari benedictione illud lignum dignum his verbis, *das Holtz ist des Seegens wohl werth*, pronunciat *Salomon. Sap. c. 14. v. 3.* Sed offerunt se nobis homines, qui nescio quo genio falcinati nauigationem, vtpote rem turpem et illicitam, a republica plane eliminant. Adducunt autem Poetarum dicta vtpote *HORATHI lib. 1. Od. 3.*

Illi robur, et aes triplex

Circa pectus erat, qui fragilem truci

Commisit pelago ratem

Primus, nec timuit praecipitem Africum

Decertantem Aquilonibus.

Nec tristes Hyadas nec rabiem noti.

item d. l.

Necquidquam Deus abscidit

Prudens Oceano dissociabili

Terras, si tamen impiae

Non tangenda rates transfiliunt vada.

PROPERTII quoque:

Ite rates curuae, et lethi quoque texite causas:

Ista per humanas mors venit acta manus.

79 Taxant molestias, pericula, quae quouis momento quis expectare cogitur, imo ipsum lethum *Psalms. 107. v. 23. 24. 26.* tam certissimum esse, quam quamuis horam *lege 52. §. 4. Pro Soc. l. 3. de don. mor. cau.*

80 Vbi dicitur nauigans in mortis causa esse:

- - - digitis a morte remotus

Quattuor aut septem, si sit latissima taeda.

81 IUVEN. *Satyr. 12.* Addunt, sapientes semper abhorruisse a nauigatione. Catonem dicere solitum fuisse, trium se praecipue in vita sua poenitere; *primum*, quod mulieri arcana credidisset, *alterum*, quod fuisset mari profectus, *quoterra* peruenire potuisset, *tertium*, quod diem sine

ne linea abire passus fuisset. Biantem, refert PLATO, dixisse, quod Nau-
 tae neque viuis neque mortuis annumerandi essent, et Anacharsin Scy- 82
 tham eam felicissimam nauim dixisse, quae in portum peruenit. Ac-
 cusat etiam genus humanum POLYDOR. VIRGILIUS nimiae temeritatis,
 quod, cum Deus terram concesserit, illi tamen astra & maria cogitent.
lib. 3. cap. 15. Alii plaustra conuictiorum in nautas euomunt, dicunt, 83
 eos homines stupidos, audaces, truces, ineptos gerendae reipublicae,
 raro etiam meliores redire, coelum, non animum mutare, qui trans
 mare currunt. Narrant inconditos eorum clamores, vitam horridam, 84
 rudem, tenuem cibum, dura cubilia, periculosos morbos ex defectu
 dulcis aquae aliarumque rerum necessariarum prouenientes, breuiter:
 nihil occurrere, ex quo saltem subitanea voluptas hauriri possit. Et
 vt PLINII verba in *Prooem. lib. 19.* adscribam, audax vita, sceleris plena, 85
 aliquid feri vt ventos procellasque recipiat et paruum esse, fluctibus
 solis vehi. Iam vero nec vela esse maiora nauigiis. Sed quamuis am-
 plitudini antennarum singulae arbores sufficiant, super eas tamen ad-
 di velorum alia vela, praeterque alia in proris, alia in Puppibus pen-
 di, et tot modis prouocari mortem. Denique, tam paruo semine nasci 86
 quod orbem terrarum vltro citroque portet, tam gracili auena, tam
 non alte a terra tolli: neque id viribus suis necti, sed passum tensum-
 que et in mollitiem lanae coctum iniuria naturae in summa audacia,
 cui satis non fuit hominem in terra perire, nisi periret et insepultus.
 His addenda, quae de avaritia et lucris immodicis blaterant reliqui. 87
 Verum nauigent illi ad Anticyras, et caput prius helleboro purgent,
 quam in tam reipublicae fructuosam rem tam dicaciter inuehant. Et-
 enim si propter pericula nauiganti deuoranda esset omittenda, iam 88
 omnia studia militaria, peregrinationes terrestres, venationes, pisca-
 tiones, et quidquid pulcrum fere, ex orbe exterminandum esset. *Χα-
 λεπὰ τὰ καλὰ.* Difficilia quae pulchra. Quis studiosorum vitam 89
 suam multis periculis non exponit? Et a vilissimis saepe hominibus
 corporales iniurias sine caussa perfert? *Imperator FRIDERIC. in Auth.
 habita C. ne filius pro patre.* Ideo ne liberi mittendi quo cerui cor-
 nuua? Vbi maiora et plura pericula, quam in militia? *Arg. pr. de mil.* 90
test. WESENBEK. in Paratitl. de test. mil. Qui milites homines? alii
 templa spoliant, alii tumultum concitant, hi fores effringunt, illi ves-
 tes furantur, hi liberos capiunt, illi captiuos cruciant. ANT. GVE-

VARRA *in Horolog. Princ. lib. 3. c. 17. n. 513.* Quis nescit tot ficas in cuiusuis iugulum intentari posse, quot videntur? quis mucrones omnes euitare poterit? nulla

- - *Fides pietasque viris, qui castra sequuntur*

- 91 LVCANVS ait. Ideone tamen abiicienda arma? Patria sine defensione relinquenda? Bella plane negligenda? Quis omnes molestias quæ pedestri itinere se accingenti ad peregrinationes obueniunt enumerabit? Quis omnes latronum incurfus, aquarum inundationes, fulgura, tonitrua? Imo quis securitatem itineris pollicebitur? quam facile curru quis delabitur & ceruicem frangit? nemo tamen tam obtusus inuentus, qui peregrinationes contemnere plane voluit. Pi-
- 92 scationes, venationes, quis vnquam sine certamine & periculo vitæ confecit? quem non fera ita aliquando inuasit, vt maior ei cura fuerit euadendi, quam occidendæ feræ. Breuiter: nusquam tuta fides. Homines nos esse cogitemus, a quibus humani nihil dicitur alienum.
- 93 TERENCEVS. Quique ea lege nati sunt vt omnibus fortunæ telis vita sit proposita. CIC. 5. *Fau. Ep. 16.* Imo hæc olim meminisse iuuabit VIRGILIUS I. *Aeneid.* Habet praeteriti doloris secura recordatio delectationem. CIC. 5. *Epist. 12. Aedepol.* qui pericula cuncta euitare velit illi necesse est, vt exeat e mundo. Quam facile tectum ardere, grandio, pluuiâ, te subuertere in media via possunt? Et tam facile
- 94 in plana terra periculo quis obnoxius est, quam in patenti et feruido mari. Potest Deus, vt et quotidie facit, te saluum, incolumemque, vt abiisti, reducere. Quis Israelitas siccos per mare rubrum deduxit, fide Deo et curis cetera liber age. Et quo maiori periculo quid subiectus est, eo diligentius apud Deum de remedio sollicitet.
- 95 Videmus etiam in maioribus nauibus imaginem paruae reipubl. Iuniores enim Magistro ad nutum obedientes esse coguntur, hinc summo mane et desinente die, se nauimque diuinæ prouidentiae committunt, Deumque pro felici successu sedulo implorant. Vbi si praeter votum aliquando nimis seuerus Aquilo ingruat, tale pati discunt, quo maioribus in certaminibus aliquando victores existant. Discat nauigare qui nescit orare. Clamores quos edunt, facilem accipiunt excusationem in tanta saepe vehementia ventorum, & procellarum, vbi necesse est, altius loqui, si hi, qui in prora stant re-
- 97 liquos in puppi vel media naui sedentes exaudire debent. Mores, quo-

quorundam nautarum licet aliquantulum abeant ab aulica ciuilitate
 non tamen prorsus inhonesti sunt. Est illud argumentum a particu-
 lari, quod vniuersale non perstringit. Fatemur quoque, raro nautas 98
 ad reipubl. clauum moderandum adhiberi, interim plane insipidi
 censendi non sunt. PHOCYL. in aur. carm. illum iudicat hominem
 sapientissimum, qui possit ἀρεα καὶ νόα κὺ βέρεειν, nec minima requiritur
 peritia, nauem a scopulis et voraginibus auertere, et in tuta loca demit-
 tere. Morbi quoque aequae cito in terra nobis obrepunt: pestis, lues, vbi 99
 frequentius, quam in vrbibus et pagis? Prodest etiam multum sanitati nau-
 uigatio, praesertim phthisi affectis, aut sanguinem egerentibus. Neque
 enim Aegyptus propter se petitur sed propter longinquitatem nauigan-
 di, ait PLINIVS: quin etiam vomitiones ipsae in stabili volutione commo- 100
 de pluribus morbis oculorum et pectoris medentur. PLIN. lib. 31. c. 6.
 Inopiae dulcis aquae solent multis remediis subuenire. PLIN. d. l. Fa-
 teor, contingere aliquando, vt quis insepultus in profundum abiiciat- 101
 tur non tamen inde perit, quis omnes in bello obeuntes sepelit, ni-
 hilominus tamen praeclara illa mors iudicatur. Arg. l. pr. d. excus-
 tut. Naufragia autem aliosque casus obuientes quis euitare poterit. 102
 Sunt hi fortuiti, §. 2. Q. m. re cond. oblig. quibus humana infir-
 mitas resistere nequit. Lege 1. §. 4. de O. et A. vel eos praecauere dicta
 lege 23. d. R. Iur. Tranent denique alii flumina, transfretent maria, et 103
 indoctiores redeant imputent hoc suae ignauiae ac proteruiae, non
 vero culpam in nauigationem, rem vtilissimam, reiiciant. Adscriban-
 tur personis avaritiae vitia, et non nauigationi, concessum illis hone-
 stum lucrum, in hoc enim illis feritur et metitur. Arg. 1. Cor. 9. v. 10.
 Quo si auripetae non contenti viuant, non ideo nauigatio e republ. 104
 tollenda nec institutum per se bonum propter aduentitias corruptelas
 repudiandum. Auari quoque super aequum postulantes legibus, tan-
 quam frenis, a Magistratu coerceri possunt ARISTOT. 7. Polit. 6.

CAPVT III.

NAVIGATIONIS DEFINITIO. EIVS DIVISIO.
 IVS NAVIGANDI QVIBVS COMPETAT.

SVMMARIA.

1. Tractatio rei a definitione incipere debet.
2. Iurisconsulti non sunt curiosi in definiendo.

4. *Nauis an primum vel derivatum vocabulum. s.*
6. *Navigatio quid.*
8. *Est iuris gentium.*
9. *Maris primarius usus in navigatione.*
10. *Nauis paratur, ut nauiget.*
11. *Diuisio navigationis ab accidenti.*
12. *Personae prius ratio habenda, quam rerum.*
13. *In mare uniuerso par omnium hominum conditio.*
14. *Dominium maris vel suo iure quis habet, vel alieno.*
15. *Qui habeant suo iure, exponitur. Et quis effectus.*
17. *Alieno iure qui habeant.*
18. *Qui habeant nudum usum maris.*
20. *Quale ius hominibus in fluminibus & lacubus. 21. 22.*
23. *Partitio operis.*

- 1 **O**mnis quae de re aliqua suscipitur tractatio, a definitione incipere debet, ut intelligatur, quid res sit. CIC. 1. *off.* Hoc nullibi minus quam in iure obseruatur, quia enim Dialecticorum artes iuxta ARISTARCHVM similes sunt telis araneorum quae plurimum habent artificii, minimum utilitatis, placuit veteribus ICtis sequi M. Varronem, cui non fuit negotium superstitiose definire. GELL. 1. *Noct. Att. 15.* Ne tamen plane huius rei rudes iudicarentur, reliquerunt passim vestigia descriptionum, ex quibus natura rei satis potest apprehendi. L. 1. *de his qui test.* L. 116. *d. leg. 1.* L. 1. *de usufruct.* l. 3. *de usucap. &c.* Quum igitur per definitiones in iure res nihil mutetur, nec obulum quis per eas lucretur: IOH. FABFR. *ad §. 9. d. iur. n. g. &c.* operose de illis laborandum non est, saltem ne methodus neglecta videatur, Etymologiae nominis, quae alteri quasi viam sternit l. 1. l. 2. §. 2. *d. reb. cred. l. 1. d. pact. l. 1. de posit.* breuis descriptio subiungetur. Dicitur nauigatio a Nauis, quae germanice dicitur *ein Schiff*, ἀνάφορ, ἀνάφην, scapha Latine, a verbo ἀνάπρω fodio, ex cauo M. ANDR. HELWIG.
- 5 *Affinis meus colendus in Etymologia S. Originibus dict.* Germ. Nauis dicitur vel a Graeco ναύς vel νέω nauigo. IOH. MINSHAEVS *Angl. in Duct. in lign. Lond. Ang. d. A. 1617.* vel a Latino No, quod est nato, vel a nauo, quod rectorum nauis industrium et gnauum exposcat. IOH. ROSIN. 10. *Antiq. Rom. 20.* Sed IOSEPH. SCALIG. *de causis. L. L. BEGM. de orig. voc. v. Nau.* putant vocabulum Naura primum esse.
- 6 Est autem Navigatio ius ducendi oneratas naues per aquas. Per ius intel-

intelligitur facultas libera seu plena potestas rei pro arbitrio geren- 7
 dae, nullis aliunde impedimentis inturbata. BALDVIN. *in §. 1. d.*
Iur. Person. CALVIN. *in Lexic. Iuris verb. facultas.* Competit illa 8
 omni homini, quippe nauigatio est Iuris gentium, vt BORCHOLT. *Vol.*
1. Conf. 6. VVLTEIVS *tr. d. feud. c. 5. n. 7.* tradunt, nec potest a Prin- 9
 cipe, nisi iustissimis de causis, prohiberi vt infra dicemus. Cum enim
 mare commune sit, §. 1. d. R. D. l. 2. §. 1. d. R. D. et primarius eius v-
 sus consistat in nauigatione: HARPR *ad §. 1. n. n.* necesse etiam est, vt quili-
 bet suo iure utatur. l. 13. §. fin. de iniur. Additur *ducendi naues:* ad 10
 hoc enim parantur, vt nauigent, l. 12. §. 1. d. vsufr. quod vt eo melius
 fiat, onerandae sunt. l. 31. locat. Reliqua definitionis de aquis et maribus
 suo tractabuntur loco. Diuisio accurata, quae oppositas species ha- 11
 beat, nequit hic dari, sufficit ab accidenti sumpta, quod nauigatio i. res-
 pectu loci vel sit longa vel breuis, *Nou. 106.* 2. Respectu tempesta-
 tis vel turbida vel serena.

Quum autem ante quaerenda sit persona, quam iuris ratio: 12
 l. 14. d. iur. cod. l. 4. d. his qui test. fac. Parum enim est ius nosse, si
 personae, quarum causa constitutum, ignorentur, §. fin. d. iur. n. 9. &c.
 non abs re erit inuestigare, quid sit ius nauigandi et quibus competat.
 Illud vero ius ad omnes homines in Oceano, et particularibus mari- 13
 bus pertinet, sed diuersimode. Nempe in vniuerso mari aequa est
 conditio tam Principum, quam cuiuslibet priuati, ideo enim commu-
 ne dicitur, quod ad omnes pertineat. §. 1. d. R. D. Quoad maria par- 14
 ticularia distinguendum est, quod alii plenum in iis ius, seu dominium
 habent, alii minus plenum, id est, tantum nudum vsum. Domi-
 nium illud vel suo quis iure habet, vel alieno. Suo iure habent, qui 15
 mare primitus occuparunt, vel deuicto hoste in eius locum successerunt,
 vel alio modo principalis iure nituntur, ex eo ipso enim, quod
 priuatum factum, duos dominos in solidum habere nequit. Effectus 16
 est, vt infra audiemus, quod non solum libere nauigare, piscari &c.
 in mari possint, sed etiam aliis modum praescribere, quo vsque nau-
 igent vel piscentur, punire delinquentes in mari, iubere, prohibe-
 re nauigationem, si res postulat, imo omnes actus Dominiū exercere,
 quos quibus priuatus in re propria. Alieno iure habent, qui a dire- 17
 cto domino acceperunt vel beneficiū iure, vt qui de eo infeudati sunt,
 vel alias, dando singulis annis aliquid in recognitionem. Et hi pro

modo translationis potestatem vel ius habent, quod vasalli in feudis vel aliquando minus, quod docere possunt pacta, et litterae concessio-
 18 sionis desuper factae. Minus plenum ius, seu nudum usus, quilibet priuatus habet in maribus occupatis. Hoc enim, quod in maris occupationem tacite genus humanum consenserunt, innoxius usus, qui in
 19 nauigando consistit, referuatus praesumitur. Hic tamen usus ex variis restringi caussis, imo exteri plane ab eo arceri possunt. In fluminibus et lacubus res est apertior. Ea enim, quia hodie sunt deregali-
 20 bus, et in proprietate certi alicuius populi, §. 2. d. R. D. ipsi absque dubio competet nomine Domini iure nauigatio: quae etiam ad singulos porrigitur, cum praecipuus fluminum usus in nauigando consistat.
 21 Exteris quoque ob commercia conceditur, ita tamen ut necessitate vel reipublicae utilitate urgente adimatur, vel intra certos modos coerceatur. De aliis singularibus modis dicitur in capitibus sequentibus prolixius. Tractabimus autem hanc materiam ita, ut primo ius maris, et quibus competat, consideremus. Deinde loca, in quibus nauigatur. Demum instrumentum sc. nauim, et quae eo pertinent. Hinc contractus, delicta, actiones, iudicia maritima proponentur, et vltimo, quis sit effectus nauigationis et quomodo tollatur.

CAPVT IV.

ASSERITVR SENTENTIA VETERVM ICTORVM, ET
 HVGONIS GROTHI, QVOD MARE VNIVERSVM NON
 POSSIT OCCVPARI. CONTRARIA IOHAN. SELDENI OPINIO REIIICITVR.

SUMMARI A.

1. *Plenum nauigandi ius habent Principes et terrarum Domini, superiorem non recognoscentes.*
2. *Principio omnia erant communia, nulla priuata. 3.*
4. *Corruptio naturae diuisionem suaserit. 5.*
6. *Qui non totum habet, nihil se habere arbitratur.*
7. *Bonorum communio amplius introduci nequit.*
8. *Docetur, quomodo res in proprietatem iuerint. 9.*
10. *Post corruptionem natura ipsa ad diuisionem inclinauit.*
11. *Res initio mobiles postea immobiles occupatae, illae consumptione, hae limitatione. 12.*

13. *Anceps quaestio discutitur: an mare priuati iuris capax sit?*
 14. *In diuisionem mare non venit.*
 15. *An ergo occupatum?*
 16. *Vasquius simpliciter negat. Hugo Grotius cautius procedit.* 17.
 18. *Quae dicuntur publicae res.*
 19. *Quae communes.*
 20. *Cur communia non possunt limites habere, ex Hegio traditur.*
 21. *Quorū in dis dicuntur res nullius esse?*
 22. *Dominium ante diuisionem quid fuit: et quid post diuisionem?* 24.
 23. *Commune quid fuit ante diuisionem et quid post?* 25.
 26. *Occupatio quid?*
 27. *Quomodo fiat in rebus publicis et priuatis?* 28. 29.
 30. *Ius naturale hoc loco quid?*
 31. *Maris quōduplex acceptio?*
 32. *Verus controuersiae status.*
 33. *Mare natura omnibus commune.* 34. 35. 36.
 35. *Rerum communium vsus indifferens.*
 37. *Mare omnibus hominibus sufficit.*
 38. *Sicut et aer, aqua profluens et littora.* 39. 40. 41. 42. 43. 44.
 45. *In mari cessat ratio occupationis.*
 46. *Liquida per se non terminantur.*
 47. *Mare maius terra et mundo.* 48.
 49. *Finium regundorum ius in mari non obtinet.*
 50. *Qui mare claudit, commercia tollit.*
 51. *Bella exinde iumpta, quod alibi peregrinari prohibitum.*
 52. *Poetarum et Iureconsultorum de mari libero opiniones.* 53.
 54. *Mare claudi posse, quis doceat?*
 55. *Quid ius diuinum hac de re constituat.*
 56. *Dictio, huc vsque inclusua.*
 57. *Recensentur illustriores gentes qui dominium maris habuerunt.* 59.
 58. *Fabula de Neptuno et Amphitrite quid intendat.*
 60. *Partes maris sunt occupatae.*
 61. *Leges dicunt priuatos mare acquirere posse.*
 62. *Icti veteres inconstantes.* 63.
 64. *Mare in aestinationem venit.*
 65. *Extrema maris finiunt littora.* 66. 90. 91.
 67. *Vel scopuli, aut pyxis nautica aut circuli coelestes.* 68. 69. 70. 94. 95.
 71. *Mare immotum et pigrum est.* 72. 100. 102.
 73. *Aeris vsus priuatus fieri potest.* 101.
 74. *Datur Thalassimetria.*
 75. *Dominium cum potestate transeundi potest consistere.*
 76. *Bello possunt ob negatum commercium suscipi.*
 77. *Poetarum dicta incum vel hyperbolen habent.*
 78. *Hugonis Grotii Assertioni allegato Britanniae exemplo contradictum.* 79.

81. *Dictio, huc usque, non est inclusiva, materia subiecta refragante.*
 84. *Specialis quorundam gentium relatio alias non excludit.* 85.
 86. *Insulae et portus occupari possunt.*
 87. *Ab exemplis argumentum sumptum debile est.*
 89. *Diuerticuli occupati ius durat, quamdiu possessio.*
 93. *In terra limites firmi poni possunt.*
 96. *Pacta Principum vel dispositio Papae non possunt mari terminos facere.*
 97. 98.
 99. *Flumina aliter ripis continentur. vt mare littore.*
 103. *Cum potestate transeundi libera nequit Dominium consistere.*
 106. *Peregrini possunt a portibus arceri.*
 107. *Mare praescribi nequit.*
 108. *Differentiae ratio, cur non sicut flumen, mare occupetur.* n. 109. 110. 111.
 113. *Contradictionis contra Hugonem Grotium, factae a Seldeno non adducitur probatio.*

- 1 **P**lenum nauigandi ius habent Principes, populi et terrarum Domini superiorem non recognoscentes. Hoc vt melius intelligatur, operae pretium erit, quo titulo maris imperium sibi constituerint, 2 inquirere. Et vt abouo hanc rem deducamus, notum est, quod Deus generi humano vniuersale dominium a condito mundo, et iterum, eo 3 post diluuium reparato, concesserit. *Gen. 1. v. 29. c. 9. v. 2.* Erant, *inquit* IUSTINVS, omnia communia et indiuisa omnibus, veluti vnum cunctis patrimonium. Hinc factum, vt statim quisque hominum ad suos vsus arripere posset, quod vellet, et quae consumi poterant, consumere: et talis vniuersalis vsus erat tum vice proprietatis. Nam, quod quisque sic arripuerat, id ei eripere alter, nisi per iniuriam, non poterat. HUGO GROTIUS *lib. 2. de Iur. B. et P. cap. 2. n. 2.* Et hoc respectu CIC. *1. offic.* res nullas priuatas dixit, sed communem omnium 4 rerum fuisse possessionem arguit. *c. ius naturale 7. dist. 1.* Is status durare potuisset manente simplicitate. GROTIUS *dict. l.* Sed succedentibus variis vitae artibus, agricultura, pastura, non sine aliqua in natura corrupta rerum distributione, demum vitis malorum consortio, æmulatione etiam inter primos fratres, inuidia, ambitione, luxuria, euauit haec simplicitas, fuitque opus industria, quam singuli rebus suis 5 adhererent. Crescente enim orbe locorum distantia primum intercessit, quo minus conferrent amplius in publicum homines, cui accessit iniustitia et amoris defectus, per quem fiebat, vt nec in labore, nec in

in consumptione fructuum, quae debet, aequalitas seruaretur, et ex
 inaequalitate discordia, inuidia et negligentia, vitio naturali, negligere, 6
 quod communiter possidetur, orirentur. Et sicut se nihil habere, qui non totum habet, arbitratur, ita suam quoque partem corrupti patitur, tum inuidet alienae. *lege 2. C. quand. et quib. quart. pars. deb. ex bon. decur.* Recte ergo contra Platonem disputat BODINVS *1. de Republ. 2.* (praesupposita iam corrupta natura) bonorum communionem amplius introduci non posse, quia nihil publicum sit, vbi nihil priuatum, nec regem quemquam futurum, si ciues omnes reges sint. Ita 8
 discimus, quomodo res in proprietatem iuerint, non animi actu solo, neque enim scire alii poterant, quid alii suum esse vellent, vt eo abstinerent, et idem velle plures poterant, sed pacto quodam, aut expresso, vt per diuisionem; aut tacito, vt per occupationem; simul atque enim communitio displicuit, nec instituta est diuisio: censeri debet, inter omnes conuenisse, vt, quod quisque vacuorum nec per diuisionem assignatorum occupasset, id proprium haberet, docente eleganter HVGONE GROTIUS *d. l.* Hac sc. ratione, vt agri cuius liber antea 9
 in arando, aedificando, depascendo, arbores caedendo, fructus percipiendo erat vsus, proprietas ita possidenti acquireretur, vt is liberum eiusmodi vsum posset impedire, ne quis se inuito eo vteretur. Et hoc monstrauit ipsa natura, vt ad illam dominiorum distinctionem 10
 deueniretur. Cum enim res sint nonnullae, quarum vsus consistit in abusu, aut quia conuersae in substantiam vtentis nullum postea vsum admittunt, e. gr. cibi et potus, aut quia vtendo fiunt deteriores, e. gr. vestes, et aliae res mouentes proprium edictum est, quod ita alicuius esset, vt alterius esse non posset. Et hoc sensim ad res immobiles productum est, quarum licet vsus poterat esse sine abusu, tamen abusus gratia comparatae erant, e. gr. arua et arbuta cibi gratia. Repertae 12
 proprietati lex posita, quae naturam imitaretur. sc. vt occupatio res antea in medio positas cuiusque faceret, sicut applicatio corporalis vsus rerum periturarum, quod in mobilibus fiebat, apprehensione, in immobilibus instructione aut limitatione. GROTIUS *de mari libero cap. 5.* Hoc modo terra priuato dominio cessit. De mari supereff quaestio; 13
 an illud similiter priuati iuris capax sit, et vnquam factum fuerit? Inde enim potestas principum maritima dependet. Sane diuisionem factam, probari nequit. Nam cum primum terrae diuisae sunt, incog- 14
 nitum

- nitum erat mare, maxima sui parte, atque adeo nullus fingi potest modus, quo gentes adeo distitae de diuisione conuenirent. Quae igitur diuisa non fuerunt, ea per occupationem transferunt in ius proprium. Occupari ergo mare potest? hic torquent se ingenia Docto-
15 rum. FERDINANDVS VASQVIVS, Hispanus, *controu. illust. l. 2. c. 89. §. 30.* Omnino tamen tam in vniuerso, quam in particularibus maribus hoc ne-
16 gat. HVGO GROTIVS, Batavus, vir penetrantis iudicii et incomparabilis eruditionis, *in libello de mari libero et lib. 2. de iur. B. et P. c. 2. et cap. 3. n. 9.* et qui huic succenturiat IOH. ISAAC. PONTAN. *disc. hist. lib. 2. c. 2* caute procedunt, sc. quod mare sumptum aut sub ratione integri, aut sub ratione praecipuarum partium, in proprium ius abire non possit. Ad pleniorum huius rei intellectum, necesse est, ut quo-
17 rundam terminorum explicationem praemittamus. Nimirum quid sint res publicae seu communes, nullius, dominium, occupatio, ius na-
18 turale, mare. Publica dicuntur 1. quae ad certum aliquem populum sunt relata, §. 2. *de rer. diuis. l. 4. §. 1. l. 5. de rer. diu. l. 9. de vsu-cap.* 2. Quae ad totam societatem humanam pertinent, et publica iuris gentium nuncupantur, *l. 45. de praescriptionibus* quia a natura prodita *lege 14. de A. R. D.* omnibus vacant *l. 51. de contr. emt.* et in nul-
19 lius dominium peruenerunt. *d. l.* Vnde et alibi iuris naturae dicuntur, et res communes. Iuris naturae, quia natura omnibus patent, *l. 13. cum praed.* a natura prodita, *l. 14. d. A. R. D.* a natura ad vsum humanum genita. CIC. *1. in offic.* Communes, quia nullis terminis et limitibus secundum naturam secerni queunt. §. 1. *de R. D. §. 5. eod. l. 1. l. 2. l. 10. eod. l. 14. l. 50. de A. R. D. l. 13. §. 7. de iniur. l. 3. §. 1. ne quid in loc. publ.* DONELLVS *lib. 4. c. 2.* CONANVS *l. 3. comment. c. 2.* In
20 terra quidem fines poni possunt, quia stabilis et immota est, communia vero non perinde signari possunt, nunquam enim stant, sed semper eunt et redeunt et videtur natura haec ita consulto finxisse, vt eius, ad quam geniti sunt homines vniuersi societatis et communionis, inter eosdem in hoc vniuerso, aliquod saltem exemplum maneret, nec ab auaritia hominum penitus naturalis institutio oblitteraretur. HEIG.
21 *ad §. 1. de R. D.* Nullius esse dicuntur quaedam, quoad proprietatem, vt mare, aër, quae tamen differunt ab his, quae nullius sunt, et communi vsui attributa non sunt, vt ferae, pisces, &c. nam haec si quis occupet, in ius proprium transire possunt, illa vero totius hu-
 mani-

manitatis consensu proprietati in perpetuum excepta sunt propter
 usum, qui cum sit omnium, non magis omnibus ab vno eripi potest,
 quam a te mihi quod meum est. Dominium ante diuisionem erat fa- 22
 cultas non iniusta vtendi re communi. Commune nihil aliud fuit quam 23
 quod simpliciter proprio opponitur. Illud erat vniuersale et indefini-
 tum. Deus enim res omnes non huic, aut illi dederat, sed humano
 generi, atque eo modo plures in solidum eiusdem rei domini esse non
 prohibebantur. Hodie vero Dominium proprium quid significat, 24
 quod scilicet ita est alicuius, vt alterius non sit eodem modo. Com-
 mune dicimus, cuius proprietas inter plures consortio quodam, aut 25
 consensu collata est, exclusis aliis. Occupatio nihil aliud est, quam 26
 rerum antea in medio positarum sibi priuatim facta applicatio, quod
 in mobilibus sit apprehensione, in immobilibus instructione, aut limi-
 tatione, quo respectu HERMOG. cum Domina distincta dicit, addit
 agris positos terminos, aedificia collocata. *l. 5. de iust.* Atque ita ea- 27
 rum, quae a prima communione diuisa erant, duo facta sunt genera.
 Alia sunt publica, i. e. populi propria, alia mere priuata, i. e. singulo- 28
 rum. Occupatio autem publica eodem modo fit, quo priuata. Gens 29
 enim vnaquaeque partita fines regna constituit. *SENECA in Octau.* quos
 deinde inter se vicini priuata terminatione distinguunt. *SENECA de be-*
nefic. 7. cap. 4. CIC. 1. offic. Ius naturale hic non est innatum nobis- 30
 cum turpium et honestorum discrimen, sed idem quod ius gentium
 mutuum, sc. omnium gentium, pactum vel expresso, vel tacito con-
 sensu constans. Mare accipitur vel de Oceano vniuerso, quem immen- 31
 sum, infinitum, rerum parentem, coelo conterminum, antiquitas vo-
 cat: vel de sinu aut freto, aut alias intermedio aliquo et particulari
 pelago. Talis igitur hic quaestio est, an mare vniuersum occupari, 32
 seu dominio priuato ita subiici possit, vt vnus vel aliquorum popu-
 lorum sit, ceteris exclusis? id negat HUGO GROTIUS *d. loc.* et haec opi-
 nio omnem calculum tulit, et priscae ICtorum doctrinae conueniens
 est. Nam I. mare omnium (obserua) commune dicitur, et, vt THEO- 33
 PHILVS ait est κοινον πάντων ανθρώπων quod explico, vt sc. a nemine
 priuato vel vno populo totum occupari possit, sed liber maneat eius
 in nauigando, piscando &c. vsus, et quod quisque ita pro parte suum
 fecit, fiat ipsius qui in usum conuertit. Rerum communium enim 34
 vsus indifferens, proprietas nullius, nemperatione continentis. KLING.

- BREDEROD. *ad §. 1. Inst. de R. D.* sed adquiri ea a singulis ratione con-
tendi potest, quatenus vsus necessarius est, nec alter illa vti prohibe-
35 tur. WESENECIUS *Parat. de rer. diuis* Et hoc sensu VLPIANVS mare
omnibus natura patere dixit *l. 13. com. praed.* CELSVS maris commu-
nem esse vsum, sicut aeris *l. 3. §. 1. ne quid in loc. publ.* Quomodo
manifeste ICTI publica populi, in quibus et flumina, ab his commu-
nibus et publicis iuris gentium discriminant. Ita in *Instit. §. 1. de rer.*
diu. l. 2. eod. legimus, quaedam communia iure naturali sunt omnium,
36 quaedam publica. Naturali iure communia sunt omnium haec: aer, a-
qua profluens, et mare, et per hoc littora maris. Flumina autem
omnia et portus publica sunt. Idem THEOPHILVS in *Inst.* Φυσικῶ ἔν
δικαίῳ κοινὰ πάντων ἀνθρώπων ἐσὶ τὰῦτα, ὁ ἀήρ, τὸ ὕδωρ, τὸ αἰένωον,
θάλασσα. Μοχ πῶραιμι δὲ πάντες καὶ λιμένες, πηλῆλαι εἰσι τρεῖσι
37 τῷ δήμῳ τῷ ρωμαϊκῷ. Facit II. hic summa ratio, cessante nimirum
caussa ob quam a communione discessum est. Est enim tanta maris
magnitudo, vt ad quemuis vsus populis omnibus sufficiat, ad aquam
hauriendam, ad piscatum, ad nauigationem. Res vero omnes, quae
ita a natura sunt comparatae, vt aliquo vteute nihilominus aliis qui-
busuis ad vsus promiscue sufficiant, eius adhuc hodie conditionis,
et perpetuo esse debent, cuius fuerunt, cum primum a natura pro-
ditae sunt. CIC. *1. offic.* Sunt autem omnes res huius generis, in quibus
sine detrimento alterius alteri commodari potest. GROTIUS *de mari lib.*
38 *cap. 5.* Illud dicendum de aere, si quis eius alius vsus esse posset, ad
quem terrae vsus non esset necessarius, vt est ad aucupia, vnde illa
39 legem accipiunt ab eo, qui in terra imperium habet: occupari enim
nequit, et vsus promiscuum omnibus dat. Hoc etiam obtinet in
aqua profluente, quae qua talis, non qua flumen est, inter commu-
40 nia refertur. *lege 2. §. 1. de rerum dominio.* Cuius autem iuris est ma-
re, eiusdem sunt, si qua mare aliis vsibus eripiendo suafecit, vt are-
nae maris. *§. 1. de rer. dom.* Quarum pars terris continua littus dici-
41 tur. Hinc nemo ad littus maris accedere prohibetur, *lege 4. de rer.*
42 *dom.* et saepe rescriptum est, non posse quem prohiberi piscari. *lege*
13. §. fin. de iniur. In Basilicis *lib. 50. tit. 1. cap. 13.* legitur οἱ ἀρχι-
λοι ἐντῇ πάντων ἐξουσία εἰς τὰ littora sunt in omnium potestate. Idem
43 attestatur MICHAEL ATTALIATA *ICTus orient. Imper. Pragmat. tit. 2. et*
44 CIC. quid tam commune quam mare fluctuantibus, littus eiectis? *1. offic.*
Est

Sed et probat id III. naturalis ratio, quae mare hoc modo considera- 45
 tum, proprium fieri vetat, quia occupatio non procedit, nisi in re ter-
 minata, vnde THUCYDID. *lib. 1.* terram vacuum vocat ἀοριστὸν et ISO-
 CRATES terram ab Atheniensibus occupatam τὴν ὑφ' ἡμῶν ἀφορισθεῖ-
 σσων. Liquida vero, quia per se non terminantur, ARISTOT. *de gener.* 46
lib. 2. c. 2. occupari nequeunt, nisi vt contenta in realia, quomodo
 lacus et stagna occupata sunt, item flumina, qui a ripis tenentur.
 Mare vero terra non continetur; quia par terrae, aut terra maius vn- 47
 de terram mari contineri veteres dixerunt. SVLPITIVS *Apollinar. apud*
GELLIVM lib. 2. c. 13. ait: Quid potest dici citra oceanum esse, cum vn-
 dique oceanus circumscribat omnes terras et ambiat? Mox: Cum ve-
 ro omnes terras omnifariam et vndique versum circumfluat, nihil ci-
 tra eum est, sed vndarum illius ambitu terris omnibus conuallatis in
 medio eius sunt omnia, quae intra oras ipsius inclusa sunt. MARCVS 48
 ACILIVS apud LIV. inquit: Oceano qui orbem terrarum amplexu fi-
 nit. In *Senecae suasoriis* Oceanus totius orbis vinculum terrarum-
 que custodia. *Lucano*, vnda mundum coercens; et haec GROTHI ar-
 gumenta sunt quae ex ipso integra repetere animus fuit, additis eius
 verbis *ex tractatu de mari libero cap. 5.* Mare commune natura 49
 non permittit, sed iubet. Vnde Doctores nec IV. finium regundo-
 rum ius ob instabilem maris naturam obtinere, nec certos eius termi-
 nos statui posse asserunt. Geometram audiuimus, thalassometram
 nunquam audiuimus, ait AMBROSIVS *Hexaëm. lib. 5. c. 10.* Praeterea 50
 V. natura, egestati subueniens, mutua commercia instituit, haec igitur,
 qui tollunt, claudendo mare, tollunt mutuas benefaciendi occa-
 siones. Oceanus enim vndique et vndique versus nauigabilis, et ven-
 torum statim aut extraordinarii flatus non ab eadem semper aura spi-
 rant. Et scimus bella quaedam exinde suscepta, quod apud alios de- 51
 gere et peregrinari prohibitum. DIOD. SICVL. II. SIGON. *vlt. de reb. I-*
tal. Accedunt VI. Poetarum testimonia: 52

*Quod genus hoc hominum? quaeue hunc tam barbara morem
 Permittit patria? hospitio prohibemur arenae.*

VIRGIL. I. *Aeneid.*

*Quid prohibetis aquas? vsus communis aquarum est.
 Nec solem proprium natura, nec aera fecit,
 Nec tenues vndas; in publica munera veni.*

OID. *Metamorph. 6.*

- - - - - *littusque rogamus.*

Innocuum et cunctis vndamque auramque patentem.

VIRG. 7. *Aeneid.*

Mare quidem commune est omnibus. GRIP. *ad Plaut. in Rud. act. 4.*

- 53 Et hanc opinionem VII. plerique tuentur Icti. SIXTIN. *Lib. 2. C. 4. §. 97.* HEIG. *ad §. 1. de rer. dom.* Nec incite hoc respectu dixit DONELLVS *lib. 4. Comment. c. 16.* Mare in commercio non esse, et PLACENT. Mare in nullius dominio esse, nisi solius Dei, sed relictum in suo iure, et esse primaevum, IOH. FABER. *in §. 5. de rer. diu.* Huic
- 54 opinioni se opposuit primus, et quod sciam haecenus sine suffragio IOH. SELDENVS *Anglus Libello de Mari clauso, seu dominio maris*, ubi Regis Britanniae summam maris potestatem exaggerans, data occasione opinionem proposuit, Mare uniuersum Domini priuati capax esse.
- 55 Argumenta eius talia sunt I) Ius diuinum huic dominio non refragari, comprobare potius *Geneseos 1. v. 26. ibi: dominanimum in piscem maris. Genes. 9. v. 2.* pauor vesler in omnes pisces maris. *Ezech. 26. v. 16.* vocantur Principes maris et *cap. 27. v. 3. 4. ibid.* Tyrionum potentia et limites in medio mari describuntur. De aliis regibus maris legitur *Isa. c. 2. 3. Psalm 72. Ps. 89. v. 25.* De Afsuero *Esth. 10. v. 1.* ubi insulas dicitur fecisse tributarias. De tribu Naphthali quod mare et meridiem possidebit, praedicitur *Deuter. 33. v. 23. Et Numeror. 34. v. 6.* quod terminus Israelitarum sit terminus maris, putatque ex doctrina Ictorum SELDENVS *Lib. 1. cap. 6.* illud (huc vsque) esse dictionem inclusiuam, BARTOL. *ad L. 35. D. de legat. 3.* vt ipsi limites limitato cedant HIER. DE MONT. *de Fin. regund.*
- 57 *cap. 23. Archi-Diac. in c. eccles. 13. qu. 1.* II. idem omnes gentes attestari, quod inductione illustriorum, (quis enim omnes cognitatas habet?) quae dominium maris habuerunt, probat. Nimirum in prima post diluuium in-
- 58 ter filios Noae diuisione Iapheto insulas cessisse, i. e. dominium maris, iudicat enim, quae sub fabuloso seculo de Nepruno, qui mare sortito accepit, LACTANT. *de fals. religion. n. n.* in fabulis leguntur ad Iaphetem applicari debere, IOH. GRYPH. *de insul. c. 31. n. 75.* sic Amphitrite dicitur regina maris ab OPIANO *halieut. lib. 1.* cuius etiam Beroi dominium tribuit NONN. DIONYS. *lib. 43.* In specie Ius maris adsignat SELDENVS *a. 9. vsque 20.* Graecis, Atheniensibus, Carthaginensibus, Spartanis, Romanis, et hodie Venetis, Gallis, Anglis, Hispanis,
- Danis

Danis &c. de quibus *cap. 6.* agemus latius. Hinc concludit, idem de reliquis dicendum esse, et talem occupationem iure naturali validari, quod tale sit, quo iure omnes gentes vtuntur *L. 1. §. fin. d. iust. §. 1. de iur. N. G. C.* III. Partes maris omnes sunt occupatae a dictis sc. gen- 60
tibus, positis ergo partibus omnibus collectiue sumptis, ponitur totum. *Arg. L. 2. de O. I.* IV. Expresse id docere ius ciuile, quod etiam pri- 61
uatim concedat mare occupari, *L. 14. d. iniur. et Insulas. L. 9. de iudic. l. 5. de public.* Vtque hanc opinionem elegantius incrustet SELDENVS, ad fundamenta Grotii respondere incipit, et quidem in I. ICtorum 62
veterum doctrinam accusat inconstantiae, autumans, sicut venatio, piscatio, seruorum conditio, naufragorum bona, iure Gentium communia amplius non censentur, oscitanter illud ICtos de mari asseruis- 63
se, quod commune manserit, nec priuati iuris fieri potuerit, vt in eo fiat prohibitio *L. 3. de acquirendo R. D. §. 12. de Rer. diuis.* Ad II. 64
inexhaustum licet sit mare, tamen eius vsum minui, si ex promiscua nauigatione, commerciis, piscatione, corallia, vniones, pisces &c. auferantur. Qua ratione etiam maria in aestimationem venire, addit. Ad III. asserit SELDENVS extrema maris finire primo littora, *Iob. 38. 65*
v. 10. Prou. 8. v. 29. cum id, quod continet, reuera aequae finiatur eo, quo continetur, quam hoc illo, et eleganter IULIVS SCALIGER *exerc. 17. 66*
Non ab altero alterum ita continetur, quin illud quoque contineat. Neque inter se adeo seiunguntur, quin vicissim tum subeant, tum abscedant. Secundo in diffuso mari eodem modo terminos esse sco- 67
pulos eminentes, breuia, aduersa inuicem promontoria, insulas hinc inde sparsas. Accedere pixidis nauticae, et graduum coelestium si- 68
ue longitudinis siue latitudinis, atque ex his doctrinae Triangulorum vsum. Tropicus item cancri & aequator in mari suere termini, qui- 69
bus finiri voluerunt aliqui, foedus inter ordines Belgii foederatos et Austriacos. METERAN. *Rer. Belgic. lib. 28.* Sic Papa iuxta lineas coeli 70
inter Lusitanos et Castellanos mare diuisit. HIER. de MONT. *de fin. reg. c. 7. §.* Ad IV. quod perpetuo maria fluant, id dominio non obesse, 71
sicut nec fluminibus, quae perpetuo fluunt, contra mares saepe quiescere, et immotum et pigram molem a SENECA *in Suasor. dici.* Esse naturam aluei marini, quae fluminis, illum aequae abeunte mari oc- 72
cupari posse, sicut hunc recedente flumine, et sicut alueus fluminis antea communis fuit, occupatione vero factus principum vel Domi-

- norum, ita ex analogia de mari dicendum, cuius alueus ante vniuersorum hominum, qui suo iure renunciarunt, alio eum occupante.
- 73 Tum maria et flumina non nisi magnitudine differre, et sicut aeris vsus sit priuatus, ita maris. *l. 21. §. 2. quod vi aut clam.* vbi coeli mensuram faciendam dicit. Praeterea dari Thallalometriam, probat ex instrumentis mathematicis et doctrina Euclidis *lib. 1. t. 2. c. 3.* TZETZES
- 74 *75 chili. 13. c. 457.* Ad V. dominium cum potestate transeundi posse consistere, nec sequi transitus per Alpes vel Pyrenaeos patet, E. non datur priuatum montium dominium, addens, peregrinos posse arceri portibus et littore, quando Reipubl. vtilitas suadet, et bella nomine negati commercii iniuste suscipi. Ad VI. poetarum testimonia, vel ioculariter prolata, vel hyperbolica esse, contendit, nec magis dominio maris obesse, quam dominio priuato charitatis et humanitatis officia. Ad VII. auctoritatem nempe Vasquii et ICTorum respondet, occupationem facere, vt mare non amplius sit publicum, et praescriptionem inter Principes obtinere, cum omnia fere praescriptioni subiaceant. HVG. GROTIUM accusat inconstantiae, quod tantum obiter in Mari libero id tractet, et contradicendum ipsi sit Hagae a legato R. Britanniae, denique quod opinionem mutauerit, quando partes maris occupari posse concessit.
- 80 Sed vt mentem meam sincere explanem, argumenta haec et responiones nimis scilicet sunt, vt Grotii opinionem infringant.
- 81 Commode illis replicari potest, et quidem in I. fatetur SELDEN. *ipse lib. 1. c. 8. Gen. 1. et 9.* allegata loca de dominio non loqui, et dico ea adhuc vera esse, nihilque exinde pro dominio concludi. Reliqua
- 82 de particularibus maribus, et quatenus quid domini capax esse potest, loquuntur, de quibus non est quaestio. Nec distinctio (huc vsque) est inclusiva conditione rei refragante, nam verba secundum subiectam materiam ibi ICTi explicant, et probe dicit ipse SELDENVS, ea in bonis esse quae prehendi, et possideri possunt, quod de mari dici nequit. Ad II. 1. de Iapheto, et Neptuno coniectura est, et fabulosum seculum remittendum est ad fabulas. Quae de Amphit. et Beroe inueniuntur, in iis hyperbolice loquitur poeta, vel vtitur synecdoche totius pro parte, quod apud Poetas non infrequens. Specialis gentium relatio nihil concludit: quod a particularibus ad vniuersale non valeat ex reg. log. consequentia, nec potuere semper particularia

laria maria firmiter teneri. Poeni nonne omnibus periculofam fece-
 runt nauigationem? FESTVS *in verb. Tyr.* et tamen quam cito in ipfo
 finu a Romanis domiti? Ad III. effe inductionem ab insufficiente e- 85
 numeratione, gentes pleraeque enim ignotae, et conditio rei obftat.
 Ad IV. non effe quaestionem de diuerticulo maris, fed Oceano. Re- 86
 liquae leges loquuntur de Infulis, quae occupari poffunt, §. 22. *d. R.D.*
 vel de portu, qui publicus. §. 2. *eod.* Eiusdem farinae funt Seldeni
 ad argumenta Grotii refponfiones, quibus non deeft quod repona- 87
 tur. In I. petit principium, et exemplis fe tuetur, argumento val-
 de debili. EVERHARD. *in Topic. Legalibus loc. ab auth. num. 5.* In
 II. assertio videtur ridicula, cum enim poffeffionis non fit capax, ae- 88
 flimationem effugit, et quisque credit, tot abscondita Oceani acquifi-
 tionem effugere, et nihilominus eum vniuerfo mundo fufficere. Li-
 cet quoque diuerticulum vel pars maris occupetur, durat tamen oc- 89
 cupatio vsque dum poffeffio continuatur, qua intermiffa redit res ad
 intermiffam naturam. l. 25. *de vsucap.* Ad III. littora tantum extre- 90
 ma maris finire: et Syres, promontoria, in mari tantum aliquam
 partem, manet igitur plurimum fine termino. Etenim mare quidem 91
 terminum, et littus suum habet, fed non, vt littus velut limes fit
 magni illius aequoris, quod terram aut globum terrae vniuerfum cir-
 cumfluit, verum, vt aspectus femper referatur ad finum aliquem ma-
 ris certum, qui vel hoc vel illo cenfeatur nomine. Sic Atlantici il- 92
 lius ac maris diffusi, quam multi huiusmodi finus siue flexus funt,
 qui Baiae vocantur. PONT. *lib. 2. c. 11.* In terra limites vel munitio- 93
 nes quidem poni poffunt, vtpote in folido collocati et aliquid per-
 manfurum pollicentes. Inftabilis natura maris id renuit. Idem de 94
 pyxide et tropico, Aequatore, gradibus Lat. Long. dicendum: cum
 plus feruiant nautis quam dominis. Tropicus enim et Aequator in
 coelo et terra imaginarii tantum funt orbes, et lineae ineptae deter-
 minandis poffeffionibus, inuentae tantum adprehendendum, quod
 alias natura fua fluxum et vastitate quasi immenfum neque concludi 95
 neque prehendi potest: vtpote in quo neque figere pedem, neque
 fedem, nisi momentaneam, ponere licet. Hic igitur dominium sibi 96
 nemo adfcribere potest, cum mare fui copiam omnibus permittat,
 nec enim suum quisque dicere potest, cuius poffeffionem quis non
 habet, vel cuius haberi poffeffio nequit. Pacta Principum vel pri- 97

- vatorum non possunt terminos addere, natura rei non patiente.
- 98 Practerea diuisio, a papa facta, non tam Mare, quam insulas et terram sub illis sitam notat. HIER. DE MONT. *d. fin. regund. c. 7. 8.* Ad IV. diuersitat. ratio est quod flumina ripis continentur, secus in mari, cuius extrema tantum terminant littora, medio magnitudo et instabilis natura repugnat. Pigrum dicitur a Poetis, non quod omnino stet, plerumque enim fluctibus insonat, sed quod ita videatur, quia aluenm non mutet sicut flumen saepe facit. Inter alueos magna differentia, maris enim inexhaustus, fluminis ab agris decerptus. Magnitudo hic facit, vt non detur terminus, occupationis medium. *L. 21. quod vi et cl. tantum in aedificando id spectandum dicit, ne lumini et aeri officiat. l. 8. §. 5. si seru. vind. l. 6. d. R. I. GOTHOFRED. ad d. l.*
- 102 Nec ICTus de toto aere loquitur, sed vt SELDEN. ipse bene explicat, contermino, seu determinato ad aedificia, quibus pro modo, ac proportione et aliquando etiam pro iure cuiusque suus relinquatur prospectus, et aeris coelique modulus. Hinc seruitutes enatae, quousque attolli vicinorum aedes possint, ne luminibus vel prospectui officiat. Thalassometria etiam in maribus particularibus inuenitur.
- 103 Ad V. nequit dominium consistere cum potestate transeundi libera, et a nemine impedienda, hic enim est effectus dominii, vt liberum transitum quoties necessitas flagitauerit, coerceat; et quod transitus
- 104 per Alpes aliquando intercluditur, illud ex occupatione procedit et quando conceditur, non adimitur dominium, nec enim sine causa,
- 105 quis eum sufflaminare potest. Peregrinos a portibus et littoribus occupatis quis arceat, vbi nulla occupatio, nec ius prohibendi? Bella
- 106 nomine negati commercii suscipi posse, dicemus infra. Ad VI. vel ipse Selden. hyperbolice loquitur dum nimis extenuat, vel iocatur. Cum dominio priuato possint consistere officia charitatis, sed ita, vt
- 107 iuxta mentem Selden. possint intermitteri. Ad VII. Vasquius satis probat, quod praescriptio locum habere non possit, cum mare sit res quae possideri nequeat, et nauigatio sit merae facultatis, praescriptio autem sit iuris ciuilis, quae non obtineat inter liberos populos, maxime si publica iuris gentium, vt pote dominio exenta commercia praescribere velit. *l. 45. de vsucap.* Sed cur, (inquit quis,) non sicut flumen aut terra mare occupatur? R. Vasquius quia mare olim, hodie, et semper mansit in statu primaecuo, nec vnquam a communione hominum fuit
- separa-

separatum. *Inst.* At cur ius gentium secund. non eam separationem 109
 etiam quoad mare fecit? R. Vasquius, quia non expedit. Constat enim
 promiscue in flumine omnis piscetur, vel in terra venetur, facile e-
 uacuari posse, quod in mari timendum non est. Item fluminum nau-
 gatio facile deterior redditur per aedificia: quod in mari timendum 110
 non est. Et quod communis sit vsus aquarum in flumine, id
 verum quoad vsum hauriendi vel bibendi, qui nemini nocet. Et
 quamuis in Venet. et Gen. maribus praescriptio admittatur, tamen 111
 illi littora mari vicina possident, et de mediterraneo agunt, quod
 ad vniuersum mare, vbi nulli possessionis termini, extendi nequit.
 Hug. Grotio iniuriam facit, dum eum inconstantiae et mutationis 112
 arguit. Id enim de partibus tantum et sinu seu freto aliquo maris af-
 ferit, quod Seldenus de vniuerso assumit. Applausus contradictio-
 nis, a Legato Britanniae factae, nulla affert idonea testimonia, nec ego
 vel Grotio, vel alii periculum exinde video, quod ita contra Selde-
 num sentiat.

CAPVT V.

DOMINIVM INTERMEDII SEV PARTICVLARIS MARIS
 ESSE POTEST; VEL CVM VICINO TERRITORIO, VBI AD-
 DITVR, QVOVSQVE SE A LITTORE IN MARE EXTEN-
 DAT; VEL SINE EO IN CLASSE CONSTANS. REPVGNANS
 SENTENTIA DILVITVR. DOMINIVM ILLVD NON
 TOLLIT INNOXIVM MARIS VSVM.

SVMMARIA.

1. Pars maris occupari potest ad exemplum fluminis. 2. 3.
3. Post occupationem maria particularia diuidi possunt.
4. Duo possunt eandem rem pro indiuiso habere.
5. Post Iustinianum inceperunt primum maria diuidi.
6. Flumen publicum est, ius piscandi tamen in diuerticulo quis sibi solus acqui-
 rere potest.
7. Maris proprium ius a priuatis acquiri potest. 8.
9. Huic non repugnat ius naturae. 10. 11.
11. Ius gentium multa, quae natura permittit, potest prohibere. 12. 13. 14.
15. Occupationem maris a Principibus factam, suasit necessitas et utilitas.
 22. 86. 93.

16. *Communio solet discordias excitare.* 20. 23.
17. *Naturaliter homines sunt discordes.*
18. *Privatis arma interdicta.* 19.
21. *Nulla infertur iniuria privatis: quod maria occupata.*
22. *Occupationem etiam suaserunt sumtus.*
24. *Quinam sumtus in maris tuitionem impendendi.* 25. 26.
27. *Occupationem firmat praescriptio.*
28. *Praescriptio temporis immemorialis est instar privilegii.*
29. *Ad praescriptionem prohibitio superioris, et patientia subditorum necessaria.*
30. *Navigatio est res merae facultatis.*
31. *Praescriptione immemoriali potest mare praescribi.*
32. *Vel tempore breviori.*
33. *Mare a Dd. dicitur esse de regalibus.* 34. 35.
36. *Qui Dd. his re consentiant, verbo dissentiant.*
38. *An iurisdictionis maris sine dominio esse possit, disquiritur.* 39. 40. 41.
42. *Ex occupatione continentis non nascitur iurisdictionis.*
43. *Sixtinus cum reliquis Dd. quomodo conciliari potest.*
44. *Communis Dd. explicatio ad §. 1. et 2. d. R. D. reuocatur.*
45. *Mare acquiritur, sicut alia territoria.*
46. *Quomodo ratione personarum?*
47. *Quod territorium maris?*
48. *Ex eo solo, quod terras populus occupavit, mare non est occupatum.* 49.
50. *Si deseritur maris possessio, ad pristinam naturam redit.*
51. *Quousque a litore in mare se extendat iurisdictionis, ventilatur.*
52. *Dd. ad miliaria centum, vel ultra restringunt.* 53.
54. *Autoris opinio.*
55. *Haec quaestio de universo mari concepta est inanis.* 56. 57. 58. 59.
60. *Classis non potest in mari terminos propter instabilitatem constituere.*
61. *Imperium in partem maris potest acquiri sine terrae proprietate.*
62. *Ad esse imperii, non requiritur territorium.* 63.
64. *Id probatur exemplis Graecorum.* 65.
66. *Et Romanorum.* 67. 68. 69. 70.
71. *Maris dominium acquisitum quomodo probetur?*
72. *Qui effectus domini marini?*
73. *Proponitur sententia negantium dominium particularis maris posse acquiri, ac refellitur.*
74. *Ius naturale est immutabile.*
75. *Hoc quatenus verum duabus distinctionibus docetur.* 76. 77. 78.
78. *Ius naturale negativum et positivum, quid?* 79.
80. *Ademptione domini marini privatis nulla infertur iniuria.* 81. 82.
83. *Privati nunquam dominium maris habuerunt.*
84. *Non potest desinere habere, qui nunquam habuit.*
85. *Propter utilitatem publicam privatis dominium rerum suarum auferri potest.* 86. 87.

88. *Metus non verbis sed atrocitate facti probari debet.*
 89. *Explicatur l. 45. d. vsucap.*
 90. *Non est utile ut dominatus maris vni populo concedatur.*
 91. *Athenienses ex dominatu marino nocuerunt aliis ciuitatibus Graeciae.*
 92. *Ex utilitate ius non mensuratur.*
 94. *Vitium ex accidenti contingens rei ipsi imputari nequit.*
 95. *Occupatio maris non tollit libertatem commerciorum.* 96.
 97. *Dominium introduci potest cum reservatione vsus necessarii.* 98.
 99. *Mare tuto nauigatur ab omnibus nauibus.*
 100. *Nunquam inuidia totum orbem inuasit.*

Stabilitis argumentis et vera opinione Hug. Grotii proximum est, **1**
 vt videamus an pars maris vniuersi, vel intermedia maria veluti
 Mediterraneum, Adriaticum, Rubrum, Balthicum &c. occupari ab
 accolis possint? Et affirmat HUG. GROTIUS *lib. 2. c. 3. n. 8.* ad exem- **2**
 plum fluminis mare occupari posse ab eo qui terras ad latus vtrum-
 que possideat, etiamsi et supra pateat, vt sinus, aut supra aut in-
 fra vt fretum, dummodo non ita magna sit pars maris, vt non cum
 terris comparata portio earum videri possit. Et quod vni populolice- **3**
 ret, idem licere videtur et duobus aut tribus si pariter mare interfi-
 tum occupare voluerint, nam sic flumina quae duos populos inter-
 luunt, ab vtroque occupata sunt, et deinde diuisa. Vbi bene no-
 randum est, si maria non sint ab accolis in prima occupatione diuisa,
 in illis occupationibus aequale dominium pro indiuiso esse, si partim
 diuisa, in reliquis communionem retentam, possunt enim rem com-
 munem plures simul possidere, vt notum *l. 4. et tit. com. diuid.* Fa-
 tendum inquit GROTIUS *n. 9.* in partibus cognitis Romano imperio a **4**
 primis temporibus ad Iustinianum vsque iuris gentium fuisse, ne mare **5**
 a populis occuparetur, etiam quod ius piscandi attinet. Sed illud **6**
 magis ex instituto quam naturali ratione prouenit, quae huic occu-
 pationi non repugnat. Nam et flumen publicum est, et tamen ius **7**
 piscandi in diuerticulo fluminis occupari a priuato potest, *l. 7 de di-
 uers. temp. praescr.* et maris proprium ius vt interdictum, vt posside-
 tis locum habeat acquiri posse asserit PAVLVS *l. 14. de iniur.* Idem **8**
 postea contra veterum Ictorum responsa ad *περόθυρα* id est vestibula
 in Bosphoro Thracico produxit. LEO IMP. *Novell. 56. 57.* vt ea quo-
 que septis quibusdam, quas *επρυάδες* vocabant includi et priuatim vin- **9**
 dicari possint. Quod si priuatorum fundis aliquid maris potest ac-
 F cedere,

cedere, et ita exiguum, vt fundi portio ceneri possit, nec quo minus id fiat repugnat ius naturae, quidni et portio maris inclusa littoribus eius fiat populi, eorumue populorum, cuius, quorumue sunt littora, dum ea pars maris ad territorium comparati non maior sit quam diuerticulum maris comparatum ad magnitudinem fundi priuati. Nec ob stare quod mare non vndique claudatur, exemplo fluminis intelligi potest, et exemplo maris ad villam admissi. GROTIUS *d. l. n. 10.* vbi addit, quod ius gentium multa quae natura permittit, ex communi quodam consensu potuit prohibere. Quare quibus in locis tale ius gentium viguit, neque communi consensu sublatum est, maris portio quamuis exigua et maxima sui parte inclusa littoribus, in ius proprium populi alicuius non concedet. Et huc faciunt exempla a SELDENO a *cap. 7. vsque ad 20.* allegata, quibus maria a populis occupata docet, id enim ita acceptamus, vt salua maneat superior opinio, nec SELDEN. aliud probat, quam partes maris occupatas: Vt dicetur *infra cap. seq. prolixius.* Hanc occupationem summa necessitas et vtilitas, vt populo et principibus permitteretur, suaserunt. Nam cum communio facile soleat excitare discordiam *l. 77. § 20. d. legat. 2.* ob naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem *l. 17. § 6. d. recept. qui arbitr.* facile contingere potuisset, vt ad rixas et arma priuati aequo iure fulti peruenissent. Quod cum iniquissimum esset, ad certamina eos procedere, quos iurisdictione sua Magistratus potest compescere *l. 13. § 3. d. vsufr. interdictis alias priuatis armorum vsu. Nou. 17. c. fin. l. vnic. C. vt arm. vs. c. 1. §. si quis rustic. d. pac. tenend.* materiam discordiarum ne amplius vt solet, propter Meum et Tuum controuersiae essent, plane tollere principes voluerunt, sensim ad se summum maris imperium, et iurisdictionem deriuando. Nec vlla hic priuatis inferitur iniuria, quia consensu suo in prima occupatione factum Principum confirmarunt, nec mare (quoad partem sc.) vnquam eorum ita fuit, vt imperium eius non posset ab alio maxime superiori occupari. Impellente ergo publicavtilitate vt subditi tranquille viuerent, nec se inuicem in communione lacefferent, et Resp. facta tecta esset, quam tueri officium Magistratus est. *l. 13. d. off. praef. l. 3. de off. praef. vigil.* mare non amplius commune mansit, sed priuatum factum est. HEGELIUS *part. 2. illust. quaest. 40. n. 155.* Accedit, quod sumtus et impensae quae in securitatem

curitatem maris impenduntur, immensae sunt; nec a priuatis praestari possunt. Si enim cohibendi piratarum incurfus, si praedae coercion- 25 dae, si conducendae naues, tutandi sinus, fabricandae tonnae, signandi puluini, ponenda lumina vnde priuati pecuniam sument? et quando in exsolutione vel refectione concordēs erunt? Eligendi igi- 26 tur fuerunt qui oneri et sumptibus pares auctoritate et potestate simul valerent. Denique hanc occupationem confirmat praescriptio 27 temporis immemoralis aliquot seculorum decursu atque vsu roborata. *l. 1. l. 2. l. n. C. de seru. et aq. quae instar priuilegii est, l. 3. §. 3. de aq. quot. et aest. et aequae munit ius Principum, vti lex et consuetudo priuatorum, c. super quibusdam §. praeterea d. V. S. c. 1. d. praescript. in 6.* Principes enim non debent esse deterioris conditionis 28 in praescribendo, quam priuati *arg. l. 20. §. 9. d. petit. hered. l. 1. l. 2. C. de priuileg. fis.* WESENBECK. *par. d. A. R. D. n. 7.* accedente praesertim prohibitione per eos facta, et ad eam subditorum patientia, sine qua alias praescriptio subsistere nequit. WESENBECK. *d. l. RAVCHBAR. 29 in quaest. Sax. q. 27. n. 2.* QUINT. MANDOS. *d. inhibet. q. 62. n. 6.* Navigatio enim est actus merae facultatis contra quem non currit praescriptio, nisi prohibitione interueniente. COLER. *conf. 1. n. 306.* Et tali tempore mare praescribi posse et illud possidere, qui iurisdictionem et imperium in eo exercet, defendit CAEPOLL. *d. S. R. P. c. 26. n. 5. 6. 9.* Imo breuiori tempore, scilicet 30. ann. praescriptione hoc 30 determinant. SCHNEIDEWI. *ad. §. 1. d. R. D. KLING. add. §. 1.* Nec male plerique Ictorum hoc mare de regalibus esse dicunt. CACHER. 33 *decis. 155. n. 81.* FERRAR. MONTANVS *d. feud. lib. 5. c. 7. vers. tametsi ius piscandi.* Maris administrationem et ipsum etiam dominium ad regalia refert, nec inter mare, et flumen publicum discrimen facit. MYNS. *resp. 1 n. 162. decis. 2.* Proprietatem maris regalium speciem 34 esse ait. BESOLD. *disc. polit. d. iur. rer. c. 1. n. 8.* HILLIG. *in Donell. l. 4. c. 2. lit. e.* In littora expresse imperium Populum Romanum habere et ita ipsius esse docetur *in l. 3. Ne quid in loc. publ.* quam de 35 proprietate loqui, post IACOB. DE AREN. *confirmat Aym. Parmens. d. iure alluui. lib. 1. c. 15. n. 11. et 13.* Verbo ab his dissentiunt, re ipsa 36 consentiunt. ANDR. D. ISERNI. *Matth. d. Afflictis. in c. vnic. de Regalibus.* BORCHOLD. *in d. cap. n. 31. Viu. decis. 344. n. 1.* HEG. *quaest. 40. l. 2. n. 57.* BELLING. *in spec. princ. rubr. 28. n. 10.* PEREGR. *d. iur.*

fic. lib. 8. tit. 1. CAG. d. c. vn. nu. 3. HIPPOL. d. MARS. in l. fin. n. 180.
d. ICditt. omnium iudic. Vbi plures allegat, SIXTIN. *tr. de Regal. l.*
 37 *2. c. 3. num. 97. VVLTEL. ad §. 1. inst. n. 3.* qui iurisdictionem prin-
 cipibus in mare, vel littora concedunt, nullatenus vero dominium.
 38 At quaeso vnde iurisdictionis deficientis imperio originem habuit, et
 quod fundamentum ipsius? nihil sane aliud quam imperium seu do-
 39 minium. Praescriptio forsitan scopae dissolutae. Illa enim ubi obtinet, etiam
 40 possessio obtinet, ubi haec res priuata fieri potest. Si ergo iurisdictionis ma-
 41 terialiter consideratur territorii vicem hic mare obtinebit. An populus
 42 dedit? at non habuit. Caue dixeris, ex occupatione continentis iurisdictionem nasci. Vt enim illud in littoribus concedatur, nullo modo ad mare applicari potest. Diuersae illae res sunt, et male ab vna inferuntur ad aliam. Et quo iure tandem probabitur argumentum: Terram occupauit, ergo et mare alluens. Possunt interim mea opinione SIXTINVM cum assentibus disputare de mente, §. 1. et all. LL. quae sane de vniuerso mari loquuntur sc. Oceano, non vero de particularibus seu intermediis maribus: et ita consentiunt nobis. Vel si hoc non placet opinionem eius reiicimus ex argumentis adductis, addito quod illi Dd. in explicatione *d. d. §. 2. et LL.* interpretum officio male functi sunt. Vt enim supra *cap. quart.* a nobis probatum, §. 1. et LL. allegatae vniuersum mare commune esse statuunt.

45   Iam quomodo mare acquiritur videndum est. Eodem modo *inquit Grot. lib. 2. c. 3. n. 13.* quo imperia alia, id est ratione personarum, et ratione territorii (id enim *d. cap.* asseruerat n. 4.) Ratione personarum ut si classis, quae maritimus est exercitus aliquo in loco maris se habeat: Ratione territorii quatenus ex terra cogi possunt, qui in proxima maris parte versantur, nec minus quam si in ipsa terra repererentur. Illud apprime notandum est, quod *d. l. n. ii.* addit, ex eo solo quod terras occupauit populus mare occupatum colligi non posse, nec animi actum sufficere sed actu externo esse opus vnde occupatio possit intelligi. Contrarium quidem sentiunt CACHER. *decis. Ped. 155. n. 2. BR. tr. de iusul. n. 1. ANG. CASTRENS. in l. insulae 9. d. iudic.* et communem opinionem dicunt. FELIN. *in c. ad liber. in pr. d. iudae.* COEPOLL. *d. seruit. rust. praed. tit. d. mar. n. 12. et 13.* Sed nullo fundamento, ideoque tanquam communis error merito reproba-

probatum. Hoc etiam deinde obseruandum si deferatur possessio ex
 occupatione nata, iam mare redire ad veterem naturam, id est, ad
 usum communem, quod de inaedificato littore respondet PAPIANUS.
 et piscatione in fluminis diuerticulo *l. 45. d. vsucap.*

Sed quousque imperium eius in mare se extendat, qui conti-
 nentis vicinæ Dominus est, dubitatur? Communis Dd. est senten-
 tia a littore vsque ad centum milliaria BR. *in tract. d. insul. n. 1.* PAVL.
 CAST. *in L. 9. d. iudic.* CAEPOLL. *d. l. n. 17.* HIER. DE MONT. *d. finib.*
reg. c. 7. n. 13. CACHER. *decis. 155. n. 3.* Ultra centum vero milliaria
 iurisdictionem esse imperatoris. CAEPOLL. *d. l. n. 16.* Alii ad sexa-
 ginta milliaria extendunt. BALD. *in rubr. d. rer. diu. col. 2.* et ita in
 causa Ducis Allobrogum iudicatum refert. BODIN *l. de Rep. 10. n. 170.*
 Mihi haec opinio nunquam arrisit. Quid enim si mare interiacens eo
 vsque se non extendat? Putarem melius dici, vt vnicuique iuxta sua
 littora competat dominium, extra ea quatenus classe locum aliquem
 occupauit, in reliquis omnium manere aequum ius pro diuiso, vel
 ad minimum facta proportione, eius ius potius esse si simul mare oc-
 cupauit aliorum non demto, cuius longius iuxta mare se extendit
 territorium. Et haec de maribus priuatis, de quibus Dd. loquuntur,
 vera sunt. Si enim de vniuerso mari quaestio est quousque a litto-
 ribus se extendat dominium, nihil aliud dicere possumus, quam il-
 lam quaestionem inanem esse, cum illud limites non agnoscat. Si
 promontorium aliquod intra certa milliaria habet, suo iure tenet. Ni-
 hil hoc ad mare. Si classem intra illud spatium, alius forsan cum eo,
 et cuilibet permissum eo nauigare. Nec prohibitio locum habere
 potest cum nemo hactenus eam curauerit, nec opus sit mari relicto
 in statu primaeuo. Et vana est opinio sentientium classe signari ter-
 minos occupationis in mari. Vt enim supra dictum requiruntur limi-
 tes firmi et immoti, apti determinandis territoriis, quales sane naues
 non sunt, vtpote vagae, et ab vno loco fluctuantes in alium.

Quaeritur hic an solum imperium in maris partem sine alia pro-
 prietate possit adquiri? Aff. ideo quod eo modo in terra sine territo-
 rio imperium possit adquiri, veluti, si exercitum quis colligat et eius
 superior sit, neque enim ad esse imperii requiritur territorium, sed
 materia praeeexistens primaria populus est. GROT. *l. 2. c. 3. n. 4.* Ita
 si quis classem in mari nondum occupato habet, acquirit eius domi-

- 63 nium, nec enim terrae ius maris cohaeret, vt diximus. Exempla
 64 rem demonstrant. Argiui olim cum Atheniensibus expoſtularunt,
 quod ſuo mari Spartanos Argiuorum hoſtes tranſire ſuiſſent, quaſi vio-
 lato foedere, quo cautum erat, ne alter populus hoſtes alterius ſineret
 65 ire *διὰ τῆς ἐκυτῶν* per ſui imperii loca. *THUCYD. lib. 4.* Et in induciis
 annalibus belli Peloponneſiaci permittitur Megarenſibus nauigare in
 66 mari, quod ad ipſorum ſociorumque terram pertinet. Sic *θαλά-
 σην τὴν ἰων Ῥωμαίων πᾶσαν* mare omne, quod Romani eſt imperii di-
 xit *DION. CASS. lib. 42. THEMIST. d. Rom. Imper.* habens ſibi ſubditam
 67 terram et mare. *OPPIA. Imperatorem affatur*
 - - - *tuis etenim ſub legibus æquor voluitur,*
 68 *DION. PRVSAE* ab Auguſto Tarſenſibus ceſſum ait ius in amnem
 Cydnum, et proximam maris partem. *VIRGIL. ait:*
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent.
 69 Apud *GELL.* Fluminum quae in mare, qua imperium Romae eſt,
 70 fluunt. Notat *STRABO* Maſſilienſes multa coepiſſe cum praeliis na-
 ualibus viciffent eos, qui iniuſte de mari controuerſiam mouerent.
 71 *HVG. GROT. d. l. n. 13.* Sed ſi controuerſia inter Principes maris ac-
 colas oriatur ſuum aſſerentes, quomodo probabitur dominium ma-
 ris? non niſi occupatione, et illa ruſum ſi quis claſſem habuerit in
 mari. Sed quia hoc altioris indaginis eſt, illud penſiculatiuſ *infra*
 72 *Part. vlt.* examinabimus. Effectus huius priuati domini eſt, quod
 occupans poſſit libere in mari cum vel ſine claſſe nauigare, piſcari,
 vniones vel corallia legere, edicta maritima proponere, alios ſc. noci-
 tuos ſibi nauigatione prohibere *d. infr. part. vlt. c. 1. et ſeqq.* naues an-
 gariare, reſſalias in mari concedere, veſtigalia, vel ſtapulam imponere,
 73 et alia facere quae priuatum dominium ſequuntur. Verum enim vero
 ſicut nihil tam bene ceſtitutum eſt, quod non ſollicitam admittat di-
 ſputationem *nouell. 44. c. 1. v. 3.* ita et *Dd.* hic inueniuntur aliis e dia-
 metro contrarii, nec particularis maris occupationem concedentes.
 74 Et quidem *I.* hoc argumento. Ius naturale eſt immutabile *ſ. pen. de*
iur. N. G. et Ciu. Atqui quod mare commune ſit nec occupari poſ-
 ſit eſt iur. naturalis *ſ. 1. d. rer. diu.* *E.* illud eſt immutabile et per
 75 conſequens non datur occupatio. *R.* ad maiorem, illam veram eſſe de
 iure naturali nobis innato, quatenus eſt dictatum rationis, et prima
 principia honeſtorum & turpium continet, docetque moralem turpi-
 tudinem

rudinem vel honestatem actui alicui ex eius cum ratione conuenientia vel ab ea discrepantia inesse. Illud non mutatur, et si aliquando imago mutationis incautos decipit, tunc ob aduentum circumstantiae quae vel a lege vel consensu, vel alias oritur non ipsum ius naturale mutatur, sed res de qua ius naturae constituit, quaeque mutationem recipit, circumstantia enim adueniens illam extrahit ex numero obiectorum quae lex comprehendebat, vt eleganter hoc docent HVG. GROT. *de iure B. et Pac. l. 1. c. 1. n. 10.* SVTHOLT *diff. 1. in instit. thes. 70.* COVARR. *in c. cum peccat. d. R. I. in 6. §. II. n. 2.* Secus est in iure gentium quod facile mutatur, vt §. 2. *d. I. N. G. et C.* docet. Posteriori modo natura mare commune dicitur, ideoque mutatur quatenus gentes illam mutationem approbarunt, Seu: disting. inter ius naturae positium et negatum. Illud, quia decernit et praecipit iuxta aeterna et nobiscum innata principia, immutabile est. Hoc, quod nihil de re aliqua statuit, nec praecipiendo nec prohibendo dicitur contra naturam esse, ideo quod repugnet conditioni, quam homo vel res initio habuit antequam gentes de ea vel omnes vel plures expresse vel tacite constituerunt. Vnde etiam videmus apud quasdam pro priuatis haberi quae aliae I. Gentium esse putant, & hac distinctione in similibus argumentis vsu BACHOV. *in Treutl. thes. 4. lit. d.* COVARR. *d. l. SPECKHAN. cent. 1. qu. 97.* Ad minorem R. illam procedere in mari vniuerso per superius deducta. Hic de intermediis quaestio est. Attamen dicas infertur nihilominus priuatis iniuria? Non video, quid enim praeter vsum habuerunt, at is quatenus in innoxio transitu, piscatione, &c. consistit, priuatis manet *l. 3. §. 1. Ne quid in loco publ.* et si aliquando prohibeantur transire vel legere eiectamenta maris iure suo superior vtitur. Qui vero iure suo vtitur nemini facit iniuriam. *l. 55. de R. I.* Et introducto dominio possunt res mobiles anteuerti lege ciuili. Nam hoc ius est ex iure naturae permittente, non praecipiente, vt liceat semper, neque id requirit humana societas. GROT. *lib. 2. c. 3. n. 5.* Sane dominium maris nunquam habuerunt priuati, quod igitur queruntur ademtum retento vsu? Non potest videri defuisse habere qui nunquam habuit *l. 208. d. R. I.* et si piscatio alicubi vel collectio vnionum etc. denegatur, relinquatur maximus vsus, qui in nauigando et liberis commerciis consistit, nec piscatio omnimodo sed in locis reseruatis solet interdici.

Posito

- 85 Posito adimi quoddam ius priuatis valet illud et excusatur, si necessitas, vel summa reipublicae vtilitas id suaserit. HVN. *in resol. ad Treutl. v. 1. disp. 1. thes. 5. l. b.* BACHOV. *in Treutl. d. l. CAROL. TAP. de const. primip. c. 2. per tot.* Vtilitas autem publica semper praeponderat priuatae l. 4. C. *de primip. auth. res quae. C. commun. de legat.* et ob eam saepe a communibus regulis iuris receditur l. 51. §. 2. *ad L. aquil.*
- 86 c. *Abbate 3. §. pen. v. praef. X. de sent. et re iudicat.* Hicvero summa vtilitas et necessitas est. Inualecente enim hominum nequitia necesse fuit rerum communionem ad certas necessitatum vices contrahere, ne si omnium libidini promiscue omnia paterent, singuli multis necessariis carerent, et dum omnibus vsus omnium liberrimus relinqueretur, nemo deinceps proprium aliquod haberet. VASQV. l. 2. c. 89. n. 39. BENED. BONIC. *tr. d. censib. art. 16. n. 40.* HEG. *part. 2.*
- 87 *ill. quaest. 40. num. 155.* Denique cur non contradixerunt priuati primo occupationis tempore? Metu forsân? at ille maioris malitatis esse debet l. 5. *Quod vi vel met. caus.* qui non praesumitur nec suspicione sed atrocitate facti debet probari l. 9. *eodem* vani enim metus nulla aestimatio, et si aliquis fuit, posteriori obsequio, et taciturnitate purgatus est. RVINVS *consil. 120.* FACHIN. 3. *controu. 40.* Obiicitur II. l. 45. *de vsucap. R. 1.* quod illa lex loquitur de priuato, nos de terrarum dominis: 2) fermo est in d. l. de publicis iuris gentium (quale mare vniuersum) communi gentium consensu pristinae libertati
- 89 relicta: nec 3. simpliciter prohibet, sed tantum iniuste facere declarat si alterum vetare velit, dum ipse possessionem ante dereliquit, occupationem enim particulae littoris priuato concedit, dum possidet
- 90 d. l. l. 7. *diu. temp. praefc.* Vrgent III. quod id parum vtile sit, ut dominatus populis, aut principibus cedat, ideo quod ISOCRAT. *in orat. de pac.* dicat Athenienses fuisse multorum malorum causam in
- 91 retinendo dominatu marino, et inde in ciuitates Graeciae magnam tyrannidem exercuisse: cuius sententiae fere est ARISTOT. 1. *polit. 6.*
- 92 At respond. 1. Ex vtilitate ius non mensuratur, nec meum ius tollitur, quod alteri noceat: l. 24. §. *fin. d. damn. infect. l. 1. §. 12. de*
- 93 *aq. pluui. arc.* 2. Vtilitatem etiam in occupatione esse supra probatum. 3.
- 94 si tyrannis exinde aliqua, non ex natura rei, sed ex accidenti vitio imperantium est; 4. Ipse Isocrates communionem maris Athen. et La-

con. commendat, quod quia vtraque ciuitas maris imperio potiretur, vrbium plerasque dicto audientes habuerint. *in Panatbenai.*

Sciendum tamen est, eum qui mare occupauit nauigationem impedire non posse inermem et innoxiam, quando nec per terram talis transitus prohiberi potest; sed debet patere his qui ad iustas causas nauigatione opus habent, puta, quia sedibus suis expulsi quaerunt terras vacuas, aut quia commercium expetunt, cum gente seposita. Rat. est, quia dominium introduci potuit cum receptione talis vsus, qui prodest his, illis non nocet, ideoque dominii auctores id potius censendi sunt voluisse. HVG. GROT. *l. 2. c. 2. n. 13.* Etenim cum vnus rei naturaliter vsus essent diuersi, eum duntaxat gentes diuisisse inter se videntur, qui sine proprietate commode haberi non potest, contra eum recipisse per quem domini conditio non esset deterior futura GROT. *Lib. de mar. lib. 2. c. 5. in fin.* Id probat Philo cum ait, mare omnibus nauibus onerariis tuto satis nauigatur, eo commercio, quod ex naturalis societatis desiderio inter nationes intercedit, dum mutua aliarum copia aliarum inopiae succurrit. Nam inuidia nunquam aut orbem vniuersum aut eius partes inuasit. Idem PLVTARCH. de mari loquens, vitam nostram feram alioqui, et commerciorum exfortem, hoc elementum sociavit, supplens quod deerat, ope mutua, et permutatione rerum, societatem amicitiamque concilians. Euripid. quoque πόντος γενναυσολήμιδ' ὡς διαλλαγὰς ἔχοιμιν ἀλλήλοισιν ὧν πόνεντο γῆ. Et cuique terrae quae suum ingenium negat supplere rationum pelagi discursibus.

CAPVT VI.

RECENSIO ILLVSTRIORVM POPVLORVM IN QVATVOR MVNDI PARTIBVS MARI DOMINANTIVM IN ASIA PERSARVM. CRETENSIVM, IVDAEORVM IVS TVRCA HODIE MAXIMAM PARTEM VSRPAT. IN AFRICA POENORVM ET CARTHAGINENSIVM PERSA, TVRCA, ET HISPANVS. IN EVROPA ET QVIDEM ITALIA OLIM PRAECIPVI TYRRHENI ET DEMVM ROMANI; HORVM POTESTAS L. REGIA IN IMPP. POSTMODVM TRANSIIT, QVAE TAMEN NVNQVAM VNI-VERSALIS FVIT, ET DECRESCENTE IMPERIO SENSIM DE-MINVTa EST. OBITER EXPLICATA L IX. AD L RHOD DE IACTV. HODIE IN ITALIA PRIMAS HABENT PONTIFEX, SECVNDAS HISPANVS ET ALII PRINCIPES MAGNAE BRITANNIAE

REGIS DOMINIVM STABILIT SELDENVS, SED NIMIS ID EXTENDIT. IN MEDITERRANEO ET AQVITANICO MARI R. GALLIAE IMPERAT. IN MARI ATLANTICO POTENS EST R. HISPANIAE. AD SEPTENTRIONEM MOSCHOVIAE DVX, REGES SVECIAE, DANIAE, NORWEGIAE MARE TENENT. ET INSVPER R. R. SVECIAE ET DANIAE MARE BALTHICVM. EXPENDVNTVR CONTROVERSIAE INTER CAESAREM, POLONVM ET DICTOS REGES CIRCA IVS NAVIGANDI IN MARI BALTHICO. IDEM IVS SIBI ALIQVOT ILLVSTRES RESPVBLICAE IN EVROPA, VT VENETORVM, BATAVORVM, &c. VINDICANT. IN NOVO ORBE LIBERA NAVIGATIO OMNIBVS POPVLIS HISPANORVM CVM AMERICANIS MONOPOLIO CONTRADICENTIEVS.

SVMMARIA.

1. *Exemplis res fit clara.*
2. *In Asia primo Minos postea septendecim alii populi maris imperium habuerunt 3. 4. 5.*
6. *Iudaei mare non neglexerunt.*
7. *Reges Asiae in mari potentiam exercuerunt. 8. 9. 10. 11. 12.*
13. *Hodie Turca primas partes in mari Asiatico habet. 14. 15. 16.*
17. *Eius ubi portus praecipui. 18.*
19. *Turca saepe classes ad insulas occupandas emittit. 21.*
20. *Iohannis Austriaci de eo victoria apud Echimadas.*
22. *Turca quatuor habet naualia.*
23. *Post Turcam Rex Persarum mare et fluvios tenet.*
24. *Vrbis Ormuzi opulentia describitur. 26. 27.*
28. *Indiam primo Alex. Magnus attigit. 29.*
30. *Gasco Gamma Europaeis eam aperuit.*
31. *Hodie Hispani, et Hollandi habent, et cum incolis commercia exercent. 32.*
33. *Insula Sumatra seu Taprobano ubi?*
34. *Quinsiaci vrbis pontes et eorum altitudo refertur. 35.*
36. *In Africa primum locum olim Carthaginenses usque ad bellum Punicum primum obtinuerunt. 37. 38. 39. 40.*
41. *Eorum cum Romanis super navigatione foedera. 42.*
43. *Hodie Aethiopes, Tuneti Reges ad mare potentiam habent.*
44. *Tunetum a Carolo V. occupatum Philippus filius rursus amisit. 45. 46.*
47. *Reliquam partem maris Africani Turca et Hispanus oberrant.*
48. *Insulae Canariae ubi?*
49. *Europa optima et maxime culta mundi pars.*
50. *Inter Graecos Athenienses et Lacedaemonii olim praecipui maris domini. 51.*
52. *Tandem Lacedaemonii cesserunt Atheniensibus. 53. 54.*
55. *Graecos sequuntur Itali et Tyrrheni. 56.*
57. *Hos Romani.*

58. *Horum imperii qua mare. qua terram latitudo exprimitur.* 59. 60. 61.
 62. *Quando coepit, et quo iure?*
 63. *Pheenices mari quomodo potiti?* 64.
 65. *Cartbaginenses a Romanis mari exuti.* 66.
 67. *Scipio, Pompeius, Tiberius Rom. potentiam maritimanam auxerunt.* 68.
 69. 70.
 71. *Roma vniuersi maris Domina.* 72. 73. 74.
 75. *Duumuiri nauales Romae instituti.*
 76. *Romani saepe ingentes Classes in mari habuerunt.* 77.
 78. *Explicatur L. 13. §. fin. de iniur.*
 79. *Publicum quotupliciter in iure accipitur.*
 80. *Vox populus non unam sed omnes saepe gentes significat.*
 81. *Molem in mare quinis iacere potest.*
 82. *Hodie inter Principes maritimos prima Imperatoris Rom debet ratio haberi.*
 83. *Discutitur eligans quaestio an hodie Imperator supremum imperium in mari habeat?*
 84. *Dd. ipsi vniuersale dominium concedunt.*
 85. *Imperator totius mundi Dominus.* 86.
 87. *Mare pars mundi.*
 88. *Romani mari dominati sunt.* 89.
 90. *Nunquam Imp. vel Romani totum orbem possiderunt.* 91.
 92. *Mundus saepe pro parte mundi accipitur.*
 93. *Ob medium inhabile generalis locutio restringitur.*
 94. *Quo intellectu quidam Reges mundi domini dicti.*
 95. *Aliquando Dd. dicta ridicula.*
 96. *In Imperatorem L. Regia omnis potestas translata.* 97.
 98. *Surrogatum sapit naturam eius cui surrogatur.* 99. 100.
 101. *Augustus, Caligula, Vespasianus, Traianus, Antoninus Pius, sibi dominium maris asseruerunt.* 102. 103. 104. 105. 106.
 107. *Elucidatur l. 9. ad L. Rhod. de iactu.*
 108. *Thematismus d. l. 9.*
 109. *Insula Telos vna de Sporadibus iuxta Cyclades in mari Aegeo.*
 110. *Imperator mundi Dominus: Lex autem maris.*
 111. *Quis sit vnus sensus b l. adducitur et reiicitur.*
 112. *Alius sensus assertur, et probatur.* 113. 115. 118. 119. 120.
 114. *Placitum Principis est Lex.*
 116. *Concurrere possunt subditi cum Imperatore in iurisdictione.* 117.
 121. *Iob. Ignei et Alciati sensus exponitur.* 122.
 123. *Francisci d' Amaya opinio insufficiens est.* 124.
 125. *Sammelis Petiti, quae sit sententia, coniectura, et quae vtriusque rationes.* 126. 127.
 128. *Huic Iob. Isaac Pontanus consentit.*
 129. *Iob. Seldeni interpunctiones, et earum sensus apportantur.* 130. 131. 132.
 133. 134. 135. 136.
 137. *Isa. Pontanus pro parte Seldeno suffragatur, pro parte refragatur.*

138. *Cl. Salmaf. Seldenum plane absurditatis arguit.* 141. 142. 143.
 139. *Lex et consuetudo non sunt vnum, et idem.*
 144. *Expositio nuperi authoris vno Spiritu legentis non acceptatur.* 145. 146.
 147. *Cl. Salmaf. Periti correctionem approbat, et eam statuminat.* 149.
 148. *Duo petit supplicans in L. 9. et ad vtrumque Imp. respondet.*
 150. *Ventus Dominus maris.*
 151. *Salmafius ter. l. 9. emendat.* 153. 154.
 152. *Harmenopuli de lege Rhodia assertio.*
 155. *Δημοσιοναυκίη.*
 156. *Differunt in mari, vel iuxta littus, vel in portu naufragium facere.*
     157. 158.
 159. *Lex Rhodia de naufragiis quae?*
 160. *Illam Antoninus Pius susulit.*
 161. *Hugo Grotius amplectitur tertiam Salmafii emenditionem, alibi leuiter
 lectionem mutat, in coeteris vulgatan sequitur, et mentem eius red-
 dit.* 162. 163. 164. 165.
 166. *Hoc dominium marinum postea etiam Imperatores Orientis Pertinax, Con-
 stantinus, Valentinianus, Theodosius, Leo, Iustinianus vsurparunt.*
     167. 168. 169. 170. 171. 172. 173.
 174. *Illud etiam in Germanos translatum, vt patet ex Caroli Magni et Fride-
 ricus II. exemplis.* 176. 177.
 175. *Imperium in Germanos actiue et passiuè transit.*
 179. *Carolus V. se regem Oceani dicit.*
 180. *Ferdinandus II. illum titulum Alberto Wallensteinio dedit.*
 181. *Hodie Imperator in mari dominium vniuersale non habet.* 182. 183. 185.
     186. 187.
 184. *In fluminibus Germaniae adhuc directum dominium habet.*
 188. *In Italia dominium maris Ecclesiae Papa habet.* 190. 191.
 189. *Non vniuersale.*
 192. *Papa multas vrbes maritimas, et inter eas Anconam tutissimo portu no-
 bilem tenet.* 193.
 194. *Papa si in mari moriatur vbi fieri debet electio traditur.*
 195. *Maris Romani vsus liber est omnibus ciuibus Romanis.*
 196. *Ratione regni Neapolitani Rex Hispaniae ius maris habet.*
 197. *Reliqui Principes Italiae sibi ius in mari Italiae adiacente attribuunt.* 198.
     199. 200. 201.
 202. *Regi Angliae vniuersale dominium Seldenus attribuit.* 203.
 204. *Ante Iulii Caesaris aduentum Britanni nauibus vtilibus vsi.*
 205. *A tempore Caligulae iuxta littora Britanniae Romani ius maris sibi asse-
 ruerunt.* 206. 207. 208. 209. 210. 211.
 212. *Post Constantinum Magnum Comes littoris Saxonici constitutus.* 213.
 214. *Eius quae potestas?* 215. 216.
 217. *Romanis eiectis Angli et Dani Britanniam occuparunt.* 220.
 218. *Angli quales populi?*
 219. *Qui hodie paruum Angliam teneant.*

221. *Dannegeld quale tributum.*
 222. *Canutus se dominum maris dixit.*
 223. *A tempore Wilhelmi, conquesloris, Anglos dominium in mari Australi et Germanico habuisse probat Seld. octo argumentis, desumptis a custodia maris, possessione Insularum, concessione veniae transactionis, et piscationis; assignatione limitum.* 224. 225. 226. 227. 228. 234. 235. 236. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244.
 229. *Quot olim Admiralii Angliae.*
 230. *Hodie vnus est.*
 231. *Quis eius titulus additur.*
 232. *Picardiae Admiralius quo sensu dicatur.* 233.
 245. *Idem ius Seldenus R. Angliae in mari Hibernico et Occiduo attribuit.* 246.
 248. *Nec minus in septentrionali mari.* 249.
 250. *Pacta inter reges Angliae et Daniae aliquoties repetita.* 251. 252. 253.
 254. *Seldenus amore patriae nimis ampliati sui regis potestatem.*
 255. *Anglia maxima insula in Europa.* 256.
 257. *Portubus multis est praedita.* 258.
 259. *Quantus numerus nauium in obsidionibus Boloniae et Caleti fuerit.* 260.
 261. *Francisci Drake ex orbis circumnauigatione, et re nauali gloria.* 262. 263.
 264. *Admiralii Angliae qui vltimis annis.*
 265. *Scotia Angliae vicina.*
 266. *Scoti olim non nauigarunt.* 267. 268.
 269. *Nec hodie in longe distitas regiones.*
 270. *Pactum Scotorum et Batauorum super piscatu.*
 272. *Olim Orcades Dani fuerunt, hodie Angli sunt.* 273.
 274. *Hiberni imperiti rerum maritimarum.*
 276. *Magna Britannia quae?*
 277. *Gallia a duobus maribus alluitur.*
 278. *In mediterraneo olim potens Massilia.* 279. 280.
 281. *An maris ius regi Galliae in mari Aquitanico competat.* 281. 283. 284. 285. 286. 287.
 289. *Admiraliorum Galliae quae potestas.* 290. 293. 301. 305. 306.
 294. *Dominium regis Galliae maritimum probatur.* 295.
 296. *Galli diu desides in nauigando.* 297. 298. 299. 300.
 302. *Quinam Admiralii Galliae celebres fuerunt.* 303. 304.
 307. *Lusitani ius maris titulis ostentant.*
 308. *Hoc ius diu Hispani sibi arrogarunt.*
 309. *Hodie Iohannes R. Portugalliae exclusit.*
 310. *Caroli V. titulus.* 311. 312. 313.
 314. *Regis Hispaniae potestas maritima maxima est.* 315. 316. 317. 318.
 319. *Hispanis duae stupendae classes anno 1588. et 1639. ab Hollandia disiectae sunt.* 320. 321. 322.
 323. *Moscovitae non nauigant.*
 325. *Nauigationem iuxta eorum littora insitunt Hollandi.* 326.
 327. *Norwegi olim potentes in mari.* 328. 329. 330. 331.

332. *Insula Thule est Islandia.*
 333. *Iuxta istam insulam nemini licet piscari sine voluntate regis Norwegiae.*
     334 335. 336 337. 338.
 339. *Rex Daniae Collegium mercatorum Islandiae constituit.*
 340. *Gronlandia et mare jecoreum Lebersee ubi? 341.*
 342. *Cui ius iuxta mare Gronlandicum competat. 343. 344. 445.*
 346. *In mari Germanico rex Sueciae multum valet.*
 347. *Gottenburgum portus munitissimus est.*
 348. *Ex hoc Argonautica Gustaviana debebat prodire.*
 349. *Transactio Hafniensis quid in se contineat. 350. 351.*
 352. *Admiralii regni Daniae officium. 353.*
 355. *Regis Sueciae summa potentia navalis est.*
 356. *Eius naues tormentis optime instructae.*
 357. *Admiralii regni Sueciae officium.*
 358. *Horum regum potestas in mari Baltico maxime emicat.*
 359. *Rex Daniae tit. Wallensteinii de Generalitate maris contradixit.*
 360. *Regi Sueciae peculiaris defensio maris Baltici competit. 361.*
 362. *Ob huius tuitionem bellum contra Caesarem Gustavus suscepit. 363. 364.*
 365. *Disputatur prolixè an R. Sueciae iustam causam habuerint suscipiendi belli
     contra Caesarem ob datum Wallensteinio maris titulum. 366. 367.
     368. 371. 387.*
 369. *Causa proxima potentior remota. 370.*
 301. *Sueciae et Daniae reges se exonerunt ab imperio. 372. 373.*
 374. *Borussia imperii membrum fuit. 376.*
 375. *Clientela non praeiudicat ordinariae iurisdictioni.*
 377. *Livonia etiam ab imperio abrepta.*
 378. *Qui se imperio eximit ab eo deficit.*
 379. *Deficiens fit hostis.*
 380. *Licet amissa repetere.*
 381. *Bellum sumendum ubi iustitia denegatur. 382. 383. 384. 385. 386.*
 387. *Tituli sunt conservatores iuris possessi.*
 388. *Iustitia armorum Suevicorum propter titulum insolitum deducitur. 394.
     401. 408. 410. 414. 417.*
 389. *Tempus immemoriale vim privilegii habet. 390. 391. 392.*
 393. *Obtinet etiam in praescriptione reservatorum.*
 394. *Fortior praesumptio tollit debiliorem.*
 395. *Natura res praesumitur libera.*
 396. *Quod vi et belli iure occupatum eodem deficere potest. 397.*
 398. *Contra libertatem personarum non currit praescriptio.*
 399. *Libertas est res maxime favorabilis.*
 401. *In dubio pro possessore concluditur. 402. 403. 404. 405. 406.*
 407. *Possessor turbanti via facti resistere potest.*
 409. *Quae certam habent observationem non sunt temere mutanda.*
 411. *Nemo in sui praeiudicium praesumitur consentire.*
 412. *Generi per speciem derogatur. 413.*

415. *Singulariter quæ sunt singulariter notanda.*
 416. *Privilegiorum datio arguit imperium.*
 418. *Turbatio est in præiudicium alterius sibi titulum asserere.* 419. 420. 421.
 422. *Regum controversiæ iure belli non regulis Philosophorum finiuntur.* 423.
 424. *Respondetur ad argumenta pro Imp. adducta* 425. 426. 427. 428. 429. 435.
 430. *Gothi foderati Romanorum.*
 431. *Ex Gothis Sueci originem habent.*
 432. *Gothi de Roma triumpharunt.* 433. 335.
 435. *Tituli sine re sunt somnia.*
 436. *Discutitur cui ex regibus maris Baltici potissimum ius in eo competat.*
 437. *De eo D. Balth. Henckeli opinio pro rege Sueciæ.*
 438. *Contraria opinio Anonymi Dani allegatur pro rege Daniae.* 438. 439. 440.
 441. *Argumenta eius examinantur.*
 442. *Reiiciuntur.* 444. 445. 446.
 443. *Intentio auctoris attingitur.*
 448. *Opinio vero convenientior affertur.* 449. 450. 451. 452. 453.
 454. *Actus ab utroque rege exerciti annotantur.* 456. 457. 458.
 459. *Inter hos reges nuper graue bellum exortum.*
 460. *Eius causæ scriptis, manifestis dictis, publicatae.*
 461. *Præcipua inter eas commerciorum perturbatio.*
 462. *In quibus illa consistat.* 463. 464.
 465. *Hollandi super regis Daniae duritiæ questi.* 466.
 467. *Regina Sueciæ bello vicit.*
 468. *Martinus Thysius primus vi irrupit per Elsingoræ fretum.*
 469. *Classis Danica deleta.*
 470. *Rex a Suecis et Hollandis in portu conclusus.* 471.
 472. *Pax constituta Bromsbroæ in finibus regnorum.*
 473. *Eius conditiones recensentur.*
 474. *Regi Poloniae ius in mari Danus denegauit et ideo naues eius abduxit.*
 475. 476.
 477. *Disputatum scriptis quibusdam a Polono et Dano, an regi Poloniae ius in mari competat.* 479. 479.
 480. *Argumenta Anonymi Poloni producantur.* 481. 482. 484. 486.
 483. *Tituli non dant ius, nec eorum omissione perditur.*
 485. *Res merae facultatis non præscribuntur*
 487. *Argumenta anonymi Dani afferantur.* 488. 491. 492. 494. 495. 496.
 497. 498. 499. 508. 509. 510.
 489. *Fines Poloniae iuxta Geographiam qui?*
 490. *Dania ex insulis fere constat.*
 493. *Quomodo olim diuisa.*
 498. *Hollandorum naues conducentes ubi subsistant.*
 500. *Rex Poloniae transitum per Heltingoram rogauit.* 501. 502. 503. 504.
 505. *Rex Daniae sæpe illud fretum clausit.* 506. 507.
 511. *Responsiones ad argumenta Dani, cum replicis contra Polonum traduntur.*
 512. 513. 514. 516. 517. 518. 519. 521. 522. 523.

- § 20. *In generali concessione tantum veniunt ea quae sub potestate Principis sunt.*
 § 24. *Ius maris ratione littorum non acquiritur* § 60 § 61.
 § 25. *Ex historicis deducitur quomodo Borussia ad Polonum peruenerit.* § 26. § 27.
 § 28. *Borussia olim ad magistros ordinis Teutonici pertinuit.* § 29. § 30.
 § 31. *Rex Poloniae in eam ius protectionis habuit.*
 § 32. *Eius cum nobilibus et ciuitatibus foedus per sententiam abolitum* § 33.
     § 34. § 35. § 36.
 § 37. *Albertus primus imperium reliquit, et Borussiam a Rege Poloniae fendi iure recognouit* § 38. *ideoque proscriptus fuit.* § 39. § 40.
 § 41. *Wilhelmus Cronenbergius huic successit usque ad a. 1613. cum suis successoribus comitiis imperii subscripsit.*
 § 42. *Transactio Alberti cum R. Poloniae facta, est ipso iure nulla* § 48.
 § 43. *Demonstratur Magistrum ordinis teutonici non habuisse ius maris* § 44.
     § 45. § 46. § 47. § 50.
 § 49. *Clientela non tribuit Iurisdictionem.* § 59.
 § 51. *Gedanum et Elbinga sunt ciuitates imperii et Hanseaticae.* § 52. § 53. § 54.
     § 55. § 56. § 57. § 58.
 § 62. *Rex Poloniae nihil iuris in mari habet.* § 63. § 64. § 67. § 68. § 69. § 70.
     § 71. § 73. § 74.
 § 66. *Permissio Polonorum R. Henrico III. facta fuit inanis.* § 67.
 § 72. *Reges Succiae et Daniae ante initium Ordinis Teutonici mari dominati.*
     § 68. § 69.
 § 75. *Dantiscanorum disterium quousque R. Poloniae potestas maritima se extendat.*
 § 76. *Duces Pomeraniae, Megapolis et Holsatiae ad mare habitant.*
 § 77. *Hi olim classes in mari habuerunt.* § 78. § 79. § 80.
 § 81. *Turca maria Graeca occupauit.*
 § 82. *Vocat se Albi et Nigri maris Dominum.*
 § 83. *Byzantium caput ciuitatum antequam a Turca infessum.* § 84. § 85.
 § 87. *Sunt respublicae quae sibi maris imperium arrogant.* § 88.
 § 89. *Veneti in mari aedificarunt, et ideo se liberos ab imperio esse volunt.*
 § 90. *Sed male.*
 § 91. *Dominium Venetorum in mari Hadriatico quale.* § 93. *et unde descendat.* § 92. § 94.
 § 96. *Venetiae regina maris.*
 § 97. *In eam Sanazarri et Ottoni epigrammata.* § 98.
 § 99. *Effectus Domini marini Veneti qui?*
 § 100. *Huic se Neapolitani opponunt.*
 § 101. *Sed refutantur a propriis Iurisconsultis.* § 102.
 § 103. *Dux Venetorum quotannis sibi mare despondet.*
 § 104. *Veneti olim potentiores.*
 § 105. *Cum Venetis Genuenses certarunt de dominio.*
 § 106. *Belgae potentes in mari.* § 111.
 § 107. *Inter eos praecipui Hollandi et Seelandi.*
 § 108. *Bataui liber populus consentiente ipso hoste.* § 109. § 110.

612. *Habent intermedia maria.*
 613. *Nauigant in nouum orbem.*
 614. *A paruis initiis ita Hollandi creuerunt, ut nulli Principi hodie magnitudine, copia, et aliarum rerum abundantia cedant.* 622.
 616. *Batani plures habent naues, quam totus fere, reliquus orbis.* 617. 618. 619. 620. 621.
 623. *Hollandia regio frugum sterilis.*
 624. *Elogium Iosephi Scaligeri ad Ianum Dousam de admirandis Bataniae.*
 625. *Heluetii ignorant nauigationem.* 626.
 627. *Iurisdictionem tamen in fluminibus exercent.*
 628. *America, quarta mundi pars vnde dicta.*
 626. *Eam Columbus detexit.*
 630. *Qui post hunc praecipui inter Hispanos.* 631. 632. 633. 634.
 637. *Inter Anglos, Gallos.* 638. *Germanos.* 639. *Belgas.* 640.
 635. *In America multi populi nauigarunt.* 636.
 641. *Lusitan. et Castellae. de magn. hoc mari controuersa.* 642.
 643. *Eam quomodo Pontifex diremit.*
 644. *Hispani Regum Lusit. et Castell. successores eorum ius in vastum illud mare sibi solis arrogant.* 646.
 645. *His se opposuerunt Hollandi.*
 647. *Hugo Grotius liberam omnibus populis nauigationem in Americam esse asserit.*
 648. *Examinatur ardua quaestio an iure Hispani sibi solis tribuant ius in Indias.*
 649. *Tria Hispani sibi in Indias vindicant.*
 650. *Dominium Hispanis, nec ratione inuentionis, donationis, belli, aut pro derelicto competit.* 651. 652. 653. 657. 663. 690.
 654. *Inuenire quid.* 655.
 655. *India Romanis cognita fuit.*
 656. *Inuentio est Rerum quae antea nullius fuerunt.*
 657. *Non potest donatio sine traditione esse.*
 659. *Nemo potest res alienas donare.*
 660. *Attalibae, Regis Indiae, scomma in Papam.*
 661. *Papae potestas limitata, et eius donationes iniustae.* 662.
 664. *Hispani non habuerunt bellum cum Indis iustum.*
 665. *Praetextus belli Hispanos deficiunt.*
 666. *Incredulitas an iusta contra Indos belli causa?*
 667. *Id defendunt Hispani.* 668.
 699. *Iudaei pro vastatoribus orbis habiti.*
 670. *Refutantur Hispani* 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 683. 684. 685. 691.
 672. *Indi agonizantis eloquium.*
 686. *Fides non tollit Dominia* 687. 688.
 692. *Nemo re sua spoliari debet.*
 693. *Non possunt duo vnus rei possessores esse.*

694. *In Hispanos quadrat latronis cuiusdam effatum ad Alex. Magnum* 695.
696. 697.
698. *Hispanorum tituli sibi contradicunt.*
699. *Quod meum est meum fieri nequit.* 700.
701. *Vera causa occupandae Indiae Hispanis est cupiditas imperii et diuitiarum* 702. 703. 704.
705. *Eius titulus violentia, et praedonis vox.* 709.
706. *Quae infirma et quotidie repellitur* 707. 708.
710. *Mare indicum non pertinet ad Hispanos iure occupationis, donationis, aut praescriptionis.* 734. 740.
711. *Navigare non est occupare.* 712. 713. 714.
715. *Hispani non possunt possessionem probare.* 716 717. 718.
719. *Mare et aer nullius populi bonis applicari potest.*
720. *A vasto mari populos arcere iniquitas, inuidia et immanitas est.* 721. 722.
723. *Non subleuat Hispanos si dicant se intermissam navigationem reparasse.*
724 725. 726. 727.
728. *Si non nauigassent Hispani, fecissent alii populi.* 729.
730. *Hispani litus in hoc mari immenso non habent, nec ideo aliquid iuris possunt sibi attribuere.* 731.
732. *Piscatu prohibito non est vetita nauigatio.*
733. *Ex lege Hispanica licet non impetrata venia in mari nauigare.*
735. *Res quae non est in commercio donari nequit.* 736. 737. 738.
739. *Papa in diuisione inter Lus. et Cast. facta voluit aliis populis inua sua demere.*
741. *Praescriptio in publicis iuris gentium rebus non obtinet.* 742. 743. 744.
745. *Nec immemorialis.* 746. 747. 749.
748. *Res merae facultatis non possunt praescribi* 764.
750. *Praescriptio Lus. et Castell. ab aliis gentibus interrupta.* 751.
752. *Consuetudo iuri naturali aduersa corruptela est.*
753. *Mercaturam in Indiam soli Hispani neque inuentionis, occupationis, aut praescriptionis iure habent.* 754. 758. 761. 762. 763.
755. *Ius mercandi incorporale est.* 756.
757. *Necessarium ut inter multos unus sit primus.*
760. *Pontifex nequit immutare ius naturale.*
765. *Nullo tempore effici potest, ut quilibet potius necessitate quam sponte factum videatur.* 766.
767. *Lucrum non inuertit qui suo iure vitur licet alius damnum habeat.* 768.
769.
770. *Hugonis Grotii consilium ad Batanos de non intermittenda navigatione.*
771. *Ordines Confeder. Belgii noluerunt Indicae navigationi renunciare.* 772.
773. 774.
775. *Mercatorum Hollandicorum declaratio et rationes cur nauigatio non posset omitti.* 776. 778. 779. 780. 781. 782. 784 785. 787.
783. *Bataui nauatae sunt, et ex Oceano viuunt.* 786.

788. *Demonstratio damni sequenturi si India relinquatur.* 789. 790. 791. 792.
793. 794. 795. 797. 798. 799.
800. *Oblatio regis Hispaniae est venenum.*
801. *Sublata potentia maritima Hollandi peribunt.* 806. 807.
802. *Nautae regi Hispaniarum maiestatem extorserunt.* 803. 810. 811. 812.
813.
804. *Principes rationes suas temporì accommodant.* 805.
808. *Indi foederati non possunt salua pietate deserì.* 809.
814. *Propter commercia Hollandi bella gesserunt.* 815.
816. *Libertas si ex seruitute constat, nulla est.* 817. 818. 819.
820. *Hollandi non possunt esse contenti commerciis veteribus.* 821. 823.
824. *Libertatis maxima pars uti Oceano libere uti aere.*
825. *Ab Hispanis omnia dolose aguntur.* 826. 827. 828.
829. *In Hispaniam Hollandi rege iuuito per amicos nauigant.* 830.
831. *Non opus est libertatem acquirere, si alia via serui esse volumus.* 832.
833.
834. *Pax debet sine conditionibus seruitutis esse.* 835.
836. *Tria postulata quae Hollandi Hispanis proposuerunt, referuntur.* 837.
838. 839.
840. *Illa repudiantur.* 841. 842. 843. 844.
845. *Hollandi summo studio in Indias nauigant.*
846. *Amstelredami duae domus Indiae orientalis et occidentalis totius mundi diuitias habent.*
847. *Petrus Heim classem auro et argento onustam Hispanis ademit.* 848.
849. *Hispanus cogetur de suo rigore remittere.*
850. *Violentum non diuturnum.*
851. *Angli, Galli, Veneti etiam contradicunt Hispano in Indica nauigatione.*
852. 853. 854.
855. *Gustauus Adolphus, R. Sueciae, Argonauticam societatem ex Gothenburge instituire voluit.* 856. 857. 858.
859. *Illae societas debuit a Collegio exerceri.* 860.
861. *Finis illius societatis generalis debebat esse gloria Dei et incrementum Europae.* 862.
863. *Particularis, Sueciae redditus, participatio sociorum, et singulorum commodum quod vilius possent emere.* 864. 865.
866. *Director societatis Wilhelmus Wesselinx constitutus.*
867. *Mors Gustani Adolphi gl. mem. negotium suffraginavit.*
868. *Magnus Cancellarius R. Sueciae rursus ordinibus Germaniae commendauit.*
869. *Nequit ob graue cum Caesare bellum, cui discordia cum Saxone et bellum cum R. Daniae accesserunt in effectum deduci.* 870. 871.
872. *Similem societatem dux Holsatiae instituire allaborauit.*
873. *Sed fuit infelix et tristis.* 874.

Deduxit nos ordo vt contemplerur illustriores gentes quae ma-
 1 rini domini quibusuis seculis potiti, nam exemplis res sit clarior
 2 *l. 3. §. 5. d. condit. caus. data. l. 54. ad Sct. Trebell.* Indicabimus si-
 3 mul illustres quasdam controuersias, quae bellis aliisque motibus su-
 4 per dominio maris causam dederunt. Et initio ducto ab Asiae po-
 5 pulis, primus cuius historiae meminerunt, est Minos, Cretae Rex, qui
 6 maris graeci partem maximam vt dominus obtinuit. THUCYD. *l. 1.* DIO-
 7 DOR. *SICVL. Biblioth. 4.* SENECA *in Hipp. act. 1.* post huius tempora recen-
 8 sentur in Eusebii et Africani Chronicis septendecim populi, aliquot
 9 Europaeis intermixtis, qui maris imperium habuerunt, veluti Lydi,
 10 Pelasgi, Thraces, Rhodii, Phryges, Cyprii, Phoenices, Aegyptii,
 11 Milesii, Cares, Lesbii, Phocaeenses, Corinthii, Iones, Naxii, Ere-
 12 tricenses, Aeginetae. SELDEN. *lib. 1. cap. 10.* De Iudaeorum mari-
 13 timo iure testantur. *Deut. 33. v. 23. Num. 34. v. 7.* Tyrus dicitur
 14 in corde maris federe. *Ezech. 26. 27.* et quocunq; classes eius adie-
 runt, suae potestatis fecisse. CVRT. *lib. 4. de reb. gest. Alex. M.* Nec
 minus Reges Asiae maris potentiam sibi attribuerunt. Antiochus
 Epiphanes inquit, nonne mare Syriacum sc. et tellus mea sunt? SEL-
 DEN. *l. 1. c. 12.* Xerxes id voluit cum Hellesponto lymphata mente
 verbera infligebat. HEROD. *lib. 1.* Meminit PHILOSTRATVS *in vit. Apoll.*
lib. 3. c. 1. cum Rex Erythrias mari rubro dominabatur, Aegyptios
 non potuisse ex pacto illud naui longa ingredi, oneraria vero tantum
 vna. Eo referunt historici quando reges Persarum vt Darius, Xer-
 xes a Cois. HEROD. *l. 4.* POLYB. *lib. 9.* Nabuchdonosor a populis vi-
 cinis, *Iudith. c. 7* sibi terram et aquam dedi postularunt, quasi vtrius-
 que domini essent. De Ptolomaeo Philadelpho THEOCRIT. *ait, quod*
 11 multae telluris dominus fuerit multi item maris. *Idyll. 17.* Alexan-
 12 der M. victoria in oriente obtenta voluit in Europam traicere,
 vt cunctae telluris ac maris dominus fieret. IULIAN. *imp. in Or. 3.* Ho-
 13 die in Asia primas Turcarum imp. tenet. Insigniores enim Asiae re-
 giones maxime, quae a mari alluuntur, sub dominio suo habet. Ini-
 tium facit Asia minor, s. Asia proprie sic dicta, hodie Natolia, quam
 sequitur Phoenicia, Palaestina, aliaeque multae terrae, quas enumerare
 14 nostri non est instituti. Vbi maxime maribus et fluminibus domina-
 tur et tantum sui metum suis classibus incutit, vt etiam in nostro ocea-
 no eius sentiantur vestigia. Et sicut ex Pandorae pixide affatim ma-
 la

la exierunt, ita post captam Constantinopolim infatiabilis ille Christiani cruoris hostis imperii sui fines latius proferendo omnia formidine compleuit, vt tanquam nouum Attilam vel si Tyrannorum quis nobilior timeamus. Quis non sine gemitu aspicit omnes minoris Asiae 15 prouincias Turcarum Sceptru reuereri? SORANTZ. *in Othm. cap. 8.* Quis Rhodum satis deplorat? Quis Cyprum? quas insulas vel regna 16 dicam, firmiter tenet? MÜNSTER. *in descrip. Rhod. THVAN. lib. 47. hist.* Syria cui paret, Damascus, Palmyra quem aspiciunt cum Libano. 17 Ex his locis maiores classes educit, quam ex Alepo, Alexandria, 18 Paruto, Tripoli, Syriae et Phaeniciae aliis portibus. Memimus classium ad expugnandam Melitam. THVAN. *lib. 36. p. 7. 39.* 19 Cretam, *id. lib. 47.* missarum. Suspiciamus merito trophaea Iohannis Austriaci ad Echinadas de Turcis reportata. FAM. STRAD. *in hist. belg.* 20 *lib. 10. p. 701.* THVAN. *lib. 48.* describit. THVAN. *lib. 10. et seq.* eius descensum cum ingenti classe in mare Tyrrhenum, vt Italiae loca et portus sub metu contineret: Et nos proh dolor quotidie experimur, quam non contentus Asiae, Africae, Italiae locis, vltius circum Galliam, Angliam cum classe nauiget, hominesque in diram captiuitatem abducat, nobis publicum precum solatium relinquens. Hanc suam potentiam vt eo melius tueri possit, quatuor in vniuersum naualia habet: Vnum in Peru pro vrbe Constantinopolitana, alterum Cal- 22 lipoli pro portu Euxino, tertium in Sues pro sinu Arabico, quartum ad Balseram ad tuendum sinum Persicum. BERT. *in Breuiar. tot. Orb. pag. 6. 5.* Sequitur Rex Persarum cuius ditiones et regna annotant 23 CLVVER. *in introd. Geogr. lib. 5. c. 12.* BERT. *in breu. t. o. p. 68.* Sunt in his regionibus duo illi celeberrimi fluiui Tigris et Euphrates, qui 24 in Armenia orti diuersis fontibus postea iunguntur, effunduntque se in Mare Persicum siue rubrum. BERT. *d. l. CVRT. l. 4.* Olim regias 25 naues in Phaenicia Persarum Regem habuisse PEZEL *part. 1. mell. histor. pag. 138.* narrat. Praeterea Rex Persarum in sinu Persico obtinet 26 insulam et ciuitatem Ormutz, urbem elegantem emporiumque gemmis, vnionibus atque aromatibus, quae India, Persis et Arabia mittunt celeberrimum CLVVER. *in intr. Geo. lib. 4. c. 15.* QVADVS *lib. 2. enarr. Geogr. c. 10.* Inueniuntur in hac vrbe negotiatores plurimi 27 QVAD. *d. l.* ex omnibus regionibus. BERT. *in Geogr. descript. Reg. Ormutz.* adeo vt Turcae dicant: *Si le monde estoit vn anneau, Ormutz*

- en seroit la pierre.* BERT. *d. l.* Hanc Ann. 1623. Hispano Persa eri-
 28 puit. BERT. *in breu. orb. pag. 68.* Indiam Ganges eius regionis flu-
 uiius maximus mediam secat, BERT. *in breu. orb.* hunc uti et Indum
 nauibus sulcauit *Alex. M. CVRT. lib. 8.* ex iisque in Indicum mare se
 demisit, ut alterum orbem quaereret. Vti hoc CVRT. *d. l.* fusius ex-
 29 ponit. Diu Europaeis quia tam longinqui maris nauigatio nondum
 30 certa esset, incognita fuit. CLVV. *d. l. lib. 5. c. 8.* At primus Gualco
 Gamma Portugalis an. 1497. ab Hispanis profectus superato bonae
 spei Promontorio, atque vniuersa Africa circumnauigata Indiae o-
 ram maritimam perlustrauit. BERT. *in desc. Ind. Or. p. m. 719.* Inuen-
 ti Indi sunt nauigiis circa scopulorum crepidines haerentes. Postea
 31 Hispani eam occuparunt, et non solum oras maritimas multis pro-
 pugnaculis munuerunt, sed etiam sibi Indicam nauigationem solis as-
 serere voluerunt, de quo iure infra *n. 641.* Vid. BENZON. *prolix. in*
 32 *hist. nou. orb.* Ipsi Indi hodie cum Hispanis et Hollandis, qui Hi-
 33 spanis subditi non sunt commercia instituunt. EMER. METER. *in Hist.*
Belg. part. 2. lib. 28. Adiacet Indiae Insula Sumatra, quam PLIN.
 et PTOLOM. Taprobanam nominant, exacteque describunt. De Ma-
 34 gno Chamo, Tartaris, Scythis, Chinae Regibus. *vid. HONT. in Enar.*
Geogr. CLVVER. in introd. Geog. BERT. in breuia. t. orb. qui prolixè
 eorum situm, maria, flumina &c. describunt. Vbi imprimis notan-
 dum quod de Quinsay regia regis Chinarum vel Tartari ex PAVLO
 VENETO CLVV. *Mont. d. l.* referunt, quod in ea sint pontes lapi-
 35 dei duodecim mille, quorum quidam tantae altitudinis, ut maiores
 naues erecto malo submeare queant.
 36 Ex Asia in Africam secundam Orbis partem transimus, et quod
 mare, praesertim Mediterraneum attinet, potentissimi in eo fuere
 Poeni seu Carthaginenses eorum primi, Tyro oriundi. Paeni adeo
 38 potentes in mari fuerunt, ut omnibus mortalibus nauigatio esset pe-
 riculosa. POMPEI. *fest. in verb. Tyr. Mar.* Illis postea deuictis Aga-
 39 thocles Siculorum R. maris potitus est, sed non diu, dominatus enim
 ille breuibus Carthaginensibus restitutus est. Extant illustria poten-
 40 tiae marinae documenta, quod vsque ad bellum Punicum primum
 Carthaginenses maris Dominium citra controuersiam obtinuerint.
 POLIB. *lib. 2. et 3. Hist. et paulo post:* Maris imperium sine omni con-
 trouersia a Maioribus acceptum. Et patet vterius hoc ex foedere

inter eos et Rom. *Olymp. 68.* diu ante bella Punica isto, ibi. Ne nauigando Romani, Romanorumue focii vltra pulchrum promontorium (Africae est) extra quam si tempestatibus aut hostium vi fuerint coacti. 41
 In secundo foedere insuper est, ne quis Romanorum aut Africam, aut Sardiniam appelleret, nisi aut commeatus accipiendi gratia, aut naues reficiendi. *POLYB. d. 1.* Nunc temporis Africam tenent Aethiopes, Turca, Tuneti Reges, cuius Regni caput est Tunetum amplissimum emporium, quod ex cadaueribus Carthaginis erutum frequenter a Venetis et Genuensibus inuisitur. Carolus V. ingenti classe adornata illud Turcae eripuit et Regem quondam Turcae vestigalem regno reddidit. *THVAN. lib. 7. hist. 10v. Hist. lib. 33.* Idem imperio Philippi II. R. Hispan. fecit Iohannes Austriacus. *STRAD. in Hist. Belg. lib. 20. p. 702.* sed illi ipsi Philippo adhuc viuo a Turcis ereptum est. *EMAN. METER. Hist. Belg. Vol. 2. lib.* In foedere Turcae cum Gallo A. 1604. contracto Turca concedit liberam piscationem et veniam indagandi corallia Gallo in fretis et sinubus aliquot maris Africani inter regna sua Algerianum et Tunetanum. *SELD. Lib. 1. c. 19.* Reliquam partem Africae classibus plerumque et maxima potentia oberrant Turca, Lusitani, et Rex Hispaniae caeteris omnibus metuendi, sibi inuidentes. *CLVV. lib. 6. GEG. c. 10.* Vbi addit, quod contra Mauritianiam iaceant famosissimae illae Insulae Fortunatae numero septem, *CLVV. d. 1.* quarum vna Canaria dicitur, a canum multitudine cum *PLIN. autumnantibus.* *GERHARD. Mercator. in Atlant. Ger. Fris. in Geogr.* Tandem de Europa dicendum, tertia et quidem minima orbis parte si reliquis confertur, at omnium optime culta et a clarissimis gentibus mari terraque valentibus inessata. Quarum quidem primo nominantur Graeci et inter hos Athenienses et Lacedaemonii. De Laconibus *Demonst. ait 3. Philip. Θαλάσσης μὲν ἤρχον καὶ γῆς ἀπάσης* mari dominabantur et terrae vniuersae. De Atheniensibus idem *in orat. d. Haloneso.* nihil aliud a vobis postulat (Philippus sc. Macedon. R.) quam vt mari praeficiatur, vtque consiteamini vos sine Philippo nec mare tueri posse. Hi enim praepollebant mari, et aliquando caeteris leges ponebant. Caput foederis cum Laconib. isti est, vt Lacones quidem mari vtantur, sed minime nauigent naui longa, verum alio nauigio, quod remis actum vecturam talentorum quingentorum non excederet. *THVCYD. lib. 4.* et concesserunt tandem Laco-

- nes, vt Athenienses mari duces essent, *AEMIL. in Vit. Timoth.* quibus ad stipulatur *DEMOSTH. orat. aduers. Leptin.* ibi Dominos vos maris (Byzantio Thrasibulo tradito) fecerunt adeo vt decimam venderetis. Deuictio etiam Artaxerxe Longimano, inter caetera cautum, vt
- 54 semper a mari Graeco curriculum equi abstineret, neque intra Insulas Cyaneas et Chelidonias nauem longam vel rostratam haberet.
- 55 *PLVTARCH. in Vita Cimon.* Post Graecos sequuntur Itali, inter quos olim Spineta vrbs ad Padi ostium mari valuit, et ex prouentibus eius Delphos Apollini decimam misit. *STRABO lib. 5.* deinde Tyrrheni
- 56 maris domini fuerunt. *DION. HALICAR. n. or. Roma. lib. 1.* illudque diu obtinentes a se denominarunt. *DIOD. SICVL. bibliot. lib. 5.* Tandem
- 57 omnis potestas cessit Romanis, qui subacta Italia et deuicta Carthagine aemula vrbs, finitimas gentes, et cum illis mare sibi subdiderunt non minus de mari saepius quam terra triumphantes. Erat illud imperium ad quod constituendum et Virtus et Fortuna contenderant.
- 58 *Fl. l. 1.* quod primum et solum post hominum memoriam ortu et occasu fines sui regiminis terminauit. *HALICAR. lib. 1.* et inde meretur
- 59 omnibus anteponi nationibus *l. 1. C. d. iust. Codic. confir.* quia totum
- 60 fere orbem sibi adiunxit, *Nou. 24. in praef.* et hoc est quod Poeta ait:
Imperium Oceano famam gens terminat astris.
- 61 Equidem ante bellum Punicum primum Carthagenenses mari superiores fuerunt, eo vero exorto classis nauium 160. intra sexagesimum diem quam caesa fuerat sylua in anchoris stetit, et hac
- 62 C. Duillius Carthagenem in ipso mari deleuit; et pudebat nobilem populum ablato mari raptis insulis dare tributa, quae iubere consueverat. *FLOR. lib. 2. c. 2. LIV. lib. 21. PLIN. lib. 16. nat. hist. c. 19.* Belli igitur ius primam maris potentiam Rom. tribuit. Similiter Cilicio et
- 63 Phaenicio mari dominabatur vt patet ex foedere Antiochi Syriae R. ibi tradito Antiochus naues longas armamentaue earum; neue plures quam
- 64 decem naues actuaris quarum nulla plus quam 30. remis agatur, habeto; neue nauigato circa Calycadnum, neue Sarpedonem promontoria, extra quam si qua nauis pecuniam, stipendium et legatos, aut
- 65 obsides portabit. *LIV. lib. 38. POLYB. in excerpt. legat. c. 30.* Annibal omnia concedit Rom. addens Carthagenenses inclusos littoribus Africae vos (quando ita diis placuit) externa et iam terra marique videmus re-
- 66 gentes imperia *LIV. lib. 30.* Postea etiam castigatus est senatus Carthag.

thag. quod contra foedus exercitum et nauales materias habuerat LIV. *Lib. 38.* et placuit quod extra fines exercitum duxissent bellum is indici LIV. *lib. 39.* De Scipione Afric. CLAUDIAN. ait *praef. in lib. 3. ad 67 Stilic.*

*Ergo seu patriis primaeuus manibus ultor
Subderet Hispanum legibus Oceanum.*

De Pompeio PLIN. *lib. 7. nat. hist. c. 26.* omnem oram maritimam a 68 praedonibus liberauit, et imperium populo Rom. restituit: idem FLOR. *lib. 3. c. 6.* solebat illud imperium in piratas speciali mandato sicut Pompeio et Antonio factum, decerni. Neque tamen iurisdictio 69 tantum a Pompeio exercebatur, sed ipsum territorium marinum quod inuaserat Cilices, armis recipiebatur. Vnde MANIL. *Astron. lib. 4.*

*Quis te Niliaco periturum littore magne,
Post victas Mithridatis opes, pelagusque receptum
crederet?*

Tiberius Nero (ex legatis Pompeii) Gaditanum fretum, vbi primum 70 maris nostri limen aperitur, obsedit. De latissimo Rom. imperio DION. HALICAR. *orig. Rom. lib. 1.* ait, vniuersi maris domina est (Roma) 71 non solum illius quod intra Herculis columnas habetur, verum et ipsius oceani (nota hyperbolen) quacunquē est nauigabilis. et APPIAN. *Alex. in praef.* Maris mediterranei totius tenent Romani dominium. 72 Vnde et MELA *lib. 1. c. 1.* (de eodem loquens) id omne qua venit, quaque dispergitur vno vocabulo nostrum mare dicitur. CASSANDRA 73 apud Lycophr. populo Rom. praedixit *γῆς καὶ θαλάσσης σκῆπτρα καὶ μοναρχίαν.* Et Venus ad Iouem apud VIRG. *Aeneid. 1.*

Certe Romanos olim voluentibus annis

Hinc fore ductores renouato sanguine Teucri

Qui mare, qui terras omni ditioe tenerent.

74

Hoc sine etiam duumviri nauales fuerunt Romae classis ornandae et 75 reficiendae causa. LIV. *lib. 40. n. 42.* IOH. WILHELM. *d. Magist. Ro. cap. 25.* tributis comitiis creati, LIV. *l. 9. Rosin. lib. 6. Antiquit. Rom. c. 20.* Hoc iure hinc inde nauigarunt, et ingentem saepe classē in 76 mari habuerunt, quod ex LIV. *lib. 41.* passim notat VEGET. *de re milit. lib. 5. ibique STEWICH.* Probatur quoque legibus quibusdam L. 3. *Ne 77 quid in l. publ. vbi in littora imperium habere dicitur L. 13. §. fin. d. iniur. vbi conductori interdictum datur, si publice conduxit.* Nam

- 78 vis ei prohibenda est, quo secure conductione sua fruatur. Licet non approbem quod non alia ratione inter publica referatur *in d. §. fin.* quam cauea et balnea, quae in proprietate populi sunt, et publica dicantur quatenus pro mercede conducitur eorum vsus *l. 15. d.*
- 79 *V. S.* Nam publicum aliquando non minus populi sed omnium gentium intelligitur. *vid. supr. c. 4. n. 18.* Vox enim populus non semper hunc vel illum in indiuiduo, sed omnes gentes significat. *SEN. ep. 105. et Nat. qu. 1. c. 3. PLIN. lib. 2. c. 7. IOH. ISAC. PONTAN. l. 2. c. 6.*
- 80 Ita aduersus eum qui molem in mare proiecit, interdictum vile competit ei, cui forte haec res nocitura est. *l. 2. §. 8. ne quid in loc. publi.* si nemo damnum sentit, tuendus qui molem iecit *d. §. 8.* et si quis in mari nauigare prohibetur iniuriarum habet actionem *d. l. 2. §. 9.* et *ARIST.* Ictus ait quod mari occupatum est fieri publicum *l. 10. d. R. diu.* et de Infulis Italiae dicitur quod Italiae pars sint *L. 9. d. iudic.*
- 82 Trauseuntibus iam nobis ad praesentes Italiae et caeterae Europae Principes sine Sacrilegio omitti nequit, quin primo loco Impp.
- 83 Roman. Germanus ponatur, vbi statim difficilis at elegans quaestio suboritur, an etiam hodie regnantis Impp. maestas et supremum Imperium in maria se extendat? Ad pleniorum quaestionis enucleationem praemittendum, quid antecessores ipsius iuris in mari obrinuerint.
- 84 Hic *Dd.* turba se offert, qui vniuersale imperium in omnia maria ipsi concedunt ex ratione quod mundi Dominus dicatur. *LVC. 2. l. 9. ad L. Rhod. d. iactu l. 6. §. 2. d. excusf.* Dominus Orientis, Occidentis, Meridiei et Septentrionis. *BALD. in consil. 359. ZIERITZ. d. Praerog. Princ. n. 1036. CLVT. syll. rer. quot. conc. 9. lit. e.* lex animata in terris *Novell. 105. c. 2. in fin.* cuius territorium est totus orbis. *Abb. vol. 2. conf. 51.* qui omnes prouincias, *gloss. in C. venerab. X. d. Elect.* populus, *Bl. in l. 1. C. de sum. Trin.* reges et regna tenet.
- 87 *CA-TALD. tr. d. Imper. quaest. 52.* Mundi appellatione etiam maria veniunt. *CALVIN. in Lexic. Iur. in ver. mund.* cum sint ipsius pars. *CLVV. in introd. Geogr. lib. 1. c. 1.* Hinc de populo Romano *PETRON. Arbit. in Saryr.*

Orbem iam totum victor Romanus habebat.

Qua mare, qua terra, qua sidus currit vtrumque.

- 89 Et vetus inscriptio de Augusto, Orbe mari et terra pacato, Iano cluso, bis enim Ianum Quirinum terra marique parta pace clusit. *SVE-*

TON. *in Off. c. 22.* Sed haec opinio plena faedae adulationis. Nunquam enim 1. Impp. imo nec Romani ipsi totum terrarum orbem sibi subiectum viderunt. *l. 5. §. 2. l. 7. l. 19. d. capt. et poj. lim reuers.* multo minus maria terris maiora. 2. Quid iuvat mare mundi partem esse, si modo non terrae sit. 3. quis titulus et quod medium hic fingi potest. 4. Textus adducti synedochice loquuntur sumpta voce mundi pro maiori eius parte, non quidem per se, sed contemplatione Rerumpubl. et regnorum aliorum. PAVRM. *d. Iurisdic. lib. 2. c. 1. n. 21.* Ob medium enim inhabile generalis locutio restringitur ad orbem Rom. nec operatur nisi in quantum potest EVERHARD. *in topic. legal. loc. 5. num. 1.* REINK. *tr. d. regim. secul. 1. 1. l. 3. c. 13. n. 21.* REINHARD. KONIG. *d. Stat. Imper. ap. Arum. v. 2. I. P. dif. 16. n. 17.* Sic Cyrus, ESDR. *1. v. 2. 3.* Artaxerxes, ESD. *14. v. 2.* Nabuchodonosor, Dan. *2. v. 37.* vniuersi mundi domini dicuntur, quod tamen nimis crude de toto orbe intelligitur, sed bene de parte mundi, praeeminentique in ea potestate. ARNIS. *d. Iur. Mai. c. 2. n. 3. pag. 20. 5.* caetera Dd. effata vt deliria contemnimus. Alii temperant hanc sententiam, et volunt quod Impp. omne illud dominium quod in maria Romana habuerunt, teneant; ideo quod lege Regia, quae de eius imperio lata est, populus Romanus omne imperium et potestatem in eum concefferit §. 6 d. *I. N. G. C. l. 1. princ. d. const. princ.* LANS. *disc. d. l. Reg. th. 40.* LIMN. *1. I. Publ. c. 12. n. 67.* et per consequens etiam dominium maris *arg. l. 9. d. iudic.* Is vero qui in alterius locum succedit, eodem iure vtitur quo autor illius vti potuit *l. 105. §. 1. d. R. I.* et surrogatum sapit naturam eius cui surrogatur *l. 10. §. 2. si quis caut. in iudic.* participatque de omnibus illius priuilegiis cui surrogatur *l. 10. C. de aquae d. l. 51. §. pen. de minor.* Hac etiam potestate Imperatore in diuersis littoribus vsi sunt, vti exemplis aliquot demonstrari potest. De Augusto SVETON. *in Vita c. 49.* ait quod vnā classē Misēni et alteram Raennae ad tutelam sup̄eri et inferi maris collocauit, quarum haec Galliam, Hispaniam, Mauritaniam, Africam, Aegyptum, Sardiniam, atque Siciliam in proximo habebat, illa Epirum, Macedoniam, Achaiam, Phœnicidē, Pontum, Orientem, Cretam, Cyprum petere poterat. Meminit etiam Tac. *1. ann.* quod imperium Oceano sepserit, et classes, legiones connexuerit *n. 3.* sicut et in breuiario imperii classes descriptae *id d. l. n. 4.* Caligula quia conchas tanquam

- spolia Oceani Capitolio, Palatioque debita in littore Batauico legerat materiam dedit decreti triumphii maximi, et quantus vnquam a-
- 104 lius fuit SVETON. *in Calig. n. 46.* Vespasianum IOSEPHVS dominum maris et telluris dicit *de bell. iudai. l. 3. c. 27.* Traianum PLIN. *in Pa-*
- 105 *negyr. p. 44.* sic introducit: Non exturbatis prioribus dominis omne stagnum, omnem lacum, omnem saltum possessione circumuenis, nec vnus oculis flumina, fontes, maria deseruiunt: ecquid Caesar non suum videt, tandemque imperium Principis, quam patrimonium,
- 106 maius est. Antoninus Pius se Dominum mundi legem vero maris nominat, nec aliter leges maritimas Rhodiorum effectum fortiri debere dicit quam quatenus suis non derogent *l. 9. ad. l. Rhod. d. iact.*
- 107 et OPIAN. ad ipsum HALIEVT. *lib. 3.* Tuis sub legibus mare voluitur et piscium turba per mare disposita. Hic antequam vterius progrediamur, error eorum detegendus, qui ex hac *l. 9.* contrarium de-
- 108 monstrare allaborant. Casus *l.* hic est. Imperatore Antonino Eudaemon supplicem libellum obtulit, vt sibi bona restituerentur direpta a publicanis facto naufragio in Italia. Locus naufragii falso est Italia, legendum potius in Telo vna Insularum inter Sporades, quae Cycladibus, in mari Aegeo seu Icario adiacent.
- 109 SAM. PET. *l. 3. misc. c. 11.* CLVV. *in introd. Geograph. lib. 4. c. 20.* HEIDMAN. *in man. ad Geog. vet. cap. 9. n. 372.* Geographia enim et distantia loci repugnat, vt Italiam legamus, et Cycladum hic fit mentio, quae in mari Graeco sparsim iacent, vt patet ex POLYB. *lib. 4. c. 10.* STRABON. *lib. 10. et Tabul. Graec. Geogr. Sophiani.* vnde sequitur non potuisse naufragium fieri in Italia, et direptionem iuxta Insulas Cycladum. Respondet Imperator: Ego mundi Dominus, lex autem maris. Vulgatam lectionem diuersimode alii explicant; Quidam hunc *l.* sensum dicit, mundi lex princeps est, lex maris ex lege Rhodia petenda. At his repugnat constructio Graeci sermonis. Et si is deberet sensus esse, ita loquendum fuisset: Ego dominus orbis, lex Rhodia autem maris, ea lege decidatur &c. At vt sunt hodie verba concepta legem illam, quae domina esset maris, diuersam inesse oportet a lege Rhodia, qua res maritimae finiri debent. Nam
- 112 illa videtur generalis, haec specialis. Pars Dd. emendant. Alii exponunt ita, quod quidem imperator sit Mundi Dominus, maris vero tantum lex. Insipide! annon mare pars est orbis, τῆ κόσμου? Ponamus
- 113

namus distincta esse mare et orbem, cur sibi diuisum Imperium Imperator cum lege assignat? suum in terra, legis in mare? nonne lex sub Imperatore eiusque potestate? *L. 31. d. ll. Nou. 105. c. 2.* quid lex nisi ipsius placitum. *§. 6. d. lu. N. G. C.* et vnde lex maris nisi ex dominio? Rursus quatenam illa lex cum qua diuisum imperium? An Rhodia? Non potest. Nam de illa nihil adhuc dictum. Et absurdum cum tot sint leges, et maioris autoritatis eam *κατ'εξοχην* legem dici. Et quid si Rhodii controuersias nauticas decident, inde sequitur negatio dominii? Annon cum Rhodiis Imperator concurrere in iurisdictione potest, vt praeuentioni locus sit, et si Rhodus tantum domina maris, quomodo Imperator eam coercere potest vel plane tollere. Imo quid illud lege Rhodia controuersiae maris decidentur, nisi Romanae leges repugnent, E. et Romana lex domina maris, et tanto magis, quia Rhodiam vincit. Ridiculum etiam legem in mari dominari, cum Imperator sit dominus legis, et ita ipse per eam in mari dominetur? Praeterea quid hoc est quod Imperator se dominum orbis dicit, au aliter eum regit, quam per leges, cum legibus solutus sit nulla lex vel in terra vel mari supra eum fingi potest. Si lex vlla est domina maris, per eam ipse est dominus maris. Si dominus est orbis, per leges in orbe dominatur. Non videtur ergo hic esse verborum sensus. Iohannes IGNEVS *in d. l. 9.* tradit, Imperatorem esse mundi et maris (non tamen vniuersi) dominum? cum et in mari dare possit, et de rebus maritimis iudicare quasi viua lex maris. Idem ALCIAT. *lib. 1. dispunct. c. 5.* Haec quidem vera, sed l. sensum non efficiunt planum. Conuenit huic opinio *Francisci de Amaya 1. obseru. 1. §. 76.* quod scilicet Imperator sit mundi Dominus, tamen velit in rebus fiscalibus (vbi inter fiscum et priuatum res agitur) iuxta LL. nauticas controuersiam terminari, quamuis non opus habeat *arg. §. fin. Quib. mod. test. infir.* Hoc quidem verum est, sed illud manet dubium, quae lex maris sit, et iuxta quam Imperator velit controuersias inter fiscum et naufragos decidi. Apertius SAM. PETIT. *misc. l. 3. c. 11.* probat, quod Imperator sit Dominus maris, quia 1. leges dicere vult iis, qui nauigant. 2. inter Eudaem. et publicanos vult controuersiam terminari, et 3. clare fatetur se posse Eudaemoni succurrere etiam sine lege Rhodia, ideoque 4. eatenus admittit Rhodiorum sententiam, ne suis legibus aduersetur. Alias *in fine miscell.* ait,

- quod Imperator dicat, ego quidem Dominus mundi, at ventus (^{ὁ δὲ}
 127 *ανεμ.* ita enim corrigit) maris imperium habet, nec possum facere
 quo minus naufragium passus fueris. De caetero quid iuris iudicent
 Rhodii. Hanc sententiam pluribus incrustat IOH. ISAC. PONT. 2. *diff.*
 128 *hifl.* 14. nec omnino negligenda, cum Imperator dominium maris
 non adimat. Lexionem antiquam retinet (interpunctione tantum
 129 mutata) SELDEN. *i. d. mar. clauf. c. 25.* et binas explicationes affert
 dominio maris, et legum sensui aptas i. punctatione ita facta (*εγω*
 130 *μην τῷ κόσμῳ κυριος, ὁ τε νόμος τῆς θαλάσσης.* i. e. Ego quidem mun-
 di Dominus, sed vero huiusmodi, seu illa lex, seu Mos est maris,
 scilicet vt naufragorum bona fisco cedant. Lege Rhodia decernatur
 quatenus nostrae non repugnat.) refert se ad rem a publicanis gestam,
 131 qui more maritimo naufragorum bona publicarunt: ideo dicit, ego
 mundi Dominus, at lex illa maris, seu consuetudo est, vt naufrago-
 132 rum bona cedant fisco: quia vero huic mori poterant vel ex priui-
 legio, vel ex qualitate bonorum pro re nata obtinente lege tempe-
 ramenta addi quorum ratione forsā aut publicanis esset hac causa bo-
 nis abstinendum, aut conquerenti ob temporalem aliquam exceptio-
 133 nem non agendum, hinc *legibus Rhodiis* rem succincte sine circumstantiis
 narratam finiendam voluit, sed quatenus suae legi non aduersaretur. 2.
 134 Punctatione intermissa hoc modo (*εγω μην τῷ κόσμῳ κυριος, ὁ δε νόμος τῆς*
θαλασσης τῶν νόμων τῶν ροδίων id est: Ego quidem mundi dominus sed vero
 lex seu mos ille maris, ex lege Rhodiorum nautica decernatur, quate-
 nus nostrae non aduersatur) vt talis sensus emergat, impp. laesis tam
 mari quam terra velle succurrere, sed an queritanti sit succurrendum,
 135 et quodnam ius sit maritimum, decernatur ex Rhodiorum LL. quae
 in mari permittentibus nobis obtinent, vbi nostris non reluctantur.
 136 Haec SELDEN. *d. l.* Has explicationes IOH. ISAC PONTAN. 2. *disc.* 14.
 carpit, cum nulla forma dicendi sit, qua lex maris ex L. Rhodiorum
 137 nautica iudicetur. Quid enim est lex lege iudicetur, vel lex nautica
 ex lege nautica Rhodiorum? Vbi etiam lex idem significat, quod mos,
 138 Imo absurdum est, vt paucis verbis interiectis νόμοι et legem, et
 139 consuetudinem significet. Verum est quod consuetudo pro lege sit,
 140 sed quod idem quod lex sit, nequit dici. Si etiam νόμος ille maris,
 qui ex lege Rhodia iudicare debet pro consuetudine accipitur, quis il-
 lum morem inuexit, vt res maritimae terminentur lege Rhodiorum.

Forsan

Forſan Rhodii cum mari dominarentur? At non potuerunt niſi per
vim, non enim aliter iſtis alii inuiti paruiffent. At cum Romani
gentium domini facti; quis dicet eos paruiffè Rhodiis? Primus Au-
guſtus propter eorum peritiam in mari eorum leges ſequendas dixit,
ſed ita niſi iuæ, vel aliae leges Romanae iſtis eſſent contrariae. Prae-
terea ſi haec mens fuit, vt lex Rhodia mos maris iudicetur quid opus
fuit Antonino ſe dominum orbis dicere? Quo pertinebit *χέσις* par-
ticularum, *τῆ μὲν, ἢ δὲ*. Nonne ſimpliciter dixiſſet ſe velle res ma-
ritimas diſceptari ex lege Rhodia. Nuperus *autor in comment. ad d. l.*
ita vno ſpiritu legit *ο δε νομος τῆς, Θαλάσσης τῶ νόμῳ τῶν Ροδίων*
κρινέσθω τῶ ναυτικῶ. At quid hoc eſt *ὁ νόμος κρινέσθω τῶ νόμῳ*? non-
ne hoc aenigmaticum? Nonne male vox *νόμος* in primo ordine poni-
tur pro iure protenſo in mari, quod iuſtῶ *νόμῳ ναυτικῶ* Rhodiorum
debeat iudicari. Anne Imperator cum ſuis legibus ſub Lege Rhodio-
rum? Nunquam dicent eius poteſtatis gnari. CLAVD. SALMAS. *lib. d.*
mod. uſurar. cap. 5. approbat Petiti opinionem de vento. Duo enim
naufragus Impp. proponit, ſe naufragium feciſſe, et poſtea a publi-
canis direptum eſſe. Ad prius reſpondet Impp. ſe mundi dominum,
maris autem ventum, nec potuiſſe impedire quo minus naufragium
faceret vento in mari dominante. Ad ſecundum, an iure vel iniuria
direptus ſit id diiudicandum ex lege Rhodia, quae decedit maritimas
controuerſias niſi lex Romana obſtet. Prius probat veterum fide,
qui crediderunt ventis, et tempeſtatibus ius in mare et ideo iis ſacri-
ficarunt. Vetus inſcriptio. DEDIT. AEDE. TEMPESTATIBVS. MERETO
VIRGIL. 2. *Aeneid. et tempeſtatibus agnam*. Antiphanes vocat ventum
κύριον χρεμάτων. Apud Poëtas Neptunus maris, Aeolus ventorum
dominus dicitur. Ad meliorem autem legis intellectum SALMAS. *d. l.*
tres emendationes aſſert. 1. pro verbis *τῶ νόμῳ τῶν Ροδίων κρινέσθω τῶ*
ναυτικῶ legit *τῶ νόμῳ τῶν Ροδίων κρινέσθω τῶ ναυτικῶ*. h. e. lege Rhodia
res maritimae, et nauticae terminentur. Idem dicit HARMENOPVL.
lib. 2. tit. 11. §. 1. *τὰ ναυτικὰ Πάντα ῥοδίων τέμνεſθαι νομῶ*, omnia nautica
Rhodia lege decidantur. GOTHOFR. *ad d. l. litt. u. 2.* pro verbis, *ἐν ἧ*
Ἰταλίᾳ legit *παλαιᾳ* i. e. quod non in Italia, id enim uerum eſt, vt
ſupra diximus *n. 109.* vel iuxta inſulam Telos, ſed in ipſo littore nau-
fragium factum. 3. pro verbis, *ἰπὸ τῶν δημοσίων* legit, *ἰπο τῶν δημο*
σιωνῶν Δημοσιῶναι ſunt publicani, non *οἱ δημοσίαι*. Publicani quia non
ſunt

- funt originarii Cycladum, sed ibi plurimum sunt ad vectigalia et portoria colligenda, ideo δημοσιῶναυ τὰς κυλάδας ὀικῶντες dicuntur. Intendebant publicani naufragia quae ex alto in litus expellerentur ad fiscum pertinere, eaque se posse vindicare. Illud sciebant naufragi, ideo vt causam commendatiorem facerent, dicunt se non in alto, sed ἐν περσελία, id est, littore cum iam terram attigissent, naufragium fecisse. Qui casus aliud ius videbatur postulare. Quid enim si quis in ipso portu naufragium fecisset, an nauis fito vindicanda, quasi in alto naufragata? Tales igitur casus, cum dubii, remittit Imp. ad Legem Rhodiam, qua Augustus voluit nautica decidi, nam ipse eo tempore nondum legem tulerat de naufragiis. Rhodiorum autem lex erat, τὰ ναυάγια τῶν τελωνῶν εἶναι, i. e. naufragia fiti esse. Hanc legem postea cum ipse de naufragiis legem tulit, abrogauit, vt patet ex *l. i. C. de naufrag.* HUGO GROTIUS in *flor. Sparf. ad ius Iustin.* in *b. l.* habet tertiam SALMASII emendationem. Pro ἐν τῇ Ἰταλία vero legit, ἐν τῇ Ἰκαρία subaudi Θαλάσση, i. e. in Icario mari, vbi sitae sunt Cyclades. STRAB. *lib. 2.* In caeteris suetam lectionem retinet: et ita explicat. Solebant publicani bona naufragorum, quorum Dominus latebat, in custodiam sumere, et pro ea custodia aliquam partem retinere. Ea pars quae esset definitum erat lege Rhodia nauali, quae pro iure gentium in illo mari vigeat. Dicit igitur Antoninus se quidem mundi dominum, i. e. rebus quae in terra geruntur saepe se leges figere, et refigere. At res maris habere ex consensu populorum ius suum Rhodiis legibus descriptum, quod mutare non esse sui moris. Sed neque Augusto placuisse. Ergo sequendum illud ius, nisi aliquid esset specialiter Romanis legibus definitum. Huc vsque *d. l. 9.* quae licet varie explicetur, hoc tamen relinquitur, quia in mari Imp. leges figat, eius esse dominium.
- Hoc marini dominii iure Imp. Pertinax vectigalia, quae in mari excogitauerant Tyranni remisit HEROD. *p. 185.* Iohanni episcopo Euchaitensi in *Iambic. p. 51.* Constantinus Monomachus Imp. orientis vocatur telluris et maris dominus. Imp. Valentinianus et Valens classem Seleucianam ad auxilium purgandi orientis aliasque necessitates habuerunt. *l. vn. C. de Class.* De Imp. Theodosio quid diceret, qui imperator seu Rex est fere vniuersi telluris et maris.
- THEMIST. *or. 5.* Officium Helleponti consularis sanctione Theodosii

et Honorii Aug. e vicarii Asiae potestate in Proconsulis Asiae transfertur *l. vnic. C. de off. Com. fac. patr. de Theodosio Honorii Patre* 171
 CLAUDIAN. 4. *conf. Hon.*

Sed laudes genitor longe transgressus auitas

Subdidit oceanum sceptris.

Leo Augustus a Varadato terrae marisque dominus dicitur CONCIL. 172
 CHALCED. *part. 3. tom. 3. p. 1.* Alibi etiam in Iustiniani Nouellis oc-

currit Hellepontus cum Ponto Polemoniaco prouinciae seu praefecturae nomine coniunctus. Nou. 20. in fin. praef. Ego, vt dicam 173

quod sentiam, nullus dubito quin dominium illud maritimum Impp. orientales retinuerint: saltem cum imperium in occidentem et Germaniam a Carolo M. translaturum est, quid dicendum? Putant Icti Germaniae imperii Rom. decus actiue et passiuue ad nos translaturum, idem 174

ergo de dominio maris, quatenus sub imperio fuit, dicendum esse. 175

ARVM. *vol. 1. I. publ. disc. 2. REINKING. d. regim. secul. lib. 1. clas. 2. c. 3.*

Quod accipio quatenus loca maritima tenuerunt. Carolus M. Galliam, Italiam sub se habuit, sine dubio ergo ius maris asseruit. Fridericus II. tulit constitutionem de bonis naufragorum *Auth. Naufrag. C. de* 177

furt. et Epitaphio ipsius inscriptum:

Qui mare, qui terras, populos ac regna subegit.

GEORG. GVALTH. *in Tab. Antiquit. Sicil. p. 93.* Demum intra fines Germaniae praesertim a tempore Austriacorum, imperio restricto, umbra saltem in Italia potestatis relicta, nihilominus Austriaci sibi ius maris populi Rom. iure vtentibus attribuerunt. Caroli V. tituli leguntur 179

in recessibus imperii, inter quos Rex Oceani reperitur dictus. Nostra aetate Ferdinandus II. suum ius demonstrare voluit, quod in Oceanum et mare Balthicum haberet titulo dato Alberto Wallensteinio (antea de Ducatibus Megapolit. et Friedland. inuestito) *des Oceani-* 180

schen und Baltischen Meers General. Ego quamquam summam Impp. potestatem reuerenter et submisse agnosco, non tamen video quomodo ei hodie ius in praedicta maria competat, nulla maria possidenti. 181

Ius ad rem habet, quando terras reoccupat, interim quo iure sub imperio hae regiones fuerunt, eo etiam descuerunt accedente insuper bello cum exteris et internis dissensionibus. Quim ius maris in dominiis subiectis ex Triaste in mare Adriaticum habeat non repugno, 182

neq; directum dominium in fluminibus Germaniae denego: multo minus 183

184

- 185 nus si quae maria sub aliis regnis, veluti Hungariae habeat. Verum vni-
 186 uersale ius, vel saltem quod Romani vel antecedentes Impp. in oriente
 187 habuere, ei dari nequit, repugnante veritate. Nec facit titulus Caroli V.
 cum tanquam Regi Hispaniarum vt late terra marique dominanti ei
 competat. Multo minus Wallensteinii factus; de eo enim quid re-
 ges accolae Balthici maris senserint; inferius dicemus *num. 358. 359.*
360. et seq.
- 188 Hodie in Italia primas obtinet Pontifex Romanus qui domi-
 nium maris ecclesiae habet, ita enim vocatur in Bulla excommuni-
 cationis, prid. Parasceu. in delinquentium excommunicationem pro-
 mulgari solita, ibi, *excommunicamus omnes piratas, cursorios ac latrun-*
 189 *culos discurrentes mare nostrum, praecipue a Monte Argentario vsque*
ad Terracinam. Non desunt ex Pontificiis, qui vt totius systematis
 Papam dominum faciunt; ita et hic omnem aquam ad molendinum
 190 eius trahunt, sc. per mare nostrum intelligi omne mare Christiano-
 rum. GRAFF. *lib. 4. decisio. c. 18. n. 53.* MART. *p. 1. d. Icdict. c. 17.* sed
 cordatioris id non explicant nisi de mari, quatenus praecipue patri-
 191 monii Pontificis est. LAERT. CHERVB. *in Bullar. tom. 3. p. 251.* VGOLIN. *d.*
cenfur. Pontif. referu. p. 2. c. 3. §. 1. Ant. d. sus. rele. d. censf. Bull. Caen.
 192 *n. 4. disp. 25.* Habet Papa in sua potestate multas vrbes ad mare Tir-
 rhenum et Adriaticum. *Aut. relat. d. Stat. vrb. Rom.* interque illas
 Anconam celeberrimum totius mundi propter capacitatem portum.
 193 IOV. *l. 31. hist. Ant. Pigh. in Herc. prod.* ex quo suas triremes in mare
 demittit. *Aut. Com. d. princ. Ital. pag. 11.* In concilio Generali Lugd.
 194 statutum, si papa moriatur in mari, eius electionem fieri debere in ciui-
 tate seu loco cui subest mare. *gloss. ad c. vbi pericul. 3. §. porro 6. d.*
 195 *Electio.* CAEPOLL. *d. S. R. P. c. 26. n. 18.* Et huius maris liber vsus
 ciuibus Romanis conceditur, vt ibi piscentur, quocunq; tempore
 196 nullique prohibendi ius est. *Stat. Vrb. Rom. lib. 3. c. 71.* Regnum
 Neapolitanum vndique a mari infero, et supero portuosum est, in
 quibus Rex Hispaniae ingentes classes ad defensionem Neapolis et Si-
 197 ciliae habet. IOVI. *l. 1. Hist. p. 11.* Principes quoque Italiae in litto-
 ribus maris census constituere valent, quia quod natura liberum esse
 voluit, proprium fecerunt, vt est Mare Tirrhenum, quod Pisis et Thus-
 198 ciae inseruit. BEN. BON. *lib. d. censf. art. 16. §. 40.* Magnus Dux Flo-
 rentiae sicut neminem recognoscit in terra superiorem, ita nec in ma-

ri. SFORT. ODD. *Conf. 38. n. 37.* Et hac de causa Pifis et Infula Ilua 199
 quam THVAN. *lib. 5. hist.* describit, instructissimum habet nauale, et
 in eo magnam copiam ligni, Stuppae, cannabis, aliarumque rerum
 ad aedificandas naues necessariorum. *Aut. discurs. d. Princ. Ital. p. 204.*
 Alit etiam immentum numerum nautarum in Italia, Liburno, aliis-
 que maritimis locis, quos ad impugnandum Turcam cum suis trire-
 mibus emittit. *Lib. 48.* THVAN. Duci Subaudiae ius maris et impo- 200
 nendi vestigalia competere vsque ad centum milliaria asserit CACHE-
 RAN. *dec. Pedemont. 155. n. 4.* Quin idem de Ducibus Mediolani, 201
 Ferrariae, Mantuae, Urbini, Parmae, Mutinae, sit dicendum, facit,
 quod dicantur superiorem non recognoscere, ut prolixè probat
 LVD. RODOLF. *d. SABLONET. tr. de orig. dign. et pot. Duc. Ital.* HANFM.
de re monet. conc. 5.

Inter Reges offert se initio Angliae Rex, cui latos fines et vni- 202
 versale fere maris dominium SELDEN. *lib. 2. de claus. mar. per totum*
 asserere conatur. Ab Oriente Mari Australi, ab Occidenti Deuca- 203
 lidonio, a Septentrione Germanico, a Meridie Vergiui imperitat.
 Et hoc per omnia tempora regni deducit. Ante Iulii Caesaris ad- 204
 ventum maxime in Oceano Australi nauibus vitilibus (britannico no-
 mine Syllies) vsi sunt. IVL. CAESAR. *d. bell. Gall. lib. 1. n. 54.* LVCAN.
pharf. 4. Auien. in or. marit. et orae maritimae saltem a Mercatoribus
 Gallis fuerunt frequentatae. IVL. CAESAR. *lib. 4.* Septentrionale ma- 205
 re tanquam imperii secretum habuerunt. TACIT. *in Vita Agric.* quod
 notat Galgarius Caledonius quando milites ad pugnam hortatur his
 verbis: Nunc terminus Britanniae patet. TAC. *d. l. ibi,* nihil nobis 206
 securum ne mare quidem, imminente nobis classe Romana. (quibus
 verbis tamen in Septentr. mari nullum dominium sed tantum fugae
 fecesum describi putat IOH. ISAC. PONTAM. *lib. 1. c. 2.*). Postea huius 207
 iuris ratione arcem Britannicam et Huys te Britten iuxta pagum Cat-
 wicum in Hollandia cuius rudera 1552 et nuper ann. 1620. visa, Ca-
 ligula exstruxit. *vid. SVETON. in Catig. 46.* HADR. IVNI. *in Bat. c. 10.*
 CLVV. *de trib. ost. Rhen. c. 14.* GVICCARDIN. *in descr. Belgii.* GROT. *in*
schol. ad Remp. Hollandic. c. 4. Claudius primum Britanniam sube-
 git. SVET. *in Claud. n.* et iussit tremere Oceanum, SENEC. *in Apocolo 208*
Cynth. eumque patientiam seruitutis docuit. EGESIP. *d. excid. Hyero-*
sol. lib. 8. c. 9. vnde et aedibus eius naualis corona tanquam insigne 209
 K 2 victoriae

- 210 victoriae praefixa est. SVET. *in Claud. c. 17.* Sub Domitiano nouissimi
maris Caledonii latus classis circumuecta est. TAC. *in Vita Agric.*
11V. *Satyr. 2.* quo respectu Domitianus vndarum terraeque potens a
- 211 PAPIN. THEBAI *lib. 1.* dicitur. Retinuerunt hanc potestatem vsque ad
Constantium Chlorum vt patet ex Iauoleno qui sub Adri. et Ant. Pio
- 212 vixit *in l. 46. ad Sclum Trebelli.* vbi *pr.* mentio Archigubernii classis
- 213 Britannicae fit mentio. Aeuo insequente a Constantini M. tempo-
ribus vsque dum Romani insulae valedixerunt, Comes littoris Saxo-
nici per Britanniam fuit constitutus, cuius officium fuit insulam terra
regeie, et mare ab incurfibus Saxonum illud percurfantium tueri.
- 214 Hic imperauit vniuerso mari, quod Galliam, Batauiam, Cimbricam
Chersonesum, et magnam Britanniam interfuit. *vid. notit. dig. im-*
per. occid. SELDEN. *lib. 2. c. 6. et 7.* vbi addit. *c. 8.* quaedam indicia ex
- 215 veteribus numismatis. IOH. ISAC. PONTAN. *lib. 1. dif. hist. 6.* narrat,
quod tractum a Rheni ostiis et paludibus ad Garumnae vsque ostia,
vel ad Santonas vsque veteres vocarint littus Saxonicum, quod omnem
illam oram Saxones myoparonibus hoc tempore infestam haberent.
- 216 In duabus Belgicis erat vnus dux Saxonici littoris ad Sequanae ostium,
ab illis ad Garumnam erat dux tractus Ebricani. Et hi Saxones An-
gliam inuaserunt, et Nectaridium comitem maritimi tractus occide-
- 217 runt. AMMI. MARCELLIN. *lib. 27.* Haecenus de Romanis Dominis ma-
- 218 ris iuxta Britanniam. Exuto eorum ab incolis imperio Anglo-Saxo-
nes, qui insulae nomen dederunt, antea Britannia dictae (populus ex
Cimbrica Chersoneso, vbi adhuc in ducatu Schleswicensi territorium
aliquod Anglen vocatur, cuius meminisse volui ob bene merita nobi-
- 219 lis, et STREN. Viri Du. Asmi Rhumohr, qui ibi Duttebulii habitat, et
illam veluti peninsulam cum suis plerisque gentilibus Rhumohriis gu-
220 bernat,) et Dani insulam et cum eo maris imperium tenuerunt, quod
probat SELDEN. *d. lib. 2. c. 10. n.* ex regni initiis, copiis naualibus, tri-
butis et clientum fiduciariorum officiis, item tributo Danegeldo *Dani-*
221 *geld* ad maris tutelam praestari solito, cui demum addit testimonium
- 222 Edgari, Canuti. (Norw. Angl. et Daniae simul R.) se paulo liberius,
annotante ISAC. PONT. *lib. 3. c. 11.* Dominos maris circumiacentis insu-
223 lae dicentium *c. 10.* Hinc descendit ad tempora quibus Anglia a
Wilhelmo Conquaestore Normanno et seorsum occupata, vbi probat sex
argumentis maria Australe et Germanicum, quod Gallico littore prae-
tendi-

tenditur, tam quoad dominium, quam etiam possessionem civilem siue naturalem Regum Angliae fuisse. I. Ex custodia maris quam Reges Angliae sibi semper asseruerunt. Henricus I. suis Butsecarlis (i. e. ministris nauticis) An. 1101. mandauit, ne quis de partibus Normanniae, Angliae fines adiret. Sub Henrico III. constituti sunt custodes maris, qui classe ipsū mare tutarentur: et a tempore Edwardi Admiralli diplomatibus certis, quorum exempla *c. 16.* habet, constituti, vbi adducit aliquot decreta Parlamentaria de la sauferde de la mer. SELDEN. *lib. 2. c. 14.* Sicut et semper tributum ad defensionem maris ab Admirallis fuit exactum, non solum ab Anglis sed etiam exteris transeuntibus, idque confirmatum statutis Reg. g. g. Edward 6. Mariae, Elisabethae, Iacobi, vt testantur sanctiones Parlamentariae. SELDEN. *c. 15.* Fuerunt olim tres vel quatuor Angliae Admiralli, hodie a tempore Edwardi V. vnus. Qui dicitur Admirallus Angliae, Hiberniae, Walliae, Calestiae, Bononiae, et Marchiarum nostrarum earundem Normanniae, Gascouiae, Aquitaniae, nec non praefectus generales classium et marium nostrorum. Seu Magnus Admirallus noster Angliae et praefectus classium et marium nostrorum. Hic notandum est, quod Aquitaniae, Normandiae, Gascouiae et Picardiae etiam Admirallus dicitur, non vt putat SELDEN. *lib. 2. c. 17.* quasi ius proprium littorum seu quoque modo ad illa pertinens, vel ab Anglis ob vsurpationem amissi iuris, quia ducatus illos olim possiderunt, retentum, sed limites duntaxat, transmarini vicem obtinens, quasi prouincia marina Anglicana eo vsque se extendat, et defendenda sit. Ius enim in illas terras amissas regem sibi solenni titulo regis Franciae reseruare, quo vt pars illae includuntur. II. Quod insulae Gallico littori praeiacentes veluti Iersay, Garnesay, Alderneia aliaeque aliquot iuxta littora Aquitaniae ad Reg. Angl. pertinent, quas etiam Henricus V. R. fratri Duci Berfordio in feudum concessit, et quod Henricus III. Edwardo filio primogen. insulas Oleram, et caeteras in Aquit. mari concesserit, ita vt manerent Coronae Angliae, nec ab ea alienentur, et licet postea quaedam inter eas littora Gallicana sequuta sunt, mansit tamen Anglo maris dominium. SELDEN. *c. 20. II.* III. Ex venia transeundi exteris concedi solita, vel ab ipsis etiam petita, et arrestandi naues potestate in ipso mari. Sic Henricus IV. Ferrando Vitis Hispano concessit, vt tuto ei nauigare liceret e portu Loudinensi per regna, dominia et potestatem

- 238 testatem vsque ad urbem Rochelle. SELDEN. *c. 20.* Item missis a Carolo VI. Gall. R. ad Robertum III. Scotiae R. legatis, qui de foedere in-
eundo agerent, tutelae tabulae ab Henrico sunt impetratae, quibus
per vniuersos districtus, et dominia tam per mare quam per terram
irent. Insula Gersay habuit priuilegium, vt etiam bello inter Anglos
et Gallos tuto per vtrumque regnum et cum exteris negotiari posset.
- 239 SELDEN. *c. 22. in fin.* IV. Quod R. Angliae veniam piscandi exteris
concedere soleat, et piscatores in mari defendere. Henricus VI. Gal-
lis aliisque exteris indulxit per vnum annum integrum tantummodo
ire per mare piscando omni tempore et quoties &c. SELDEN. *c. 21.*
- 240 Hollandi veniam petunt a praefecto castri Scandeburgensis quando ad
halecum capturam iuxta Eboracensisterritorii littora enauigant. CAMBD.
in Britt. p. 586. V. Quod reges Angliae exteris invicem hostibus,
Angl. amicis certos limites posuerint, quousque vim exercere possint.
- 242 Ita Rex Iacobus certos limites iuxta promontoria et rombos ventorum
ductos Hispanis et Hollandis statuit, quousque abstinere a vi deberent,
cui adiectum si nauis portui, vel sinui Anglicano immineret, a vi im-
munis esset. Edictum Iacobi R. et delineationem promonteriorum ha-
bet. SELDEN. *c. 22. n. 2.* Hispani putauerunt extra eos limites in mari
regem eos tenere defendere, de quo postulato *infr. vid.* ALB. GEN-
TIL. *in Aduocat. Hispan. lib. 1. c. 8.* VI. Addit quaedam *c. 23. et 24.*
testimonia ex archiuis regni, et commentariis Dd. Angliae, quibus
dominium regi asseritur. Et haec de mari orientali et australi. Idem
- 245 ius competere R. Angliae in mare Hibernicum seu occiduum probat,
quod publico Parlamenti decreto et seorsim a Reg. Maria, Iacobo I.
prohibitum, ne quis exterus non impetrata prius venia in mari Hi-
bernico piscaretur. GERH. MORLIN. *in lib. mercat. c. 35.* Quod demum
- 246 SELDEN. *c. 30.* deducit vsque ad spatium 600. miliarium versus Ame-
ricam, de quo etiam Humbert. Gilfredus cum in nouum orbem colo-
nias deducebat ab Elisabetha inuestitus sit, nec enim opus esse dicit,
vt quis in occupatione singulas partes penetret, sed sufficere quam-
libet partem introire. *arg. l. 3. d. A. R. D.* Demum in mare vastum
et Septentrionale R. Angliae dominium tribuit. ALB. GENTIL. *in adu.*
- 247 *Hisp. lib. 1. c. 8.* ex illo TAC. *in vit. Agric.* Britanniae septentrio-
248 nalia nullis contra terris vasto atque aperto mari pulsantur, quasi
dicat protendi Magnae Britanniae imperium longe in Meridiem, Sep-
ten-

tentrionem et occasum. (ex quo tamen nihil aliud colligi potest, quam 249
 Britanniae littus a parte Boreali vastissimo mari allui. ISAC. PONT. *lib.*
1. c. 10.) Patet ex foedere, quod inter Henricum Ang. VII. et Iohan- 250
 nem II. Dan. et Norw. R. sancitum, quod Regis Angliae subditi pos-
 sint futuris temporibus ad Insulam Thyle, i. e. Islandiam libere nau-
 uigare, ita tamen vt de Septennio in Septennium noua licentia a Re- 251
 gibus Dan. impetretur. Quod etiam renouatum est foedere inter
 Henricum VIII. et Christianum II. inter Elisabetham et Frideric. II.
 Christian. IV. Dan. Reges. Licet putet *c. 32. lib. 2. SELDEN.* illud 252
 ius antiquitus Anglis competiisse adducta decis. Parlam. sub Henri-
 co V. quod etiam litterae Elisabethae ad Christ. IV. A. 1599. Cal. Se-
 ptembr. confirmant, vbi septennii petitionis omissionem in Danos
 reiiicit, quod non exegerint, sibi tamen placere vt subditi in poste-
 rum id faciant. Sed nihil definitum fuisse dicit CAMBDEM. *in Elisa-*
beth. t. 2. ann. 1602. Et haec a SELDENO *lib. 2.* adducta R. Angliae ius 253
 maritimum solide fundant, licet hinc inde variae nascantur contro-
 uersiae, vt in seq. audiemus, et videatur nimio amore patriae fla- 254
 grassae, nimisque late marinum illud imperium extendisse, vti de Gal.
 Norweg. Dan. pluribus in sequentibus dicitur. Interim non desunt
 apud alios scriptores luculenta testimonia. Anglia enim omnium 255
 Europae Insularum maxima est. BOTER. *de Reg. Angl. in pr.* vndique
 ab Oceano circumfunditur, PHILIPP. HONOR. *in relat. d. Regn. Bri-*
tan. qui tantis aestibus concitus accedit, vt mare magnum et nau-
 gantibus horrendum a Basilio dicatur. Quod et Horat. *Carm. lib. 4.* 256
Od. 14. his verbis confirmat :

Belluosis qui remotis

Obstrepit Oceanus Britannis.

Praebet haec maris opportunitas elegantes huic regioni et validos por- 257
 tus, in quibus tuto naues consistere possint. Hac occasione sic Angli 258
 floruerunt nauigatione, vt aliis populis fere palmam praeriperint :
 Hinc in varias mundi plagas quotannis soluunt, vt prolixè BOTER.
d. 1. exponit p. 84. (mihi.) Ultra myoparones, quorum ingens nu- 259
 merus classis semper centum nauium numerum superat, et si opus est
 400. aut plures paruo tempore colligi possunt. Edwardus III. ad ex- 260
 peditionem Caletensem, Henricus VI. ad obsidionem Boloniensem
 cum mille nauigiis omnis generis venerunt. BOTER. *d. 1. Hon. p. 200.*

Maris

261 Maris praefectura semper viro alicui primario commendatur, qui tem-
 pore Elisabethae fuit Franciscus Drake, qui quantam sibi gloriam pe-
 262 pererit, non solum quod fuderit immanem illam classem Hispanorum,
 cuius infra fiet mentio, sed etiam quod Mexicanum Sinum toto bien-
 263 nio victoriis quasi obsederit, et Anno 1577. Plimutho soluens mare
 Australe per Magellanicum fretum ingressus, orbem terrarum inter
 varias fortunae vicissitudines triennio secundissime circumnavigauit,
 apud *Lanf. Conf. Europ. pro Brittan. pag. 632.* legi potest. Scite de eo
 OWENVS. 2. *Epigrammat. 39.*

Drake perennati nouit quem terminus orbis.

Quemque semel mundi, vidit vtrumque latus;

Si taceant homines, facient te sidera notum;

Et populus de te discet vterque loqui.

Plus ultra Herculeis inscribas, Drake, columnis

Et magno, dicas, Hercule maior ego.

264 Sub Iacobo Rege illud officium gessit Georgius Dux Buckinghamiae
 265 et hodie sub Carolo Rege Carolus Dux Eboracensis. Angliae vicina
 266 est Scotia, cuius reges, aequae sibi ius maris asseruerunt. Scoti supe-
 rioribus temporibus nauigiis non abundarunt, neque nauigandi scien-
 tia plurimum valuerunt. AVTOR *reip. Scot. c. 5. pag. 93.* Huic Alexan-
 der, Rex Scotorum, cum vel nauigandi inscitia vel temere se mari
 committentium auaritia multa fierent naufragia et adeo accedente pri-
 uatorum violentia mercatorum ordo prope ad inopiam redactus esset,
 267 quaestus causa Scotos nauigare vetuit. Id institutum, cum prope
 annum durasset, et multorum sermonibus tamquam publice noxium
 reprehenderetur, tandem peregrinarum mercium breui tanta vis in-
 vecta est, vt non solum rerum copia, sed pretii vilitas memoriam
 superiorum temporum superaret. GEORGIUS BVCHANANVS *lib. 7. rerum*
 268 *Scoticarum in fine.* Hodie vero et nauigiorum numerus, et industria
 mirum in modum augetur. Nam cum Scoti pericula vel maxime con-
 temnant, nulla idonea ratio produci potest, quare non etiam audaces et
 269 industrii iuxta nautae fieri possint. Longinquas tamen expeditiones non
 suscipiunt. Sed quo merces suas conuehant, vti pluribus narrat
 AVCTOR. *reip. Scotic. cap. 5. d. pag.* Sic Parlamentaria sanctione sub
 Iacobo rege statutum, vt piscatores pisces captos in portus Scoticos
 inferrent, ne rex suis vectigalibus defraudaretur, nec subditi maris
 vsufructu.

vsufructu. Alexander III. Scotiae Rex, Monae insulae praefectum im- 270
 posuit, qui, quoties opus esset, cum tredecim triremibus, et quin-
 gentis classariis subsidio ei foret. HECTOR BOETIVS *Scot. hist. lib. 13.*
 Testatur GVILIELMVS WELIOTODVS, *ICus Scotus, de Dom. maris. cap. 3.* 271
 quod inter Batauos et Scotos ob frequentes lites tandem conuentum
 fuerit, vt Bataui abstinerent ab oris Scoticis ad 80. milliaria. Idem
 ius Scotus habet in Orcades, quae olim Norwegis paruerunt, tan- 272
 dem Scoto cum omni iure cesserunt, tempore Alexandri III. reti-
 nuit tamen ius quoddam Daniae Rex, cui Christianus I. cum Mar- 273
 garetham, filiam, Iacobo III. Scotiae regi nuptum collocaret, renun-
 ciauit. MYNSTER. *Lib. 2. Cosmogr.* CAMBDENVS *in Insul. Brit. p. 849.*
 Proxima Hibernia. De huius incolis refert AVCTOR *Reipubl.* 274
Hiberniae pag. 237. quod maritimarum rerum satis sint imperiti, in-
 nata potius focordia, quam alio industriae aut ingenii defectu, habe-
 re tamen multas naues mercibus deducendis idoneas, et aduersus pi- 275
 ratas leuiter armatas, quibus in Franciam atque Hispaniam nauigare
 soleant. Hodie tria illa regna Angliae Rex possidet, et quidem Sco- 276
 tiam et Angliam nomine magnae Britanniae, vnione facta a Iacobo I.
 vt pluribus declarat LANS. *in Consult. Europ. pag. 655.*
 Sequitur regum Galliae ius in mari. Gallia duobus maribus al- 277
 luitur Mediterraneo, et Oceano Britannico, qui sinum Aquitanicum
 facit. SAYSELL. *d. Rep. Gall. lib. 2. p. 106.* (mihi). In mari Mediter- 278
 raneo praepotens olim fuit Massilia, Phocensium colonia. Ex hac o-
 lim Pythias, superato Herculis freto, postquam Gades esset praeter-
 gressus, vniuersum propemodum Septentrionem lustrauit, et Thu- 279
 len Graeciae aperuit. ex STRABONE *Pontan. lib. 2. c. 4.* Illa adhuc situ
 et opere praepotens in Asia, Africa, aliisque remotissimis regionibus 280
 negotiatur. LANS. *in Consult. Europ. pr. Gall. p. 219.* In portu eius clas-
 sem R. Galliae habet, qua dominium maris mediterranei tuetur. Nec
 vnquam in dubium id vocatum est. Saltem in mari Aquitanico non 281
 idem Regi Galliae esse, sed dominium illius Reg. Angliae compete-
 re, asseruit SELDEN. *supr. p. 224.* Galli se tuentur quod olim circa
 Liguris ostium Veneti populi naues habuerint plurimas, quibus in Bri-
 tanniam nauigare soliti, et scientia et vsu rerum nauticarum caeteros
 antecelluerunt, et in magno imperio maris atque aperto, omnes
 fere qui eodem mari vti consueuerunt, iis fuerunt veftigales. IVL. CAES.

- lib. 4. d. bell. Gall. Hibernia dicitur Gallico mari opportuna. TAC.
 282 in vit. Agric. De vicinis Britanniae Normannis, aliisque Oceani
 283 Gallici populis refertur, quod piraticam in summa laude habuerint.
 LVPAN. de Mag. Fra. lib. 1. v. admir. Et iam sub tempore Caroli
 Magni reperitur, Rotlandum maris Britannici praefectum ab EGIN-
 284 HARTO in Vita Caroli M. nominari. Putat quidem SELDEN. lib. 7. c.
 285 18. ibi eum tantum littoris praefectum dici, quasi littorum tantum
 286 custodiam habuisset. Refutatur tamen hoc ab AYMON. lib. 4. c. 90.
 his verbis. Redeunte verna temperie, medio fere Martio, Rex A-
 quisgrano digressus, litus Oceani Gallici perlustravit, et in ipso ma-
 ri quod tunc piratis Normannicis erat infestum, classem instituit, prae-
 fidia disposuit &c. Quae sane dominium maris probant satis, cum
 287 classis iuxta continentem haerere non potuerit. Hac etiam de causa
 summa apud eos dignitas Thalassiarchi seu Admiralii est, cui totius
 belli maritimi credita est prouincia, praeterea procuratio portuum,
 triremium et naualium. VIN. LVPAN. d. Mag. Fran. lib. 1. in Ver. Ad-
 288 miral. l. Iudicat SELDEN. d. l. Admirales illos tantummodo regimen
 et iurisdictionem in personas et res nautarum habuisse. Cui assenti-
 289 ri nequimus ob Lupani effatum, qui totius rei maritimae, et belli
 290 ei prouinciam datam asserit. Nec negari potest, in littore Armorico
 Principes olim Britanniae vectigalia nauibus imposuisse, aliaque iura
 vindicasse, quae Nobilitates super nauibus sunt dictae: BERT. ARGENT.
 in hist. Britt. min. lib. 1. c. 13. at hoc ius cessit postea R. Galliae, vti
 et cum Normannia regno Galliae accreuit, et demum pulso Henrico
 291 Anglo Aquitania. Vnde quatuor Admiraliiatus in Gallia instituti, A-
 quitanniae, Celticae, Narbonensis prouinciae, Britanniae, quos
 tamen saepe vnus gessit. Eius sedes praecipue sunt, Lutetiae et Ro-
 292 thomagi. CHOPPIN. d. Dom. Fr. lib. 2. tit. 15. §. 12. Charondas, ICTus
 293 dicit LODOVICVM Regem dominum supremum marium quae circum re-
 gna sunt, esse, quod in eius potestatem sint relata, quae iure Natu-
 rali fuerunt communia. in not. Codic. HENR. III. lib. 20. tit. 7. const.
 294 28. LVD. SERV. tom. 2. playdois n. 6. Regia praeterea l. caurum, tertiam
 partem eorum quae pelago extrahuntur, ad Regem pertinere, alteram
 ad praefectum maris, vltimam demum ad classarios repertoies. EDIC.
 295 FRANC. I. d. A. 1543. CHOPP. d. Dom. Fran. lib. 1. tit. 15. Et sane re-
 peritur catalogus Admiraliorum Franciae ap. PASQV. rech. lib. 2. c. 14.

Fatetur

Fatetur quidem IOHAN. TILLIVS *lib.2. de reb. Gall.* diu nullum obtinuisse R. Galliae in mare imperium, et attestatur SAYSELL. *d. republ. Gall.* nullam rem maius praesidium maiores opes et incrementa Regno Galliae daturam, quam si non solum, Rex sed etiam maritimae ciuitates, summa ope anniterentur, vt frequentes nauigationes haberent. Sed inde dominium non adimitur, cum forsitan illis temporibus, de quibus TILLIVS loquitur, non opus fuerit classem in mari habere, vnde male negatur dominium, et sufficit nunc habere. SAYSELL. tantum accusat ignauiam Gallorum, eos tamen rei maritimae satis aptos iudicans. Et licet maximas nauium vires R. G. saepe non aluerit, tamen ad defensionem nunquam peregrinis auxiliis ipsi opus fuit, quia nonnunquam in Oceano ducentae naues in vnum corpus redigi potuere, et in mari Prouinciae quadraginta triremes aliquando fuerunt instructae. PHILIPP. HONOR. *in relat. d. reg. Galli. p. 521.* Tempore Francisci I. dignitas admiralii summa fuit. JEAN. DESERRE *in Vit. Francif.* Similiter imperio Caroli IX. COLINVS *in laniena Parisiensi Ann. 1572.* trucidatus id officium gessit. *Ann. 1612.* Admiralus Henricus Momoranzius fuit. Nec minus anno praeterlapso 1639. Episcopus de Bordeaux illo officio strenue functus, non solum mare instructa classe tutando, sed etiam depopulando primarios portus in Biscaia ibique R. Hispan. classem disiciendo. Prostant edita sub FRANCIS. I. HENRICI III. IV. LVDOV. XIII. quibus de Admiralium Iurisdictione agitur, in quibus saepe dicitur *Lieutenant par le mer, et greues d'icelle.* In foederibus inter Gallum et Anglum istis Admiralus Angliae et Admiralus Galliae pariter nuncupari solent. SELDEN. *lib. 2. c. 18.*

Lusitani dominium asserunt titulis suis. Ita enim Emanuel inscripsit. Lusit. R. Dominus Conquistae (i.e. bello quaesitae) nauigationis &c. vti et nauigationis dominos eos nominat IAC. VALDES. *d. dign. R. Hisp.* Et hoc vsque ad mare Atlanticum extendunt Lusitani, prohibendo ne quis ibi nauiget. Quod regina Angliae ita solum negauit, vt iustum titulum non adesse significaret. SELD. *lib. 1. c. 17.* De quo *infra n. 851.* pluribus agemus. Eadem sententia Hispano tum fuit, quamdiu Lusitanorum iure, a quo a Iohanne IV. ante quadriennium depulsi sunt, utebantur. Carolus V. passim in Recess. Imperii legitur *König der Insulen Indiarum vnd Terrae Firmae, des Meers Oceani* (vbi SELDEN.

- lib. 1. c. 17.* infulas Oceani interpunctione deleta non ipsum Oceanum intelligit, utpote Ferdinando ab Alexandro V. Pontif. donatas) et in *Constit. Crim. in praef.* ibi: Infularum Canariae, nec non Infularum Indiarum et Terrae Firmae, maris Oceani Rex &c. Et hanc opinionem tuetur COVARRV. in *cap. peccat part. 2. §. 8.* IOH. DE HEV. in *Laby. d. commerc. tit. 3. c. 1. §. 12.* Potest Princeps alicui piscationem concedere in certa parte maris. GR. LOPEZ. *part. 3. th. 28. l. 11.* Hinc etiam Rex Catholicus duabus classibus, quarum vnam in nostro mari, alteram in Oceano tenet, omnia imperii sui membra tam in Europa, quam in nouo Orbe potest vnire. BOTER. in *iudic. d. pot. R. Hisp.* Larum vero imperium Rex Hispaniarum obtinet, adeo ut ipsi Hispani imperii sui centrum vbiq; circumferentiam nullibi esse dicant. DAN. OTT. in *diff. 1. P. c. 6. litt. c.* et decuplo maius esse, quam Turcarum Imperatoris, dicit BODIN. *2. d. Rep. 2. LIPS. d. magn. Rom. lib. 1. c. 3.* Et hoc pluribus quoad potentiam naualem deducit BOTER. *d. l.* vbi singulariter Cantabros laudat, quod excellentes sint tam in arte militari, quam nautica, et pari audacia armato hosti obuiam procedant, et Oceano saeuienti. *p. 443.*
- 317 (mihi) in *rep. Hisp.* Quis non admiretur ingentes illas classes, quas ad tutanda maria, et ad euehendas opes ex India quotannis eo R. Hispan. delegat. Iam si quis naues quas in Africam, Italiam, Belgium, aliasque prouincias, tum ad Iurisdictionem maris afferendam, tum ad faciendam piraticam emittit, enumerare velit: operam habebit. Insigne documentum nobis praebuit stupenda illa classis, quam An. 1588. ad occupandam Angliam ex Portu Coronensi misit. Nauigabat illa, tanquam alter quidam orbis, in aquis, et fatale illud plus vltra etiam in Britanniam finitimasque prouincias extendere cupiebat. Notum est vulgare prognosticon d. An. 1588.

- 320 *Das Iabr tausend fünff hundert achtzig acht,
Das ist das Iabr das wohl betracht,
Geht die Welt nicht unter
So geschicht doch groß Wunder.*

- At haec ab Anglis Duce Fr. Drake et Hollandis misere disiecta est. THVAN. *Lib. 89. hist.* EMAN. METERAN. in *hist. Belg. lib. 15.* LANS in *Consil. Europ. pr. Britt. pag. 614.* Simile fatum habuit hac maior quam An. 1639. ad subiugandos Hollandos et mare Balthicum ex omnibus Hispaniae et Italiae portibus Mense Septembr. emisit. In faucibus enim

enim Angliae et Flandriae eam Hollandiae Admiralius Marten Herberths Tromp, Batauus aggressus ad uada coegit, et obsessam in arenis per totum mentem, cum nebuloso aëre abire tentaret, summo cum honore dissipauit. 322

Boreae populi olim praeter viros armaque classibus valuerunt. 323
 TAC. in lib. d. Germ. Inter eos sunt Moscovitae, quorum nauigationes ab historicis non sunt consignatae, praeterquam quod CHYTR. in Chron. Saxon. fol. 676. NEAND. in desc. paru. orb. mentionem faciunt celebris cuiusdam emporii, quod Nouogardiam vocant, et ab Hanseaticis ciuitatibus, quae ibi collegium habuerunt, frequentibus nauigationibus uisitatum, ait SIGISMVND. AB HERBERST. in Hist. Moscou. fol. 79. Regio quidem ab innumeris fluuiis irrigatur, inter quos multi egregii et memorabiles sunt, tum nauigatione, tum magnitudine. MATTH. QVAD. enarr. Geogr. lib. 3. c. 8. Sed incolae parum ea dona faciunt, utpote ingenii ad feritatem et sylvam natis. Interim Hollandi et alii quaestuosam ibi exercent mercaturam. EMER. METER. in hist. Belg. p. 2. SELDEN. lib. 2. c. 32. 324 325 326

Alias inter Boreales primi Norwegi, qui prisco seculo usque in Thulen nauigarunt. PLIN. lib. 4. c. 16. Ad illos pertinuit insula Mona inter Britanniam et Hiberniam et simul ius maris. IOH. ISAAC. PONTAN. lib. 1. diff. hist. 17. Nec minus Ebrides, iuxta quas magnam potentiam marinam exercuisse refert VITAL. eccles. hist. lib. 10. Et cum illae insulae postmodum Alexandro Scoto cederent: Hetlandia cum Orcadam insulis excepta fuit, nec aliter istae traditae quam ut certam summam Scotus numeraret, et a Reg. Norwegiae recognosceret. id. c. 16. PONT. lib. 1. c. 19. In vetustis Dan. historiis de Haraldo Hildano R. ita legitur (sed nec quisquam maris dominationem absque eius nutu uirpare praesumpsit,) quippe quoddam in Danorum Rep. diuiduum terrae et Pelagi imperium fuit, et Pelagus Selandiam Scaniae velut intersito ponte committere visus. SAX. Gram. lib. 8. hist. Dan. Olo R. recepta pelagi dominatione 70. maritimos Reges nauticarum virum certamine consumpsit. SAX. Gramm. lib. 7. Imo Norwegi in ultimam usque Thylen (quam Islandiam esse contra RAM. lib. 1. GEORG. VIRGIL. Merit. in Opus. su. Geogr. And. Jan. d. Island. p. 361. (mihi) statuunt MERCAT. in Atland. min. HONT. enarr. Geogr. lib. 6. c. 6. PONT. lib. 1. c. 21.) nauigiis penetrant et eo usque dominium maris 327 328 329 330 331 332

- 333 exercent. Patet ex foedere quod Henric. 6. Angl. R. cum Erico Pomer. tunc Norweg. R. fecit, ne Angli illud mare penetrarent, nisi soluto antea vectigali, et absque licentia R. Norweg. nullos portus intrarent, vel piscaturam exercerent. IOH. ISAAC. PONT. *d.l.* Sic Anno
- 334 1555. classem in Septentrionale mare emisit ad piratas coercendos, et tuendum liberum nauigationis usum. THVAN. *lib. 16. Hist.* Fridericus
- 335 II. Daniae R. mercatoribus Anglis corporis Moscouitici Anno 1583. concessit hyperborei maris usumfructum, retento dominio. SELD. *lib. 1. c. 19.* Hac de causa Danus (ad quem Norwegia deuenit) Anglorum
- 336 piscationibus offensior, Anno 1599. Anglos, prope Norwegiam piscantes ex inopinato oppressit, naues et bona confiscauit, et nautas cruciatibus subiecit. CAMBDEN. *in Elisabeth. de Anno 1600.* Variis autem
- 337 tractationibus haec res agitata, Bremae inter legatos Elisabethae et Friderici, productis documentis ab Elisabetha, quibus Anglis ius asserere voluit, sed Danici legati cum potestatem recognoscendi vel informandi foedera non haberent, nec muniendi vectigalia nec concedendi
- 338 piscationem in Mari Islandico sine speciali Regis licentia, simulque, inhiherent piscationem, protestatione ab Anglis de nullitate facta,
- 339 re infecta discessum est. CAMBD. *d. l.* Hodie Rex Daniae collegium mercatorum Islandiae instituit, quibus capturam balaenarum in dictis
- 340 locis, et commercia dedit solis Danis. Ultra Islandiam in mari, quod Groenlandiam alluit, (vulgo pulmoneum seu iecoreum *Leber-Zee* a fructibus dictum,) Rex Daniae dominium habet, et ibi piscationem
- 341 concedit, et vectigal accipit. IOH. ISAAC. PONT. *lib. 1. c. 23.* Putat SELDENVS quidem *lib. 2. cap. vlt.* etiam Regi Angliae marinum hic
- 342 ius esse, ideo quod Angli 1553. per illud mare primam viam aperuerunt ad Moschos. At fallit: iam olim Cortesii, Gabotii, Gomefii
- 343 id tentarunt, et hodie Galli, Angli, Hollandi eo penetrant, quibus nullum exinde ius maris, dum Moscouiae Princeps ad petitionem
- 344 Anglorum illis solis ius appulsus concedere noluit, sed omnibus commercia aequa reliquit. Imo Anno 1612 ad Spitzbergam vbi praecipua balenarum captura, signa ab Hollandis tanquam primo ibi aduenientibus sunt defixa. PONT. *d. l.* Quam potentiam olim in mari Britannico cum Anglia Daniae Regibus parebat, habuerit, ex superioribus, inprimis Danegildo, patet, et pluribus persequitur PONT. *l. 1. c. 8. 9. 10.*

Praeter Regem Daniae in mari Germanico vulgo *Nord-See*, 346
 non nimiam potestatem obtinet Rex Sueciae, Patet hoc ex litteris regis
 Daniae ad ordines Sueciae, *de Dato Hafn. 10. Octobr. An. 1610.* vbi
 iuxta Lappones vsque Carolus Dominium maris extendit, et vedigal
 ex piscibus ab illis accepit, et hoc sine fortalitiu in praefectura Ward-
 huys extruxit. Adiacet isti Gottenbergum, vbi instructissimam clas- 347
 sem in anchoris Rex alit: et ex qua Generalis Commerciorum socie- 348
 tas, quam Argonautica Gustauiana promittit, institui debebat, pro-
 curante illam Wilhelmo Wffelinx, vt *ex libello Francf. A. 1633. Mense*
Junio excusfo, videre est. Quod vero in transactione Hassniae habita 349
A. 1613. inter Christianum IV. Daniae, et Gustauum Adolphum Sueciae
 R. renunciat R. Sueciae iuri et superitate et dominio maris aliisque
 regalibus, quae in Norwegia, Norlandia, et districtu Wardhusensiad
 dictum Oceanum vindicauerat: SELDEN. *l. 2. c. 19.* id ego, vt res 350
 ipsa docet, de certis locis intelligendum puto, scilicet Norw. Nordl.
 Ward. non vero de potestate, quam remotius a littoribus in ipso ma-
 ri habuit, et suis classibus semper tutatus est, multo minus de iure,
 quod se iuxta Sueciae littora ad illud mare apud Gorteburgum exten- 351
 dit. In aperto sane est, vtrumque regem mari potentissimum: et in
 quouis regno Admiralios inueniri. De Admiral. Dan. officio, quod 352
 scilicet naues aedificet, veteres restauret, et singulis annis ea ordinet, 353
 quae ad tutandum Oceanum et res nauticas pertinent *vid. Aut. reip.*
Dan. in Disc. de Polit. Dan. reg. stat. p. 269. (m). Habet Rex instru- 354
 ctissimas naues, quarum praecipuas Sophiam, quae hoc anno vadis
 immersa periit, Christinam; Regnum, Vrticam &c. 1631. Hassniae con-
 spexi. Aequae Rex Sueciae vltra quinquaginta naues bello paratas ha- 355
 bet, quarum quaedam 60. imo 70. 80. tormentis instructae sicut *Rycks-*
Appel. Nec difficile est ipsi, sex nautarum millia inuenire, non solum
 remiges, et nauales socios, sed etiam Magistros et ministros nauium. 356
AVT. reip. Suec. in disc. d. pot. Reg. Suec. p. 189. (m). His praeest Ar-
 chitalassus *Rycks-Admiral*, cuius officium, vt naues semper idoneis 357
 nautis, aliisque ad nauigationem rebus instructae sint. AND. BVRC. *in*
descript. Suec. Eminet vero plurimum horum regum maritima pote- 358
 stas in mari Balthico. Et eluxit singulariter, eo tempore, quando
 dux Wallensteinius a Caesare de Megapolitano Ducatu inuestitus fuit,
 addito ei insuper titulo Generalatus maris Balthici et Oceani. Incre-
 pat

- 359 pat hunc titulum Rex Daniae in litteris ad Illustrissimum nostrum principem Bogislaum XIV. fel. record. A. 1628. de dato *auff dem Orlog-Schiff bey Rhuden*, et profitetur se omnibus viribus et conatibus hanc vel veram vel quati possessionem interrupturum. BALTHAS. HENKEL. *de bell. prot.* GVST. ADOLPH. p. 22. Rex Sueciae vltius progressus, et peculiarem sibi maris Balthici tutelam esse asserit, vt patet ex caussis
- 360 belli Germanici Gustau Adolphi glor. mem. Hanc tutelam integram et in solidum antecessoribus eius asseruit Maximilianus Imp. in pacificatione Stetinenſi A. 1570. vbi specialiter etiam hoc iusserunt Sueci
- 361 annotari. Hoc iure vsus, Gustauus Adolphus cum lecta illa classe A. 1630. in ipsis Iubilaeis Augustanae nostrae confessionis Vindelicis Imp. Carolo V. exhibitae in Pomerania appulit, non solum vt nouorum Dunckerkanorum ex portu Wisnariensi erumpentium ferocia retusa nauigantium securitati prospiceret, sed et, vt insolito et hor-
- 362 rendo illo maris Generalatus titulo reiecto suum ius contra omnes perturbatores assereret, euentu sane felici et prospero. Hinc grauis ex-
- 363 surgit quaestio, quae iam quindecim annis armis et bipennibus agitata, an Rex Sueciae fatis caussae habuerit suscipiendi belli contra Imp. Romanum, quod Wallensteinium Generalatus mariini titulo insigniuerit, et exinde possessionem maris perturbabit? Negatiuam
- 364 pro Imp. I. probat vniuersalis praesumptio et dominium quod illi in maria et littora competit. *l. 9. ad l. Rhod. d. iact.* Qui autem vniuersale territorium habet, in omni superioritatis et iurisdictionis iure fundatam habet intentionem *l. 5. §. 4. d. offic. praef. vrb.* NICOL. BOER.
- 365 *decif. 50. n. v.* Vnde 2. Dd. dicunt, quod ille, qui iurisdictionem habet et territorium in terra, illud etiam censeatur habere in mari. *l. vnic. C. de classi. vbi Bart. Angl. Luc. d. Pen.* De connexis enim idem iudicium. *l. 2. §. 2. ad L. Aquil.* Impp. autem habent dominium in terra, et summam potestatem. *l. 3. C. de quadr. praescript. E.* Et hoc 3.
- 366 maxime procedit in mari Balthico, iuxta quod Duces Pomeraniae et Megapolitani feuda ab Impp. possident, et summa regalia seu superioritates in Balthico mari ab eo recognoscunt. Causa autem proxima et immediata efficacior est, et plus operatur, quam causa remota *l. 64. §. 2. pro socio L. 57. locat. l. 15. ad L. Aquil.* TIRAQV. *tr.*
- 367 *cessante causa par. limit. 20. n. 4.* Ideoque in omnibus negotiis et actibus causa immediata potius attenditur BALD. *in L. 3. Vol. 1. C. d.*

rev. per. cum secunda non nisi ex influxu causae primae operetur ZAS.
consil. 1. vol. 2. 4. Quod possessores illius maris se quodammodo ex- 371
 emerint ab Imperio Romano, vt de Sueco testatur *Auth. disc. de*
stat. Urbis Rom. p. 9. HERING. *tr. de Fideiuss. c. 7. n. 577.* HANF-
 MANN *d. re monet. resol. 7.* KIRCHOV. *in Consil. Germ. 4. conf. 17. n. 28.*
 De Dano AD. BREM. *d. sit. Dan.* HELMOLD. *in Chron. Slaui. c. 50. 91.* 372
 CRANTZ. *lib. 6. Dan. c. 17* qui, quod iuramentum fidelitatis praeesti- 373
 terit et ab Imperatore Friderico inuestitus fuerit, addit. CONR. RIT-
 TERSH. *in Or. I. d. Frid. quam praemiss. part. feud.* De Borussia, non
 contemnenda maris Balthici parte, idem dicendum, cum clientelare 374
 praesidium, quo abrepta ab imperio ordinariae iurisdictioni non prae- 375
 iudicet. GVMPELZHAIMER *d. iur clientel. th. 2. lit. K.* imo Albertus ob
 susceptum Poloniae patrocinium proscribitur sit, *R. Ab. de Anno 1500. §.* 376
von wegen des Hochmeisters et quae Polono in comitiis d. An. 1548. Dan-
 tiscum et Elbingam vindicanti responsa. Vid. *ap. SLEID. comm. de Re-*
lig. lib. 20. BODIN. *1. cap. 9.* SCHONB. *5. polit. 7.* MVNST. *lib. 3. Cosmogr.*
 Eadem ratione Liunia Polono cessit, VIET. *concl. 3. d. exemt.* CHYTR. 377
lib. 20. Saxon. PAVRM. *d. Iurisdict. c. 4. n. 28.* in qua tamen Rigam
 suam et imperii ciuitatem appellauit Maximilianus *R. Ab. de An. 1567.*
§. Wir haben auch aus gantz. REINK. *d. regim. secul. lib. 1. class. 2. c.*
9. n. 35. Notum autem est, quod is, qui se imperio eximit, ab eo de- 378
 ficere dicatur *R. Ab. zu Trier und Cölln. d. An. 1512. §. Nemlich wel-*
che Stände. qui vero deficit imperii hostis iudicatur *l. 14. ex quib. caus.* 379
mai. l. 3. §. fin. ad. l. Corn. d. fizar. ZOANETT. *d. Rom. Imper. n. 85.*
 Aduersus hostem autem aeterna auctoritas est. VIET. *d. exem. concl. 7.*
in fin. Superest igitur Imp. manus iniectio, vt auulsa Aquilae 380
 pennas recolligat, eamque de nouo inuestiat. Et quia regna non a- 381
 ctionibus, sed armis, vindicantur: FORSTNER. *in annot. ad TAC. p. 72.*
 Legiones assumendae, ubi LL. deficiunt. Veniendum ad arma ubi lo- 382
 cum inuenire iustitia apud aduersarium nequit. CASSIOD. *lib. 3. va-*
riar. 117. Nullum enim bellum iustius, quam quod pro rebus repe-
 tundis suscipitur. LIPS. *5. Polit. 4.* Nec interest, an mox, an ex inter- 383
 uallo. WES. *par. vt possid. n. 6.* CVIAC. *par. C. d. praescr. 30. ann.* quia
 non deserta ob id belli causa, sed suspensa solum ad tempus, cum
 rem bello amissam repetere sit merae facultatis, sempiterna ergo ma-
 nent ea iura. IASON. *in l. 3. n. 4. d. Iurisdict.* et est in omne aeuum 384

- Diuis Augustis integrum suas ab incubatoribus vindicandi prouinci-
- 385 as. FELIX. *c. 20. cum non lic. X. de praesc. DIET. d. imp. Rom. concl. 206.*
- 386 HERM. KIRCHN. *C. vlt. d. legat.* Iustiniani exemplo, qui feroces Vandalos et Gothos diu exultantes tandem compescuit, et subiugum misit. §. 1. *prooem. Infit. l. 1. C. de off. praef. pract. Nouell. 8. c. 20. Nou. 30. c. 19. PROCOP. d. bell. Vandal. lib. 11.* Denique, sunt tituli, quaedam praesumptiones et praeseruaciones iuris in rem aliquam sibi competentis, *vti BAUD. lib. 1. d. induc. Belg.* loquitur. Sic Rex Angliae titulum Galliae, Hispanus Hierosolymae et Hollandiae sui iuris gratia retinent; eiectione Palatini Palatinatus, Duces inferioris Saxon. Westphaliae et Angriae. Verum iustam Regi Sueciae praeter alias hanc fuisse belli causam, asserit *Dn. BALTHASAR HENCKELI p. mem. amicus et Fautor meus singularis in libr. d. bell. protect. Gust. Adolphi ex*
- 387 *seqq. rationibus.* 1. Tuetur se immemoralis temporis praescriptione, quod Balthici maris summam protectionem ab eo tempore habuerit, cuius initii non extat memoria. *HENCKEL p. 21.* Tempus immemoriale autem habet vim priuilegii et concessionis. *l. fin. d. aq. pluui. arc. l. 3. §. 3. d. aq. quot. COTHM. consil. 79. n. 72. SIXTIN. d. regal. lib. 1. c. 5. n. 139.* Fauor et veneratio antiquitatis et temporis immemoralis loco tituli, *REINK. d. reg. secul. lib. 1. cl. 5. c. 2. n. 18.* et possessio cursu suo absoluta titulum praesumptum manifesto aequivalentem conciliat. *KNICH. tr. d. iur. territ. c. 3. n. 53.* Immemorialem vero praescriptionem, cuius non extat initium, locum habere contra summum principem maxime in iis, quae summo principi siue imperatori reseruata sunt, qualia regalia, iurisdictio in omnes immediata, quae iuris praesumptione solus Imp. habet, affirmat et pluribus deducit
- 388 *KNICH. d. l. in com. ad ius Sax. c. 9. n. 222. 2. patet ex principiis iuris quod in concursu praesumptionum fortior infirmiorem excludat l. fin. quod met. caus. arg. l. 7. et ibi Gloss. d. restit. in integr. MENOCH. l. praesc. 30. SCHNEIDEW. ad §. 3. n. 4. d. susp. tutor.* Fortior autem naturaeque regulis suffulta praesumptio est, omnem rem esse a primaeuo statu et liberam. *c. ius gentium dist. 1. pr. d. libert. VIETOR de exempt. concl. 27. HINC BACHOV. in not. ad Treutl. v. 1. dist. 1. tb. 5. l. a.*
- 389 *air, quod belli iure, quo Romani prouincias occuparunt etiam prouinciae se recte Romanis, eodem scilicet belli seu gentium iure, subducant, cui ad stipulatur BESOLD. in tr. d. Appell. c. 2. n. 8.* Proinde tradunt

tradunt Icti, quod contra libertatem personarum seruitus nullo tempore praescribatur, *l. fin. C. d. long. temp. praesc. quae pro libert. sed bene contra seruitutem libertas: l. 1. l. 2. C. eod. WESENBECK. par. ff. d. seruit. n. 5.* Idque fauore libertatis et odio seruitutis. Est enim libertas res maxime fauorabilis, *l. 206. de R. I. gratissima, l. PAVLVS d. fideicom. libert. quae non recipit aestimationem, arg. l. 13. ad l. aquil. l. fin. de bis qui deiecc. propter quam multa singularia in iure ciuili inuenta, §. fin. d. donat. et recepta. l. 24. de fideicommiss. libert. Denique 3. in dubio pro possessore concluditur, §. 4. d. interd. meliorque eius est conditio quam petentis: l. 28. com. diuid. sunt enim possessionis multa commoda, tum in eo, quod possessor fructus lucratur, et est quasi dominus, l. 48. d. adq. poss. l. 136. d. R. I. l. 22. C. R. V. proque domino habetur tamdiu, quoad liquido non demonstratur contrarium. l. fin. C. de R. V. tum in eo, quod, etiamsi eius res non sit, qui possidet, si tamen actor non possit rem suam esse probare, remaneat in loco suo possessio, et contra petitorum iudicetur. §. 4. d. interd. Cum ergo per tam longissimas metas dominium maris Balthici Rex Sueciae habuerit, nec ab vlllo in eo turbatus sit, sequitur eum non solum possessorem, sed etiam Dominum esse, maxime cum dominia ex possessionibus coeperint, vt argute Ictus differit in l. 1. d. acquir. poss. WESENBECK. part. de acquir. poss. n. 7. Hinc possessio ius resistendi via facti propria autoritate contra omnes, qui possessioni impedimentum aliquod creant, assertit *arg. l. 29. §. 1. ad. L. Aquil. BART. post gloss. in l. 1. §. 1. ad interd. per L. 1. §. 27. de vi et vi arm. WESENBECK. in parat. d. l. Imprimis autem 4. Rex Sueciae vrget, quod ex antiquo iure specialiter Regibus Sueciae protectio maris Balthici competat, vid. *Manif. causar. belli. ibi: praesertim vero cum iusta habitus maris tutela ab antiquo Regum Sueciae peculiaris fuerit.* Iam vero ea quae certam semper habuerunt obseruationem, non sunt temere mutanda, *arg. l. 2. d. const. princ. 5. Hoc vltius deducit ex pacificatione Stetinensi, quae An. 1570. facta, vbi Imperator sine omni dissensu vel contradictione hoc ius approbavit. Nemo autem in sui praeiudicium censetur quid approbasse. Cum ergo Rex specialius ius habeat, merito ei standum, quia in toto iure generi per speciem derogatur, l. 80. d. R. I. et vniuersalia, quae tamen potiora sunt generalibus, BAR. in l. 32. §. 2. d. vsufi. legat. non extenduntur vltra***

quam salua verborum proprietates patitur. BR. *in l. 20. §. 1. d. lib.*
 414 *legat. WESENB. vol. 1. conf. 26. n. 35. 6.* Ex dicta pacificatione eluce-
 scit quod Maximilianus Regi Sueciae eminentiam confirmationis pri-
 uilegiorum in mari Balthico soli reliquerit. THVAN. *hist. 45. p. 939. et*
 415 *hoc singulariter notandum, dicit HENCKEL. p. 24. ne ea, quae notabili-*
ter fiunt, nisi specialiter notentur, habeantur pro neglectis l. 15. §. 26. d.
 416 *iniur.* Datio autem et confirmatio priuilegiorum a nemine fieri po-
 test, nisi a superiore. HOSTIENS. *in sum. tit. d. priuil. Auct. respons. 1.*
 417 *in causa fin. n. 14. 7.* Argumentum est, quod nemini debeat suum
 auferri, FELIN. *in nou. d. iudic. et quidem non subditis, quialicui non*
 418 *sunt obligati CAST. Consil. 216. Tap. d. const. Pr. c. 1. n. 53.* Turbatio
 autem possessionis est fere ademptio. Quapropter recte facere ius-
 419 *tamque belli causam se habere Sueciae Rex dicit, quod dominium*
maris a nouitio possessore et turbatore sibi vindicet. Nam turbatione
quouis maius est, in praeiudicium Regis nomen officii nouum fingere
 420 *et sibi adscribere, Dd. ad. l. 1. C. d. mut. Princip. THOLOS. Syntag. iur.*
lib. 36. c. 40. n. 1. et non solum tituli insoliti vsurpatio secum trahit ini-
uriam, sed etiam inueteratae tutelae Regi competentis priuatoriam
 421 *sententiam. HENCKEL. p. 25* Quae facta cum fuerint potentiora ver-
 bis: *l. ult. c. d. diuers. CRAVETT. conf. 408. n. 5. mouerunt, vt fatale illud*
imprecor arma armis imperatori opponere fuerit coactus. Quanquam
 422 *vero hanc controuersiam priuatis componere difficile sit, cum sciam*
quod Henricus IV. Galliae Rex olim dixit, que les differents de Roy
ne se vident pas par canon de la Philosophie, mais par canon de la
guerre, id est, Regum controuersias non per canones Philosophorum,
 423 *sed tormenta bellica finiri: Ideo possum tuto iudicium seponere, et*
pati, vt diui Augusti et Gustauis reciprocantem ferram trahant: amo-
re tamen veritatis, sine praeiudicio vllius partis, de quo protestor, sta-
 424 *tuo, argumenta adducta Imp. causam non fundare. 1. Vniuersale*
 425 *enim dominium terrae, quod nunquam fuit male extenditur ad ma-*
ria, vt supra probat c. h. n. 90. et seqq. 2. Effatum illud non semper
 426 *procedere, cum a Separatis sit, nec dominium probare, occupato ab*
alio mari, sed tantum praesumptionem inducere, quae contrariis
probationibus elidatur. Vid. supr. c. 5. n. 42. Ad 3. quod illud sit in
quaestione an de mari Principes inuestire potuerint, et dubium ad-
huc, an illi exinde ius maris habeant, vt in c. 7. et 8. audiemus. Ad

4. Rex Sueciae in causis belli respondet, se ne glebam quidem imperatoris beneficio possidere, sed omnia se debere Deo, Maioribus et victricibus armis. Nec exemptionem sibi posse obiiici, qui nunquam subditus fuerit, cum Suecia se nunquam Aquilis submiserit. Et hoc ex ipsis Archiuis imperialibus et proprio testimonio probari per *l. 12. C. de Haeret. et Manich.* vbi Gothi foederati dicuntur, foederatorum autem vna eademque est potestas. HAENON *disp. polit. 13. th. 21.* A Gothis vero originem Suecos habere, affirmat CRANTZ. *in sua Suecia.* SIGISMVND. BAR. *ab HERBERST. in Hist. Moscou. fol. 129.* L. PAVLIN. *lib. 2. et 3. Hist. Arch.* DN. HEN. GIESEBEBERT *Faut. meus pl. honor. in Orat. 2. d. orbodoxo. Gust. Adolfo p. 16.* Et sane si historias in medium ponere velimus, inueniemus, Gothos non solum non obedientiam praestitisse Romanis, sed potius Romanos Gothis, eosque summam potentiam in Hispania, Germania, Italia habuisse, et caput super Orbis caput extulisse, et quam pro nihilo sacra imperii insignia habuerint, ostendit triste illud excidium quo Romam tempore Iustini Magni Duce Totila imbuerunt. PAVL. DIAC. *lib. 17.* IORNAND. *d. success. regn. pag. (mibi) 1505.* MVNSTER *in Cosmograph. lib. 2. d. Ital. fol. 321.* et diuinam, sanctam, augustam illam urbem, captiuam, seruam et cadauer effecerunt, solique hominum de victore gentium populo triumpharunt. IOH. *lib. 1. hist. pr.* Ad 5. respondit clarissimus belli Dux Ambrosius Spinola apud BAVDIVM *lib. 1. de induc. bell. Belg.* quod tituli sine re sint mera somnia blandientis ingenii, imo hunc titulum Imperator nunquam habuit, quomodo ergo sibi referuare potest?

Vterius inquirendum est, an dominium maris Balthici vni ex his duobus regibus in solidum competat, an vterque habeant; *Clar. DN. HENCKEL. in d. lib. tutelam soli Regi Sueciae assignat.* Nuper *Anonymus Danus in Scripto mare Balthicum dicto pag. 31.* dominium Regi Daniae attribuit ex ratione, quod duo in solidum vnam rem possidere non possint, multo minus dominium habere. *l. 3. §. 5. d. acquir. possess.* Regem vero Daniae dominium habere: E. id non posse competere Regi Poloniae. Contra illum enim disputat. Addit 2. quod non nisi voluntate Regis Daniae Anno 1630. copiae militares, quas Hamilton, Eques Anglus, subsidio R. Sueciae deportauit, per fretum *Elsënör* transire potuerint, et quod 3. R. Sueciae vigore

440 pacti de Anno 1614. non ante fuerit fas nauigationem Rigam versus
 prohibere, et impedire, antequam eam obsidione cinxerat. MARE.
 441 BALTH. pag. 30. Sed haec argumenta illud non euincunt, quod auctor
 illius Scripti volebat. Si enim contra R. Poloniae voluisset disputa-
 442 re, non debuisset rationes extraneas ab aliis petitas in medium asserre.
 Nec sequitur. Ita R. Sueciae fecit: E. R. Poloniae non habet ius
 443 maris. A diuersis enim male concluditur, imprimis vbi ratio diuer-
 sitatis in aperto est. Videtur autor illius Scripti hoc intendere, quod
 si rationes illae possent R. Sueciae, qui ad mare sedet, ab eius do-
 444 minio excludere, multo magis eae valiturae sint contra Regem Poloniae,
 qui ab eo remotus est. Verum illud praesuppositum nimis confidenti-
 445 tia statuit. Nam ex adductis rationibus illud non sequitur. Etenim
 primo quaesitum est, nec dum probatum, dominium R. Daniae in soli-
 dum competere: nec valet argumentatio dominus est. E. in soli-
 dum est: cum duo pluresue rem pro indiuiso, vel pro partibus do-
 446 minii, habere possint. l. 17. l. 15. d. A. R. D. Altera ratio est particu-
 laris non de Suecis, vel toto mari Balthico, sed de extraneo, substi-
 dio copias ferente, vel loco tantum, seu transitu iuxta arcem Cro-
 nenburgum loquitur, ex quo male infertur ad ipsum mare. Tertia
 447 ratio pacto nititur, et simul tali, quod ius esse demonstrat. Sicut
 etiam ex actis patet, quod R. Carolus Anno 1610. nauigationem ver-
 sus Rigam, et Curlandiam prohibuit, et mandati diploma in Daniam
 ad publicanos Helsingoram ibi assignendum misit, demum hoc sine
 448 naues exploratorias eo ablegauit, et contrauenientes ademtione mer-
 cium, et nauium puniuit. Rem ipsam quod attinet, videtur vetus esse
 disputatio. IOHANNES MAGNVS in *Archiepisc. Vpsalienfib. c. 15* ait. Termini
 regnorum Sueciae in medio freti Oresund. Et hac de causa Sueci
 semper voluerunt liberissimum per illud transitum sibi suisque nauibus
 esse, indecorum reputantes, pro vsu ventorum aliquid dari vel accipi.
 Inde in omnibus pactis in vtroque regno libera nauigatio et ius trans-
 eundi referuatum. Et cum illud restringi visum, saepius et hoc anno
 449 bellum sumptum. Existimari posset, mare, quatenus cuiusque regis
 littora alluit et veluti medio inclusum est, ad vnumquemque regem
 priuatim pertinere. Sic haftenus, quod sciam, Rex Sueciae solus ius
 in eo habuit ab Insula Oelandia, et Calmaria vsque ad finem maris
 450 Bornici, et Sinus Finnici, vti et iuxta littora Liuoniae. Contra Rex
 Daniae

Daniae possidet Belthum (proprie sic dictum) et mare quo inclu-
 ditur Iulia, Selandia, aliaeque insulae, et littora Holfatiae aluuntur
 Quod ad insulas et qua vicina Pomeraniae, Borussiae et Megapolis 451
 territoria attingit, et quousque in medio non est determinatum, vtri-
 usque commune esse ex ratione quod duo possint vnus rei esse domi- 452
 ni *d. l. 17.* vel obtinebit, si potiora alterius iura, antiquum remedium,
 vti possidetis, ita possideatis. Ita in mari Ligustico, Mediterraneo &c. 453
 quatenus nulli ibi positi limites, obseruatur. Id etiam demonstrant 454
 actus possessorii. Nam ambo hi Reges saepe validas classes in mari
 habuerunt, bellum gesserunt, et nunquam eo finito de dominio vni in
 solidum attribuendo aliquid conuenerunt. Praeterea data occasione vter- 455
 que sine querela alterius partis et praeiudicio ius in mari exercuerunt.
 Rex Daniae iuxta insulam Ruden prope Wolgastum ab Anno 1630. vs- 456
 que ad nouissimum bellum nauem bellicam habuit, quae vectigal exe- 457
 git. Rex Sueciae non procul Dantisco in portu Pillow, flagrante in- 458
 ter eum et Polonum bello, idem fecit. Haec dum ita cogito, oritur 459
 inter hos duos Reges in mari Balthico funestum bellum. Nam exer-
 citus Suecicus in Germania *ineunte Decembri An. 1643.* totam Holfat-
 tiam cum Intia occupat. Nec minus ab altera parte ex Suecia aliae
 copiae, Scanium, Blekingam et finitimas prouincias infestant. Cau-
 sae belli publicis scriptis publicatae. Acriter super ipsis ab vtraque 460
 parte et acerbis insolitisque inter Reges verbis certatum. Varias eae
 fuerunt, et inter alias pro summa habita commerciorum perturbatio.
 Illa narrata consistunt in eo, quod contra libertatem a Suecis ab imme- 461
 moriali tempore in freto Elsingorae habitam vectigal pro Serenissim. 462
 Reginae vinis exactum, certificationes super mercibus disputatae, 463
 earumque vnilateris contra pacta d. A. 1591. et 1624. facta interpreta-
 tio, ad haec naues detentae, earum dimensio, et visitatio instituta,
 praeterea erecta in praeiudicium superioritatis Sueciae noua Hassniae
 tribunalia, ab illis concessae ad Regem appellationes, vbi licet abso- 464
 lutoria obtenta, quod nihilominus naues non restitutae, vel quinta
 pars mercium detracta fuerit. Idem Hollandus ante aliquod annos 465
 in freto Danico causa querelae contra Regem fuerat sine remedio cum 466
 Sarcasmo dimissus. Fuit autem Seren. Regina Sueciae bello superior. 467
 Quippe media aestate Martinus Thysius ex Hollandia sub auspiciis 468
 Suecorum cum conductis nauibus vi fretum dirupit, et eius aditum
 aperuit.

aperuit. Circa finem autem anni primi 13. *Octobr. An. 1644.* tota clas-
 469 sis Danica prope insulam Femeram maximam partem cum toto appa-
 ratu, tormentis, captis admiraliiis et classariis, in Suecorum potesta-
 tem deuenit, reliquiis ad Syrtes Langelandiae allisis, et tempestate
 470 conuassatis. Hoc anno 1645. Wrangelius insulam Bornholmam ipsis
 ademitt. Mox Hollandi sub Admiratio Witte Wittensohn cum instru-
 cta classe aduenientes Regem cum omnibus nauibus ita portui inclu-
 471 serunt, vt nullus ipsi pateret exitus. His postea Regia classis sub ductu
 472 Erici Ryningi accessit. Rex in angustiis consistens, pace in finibus regno-
 rum Bromsbröae facta, Suecis, omnibusque foederatis veluti Hollandis,
 Pomeranis, Megapolitanis, liberam, vt ante, nauigationem per fre-
 473 tum concessit, et insuper insulas Gotlandiam et Oeselam cum prouin-
 cia Hereotala, Iemptia et Lappia in perpetuum, Hallandiam vero
 cum omnibus vrbibus loco cautionis in triginta annos tradidit. Ex
 474 his patet, autorem scripti valde sua opinione falsum esse, dum domi-
 nium maris Balthici soli Regi Daniae assignauit. Nam qua terminos,
 loca, ius, et actus exercitos, Rex Sueciae ipso superior est. In cae-
 475 teris sua iura asserit, et respectu regis Poloniae, qui nihil in eo iuris
 habet, multum valet. Hinc cum R. Poloniae *Anno 1637. seqq.* Dan-
 476 tiscanis nouum telonium imponere volebat, constituto publicano Spi-
 ringo, cum aliquot nauibus in mari: R. Daniae, ius suum imminui
 censens, ex inopinato illas oppressit, et Hassiniam deduxit, vix Pu-
 blicano se saluante. Redditae fuerunt postea naues, sed saluo iu-
 re regni.

477 Verum R. Poloniae, rebus cum Dantiscanis nondum finitis,
 noluit a conatu suo desistere, sed operam omnem adhibuit, vt no-
 479 uum telonium marinum erigere posset. Hinc quaestio suborta est,
 an iure hoc facere valeret? Afferuit Anonymus quidam, Polonus, di-
 scursu necessario ad amicum emisso, cui cum Danus Anonymus se
 opponeret, libello (Mare Balthicum) inscripto, alius quidam Polonus
 vel forsitan is ipse itidem Anonymus Antimare Balthicum An. 1639.
 edidit, vterque acriter desudantes pro regis sui iure. Polonus potis-
 480 simum sui Regis ius fundat in seqq. 1. Quod DEVS et natura non mi-
 481 nus de fluminibus, portibus et ex his dependenti dominio maris Po-
 loniae prospexit, quam aliis regionibus. Exemplum adducit 2. Bo-
 482 russiae, quae ex primaeva inhabitatione Poloniae pars est, (vt
 patet

patet ex diuisione Lesci, Poloniae Regis, qui vni filio Sclauos ad mare habitantes reliquit) et mari alluitur, simulque foecunda est Vistula et aliis fluminibus nauigabilibus, quae mare excipit. 3. Quod titulum non habuerit, voluntatis fuisse, nec inde ius perdidisse, non aliter, ac Danum vel alios, qui nunquam tali titulo vfi. 4. Potuisse Poloniae Regem semper classem educere, quod autem non fecerit, factum ob intercedentem cum transmarinis regibus amicitiam, exinde vero nullam deminutionem iuris sequi, cum tanquam res merae facultatis, nullam praescriptionem admittat. 5. Quod teste ADAMO BREM. in Chron. d. fit. Daniae Sclauo (Polonorum maiores) ad littus Australe habitauerint: ibi. *latera illius ponti ab Austro Sclauii ibi. aliquas insulas etiam Sclauo possident.* His Auctor disc. *Maris Balthici* in contrarium assert, quod et constitutiones Regni Poloniae, et literae Regis et Legationes fuerint falsae, R. Daniae competere ius maris. 2. Quod ex Geographorum tabulis id constet. Relicta veteri Poloniae circumscriptione et incerta et nimis extensa *Mar. Balth. p. 2.* Vt hodie Polonia definitur ad Septentrionem Pomeraniam et Borussiam, ad Orientem Mafsouiam et Lituaniam, ad Meridiem Russiam et Hungariae montes, ad Occidentem Silesiam et Morauiam habet. Vbi sane Geographi nullius Polonici maris mentionem faciunt, sed saltem Pomeranici, vel Borussici. Contra vero Dania ex Insulis fere constat, alibi ad septem, alibi ad quatuor, interdum propius, aliquibus in locis ad teli iactum attingit continentem, ipsa natura quasi tribuente maris dominium. Et quod hoc ius habuerunt 3. Reges Daniae, antequam ciuitas Dantiscum ad dictum mare fundata, vel nomen ordinis Teutonici fuerit auditum. Ideo etiam 4. in diuisionem hereditatis venerit. Helgo enim diuisit cum fratre Roe, vt ille haberet mare, alter terram. Rex Olaus disposuit, vt alternis vicibus Froto et Haraldus terrae et maris imperium curarent. *Mar. Balth. p. 21.* Quod 5. multas expeditiones pro tuendo mari et persequendis piratis Daniae Reges susceperint. CRANTZ. in *Wand. SAXO Grammat. per tot. Mare Balth. p. 27.* 6. Vocabulorum etyma et titulorum formulae id declarent. 7. Euincat constitutio Admiraliorum, quos R. Poloniae nunquam, sicut Daniae, habuerunt. Item 8. saluus conductus in hoc mari. Quem solus R. Daniae habeat, et qua de causa Hollandorum naues bellicae quae alias per Boreale mare deducunt, non audeant fretum ingredi sed cogantur

gantur subsistere iuxta scopulum Lappe, et ibi onerariarum reditum exspeclare, quae tamdiu sub tutela R. Daniae sunt. MAR. BALTH. p. 28.

499 Quod 9. transitus petitus sit. R. enim Poloniae Anno 1635. mensē Iulio transitum per fretum Danicum rogauit, quem tamen impetrare non potuit, antequam indicaret numerum nauium. Idem iam antea fecerat Anno 1632. per Legatum Dänhoff et Anno 1634. et rursus Anno 1635. cum copiae militares in Anglia conscriptae pro Regni proceribus per fretum illud ad bellum cum Moscouiae Duce iuxta

500 Smolenscum ibant. Sicut id grato agnouit animo Rex literis ad R. Dan. ex castris ad Smolenscum datis, quomodo etiam ante peramanter et maiorem in modum rogarat. Similiter cum eodem anno ro-

501 garetur R. Daniae, vt subditis interdiceret commerciis cum Suecis, responsum accepit, Mare suum esse, nec posse pati, vt ratio com-

502 merciorum suis subditis praescribatur. Quod certum indicium est, quod si velit Rex illud mare pro lubitu claudere possit. Sicut et 10.

503 fauces illius freti *Helsingør* tanquam compedes vtriusque maris solus Rex Daniae sub sua potestate habet, et saepe claudit. Nam A. 1621. suppliciae ex Anglia a Iacobo VI. Rege Polono contra Turcam missae, cum ad

504 fretum peruenerant, retrocedere coactae, saltem quod non mature saluum conductum petierant. Idem Anno 1622. Arturo Astano et An.

505 1623. Alexandro Muraeo accidit. Et Anno 1624. cum Sigismundus R. idem rogaret, ex Haffnia II. Maii, habitis prius Comitibus regni, responsum: Regem imposterum ne regni iuribus fiat praeiudicium,

506 nemini daturum transitum. Cui etiam Sigismundus acquieuit. 11) Vltimum est quod iam antea mandato Friderici II. Daniae Regis cum

507 naues ad tutelam maris Boruffici Gedanenses emisissent, illae iuxta insulam Bornholm interceptae et Haffniam deductae fuerint. Et Sigismundi vltimi capitaneis non aliter fuit transitus datus, quam inter-

508 posita cautione indemnitate, cui cum contrauenissent, naues Lubecensium spoliando, manus eis iniecta mandato Regis, nec antea dimitti potuerunt, quam Rex Poloniae animaduersionem eorum fusciperet. Aequae, cum Anno 1635. per Wilhelmum Forbesium a rege Daniae

509 rex Poloniae peteret liberum transitum, et tutum in portibus receptum, vtrumque rex concessit, conditionibus adiectis, vt simul regi

510 Suaeciae idem liceret, et negotiationibus illud non esset periculo.

511

Quid

Quid in hoc dubio dicendum? vt rem dicam, argumenta Dani, prae-
 ualent Poloni, licet regeri possit, et quidem 1. quod facit autor anti- 512
 timaris Balthici, quod legationes, constitutiones, rex ipse loquan-
 tur de freto tantum circa *Helsenöer*, vel operam fuisse, et auxilia ro-
 gata iure vicinitatis et amicitiae, ad auertenda communia pericula. At
 replicatur: primum acciperem, si copiae visae litterarum non essent 513
 tam generales. Alterum vel impotentiam significat vel nullum ius. 514
 Ad 2. respondi non accurate ab Historicis omnia consignata. Replic.
 interim argumentum firmum in vetustis, vbi loquuntur historiae. Ad 515
 3. 4. 5. quod praesumptionem tantum inducant. Replic. sed quae fir- 516
 mat ius, donec de contrario constet; ad 6. quod Duces Lithuaniae 517
 sint generales exercituum regni bellique in mari et terra administra- 518
 tores. Replicari potest, non sufficere titulum, vt autor antimar- 519
 indicat, et inspiciendam constitutionem Ducum, an expresse se ad
 mare extendat. In generali enim administratione veniunt tantum ea 520
 quae sub potestate Principalis, cui hic mare dubium redditur.
 Ad 7. respond. Anti-Mar. quod istae claues eadem ratione ad 521
 totum Oceanum se extendi possent. Cui replic. quod ibi sit res cer- 522
 ta, quatenus sibi arrogent Accolae Reges ius maris, qua deficiente id
 commune mansit. Haec pro Dano contra Polonum volui addere.
 Iam ad Poloni argumenta respondeamus. Ad 1. quod sit a diuersis, 523
 vt enim supra capite 5. n. 42. demonstratum, ius maris se non fundat 524
 in portibus vel littoribus, nec ita acquiritur. Ad 2. quod Borussia 525
 sit Poloniae pars, esse in quaestione, nec argumentum a primo tem-
 pore valere, cum singulis seculis continui termini, et non interrupta 526
 possessio esse debeat, vt alicui suum ius integrum relinquatur. Hu-
 ius tamen argumenti imbecillitas altius repetenda est, nimirum a quo 527
 tempore, et quo iure Rex Poloniae Borussiam habet. Indubitatum
 est, quod illa terra pertinuit olim ad Magistros Ordinis Teutonicis, 528
 qui eam tanquam feudum ab imperio habuerunt. R. A. d. Ao. 1500. §.
von wegen des Hochmeisters aus Preussen, vbi expresse dicitur, funda-
 tum esse Ordinem super natione Germanica, ideo agendum cum Re-
 ge Poloniae, ne eum offendant. Idem asseritur in §. *sequent. weiters* 529
ist beschloffen et disponitur simul de mutuis auxiliis ab ordine imperio,
 et rursus ab imperio ordini praestandis. Pluribus id defendit Magi- 530
 stri ordinis legatus in comitiis imperii Anno 1548. SLEID. *lib. 20. com-*

- 531 *ment. d. relig.* Succedente tempore Rex Poloniae ius protectionis in
 Borussiam acquisiuit. Etenim cum intestina essent inter Magistros et
 532 Nobilitatem dissidia, primum Ao. 1440. Equestris ordo et quaedam
 ciuitates de foedere sanciendo deliberarunt. Illo vero, lite coram Cae-
 sare et Imperii Electoribus mota, per sententiam antiquato, demum
 Anno 1445. obedientiam exuerunt, et clientelae R. Poloniae se submi-
 533 serunt. Qui etiam contra imperium eorum defensionem suscepit, vs-
 534 que dum in contradictorio iudicio An. 1453. Viennae lata sententia
 plene illud foedus propter expressum aliquod antiqui cum Regno Po-
 loniae caput, ne quis alterius subditos contra proprios dominos de-
 535 fenderet, sublatum fuit. Apertum igitur, quod secessione a Magistro
 536 facta, quidam Borussiae status ius maris in Reg. Poloniae transferre non
 potuerint, cum ipsi tanquam priuati eius non fuerint capaces, sed si
 537 quod fuisset, mansisset Magistri Ordinis. Hic enim sub imperio Rom.
 538 vsque ad Albertum, qui deficiente auxilio imperii, cum se amplius con-
 tra Sigismundum auunculum R. Poloniae defendere non poterat, Bo-
 russiam sub feudi lege Polono concessit, mutata insuper religione, et
 ducta vxore Dorothea, R. Daniae filia. THVAN. *lib. 1. histor.* Sed hic
 539 idem Albertus conuentui Norimbergensi An. 1524. praefens subscrip-
 psit. SLEID. *lib. 4. pag. 95.* postea etiam ob feloniam proscriptus fuit,
 540 SLEID. *lib. 8. pag. 512.* non obstante legati Polonici contradictione, quasi
 ius diceretur non subdito. *Idem d. lib. 10.* Tandem huic suffectus fuit
 541 Waltherus Cronenbergius, SLEID. *lib. 8.* qui etiam cum suis suecessori-
 bus ab An. 1544. vsque ad 1613. comitiis imperii subscripserunt. ARVM.
 542 *tr. d. Comit. c. 7. n. 133.* Putant quidem Poloni, fiducia inter Alber-
 rum et R. Poloniae constituta, et demum An. 1525. transactione facta,
 vt rex quae occuparet loca retineret, simul dominium maris iuxta il-
 la littora concessum, et huc vsque a rege armis defensum fuisse. Sed
 543 videndum, an iura maris Balthici habuerit Magister Ordinis, quae trans-
 544 ferre potuerit. Quod sane negandum, vel enim 1. habuisset, quod
 Iacolis successerit. At illos habuisse ne verbo quidem historici memi-
 545 nerunt: vel 2. quod mare a piratis vindicauerit, occupata Gotlandia.
 At illud interregni tempore factum, et cuilibet licet etiam priuato pi-
 546 ratas persequi, vel 3. quod Elbingenses et Dantiscani commercia ha-
 547 buerunt. At inde nullum ius maris. Vel 4. quod littora vicina ha-
 buit, at saepe dictum inde non sequi ius maris. Denique licet trans-
 actio

actio inita, illa in praeiudicium imperii nihil operari potuit, fuerunt enim omnia illa Magistri acta abolita nec clientela etiam si iusta ordinariae imperii iurisdictioni praeiudicat. *Schutz und Schirm giebt keine Obrigkeit.* GAIL. 2. *obseru.* 54. n. 7. Bellum quoque parum ius Poloniae R. roborat, cum fuerit illicitum contra pacta et alterius subditos. Idem iudicium de portubus Gedano et Elbinga, quas vrbes R. Poloniae sibi subiectas putat. Id enim valde dubium: non solum ex eo, quod hae ciuitates in catalogo imperialium vrbium, quem Goldastus habet, reperiantur, sed ex R. A. d. An. 1518. §. *in Sachen*, vbi executoriales Thomae iudici dantur contra has ciuitates, quod fieri non potuisset si Polono subiectae essent. *lege fin. d. Iurisdic.* Hac ratione semper ad comitia euocatae fuerunt, SLEID. *lib.* 20. quod anno 1640. repetitum, vbi ad Ratisbonensem conuentum, licet non comparuerint, citatae sunt. Facit, quod inter Hanseaticas ciuitates numerentur, et imprimis Dantiscum inter quatuor metropoles seu *Quartier-Städte* vna est. REINKING. *lib.* 1. *class.* 4. c. 20. n. 53. Hae autem ciuitates omnes sub imperio sunt, non enim subditis licitum fuit, exteris in id foedus recipere. WEHNE. *pr. obseru. verbor. Hansee-Städte.* Ex quibus et maxime nupera citatione patet, quod repetendae Borussiae consilia adhuc in imperio vigeant. Nec refragatur protectio R. Poloniae in Dantiscum. Illa enim subiectioni imperii non praeiudicat. R. Galliae protector Argentorati est: ipsa tamen imperii ciuitas. LIMN. *lib.* 7. I. P. *tit. d. argentor.* Ad 3. et 4. Haec id factum non esse, nec facile fieri potuisse, res ipsa demonstrat, nec vicinos Principes id passuros, probat Danus nupera nauium abductione. Ad 5. dominium continentis non infert ius maris, secundum dicta supra c. 5. n. 42. Ego quanquam alio fine loquantur Antagonistae, puto, saluis iuribus, quae sibi Suecus et Danus in mari Balthico tribuunt, nullum in eo Poloniae regem habere. Ex solida ratione quod nunquam illud mare occupauerit, vel classe vel ratione territorii, ita vt in mari degentes ab eo cogi potuerint, ac si in terra versarentur. Nec vlli actus possessorii demonstrari possunt; facile ergo corruet dominium, cum a possessionibus illud incipiat. l. 1. §. 1. *de acquir. poss.* Nec ex eo solo vt supra c. 5. n. 42. dictum, potest mare occupatum intelligi, quod quis terras possideat, nec animi actus sufficit sed externus actus requiritur, vnde occupatio possit colligi. HUGO GROTIUS. l. 2. c. 3. n. 11. Promittunt

- 566 quidem Poloni Henrico III. Gall. regi electo Poloniae regi, quam primum ad regnum venerit, classem necessariam ad tuendos portus et dominium maris, ditionem regni et prouinciarum, adiacentium, suo sumptu
 567 alere. IAN. IANVSZOWSKY *in lib. 3. stat. P. fol. 109.* Sed promissio haec effectu destituta tantum priuata locutio fuit, quae nihil importat, et quis scit, an reges vicini passuri fuissent, a quorum contradictione
 568 haec res pendet. Attamen possit huic discursui obiici quod haec tam late disputata saltem ius in mari regibus Sueciae et Daniae esse probent, nullatenus vero imminuant R. Poloniae ius iuxta littora Borussiae, quod solum saluum esse cupiat. At responderetur, si in solidum est Polonus Dominus, Danus esse nequit. Prius asseruerunt comitia
 569 regni Poloniae, licet vane, et quidem contradictione, quod illud ius longa possessione continuatum et non interruptum fuerit. Compiler vero discursus necessarii illud tanquam amissum inuectione telonii
 571 reducendum putat. Contra reges dictos ius ab immemoriali tempore non interruptum habuisse, plus quam notum est. *Mar. Balth. pag. 27.*
 572 Praeterea R. R. Suec. et Daniae illud ius in Borussiae littora habuerunt, antequam nomen Teutonici Ordinis notum fuit. Licet igitur hodie (quo iure dictum est) R. Poloniae sibi littora vindicet, nequit tamen
 573 alteri ius tot seculorum spatio firmatum adimere. Falsus id est rex Polon. An. 1632. per legatum Dänhoff, quando petiit vt consilia communificentur, quomodo telonium Suecicum in Pilow regi Daniae aequae vt R. Poloniae praeiudicans tolli possit, vbi promittit, ad R. Daniae
 574 tamen placitum, quod sui foret officii facturum. Hinc summe iniquum esset, si R. Poloniae, propriae confessionis oblitus, iam simile telonium, vtpote regnis et vicinis ciuitatibus noxium, et quod antea ipse detestatus erat, mari in quo nullum ius habet, imponere velit.
 575 Manet ergo verum Dantiscaeorum (licet conqueratur compiler necessarii discursus) essatum, regis et reipublicae regni Poloniae ius siue dominium non longius in mare se extendere, quam quousque equo albicanti pertingere possunt. *Mar. Balth. p. 9.*
 576 Restat, vt de ducibus Pomeraniae, Holfatiae, Megapolis, accolis maris quaedam addantur. Putant enim et hi sibi ius maris
 577 Balthici competere, Pomerani habuerunt olim classes in mari, et bella maritima gesserunt. HELMOLD. *in Chron. Sclau. lib. 1. c. 2.* Megapolitani olim R. Daniae classe vicerunt, et captiuum abduxerunt, de victoria

victoria Rostochii in aede D. Mariae monumentum. Holfatus An.
1635. mens. Nou. incepit cum R. Persiae et Mag. D. Moscouiae con- 579
trahere, vt libera esset nauigatio et merces per Liuoniam deferren-
tur in Holfatiam, legatis dicto anno ablegatis, qui Anno 1639. mense
Aug. reuersi. Sed vt veritatem dicam, de occupatione non constat. 580
Nec de dominio continentis aut iure commerciorum inferri potest ad
dominium marinum. Si classe valuerunt, alteri regum inter se ini-
micis, vel Hanfaticis ciuitatibus auxilium tulerunt, vnde nullum se-
quitur dominium.

In Graecia, Thracia et finitimis Europae locis hodie mari do- 581
minatur Turca, hic enim succedens Imp. Constantinopolitanis ma-
re Aegeum simul cum Ponto acquisiuit, hunc Nigrum, illud Album
mare dicens, et inde se dominum tam Albi quam Nigri maris inscri- 582
bens, vt videre est ex foedere ab Achmete Imp. Turcic. et Henrico
IV. Gall. rege Parisiis contracto Anno 1604. Coriolanus CIPPICVS *d.*
bello Asiat. lib. 2. in reb. gest. Perr. Mocenici Imper. Veneti ait, quod 583
Turca duo munitissima Castella, vbi Hellespontus coit, aedificauit; ad
quae multas bombardas constituit, praefectisque castrorum manda-
uit, si qua naus illis inuitis transire vellet, bombardis fractam sub-
mergerent. Fuit olim Byzantium praemium victoriae, vt qui eo po- 584
tiretur, inter Laced. et Athen. maris dominus haberetur. XENOPHON.
lib. 1. hist. Graec. PEZEL. mellif. hist. p. 52. Vnde etiam omnium ci-
uitatum caput erat. *§. fin. de Satisfat.* Illam nunc nobis ereptam lu- 585
gemus, nos illa destitutos, cum videmus immensas classes, quas ad
frenanda maria ex illa Turca educit. Cui Sclauonia, Dacia, Illyri- 586
um, Carinthia parent, quin habeat in vicina maria ius maris, prae-
sumitur ex situ loci.

Praeter dictos Principes et reges fuit aliquot illustres respu- 587
blicaе in Europa, quae sibi summa iura nauigandi attribuunt. Inter
eas prima est vrbs Venetiae; cui in mari Adriatico alii dominium
tribuunt, quod in mari aedificarit. CONTARENVS *de rep. Venet.* Nam
qui in mari aedificat, facit illud suum. *§. 2. de rer. diu. L. 6. pr. eod.*
Quo respectu etiam Venetos nunquam sub Romano imperio fuisse tra- 589
dit RVIN. *conf. 66. lib. 3. ARNISAEVVS d. iur. Mai. c. 2. n. 4.* Sed ab eo
tempore libertatis initium nactos esse. VIET. *de exemt. concl. 2. ve-*
rum haec ratio non id probat, quod intendit. Nam quamuis is qui 590
in

- in mari aedificat id quod aedificat suum facit, non tamen illa aedificatione statim imperii ius consequitur. ANTON. WAC. *ad l. 2. d. A. R.*
- 591 *D.* Differunt enim dominium et iurisdictio. OLD. *conf. 176.* DEC. *conf.*
- 592 *fil. 528. n. 9.* Quidam illud ex iurisdictione in personas nauigantium deducit. PAC. *de Dom. M. Adriat.* Quod suo modo verum est, vt
- 593 supra dictum *cap. 5. n. 61.* Non nemo quodammodo dominium dicit. ANG. MATHAEAC. *Prof. Patauinus de vi et rat. vniu. iur. lib. 1. c. 36.*
- 594 plurimi dicunt verum dominium esse, et praescriptione iam ab aliquot seculis adquisitum PR. BL. *Ang. ad tit. de ver. dom. et L. 13. de iniur.* FR. DE INGEN. *in epist. ad lib. Vincent. pro Venetis Scripta contra Volenzol. Hispanum.* CAEPOL. *d. S. R. P. c. 28. n. 1.* CARDIN. TVSC.
- 595 *1a. at. in imper. Rom. membr. 25.* Vnde et iura Maiestatis ipsis tribuit ARNS. *d. iur. Mai. d. c. 2. n. 4.* PAVRMEIST. *d. iurisdict. lib.*
- 596 *2. c. 4. n. 38.* et domina et regina maris Adriatici dicitur, sicut eleg.
- 597 epigram. SANAZAR id expressit:

*Viderat Hadriacis Venetam Neptunus in vndis
Stare urbem, et toti ponere iura mari.*

Nunc mihi Tarpeias quantumuis Iupiter artes

Obiice, et illa tui moenia Martis, ait:

Si pelago Tyberim praefers, urbem adspice vtramque,

Illam homines dices, hanc posuisse deos.

- 598 Nec minus venuste OWEN *lib. 2. Epigr. 18.* ad magnificos Venetos:

Imperii emporii (mirum) fundamina vestri

Funditus in fluido sunt solidata salo.

Ne solum mutis habitentur piscibus undae

Aequoris incultas incoluistis aquas.

Orbis in Oceano quae quondam pars fuit, vrbs est:

Natura ante salum quod fuit, arte solum.

Imperio sedem hanc aeterno plus prope vobis,

Quam sibi constantem, constituistis aquam.

Quid mirum? vestram consistere legibus urbem,

Legibus exleges cum teneatis aquas.

- 599 Illud dominium se eo vsque extendit, vt vestigalia mari imponere, CAEPOLL. *d. l. n. 6.* alios eo prohibere, *id. n. 7.* ANG. DE VBALD. *conf. 290.* veniam nauigandi concedere, ANT. PEREGR. *d. Iur. fisc. l. 8.*
- 600 *c. 19.* piscaturam vetare possint. *id. §. 43.* Quamquam vero huic aduerfen-

tur Neapolitani, tamen propria quorundam ICtorum confessio eos redarguit. Veneti sunt domini maris Adriatici ad 80. passuum millia ab aquis Graduntis vsque ad Lauretum oppidum, ait MART. ICTVS NEAPOLITANVS *de Iurisdic. p. 1. c. 33. §. 25.* Flumina et maria appatronata vocat FR. CAPIBLANC. *tit. 14. §. 27.* Idem approbat Pontifex in caussa Venetorum et Anconitanorum, in qua Abbas Neruosiae cui Gregorius V. concilio Lugdun. generali eam commiserat, pro Venetis iudicauit. SELD. *lib. 1. c. 6.* Insigne huius domini est, quod quotannis dux Venetorum, naui Bucentauro vectus, comitante Senatu, Festo Ascensionis DOMINI, Annulo in mare deiecto, ad perpetuandum dominium id sibi verbis quibusdam despondet. *Delic. Ital. in Venet. descript.* PAVL. MERVLA *Cosmogr. P. 2. lib. 4. c. 36.* Fuit olim maior Venetorum potentia, cum Istri, Liburni, Dalmatae, Illyrici ora, insula Cyprus parebant, sed ea variante res humanas fortuna mutata est. PONT. *lib. 2. c. 7.* Cum Venetis de potentia maris LEANDER *d. inc. reip. Venet. diu certarunt Genuenses, qui etiam Ianuenses dicuntur,* CAEPOLL. *d. l. n. 29.* princeps Liguriaie vrbs, TH. BOZZ. *d. Ital. stat. d. censib. art. 16. §. 4.* illudque vsque ad insulam Corsicam extendens. AVTH. *disc. d. Princ. Ital.* Sed vide plur. de Venetorum potentia apud TH. GRASWINK. *in tr. liberta Veneta.*

Inter alios populos liberos non minimi hodie Belgae, olim generali vocabulo Flandri seu Flammenki a primario comitatu dicti. Eorum praecipui Bataui et Seelandi, quos liberam rempublicam habere decretum maiestatis, quod ordines confoederati Ann. 1587. fecerunt, demonstrat, et semper talem habuisse per omnium temporum variationes, deducit HVG. GROT. *in republ. Batau. c. 1. et seqq.* Vnde non aliter, quam sub qualitate liberi populi, cum Hispano inducias facere vouerunt, in quod etiam Hispanus tandem consensit, BAVD. *tr. de induc. Bel. Belg.* licet variis strophis illud hodie eludere attentet. ALEX. PATRIC. *in Mart. bellic. lib. 2.* Belgae dominium maris habent in toto mari Flandrico, ait SELDEN. *lib. 2. c. 29.* Nec dubitandum, quin ipsorum sint interiora Hollandiae maria, veluti *Zuyder-See* et quatenus exteriora Oceanus circa Selandiam, Hollandiam, Frisiam, lambit vt frequentibus sinibus quasi pars terrae intercipitur. Sed hoc non contenti, in nouum orbem penetrant, vbi multas terras et portus sibi sub-

- 614 egerunt, mari ob magnitudinem libero relicto. A paruis initiis studio
 615 rei naualis ad tantam potentiam peruenerunt, vt cuius hodie admi-
 rationi sint. Hodie enim Vnitarum Prouinciarum status cum quali-
 bet repub. vel principatu, copiis, opibus, gloria, potentia, foederibus,
 616 omnique rerum cumulo, quae ad magnitudinem faciunt, certare
 potest. LANS. *in Consul. Europ. cont. Hispan. p. 525.* Scribit GVICCIARD.
in Belg. tit. Holland. iam suo tempore 500. naues Hollandos habuisse,
 inter eas quasdam, quaternas, quinas, communiter ternas corbes in
 617 summo malorum fastigio praetulisse, quasdam 300. et 50. communi-
 ter centenas lastas continuisse. Sed quid hae naues ad numerum il-
 larum, quas hodie sub suo imperio Hollandi habent? Ausim affirmare
 nullum principem vel Monarcham tantum velorum instruere posse,
 618 quam solos Batauos, Attendat quis, quod CASP. ENS. *in hist. Belg.*
 notat, in Hollandia quotannis circiter millenas naues construi, ocea-
 no sulcando aptas, quarum singularum nuda fabrica et materia sine
 619 armamentis binis constet aureorum scutatorum millibus. Nouimus,
 quod Daniae rex ob iniuriam, legato suo Caio Rantzouio illatam, An.
 1587. sexcentas naues vna vice per Cimbricum fretum nauigantes de-
 620 tinuit. METERAN. *in hist. Belg. par. 1. lib. 14.* Amstelodamum, pri-
 mariam Belgii et fere Germaniae urbem, tot vnico saepe die ex diuer-
 sis oris et regionibus appellunt vela, quot annus integer dies comple-
 621 ditur. ISAAC. PONTAN. *in hist. urb. Amstelrod. lib. 2. c. 19.* Si quis
 veroyam omnes naues illas, quae ex lacu Fleui et Mosae ostiis in Scotiam,
 Angliam, Galliam, Hispaniam, Lusitaniam, Norwegiam, Italiam,
 Aegyptum, Moscouiam, Turciam, veteris denique et noui Orbis in-
 622 fulas soluunt, enumerare velit: is maritimam Hollandorum potentiam
 admirabitur. Hae naues non solum summam auctoritatem Hollandis
 conciliant, sed etiam omnibus necessariis rebus sic instruunt, vt nul-
 623 lius rei defectus ibi animaduertatur. Ipsa Hollandia terra est frugum
 experts, sabuli plena, praeterque pascua nihil habens, quod incolis
 suppeditet, cum interca naues ex omnibus mundi portibus tantam co-
 624 piam auri et argenti, frugum, vini, aliarumque necessariorum rerum
 importent, vt Peruuianas venas, Siciliae agros, Galliae vineta hic qua-
 si renasci videantur. Non immerito ergo IOSEPH. SCALIG. *in admi-
 randis Bataviae sic Doufam* affatur:

*Ignorata tuae referam miracula terrae,
 Doufa, peregrinis non habitura fidem.
 Omnia lanitium lassat textrina Minerua:
 Lanigeros tamen hinc scimus abesse greges.
 Non capiunt operas fabriles oppida vestra;
 Nulla fabris tamen haec ligna ministrat humus.
 Horrea triticeae rumpunt hic frugis acerui;
 Pascuus hic tamen est non Cerealis ager.
 Hic numerosa meri stipantur dolia cellis;
 Quae vineta colat, nulla putantur, habet.
 Hic nulla, aut certe seges est rarissima lini;
 Linifici tamen est copia maior ubi?
 Hic mediis habitamus aquis; quis credere possit?
 Et tamen hic nullae, Doufa, bibuntur aquae.*

Voluit quidem PONTVS HEVTERVS in *su. hist.* vt Flandrorum nauigationes extolleret, Hollandos deprimere, et illos his in hac arte praeferre. Sed contrarium a tempore Tiberii ex Taciti annalibus et comitum historia, aliisque monumentis deducens MARC. ZVER. BOXHORN. in *apolog. pro nauigat. Hollandor.* egregie eorum gloriam contra Flandros vindicat. 625

Heluetiorum terra celeberrimis Europae fluminibus, Danubio, Rheno, Rhodano originem dat, et inueniuntur hic amplii lacus. In tanta tamen aquarum copia hic rarae naues, cymbis tantum in Liburnicarum modum vtuntur, nec nauigant, nisi vento secundo, obliquare sinus nesciunt, remis fere adsident. Regio etiam montosa ventos arcet, vnicum nauigationis praesidium. DAN. HEREM. *de Heluetior. rep.* Interim iurisdictionem fluminum et vectigalia sibi reseruant, quod de Bernatibus SIML. *lib. 1. de rep. Heluetior.* BODIN. *l. d. Rep. 9.* testatur. 626

Praeter enumeratas mundi partes adhuc aliam Geographi ponunt, quam Americam a Vesputio Americo, THVAN. *lib. 1. hist.* nominant, vel nouum orbem propter nuperam ipsius inuentionem. Hunc an primus detexerit Columbus, infra dicitur *part. 2. c. 3.* Hoc certum, quod sumptis et exoratis nauibus tres nauigationes eo feliciter instituit, et demonstrauit, restare adhuc alium, qui occupari possit, orbem. Vid. elegant. BENTZON. in *lib. d. hist. nou. orb.* Praecipui post hunc 627

- 630 inter Hispanos fuerunt Ferdinandus Cortesius, Blasus Nonius, et
 631 Megullanes. Cortesius in postremum occidui littoris sinum delatus,
 ad Mexicana regna terrestri itinere contendens, subactis Indis,
 632 Themistitana vrbe potitus est. 10v. *hist. l. 34.* Nonius diu Pariaeterrae
 et Darienae regionis littora legens, reperit Isthmum ad Vrabanum
 sinum, quo duo maria ingentia dirimuntur. 10v. *hist. lib. 14.* Ma-
 633 gelanes alterum Dariae terrae litus in orientem obuersum quinque
 nauibus percurrit, et legendo oram praeteruectus lineam
 Capricorni, nec multum inde prope ad Antarcticum circulum
 et ad ipsam Aequatoris lineam Moluccas quaeritans, immensas Insulas
 Iauanem, Peruam, et Subutham inuenit. GERHARD. MERCAT. *in de-*
 634 *script. fret. Magell.* Hos sequuti sunt Alphonsus Ninus, Barth. de
 Casis, Francisc. Bizardus. BENZ. *lib. 3.* SCHROET. *in descript. Americ.*
 635 Et cum iam certo constaret, superesse nouum orbem, Hispani sedulo eniti
 coeperunt, vt eum suae sphaerae, quam in insignibus habent, ac-
 636 commodarent. Nec minus aliae gentes expeditiones in Americam,
 637 finitimas insulas et loca instituerunt. Inter quas ex Anglis celebres
 sunt Franc. Drake, Thomas Candischius, Rein. Granville. SCHRÖ-
 638 TER *d. l.* Ex Gallis Nicolaus Durandus, Dom. Gurgius. THVAN. *lib. 7.*
 Iohannes Ribaldus, cuius ductu famosa illa expeditio in Floridam susce-
 639 pta. BENZ. *in descript. expedit. Florid.* Ex Germanis Iohannes Stade, Hen-
 640 ricus Schmidt, SCHRÖTER. *d. l.* Ex Belgis Oliuerius de North, aliique ce-
 641 leberrimi nautae. METER. *lib. 14. part. 1.* Quanquam igitur omnes po-
 puli eo nauigent, tamen vindicant sibi Lusitani illud mare, quod duos
 Orbes interiacet, tantis spatiis discretos, vt plurimis seculis famam
 642 sui non potuerint transmittere. Quod si Castellanorum qui in eadem
 causa sunt, portio accedat paruo minus omnis Oceanus duobus
 populis mancipatus est, aliis tot gentibus ad Septentrionum redactis
 643 angustias. Ita enim aiunt diuifisse Pontificem Alexandrum VI. per li-
 neas graduum coeli, vt quaecunque reperirentur a parte Orientali,
 essent Portugalesium; a parte Occidentali, Castellanorum et regis Ca-
 tholici; ita finienda: vt linea polo arctico ad antarcticum ficta, quae
 distaret a qualibet insularum (vulgo de los Azores y capo verde) cen-
 tum leucis versus occidentem et meridiem, res donata terminaretur.
 LAERT. CHEROBIN. BVLLAR. *tom. 1. pag. 399.* HIER. DE MONT. *tr. d. fi-*
 644 *nib. reg. c. 7. 8.* Hodie Hispani, successores Regum Castiliae et Por-
 tugalliae

rugalliae, sibi eas prouincias asserunt, et hac de causa se inuitis nemi-
 nem eo nauigare debere, aut mercaturam cum distitis illis populis
 exercere, operose contendunt. Maximis animi motibus, et scriptis 645
 hinc inde emissis, hoc agitatum Anno 1608. cum de pangendis indu-
 ciis inter prouincias Belgii Hispano subditas, et Confoederatas, quae
 ab eo descuerant, ageretur. Vt plurimum hoc vrserunt Hispani 646
 Pacificatores, vt Hollandis liberam illam nauigationem extorquerent,
 et sibi tanquam concreditum partum seruarent. BAUD. *lib. 2. d. induc.*
bell. Belg. METER. lib. 28. histor. belg. part. 2. At Hollandi huic postu- 647
 lato consentire noluerunt. METER. *d. 1.* Vnde quaestio suborta, an
 iure Hispani hoc postularent? Quibus affirmantibus se opposuerunt
 Hollandi, et feliciter eorum causam suscepit HVG. GROT. *tunc tem-*
poris aduocatus Fisci Holland. et Westfrisl. in libell. d. liber. Mar. Vbi
 argumenta Hispanorum dextre dissoluit. Tria sibi Hispani compe- 648
 tere dicunt. Indiarum dominium, ius nauigandi solum, mercatu-
 ram aequae, tali etiam ratione, vt reliquos populos arcere promiscuo
 vsu iure possint, et quidem iisdem titulis hanc suam opinionem de-
 fendunt. De his iuxta ductum HVG. GROTII paucis agemus. Pri- 649
 mum quod attinet scilicet dominium: hoc Hispanis ideo competere
 nequit, quia nemo est dominus eius rei, quam nec ipse vnquam,
 nec alter ipsius nomine possedit. Habuerunt et habent istae insulae 650
 suos reges, suas resp. suas leges, sua iura. Lusitanis mercatus, vt a- 651
 liis gentibus conceditur, itaque tributa pendunt et ius mercandi ex-
 orant, aperto signo, Dominos se non esse, sed vt exteros aduenire.
 Et quia dominium sine titulis esse nequit, aliud enim est rem habere 652
 aliud ius ad rem consequendam, videndum saltem an hos Lusitani
 possint ostendere. I. Asserunt inuentionem. Verum inuenire non 653
 est oculis vsurpare, sed si res mobilis, apprehendere. *l. 13. C. de fidei.*
si immobilis, custodia sepire. l. 3. §. 3. in fin. d. acquir. poss. At prae- 654
 sidia illic habent nulla Hispani, et repertio satis refellitur, quod iam 655
 olim Taprobanes, PLIN. *lib. 6. c. 22.* vti et Indi noti Romanis fuerint.
Impiger externos currit Mercator ad Indos. 656
 HORAT. *lib. 1. epist. 1.* Praeterea inuentionio nihil iuris tribuit, nisi in re quae
 ante inuentionem nullius fuit. *l. 3. d. A. R. D. §. 18. eod.* At Indi publice
 et priuatim rerum possessionumque suarum dominium habuerunt.
 BENTZO *d. nou. orb. per tot.* II. Donationem Pontificis allegant. Ast 657
 illa

- 658 illa subsistere nequit sine traditione, quae hic nulla §. 40. d. R. D. nec
 659 Pontifex potest res alienas donare. l. 9. d. Donat. l. 14. C. eodem. Vu-
 660 de Attaliba venuste dixit, Papam insigniter fatuum et impudentem esse oportere, quod aliena tam liberaliter largiretur. BENTZ. de occu-
 661 patione lib. 3. c. 3. Immo ipsi Pontificii, qui Papae summam potestatem agnoscunt, eam restringunt in ordine quoad spiritualia, et nullatenus ei ullam competere in populos extra ecclesiam. Et hoc respectu hunc titulum Theologi Hispani, ut iniustum, carpunt. VIET. de Ind. pag. 1. n. 28. AYALA lib. 1. c. 2. Tom. 22. quæst. 66. III. Belli ius
 663 nominant. At illud locum non habet, nisi iure praedae i. e. post occupationem, quae hic deficit, et cum plerisque gentibus, quas Hollandi acceperunt, id temporis nullum fuit Hispanis bellum. Immo nec
 664 praetextus belli hic sunt. Proponunt quidem infidelitatem iustam belli causam esse. HIER. DE CAEVOLL. in spec. com. opin. qu. 906. n. 107.
 667 CARD. TVSC. p. 1. concl. 34. n. 33. Vnde et Hispanos Moyses Iosuae exemplo defendit CAMPAN. de Hispan. Monarch. c. 6. fol. 21. putans, Indos fuisse extinctos prouidentia singulari diuina, ut olim Cananaeos,
 668 Amalekitas &c. Sane ut nunc Hispani, ita olim Iudaei, communes
 669 orbis praedatores habiti fuerunt. Nam PROCOP. in Vit. Belis. testatur, se in Mauritania, Africae prouincia, vidisse quasdam columnas inscriptas his litteris: Nos Maurisii, qui fugimus a facie Iesu, latronis, filii Naue BESOLD. disc. polit. de incement. imper. c. 3. n. 5. Me Hercule quam pie, sancte! Quo praecepto CHRISTVS hoc mandauit?
 671 quae arma in conuertendis gentibus adhibuere Apostoli? Non est fides ex numero illarum rerum, quae cogi, sed quae suaderi debent. Infidelitas et religionis diuersitas non est causa, populum, a nostra iurisdictione et imperio remotum, aggrediendi. COVARR. in c. peccat. §. 10. HAENON. disp. polit. 7. th. 5. BESOLD. de increm. imper. c. 3. n. 3.
 672 Quod Euangelium miseris illis homunculis annunciatum est? Lex Hispanica, quam sanguine Draconis scripam sic B. COSA refert, audita est. Cacici et Indiani huius loci: vobis omnibus notum facimus,
 673 vnum esse Deum, vnum Papam, et vnum Regem Castellae, qui harum rerum est Dominus, statim accedite et auctoramentum Lege
 674 Clientelae inite. Sumpsit lubido dominandi vnicum hoc pallium, cum tamen religio populo inuito obtrudi nequeat, nedum quis cogi, ut, quod non credit, credat tamen. ARN. CLAPM. d. Arcan. verp.

resp. lib. 4. c. 21. Voluntarium militem elegit CHRISTVS, *C. non est,* 675
qu. 1. non coactum. Vere ergo TERTVLIANVS ait, hoc ad irrele- 676
 giositatis elogium concurrat, adimere libertatem religionis, et inter-
 dicere opinionem diuinitatis, vt non liceat mihi colere, quem ve-
 lim, sed cogar colere, quem nolim. Nec perinde animis imperari 677
 potest, vt linguis. CVRT. *lib. 8.* Coactus qui credit, non credit, sed 678
 credere se simulat, vt malum euitet. Qui mali sensu aut metu ex- 679
 torquere assensum vult, eo ipso ostendit, se argumentis diffide-
 re. GROT. *lib. 6. Relig. Christian. pag. 314.* Et quis sanctiores factos 680
 Indos putabit? Historiae exempla in summam desperationem inciden- 681
 tium abunde referunt. BENTZO. *d. occ. nou. orb.* Nouimus, Indiani 682
 cuiusdam agonizantis responsum, monacho datum, nolle se coelum
 petere, sed potius inferos, ne sibi domicilium cum gente crudeli
 (κακόλυκας liberos intellexit,) commune esset. B. CASA. *d. l.* Quem 683
 auctorem licet mendacii conuincere soleat *Auctor des Lermbläfers fol.*
78. tamen idem concordi cum eo ore effatur LEONHARD. APOLL. 684
hist. Peruu. lib. 4. pr. Omittimus, quod in multis partibus religio-
 nem Lusitani non promoueant, solum lucro intenti, quod et Hispani
 Scriptores testantur, non miracula sc. non signa audiri, non exem-
 pla vitae religiosae videri, sed scandala et impietates. Et sane, qua 685
 fronte tam ingens pretium factae conuersionis poscent? fides non tol- 686
 lit ius naturale aut humanum, ex quo dominia profecta sunt. Immo
 credere, infideles non esse rerum suarum dominos, haereticum est, 687
 et ob hoc ipsum eripere illis, furtum et rapina. VICT. *de Ind. pag. 1.*
n. 4. 5. 6. Vnde et in Hispania a Theologis Dominicanis decretum, 688
 et a Carolo V. approbatum, sola verbi praedicatione, non bello, Ame- 689
 ricanos ad fidem traducendos. Turpius se prostituunt, quando IV. 690
 terram pro derelicto se occupasse effutiant. Credo sane, Indos nul-
 lius fuisse, vel rerum suarum dominium pro derelicto habuisse, et illud
 reliquisse. Probat hoc cum Papa ex litteris donationis Constantini- 691
 ana. Mexicum, Peruua nonne tenebantur a propriis dominis?
 Cum ergo iure naturali iniquum sit, quemquam sua re sine facto spo- 692
 liari: *Leg. 2. d. R. I.* Quis Hispanos recte fecisse putet? Non posse 693
 duos esse possessores vnus rei in solidum VLP. *in L. 5. commod.* do-
 cet: necesse ergo fuit, vt Erinacio Hispano Indi vi adacti alicubi ce-
 derent. Quadrat in Hispanicos latrones elegans effatum liberioris 694
 cuius-

cuiusdam latronis ad Alexandr. Magn. scilicet se quia vno Myoparone mare infestum haberet, latronem; illum, quia orbem terrarum,
 695 Imperatorem vocari. CVRT. *lib. 3.* Scythae hoc Alexandro M. ita exprobrant. Si Dii habitum corporistui auiditati parem voluissent, Orbis te non caperet, altera manu orientem, altera occidentem teneres. CVRT. *lib. 9.* Quid nos verius de Hispano? Cui non vnus sufficit orbis, sed suum Regnum ad omnes plagas mundi extendit, vt nunquam solis occasum videat. LANS. *proc. Hisp. 303.* Sed quo iure? Indico. Quale hoc? remota iustitia, sunt regna nil, nisi magna latrocinia. AVGVSTIN. *de ciuit. Dei lib. 4 c. 4.* Denique quomodo donatio cum occupatione rei, quae nullius est, aut pro derelicto
 696 habita stare potest? Suavis hic contradictio. Nam id, quod meum est, amplius meum fieri nequit: *l. 14. §. fin. de except. rei iud.* nec sicut ex pluribus causis nobis deberi, ita idem potest esse nostrum. *L. 159.*
 700 *d. R. I. l. 3. §. 5. d. acquir. possess.* Verae igitur sed iniustae huius acquisitionis causae sunt profunda cupido imperii et diuitiarum.
 702 SALVST. *in Fragn.* Atque id in magnis animis et ingeniis plerumque contingit. CIC. *I. de offic.* His pulcrum videtur ex omni occasione quaerere triumphum. PLIN. *in Panegy.* Apparuit hoc in Hispanis, qui nihil aliud nisi aurum Indicum et Peruvianum quaesuerunt. Hoc Hathucius, Dynasta quidam, Hispanorum manus fugiens,
 704 his verbis expressit; quoddam adorant auarum numen, cuius cultui vt satisfacere possint, a nobis multa poscunt et hoc vnum vnice agunt, vt nobis libertatem et vitam eripiant. BARTH. CASA *de crudel. Hispan. in Ind.* PIERRE MATTHIE *lib. 1. de l'Histor. de Franc. narr. 4.*
 705 BESOLD. *de increm. imper. c. 3. n. 5.* Vim igitur ad Indiam Hispani ferunt, non ius, sicut in summa fortuna illud aequius, quod validius: et sua retinere priuatae domus; de alienis certare regius labor est. TACIT. *15. annal.* Nec tamen haec vis ius asserit, non tam quia iniusta est, sed quia contraria vi repellitur, et vix annus labitur, quo Hollandi non classes Hispanicas disciunt, vel partem praedae capiunt.
 707 Vnde etiam Hollandos possumus istius maris vel terrae dominos dicere, cum rursus Hispanos iniusta possessione quotidie exturbent. Nihil
 708 ego inuenio, quod respondere possit Hispanus, cur quaedam loca in India possideat? quam quod praedones solent, possideo, quia possideo.
 709 *l. 12. d. petit. hered.* Secundo dicunt, mare suum esse, ideo, quod illud
 710

r. ante alios nauigauerint, et sic occuparint. At primum falsum est, 711
 vt inferius *part. 2. c. 2. et 3.* pluribus dicetur, et nihil magis ridicu-
 lum, quam ante alios nauigasse, et viam quodammodo aperuisse, hoc
 vocare occupare. Et nonne omnem partem etiam terrae quis primo 712
 ingressus, si eam occupauit, iam omnes reliqui excludentur? Quin et
 illi, qui terrarum orbem circumuecti sunt, totum sibi oceanum ad- 713
 quisuisse dicendi erunt? Sed nemo nescit, nauem, per mare trans- 714
 euntem, non plus iuris, quam vestigii, relinquere. Iam quomodo de- 715
 monstrant possessionem Lusitani? Quia enim prima occupatio res pro-
 prias fecit, idcirco imaginem quandam dominii praefert, quamuis ini-
 iusta detentio. At Lusitani mare nunquam praediis cinxerunt sicut 716
 terram, vt in ipsorum potestate esset, quos vellent, excludere? Ideo
 etiam non limitibus, aut natura aut manu positis, sed imaginaria linea 717
 se tuentur, quod si recipitur, et dimensio talis ad possidendum valet,
 iam dudum nobis Geometrae terras, astronomi etiam coelum eripuis-
 sent. Vbi igitur est ista, sine qua nulla dominia coeperunt, corporis
 ad corpus adiunctio? *L. 1. et §. 21. d. acquir. poss.* Est enim in 718
 mobilibus quaedam limitatio necessaria, quae dominia distinguat. *l. 5.
 de iust.* Apparet igitur in nulla re verius doctores loqui, quam hac, 719
 quod mare, quia incomprehensibile sit, non minus quam aer nullius
 populi bonis possit applicari. IOH. FABER. *in §. 5. d. R. D.* Scite er-
 go HVG. GROTI. *lib. d. mar. libero c. 5.* ait; in tanto mari si quis vsu 720
 promiscuo solum sibi imperium et dominationem exciperet, tamen
 immodicae dominationis adfectator haberetur: si quis piscatu arce- 721
 ret alios, insanae cupiditatis notam non effugeret. At qui etiam
 nauigatum impedit, quo nihil ipsi perit, de eo quid statuemus? cer-
 te quae in re priuata inuidia est, in re communi non potest non esse
 immanitas. Improbum enim, quod naturae instituto et Gentium con- 722
 sensu meum est, id te ita intercipere, vt ne vsu quidem mihi con- 723
 cedas, quo concesso nihilominus tuum id sit, quod antea fuit. At
 dicat quis, intermissam nauigationem primi repararunt, et reliquis 724
 gentibus Europaeis ignotam ostenderunt? At nulla inde consequentia
 ad dominium. Si enim fecerunt gratificando inde reliquis populis, 725
 merito exinde gloriam immortalem promeruerunt, qua contenti fue-
 runt rerum magnarum inuentores. Si quaestus ante oculos fuit, lu- 726
 crum, quod semper maximum est in praeuertendis negotiationibus

727 illis sufficere debuit. Si vero ideo praeiuerunt, ne quisquam seque-
 728 reretur, gratiam non merentur, cum lucrum suum respexerint, lucrum
 729 autem suum dicere nequeunt, cum eripiunt alienum. Neque enim
 730 illud certum est, nisi iuissent Lusitani, iturum fuisse neminem. Sub-
 731 sequa enim aetas ostendit, cum artes feliciter oriebantur, quantum
 732 Veneti, Galli, Angli, Germani, Bataui hac in re valeant. Praeterea,
 733 qui mare subici posse concedunt, solent illud ei attribuire, qui pro-
 734 xima iuxta littora habent. At Lusitani in immenso illo tractu, paucis
 735 praesidiis exceptis, nihil habent, quod suum possint dicere, et licet ma-
 736 re possideant, nihil tamen de communi usu diminuere possunt, dum
 737 si piscatura prohiberi possit, nullo modo nauigatio, per quam mari nihil
 738 perit. Docent quoque leges Hispanicae, non impetrata venia in ma-
 739 ri nauigare licere. RODER. ZVARI. *Hisp. in conf. 2. d. vs. mar. 3. Part.*
 740 *tit. 28. lib. 10. 12.* II. Argumentum sumunt a donatione pontificia.
 741 Verum haec iure nulla, tum quod res, quae non est in commercio,
 742 ut mare, donari non possit, tum quod Papa in sua potestate non ha-
 743 buit, et si (concesso hoc) ut regale pontificatus alienare non potuerit,
 744 tum quod nauigatio ad quaestum et lucrum spectet, quod negotium
 745 seiunctum a pietatis et religionis causis. Et qui contra naturam dis-
 746 ponere potuit, et totius mundi ius aliis populis eripere, solis Lusita-
 747 nis vero et Castellanis concedere? verisimile est, eum pontificis ani-
 748 mum fuisse, ut Castell. et Lusitan. inter se certamini intercessum volue-
 749 rit, aliorum autem iuri nihil imminutum. III. Argumentum sumunt
 750 a praescriptione, nulla ratione: nam illa inter reges vel populos libe-
 751 ros non habet locum, maxime si ius naturale, ut hoc casu, obstitit. Non
 752 enim vii capiuntur, quae in bonis esse nequeunt, deinde quae possi-
 753 deri vel quasi possideri non possunt, unde et loca iuris gentium pu-
 754 blica. *l. 45. d. vsucap.* Sicut alias res populi huic iuri exemptae sunt.
 755 *l. 7. C. de oper. publ. l. 9. C. de aquaeduct. l. 2. d. via publ. et itinere.*
 756 Et haec obtinent etiam in immemoriali. Vbi enim lex omnem prae-
 757 scriptionem tollit, et hanc submouet, et quia talis priuilegio quodam
 758 valet, nullus Dominus generis humani est, qui ius illud aduersus o-
 759 mnes vni homini aut populo potuisset concedere. Qui enim re com-
 760 muni utitur, ut communi vti videtur, nec magis praescribere, quam
 761 fructuarius potest vitio possessionis. Denique ius nauigandi, sicut res
 762 merae facultatis, praescriptioni non subiacet. Requiritur etiam in
 763 imme-

immemoriali non folius temporis lapfus, fed conftare oportet, famam
 rei a maioribus ad nos transmiſſam, ita vt nemo ſuperfit, qui contra-
 rium viderit, aut audierit. Haec ceſſat hoc caſu. Etenim primi 750
 Oceani vltiora ſcrutati Luſitani Anno 1477. viginti poſt annis ſub re-
 ge Emanuele Promontorium bonae ſpei praeter nauigarunt. Caſtellani
 Ao. 1519. circa Moluccas Luſitanis ambiguam poſſeſſionem fecerunt.
 Ambobus Anno 1595. Bataui. Hinc Angli, Galli, Veneti &c. Nec
 dubium, quin Africani et Aſiatici idem fecerint. Quae omnia de- 751
 monſtrant interruptam poſſeſſionem. Quod vero de praefcriptione,
 idem etiam de poſſeſſione dicendum eſt, id quidem uſurpatum, ſed
 nullo iure, l. 13. §. fin. in fin. de Iniur. conſuetudo enim iuri naturali 752
 aduerſa corruptela potius eſt, nec legi perpetuae, cum ius poſitium
 fit; obrogare poteſt. GROTI. de mar. libero c. 7. Tertium quod aſſe- 753
 runt, eſt mercatura, et quidem iisdem titulis quibus priora: I. quia
 occupauerunt: male. Commercia enim ſunt iuris gentium, 754
 quod cauſam naturalem ſub ſe habet, quae tolli nequit, et ſi poſ-
 ſet, ab gentibus omnibus vt fiat, neceſſe eſt. Tum ius mercan-
 di incorporale eſt; quod adprehendi nequit: et licet primi cum 755
 Indis commercia habuiſſent Luſitani, (quod tamen falſum,) nullum 756
 inde ſpecialius ius haberent. Neceſſarium enim, vt inter multos v-
 nus ſit primus. Nihil valere II. poteſt Pontificis conſeſſio: cum, 757
 quod ſuum non eſt, concedere nequeat: et haec res non eſt fidei, 758
 ſed quaerſtum et lucrum ſpectat: et quomodo Pontifex Indis, vtpote 759
 ſibi non ſubiectis et extra eccleſiam degentibus, ius ſuum adimere 760
 poteſt? Quomodo ius naturale immutare? idem dicimus III. de prae- 761
 ſcriptione, quae hic ob defectum tituli et bonae fidei deficit, nec
 tempore alienari poteſt, ob rationes ſupra adductas, quin illa quaſi 762
 poſſeſſio non ex proprio iure contigiſſe videtur, ſed ex iure commu-
 ni, quod ad omnes aequaliter pertinet. Nec quod alii populi ne- 763
 glexerunt commercia cum Indis, gratia Luſitanorum factum, ſed quia
 ſibi expedire crediderunt. Ergo adhuc facere poſſunt, cum rei me-
 rae facultatis non praefcribatur. Nec enim, quod libere feci, facere 764
 cogor, nec quod non feci, omittere: Et ne infinito quidem tempore 765
 effici poteſt, inquit VASQVIVS qu. Illuſtr. 89. vt quiddam neceſſitate
 potius, quam ſponte, factum videatur. Probanda ergo fuit Luſitanis 766
 coactio, quae tamen iuri naturae contraria, nec perpetua, nec quoad

- omnes gentes obtinuit, et a Venetis, Anglis, Gallis &c. satis feliciter
 767 interrupta. GROT. *c. 11.* Queruntur quidem Lusitani, sibi inuerti lu-
 768 *l. 55. d. R. I.* etiam si per consequens alterius damnum adfit. *l. 26. d.*
 769 *damn. infect.* Et quis lucra solis Hispanis promisit, ut totius orbis mo-
 770 nopoliū haberent? Saluum illis mare manet, quo cum aliis genti-
 770 bus contenti esse possunt. Hinc Batauis GROT. suadet *cap. 12.* ut qua
 pace, qua induciis, qua bello, suum ius tueantur, fiducia felicitis euen-
 tus, quem aequitas et iustitiae causa promittit. Et his moti ordines
 771 confederati Belgii Anno 1608. in iniqua illa postulata de intermitten-
 772 da Indica nauigatione consentire noluerunt. Non solum, quia contra
 ius gentium erant, sed quia fundamentum reipubl. et vires tenta-
 tae, quae in sola Indica nauigatione saluae recumbunt, et magnis diui-
 773 tiarum cumulis, exinde acquisitis, sustentantur. Nec deerant fidi La-
 contes, qui Danaum insidias patefacerent, hac spe et sine remitti iu-
 ra imaginariae Maiestatis, ut subdola pace, fallaci titulo, praecipuo
 fundo sui patrimonii despoliarentur. BAUD. *lib. 2. d. induc. bell. Belg.*
 774 Declarabant quoque Mercatores Indiae orientalis quasi in rationario
 imperii 160. naues milite et annona instructissimas quotannis emitti in
 Indiam, inde immensos reditus capi, omnes nautas eo beneficio su-
 stentari, qui fame perituri essent, vel occasiones seditionis mouendae
 quaesituri. BAUD. *lib. 2. p. 132.* EMAN. METER. *Hist. Belg. part. 2. lib. 38.*
 775 Vbi elegantem discursum de Indica nauigatione, a Collegio Orienta-
 776 lis Indiae institutum, immiscet. Eius haec breuis summa est. Inci-
 piunt commercia esse signum amicitiae et pacis, ea inter hostes ad-
 mitti, et inauditum, ut in tractatibus pacis commercia excludantur,
 777 ob quorum libertatem plerumque iniur. Si igitur India abstinend-
 dum, sequi iam hostes declaratos Hollandos, si forsitan ibi reperiantur,
 778 et negotiari velint. Nec posse se defendere, adempto per pacta iure se
 779 tuendi. Hoc autem non pacem prae se ferre, sed pernicialem dolum,
 quo inducantur Hollandi, ut sponte renuncient, hinc enim securius
 780 posse opprimi ab his, qui dum tractant verbotenus, pacem; re serui-
 tutem minentur, quasi liberrima voluntate negotiationem abdicanti-
 781 bus. Hac ratione statum Prouinciarum miseriorem pace futurum,
 782 quam bello fuerit. Impudentiam summam esse, ut Hollandi, qui
 ex Oceano vicitant, et in nauigandi arte omnes populos praecellunt,
 relin-

relinquant illud studium, et maxima parte Oceani abstineant, cui propemodum soli geniti sint. Maxime cum in eo pelago vel iis terris nihil iuris Hispano sit, mari natura libero. Esse vnicum totius reipublicae fulcrum, cui in mediis bellis haecenus innixum, et quo Deus vsus ad conseruationem eius. Hoc sublato, et potentiam diminutum iri, cum quantum de mercatura abscedat, tantum etiam vrbi- bus authoritatis, et fore, vt breui reipublicae pernicies tam diligen- ter haecenus conseruatae, appropinquet. Nautas enim esse Batauos, nec terram prouentum dare tot incolis, nec singulos habere tantum aeris, vt viuere possint de redivis. Tantum igitur decedere reipu- blicae, quantum amittitur in India. Res aperta. Deductio collegii Indiae Orientalis monstrat, hoc anno quadraginta naues cum quin- que millibus armatorum ibi esse, vnde spes lucri vsque ad tres auri tonnas exspectatur. Mercaturam in Guinea constare viginti nauibus, et quater mille viris, et quotannis in ea verti duodecim tonnas auri. In occidentalem Indiam nauigarunt hoc anno centum naues cum mil- le octingentis armatis, qui quotannis in naulo et sale percipiunt plus, quam decies centena millia Florenorum. Negotiationem coriorum bouinorum in Cuba et Hispaniola quotannis cum viginti nauibus et quingentis viris exerceri ad octo millia florenorum: Breuiter. An- nuos redivis esse, quater centies et tricies centies mille florenorum. Commercia in aliis regionibus ad medietatem non adscendere, vnde facilis computatio, si hoc decedat, quantum pereat reipublicae, haecenus ex solis aquis sustentatae. Et licet quiuis mercator sui lucri gra- tia tranet Oceanum, immensum tamen exinde reipublicae accrescere, cum illa ex multitudine incolarum potentia et diuitiis augeatur. Pri- uatos quidem commercia exercere posse extra Hollandiam, sed rem- publicam non posse consistere, si incolae deficiant. Praeterea naues in mari, etiamsi priuatorum sunt, tamen iustam classem conficiunt, qua possunt reprimi obnitentes. Et quidem sine sumtu reipublicae, cum priuatim a mercatoribus alantur, vt subsidio possint esse reipu- blicae si opus fuerit. Hac ratione potentiam rerumpublicarum ma- ritimam non ad reliquarum diuitias censerit, sed proportionem fieri ad mercaturam, quantum ea valeat. Hispaniae ergo regis oblatio de maiesate donum est veneno illitum, quo attentet inescare, sicut au- reo vellere principes donare solet, vt citius opprimat. Sublata enim

783

784

785

786

787

788

789

790

791

792

793

794

795

796

797

798

799

800

801

802 potentia maritima, impune pacem rumpet. Hoc fatentur ipsi
 Hispaniae legati, non amore pacis, sed metu, ne Indiam per-
 803 dat, regem pacem offerre. Tenendus ergo hic gladius quo
 coerceri possit, ne postea pacis cancellos transiliat. Principes
 804 enim rationes et consilia temporis accommodant, quod si rebus
 gerendis aptum occurrit, licentius rumpunt, quam sanctius promi-
 805 serunt. Et hoc statim futurum, cum semel India relicta et collegia
 806 mercatorum translata alio. Serio reuocabimus amissa, oppressis semel
 807 ab Hispanis Indis, qui etiam nostram perfidiam accusabunt, quod ob-
 808 liuiscetes pactorum eos deseruimus. Foedius nihil posse excogitari,
 quam eos sine auxilio relinquere, qui nostri lucri gratia Hispanum
 809 sibi hostem fecerunt. Amicos prodere et praedae exponere, animi
 810 est signum detestabilis. Qua fronte possunt tot nautae, qui suo sangui-
 811 ne nobis libertatem pepererunt, relinqui indefensi? quomodo illis
 812 commercia iure naturali debita adimi? Hoc praemium esse partae li-
 bertatis, bellatores nautas, qui regem Hispaniae, propria legatorum
 confessione ad pudendam Maiestatis renunciationem coeperunt, sper-
 813 nere. Auertat hoc DEVS, ne plus quam viginti mille homines contra
 nos excitemus vindices libertatis, nos dantes ipsis in praedam, quos
 814 turpi prodicione perdere voluerimus. Nostri maiores bella gesserunt
 ob tutanda commercia, quorum tamen reditus tunc temporis non va-
 lorem nauium, quae modo in India sunt, aequarunt. Stultum est
 815 pati, vt a duabus mundi partibus excludantur adhuc hosti potentia
 praeualentes, et quidem sub nomine pacis, reuera doli. Nimis care
 816 constaret titulus libertatis, et loco honoris compedes et vincula acci-
 peremus, vnde nobis foris et domi infame opprobrium. Incolae ira-
 817 scentur, si, ademtis commerciis, secedere cogentur in alienas terras.
 818 Foederati et amici fidem culpabant, quippe visuri, proditos Indos
 et ciues. Imo parum nos curabunt imminuta potentia maritima, qua
 819 hactenus illis et nobis profuimus: Si non et Turcae dabimus occa-
 820 sionem rumpendi cum nobis icti foederis. Illud inane est dicere, nos
 debere contentos esse commerciis, quibus fuimus vsi ante bellum.
 821 Hoc enim est quod quaerunt, vt eius tantum simus potentiae,
 qua tunc valebamus, vt citius opprimi possimus. Aequè fun-
 822 damento destituitur, quod ante bellum non nauigauimus ad In-
 dos.

dos. Sufficit enim, quod iure gentium facere potuimus, nec 823
 Rex Hispaniae, etsi harum terrarum dominus fuit, potuit sine per-
 iurio prohibere, cum iuramento incolis adstrictus fuerit, quod illis
 libera commercia relinquere velit. Libertatis autem maxima pars li- 824
 bero Oceano uti, ut libero aere. Praeterea omnia ab Hispanis agun- 825
 tur dolose, qui cum senserunt, antequam liberi fuerimus ab Hispano
 agniti, nolle nos agere, id magnis ampullis promittunt. Sed latet
 anguis in herba, cum ad rem venit, adimendo commercia tristis- 826
 simam imponent seruitutem, dum nos medietate nauium spoliant.
 Si dicetur, regem remittere ius suum in prouincias. Id iam antea fe- 827
 cit et parum est. Si addatur, concedi commercia in Hispaniam, id 828
 minus est, et nos habemus ibi commercia licet per alios: et possu-
 mus pati, ut Hispani nobiscum negotientur vicissim. Sane immo-
 dicum uectigalis ille percipit ex nauibus nostris, cum regionis ipsius 829
 per amicos uisitamus, interdicto ipsius insuper habito. Voluit illa pro-
 hibitione nos vincere, et res successisset, nisi in Indiam nauigasse- 830
 mus. Quod si intermiserimus, in India et Hispania simul uicti eri-
 mus. Tandem inglorie haecenus pugnassemus pro libertate, si iam 831
 ferui esse mallems. Non fuit opus Tyrannidi Hispanicae se oppo- 832
 nere, si nolimus cum iis negotiari, qui Hispano ne quidem subditi
 sunt. Quid profuit, denegare decimum nummum, si largimur dimi- 833
 diam partem, nauigationis redituum? Pacem quidem amamus, sed 834
 sine conditionibus seruitutis, et retento, pro quo tamdiu dimicauimus.
 Quod si placet, aduersae parti in Europa pacem concludere: reserua- 835
 re bellum in India: nobis perinde erit, ut sibi mutuo offendamur, il-
 lud paci in Europa non noceat. Tria igitur proposuerunt tandem 836
 ordines: 1. ut haec pax omnimodo relinqueret liberam nauigationem, 837
 vel 2. ut post Tropicum quilibet sibi uigilaret. 3. ut permitteretur 838
 nauigatio ad aliquot annos sub modo induciarum. Primum et secun- 839
 dum recusarunt Hispani. Illud, quia non erat in mandatis. Hoc, 840
 quia bellum et pax ut diuersa vna pactiōe iungi nequirent. Ter- 841
 tium acceperunt, ut decurso illo spatio Hollandi in totum abstine- 842
 rent. Sed illi uolebant, ut induciis finitis in pristinum statum res re- 843
 poneretur. Vnde quoad hoc caput infecta re discessum, ordinibus in
 postulata Hispanorum annuere recusantibus. Susque deque ergo 844
 habent Hollandi Hispanica interdicta, potius quotannis naues in
 Indiam

- Indiam ablegant, quae etiam locupletes redeunt. EMAN. METER. *d.*
 845 *l.* Hoc ut felicius procederet, duas domus Amstelodami aedifica-
 runt, quas vtriusque Occidentalis et Orientalis Indiae gazophylacia
 846 summo iure vocare possis. In haec omnes diuitias comportant, cum
 847 Hispanis vsufructum noui orbis diuidentes. Nouimus, quid An.
 848 1627. fecerint, quando ditem classem auro, argento, gemmisque
 ornata, sub ductu architolasi Petri Heinii Hispanis cum magno eo-
 rum incommodo eripuerunt. *Contin. METER. de Anno 1627.* Necessè
 849 erit, si suas res Hispanus saluas habere velit, ut aequo iure cum aliis
 populis Indicis diuitiis utatur, alias futurum est, ut impensis aliis
 850 regnis postremum nihil in residuo habeat. Violentum enim nullum
 851 diuturnum. Alii quoque populi hoc monopolium detestati, MENDOZAE
 Hispano, quando res ab Anglis raptas cum hac vehementi
 expostulatione repetiit, quod Angli per Indicum Oceanum, quod
 solis Hispanis liceat, impune nauigarent, nihil aliud responsum fuit:
 852 quam mare liberum esse, et Hispanos sibi ipsis haec mala accersu-
 853 se, quod Anglos commercio contra ius gentium prohibuerint.
 854 CAMBDENVS in *Hist. Angl. ad ann. 1580.* LANSI. in *Conf. Europ. contra Hispan.*
 855 *532.* Gallorum expeditionem in Floridam describit BENTZO in *lib. de nouo orbe.*
 Venetorum in alias regiones studium GVICCIARD. *lib. 13. Histor.* Nostro seculo Gustauus Adolphus, Sueciae
 Rex, gloriosae memoriae de Argonautica societate ineunda cum Ger-
 856 manis ex Gothenburgo, animo agitauit. Intentio Regis fuit in Americam,
 Magellanicam, et alias longe distitas regiones mercaturam instituere,
 et quidem ideo, quia ibi pretiosiores essent merces, illa
 857 negotiatio non aequè cognita esset, et quidem ex Gothenburgo Sueciae
 vrbe, ex qua meliorem, quam alibi haberet commoditatem ob-
 858 ptaculis. Sicut id in Hollandia obseruatum, vbi diu laboratum, antequam
 859 tale collegium potuit introduci. Voluit autem illam negotiationem a collegio,
 860 et non a particularibus, tractari, quod alias merces augerentur, et,
 quod melius resisti posset, piratis a corpore, quam a singulis, propter
 861 ingentes impensas. Finis summus et generalis fuit gloria Dei, quae
 862 in propagatione religionis consistit. Deinde incrementum omnium regionum
 Europae, dum eius merces hinc inde vehi possunt, receptis etiam
 863 exteris in societatem. Particularis fuit
 1. Regis

1. Regis et regni Sueciae ingens reditus, quem ex teloniis perciperet. 2. Participantium societatis, quorum potissima ratio in quaestu, 864
 ne officium et labor lucro frustretur: demum omnium et singulorum 865
 non exiguum commodum, quod merces vilis, quam antehac, emere
 possent. Plura *vid. in libell. argonautica Gustauiana Francofurti Ao.*
1633. excuso, vbi director societatis Guilielmus Wisfelinx obstacula re- 866
 mouet. Verum vtilem hanc rem interruptit toti orbi funestus obitus 867
 gloriosissimi Regis Gustavi Adolphi fel. mem. Commendauit quidem ge- 868
 nerosus Axelius Oxenstirn, regis Sueciae Cancellarius, illud negotium A.
 1634. ordinibus Germaniae in conuentu Heilbrunnensi, sed aequè suc-
 cedere nequit, forsàn quod Suecia adhuc grauibus bellis innexa, 869
 quae auxit Seren. Ioh. Georg. Elect. Sax. Anno 1635. inita Pragae 870
 cum Imperatore Ferdinando II. pace, et facta a Suecis secessione. Huic
 accessit Anno 1643. super libertate commerciorum atrox cum Rege 871
 Daniae bellum: quod tamen, victa classe Danica cum summo Sueco-
 rum honore nondum impleto biennio finitum est. Eodem feretem- 872
 pore similem societatem illustrissimus Holsatiae dux Fridericus cum
 Rege Persiae per Moscouiam instituere allaborauit, missis eo legatis
 Anno 1635. mense Nouembri Ottone Brügmanno et Crusio, Iur. Li-
 centiato. Hi quidem Anno 1639. mense Augusto redierunt Regis 873
 Persici et Magni Ducis Moscouiae legatis comitati. Praeter appor-
 tatos tapetes autem et alia orientalis plagae munera, rursusque illis ex-
 hibita hastiludia, nihil actum fuit, insuper capite legationis Anno se- 874
 quenti 1640. 5. Maii Gottorpii capite minuto,

CAPVT VII.

TERRITORII RATIONE PRINCIPES IMPERII ROMA-
 NO - GERMANICI ET LIBERAE CIVITATES IVS NAVI-
 GANDI HABENT IN FLVMINIBVS. ILLA PVBLI-
 CA SVNT, ET REGALIBVS ADNVME-
 RANTVR.

SVMMARIA.

1. *Qui sub aliena potestate ius nauigandi habent.*
2. *Status imperii habent ex iure territorii, tanquam regale. 13.*
3. *Territorium quid et qui eius effectus? 4. 5.*
6. *Principes de iure nauigandi inuestiuntur.*

7. *Ciuitates eo modo accipiunt, quo status imperii sunt.*
8. *Sub inuestitura territorii quatenus continentur flumina.*
9. *Fluminum vsus in navigatione.*
10. *Flumina nauigabilia quae?*
11. *Nauium praeflationes et Angariae sunt species regalium. 12.*
13. *In flumine considerata aqua, proprietas, iurisdictio.*
14. *Flumina concedi possunt, vel generaliter. 16. 17. 18. 19.*
20. *Concessione territorii non veniunt flumina. 21.*
22. *Quaeritur: an de mari quis inuestiri possit? 23. 24.*
24. *Res communes occupatae assumunt naturam rei priuatae.*
25. *Si territorii maxima pars mare est: inuestitus de illo, et de hoc inuestitus esse censetur. 26.*
27. *Principes maris accolae recensentur.*
28. *Pomerania olim Regio iure gubernata.*
29. *Tempore Friderici Barbarossae, Imperatoris, se protectioni Imperii submitit. 30. 39. 40.*
31. *Vineta ubi sita.*
32. *Eius potentia et mores. 33. 34. 35.*
36. *Eam rex Daniae euertit.*
37. *Iulium potens olim in Pomerania vrbs.*
37. *Similiter a Daniae rege destructa*
41. *Regalia Ducis Pomeraniae maritima quaedam narrantur.*
42. *Duces Megapolitani et Holsatiae in mari olim potentes. 43.*
44. *Principum potestas contra reges non extenditur. 45.*
46. *Lubeca unica vrbs imperialis libera ad mare sita.*
47. *Haec ius nauigandi bello contra infestantes asseruit. 48.*
49. *Lubeca habet regale fluminis in territorii sui fluuiis.*
51. *Comes Oldenburgicus titulum praefecti aggerum imperii Reichs-Dickmeister habet.*
52. *Reliqui Principes in fluminibus territorii ius nauigandi exercent. 53.*

1 **S**ub aliena potestate ius nauigandi habent status et membra cuius-
 2 uis imperii: sed ex diuersis titulis. Nos hic de reliquis regnis
 3 praeter nostrum, ne in infinitum abeat discursus, solliciti non erimus.
 4 Status imperii Romano-Germanici, quales plerique Principes et ci-
 5 uitates imperiales liberae hoc ius sibi vindicant ex concessione terri-
 6 torii. Eo ipso, quod ipsis territorium conceditur, ius et exercitium
 7 summi post imperatorem imperii eique annexorum regalium habent.
 8 REINK. *lib. 1. class. 5. cap. 3. n. 3.* Est enim territorium vniuersale
 9 quid, Prouinciam quandam significans, in qua quis imperatorem im-
 10 mediate recognoscit. *Id. d. l. n. 8.* hoc effectu, vt in suis territoriis
 11 iura summa et ἀὐτοκρατορίας habeat, et idem fere possit facere, quod
 12 impe-

imperator in vniuerso. REINK. *d. l. c. 6.* IOH. LIMN. *4. d. I. P. cap. 8. n. 8.* Nanciscuntur autem diuersimode status territorium. Prin- 6
 cipes de eo inuestiuntur sub nomine *der Landes- oder hohen Obrigkeit.*
 REINK. *cap. 2. n. 6.* Liberæ ciuitates accipiunt per cooptationem in 7
 numerum et ordinem statuum, quod nomen in iis otiosum esse non
 debet. *id. d. cl. cap. 5. n. 10.* Inuestitura enim de territorio iisque 8
 annexis regalibus facta, sub ea etiam continentur flumina *c. vnic. quæ*
sunt regal. Horum principalis vsus est in navigatione, *lib. 1. §. 14. d. flum. §. 9*
4. de R. Dju. et dicuntur exinde nauigabilia, quod natura sua apta sint na-
 uigationi, et in iis nauigari possit etiam si re ipsa et actu in ipsis nun- 10
 quam sit nauigatum. *l. 1. §. 12. de flum. SIXTIN. de Regal. lib. 2. c. 3. n. 13.*
 Hinc accurate in *d. c. vn.* ea flumina designantur, quæ nauig-
 abilia sunt. BORCH. *in d. c. vnic.* Sicut etiam nauium præstationes 11
 in *d. c. vnic.* Regalibus annumerantur, BR. *in l. 1. C. de naufr.* BEN.
 STR. *tr. d. nauib. p. 2. n. 25. SIXTIN. d. l. n. 19.* quæ non aliter exi-
 guntur quam quia principes summum ius nauigandi in flumine ha-
 bent. Ad has pertinent Angariæ quæ similiter inter regalia refe- 12
 runtur. Et hæc in fluminibus Principum et ciuitatum potestas rega- 13
 lium iure satis defenditur. Sunt autem in flumine consideranda a- 14
 qua, iurisdictio et proprietas, de quibus omnibus *infr. part. 2. c. 5. 15*
 agimus vberius. Dubium non est, quin supremi Monarchæ iuris- 16
 dictionem et proprietatem suo iure habeant, *infr. d. l.* sed sicut cae-
 tera regalia ad imperii Principes et status peruenerunt priuilegio, in- 17
 uestitura, vel quæ ei similis, præscriptione; ita etiam flumina, vt ho-
 die ea iure territorii possideant. SIXTIN. *Ar. d. Regal. lib. 2. c. 3. n. 31.*
 Non autem solum speciali, sed etiam generali concessione et inuesti- 17
 tura, quæ omnia regalia habet, flumina veniunt. PEREGR. *tr. d. iur.*
fisc. lib. 1. tit. 2. n. 100. ROSENTH. d. Feud. cap. 1. concl. 14. n. 75. vide
supra n. 8. 9. Hinc sub vocabulo regalium, germanice *Herrlickkei- 18*
ten, veniunt flumina cum caeteris regalibus. BORCH. *Part. 2. conf. 18.*
ver. similit. Quod tamen ita intelligendum est, si flumen pars ter- 19
 ritorii est, vel medium illud interfluit. Nam vbi flumen limes quo-
 dammodo vel principium territorii est, ad illud pertinere tanquam
 accessorium nequit. MATTH. *d. Afflict. in c. vn. n. 7.* Generali igi- 20
 tur territorii, vel castri cum territorio facta concessione, nullum re-
 gale specialiori notatione dignum venit. *Afflict. decis. 122. n. 3. MYNS.*

- 21 *Resp. 39. n. 6.* Nisi aliquorum reseruatio facta sit, vel regalia solita sint concedi cum territorio. PRVCK. *cap. 5. d. n. 66.* ANT. GABRIEL. *6. cum opin. tit. d. consuet. concl. 1. n. 34.* vel territorium simul regale feudum sit. REINKING. *d. l. c. 3. n. 19.* De quo nos h. l. loquimur.
- 22 An vero similiter de mari (particulari scilicet) possit fieri infeudatio, dubium remanet? Negatiua arridet iis, qui mare commune dicunt. Nobis affirmatiua: ob *supra* dicta, quod mare fieri possit priuatum; quo posito, nihil impedit, quo minus inuestitura de eo fiat.
- 23 Res enim communes semel priuatae factae, naturam eius assumunt, adeo, vt in feudum dari possint. BVS. *disp. polit. n. th. 27.* BESOLD. *differ. d. iur. rer. c. 1. n. 8.* Et hoc maxime obtinet, si de territorio quis inuestiatur, eius enim adpellatione comprehenditur mare adiacens, quod pro eius parte habitum, CAEPOLL. *d. S. R. P. cap. 26. n. 3.* et districtus in mari dicitur, IOH. AND. *in C. ubi peric. d. elect. in 6.* CARD.
- 24 TVSC. *lit. m. in concl. 86.* adeo, vt existens in mari dicatur esse in districtu ciuitatis, cuius est mare, vt ei reddi possit. BL. *in l. 1. C. d. sent. ex. breu. recit. CAEPOLL. d. l. n. 28.*
- 25 Principes in Germania ad mare sunt Duces Pomeraniae, Megalopolis, Holsatiae, Comites Oldenburgicus, et Frisii Orientalis. Inter
- 26 hos latissimam oram iuxta mare Balticum possidet Dux Pomeraniae, (Vandalica lingua Pamozzi dictae, *ein Land am Meer.* MERCAT. *in Atlant. in descript. Pomer. Sigismund. ab Herberstein in Moscou. p. 127.*)
- 27 olim iure regio gubernatae. Vti enim ex historiis constat, vsque ad tempora Friderici Barbarossae Pomerania nulla ratione superiorem recognouit: sed libera et sui iuris terra et mari dominata est. Et
- 28 quidem potentiam maritimam satis probat Vineta nobilissima vrbs in ostio maris, vbi hodie Diuenow se exonerat, iuxta insulam Vfedom
- 29 sita. Fuit suo tempore maxima omnium, quas Europa habuit, ciuitatum, a Schlaus, Graecis et Barbaris inhabitata. Nam et aduenae Sa-
- 30 xones cohabitandi licentiam habuerunt modo nomen Christianitatis non publicarent. Caeterum moribus et hospitalitate nulla gens ho-
- 31 nestior et benignior potuit inueniri. Hanc ciuitatem circa annum
- 32 Christi 796. Daniae Rex, maxima classe stipatus, funditus euertisse di-
- 33 citur. Praesto sunt adhuc antiquae illius ciuitatis monumenta. HEL-
- 34 MOLD. *Chron. Sclau. cap. 2.* GOBLER. *lib. 1. Chr. Lubec.* In huius lo-
- 35 cum successit Iulinum, quae deleta Vineta, ex commerciis immen-
- 36 sum

sum creuit, vsque dum Anno Christi 1170. a Rege Daniae, Waldama- 38
 ro, combusta est, relictis in ciuitate Wollino ruderibus. MICR. Part.
 2. *Hist. Pomer. §. 16.* Postmodum ex praegnantibus causis, cum vn- 39
 dique infestarentur Principes, sub imperat. Friderico Barbarossa An.
 C. 1181. se protectioni imperii submiserunt. CRANTZ. *lib. 6. Vandal. c. 14.*
 et ab eo prouinciam tanquam feudum recognouerunt, vbi nullum du- 40
 bium, quin omnia retinuerint in mari antea habita. Quod etiam
 regalia, quae passim iuxta mare exercent, veluti ius portus, bona 41
 Naufraga, iurisdictio in delinquentes in mari &c. satis demonstrant,
Land-Tags Abscheid de Stetin §. den handthierenden Kauffmann. Idem
 de Ducibus Megapolit. dicere licet, qui olim classibus valuerunt, et 42
 late dominati sunt. Nec Holsatiae ducibus, qui iuxta littora suam 43
 iurisdictioem habent, mare infrugiferum est. Haec tamen omnia, 44
 ita intelligenda sunt, quatenus hi Principes suum ius contra R. R.
 Suaeciae et Dan. adferere possunt, haec enim, quae protulimus, prae-
 sumtionem tantum faciunt, quae facile refellitur. Et potest quis in 45
 mari, quatenus littora alluit, ius maris habere, illaeso iure reliquo-
 rum. Ad hoc Balthicum mare Lubeca sita est, vnica omnium impe- 46
 rialium ciuitatum, quae sine molestia territorium ad mare demittit.
 Huic nauigandi ius esse, experientia satis docet, ad illud tuendum 47
 saepius etiam graua bella cum regibus Daniae gessit. HENRIC. GOB-
 LER. *lib. 3. Chron. Lubec.* et ideo firmum propugnaculum ad ostium 48
 Trauae, quo se contra irruentes defendere potest, exstruxit. Ha-
 bet etiam haec vrbs ex priuilegio et vsu antiquo ius fluminis in flu- 49
 uis, Traua, Stecknitz, Esse &c. intra territorium vrbs fluentibus.
 Ad mare Germanicum *Noord-See* Comites Frisiae Or. et Oldenburgi-
 cus habitant. Ille ex Frisia opportune nauigare potest: Hic ex Visur- 50
 gi. Et habet Oldenburgicus speciale illud officium, vt nominetur
 ratione imperii *des Reichs Dychmeister*, quod aggeribus sit praefectus. 51
 GRYPHIAND. *d. insul. cap. 6. n. 3.* Reliqui duces et principes celebra
 flumina habent, quae cum partes sint territorii, nullum dubium est, 52
 quin in iis nauigationis iura habebant. Electores Brandenburgici ius
 dilucide probant constitutiones de vectigalibus et nauigatione. SCHEP- 53
 LIZ. *in consuetud. March. lib. 4. tit. 5. et tit. 22.* De aliis videndi do-
 ctiores.

CAPVT VIII.

NOBILES DE IVRE NAVIGANDI INVESTIVNTVR.

SVMMARIA.

1. *Nobiles mediati et immediati de fluminibus inuestiuntur.* 2.
3. *Concessio mit Wassern quid importet?* 4.
5. *Vasallus an possit navigationem prohibere?* §. 5.
6. *Ab vno regali non fit argumentatio ad aliud.* §. 6.
7. *Inuestiturae stricte intelligendae* §. 7.
8. *Proponitur quaestio, an Princeps in fluminibus per nobilium praedia labentibus, iurisdictionem territorialem exerceat?* 8.
9. *Eadem ratio viae publicae et fluminis.* 9 10.
10. *Nobiles non concurrunt cum Principibus in iurisdictione territoriali.* 11.
12. 13. 14.
15. *Nobiles non possident ius fluminis vt regale.* 15.
16. *Nobilis de parte maris inuestitus omnes utilitates capit.* 16.

1 **S**imiliter nobiles, tam immediati, quam mediati, in mari non solum ex
 2 referuato iuris gentium vsu, quam priuatim, ex occupatione par-
 3 tis littoralis SIXTIN *volum. 2. MARP. consil. 14. n. 151.* quam in fluminibus
 4 ius nauigandi ex inuestitura habent. COTHMAN. *vol. 4. conf. 1. n. 72. et 2.*
 5 *n. 2.* Videmus quotidie, nobiles tam ab Imp. quam aliis principibus
 6 ita de fluminibus inuestiri, *mit Wassern, allen Nutzungen, Ehren vnd*
 7 *Würden*, quae verba omnem fluminum vsu, eorumque incrementa
 8 vasallo adiiciunt. SCHEPLIZ. *conf. March. lib. 4. c. 22. §. 2.* Vt nimi-
 9 rum, quomodo in patrimonio sunt principis, ad cessionarium vasallum
 10 pertineant. Nam qui ex concessione principis flumina publica tenet,
 11 perinde ea possidere videtur, prout erant apud principem. HEIG. 2.
 12 *part. illustr. quaest. 40. n. 18.* Quo circa huiusmodi vasallum nauiga-
 13 tionem per flumina publica in loco sibi concessio prohibere et vecti-
 14 galia imponere nauigantibus posse, tradunt. MATTH. DE AFFL. *in c. quae*
 15 *sint regal. poss. tr. d. acq. n. 4.* PEREGR. *d. iur. fisc. c. 2. n. 100.* Quod
 16 mihi durum videtur: cum a regalibus fluminis ad regalia angariarum
 17 vel vectigalis non fit procedendum. Diuersa enim illa sunt, et re-
 18 gulariter inuestiturae stricte accipiuntur. CACHERAN. *decif. Pedem. 32.*
 19 *num. 14. ZAS. in epit. feud. par. 1. in fin.*

8 Quaeritur hic an princeps in fluminibus, quae per latifundia no-
 9 bilium fluunt, iurisdictionem territorialem exercere possit? Hanc quae-
 10 sitionem

tionem BIDENBAC. *in illustr. quaest. 13.* mouet: sed non plane decidit, 9
 inclinans potissimum in sententiam negantem, hac ratione, quod in
 via publica vtriusque sit iurisdictio pro dimidia parte, idem ergo di- 10
 cendum de flumine quod similiter se habeat. *l. 24. d. damn. infec. arg.*
l. 7. §. 3. d. A. R. D. Verum ergo puto in simplici iurisdictione vel 11
 mero imperio posse nobilem cum principe concurrere: LEOPOLD *d.*
concur. iurisdict. qu. 9. imo nobilem (si litterae inuestiturae id in se con-
 tinent, ea solum exercere: sed quae iurisdictio territorialis sunt, 12
 si contingant eius actus, veluti ius conducendi aliquem per flumen, &c.
 id solius territorii Domini esse. Haec enim in summa potestate gu- 13
 bernandae prouinciae consistit, ideoque incommunicabilis priuato.
 Iurisdictio vero in facultate iuris dicendi, quae quotidie variis titulis 14
 a nobilibus acquiritur. Praeterea nobiles ius fluminis, vt regale, non 15
 possident, sed tantum vt ius percipiendi vtilitates, priuati enim sunt,
 regalia autem Principum. *d. vn. quae sint. regalia.* Idem dicimus, si no-
 biles inuestiti de parte aliqua maris, in tali enim omnes vtilitates ipso-
 rum siue in piscando, siue nauigando, sunt. Hoc frequens in Ger- 16
 mania, praesertim in iis prouinciis, vbi eorum arces et terrae ad mare
 situm acceperunt. Tale praedium Asmus Rhumor, Nobilis Schleswi-
 censis, cuius ob bene merita memini, ad mare cum omni vtilitate pos-
 sidet.

CAPVT IX.

CIVITATES MVNICIPALES SVBDITAE IN MARI NAVI-
 GANT EX LIBERTATE IVRIS GENTIVM. IN FLVMI-
 NIBVS NON ALITER, QVAM FACTA POTESTATE A PRIN-
 CIPIBVS: QVAE AN CONCESSIONE OMNIMODAE IV-
 RISDICTIONIS VENIAT, ET PRINCIPI IVS A-
 DIMAT, DISQVIRITVR.

S V M M A R I A.

1. *Ciuitates municipales in mari nauigant, ex iure Gent. 1.*
2. *Quoad regalia habentur pro priuatis.*
3. *Regale est accidens territorii*
4. *Ciuitates municipales definitae sunt quantitate agrorum.*
5. *Non entis nulla sunt accidentia. 6.*
7. *Ciuitates pactitiae certis conditionibus Principes agnoscunt. 8.*
9. *Hamburgum ius nauigandi in Albi habet.*

10. *Breua in Visurgi.*
11. *Haec Colossium, Rolandum dictum, in signum commerciorum ostentat.*
14. *Mare commune est.*
15. *Qui prohibet in eo nauigare iniuriarum potest conueniri.*
16. *Illud limitatur. 17.*
18. *Vfus fluminum innoxius ad libertatem nauigandi reseruatus est.*
19. *In fluminibus ciuitates nihil iuris habent.*
20. *Ciuitates a Principibus impetrant concessione. 21.*
23. *Ciuitates regalia multa in vim priuilegii habet.*
24. *Effectu conueniunt regalia et priuilegia, a ciuitatibus respectu regaliū acquisita.*
25. *Praescriptio vim legis habet. 26. 27. 28.*
29. *Qui suo iure utitur, nemini facit iniuriam.*
30. *Concessionēs Principum sunt vel ex titulo oneroso, vel lucratiuo. 31. 48.*
32. *Exemplum onerosi est in ciuitate Rbenensi.*
33. *Vbi illa, dubitatur.*
34. *Eodem titulo Magdeburgum acquisiuit.*
35. *Negotiatio maritima super frumento an alibi, quam Magdeburgi, fieri possit, Borcholtus decidit. 36. 37. 40. 41.*
38. *Vniuersalis negatiua potentius negat, quam vniuersalis affirmatiua affirmat.*
39. *Vnius inclusio est alterius exclusio.*
40. *Transactiones custodiendae sunt.*
42. *Vfui fluminis et iuri gentium non obstat specialis in eo concessa alicui nānigatio. 43. 44. 45.*
46. *Pro Magdeburgo etiam in eadem causa Petrus Friderus Mindanus consulit. 47.*
49. *Domini volentis rem alienare, voluntas non est inhibenda.*
50. *Titulo lucratiuo id concessum olim ciuitati Tarsensi. 51. 52.*
53. *Eo iure ex donatione Ducis Witzlai portum mea patria Grypbiswaldiū acquisiuit, cum mero mixtoque ibi imperio. 54.*
55. *Maiores fuerunt diligentes in promouenda nauigatione.*
56. *Elogium de Grypbiswaldia.*
57. *Nauigatio ibi diu intermissa. 58.*
59. *Votum auctoris, vt redintegretur.*
60. *Concessione iurisdictionis omnimodaē au comprehendatur ius nauigandi, si vrbs ad mare sita?*
61. *Id Colerus existimat.*
62. *Generali concessione ius nauigandi venit. 63.*
64. *Largissime beneficia principum interpretanda.*
65. *Autor dissentit.*
66. *Sub vocabulo iurisdictionis non veniunt regalia. 67. 68. 72.*
69. *Nec ea, quae specialiter tribuntur. 70.*
71. *Quae magni momenti sunt, speciali nota digna sunt.*
73. *An princeps danato in flumine iure nauigandi sibi ademisse videatur?*

74. *Affirmat Colerus.*
 75. *Emtio venditio, et donatio sunt tituli habiles ad transferendum dominium.* 76.
 77. *Autori haec opinio displicet.*
 78. *Concessio in dubio communicatiue intelligenda.*
 79. *Princeps non praesumitur sibi regalis usum adimere.* 80.
 82. *Ciuitas municipalis regalium incapax.*
 83. *Praescriptio contra principem non obtinet.*
 84. *Liberalitas nemini debet esse dammosa.* 85.
 86. *Donatarius ad remunerandum obligatus est.*

Supereft vt de ciuitatibus municipalibus dispiciamus. Illae ex libertate iuris gentium in mari nauigant. In fluminibus vero, quia quoad regalia habentur pro priuatis, *l. 16. d. V. S. l. 15. ad Sci. Maced. MYNS. 5. obs. 1. GAIL. 2. obseru.* regalium iure nauigationem sibi adscribere nequeunt. Regale enim est accidens territorii quod ab Impp. ciuitates municipales non habent. Principes autem, quibus subsunt, non possunt id constituere, *KNICH. tr. d. iur. territ. cap. 1. num. 121. et c. 3. n. 53.* sed tantum ciuitates certa forma et quantitate agrorum definire. *PAVRM. 2. d. Icdict. 8. n. 31. 39.* Non entis igitur nullae sunt qualitates, et incapax regalium ea exercere nequit, quia omne exercitium praesupponit causam, concessionem sc. vel tacitam vel expressam. *ANT. FAB. in C. lib. 3. tit. 12. def. 17. n. 1.* Vtraque propter medium inhabile sc. territorium hic deficit. *COTHMAN. vol. 2. conf. 55. n. 25.* Hoc tamen ad ciuitates pacificas, quae certis conditionibus principibus sunt subiectae, non est extendendum. *GAIL. 2. obs. 54. n. 10.* Sunt enim ciuitates in Germania, quae principes superiores certis de causis recognoscunt, quod iurisdictionem vero, vel iura publica, siue regalia attinet, ea proprio iure habent. *TH. MICH. d. iurisdiction. concl. 139. lit. b.* Sic Hamburgum regalia ab impp. habet, eorumque causa liberam sibi in Albi flumine nauigationem asserit, contra regem Daniae. *REINK. lib. 1. cl. 5. c. 4. n. 23.* Idem Brema facit, quae contra telonium Comitis Oldenburgici excipit, quod libera sit, huiusque rei testem Colossum Rolandum in vrbe ostentat. *GRYPH. in tr. d. Colossis seu Rolandis c. 2. et seq.* Deficienti regali et suprema iurisdictione, nihilominus tamen ciuitates hinc inde nauigare tam in libero mari, quam fluminibus, videmus. Quo iure? Quod mare attinet, illud commune est, *l. 13. §. fin. d. iniur.* quo nemo debet prohiberi, ne nauiget, imo

- 14 potest contra prohibentem actio iniuriarum intentari: *d. l. 13. quod ta-*
 15 men procedit, quando ciuitas municipalis contra aliam ciuitatem mu-
 16 nicipalem vel hominem priuatum ius suum intendit; nequaquam
 17 quando contra regem vel principem, qui ex occupatione prima sum-
 18 mum ius in mari habet. Nam tunc non amplius res est nullius, sed oc-
 19 pantis. §. 1 *de rer. diu.* Qui vero rem communem occupat, ille, quam-
 20 diu in possessione est, alterum ea uti volentem, prohibere potest, *l. 6. d.*
 21 *rer. diu.* quia res facta est priuati. §. 12. *d. rer. diu.* Quatenus tamen
 22 innoxius vsus est, ob libertatem commerciorum princeps nauigatio-
 23 nem non impedit. *l. 5. d. iust.* In fluminibus nihil iuris ciuitates mu-
 24 nicipales sibi vindicare possunt, cum sint principis, vel eius, qui rega-
 25 lia habet. *cap. vn. quae sint regal.* Si igitur illis uti velint, impetrare
 26 necesse habent concessionem a Principibus, qui ciuitatibus possunt
 27 vsu et exercitium fluminis concedere, non ut iis utantur, tanquam
 28 regali, sed ut priuilegio. Sic videmus, tales ciuitates habere ius mo-
 29 netae, HANF. *d. re monet. concl. 4.* merum et mixtum imperium, KNICH.
 30 *d. iur. territ. ius teloniorum,* GODEN. *conf. 32. n. 15.* vectigalium,
 31 HENR. KLOCK. *d. iur. vectigal. concl. 12.* fodinarum, salinarum, minera-
 32 lium collectae. C. KLOCK. *d. contrib. concl. 11.* Licet enim effectu con-
 33 ueniant cum regalibus, re ipsa tamen sunt separata, cum tantum in vim
 34 priuilegii concedantur, sc. ut emolumenta regalium habeant.
- 35 Possunt etiam id ius acquirere praescriptione temporis imme-
 36 morialis, quae vim priuilegii et specialis concessionis habet. MYNS. *l.*
 37 *obseru. 30. l. 2. pr.* Ibi vetustas quae pro LL. habetur. *d. aq. pluui.*
 38 *arcend.* et hoc in regalibus tam minoribus, quam maioribus, obtinet.
 39 PRVCKMAN. *d. regalib. c. 5. n. 98.* SIXTIN. *tr. d. regalib. lib. 1. c. 5. n. 144.*
- 40 Praesumitur enim ex vsu tanti temporis, initio ius nauigandi pacto et
 41 voluntate domini constitutum esse. Vetustas enim legis vicem habet,
 42 quoniam vnusquisque suae rei modum dicere potest, *l. 20. C. de pass.*
 43 et quia ignoratur principium eius vsus, qui tam longissimo tempore
 44 durauit: merito praesumitur bono principio et titulo inductus esse.
 45 *d. loc. et itin. publ. 28. d. probat.* Qui igitur ius nauigandi in flumi-
 46 ne praescripsit, eo uti citra poenae metum potest. Etenim quod le-
 47 ge permittente fit, poenam non meretur. *l. 5. C. d. metat. et epid. l. 4.*
 48 *C. ad l. Iul. d. adult.*

Concessionem vero principum, vel ex titulis onerosis, vel lu- 30
 cratiuis, procedunt. Per titulum onerosum, veluti venditionem, COTH- 31
 MANNVS *conf. 1. vol. 4.* aut similem posse hoc ius adquiri, nemo am-
 bigit. Exemplum habet COLER. *conf. 1. num. 4.* vbi Rhemensis ciui- 32
 tati ex flumine Werra vsque ad mare ius nauigandi Dux Albertus
 vendidit. Mihi videtur nomine ciuitatis Rhemensis aliam significa- 33
 ri. Fluuium enim Werram, qui in Franconia et Hassia labitur, nullus
 Germaniae Principum vsque ad initium maris possidet, vt ex eo na-
 uigationem eatenus concedere possit. Sic Magdeburgum cum Ar- 34
 chiepiscopo Ao. 1309. transegit, datis 600. marcis Stendaliensis argenti,
 ne in toto Archiepiscopatu transuedio esset, (*die Korn-Schiffung*)
 quam Magdeburgi. Hinc cum postmodum lites orirentur, an etiam 35
 ex aliis locis (*die Korn-Schiffung*) fieri posset, consultus super hoc ca-
 su BORCHOLT. *vol. 1. conf. 6.* respondit, quod non : tum quod clare 36
 hoc dicatur in litteris transactionis, quod nullibi (*nirgends*) item (*we-*
der oben, noch vnter der Elbe,) quam ibi, fieri debeat. Vniuersalis au- 37
 tem negatiua fortius negat quam vniuersalis affirmatiua affirmat. DEC. 38
conf. 490. n. 6. et alias vnius inclusio est alterius exclusio, tum 2. quod
 transactionis maxime geminatae, a successoribus et capitulo approba- 39
 tae, et a Caesare confirmatae, inuiolabiliter sint seruandae, *l. 2. C. de* 40
transact. DEC. *consil. 240. 3.* ob praescriptionem immemorabilem iam 41
 per aliquot secula continuatam. BL. *in C. si delegat. n. 28. Ex. d.*
praescript. Nec obstat quod fluminum sit communis vsus. *l. 24. de* 42
damn. infect. et nauigatio iuris gentium censeatur. R. vsum non im- 43
 pediri, sed tantum quaeri, an a Magdeburgo incipere debeat: 2. re-
 stringi posse multis modis liberum vsum per vectigalia, transactiones, 44
 et praescriptiones, interuersa alteri possessione, et eo acquiescente, no-
 tum esse. 3. Quae iuris gentium sunt, mutari posse, *vt supr. cap. 5. 45*
n. 77. 78. diximus. Et idem in praedicta causa PETR. FRIDERVS 46
 Mindanus statuit in consilio Magdeburgensibus exhibito, et mihi a cla- 47
 rissimo viro PET. ENGVER. Anno 1635. eius ciuitatis t. tempor. Syn-
 dico monstrato.

Idem quod per donationem, vel alium titulum lucratium, 48
 vt precarium, fieri possit, certi iuris est. Quilibet enim est rei suae
 moderator et arbiter, *l. 21. C. de mandat.* COTHMAN. *d. v. conf. 2.*
n. 4. et non est impedienda voluntas domini rem suam alienare vo- 49

- 50 lentis, *ſ. 40. d. rer. diu.* Cum autem flumen princeps donat: videtur
 etiam donasse ius nauigationis, in qua maximus eius vsus. *ſ. 4. d. R. D.*
 Traianus Augustus Tharſo vrbi praeter territorium circumiacentium
 51 agrorum ius ac dominium Fluuii et maris adiacentis conceſſit. CHRYS-
 OST. *orat. 34.* Quod etiam de dato vrbibus iure maritimo testa-
 52 tur THEOD. BALSAM. *in concil. Chalced. can. 4.* Exemplum talis dona-
 tionis illustre exstat in patria mea Gryphiswaldia, cui celsissimus et
 53 illustrissimus Princeps Witzlaus An. 1297. 4. Idus Septembr. ex sum-
 mo fauore et beneuolentia conceſſit pagum *Wick*, cum potestate, vt in-
 54 flumine *Ricke* portum faceret, iuxta ostium illius fluminis *Dänischen*
Wick, vbi se in mare Balthicum exonerat, data simul facultate, quic-
 quid ad vtilitatem fluminis pertinet, agendi, et mero mixtoque imperio,
 vti pluribus hoc testatur instrumentum donationis super tali actu
 55 confectum. Adhibuerunt etiam maiores nostri summam diligentiam
 56 in promouendis nauigationibus per totam Europam: quod etiam Sec-
 ceruit. in poemat. de vrbibus Pomeraniae annotuit.

Latis Gryphswaldia campis,

Diffuſoque lacu, laetisque vligine riuis,

Prataque, per virides riuis tendendibus agros.

Hinc populum cernes, studiis frugalibus auctum,

Patriciaeque viros celebres a nomine stirpis,

Qui procul Hesperios pelago scrutantur Iberos,

Et ſalis, et piperis gratissima dona reportant.

- Nunc malo publico calamitas ſuccedentis temporis, et propria
 57 incolarum ignauia, quae agriculturae, etiam ante militares incurſus,
 per se honestae, ſed contra huius vrbis foundationem, intenta fuit,
 eo rem redegerunt, vt flumen ante portas virgultis increſceret, et vbi
 58 olim ingens numerus nauium ripas tetigit, vix cymba adpareat, alie-
 nis etiam conductis nauibus, ſi res exigit. Mecum certa est opinio,
 59 hanc vrbem nequaquam incrementa recepturam, niſi ad priſtinos vi-
 uendi modos remeet, quod vt fiat, votum commune est, et quouis mo-
 do pereuntis patriae conditio.

- Quaeritur an in conceſſione Idiſtonis omnimodae ciuitatibus
 60 factae comprehendatur ius fluminum ſiue nauigandi, ſi vrbs ad flu-
 61 men ſita ſit? Id putat MATTH. COLER. *conf. 1. n. 291.* vbi refert, du-
 cem Albertum ciuitati Rhemenſi in fluuio Werra vendidiſſe integrum
 iudi-

iudicium maius et minus, ac ius ad ipsum, pertinens tam intra ciuitatem quam extra, in terris in mari circumquaque cum fructibus et attinentis: vnde concludere videtur generali illa concessione et renun- 62
 ciatione ius nauigandi etiam venire. Et huic adstipulantur SOCIN. 63
 IVN. *conf. 80. n. 3. et lib. 3.* RAPHAEL CYMAN. *conf. 102. conc. 2.* ideo
 quod dictio omnis sit vniuersalis, et nihil excludat: CLEM. vn. *§. iisd. de* 64
foro compet. et quod largissime debeamus interpretari beneficia prin-
 cipum, quasi dando ea ciuitatibus incrementa addere velint. Nullum 65
 autem illustrius dari posse, quam si concedatur nauigatio, in aperto
 est. Verum hic calculum subducimus, tum quod vocabulo iurisdictio- 66
 nis omnimodae intelligatur in dubio iurisdictio ciuilis et criminalis,
 a diuersis autem mala fit illatio, *l. fin. de calumn. l. 12. §. 1. de acqui-* 67
renda possess. tum quia regalia sub iurisdictione non continentur, vt 68
 species sub genere, partim, quia soli principi referuantur, BORCH. *in c.*
unic. quae sint regal. partim quia non nisi specialiter alicui tribuntur.
 In generali vero concessione non veniunt ea, quae specialiter et nomi- 69
 natim concedi debent. *c. cum in general. de off. vicar. in 6.* Quae enim 70
 magni momenti sunt, speciali nota sunt digna, *c. fin. de praebend.* iuris 71
 que expediti est, pro omissis et neglectis haberi ea, quae specialiter
 notari debent, si nominatim et expresse eorum non fiat mentio. *l. 15.*
§. 26. de iniur. Hinc generali concessione, ait BOER. *decif. 50. PRVCKM.* 72
ad rubr. quae sint regal. cap. 5. vel pertinentiarum nomine non veniunt
 regalia, MYNSING. *resp. 39. n. 7.* KNICHEN. *d. iur. territ. c. 1.* maxime si
 subiectum non sit habile.

Sed dubitatur: an princeps donato vel vendito in fluminibus 73
 iure nauigationis, sibi eam potestatem, (ne amplius in eo flumine nauig-
 are possit,) adimat? Affirmat id COLER. *1. n. 298.* in dicto casu asserendo 74
 quod ciuitas Rhemenfis prohibere possit, ne ad sustentationem
 aulae principes nauigent. Ratio, quod venditio et donatio sint tituli 75
 iusti et habiles ad transferendum dominium: *§. 40. d. rer. dominio*
 cui accedat praescriptio in prohibitione consistens, et principum ius 76
 plane imminuens. FRANCISCVS BALB. *p. 5. q. 6. n. 2.* Mihi haec sententia
 plane erronea videtur: non tam quia in dubio concessio quae- 77
 uis communicatiue non abdicatiue fieri putetur, KNICH. *d. iur. ter. c. 1.* 78
n. 306. quam quod plenum nauigandi ius sit de regalibus, quod gene-
 rali iurisdictionis concessione non venit: nec etiam si speciali titulo

- 80 concedatur, sibi princeps regalis vsu ademisse videatur. Ciuitas
 81 enim regalium incapax est, nec quicquam ratione iurisdictionis de
 iis participare potest. LEOPOLD. *d. concurs. iurisdic. qu. 11.* Nec tanti
 82 est, quod addit de praescriptione. Illa enim contra priuatos, nequa-
 quam vero contra principem, vtpote intentioni principis et conditioni
 83 acquirenti refragans, locum habere potest. Et hoc maxime obtinet
 in donatione, quae ita attemperanda, ne, qui res suas in alias contu-
 lerunt, ab iis quandam patiantur iniuriam vel iacturam. §. 2. *d. donat.*
 84 *in fin.* Liberalitas enim nemini debet esse damnosa. *l. 7. qu. test. aperi.*
 85 donatario naturaliter ad gratiam referendam obligato. *l. 25. §. 11. de
 petit. her.*

CAPVT X.

SINGVLI IN MARI NON SOLVM COMMVNI GEN-
 TIVM IVRE FRVVNTVR, SED ET PROPRIVM IN EO IVS
 SIBI ACQVIRERE POSSVNT, IN PRIVATIS AQVIS LIBE-
 RE VT DOMINI NAVIGANT, NEC EARVM VSV PROHL-
 BERI DEBENT. POSSVNT QVOD IBI HABENT NAVI-
 GANDI IVS IN ALIVM PLENE, VEL CONSTI-
 TVTIONE SERVITVTIS, ALIENARE.

SVMMARIA.

1. *Singuli habent ius nauigandi in mari et fluminibus.* 2. 4. 5.
3. *Etiā sine venia principis.*
6. *Maris proprium ius quomodo quis acquirere potest?* 9.
7. *Si quis in eo turbatur, interdictum habet.* 8.
10. *Et alios prohibere ea parte potest.*
11. *Occupatio illa fit sepibus.*
12. *Molibus,* 13. 14. 15. 16. 17.
18. *Pilis.*
19. *Insula;*
20. *Lucullus, exciso monte, ad villam suam mare admisit.*
21. *Inde Xerxes Togatus dictus.*
23. *Sergius idem fecit.*
24. *Taxant illum luxum Salustius et Ambrosius.*
25. *Conditiones receusentur, sub quibus occupatio maris a priuato fieri possit.*
26. 39.
27. *Extra diuerticulum mare commune manet.*
28. *Seruitus mari imponi nequit.*

29. *Quaestio an quis prohibere possit, ne quis in mari nauiget, vel piscetur ante aedes suas? proponitur.*
30. *Negatiua oppinio LL. conuenit.*
31. *Contrarium Imp. Leo statuit si quis septis mare includeret. 32.*
33. *Ἐποχή quid?*
34. *Rationes Leonis. 35. 37.*
36. *Prothyrum quid.*
38. *Hugo Grotius constitutionem Leonis limitat.*
40. *Qui maris particulam occupat, non debet publicae commoditati nocere.*
41. *Ἐποχὰν quomodo sterni debent.*
42. *Potest quis ius habendi Ἐποχὴν praescribere in alterius fundo.*
43. *Dummodo ipsi locarium praestet. 44.*
45. *Priuari in propriis aquis, lacubus, et fluminibus, iure domini nauigant. 46. 47. 48.*
49. *Flumina sunt duplicia.*
50. *Flumen priuatum quid? 51. 52. 53.*
54. *Priuatus non debet impediri libere uti sua aqua. 55. 36.*
57. *Nemini ius suum detrahendum. 58.*
59. *Aqua nostra, ut aliis rebus, libere utimur.*
60. *Quaeritur: an princeps in priuatorum praediis possit prohibere piscationem, uti venationem? 61. 62.*
63. *Princeps nemini potest suum auferre.*
64. *Potest quis suum ius, quod in aquis habet, alteri concedere.*
65. *Vsufuctus nauis in aquis quomodo constituatur et quam diu duret? 66. 67.*
68. *Realis seruitus in aquis alteri concedi potest.*
69. *Quot sunt requisita seruitutis realis? 70. 71.*
72. *Effectus seruitutis, realis.*
73. *Lacus ad seruitutem aquae ductus non habet perpetuam causam, sed ad nauigandum.*
74. *Seruitus nauigandi affirmatiua est.*
75. *Ei opponi potest negatiua.*
76. *In hac non currit praescriptio.*
77. *In affirmatiua patientia domini necessaria. 78.*
79. *Seruitus nauigandi similis seruituti itineris. 80. 81.*
82. *A rubrica in dubio ducitur argumentum.*
83. *Et potest ut textus allegari. 84.*
85. *Si flumen interuenit, an possit constitui via? 86.*
87. *Distinguitur an ponte vel pontonibus traiciatur.*
88. *Ratio diuersitatis.*
89. *Alius casus seruitutis viae respectu fluminis. 90. 91. 92.*
93. *Omnibus modis, quibus dominia transferuntur, etiam ius nauigandi conceditur.*
94. *Nemini debet libera rei administratio adimi.*
95. *Ius traducendi rates minime nauigationis species. 96.*
97. *Illud ius variis titulis concedi potest. 98. 99.*

100. *Ius Grutiae apud Comites plumarios in Hollandia est.*
 101. *Licet aquam ducere ex publico in priuatum.*
 102. *Dummodo non noceat vel praedudicium fit.* 103.
 104. *Ex flumine nauigabili non licet ducere.*
 105. *Ex non nauigabili licet sine uenia principis.* 106. 107.
 108. *Qui ducit, ex capite debet ducere non per fundum alterius.* 109.
 110. *Limitatur tripliciter.* 111. 112.
 113. *Quae requirantur, ut quis ius duceudi habeat?*
 114. *Inter plures ducentes praefertur, qui in publicam caussam ducit.* 115.

1 **Q**uod uero ius competere ciuitatibus diximus, illud aequè singu-
 2 lis de ciuitate tribuimus. BEN. STR. *d. Nau. p. 2. n. 2.* Nauigia
 enim cum habere permissum fit, *l. 1. C. d. nauib. non excus.* omni iure
 3 possunt nauigare, etiam sine uenia principis, GOTHOFRED. *ad d. l. 1.*
 4 *lit. y.* siue in mari, siue in fluminibus. Ibi, quia commune est *l. 3. §. 1.*
 5 *Ne quid in loc. publ.* Hic quia usus publicus est *§. 4. d. R. diuis.*
 6 Imo maris proprium ius ad aliquem pertinere potest, et si ius
 suum prohibeatur exercere, interdictum uti possidetis ei competit.
 7 *l. 14. d. iniur.* Nec obstat, quod interdicta ad priuatas causas, non uero
 8 ad publicas pertineant. Respondet enim Ictus in *d. l. 14.* quod iam
 ad priuatam causam haec res pertineat, nullatenus uero ad publicam,
 utpote cum de iure fruendo agatur, quod ex priuata causa contin-
 9 gat, non ex publica. Quicquid enim ita occupatum est; illud non
 10 amplius est iuris gentium, sicut ipsum mare *l. 4. d. R. D.* Ideo si quis
 in diuerticulo maris, sicut in diuerticulo fluminis, locum aliquem oc-
 cuparit, ibique piscatus sit, alium, eodem iure uti uolentem, prohi-
 11 bere potest: *l. 7. d. diuers. temp. praesc.* ueluti, si locum aliquem pa-
 12 lis circumsepia, atque ita priuatum faciat. Solitos fuisse Romanos hoc
 modo partem maris suam facere, autores annotarunt. HORAT. *Lyr. 2.*
od. 18.

13 *Marisque Baiis obstrepentis uirges.*

Summouere littora.

et lib. 3. od. 1.

Contracta pisces aequora sentiunt.

Iactis in altum molibus.

14 *Vellei. Patercul.* iniectas moles mari, et receptum suffossis montibus
 15 mare. SENEC. *in except. controu. 5.* maria submouentur proiectis moli-
 bus. PLIN. *lib. 2. d. terr. c. 33.* ut freta admittamus, eroditur aquis.

LAMPRID. stagna stupenda admissio mari. CASSIODOR. *g. c. 17.* Quantis 16
ibi molibus marini termini inuasi sunt, quantis in visceribus aequoris
terra promota est. TIBVLLVS ait:

Claudit et indomitum moles mare, tentus ut intra,

17

Negligat hybernus piscis abesse minus.

VLPIANVS in *l. 2. §. 8.* Ne quid in loc. publ. tuendum dicit, qui molem
in mare iacit. POMPONIVS in *l. 30. §. fin. d. A. R. D.* affirmat, qui in 18
mare pilas iactauit, et superaedificarit, aedificium suum facere, et li-
cere alicui in mari infulam facere. Sic Lucullus, exciso apud Neapo- 19
lim monte, ad villam suam maria admisit, PLIN. *lib. 10. c. 54.* et cursus
maris et piscibus alendis curricula constituit, inque ipso mari alueos, 20
et plenos piscibus euripos villis suis circumdando caenacula fabrica-
vit. PLVTARCH. in *Lucull.* Qua de causa etiam Pompeius M. eum 21
Xerxem togatum adpellat. VEL. PATERC. *lib. 2.* Et huius generis
GROT. *d. mar. lib. c. 5.* fuisse putat maritimas piscinas, quarum VARRO
d. re rust. lib. 3. c. 17. et COLVMELLA *d. re rustic. lib. 8. c. 16. 17.* memine- 22
runt, quod scilicet quaestus villaticus sit ex mari, et certus reditus,
ad lautitias tamen locupletum, qui ita maria ipsa Neptunumque clau-
ferunt. Nec MARTIALIS alio spectauit, *lib. 10. epigr. 10.* cum de Formia-
no Apollinaris loquitur:

Si quando Nereus sentit Aeoli regnum,

Videt procellas tuto de sua mensa.

De C. Sergio VAL. MAX. *lib. 9. c. 1. n. 1.* peculiaria sibi maria excogita- 23
uit, aestuariis intercipiendo fluctus, pisciumque diuersos greges sepa-
ratos molibus includendo. Quid ea memorem, inquit SALVST. in 24
coni. Catil. quae nemini credibilia sunt, a priuatis compluribus sub-
uerfos montes, maria constructa esse? Et AMBROS. *de Nab. c. 3.* ait,
inducis mare intra praedia tua, ne desint belluae.

Hoc vero priuatum in mari adquisitum diuerticulum ita intel- 25
ligendum est; primo, ut de exigua maris portione accipiat, quae
in fundum priuatum admittitur, quaeque respectu magnitudinis fun-
di ipsius pars esse possit. Secundo, ut illum solum, et tam diu ob- 26
tineat, donec occupatio durat. *l. 45. d. vsucap.* Extra diuerticulum 27
idem non est, sed mare commune manet, nec ei feruitus imponi pot-
est, *l. 13. com. praed.* Ideoque si prohibitus quis fuerit in mari piscari 28
vel euerriculum ducere, contra prohibentem habet iniuriarum actio-

nem, quasi re propria uti prohibitus esset. *l. 13. §. fin. d. iniur. l. 9. Ne quid in loc. publ.*

- 29 Sed si ante aedes meas vel ante praetorium, (id est, in prothyris aedium seu praetorii mei) aliquem piscari prohibeam, quid dicendum, teneor ne iudicio iniuriarum an non? Resp. Ictus, me teneri *in d. §. fin.* ideo, quod mare commune omnium sit, sicut aer. Addit Ictus, usurpatum quidem id esse, (i. e. consuetudine receptum) sed nullo iure: adeo ut quis contempta illa prohibitione iniuriarum adhuc agere possit. *d. §. fin.* Hoc Imp. Leo postmodum mutavit, et voluit *πρόθυρα* id est vestibula maritima eorum esse, qui oram habitarent, eosque ibi ius piscandi solos habere, *Nou. Leon. 56. 102. 103. 104.* cum hac tamen conditione, ut septis quibusdam remoratoriis, (quas *ἐπὶ ὄχλας* Graeci vocant, *CVIAC.* retia in mari extensa confixis palis, *14. obseru. 1.*) locus iste occuparetur. Et hoc iuste fieri putat Leo *Nou. 56.* ideo quod iniquum sit, praedii dominos dormire, et alios orarum emolumenta venari, tum 2. quod id in terrenis iuris sit, ut qui dominus domus sit, is praeter illius usum vestibulum quoque possideat. Prothyrum enim est pars aedificii *l. 14. §. 1. com. diu.* idem ergo hic dicendum, cum eadem sit ratio; 3. quod ex agris alienis nemo fructus colligere possit sine benignitate domini, vel dato pro loci usu vestigali. Quis ergo inuito hic aliquid obtrudat? Et hanc opinionem *CVIAC. d. l.* approbat. *HVG. GROT.* vero *cap. 5. censet* illud contra rationem introductum, et non aliter recipiendum, quam quod existimauerit Leo, non fore, ut quis exiguum maris portionem alteri inuideret, qui toto mari ad piscandum admitteretur.

- 39 Demum haec a priuatis facta occupatio ita intelligenda, ne quis magnam maris partem etiamsi possit, publicis utilitatibus eripiat, illud enim non tolerandae est improbitatis, quam etiam *AMBROS. lib. 5. Hex. c. 10.* reprehendit: Spatia maris sibi vendicant iure mancipii, pisciumque iura sicut vernaculorum conditione, sibi seruitii subiecta commoiant. Iste, inquit, sinus maris meus est, ille alterius. Diuidunt elementa sibi potentes. *Ἐπὶ ὄχλας* vero istas ita sterni voluit Leo *Nou. 57.* ut intermittatur spatium vlnarum 183. a superiori vicina epocha, et totidem ab inferiore, quem modum qui non seruauerit, in ponenda et constituenda epoche, cogitur eam transferre in alium locum, si quis modo ei suppetat idoneus. Quod si modus praedii sui translationem siue

siue mutationem loci non ferat, et possederit prothyrium vicini, in id-
 que ἐπὸχην porrexerit suam per decennium, vicino praesente et tacen-
 te, aut vicennium vicino absente, non poterit moueri possessio tot an-
 norum. *Nou. Leon. 104.* sed integrum seruatur vicino προθύριον ἐπὸχος 43
 id est solarium vel locarium. *arg. l. 2. §. 1. ad L. Rhod.* Additur in *Nou.*
Leon. 102, vt cogatur non habenti locum idoneum ad aedificandam epo- 44
 chen intermisso spatio legitimo, vicinus de suo conferre, et inuitus
 inire cum eo locorum societatem, si modo illi praestetur competens
 locarium siue lucrum.

Possunt praeterea priuati libere et domini iure in priuatis 45
 lacubus et fluminibus nauigare. Id de lacu priuati domini factu af- 46
 firmant *l. 4. §. 6. d. censib. l. 13. §. fin. v. in lac. de iniur.* De flumi- 47
 nibus priuatis COEPOLL. *de S. R. P. c. 32.* Flumina enim alia publica, 48
 alia priuata esse, tradit Ictus in *l. 1. §. 3. de fluminibus.* Priuatum flu- 49
 men, *secund. gloss. ad d. §. 3. est,* quod manu factum est, et quod 50
 non perpetuo fluit. SIXTIN. *de regal. lib. 2. c. 2. n. 9.* BVRSAT. *conf.*
41. n. 12. vol. 1. Vel, desiniente COEPOLLA *tr. de S. R. P. c. 32.* flumen
 priuatum dicitur, quando est in dominio vnus tantum, puta, quia in- 51
 cipit ex fonte, qui in agro alicuius oritur et discurrit per eius prae-
 dia vsque ad flumen publicum vel mare *arg. l. 10. §. 1. si seru. vindic.*
 vel cum proprietas illius fluminis vel aquae competit vni tantum do- 52
 mino. COEPOLL. *d. l.* Priuata sunt, inquit VVLTEI. *ad §. 2. de R.*
Diu. quae sunt in vsu et dominio priuati alicuius hominis, siue in 53
 priuato loco illa orta sint, siue Princeps priuato concesserit, siue quis
 praescriptione vel quo alio iusto titulo flumen, aut partem acqui-
 siuit. Cum igitur talis aqua, quae in alicuius fundo nascitur, sit aqua 54
 priuata: *d. l. 10. l. 6. C. de seru. l. 8. d. aqua pluui. arc. l. 6. fin. regun-*
dor. l. 23. §. 1. de S. R. P. WESENBEC. *vol. 2. conf. 58. n. 4.* nullo iure
 prohiberi poterit dominus aquae, si in ea cimbis et lintribus pro uti- 55
 litate sua nauiget. *arg. l. 1. §. 11. de aqua quot. et aestiu.* Potest enim
 quis aqua sua pro beneplacito uti, *textus in l. 24. §. fin. l. 26. de* 56
damn. infect. et utilitas eius aliis intercipi. *d. l. 26. l. 20. C. de seru.*
 Nemini enim ius suum detrahendum, *§. 2. de his qui sui vel alien. iur.* 57
 nec debet quis pro alienis commodis suas inuenire difficultates, *l. 35.*
C. de inoffic. test. vel alieno odio praegruari: *l. 33. C. eod.* Maxime
 cum is, qui in sua aqua nauigat, faciat hoc ad suam utilitatem et in nul- 58

lius iniuriam, et vtatur in flumine priuato iure suo. *l. 26. de damn. in-
59 sect. l. 1. §. 12. de aqua plu. arcend. WES. d. conf.* Quid enim prohibet, quo minus aqua nostra vt caeteris rebus vtamur? *l. 1. §. 4. et §. 9. de fluminibus. SIXTIN. de Regal. d. 1.*

- 60 Quæritur hic, an Princeps priuato possit prohibere, ne in suo nauiget vel piscetur, sicut venationem in priuatis locis prohibuit?
- 61 Quod quidem aliqui ex identitate rationis affirmant. Sed verior ne-
62 gans opinio, quod naturalis societatis vinculum non patiatur, vt alteri damno fimus, et iniuriam faciamus. *arg. l. 7. C. de seru. export. l. 38. §. 2. de R. V. nec principis potestas eo extendenda, vt priuato sine causa suum auferre possit CAROL. TAP. ad tit. d. const. Princip. c. 1. et seq. per tot. Besold de iur. Mai. cap. per totum.*
- 63 §. 2. de R. V. nec principis potestas eo extendenda, vt priuato sine causa suum auferre possit CAROL. TAP. ad tit. d. const. Princip. c. 1. et seq. per tot. Besold de iur. Mai. cap. per totum.
- 64 Sicut autem primarius effectus domini est suam rem in alium alienare vel totam, *l. 20. C. de mand. vel concessione seruitutis: l. 5. l. 6. de fund. dot. l. 1. C. eod. potest, qui priuatum aquam habet, alteri vel totam concedere, vel in ea seruitutem, siue personalem siue realem con-
65 stituere. Illam, si vsum fructum nauis vel aquae concesserit. De vsum fructu
66 textus in l. 10. §. 7. qu. vsu fruct. amitt. l. 12. §. 1. de vsu fruct. Vsum fructus autem nauis in eo est, vt ad nauigandum mittatur, licet tempesta-
67 tis periculum sit. d. l. 12. Nauis enim, vt res, tenetur seruire perso-
nae, *Arg. l. 1. de vsu fruct. et paratur vt nauiget. d. l. 12. COEPOLL. de
68 S. R. P. c. 29. n. 4. Realis seruitus constituitur, si alicui iter per lacum vicinum conceditur, vt nauigando in fundum vicinum venire
69 possit. l. 23. de S. R. P. Vt autem haec seruitus locum habeat, duo
70 in d. l. Ictus requirit. Primo, vt lacus sit perpetuus, hoc enim est de natura realium seruitutum, vt perpetuam causam habeant. l. 28. de S. V. P. WESENBEK. part. d. seruit. n. 9. Secundo vt sint fundi vicini. l. 37. l. 38. d. tit. l. 14. d. §. 3. d. al. leg. WESENBEK. d. l. 1. 3. Cui igitur talis seruitus constituta est, is pati cogitur, vt vicinus in vicini praedium nauiget, et aqua tamdiu, quam in nauigatione est, vtatur ad vtilitatem praediorum. d. l. 23. arg. l. 2. l. 3. de S. R. P. COEPOLL. d. S. Real. 2. n. 6. Licet enim lacus ad aquaeductum vel aquaehaustum perpetuam causam non habeat, ad nauigandum tamen habet. DO-
74 NELL. n. Com. 3. Haec autem seruitus affirmatiua est, veluti ius mihi est per illum lacum nauigandi ad praedium meum, cui opponi
75 potest negatiua, veluti, aduersario non esse ius nauigandi per lacum, quae**

quae re ipsa libertatem lacus asserit. Vbi notandum, quod in negati- 76
ua hac seruitute non currat praescriptio, nisi prohibitione interueni-
ente. MATTH. COLER, *consil. n. 307*. Sicut in confessoria opus est con- 77
fessione, quae patientia, dum quis nauigat, veluti traditione confirma- 78
tur. *id. d. l. n. 308*.

Hoc ius nauigandi seruituti itineris, quae est seruitus rustici 79
praedii, adscribitur a Dd. C V I A C. *n. obs. 3*. ALTHVS. *in dicaeolog. c. 22. 80*
n. 34. TREVTL. *v. 2. disp. 17. thes. 4. lit. b. per Leg. 23. §. 1. de S. R.*
P. arg. rubricae, quae loquitur de seru. rustic. pr. A rubrica au- 81
tem in dubio fumitur firmum argumentum et perinde vt ius commu- 82
ne et textus allegari potest. HOSTI. *iu aur. sum. tit. vt Eccl. benef* 83
FELIN. *in rubr. vt lit. non contest.* CLVD. *tr. de condict. ob caus. dat.* 84
non sec. in prooem. n. 5. et seq.

Sed si flumen interueniat, potestne constitui via? Affirmat 85
ICRUS PAVL. *in l. 38. de S. R. P.* si per vnus praedia flumen currat et 86
illud aut vado transiri possit, aut pontem habeat. Diuersum, si pon- 87
tonibus (genere nauigii) transiiciatur. Ratio diuersitatis, quod illo 88
casu perpetua causa sit, quae hic deficit, quia cum pontones non
semper ad manum sint, non licet ire, quoties libet vel expedit. DO-
NELL. *lib. 2. comme c. 2*. Alioquin si tua praedia mihi vicina sunt, 89
deinde flumen, postea Titii praedia, rursus via publica, in quam
iter mihi adquiri volo: dispiciamus, ne nihil vetet, a te mihi viam 90
dari vsque ad flumen, deinde a Titio vsque ad viam publicam. Sed
videamus: num etsi tu illorum praediorum dominus sis, quae trans 91
flumen inter viam publicam sint, idem iuris sit: quia via consum-
mari solet ciuitate tenus, vel vsque ad flumen, in quo pontonibus
traiciatur, vel vsque ad proprium aliquod eiusdem domini praedium, 92
quod si est, non interrumpi videtur seruitus, quamuis inter eiusdem
domini praedia flumen publicum intercedat *l. 38. de S. R. P.*

Denique omnibus modis et conuentionibus, quibus dominia 93
rerum earumque vsus transfertur, etiam ius nauigandi per se solum,
vel vna cum praedio alienari potest. Quilibet enim liberam rerum 94
suarum administrationem habet. *l. 2. qui a par. manum*. Id COTHMAN. 95
Consil. 1. vol. 4. probat de iure traducendi rates et ligna, minima spe- 96
cie nauigationis, *einer Floß-Gerechtigkeit. l. 1. §. 14. de fium.* quod nem- 97
pe possit vendi, *d. consil. n. 70.* locari, *n. 70.* precario concedi *aufnach-* 98

- 99 *barlichen Willen, n. 55. vnd Vergünstigung, d. v. conf. 2. n. 20.* Sic apud Barauos habetur (ius Grutiae dictum) in tractu Delphenfi, quod
- 100 penes comites Plumarios (*Pluym Grauen*) semper extitit, ex quo coctores cereuisiarum pro vsu aquae centesimam soluunt. HADR. IVN. in *Ba-
tau. c. 19*
- 101 Praeter aquas autem, quas quis in suis fundis habet, licitum etiam est ex publica aquam in suum praedium ducere, *l. 2. l. 3. de a-
102 quaeduct.* dummodo non alius praeuenerit, THESAVR. *decif. 245.* vel
- 103 aliquid praeiudicii inde oriatur. GILCKEN. *ad §. 2. de R. MENOCH. de
104 retin. possess. rem. 6. n. 89.* In fluminibus vero nauigalibus vel non nauigalibus haec recepta est differentia: vt ex illis sine venia Principis ducere non liceat in fundum priuatum, et si quis contra fecerit,
- 105 fundo priuetur: *l. 2. C. de aquaed. MART. LAVDENS. tr. d. fife. qu. 174.*
- 106 Ex his vero liceat sine venia Principis, *arg. §. 2. §. 4. d. R. D. RIMI-
107 NALD. confil. 197. n. 24.* ita tamen, vt illae aquae rursus in illud publicum flumen reuertantur. IASON. *in l. 2. d. fluminib. n. 11. et 15.* Obseruandum etiam est, qui aquam ex fluminibus in suum fundum ducit,
- 108 vt ex capite ducat, *l. 1. §. 7. 8. d. aqu. quotid. et aestiu.* non per fundum alienum, vel in praeiudicium alterius, *arg. l. 1. §. 29 eod. Bott.
110 conf. 76. n. 5. THESSAVR. d. l. n. 1. et seq.* nisi modicum sit, id enim non curatur, *l. 1. §. 6. Ne quid in flumin. publ.* vel seruitus constituta,
- 111 VINC. FRANC. *decif. 183. n. 16. COEPOLL. d. S. R. P. cap. 4.* aut consuetudo sit, vt liceat ducere, RIMNAL. *d. l. quae iuxta Dd. factum homi-
112 nis, et centum annos requirit. l. 3. §. 4. d. aqu. quot. AYM. d. alluion.
114 lib. 2. c. 34. n. 5.* Idem obtinet, si plures ducere velint, quo tamen
- 115 casu, qui in publicam causam ducit, praefereendus est ei, qui in priuatam vult ducere. *arg. l. 14. §. 1. quem ser. amitt. RVTG. RVLAND. tr. d. Commiss. par. 4. lib. 2. cap. 14. n. 24.*

FINIS PARTIS PRIMAE.

PARTIS SECVNDAE.

CAPVT I.

TRADITVR DE AQVIS ET QVID ILLAE. EARVM
 CREATIO, TEMPVS ET LOCVS. MARE QVID. ALLVIO
 IN EO LOCVM NON HABET. NON EST TERRA
 MAIOR, VEL PROFVNDIOR. AQVA-
 RVM DIVISIO.

SVMMARIA.

1. *Aquae navigationis locus.*
2. *Ridendi qui naues in montibus collocant.* 3.
4. *Simon Steuin fecit currum veliuolum.*
5. *Aqua quartum elementum est.*
6. *Aqua instabilis est.*
7. *Deus creauit aquas secundo die.*
8. *Quaenam illae aquae supernae?* 9. 10.
11. *Tertio die terra ab aquis separata.* 12. 13. 14. 15.
16. *Quomodo hoc factum, ingenia se torquent.* 17. 18. 19. 20. 21.
22. *Nec inueniunt.*
23. *Dei opus est, terras dilatare, et aquas densare.*
24. *Philosophia hoc aliquo modo attingit.* 25. 26. 27.
28. *Locus aquarum est oceanus.* 29. 30. 34.
31. *Ex quo veniunt et redeunt omnes caeterae aquae.* 32. 33.
34. *Mare quid.* 35. 36. 37. 38. 39.
40. *Quaeritur: an in mari alluio locum habeat?*
41. *Affirmatiua probatur.* 42. 43. 44.
45. *Negatiua verior.* 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52.
53. *Deus mari terminos statuit.* 54. 55. 56. 57.
58. *Et super eo terram fundauit.* 59. 60.
61. *An mare altius terra?* 62. 64. 65.
63. *Reges quidam mare Rubrum cum Aegyptiaco coniungere voluerunt.*
66. *Merulae opinio de altitudine maris terraeque rationi et experientiae conuenit.* 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74.
75. *Keckermanni conciliatio adducitur, et eius rationes.* 76. 77. 78. 79.
80. *Terra est maior mari.* 81. 82.
83. *Mare profundum est.* 84. 85.
86. *Terra magis.* 87. 88. 89.
90. *Vnum mare profundius altero.* 91. 92. 93.
94. *Salum vnde dicatur.*
95. *Rationes diuersi diuersas de falsedine maris tradunt.* 96. 97. 98. 100. 101.
99. *Ad falsedinem duo requiruntur.*

102. *Flumina dulcia sunt.*
 103. *Salsedo proficit ad navigationem.* 104. 105. 106.
 107. *Aqua marina non exstinguit incendium.* 108. 109.
 110. *Aequor unde dicatur?* 111.
 112. *Color maris varius.*
 113. *Maria purgantur stato tempore.*
 114. *Mare Balticum genus fini Danck eiicit.*
 115. *Eiiciunt maria morticina.* 116. 117. 118.
 119. *Sputo non inficitur mare.*
 120. *Omnes aquas Deus homini concessit.* 121.
 122. *Felicitas non est solum in terra.*
 123. *Aquarum diuisio.* 124. 125.

1 **P**andunt iam se nobis aquae, et commodum navigationi locum,
 2 et materiam exhibent. Sine enim illis delirus necesse fit, qui
 3 nauigare posse sibi vel aliis persuadere cupit. Reperti in Italia,
 4 qui naues quae supra montium cacumina ferrentur, aedificarunt. Sed
 ingenii fuit exercitium, a mechanicarum artium peritis ostensum, ultra
 nihil habens vtilitatis. *BOTER. lib. 8. d. Polit. c. 3.* Nostro tempore
 5 eximius mathematicus Simon. Steuin. currum veliuolum fecit, qui
 adhuc Scheuelingae, in Hollandiae pago, prope Hagam Comitum, vbi
 eum aliquoties vidi, asseruatur, eo artificio, vt aptatis velis duarum hora-
 rum spatio quatuordecim milliaria conficere possit. *HEGENIT. in itiner.*
 6 *Holland. pag. 140.* Sed de illis ingenii inuentis non sumus solliciti.
 Consideramus aquam, vt quartum elementum, terram ambiens, et inter
 caetera sua dona navigationi se idoneam praebens. Haec vno loco
 non consistit, sed terram hinc inde interfluit, volente ita summo na-
 7 turae opifice, vt terra producere animantia, et ea fouere possit. *MAGIR.*
 8 *3. Physiol. cap. 4. §. 9.* Creauit autem Deus ter optimus maximas aquas
 secundo die, et diuisit aquas, quae erant sub expanso, ab aquis, quae erant
 9 super expansum. *Genes. 1. v. 6. 7.* Vbi inter eruditos quaestio, quaenam
 illae aquae supernae sint? Plerique, quos sequitur *DAV. PARAEVS ad d.l.* per
 eas nubes intelligunt. At *GERHARD. MERCAT. in fabr. mund. cap. 9.* coe-
 lum limpidissimum ideo interpretatur, quod aer, qui sub nubibus
 est, firmamentum, ita ab immobili loco et situ dictum, nominari nequeat.
Genes. cap. 1. v. 7. Ps. 148 v. 4. 5. Sunt enim illae in expanso, et
 nihil aliud, nisi aquae, vi caloris diurni euaporatae, et frigore aeris
 10 rursus concretae. *Iob. 26. v. 8. Psalm 8. v. 12. Psalm 104. v. 3. Ierem.*
10. v. 13.

10. v. 13. Leuata ita terra, et medietate aquarum abyssi supra expan- 11
 sum euecta, die secundo, terra nihilominus aquis infra relictis, quas 12
 vocat Moses aquas sub coelo, vndique operiebatur, quia grauior a-
 quis se ipsam pondere suo immergebat, et aquae tanquam leuiores
 vndique eam circumdabant. Ab his aquis nudanda erat, vt conspi-
 cua, et habitabilis fieret, nec tamen penitus destituenda, ne absque
 humore esset infoecunda. Iubet ergo Deus aquas congregari, quae 14
 sub coelo sunt, in locum vnum, vt appareat arida, et vocauit ari-
 dam terram, et congregationes aquarum illarum maria. *Genes. 1. v. 9.*
 10. Fuit hoc opus tertii diei, nam ex prima creatione aquas habuis- 15
 se situm inter elementa, vt sub expansione coeli et aeris totam terrae
 molem tegerent, iam dictum est. DAV. RVNG. *ad d. c. Genes. v. 9.*
 Quomodo autem hoc factum sit, in eo euoluendo ingenia laborant. 16
 ARISTOT. *1. meteor.* cum vnum corpus globosum scripsisset ex aqua 17
 terraque conflari, magnas simul terrae concauitates fabricat, inque
 eas vniuersum aquae elementum deriuat. AVGVSTIN. *lib. 1. in Genes. 18*
c. 12. scribit, aquam prius fuisse rariorem, tenuioremque, et instar ma-
 teriae nebulosae terram operuisse, postea vero coactam valde den-
 satamque minore eguisse loco. BASIL. *ad Gen. cap. 1. THOM. p. 1. qu. 69.*
 aquam antea circumfusam toti terrae ita fuisse tertio die in vnum lo- 19
 cum coactam, vt in maximam elata sublimitatem, altissimae extumue-
 rit. Quidam putant, terram multis tunc partibus profunde defedisse, 20
 aliis contra plurimis in sublime elatis extumuisse, factasque esse ma-
 gnas concauitates et valles profundas, quae tantae aquarum moli
 constituta veluti vasa, *iuxta Psalm 104. v. 6.* Certa hic omnis sapien-
 tia derelinquitur. Credenda haec, non ad decempedam rationis ex- 22
 aminanda sunt. Si aliquid dicendum, potuit Deus poros et meatus 23
 terrae dilatare, vt plus aquarum absorberent, potuit et aquas con-
 densare, vt spatium angustiorem quam prius continerentur. *Psalm 33. v.*
 7. Fidem huic philosophia facit, quae docet, quod etiam experien- 24
 tia hactenus firmavit, elementum terrae et aquae vnum globosum
 corpus constituere, vt vtrumque commune habeat, centrum tum 25
 grauitatis, tum magnitudinis, et vt alibi quidem terrae regiones e-
 mineant, alibi vero aquarum tractus latissime pateant, praesertim 26
 versus polos, vtque totus orbis sit circumnavigabilis, licet non vbi- 27
 que ad rectam lineam cursus teneri possit. DAV. PAREVS *in comment.*

28 *supr. Genes. 1. v. 9. 10.* Locus autem ille peculiaris aquis factus est
 Oceanus, in quo omnia maria continentur, et dicitur locus vnus,
 vt opponatur multis, vel omnibus locis seu toti superficiei terrae,
 29 quam Deus non vult amplius tegi vbique, sed tantum in vno loco,
 latissime tamen patente, et distantibus aridae terrae regionibus varie con-
 30 tinuato. PAR. *d. l.* Quamuis enim videamus tot diuersa et tam dissita
 aquarum loca in tot maribus, lacubus, stagnis, fluminibus et palu-
 31 dibus, et etiam nonnulla nulla inter se communione iungi videantur,
 32 tamen locus ille, quem aquis Deus designat, nihil aliud, quam sta-
 tiones ab habitabili terra separatae, imprimis immensum illud spati-
 um, quo reciprocatur Oceanus terram vel circumeundo, vel viscera
 eius per venas ceu tubulos quosdam vel canales, et siphunculos in-
 33 grediundo. MERVLA *cap. 1. de marib.* Id SALOMON. *Eccl. 1. v. 7.* aper-
 tum facit, omnia flumina in mare intrant et mare non redundat, ad
 locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant. Illud
 34 est immensum et intentatum experientia pelagus, totius orbis vincu-
 lum, terrarumque custodia, inagitata remis vastitas. SENEC. *suafor. 1.*
 35 Hae aquae omnes ita congregatae, vocantur maria. Nam il-
 36 la acceptio qua membrum seu brachium vniuersalis Oceani denotat,
 37 non adeo attenditur. HONTER. *in rudim. geogr.* Est autem mare (ita
 dictum ab amaritudine BECMAN. *in verb. mare.* COEPOLL. *tr. de S.*
 38 *R. P. cap. 26. n. 23.*) nihil aliud, quam reciprocantium aquarum ge-
 neralis collectio. ISIDOR. *lib. 13. orig. c. 14.* BR. *tr. de Insul.* COEPOLL.
 39 *d. l.* Sicut enim diximus, ex congregatione aquarum oritur. *Genes.*
 40 *1. v. 10.* MAGIR. *in phys. l. 4. c. 8.* Vnde quaesitum fuit a philosophis
 pariter et ICTIS, quia tot flumina et amnes in mare intrent, an non al-
 luuio in eo locum habeat, et maius reddatur, vel redundet aut fu-
 41 pra littora excrescat? illud affirmant IOH. FABER *ad J. 21. de R. D.*
 PETR. GREGOR. THOLOSAN. *Syntag. lib. 2. c. 2. n. 4.* SIXTIN. *vol. 2.*
 42 *Consil. 14.* MARPVRG. *n. 753. ex J. 21.* quem dicunt generalem, et
 quod compertum sit, mare non minus ac flumen alluendo et refluen-
 43 do latenter adhaerere *l. 51. d. contr. emt. l. 7. §. 1. 3. de A. R. D.* et prio-
 44 ris littoris terminos deferere. HILLIG. *in Donello lib. 4. c. 27. lit. a.*
 45 Sed verior est sententia negantium, ex ratione, quod, quantum aquae
 in ipsum influat, tantundem rursus exeat, et radiis solis exhauria-
 46 tur, inque vapores euanescat. ARISTOT. *2. meteor. 2.* Affert ex ISI-

DORO 13. *orig. c. 14.* MERVLA et has causas, quod 2. accurrentes illas 47
 vndas maris vastitas non sentiat, 3. amarior aqua dulces quae afflu- 48
 ant, consumat: 4. nubes mulum aquarum ad se adtrahant, 5. marinam 49
 aquam partim venti, partim sol exsiccent; et 6. mare per occulta 50
 quaedam terrae foramina percoletur, et ad caput amnium fontium-
 que reuolutum recurrat, et ita flumina reuertantur, vnde exierunt.
 MERVL. *cap. 1. de marit. pag. 125.* MAGIR. *d. l. in Comment. lit. b.* Fal-
 sum ergo est, quod mare alueum mutet, id enim impossibile, et si 51
 aliquando vltra littora excurrit, id vi ventorum contingit, quorum ra-
 bie posita, redit ad pristinum locum. Nunquam etiam mare latenter 52
 aliquid adiicit, nec enim aestus eius id patitur, potius connexa et in-
 regressas regiones disterninat, vt infra suo loco dicemus. AYM. *Par-*
mens. tr. de ALLVVION. lib. 1. c. 2. n. 8. Est autem hoc opus, ex quo 53
 omnipotentia summi Dei elucescit, qui sicut mare 1. a terra separauit,
 ita ipsi terminos concessit, quos non egrederetur. *Iob. 38. v. 8. Quis 54*
clausit ostiis mare? circumdedi illud terminis meis, et apposui illi vestem
et ostium. Et dixi. Huc vsque venies, et non procedes amplius, et
hic confringes tumentes fluctus tuos. Ierem. 5. v. 22. An non me time-
bitis ait Iehoua? an non a facie mea timebitis? qui posui arenam ma-
ri statutum sempiternum, nec praeteribit illud; commouebuntur quidem, 55
et non praeualebunt. et intumescunt fluctus eius, et non transibunt il-
lud. Psalm 104. v. 9. Terminum posuisti eis, quem non transibunt.
 Inde etiam in sacris Abyssus aquarum vocatur, fundum quidem ha- 56
 bens, sed inperuestigabilem. *Pf. 104. v. 6.* Et hic fundus est alueus 57
 maris, quem solius omnipotentis Dei manus constituit, et super eum 58
 terram fundauit. *Pfalm 24. v. 2. Ipse super maria fundauit eam. Pf. 59*
136. v. 6. Qui extendit terram super aquas. Scite BUCHANAN. 60
Pfalm 24.

*Ille super pelagus solidum connexuit orbem,
 Stabilis vt vndas inter instabiles foret,
 Et toties rapidis pulsatus fluctibus, omnes
 Compage firma sustineret impetus.*

Haec ita dicta vltcrius occasionem disputandi doctis dederunt, an ma- 61
 re alius terra sit? Voluerunt id adstruere BASILIUS *Homil. 4. in He-* 62
xaem. Thom. Par. 1. quaest. 69. CATHARINVS *Comment. ad Genes. c. 1.*
 sumto argumento a mari rubro, cum Segoftes Aegypti, et Darius 63

Persarum Reges coniungere mare Aegyptiacum sunt conati, quod
 sane propter inundationem non tentassent, nisi mare rubrum altius es-
 64 se terra Aegypti compertum habuissent. Idem CIC. 2. *de Nat. Deor.*
 inquit: mare cum supra terram sit, medium tamen locum expetens,
 congregatur vndique aequaliter, neque redundans, neque sese effun-
 65 dens. Facit etiam pro hac opinione, quod in mari stantibus littora
 depressiora videntur, et quia in ordine Elementorum terra est infi-
 66 mo loco, sequitur, altiori aquam consistere. Verum recte MERVLA
lib. de mar. cap. 1. pag. 103. (mihi) ait, si quis dubitat, terram, quae
 apparet extra aquas, esse superiorem aquis, non tam eget ratione,
 67 quam adplicatione ad sensum. Cernimus enim, motum aquae fieri
 semper versus locum decliuorem, quae si altior esset terra, profe-
 68 cto in eam vt in locum humiliorem necessario deflueret. Hinc 2. in
 sacris nauigaturi dicuntur descendere in mare. *Psalms 107. v. 23. Ion.*
 69 *1. v. 3.* Imo 3. sine miraculo non posset aqua, quae natura sua gra-
 uior est aere, quae fluxa, quae labilis, consistere, vt partes eius, quae
 70 terra sublimiores, ad eam non delaberentur. Demonstrat id expe-
 71 rientia. 4. Si enim mare altius esset terra, pari ventorum et remi-
 gum vi et impulsu eadem nauis multo velocius ferretur, ad portum
 seu littus tendens, quam ex portu seu littore discedens: discedens
 enim ex littore ascenderet, et in arduum obnitens, difficiliorem ha-
 72 beret progressum; contra ad littus accedens, tanquam per decliuia
 73 descendens, magno impetu ferretur. Facit huc 5. et illud, quod, quo
 magis nauis ex portu discederet, eo melius, commodiusque ab iis,
 qui sunt in portu vel littore cerneretur, vtpote quae magis et magis
 semper in locum altiorem ascenderet. Quod tamen contra euenit.
 74 Denique 6. insulae supra mare exstant, et flumina magno impetu in
 mare currunt, quod fieri non posset, si mare terra altius foret. ME-
 RVLA *d. l. PAREVS in Genes. c. 1. v. 9. CONIMBR. 4. de coelo c. 14.*
 75 *quaest. 4.* Pro conciliatione KECKERM. *Part. Spec. comment. naut.*
quaest. 1. ponit, quod diuerso respectu mare sit depressius, et alti-
 76 tius. Altius respectu littorum et orarum, ad quas ita appellit,
 vt sensim tantum in globum extumescat, atque tandem in me-
 77 dio sui fastigiatum altitudinem obtineat maiorem, quam in iis par-
 tibus, quae a maris medio vergunt ad littora, quarum quidem par-
 tium altitudo hoc modo decrescit, vt quo proprius ad littora accedunt,
 eo

eo sint ipsis littoribus, seu partibus terrae, depressiores, ita nimirum 78
 vt terra in littoribus mari sit altior. Fundamentum huius est, quod 79
 aqua sit rotunda, et non minus quam terra constituat globum, cuius
 etiam idem sit cum mundi centro centrum. ARIST. 2. d. cael. c. 4. SCA-
 LIG. exerc. 7

Ex hac quaestione occasionem Peripatetici sumserunt statuendi 80
 di, aquam decuplo esse terra maiorem. Sed id falsum est, et si ve-
 rum, periculum esset, a tanta aquarum copia vniuersam terram absor-
 ptum iri. Habet quidem aqua multos recessus, sed inde latius conti- 81
 nente patere, non est verisimile. Docent etiam nauigationes nostro 82
 rum temporum, orbis noui ingentes terras repertas esse, tribus parti-
 bus orbis haecenus habitati magnitudine pares, aut maiores: nec ta-
 men omnes adhuc esse peruestigatas. D. PAREVS d. l. pag. 165.

Ad altitudinem maris pertinet profunditas. Scribunt SOLIN. 83
 cap. 54. PLIN. lib. 6. c. 22. illam imperscrutabilem esse. Addit OLAVS
 MAGNVS lib. 2. hyslor. Septent. 10. quod in Norwegia nullis immensissi- 84
 mis funibus ne quidem tantis, quantis maxima nauigia onerari que-
 unt, addita etiam plumbi, ferriue massa, explorari possit. BVRGENS 85
 ad c. 1. Genes. dicit, profundius esse terra. Mihi cum RECKERM. d. l.
 hoc erioneum videtur. Cum enim constet terrae profunditatem 6070. 86
 miliaria continere, nemo adhuc repertus fuit, qui vltra triginta sta-
 dia profunditatem maris eruerit, ex PRISCIANO. ALEXANDER. PICCOL.
 lib. singul. d. magnit. terr. et aquae. Fateor tamen hic, quae de altitu- 87
 dine maris 15. stadiorum Fabianus apud PLIN. lib. 2. cap. 12. prodidit,
 vtpote nullam fidem faciens, quo tempore mensus sit, valde incerta
 esse. Quae OLAVS habet, vt plura illius auctoris, non merentur fidem. 88
 Imperscrutabile autem mare dicitur, tum ratione abyssi et internorum 89
 meatuum, tum locorum in India Orientali, quorum vastitas non quae-
 sita, nequaquam vero respectu totius. Illud verum esse potest, quod 90
 profunditas maris diuersa sit, licet indiscreta eius dorsum sit aequalitas.
 ISIDOR. 13. lib. 14. Sic maria versus Austrum profundiora esse, quam 91
 quae ad Septentrionem sunt, nauatae hodie vnanimiter edisserunt.
 Hinc mare Indicum, quod vere Austrinum, abyssum ISIDOR. 13. c. 20. 92
 nominat. In mediterraneis etiam Pontus Aegeo, hoc Siculo, Sicu- 93
 lum Tyrrheno et Sardoö cedit. ARIST. lib. II. meteor. MERVL. cap. 1. diff.
 de marib. pag. 131

- 94 Vocatur mare alio nomine Salum, vel ἀπὸ τῆ σαλῆος,
 95 vel a falsedine, quam mare habet. Causas illius varias dant. Anaxi-
 96 mander censuit, ideo esse, quod ad ipsum flumina falsa magno numero
 97 confluant. ANAXAGORAS ET PLATO propter venas falsas. PLATONICI
 98 propter nonnullas partes terrae in imo maris falsas, ANAXIMENES ET
 99 DIOGENES solis stellarumque actioni attribuunt, ARISTOTELES 2. *metcor.* 3.
 100 hanc rationem dat, quod vi solis partes et tenuissimae, et suauissimae
 101 maris extenuentur in vaporem; crassiores autem magisque adustae
 102 relinquuntur, quae deinde cum aqua maris permistae falsum illum et
 103 amarum saporem efficiant. Duo enim ad falsedinem requiruntur,
 104 siccum terrestre, et adustio: ex illo fit sapor, ex hac vero falsus sa-
 105 por. Inde mare versus Austrum et in aestate magis est falsum, quo-
 106 niam sol eo tempore et loco plus vaporum dulcium extrudit. ARIST.
 107 *d. l.* Maris etiam summa aqua falsior est, quam profunda, quia illam
 108 magis, quam hanc, solis calor exercet. Praeterea marina aqua calefacit
 109 et exsiccatur, caeterisque aquis grauior est, facilius sustinet et leuat
 110 pondera. MAGIS. *l. 3. phys.* c. 8. n. 9. et *seqq.* KECKERM. *d. l. probl.* 3.
 111 E contrario flumina per varios et angustos terrae meatus fluunt, per-
 112 colantur, et amaritudinem illam amittunt. SCALIG *ex. 46.* MAGIS. *d. l. in*
 113 *Comm. lit. c.*
- 103 Salsedinem autem maris multum ad navigationem proficere,
 104 KECKERM. *d. l.* tradit, propter crassitiam, quae nauium molem et one-
 105 ra sustinet. Illa autem ex salsedine est, quae praeterea seruat naues
 106 a carie et putredine. Vnde facilius in dulci aqua, quam falsa, naues
 107 merguntur, ideo quod illa propter subtilitatem facile cedat, haec
 108 propter crassitiam resistat. Illud in praeliis naualibus obseruatum est,
 109 aquam marinam non extinguere, sed irritare incendium. MACROB. 7.
 110 *Saturnal.* 13. PLVTARCH. 10. *Sympos. quaeft.* 9. Huius causa est, quod
 111 aqua marina vel in se habeat pinguedinem, seu oleositatem quandam,
 112 qua ignis alitur, vel quia aqua marina ex salsedine crassior fit, et
 113 magis terrestris. Quod autem terrestre est, id siccum est, quod sic-
 114 cum, ignem alit. KECKERM. *d. l.*
- 110 Mare etiam aequor dicitur, ab aequalitate, iuxta CICER. 2. *A-*
 111 *cad. quaeft.* quod omnia in eo aequa et plana, vel quia aequaliter
 112 sursum est. ISIDOR. 13. *cap.* 14. Nam quamuis aquae fluctuantes non-
 113 nun-

nunquam velut montes erigantur : tamen tempestatibus, quae se commouerant, sedatis, positisque ventis, rursus adaequantur.

Color maris non est certus et constans, sed pro ventorum qualitate mutatus, vt nunc flauus sit, nunc ater, nunc viridis. ISIDOR. *lib. 13. cap. 14.*

Illud obseruandum, quod PLINIUS 2. *nat. hist. 98.* omnia mari plenilunio notat purgari : quaedam etiam stato tempore. Circa Messanani autem et Mylas simo similia a mari expui in littus purgamenta. In maris Balthici littoribus alicubi inuenitur galba, Germ. *Danck*, species fimi, quo etiam in defectu aliorum iustici ad sterco- randum agrum vtuntur. Ratio huius est, quod nihil patiantur maria foedi, nihil inquinati, quicquid violentia perit tempestatum, id omne ad littus expellunt. Videmus quotidie in littoribus cadauera defunctorum, brutorumque, tabulas naufragas, et similia. *Latinus in Panegy.* de Charybdi scribit, quod eructet naufragia, et contortas fundo rates. Inde potest ratio fumi, cur veteres in purgationibus et lustrationibus morbisque medendis aqua marina vsi. *SENEC. in Hippol. APVLEI. 11. metamorph. LACTANT. 5. Instit. diuin. 20.* Superstitiosissimum autem est, quod PLIN. de Tyridate Mago refert, quod crediderit, ex sputo maria infici.

Omnes has aquas DEVS ter optimus maximus homini dedit, vt eum non solum terrae, sed etiam maris, incolam faceret. *STRAB. 1. Geogr.* Mirum ergo non est, quod nauigationes tam olim, quam hodie, mortales in eo incepterint, cum sine illis mari vti non possint. Ridendus autem est apud veterem Iuuenalis commentatorem Aglas Areas, quem Apollo, cum rogaretur quis finem verae felicitatis impleuerit, declarauit felicissimum, ideo quod nunquam patrio agello excefferat.

Sunt autem aquae, in quibus nauigatio fit, vel principales, vel minus principales. Illae sunt mare, flumen, lacus, stagnum. Mare rursus vel extimum vel internum. Hae sunt palus, riuus, lacuna, cisterna, piscina, fossa. *AYM. tr. d. alluion. lib. 1. cap. 15. n. 3.* De singulis ordine quantum proposito sufficit, videbimus.

CAPVT II.

OCEANVS, MARE MEDITERRANEVM QVID? VTRI-
VSQVE VARIAE A PLAGIS MVNDI VEL LITTORIBVS
APPELLATIONES. MARE NON GELASCIT. FRETVM, SINVS.
QVID? RECENSIO PRAECIPVORVM SINVVM
ET FRETORVM.

SVMMARIA.

1. Oceanus quid?
2. Veteres crediderunt, eum terram ambire. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
9. Recentiores quo vsque hoc verum, melius sciunt. 10. 11. 12.
13. Oceani encomia et immensitas.
14. Etymon Oceani. 17.
18. Eius diuisio antiqua. 19.
20. Recentior. 21. 22. 23.
24. Oceani respectu littorum variae appellationes.
25. Septentrionali subsunt Atlanticus. 26. 27. 28. 29. 30.
31. Gaditanus, Hispanicus, Ibericus, Cantabricus. 32. 33. 34. 35.
36. Aquitanicus, Gallicus, Britannicus, Caledonius. 37. 38. 39.
41. Germanicus, Cimbricus. 41.
42. Arcticus, alio nomine dictus Hyperboreus, Mare Cronium, mortuum, pigrum, concretum, Amalchium, Glaciale, 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49.
50. An maria gelascant, quaeritur? 53. 54.
51. Ouidii et Herodoti, veterumque de eo sententia.
55. Diuersa ab his nostratum nautarum et scriptorum. 56. 57. 58. 59. 60.
61. Mare Balticum an aliquando congelatum fuerit? 62. 63. 64.
65. Sarmaticus, Tartaricus, Scythicus. 66. 67.
68. Eius aqua dulcis esse dicitur.
69. Occidentalis Magellanicum et Peruvianum.
71. In Orientali sunt Sericus Sinenfis Archipelagus, Indicus, Gangeticus, Persicus, Arabicus, Mare Asperum. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78.
79. Mare Rubrum ubi?
81. Vnde ita dicatur? 82.
83. Sententia Ioannis Beringi affertur. 84. 85. 86. 87.
88. Huius maris prolixitas, et circa eam Delrionis error. 89.
90. Mare internum quid?
92. Fretum quid?
93. Sinas quid? 94. 95. 96. 97.
98. Maria interna vel sinus et fretum sunt, vel alterutrum eorum. 99.
100. Mare Herculeum ubi? et quae eius synonyma. 101. 102. 103. 105.
104. Cur mare magnum dicatur?
106. Eius initium et progressus ostenditur. 107. 108. 124. 125. 127. 133. 141. 143. 148. 153.

109. *Hoc maris variae a littoribus et aliunde appellationes.* 110. 111. 112.
113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 126. 128.
133. 134. 135. 136. 142. 144. 145. 149. 150. 152.
129. *Mare Aegaeum unde sic dictum?* 130. 131. 132.
133. *Hellesponti derivatio.* 139.
140. *Locus, ubi Xerxes mare stravit.*
146. *Angustia Bosphori Thracici fere commercia sensuum admittit.* 147.
151. *Ponti undae dulces.*
154. *Mare Persicum Sinus primum fit iuxta Balsoram fretum.* 155. 156.
157. *Rubrum mare est Sinus ad urbem Adan, fretum ad Mecha.* 158. 159.
160. *Locus, per quem Israelitae siccis pedibus iuerunt, indigitatur.*
161. *In mari rubro sunt vniones et Corallia.*
162. *Hoc mare a'gostum dicitur.*
163. *Balthicum mare nomen a latratu habet.* 164.
165. *Sinus est iuxta Cimbricam Cbersonesum, Fretum iuxta Oresund.* 166.
167. *Appellatur etiam Sueuicum mare, sinus Venedicus et Codanus.* 168.
169. *Mare Album est in Russiae et Lapponiae finibus.*
170. *Mare Ausriacum olim lacus Fleni dictus.*
171. *In illo Romani nauigauunt.*
172. *An pagus vel Sinus fuerit, sitque, dubium.* 173. 174. 175.
176. *Freta maris extimi recensentur.*
177. *Magellanicam et la Maire ab inuentoribus nomea nacta.*
178. *Occasio inuentionis.* 179. 180. 181.
182. *Fretum Anian, Weigatzi, Forboseri et Davis ubi?* 183. 184. 185.
186. 187.
188. *Fretum Herculeum maris Mediterranei ostium est.*
189. *Herculis columnae quae?* 190. 191.
192. *Freti Herculei synonyma.* 193.
194. *Gades insula ubi?*
195. *Insulae fortunatae et Hesperides quo loco sitae?* 196.
197. *Freta Siculum, Hellespontus, Bosphorus, Thracicus, Cimmericus, Fretum Ciliciae, Euripi, Gallicum, Elsenue, referuntur.* 198. 199.
200. 201. 202. 203. 204. 207.
205. *Freti Gallici quae latitudo?*
206. *Vestigal in Frero Sunt exactum, recisum est.*
208. *Sinus Maris extimi praecipui sunt, Mexicanus, Iucatanus, Gangeticus.*
209. 210. 211. 212.
213. *In mari Mediterraneo sunt sinus Adriaticus, Tarentinus, Carcinensis.*
214. *In mari Balthico, Finnicus, Bothnicus.* 215.
216. *Stubbenkamer ubi, et an in eo antro Piratae habitauerint.* 217. 218.
219. 220. 221.
223. *Vitium peregrinationis hodiernae taxatur.* 224. 225. 226.
227. *Auctores de maribus tractantes remissive allegantur.* 228. 229. 230.

- I** Oceanus proprie vniuersa illa aquarum marinarum moles est,
 quae extimas principum terrae partium oras amplectitur.
- 2** MERVLA *cap. 2. dissert. de marib.* Haec enim totam terram
 per circuitum, instar magni et latissimi circuli, ambiens efficit, vt ter-
3 ra supra et infra aquis sit contexta, idque ex Dei iussu, tum ad per-
 fectionem et ornatum vniuersi, tum in plantarum et animantium
 vsum. MAGIR. *in Physiologia lib. 4. cap. 8. in comment. lit. g.* Vete-
4 res hoc obseruarunt, inprimis ORPHEVS *in hymnis*, vocat Oceanum
 Ὅς περικυμαίνει γαίης πρὸς τέρμονα κύκλον
- 5** DIONYSIVS AFER,
 Ὠκεανὸς περιδράμεγαῖαν ἅπασαν
- 6** MANIL. *lib. 4. Astronom.*
Ipsa natat tellus pelagi lustrata corona
Cingentis medium liquidis amplexibus orbem.
- 7** SENECA. *in Oedip. in fin. chor. act. 2.*
Lucida dum current annosi sidera mundi:
Oceanus clausum dum fluctibus ambiat orbem.
- 8** Videatur ARIST. *in lib. de mund.* POMPON. MELA *3. Geogr. 5. Strabo 1.*
9 *Geogr.* Nos, quod illi crediderunt, vel coniecturarunt, vt explora-
10 tissimum scimus. Nam versus meridiem Oceanum terram circumire
 per Fretum Magellanicum inter Africae, Asiae, Americaeque Au-
 straliora et lata terrae adhuc incognitae littora, docuerunt nos nauiga-
11 tiones. An autem idem possit Oceanus, Septentrionem versus, ad-
12 huc ignoratur. Certe si liceat: duplici aquarum fascia duo vastissi-
 morum marium annuli, et coronae inter se quasi colligantur, vna
 quidem inter Europae, Africaeque Occidentalia, Asiae vero Orienta-
 talia; altera inter huius Occidentalia, Asiae vero Orientalia. MERVLA
- 13** *d. 1.* Hoc respectu Oceanus ab Homero nominatur rerum origo,
14 ORPHEO circulus terrae, a Cyrillo eius inuolucrum, ab *aliis* mundi
 baltheus: ab Acicio apud Liuium terrarum amplexus, a SENECA *in*
Suafor. 1. totius orbis vinculum, terrarumque custodiae. LVCANO
- 15** vnda mundum coercens; POETIS passim immentus, infinitus, re-
 rum parens, coelo conterminus, cuius perpetuo humore fontes, flu-
 mina, maria, imo nubes et Sydera ipsa pascantur HADR. IVN. *in Ba-*
tau. histor. cap. 15. fol. 203. Deriuatur Oceanus SOLIN. *c. Polyhist. 26.*
- 16** SIDOR. *lib. 13. origin. 13.* BECKMANN. *in originib.* ab ὠκός, quod est
 citus

citus et *ῥαίνας* fluere , quasi praecipiti velocitate per interiora maria et alibi discurrat. HONTER. *in Rudim. Geogr. in pr.* Annotat etiam ISIDOR. *d. l.* dici posse *κυάρευον* a purpureo colore , quo vt coelum nitere , a nonnullis putatur.

A veteribus iuxta quatuor mundi plagas totidem appellationes accepit. Ab oriente Eous dictus, id est, orientalis; ab occidente Occiduus siue Occidentalis, a meridie Notius, id est australis, a Septentrionibus, Septentrionalis. CLYVER. *in Introd. Geograph. lib. 1. c. 10.* Caeterum quum in vltiores mundi partes nauigatum, Oceano recens conspecto recentia quaedam sunt imposita vocabula, in quatuor scilicet partes vniuerso Oceano diuiso. Nam qui citra Aequinoctialem inter Europam, Africam, et Americam protenditur Septentrionalis dicitur, vel *mar del Nort*. Qui vero vltra inter Africam et Americam, Australis seu mar d'Ethiopia i. e. mare Aethiopicum. Qui inter Asiam, Americam et Magellanicam seu Australem terram interfusus est, Occidentalis vel *mar del Zur*, seu Pacificum, quod non vt alibi exagitetur. Qui denique secus Sinarum littora inter Moluccas et Africae Orientalia est Eous vel Orientalis, hodie *mar d'India* indigitatur. MERVL. *d. l.* CLYVER. *d. l.*

Praeter haec prout quamque regionem perfundit, diuersa a littoribus suis vocabula trahit. SEPTENTRIONALIS imprimis varia nomina habet. I. nominatur Atlanticus, ab Atlante, Mauritaniae monte vel eius promontorio. STRABO scribit eousque desinere Indiam, et Australe et Orientale latus in Atlanticum pelagus procurrere. HERODOTVS omnia maria in duo diuidit, quorum Atlanticum et Rubrum vnum putat, alterum Caspium. Quo sensu verum esse potest, quod Zosimus habet, Rhenum in mare Atlanticum decurrere. CICERO etiam omnem terram, quae ab Europaeis colitur, Atlantico mari tradit circumfundi. Immo, testante SVIDA, omnia maria innauigabilia olim Atlantica dicta fuerunt. II. Gaditanus est pars Oceani Atlantici, a Gadibus Insula prope Mauritaniam, quae fertur mari ab Africa auulsa esse, et nomen dedisse Freto maris interni. III. Hispanicus, qui Hispaniam alluit. IV. Ibericus, qui iuxta ea loca Hispaniae fluit, vbi Tagus se exonerat. V. Cantabricus, qui Cantabriam Hispaniae regionem; VI. Aquitanicus, qui Aquitaniam Galliae prouinciam; VII. Gallicus, qui caeteram Regni partem tangit. VIII. Britannicus,

38 cus, qui Britannicas Infulas, quo nomine olim omnes in Septentrio-
 39 nali mari nominatae, circumfluit hodie, qui regnum Britanniae at-
 tingit. IX. Caledonius, a Caledoniis, Scotiae populis, qui fyluam
 40 habebant Caledoniam, dictus. Hodie Scoticus. X. Germanicus, qui
 ultra Britanniam ad vsque Cimbroſ ſive Iutiam, Daniae regionem, Ger-
 41 maniam lambit. XI. Cimbricus, qui inter Iutiam prope promon-
 42 torium Schagen ad Codanum ſe inſinuat. XII. Arctous, qui in ſub-
 43 iectis Arctico polo locis eſt. Alias Hyperboreus, a gente in extimo
 44 hoc Septentrionis littore poſita. Dicitur et mare mortuum ſeu mor-
 rimaruſa ob perpetuam caliginem, et alienum molliorum Syderum
 ibi adſpectum, maligna et pruina tantum albicante luce, vt PLINIVS
 45 ait. 4. hiſtor. 13. TACIT. de moribus Germ. vocat mare pigrum, ac
 prope immotum. Ideo, quod nullis ventis, vt in vit. Agricol. ait,
 46 attollatur. ALTHAM. d. l. pag. 533. Vocatur etiam mare Cronium a Sa-
 47 turno, qui in his locis regnare creditus. Item Sidus frigidum, vel
 mare concretum, et Amalchium, quod gentis illius lingua Congela-
 48 rum, ſive glaciale ſignificat: a glacie nempe, cuius ex dulcioribus
 fluuiorum aquis concretae et lapſu temporis calore ſolis abruptae, vio-
 49 lenter terris immenſa fragmina in eius ſuperficie ita innatant, vt mo-
 bilium infularum inter ſe concursantium ſpeciem praebeant. Ex eo
 50 enim, quod Herodotus mare Boſporicum, et Scythicum; et Pon-
 tum OVID. de Ponto in his verbis:

51 *Ipſe vides certe, glacie concreſcere Pontum.*

Ipſe vides gelido ſtantia vina gelu.

Ipſe vides, onerata ferox vt ducat Iacis

Per medias Iſtri plauſtra bubulcus aquas.

52 ſcribant gelafcere, non ſequitur mare vere adſtrictum eſſe. Nam a-
 53 qua marina propter amaritudinem aſpera eſt, et nunquam contra-
 hitur, aſſerente Diſario ac Auieno apud MACROB. 7. ſaturn. 12. vbi
 54 addit, quod in quibusdam locis glacies videatur, non ideo eſſe, qua-
 ſi aqua marina in glaciem concreſcat, ſed quia plurimum in illis re-
 gionibus fluuiorum eſt, qui in ipſa maria ſe exonerent, ſuperficies
 maris, cui dulces aquae innatant, gelafcere, et incolumi aqua marina,
 55 videri in mari gelu, ſed ab aduenis vndis coactum. Sic in Ponto
 fruſtra quaedam, et proficias gelidas de vndis fluuiatilibus viſas. Hol-
 56 landi id teſtantur, qui per fretum Vaigetium, ab illis Naſſouium di-
 ctum,

tum, Sinarum regna cogitantes , Septentrionale pelagus aliquoties,
 semel etiam ad 80. altitudinis gradum, nauigarunt. Inciderunt qui- 57
 dem saepe in vitae pericula propter glaciem , sed illud prope littora
 et portus, cum terris adnauigarent, factum; vt illa non tam videatur
 ex mari nata, quam ex littoribus ventorum vehementia , et vnda-
 rum impetu in altum prouoluta. MERVL. *cap. 1. diff. de marib. p. 129.*
 Notant etiam Nauarchi Hollandi in suis Diariis, vento mutato mare 58
 nunc nauigabile, nunc contra fuisse, item quod nullo non loco line-
 am a prora nauigantes demittere potuerint, absque vilo obstaculo, ad
 explorandam maris altitudinem, quod si mare congelatum fuisset,
 facere nequissent. Frustra ergo illud mare glaciale vocatur, et ideo 59
 non nauigabile. Purum etiam sub Polo mare media hyeme, tempo- 60
 re verno nauigabile, aestate glacierum fragminibus , quae vel terris
 calore solis abrupta, vel a fluminibus eruclata, oblesum , praecipue
 ad littora, et in fretis atque angustioribus locis. Ex his iudicium fie- 61
 ri potest, de sermone vel fabula verius, quam maiores narrare so-
 lebant, et ALBERT. CRANTZ *lib. 8. cap. 7. Wandal.* habet, quod tantum
 gelu aliquando fuerit, vt concreto mari Balthico ex Pomerania et re-
 liquis adiacentibus oris pedatim in Daniam iter fieri potuerit, dispo-
 sitis per oportuna loca in glacie hospitiiis , si quid commeantibus in-
 teruenisset. Nam si de vere Septentrionali, hoc falsum, vbi remo- 62
 tissimo sole frigora necessario maxime penetrabilia : aequè falsum erit
 de reliquis, quae propiora soli, cuius calor iuuare solet maris na- 63
 turam, ne aquae in glaciem conuertantur. Neceffe est, vt veteres
 de auditu potius hoc narrent, quam quod viderint, vel se res ita 64
 haberet, aut si quid tale factum fuit, de aduentitia glacie vel itinere
 iuxta littora accipiendum erit, quomodo CRANTZ. *ipse lib. 10. Wan-*
dal. in fin. de alio tempore id explicat. Nam vt bene addit, mediis
 in fluctibus raro est tanta quies, vt constringi patiatur. XIII. Sar-
 maticus, qua Sarmatiam inter, Lappiam et flumen Obium affunditur. 65
 XIV. Tartaricus, qua Tartariae, et XV. Scythicus seu Barbaricus, 66
 qua Scythiae littora ambit. Illius aquam PLIN. *lib. 6.* haustu dul- 67
 cem esse annotauit. Quod verum esse potest de mari Caspio, quod 68
 Scythici partem facit, ob salis a fluuiis consumptionem, non de ipso
 mari Scythico, cuius eadem cum reliquis maribus conditio.

- 69 AVSTRALI subsunt Aethiopicus, qua Aethiopia circumluitur
a promontorio bonae spei ad vsque ostia fluminis nigri.
- 70 IN OCCIDENTALI est I. Magellanicus, qui a freto Magellani
Brasiliam vsque pertransit. 2. Peruvianus, qui ab altero littore A-
mericae regnum Peru attingit.
- 71 IN ORIENTALI I. est Sericus ad Sericam regionem *hodie. Kit-*
72 *taga.* II. Sinenfis ad regionem Sinarum, *Hispanis China.* Hinc sequi-
73 tur III. Hippadis pelagus, vulgo Archipelagus S. Lazari ob multitu-
74 dinem insularum in eo, ad comparationem Archipelagi Europaei, id
75 est, maris Aegaei, dictus. Inde a meridie est IV. Oceanus Indicus,
76 qua Indos, Persas, Arabes, et Aethiopes ab oriente alluit. Hic vero
77 ea parte, qua a Gange, Indiae, flumine adfunditur, V. Gangeticus dici-
78 tur *hodie Bengalenfis sinus.* Qua Persidem tangit, VI. Persicum mare.
79 Qua Arabiam VII. ab Austro percutit, Arabicum. Hinc VIII. ad Cer-
80 nen seu Minuthiam insulam, *vulgo Madagascar,* Asperum ob breuia
81 et Syrtes, quibus refertum est, dicitur. *CLYVER. d. l.* Totum au-
82 tem hoc mare Indicum, quod Gangetici, Persici, Arabici et Asperi
83 nominibus distinguitur, alio nomine mare Rubrum Latinis; Graecis
84 Erythraeum appellatur. De ratione nominis incerta res est. Alii a
85 solis repercussu: alii arena terraque talem colorem reddi, alii hanc
86 ipsius naturam esse dicunt. Hos omnes refutat *CYRIVS lib. 8.* his
87 verbis: *Mare certe, quo adluitur, ne colore quidem abhorret a caete-*
ris. Ab Erythro, rege, inditum ipsi nomen est, propter quod ignari ru-
bere aquas credunt. Mihi non displicet sententia, quam a Viro Cla-
88 rissimo, Iohanne Beringio, *olim, cum Leidis eramus, contubernali, iam*
collega coniunctissimo, audiui, dici mare Rubrum ab Idumaeis acco-
89 llis, qui rursus nomen habeant ab Edom seu Adam, quod significet
90 terram rubram. Solitos autem fuisse veteres maribus et terris nomina
91 ab inhabitatoribus imponere, ex sacris litteris et profanis historicis de-
92 ducit *VAREN. in opusc. de Ophyr.* Quo dato simul falsitas rubrae
93 aquae, quam nauigantes eo aperuerunt, et incerta coniectura de regis
94 Erythri in insula eius maris Ogyri sepulcro conuellitur. Est autem hoc
95 mare in se velut flumen, et sunt in ipso montes aquis imminentes, et
96 scopuli, et Syrtes patentes latentesque, et viae nauium ibi bene discer-
97 nendae. *GEOGRAPH. NVBIENS. part. 5. clim. 3. pag. 108. quam ex Arabico*
in latinum idioma GABRIEL SIONITA, et IOHANN. HESRONITA *verte-*
runt.

runt. Prolixitas huius maris inchoando navigationem ex Inacho in 88
 amplum aquae consumit quatuor dies remigationis, latitudo vero, ubi
 sinus amplissimus est, dimidiatum diem navigationis, in quo cum quo-
 tidie reciprocatio aquarum fiat, vadofum acstuarium est. HEROD. in *Eu-*
terp. libr. 2. p. 148. Immerito ergo a GUILAND. in *pap. oper. et MARTIN.* 89
Dclr. ad Senec. reprehensi Seneca, et Eustathius, dum ille Tigrim ru-
 benti freto misceri, hic Indiam ad idem pertingere, tradunt. Plur.
 vid. *de nominibus mar. apud SOLIN. cap. 26.* ISIDOR. 13. *Orig. 15.* GEMM.
 FRISI. in *add. ad Cosmogr. Appian.*

Internum mare dicitur, quod ex vasto Oceano per freta ter- 90
 rarum interiora ingreditur. Illud duo constituunt, Fretum et Si- 91
 nus. Fretum est mare arctioribus spatiis et angustis coarctatum.
 Germanis *die Hofden.* KECKERM. in *System. Geogr. lib. 1. c. 3. in fin.* 92
 Sinus est maris excursus quo terra primum anguste, mox latioribus 93
 anfractibus dirimitur. KECKERM. *d. 1.* seu iuxta Altham. in *Com. de*
mor. Germ. pag. 26. Sinus sunt flexuosi maris aufractus, et excavati 94
 maris in terram recessus. HONTER. in *rudim. Geogr. pag. 9.* definit
 curua littora, quasi brachiis partem Oceani, aut cuiusvis maris, 95
 fluminisue recipientia. Quod recte obseruauit, non enim in Oceano 96
 solum, sed etiam in mediterraneis, vel fluminibus aliis sunt sinus mar-
 ris, quasi recessus. Germani dicunt, *einen Wick oder Inwick.* Sunt 97
 autem maria vel simul fretum et sinus, aut saltem alterutrum eorum. 98
 Simul fretum et sinus sunt mare mediterraneum, Persicum, Rubrum, 99
 Balthicum, Album, et Austrinum.

Inrer haec princeps est, quod per fretum Herculeum infunditur 100
 procurrens inter Europam, Asiamque minorem sinistras, et Af-
 ricam dextram, ab Occidente in Orientem, ad oras vsque Syriae.
 Hoc κατ' ἐξοχὴν Mediterraneum dicitur, quia terram veteribus 101
 tunc temporis cognitam quasi mediam secaret. ISID. 13. *orig. 16.* Graeci
 nominant ἕσω θαλασσαν medium mare. SALLVST. 1. *Histor.* Roma-
 ni, florente republica, mare Nostrum dixerunt. MEL. *lib. 1. c. 1.* He- 102
 sperium ab Hesperia, quomodo olim Italia, Hispania, Lybia, Eu-
 stathio dicta, Africanum Luitprando, Thyrrenum Orofio per synecdo- 103
 chen partis pro toto. Augustissimum eius nomen est, quo etiam in sa- 104
 cris claret, vt mare Magnum dicatur. Numer. 34. v. 6. *Esaia 15. v. 47.*
Psalms 114. v. 25. vel quod nullum maius accolae nossent, nondum O-
 ceanum

ceanum ingressi, vel quod nullum internorum maius, ISIDOR. 13. c. 16.
 vel quod in eo alia maria sunt. SERV. ad lib. 3. Aeneid. vel quod omnes
 105 plagas terrasque medias interlueret. OROS. 1. cap. 2. Hispani vo-
 106 cant Mar di Leuante, quia vt Oceanus occidentem, ita hoc orientem
 est versus. Oceanus igitur ab occasu Solis per fretum Gaditanum
 107 gremia terrarum irrumpens, limen aperit interni aequoris iuxta *Soli-*
num, cui progressus et longe lateque diffusus, vt Pompon. Mela ait,
 vasteque sedentia littora abigens, Aegyptium dat Asiae, Gallicum
 Europae, Africum Lybiae: Minores autem intuens et partes quasi
 partium varia prouinciis, insulis, populis, et aliunde indit nomi-
 na SOLIN. POLYB. cap. 26. MANIL. in *Astronom. lib. 4.* ISIDOR. lib. 13.
 108 cap. 16. SERVIVS ad 3. Aeneid. Sic I. Ibericum vocatur ab Hispania,
 109 priscis Iberia dicta. II. Balearicum, qua insulas Balearides hodie Ma-
 110 iorcam et Minorcam circumluit III. Gallicum speciatim, qua Nar-
 111 bonensem Galliam attingit. IV. Ligusticum, qua Liguriam lambit
 112 iuxta Genuam. V. Sardoum a Sardinia. VI. Tuscum a Tuscia, Ita-
 113 liae parte, Tyrrhenum Graecis a Tyrrheno, Lydi fratre, vel Tyrr-
 henis nautis, quos in hoc mare se praecipitasse, DION. AFER, et MELA re-
 ferunt. Liburnum *M. Tullio* improprie, quia Liburnia ad mare su-
 perum regio est. Latinis mare inferum apud Solinum respectu Ha-
 114 driatici, quod superum vocatur. VII. Siculum a Sicilia, nobilissima
 115 huius maris insula, quod et Ausonium dictum. STRABO lib. 2. VIII. Ar-
 116 golicum, quod Peloponnesum alluit. IX. Corinthium a Corintho, floren-
 117 tissima vrbe in Isthmo Peloponnesi. X. Creticum a Creta. XI. Carpathium
 118 ab insula Carpatho. XII. Pamphilium a Pamphilia, regione minoris Asiae.
 119 XIII. Cyprium a famosissima insula XIV. Asiaticum ab Asia, siue minore,
 120 siue maiore. XV. Syrium a Syria, nobilissima maioris Asiae parte. Hoc rur-
 121 sum quoad partem Phoenicium a Phoenice prouincia, et Tyrium a Tyro,
 122 Phoeniciae et totius mundi celeberrimo emporio. Eadem haec aqua-
 123 rum internarum moles sui cursus fere medio versus Circium inter ex-
 124 trema Italiae et Epirum prouoluta XVI. Ionium dicitur, vel ab Ionia,
 regiuncula vltima Italiae, vel ab Ionio, Illyriorum Rege, vel ab Io-
 nibus, ibi in traiectu maris demersis, vel ab Io, Inachi filia, quae ex Do-
 125 dona profugiens illud mare traiecit. Inde versus Corum se fundens
 Italiaeque lauans superiora, vocatur Hadriaticum ab Adria, Piceni op-
 pido. Hadriacum *Lucano*, Hadrianum *M. Tullio*, Hadria simplici-
 ter

ter *Senecae, Tacito, Straboni*. Hodie a potente vrbe Venetiis *Golfo di Venetia*. Latinis mare superum respectu Tyrreni, quod inferum. 126
 Huius pars Illyricum, cuius *Astor. 15.* mentio, et Dalmaticum, a regionibus ita denominata. Eadem maris Mediterranei aqua vterius ad Cretam insulam, torto in Septentrionem latere, per orientiora 127
 Graeciae littora et minorem Asiam anfractibus magnis et vasto recessu infusa, nobilissimas adlambens insulas, XVII. Aegeum vocatur Pelagus. 128
 Dubii scriptores in etymo. putant dici vel ab Aegeo, Thesei patre, vela Neptuno ita veteribus dicto, vel ab Aegea, Amazonum Regina, in eo demersa: vel ab Insulis, in speciem Caprarum positis, vel 129
 ab vna Insularum eius figurae, vel a promontorio Aeolidis, *Ἄργα*: vel 130
 ab oppido minoris Asiae, Caprae imaginem referente, vel quod *αἶγός* 131
 instar lasciuiat fluctibus: vel ab *αἰγίζεον*, quod naues saepe subuertat, 132
 praesertim circa Cyclades. Vocatur etiam hoc mare *Aegon*. VAL.
 FLACC. 1. *Argon*.

Quanto fremitu se sustulit Aegon.

133

STATI. 5. *Theboid*.

- - *Nec tantas quamuis Tyrrhenus et Aegon*

Voluat aquas.

Thucididi dicitur mare Graecum. Europaeis hodie *Archipelagus voce graeca*. Turcis *mare album*. Eius partes sunt 1. Myrtoum a Myrtilo, 134
 Mercurii filio, vel ab exigua insula, non procul a Christo Eubaeae oppido sita. 2. Icarium a nota Icarum fabula, vel vna Cycladum Icaro. 135
 3. Euboicum, vel Euboicus sinus ab Euboea insula: hodie *Golfo de Negroponte*. 136

Aegeo, gracilescente paulatim mari, succedit XVIII. Hellepontus, angustiae, ad octingentos passus inter Sestum Europae; et Abydum Asiae oppida. Nomen ab Helle virgine habet, quae ibi periit. 137
 OVID. in *epist. Leandri*.

Fluctibus immodicis Athamantidos aequora canent.

138

Vsque manet portu tuta carina suo.

Hoc mare quum primum de virgine nomina merfa,

Quae tenet, est nactum, tale fuisse puto.

Est satis amissa locus hic infamis ab Helle,

Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.

Inde Lycophroni *παρθενόκτονον πέλαγος* Virgicidum mare. Hoc lo- 139

co ex Asia in Europam contra Graecos, confrato in nauibus ponte,
 140 (quod hodie non miramur,) exercitum Xerxes, Rex Persarum, tradu-
 xit. ENNIUS *lib. 13. annal.*

Pontibus infratis coniunxit littora Xerxes:

Isque Hellesponto pontem contendit in alto.

141 Inde rursum modice se laxans et semiorbe turgescens altrinsecus, la-
 142 taque aperiens terrarum diuortia facit. XIX. Propontidem inter Thra-
 ciam et Bithyniam, a qua Bebricia olim Bebricium mare nominatum.

Hodie mar di Marmora ab insula Proconneso *hodie Marmora*, quia mar-
 moris ferax, dicta. Hic mox stringitur et in paucula stadia coarctatur,

143 fitque XX. Bosporus Thracicus, appellatus ab Io, Inachi filia, quae

144 formam bouis induta mare hoc loco traiecit fingitur. Alio nomi-

145 ne Bosporus Chalcedonis ab vrbe adiacente dicitur, et Byzantii portus

146 ab vrbe Constantinopolitana, quae olim Byzantium dicta. Angu-

147 et MELA *in Geogr.* PLIN. *scribit 6. hist. 1.* Vtrinque alitum cantus

canumque latragus audiri, et fere vocis humanae esse commercia,

manente inter duos orbis Europam Asiamque colloquio, nisi id ipsum

148 auferrent venti. Hoc modo multis anfractibus fractum mare, mi-

149 tescens iam, in aequoream se pandit faciem, et, quantum potest ca-

edere sub adspectum, XXI. pontum aperit, qui alias Euxinus dicitur,

Euxonius Ἰξυνος, id est inhospitalis, ob immanem accolarum ferita-

150 tem. PLUTARCHO vocatur παντικὸν πέλαγος, Herodoto mare Cim-

merium, a Cimneriis populis, qui adhabitant, Apollonio Caucasium

151 a monte vicino, Turcis mare Nigrum. Hoc mare dulcius, quam

caetera, ex multitudine fluminum, quae ingrediuntur. SENECA *in*

Med. act. 2.

Quodcunque placidis flexibus Phasis rigat,

Pontusque quidquid Scythicus a tergo videt.

Palustribus quae maria dulcescunt aquis.

152 Succedit postremo XXII. Maeotidis Palus a populis Maeotis, qui ho-

153 die Tartarorum pars, nomen habens. Vocatur a Plinio Temerinda,

voce Germanica, vt ORTELIVS *in Lex. Geograph.* iudicat, quasi

P'meers Ende, quod sit maris ex freto Herculeo irrumpentis finis.

Ita enim oculis videtur. Nam quod Caspium mare ei coniungi sta-

tuant, id ex secreta copula est.

Alterum mare internum est Persicum inter Persiam, vnde illi nomen, et Arabiam felicem. Primo sinus, quem inter promontorium Afoborum (hoc est *capo Mochandan*) et Armuziam, (*hodie Ormuz*, nobilissimum emporium,) excipit fretum, vulgo *Balsora*, mox mare, quod olim Babylonium ab vrbe Mesopotamiae dictum, *hodie mar Elcatif. et Mesendin. vid. BERT. ET MERCAT. in Geogr. sub Asia.*

Tertium est RVERVM, olim sinus Arabicus, PLIN. 2. *hist. 67.* inter Arabiam felicem, et Africam. Sinus primo, vbi ad dextram vrbs Aden. deinde fretum, nostro tempore BABELMANDEL. hinc MAR DE MECHA, ab vrbe Arabiae felicitis, vbi Mahomet sepultus. In hoc sinu proxime vallem Hiroth e regione Baalzephon est traiectus, per quem Israelitae siccis pedibus iuerunt. *Exod. 14. v. 9.* et fit eius mentio in *l. 19. §. 18. de aur. arg. mund. leg. COEPOLL. de S. R. P. cap. 26. n. 29.* vbi dicitur, quod vnionum sit ferax. In sacris passim vocatur mare algosum, seu caricosum, *Schilffmeer, Exod. 15. v. 22.* quod in eo iuncus et carex vberime proueniat. PLIN. *lib. 13. c. 25.* STRABO *lib. 16.* IOH. ISAAC. PONTAN. *de vsu globi cap. 1.*

Quartum est BALTHICVM. Nomen accepit a Balthia, peninsula, quae tria Aquilonaria regna, Sueciam, Norwegiam et Daniam continet, PLIN. 4. *hist. n. 13.* a latratu, quem fluctuum et aestuum collisio edit, ei indit nomen. CONR. CELT. *in od. lib. 3.* Illud sinuoso ore caput Cimbricae Chersonesi Schagen praegressum, factis aliquot Danorum insulis, per Sundum nobilissimum Daniae fretum, infunditur versus Orientem, inter hinc Germaniae, Prussiae, Liuoniae, Russiaeque, inde Gothiae et Sueciae littora. Dicitur Suevicum a populis, qui adhabitant: Venedicus et Codanus sinus, ex eadem causa. Germanis *die Ost-See. vid. ALTHAM. in com. de morib. German.*

Quintum est mare ALBVM, quod arctoum pelagus terris immittit inter Russiam, Moscouitarum et Lapponum fines. Bataui vocant *die Wittsee.*

Sextum est mare AVSTRINVM, *die Zuyde-See*, olim lacus Fleui dictus. In hoc nauigasse veteres Romanos, multa TACITI loca euincunt. 1. *annal. ibi: impositas legiones per lacus vexit.* 2. *annal. ibi: lacus inde ad Oceanum vsque.* Quidam putant, fuisse paludem antiquitus, et per illum exiisse vnum Rheni ostium in mare. Quod esse potest. Hodie non male mare vocatur. Quippe per aliquot freta

- 174 iuxta infulas Texel, Vlie, Ameland &c. ex Oceano irrumpens, finum
 175 ultra viginti milliaria efficit. Vid. de eius amplitudine *CLUVER tr. de trib. ost. Rhen. cap. 23. et 24.* et copia nauium, quae quotidie per illud mare Amsterdamum, totius orbis ocellum, appellant *IOH. ISR. PONT. in descript. urb. Amsterd.*
- 176 Freta solum vel in mari extimo seu Oceano reperiuntur, vel
 177 in Mediterraneo. In Oceano sunt sex nobiliora. Inter illud I. est Magellanicum. Nomen habet a Magellano, eius inuentore. Is An-
 178 no 1522. 24. Aug. quamprimum maris procellae defederant, soluit
 179 ex sinu D. Iuliani, in quo aliquamdiu Castellanorum et Portugallen-
 180 sium aequae, ut maris, procellis exagitatus erat. Postquam aliquot dies Austrum versus nauigasset, venit ad insulam sanctae crucis. Hic vna nauis allita spem dedit reliquis ulterius penetrandi. Itaque 22.
 181 Nou. fauces eius detectae sunt, quas Magellanus 22. die ingressus per fretum delatus est in aliud mare, quod a tranquillitate Pacificum dicitur. *MERCAT. in Atl. Mai. sub Mapp. Fr. Magellan. OSOR. lib. 2. de reb. gest. R. Emanuelis pag. 330.*
- 182 II. Fretum Anian, quod inter Americae oras ultimas occidentales, et Tartariae Orientales interiectum. Statuit illud maxima pars Cosmographorum, dum Americam insulam esse, et a continente diuisam, sentiunt. *IAC. CHYN. Lib. Geogr. post. GEMMA FRIIUS cap. 30. KECKERM. lib. 2. Syst. Geogr. cap. 4. n. 5.* aliis contradicentibus. *vid. cap. seq. n. 331.*
- 183 III. Fretum Waigatz, quod et Nassouium dicitur, protenditur ad ortum vsque ad crucis dictum angulum, deinde ad Arctae polotem vsque ad Dissidii angulum, paulo ad orientem vergentem.
 184 Wilhelmus Barendson in latere eius australi homines agrestes inuenit.
- 185 IV. Fretum Forbisseri a Martino Forbissero, Anglo, nomen habet, qui anno 1577. transitum ad Cathaiam per Septentrionem quaerens, peruenit ad fretum quoddam, in quo insulas et homines plures reperit. *MERCAT. sub Mapp. Pol. arct.*
- 187 V. Est Fretum Dauis a Ioh. Dauis, itidem Anglo, nomen sortitum, qui anno 1585. et duobus proximis littora Americae, vel potius Groenlandiae, Circium spectantia a 53. gradu ad 75. transitum illac in Chinam scrutando perlegit. *MERCAT. d. l.*
- 188 VI. Fretum la Maire, quod Iacob. la Maire inueuit.

In mediterraneis maribus maxime claret I. Fretum Hercule- 189
um; quod, vti diximus, inter Europam et Africam, vsque ad re-
cessum Asiae, ostium mari mediterraneo facit. Dicitur ita ab Her- 190
culis columnis, quas putauere veteres duos illos montes Calpen in
Hispania, et Abylam in Africa esse, quasi hic ibi laborum suorum me-
tam statuisset, ex Africa in Hispaniam fabulose transeundo. Per 191
quas dum mare irrupit, videntur quodammodo Africa et Europa
scindi. Vnde et limen interni maris PLINIO; ostium Oceani FLORO; 192
columnarum fretum STRABONI, Oceani guiges PHILOSTRATO, Her-
culis via AVIENO dicitur. Vocatur etiam fretum Gaditanum PLI- 193
NIO *lib. 3. cap. 5.* a Gadibus, insula huic freto vicina, *hodie Esfrecho* 194
de Gibraltar, Hollandis *die Sraat*. Prope illud fretum contra Mau- 195
ritaniam iacent insulae Fortunatae, inter quas vna Canaria, a canum
multitudine, dicitur: et in Atlantico Oceano contra Hesperidum pro-
montorium Hesperides, hodie *Isles de Capo Verde*, Poetarum antiquo- 196
rum fabulis clarae. CLVV. *lib. 6. Geogr. cap. 10.* II. Fretum Siculum
inter Siciliam et Italiam, alias Mamertinum, Rhegium, Lybicum 197
dictum. III. Fretum Hellepontii angustiae inter Sestum et Aby- 198
dum oppida, alio nomine Sestiacum, Abydenum, Athamantidis flu-
entum. IV. Bosphorus Thracicus, seu Bosphorus Chalcedonius, fau- 199
ces Propontidis, fretum Mysium, os Ponti, denotat angustias circa
Pontum. V. Bosphorus Cimmerius, vel fretum Cimmerium, est iux- 200
ta os Maeotidis paludis, vnde et idem nomen habet. VI. Fretum
Ciliciae inter Cyprum Insulam et Ciliciam regionem. VII. Fretum 201
Euripi inter Graeciam et Euboeam. VIII. Fretum Gallicum seu Bri- 202
tannicum, est inter Galliam et Britanniam, hodie *Pas de Calais*. TACI-
tus nominat fretum Oceani. GRATIVS Fretum Morinorum. AMMIANVS 204
fretalem Oceanum Latitudo eius tempore Caesaris triginta millia
passuum, hodie vix viginti. IX. Fretum Sond, vulgo Elsenoer, 205
inter Seelandiam et Scaniam. Commodissimus locus Regi Daniae ad 206
percipiendum vestigal, hoc anno ad priscum modum reductum. X.
Sic traiectus Stalprodenfis inter Pomeraniam et Rugam fretum vocari 207
potest. Alibi locorum erunt alia.

Sinus denique vel in Oceano sunt, vel in maribus mediter- 208
raneis, aut fluminibus. In mari praecipuus est 1. sinus Mexicanus, in 209
America iuxta Mexico. 2. Iucatanus inter Hispaniolam et Cubam. 210

- 211 In Asiatico Oceano est 3. Gangeticus, hodie *Golfo di Bengala*, iuxta
 Indiam inter Regnum Narsingam et Pegusianos. De reliquis inter
 maria interna facta est mentio. In quibus etiam separati sinus.
- 212 In mari mediterraneo sinus Adriaticus, Tarentinus iuxta Taren-
 213 tum, Carcinetes Sinus ad ostium fluvii Hypacyris in Scythia.
- 214 Mare Balthicum in duo brachia diuisum, a sinistra inter Sueciam
 215 et Bothniam, inde Finlandiam, facit sinum Finnicum; post, fre-
 to discriminante, Bothnicum, a dextra inter Finlandiam et Liuo-
 216 niam alium, qui item Finnicus dicitur. Reperiuntur etiam
 iuxta nostrae patriae insulam Rugiam duo periculosissimi, et for-
 217 midabiles sinus. Alter vocatur *Trumper Wick* a Wittoae, promontorio
 Arconae validissimae olim vrbis, vti ex eius ruderibus videre li-
 cet, iuxta albicantia littora se insinuans, vsque ad praecipitium *Stub-*
 218 *benkammer* in peninsula Iasmunda, quo alter incipit, et nostratibus
Pronerwick dicitur. Rupes stupendae hic magnitudinis est, cretaei
 coloris, in imo ostendens horrendi recessus antra, ad quae per fle-
 219 xuosos tramites descenditur, vbi si quis supra se in altum suspicit,
 quasi montes capitis impendentes, et momento casuros, metuit, cui in
 acumine stanti ingentes naues, quasi aues, apparebunt. In his spe-
 220 luncis sermo est apud insulares, patrum tempore famosissimos piratas
 221 *Störtenbecker* et *Götke Michel* suos receptus habuisse. Alii arbitrau-
 222 tur maris accessum illas cauernas erodere, et quotannis posse a cu-
 rioso accola obseruari, quantum abscedat, quod mihi etiam videretur
 223 verisimilius. His similia in exteris regionibus cum admiratione quae-
 224 rimus, et reduces extollimus, patriae rerum incuriosi, quod vitium
 est hodiernae peregrinationis, a TACITO *in fin. 2. annal.* in Romanis
 225 taxatum. Turpe est negligere domestica, et se ibi hospitem osten-
 226 dere, vbi maxime deceret domi esse. Habent hoc externa, vt ne-
 scio quo fuce se adornent, et plerumque notis patriae rebus beatio-
 ra videantur BARCL. *in Euphorm. part. 1.* Quae opinio facile desinet,
 si prae nostris peregrina, nisi quid rarum, flocci habebimus.
- 227 De sinibus in fluminibus Rheno, Danubio, Albi, Scaldi,
 Sequana, Rhodano, Tyberi, Pado, Tago, Tamesi &c. *vid. GERH.*
 228 *MERC. in mapp. reg.* Haec ex multis attulisse sufficiat. Omnia co-
 229 gitare nimii esset laboris, et superflui. Possunt ex his praecipua ma-
 230 ria, et in illis freta sinusque nosci. Caetera in regionibus, vbi quis
 viuit,

viuit, sua industria addat, et qui plura cupit, videat GEMM. FRIS. *ad Appian. Cosmogr.* ORTEL. *in Lex. Geogr. sub d. voc.* GERH. MERC. *in Atlant. minor.* MERVL. *diss. de marib. cap. 3. et 4.* CLVV. *1. int. Geogr. cap. 11.*

CAPVT III.

DIVERSAE SENTENTIAE AN NOVVS ORBIS SEV AMERICA A VETERIBVS SIT NAVIGATA, ET IN EA SITA REGIO OPHIR, QVO CLASSIS SALOMONIS IVIT ALIATVM AVRVM: AN ANTE SEQVISAECVLVM PRIMVM A COLUMBO INVENTA. QVI ILLVM SEQVVTI IN ORBE DETEGENDO, ET CIRCVMNAVIGANDO. VNDE HOMINES IN AMERICAM DEVENERINT, DISCVRSVS PHILOGICVS.

SVMMARIA.

1. *Maria in hominis usum creata.*
2. *Mediterranea statim, ut genus humanum auctum, navigata, et successu temporis occupata.* 3. 4.
5. *Extimus Oceanus, quando navigari coepit.* 11.
6. *Salomonis classis in Ophir missa est.* 7. 8. 9. 10.
12. *Disquiritur prolixè, ubi regio Ophir sita.* 13.
14. *Francisci Vatabli opinio quod Hispaniola sit, offertur cum rationibus, quae illam non admittunt.* 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22.
23. *Raphael Volaterranas quibusdam rationibus putat, insulam Sofalam esse.* 26. 27. 28.
24. *Vbi illa sita?* 25.
29. *Rationum reiectio.* 30. 31. 32. 33. 34.
35. *Proxima vero est sententia Flavii Iosephi.*
36. *Quam defendunt Varenius et alii.* 37.
38. *Ophir alias terra aurea dicta.* 39.
40. *Vbi illa hodie in India Orientali.* 41. 42.
42. *Rationes Iosephi.* 43. 53. 56. 57.
44. *Ophir regio a qua nomen habet.* 45.
46. *Copponus fluvius ubi?* 47. 48. 49.
50. *Terrae nomina ab habitatoribus acceperunt.*
51. *Henilat ubi?* 52.
58. *Aurum Paruaiim quid? et de eo doctorum sententiae.* 59. 60. 61. 62. 73.
64. *Aurum obryzum, et nummi obryzati qui* 65
66. *Quantum temporis classis Salomonis in navigatione consumpsit.* 67. 68. 69. 70.

72. *Veteres non habuerunt magnam scientiam nauigandi.* 73. 74. 75.
 76. *Curſus claſſis Salomonianae ex quo loco inſtitutus ad terram auream?* 77.
 78. 79. 80. 81. 82.
 83. *Tyrus ubi?* 84.
 85. *Materia nauibus apta poteſt camelis ad locum ſtructuræ ubi.* 86. 87.
 88. *Sub ſecunda monarchia non reperitur inſignis nauigatio annotata.*
 89. *Sub tertia monarchia ſunt celebres nauigationes Alexandri Magni et aliorum circa mare Caſpium.* 90. 91. 92. 93. 94.
 95. *Hannonis Carthaginenſis et Eudoxi Cizyceni.* 96. 99.
 97. *Coelius Antipater, Cornelius Nepos, et Plinius, quo tempore vixerunt.*
 98. 109.
 100. *Indi tempeſtate iactati in Germaniam peruenerunt.*
 101. *Septentrionalis Oceanus ſub quarta monarchia auſpiciis D. Auguſti nauigatus.* 102. 103. 104.
 105. *Schagen, Kattegatt ubi?*
 106. *Scopulus Col vnde nomen habeat?*
 107. *Tempore Tiberii ſigna nauium in ſinu Arabico inuenta.*
 108. *Traiani aetate Gallia et Hispania circumnauigata.*
 110. *Romani diu longinquas nauigationes interniferunt, et quare?* 111.
 112. *Primi Veneti rurfus inceperunt.*
 113. *Eorum iter per Alexandriam et Ormutziam in Indiam deſcribitur.* 114.
 115.
 116. *Commodius illud Luſitanorum itinere ex multis cauſis.* 117. 118.
 119. *Venetos ſequuti Luſitani, hos Angli et Batavi.* 120.
 121. *Mare verſus occidentem Cb. Columbus primo aperuit.*
 122. *Additur quo medio, cuius ope et auctoritate.* 123.
 124. *Fabula eſt quod ab Hiſpauo nauita didicerit.* 127.
 125. *Difficile non eſt, quod alius faciendo facile fecit.* 128.
 126. *Quaeritur prolixè an nouus orbis veterum nauigiis aditus fuerit?* 129.
 130. *Aſſirmatiuam tumentur multi vaticiniis, priſcorum nauigationibus, auctoritatibus* 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140.
 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147.
 148. *Reiicitur.* 149. 150. 151. 152. 153. 156. 157. 158. 159. 160.
 161.
 154. *Nouus orbis quis veteribus?* 155.
 162. *Auctores referuntur, qui orbem nouum latuiſſe dicunt.* 163.
 164. *Cauſa, cur latuerit, vera, remotis falſis.* 165. 166. 167. 168.
 169. *Columbus eſt inuentor noui orbis.*
 170. *Traditur, quando, quibus ſuntibus, ex qua ſcientia, et quo ordine detexerit.* 171. 172. 173. 174.
 175. *Poſt ipſum Americus Veſputius illuc veniens regioni nomen dedit.*
 176. *Hos ſequuntur Corteſius et Nonius.* 177. 178. 179.
 180. *Diſſidium Luſitanorum et Caſtellanorum ſuper nouo orbe quomodo Papa diremit.* 182. 183. 184.
 185. *Magellanus, Moluccas quaerens, fretum nouum inuenit, et circumnauigandi*

- gandi orbis viam sociis ipse a barbaris occisus monstravit. 186. 187.
188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197.
198. *Post ipsum illud Angli fecerunt.* 199.
200. *Et Bataui.* 201. 202. 203.
204. *Iacobus le Maire commodius fretum circumnavigationi inuenit.* 205. 206.
208. *Laus horum Argonautarum comparata cum Thessali gloria eam deprimit.*
209. 210. 211.
212. *A Septentrione alia via ad circumnavigandum orbem a quibus, et quo tempore quaesita.* 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221.
222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233.
234. 235. 236. 237. 238. 239. 240.
241. *Aliquot viis hodie in Americam nauigatur.* 242. 243. 244.
245. *Angustiae circa fretum Vaigetium non semper glacie concretae.* 246. 247.
248. *Demonstratur, Nouam Zemblam usque satis penetrari nauibus posse.* 249.
250. 251. 252. 253. 254. 255.
256. *Auctores qui de hac re scripserunt.*
257. *Subnectitur incundus et elegans discursus de origine gentium Americanarum.* 258.
259. *Americani non fuerunt αὐτόχθονες.* 260. 261.
262. *Nec ab Hispanis sati.* 263.
264. *Sed longe ante ipsorum aduentum in illis terris.* 265. 266.
267. *Trium clarissimorum virorum sententiae de ortu horum populorum, et via, qua iuerint, recensentur.* 268.
269. *Iosephus de Acoſta putauit, homines eo casu et naufragio delatos, vel ex vicinia transmigrasse.* 270. 271. 272. 273. 283. 284. 285.
274. *Acoſta mouet sibi dubium, qua ratione bruta animalia eo peruenerint.*
275.
276. *Augustini sententia de eo non accipitur.* 277. 278. 279. 280. 281. 282.
286. *Marcus Lescarbodus censuit, Noachum incepisse has terras post diluuium implere.* 287. 288. 289. 290.
291. *Edw. Bredewodus Americanus a Scythis, seu Tartaris, deducit.* 292.
293. 294.
295. *Communiter hoc alii sequuntur.* 296.
297. *Hugo Grotius ab hac sententia secedit.* 298.
299. *Eius noua opinio offertur, scilicet quod pars Americanorum Norwegi ex Germaniae populis, caeteri ex Asiae Chinesibus sint, paucis exceptis.* 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311.
312. *Hanc enertit Iob. Laet. scriptis ad eum notis.* 313. 314. 315. 316. 317.
318. 319.
320. *Et substituit aliam, quod nempe America post dispersionem linguarum statim coeperit habitari, et pedetentim a variis populis ex continenti et transmissio fretu aucta sit.* 321. 322. 323. 324. 325. 326.
328. 329. 330.
331. *Negatur a quibusdam, fretum Anian esse.* 332.

333. *Conformitas propositarum sententiarum monstratur, cum discrepantia.*
334. 335. 336. 337.
338. *Refutantur qui censuerunt Americanos ex decem tribubus a Salma-*
nassare Assyrio abductis, repullulasse. 339. 340. 341. 342. 343. 344.
345. 346. 347. 348.
349. *An olim Christianismus in America fuerit?* 350. 351. 352.
353. *America habitari potest.* 354. 356. 357. 358.
355. *Antipodes eodem modo, sicut nos capita, supra, pedes infra habent.* 359. 360.

1 **O**mnia haec maria in hominis usum, qui praecipuus in navigatio-
 2 ne est, creata esse, iam diximus. Dubium enim nullum est,
 3 quin mortales, ut res tulerit, mari usi sint. Nam quod mediterranea
 4 attinet, statim, ut genus humanum multiplicari coepit, ultra ter-
 5 ras aquas quaesivit, et sicut in terra evenit, non satis habuit, mari
 6 communiter usi, nisi et ius in eo haberet contra alium. Inde occupa-
 7 tio marium venit, de qua *part. 1. c. 5. et 6.* satis actum. Euincitur
 8 etiam inde, cum nullum sit intermedium mare, quod accolae non nau-
 9 igitur, nullam amplius de praesentium navigatione esse dubitationem.
 10 Illud autem dicendum superest, an extremus Oceanus, et quatenus to-
 11 tum orbem circumfundit, a veteribus navigatus, vel iis cognitus fue-
 12 rit? Statim in prima Monarchia se nobis offert decantata Salomonis,
 13 Regis Iudaeae, classiariorum navigatio in Ophir, unde aurum allatum
 14 est, et res pretiosae aliae. Mentio eius *3. Reg. 9. v. 28. et 3. Reg. 10.*
 15 *v. 22. et 2. Paralipom. 8. v. 18. et c. 9. v. 10. 11.* ubi dicitur, quod ex
 16 portu maris rubri *Afiongaber* et *Arlat* in terra Edom cum seruis Regis
 17 Hiram semel per tres annos iuerint in Ophir, et exinde Salomoni ap-
 18 portarunt aurum, argentum, dentes elephantorum, simias, pauo-
 19 nes, gemmas, et ligna thyina, unde Rex fecerit gradus in domo Do-
 20 mini et domo regiae, cytharas et psalteria cantoribus. Similem clas-
 21 sem, quae in Tharsis iret, Rex Iosaphatus fecit, sed haec in portu
 22 conuassata est. *2. PARALIPOM. 20. v. 36.* Haec solide demonstrant,
 23 ultra interna maria patentem Oceanum a praesentibus intratum esse. Sed
 24 frequens super his locis disputatio est, ubi illa regio aurifera Ophir
 25 sita sit? Diu eam praesentibus notam fuisse, et iam Arabes tempore *NOVI*
 26 in eam nauigasse, probat eius historia *c. 28. v. 16.* Inuenio tres in pri-
 27 mis super eius situ opiniones. Prima est Francisci Vatabli *ad d. 1. Reg.*
 28 *et Paralip.* Vbi putat, Ophiram esse insulam Hispaniolam in oceano
 29 occi-

occidentali positam. Consentiant huic BENEDICTVS ARIAS MONTAN. 16
ad d. l. KECKERM. Part. 2. probl. 9. naut. et videtur ideo adsumi, vt
iam tum temporis Americam notam fuisse, demonstratur. Causas ha-
bent 1. quod auri sit ferax, et 2. distet tanto spatio ab Afiongaber, vt 17
tribus tantum annis perfici nauigatio potuerit. At haec sententia id-
eo ferri non potest, quod nouus orbis seu America, in qua Hispanio- 18
la sita, tempore Salomonis nondum fuerit detecta, vt mox dicitur *n.*
162. Nec faciunt pro ea argumenta adlata, cum 1. Hispaniola non fe- 19
rat alias illas res, praeter aurum Salomoni adportatas, et quod 2. stul- 20
tissimum fuisset, ex Afiongaber tanta spatia emetiri ad Hispaniolam, 21
qua per fretum Herculeum in Atlanticum mare descendentibus bre- 22
uiori tempore et compendiarie nauigatione ire licuisset. Altera opi- 23
nio est Raphaelis Volaterrani, putantis, Insulam Cephalam in Oceano
Aethiopico ultra promontorium bonae spei sub Aegypto sitam, Ophi-
ram esse. Idem sentit ABRAHAMVS ORTELIVS in *Lex. Geogr. verb. Ophir.* 24
Dicitur haec insula vel Arx, vti ex Mappis Geogr. MERCATORIS et 25
HONDII patet, hodie Zophal vel Sofala, estque sub gradu 21. circi-
ter aequatoris sita, velut IOH. DE LAET in *repub. Hispan. c. 7. pag. 171.*
adnotauit. Rationes sunt 1. quod aurifera valde est. 2. Quod na- 26
uigatio in Tharsis, quae est Africa, facta. Addit his 3. THOMAS LO- 27
PEZ in *Indic. nauig.* hos Sofalenses habere libros, patria lingua scri- 28
ptos, in quibus haec de Salomone legantur. At imbecillia sunt haec 29
fulciendo argumenta. Nam 1. aurum non sufficit, si non et aliae res 30
Salomoni adlatae ibi reperiantur, vt bene GEORG. AGRICOLA in *libr. de*
veter. et nou. Metall. obseruat. Deinde 2. vox Tharsis vel idem signi- 31
ficat, iuxta B. HIERONYMVM in *cap. vlt. Esaiiae*, quod Ophir, vel om-
ne et vastum pelagus: ad haec Africa olim Phut, (hodie Fez) a filio 32
Chami *Genes. 10. v. 6.* non Tharsis dicta. Nec est quod Dauidis Kim-
chi vel aliorum Iudaeorum auctoritatem sequuti haec proferant, vti et
illud, quod B. Hieronymus Carthaginem Tharsis vocarit. Nam Car- 33
thago 150. annis post Salomonem fuit condita, vnde eo nauigari eius
tempore non potuit. Et licet Hieronymus ita Carthaginem vocas- 34
set, non fecit id natiuae significationis causa, sed quod potentem et
diuitem urbem ea appellatione denotare voluerit.

Tertia opinio, quae vero quam proxima, est FLAVII IOSE- 35
PHI *lib. 8. antiqu. Iudaic. cap. 2. et lib. 1. ad Appion.* Rabani Mauri et

Nicolai Lyrani in dictum locum scripturae sacrae. Hos defendit CASPAR. VARRERIVS LVSPANVS in *Opusculo de Ophir. regione* statuens, hanc regionem apud Indos in Asia esse. Idem post eos docent IO. ISAAC. PONTAN. in *commun. 1. ad var. pag. 394.* BESOLD. in *coniect. de nou. orb. n. 6. sub tract. de increm. inip.* SALMVTH. ad *PANCIROLLVM lib. 2. cap. 1.* NEANDER in *orbis ter. explic. Part. 1.* PETRVS LAVREMBERGIVS 3. *cent. acer. philolog. 27.* Probat id FLAVIVS IOSEPHVS ex eo, quod classis Salomonis nauigarit in Indiam, ad locum, qui olim Ophir, nunc terra aurea nuncupata. Eodem modo auream regionem Byssididim in India PTOLEMEVS collocat *Tab. 7. Asiae.* Cum igitur citra et vltra Gangem nulla pars Indiae sit, quae aurum gignat, praeter regnum Pegusium, Mallacam, Somatram, quae breui traiectu a reliquis distat: statuit VARRERIVS omnem illam oram, quae exinde etiam aurea Chersonesus dicitur, Ophiram regionem esse. Euincit illud 2. quod caeterarum rerum, vt pauonum, simiarum, gemmarum, eboris, ligni pretiosi ad musica instrumenta, ingens ibi sit copia. Idem probat 3. nomen regionis, quod ab Ophiro Iactani filio ex profapia Semi habet. *Genes. 10. v. 28. Priori Paralipomenon. 1. v. 23.* IOSEPHVS *lib. 1. cap. 7.* Hic enim cum fratribus suis sedem constituit in Oriente, *Genes. 10. v. 30.* et a Cophene fluuio Indiae ad Assyriam vsque habitauit. IOSEPH. *d. 1.* Cophenes autem fluuius in illis locis, quae diximus auream Chersonesum esse, inuenitur. POMPON. MELA *lib. 3. cap. 7. ibi Indus flumina admittit Cophin, et Hidaspen.* PLINIVS *6. nat. hist. 23.* Ibi: a flumine eiusdem nominis, quod Indi Cophen dixerunt, et mox ibi: *flumen Cophes influit Sadarus.* STRABO *de Expedit. Alexandr. M. ait, quod Indiam intrabit, et Cophen, flumen eius, et paulo post Cophen itaque Indus fluit,* PLINIVS *lib. 6. nat. hist. 21. ibi: ultimo sine Cophene fluuio Indiae.* Cum igitur decem filiorum Iactani coloniae partim in quaedam Syriae loca, partim in illum Indiae tractum, quae Cophe fluuio irrigatur, deductae sint: verosimile est, ab vno eorum Ophiro, more tunc recepto, vt nomina ab incolis acciperent terrae, illas partes Indiae interiores Ophiram dictam esse. Et quia Heuilath frater Ophiri, vicina Ophirae loca incoluit, ideo Moses Indiam exprimens, eam Heuilath vocat. *Gen. 2. v. 11.* Quod et IOSEPHVS facit. *Antiquit. 1.* et pluribus deducit HIERONYMVVS *dict. loc. HIERONYMVVS DE OLEASTRO in cap. 2. Genes. 4. Exod. 3. Reg. 9. v. 26.* conuincitur,

uincitur, quod classis Salomoniam haud occidentem versus, sed ma- 53
 gis in Indiam orientalem, cursum intenderit. Nam in Idumaeo litto- 54
 re ex portu maris Rubri Afiongaber adornata, et ad eius usum Tyrii
 et Sidonii nautae a Rege Hiram submissi sunt; quod non opus fuis-
 set, si in occidentem debuisset nauigatio institui. In Tyrio enim lit- 55
 tore classis fabricari potuisset, et inde per fretum Herculeum conti-
 nuis in Hispaniolam flatibus nauigare. Probabile autem 5. non est, 56
 quod India orientali auri ditissima relicta, ad illam occidentalem per
 tot spatiorum millia classis missa fuisset, eam praesertim regionem, 57
 cuius per continentem nulla tunc potuerit haberi notitia. Nec ob-
 stat, quod BENEDICT. ARIAS MONTANVS *all. loc.* ex consonantia vo- 58
 cis Peruiam intelligit, ideo quod aurum illud Ophirianum alibi au-
 rum Paruaiim 2. *Part. 3. v. 6.* dicatur, quasi Peruiianum, a radice 59
 scilicet Parah, a qua rursus Peru non male deducatur. Sed Resp.
 1. A COSTA *de reb. Indic. lib. 1. cap. 13.* nomen Peru nouum, nec 60
 ipsis illius terrae incolis cognitum esse. 2. FRANC. IVNIUS *ad d. cap.*
in not. marginalib. ait, quod Paruaiim sit regio Cheuilae, quae rur- 61
 sus pars Asiae est, et praestantissimum aurum habet, *Genes. 2. v. 11.*
1. Reg. 6. v. 20. PLIN. *lib. 6. cap. 27.* 3. BVXTORFF. *in lexic. Talmud.*
 eleganter adnotauit, quod 2. PARALIP. 3. v. 6. non regio quaedam 62
 voce Paruaiim intelligatur, sed aurum indicetur, quod colore suo
 sanguinem referat iuencorum. PAR enim Hebraeis iuencum si- 63
 gnificat, et sunt apud eos septem gradus auri, inter quos hoc iuuen-
 corum septimum est, quasi omnimodo bonum, et defaecatum; vn-
 de corrupte Obryzum, quasi Ophirizum indigitari coepit; et num- 64
 mi ex puro et optimo auro obryzati dicuntur. 1. 3. *C. de veter. nu-*
mis. pot. 1. vnic. C. de oblat. veter. Vide COTHM. *vol. 1. respons. 36.* 65
n. 67. ALCIAT. 5. *parerg. 9.* COVARRVV. *tr. de veter. numism. c. 3.*
§. 1. n. 5. Snell. *de re num. p. 35.* HORST. *tom. 3. lib. 5. de re num. c. 3.*
n. 8. BESOLD. *in con. d. l. n. 6.* Similiter non refragatur, quod VA- 66
 TABLVVS adducit ex historia nauigationis, quod classis semel per tres
 annos iuerit in Tharsis: constare autem hodie satis superque quod
 ex mari rubro vsque ad auream Chersonesum decem mensibus ad 67
 summum anno nauigatio perfici possit. Contra vero triennem o- 68
 ptime conuenire itineri versus Hispaniolam, utpote longiori. R. I. Var- 69
 rer. sensum historiae non hunc esse, quasi necessarium fuerit trienni-

um in nauigatione consumere, sed quod tribus annis semel classis eo
70 ierit. Pōtuit enim conditio classis, quae vitium, vel damnum ex
71 tempestatibus acceperat, exegisse, vt in reparatione ad futuram nau-
uigationem tempus, vt hodie quotidie fieri videmus, infumeretur.
72 2. R. distinguenda esse tempora. Nam non fuit illo tempore talis
73 adparatus nauium, nec ea scientia-nautica, quae hodie, nec instru-
menta, vt pixis nautica¹, nec nocte, sed interdiu, et plerumque
74 iuxta littora, non in vasto Oceano nauigabatur. Vnde facile conie-
ctū est, optime cum tempore conuenire triennii spatium in nauiga-
75 tione impensum, praesertim si more illius temporis propter maria
vadosa naucleros mutari, et in portibus alimoniam emi necesse fue-
76 rit. Denique non obstat, quod Cardinalis Caietanus de cursu nau-
uigationis opponit, dum existimat, non potuisse naues Hiramī Salo-
77 monis classis, quae in mari rubro erat, iungi, quia illa in Tyro Phae-
78 niciae vrbe erat, nec verisimile sit, quod per totum mare mediter-
raneum, et fretum Herculeum omnem Africae oram superato bo-
nae spei promontorio circumnauigarit, et se intra angustias maris
79 rubri stiterit. His addit KECKERM. *d. l.* quod si in orientem nauig-
andum fuisset, quid opus naues in mari Sidonio construere? Resp.
littus illud, vbi classis constructa, ad mare rubrum fuisse, scilicet in A-
80 siongaber et Arlath, quae est in terra Edom. 2. dicit VARRER. *d. l.*
81 quanquam obscure, et post eum FR. VATABL. *ad. 3. Reg. 9.* et IOH.
ISAAC. PONT. clarius, naucleros Reges Hiramī ex insula sinus Persici
82 Tyro dicto, non ex Tyro, Sidoniae vrbe, ad mare mediterraneum
Salomoni fuisse missos. De hac insula testatur STRABO *d. Sin. Persic.*
83 ibi: *Tyrus insula in alto mari versus Austrum iacet.* PTOLOMAEVS *in*
tab. Geogr. idem statuit, et eam in exitu sinus Persici vbi dilatatur,
84 collocat. STEPHANVS *de urbib.* ait: *Est et Tyrus, insula in mari Erythraeo.*
Vel 3. si adeo praefraete Tyrus Phaeniciae vrbs deberet intelligi, non
85 absurdum esset, dicere, quod Rex Tyri materiam dolatam nauibus
86 aptam, camelis superato Isthmo inter duo maria interiecto, in Asiongaber
deportari, et postea compingi curarit. Quomodo olim Sultani Ae-
87 gyptii et hodie Turcae, si classes ibi reficere volunt, facere solent. VAR-
RER. *d. l.*

88 In secunda Monarchia Persarum non occurrit de insigni nau-
uigatione historia.

In tertia vero Graecorum Monarchia, et medio mundi seculo, cum Graecis, Romanisque vna tantum continens, quam Europam, Asiam, Africam dixerunt, cognita fuit, ea circumnavigata est. CLYVER. *lib. 1. introd. Geogr. 13.* Etenim maiorem partem Meridiana-
 lis, Orientalisque Oceani Alexandri M. victoriae lustrauere, vsque in
 Arabicum finum. PLIN. *lib. 2. cap. 97.* Post ipsum Seleuco atque An-
 tiocho regnantibus, ab ortu ex Indico mari sub eodem sydere pars to-
 ta vergens in Caspium mare, pernavigata est Macedonum armis. Cir-
 ca Caspium quoque multa Oceani littora explorata, paruoque bre-
 uius, quam totus, hinc aut illinc Septentrio eremigatus. PLIN. *d. l.*
 vbi dicit, huius ingens argumentum esse paludis Maeoticae, siue ea il-
 lius oceani finus sit, siue angusto discreti situ, restagnatio. ID. *d. l.*
 Sub hoc tempore florentibus Carthaginis rebus Hanno a Gadibus cir-
 cumuectus ad fines vsque Arabiae, eam nauigationem scripto prodidit.
 PLIN. *d. l.* MARIAN. *hystor. Hisp. lib. 1. c. 21.* L. Caelius Antipater, qui
 tempore secundi belli Punici vixit. IOH. GERH. VOSS. *lib. 1. de hystor.*
latin. c. 8. tradit, memorante PLIN. *d. l.* quod viderit, qui nauigasset
 ex Hispania in Aethiopiam commercii caussa. Praeterea Cornelius Ne-
 pos auctor est, Eudoxum quendam sua aetate, (vixit autem aetate Iulii
 Caesaris Dictatoris, IOH. GERH. VOSS. *d. hystor. latin. lib. 1. c. 14*) quum
 Lathyrum Regem fugeret, Arabico sinu egressum, Gades vsque pro-
 fectum. PLIN. *d. l.* Idem C. Nepostradit de Septentrionali circuitu,
 Q. Metelli Celeris Afranii in consulatu Collegae, sed tum Galliae Pro-
 consuli Indos a Rege Suecorum dono datos, qui ex India commercii
 caussa nauigantes tempestatibus essent in Germaniam abrepti.

Sub quarta demum Monarchia latius gentium terrae, in pri-
 mis Romanorum, studium in nauigando emicuit. Septentrionalis e-
 nim Oceanus maiore ex parte nauigatus est auspiciis Diui Augusti,
 Germania classe circumuecta ad Cimbrorum promontorium, et inde im-
 mense mari prospecto, aut fama cognita ad Scythicam plagam, et hu-
 more nimio rigentia. PLIN. *d. l.* intelligit maritimas expeditiones
 Tiberii. Drusi et Germanici, in primis Drusi, de quibus TACIT. *in*
Germania ibi: ipsum quin etiam oceanum tentauimus, et super-
 esse adhuc Herculis columnas, fama vulgavit, siue adiit Hercules, si-
 ue, quicquid vbique magnificum est, in claritatem eius referre consen-
 simus. Nec defuit audentia Drusio Germanico, sed obstitit Ocea-

- 105 nus in se simul atque Herculem inquiri. Promontorium illud Cim-
 brorum, quod hodie *Schagen* vocatur, est iuxta Iutiam, a qua non
 106 procul *das Cattegath*, sinus famosis syrtibus et vadis Anhold, Tren-
 del nobilis. Spectatur ibi excelsa rupes, quae nautis Col vocatur, et
 putatur Herculis columna esse, sic dicta Col ab Hercule, mutilatis syllabis.
 IOH. ISAAC. PONTON. *in obseru. ad tr. de glob.* ROBERTI HVES *pag. 59.* Da
 107 *lechamp. ad PLIN. lib. 2. c. 67. lit. a.* Tempore Tiberii, Caesaris, Augusti
 filii, signa nauium ex Hispaniensibus naufragiis in Arabico sinu feruntur
 108 agnita. PLIN. *d. l.* Demum ait PLIN. *in pr. c. 67.* suo tempore, vixit au-
 tem tempore Traiani, VOSS. *de histor. lat. lib. 1. cap. 29.*) a Gadi-
 109 bus columnisque Herculis Hispaniae et Galliarum circuitu totum na-
 110 uigare occidentem. Hae nauigationes posteriori tempore interce-
 dentibus grauissimis Romanorum bellis, interna disensione, popu-
 111 lorum defectione, et eam sequuta ab exteris imperii vastatione, illo-
 que postea in orientem translato, coeperunt aliquamdiu intermitti.
 BALT. EXNER. *in Val. Max. Christ. l. 7. cap. 2. n. 3. 4.* Primum Ve-
 112 neti paulo supra nostram aetatem mare Hadriaticum ingressi, deue-
 ctique per mediterraneum Alexandriam vsque, et hinc aliquantulum
 terrae emensi per sinum Arabicum, ad Indorum populos profici-
 113 sci coeperunt. Hodie cum haec via Sultano Aegyptio, aliisque in-
 114 festior deprehendatur, Antiochiam Syriae metropolim, (Aleppo hodie)
 portati tendunt, per terrestre 450. milliarium iter Babylonem, Assy-
 115 riae urbem. Hinc milliar. 430. Balsaram, inde mill. 200. Ormuzam,
 (hodie Ormus) nobilissimum Persiae emporium, vbi conscensis nauibus,
 in quasuis Indiae regiones vehuntur. Hoc iter maritimo Lusitanorum
 116 de quo statim dicetur, breuius est, vt res ipsa, et milliari-
 um docet computatio, delectabilius etiam occurrentibus passim anti-
 quarum urbium monumentis, et nouorum populorum ritibus, praeter-
 117 terea commodius, offerente se quotidie recenti cibo potuque, et tutius
 nemine infestante: quum contra maritimum sit flexuosius, terrestri
 Venetorum triplo maius, taediosum, quod nil nisi coelum videtur, et
 118 quotidie certandum est cum tempestatibus, saepe etiam cum fame et
 siti, pane mucido et foetida vermibusque infecta aqua, si haberi modo
 possit sedanda. PAVL. MERVL. *dissert. ne mar. cap. 1. p. m. 143.*
 119 Post Venetos Lusitani temporibus infantis Henrici et Iohan-
 nis Portugalliae Regis secundi, aliud iter in Indiam et regna Sinarum
 su n

sunt moliti. Nam primi mare Atlanticum nauigantes, cunctae Mauritaniae et Æthiopiae ora vsque ad promontorium bonae spei, circumlustratisque, quae aequatori et tropicis subiectae, terris, in Indiam et Synam viam aperuerunt. VARRERI *in d. opusc.* Hos sequuti sunt Angli, et Anno 1595. Octobri mense Bataui, Iauam insulam circumuecti.

Restabat adhuc vastum versus occidentem pelagus ignotum mortalibus et inaccessum, nisi ex longinquo et dubiis historiarum scriptis, fabulisque eius quaedam fama. Primus Christophorus Columbus ex siderum scientia coniecit, alium superesse orbem. Ad eum detegendum spretam eius possim a principibus Italiae operam, utpote rei nullius pretii, difficilis et ambiguae, impensuram, Ferdinandus Castiliae rex amplexus, et Columbum ad quaerendum nouum orbem paucarum nauium subsidio instructum, an. 1592. emisit. Is euentus potitus subito inuidiam Hispanorum sensit. Qui ut laudem eius imminutum irent, inuentionem Columbum in Africae insula Madera ab aegroto quodam nauarcho Hispanico, cui nomen Antonii Sanchez de Huelua BERNH. ALDRET. *l. 4. d. var. antiq. c. 17.* facit, didicisse; MARIAN. *lib. 26. hist. c. 3.* pars eam non ita factu difficilem fuisse, imo iam olim nouum orbem priscis cognitum fuisse, non erubere proferre. Sed euauit ex seipso ficta in inuidiam de nauta Hispaniensi fabula. Alterum facilitatis adsertum Columbus ipse ignarus Hispanos artis, qua ouum stare facerent, ingeniculando, ut facile si ab aliis visa et inuenta quis imitaretur, edocuit, simul eos ut rei inueniendae inidoneos eludens. BENZO *d. occup. Ind. lib. 1. c. 5.* SALM. *ad Pancir. par. post. cap. 1. pag. 22.* Caeterum mansit ambiguum, et est hodie inter doctos non leuis concertatio, an America seu nouus orbis priscarum nauigationibus aditus et frequentatus fuerit? Adstruunt illud magni nominis viri. MVNSTER. *lib. 1. Cosmog. c. 28.* ABRAH. VON DER MYL. *tr. de Ling. Belg. c. 25. f. 106.* LIPS. *2. physf. Stoic. 19.* KECK. *lib. 2. syst. Geog. c. 4. §. 4.* HEIDM. *manud. ad Europ. geog. vet. c. 2. n. 67.* BES. *coniect. d. nou. orb. n. 10.* LANS. *conf. Europ. pro Hispan. pag. 467.* CLVV. *lib. 6. intr. geog. c. 11.* Fundamenta partim ex veterum vaticiniis, partim ex nauigationibus et scriptorum auctoritatibus, defumunt. Inter vaticinia reperiuntur, quae ex Sibylla Cumana apud VIRGIL. *Bucol. 4.*

- 132 *Alter erit tum Typhis et altera quae vebat Argo.
Delectos Heroas*
- 133 et alias AENEID. 6. habentur.
- - - *Iacet extra Sydera tellus,
Extra anni, solisque vias: ubi caelifer Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.*
- 134 Simile ENEC. in Med. ad fin. actus 2.
*Venient annis secula seris.
Quibus oceanus vincula rerum.
Laxet, et ingens pateat tellus.
Typhisque novos detegat orbes:
Neque sit terris ultima Thule.*
- 135 EO REFERUNT BENIAM. TYDELENS. et alii, quae apud ESAI. cap.
18. v. 1. 2. de gente terribili trans flumen Aethiopiae, et Obad. v. 20. de
transmigratione Hierosolymae in Sepharad leguntur. II. Nauigatio-
- 136 nes veterum allegant illas; quarum n. 6. 94. supr. et seq. mentio facta,
- 137 nempe 1. Salomonis in Ophir, 2. Hannonis Carthaginensis, 3. Iam-
- 138 buli graeci mercatoris, DIOD. SICVL. lib. 2. biblioth. n. 55. 4. Eudoxi
Cyziceni, et 5. erroris Menelai. STRAB. lib. 2. Auctoritates quod attinet
apud Platonem in Crit. et Timae cui consentit PLVTARCHVS in Solone,
narrant sacerdotes Aegyptii Soloni, insulam fuisse quondam contra
fretum Herculeum, Africa simul et Asia maiorem, nomine Atlantidem.
- 139 Illam introrsum late patuisse et ex ea transitum fuisse ad alias Insulas,
ex his iterum ad oppositam continentem, hanc immani terrae motu
- 140 haustam, et inde mare immeabile factum. Idem de tali insula DIOD.
SICVL. lib. 5. tradit, addens illius insulae solum amoenum et frugiferum
fuisse, et scribit MARS. FICIN. in arg. crit. hoc in Aethiopum historiis
- 141 annotatum reperiri. Haec inquit BESOLD. d. 1. num. 10. optime Ame-
ricae conueniunt, ideo, quod eius fragmenta ex inundatione Canariae
Insulae iuxta Africam exhibeant. Ita olim ex illa fuisse transitum in
- 142 insulas, quae continenti praeiacent, scilicet Cubam, Hispaniolam &c.
et ex his in continentem, nempe Peruanum, vel Mexicanum tractum.
- 143 Praeter haec ARISTOTELES vel THEOPHRASTVS in Libell. d. mund. scri-
bit, in Atlantico mari Carthaginenses olim ventis abreptos Insulam vl-
tra Gades reperisse longe maiorem cognitis tunc temporis habitati or-
bis partibus, et sub capitis poena sanxisse, ne quis eam adiret. SIM.

MAIOL. *par. 1. dier. canicul. coll. 14. fol. 472.* Non dissimile est, quod 145
 AELIAN. *var. histor. lib. 2. c. 18.* refert; Midam a Sileno didicisse, contin-
 entem vnam extra mundum hunc et magnitudinem infinitam, im-
 mentamque esse. Eo tendit PLVTARCH. *in tr. d. Imag.* dum narrat, si- 146
 bi vltra Ogygiam insulam maximam terrae continentem ostensam. HO-
 MERVS etiam *1. Odyf.* orientales et occidentales facit Aethiopes. SENECA. 147
in suasor. 1. ait, fertiles in Oceano iacere terras, vltraque oceanum rur-
 sus alia littora conspici, alium nasci orbem.

Verum si haec penitus considerantur, parum praebent opi- 148
 nantibus praesidii. Vaticinia valde dubia sunt. VIRGILIUS de insulis 149
 maris iuxta Atlantem, in Africa magno numero sitis, potest intelligi.
 SENECA non de certo aliquo orbe, sed orbibus et insulis loquitur, imo
 casu et poetice illa protulit, necquaeritur, quid futurum sit? sed an
 iam nouus orbis cognitus fuerit? ESAIAE et OBADIAE loca ex inspectio-
 ne patet, vt aliena adduci. Nauigationes autem veterum ex sacris et 150
 profanis historiis petitae aequae minus hoc euincunt. Nam vt *supra* 151
n. 53. demonstratum, illae in Indiam orientalem, non occidentalem de 152
 qua nunc sermo est, directae fuerunt. Non negatur quidem, veteres 153
 aliquando noui orbis meminisse, sed accipiendum id est de India ori-
 entali et aurea Chersoneso, quae tunc temporis illis ita dicta fuit, at- 154
 testante PLIN. *lib. 6. natur. hist. 22.* IOSEPH. ACOSTA *lib. 1. hist. des In-* 155
des cap. 11. CORNEL. WYTFLIET *in descript. Ptolemaic. fol. 13.*
 Imo hae nauigationes casu potius, quam consilio, contigerunt, 156
 nec certi aliquid ad posteros de illis translatum est, vnde iam
 olim Strabo Eudoxi nauigationem, tanquam fabulosam, exposcit.
 VAR. *d. 1. §. nec illi.* Auctoritates etiam nihil huc faciunt. Platonem 157
 narrata, et a DIOD. SICVL. FICM. BESOLD. statumanita
 insula fabulam ex eo prodit, quoda Gratia puero inter cantilenas au-
 dita sit, vel credendum, Platonem ciuitatis incrementum et exitium
 per picturam voluisse demonstrare, aut si illa submersio vere facta, de
 generali cataclysmo exaudiendum esse. Alias tam vastam terrae 158
 lem pelagus absorbere potuisse, vt nulla manserint vestigia, vix fi-
 dem facit. ARISTOTELIS liber dubiae fidei et auctoris est, AELIANVS, 159
 PLVTARCHVS, SENECA, de insulis veluti fortunatis, Hesperdibus, et 160
 aliis non incommode accipiuntur. HOMERI Aethiopum diuisio non de

- 161 distantia terrarum, sed de transitu Nili, fumitur, cuius ratione alii cis, alii ultra habitantes orientales, dici possunt.
- 162 Recte ergo cum SALMVTHO *ad nou. repert.* PANCIROL. *P. poster. c. I. p. 19.* IACOBO MARTINI *disp. miscel. fol. 599.* dicimus, nouum hunc orbem in secreto diuinae mentis latuisse, nec veteribus eum
- 163 cognitum fuisse. Idem dicunt THVANVS *lib. 1. histor.* IOSEPH. ACOSTA *in lib. 1. hist. des Indes cap. II.* IOH. ISAAC. PONTAN. *in commun. 1. AD*
- 164 VARRER. *NELL. in praef. de histiodrum.* Causam huius rei non opus
- 165 adducere Carthaginensium edictum, quod nullum potuit esse, aut a Bonifacio Papa rationes disputationis super eo non capiente episcopo, qui nouum orbem existare defenderat, iuxta IOH. WALCH. SCHORN-
- 166 DORFF. *in decad. fab. 9.* Impositum silentium, vel barbarorum in imperia Graeca et Romana inuasiones, et sequuta excidia, sed solius
- 167 omnipotentis Dei voluntatem, qui regnis et imperiis initia, signa, progressus et periodos statuit. ESDRAE *lib. 4. c. 4. v. 37.* DANIEL *2. v. 21.*
- 168 *actor. 1. n. 8.* BESOLD. *in coniect. n. 3. 4.* Huius gratia nouus orbis detectus est, et eadem gratia seminaria ecclesiarum et scholarum in eo coeperunt institui. BOTER. *in Relat. 4. lib. 3.* PHILIP. NICOLAI. *d. regno Christi. cap. 1.* THVANVS *lib. 1.* THOMAS CAMPANELL. *de Monarchia Hispanica c. 31.* Sicut tempora et eorum vices in manu domini, ita et
- 170 personae, quas inuentionis laude dignari vult. Hoc modo syderum scientiam Columbo indidit. Hic ad Geographiae et Astronomiae praecepta globo examinato, necesse putauit nauigato oceano in terram incidere.
- 171 Primus igitur, qui hunc nouum orbem inuenit, saepe dictus Christophorus Coloneus, vulgo Columbus, Ligur. seu Genuensis fuit. vir ingentis animi captu, eruditoque iudicio, ipso Hercule maior.
- 172 IOVIVS *lib. 34. hist.* Is de voluntate Ferdinandi et Isabellae regum Castiliae An. 1492. e Gadibus soluens, se ventis committens, et fortunae
- 173 ingentem insulam Hayti, quam Hispaniolam vocauit, primum detexit, mox secunda nauigatione dominicam, totumque Antillarum Archipelagus; tertia deinde nauigatione Pariam, et Cubam inuenit, post modum Fonduram et occidentalem Indiae Isthmum attingit. BENZO. *in lib. de*
- 174 *occup. nou. orb.* Ianua ita patefacta, Americus, Vesputius Florentinus,
- 175 auspiciis Emanuelis regi- Portugalliae CLVVER. *in Ind. Geogr. lib. c. II.*
- 176 hoc iter anno 1497. susepit, et ultra aequinoctialem nauigans, et
- ad

ad Moluccas transitum quaerens, ad ingentem continentem felici Sydere delatus, Americam a suo nomine nuncupavit. GERH. MERCAT. *in Mapp. Americ.* Postmodum sub Carolo V. Ferdinandus Cortesius 177
anno 1518. ad postremum occidui littoris finum delatus, ad Mexicana regna terrestri itinere contendens, subacti Indis, Themistitana vrbe (*hodie Mexico*) potitus est, indito regno a sua natione nomine, nouae Hispaniae. 10 v. *lib. 34. histor. in fin.* Non ita multo post BLASCVS 178
NONNIVS, diu Pariae et Darienae littora legens, sub eodem Caesare reperit Isthmum ad Vrabanum sinum, quo ingentia maria dirimuntur. Sed delinitus muneribus regulatorum illius tractus in adfectati regni 179
suspicionem veniens pro laude et praemio factae operae capite poenas luit. 10 v. *lib. 34. EXNER. in val. ch. lib. 7. c. 2. n. 3* Hinc cum inter Lusitanos, versus orientem; Castellanos autem in occidentem po- 180
moeria suorum principum pro virili promouere annitentes, dissidium esset ortum, ne alteri alteris inuidiae essent, auctoritate Alexandri VI. 181
Papae nouus orbis in duas partes est distributus. LAERTIVS CHERVBINVS *in Bull. Pontif. §. 6.* scriptis legibus et conditionibus, vt quidquid instituta ab Atlanticis maris insulis, quae Hesperidum dici solent, nauigatione, orientem versus reperiretur, Lusitanorum esset; 183
quidquid ad occidentem, Castellanis cederet. Sic horum beneficio pernotuit America, ita illorum orientis pleraque et Moluccae insulae 184
lucri studio lapsu temporis excurrentium, vt dicerentur etiam perumpere in adiudicatum Castellanis portionem, quae controuersia 185
decidi non potuit, nisi Ferdinando Magellano, quasi iudice. Hic enim Lusitanos odio in Emanuelem suum Principem ob non bene 186
pensatam, quam ipsi nauarat, operam, exstimulatus, dicens, Moluccas ex facta distributione pertinere ad Castellanos anno 1519. auspiciis Caroli V. ad quaerendum dimissus alia via insulas, quas dixi, ita nauigationem suam temperauit, vt ex Hispania in Australiora coeli spatia 187
ad gradum latitudinis 52. delatus, et inde conuersa ad occidentem. Solem classe, per inferius haemisphaerium immenso coeli marisque tractu superato, sub orientem Solem primus fretum, quod nomen a primo lustratore nactum inter Americam et incognitam terram australem 188
tramesus, ad Moluccas insulas, quas quaerebat, tandem naues eius peruenerint: Ac inde per superum haemisphaerium praeteruesti eius Socii, littora Asiae et Africae quatuor nauibus amissis, cum 189
190
191

- 192 vna superſtite, quae victoriae nomen habuit, in Hispaniam redie-
 193 rint, ipſo Magellano in conſpectu fere Moluccarum, quas non attigit,
 ſed loco illarum immenſi tractus inſulas Iauanem, Pornem et Subatham,
 ex quibus Moluccae monſtrabantur, commiſſo cum Manthane inſulae
 194 regulo, et caeteris barbaris praelio occiſo, ſibi et nunciis fociis, qui
 195 in reditu contra Praxium promontorium a Luſitanis Hesperidum praefi-
 dibus cuſtodiae dati. *iov. d. l. in ſin.* Admirandi et a nemine morta-
 lium tentati facinoris, occaſionem dedit gloriandi terrae globum pri-
 196 mum a ſe circinatum. *Vid. hoc prolixè et eleganter deſcribentem IO-*
 197 *VIVM lib. 34. hiſtor. in ſin.* GERH. MERCAT. *in Attl. mai. ſub mapp. Mo-*
lucc. et magell. BERT. *in deſ. fret. magell.* SALMVT. *ad PANCIROL. d. l.*
 198 Poſt hos Franciſcus *Drake*, anno 1577. ex Plimoutho ſoluens, ſub auſpi-
 ciis Elifabethae Reginae Angliae fretum Magellanicum pertranſiit, et
 circumnavigato tribus plus minus annis toto terrarum orbe, anno 1580.
 domum reuerſus eſt, occupata in itinere inſula, cui Virgineae nomen
 199 ab Elifabetha, Angliae Regina, indidit. Idem THOMAS CANDISCHIVS
 Anglus An. 1586. tentavit. Nam ex Suffolcia ſoluens, ingreſſus fretum
 Magellanicum, iuxta Peruuiiae oras aliquoties cum Hiſpanis conſlixit,
 ablatisque illis pretioſarum rerum ſpoliis, ad Caleſtorniam cum nauiregia
 per Philippinas, Moluccas, et Promontorium b. ſpei poſt biennium
 200 rediit. Hos aemulati An. 1595. Bataui, et inter eos omnium primi
 IACOBVS MAHV et SIMON DE CORDES, et hos proxime inſequutus OLI-
 201 VERIVS DE NOORT, qui ſimiliter per Magellanicum fretum mare pa-
 cificum ingreſſi, ac orbem terrarum circumuecti, ad ſuos redierunt.
 202 METER. *lib. 14. c. 1.* quum autem An. 1598. I. DE WERTH qui idem ten-
 taſſet, repetere fretum coactus fuiſſet, et domum inglorius redire; vt
 203 raedioſus per tot anfractus Magellanici freti tranſitus vitaretur. Anno
 204 1615. IACOBVS LE MAIRE Amſteldamenſis cum duabus nauibus, ad id
 deſtinatis, relicto ad dextram freto Magellanico nouum et ſacilem tranſi-
 tum inuenit, et de ſuo nomine fretum LA MAIRE indigitauit. Com-
 205 perta tanti tranſitus opportunitate, Rex Hiſpaniarum triennio poſt eo
 Iohanem Morum amandauit, hoc fine, vt quia ille tranſitus ſine ſyr-
 tibus et periculo eſſet, eum impoſito praefidio clauderet. Sed po-
 206 tentiorem eum eſſe opinione ſua deprehendens, conatu deſtitit. *IOH.*
ISAAC. PONT. in commou. 3. ad RECK. probl. p. 426. Horum Argonau-
 207 tarum nauigationes ſi quis cum Iasonis Theſſali expeditione in Colchi-
 dem

dem compararit : prae his flocci illa erit, et indigna adnotatione. Quippe ex Graecia duntaxat per Pontum vectus, paucorum dierum iter habuit. Hi per inferius haemisphaerium in orientem penetrantes, rursus in occidentem per superius haemisphaerium, circumnavigato toto orbe, vltra Herculis Columnas inaccessas vias reppererunt. Digna Magellani nauis quae inter Sydera, Argo eiecta, ponatur. Meretur enim inter Sydera poni, quae terris et aquis superior, vltra ea nihil intactum reliquit.

Sic in omnium oculis et mente semper obuersabatur oriens, et in eo Moluccae. Ideoque quum obfessa essent illuc itinera, hinc ab Lusitanis, inde a Castellanis; aliis inueniendis operam varii dederunt. CASPARVS CORTESIVS versus Septentrionem anno 1500 profrecto quod quaerebat, fluuium inuenit ad 60. altitudinis gradum; et domum reuersus, quum anno sequente, prosperioris successus spe, profectus eodem esset, periit; cuius fatum sequutus non multo post MICHAEL CORTESIVS, eius frater. Sebastianus Gabottus Venerus auspiciis Henrici VII. Angliae regis, anno 1507. iter ad Moluccas et Sinas quaesivit per Septentrionem: Sed detecto Bacalaorum tractu, aquasque peruenit vsque ad 67. altitudinis gradum, in Angliam reuerti fuit coactus ab aduentitia glacie, quae in angustioribus locis marinis ibi aquis innatabat. IOANNES VERASANVS anno 1514. nomine Francisci Galliarum Regis idem animo versans, ad caput Baitannorum, terram cum suis ingressus in cibum barbaris est conuersus. Ibidem frustra fuit anno 1625. SEBASTIANVS GOMEZIVS, HISPANVS, qui, parum reportans gloriae, barbaros aliquot inde secum abduxit. Successerunt illis Angli: et inter eos primus HVGGO WILLOVGBAEVS, vir equestris ordinis, qui anno 1553. repertis aliquot ad gradum 72. terris, frigore aliisque incommodis cum suis periit. Eandem persequens viam triennio post Stephanus Berrouaeus, *Anglus*, insulas aperuit Galgoieuiam, Nouam Zemblam, aliaque, depugnare coactus cum frigore, glacie, tempestatibus, aliisque calamitatum procellis. Hos eiusdem gentis sequuti MARTINVS FORBISHERIVS, Arcturus Pettaeus, Carolus IACKMANNVS, et Ioannes DAVISVS: quorum primus, quum anno 1576. ob glaciem parum praestitisset, sequenti fretum inuenit ad gradum 61. quod an peruium, pernouisse nequiuit; Medii vero idem ad orientem iter anno 1580. moliti nouae Zemblae littora fecerunt

runt notiora; postremus denique anno 1585. et sequente patefecit Bo-
 223 realiora Americae; et oras Gronlandiae omnes, pleniore quaesitorum
 cognitione negata, ab glacie frigoribusque ad sedes suos repulsi. Ordo
 tandem in Borealis Neptuni genium inquirendi venit ad Barauos et
 224 Zeelandos; qui anno 1594. auspiciis ordinum foederatarum prouinci-
 arum et illustrissimi Comitis Mauritii, maris praefecti, septentriona-
 le hoc iter versus Scytharum Sinarumque regna, mense Iunio, Pente-
 225 costes die susceperunt. Quum ad nouam Zemblam iunctim secundo
 fati flatu peruenissent naues Amstelodamenses, quarum cura Guiliel-
 226 mo BARENDSONIO mandata erat, versus polum adscendentes, insulae,
 quam dixi, littora ad 76. vsque gradum penetius, et quam vnquam
 antea, diligentius explorarunt; reliquae Enckhusana vna, altera Zee-
 227 landa, quibus praeerat IOANNIS HVGONIS F. LINSHOTANVS, qui se-
 ptennium iam apud Indos fuerat moratus, fretum Vaigatium perna-
 uigantes, in altum latumque pelagus sunt delatae, ad confinia vsque
 228 Oby, nobilissimi Tartariae fluiui, et, vt nonnullorum erat coniectura,
 ad promontorium fere Tabinum. Sed quum harum Argonautae sus-
 ficere putarent Oceanum Tartaricum se fati ad futuram nauigatio-
 229 nem rimatos: illarum vero obstante, quae aquis circa littora innata-
 bat, glacie, vltius ire nequirent; tertio mense reuersi sunt inco-
 columes. Anno deinde sequenti septem in eundem finem adornatae
 230 fuerunt naues, quinque in Hollandia, duae in Zeelandia: quarum ve-
 ctiores eorundem auspiciis, ductu vero variorum, inter quos primi
 loci dictus Guilielmus, sublatis XIV. Kalendas Quinctilis anchoris,
 231 quum iterum prospero cursu angustias Vaigatias superassent, ab Rus-
 sis, quorum nonnullis omnia ibi cognita erant, visa et fulcata, didi-
 232 cerunt, inter alia, fretum certo anni tempore ab nauigantibus trans-
 iri posse; quintidui ab eo itinere versus Boream promontorium esse;
 quod transgressis occurrere, inclinans ad Eurum, ingens et spatio-
 233 sum mare. Sed quum alias huius rei incerti manerent, Hollandiam
 repetentes, Mosam quarto mense, fauente DEO, sunt ingressi. Anno
 denique 1596. iterum cum duabus nauibus, mercatorum apparatu,
 234 eandem nonnulli tentantes viam, quum itinere III. Nonas Maii in-
 stituto, euecti essent ad gradum 80. minut. XI. in littora inciderunt
 vasta et ampla, quae Gronlandiae putabantur ob viriditatem. Nam
 licet terra ibi, quocumque tandem nomine censenda, polo vicinior,
 et

et eam ob causam, vt vulgo persuasum hactenus, frigidior; gramen nihilominus herbasque deprehensa fuit producere voluntarias: et pascere ceruos, aliaque id genus animantia, herbis vescentia: quum e diuerso in Noua Zembla, gradu 76. et ab Arctico versus aequinoctialem solisque viam remotius, omnia areant; campis passim canentibus, vrsis, vulpibus, aliisque bestiis, omnia ibi infestantibus. Quinquagesimo sexto, postquam soluerant, die, reuecti ad 75. gradum, communibus suffragiis disiuncti; vni quidem versus Septentrionem ad 80. gradum reuersi, ob continuas tempestates Colam, (Lapponum est oppidum) salua nauis, remearunt; alteri vero post infinitas calamitates et inextricabiles fere periculorum ab feris, frigore, fameque casus, quum in Nouazembla gradu altitudinis 76. exstructo, vt poterant, tugurio, nouem aut circiter menses haesissent, relicta inter glaciales Oceani montes nauis, Nauarchoque Guiljelmo Barendsonio ibi defuncto, cum duobus lembunculis emensi aequor quadringentorum miliarium, Colam multis difficultatibus conflictati, ad nauigationis venerunt socios; cum quibus in communem nauem recepti, in Hollandiam anno 1597. Nouembris initio reuenerunt, quum nomina variis portubus insulisque in singulis expeditionibus reliquissent.

Ita hodie vel ad occidentem vel orientem, aut praeteruecti caput b. spei Eurum versus, aut obuersis ad Africam prorsis, per Magellanicum fretum in Americam nauigamus. An quid eo nauigantibus versus Corum et Septentrionem pateat itineris, adhuc ignoratur: Nihil enim a praedictis relatum certi. Versus Boream patere per angustias Vaigatias, vel potius supra summa Nouae Zemblae littora, indubitatum. Alterutra sane necesse est via delatos fuisse tempestatibus in Germaniam Indos, anno ab V. C. 691. quos ab Sueuorum Rege datos Q. Caecilio Metello, Galliae Proconfuli, notat Plinius. Angustias enim illas non semper ab glacie obsessas esse, iterata nauigatione non strates didicerunt, cum ipsi Augusto mense prorsum versus Tartarosque, tum ex annuis inter Russos, Tartarosque, illarum beneficio vtentes, commercii. Sed tutissimum, pleniore altiorique mari decurrere, et septentrionaliora Nouae Zemblae littora circumnauigare ad 82. aut circiter altitudinis gradum. Difficile hoc, tentetur modo. Non obstabunt tenebrae; nam vt noctes ibi longae, sic longae etiam et ex multis compacti diebus dies: non glacies, quae in alto et vasto

- mari rarior et prorsus ex proximis littoribus aduentitia : non frigus,
 quod eo loco deprehensum mitius, quam gradu 76. et circiter; in-
 250 tendi fuetum et augeri non ob Poli vicinitatem, sed nunc in his nunc
 in illis locis ob glaciei, terris vel adhaerentis vel abscissae et cum ma-
 251 rinis aquis mistae, copiam: non vada, non fyrtes; omnia enim al-
 ta et profunda docuerunt promissae passim a nauarchis nostris ad fun-
 dum lineae: non venti, qui, vt alibi, sic iis in locis, nunc aduersa
 252 nunc ferentes; nisi quod, quam alibi, vehementiores; Solenim in-
 de remotior vapores non facile consumit, sed magis eos eleuans, ven-
 tis praebet alimenta: non denique molestiam conciliabit iter longum;
 quum enim sub aequinoctiali longitudinis gradu tribuantur 15. millia-
 253 ria, et progrediundo vel meridiem, vel septentrionem versus, semper
 minus, adeo vt loco, quem dixi, in gradum tantum tria computen-
 tur; quum item Promontorium sit Tabinum ex veterum mente gradu
 254 longitudinis 172. sequitur, paullo minus esse ducentis ab Noua Zembla
 vsque ad Promontorium, cuius facta mihi mentio, milliaribus; quae
 ferente vento confici possent paucorum dierum spatio; accedente
 Rufforum relatione, qui quintiduanum iter adferunt a Freto Nassouio
 255 vel Vaigatio vsque ad promontorium quoddam, quod non nominant,
 Tabinum procul dubio; et inde omnia vergere in meridiem. Haec
 256 EX PAUL. MERVL. *dissert. d. marib.* GERH. MERCAT. *in Atlant. sub mapp.*
poli Arctic. BERT. *in Cosmogr. sub pol. arct.* verbotenus adscribere vo-
 lui, vt historia repertarum intra sesquiseculum nauigationum ple-
 nior esset. Quid vltterius Hollandi egerint, id ex *Continuato Meterano*
vsque ad 1638. hauriri potest.
- 257 Occasione circumnauigati toties orbis ad meliorem eius in-
 tellectum lubet iucundum pariter et vtilem subiicere discursum de ori-
 258 gine gentium Americanarum. Dum enim alii mare tranasse, pars
 terrestri itinere eo venisse, disputant, non minimam lucem adferret
 quaeestioni et veterum nauigationibus si de hoc opinio, vero quam pro-
 259 xime accedens, proponatur. Non opus autem est, statuere, Americanos
ἀυτοχθόνους, aut etiam *διοπερέεις* cum AVGVST. 16. d. *Ciu. Dei.* 7.
- 260 Nam vtrumque sacrae literae refellunt, illud, dum omne ge-
 nus humanum post diluuium vniuersale ex posteritate Noachi proue-
 261 nisse docent: *Genes. 9. v. 19.* hoc, dum *Genes. 2. v. 2.* aperte dicunt, DEVM
 a creatione septimo die abstinuissse, et temerarium est, sine fide scripturae
 rae

rae aliud adferere. Ridicula autem omnino est BERN. ALDRETI *lib. 4.* 262
c. 17. opinio, putantis, Hispanos has terras impleuisse, et proinde iu-
 re eis dominari. Obstat enim huic adferro oceani interiacentis im- 263
 mensa latitudo, et quod Hispani aduentantes iam prae se homines in-
 uenerint. Ad haec antiquitus illam terram fuisse cultam, euincit ratio 264
 tio, alicubi imperii, urbium structurae, et rursus ruinae, aedificiorum
 splendor, lapidum et saxorum moles, gigantum ossa, in primis via
 ab vrbe Peruana Quito ad ciuitatem vsque Cusco, milliarium quingen- 265
 torum spatio excurrrens, de quibus videri potest. IOSEPH. ACOSTA *lib.*
1. cap. 19. fol. 39. et cap. 25. In primis hortus regius, in quo arbores, 266
 et herbae cum suis truncis, ramis, et fructibus, ex solido auro, et con-
 claue regium, in quo omne animantium genus ex gemmis fuit. ACOSTA
d. 1. Reperio autem de origine horum populorum tres clarissimos 267
 viros iamdiu controuertisse. Duo autem potissimum illis dubia fuisse,
 nempe qua via populi eo iuerint? et ex qua gente eo euntes primi 268
 fuerint?

PRIMO IOSEPHVS DE ACOSTA *Hispanus lib. 1. histor. Indic. c. 16.* 269
 dicit, necesse esse, quod aut mari aut terra venerint. Si mari, aut
 animo deliberato, aut casu. Illud ob veterum in nauigando inscitiam, 270
 et quod lapide magnetis caruerint, maximam partem etiam iuxta lit-
 tora et oras nauigarint, factum fuisse, non admittit. Statuit ergo pri- 271
 mos incolas naufragio et casu eo delatos, sumtis argumentis de Indis,
 Metello datis, Carthaginensium naui e mari Mauritaniae eo depulsa, 272
 Hannonis et Eudoxi nauigatione, de quibus supra *num. 95. et seq.* dixi- 273
 mus. Addens, hoc modo sine proposito et industria, virtutes herba-
 rum, metallorum, lapidum, auri, vnionum &c. per casus et acci- 274
 dentia repertas esse. Mouet autem I. Acosta sibi ipsi dubium, nempe
 si hoc de hominibus concedatur, de animalibus, quae ibi grandia, 275
 noxia, venenosa, nobis incognita, illud dici non posse. In primis quum
 ibi reperiantur animalia, quae apud nos non sunt, et rursus quae hic 276
 sunt, ibi non inueniantur. B. AVGVSTINVS *lib. 16. de ciuit. Dei cap. 7.*
 se ex his angustiis expediturus, illa animalia vel ordinatione Dei ex ter- 277
 ra de nouo producta, vel venationis gratia eo traducta, aut per mare 278
 tranasse censet. Neutrum horum I. Acosta placet. Non istud, quia
 ex animalibus in arca Noae conseruatis debuerat propagatio fieri: *Ge- 279*
nes. 8. v. 17. nec conforme ordini naturali, nec conueniens gubernationi

tioni diuinæ, animalia perfecta, quales leones, tigres, lupi etc. produci ex terra sine generatione, et si hoc verum, illa animalia reperirentur in omnibus terris et insulis, quod non est, sicut eo nauigantes obseruarunt. *Non illud*, quia incredibile est, tigres vulpes et alia obscaena animalia, eo venationis gratia traducta, adhaec homines tempestatibus actos, secum potuisse talia animalia portare, ridiculum est, et rationi non congruens. *Hoc* intercapedo locorum impossibile facit. Putat ergo nouum orbem non omnino esse diuisum, et diremtum ab altero, sed vtrumque coniungi. Cum enim illa terra non sit detecta, multi putant, Baculeos super terram Floridæ latissime in Arctum, et vsque ad mare Scythicum pertingere. Quo dato, potissimum concludit, per terram eo iuisse homines, sicut et animalia, idque mutando loca pedetentim, id autem factum a vicinis, quos non nominat, hominibus siluestribus, et feris, qui sedibus depulsi, coacti ferint nouas quaerere, et eo migrare, et quidem non ante multa millia annorum.

286 Aliam ab hac sententiam profert MARC. LESCARTOTVS Gallus, *in Hist. nou. Franc. lib. 1. c. 3.* Is refellens opinionem eorum, qui ex Iudæis hos populos ortos dicunt, et putans, ex continenti homines eo transisse, et modicum fretum, si quod esset, potuisse animalia natando transire, dilabitur tandem in hanc sententiam, quod Noachus post diluuium curam dederit replendæ huius terræ animalibus et hominibus. Ait enim, id credibile esse, et Noachum, qui diu vixerit, aliquid egisse, vt primum etiam nauem sciuisse modum fabricandi nauem, qua traiecerit, fuisse hoc ipsi ob mille rerum scientiam tam facillimum, quam filiis ipsius, sedes in Asia et alibi ponere, et hoc ex insula Atlantide, Hesperidibus, Canariis, Gorgonum insulis constare, quæ ita repletæ fuerint. Quod autem cognitionem DEI amiserint, id alibi etiam multis populis euenisse.

291 Demum EDWARDVS BREREWODVS, *Anglus in disquis. ling. et religion. c. 13.* tradit, originem harum gentium accersendam ex Asia et quidem ex Scythia orientali seu Tartaria, quæ, si non continua, saltem exiguo freto ab America separata sit. Id putat ex situ Americæ proximo Asiae, quæ magis habitabilis, tum ex ignorantia literarum, idololatria, inciuilitate morum, et caetera viuendi ratione, 294 quæ omnia communia cum Tartaris habeant. Quum contra nulla si-

mili-

mililitudo eruditionis vel ciuilitatis cum Europaeis , vel saltem coloris :
cum Afris sit. Hanc opinionem defendunt communiter PHILIPP. 295
MORN. *d. verit. relig. Christ. c. 8. fol. 133.* MARC. VELSER. *Boicor.* :
lib. 1. BESOLD. *in con. de nou. orb. n. 15.* vbi addit ex familia Iapheti
hos Scythas fuisse, populos migrationibus aduetos, et quia proximi A- 296
mericae, credibile, quod sicut vnda vndam trudit, pedetentim eous-
que propulsi fuerint.

A recepta hac plurimis sententia nuper ideo diuortium fecit 297
HVGGO GROT. *in dissert. de orig. gent. American,* quod in America ante
te Hispanorum aduentum nulli fuerint equi, quibus tamen Scythia
abundet, qui etiam eo penetraissent, si continens, vel a Scythis fuis- 298
sent aduecti, si fretum intercederet. Aliam igitur et nouam opinionem 299
proponit, diuersam pro situ et conditione populorum in America. Di-
spescit enim Americanos in eos, qui sunt ad Septentrionem cis Isthmum, 300
qui est inter nomen DEL, et Panamam, et eos, qui vltra illum Isthmum ad Au-
strum se porrigunt, donec in fretum Magellanicum desinant. Putat autem 301
Grotius, omnes, qui cis Isthmum sunt Panamae, ferme ex Norwegia ortos.
Progreditur vero ita. Islandia a Norwegis habitata. Ab ea ventum in 302
Gronlandiam; ab hac in Frislandiam. Huic proxima Estotilandia,
quae est pars continentis Americae. Addit, has regiones omnes ha- 303
bere nomina Germanorum, quorum pars Norwegi, et dare similia
aliis in America prouinciis, tam quae ad Isthmum Panamae extendun-
tur, quam Mexicanis et ad Californian. Idem deducit a vocabulis, 304
quae Germanis consona habent. Sicut et de moribus, iudicibus, vi-
ta in venatu, temporum computatione, aleae lusu, vnis nuptiis, 305
animarum immortalitate, successione, nuditate corporum, aliis, quae
cum Germanis similia obseruent, vel credant. Excipit vero GRO- 306
TIVS hic Iucatanenses, quos propter circumcisionem putat Aethio-
pes esse. De reliquis ab Isthmo vsque ad fretum Magellanicum sen- 307
tit, eos, qui prope fretum Magellani sunt, quia eodem corporis ha-
bitu, moribus et lingua quo illi, qui vltra id fretum sedes habent, 308
reperiuntur, ab illis, nempe Cisfretanos a Transfretanis ortos, et
rursus, terram australem a Iaua et Gilolo habitatores accepisse. Peru-
vianos vero ob imperii ordinem, et ingeniorum elegantiam a Sinen- 309
sibus simili gente proficisci. Id coniectat ex reliquiis nauigiorum Si- 310
nensium ad oram pacifici maris repertis, solis cultu scriptura per no-

- 311 tas, quae omnia Peruanis et Sinensibus similia, discrepante licet lingua, quod fieri potuit ex immixtione aliorum populorum.
- 312 Nouam hanc Hugon. Grot. opinionem de LAET, Antuerpianus, attentius ponderans, inuenit, eam non posse curiosis, et peritis rerum Indicarum probari, scriptis sequenti anno ad Hug. Grot. dissertationem notis et obseruationibus. Et quidem argumentum de
- 313 Scythis ab equorum defectu debile dicit, inde quod Scythia non semper equis abundauerit, nec necesse fuerit, in transmigratione eos secum
- 314 ducere. Esse autem Scythis viciniore, quam Norwegis Americanos situ et moribus, *obseru. 3.* exhibet. Illa de transmigratione ex
- 315 vna insula in aliam demonstrat falsa, dubia; nec incertas linguarum mutilationes, vel iuxta dialectos contortas aliquid cum germanica
- 316 commune continere, mores in paucissimis conuenire, illos etiam, ut caetera non solum Germanorum, sed aliorum populorum, esse,
- 317 ex qua rudi et leui conuenientia nihil concludi possit. De Iucatanensibus scribit, quod non omnes sint recutiti, et quod nimis longum sit interuallum, ut credantur ab Aethiopibus orti. In reliquis concedit quosdam ex terra australi prodiisse, sed corporis habitu et lingua differre, et valde incertum, an ex Iaua eo homines venerint.
- 318 Similiter Peruanos forma imperii plane differre, nec caetera cum Sinensibus communia habere.
- 320 His postea Iohannes de LAET. in *epilogo pag. 70.* suam sub-
- 321 necit sententiam. Nimirum, quia America tam late pateat, quam noster orbis, et non minus habitata sit, credendum esse, non ab annis quingentis, aut mille, primum habitari coepisse, sed statim post con-
- 322 fusionem linguarum, et dispersionem populorum, quae in exstructione turris Babylonicae contigit, etiam in Americam migratum fuisse. *Genes. ii. v. 8.* Nisi enim hoc esset, non posset ratio reddi tantae vbique per Americam incolarum multitudinis, et infinitarum ferme diuersarumque linguarum, a se ipsis et Europaeis discrepantium.
- 324 Vnde sequitur, certam nationem nominari non posse, qua orti, cum linguae et ritus indicent, multas fuisse, licet verum esse queat, tractu
- 325 temporis novos aduenas, ex terra australi siue casu, siue ex instituto, ad has partes venisse. Necesse enim est, a partibus pluribus accer-
- 326 fere, ut tantae multitudinis propago deprehendatur. *p. 59.* De via dicit, quod res certa sit, alterutra, mari, vel terra venisse. Mari autem

tem primis temporibus et vel dudum id factum, non admittit nauigandi infcitia. Quare terra putat potissimum venisse, subiiciens diligenter inquirendum diuortium inter Asiam et Americam vllum sit, aut quantillum sit: item in illam connexionem terrae australis cum noua Guinea, nam aliis partibus nimis vastum diuortium vtrumque oceanum facere. Hanc sententiam postea *pag. 11. 83. 91. 93. 104. 116.* repetit, addens sibi verius videri, continentem Asiae esse, et nullo fretu disiungi. Vel si fretum sit, modicum esse, quod facile ratibus traici potuerit. *pag. 13.* Eo inclinatur etiam PETR. LAVREMB. *cent. 3. accerr. philolog. disc. 28. 29. 30. 31. Eliud.* NICOLAI in *rel. vtriusque Ind.* vbi dicit, meras esse fabulas, quae de fretu Anian haecenus credita fuerunt. His si quis conferat priores opiniones, hucusque omnes coniungi posse, animaduertet, quod ex continente homines eo iuerint, vel fretum, si quod est, ratibus aut nauiculis transmiserint. Discrepant vero in illis tum quod ACOSTA non diu terras habitatas putat, cum reperta multitudo incolarum faciat sentire contrarium: tum quod LESCARTOTVS a Noacho impletas dicat, quum praecise ad vnum hominem non possit tanta multiplicatio referri, et dissonantiae tot diuersarum linguarum aliud suadeant. Tum quod BREREWODVS a Scythis ortos esse putet, cum ex linguis, moribus, situ coniectura verior sit non solum ex vicina continente et solos Scythas, sed etiam terra australi, et passim incolas accepisse. Denique quod HVGONIS GROTHII diuinationem et tempus, numerositas, linguae multae, mores varii, et diuersi, et partim plurimis gentibus communes non admittant. Nisi hoc solum, quod ex vna gente non esse bene putet. Ex his cadunt quae POSTELL. in *descript. Syr. c. 1. GENEBR. in Chronic. lib. 1. BOTER. rel. part. 1. lib. 2. C. vlt. d. Tart.* CLAVD. DVRET. *hist. de Langog. cap. 78. fol. 933.* scribunt, hos populos ex decem tribubus, a Salmanassare in Mediam trans flumen traductis, esse, et per Tartariam eo progressos. Nec rationes 1. ex lib. 4. *eosd. c. 13. v. 40.* voce Tartari, quae reliquos significet, vel 3. circumcissione illud comprobant. Nam recte respondent IOSEPH. DE ACOSTA et EDW. Brerewod. *d. 1. ad 1.* quod scriptor libri quarti Esdrae sit plenus anilium fabularum, et ideo ab omnibus reiectus. Nec in Americam iuisse dicit, ipsi tunc temporis plane incognitam, sed ad regnum vltra anem ad portas Caspiae, quod sibi nugatores Iudaei

- 343 tunc finxerunt, ne promissa, de mansuro semper regno in femine Da-
 344 uidis in IESV CHRISTO impleta crederentur 2. Tartari dicuntur, non a
 reliquiis, quales non sunt, sed numerosa multitudo, verum a fluuio
 Tartari, vel regione eius nominis. LEVNCLAV. *in pand. hist. Tur. §.*
 345 BOE. *de mor. gent. lib. 2. c. 10.* HAIT. *lib. d. Tartar. c. 16. 3.* Circumcisio
 nihil praesidii addit, quia multo latius patet, patuitque semper, quam
 Iudaismus. IEREM. *9. u. 26.* STRABO *lib. 16.* GYPRIAN. *lib. d. circumcisf.*
 346 *in pr.* NICEPHOR. CALLIST. *lib. 8. c. 35.* Nec illa apud Tartaros
 ante Mahumedismum. MICHOV. *d. Sarmat. lib. 1. c. 5.* imo eius apud
 347 Americanos nullam scriptores faciunt mentionem, nec, si esset, sola cir-
 348 cumcisio sine caeteris ritibus eos Iudaeos faceret. ACOSTA *lib. 1. c. 13.*
 349 Illud etiam nimis ieiunum est, quod OSOR, *in histor.* ex num-
 350 mo Augusti Caesaris effigie notato, et in illis terris reperto, ibi monu-
 menta fidei Christianae. Alii ex Clementis Petri discipuli epistola, qua
 oceani et mundorum transipsum mentionem facit, eius veteribus noti-
 351 tiam fuisse, definiunt. BESOLD. *d. l. l. n. 12.* Illa enim valde incerta
 sunt, et quamquam PHILIPP. NICOLAI *lib. 1. de regn. Christi c. 1. in fin.*
 religionem Christianam in illis prouinciis fuisse iudicet, tamen historia
 nihil huic rei solidi suppeditat, et vix credibile est, populos post
 fidem CHRISTI acceptam eo migrasse, quia ne leuissima quidem chri-
 352 stianismi vestigia in his partibus vnquam inuenta. Caret autem ex-
 emplo, populum post sacra christiana rite accepta ita ea denuo obli-
 terasse, vt nihil eius sit reliquum. *Plur. de hac quaest. apud IOH. DE*
 LAET. *d. l.*
- 353 Vana autem disputatio est, loca in nouo orbe esse inhabitabi-
 354 lia, vel ob maris 1. diffusi magnitudinem, vel 2. Zonarum torridarum
 aestu homines interimentium conditionem, aut cum AVGVSTIN. *ib.*
 355 *d. Ciu. Dei 9.* LACTANT. *3. instit. diuinar. 24.* sibi fingentium absur-
 ditatem, quod Antipodes quorum vestigia sint superiora, quam ca-
 356 pita, praeter deliros nemo credat, aut fruges et arbores deorsum cre-
 scere. Nam 1. mare terram non absorbet, sed vnum cum ea glo-
 bum ita facit, vt mutuis excursionibus se inuicem complectantur.
 357 Nec 2. Zona tantopere torridae sunt, vt non, experientia teste, ho-
 358 minibus natura aptis vitam relinquunt. Immo inter vtrumque tropi-
 cum maxima pars habitant, et vices hyemis aestatisque habent.
 TAVBEM. *aduersar. pag. 142.* 105. SCALIG. *in com. ad Manil.* GRYPHIAND.

tr. d. insul. cap. 32. n. 24. Leuis etiam opinio est de antipodibus, eodem modo, sicut apud nos, homines supra caput gerunt, pedes infra gramina crescunt, arbores nascuntur, ob globosam et in medio suspensam ambientibus terram, rationi et experientiae apertum est. Coelum ubique postremum est, terra infera FR. BALDVIN. *lib. 2. hist. vniuers.*

CAPVT IV.

TERMINI MARIS FVNDVS, ET ARENA. HAEC QVOTVPLEX. CVIVS IVRIS. MVNIMENTA TERREA CONTRA VIM IRRVMPENTIS MARIS, QVAE ET QVOMODO STRVANTVR. LITTVS QVID. AN ILLVD NVLLIVS, VEL DOMINORVM, QVI IVXTA MARE TERRITORIA POSIDENT. IVRISDICTIONE LITTORALIS STRAND-GERECHTIGKEIT QVID, ET QVAE EIVS CAPITA? AESTVS MARIS QVID? EIVS SPECIES. CAVSSAE. EFFECTVS. MARE ALIQVANDO RABIEM, MOLLICIEM, VEL PELLACIAM OSTENDIT.

SVMMARIA.

1. *Mare non semper intra suos terminos consistit.* 2. 3. 4. 5.
6. *Termini maris fundus et arena.* 7.
7. *Arena quid, et quotuplex?* 9. 10. 11. 12.
13. *Puluina, vada; Syrtes quae dicuntur.* 14. 15. 16.
17. *Arena maris cuius?*
18. *Illam quilibet potest auferre.* 19. 20.
21. *Colles arenacei qui.* 22.
23. *Dubium an a natura, vel arte hominum.* 24. 25. 26. 27.
28. *Aggerum marinorum structura describitur.* 29. 31. 33.
30. *Canina sylua ubi?*
32. *Lugdunum Batauonum unde nomen habet.*
33. *Insula Nord-Strand ex disruptione aggeris inundata.*
34. *Munimenta Hollandiae, Seelandiae etc. in collibus et aggeribus consistunt.* 35. 36. 37.
38. *Eorum mensura refertur, et materia ex qua struuntur.* 39. 40. 41.
42. *Caespitis vsilis genus Darring aggeres conglutinat.* 43.
44. *Littoris variae acceptiones.* 45. 46. 47. 48. 49.
50. *Deriuationes.* 51. 52.
53. *Synonymae voces.*

54. *Littus quid?* 55. 56. 58.
 57. *Maximus fluctus est decimus.*
 59. *Hyeme fluctus vehementiores, quam aestate.*
 60. *An Cicero auctor definitionis littoris?* 61. 62.
 63. *Littus cuius iuris?*
 64. *Est nullius, et commune omnibus hominibus.* 65. 66. 67. 68. 69.
 60. *Nemo prohibetur ad littus accedere, et eo quoad navigationis commodum vti.*
     71. 72. 73. 74.
 75. *Littus est publicum seu populi.* 76.
 77. *Nun licet in littore aedificare sine consensu principis.*
 78. *Vel cum detrimento publico.* 79.
 80. *Frustra a magistratu impetratur, quod natura concedit.*
 71. *Gotofredi sententia refertur, sed non ascipitur.* 82. 83.
 84. *Rorcatulus minus sentit.* 85.
 86. *Communis Dd. opinio proponitur.* 87. 88. 89. 90. 91. 92.
 93. *Bachovius cum prioribus in conciliatione fere convenit.* 94. 95. 96. 97. 98. 99.
 100. *Donelli distinctio non est sufficiens.*
 101. *Auctor suam sententiam adducit, et rationes.* 102. 103. 104. 105. 106. 107.
 108. *Littora sunt populi Romani.*
 109. *A tempore occupationis littora deserunt esse communia.* 110.
 111. *Littora sunt in dominio principum, et censentur hodie de regalibus.* 112.
     113. 114. 115. 116. 117.
 118. *Conciliantur cum hac dissentientium opiniones.* 119. 120. 121.
 122. *Dantur rationes, cur ita sentiendum.* 123. 124. 125. 126. 127.
 128. *Explicatio. l. 14. d. A. R. D.* 129. 130.
 131. *Occupatio facta est salvo iure gentium, et usu littorum innocuo.* 132. 133.
 134. *Donelli sensus de usu littorum legibus non convenit.* 135. 136. 137. 140.
 138. *Quilibet potest vti littore eo modo, qui nemini incommodat.* 139.
 141. *Ventilatur, quid sit proprie iurisdictione littoralis, Strandgerechtigkeit.*
 142. *Illam non consistit in potestate capiendi bona naufragorum.* 143.
 144. *Est pietati et bonis moribus adversum ex naufragio ditescere.* 145.
 146. *Auctoris opinio de iurisdictione littorali.* 147.
 148. *Dominus littorum cognoscit in causis civilibus et criminalibus.* 149. 150.
     151. 152.
 152. *Quid si vnus dominium maris, alter littoris habet?*
 154. *Qui ius portus habet, non cognoscit super delictis in mari vel littore commissis.* 155.
 156. *Custodia littorum pertinet ad dominos territoriorum.*
 157. *Constitutio L. vnic. C. de litt. et itm. custod. enucleatur.* 158. 159. 160.
     161. 163. 164. 165
 162. *Naucleri non debent ullam concussionem sustinere.*
 166. *Pro custodia littorum pretium mercibus imponi potest.* 167.
 168. *Licetne in alienis littoribus anchoras figere?* 169.
 170. *Videndum, ne deterior fiat usus littoris publicus.*
 173. *Ius vtendi littoribus in quibus consistit?* 172. 173.

174. *Quomodo quis impeditur in eo usu.* 176. 179.
 175. *Quae remedia contra impediendum?* 177. 178. 180. 181.
 182. *Ius aedificandi in littore impetratur a principe.*
 183. *Sensus L. 50. d. A. R. D.* 184. 185. 186. 187.
 188. *Principum ius contra externos et subditos obtinet.* 189.
 190. *Rationes cur consensus necessarius, subiiciuntur.* 191.
 192. *Tutus est, qui cum consensu principis aedificat.* 193. 194. 218. 219. 220.
 195. *Praetor decernere dicitur, quum causam cognoscit.* 198.
 196. *Cognitioni locus est in iudicio.* 197.
 199. *Sententia praetoris exceptionem iudicati contra quosvis parit.* 200. 201.
 202. 203.
 204. *Quaeritur, quid iuris sit, si quis eo loco, ubi aedificat, nullo modo publicae rei nocere potest?* 205. 206.
 207. *Auctor distinguit.* 208. 209.
 210. *Differentia inter aedificium et ius siccandi.* 211. 212.
 213. *Princeps potest de suo iure remittere, nec habent ceteri, quod querantur.*
 214. 215. 216. 217.
 221. *Giphanii explicatio super L. 50. quousque vera?* 222. 223.
 224. *Soli dominus sit, qui in littore struit.*
 225. *A monumentis et villis littorum quis abstinere debet et cur?* 226.
 227. *De monumentis in littore alia Donelli sententia.* 228.
 229. *Alia Auctoris.*
 230. *Sepulcra possunt in littore esse.* 231. 232. 233.
 234. *Disputatur, an Cenotaphium sit locus religiosus?* 235. 236. 237. 238.
 239. 240.
 243. *Aedificio diruto in littore, locus redit ad pristinam naturam.* 244. 245.
 246. *Ius erigendi vascula stipites. Speculas pertinet ad iurisdictionem littoralem.* 247.
 248. *Princeps colligit eiectionem mavis.*
 249. *Lapilli et Gemmae in littore sunt iure naturali inuentoris.*
 250. *Hoc ius praeueniendo lege mutari potest.* 251. 252.
 253. *Principes in Africa et Asia conchas, uniones, et corallia legunt.* 254.
 255. *Electus Brandenburgicus succinum.*
 256. *Dux Pomeraniae id non curat.*
 257. *Naufragia licet colligere, ut dominis repetentibus restituantur.* 258.
 259. *Ius littorale habent principes ad mare sedentes.*
 260. *In Pomerania illud solus Pomeraniae dux habet.* 261.
 262. *Vniuersitas Gryphiswaldensis in littore, vicino coenobio Hildensi, habet ius mercandi et similia.* 263. 264.
 265. *Senatus oppidanus contradixit.*
 266. *Sed vniuersitas ius actibus possessoris et profectionibus tuita est.*
 267. *Quaeritur an arenae maris possint numerari?* 268. 269. 270. 271. 272.
 273. 274. 275. 276. 277.
 278. *Aestus maris quid? et quot eius species?* 279. 280. 281. 282. 283. 284.
 285. *An diuinitus fiat?* 286. 287.
 288. *Veteres hac de re dubii.* 289. 291. 292. 293. 294.

290. *Aristoteles cur mortuus.*
 295. *Plurimi putant aestum lunae operationibus tribuendum.* 296. 297. 298.
 299. 300. 301. 302. 303. 304
 305. *Adduntur aliae causssae* 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314.
 315. 316.
 217. *Ratio differentiae, quur in mari mediterraneo sit aestus, non autem in Bal-*
thico. 318. 319. 320. 321. 322.
 323. *Effectus aestus quidam commodi.*
 324. *Quidam incommodi, veluti quum dirumpit regiones.* 225.
 326. *An Sicilia fuerit olim continens?* 327. 328. 329.
 330. *Maris rabies quomodo fiat?* 331. 332. 333. 334.
 335. *Murmur maris quale?*
 336. *Eius causa et effectus.* 337. 338.
 339. *Malacia maris quae?*
 340. *Pellacia, quomodo se ostendat et quam fallax?* 341. 242.
 343. *Causa filidis dictum de maris et fluctuum instabilitate.*

1 **M**are autem nauigantibus non semper eodem modo se exci-
 2 pit. Nam aut intra naturales suos terminos fluendo manet :
 3 aut eos eggreditur. Illud fit, quum vno modo, et aequaliter currit.
 4 Hoc fit dupliciter. Vel enim stato tempore et ordinario modo ex
 5 fundo effluit et ad eundem refluit et aestuat : vel repentine et incerto
 6 tempore se mouet et vagatur : et rabiem, pellaciam vel malaciam
 7 habere dicitur. De singulis, quia nauigatio exinde vel prospera,
 8 vel aduersa est, breuiter subiiciemus.
 9 Mare, quam vastum et diffusum etiam est, tamen suos terminos
 10 habet. IOB. 38. v. 8. PSALM. 104. v. 9. Hi sunt fundus et arena. IREM. 5.
 11 v. 22. Fundus est alueus ille imperuestigabilis qui in sacris abyssus
 12 dicitur, omnes aquas in se, tamquam receptaculo, continens. *Psalms. 104.*
 v. 6. Arena est tenuis terrae puluis, et aridus, ita dictus vel ab ariditate,
 vel ab haerendo, quod sibi inuicem propter tenuitatem adhaereat,
 vel cum calce parietibus inhaereat. CALEPIN. in *L. voc. arena.*
 Eius tres sunt species, fossilis, fluuiatilis, et marina. Haec vel
 in mari iacet, vel terrae continua est. Quae in fundo maris iacet,
 alia tenuis est, alia crassa, quae fabulum vel sabulo PLIN. *lib. 17. c. 43.*
 COLVMELLAE *lib. 4. c. 33.* VARRONI *1. de re rust. c. 9.* et saburra dicitur
 VIRGILIO *4. Georg. LIV. lib. 7.* Germanice *Pallaß, Griesß.* Haec arena,
 aliquando reciproco fluctuum meatu densata, in modum saxi lapide scit,
 et Latine dorsum puluinum, nautis, *eine See-Banck* dicitur. Periculosus
 inde

inde a copia est portus Dynkerken, vti in mappa nautica Flandrica LVCAS 13
 IOH. AVRIGAR. signauit. Hoc rursus vel sparsim in mari hinc inde aquis 14
 interluitur, et vocatur Vadum, *Watten*: aut occulte ad longum spa- 15
 tium alicubi milliare et ultra se in mare extendit, et arenae cumulus
 venit, Latinis breuia, *Syrtes, Riff, diepten, Gronden, Landlose Grun-* 16
den, Gründt, a quibus saepe in nauigando ingens periculum. Arena
 maris nullius est, §. 5. *de rer. dom.* ideo vnique licitum est, de ea 17
 fumere quantum placet, siue saporare nauim velit, siue alias ea vti.
 Habetur enim profus neglecta et incustodita, vnde prouerbiū: littoris 18
 arenas furari. OVID. *de art amandi.*

Ille potest vacuo furari littore arenas:

Vxorem stulti quisquis amare potest.

Abstinere vero debet a stipitibus, aggeribus aut luminibus, quae vti- 19
 litati nauigantium posita, et dominorum maris, non nullius sunt *arg.*
 §. 1. *d. R. D. L. 10, d. incend. ruin. naufr.* Similis est Graecorum lo- 20
 quutio ἐν ἄμμῳ χροῖον πλέξεν, ex arena funiculumnectere, id est,
 rem stultam aut impossibilem suscipere.

Arenae quae terrae continuae sunt, vel in cumulum exsur- 21
 gunt, vel de plano iuxta mare extenduntur. Illae vocantur colles are- 22
 nacei, *Sandduynen*, de quibus est quaestio, an ab humana sint arte, et 23
 industria, an vero a natura? Putant quidam a maioribus contra fu- 24
 rias irrupentis maris congestos, et saturatione caricis coalitos esse. Sed
 naturae hoc opus esse, verisimile facit, tum quod in littoribus repe- 25
 riantur, vbi nulla commercia, vel caricis satio est, tum quod in illis 26
 locis multi sint, vbi quam minimum periculum, nulli, vbi maximum.
 Quo loco tamen absque dubio maiores suam industriam ostendissent. 27
 MERVL. *diff. d. marib. c. 1. p. 161.* Inde etiam hodie mortales huius 28
 artis necii, immanissimis sumptibus aggeres terreos, palis valide inter
 se confibulatis firmatos, saxisque et alia materia suburraetos, coguntur 29
 maris furori obicere: eosque corruptos, exesos, haustos saepe et
 absumptos sine intermissione reficere, et mille modis corroborare. Bel-
 gis dicuntur *Dycken*. Talis agger est canina sylua r' Hondsbosch iux- 30
 ta insulam Tolen, ad exitum Scaldis, perpetuis latratibus, vnde ipsi
 nomen horrifona, et cum summo regionis et incolarum discrimine
 saepe disrupta. In ora maris iuxta littora Bataviae prope pagum Cat- 31
 wick opt' Zee et eo tractu tales aggeres videre licet, et putant eruditi 32

- Leïdam exinde Lugdunum dictam, quod idem est, quod corui agger.
 33 MERVL. *d. l. p. 162. BOXHOR. in Theat. Holland. d. Lugdun.* In Hol-
 34 landia, Frisia, Holsatia, immensis sumptibus adificantur, et saepe mi-
 35 nimo momento dispereunt, cuius exemplum disrupti aggeris, et in-
 36 sulam *Nord-Strand* cum vicinia haurientis, *Ann. 1635.* conspeximus.
 37 In primis autem in Selandia talia contra maris imperum munimenta
 38 reperiuntur. Nam qua mare est, insulares muniuntur perpetuis fabu-
 39 letis, et albicantis arenae collibus, *Sandduynen*, a natura vel oceani
 40 magis alluione factis. Caetera, quae magis mediterranea et flumini-
 41 bus tantum alluuntur, claudunt vndique et circumdant mirifici quidem
 42 aggeres *Dycken*, vt plurimum altitudine decem vlnarum Antwerpien-
 43 sium, quantam contra inundationes maris necessariam esse, experien-
 44 tia accolas docuit. Latitudo ad ipsas radices viginti quinque vt mi-
 45 nimum vlnas continet. Exstruuntur autem hi aggeres manu et in-
 dustria hominum, e terra, non sueta et communi, sed figulari, et te-
 nacissima quadam argilla, et introrsus quidem materia, lapideque ef-
 farciuntur, extrorsus vero ad repellendos vndarum impetus vestiuntur
 veluti fascia quadam e stramine, duos tantum digitos crassa, sed
 reuincta et retorta, tamque industrie concinnata, vt aggerem supra
 quam quisque credat, tueatur, et incolumen praestet. *LVD. GVICCIARD.*
in descript. Seland. tit. de Nominib. Vbi addit *d. l. tit. d. soli Seeland.*
in dol. quod ibi sit caespitis quoddam vstibilis, seu potius bituminis
 43 genus, incolis *Darring*, quod nefas eruere, maxime iuxta aggeres quum
 fit soli ipsius velut fundamentum et magnum aduersus aquas praesidium.
 Sed de aggeribus, quia proprie ad flumina coercenda inuenti, dicemus
 44 *cap. seq.* pluribus. Arena quae de plano et aequaliter iuxta mare pro-
 tenditur, dicitur littus. *Germ. Strand, Gestade des Meers.* Varia huius
 45 vocis significatio. *VIRGIL. 4. Aeneid.* sumit pro agro, seu terra, mari vi-
 cina.

- - Cui littus arandum.

Cuique loci leges dedimus.

- 46 *Donatus* sumit pro spatio circa aram, quasi dicatur a litando, ex
 more, quo nauigantes eundo et redeundo in littore sacrificare soliti.
 47 *CIC. qu. 3. d. nat. deor.* ibi nostri duces mare ingredientibus immolare fru-
 ctibus hostiam consueuerunt. *ALEX. AB ALEX. lib. 4. gen. diu. 17. COEL.*
RHODING. lib. 7. lect. antiqu. c. 1. HARPR. ad §. 3. d. R. diu. n. fin. Ac-
 cipit

cipit etiam VIRGILIUS *9. Aeneid. et alibi de fluminum extremita-* 48
tibus. ibi:

Littora, quae dulces aquas diffunditis agris.

Proprie vero de ora maris accipitur, *l. 65. §. 1. de A. R. D. et deriuat-* 49
tur secundum Donatum a litando, CUIAC. in l. 96. de V. S. BOR- 50
CHOLT. ad §. 3. de R. D. α λιτός, quod sit tenuis puluis, et ideo vni- 51
co tantum t. scribendum, alios a legendo. CLAUDIAN. 3. conf. Honor.

legitur plaga littoris

iuxta plerosque vero ab alluendo, vel allidendo, quod aqua terram 52
 tangat, vel ad eam fluctus frangat, et allidat. Vocatur alio nomine
χειλος θαλάσσης labrum maris. *Daniel. 3. Ora. VIRGIL. 3. aeneid. CO-* 53
RAS. ad l. 2. §. 46. n. 10. n. d. o. I. acta. VIRGIL. 5. aeneid.

Est autem littus nihil aliud quam terra, vel arena, mari adia- 54
 cens, quae fluctibus alluitur. Illud ICTUS CELSVS *in l. 96. de V. S.* 55
 describit, quousque maximus fluctus (Graecis *μέγιστον κύμα*) a mari
 peruenit. IAVOLENVS *in l. 112. eodem. his verbis, qua maxime flu-* 56
 ctibus exaestuatur. Maximus fluctus vero propter denarii numeri per- 57
 fectionem creditus est decimus. *BED. lib. d. mund. constit. ALEXAND.*
AB ALEXAND. 6. gen. dier. 22. BVNG. tr. d. myster. numer. c. 10. OVID.
1. de tristibus de hac re.

Qui venit hic fluctus fluctus supereminet omnes,

Posterior nono est, undecimoque prior.

Et VALER. FLACC. 2. *Argonautio.*

- - - *Quanta quoties et Palladis arte*

In cassum decimae cecidit tumor arduus undae.

LVCANVS *lib. 5. bell. civil.*

Hoc fatum decimus, dictu mirabile fluctus

Inuvalida cum puppe leuat.

alias decumanus dicitur. Graecis *τρικυμία*. THEOPHIL. et IVSTINIA- 58
 NVS vtrumque *in Instit. complectuntur, littus maris est, quatenus hy-*
bernus fluctus maximus excurrit, seu χειμέριον μέγιστον κύμα. §. de
rer. diu. PRATT. CALVIN. in Lex. v. lit. COLER. lib. παρ. 5. Quum enim
 numquam impetuosior et maior fluctus sit, quam hyeme, ex eo quod 59
 frequenter fit, et vnde optime res cognosci potest, definitio desumpta
 est. *COEPOLL. de S. R. P. cap. 27. GODDAE ad d. l. 96. de V. signif.*
BORCH. ad c. vn. quae sint reg. n. 43. Meminit CELSVS in d. l. 96. 60

- 61 Marcum Tullium Ciceronem, quum arbiter in Sicilia inter duos fratres
 contententes datus esset, nec littora in modum agrorum cederent, pri-
 mum eam littori latitudinem illi definitioni innixum constituisse: quod
 62 intelligendum est de vsu et praxi. Nam alias Cicero ipse in *Topicis*
 fatetur Aquilium Gallum ICtum illius definitionis auctorem esse. GOND.
ad l. 96. n. 2.
- 63 Littora eiusdem iuris sunt, cuius mare, §. 1. §. 6. d. R. diu.
 id est iuris gentium, d. §. 6. nullius l. 51. d. cont. ent. l. 14. d. A. R. D.
 64 communia, d. §. 1. l. 2. §. 1. eod. l. 24. de damn. inf. l. 13. §. fin.
 65 *vers. et quidem d. iniur.* a natura prodita, d. l. 14. et iure gen-
 66 tium omnibus vacantia. d. l. 51. Quid tam commune quam mare
 fluctuantibus, littus eiectis? CIC. *in off.* littusque rogamus innocuum,
 et cunctis vndam auramque patentem. OVID. 6. *Metamph.* In Basilicis
 67 legitur *οἱ ἀγριαλοὶ ἐν τῇ πάντων ἐξουσία εἰσὶ* littora in omnium potesta-
 te. Idem attestatur MICH. ATTILIAT. *ICtus orient. Imper. pragm. tit. 2.*
- 68 Illud explicat THEOPHIL. *ad §. 1. Instit.* Φυσικῶ ἐν δικαίῳ κοινὰ πάν-
 69 τῶν ἀνθρώπων id est, communia sunt iure naturali omnium hominum,
 70 non solorum ciuium Romanorum. Hinc nemo ad littus maris pro-
 hibetur accedere piscandi causa, §. 1. d. R. D. l. 4. de R. D. vel casam
 71 ponere, qua se recipiat, l. 5. §. 1. eod. aut retia ficcare, et ex mari
 deducere, §. 6. d. R. D. vel onus aliquod exponere, d. l. 5. sed publi-
 72 celicet cuilibet aedificare, et destruere, l. 24. d. damn. inf. l. 2. §. 8.
ne quid in loc. publ. adeo, vt foli domini constituentur, qui ibi aedi-
 73 ficiant, l. 6. pr. d. R. D. l. 14. pr. d. A. R. D. ibi: *eius erit*, et hac ratione
 etiam littora, quae fundo coniuncta sunt, in modum non computan-
 74 tur. d. l. 51. COEPOLL. *tr. d. seruit. rust. praed. c. 27. n. 1.* DONELL. 4.
Comment. 2.
- 75 His aduersari videntur, tum 1. quod littora inter res pu-
 blicas referantur: l. 14. d. A. R. D. l. 112. d. V. S. §. 6. d. R. D. arg. l. pen.
 76 d. R. D. et expresse in l. 3. *Ne quid. in loc. publ.* Celsus statuat, littora
 in quae populus Romanus imperium habet, populi Romani esse, Tum
 77 2. quod in littore, tanquam loco publico, non liceat aedificare sine per-
 missu Principis, arg. l. 2. §. 10. *ibi solet princeps.* §. 16. *ibi a principe.*
 78 *Ne quid in loc. publ.* vel decreto praetoris, l. 50. d. A. R. D. et quidem
 3. tali, ne vsus publicus impediatur: l. 4. *ne quid in loc. publ.* vel id fiat
 79 cum alterius incommodo, vel iniuria: d. l. 2. §. 10. et 16. d. l. 24. et si
 contra

contra fiat, etiam manu debeat prohibitio fieri. *d. l. 50. ibi: manu prohibendus.* Quae omnia non possent consistere, si littora communia essent, ut quis possit libere in iis aedificare. Non enim opus est magistratus concessione in iis, quae ipsa natura ad usum humanum produxit. *arg. l. vnic. C. d. Thesaur. DONELL. 4. Comm. 9.*

Pro conciliatione horum varia a Dd. in medium sunt adlata. GOTHOFRED. *ad d. l. 3. et 4. Ne quid in loc. ait,* littora esse publica, sed non ita, ceu populi patrimonialia, sed quoad imperium, respectu scilicet aliarum gentium, ut arceri possint, non vero subditorum, quibus usus liber relinquendus. Sed hoc nihil est dicere, et inuita lege, quae generaliter loquitur, ad exteros imperium restringitur, quum in subiectis etiam locum inuenire possit. *d. l. 4. STEPHANVS FORCATVL. dialog. 48.* publica esse dicit, quatenus populus Romanus modum vsui, ne publice obsit, statuere valet. Sed illud minus est imperio, quod populus habere dicitur. Communis Dd. est opinio, quod littora sint populi Romani, vel alterius, ratione iurisdictionis, defensionis et protectionis, prohibendo scilicet et arcendo, ne quid fiat, quo usus eorum impediatur. Hanc tuentur ACCVRS. *ad l. 3. ad c. vn. quae sunt reg. ISERN. add. c. n. 1. MATTHAE DE AFFLICT. ibid. ad verb. armand. n. 2. BORCHOLD. n. 31. v. proprietat. v. decis. 344. n. 1. HEIG. lib. 2. quae est. 40. n. 57. PEREGR. d. iur. fisc. lib. 1. tit. 1. n. 17. BELLVG. in specul. princip. rubr. 28. n. 10. COEPOLL. tr. de S. R. P. cap. 27. n. 2. BRECHAE ad l. 25. de V. S. RVTG. RVLAND. tr. de commissar. part. 4. lib. 2. cap. 10. num. 3. ROSENTH. Syn. feud. cap. 5. concl. 32. n. 2. SIXTIN. tr. de Regal. lib. 2. cap. 3. n. 97. HARPR. ad §. 1. de R. D. n. 9. BRONCH. 2. cent. ass. 13. NICAS. A VOERD. SCHNEIDEW. HEIGVS ad §. 1. de R. diu. IOH. HERING. tr. de Molendin. quae est. 17. n. 22.* Vereor autem, ut haec subsistat, tum ob nomen imperii, quod plura in se, quam praedicta, continet, tum ob vocem (esse), quae dominium inuolueret solet. BACHOV. *in not. ad Treutl. v. 2. disp. 20. th. 1. lit. f. et in p. ff. tit. de R. D. p. 274.* subsidium quaerit in eo, quod usus inaedificandi in littoribus non simpliciter conueniat naturae, utpote huic rei non destinatis, sed modus hic videatur relictus magistratui, ut videat, ne quis aedificet malo publico. Esse igitur inter res communes differentiam faciendam, ut vna magis sit communis altera Sic aërem, aquam, omnimodo communem esse, quum vtendo nostram fa-

- 97 ciamus? littora non aequè, quum tantum nostra fiat pars, quae inae-
 98 dificata: vsus vero, quatenus nauigantibus proffit, liber maneat, et quia
 99 illa cura ad populum dominantem vel principem pertineat, ideoma-
 re, et littora absolute communia non esse. Haec BACHOV. distinctio
 cum praecedenti aliquatenus conuenit, et haecenus vera est, quod ma-
 gistratui in littora praecipuum ius sit, in eo tamen, quod pars soli no-
 100 stra fiat, non differt ab aere, vel aqua, quas res non totas nostras facimus,
 sed quantum hauriendo, vel adspirando nobis necessarium.
 DONELL. 4. *Comment.* 2. et HARPP. *ad §. 2. de R. D. n. 8.* distinguunt
 inter publica iuris gentium, quae ad totam societatem humanam per-
 tinent, et publica populi. Illo *l. 45. de vsucap.* non hoc modo litto-
 ra publica esse. Hoc quidem verum est, sed nodum *l. 3.* non soluit.
 101 Mihi videtur, sicut *part. 1. cap. 4. et 5.* inter maria distinctio
 102 facta, ita eam hic non incommode adhiberi. Nam quod littora illa
 attinet, quae vniuerso mari circumiacent, recte dicimus, ea nullius
 103 esse, et communia mansisse. Quum enim vsus eorum omnibus popu-
 lis prodesse possit, non magis omnibus ab vno eripi potest, quam
 104 a te mihi, quod meum est. In litoribus vero, quae particularibus
 105 maribus adiacent, aliud dicendum est. Si enim priuatus solum eius
 aedificando, quae species occupationis est, suum facere potest, mul-
 to magis id potest populus, et quod ita occupat, suum facit. DONELL.
 106 *d. l. §. habentur.* Rursus si mare suum facere potest populus, quod
 plus difficultatis habet, quum non et littora, quae certis finibus distin-
 107 gui possunt? Quidquid autem priuatum sit occupando, illud fit pu-
 108 blicum, si populus occupat. Sic littus, populi Romani finibus in-
 clusum, recte Celsus populi Romani esse existimat. HVG. GROT. *de ma-*
 109 *ri lib. cap. 5. pag. 45.* Ab eo enim tempore, quo littora a populo
 Romano fuerunt occupata, non amplius communia, vel nullius fue-
 runt, sed publica facta. WESENBEK. *in comm. inst. ad §. 1. de R. D. et*
 110 *§. 5. n. 7.* Occupata enim fiunt eius populi, a quo occupata sunt
 111 DONELL. *d. l. et iuxta Seru. ad 3. Aeneid. Virg.* occupantis est posses-
 112 sio litoris. Recte ergo littora populi Romani vel Imperatoris, ad
 quem omne ius translatum, vel alterius regis, principisque non so-
 lum esse iurisdictione et tuitione, sed imperio, proprietate, patrimo-
 nio et dominio, dicit AVM. PARMENS. *tr. de alluu. lib. 1. cap. 15. n. 11.*
 113 *et 12.* Item littora esse de regalibus; MYNSING. *dec. 11. resp. 1. n. 162.*

Custodiam littorum inhaerere regiae dignitati et iurisdictioni, *post* 114
 CAPYC. et CAMILL. DE CVRT. ANDR. KNICH. *tr. d. territor. iur. cap. 3.*
num. 400. Littora esse populi Romani, quatenus Romanos agros 115
 contingunt. EGVIN. BAR. *in d. l. 3.* Et hinc nostri maribus quodam- 116
 modo littora in dominio et iure principum, et magistratuum esse coe-
 pisse, adnotant BODIN. *l. d. Rep. 10.* GIFAN. *ad l. 50. d. A. R. D.* et
 praescriptione acquiri posse, tradit. SCHNEIDW. *ad §. 1. de R. D. n. 5.* 117
 Concesso autem dominio, exinde sequitur, quod populus subditos oc- 118
 cupandi littoris modum per principem aut praetorem potuit conce-
 dere: et ita STEPHANI FORCATVLI, BACHOVII explicationes locum reci- 119
 piunt. Rursus, si dominium et proprietas est, sequitur vt populus ab ea 120
 hostes et nocituros arcere, eam tueri, et si contingat casus, ibi possit
 ius dicere, vt mox pluribus dicitur, GOTHOFR. *et communis opinio.* 121
 sustineretur. Etenim si aliter diceremus, vnde iurisdictionio vel iurisdic- 122
 tio populo vel principi in littoribus; Quis dedit vni vel alteri populo, 123
 et quis dare potuit? Si etiam communia sunt littora: totius generis
 humani essent illa iura. Ar quis non videt si rixae orirentur, vnum 124
 populum alterum in iurisdictione impediturum esse, et inde ex defension-
 e offensionem orituram? Nec possibile fuit, vt gentes super tali 125
 casu conuenirent et statuerent. Quae ratio suasit diuidi maria, ter-
 ras, suasit etiam diuidi littora. Sicut in terra mediterranea fines po- 126
 siti, et dominia distincta, ita et hic factum, et per consequens res
 priuata facta. Quod enim priuatis licet, concessum etiam est popu- 127
 lo. HVG. GROT. *lib. 2. de iur. bell. et pac. 3. n. 4.* Nec obstat, quod 128
in l. 14 de A. R. D. dicatur, littora non ita esse publica, vt ea quae in
 patrimonio populi sunt, sed in nullius dominio esse. Id enim puto 129
 verum esse littoribus nondum occupatis, nam statim addit IC-
 tus, eorum esse eam conditionem, quae ferarum, piscium et aliorum
 animalium, quae res adprehensae sine dubio eius domini fiunt, in 130
 cuius potestatem peruenerunt. Idem ergo de littoribus, quum par ad-
 ducatur ratio, dicendum.

Caeterum haec occupatio non minus, quam priuata, sicut 131
 etiam de maribus *part. 1. cap. 1. n. 95.* diximus, ita intelligenda est, 132
 ne vterius porrigatur, quam vt saluus sit vsus iuris gentium, qui ideo
 dicitur publicus. §. 6. *de R. D.* Dominium enim introductum cum 133
 vsu, qui nemini nocet. HVG. GROT. *lib. 2. cap. 3. n. 11.* Accipit hunc

- 134 vsum DONELL. *d. l.* non de illo communi, qui prius fuerat, quo etiam barbarae gentes, vti littoribus iure gentium poterant, (iam enim non posse statuit, nisi concessu populi, cuius imperio subiici littora
- 135 coeperunt,) sed de illo, qui sit publicus iis omnibus, qui sunt in orbe Romano, et quibus populus illis littoribus, velut suis, vti concedit. Magis tamen est, vt dicamus, vsum innoxium, quatenus in commerciis consistit, adhuc omnibus gentibus patere, quod et DONELL.
- 137 *d. l. §. harum*, sibi contrarius, non negat, licet populus, et eius pars in eo ampliorem vsum habeant. Et hic est vsum iuris gentium, seu publicus, qui in nauigatione et commerciis consistit. Nemo igitur potest prohiberi ad littus accedere, et alia facere, quorum *supra n. 70. et seqq.* mentionem fecimus, *GR. d. l. n. p.* dummodo abstineat a villis, monumentis, et aedificiis, nam non sunt iuris gentium, sed
- 139 priuatorum, vel populi *§. 1. de R. D.* Erudite hoc OBRECHT *disp. 4. ff. th. 61.* his verbis exprimit: Nec exterae gentes ad littus adpelere prohibentur, vel nauigare in mari, vel in siccum descendere, naues subducere, aut nautica instrumenta reficere, at non possunt in littore Romano, (occupato scilicet) per se vrbem, vel tecta condere.
- 140 *d. l. n. 63.* Licet autem DONELL. *d. l.* subiungat, non esse littora in patrimonio populi, aliud tamen iam dictum est, et nequit ab illo concessa occupatio sine dominio consistere, vel ad vsum solum restringi.
- 141 Imperium hoc, quod territoriorum domini in littoribus habent, alio nomine iurisdictio littoralis nominatur, Germanis *die Strand-*
- 142 *Gerechtigkeit.* Quid haec proprie sit, vel in se contineat, de eo inter Dd. non conuenit? TH. LINDEM. *exerc. feud. 2. th. 52.* per eam ius seu potestatem occupandi bona naufraga intelligit. Idem vult SPECKH.
- 143 *cent. 3. quaest. 45.* qui illud ius vocat *die Grund-Rubr*, quod scilicet naues dum naufragio rumpuntur, fundum tangant. BESOLD. *thes. pract. v. Grundrubr.* Verum cum illud pietati, sanae rationi, et bonis moribus aduersetur, vt *inf. lib. 5. c. pen.* dicitur, non possumus
- 145 inuita iurisprudencia, quae aequum et bonum tuetur, ius nominare.
- 146 Mihi semper littoralem iurisditionem aliquid plus in se comprehendere visum fuit, et quum nihil certi apud Dd. repererim, putavi e re esse, si penitius inquirerem, et quid sentiam, in medium proponerem. Supra dicta huic lucem foenerant, vbi si peccaero, excusa-

eo erit venia, qui ad sensu Dd. destituor. Statuo ergo, primo hoc 148
 ius in se continere potestatem cognoscendi super causis, siue civili-
 bus, siue criminalibus, si in littore vel inter ibi habitantes, aut aliter 149
 illud accedentes orientur, vel etiam in mari littori proximo, si
 simul cum littore ad certa spatia occupatum sit. Vnde mecum non 150
 est dubium, si homicidium in littore patratum sit, inquisitionem,
 inspectionem vulneris, translationem cadaveris *die Aufnahm und Weg-*
fuhr, et animaduertendi in delinquentes potestatem ei competere,
 qui ius in littore habet. Idem obtinet in caeteris delictis. Dubium 151
 hic oritur, si vnus dominium maris, alter iurisdictionem in littora
 habet, quae diuidi possunt, vt *part. 1. cap. 5. n. 42.* dictum, et ho-
 mo in mari occidatur, vel occisus reperiatur, cuius sit cognitio? Si
 non sint certi actus possessorii, et documenta: pro eo, qui ius maris 152
 habet, concludendum erit. Hinc, si quis in aggeres, tonnas, specu- 153
 las, *Backen* delinquit, subiicitur iurisdictioni eius, qui littoribus im-
 perat. Sequitur exinde errare eos, qui ex iure portus sibi cog- 154
 nitionem super criminibus in mari adiacente, vel littoribus perpetra-
 tis fumunt. Diuersa haec sunt, nec ab vno infertur ad aliud. *Vid.* 155
infr. part. 5. cap. ult.

Deinde competit domino littorum eorum defensio, tui- 156
 rio, protectio. *SALIC. ad leg. 6. C. ad L. Iul. d. vi.* Expresse hoc ru-
 brica *C. et L. vnic. d. littorum custodia.* innuit. Digna constitutio, quae 157
 hodie renouetur. Haec consistit 1. in eo, vt hostes populi, cum qui-
 bus bellum est, vel metuitur, arceantur a littoribus, nec nisi volente do-
 mino, ea accedant. Ab hoc enim tempore, quo sunt occupata, non sunt 158
 amplius communia, vt exteri possint dicere, se re naturali prohiberi.
DONELL. 4. Com. 2. 2. Vt dominus littoris curet, ne naues illicitas 159
 merces ad barbaros vehant, *d. l. vnic. de quibus par. 3. cap. 6.* pluri-
 bus. Debet 3. prospicere, ne naues, quae ex portu vel littore di- 160
 mittuntur, vllam concussionem, vel damna sustineant. Quia enim 161
 nauigatio ad summam reipubl. pertinet, *MENOCH. rem 6. ret. possess. n. 54.*
 et saepe vna hora venti commoditatem aufert, vnde reip. postea, 162
 annonae caritas, vel grauius incommodum nascitur: necesse fuit pro-
 uidere, ne naucleri vllam concussionem *Pluckerey* sustinerent. Occa-
 sio constitutionis fuit rapacitas publicanorum, aliorumque in portu- 163
 bus, qui saepe sine causa hoc vel illud excogitabant, vt aliquid sub

- specie retentionis extorquerent. Quale bellum nuper inter Suecos
 164 et Danos inde ortum, nemo nescit. Interim ne illicitas merces, vel
 alias fraudes, naucleri committerent: liberum est custodiae praepositis,
 vt 4. visitent naues, et exigant a naucleris, vt deponant, in quam pro-
 165 uinciam ituri sint. *d. l. vnic.* Debet autem haec visitatio moderate
 166 fieri, ne in se ipsa concussio sit. Haec custodia cum requirat mul-
 tos sumptus in visitatores et adparitores, qui littora visitant,
 vel opera in littore, pro securitate nauigantium posita: non
 opus habet princeps de suo eos largiri, sed pro mercibus aliquod
 167 pretium exigere potest. *arg. l. 1. C. d. canon. largit. SPECVL. in tit. d.*
causs. possess. §. 1. vers. quod de BERTACHIN. d. gabell. part. 1. qu. 14.
SEBAST. NAEVI in system. iur. ad L. vnic. C. d. litt. custod.
- 168 Tertio ad curam littorum imprimis spectat, vt dominus videat,
 ne quid fiat in littore. Hoc *BODIN. 1. d. Rep. 10. n. 171.* eousque ex-
 tendit, vt ne anchoras quidem sine permisso principis alienis littoribus
 169 iniicere liceat. Quod vt suo modo, si metus sit ab hostibus, vel alias
 periculum, verum est, ita vbi beneficio locus est, non nimis exten-
 dendum. Icti hoc ius ita declarant, ne deterior littoris, marisue
 170 vsus fiat, *l. 3. ne quid in loc.* seu, ne vsus publicus impediatur. *l. 4. eod.*
 Nam vt diximus *n. 131. et seq.* vsus littorum innoxius, licet occupata
 171 sint, manet publicus *§. 6. d. R. D.* Vtendi autem ius est, vt quiuis
 e populo cuiuscunque gentis possit vti littore ad eas res, ad quas na-
 172 tura prodidit, nempe ad naues illic recipiendas, ad onus ex nauibus
 ibi exponendum, aut inde importandum in naues, ad retia siccanda,
 173 etc. *d. §. 1. §. 1. l. 6. d. R. D.* Hunc vsum vt natura concedit, ita ius
 cuiusque magistratus tuetur, dum vetat quemque vti, aut in his quid-
 quam facere, quo earum rerum vsum aliis impediatur, deterioremue faciat,
 et si contra faciat, impedimenta propriis remediis remouet. Impeditur
 174 hic vsus, vel opere, vel manu. Quidquid fit, immittiturue in littoribus
 non conceditur, si deterior littoris vsus futurus sit. *d. l. 3. §. 1. l. 4.* Re-
 media aduersus huiusmodi opera haec sunt. Si quid inchoatur, vtile
 est interdictum prohibitorium ne fiat, idque omnibus, quibus ea
 176 res nocitura est. Opere autem iam facto, vtile interdictum aduersus
 177 eum, qui factum habet, quo id restituatur, *l. 2. §. 35. iuncto §. 8.*
 178 *Ne quid in loc. publ.* et, si parere nolit, manu prohibetur, id est, au-
 storitate iudicis opus tollitur. *l. 50. d. adquir. R. D.* Manu seu de fa-
 cto

& prohibemur istarum rerum vsu, quum sit impedimentum, ne quis
 illis rebus vtatur, sicut vti potest, *e. gr.* dum vi prohibetur, ne pos-
 sit vnus exponere, vel retia ficcare, aduersus hanc vim nullum in-
 terdictum est, sed iniuriarum actio. *l. 2. §. 9. Ne quid in loco publ. l.*
13. §. fin. d. iniur. Eleganter DONELL. *4. Comment. 2. §. harum.* 181
 Quarto huc referenda est potestas aedificandi in littore. Quia 182
 enim diximus, littora a populo occupata esse, traditur alibi, non posse
 aliquem aedificare sine permissu Principis, *l. 2. §. 10. et §. 16. Ne quid*
in loc. vel decreto praetoris. l. 50. de A. R. D. Vbi notandum, *in d.* 183
l. 50. propter errorem, ex paritate literarum initialium ortum, pro
 (Praetoris) legendum (Principis.) Praetor enim iuris dicendi gratia 184
 fuit creatus, cum iurisdictione vero prorsus nihil commune ius ma-
 ris habet, vel nauigandi, in primis, quum in prouinciis praesides et pro-
 consules fuerint. Nisi quis dicere velit, vocabulum Praetoris pro om- 185
 ni magistratu cum imperio sumi. WESENBECK. *part. de offic. Praet.*
num. 1. Vel praetorem conuientia populi haec in libera republi- 186
 ca tractasse, aut non directe de ipso iure maris praetorem agere, sed
 tantum inter priuatos interdictis, dum de publicis agunt, lites dirime-
 re, quod videtur accommodatissimum *d. l. 1. §. 8. Ne quid in loc.* 187
 Non ergo respectu exterorum solum, sed etiam subditorum, princi- 188
 pibus aliquid iuris tribuunt littora, et sunt de regalibus. Sane quia
 subditi pars populi sunt, possunt vti littoribus prae exteris, et qua- 189
 tenus aedificant, ipsorum fit solum. *l. 6. de R. D. l. 14. de A. R. D.*
 Sed quia laedi utilitas publica potest aedificatione, Principis cuius 190
 littora sunt, consensu opus est, ne quis in alterius fundo ipso inui-
 to, quid faciat. Quod exegit utilitas publica, ne priuati aequo iu- 191
 re littoribus vtentes ad arma venirent; seque inuicem in vsu promi-
 scuo impedirent; et hoc modo occupatione a libertate naturali re-
 cessum fuit. Si ergo quis in littore aedificat, quod publico noceat, 192
 aut caeteris incommodat, aut si etiam possit de eo dubitari, vel
 ei controuersia fieri, quasi cum incommodo aliorum aedificet- 193
 tur, aduersus hoc periculum valet quidem citra controuersiam
 permissus principis, aperte id concedentis, vel decretum
 praetoris. Qui discernere dicitur, si caussa cognita, vt ali- 194
 quid fiat, permittit. *l. 5. 14. de reb. eor. qui sub.* Cognitio autem in 195
 eo consistit, an aedificetur cum incommodo aliorum, vel sine in-
 commo-

- 196 *commodo. Et huic cognitioni locus est in iudicio, puta, interdicto prohibitorio, quum quis incipit aedificare in littore, et existit aliquis e populo, qui aduersus aedificantem agit interdicto, ne aedificet. l. 2. §. 8.*
- 197 *ne quid in loc. pub. aut in operis eius noui nunciatione, quum de ea*
- 198 *remittenda agitur. l. 24. d. damn. inf. Partes praetoris hae sunt, vt si cum incommodo vsus publici aedificari repererit, vetet, et si aedificatum sit, iubeat restitui. d. l. 2. §. 8. et ib. Si non sit incommodum, tueatur aedificantem. d. §. 8. DONELL. lib. comment. iur. ciuil. cap. 9.*
- 199 *Sententia haec erit, vt pronunciet, aedificari sine incommodo*
- 200 *alterius, et ius aedificandi esse. Est igitur tale decretum necessarium,*
- 201 *quia ad tuendum aedificantem valet. Interpositum etiam vtile est, contra quemuis agentem, siue ille ipse agat, qui antea agit, siue alius*
- 202 *ex populo. Vtroque enim casu exceptione rei iudicatae repellitur.*
- 203 *Illo, quia idem agit. l. 3. d. except. rei iudicat. Hoc, quia est actio popularis, arg. l. 1. d. pop. act. quae semel in iudicium deducta totam causam consumit, et contra quemuis vincenti exceptionem parit. l. 30.*
- 204 *§. 3. d. iureiurand. DONELL d. l. Sed si quis littore vtatur, vt nullo modo nocere possit publico, puta si ibi aedificet, quo naues non perueniant, vel littus sit ita spatiosus, vt ea parte detracta non minus commode reliqui possint littore vti, estne tunc principis permissus necessarius? Id negat DONELL. d. l. tum, quod naturali iure id liceat, l. 14. d. A. R. D. §. 6. eod. l. 3. l. 4. ne quid in loc. publ. tum, quod in*
- 205 *l. 2. §. 8. eadem dicatur tuendus in littore aedificans, si nemo damnum*
- 206 *sentiat. Ego, vt hoc concedam, si priuatus contra priuatum agat, qui damnum dicitur pati, si commodum, quod ex publico consequi poterat, amittit, d. l. 2. §. 11. et ideo ab aedificante in littore petere potest sibi caueri damni infecti nomine, l. 1. §. 8. d. N. O. N. de quo casu priuatorum super vsu publico certantium illud interdictum etiam lo-*
- 207 *quitur: ita si princeps ipse in considerationem veniat, puto ipsius permissum necessarium. d. §. 16. l. 50. de A. R. D. ibi: decretum ad-*
- 208 *hibendum esse, vt id facere liceat. Interest enim Principis, qui illam partem soli amittit, quae inaedificando occupatur. Hoc est, quod*
- 209 *ARNIS. 3. de iur. maiest. 3. n. 6. ait, ne frustra opus sit consensu Principis, oportet eum requiri ad hoc, vt ipse ius et proprietatem suam, quam habet in rebus publicis, petenti cedat, quandoquidem in his casibus quaestio est, non de solo vsu, sed etiam de occupatione.*

Hinc

Hinc etiam inter aedificium, et ius siccandi retia onera haec est differentia, quod illud longum et diuturnum vsu habet, et simul dominium loci priuatum facit: *d. l. 14.* hoc in breui et temporario vsu 212
 sine proprietatis acquisitione contumitur. *d. l. 6. de R. D.* Sicut igitur princeps priuato suum ius adimere nequit: *l. n. d. R. D.* ita multo minus priuatus principi potest obesse, quia tali aedificio particula reipublicae occupatur. ARNIS. *d. l. n. 6.* Princeps vero de iure suo potest remittere, et licet noceat aedificium, si quis tamen hoc impetrauerit, valet concessio. *d. §. 16.* ibi: *nisi forte quis hoc impetrauerit.* Nec habent caeteri, quod querantur, quia Princeps occupatione dominus littorum factus, potest de iure suo remittere; et paruum illud spatium, quod aedificio consumitur, quodque nullius priuati proprium, nec ad communem vsu necessarium fuit, latioribus spatiis parum, aut nihil adimit. GROTIUS. *lib. d. mari lib. pag. 44.* In dubio autem, si quis a Principe id impetrauerit, non est credendus sic aedificare, vt cum incommodo alicuius fiat *d. §. 16.* ibi: *non est credendus.* Recte ergo GIPHANUS. *in l. 50. de A. R. D. n. 3. et seqq.* 218
 dicit, si perspicuum sit, non officere, praetoris auctoritatem non necessariam, tutius tamen adhiberi. Hodie vero nostris moribus, quibus littora in dominio principum esse coepere, nunquam hoc sine permisso ipsorum licere. HILLIGERUS. *in Donell. 4. cap. 9. lit. e.* Nec obstat, quod DONELLUS. *d. l. n. 40. §. 8.* ad loca ciuitatis publica, veluti agros, areas, vias publicas, restringat, et diuersum in littoribus statuatur. Nam ab eo tempore, quo occupata sunt littora, publica sunt facta, et propterea idem de iis, quod de aliis locis publicis, dicendum est. HVNNUS. *in Treutl. v. 2. disp. 20. th. 1. lit. f.* DAN. OTTO *in logic. iur. lib. 1. cap. 16. et 18.* 220

Patet hinc, quod GIPHANUS. *in l. 30. §. fin. de A. R. D.* dicit aedificium in littore exstructum fieri aedificantis, non propter solum, nec propter aedificium, sed iure occupationis, non simpliciter verum esse de littoribus occupatis, in quibus magis causa Principis permixtus est, qui limitando et statuendo hic modum ponere potest. Valet autem in littoribus nondum occupatis, in quibus dominii causa sola occupatio est. BACH. *in πρ. ff. de R. D. pag. 274.* adeo vt etiam soli dominus constituatur, qui ibi aedificat: *l. 6. de R. D. l. 14. de A. R. D.* nec potest ei nouum opus nunciari. *d. l. 1. §. 18. d. N. O. N.* Vtroque 221
 222
 223
 224

- 225 que tamen casu aedificationis, siue cum consensu, siue in loco com-
 226 muni hic effectus est, vt ab aedificatis villis, casis, monumentis,
 exstruxit, vt iam priuata sint, et priuati iuris, non publica; hoc est,
 quod dicitur *d. §. non sunt iuris gentium sicut mare*, scilicet pote-
 state; vt omnibus pateant. DONELL. 4. *comm. 2. in fin.* Per monu-
 227 menta autem DONELL. *d. l.* non putat intelligi posse sepulera, quae
 in littoribus religiosa fieri non possent, quum, quae a mari occupantur,
 228 sint publica. *i. e. in vsu populi l. pen. de R. D.* sed omnes exstructio-
 nes omniaque opera eminentia, quae a mari non tenentur, posita au-
 tem illic sunt, memoriae causa pura, vel naufragii, vel liberationis
 alicuius, quae in mari contigerit, memoriae prodendae causa. *l. 42.*
 229 *de religiof.* Ego vt posterius non negem, ita non video quomodo
 in littore non possint sepulera esse, a quibus etiam, tanquam rebus
 religiosis et diuini iuris, sicut a villis, rebus priuati iuris, in quibus
 nihil amplius priuatis potestatis, *d. locis* abstinendum sit. Compro-
 230 bat id quotidiana dies, quae passim in littoribus nauarchorum de-
 231 mortuorum sepulera ostendit. Et moris apud nauatas est, si in naui
 quis moritur, vel naufragio iactatur, vt illi aliquid pecuniolae affe-
 ri alligato addant, vel secum sumant, quo fortuito reperti postea ter-
 232 rae possint condi, ne insepulti maneant. Iam olim etiam idem fuisse in
 vsu, testatur passim VIRGIL. 3. *Aeneid.* vbi de Andromache.
 - - - *Manesque ciebat,*
Heclorem ad tumulum, viridi quem cespite inanem
Et geminas, causam lacrymis, sacrauerat aras.
 et lib. 6. de Deiphobo, ad quem AENEAS:
Tunc egomet tumulum Rheteo in littore inanem
Constitui, et manes magna ter voce vocauis.
 233 et de Palinuro ad quem SYBIL. *d. lib. 6.*
Et statuent tumulo, et tumulo sollempnia mittent.
 Fuisse autem tumulum inanem probat, quod paullo ante loquatur vmbra
 Palinuri de se:
Nunc me fluctus habent, versantque in littore venti.
 234 Illud saltem dubium manet, quod inanem tumulum VIRGILIUS nomi-
 net, de quo diui fratres rescripserunt, testante VLPIANO, non esse
 locum religiosum, *lege 7. de rer. diu.* et ideo venire posse. *l. 6. §. 1. in*
fin.

fin. de religios. Quum contra Marcianus auctoritate Virgillii 235
 adstruat, cenotaphium locum religiosum esse. *lege 6. §. fin. de rer.*
div. Multi hic multa, quae legi possunt apud Dd. BA- 236
 CHOV. *ad §. 9. DONELL. 4. com. 1. HILLIG. ibid. ANT. MATTHAEI de*
Fundam. iur. disp. 4. th. 8. desperat, et apertam antinomiam statuit.
 Mihi non displicet sententia IOH. VESTRINGK. *in disp. inaug. de iur.* 237
exsequiar. Anno 1643. sub meo praesidio habita pag. 60. n. 10. qua sta-
 tuit, diuos fratres de nudo tantum et puro cenotaphio in memoriam
 et honorem peregre mortui exstructo, disponere. Marcianum vero
 loqui de eo, quod aris erectis, euocatis manibus, pro more Quiri- 238
 tium sepulcri religione coleretur. Tale Deiphobi et aliorum fuisse versus
 indicant, *facit huc Lex. 44. de manumiss. test.* et vetus inscriptio Ra-
 vennae. *Ob. memoriam. patris sui Dec. VII. Colleg. Fab. M. R. H. S.*
P. N. liberalitate donauit. Sub hac conditione, vt quotannis rosas ad 239
monumentum eius deferrent, et ibi epulentur, duntaxat in V. Idus Iu-
lias. quod si neglexerint, tunc ad VII. eiusdem collegii pertinere debe-
bit conditione supra scripta. Statuebant, qui hos inanes tumulos re- 240
 ligione quadam donare cupiebant, certis anni temporibus ad eos e-
 pulas et ferias celebrari, quibus memoria defunctorum honoraretur.
 Vnde etiam cenotaphiorum monumenta *memoriae* dicebantur. Nec
 obstat, quod in *L. pen. de rer. diu.* dicatur, a mari occupatum, publi- 241
 cum fieri. Nam non loquitur *d. i. de monumentis*, vel aedificiis in
 littore exstructis, quasi desinant propter mare alluens diuini vel pri-
 uati iuris esse, sed de totali et continua inundatione, vt non spere- 242
 tur discessio maris, qualis saepe in Belgio contingit. Ita occupatum,
 quin incipiat eiusdem iuris esse, cuius est mare, et publicum ob
 conditionem casus, qui locum mare facit, et ei religionem aufert,
 nulla est dubitatio. Sed quaeritur: sublato aedificio, cuius condi- 243
 tionis is locus sit? hoc est, vtrum maneat eius, cuius fuit aedifici-
 um: an rursus ad pristinam naturam recidat, perindeque publicus 244
 sit, ac si nunquam in eo aedificatum fuisset? Resp. ICIVS MARCIA-
 NVS *in d. c. 6. NERATIVS in l. 14.* quasi iure postliminii reuerti lo-
 cum in pristinam causam: et si alius in eo aedificauerit, eius fieri 245
 locum, et aedificium, *d. l. 6.* nec posse priorem possessorem alterum
 exceptione occupationis repellere. *l. 45. de vsucap.*

- 246 Quinto huc non incommode refertur ius erigendi vascula eminentia, in quibus ignis alitur *Feur halten*, item potestas ponendi
- 247 stipites coronatos, *Backen*, palos introrsum implicatos *Capen*, exstruendi pharon, *Luchten, oder Blüfen*, quae omnia inuenta pro securitate nauigantium, vt eorum adspectu propiorem accessum ad littora euitare queant.
- 248 Demum huc pertinet facultas percipiendi vtilitates maris, et occupandi eius eiectiona. Quamquam enim iure naturali, quae in littore inueniuntur veluti lapilli, gemmae &c. sint nullius, et cedant inuentori. §. 18. *de R. D.* id tamen non ita intelligendum est,
- 249 quasi ita naturale sit, vt mutari nequeat, sed id referendum ad ius naturae non merum, sed quod sequatur introductum iam dominium,
- 250 aut ad ipsam legem ciuilem non solius populi Romani, sed multarum iuxta nationum. Sunt igitur naturalia non simpliciter,
- 251 sed pro certo rerum statu, id est, si aliter cautum non sit. Possunt igitur talia per legem ciuilem praeueniendo mutari, quia non ex dictato rationis, sed ex more gentium multarum, obseruantur, relicta alteris potestate, quid de illis decernere velint. HVG. GROT. *d. iur.*
- 253 *B. et P. §. n. 1. et 5.* Sic ius legendi conchas et pyramidales lapides passim principes vsurpant. GRYPH. *tr. d. inf. cap. 31.* corallarias et vniones Rex Persiae in Goa habet. MERCAT. *in map.* in Africa caeteri littorales domini. *Lind. disp. inst. 3. th. 4.* Succinum Elector Brandenburgicus, etiam sub poena grauissima, ne inuentor tollat. *Preussisch Land-Recht lib. 3. tit. 1. art. 3. §. 3.* CHRIST. WEGNER. *in differ. iur. ciu. et Pruten. th. 5. lit. 6.* In Pomerania, quia eius non tanta
- 256 copia, reliquit princeps inuentori. His non male additur ius colligendi bona naufraga, non quidem, vt faciat sua, sed seruet futuris dominis reposcentibus, et naufragos audiat, res probantes suas, et
- 257 si controuersia super pretio *Bargegeld* incidat, eam dirimat. PARTHEN. *litig. lib. 1. c. 13. vid. infra part. 5. c. 9. plur.*
- 259 Olim curam littorum comittere dicebatur comes sacrarum largitionum, in formulis Cassiodori, et inde curiosi littorum dicebantur in *Nou. Theod. de trib. fisc.* CUIAC. *ad rubr. C. de litt. custod.* Hodie hoc ius in littoribus habent omnes reges, et principes, ad mare sedentes, et plerumque tamquam summum regale aestimant. In nostrae patriae littoribus non est dubium, quin soli Duci Pomeraniae

ranae competat. Hinc illustrissimus etiam Princeps Dn. Bogislaus 260
 XIV. Dux Pomeraniae &c. in dotatione coenobii Hildensis cum om-
 nibus pertinentiis, vniuersitati Gryphiswaldensi facta, inter alia rega- 261
 lia sibi referuauit littoralem iurisdictionem. Caetera fluminis com-
 moditate, quae in potestate mercandi, adpellendi, transuehendi, et 262
 similibus consistit, vniuersitati relicta. Illam enim sicut Abbates ve-
 teres archimandritae semper habuerunt, ita et Princeps eiusque mi-
 nistri iuxta mare iurisdictionem littoralem postea exercuerunt, sicut
 ex registris de anno 1545. et sequentibus abunde deduci potest. Et 263
 ita vniuersitas eo iure, quum ad eam coenobium deuenit, aliquoties vsa 264
 est. Quamuis autem Senatus Anno 1642. quum similis casus contin- 265
 geret, ex iure portus contradiceret, noluit tamen vniuersitas a pos-
 sessione desistere, et cum Senatus contra nihil posset efficere, reci-
 procis pro- et reprobationibus res controuersa mansit. Sicut acta 266
 de illo anno late testantur.

Omnis autem arenae, quae in mari congenita est, vel ei in lit- 267
 toribus adiacet, numerus infinitus est. *Genes. 22. v. 17. et 32. v. 10.* non
 re ipsa, sed nostra ignoratione. *MERVL. disp. de marib. c. 1. pag. 160.*
 Quum enim infinitum natura abhorreat, et tota natura finita sit, nec 268
 omnes res collectim infinitae, studuerunt olim Astronomi, inter
 quos Aratus et Eudoxus, *LVD. V. V. in lib. August. 16. cap. 3.* 269
 nec minus hodie clarissimi viri numerum aliquem ponere, quem
 putarunt huic rei sufficientem esse. *CLAV. in com. c. 1. Sphaer. Iob. de* 270
sacr. Bosc. in fin. SNEILL. lib. 2. Eratost. Batau. 12. DOLING. cent. 1.
Astron. dec. 4. quaeft. 4. Sicut autem ridiculum praecise numerum 271
 determinare, quod de se Pythia verbis Apollinis effutiuit:

Noui ego arenarum numerum, spatiumque profundi. 272

ita non opus in verbis Genet. cum *AVGVSTIN. ib. de ciuit. Dei 21.*
 hyperbolem statuere, quasi plus dicatur, quam intelligatur. Sapit 273
 enim ea speciem mendacii eo ipso, quod veritatem excedit. Tu-
 tius est, cum *D. FAREO ad c. 13. Gen. v. 16.* dicere, esse comparationem 274
 rerum diuersarum in aliqua re similitum, non tamen aequalium: vt sit
 sententia, non tam multos fore Abrahamo posteros, quam multae sunt 275
 arenae, aut puluisculi terrae, sed tam fore illos innumerabiles, quam 276
 isti sunt, hominibus scilicet, non DEO, cui numerati et definiti sunt. 277
D. RVNG. ad d. cap. Genes. v. 13. p. 417.

278 Extra has arenas et terminos quum mare se mouet, tunc ali-
 quando stato tempore exundans effluit, et exacta periodo refluit. In
 279 mari motus sunt, *inquit Varro d. L. L. l. 80.* qui viginti quatuor ho-
 ris lunaribus quotidie quater se mutant; et cum sex horis aestus cre-
 280 uerunt, totidem decrefcunt rursùm. Vocant illum motum alii ae-
 281 stum, rheuma: VEGET. *cl. 5. c. 12.* estque nihil aliud, quam recessus
 282 aquae marinae ex fundo et loco suo ad locum alium, et eiusdem aquae
 283 subitus reditus ad locum pristinum. KECKERM. *d. l.* Species eius sunt,
 hinc maris accessus, specialiter aestus vocatus, Graecis, *πλήμη πλη-*
μόρα ἐπίτασις Straboni: Inde maris recessus regurgitatio, seu reci-
 284 procatio, feruor maris, Graecis *παλιρροδὴ* Homero *κύμα παλιρρο-*
 285 *δίων.* Romani olim quum aestum, nauibus aduersum, adeo vehementem
 experirentur, vt nulla remorum vi aut multitudine progredi possent,
 diuinitus id fieri existimabant. LIV. *lib. 35. CIC. 3. de nat. Deorum.*
 286 Quid Chalcidico Euripo in motu identidem reciprocando putas fieri
 constantius? quid freto Siciliensi, quid oceani feruore in illis locis,
 287 vbi Europam et Lybiam diuidit? quid aestus maritimi, vel Hispani-
 nientis, vel Britannici, eorumque, certis temporibus, vel accessus,
 288 vel recessus, sine DEO fieri num possunt? Causfam huius aestus veteres
 et recentiores diligenter licet inuestigantes, non potuerunt certam re-
 perire. LVCAN. faterur se ignorare.

- - *Quae littus dubium, qua terra fretumque
 Vindicat alternis vicibus, quum funditur ingens
 Oceanus, vel cum refugis de fluctibus aufert*

289 *Quaerite, quos agitat mundi labor, at mihi semper
 Tu, quaecunq; moues tam crebros caussa meatus,
 Vt superivolueres, lates.*

Referunt IUSTIN. PHILOS. *admon. ad Gent.* GREG. NAZIANZEN. *or. 1.*
 290 COEL. RHODIGINVS *l. 29. antiq. lect. c. 8.* Aristotelem quum causfam re-
 perire nequiverat, contabuisse merore, et se in mari praecipitasse.
 Attribuit interim Aristoteles soli causfam plerosque spiritus mouenti,
 291 ac circumferenti, quibus ingruentibus quidem propulsum Atlanticum
 mare intumescat, aestumque efficiat, cessantibus autem retractum sub-
 292 sidat, aestumque reuocet. Platonici quibus STRABO *Geogr. sua lib. 1.*
 293 assentit, mare animantibus simile esse dixerunt, quemadmodum enim
 animantes spiritum assidue admittunt, sic mare semper in se et ex se
 recur-

rēcurrēns, agitatione quadam mouetur. MACROB. *lib. 2. in Som. Scipion.*
 Exinde motum esse iudicauit, quod Sinus oceani orientalis et occi- 294
 dentalis mutuo consensu sese feriant, impetuque immaniore miscean-
 tor, ex qua collisione illa accessio et recessio nascatur. VEGET. *lib. 5.* 295
cap. 12. diuerso lunae crescentis inuientisque statui adscribit. Huic
 consentit POMPONIVS MELA *lib. 3. c. 1.* (ibi) Neque adhuc fatis cogni- 296
 tum est, anhelitune suo id mundus efficiat, retractamque cum spiritu
 regerat vndam vndique, si (vt doctioribus placet,) viuum animal est, an
 sint depressi aliqui specus, quo reciproca maria resideant, atque in-
 de se rursus exuberantia attollant. An luna causas tantis meatibus 297
 praebet, ad ortus certe eius occasusque variantur, neque eodem ad-
 fiduo tempore, sed vt illa surgit et demergitur, ita recedere atque
 aduentare comperimus. CIC. *lib. 2. d. diuinat.* Quid de fretis atque 298
 de marinis aestibus plura dicam, quorum accessus et recessus lunae
 motu gubernatur? Idem PLIN. *c. 97.* Nec vnquam eodem tempore, 299
 quo pridie, refluit, vt ancillante sydere trahenteque secum auido hau-
 flu maria, et adsidue aliunde, quam pridie, exoriente, paribus tamen in- 300
 teruallis reciproci, senisque semper horis non cuiusque diei aut no-
 ctis aut loci, sed aequinoctialibus. Et hanc opinionem amplectuntur. 301
 THOM. *d. ocul. nat. oper.* PIC. MIRAND. *3. cont. Astrolog. 15.* SCALIGER.
exerc. 52. MAGIR. *in physiolog. c. 8. theor. 21. et seq. et in comm. lit. d.*
 MERVLA *dissert. d. mar. c. 1. p. 120.* SPERLINGK. *in Instit. physic. lib. 4. c. 3.* 302
qu. 5. KECKERM. *p. 2. probl. naut. 3. se.* quod Luna sicuti in reliquis 303
 corporibus inferioribus humorem minuit, vel auget, ita etiam in 304
 vasto maris corpore singularem vim habet et virtutem. Prout ergo
 augetur lux Lunae, et prout validius sparguntur radii lunares, copio-
 siores et validiores in vandas marinas, pro eo etiam validius intume-
 scunt: et contra, prout radii et lux Lunae decrescit et minuitur, pro eo
 aquae marinae remittuntur et refluant. Sicut enim luna varias in mo- 305
 tu vices sustinet, ita etiam dissimilibus vicibus agitantur aestus. Nam 306
 Lunam sequentes bis inter duos eius exortus adfluant, bis refluant
 vicenis quaternis semper horis h. e. maria singulis diebus naturalibus
 bis inundant, bis recedunt, intumescencia adscendente luna supra ho-
 rizontem ortiuum: relabentia vero ipsa meridiano coeli fastigio in oc-
 casum vergente: iterum exurgentia recedente subterima coeli luna, 307
 partemque meridianae contrariam accedente, hinc subsidentia, donec
 iterum

- iterum exoriatur. VARRO *lib. 8. d. L. Lat.* VEGET. *lib. 4. c. 42.* Ut
 308 item luna non semper eodem tempore, nec eodem loco oritur: sed
 adfidue aliunde, quam pridie, prodit, sic nec aestus statis horis recur-
 runt, sed illo tantum tempore, quo ipso iter facit per coeli cardines.
 PLIN. *d. l.* Hoc etiam notandum, lunam aliter mouere, cum plena; aliter
 309 cum dimidiata. Maior enim vis lumini copioso, quam debili, et
 velut extincto. PLIN. *d. l.* CAESAR. *lib. 4. de bell. gall.* ibi: *Luna plena*
maximos aestus efficere solet. TAC. *i. annal.* ibi: *sydere aequinoctii,*
 310 *quo maxime tumescit oceanus.* Hollandi tempus plenilunii vocant
Springfloedt, quasi aestum altius solito exsurgentem. Configurationes
 quoque alicuius momenti. Luna enim si Venerem in idoneo adspectu
 respiciat, et humidus percurrat mansiones, accessum maris praeter so-
 litum auget, si Martem, et siccas permeet, minuit. Obseruanda et-
 311 iam est adscensio signorum. Luna enim si fuerit insignis, rectarum ad-
 scensionum longiori tempore producit aestus, quam si in obliquarum.
 PLIN. *d. l.* Docuit etiam experientia, nunquam accessus recessibus
 312 duratione temporis esse pares, nisi luna existente in signis aequino-
 ctialibus. MAGIR *d. l.* Efficiunt autem radii lunares istum tumorem
 mediante aere, qui lumen et radios lunae excipit, et secum in vn-
 313 das marinas defert, ita ut radii aquam marinam veluti tempore quo-
 dam adficient, tepor autem iste rarefaciendo flatibus plenum mare
 314 reddat, ut turgescat, sicut in aheno videmus aquam propter calo-
 315 rem et rarefactionem turgescere, ipsum etiam mare magnitudine sua
 et vasta expansione facile radios coelestes admittit, et fundus eius ita
 est comparatus, ut varios halitus in altum educat, quibus superior
 316 vnda maris intumescit. Hinc aliae aquarum partes magis vi luminis
 et radiorum corporis lunaris adficiuntur, quam aliae: vel ob recti-
 tudinem radiorum, vel vim quandam aliam occultiore. Quin et
 alia efficacia radios suos in aquas demittit luna, si septentrionalis, alia
 si meridionalis: hic enim accessus auget in littoribus meridianis, ibi
 317 septentrionalibus. MERVL. *d. l.* Contingit autem hic aestus maxime
 in mari mediterraneo, Germanico, Britannico, Portugallico, Ru-
 318 bro, GERH. MERCAT. *in Atlant. minor. tit. de mund.* ut et in flumi-
 nibus quibusdam Albi, Scaldi, Tamesi, Amisia, Visurgi. &c. RANTZ.
 319 *in comment. bell. lib. 5. c. 2. n. 3.* Nullus vero aestus deprehenditur
 in mari Euxino, Ligustico, et nostro Balthico MERC. RANTZ. *d. l.*

Ratio est, quod mare nimis profundum septentrionale sit, vnde fit, quia a radiis coelestibus nimis sit distitum, angustia alvei eos recipere nequeat. In Ligustico autem praeter angustiam alvei est saxositas fundi, per quam halitus in fundo resolui nequit. KECKERM. *d. l.* 321

Effectus aestus alios experimur commodos, alios aduersos. 322

Illos quidem, quod aquas purget, ne stantes et quietae situ et putrefactione corrumpantur, et quod promoveat nauigationes. VEGET. *de re milit. 42.* 323

Hos autem, quod inundationes, et violentas irruptiones causet. Nam tanta vi saepe Oceanus terris immittitur, vt etiam vasta flumina retroagat, et spatiosos campos mergat. Testantur id multae insulae, quae continenti quondam adhaesere, et vi aestus marini abruptae sunt. Veluti Cyprus Syriae, Euboea Boeotiae, 324

Taprobana Indiae: aliae aliis. STRABO. *1. Geog.* SENEC. *lib. 6.* PLIN. *c. 88.* De Sicilia dubium est: Putarunt illud olim Poetae: VIRGIL. 325

3. Aeneid. SILIUS ITAL. *lib. 14.* OVID. *15. metam.* VAL. FLACC. *1. argon. CLAVD. lib. 1. de rap. Proserp.* SENEC. *in cons. ad Marc.* STAT. *lib. 3. Thebaid.* Rectius vero dicitur, eam semper insulam fuisse, nec ab 326

Italia abruptam esse, tum quod spatium illud, quo disruptio fingitur facta, id non admittat, tum quod flumina iuxta illam rupturam descendant in mare, quae ante stetisse, exitus incerta, nullo dici potest argumento probabili. MARIAN. VALGVANER. *lib. de primis Sicil. Incol.* CLVVER. *lib. 1. Antiq. Sicil. c. 1. vbi prolixè hoc discutit.* 327

Praeter hunc aestum repentinos et insolitos aliquando mare 330

motus habet, et inde rabiem, malaciam, vel palaciam nauigantes experiuntur. Rabiem, quoties commotum tempestatibus horrescit, coeloque confunditur, flantibus discorditer in perniciem nautarum ventis, vndisque longo permulta volumina tractu aestuantibus. Inde mare carniuorum, tyrannus, bellua dicitur. GODD. *caus. d. alluuiou.* 331

n. 98. De eius crudelitate HOMERVS ODYSSEVS. *θ.* 332

ἔ γὰρ ἔγωγί τε Φημί κακώτερον ἄλλο θαλάσσης
ἄνδρα τε συγχεύσαι εἰ καὶ μάλα καετερὴς ἔη.

LIVIUS ANDRONICVS *apud Festum* ita exprimit:

Namque ne illum peius macerat humanum,
Quam est mare saeuum. Vires quoui sunt magnae,
Topper confringent importunae vndae.

Hinc inter tria mala mare numeratum.

πύρ καὶ θάλασσα καὶ γυνή: κακὰ τρία.

- 335 et homines feros Neptuni filios antiquitas vocavit. Praecedit ple-
rumque maris rabiem murmur quoddam, non absoum a mugitu tau-
rino, quod cum fit, validiores ventos nautae augurantur. SENEC. in
Agamemnone.
- - Tum murmur graue,
Maiores minitans, collibus summis cadit:
Tractuque longo littus, ac petrae gemunt.
Agitata ventis vnda venturis tumet.
- 336 CIC. hac de re in Arato 1. diuinat. vti ex Grotii fragmentis pater.
Atque etiam ventos demonstrat saepe futures
Inflatum mare, cum subito penitusque tumescit,
Saxaque cana salis niueo spumata liquore
Tristificas certant Neptuno reddere voces:
Aut densus stridor cum, celfo e vertice montis
Ortus, adaugefcit scopulorum saepe repulsu.
- 337 Causa huius murmuris est agitatio fluctuum, qui vel se impellunt,
et protrudunt, vel littoribus impinguntur. Horum decimus omni-
um solet esse maximus, supra num. 57. et ideo nautis periculofus.
- 338 OVID. 1. Metamorphof.
Vastius insurgens decimae ruit impetus vndae.
- 339 Malacia vel mollities maris, vt Caes. 3. d. bell. Gall. exprimit, est
quoties ferocitate deponita, tranquillum plane se praebet, placatum
et certum.
- 340 Pellacia vero, quoties nautas, ad nauigandum sua tranquillitate
pellectos, fallit erumpens in horrendas subito tempestates. LVCRET.
2. de rer. nat.
Insidi maris insidias, viresque, dolumque,
Vt vitare velint, neue vlllo tempore credant,
Subdola quum ridet placidi pellacia ponti.
- 341 Et lib. 5.
Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem, ridentibus vndis.
- 342 Hoc cum fit, inprimis cauendum. Bene Seneca: noli tranquillitati
confidere: momento mare vertitur, eodem die, vbi luserunt nauigia,
343 sorbentur. Hinc Carfilides, quid mare, quid nauta esset, interro-
gatus,

gatus, eo nihil infidelius, hunc fluctuum comitem non inconcinne pronunciauit.

CAPVT V.

FLVMEN QUID ET QVOTVPLEX. TRADITVR, CV-
IVS ILLVD FIT, ET AN OCCVPARI POSSIT. AN SIT
DE REGALIBVS, ET QVO SENSV. NEMO SINE SVPERIO-
RIS CONSENSV IN EO AEDIFICARE POTEST. EIVS V-
SVS SINGVLIS CONCESSVS, ET CONTRA IMPEDIENTEM
INTERDICTA SVNT. PARTES FLVVIORVM, VT AQVA
PROFLVENS, ALVEVS, ET RIPAE CONSIDERANTVR, EA-
RVMQVE IVRA. DE MVNIENDIS RIPIS AGITVR, ET AG-
GERIBVS. ADDVNTVR DE ORIGINE, CVRSV, ALLV-
VIONE, ET OSTIIS QVAEDAM CVM EXEMPLIS
INSIGNIORVM IN ORBE FLVMINVM.

SVMMARIA.

1. Prisci primitus in fluminibus nauigarunt.
2. A quibusdam gentibus fluminibus reuerentia exhibitã.
3. Flumen vnde dicatur, et quid sit? 4. 5.
6. Differentia eius ab anne.
6. Diuisiones Dd. veiciuntur, facta retenta. 8.
9. Priuati fluminis descriptio et natura. 10. 11. 12. 13. 14.
15. Torrens vnde nomen habeat. 16. 18. 19.
17. Definitiones in iure ex illo quod saepe contingit, consiciuntur.
20. Flumen publicum quid. 21.
22. Opiniones Dd. de requisitis fluminum expenduntur et remouentur. 23. 24.
25. 26. 27. 28. 29.
30. Collatio §. 2. d. R. D. et l. 4. §. 1. eod. 31. 32.
33. In dubio flumen publicum est. 34.
35. Publicum flumen nauigabile, vel non nauigabile.
36. Vtriusque descriptio. 37. 38. 39.
40. Fluminis consideratio. 41.
42. Flumina occupari possunt, sicut territoria alia. 43. 44. 45. 46.
47. Dominus fluminum est, qui ea primum occupauit.
48. Communia per occupationem fiunt publica, vel priuata.
49. Quo sensu in iure flumina dicantur publica. 50.
51. Interpretum super ea adpellatione dicta, et explicationes. 52. 53. 54. 55. 56.
57. Flumina inter regalia referuntur, et quo sensu? 58. 59.

60. *Discutitur an tantum respectu iurisdictionis flumina sint de regalibus.* 61.
62. 63. 64. 65. 66. 67. 68.
69. *Boceri opinio legibus non congruit.* 70. 71. 72. 75. 76.
73. *Arnisaei explicatio melior.* 74.
77. *Regalia magis in emolumento, quam onere, consistunt.* 78.
79. *Qui dominium fluminum habet, is omnes eius utilitates capit.* 80. 81.
82. *Flumina navigabilia, et ex quibus navigabilia fiunt, saltem sunt de regalibus, et cur?* 83. 84. 85.
86. *Omissio scribentis ex numero regalium non tollit eorum naturam.* 87. 88.
89. *Regale fluminis unus, vel plures possunt habere quatenus cito vel sero occupatio fluminis facta, aut alias pactis res definita.* 90. 91. 92. 93.
94. *Flumina, quae in populi Romani ditione fluxerunt, eius fuerunt.*
95. *Ea ad imperatorem translata.* 96.
98. *Imperator ea rursus aliis concedere potest.*
99. *Quomodo verum, quod flumina sint principum per quorum, territoria lobuntur.* 100.
101. *Concessio generalis quae a ratione fiat.* 102. 103. 104. 105. 106.
107. *Concessio sub voce (vsque ad) quid in se contineat.* 108.
110. *Specialis concessio regalium non habet regale fluminis.*
111. *Praescriptione etiam flumina adquiruntur.*
112. *Non consuetudine.* 113.
114. *Effectus regalis fluminis.* 115.
116. *Delicta in fluminibus princeps, vel eius officiales cognoscunt.*
117. *Et si duo sint principes, uterque.* 118.
119. *Nisi unus sit in possessione.*
120. *Reservata principum in fluminibus.* 121. 122.
123. *Electoris Palatini reservatum in Rheno.* 124.
125. *Ducis Pomeraniae in Viadro et Pano.*
126. *Disputatur, an quis sine consensu principis in flumine aedificare, et molendinum exstruere possit?*
127. *Rationes negatiuae sententiae,* 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135.
137. 138.
136. *Eadem ratio viae publicae et fluminis.*
139. *Dissentientes allegantur cum rationibus.* 142.
143. *Et refutantur* 144. 145. 146.
147. *Si quis sine consensu aedificat, cuius fiat aedificium, disquiritur,* 148. 149.
150. 151.
152. *An distinctio inter flumen navigabile et non navigabile facienda.* 153.
154. 155. 156.
157. *Vno habente concessionem aedificandi, non potest alius impetrare.* 158. 159.
160.
161. *Sed exceptio obreptionis sequenti cessione opponi potest.*
162. *Et secundus aedificans impediri.*
163. *Limitatur.* 164.
165. *Qui superiorem molam habet, non debet aquam reflagnare.* 166.

167. *Nemo debet consilium in alterius iniuriam mutare.*
 168. *Contra illicite aedificantem narrantur remedia.* 170. 171. 172.
 169. *In dubio non praesumitur quis illicite aedificare.*
 173. *Nemo debet ad aemulationem alterius aedificare.*
 174. *An molendina aquatica sint de regalibus.* 175. 176.
 176. *In Belgio principum sunt.*
 177. *Doctorum assertio de regali molendinorum quousque vera.* 178. 179. 180.
 181. *Quatenus illa rebus immobilibus accensentur.* 182. 183.
 184. *Quatenus mobilibus.* 185. 186. 187. 188.
 189. *Principes sibi hodie molas in fluminibus adrogare.* 190.
 191. *In prinatis fluminibus licet sine consensu principis aedificare.* 192.
 193. *Etiamsi cum incommodo alterius fiat.* 194. 195.
 296. *Dummodo non ad aemulationem fiat.* 197.
 199. *Aquam non licet ex flumine sine consensu principis ducere.* 200.
 201. *Eius rationes.* 202.
 203. *Interdictum (ne quid in flumine) duplex est.*
 204. *Prohibitorio tenetur, qui fecit, ut aliter fluat aqua, quam priore aestate.*
 205. *Quando dicitur aliter fluere.* 206. 207. 208. 209. 210.
 211. *Cur aestatis prioris fit mentio.* 212. 214.
 213. *Aestas quibus mensibus circumscribitur.*
 215. *Exceptiones duae traduntur.* 216. 217. 218.
 219. *Hoc interdictum populare, rei persecutorium, et perpetuum est.* 220.
 221. *Restitutorium quid in se complectitur.*
 222. *Differentia utriusque.* 223.
 224. *Potestas principum in fluminibus non tollit usum innoxium reliquis hominibus.* 225. 228.
 226. *Omnibus licet in flumine piscari et navigare.* 227. 229.
 230. *Si quis impeditur navigare, vel alias flumine uti, interdicto iunatur.* 231.
 232. 233.
 234. *Quid iuris, si duae naues sibi obuiant?*
 235. *Interdictum (ne in flumine quid fiat unde peior fiat navigatio) duplex est.*
 236. 237.
 238. *Obtinet quum aliquid in flumine fit.* 239.
 240. *Secus si in ripa, alveo, insula fiat.* 241. 242. 243.
 244. *Quando iter vel statio nauigii dicatur deterior fieri.* 245. 247. 248. 249.
 245. *Perinde est, an in flumine fiat nauigabili, vel non nauigabili.* 251. 252.
 253. *Exceptio est, (de lege licere.)* 254. 255.
 256. *Restitutorium quando locum habet.* 257.
 258. *Et quis eo tenetur.* 259.
 260. *Aqua profluens quae dicatur.* 261. 278. 279.
 262. *Illam communis, non publica, ut flumen.* 263. 264.
 265. *Cur hoc ita statuendum?* 266. 267. 268. 269.
 270. *Ratio differentiae inter flumina et littora.* 271. 272. 273. 274. 275.
 276. *Quare non eadem ratio in aqua profluente, quae in flumine?* 277.

280. *Quomodo flumen totum, et quoad partes labi dicatur.* 281. 282. 283.
284. 285. 286. 287.
288. *Res mobiles fluminis sunt nullius.* 289.
290. *Alueus fluminis quid?* 291. 292.
293. *Est publicus, sicut flumen.* 294. 295. 296. 297.
298. *Hodie dicitur de regalibus esse.* 299. 300.
301. *Alueum priuatus mutare nequit, vel ei incommodare.* 302. 303.
304. *Alueus vetus est priuatorum* 305.
306. *Huius ratio obscura, et quae vera.* 307. 308. 309. 310.
311. *Quid iuris in inundatione.* 312. 313. 315.
314. *Inundatio quando fiat.*
316. *Flumina censitorum vice funguntur.*
317. *Quomodo hoc intelligendum.* 318.
319. *Conciliatio l. 7. §. 5. d. A. R. D. cum l. 30. §. 3. eod.* 320.
321. *Positio casus l. 38. d. A. R. D. cum figuratiōe agrorum viae publicae et fluminis* 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334.
335. *in agris limitatis alueus non fit priuatorum.*
336. *Ripa quid, et unde dicta.* 337. 338. 339.
340. *Flumen si excrescit non mutat ripas.* 341. 342. 343. 344.
345. *Distinctiōe dissoluitur, cuius ripae sint.*
346. *Priuatorum est proprietates riparum, et omnia iis adhaerentia.* 348. 349. 350. 351.
347. *Eius ratio.*
352. *Vsus riparum publicus est.*
353. *Cuilibet liberum est ad ripas adpellere, et illis aliis modis ad utilitatem navigationis vti.* 354.
355. *Ratio huius.*
356. *Hotomanni dubia circa hoc a Bach. et Donell. tolluntur.* 357. 358. 359. 360. 361. 362.
363. *Quid iuris, si duo simul ripis vti velint.*
364. *Proprietatis commoda in ripis.* 365.
366. *Emendatio l. 3. §. 2. d. flumin.* 367.
368. *Publicus riparum usus interdictis defenditur.* 369.
370. *Riparum cura hodie ad principes spectat.* 371. 372.
373. *Ripatica quid.* 376. 377. 378. 379.
380. *Dubietas super sensu aliter enodatur ab Alueroto.* 381.
382. *Aliter a Bocero.* 383. 384. 385.
386. *An quis, ut vectigal euitet, vado transire flumen possit.* 387. 388. 389. 390.
391. *In ripis nequit molendinum exstrui sine consensu principis.*
392. *Vel vicinorum.* 393. 394.
395. *Fluminum superfluitas nocet.*
396. *Munire ripam quid?*
397. *Agger ripae quomodo passim vocetur.*
398. *Munitio debet sine incommodo fieri.* 399.

400. *In munitione nemo impediendus est.* 401.
 402. *Dimmodo caueat de damno.* 403. 404.
 405. *Cura aggerum ad magistratus pertinet.* 409. 410. 411. 412.
 406. *Onus muniendi reale est.*
 407. *Et impensa necessaria.* 408.
 413. *In quibusdam rebus publicis sunt de aggeribus specialia iura.*
 414. *Et iudices.* 415. 416.
 417. *In ciuitatibus maritimis ex senatoribus quibusdam hoc committitur.*
 421. *Poenā vumpentium aggeres arbitraria.*
 432. *Sed passim seuera.* 423.
 414. *Qui in Nili aggerem delinquit, summo supplicio adfcitur.* 425. 426. 427.
 428. 429. 430. 431.
 432. *Quod de aggeribus dictum, illud etiam in cataraclis et clusis obrinet.* 433.
 434.
 435. *Illis certi curatores praepositi.*
 436. *Et instrumenta, deriuandae aquae idonea.* 437.
 438. *Origo fluiorum ex mari.* 439.
 440. *Ratio dubitandi remouetur.* 441.
 442. *Locus fluminis vnde oritur, caput dicitur.*
 443. *Cursus fluminis intra ripas est.* 444.
 445. *Hic non mutandus.* 446. 447.
 448. *Periculosi in eo gurgites.*
 449. *Prinuata auctoritate non licet flumina auertere.* 450. 451.
 452. *Publica licet, sed non expedit.* 453. 454. 455. 456.
 457. *Exempla eorum, qui infeliciter fluios deriuarunt.* 461. 462. 463.
 458. *Istibus vano labore perfodi tentatus est.* 459. 460.
 464. *Obstructiones fluiorum infaustae.*
 465. *Flumen duplici modo a seipso cursum mutare potest.*
 466. *Mutationis cursus effectus.*
 467. *Quod uis fluminis aufert, manet eius, cuius fuit.* 468.
 469. *Si vero radices ablatum egerit, secus est.*
 470. *Quaeritur, an crusta adiecta peti possit, et quo remedio.* 471. 472. 473.
 474. 475.
 476. *Clam quod adicitur, alluere dicitur.* 477. 478. 479.
 480. *Eius acquisitionis causa.* 481. 486. 487. 488. 489. 490.
 482. *Alluio quotupliciter accipitur, et quid sit.* 483. 484. 485.
 491. *Alluio ad quem spectat.* 492.
 493. *Alluionibus non possunt functiones imponi.*
 494. *Incertae rei non indicitur tributum.*
 395. *Illā si contingit, probanda est.*
 496. *Alluio non ubique obrinet.*
 497. *Tria apud Romanos fuerunt genera agrorum.* 498.
 499. *Ager diuisus seu limitatus qui?* 500. 501. 502.
 503. *Quando limitatus?*
 504. *Cur id factum.* 506.

505. *Quare manucaptus seu quaestorius dictus?*
 507. *Quot modis limitatus?* 508. 509. 510.
 511. *Ager subceptus quis?* 512.
 513. *Ager adsignatus quis?*
 515. *Quot species iugerum.*
 516. *Arcifinius ager quis?*
 517. *Cur occupatorius dictus?*
 518. *Distinctio in quibus alluio locum habet, subiicitur.* 519. 520.
 521. *Traditur exceptio a regula.*
 522. *Ager extracclusus quis?* 523.
 524. *Effectus iuris ciuitatis adsignantur.* 525. 526.
 527. *Explicationes et emendationes l. 10. d. A. R. D. conferuntur.* 528. 529.
     530. 531. 532.
 533. *Elegans quaestio, an flumen, mutando cursum, imperii terminos mutet, deciditur.* 435. 436.
 537. *Flumen quibus verbis terminus dicatur ab Historicis.* 538. 539. 540. 541.
 542. *Limitatio quaestiois.* 543. 544. 545.
 546. *In dubio imperia sunt arcifinia.* 547.
 548. *Quinam hodie agri limitati esse possint?* 549.
 550. *Alluio est de regalibus.* 551. 552.
 553. *Mutato fluminis cursu, adhuc debetur vestigal.* 554. 555. 556. 557. 558.
     559. 560. 561.
 562. *Flumina a natura suos fines acceperunt.* 563.
 564. *Quatenus verum, quod Iordanes pelagus non intret.* 565. 566. 567. 568.
 569. *Euphratis origo, concursus cum Tigri et utriusque exitus in mare describitur.* 570. 571. 572. 573. 574. 575.
 576. *Nitocris Euphratem tortuosum facere voluit.* 577. 578.
 579. *Indi et Gangis initium cum fine ubi?* 580.
 381. *Nilus septem ostiis in mare intrat.*
 582. *De eius ortu et ostiis proueria.* 583.
 584. *Fluius Niger totius mundi maximus.*
 585. *In Europae regionibus nulla regio plura flumina habet, quam Germania.*
     586.
 587. *Rhenus, princeps fluiorum Germaniae.* 588. 589.
 590. *Ortus eius in Alpibus Rhaticis.*
 591. *Inquiritur in disceptationem inter Geographos controuersiae de numero Ostiorum Rheni.* 592. 593. 594. 596. 597. 598. 599. 605.
 595. *Prope munimentum Schenckii Rhenus se diuidit.*
 600. *Inuestigatur causa obstructionis vnius ostii Rheni.* 601. 602. 603. 604.
 605. *Danubius oritur ex leni scaturigine, et septem ostiis a mari Euxino recipitur.* 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612.
 613. *Albis, Viadri, et Visurgis capita et fines ubi.* 614. 615. 616.
 617. *In Italia Tiberis omnes antecellit.* 618. 619. 620.
 621. *Eius olim certi curatores.* 622.
 623. *Encomia illius multa.*

624. *Padus in Vefo ortus in mare Adriaticum descendit.* 625.
 626. *Gallia plures fluuios habet.*
 627. *Inter eos Rhodanum.* 628.
 629. *Ligerim.* 630.
 631. *Sequanam.* 632.
 633. *Hic valde finuofus.*
 634. *Garunnam.*
 635. *In Hispania celebris Iberus.* 636. 637. 638.
 639. *Tagus aurifer.* 640. 641.
 642. *Atas.* 643.
 644. *Durius.*
 645. *In Anglia est Tamefis, pompofo ponte nobilis.*
 646. *In Polonia, Suecia, Dania fui* 647. 648.
 649. *In America duo ingentes sunt Porto Real, et argenteus.* 650.
 641. *Vnaquaeque regio fuos fluuios habet.*

Post mare in fluminibus perficitur nauigatio, et quidem pleraeque 1
 gentes, antequam aufae mare ingredi, in illis nauigarunt, et pro- 2
 pterea illis magnam reuerentiam exhibuerunt. Perfae in flumina nec
 immiunt, nec inſpuunt. Aegyptii Nilum, Phryges, Meandrum
 pro diis coluerunt. Germani Rhenum genialis tori arbitrum conſti- 3
 tuerunt. HADRIAN. IVN. in *Hiſt. Bat. c. 8.* Sumitur autem flumen,
 a fluendo a VARRON. *lib. 4. de ling. lat.* dictum, in genere pro qua- 4
 vis aquarum congregatione, *l. 1. §. fin. de aqu. et aqua plu. arc.* VIR-
 GIL. 2. *Aeneid.*

- - *rapidus montano flumine torrens.*

Definitur aquae ſub certo alueo intra ſuas ripas decurſus. COEPOLL. 5
tr. de S. R. P. c. 31. n. 2. SCHONBORN. 4. *polit. 9.* Differt ab amne 6
 ſola amoenitate, qui eſt fluuius, nemoribus et frondibus redimitus.
 KECKERM. *lib. 1. Syſt. Geogr. c. 3. in fin.* Diuiditur flumen varie a BR. 7
in Tyber. part. 1. v. flum. AYM. *d. alluion. lib. 1. c. 15.* quod non opus
 eſt, quum commode omnia ad conſuetam diuiſionem poſſint referri, 8
 qua flumen diſtinguitur in priuatum, et publicum. *Gloſſ. in lib. 4. §.*
1. de R. D. BALD. d. l. n. 2. COEPOLL. *d. l. ARNIS. lib. 3. de iur. mai.*
c. 5. n. 2. lit. a. Priuatum diximus *part. 1. c. 10. n. 50.* quod priuati 9
 domini eſt, nec ſemper fluit, ſiue manuſactum ſit, ſiue in priuato
 oriatur. Habet enim naturam caeterarum rerum priuatarum, *l. 1. §. 10*
4. §. 10. de flumin. eſt in commercio. IVST. MEIER *ad tit. de fluminibus* 11

- 12 *th. 3. n. 2.* et, si in confinio fluit, commune vicinorum est. *AYM. d. l.*
- 13 *n. 15.* Ex eo autem solo, quod per fossam manu ductam labitur, priuatum non est, nam publica illa fossa fit, si publicum flumen per eam
- 14 fluit. *l. 1. §. 8. de fluminibus.* Secus erit, si per canalem ex publico in priuatum fundum deriuatur. Tunc enim certo modo conclusa priuata fit. *BERTRAND. conf. 351. n. 3. part. 1. v. 2. FRID. tr. d. Mandat. c. 36.* Solet alio nomine torrens dici, ὁ χειμάρρως, id est, hyeme fluens, *l. 1. §. 2. eod.* et ita contradistingui publico.
- Flumine perpeuo torrens solet altius ire:
Sed tamen haec iubitata est; illa perennis aqua.*
- 16 *FREIG. lib. 21. Physf. p. 455. 1-IDOR. hoc. 14. etym. 21.* ita exprimit, Graeci ab hyeme nomen dederunt, Romani ab aestate, illa tempore, quo augentur,
- 17 hinc a tempore, quo siccantur. Hoc autem accipiendum est, vt solent defini-
- 18 tiones in iure, de eo, quod plerumque contingit: Nam si vna vel altera aestate fluit, quod alioqui nisi hyeme fluere solebat, vtique torrens cens-
- 19 febitur. *GOTHOFR. in d. l. 1. §. 2.* Et hac ratione non nisi consuetudine, Festus eumque sequutus *LABEO in l. 2. §. 9. de aqua et aqua pluua.* torrentem flumen vocant, quod et *SCHONBORN. d. l. innuit.*
- 20 Constat hinc, quod flumen publicum a *CASSIO* recte describatur, quod perenne est, id est, semper fluens: *l. 1. §. 2. et 3. SIXTIN tr. d. regal.*
- 21 *lib. 2. c. 3. n. 5.* Seu est perennis aquarum decursus. *COEPOLL. d. l.*
- 22 Non opus autem est, cum *ACCVR. ad d. l. 1. BERTR. conf. 296. num. 1.*
- 23 *part. 1. vol. 2. ROLAND. A VALLO conf. 97.* exigere vt in publico oriatur, vel per publicum alueum fluat, cum *ANDR. KNICH. in comm.*
- 24 *de iur. non prouoc. Duc. Sax. cap. 5. num. 154. et seq. VVLTEIVS ad §. 2. de R. D. cum WESENBECK. in part. de fluminibus n. 3.* perpetuo.
- 25 Multo minus statuere cum *AYM. PARM. d. l. de alluion. num. 18.* quod debeat esse nauigabile, perenne, magnum, in publico vsu, et tali opinione. Nam origo et sola opinio hominum rei nihil addit, vel de-
- 27 mit, nec magis et minus variant species, et si perenne est, nauigabile etiam erit, et in publico vsu. Sicut etiam publicum esse poterit,
- 28 licet non nauigabile: *l. 1. §. 18. h. t.* et, si aliqua aestate exaruerit, quod alioquin perenne fluebat, non ideo minus perenne est. *l. 1. §. 2. d. t.*
- 29 Accidens enim et casus non mutat rei conditionem. Hinc *Iustinianus* flumina omnia publica dicit: *§. 2. d. R. D. MARCIANVS in c. 4. §. 2. eod. vero (pene) publica nominat, quasi priuata excepta vellet.*

ARNISAE *tr. d. iur. mai. d. l.* Proprietate enim vocabuli sola perennia flumina sunt. Caetera quidem ita dicuntur, sed abusiue: DONELL. 31
 4. *Comm. 2.* vt adeo fere non necesse fuerit, vocem (pene) addere. 32
 HOTOM. 2. *obseru. 4.* HILLIG. *in Donell. d. l. lit. b.* Hinc si simpliciter verbum (flumen) inueniatur, siue in instrumento, siue statuto: 33
 AYM. *d. l. c. 15. n. 6.* publicum intelligitur, SIXTIN. *tr. de regal. lib. 5. cap. 3. num. 11.* et tale praesumitur, *l. 29. l. 38. de A. R. D.* donec probatur contrarium. BEROE. *lib. 3. conf. 140.*

Flumina autem publica, vel sunt nauigabilia, vel non nauigabilia. *l. 1. §. 18. b. t. l. 2. eod. l. 10. §. fin. de aqua et aqua plu. arc. c. unic. Quae sint reg. DEC. conf. 244. num. 2. vers. et pro resolut.* Illa dicuntur, quae natura sua nauigationi sunt apta, et in quibus nauigari potest, etiamsi re ipsa, aut actu nunquam in illis sit nauigatum. LEONIN. *conf. 9. n. 3.* Haec, in quibus nauigari nequit, vel quod non sint satis depressa, aut truncis arborum, saxis; aut aliis impedimentis infecta, ne transitui locus sit. Qualia flumina multa sunt, ita virgultis concreta, vt nauigiis non pateat in illis iter. Male ergo FR. MARCVS *part. 1. decis. 111. n. 8. et 344. n. 1.* solum publica dicit, quae nauigabilia. Nam aliud LL. suadent, licet praestantiora esse ob publicum bonum nemo neget. SIXTIN. *d. l. n. 16.*

Flumen dupliciter considerari potest, vel in se, et quoad totum, simul sumptis eius partibus, quae in aqua, alueo, et ripis consistunt; vel seorsim, quoad singulas partes. Operae pretium est ob multiplicem quaestionum, quae exinde deciduntur, vsum, aliquando haec prolixius euoluere.

In priori tractatione illud enodandum est, an flumina occupari possint? et cuius ea sint? HVG. GROT. *diss. de mar. lib. cap. 5. pag. 50.* de hoc ita ait: flumen populus occupare potuit, vt inclusum finibus suis, et sunt territoria ex occupationibus populorum, vt priuata dominia ex occupationibus singulorum. Quamquam etiam nec supra, nec infra includuntur territorio, sed cum aqua superiori et cum inferiori, aut cum mari cohaerent: nihilominus occupatio procedit. Sufficit enim, quod maior pars, id est, latera clausa sint ripis, et quod comparatione terrarum exiguum quid sit flumen. HVG. GROT. 2. *de iur. bell. et pac. 3. n. 7.* Non difficile hinc est determinare, quod is sit fluminum dominus, qui ea primum occupauit. Sicut enim,

- 48 quae communia sunt, fiunt priuati, qui ea occupat: ita nihil vetat,
 fieri publica, si occupentur a toto populo, vel, qui eum repraesentat,
 49 rat, p incipe. ARNIS. *d. l. n. 2. v. sicut.* Hoc respectu a Iustiniano in
§. 2. d. R. D. l. 4. §. 1. eod. l. 1. §. 2. 3. et l. 3. b. t. publica dicuntur,
 50 quasi popularia, quod sunt in dominio, vel proprietate certi alicuius
 populi, vel reipublicae, *l. 12. de V. S. l. 6. pr. d. cont. emt. l. 1. d.*
pop. act. COEPOLL. c. 31. n. 4. BEROE. d. l. ROL. A VALL. conf. 97. n. 4.
vol. 3. BOSS. tr. de aqua num. 34. SCHONBORN. 29. polit. 9. SCHNEID.
 51 *ad §. 2. KLING. ad §. 4. de R. D. vel capitis eius, siue imperator,*
 52 *Rex, vel princeps, aut alio nomine clueat.* Ita in dominio, patri-
 monio, liberrima potestate et omnimoda proprietate principis pu-
 blica flumina esse, dicunt BL. AFFLICT. *in c. vn. FVSCVS concl. 405. v.*
 53 *flumen. n. 3. 7. 18. AYM. PARM. lib. 1. d. alluu. c. 9. §. 2. n. 2.* Bona pu-
 blica et inter ea flumina pertinere ad eum, in cuius potestate est ca-
 put reipublicae, veluti Maiestas. ARNIS. *lib. 3. de iur. mai. c. 3. num. 2.*
 54 *in fin.* Eorum proprietatem iure superioritatis MEI. *in coll. argent.*
b. t. n. 3. esse Caesaris, et aliorum, superiorem non recognoscentium.
 55 SIXTIN. *tr. d. regal. d. l. n. 31. COEPOLL. d. l. c. 31. n. 4. WESENB. par.*
 56 *de flum. n. 3. CARP. disp. de regal. concl. 55. VVLTEI. de feud. lib. 1.*
c. 5. n. 6. Et hanc communem esse opinionem, testatur NIELL. *disp.*
 57 *n. feud. th. 4. lit. c.* Et hoc modo a Dd. flumina dicuntur de rega-
 libus esse, quod scilicet eorum proprietas, sit illorum, qui proprie-
 tatem regalium habent. ARNIS. *d. l. n. 3.* Nec hoc alicui dubium es-
 58 se, statuunt: GVID. PAP. *decif. 577. RVITG. RVL. part. 4. de commissf.*
 59 *lib. 2. c. 10.* et nisi proprietas ipsorum esset, minus recte regalium no-
 60 men haberent, vt recte dicit SIXTIN. *d. l. n. 31.* Nimis ergo delicati
 hic sunt MANCIN. RAVENN. *lib. 4. d. I. Princ. c. 10. GOTHOFR. ad 14.*
de A. R. D. et l. 3. ne quid in loc. SCHONBORN. 4. polit. 9. IOH. HE-
 61 *RING. tr. d. studend. quaejt. 15. n. 15.* qui tantum respectu iurisdic-
 62 tionis regalibus adscribunt, proprietatem vero populo. Nam eo ipso,
 quo flumina occupata sunt, simul eorum iurisdic-
 tio acquisita est, ple-
 rumque enim vnam actu imperium, et dominium quaeritur. GRO-
 63 *d. l. n. 4.* Decepit Doctores, vt tam dubie hic loquuti fuerint, imperii
 Romani conditio, quae tunc democratica fuit, quae ratio, quod flu-
 mina et alia dicantur populi, qui dominus fuit reipublicae. Inde
 64 autem non sequitur, in aliis rerum publicarum formis idem de popu-
 lo

lo statuendum, quum diuersa sit ratio. Ibi enim populus liber erat, hic subditus, vnde ab vnus exemplo, non concluditur ad aliud. Et sane in casu, quo populus Romanus occupauit flumen, nemo negare poterit, simul iurisdictionem adquisiuisse. Quis enim praeter illum habuisset? Non singuli, quia incapaces sunt, multo minus alii populi, id enim insolitum, nec Romani passi fuissent, et noua hic opus fuisset acquisitione, quae locum in re iam occupata non inuenit. Idem dicendum, si alius Princeps vel Rex flumen occupat, quod sibi adquirat, non subditis, licet vsum eius merito habeant. *infr. 224.* Quamquam autem BOCER. *tr. d. regal. c. 2. n. 163.* hic arguetur, et ex eo flumina dici publica velit, quod ea pertineant ad populum, in cuius ditione habentur, non videtur tamen sensum verborum et legum recte accepisse. Nam non dicuntur flumina populi, qui subditus est, vel singulorum in populo, sed populi, qui reipublicae dominus est, et regalia habet, vel intelligitur populus cum capite, cui vt regalia in republica competunt, ita et flumina ad eum pertinent. Hoc est, quod ARNIS. *d. l. 2. n. 2.* hoc modo exprimit, flumina publica sunt, qui ad proprietatem reipublicae pertinent, *l. 3. ne quid in loc. publ.* et a singulis occupari nequeunt. *d. l. 3.* Et alibi, proprietas fluminum publica est reipubl. et eius, qui hanc gubernandam suscepit. ARNIS. *d. l. n. 6. in fin.* Nec placet, quod BOCER. *d. l. ex ALVOROT. ad c. vnic. Regal.* ROSENTH. *synops. feud. cap. 5. concl. 24.* proponit et sequitur, quasi flumina eo modo, sicut viae publicae, pertineant ad regalia, quod superior cogatur eorum ripas munire et alueos purgare. Regalia enim quum debeant onerum laborumque esse solatia, ex ipsis oneribus nequeunt constitui Imo hoc modo omnia onera, quae pro vtilitate reipublicae princeps subiret regalia dicenda essent. Illud autem non male RADVICVS A CVIAC. *in tit. quae sint reg.* citatus, ab effectu adferit, esse flumina de regalibus, quatenus omnis vtilitas ex decursu fluminum ad habentes pertinet. Necesse enim est, quia dominium et proprietas ad tenentem pertinent, vt is etiam fructus percipiat, et perinde est, quod BOCER. *d. l.* putat, ea ratione flumina de Fiscii regalibus esse, domino enim liberum est, in quam classẽm redditus suos referri velit.

Optime autem *in c. vn. quae sunt reg.* tantum flumina nauigabilia, et ex quibus fiunt, inter regalia referuntur. BOSS. *de flum.*

- 83 *num. 1. MENOCH. conf. 909. n. 4. KOPPEN quaest. 20. num. 1. tum, quod*
 maiorem defensionem, vt tutum iter pateat nauigiis, et maiorem
 84 *curam, ne vetitae merces vel in- vel euehantur, exigant, tum quod*
 locupletes reditus sine damno subditorum fisco inferant. *ARNIS. lib. 3.*
 85 *d. iur. mai. num. 2. lit. a. Dum igitur GYNTH. lib. 8. Ligur. SIGON. d.*
reg. Ital. lib. 2. c. 12. RADEW. lib. 2. c. 5. generaliter fluminum men-
 tionem faciunt, merito ad haec, de quibus dictum, propter rationes,
 quae in priuatis et non nauigabilibus cessant, restringendi sunt. Quid
 86 *vero DEDECHIN. ABB. in c. vnic. de mut. lib. 18. Chron. flumina ex reg-*
 alium numero omittit, et nauigia supponit, non demit eis naturam
 87 *regalium, vel his addit. Culpa enim scribentis rei naturae non de-*
 trahit, nec eius fauori addit, nisi quis per ea nauium praestationes
 88 *velit intelligere, quas de regalibus esse, idem cap. euincit. SIXTIN.*
d. l. n. 19. 20.
- 89 Hoc regale siue dominium et proprietatem fluminis omnes
 habent, siue populus, siue princeps sit, qui primo tetritorium, in
 quo est flumen, occuparunt, et imperium in prouincia habent. *RVTG.*
 90 *RVLAND. d. l. n. 5. Et ideo, si duo populi simul territorium occupa-*
 runt, commune est, quia eo animo populus vterque primitus occu-
 91 *passe creditur, vt flumen sui medietate eos dirimeret. Vnde in du-*
 bio imperia ad medietatem fluminis vtrinque pertingunt. Interim
 92 *fieri potuit, et contigisse alicubi videmus, vt flumen totum parti vni*
 accederet, quia scilicet ripae alterius imperium serius, et occupato
 93 *iam flumine cepisset, aut quia eum in modum pactionibus res esset*
 definita. *HVG. GROT. d. l. n. 16. et 18. Sic exempli gratia flumina, quae*
 94 *in populi Romani ditione fluxerunt, eius fuerunt, vel quia prima*
 occupatione quaesita, vel bello occupata, eiectis veteribus possessori-
 95 *bus. Hoc dominium populus Romanus, sicut omnia per legem reg-*
 iam postea in imperatorem transtulit, qui etiam directum imperium sub
 96 *nomine regali, quomodo a tempore Friderici dici coepit, adhuc ha-*
 bet. *c. vnic. quae sunt regal. SIC RENAT. CHOPPIN. dicit, Galliae Prin-*
 97 *cipes nusquam non publica flumina sibi adseruisse iure Coronae seu*
 98 *Regni: vid. DOM. FRANC. tit. 15. n. 1. 2. 3. pag. 19. Sicut autem impe-*
 rator territoria in principes et ciuitates certa lege transfert, ita simul
 etiam flumina salua superioritate, facta inuestitura de prouincia, vel
 99 *alias concedere potest. ARNIS. d. l. c. 3. n. 3. Et hoc modo, si de v-*
 tili

tili dominio accipiatur, verum esse potest, quod BL. *in l. 6. n. 13.* 100
C. d. condit. insert. Signor. d. HOMOD. consul. 70. n. 1. et 2. BORCH.
c. vnic. quae sunt regal. n. 31. Addition. ad GVIDON. Pap. decis. 577.
tit. 6. Baptista a VILLALOBOS in comm. opinion. v. flum. NIELL. disp.
feud. n. th. 4. lit. c. WOLFF. disp. de princip. concl. 19. lit. c. scribunt,
 flumina eorum esse per quorum territoria fluunt. Fit autem illa con- 101
 cessio et inuestitura dupliciter. I. Generaliter, PEREGRIN. *tr. de iur.* 102
fsic. lib. 1. tit. 2. n. 100. veluti cum aquis et pertinentiis, BART. in
rubr. ut in flum. publ. nauig. BOSS. tr. d. aqui et flum. publ. num. 12.
 ROSENTH. *d. feud. cap. 5. concl. 14. n. 75. et concl. 30. n. 1. vel cum re-*
 galibus, seu sub qualitate feudi regalis, *mit Herrlichkeiten,* BORCH.
conf. 15. part. 2. v. et similit. REINK. lib. 2. class. 5. cap. 3. v. 19. vel 103
 cum reseruatione aliquorum, vel concessione solita, ANT. GABRIEL 104
6. Com. opinio tit. d. consuet. concl. 1. n. 34. vel cum territorio. PRVCKM. 105
de regal. c. 5. n. 66. Sed hoc tamen intellectu, si flumen pars terri- 106
 torii sit, vel medium interfluat. Nam vbi limes quodammodo est,
 vel principium territorii: ad illud pertinere tanquam accessorium ne-
 quit. MATT. DE ADFLICT. *in cap. vn. n. 7. In dubio vero, si feudum* 107
 regale concedatur vsque ad tale flumen, vel de tali flumine, vsque
 ad tale, et ignotum, an principium, vel limes sit, CAEPOLLA *d. l. n. 14.* re-
 spondet, per illam dictionem (de et vsque) vtrumque flumen venire, et 108
 vnde incipit, et vnde fluit. Dicitio enim adest adiunctiua. ALBERT.
in rubr. C. fin. reg. II. Specialiter veluti emtione &c. vbi notandum, 109
 si in specie vnius atque alterius regalis fit mentio, non simul concessum 110
 regale fluminis, quia generali concessione specialiori nota digna non
 veniunt. IERN. *in c. vnic. n. 3. GYLMAN. 202. iudicat. lib. 2. decis. 23.*
n. 6. 7. vt pluribus persequitur SIXTIN. 1. de regal. 5. n. 16. et seqq. Imo 111
 praescriptione etiam adquiri posse ius fluminis SIXTIN. *d. l. n. 138. et*
seqq. late deducit. Quod vero MAR. LAVDENS. conf. 1. n. 12. idem de 112
 consuetudine adfirmat, illud non capio. Illa enim non singuli aliquid 113
 adquirunt, sed torus populus ea, vt lege, vtitur, quasi mutua obserua-
 tione vtendo pro iure.

Effectus regalis fluminis est, quod non solum illi, qui habent,
 in eo libere nauigare, piscari, quae in eo nata sua facere, sed etiam 114
 aliis illud locare, eo prohibere, et si controuersiae ibi oriuntur, ius
 dicere possint. Sic delicta in flumine commissa vlciscuntur, siue ipsi 115
 siue 116

- 116 siue ipsorum officiales, BR. *in tr. Tyberi ad lib. 3. u. nullius n. 1. 2. 3.*
 STEPH. FORCAT. *in necom dialog. 89. n. 5.* et consequenter, si flumen sit
 117 in medio duorum territoriorum, indubia est vtriusque in eo iurisdic-
 118 tio vsque ad medium, CAEPOLL. *d. l. n. 14.* RVITG. *RVLAND. tr. d. com-*
miss. p. 2. lib. 6. cap. 1. n. 3. HIER. DE MONT. *tr. d. fin. reg. c. 24. n. 9.*
 119 IOH. HERING. *tr. de molend. qu. 15. n. 17.* nisi vnus sit solus in possessio-
 120 ne fluminis. CAEPOLL. *d. l.* Huius rei indicium est, quod Magnates,
 quando flumina pro certo pretio elocant, vel alio modo concedunt,
 sibi in signum superioritatis quaedam reseruare soleant, velutius po-
 121 nendae stapulae, ius concessionis ducendae aquae, salui conductus,
 122 persecuutionis Piratarum, punitionis delictorum, in fluminibus com-
 missorum, praecepti depositionis velorum, arrestationis nauium.
 123 HERING, *qu. 9. n. 64.* Sic Elector Palatinus in Rheno sibi reseruatur *die*
Goldgrube, das Altwasser, Insel. werther, Eifsbrug, Entenflug oder
 124 *Vogelweidt, Biberfang, Hauptfisch,* qui est Sturio, *der Stör,* quem pi-
 scatores captum Heidelbergam in aulam mittere coguntur pro vno
 floreno in recognitionem domini. NOE MEVRER *im Wasserrecht par.*
 125 *1. pag. 12. mibi vbi de illis iuribus erudite differit.* Idem Dux Pome-
 ranae in Viadro et Pano habet.
- 126 Ex his decisionem capit vulgata quaestio, an quis sine con-
 sensu Principis in flumine publico aedificare, in specie molendinum
 127 exstruere possit? Quod recte BART. *in l. 2. n. 4. si seruit. vindic.* AR-
 NIS. *lib. 3. de iur. Mai. cap. 3. n. 5. 6.* BOCER. *c. 2. tr. de regal. n. 165.* ne-
 128 gant, tum primum per expressum textum *in l. 2. d. flum.* vbi dicitur,
 sine principis vel senatus consensu id non permitti, et *in l. 24. de damn.*
 129 *inf. ibi: principis vel praesidis* tum 2. quod *in l. 1. §. 12. §. 14. §. 19.*
§. 21. eod. statuatur, nihil in flumine fieri posse, quo iter vel statio na-
 130 uium difficilior fiat, vel naturalis eius cursus, modus, aut rigor mute-
 tur aut deprimatur. *l. vnic. princ. et §. 3. §. 7. ne quid in flum. publ.*
 131 Quis autem nescit, per molendina aquam deprimi et cursum fluminis
 132 deteriore fieri. Tum 3. quod in loco publico aedificare, *l. 2. ne*
 133 *quid in loc. publ.* monumentum exstruere, *L. 2. de loc. et itin.* in eum
 cloacam immittere, *L. 2. §. 26. ne quid in loc.* aquam per eam ducere,
 134 *l. 14. §. 2. de seruit. l. 18. §. fin. de aqua et aqua plu. arc.* vel pontem
 135 in flumine, vel per viam publicam, *l. fin. ne quid in fl. publ.* et simi-
 136 lia, non licet priuato sine venia principis facere. *d. l. 14. l. 2. l. 24. Flu-*
 minum

minum enim et caeterorum locorum publicorum eadem est ratio *l. vnic. §. 1. vt in flum. public. d. l. 24.* Facit, quod molendino, vel alio aedificio, particula rei publicae occupetur. Non licet autem in aliena terra aedificare *l. 29. §. 1. ad l. Aquil. vel eam feruitutibus onerare. l. 1. l. 2. ne quid in loc. publ.* Sed si quis hoc facit aedificium, solo cedit, quod et de flumine *in l. 15. de A. R. D. scribitur.*

Ab hac sententia abeunt ROLAND. A VALL. *conf. 97. num. 7.* SCHVRF. *cent. 2. conf. 42.* WESENBEC. *conf. 67. n. 11.* ROSENTH. *in Synopsf. feud. c. 5. concl. 28.* SIXTIN. *tr. d. regal. d. l. n. 72.* IOH. HERRING. *tr. d. molend. quaest. 15. tum per l. 24. d. damn. inf. quae generalis, tum, 2. quod prohibitio praetoris saltem aedificium, quo res deterior fiat, respiciat, vel alii damnum fit l. 2. v. propter quod, ne quid in loc. publ. et 3. naturae conueniens illud permitti, quod alteri prodest, nemini nocet. l. 2. §. 5. versf. quanq. de aqua et aqua pluui. l. 38. de euictionibus.*

Verum non eludunt haec priorem sententiam, nam 1.) *l. 24. expresse decretum principis postulat, vel potest intelligi, vt aedificare liceat in flumine, non vt dominus fiat, qui aedificat, sicut in mari, sed vt ad vsum saltem piscandi vel nauigandi habere liceat, BACH. in πρω ff. pag. 275. n. 6. 2.) per molendina fit cursus fluminis deterior et alteri incommodatur. Sicut etiam 3. nocetur reip. cuius bona occupantur. ARNIS. d. l. n. 6.*

Si quis igitur sine consensu superioris aedificarit, et aedificium non noceat, priuatum quidem manet, sed non esse aedificantis, verum aliorum, quibus praedia prope ripam sunt, ex ratione, quod cohaereat alueo, talia autem cohaerentia fieri vicinorum, ex §. 22. DONELL. 4. comm. 11. concludit. At ego puto, quia alueus, dum tenetur a flumine, est publicus, tale aedificium principis esse, quia ipsius etiam flumen est, id soli domino facit. Longe etiam dispar est ratio insulae *in d. l. §. 22. quae acquiritur vicinis, vt compensatio fiat ripae amissae: et aedificii, ab alio extructi, pro quo dominis praediorum fluuio attiguorum nihil abest. HIL. in Don. d. l.*

Nulla hic etiam distinctio facienda est, an flumen publicum sit nauigabile, an vero non nauigabile, quasi ibi prohibita sit aedificatio, hic omnimodo, etiam sine principis consensu, permessa, sicut posteriorem hanc partem FR. MARC. *decif. 40. num. 4. part. 1. Corn.*

- 154 *conf. 268. col. ult. SCHVRF. consil. 38. n. 1. ROL. A VALL. d. l. num. 7. COEPOLL. d. l. n. 5. SIXTIN. d. l. n. 65. IOH. HERING. tr. d. Molend. quaest. 15. defendunt, modo hoc non fiat ad aemulationem. Nam*
- 155 *aperte illa distinctio subruitur claro textu in l. 1. §. 12. ver. fed LABEO de flumin. l. 1. §. 2. Ne quid in flum. publ. vbi generaliter tamen*
- 156 *nauigabili, quam non nauigabili flumine aliquid immitti prohibetur, quo cursus fiat deterior. BOCER. d. l. n. 166. in fin. ARNIS. d. l. n. 6. in fin.*
- 157 *Sequitur hinc, si quis concessionem a principe nactus, aedificandi molam, alius supra vel infra non possit si nilem impetrare. Est*
- 158 *enim iam in possessione, in qua non est turbandus: l. 7. de diuers. et*
- 159 *temp. l. 45. d. vsurpat. et vsucap. et princeps non concedit, quod alteri nocet, l. 2. §. 10. ne quid in loc. publ. CYN. ad l. 7. C. de seru. SCHVRF.*
- 160 *consil. 38. cent. 3. MENOCH. par. 1. BOCER. d. l. n. 167. si etiam contra factum fuerit, obreptionis beneficium opponi potest, CRAVET. consil. 68. MENOCH. de arbitr. iudic. quaest. cas. 201. SCHRADER. ad §. 13. d. R. diu.*
- 161 *et secunda eius iussio expectanda est. ZABARCH. consil. 142. n. 4. RIPA*
- 162 *resp. 175. n. 15. LVD. RVD. SABLON. tr. de absol. prim. pot. pag. 25. Et hoc FR. VIVIUS. 2. com. opin. 181. eousque extendit, vt habens concessionem alius alium prohibere possit, etiam antequam molam absoluerit, BOCER. d. l. n. 168.*
- 163 *Hoc tamen ita intelligendum est, nisi tam remoto loco secunda mola ponatur, vt priori nocere nequeat, nec aquae cursus per eam*
- 164 *imminuatur. l. 24. d. dam. inf. arg. l. 45. de oper. liber. SCHVRF. cent. 2. conf. 45. WESENBEC. conf. 34. par. 1. SCHNEID. ad §. 13. d. R. D. n. 13.*
- 165 *Quo casu vero ille, qui superiorem molam habet, non debet aquam restagnare, (das Schut aufziehen) ne ad inferiorem defluat.*
- 166 *Fit enim alteri iniuria per talem restagnationem. (durch Auffschützung*
- 167 *des Wassers.) Nemo autem debet consilium suum mutare in alterius detrimentum. l. 74. l. 75. d. R. I. ROSENTHAL. Sy. feudat. c. 5. concl. 23. 29. 30. 31. 32. 70. IOH. HERING. tr. d. molend. qu. 15. n. 95. in fin.*
- 168 *Si quis ergo illicite sine consensu principis, et in aemulationem et damnum alterius, aliam molam aedificat, quod in dubio non praesumitur GLOSS. in L. 24. §. fin. d. damn. inf. BR. IAS. in L. 2. GAIL. 2. obser. 69. n. 301. potest tamen molendinum noui operis nunciatione*
- 170 *impediri, l. 3. d. oper. publ. l. 2. C. de fund. limitr. adeo, vt mandata sine clausula*

clausula contra eos, qui post denunciationem aedificant, decerni possunt. GAIL. *1. obs. 16, n. 12.* Nemo enim debet alteri iniuriam facere, *l. 74. d. R. I. et interest, vt doluseius, qui ad aemulationem alterius quid facit, coerceatur. d. l. 12. de dol. mal.* I SER. AFFLICT. *in c. vnic.* IASON. *in L. 2. n. 2. viv. com. opin. 181.* SIXTIN. *d. l. n. 79. et seq.*

Quum igitur sine Principum consensu nemo possit in flumine publico aedificare, et flumen, eorumque reditus, ad Principes spectent, sequitur, non male dici molendina aquatica esse de regalibus. ARGENT. *ad conf. Burgund. tit. 17. in pr.* BOCER. *d. regal. cap. 2. num. 164.* PETR. DE PETR. *de fideicommiss. quaeft. 13. n. 180.* RVTG. RVLAND. *tr. de commiss. lib. 2. cap. 13. n. 1. part. 4.* SOCIN. *conf. 7. col. 1. vol. 3.* ROLAND. A VALL. *conf. 1. n. 99.* TVSCVS *tom. 6. pr. concl. 82. num. 9. lit. r.* Et hoc respectu molendina antiquitus Principibus patriae attributa in Belgio, scribit GERH. MERC. *in Atl. min. pag.* Non quod sua natura ita comparata sint, quod conditio ipsorum et possessorum saepe non admittit, vt IOH. HERING *tr. d. molend. quaeft. 9. num. 55. usque 65.* erudite adnotauit, sed quod principes et ciuitates de illis inuestiantur, *idem* HERING. *d. l. n. 66.* vel alios inuestiant, BOCER, *d. l. c. 2. num. 164.* neque priuatus sine consensu principis illa in flumine aedificare possit. SIXTIN. *d. l. n. 90.* ROSENTH. *concl. 28. num. 7.* Et perinde est, vtrum haec molendina aquatica *Wassermühlen* iuxta ripas, et marginem fluuiorum exstruantur, quae immobilium loco habentur propter adixionem, et adiectionem ad fundum, RIPA *in l. 2. n. 126.* TIRAQVELL. *de retract. lign. §. 1. gl. 7. n. 92.* OCT. SIMONC. *de decret. iudic. lib. 3. tit. 8.* LVDOVIC. *com. concl. 48.* BORCH. *de feud. c. 6.* VVLTEI. *lib. 1. cap. 5.* MOZZ. *de feud. cap. 4. n. 8.* ARVM. *disp. feud. 4. th. 8.* MARC. *decif. 386. n. 3.* an vero supernatent aquis, et nauibus imposita, ab vna parte fluminis in aliam possint duci, cuius generis multa vidi Magdeburgi in Albi et Bremae in Vifurgi, catenis ferreis anchoris annexa, *Schiffsmühlen*, quae mobilium loco sunt. RIP. TIRAQ. *d. l.* SIMON. *d. l.* FOLLER. *in prax. erim v. annotentur n. 8.* INTRIGLIOL. *de feud. cap. 4. concl. 4.* OBRECHT. *disp. feud. 5. th. 157.* RVL. *tr. de commiss. part. 4. lib. 2. cap. 17. m. num. 18.* SIXTIN. *d. l. n. 68.* WEHNER. *in pr. obseru. tit. fabrende Hab,* REINKING. *tr. d. consang. retract. cap. 4. num.* Eadem enim vbique est ratio propter interesse Principis, quod in flumine habet. Notandum

- 189 autem hoc ideo est, quia principes hodie sibi in prouinciis molendi-
 190 na praesertim aquatica solent arrogare, vetera abrogare et impedire,
 ne noua a ciuibus struantur, immo subditos ad molendina bannaria
Zwang-Mühlen cogere, vnde saepelites et dissidia. NOE MEVRER *im*
Wasser-Recht part. 1. quaest. 1. IOH. HERING. *d. tr. quaest. 9.*
- 191 Porro in priuatis fluminibus, sine principis licentia, iure do-
 minii quis molam aedificare potest, *l. 21. C. mund. l. 1. §. 1. §. 10. d.*
 192 *flum.* et, si duorum flumen est, idem ambobus licet, adeo vt in su-
 periori parte fluminis habitans possit aedificare, etiamsi hoc noceat
 193 ei, qui inferiore parte molendinum iam habet. Nullus enim vider-
 tur dolo facere, qui suo iure vtitur, *l. 55. de R. l. l. 24. §. fin. l. 26.*
de damn. infect. BOCER. *d. l. n. 169.* et durum aliquem prohibere com-
 194 modo rei suae *l. 6. de Seruit.* Hinc licentia aedificandi fauorabilis
 195 SIXTIN. *d. l. n. 51.* adeo, vt si vnus per immemorabile tempus solus mol-
 lam habuerit, alteri in remerae facultatis non possit praescriptionem
 obiicere. SCHNEID. *ad §. 2. d. interd. num. 61.* SCHRAD. *d. l. §. 5. num.*
44. e contra prohibitio odiosa est. SCHNEID. *ad tit. de iur. incorp. §. 9.*
 196 *n. 15.* Quod tamen limitatur in casu, quo quis ad meram aemula-
 tionem alterius aedificat, tunc, ne malitiis hominum indulgeatur, et
 197 beneficiis locus adimatur, is qui aedificando praeuenit, poterit pro-
 hibere, ne quid tale in sui iniuriam fiat. BR. *in l. 2. n. 2. IAS. l. l. n.*
21. ALEXAND. conf. 194. n. 3. 4. GAIL. 2. obseru. 69. n. 27. VIV. lib. 2.
 198 *comm. opin. 181.* Sicut et altero casu, si quis prohibitioni adqueiuit,
 praescriptionem alterius nequit interrumpere. BL. *in l. 1. n. 10. C. de*
seru. SIXTIN. d. l. num. 56.
- 199 Quod vero diximus de inhibita priuatis in flumine aedificandi
 potestate, illud etiam de ductione aquae ex flumine, siue nauigabili, siue
 non nauigabili, obtinet, ne illa liceat sine concessu Principis. *l. 2. de flumi-*
 200 *nib. l. 1. §. 2. Ne quid in flum. DONELL. 4. comm. 2. in fin. HILIG. d.*
 201 *l.* Ne igitur deriuationibus minus concessis exarescant, vel alueus
 eorum mutetur, et inde vicinis iniuria inferatur, statuit Praetor, ne
 202 in flumine publico, vel eius ripa immittere liceat, quo aliter aqua
 203 fluat, quam priori aestate fluxit. *l. 1. ne quid in fluta.* Duplex hoc
 est interdictum, prohibitorium et restitutorium. Illo tenetur, non
 204 qui inmisit, vel fecit, sed qui immittendo vel faciendo effecit, vt
 205 aliter, quam priore aestate fecit, aqua fluat. *d. l. 1. §. 3.* Aliter autem
 fluere

fluere dicitur non respectu quantitatis aquae fluentis, sed modi et ri- 205
 goris cursus, veluti, si mutetur cursus per hoc, quod factum est, dum 206
 vel depressior, vel arctior sit aqua, et per hoc rapidior est cum in-
 commodo accolentium, vel si quod aliud vitii accolae ex facto eius, 207
 qui conuenitur, sentiunt. *d. §. 3. quod v. et general.* Sic si quis ex 208
 riuo tecto per apertum ducere velit, vel contra qui aperto duxit,
 nunc operto velit, interdicto tenetur. *d. l. §. 4.* Idem est, si incile 209
 ducat, vel alio loco fiat, aut alueum mutet. *d. l. §. 5.* Nominatim 210
 autem additur, ne quis aliter ducat, quam priore aestate fluxit, cu- 211
 ius ratio est, quod semper certior sit cursus fluminum aestate potius,
 quam hyeme. *d. l. §. 8.* Ideo etiam non ad instantem, sed priorem ae- 212
 statem refert, quia illius fluctus indubitator est. *d. §. 8.* Aestas ve-
 ro dicitur illud tempus, quod ab aequinoctio verno vsque ad autu- 213
 mnale terminatur, ita vt senis mensibus aestas, atque hyems diuida-
 tur. *l. 1. §. 32. d. aqu. quotid.* Et si forte aestate interdiceretur, proxi- 214
 me superior aestas erit intuenda, si vero hyeme, tunc non proxima
 ab hyeme aestas, sed superior erit inspicienda. *d. §. 8. in fin.* Excipi-
 tur ab hoc interdicto 1. qui ripae muniendae causa aliquid facit, dum- 215
 modo Praetor ex causa hoc aestimet, ne ripae cum incommodo acco-
 lentium muniantur. *d. l. 1. §. 6.* 2. Si alia eius sit utilitas, qui quid 216
 in flumine publico fecit, veluti, si quando damnum flumen ei dare so-
 litum, et praedia eius depopulari, ideo aggeres vel aliam munitio- 217
 nem adhibeat, vt agrum suum tueatur, et ea re cursum fluminis ad ali-
 quid immutet; Cur enim illis non consulatur, quum et plerique hac 218
 de causa flumina auerterint, et alueos mutarint, nulla ratione prohi-
 bente? *l. 1. §. 7.* Hoc interdictum populare est, sed non aduersus o- 219
 mnes, verum aduersus eum, qui denegat, ne aliter aqua flueret, 220
 quum ius non haberet, §. 9. et quia rei persecutorium est, in heredes
 datur. §. 10. Alterum est restitutorium, quo Praetor iubet id, quod 221
 factum, vt aliter aqua flueret, ac priore aestate, restituere. *d. l. 1. §. 11.*
 Differt a priori, quod pertinet ad non facta, hoc ad facta, vt si quid factum 222
 restituatur. §. 12. Vnde etiam iuxta Labeonem non iniquum est, vt 223
 in illud veniat, quod dolo factum est, quo minus quis haberet. *d. l. §. fin.*

Summa haec principum in fluminibus potestas ita intelligenda 224
 est, ne quibusuis gentibus, non solum iis, quorum praedia alluunt, vt
 TREVTL. *vol. 2. disp. 2. th. 1. lit. b.* DONELL. *4. com. 2.* putarunt, in-

- 225 noxius, et utilis vsus plane adimatur. Potuit enim dominium ita introduci, et praesumitur ita factum esse, GROTIUS. 2. d. I. bell. 2. n. 12. et nisi ita esset, nimis angustus fluminis vsus esset. BACH. in TREVTL. d. l. Hinc
- 226 ius piscandi quoad necessitatem quotidianam omnibus commune est in portu fluminibusque, §. 2. d. R. D. et liberum cuilibet, per ipsum
- 227 flumen navigare. l. 5. d. R. D. §. 4. eod. Cur enim princeps hoc non concedat, quod ipsi non nocet, multis prodest? l. 7. d. seru. expor. prae-
- 228 cipue subditis, quorum salutem promouere tenetur. l. 7. d. offic. praesid.
- 229 Et hoc de vsu communi tradunt CAEPOL. d. S. R. P. c. 31. n. 6. IACOBIN. d. S. GEORG. de feud. u. flumin. n. 4. ROSENTH. d. feud. cap. 5. concl. 13 n. 2. VVLTEI. d. feud. c. 5. n. 6. SIXTIN. 2. de Reg. 3. n. 35. Immo si pri-
- 230 uatus priuatum in flumine publico navigare, vel ratem agere impedi-
- 231 at, interdicit praetor ne vis fiat. l. 1. et Rubric. vt in flum. Sicut enim via publica uti prohibitus interdictum habet, ita ex paritate ratio-
- 232 nis idem in flumine statuendum putauit. d. l. 1. §. 1. Vnde etiam, si pri-
- 233 uatum flumen est, interdictum cessat. d. l. 1. §. 2. Eodem modo si quis prohibetur pecus ad flumen publicum ripamue eius adpellere, vim praetor prohibet: d. l. 1. §. fin. sed qui petit ut locus deprimatur pe-
- 234 coris adpellendi gratia, non auditur. d. l. §. fin. in pr. Sed quid si naues duae in flumine sibi occurrant? Quia par est utriusque conditio, prae-
- uentioni locus est: et debet ille qui primo flumen occupauit, navigare, COEPOLL. d. S. R. P. c. 31. num. 6. ut de duobus plaustris in via sibi occurrentibus ait ANGEL. in l. 2. d. fl. gl. in 2. §. 1. ne quid in loc. publ.
- 235 Non solum autem praetor, vel magistratus prospicit, ne nauigatio impediatur, sed cauet, ne quid in flumine publico ripae eius
- 236 fiat, quo peius nauigetur. l. 1. et rubr. d. fluminib. Duplex hoc interdictum est, prohibitorium at. restitutorium, prohibitorium quod po-
- 237 pulare et retinendae possessionis est, OLD. cl. 2. act. 9. locum habet si
- 238 quid in flumine publico, vel ripa eius fiat. d. l. 1. In flumine autem
- 239 publico factum accipere debemus, quod in aqua fit: nam si quid extra fa-
- 240 ctum est, non est in flumine factum, et quod in ripa fit, non videtur in flu-
- 241 mine factum. d. l. 1. §. 11. Vnde etiam non obtinet, si in insula §. 6. vel alueo a
- 242 flumine derelicto aliquid factum sit, §. 7. quia non sunt publica sed priua-
- 243 torum, d. §. 7. sicut nec locum habet, si flumen terram inundaue-
- 244 rit, §. 9. vel amnis aliquid circumiuerit. §. 10. Non enim fit in publico.

tale esse, quo deterior statio et nauigatio fiat, *d. l. 2.* siue illa nauibus, 245
 siue ratibus fiat, *d. l. 1. §. 14.* vel etiam pedestre iter eo impediatur.
§. 14. Deterior autem statio, vel iter, *die Fabri,* fieri videtur, si 246
 vfuseius corrumpatur, vel difficilior fiat, aut minor, vel rarior, aut
 si in totum auferatur. Proinde siue deriuetur aqua, vt exiguior fa- 247
 cta minus sit nauigabilis: vel si dilatetur, aut diffusa breuem aquam
 faciat, vel contra sic coangustetur, vt rapidius flumen reddat, vel si 248
 quid aliud fiat, quod nauigationi incommodet, vel eam prorsus
 impediat, interdicto locus est. *d. l. 1. §. 15.* Sic ad hoc interdictum 249
 pertinet, ne fragosa vel demersa nauis in portu subsidat, et nauiganti-
 bus impedimentum faciat. FRIDER. *tr. de mand. tit. 6. n. 35. 36. l. 2.*
§. 40. nequid in loc. publ. Perinde etiam est, in quo flumine aliquid 250
 factum sit, nauigabili *d. l. 2. §. 12.* vel non nauigabili. *§. 17.* Non enim
 est iniquum, etiamsi quid in eo flumine, quod nauigabile non sit, fiat, 251
 vt exarescat, vel aquae cursus impediatur, vtile interdictum compe-
 tere, quo minus fiat, vel si factum sit, vt boni viri arbitrato purgetur, 252
 tollatur, et restitatur. *d. §. 12.* Nulli igitur conceditur in flumine 253
 vel ripa aliquid facere, licet excipiat, muniendaeripae causa factum esse:
 Quum enim illud dubium esse possit, si quis velit opus manere, exci- 254
 pere debet, de lege fieri licere. *d. l. 1. §. 16.* Nullus enim peccat, qui 255
 legis auctoritate vitur. *l. 4. C. ad l. Iul. d. adult.* Si contra fiat, inter- 256
 dictum restitutorium obtinet, quo praetor iubet quod in flumine pu- 257
 blico, ripaue factum, vel immissum quis habet, quo statio et iter de- 258
 terior fiat, restituere *d. l. 1. §. 19. §. 20. §. 21.* Quae verba ostendunt,
 non eum teneri, qui fecit, vel immisit, sed qui factum, vel immissum
 habet, *d. l. §. 22.* adeo, vt si auctor aquam deriuauit, teneatur qui iam 259
 immissum habet. *d. §. 22.*

Succedit iam altera tractatio de partibus fluminis, seorsim con- 260
 sideratis. Hic primo occurrit aqua fluminis, quae alibi in iure dicitur
 aqua profluens, *§. 1. d. R. D. l. 2. §. 1. eod. τὸ ὕδωρ τὸ ἀενάου*
 a Theophilo, *τὸ πᾶν ὕδωρ* a MICHAELE ATTALIAE. Haec non est 261
 publica, sicut ipsum flumen, sed communis omni homini. *d. l. 1.* Hinc
 OVID. tales aquas munera publica, sc. iuris gentium, omnibus homi- 262
 nibus communia, VIRGIL. vndam, cunctis patentem, vocant. Quam-
 quam enim flumen, qua flumen dicitur, proprium sit populi, vel 263
 principis, qui regalia habet, adeo vt ei liceat molem in flumen ini-
 cere

cere, in eo navigare §. 4. d. R. D. quae in flumine nascuntur, sua facere:
 264 GROT. 2. d. iur. Bel. et Pac. 2. n. 12. ipsa tamen aqua profluens
 communis omnium hominum manet. §. 1. d. R. D. Nullo enim certo
 265 loco consistit, sed hinc inde fluit, vnde in nullius neque publico,
 266 neque priuato dominio est. Recte OVID. ait:

Quis vetat adposito lumen de lumine sumi?

Utque cauum vastas in mare seruet aquas.

Item.

267 *Quid prohibetis aquas, vsus communis aquarum est?*

Dilucide hoc explicat DONELL. 4. com. cap. 2. quod nemo aqua fluminis
 vti prohibeatur, si simpliciter consideretur, non si ut aqua fluminis, quod
 268 ex vsu aquae aestimandum est. Spectatur ut aqua simplex, quum ea sic vti-
 mur, ut alia quavis vteremur, etiam quae non esse fluminis, videlicet ad
 hauriendum, bibendum, lauandum, ad aquandum pecora. Spectatur ut
 aqua fluminis, quum ea sic vtimur, ut id facere non possemus, nisi in
 269 flumine, ut si nauigemus, piscemur. Illo vsu aqua profluens est
 communis omnium hominum, hoc nequaquam, quia hic vere vti-
 mur flumine, ut flumine, hoc autem est publicum. §. 2. de R. D.
 270 Sed cur flumina potius publica, id est, vsu eorum populorum, per
 quorum fines labuntur, quam communia omnium, ut littora, quum
 de flumina dici possit, quod de littoribus scriptum est, in l. 14. A. R.
 271 D. flumine primum natura prodita esse, nec in vllius dominium per-
 272 uenisse? Respondet DONELL. d. c. pr. quod mare et littora ideo res
 communes sunt, quod in nullius potestatem, positis limitibus, perue-
 273 nerunt. Flumina vero finibus alicuius gentis aut populorum con-
 clusa tenentur, ut quodammodo videantur in eius gentis populo-
 274 rumue ditione esse ac potestate. Flumina enim etsi corpore a nullo
 occupata, aut circumsepta sunt, tamen finibus certis et his angustiis
 ditionis ad quemque populum pertinentis inclusa cohibentur: ut
 275 quemadmodum alueus pars quodammodo est terrarum, quae sunt
 ab vtraque parte fluminis, quae eadem sunt potestate ac ditione cu-
 iusque populi; sic flumen, quod eo alueo continetur, quodammo-
 276 do ad eandem ditionem potestatemque pertineat. At cur non idem
 liceat dicere de aqua profluente, quae iisdem finibus continetur?
 277 Minime vero continetur, quum in perpetuo sit cursu, ideoque nec
 magis certo loco haberi potest, quam aer aut mare, quamdiu e me-

dio cursu nihil quisquam de ea sumferit. Vnde et profluens dicitur, 278
 quod opponitur stativae et inclusae, et est fluminis pars tenuis, quae
 non integrum praestat usum, *v. gr.* nauigandi, piscandi, sed tantum 279
 potandi et abluendi, eum scilicet usum, quem non profluens, lacus
 nimirum et stagna praestare nequeunt. HILLIG. *in Donell. d. l. lit. d.*
 At enim et flumen labitur eodem modo, quod tamen certis finibus 280
 contineri dicimus. Labi dicitur flumen et fluere, quum partes eius 281
 singulas, id est, vndas alias aliis succedentes spectamus, quae sunt
 id quod vno verbo adpellamus aquam profluentem. Horum sane ni- 282
 hil aliud de natura dici potest, quam hoc, nunquam loco consistere. 283
 Atque ita se res habet, vt ea vnda, quae modo influxit in mare,
 non sit illa, quae nunc fluit, vereque dicatur illam, quae inf luxit, vt a
 nemine certo loco habita sit, sic nec vnquam tanquam ex flumine
 haberi, aut in potestatem cuiusquam venire posse. Diuersum est, quum 284
 flumen totum spectamus. Et vero tum sic accipimus quasi continens,
 atque vnum idemque corpus, eo quod certo loco et
 die, finibus, quos natura ei circumdedit, consistat. Etsi enim in perpe- 285
 tua agitatione est, et vnda alia aliam perpetuo trudit atque impellit, tamen 286
 quia in decedentium vndarum locum semper aliae succedunt, fit, vt
 quamuis partibus semper tamen eadem vnda, idemque flumen esse
 videatur. Vt in rebus omnibus aliis accidit, in quarum collapsas partes 287
 aliae substituuntur, quod pluribus exemplis probat ALFENVS *in*
l. 76. d. iud. DONELL. *d. l.* Eodem modo conchae, *Muscheln*, arenae, 288
 et alia mobilia, quae alueo non cohaerent in fluminibus nullius
 sunt, et cedunt occupanti, COEPOLL. *d. l. n. 8. in fin.* dummodo, quis
 tantum arenae sumat, ne exinde mutetur cursus fluminis, *l. 1. Ne*
quid in fl. publ. vel alias domino fluminis damnum detur. DONELL. 289
4. comm. 11.

Secunda pars fluminis est alueus, qui nihil aliud est, quam 290
 fossa, per quam flumen labitur. *l. 1. §. 8. de flum.* HARPR. *ad §. 23. de* 291
R. D. Hunc BR. *in tr. Tyberiad. part. 2. d. alu.* vocat ventrem, quod
 iuxta HVG. sicut stomachus vinum, ita aquam contineat: BALD. *in Rubr.*
d. R. D. n. 29. lectum fluminis, quia flumen ibi cubat. German. *des*
Flusses Bauch oder Bett. NOE MEVRER *im Wasser-Recht part. 2. p. mi-*
bi. Hic ratione vsus, et quatenus continetur a flumine, BACCH. *ad* 292
§. 23. eiusdem iuris est sicut fluuius, scilicet publicus. *§. 23. de R.*

- 293 D. Impossibile enim est, vt alueus fluminis publici non sit publicus,
 294 l. 1. §. 7. in fin. de fluminibus. vulgata regula, quod superficies solo
 295 cedat, hoc, sicut et in aliis casibus, cessante l. 43. §. 1. d. leg. 1. SIX-
 296 TIN. tr. de reg. lib. 2. cap. 3. num. 26. Et hoc adeo verum est, vt si
 297 alueum veterem derelinquat, et nouum faciat, ille desinat, hic inci-
 298 piat esse publicus, sique rursus ad pristinum cursum remeauerit,
 299 hic desinat, ille iterum incipiat esse publicus. d. l. 23. l. 1. §. 7. l. 7.
 300 §. 5. de A. R. D. RIMALD. conf. 64. num. 12. lib. 1. Ita hodie alueus
 301 dicitur esse de regalibus, PEREGR. de iuribus fisci lib. 1. tit. 1. n.
 302 22 AYM. PARM. de alluu. lib. 1. c. 11. n. 7. HEIG. p. qu. 40. num. 129.
 303 BEROE. conf. 140. num. 1. et 9. vol. 1. SCHNEID. ad §. 23. num. 2. RV-
 304 LAND. tr. de commiss. part. 4. lib. 2. cap. 15. tam quoad proprietatem,
 305 quam iurisdictionem. AYM. PARM. d. l. c. 12. n. 9. CORN. conf. 287.
 306 lib. 1. n. 11. Et illud votando in camera adprobatum tradit TILE-
 307 MAN. DE BENIGN. Syntagm. 2. Dec. 2. vol. 7. SIXTIN. d. l. num. 14.
 308 Alueus autem, quum fluminis sit venter, a priuato mutari non potest,
 309 et si quis contra fecit edicto Praetoris, ne quid in flumine fiat, tene-
 310 tur, l. 1. §. 5. ne quid in flum. sicut etiam, si quis aliquid in alueo
 311 fecerit, quo deterior nauigatio fiat, prohibetur et iubetur restituere.
 312 arg. l. 1. §. 7. de flum. Hoc vero tamdiu ita est, donec alueus
 313 flumini deseruit, si enim alio fluere coepit, quidquid in veteri alueo
 314 factum fuerit, ad hoc interdictum non pertinet. d. §. 7. Desinit enim
 315 vetus alueus esse publicus, et incipit eorum esse, qui prope ripam
 316 praedia possident, pro modo scilicet latitudinis cuiusque praedii, quae
 317 latitudo iuxta ripam sit. §. 23. de R. D. l. 7. §. 5. eod. d. l. 1. §. 7. Cu-
 318 ius ratio licet dubia sit, et multa contra eam dici possint, vt DONELL.
 319 4. comm. 28. adnotauit: vera tamen est, quam d. l. adfert, quod prae-
 320 sumatur, alueus pars fluminis esse, et a flumine occupatus eius natu-
 321 ram induisse propter vsu publicum, qui, cum exsiccatu alueo cessit,
 322 redire etiam ad pristinum statum videtur et fieri vicinorum. l. 30. §. 1. de
 323 A. R. D. DONELL. d. l. GIPHAN. BACCHOV. in §. 23. de A. R. D. Sic
 324 insula, manente alueo, priuatorum fit. §. 22. eod. et alias aequum est,
 325 quia vicini onera aluei sustinent, vt tali casu eueniente, per quamdam
 326 compensationis rationem emolumenta habeant. arg. l. 10. de R. I. l.
 327 14. §. fin. quem. seruit. amitt. Ita si post aliquod temporis ad prio-
 328 rem alueum reuersum fuerit flumen: rursus nouus alueus non prio-
 329 ris

ris domini est, sed incipit eorum esse, qui prope ripam eius praedia
 possident. *l. 7. §. 5. v. quod de A. R. D.* Intelligendum tamen hoc 311
 est in dubio, nam si constat, flumen alienum agrum torum occupare,
 recedente flumine, ille ager, licet propter occupationem et amissam
 formam subtili ratione videatur desisse alicuius esse, et quia vicinum 312
 praedium nullum haberet, ratione vicinitatis pristinus dominus ullam
 partem in eo habere, tamen ad veterem dominium ex aequitate red- 313
 dit. *l. 7. §. 5. v. quod si de A. R. D.* Et hoc eo magis obtinet, si a flu-
 mine saltem inundatus fuerit, manet enim eius, cuius fuit ob non
 mutatam speciem. *§. 24. eod. d. l. 7. §. 6.* Inundatio enim proprie 314
 fieri dicitur, ubi flumen *v. c.* imbribus auctum, et egressum ripas, in vi-
 cinos campos se effundit, ita ut simul alueum suum teneat. BACCH.
ad §. 13. Nec interest, paulatim ager occupatus, an impetu, dum 315
 eodem impetu recessu fluminis sit restitutus. *l. 30. §. 3. eod.* Flumina
 enim censitorum vice funguntur, et ex priuato in publicum addi- 316
 cunt, et ex publico in priuatum *d. §. 3.* dum scilicet vni adimunt, et
 alteri addunt. Sicut enim censitor magnam potestatem habebat in 317
 agris limitandis, centuriandis et transferendis, hacque ratione cen-
 sum agrorum in fiscum inferebat, et agros censuales a non censuali-
 bus discernebat, *l. 4. §. 1. de censib.* ita et flumen modo ex censu exi-
 mebat, modo addebat. FORCAL. *dial. 84. n. 5.* Non opus ergo ha-
 buit AYM. PARM. *in §. 1. pro (censitorum) legere (conditorum) cum* 318
sensus optime suetae lectioni constat. GIPHAN. *ad d. l. 38. §. 3. n. 19.*
 HEIG. *ad §. 23. n. 14.* Non potest autem certi aliquid in vtramque 319
 partem, siue occupationis, quam flumen etiam pristino alueo reten-
 to per inundationem facere potest non facto nouo alueo, et reuer-
 sionis, siue paulatim, siue repente factae statui, sed ex circumstantiis
 diiudicandum est. Et hinc *l. 30. §. 3.* accipi potest, vel de eo casu, 320
 quo flumen nondum alueum fecit ex agro occupato, vel referenda
 est ad aequitatem in *l. 7. §. 5. vers. Quod in fin.* propositam. BACH.
in Treutl. v. 2. disp. 20. th. 5. lit. g. Sane, si flumen alicuius agrum 321
 paulatim sustulerit, deinde eundem locum alluione paulatim exag-
 gerando, inde in veterem alueum recesserit, alius hic ager est, non
 is restitutus, qui prius fuerat, vnde recte placuit etiam hunc acqui-
 ri iis, qui prope noui et excrescentis aluei ripam praedia habuerunt.
 Haec est sententia *l. 38. de A. R. D.* cuius casus ex sequentis Schematis 322

323 tis figuratone, quam BACCHOV. *in Treutl. v. 2. disp. 20. th. 5. lit. g.* evidenti-
 323 eudenti-
 323 us, quam DONELL. 4. *comm. 28. in fin.* delineat, intelligi potest

| Ager Attii | Via publica | Ager L. Titii | Flumen | Ager Maeuii |

324 Attius fundum habebat secundum viam publicam, ultra viam flumen
 erat, et ager Lucii Titii (vbi non opus cum Haloandro et Hotom. 6.
 325 *obs. 1.* legere, inter viam et flumen erat ager L. Titii, quum exle-
 ctione satis adpareat, et ICto tantum propositum fuerit docere, quod
 ultra viam flumen et ager Titii fuerit) flumen paulatim primo agrum,
 326 *videlicet L. Titii* ambedit, et viam sustulit, *latius scilicet progressum*,
 327 postea rursus recessit, et in antiquum locum rediit. Respondet ICtus,
 quum flumen agrum et viam publicam sustulisset, eum agrum eius fa-
 ctum, qui trans flumen fundum habuisset: agrum videlicet non L.
 Titii, quippe qui in prima parte casus a flumine occupatus propo-
 328 nitur, sed agrum, siue alueum potius, quem flumen occupando
 agrum Titii et viam destituerat, qui scilicet destitutus summo et me-
 ro iure acquiritur ei, qui trans flumen habebat, quem Maeuium
 329 diximus. Sequitur altera pars responsi, postea, cum paulatim retro
 330 rediisset, ademisse ei, cuius foetus esset, scilicet Maeuio, et addidisse
 ei, cuius fundus trans viam fuisset, eadem acquisitionis ratione, et
 proportione, et ea videlicet, quam ex summo iure proponit CAIVS
 331 *in l. 7. §. 5. de R. D. §. 23. eod.* secundum quam ager L. Titii inter-
 332 medius, occupatus a flumine, publicus fit, et destitutus iure aluei, mo-
 333 do Attio, qui ultra viam fundum habet, modo Maeuio, qui ultra
 flumen habet fundum, adiicitur et acquiritur. Nec obstat, quod
 via publica interiecta impedire videatur, quo minus a flumine desti-
 tutus ager Attio acquireretur, nam *d. l. vers. nec tamen* illud ita re-
 soluitur, quod et ipsa via pars fundi esset, videlicet initio ex pri-
 334 uatorum possessionibus decisa, vt proinde vicinus ea, quae trans vi-
 am a flumine destituantur, acquiri aequum sit.

335 Haec acquisitio aluei in agris limitatis cessat; quia illis nihil
 potest accrescere, sed alueus, sicut prius, dum a flumine tenebatur,
 nullius fuit: ita in eadem causa manet, et propterea cedit occupanti.
l. 1. §. 1. de fluminibus. DONELL. 4. *comm. 28. in fin.*

336 Tertia fluminis pars est ripa, sic dicta, quod aquarum, flu-
 uumque agitatione rumpatur. HARPR. *ad §. 4. de R. D.* Haec ni-

hil aliud est, quam crepido, *i. e.* continentis extremitas, vel labrum
 amnis, seu extremae terrae ora, quae vtrinque flumine alluitur,
 et flumen continet. IOH. HERING. *tr. d. mol. quaest. 17. num. 18.* A
 ICTis definitur id, quod flumen continet, naturalem rigorem cursus
 sui tenens: *l. 1. §. 5. de fluminibus*, seu, quae plenissimum flumen
 continet. *l. 3. §. 1. eod.* Sicut igitur littus maris, ita ripae fluminum
 termini sunt. MYNSINGER *ad §. 1. de R. D.* GRYPHIANDR. *d. l. n. 12.*
 Caeterum, si quando imbris, vel mari, vel alia ratione ad tempus
 excreuit, ripas non mutat. Nemo enim dixit, Nilum, qui incremen-
 to suo Aegyptum operit, ripas suas mutare, vel ampliare. *d. l. 1. §. 5.*
 Quamdiu igitur ad perpetuam suam mensuram redit, non mutat, sed
 ripae alvei eius muniendae sunt. Si vero naturaliter creuerit, et
 perpetuum incrementum nactus sit, vel alio flumine admixto, vel
 qua alia ratione: dubio procul dicendum est, ripas mutasse, sicut si
 alueo mutato, alio coepit currere. *d. §. 5.*

De ripis quaeritur, cuius ea sint? Recte hoc auctore POMPO-
 NIO *in l. 30. §. 1. d. R. D.* sub distinctione proprietatis, et vsus, qua
 simul dissoluitur visa legum discrepantia, deciditur. Nempe quod
 proprietas riparum eorum sit, quorum praediis vicinae sunt. *§. 4. de*
R. D. l. 5. eod. Quia enim flumina ex priuatorum praediis ripas et
 alueos suos mutant, quod ex eo satis adparet, dum saepe mutando
 alios faciunt, BACH. *in πρω. ff. p. 275.* non immerito eorum partes ha-
 bentur WESENB. *Giphan. ad §. 5.* Hinc arbores in ripis natae priua-
 torum sunt *de LL.* et si nauigantes quidquam de fructibus ibi natis
 acceperint, tenentur. BL. *in Rubr. de R. D.* MYNSINGER. *d. l. num. 5.*
 Sic, fundo vendito, ripae, tamquam adpendix, simul venditae. MATTH.
 de AFFLICT. *in c. vnic. v. Ripatica n. 3.* ALEXAND. *conf. 120. libr. num. 6.*
 NOE MEVRER *von Wassern p. 2. §. weiter.* COEPOLL. *de S. R. P. c. 36.*
num. 6. BVRSAT. *lib. 1. consil. 70.* vbi de talium arborum aestimatione
 agitur, et aedificium in ripa exstructum non fit aedificantis, *l. 15. de A.*
R. D. sed propria auctoritate destrui potest, *arg. l. 29. §. 1. in fin. ad*
L. Aquil. vel interdicto prohiberi, si quid velit mitius agere. *l. 5. §.*
10. de N. O. P. COEPOLL. *d. l. num. 6.* SIXTIN. *d. l.* ALBER. GENTIL. *4.*
lect. 14. HILLIG. *in Donell. 4. com. 2. lit. B.* Quod vsum vero riparum
 attinet, is publicus est. *§. 4. D. D. l. 5. eod.* et ideo ripae dicuntur
 publicae, *in l. 3. de fluminibus.* MYNSINGER. WESENBEC. VVLTEI.

- 353 HEIG. *ad* §. 5. BACCH. *in* πρωτ. ff. p. 275. Itaque cuilibet liberum est, naues ad eas adpellere, *d.* §. 4. funes arboribus ibi natis religare, *id.*
- 354 *l.* 5. onus aliquod in his reponere, *d.* §. *et* LL. siue oneranda, siue exoneranda nauis sit. *l. i. vt in flum. publ. nauig.* Et ratio huius est, quod alioqui fluminis sine ripa nullus, aut plane incommodus vsus sit, GIPH. *ad* §. 5. Quod
- 355 vero HOTOM. *ad* §. 5. putat, quia ripa pars fluminis est, et alueus publicus, idem de ripa, tanquam parte totius, dicendum esse, eius non facit sequelam. Non enim ripa illa nuda extremitas terrae est, quae ne ad consistendum quidem sufficeret, sed quatenus vsum praebet nauigantibus, qui etiam inde publicus est, ripis, tanquam partibus agrorum, ad priuatos
- 357 pertinentibus. BACCHOV. *d.* §. 5. n. 5. Nulla etiam connexio est, si quis a littore ad ripas argumentari velit, et sicut illud conditionem maris, ita has fluminis sequi debere, concludere. Diuersa enim vbique est
- 359 ratio. Littus enim quotidianis accessibus a mari occupatur, ei subiicitur, et ab eo continetur. Ripae vero contra non continentur, sed continent. *l. i. §. 5. de fluminibus.* Certum autem est, continens non esse partem eius, quod continetur, nec contentam partem continentis, sed res disiunctas. DONELL. 4. *com.* 2.
- 360 Nec obstat, si quis dicere velit, nemo me inuito re mea uti potest. Respondet enim huic DONELL. 4. *com.* 3. quod ripae hanc seruitutem debeant flumini, cuius vsus sine vsu riparum nullus est. Seruitus haec a
- 362 natura imposita videtur vt concessio fluminis usu etiam ea concessa intelligantur, sine quibus eo uti non possumus *arg. l. i. §. i. vsus fr. aetat. l. 3. §. i. d.*
- 363 *S. R. P.* Quaeritur circa vsum, si duo velint in eadem arbore funem religare: an primi occupantis potior conditio, an eius qui publicae rei causa id facit? BR. sorte rem dirimendam dicit *in l. 2. §. 4. ne quid in loc. publ.*
- 364 At cui bono accolis proprietas? Sunt, vt diximus, sua emolumenta dominis integra, veluti arbores, fructus, aedificia, &c. VVLTEI. *in pr. tit. d. R. D. n.* 16. et si dominus uti velit ripis, et simul alius, hic illi cedere cogitur. RVLAND. *tract. de commiss. lib. 4. part. 3. cap. 6.* Et
- 365 iam si dominus plane arborem succidere velit. ADDITIONAT. *ad* §. 2.
- 366 SCHNEID. *d. R. D. litt. D.* Non autem omnia loca secundum ripas fluminum publica sunt, quum ripae cedant, ex quo primum a plano vergere incipit vsque ad aquam. *l. 3. §. de fluminibus.* Quod vt obsecrum, per sublationem negatiuae (non) clarum fieri, putant CUIAC. 14. *obseru. II. MEI. in Coll. Argent. ad tit. de flumin. num. 3.* quasi ratio

tum melius legi constaret, quia ripae cedunt, ex quo primum a plano vergere incipit vsque ad aquam.

Publicum hunc riparum usum, nemo impedire debet, et si quis fecerit *e. gr.* vim faciat, quo minus pecus ad ripam adpellere liceat, interdicto coercerur. *l. 1. §. fin. vt in flum. publ.* Et legibus cautum, si quis in vtraque ripa fluminis publici domus habeat, pontem priuati iuris facere non posse, ne quid fiat in ripa, vnde iter nauigii deterius sit. *l. fin. de flumin.*

Hodie quum flumina sint in regalibus, vt *num. 57.* dictum, et principis dominorumque territorii est ea defendere, et videre, ne quid ibi fiat, quod vsui publico vel securitati noceat, caepit illa cura, etiam ad ripas, tanquam fluminis partes, extendi. Huc spectant LL. Ripariae ab accolis Rheni, qui olim in specie ita dicti, conscriptae *GVNTH. in lib. 1. Ligur. Prattae in Lex. iur. u. Rip.* milites ripareses seu limitanei, in ripis suas stationes habentes, *BRISSON. d. V. S. v. limit.* et castra riparesia in ripis statuta. Inde etiam *in c. vnic. Quae sint regal. ripatica inter regalia referuntur.* Meminit eorum *SIGONIVS lib. 7. de reg. Ital. et CVIAC. in c. vnic.* vbi concessionem dati beneficii ripatici, quam longe ante Friderici tempora Carolus Magnus fecerat Ecclesiae S. Germani in Parisiis, allegat. Per Ripatica autem intelliguntur omnia emolumenta, redditus, et iura, quae princeps capit in ripis fluminum, *e. gr.* potestas cogendi quoslibet ad ripam munendam, siue respectu vectigalium, vt communiter *Dd. MATTH. DE AFFL. BL. AVAR. CVIAC. HOTOM. BORCH. ad. c. vnic. VVLTEI. lib. 1. de feud. cap. 5. num. 7. ROSENTH. de feud. cap. 5. concl. 32. PEREGR. de iur. fisci lib. 1. tit. 1. n. 23. SIXTIN. d. l. num. 9.* putant, siue etiam respectu iuris transfretandi de ripa ad ripam competant: *FERRAR. de feud. lib. 5. cap. 7.* vbi nominatim aliquot locorum ripae Rheni meminit, in quibus huiusmodi ripatica penduntur pro traiectione, quae nauis fit ab vna ripa in aliam. Idem dicunt *CVIAC. PEREGR. SIXTIN. d. l. GRYPHIAND. tr. d. insul. 15. cap. 11. num. 54. IOH. HERING. tr. de molend. quaeft. 17. num. 22.* Quum autem dubium sit, an illud vectigal pendant nauigantes, qui alueum fluminis medium tenentes ipsas ripas, quae vtrinque sunt, praeternauigant, vel qui per ripas iter faciunt, vel qui nauigio saltem transiiciunt de vna ripa in aliam, *ALVAROTVS in d. c. vnic. n. 2.* scribit, ripatica esse glabellas, quas sol- uunt

- uunt transeuntes cum naui portum alicuius fluminis de vna ripa in
 382 aliam. Hoc vt obscurum BOCER. *tr. de regalib. cap. 3. num. 136.* ita
 explicat, vt ripaticum sit vectigal, quod nauigantes per flumen pu-
 blicum ob id soluunt, quod ripam naui adpellant, ad eamque alli-
 383 gatis nauibus aliquamdiu quiescant; tum quod in *d. c. vnic.* eo mo-
 do portus inter regalia referatur, tum quod Carolus Magnus *lib. 3.*
Leg. Franc. cap. 12. et in cap. additis ad Leg. Longobard. cap. 18. vo-
 luerit, vt quidem vectigal praestaretur, si nauis ripam adpulerit,
 384 non etiam, si per medium flumen, vel sub ponte transierit. CUIAC.
 385 *ad d. 6. vnic.* Addit autem vectigal, quod pro traiectione non nau-
 tis tanquam laboris merces, *Fabr-Geld*, sed publicanis datur, qui iux-
 ta ripas telonia habent, et ob opus riparum tuendum et conseruan-
 dum exigunt, datur, non incommode intelligi. BOCER. *d. l.*
 386 Hinc quaeritur, an quis, vt vectigal hoc euitet, deuium iter quae-
 387 rere possit, puta transeundo per vadum fluminis? Adfirmantibus,
 quod publice liceat via publica et flumine ad sui vtilitatem, quamuis
 alteri noceat vti, et quod nemo ex Caroli M. dispositione cogi possit
 388 telonii causa ad pontem fluuii ire, SCHNEID. *de feud. p. 2. n. 114.* IACOBIN.
 DE S. GEORG. *tr. de feud. n. 21. v. cum mero.* SIXTIN. *d. l. n. 16.* nisi ius
 alter habeat, et consuetudo in contrarium sit, calculum subducimus,
 389 tum propter interesse nemini auferendum, tum quod quis ea via in-
 390 gredi debeat, per quam moris est. *arg. l. 2. l. 5. C. de curs. public. l. 5.*
C. de nauicul. l. 3. C. de nautic. foenor. l. 4. §. 5. de offic. procons. BL.
ad. l. 3. num. 4. C. de priuileg. fisci COLER. *tr. d. process. executiu. part. 1.*
cap. 3. n. 74. BOCER. *d. l. n. 137.*

391. Ex his concluditur, quod si quis in ripis molendinum exstrue-
 re velit, vicinorum, et quatenus publicus vsus et interesse vectigalis
 in considerationem venit, principis consensum adhibere necesse habeat.
 392 Vetus de hac re Longobardorum Rex: Si ambae ripae suae sunt, licen-
 tiam habeat, si autem vna alterius est, aut roget, aut comparet. *tit. 83.*
 393 *l. 1. et 2. apud FRIDERIC. LINDENBROG. pag. 385.* Similis Frisiorum
 Lex, si quis in flumine viam publicam occluserit, 12. solidis compo-
 394 nat. *tit. 2. cap. 7. pag. 507.* Apertius Alemannorum lex decidit: si
 quis molinum, h. e. molendinum, aut qualemcunque clausuram in
 aqua facere voluerit, sic faciat, vt nemini noceat, si autem nocue-
 rit, rumpatur vsque dum non noceat. *tit. 83. l. 1. et 2.*

Quia vero eluiones fluminum saepe vicinis agris nocent, ideo
 vtilissimum est ripas reficere et munire. *l. 1. §. 1. d. rip. muniend.* Mu- 395
 nire ripam est aggeribus factis aquam fluuiatilem coercere, ne excre- 396
 scens flumen agrum occupet. *l. 1. §. 5. de flum. l. 7. §. 6. et 7. ne quid
 in flum. publ.* KYLLING. *de castr. ganerb. disc. 4. n. 127.* Talis agger
 alio nomine dicitur munimentum, *l. 37. §. 1. de religios. septum, l. 1.* 397
deriu. nou. L. 104. septum remoratorium, Nou. L. 102. incile, BR. in l. 2.
qu. 12. de fluminibus, claustrum, l. 47. pr. d. act. emt. l. 52. §. fin. de
legat. 3. COEL. RHODIG. *libr. 21. lect. antiq. 18. clusa, BR. d. l. Germanis* 398
dicitur ein Dyck, Damm, Bollwerck, Webren, &c. a tuendo. Debet
 autem illa munitio sine incommodo accolentium fieri, *d. l. 1. §. 6. et* 399
 vsus publici, ne nauigatio inde fiat deterior. Illa enim sola refectio
 toleranda est, quae nauigio non est impedimento *l. 1. §. 2. de rip.*
muniend. Hac de causa munitio vnique permessa, nec quis in il- 400
 la impediendus est. *l. 1. de rip. muniend.* Et ideo in flumine publico, 401
 si utilitas publica suadet, ripae muniendae causa aliquid facere licet. 402
l. 1. §. 6. ne quid in fluminibus. Quia vero per munitiones etiam da-
 mnum vicinis inferri potest, interdicto praetor illis prospicit, ut is,
 qui ripam vult munire, vicinis et his, qui trans flumen praedia pos- 403
 sident, in annos decem boni viri arbitrato caueat, vel satisdet, se-
 cundum qualitatem personae. *l. 1. §. 3. 4. de rip. muniend. arg. l. 1.*
§. 11. de aqua plu. arc. Etenim curandum fuit, ut eis ante opus 404
 factum caueretur, nam post opus factum persequendi hoc interdicto
 nulla facultas superest, et si quid damni postea datum fuerit, *L. A-*
quilia vindicari debet, *d. l. 1. §. 5.* In his aggeribus summa reipub- 405
 licae incolumitas, et damnum si non bene muniuntur, versatur. In-
 de onus reparandi aggeres reale est, *l. 1. §. 3. de via public. et si quid.* 406
 singulos pro quantitate agrorum respiciens, *l. 2. C. de immun. nemo*
conced. et munitiones seu erogationes in aggeres inter impensas ne- 407
 cessarias, quae impendendi necessitatem habent, utpote ad perpetuam
 agri utilitatem pertinentes, referuntur: *l. 1. §. 7. ne quid in flum.*
publ. l. 1. §. 1. de rip. muniend. l. 3. l. 14. de impens. dotal. MASC. *d.*
probat. concl. 1041. num. 2. MENOCH. *de recup. possess. remed. 15. num.*
500. quas si conductor praestat in mercedem computat. *l. 1. §. 3. de* 408
via publica. In iure aggerum Frisiae inter alia caput exstat, ut eos
 non valens reparare, reparanti cedere cogatur. Ita monasteria in Fri-

- 409 *fior.* Hoc modo aggeres publici dicuntur, *l. 2. C. de immunitio-
nemo concedit.* BR. *d. l.* et eorum locandorum ius ac inspectio, M. PE-
 410 RECRIN. *de iure fisci l. num. 24.* sicut etiam ius retardandi flumina,
 411 *in c. vnic. quae sunt regal.* Olim Romae remedium coercendo Ty-
 412 beri ex S^Cto Ateio, Capitoni et L. Aruntio mandatum. TAC. 1. *An-
nal.* In Frisia certi curatores aggerum et claustrorum constituti,
 EMM. *in reb. Fris. sub Gronning. pag. 12.* qui summa cura, sicut etiam
 in Selandia et Batauia, munitionibus prospiciunt. *vid. supra cap. 4. num.*
 413 *30.* Hoc sine in quibusdam rebus publicis Belgii, Holiatia, et ali-
 bi, specialia iura de aggeribus sunt sancita, *Dick-Rechte, Chron. Oldenb.*
 414 *pag. 3. f. 414. Spatenrecht de Chron. Oldenb. pag. 389.* quasi ius ligo-
 415 num, quia ligone aggeri infixio dominium terrae transit et singularis
 416 iudex constitutus, qui de illis controuersis cognoscit, *Dickgreue,*
 Comes aggerum, quod significet iudicem, dictus. Vsurpat illud no-
 men illustrissimus Comes Oldenburgi nomine imperii, vt *des Reichs
Dyckmeister* vocitetur. GRYPHIANDR. *tr. de insulis cap. 38. num. 41.* In
 417 ciuitatibus maritimis haec prouincia quibusdam ex numero Senato-
 418 rio committitur, qui dicuntur *die Bollwercks-Herrn.* Hi in locis
 quibusdam alium sub se habere solent, quem vocant *den Strandvogt*
 419 in generali significatione, qua ripae fluminum littora dicuntur, hu-
 420 ius officium est singulis diebus circumire, et videre ne aggeribus de-
 trimenti quid inferatur vel flumina foetore repleantur, et, si quid
 421 contra factum, obseruarit, illud ad praefectos referre, vt in tempore
 malo futuro subueniant. Poena in violatores aggerum passim feue-
 422 ra et atrox. Iure ciuili extraordinarie puniuntur. *l. pen. d. extr. cri-
minib.* Idem in Belgio obseruatur. IODOC. DAMHOVDER. *pract. crim.*
 423 *cap. 107.* ARNOLD. REIGER. *in th. iur. lit. a. num. 147.* Ius Saxoni-
 cum capite punit. *Land-Recht lib. 2. art. 16. num. 19.* *Wer Teiche
abgräbet oder absticht, den soll man brennen, wer Rath darzu giebt,
soll ewiglich verwiesen werden. et art. 56. §. Bricht es aber.* In specie
 424 iure ciuili de Nili aggeribus non rumpendis titulus est, *Rubr. et l.
unic. C. de Nili agger non rumpendis l. pen. de extraordinar. criminib.*
 et statutum quod si quis chomata, *i. e.* aggeres, qui aquam Niloti-
 cam continent, rumpat, vel dissoluat, pro conditione personae, et
 men-

mensura delicti extra ordinem opere publico, vel metallo coercen-
 dus sit. *d. l. pen.* Sic, si quis arborem Sycaminonem, qualis est, qui 425
 aggeres Niloticos, per quos incrementum Nili dispensatur, et coer-
 centur, exciderit vel deminuerit, extra ordinem punitur: *d. l. pen.* 426
 nec minus plectitur, qui in diacopos, qui in aggeribus sunt, aliquid ad-
 miserunt, *d. l. pen. in fin.* Demum statutum, ut si quis per Aegy- 427
 ptum intra duodecimum cubitum fluminis Nili ultra (vbi alii legunt
 vlla, alii valla, alii vada, CUIAC. *c. h. t. iur.* MEIER. in *Colleg. Ar-*
gentin. ad t. de extraord. crim. num. 4.) fluenta de propriis, et vetu- 428
 stis vrbibus praeter fas, praeterque morem antiquitatis, vsurpauerit,
 flammis in eo loco consumatur, in quo vetustatis reuerentiam, et
 quodammodo ipsius imperii adpetierit securitatem, conscis et con- 429
 fortibus eius deportatione constringendis, sic ut nunquam supplican-
 di eis, vel recipiendi ciuitatem, vel dignitatem, vel substantiam li-
 centia tribuatur. *l. vn. C. de Nil. agger non rumpend.* MEI. in *coll. arg-*
gent. ad tit. de extraord. criminibus num. 4. in fin. GRYPH. *tr. de In-*
ful. cap. 28. Idem de Padi aggeribus ex CYNO GOEPOLLA *de S. R. P.* 431
cap. 37. num. 7. tradit. Quod de aggeribus dictum, illud etiam obti- 432
 net in claustris, per quae aqua superflua ex terra in mare subter ag-
 geres eiicitur. Vnde etiam emissaria et elices aquarum dicuntur, *l. i.*
§. 9. de aqua pluui. FEST. in *v. Elic.* aquaeductus, *l. ii. comm. praed.* 433
l. ii. C. de aquaeduct. paragogia, *l. 10. et ibi: ALCIAT. C. eod. formae*
l. 27. §. 3. de usufruct. cataraeta, *Genes. 7. v. ii.* ICTUS *κόμματα Διο-*
κόπης vocat in *l. 10. d. extr. crimin.* Galli des escluses *Sluysen.* Ho- 434
 rum vsus necessarius in locis depressis et humidis. De Frisia ait Vb.
 Emm. in rep. quod in duobus regionis fortuna posita sit, aggeribus
 et claustris. Sunt his certi curatores praepositi, vti apud Romanos,
 qui repurgium formarum curabant, *l. i. C. de aquaeduct.* *l. 10. C. eod.*
 hydrophylaces, CASSIODOR. *5. varior.* A quibus differunt aquileges, *l.* 435
fin. de iur. immun. qui aquarum ductus et inuentos modos docili li-
 bratione ostendunt, *l. fin. C. de excus. art. Ant. Aug. 4. emendat. 18.*
 vnde aquae libratores *l. 2. C. de excus. artif.* et artifices rei aquariae 436
 periti dicuntur. MARCELL. *lib. 28.* In hunc vsum certa instrumenta
 hydraulica deducendis hauriendisque aquis reperta. VITRUV. *lib. 10.*
 TVRNEB. *2. aduen. 22.* GOTHOFR. in *l. 4. C. de excus. mun.* In Hollan- 437
 dia inuentum nouum genus molarum pneumaticarum, quibus aquam

- mira arte eiaculantur, hydromylae non male dictae. TVRN. 3. *adu.* 7. IOH. HERING. *tr. de molend. quaest.* 5.
- 438 Haecenus de fluminibus, in se et quoad partes consideratis. Iucundum est, iam dictis de eorum origine, cursu, et exitu quasi superpondii loco quaedam adiicere. De ortu *supr. cap. 1. part. 2. n.*
- 439³³ ex sacra scriptura adnotauimus, quod omnia flumina rursus intrent Oceanum, *Syrach 40. v. 11.* et ad locum vnde exeunt, iterum reuertantur, ut iterum fluant. *Eccles. 1. u. 7.* Hoc quamquam multis ideo quod respectu multarum terrae partium humiliter mare est, ambiguum videatur, et vera huius causa nos lateat, facit tamen rei fidem, quod aqua non recto itinere sursum nitatur sed per varios flexus et anfractus, se cauernis, specubus, et aliis cauis locis terrae insinuet, quae quia sint angusta, eam aquae portionem, ab extrinsecus incumbente mari compressam sursum pelli, et egressum, qua via possit, quaerere, et ita fieri aquarum scatebras, certum est. *MAGIR. libr. 4. physiol. 7. n. 17.*
- 442^{et 19.} Quia tamen plerumque flumina ex certo loco erumpunt, et antequam in mare se exonerent, hinc inde vagantur, locus ille caput aquae dicitur, et est ubi aqua nascitur vel emergit. *l. 1. §. 8. de aqua quot. et aestiu.*
- 443 Cursus fluminis vel idem est, et perpetuo manet, qui semper fuit, vel mutatur. Manet, dum naturaliter intra suas ripas a capite
- 444 usque ad aliud flumen a quo recipitur, vel usque ad mare decurrit,
- 445 *l. 1. §. 5. de fluminib.* et licet aliquando imbribus, vel mari auctus excrescat, si non perpetuum incrementum nactus sit, illud quod ex accidenti fit, naturalem cursus rigorem non immutat. *d. §. 5.* Hic
- 446 etiam cursus, quia vnaquaeque res in suis primis finibus optime consistit, et in designandis limitibus, finibus, aliisque causis non exiguam utilitatem praebet, ipsi relinquendus est, *l. 1. C. de alluu.* ne deriuationes, quae plerumque contra naturam fiunt, vel siccitatem, vel vicinis damnum inferant. *l. 1. §. 1. §. 3. ne quid. in flum. publ.* Periculosi autem illi fluuii sunt, qui frequentes gurgites habent *i. e.* loca profundiora, ubi aquae, velut in fossam magno impetu ruentes, exinde in gyrum vertuntur. *RECKERMAN. 1. Geograph. 3. p. 33.*
- 449 Mutatur cursus fluminis vel ab hominibus, vel a se ipso.
- 450 Si ab hominibus, rursus aut priuata, aut publica auctoritate. Priuatum quidem, cum consensu principis, ut supra *n. 200.* dictum, saluo vsu publico

publico ex flumine aquam ducere licet, imo plane illud deriuare, *l. 1. §. 7. vers. plerosque ne quid in fluminib. sine eo vero naturalem* 451
 eius cursum opere manufacto non licet auertere, *l. 1. C. d. alluu. et si*
 contra fit, interdicitur. *l. 1. ne quid in flumine publ.* Cuius autem sit 452
 alueus, si hominum opera cursum mutauerit, disquirat ALV. VALASC.
d. iur. Emph. qu. 16. n. 10.

Publica auctoritate quoque fossam manu factam, canalem vel 453
 tubum facere permissum, per quem flumen labatur, qui exin-
 de etiam, sicut flumen publicus fit. *l. 1. §. 8. de fluminibus.* In-
 felicissime tamen plerumque succedit. Si enim termini a maiori- 454
 bus positi, *Prou. 22. v. 28.* non facile mouendi, multo minus illi, quos
 DEVS et natura rei constituit. In primis vanus et stultus Magnatum 455
 labor fuit perfodiendis, vel coniungendis fluminibus diuersis anfra-
 ctibus et locis currentibus, consumtus. Natura enim huic rei repu- 456
 gnat, quae suos cursus fluminibus dedit. *TAC. 1. annal. in fin.* Nec
 Rex Aegypti Nilum per fossam in mare rubrum deducere tentans in 457
 illo opere medio amisit 12000. suorum. *HERODOT. lib. 1.* De Isthmo
 Peloponnesiaco perfodiendo Oraculum Delphicum consulentibus ita 458
 respondisse, refert HERODOTVS :

Ἰσθμὸν γὰρ μὴ πυργῶσθε, μηδ' ἀρύσσετε.

Ζεὺς γὰρ ἔθηκε νῆσον, ἐκ' ἐβλάθη.

Neque cingite Isthmum moenibus, neque fodite,

Nam si Ioui id visum, locasset in salo.

PAVSAN. *lib. 2.* de eo scribit. Quicumque Peloponnesum insulam facere 459
 conatus est, perfosso Isthmo morte praeuentus opus imperfectum reli-
 quit. Hinc proverbium: Isthmum vult perfodere, *i. e.* perperam ali-
 quod negotium suscipere. Nihilominus Demetrius, Caesar, Caligu- 460
 la, Nero ausi sunt eum perfodere, sed irrito successu, tamen Perian-
 der, eodem in opere defudans, mirantibus responderit: *μελέτη πάντα*
δυνατά. Seleucus I. cognomento Nicanor, cum mari Caspio coniun- 461
 gere voluit Bosphorum Cimmericum, sed antequam manum admoue-
 ret a Ptolomaeo iugulatur. Traianus a deriuatione Euphratis in Ti- 462
 grim abstinere coactus est. Carolo M. non successit conatus coniun-
 gendi Danubium et Rhenum, facta inter Rhodonesium et Alemanum
 flumina *Regnitz vnd Alt-Mühl* fossa. Carolus IV. Imperator a Mul-
 dauiae et Danubii coniunctione abstinit. *FORSTNER. in libr. 1. TACIT.*

ann. CAMERAR. *hor. succif. cent. 1. c. 81. RICHT. axio. polit. 307. GRYPH.*
 463 *tr. de Insui. cap. 8. n. 41. Recte HORAT. 1. od. 3.*

Nil mortalibus arduum est:

Coelum ipsum petimus stultitia, neque.

Per nostrum patimur scelus

Iracunda Iovem ponere fulmina.

Simili modo obstructions fluuiorum raro bene procedunt, vt saepe in Belgio, et nuper in arce Wolffenbutteliana, ex restagnatione Ocarae visum est.

465 Quum flumen a se ipso mutatur, tunc vel priorem alueum retinet, et nouum addit, quod credendum est ab illis fluminibus, quae varia ostia in mare habent, vel veterem relinquit et plane nouum facit. 466 Vtroque casu vel detrahit, vel adiicit. Id rursus, vel per vim 467 fit, vel clam per incrementum latens. Si per vim flumen praedio vnus crustam terrae, vel arbores detrahit, et alterius praedio attulerit, prioris domini manet. *J. 21. d. R. D. l. 7. §. 2. d. A. R. D.* Casus enim 468 fortuitus nemini ius suum auferre potest. GIPHAN. HARPPR. *ad. S. d. §.*
 469 Plane si longiori tempore fundo vicini haeserit, vel arbores, quas secum traxit, in eo fundo radices egerint, propter coalitionem et vnionem cum terra vicina, cuius pars facta videtur, vicini fundo adquisita 470 sunt. *d. LL. adeo vt talis crusta amplius iure Quiritium, vt dominus dicat eam suam esse, vindicari nequeat. l. 9. §. 2. vers. ita demum. d.*
 471 *damn. infect.* Interim ne damnum habeat, datur utilis actio, qua dominus id consequitur, vt pretium nouus dominus soluere cogatur. *l. 5.*
 472 *§. 3. d. R. D.* Quod non est nouum in iure, vt ei, qui iure summo dominus est, aut esse desit, utilis in rem actio accommodetur. *l. 30. d. mort. caus. donat. l. 1. C. d. don. sub mod. l. 30. C. d. iur. dot. nou. 61. cap. 1. §. 1. BACCHOV. ad. d. §. 22. d. R. D.* vt adeo nimis insubtiliter 473 a DONELL. *4. com. 27.* dicatur, haec tantum referri in *l. 5. §. 3.* a V-
 474 ro et Nerua, non probari, et ad pretium actionem in factum dari, quod non opus est dicere, quum utilis idem praestare valeat. Nec 475 minus insubtile est, quod MYNSING. *d. §. scribunt l. 5. §. 3.* de casu accipiendum, quo facto illius, in cuius fundo arbor radices egerit, illa translata fuit. Nam de eo non est quaestio, et tunc aliae actiones competunt.

476 Si clam et latenter fundo aliquid adiicitur, statim iure gentium per

per alluionem domino fundi acquiritur, non utique singulari et proprio aliquo beneficio fluminis, sed iure accessionis, et potestate rei nostrae, cui illa a flumine accesserunt: §. 21. de R. D. l. 7. §. 1. de A. R. D. et hoc respectu cum iure accrescendi, quod sine facto hominis contingit, SVERIN. *tr. de usufructu accrescendi in pr.* ius alluionis conuenit, et fundo ad crescere dicitur. l. c. de alluionibus. Causa igitur acquisitionis est alluio: quae quodammodo oblatione punnit negligentiam dominorum, ripas suas non bene munientium. HOT. d. l. DVAR. *ad tit. de A. R. D.* CUIAC. *in Parat. d. alluion.* Alluio autem tripliciter accipitur 1. pro re, quae accrescit. 2. pro ipso facto alluendi 3. pro iure alluionis. Definitur ab HOTOMAN. *ad §. 21. accretio vnus agri ex alterius decretione sensim per flumen facta.* Sensim i. e. ut conspectum et sensum quotidianum fallat. A VVLTEIO *ad §. 21. adpulsus fluminis ad ripam.* A Iustiniano vocatur incrementum latens: quum ita paulatim praedio nostro aliquid motu fluminis adiicitur, ut intelligere non possimus, quantum quoque momento temporis adiiciatur. d. §. 21. et l. 7. C. §. 1. Germ. *Zustufs oder Zuwachs*, SCHNEID. *S. ad §. 20.* Paruis enim accessibus adiecta vnitatem et partem cum re nostra constituit, vnde contingit, ut res mobiles immobili cedant, et eam sequantur. Quod fit, quia lente et obscure detrahuntur aliis locis, ut non intelligatur, quorum prius fuerunt, et quibus sunt detracta, ut si forte reddenda essent, his restituantur. DONELL. *4. comment. 27.* Quidquid igitur alluio agro adiicit, siue sit terra, arena, lignum, radices, &c. NOE MEVR. *pag. 7. §. in text.* illud ad dominum fundi pertinet. d. l. 7. §. 1. vel qui vicem eius gerit, ut emtorem §. 3. de *emtion. l. 7. d. peric. rei vend.* etiamsi pactum redimendi sit adiectum, FACHIN. *2. cont. 6. heredem, l. 20. §. 3. de petit. hered. creditorem, l. 16. de pignor. l. 18. §. 1. de pign. act. emphyteutam, ut ne quidem pensio augeatur.* VALASC. *quaest. 16. num. 7.* vbi tamen distinguit IOH. FABER. *ad §. 21. num. 2.* Vasallum sine veteri seruitiorum onere. VVLTEI. *lib. 1. de feud. cap. 2.* ROSENTHAL. *synops. feudal. concl. 6.* Hinc ex l. 3. C. de alluu. patet, quod alluiones ab aerario neque vendi, neque a quolibet peti, nec separatim censer, vel functiones exigi debeant. Est enim alluionis incerta possessio. NOV. THEOD. *de alluu.* Tributum autem et functiones certae tantum possessioni indicuntur. Qui incertae indicit, veluti

- luti possessae alluionum beneficio, videtur ignorare alluionum vitia, id est inconstantiam, mutabilitatem, et crebram tempestatum commutationem, adeoque rem iniquam possessoribus imponere. CUIAC. *part.*
- 495 *C. d. alluu.* Quia vero alluuius factus est, ideo probari debet, quod fit per tres testes rusticos. NOE MEVR. *p. 13. §. Diuēil* quorum etiam iudicio tanquam in arte peritorum hic standum. SCHNEIDEW. §. 21. HEG.
- 496 *ad. d. §. n. 12.* Ius autem alluionis ut rectius percipiatur, inter genera agrorum differentia facienda est, nam non ubique locum habet.
- 497 Patet ex IULIO FRONTINO. *d. re agrar. tit. de agr. diuis.* AGGEN. VREIG. *in com. d. Agr. qual.* VALASC. *d. iur. emphyt. qu. 16. n. 10.* tria fuisse
- 498 apud Romanos agrorum genera. Diuisum seu limitatum, adsignatum
- 499 et arcifinium. Diuisus vel limitatus ager iuxta IUL. FRONT. AGG. VREIG. *d. l. et ICTum Florentinum in L. 16. d. A. R. D.* est, qui manu factos
- 500 limites pro finibus habet. Videtur ergo limitatus ager Romanus esse ager, captus ab hostibus deuictis, ideoque publicus populi Rom. factus, deinde a populo priuatis possidendus datus, vel vniuersum
- 501 ager certis limitibus, i. e. finibus publicis, et publicis ideo, quia a populo constituti ex quibus intelligeretur, ius possessorum siue nouorum dominorum intra hos fines contineri, quidquid extra hos foret, siue iam tunc esset publicum manere, siue adcreuisset postea id populo Romano adcrefcere. DONELL. *4. com. 27.* Limitabatur autem non
- 503 statim ut capiebatur, nec enim opus erat, quum populi esset, et quidquid ei accederet, sed tunc quum possessoribus concedebatur, ut constaret, intra quos limites ius possessorum consisteret. Vocatur alio nomine ager Quaestorius, quasi per quaestorem venditus, FORCAL. *dial. 18.* et manu captus, *L. 16. d. A. R. D.* vel quod manu, i. e. ut captus est, vel quod ita captus est, ut manui et potestati capientis subiiceretur.
- 504
- 505
- 506 DONELL. *d. l.* Limitatum autem fuisse, ICTus *in d. l. 16.* dicit, ut sciretur, quid cuique datum esset, quid venisset, quid in publico relictum fuisset. Nam agri, ab hostibus capti, vel ciuibus dabantur, ductis in eos coloniis, LIV. *lib. 3.* vel vendebantur, *d. l. 16.* vel adsignabantur militibus, h. e. cuiuslibet militum centuriae certa iugera adsignabantur; dato modico in honore possessori, *l. n. de euict. l. 15. §. de R. V.* nonnunquam partim distrahebantur, partim adsignabantur militibus, *d. l. n.*
- 509 aliquando etiam veteribus possessoribus relinquebantur, unde sequitur
- 510

tur, quod neutro illorum modorum concessum erat publicum manere. Talis ager qui publicus manebat, dicebatur subcesiuus, nam quoties expletis centuriis militum agri portio supererat, quae per mensorem commode diuidi non poterat, veniebat in publicum. FRONT. VRBIC. *d. l.* Nam si ager datus prius publicus fuit, et ex eo aliquid datum venditum est, inclusum certis limitibus, omnino oportet id quod relinquitur, aut etiam quod extra eos limites quandoque accessurum est, publicum manere. DONELL. *d. l.* Ager adsignatus per vniuersitatem siue mensura comprehensus est, cuius modus vniuersus ciuitati est adsignatus. Eadem ratione, vt priuatorum agrorum mensurae agebantur. FRONT. *d. l.* Illud hodie apud nos in vsu, vbi agri distinguuntur per centurias, et iugera, eaque triplicia, *Hacken-Land-und Häger-Hufen*, quorum ista 15. illa 30. haec 60. mansos (*Morgen*) in se continent. Arcifinius vel arcifinalis ager, docente VARRONE, dictus est, qui fines habet arcendis hostibus idoneos, i. e. naturales, vt flumina, montes, fossas, vias, arbores antemissas, aquarum diuergia. FRONT. *d. l.* Hæc occupatorios Aggenus Urbicus vocat, quia plerumque tales sunt agri, qui aut eo, quod vacui sunt, aut bello occupantur. CALVIN. *in Lex. iur. v. Arcif. ag.* Pro diuersitate horum agrorum diuersa erat in alluione ratio. In posteriori locum habet alluio, in limitatis vero seu mensura comprehensis nec praescriptio, *l. 3 C. de fund. limitroph.* nec alluio obtinebat. *l. 1. §. 6. de fluminibus.* Huius ratio erant limites et mensura, quae ideo adiciebantur, vt constaret, quid possessorum esset, vltra si quid reperiretur, id maneret populi, vel ei acquireretur, si de nouo accederet. DONELL. *d. l.* Excipiebatur ab hac regula ille casus, quando ager deuictis hostibus ea conditione concessus erat, vt in ciuitatem veniret, talis habebat alluionem, neque limitatus erat. *l. 16. de A. R. D.* Hic ager vocabatur similis subcesiuo, vel extractus, qualis qui reipublicae populi Romani, vel eius coloniae, cuius finibus circumdatur, aut locis sacris, aut religiosis, atque ad populum Romanum pertinentibus, iure subcesiuorum in eius, qui adsignare potuit, remanet potestate. Differunt subcesiuia ab extractis, quod illa sint loca non adsignata, quae centuriae modum explere nequieverunt; haec vacuae centuriae, quae in adsignationem non ceciderunt; quae omnia Domitianum veteribus possessoribus concessisse, SICVL. FRONT. VRBIC. scribunt. CUIAC. *10. obseru. 2. in fin.* Conditio autem, vt in ciuitatem veniret, hoc in se

- continebat, vt iure ciuitatis Romanae donaretur, seu iuris Italici esset. Quia conditione consequeretur sicut reliqua iura ciuitatis. ita et alluionis: quando et hoc ciuium Romanorum ius fuit Italici soli.
- 526 Non fuit autem limitationi locus, vbi ius esset alluionis, quum inducerentur limites ad circumscribendum ius illius possessoris, eoque ad remouendam alluionem omnemque externam adcretionem. DONELL.
- 527 *d. l.* Reiecit hanc Donelli explicationem BACCHOV. in *Trentl. v. 2. disp. 20. th. 5. lit. e.* ideo, quod exinde sequeretur, nullos agros ex hostibus captos, et in Italia ciuibus assignatos, limitatos fuisse. Sed sine
- 528 caussa. Nam ab eo tempore, quo Itali a ciuitate pro Sociis habitii, non fuerunt in ea conditione, sicut et agri ipsorum, qua prouinciales eorumque bona fuerunt, vt limitationi locus esse potuerit. Nec
- 529 melior est BACCHOV. *d. l.* explicatio, qua putat, illos agros non esse limitatos, qui ciuitati Romanae assignati, et in publicum redacti fuerunt. Nam de illis non est quaestio, nec conuenit hoc *l. 16.* quae agit de agris, hostibus deuidis concessis sub conditione, vt in ciuitatem Romanam venirent. Patet hinc, non opus esse, vt cum
- 531 CUIACIO 2. *obseru. 9.* pro verbis (*quid in publico relictum esset*) legamus (*quod veteri possessori relictum esset,*) quum sensus in fuenta lectione optime sibi constet. Et phrasis (in publico) in vsu iuris
- 532 id significat, quod publicum manere, sicut exemplis probant. P. FAB. 2. *semest. 4. pag. 48. et seq.* DONELL. *d. l.* Ex his, quae
- 533 iam dicta sunt, HVG. GROTIUS 2. *de 2. iur. Bell. et Pac. cap. 4.* decidit frequentem illam inter vicinos populos controuersiam, quoties flumen cursum mutauit, an simul et imperii terminus mutetur,
- 534 et quae flumen adiecit, an eis cedant, quibus adiecta sunt? Sciilicet quod in agris limitatis, et assignatis per vniuersitatem nihil de territorio mutatur, et si quid alluio adiecit: id occupantium imperio accedet.
- 535 In arcifiniis flumen mutato paulatim cursu, mutat et territorii fines, et quidquid flumen parti alteri adiecit, sub eius imperio est, cui adiectum est, quia scilicet eo animo populus vterque imperium occupasse primitus creditur, vt flumen sui medietate eos dirimeret, tanquam
- 537 naturalis terminus. TACITVS *de morib. Germ.* Certum iam alueo Rhenum, quique terminus esse sufficiat. XENOPHON. *l. 4. exped. in*
- 538 *Cyr.* talem fluuium *Ἰὸν ὀπίσθωτα,* i. e. finitorem vocat. Constantinus
- 539 PORPHYROGENNETA *cap. 45.* Phasim amnem *σὺν ὀπισθωτα,* i. e. confinem dicit.

dicit. DIODOR SICVLVS *lit. 12.* controuerfiam inter Egeftanos, et Seli-
 nantios transactam ait *πρὸς αὐτὸν τὴν χάραν ἀγέζουτος*, i. e. amne fines dis-
 terminante. Meminit STRABO *lib. 10.* quod Achelous amnis, incerto 540
 cursu in partes factus, Aetolis et Acarnanis diu belli causam dede- 541
 rit. SPARTIAN. *in Adri.* ait in plurimis locis, in quibus Barbari non
 fluminibus, sed limitibus, distinguantur. Sed hoc ita verum, si non 542
 alueum mutauerit amnis, et flumen mansit. Nam flumen etiam, qua 543
 imperia disterninat, non consideratur nude, qua aqua est, sed qua
 aqua alueo tali fluens, ripisque talibus inclusa. Particularum igitur
 adiectio vel decessio rem non mutat, sed finit eandem esse. *l. 7. de*
iudic. At si species rei mutetur, et flumen esse desinat, e. g. si mo- 544
 libus in superiori loco obstruatur, et fossa facta alio ducatur, vel si
 alueum veterem deserat, aut plane exarefcatur, tunc imperii terminus 545
 manet medietas aluei, qui proxime fuisset, quia mens ea populorum
 fuisse censenda est, vt flumine quidem naturaliter dirimi vellent,
 quod si flumen esse desiisset, vt tunc teneret quisque, quod tenuis-
 set, quod et in alueo obseruandum. In dubio autem imperia, quae 546
 ad flumen pertingunt, non limitata, aut mensura comprehensa, quum
 id non tam ex acquisitione, quam aliena concessione sit, sed arcifi-
 nia putanda sunt, quia imperiis distinguendis nihil est aptius, quam 547
 id, quod non facile transitur. GROT. *d. l. num. 17.* Quinam autem 548
 veterum limites fuerint, explicata non adeo facile est. *Vid. COEL.*
RHODIGIN. 4. lect. antiqu. 3. in fin. GRYPHIAND. cap. 27. tr. de insul.
 Hisce temporibus limitati agri credendi quoad ius alluionis, qui a
 ciuitate vel domino in feudum, aut alio modo concessi, certis termi- 549
 nis circumscripti sunt. CONNAN. *3. com. 5.* Nec male sub hac distin- 550
 ctione et respectu hodie Doctorum adfertio accipi potest, quando di-
 cunt, alluionem esse de regalibus. NOE MEYR. *im Jagd-Recht p. 5. pag.* 551
m. 76. RVLAND tr. de commissar. libr. 2. part. 4. cap. 15. num. 1. Sic
 Elector Palatinus sibi vsurpat in Rheno *den Anhang*, qua significatur 552
 quaeuis alluio et accessio. *id. d. l.*

Quaeritur, si Baroni, vel Nobili ius capiendi vectigalis in flu- 553
 mine concessum, an, mutato fluminis cursu, adhuc vectigal debea-
 tur? Negatiua licet ex *l. 3. §. 2. de aqua quot. l. 23. quib. mod. vsu-*
fruct. amit. et quod flumine mutato alueus fiat priuati iuris, §. 554
23. de R. D. nec liceat vectigal de loco in locum transferre, 555

- 556 B.L. *ad l. 4. C. de priuil. fisc.* probari videatur, tamen ex eo,
 quod vectigal non alueo, sed flumini impositum, et alueus fluminis
 557 non flumen aluei conditionem sequitur, *l. 7. §. 1. de R. D.* et flumen
 licet alueum mutet, non tamen desinat flumen esse, *arg. l. 28. §. 1. de con-*
 558 *dit. et demonstr.* non recte ex tali aduentitio casu vectigalis ademptio con-
 cluditur. *arg. l. 24. §. 14. de fideicom. lib. 1. §. qui et a quibus man.* COEPOL.
 559 *c. 34. n. 5. BOCER. cap. 3. de Regal. n. 138.* Nec obstant supra dicta. Nam
 560 *l. 3. §. 2.* loquitur de seruitute ducendi aquam, quae ex praedii debentis
 conditione mutato cursu, mutatur. *l. 23.* loquitur de inundatione
 quae perimit vsumfructum. Caetera manet idem fluuius, et nulla est
 561 translatio. Ergo et vectigal ei impositum, quamquam iuri etiam conueniens,
 vt, si sine incommodo iter facientium fieri possit, transferri
 vectigal queat.
 562 Sicut autem natura optime rebus mortalium consuluit, vt vni-
 cuique flumini suam originem et cursum daret, ita etiam dum ei finem
 constituit, TACIT. *1. anal. in fin.* vbi terminaretur aqua, CAEPOLL.
 563 *d. l. n. 8.* quae est mare, SYRAC. *44. v. 1.* ex quo ortum habent, non
 mare ex illis. *Vide. CONIMERIC de meteor tr. 9. cap. 4. distinct. 12.*
 564 Nec vlla hic exceptio, nisi quod TACIT. *5. histor.* de Iordane scribat,
 565 quod pelago non accipiatur, sed vnum atque alterum lacum integer
 566 perfluat, tertio retineatur. Quod non aliter accipimus, quam vt exitus
 567 eius in mare non expresse adpareat. Nam per inferiores terrae
 venas, quibus lacus Asphaltites, cui vltimo immergitur, in mari deuenit,
 simul Iordanes exoneratur. MERVL. *diff. de marib. in princ.* Exem-
 568 plis hoc illustriorum in omnibus mundi partibus fluuiorum demon-
 569 stratum ibimus. In Asia, et quidem Paradiso, Euphrates et Tigris, ce-
 leberimi totius orientis fluuii, orti per flexuosos tramites ambulantes
 570 postea binis ostiis in mare se mergunt. Euphrates oritur in Armenia
 maiori, et laeua Mesopotamiam, dextra Syriam, Arabiam, Baby-
 loniamque radens, in plures alueos dispescitur, quorum vno Seleuciam,
 et Tigrim petit, altero Babylonem means in paludes Chaldaicas dis-
 trahitur, transuectusque quondam suo ore in mare euoluebatur, postea
 571 vero ab accolis agros rigantibus praclusus, non nisi per Tigrim dela-
 572 tus: qui eodem modo in Armenia maiori oritur, et propter celeritatem
 cursus Medorum lingua Tigris dictus est. CVRT. *lib. 4. de gest.*
 573 *Alexand. Magni.* Hic simili modo in duos alueos diuisus, altero Se-
 leuciam

leuciam, altero Ctesiphontem petens, insulam efficit. Vbi remeare 574
 aquae, in lacus Chaldaicos se fundit, inde vasto alueo profusus, binis
 ostiis cum Euphrate mari Persico inferitur HEROD. *lib. 5. et 6. 535.* BERTI.
elegantissime in tabulis contractis vbi cursus functiones et exitus horum 575
 flueorum delineauit. Nitocris Regina, Babyloniae, Euphratem, qui 576
 primo medium Babylonem interfluens rectus erat, tortuosum reddi-
 dit, fossis superius depressis, adeo vt quendam Assyriae pagum, nomi- 577
 ne Ardericam ter influat, et qui nunc e mari per Euphratem Babylonem
 versus subuehuntur, ter ad hunc eundem pagum adplicent, idque tri-
 duo. Fecit hoc iter, vt nauigationes in Babyloniam essent tortuosae, 578
 et ex ipsis nauigationibus longus ambitus lacunae exciperetur. HEROD,
in Cli. pag. 121. lib. 1. Indus in Paropamisio monte effusus 19. recipit 579
 amnes, et inter eos Hydaspin, et Hypasin, qui Alexandri M. iter termi-
 nauit: nusquam latior 50. stadia, aut altior 15. passus, septem ostiis
 in mare Indicum euoluitur. Ganges, gemmifer et auri foecundus, ex 580
 Scythicis exoritur montibus, cuius latitudo minima duo milliaria,
 maxima quinque, vbi vadosissimus mensuram centum pedum deuorat.

In Africa est Nilus, cuius licet ortus obscurus, vt adagio (*Nili* 581
ortu obscurior) ortum dederit, nihilominus putat MERCAT. *in map.*
Aegypt. Regem Iubam eius originem circa radices montis in Mauri-
 tania inferiori, (vnde error veterum, qui in Paradiso ortum enun- 582
 ciarunt,) inuenisse, vnde per longos Abyssini regni tractus tandem se-
 ptem ingentibus ostiis in mare Aegyptium, mediterranei partem, se
 euomat. Prolixe de eius natura HERODOT. *lib. 2.* dislerit, et notum 583
 est prouerbium; *quot Thebarum Portae, et diuitis ostia Nili.* ERASM.
in Adag.

Est et in Africa fluuius, Niger dictus, quem totius mundi 584
 maximum Geographia NVBIENSIS vocat *pag. 304.*

In Europa singula regna ingentes et vastos fluuios habent. 585
 Nulla tamen regio tot nauigalibus fluminibus irrigatur, quam Germa- 586
 nia; quae vndecim nominat HONTER. *in rudim. Geograph. p. 140.* LANS.
in Consuet. Europae pag 84. Sed recte perlustranti vel ter multiplicatus 587
 ille numerus inuenitur. Princeps inter eos Rhenus, de quo vetus
 Rhythmus:

Aller Wasser König der Rhein.

Die Donau soll seine Gemablin seyn.

- 588 A quo licet quidam abeant, Danubium eo maiorem putantes, recte
tamen NOE MEVR. *in praef. tract. de Rhen.* ait, principatum inter Ger-
maniae fluuios Rheno deberi, ideo, quod in Germania oriatur, et in
589 ea finiat, quum Danubius ad alios populos etiam diuertat. Manent
590 tamen vterque maximi Germaniae fluuii. Rhenus, Rhaeticarum Al-
pium inaccesso et praecipiti vertice ortus, per Rheinfeldam delapsus,
in occidentem versus Septentrionali oceano miscetur. TACIT. *libr. de*
morib. Germ. MVNSTER *in Cosmograph. lib. 1. c. 3.* ALTHAM. *in comm.*
591 TAB. 34. De eius ostiis inter eruditos disputatio. IOH. ISAAC. PONTAN.
in discuss. Geograph. quem sequitur HVG. GROT. *in Notis de Antiquit.*
Reip. Batav. prior. edit. acriter contendunt, duo tantum fuisse eius
592 ostia, moti auctoritate VIRGIL. qui bicornem vocat, et loco TACIT. 2.
593 *annal.* Huic contrariam opinionem defendunt NOE MEVR. *in praef.*
von Wasfern ALTHVM. *in TACIT. d. morib. Germ. p.* HADRIIVN. *in histor.*
Batau. c. 8. et nouissime PHILIPP. CLVVER *integro tractatu*, statuentes,
594 tria Rheni ostia esse. Illud ita probant. In Cliuia apud munimen-
595 tum Schenkii, *Schencken - Schantz*, diuortium Rheni est, ibique Rhe-
nus in duo veluti cornua scinditur, sinistrum Vahalis flumen adpel-
latur, iam olim in TACIT. 2. *annal.* PLIN. *lib. 4. cap. 15.* CAESAR. *comm.*
596 4. *bell. gall.* dictum, hodie *die Wabl*. Hoc Mosae amni apud Gorco-
mum confusum, vno eius alueo ad oceanum defertur, vbi Mosae
ostium dicitur, non procul a Dordrecht. BOXHORN. *in Theatr. Hol-*
597 *land.* Dextrum cornu primo latum ad usque Batauodorum, quod
hodie vocatur *Wyck te Durstede*, inde modicum nominis sui custo-
598 diens alueum, Traiectum et Lugdunum Batauorum oppida transiens,
prope vicum *Cadwick* in oceanum olim effundebatur, nunc ostio
599 hoc arenis obstructo. Hic cum admiratione videre licet, quomo-
do exitu in Oceanum prope dictum pagum prohibeatur, eiusque
600 rei causas alii aliunde accersunt. IVNIVS *d. l.* putat, tantam vehemen-
tiam inundationis et ventorum fuisse, quae tantum arenae ex Ocea-
no quodam quasi impetu detulerit, vt ostium illud, mole sabuli ma-
601 rini grauatum, sensim obstructum sit. Verum quum per inundationes
plerumque ostia et flumina dilatentur, verisimiliter id non dicitur.
Coniectura PHILIP. CLVVER. *tr. de trib. ost. Rhen. cap. 5. 6. 14.* proba-
602 bilis est, quod ab eo tempore, quo C. Ciuilis fossa ducta Rhenum in
603 Mosam amnem voluit effundere paulatim. Rhenus hic defecerit, et
fe

se arenis commiserit tegendum. Hodie Bataui istic partem illam vo- 604
cant *dat malle Gatt*. Videre licet in tabula antiqua, quam CLVVER.
d. lib. exhibet. Tertium ostium Iffulae nomen accepit, et lambit 605
Zutphaniam, Dauentriam et Campen, vbi a lacu Fleuo, quem ho-
die dicunt *die Zuyder-See*, accipitur, qui illum ad arcem Fleui in
mare Germanicum emittit. CLVVER. *d. l. cap. 3.* ALTHAM. *d. l.*

Alter in Germania fluuius Danubius est, olim Ister dictus. 606
MVNSTER. *in Cosmogr. lib. 3.* scribit, quod caput Danubii sit perpe- 607
tuo scaturiens fons, muro 26. pedes longo, 18. lato circumdatus,
scaturigo ipsa pede tenus profunda, duorum lata. Iuxta hanc molem 608
et clementer edito ex colliculo, vix 16. cubitos alto, in Siluae Herci-
niae pago ex terrae visceribus magna scaturigine ebullit. Fonte suo
prolapsus diuagatur in palustria, mox in alueum receptus, et subinde 609
allabentibus riuis auëtor effusus, plures populos adit, donec sexaginta
circiter annibus receptis in Ponticum mare sex meatibus erum- 610
pat, septimo ore paludibus hausto. TACIT. *de morib. Germ.* AMMIAN.
MARCELL. *libr. 22.* SOLIN. *Polyhist. cap. 23.* ALTHAMER. *in com.* TACIT. 611
d. l. De eo vulgatus GE. FABRIT. *in itiner. versiculus*, quod

Centum populos, et magnas alluat vrbes.

SALLVST. eum omnium maximum fluuium, qui in mare Euxinum effun- 612
ditur, nominat, Arrianus fluuiorum maximum. *de reb. gest. Alexandr.*
Magn. LANSI *in Consil. Europ. pag. 84.* CLVV. *lib. 4. Geogr. 16.*

Albis ortus in Hermunduris, et per Saxoniam vtramque, 613
Megapolim, et Holfatiam fluens, ad Cimbricam Cheronesum se in
mare Germanicum effundit. ALTHAM. *d. l. pag. 482.* MVNSTER. *in*
Cosmogr. lib. 3.

Viadrus siue Odera in Polonia ortum accipit, deinde per Si- 614
lesiam et Marchiam Stetinum, Pomeraniae urbem, alluit, postea supra
et infra in varia diuerticula diffusus, et fere in conspectu vrbis in lacum 615
Dammensem, post in alterum recentem, *das frische Hass*, absor-
betur, ex quo vltimo, quatuor fluuiis receptis, tribus ostiis in mare
Balthicum euoluitur. PAUL. FRIDEB. *in Descript. Stetin. tit.* LVBIN. *in*
mapp. Pomer. maiori.

Visurgis, longo tractu per Westphaliam et Brunsvicensem 616
ducatum means, demum aliquot milliaribus a Brema prope pagum in
oceanum se emittit. ATL. *in def. Brem.*

- 617 In Italia fama nullum Tiberi, olim Albula dicto, notius. Ori-
 618 tur ex imis Apennini iugis, ex media propemodum eius longitudine,
 619 infiniibus Aretinorum, eadem ferme parte, vbi fons Arni supra Aretium.
 620 Tenuis admodum est initio, et modici riuuli instar, lapsus aliquamdiu
 paululum incrementi assumit, non procul Tipherno fit nauigabilis, sed
 621 lintribus et nauiculis tantum Romam vsque. Romam delatus, tam gran-
 dis fit, vt transiri nisi pontibus, aut nauigio, queat. Pergit inde et
 622 *l. 15.* ab vrbe lapide, duobus ostiis modico interuallo diremtus, in mare
 Tyrrhenum euoluitur, ea in parte qua Ancus Martius Ostiam exstruxit.
 623 Eius inspectio olim curatorum riparum Tiberis fuit. SVETON. *in*
 624 *Vita Aug. cap. 37.* Propter vrbis ad eum situm summa eius comedia,
 et nuper BARCL. *in Argenid.* ei oceanum decedere, dicit IODOC. HOND.
in descript. Ital. vniu. p. 38.
- 624 Padus oritur ex monte Veso, antiquis Vefulo, in finibus Ligu-
 rum Vagiennorum, e fonte Visendo. Inde per angustas confrago-
 fasque rupes, et scopulosi montis conualles praecipitatus, magna vi
 625 prorumpit. Tandem septem ostiis, quae a magnitudine maria vocan-
 tur, in mare Adriaticum desinit. PLIN. *lib. 33. c. 4. vbi addit. aurum in*
eo inueniri HOND. *d. l. vbi caetera habet.*
- 626 De Gallia scribit BERT. *in breu. orb. pag. 20.* quod plures fluuios
 opportunos et fluminibus impositos pontes habeat, quam reliqua Eu-
 627 ropa omnis. Quae ad fertio quantum a vero abeat, saltem Germaniae
 inspectio arguit. Celebris est Galliae Rhodanus, impiger a FLOR. *lib. 3.*
cap. 1. dictus, et tribus maximis Europae fluminibus adnumeratus a
 628 CLVV. *lib. 2. c. 12.* Oritur non procul a Rheni fontibus, et lacum
 Lemannum iuxta Nouam villam (Neufuille) ingressus, seruato fere colore
 permeat, et ad Geneuensium oppidum egressus, rapido cursu pergens
 in mare mediterraneum erumpit, septem vt olim creditum ostiis, ho-
 die quinque. MERC. *in Atl. tab. Gall.*
- 629 Ligeris incipit in pago Velauno, in loco, qui (le font de loire)
 dicitur. Amplior est reliquis, et pater fluuiorum Galliae dicitur.
 630 Facto inter varios populos procursum, exonerat se in oceanum occiden-
 talem, inter Nannetes et Pictiones, ostio quatuor fere leucas amplo,
 puluillis aliquot infesto.
- 631 Sequana oritur in Burgundia. Lustratis sectisque aliquot po-
 pulis per Lutetiam Parisiorum, cui insulam facit, ad Rhodomagum di-
 lapsus,

lapsus mare Britannicum ostio fati lato irrumpit. Sequana, mare 632
 ingressus, repente contra fluuiorum caeterorum naturam refluit, hor-
 rendo sonitu adscendens ad longioris hastae longitudinem. *MERCAT. d. l.*
 Praebet sinuosis suis flexibus non exiguam peregrinantibus laetiam, 633
 nam Lutetia Possiacum, quae itinere terrestri inter se tantum sex leu-
 cis distant, nauigantibus plus 26. numerantur. *THVAN. lib. 42. hi-*
stor. LANS. in conf. Europ. pr. Gall. pag. 189.

Garumna oritur in Pyraeneis montibus, et lustratis cum a- 634
 liis, tum Tolosa, et Burdigala mari se miscet Aquitannico, duarum fe-
 re leucarum ostio, quod intrantibus occurrunt scopuli, quibus ab
 Afellis cognomen. *id. d. l.*

Hispania 150. fluuiis irrigua est. Inter eos praecipuus Iberus, 635
 erumpens apud Cantabros, ex Iduleda monte, duobus fontibus, quo- 636
 rum dexter in saltu Aucensi, sinister ad oppidum Fuentibre. Inde
 magnis crescens amnibus, primo Calagurritanis exceptus aruis, Iulio-
 brigam et Tudellam petit, inde Caesar Augustam alluit. Illinc di- 637
 gressus in Austrum, per Catalanos labitur, demum plurimis fluuiis
 auctus, peracto 460. milliaribus cursu in mediterraneum mare ipsi 638
 cognomine violenter duobus ostiis infertur, vt ex eo 5. passus in mare
 profuso dulcis aqua hauriatur. *GERHARD. in descript. mapp. Hisp.*

Tagus nascitur in altissimis Orespedae iugis, stadiis 50. a par- 639
 uo oppido Traiacet, haud procul ab vrbe Guenza. Per Carpetanos 640
 lapsus Toletum, inde Alcantaram alluens, mediamque fere secans
 Portugalliam, vltra Olyssiponem in occiduum se exonerat Oceanum,
 ostio 2500. pass. longitudine. Auri, gemmarum, ostrearum et pi- 641
 scium fertilem esse, olim tradiderunt *SOLIN. in polyhist. ISIDOR. 13. ety-*
molog. 21. CRTELIVS in geogr. mapp.

Anas, Graecis Latinisque Scriptoribus notus, originem habet 642
 ex vastis stagnis in Laminitano agro. *PLIN. 3. nat. histor.* Oretanos
 praeterlapsus, ad Metallinam terrae se penetralibus condere puta- 643
 tur, mox post aliquot leucas, quasi saepe nasci gaudens, ad Villartam
 eruptione facta Augustam Emeritam, et inde pacem Iuliam, mox Au-
 strum versus alias vrbes praetergressus, ad castrum marinum in Ocea-
 num euoluitur. Hispanis hodie *Rio Guadiana* dicitur.

Durius ex Idubeda ortus, per Gallaecios et Astures, labens ad 644
 oppidum Lusitaniae Porto mare intrat. Baetis prope Castaonem or-

tus, Cordubam praeteriens, et ad Hispalim deflectens, haud procul Gadibus in Atlanticum mare descendit.

- 645 In Anglia est Tamesis exiguo ortu, sed prope Londinum tanta profunditate, ut naues cum malis demergi possint, et pontem 19. fornicum habeat: inde post 60. milliaria in mare abit. *Vid. Itinerar. Zeileri.*
- 646 In Polonia sunt Vistula et Borysthenes. Ille in Silesia ortus totam Poloniam & Prussiam peragrans, Dantiscum attingit, et mox a mari Balchico absorbetur, hic alibi.
- 647 Sueciae flumina habet LAVR. PAVLIN. *in histor.*
- 648 Daniae auctor Reip. *Daniae*, qui Eideram in Dithmarsia maximum facit.
- 649 In America sunt duo nobilissimi fluvii, *Porto-Real*, portus regius dictus, cuius ostium tria milliaria complectitur, habetque duo promontoria, quorum alterum Occidentem, alterum Septentrionem spectat: et Argenteus in Peruvia, qui quadraginta leucarum ostio in oceanum fertur, adeo violentus, ut inde nautae dulces hauriant latices, priusquam tellurem ex alto despiciant. *vid. MERCAT. in Atlant.*
- 651 Caeterum si quis reliqua flumina in regnis, eorumque provinciis enumerare vellet sub numero deficeret. Haec e. gr. sufficient. Reliqua cui placet, potest addere, et iura dominis in illis competentia ex naturali et more recepto aestimare.

CAPVT VI.

LACVS, STAGNVM, ET MINORES AQVAE PRAEBENT ETIAM VSUM IN NAVIGATIONE. EXEMPLA PVBLICORVM LACVAM REFERVNTVR, ET QVID IN ILLIS PRIVATISQVE IVRIS. DISPVSTATVR DE ALLVVIONE, AN IN LACVBVS OBTINEAT.

SVMMARIA.

1. *In lacubus etiam navigatur.*
1. *Lacus quis? 3. 4. 5.*
6. *Et quotuplex? 6. 7.*
7. *Publicus lacus quis? 8.*

9. *Lacus occupari possunt, et concedi aliis sub recognitione.* 11. 12.
 10. *Si periculum est, muniti debent.*
 13. *Interdicta pro usu lacus competunt.* 14.
 15. *Et actio iniuriarum.*
 16. *De mari Caspio disquiritur, an lacus, vel sinus maris sit, et quomodo illud intret.* 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25.
 26. *Huius maris longitudo et latitudo signatur.* 27.
 28. *Lacus Asphaltites unde nomen habet, et mare mortuum dicitur.* 29. 30.
 31. *Lacus Genesaret ubi.*
 32. *Italia habet praestantissimos lacus, et inter eos Lemannum.*
 32. *Eius altitudo.* 34.
 35. *Helvetii tenent Podanicum, quem Rhenus medium interfluit.* 36. 37.
 38. *In Pommerania est piscosissimus lacus das frische Hoff dictus.* 39.
 40. *Eius reditus, scaphae, leges, index describuntur.* 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49.
 50. *Pro eius usu canonem adhabitantes pendunt.* 51.
 52. *A canone immunes sunt Scaphae Ducissae, universitatis Gryphisvaldensis et Anclamensium.* 53.
 54. *Principis in eo reservatum certi pisces sunt.*
 55. *Non licet pro lubitu in lacu piscari.* 56.
 57. *Privatus lacus quis?* 58.
 59. *An in eo servitus constitui possit, quaeritur.* 60. 61. 62. 63.
 64. *Privatus lacus censetur iure aliarum rerum priuatarum.* 65.
 66. *Stagnum quid?* 67.
 68. *Quotuplex.* 69.
 70. *An in privato liceat cuicumque piscari.* 71. 72.
 73. *Ventilatur quaestio cum rationibus dubitandi, an in lacu alluvio locum habeat.* 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82.
 83. *Differentia fluminis et lacus.* 84.
 85. *Minus navigabiles aquae quae?*
 86. *Palus quid?*
 87. *Macotis palus ubi?*
 88. *Fossa quid? et quotuplex?* 96.
 89. *Quid iuris in publica.* 90. 91. 92.
 93. *Fossa Drusiana ubi?*
 94. *Hollandia plena fossis ad iter pro leni pretio faciendum factis.* 95.
 97. *Rivus quid?* 98.
 99. *Differt a flumine.*
 100. *Specus, Septa, Incile quid?* 101. 102.
 103. *Incile quomodo fiat.* 105.
 104. *Rivus duplex est.*
 106. *Vnicuique licet rivum purgare.*
 107. *Lacuna quid?*
 108. *Cisterna quid?* 109.
 110. *Piscina quid?* 111.
 112. *Castellum quid?* 113.
 114. *Minimae aquae, utpote navigationi non accommodae, hic non considerantur.*

- 1 **D**enique in lacubus et stagnis nauigamus. *l. 1. §. 6. de exerc. action.*
 2 Lacus est locus profundior, aquis e terra ebullientibus repletus,
 perpetuam habens caussam. *l. 1. §. 3. vt in flum. publ. nauig.* KECKERM. *i.*
 3 *Syst. Geogr. 3. in fin.* Ita scilicet, vt semper stare videatur: et, si quae
 aquae aut flumina in eum labantur, nullibi tamen refluant: aut, si aqua
 transeat, (quae Rheni laus est) per medium lacum, eius tamen aqua
 hinc neque augeatur, neque etiam palam refluere videatur. GODD.
in l. 12. d. V. S. n. 2. Non enim alueum mutat, vt flumen.
 4 GIFAN. *ad l. 11. de A. R. D. n. 3.* Quomodo vas vinarium,
 5 quod vuarum liquorem, e torculari profluentem, recipit, per metapho-
 ram lacus dicitur, *in l. 27. §. fin. ad l. aquil.* quod in illud vas li-
 quor fluat, nullibi autem refluat.
 6 Lacus vel est publicus, vel priuatus. *l. 12. d. V. S.* Publicus
 7 dupliciter dici potest, vel qui est in vsu publico, vt per eum quilibet
 nauigare, et piscari possit, ad placitum, *l. 1. vt in flum. publ.* vel qui est
 8 Reip. vt ibi nullus piscari possit, nisi cui Resp. commiserit, vel qui a
 republ. conduxerit. *l. 1. §. 7. eod. CAEPOLL. d. l. n. 8. CALVIN. in Lex.*
 9 *iur. v. lacus.* Nam sicut flumina, ita et lacus, occupari potuerunt.
 Et hoc respectu littus eorum esse dicitur, quousque fluxus maximus
 10 hybernus exaestuauit. *l. 12. de V. S.* A quibus si priuatorum agris pe-
 riculum est, ne nimis extuberent, aggeribus muniri possunt, dummo-
 do munitio ita fiat, ne vsus publicus tollatur. *l. 1. §. fin. d. rip. mun.*
 11 Nec male inde BOCER. *cap. 1. d. regal. n. 148.* redditus piscationum ex
 lacu publico, qui fisco soluuntur, ad regale piscariarum refert. Vi-
 12 demus etiam passim, pro certo pretio lacus a principibus locari et le-
 ges dici, modosque praescribi, quousque nauigare et piscari liceat,
 reseruata simul in signum regalis sibi quadam praeeminentia. Vtro-
 13 que autem casu, quo lacus publicus est, interdictum *vt in flum. publ.*
 14 *nauigare liceat* obtinet. Illo directum propter nauigationis vtilitatem:
d. l. 1. in fin. Hoc vtile, quod datur publicano, qui locum conduxit,
 si prohibeatur piscari, *d. l. 1. §. 2.* et extenditur ob vestigialis fauorem
 15 ad lacum quem quis a municipibus conduxit. *d. §. 7. in fin.* Caeteri
 autem, si prohibeantur, actionem iniuriarum habent. *l. 13. §. fin. d. iniur.*
 16 Talis lacus est mare Caspium vel Hyrcanum, a duobus popu-
 17 lis accolis ita dictum. Veteres valde dubii, quid de eo statuendum.
 DIONYS. *d. sit orb.* MANIL. *lib. 4. Astron.* PLIN. *lib. 6. natur. hist.* 13. MELA

33. in *Geog.* 5. OROS. *lib. 1. c. 2.* BASIL. *ad c. 1. Genes.* numerarunt inter finus, quia oceanum Scythicum a septentrionibus eum recipere opinabantur, sicut Indicus Arabicum, et Persicum ab Austro. Notat etiam STRABO *lib. 11.* Patroclum, nobilem scriptorem, fuisse in ea sententia, ex India nauigari posse ad Hyrcanos. Contra HERODOT. *lib. 1.* ARISTOL. 2. *meteor. 1.* tradunt, per se mare esse. Et hinc PTOLOMAEVS in *Geogr.* lacum adpellat, qui pedibus circuii possit. Huic recentiores adstipulantur, quod pluribus probat PHILIPP. CLVVER. in *antiq. Germ. lib. 1. c. 1. in fine*. Inde tamen non sequitur, quod oceano non misceatur. In illum enim, vt aliquoties dictum, omnes aquae descendunt saltem secreta illa copula, qua ipsi coniunguntur, nobis ignota est, MERVL. *diff. d. marib. pag. 203.* putat aquas oceani Caspium excipere subterraneo meatu, et exonerari occultis sub terram alueis, et cryptis in Euxinum. Quum enim maxima flumina Caspium influant, veluti Rha, (h. Volga) Rhymus, Iaxartes, Oxus necesse sane est infusa praesertim quum marinas stationes flumina naturaliter adpetant: aliqua via exire. Nam qui recipiendis quotidie tot fluminum aquis alueus huius maris sufficisset, hodieque sufficeret? Quae igitur labuntur in Caspium, voragine quadam subterranea ex illis carceribus recipiuntur in pontum, qui postea per Hellesponti fretum in mare mediterraneum deducit, per quod rursus per Herculeum fretum in oceanum decurrit. De huius maris magnitudine scribit HERODOTVS in *Chio* longitudinis esse quindecim dierum cursu naui, quae remis utatur, latitudinis, vbi spatiosissimum est dierum octo. Nostri mercatores, quibus ob nauigandi artem magis exultam plus fidendum, non amplius duodecim diebus vniuersum expleri ambitum, testantur. MERVL. *d. 1.*

Similis lacus in Palaestina, est Asphaltites, dictus ἀπὸ τῆς ἀσφαλτῆς i. e. bitumine, vel mare mortuum, quod omnia iniecta moriantur, forsan ob maledictionem et sulfuris copiam, qua Sodoma et vicinae ciuitates, ibi olim sitae, interierunt. Nam neque ventis impellitur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur, neque nauigationis patiens, quoniam omnia vitae carentia in profundum merguntur. Tacitus meminit generis biruminis nascentis, ex hoc nata opinione. Ab hoc lacu Iordanis excipitur, et tacito meatu in mare defertur, sicut ipse lacus, quomodo de Caspio dictum est. Cele-

- 31 bris adhuc lacus est Genefaret, mare Galilaicum, et Tiberiadis alias, in hoc CHRISTVS saepe nauigauit, et in littore conciones habuit, Apostoli piscati sunt, sicut noui foederis historia passim testatur.
- 32 Italia habet lacum Fucinum, Thrasymenum vbi Romani caesi,
33 alii populi alios. In Sabaudia lacus amplissimus est Lemannus, dictus *die Genfer-See*, in hunc Rhodanus ingreditur, ac rursus egreditur, estque tantae altitudinis, vt ea quingentis orgyis non possit reperiri.
- 34 GERHARD. MERCAT. *in descript. tab. sabaud.*
- 35 In primis autem Germania et piscosissimos lacus habet. Heluetiorum describit MOLIT. et GLAREAN. EREM. *in descript. Heluet.* AL-
36 THAM. *in Com. TACIT. d. Morib. Germ. p. 323.* Famigeratus est inter eos lacus Acronius Venerus, ab accolis Podamicus, Germanice *der*
37 *Boden-See* dictus. Hunc Rhenus medium interfluit, relicta sui saporis iucunditate, et lacu a mixtione abhorrente. MVNSTER. *in Cosmogr. lib. cap. 6.* ALTHAM. *d. l.* DAN. EREMIT. *d. l.*
- 38 In Pomerania est piscosus lacus, inter Stetinum et Wolgastum, fluminibus multis auctus, Recens nostratibus, *das frische Haff* dictus.
- 39 Inluit illud a Stetino Viadrus, ab altera parte Panus, nauigabilia flumina. Capiuntur in ea vltra 60. species piscium, quos FRIEDEBOR.
40 *in descript. Stetini* ad calcem enumerat, tanta varietate et multitudine, vt singulis mensibus noui saporis et diuersitatis pisces Stetini veniant. Tempore patrum plus quam centum scaphis, genere nauigii,
41 quo aduersum ventum, et cum eo nauigant, Germ. *Zeskaebne* nauigabatur. Et ex registris videre est, quod Camerae redituum Principis
42 vltra 5000. mille floreni illati sunt de sexto nummo, qui Principi tantum pendebatur. Tempore hyemis sub gelu retia ferreis contis vsque ad quadrantem milliaris factis accisus iactant, antequam educant,
43 quo facto, ingens copia piscium adparet. Vkermundi in praefectura Principis aliquis constitutus, *Kyper* a corbis, quibus pisces includuntur, dictus, hic piscatoribus iuxta leges denunciat, quo tempore enauigandum, et si in positu retium, vel alias, inter eos oriuntur
44 controuersiae iuxta leges lacus, *Kyper-Ordnung*, quas secum habet, a
45 principe scriptas, diiudicat. Inter eas sunt, ne enauigent, quum piscis coit, *wann der Fisch leichet*, item, vt certo tempore his vel illis saginis, *groß oder klein Garn* vtantur, et similibus, quas memini aliquando
46 me legisse. Pendunt autem piscatores, qui in ciuitatibus lacui vel
47
48
49
50

non procul adiacentibus, veluti Anclamo, *Alt vnd Neurwarpen*, Las- 51
 fano habitant, et certam societatem habent, canonem Principi. Sunt
 autem quaedam exemptae, vt Principis, Duciffae, Anclamensium, 52
 et vniuersitas Gryphiswaldensis, quae hoc priuilegium ex donatio-
 ne Philippi I. habet, vt vnica cymba possit piscari, pro mensa com- 53
 muni Studioforum, vel eam alii elocare, quod etiam quotannis fit.
vid. hac de re acta. Referuauit autem sibi Princeps in hoc lacu *den* 54
Herren-Fisch, quem non possunt vendere, sed coguntur eum in au-
 lam, in signum recognitionis, transportare, tales sunt, Sturio, Salmo,
 Carpo et Lampreta. MICREL. *lib. 6. de Script. Pomer. num. 6. p. 386.*
 Ex his patet, non licere promiscue in lacu publico hodie piscari, sed 55
 intra concellos concedi, et si quis habeat ius piscandi in lacu, *Fisch-*
Wasser tradunt Dd. quod non potest vti maioribus excipulis, *mit gros-*
sen Rüssen. SCHVRF. *conf. 18. num. 2. cap. 3.* BVS. *ad l. 3. de A. R. D.* 56
num. 6. IOH. HERING. *de molend. quaest. 10. num. 19.*

Priuatus lacus dicitur, qui priuati est dominii. *l. 13. §. fin. de* 57
iniur. Hic non semper aquam viam habet, *l. 1. §. fin. de font.* et pro 58
 conditione temporis crescere et decrefcere potest, *l. 24. §. fin. de a-*
qua et aqua pluui. immo plane exarefcere. *l. 11. de A. R. D.* In eo, si perpe-
 tuam aquam habet, nauigandi feruitus constitui potest. *l. 23. §. 1. de S.* 59
R. P. vbi in lacu, et stagno id negatur, nam loquitur de stagno so- 60
 lum, quod lacus opinione possessoris dici potest; licet reuera non
 fit. Testatur itaque, licet regulariter ex lacu priuato possit aqua de- 61
 duci et nauigari, quia perpetuus esse debet, tamen si quis opinio- 62
 ne possessoris pro lacu haberetur, qui perpetuus non fit, minime
 constitui feruitutem illam in eo posse: et ita magis ipsam causam fer- 63
 uuitutis eiusque potentiam inspicere oportere, quam ex nominis solum-
 modo impositi ratione hanc rem decidere. GODD. *in l. 112. de V. S.*
num. 3. Talis lacus, quia priuatorum iure censetur, sicut alia res emi 64
 et vendi potest, *l. 69. cont. emp.* et a domino in censum deferri debet.
l. 4. §. 6. de censib. et hac de causa, non sicut publicus littora, sed tan- 65
 tum ripas habet, quae arbitrio possessoris constitui, et mutari pos-
 sunt. *l. 69. de cont. emt.*

Differt a lacu stagnum eo, quod temporalem habeat aquam, 66
 ibidem natura loci stagnantem. *l. 1. §. 4. vt. in flum. publ.* Hoc hye- 67
 me plerumque cogitur, et aestate exarefcit. *d. §. 4. l. 28. de S. V. P.*

- 68 Est aliud publicum, quod ad rempublicam, vt de lacu dictum, spectat, *l. 1. d. vt. in flum. publ. nauig.* aliud priuatum, quod pleno iure
- 69 alicuius est. In eo cuilibet, saluo iure summo, vsus concessus et piscatio.
- 70 An eadem in priuato, dubium. Prohibere possum, ne quis piscetur, *l. 13. §. fin. de iniur.* sed si quis contra fecit, pisces vt ferae naturae, quia nec sunt in dominio nec possessione alterius, capiens
- 71 facit suos. *l. 3. §. 14. de acquir. possess.* BACCHOV. *ad §. 2. de R. D. n. 4.* BOGER. *cap. 3. de regal. n. 149.* COVARRVV. *ad c. peccat. de R. I.*
- 72 *in 6. part. 2. relect. §. 8. n. vlt.* DONELL. *4. comm. 8.* et contra habet prohibens propter ingressum contra eum iniuriarum actionem. *arg. 12. de R. D.*
- 73 Quaeritur, an in lacubus et stagnis ius alluuiionis locum habeat?
- 74 Illud negat ICTUS Callistratus *in L. 11. d. A. R. D.* et addit rationem
- 75 quod suos terminos retineant, quod in illis locis non est, vbi alluui
- 76 locum sibi vendicat. Putat quidem DONELL. *4. Comm. 27.* illud in publicis tantum lacubus obtinere, non priuatis, in quibus liceat pro arbitrio fines mutare. Sed *l. 11.* videtur id non admittere, tum quod de lacubus, etiamsi aqua in illis crescat, dicat illos suos terminos retinere, tum quod generaliter loquatur, proinde etiam ita intelligenda.
- 79 Et licet lacus publici viam aquam habeant, et, sicut priuati, non possint exarescere, intelligendum tamen est quoad totum, nam quin
- 80 pro parte exarescere queant, nemo facile negabit, vnde non sequitur, terminos suos non habere, redire enim aqua potest, et sufficit remanere viam aquam, quae intra illos terminos alluuiionem prohibeat.
- 81 Manet enim perpetuus pro maiori parte. Sine causa ergo CUIAC. *in not. ad §. 20.* pro (exarescant) reponit (decrepant) quum illa lectio quaestionis decisioni nihil adimat. HILLIG. *4. Com. 27. lit. e.* Nec
- 82 obstat, si quis velit dicere, lacuum eandem esse naturam, quae fluminum. Id enim in aliquo, non in omni, procedit, maxime vbi diuersa est ratio: quae hic adparet, quod in fluminibus causa alluuiionis est motus et fluxus aquae, qui vnus ripis aliquid adimit, et alteris
- 84 adiicit: At talis fluxus et motus nullus est in lacubus, quapropter cessante causa, necesse est, vt desinat effectus. DONELL. *d. l.*
- 85 Tantum de principalibus nauigationis aquis. Minus principales sunt palus, fossa, riuus, lacuna, cisterna, piscina.

Palus est collectio aquae promiscuae in loco vliginoso. *l. fin. C. d. alluv.* Navigabilis talis est Maeotus palus, quae ex Ponto Euxino veniens, mari mediterranei videtur esse finis. 86

Fossa est receptaculum aquae manu factum. *l. 1. §. 5. vt in flum. publ. nauig.* Haec est vel publica, vel priuata. *d. l. 1. §. 6. l. 1. §. 8.* 87

Illa, quae est in dominio Reip. vel vsibus subseruit publicis, siue in nauigando, piscando, vel iter faciendo. Sic si fossa manu facta sit, per 88

quam fluit publicum flumen, publica est, et ideo, si quid in illa fiat, 89

interdictum quasi in flumine publico factum locum habet: *l. 1. §. 8. d.* 90

flumib. et talis fossa etiam muniri potest, quatenus inde non fiat nauigatio deterior. *l. 1. §. fin. d. rip. muni.* Talis fossa Drusiana fuit per 91

quam Rhenum deducere voluit. In Hollandia per totam regionem fossae 92

nauigabiles sunt, *Binnen-grachten* dictae, per quas iter de vna ciuitate et 93

pago in alium fere fit, modico pro transuectu in singula milliaria pretio, 94

sc. stuuero statuto. *BOXHORN. in Theatr. Holland.* Priuata fossa est, quam 95

quilibet in suo, vtilitatis propriae vel iucunditatis gratia, facit. 96

Riuus est limpidioris aquae angustus decursus ex montibus 97

praesertim, aut syluis scaturientis. *KECKERM. d. l.* Seu est locus, per 98

longitudinem depressus, quo aqua decurrat, cui nomen est *ἀπό τῆ* 99

ῥίῃ i. e. a fluendo *l. 1. §. 2. de riuis.* Differt a flumine magnitudine, 99

aut existimatione circumcolentium. *l. 1. §. 1. de fluminibus.* Sunt in 100

riuo specus et septa. Specus est locus, ex quo despicitur *l. 1. §. 3. d.* 100

Riu. Septa sunt, quae ad incile opponuntur aquae deriuandae, 101

compellendaeue ex flumine caussa, siue ea lignea sint, siue lapidea, 101

siue ex alia materia, ad continendam transmittendamque aquam excogitata. *d. l. 1. §. 4.* 102

Incile autem est locus depressus ad latus fluminis, 102

ex eo, dictus, quod incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra, 103

vnde primum aqua ex flumine agi possit. *d. l. 1. §. 5.* Riuus vel 103

est apertus, qui palam patet, adeo vt pecus ad eum adpelli possit, 104

vel tectus siue terrenus sit, vel caementitius, vel strucltilis, vel figulinus, 104

i. e. lapideus, qui non patet. *l. 1. §. 10. l. 2. l. 3. §. 1. de Riu.* De il- 105

lis traditur, quod cuique ne vsus incommodetur, reficere et purgare 105

liceat, siue fiat tegendo, substruendo, farciendo, aedificando, aue- 106

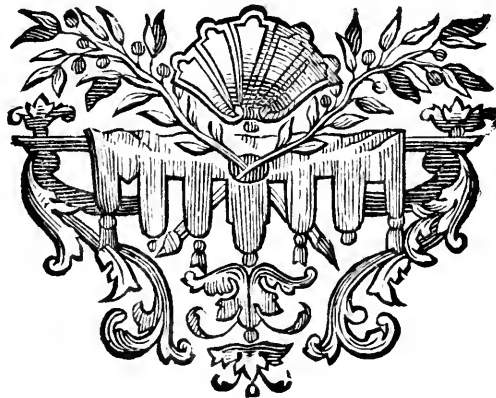
hendo, deportando, perinde est, *l. 1. §. 6. l. fin. cod.* 106

Lacuna est velut paruus lacus aquae, tamen minus vtilis et im- 107

pura.

- 108 Cisterna est aquarum pluuiarum collectio. Nam aquam vi-
uam non habet, sed imbris concipitur. *l. 1. §. 4. de font.* In his
- 109 coercetur aqua ad certum usum, coercere autem est sic continere, ne
dilabatur. *l. 1. §. 9. de font.*
- 110 Piscina est fossa aquae, arte facta, fouendis piscibus opportu-
111 na. KECKERM. *d. l.* Usus, quem quis habet in eo non debet impe-
diri, *l. d. font.* sicut nec in refectioe. *d. l. 1. §. 10. eod.*
- 112 Castellum est receptaculum aut conceptaculum aquarum, *l. 2.*
C. Theod. d. aquaed. veteribus iuxta FESTVM lib. 4. diuiciculum di-
ctum, *eine Wasser - Stube. l. 78. de cont. emt. l. 17. §. 8. l. 38. §. 2. d. act.*
- 113 *emt. l. 2. com. praed. l. 3. C. d. aquaed.* De eorum structura vid. *Vitruu. 8.*
architect. 7. Rosin. 1. antiqu. Rom. 15. IOH. HERING. tr. de iur. Burgor.
- 114 *n. 33.* Sed quia in his aquis proprie non nauigatur, sed ad irrigandos
agros vel haustum pecoris adpulsusue adhibentur, ideo plura non
adducimus.

FINIS PARTIS SECVNDAE.

PARTIS TERTIAE.

CAPVT I.

NAVIGATIO QVOMODO FIAT. NAVIS QVID. EIVS
PARTES PRINCIPALES ET MINVS PRINCIPALES.

SVMMARIA.

1. Continuatio. 2. 3.
4. *Navis quid?*
5. *Appio Claudio vnde nomen.* 6.
7. *Navigium dupliciter accipitur.* 11.
8. *Navis omnis generis navigia comprehendit.* 9.
10. *Statutum in navi habet etiam locum in navicula.*
12. *Partes navis enumerantur.* 13.
14. *Carina vnde adpelletur, et an differat a cumba?* 15. 16. 17.
18. *Costae et Zonae navis describuntur.* 19.
20. *Prora est anterior pars navis, tutelam et oculum continens.* 21. 22.
23. *Puppis est posterior navis pars, in qua lumina poni solent.* 24.
25. *Gubernaculum varia a Dd. nomina sortitur.* 26.
27. *Romani binis olim gubernaculis vsi.* 28. 29. 30.
31. *Ratio redditur cur gubernaculum tam grandem molem possit mouere.* 32.
33. *Partes gubernaculi recensentur.*
34. *Malus quid, vnde dictus, et quae eius partes?* 37. 39. 40.
35. *An pars navis?* 38.
41. *Instrumenta navis quae?*
42. *Anchora duplex, sacra et communis.* 43. 44. 45.
46. *Eius partes.*
47. *Vela vnde originem habeant.*
48. *Quatuor velorum genera explicantur.* 49. 50. 51. 52.
53. *Disquiritur an Artemon velum significet?*
54. *Opiniones de eo.* 55. 56. 57. 58.
59. *Conciliatio l. 292. de V. S. cum l. 44. de euict.* 60.
61. *Suppara quid?* 62.
63. *Illis non vsae Alexandrinae naues.* 64.
65. *Aplustre describitur, et orthiax.* 66. 67.
68. *Materia Velorum.* 69. 72.
70. *Color.* 71.
73. *Forma.*
74. *Antenna et partes.*
75. *Rudentes qui?*
76. *Funium variae adpellationes.* 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87.
88. 89.

90. *Partes nauis minus principales in nauis corpore referuntur.* 91. 92. 93.
94. 95. 96. 97. 98. 99.
100. *Instrumenta extra nauis corpus minus principalia adduntur.* 102. 103.
104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115.
116. 117. 118.

- 1 **E**xigit iam ordo, vt, quomodo nauigatio recte instituat, videamus. Illud diximus consistere in ducendo naues in aquas. Requiritur ergo duo, 1. vt nauis commoda mari fabricetur. 2. vt personae ei praeponantur, quae scientiam illius gubernandae habent.
- 2 **P**rimum membrum quod attinet, in eo considerandum, quid nauis proprie sit, quae eius partes, quique tam ipsius, quam earum inuentores, quae structura, denique quot species?
- 3 **N**auis est corpus *σημημεένον*, l. 30. de *vsucap. mobile*, l. 20. §. 1. quod *vi aut cl. l. 1. §. 7. de vi & vi armat.* seu, est plurium tabulatarum contextus. Veteres eam dixerunt caudicem, STEWICH *lib. 5. de re mil. cap. 1.* et Appio Claudio exinde nomen Caudicis impositum, quod primus bello apud Romanos nauim conscendit. STEWICH. *d. l.*
- 4 **D**icitur alias iniure nauigium, estque inter illa duo vocabula nulla recepta differentia. l. 1. §. 14. 15. de *flumin.* l. 2. de *capt. et postlim.* l. 2. §. 6. de *exercit. action.* Sub vocabulo autem nauis, omnia nauigiorum genera comprehenduntur, l. *fin. de fund. instr. d. l. 2. §. 6. 10. arg. tot. tit. C. de nau. non ex l. 29. §. 2. 3. 4. ad l. Aquil.* etiam rates.
- 5 **N**auis, habet etiam locum in nauicula *arg. l. 44. de euiction.* BALD. in l. 1. §. 4. *naut. caupon.* Sumitur tamen vox nauigii aliquando pro ipsa nauigatione. l. 122. §. 1. de *V. O. l. 1. §. 14. de flum. l. 3. C. de naut. foen.*
- 6 **P**artes nauis sunt vel principales, vel minus principales. Principales, vel ad ipsum corpus nauis pertinent, et dicuntur membra, vel coniuncta nauis l. 44. de *euict.* Tales sunt.
- 7 1. Carina, (a facili cursu quasi currina dicta) est infima nauis pars, et quasi basis et fundamentum totius nauis, l. 61. d. *R. V. nauis alueus*
- 8 SALLVSTIO, Germ. *der Kiel.* Chytraeus in NOMENCLAT. c. 34. vocat carinam spatium nauis vacuum, *dat Rbum in Schiff.* et trabem, in qua nauis fundatur (den *Keel*) adpellat cumbam, sed perinde illud est, quum saepe per synecdochen pars pro toto possit accipi, et obseruat
- tum

tum, promiscue illa vocabula vsurpari, alibi nempe a IGris pariter *d. l. 6i.* et Poetis trabem illam vocari carinam. Immo ipsam Carinam talem trabem denotare, OVIDI.

Dum mea puppis erat valida fundata carina.

alibi totum locum imum navis dici cumbam, quod scilicet aquis in cumbat. ROSIN. 10. *Antiqu. Rom. 20.*

2. Costae, latera nauium, *dat Inholdt.* PLIN. *libr. 13. cap. 9.* 18
Caesar vocat statumina, ligna scilicet arrectaria in interiore alueo, quae navis latera suppingunt, *ἑτάμνω* Graecis. FABER *in thesaur. verbor.* 19
His solent adiungi Zonae navis, seu compages, certis interstitiis dideterminatae, *die Barchhäiter*, quae tabulas, vel tegmina costarum, German. *die Räumner.* suscipiunt.

3. Prora, quasi *πρόριον* quod reliquam partem praecedat, 20
opposita pars puppi, et anterior navis pars, *dat Vor-Schipp, Vor-Castel.* In hac est tutela et oculus. *Vid. cap. seq. num. 95. 106.* Huic solet praemitti rostrum, pars navis primore in prora exporrectior 21
et cunei in modum acutior, a rostris auium propter similitudinem 22
dictum.

4. Puppis, posterior pars navis, *Achter-Schipp, Hinter- 23*
Casteel, πέρυνας, est locus honestior, vbi sedet gubernator, qui regit, et inhibet remiges. In ea parte ponunt *λαμπήρα*, lumina, THOLOSAN. *in prax. memorab. rer. lib. 26. cap. 6.* In hac locus vbi gubernator 24
reclinatur, proprie enclima dicitur.

5. Gubernaculum, *dat Roder, Stuyr* IACOB. 3. v. 5. l. 44. *de 25*
euist. In l. 29. §. 2. *ad Aquil.* dicitur seruaculum. Alii ibi aliter 26
legunt. HVGOL. A PORTA ferriculum, HALOAND. verriculum, *Ant. August.*
foraculum vel ferraculum. Alii ex Nonio lenunculum, alii remunculum,
CVIAC. 9. *obsf. 10.* GOTHOFR. *ad d. §.* Graeci vocant *κόντον πηδάλιον.* Ro-
mani olim binis gubernaculis utebantur, vti TACIT. *lib. 2. annal. n. 1.* 27
ait, ib. adpositis vtrunque gubernaculis. conuerso vt repente remigio,
huc et illuc adpellerent. Item 3. *hystor.* vbi vocat Cameras. *Sic inter*
vndas voluuntur pari vtrumque prora, et mutabili remigio quando hinc vel 28
illinc appellere indiscretum et innoxium est. Item *de Morib. Germ.* ibi: *For-*
ma nauium differt eo, quod vtrunque prora paratam semper adpulsui fron- 29
tem gerit. Idem ex SVID. testatur LIPS. *Comment. lib. 2. Annal. TAC.* 30
p. 182. Quae vero sit ratio, quod gubernaculum, quum sit exiguum 31

lignum, tamen tantam molem flectere possit, *ex Aristot.* KECKERM. in
 32 *problem. naut.* §. hanc conicit, quod gubernaculum, a centro naus
 sit remotissimum, regula vero philosophorum sit, quod virtus mouens,
 33 quo est remotior a centro, eo sit validior et velocior. Suprema pars
 gubernaculi vocatur Ansa, *dat Obertheil*, infima Ala, *dat Vndertheil*,
 34 Clauus *die Kälter*, in quo mouetur. ENNIUS ait.

Vt clauum rectum teneam, nauimque gubernem.

35 6. Malus, *der Mast-Baum*, nauis pars est, *l. 44. l. 142. d. V. S.*
 quia pleraeque naues sine malo inutiles sunt, *d. l. 142.* Graec. ἰσος
 36 πλοῖς dicitur, et est arbor nauis fixa, in altum directo porrecta, cui
 adhaerentur vela et funes cum rotulis, inde dictus quod sit instar mali
 37 in summitate, vel quod cingatur, quasi quibusdam malis ligneis, quo-
 rum volubilitate leuantur vela. Vnde HORAT. *lib. 1. Carm. Od. 14.*
 38 *ibi: malus celeri saucius Africo.* GOEDDAE. *ad L. 142. d. V. S.* In maio-
 39 ribus aliquando duo vel tres mali reperiuntur. Infima pars mali vo-
 catur Calx, *de Voth*, suprema carchesium seu foramen, per quod in
 summo malo funes traiciuntur, *de Tipp*, cui canistrum vel corbis,
 40 *de Mast-Korff*, subiungi solet: Imo in aliquibus nauibus duae vel
 tres corbes sunt, vt videre licet Amsterodami in ingentibus illis nauibus,
 quae quotannis in Indiam ablegantur.

41 Partes quae extra nauis corpus conspiciuntur, nominantur arma-
 menta, seu instrumenta nauium. *l. 3. §. 1. d. R. V. l. 1. §. 3. de exerc.*
 42 *act.* ibique PECK. *n. 5. l. 3. §. 1. d. R. V.* Talia sunt 1. Anchora, quae
 43 est dens ferreus ad sistendas naues, *Ancker*. Duplicem, vel plures,
 solent bene institutae naues habere, quarum maximam et validissimam
 anchoram sacram, *Pflicht-Ancker*, vocant, eamque tunc demum
 44 mittunt, quum extremo laborant discrimine. LVCIAN. *in Drap.* τὴν
 ὑσατην ἄγκυραν, ἣν ὑβρὰν οἱ ναυελλόμενοι, Φασι καθίσταται. ERASM. *in*
 45 *adag. sacram anchoram soluere.* Caeteris vero contrariis ventis acti,
 vel etiam sereno coelo: vbi ob recessum maris fluctuumque, demisso
 velo quiescendum est. PECK. *ad l. 1. §. 1. de exerc. actio.* Huic adiun-
 46 guntur funis, de quo n. 78. *Ancker-Taw*, circulus, *Ancker-Ring*,
 dentes, *Ancker-Hacken*, globus, *Ancker-Stock*.

47 2. Vela, carbasa, lintea, *Seegel, l. 44. de euist.* Haec nauium
 alae dicuntur. CASSIODOR. *lib. 5. variar.* ait, volatile quiddam spiritus
 currentium carinarum, praenuncia mercium, auxilia quieta nautarum,

quo-

quorum beneficio conficiunt otiosi, quod a celerrimis auibus vix probatur impleri. Quatuor autem velorum genera statuit ISIDOR. *l. 19. 48*
etymolog. cap. 3. Acatium, quod velum maximum, et in et media naui
constitutum est, vt ita procul dubio pars sit nauis, *dat grote schon*
vorsegel, l. 44. d. euict. Eius pes seu extremus angulus vocatur *die* 49
Schote, propes seu funis, quo pes veli agitur, *die Schmiete.* *Επίδο-* 50
μος, quod est secundae amplitudinis, sed ad puppim, *die Moysan.* 51
Dolon, minimum velum est, et ad proram defixum, *die Blinde.* 52
Artemon, *dat Bonit*, vero dirigendae potius nauis caussa commenda-
tum, quam celeritatis, ait ISIDOR. *d. l.* Sed dubium est an artemon ve-
lum significet? Putant CUIAC. ALCIAT. *in l. 242. HADR. IVN. in Syllu.* 53
vocab. cap. d. naual. cap. d. naual. suppell. et comprobat EVANG. LVCAS
Aëtior. 27. v. 40. Vbi artemonis, tanquam veli, fit mentio. HESYCHIVS 54
interpretatur *τέθρον* cornu antemnae, ad quod subnectitur velum. 55
Glossa arborem, quae retro ponitur ad gubernandam nauim, vt fit 56
species mali. Sed tam *gloss.* quam HESYCH. hoc sine suffragio dicunt. 57
ALEX *ab Alex. l. 1. gen. dier. 25. VITRUV. lib. 10. Archit.* describunt in-
strumentum tractorium, trochleae genus, quod *ὑπάγωντα* Graeci vo-
cant, quo fune ductorio per orbiculos traiecto, et adlo in gyrum fa-
cili ductu importantur et exportantur onera. Et haec opinio magis 58
conuenit sensui *l. 242. de V. S.* vbi artemon negatur pars nauis esse,
sed potius ipsius adiectamentum. Quamquam si pro velo acciperetur 59
l. 44. de euict. non obfaret, *l. 242.* quum pro minus principali parte
possit haberi. Aliquando enim ob necessitatem talia vela adhibentur
GODD. *in d. l. CUIAC. in d. l.* Inclinat eo SCAPVL. *in Lex. graec. verb.* 60
ἀρτέμ illud vocabulum, pro velo acceptum, deducens *παρὰ τῶ ἡεθῆ-*
σαι, pro trochlea vero *παρὰ τῶ ἀετήσαι.* Solent praeterea adhibere 61
supplementa quaedam velis, et summas partes, quae super ipsa vela
et antemnam expanduntur, quae suppara dicuntur. Supparum ge-
nus veli est vnum habens pedem, quo iuuari nauigia solent in nau- 62
gatione, quoties vis venti languescit, *die Focke*, explicat CHYTRAE,
in Nomenclat.

- - - - *Summaque pandens.*

Suppara velorum perituras colligit auras.

PAPINIAN. *ait.* Supra autem in alto mari et pelago, pandebant naues, 63
quum terram legebant, colligebant, et distringebant. Exceptis nauibus 64

- Alexandrinis, quae supparis passis in portum peruehebantur. ALEX. *ab Alex. l. 4. c. 2. BVLING. de tribut. et vestigal. cap. 9. CALVIN. in Lex.*
- 65 *Iur. vers. Suppara.* Habent et aliud quoddam tenue velum, quod Aplustre vocant, in summo mali, IUVENAL. *Satyr. 10.* ita dictum,
- 66 quod esset amplius, quam necessarium vsu. Lignum, quod illud su-
- 67 stinet, vocatur contus, *die Stange an der Fahn*, orthiax adpendix est,
- 68 quae infimae veli parti adiicitur. Conficiuntur vela ex linteis, PLIN. *lib. 9. nat. histor. cap. 1* cannabe, scarpo, sparto et corio. ROSIN. *10.*
- 69 *antiq. Rom. 20.* et alba adparent in oceano. Postea tingi coeperunt, idque primo tentatum in Alexandri Magni classibus, inde amne nauigantis, quum duces eius et praefecti in certamine quodam variassent insignia nauium, stupueruntque littora, flatu versicolore impleta.
- 70
- 71 PLIN. *d. 1. Velo purpureo ad Aetium cum Antonio Cleopatra venit.* ALEX. *ab Alex. gen. die. lib. 4. cap. 2. STEWICH. ad lib. 5. VEGET. cap. 15.* Aegyptii iuncea velis vsi. *lib. 2. pag. 196.* Forma velorum
- 72 variat. Nam alia exii triangula qua plurimum figura nunc vtimur: alia quadrata, vt in minoribus nauigiis et amnicis fieri videmus, alia rotunda, qualia se conspexisse nautae Lusitani apud Indos adfirmant. ROSIN. *d. 1.*
- 74 3. Antenna, lignum per transuersum in malo positum, cui velum alligatur, *die Rha*, quasi transuersa pertica, ab am. i. e. circa et tendo, vnde Acrostolium, *die Rhaport*
- - - *Antennis subnectere velum.*
- 75 OVID. *in Metamorph.* Eius cornua seu ceruchi dicuntur *die Rhanöcker.* *Cornua velatarum aduertimus antennarum.*
- VIRGIL. 3. *Aeneid.*
- 76 4. Rudentes a nimio stridore, qui et funes chalatorii dicuntur, *Schiffs-Tawe, Tackel.* Vnde chalare velum, id est, laxare et demittere funes, quibus antenna attollitur, et demittitur. STEWIECH. *ad Veget. lib. 5. cap. 16.* Funis illi ex sparto, *Hauff*, vti olim, ita et nunc, conficiuntur. PLIN. *lib. 19.* Qui volet miraculum aestimare, quanto sit in vsu omnibus terris, nauium armamentis, machinis aedificationum, aliisque desideriiis vitae. Varia fortiuntur pro diuersitate nomina. Prymnesium siue camelus est, quo alligatur nauis in littore ad palum, vel tonsillam, *dat Kabell-Tow, oder Kardel.* Festus
- 77 ipsum palum prymnesium vocat, Alii illa distinguunt. Pasma est funis,
- 78

nis, quo anchora alligatur, Camelus est funis crassus, quo nautae al- 79
ligandis anchoris vtuntur. Hypera funis est nauticus, a summo pro-
pendens, quo antennarum cornua traducuntur.

Epitonus lori vel vinculi genus est, quo antenna malo alli- 80
gatur.

Protoni vero funes dicuntur, qui ex mali vtraque parte a 81
prora et puppe extenduntur.

Himoniae, quae ex loris conficiebantur, ad aquas hauriendas. 82

Spirae proprie sunt funium volubilitates vt Seruius siue, vt Fe- 83
lus scribit, funis nauticus in orbem conuolutus.

Opiferae siue opiferi funes, quibus cornua antennae dextra 84
sinistraque tenduntur.

Anquina funis, quo ad malum antenna constringitur. 85

Mesuriae sunt funes, quibus velum subducitur. 86

Remulus funis est, quo religata nauis maior minorem sequi- 87
tur remis actam, vel quo religata nauis remi vice trahitur.

Transenna funis extensus. 88

Torus funis est e loro contortus, id est, qualis lecto subtendebatur. 89

Partes minus principales in corpore nauis sunt: Sentina, 90
(dicta quod ibi teter odor sentiatur) locus, vbi nautica seu foetida aqua 91
colligitur, quae postea per antliam *Pompe*, (machinam haustoriam,
qua sentina attrahitur) exinanitur, et per fores in oceanum dimit-
titur.

Pergula, apertus locus ad excursus per totam nauem, ad nauis la- 92
tera, ageam Festus vocat, alii stegam, vel profcenium. ROSIN. d. l.
Vocatur etiam tubulatum, *dat Vordeck*, quod tegat alueum nauis, et
nautae super eo ambulent.

Epotides *Ouerloep*. 93

Scalmus *Dollen*, lignum teres, cui stuppis, *Rhaubenden*, alli- 94
gantur remi, *die Riemen*, qui rursus per columbaria, seu tabulas na-
uium in absides fenestratas, *Porten*, transeunt. *vid. ROSIN. d. l.*

Transfra, dicta, quod transuersim posita, *Duchten*, sunt scamna, 95
in quibus sedent, qui remos agitant.

Tormentum, *dat Winde - Aß*, lignum, per quod funes an- 96
chorarii trahuntur.

Mitra, instrumentum, quo vtuntur, quando tormentum non 97

sufficit, ad extrahendas anchoras, et componendos alios rudentes, *die Spille.*

98 Acroateria siue plutei nauales, tigna ad ornatum prorae, puppis-
que prominentiae.

99 Fori, spatia sunt in nauibus apertiora, alii latera concaua inter-
pretantur, a ferendo onera dicta. *dat Rubm. VIRGIL.*

Impleuissēque foros flammis.

vel iuxta ^{SERV.}

Quod incessus ferant.

100 Instrumenta extra nauis corpus minus principalia sequuntur.

101 Remi sunt perticae vel conti, qui velut in palmam desinunt, unde etiam a Poetis palma vel palmula dicuntur, quibus naues et rates impalluntur et aguntur. Dicuntur *απο τῆς πέρας*, vel a remouendis et decutiendis fluctibus. Tonsæ aliquando dicuntur, a tondendis et feriendis fluctibus.

102 Palmulas vocant alii remitrudes a trudendo.

103 Palmula est extrema remi latitudo, manubrium remi siue capulum, *das Blad am Riemen.*

104 Trudes sunt instrumenta, quibus saxo inhaerens nauigium trudi vel reduci solet.

105 Contus est pertica oblonga, in capite ferrum habens, qua nauitæ vtuntur ad exploranda loca nauibus opportuna, alias hasta *ein Stacke.* In maioribus nauibus vtuntur bolide, quae est linea cum massa plumbea, quae de prora demitti solet ad explorandum fundum, marisque altitudinem.

106 Columbaria in summis nauium lateribus loca concaua, sic dicta, quod sint similia columbarum latibulis, per quae remi iuxta *HADRIAN. IVN.* emicant, *die Poorten.*

107 Portifculus est pertica quaedam in naui, quam hortator remigum tenebat, quam si incuteret, remiges non desinebant, si deponeret, conuiescebant a labore. Hanc *Plautus* *casteriam* nominat in *Afinaria.* *Nonius* tamen *Marcellus* *casteriam* locum esse, inquit, ubi quum nauigatio quiescit, remi et gubernacula reponuntur.

108 Phalanges seu puluini sunt cylindri quidam lignei, qui uentibus promouentur ad transducendas naues in portum, siue ad litrus.

109 Mala lignea sunt orbiculi volubiles, qui malum circulo ambiunt,

vt eorum volubili agitatione vela facilius vel pandantur, vel demittantur.

Trochleae *Blöcke*, per quas funes trahuntur. I 10

Tonfilla palus est dolatus in acumen, et cuspidate praecutus, qui I 11
navis religandae causa in littore figitur. Festus. Isidorus ait, ton-
fillam significare unum ferreum vel lignum, ad quod in littore defi-
xum navium funes alligantur.

Pons significat scalas navales, quibus excipiuntur vectores, *die* I 12
Leiter.

Tropi vel struppi sunt vincula, quibus scalmo remus alligatur. I 13

Funis ductorius, tractorius, *dat Winde-Kardäll*. I 14

Harpa, *ein Bofsbäcke*. I 15

Haustrum, *ein Ose*, quo vela, vento quiescente, madefiunt. I 16

Harpago, *ein Drage*. I 17

Helcium, *eine Troie-Linie*. Vid. plura apud CHYTR. in *Nomen-* I 18
clat. cap. 34.

CAPVT II.

STRUCTVRA APVD GENTES IVXTA TEMPORA VA-
RIAVIT. DEBET IN EXSTRVENDA NAVI ADHIBERI PE-
RITVS ARCHITECTVS. APTA MATERIES. EXSTRVI DE-
BET IVXTA MARE VEL FLVMEN: AD PRAECEPTA AR-
TIS. PARVA AN MAGNA ESSE DEBEAT, EXEM-
PLIS VTRIVSQVE FORMAE ADDITIS DIS-
QVIRITVR.

SVMMARIA

1. *Structura gentium veterum varia.*
2. *Describitur modus Babyloniorum ex corio. 3. 4.*
5. *Aegyptiorum ex spino. 6. 7.*
8. *Indorum ex arboribus singulis.*
9. *Habitatorum in Calzem. 10. 11. 12. 13.*
14. *Romanorum multis modis variantium. 15. 16. 17.*
18. *Suconum. 19.*
20. *Barbarorum.*
21. *Priscorum Germanorum ex arboribus excauatis.*
22. *Groënlendorum ex scorteis.*

23. *Finnorum, et Lapporum ex vimine.*
 24. *Scotorum ex eadem materia.*
 25. *Britannorum ex vitice.* 26.
 27. *Venetorum ex robore.* 28. 29. 30.
 41. *Hodie omnium gentium, in primis Europaeorum, structura diuersa.* 32. 33.
 34. *Architectus gnarus adscisci debet.*
 35. *Est inter artifices differentia.* 36.
 37. *In opere perficiendo plures personae solent concurrere.*
 38. *Architectus debet nauim delineare.*
 39. *Si in modo peccat, ad interesse tenetur.* 40. 41. 42.
 43. *Potest ministros et seruos, si solus operi non sufficit, adhibere.* 44.
 45. *Si duobus fabris quid adscriptum sit, et alter faciat, an valeat legatum.*
 46. 47. 48.
 49. *Apta materies debet adhiberi.*
 50. *Tigni nomine quid veniat.*
 51. *Aptissima materia est lignum.*
 52. *Aegyptii et Iudi aedificant ex arundine, papyro, scirpo, spino, fistilibus.*
 53. 54. 55. 57. 58.
 56. *Babylonii ex corio.*
 59. *Male ex vitro.*
 60. *Ex lignis aliis placuit pinus, abies.*
 62. *Aegyptiis et Syris cedrus, spinus.* 63.
 64. *Alius cupressus, ebenus.*
 65. *Hodie promiscue quaeuis arbor, ut plurimum vero abies, et quercus.* 66.
 67. *Lignum in asseres debet iuncti.*
 68. *Nauale eligendum est, vicinum aquae.* 69. 70.
 71. *Architectus primo carinam ponit.* 72. 73. 75.
 74. *Carinae causam nauis proprietates sequitur.*
 76. *Post carinam Zonae constituuntur.* 77.
 78. *Deinde caetera et cubilia.* 79.
 80. *Nauis perfecta in aquas instrumento quodam, Helice dicto, demittitur.* 81. 82.
 83. *Eius inuentor Archimedes.* 74. 175.
 84. *Nauium fabricandi modum alii a piscibus, alii ab auibus deducunt.* 85.
 86. *In aquis nauis consistens velis et funibus armatur.*
 87. *Prorae praemitti solet rostrum.* 88.
 89. *Romani rostra ex aere ficeunt.* 90. 91.
 92. *Rostratam coronam qui meruerunt.*
 93. *Romani rostra in signum triumphi fixerunt.* 94.
 95. *Inter Τροχονηα et Tutelam differentia.*
 96. *Προσθηα v quid, et ubi locatum.* 97. 98.
 99. *Tutela ubi posita.* 100. 101. 102. 103.
 104. *Hodie passim a Diuis, virtutibus, vel animalibus naues emblemata et nomen accipiunt.* 105. 106.
 107. *Discutitur, an magnitudo vel paruitas magis nauis conducatur.*

108. *Descriptio arcae Noachi cum caussa, tempore, partibus et collocatione ad nostratam mensuram* 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 124.
123. *Barlaei carmen de arca Noae.*
125. *Reges illam imitari voluerunt.*
126. *Describuntur stupendae magnitudinis quorundam regum naues, ut Ptolomaei Philadelph.* 127. 128. 129.
130. *Ptolomaei Philopatoris.* 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139.
140. *Additur modus, quomodo in aquas ducta fuerit.* 141. 142. 143. 144.
145. *Eius Philopatoris alia maioris capacitatis.* 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168.
169. *Hieronis Syracusani.* 170. 171. 172. 173. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205.
206. *Archimedis epigramma in hac nauim, et eius munus.* 207.
108. *Romanorum ad deuehentos obeliscos.* 209. 210. 211. 212.
213. *Antigoni.*
214. *Atheniensium et Deliensis.* 215.
216. *Francisci I. et Henrici VIII. R. R. Galliae et Angliae.* 217.
218. *Gustavi I. Regis Sueciae.* 219. 220.
221. *Vencorum Bucentauri.* 222. 223. 224. 225.
226. *Lusitanorum.*
227. *Regum Angliae.* 228.
229. *Caroli IX. regis Britanniae.* 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 139. 240. 241.
242. *In banc nauim Epigramma Henrici Iacobi.*
143. *Et Auctoris.*
244. *Referuntur aliqua exempla minimarum nauium.* 245. 246.
247. *Decisio quaestionis.* 248. 249.
250. *Certa nauium mensura dari nequit, sed pendet illa a circumstantiis loci, et incolarum.*

In structura nauium gentes et tempora variarunt. Babyloniorum nauigia depingit HERODOT. in *Cl. pag. 128.* quod sint orbiculata atque coriacea, faciunt autem ea Armenii ex caesis salicibus, instruntque pellibus, nudo illarum extrinsecus posito in modum foli, neque puppe discreta, neque prora acuminata, sed in speciem clypei magis orbiculata. Tale nauigium dirigunt duo cum totidem palis, quorsum alter introrium palum trahit, alter exterius pellit. Aegyptii ex spino suas naues fabricant hunc in modum. Ex spino ligna concidunt, quae magnitudine bicubitali, tamquam lateritio opere, componunt

- nunt ligno cubitali circum densos et longos stipites adpendunt, ubi hunc in modum compegerunt, desuper frequentia transtra extendunt. Commissuris nequaquam vtuntur, sed introrsum compages iuncto in-
- 7 nectunt. Gubernaculum scite faciunt, et hoc per nauim transit. Malo quoque spinaceo vtuntur. HERODOT. *lib. 2. in Eut. pag. 196.*
- 8 Indi aluceis, ex singulis arboribus cauatis, nauigant, quas cymbas, illi peragnas vocant, et earum maximae quinquaginta circiter homines
- 9 ferunt. BENZ. *in histor. nou. orb. lib. 1. cap. 2.* In Calzem fabricantur naues, fulcantes mare rubrum. Est autem pulcherrimus modus,
- 10 quo construuntur. Nam carina distenditur in primis super terram fatis ampla, nec prius adaptantur tabulae, partibus carinae iam conne-
- 11 xis, quam sint concinnatae, et tunc quidem constringunt funibus, confectis ex corticibus palmarum, et clauis affiguntur pontibus iam co-
- 12 haerentibus. Quibus omnibus absolutis oblitur nauis adipe, defumta ex belluis marinis, et pice minutissima. Naues huius maris fundum habent latum, neque fiunt admodum profundae, vt possint eo
- 13 pacto ferre multum oneris, nec tam facile haerere breuibus. GEOGR. 14 NVBIENS. *par. qu. clim. 3. pag. 108.* Romani veteres in eo discreparunt, alias enim naues fecerunt breues, angusta puppi proraque, et lato vtero, quo facilius fluctus tolerarent, quasdam planas carinis, vt
- 15 sine noxa siderent, plures oppositis vtrinque gubernaculis conuersas, vt repente remigio hinc vel illinc adpellerent, multas pontibus stratas, super quas tormenta veherentur, simul aptas ferendis equis aut
- 16 com meatui, velis habiles, citas remis. &c. TACIT. *lib. 2. Annal. n. 1.*
- 17 Liburnae Romanorum quomodo fuerint constructae, explicat VEGET. *libr. 1. de re milit. cap. 12.* et quomodo Romani a Carthaginiensibus didicerint naues fabricare, docet POLYB. *1. histor.*
- 18 21. Sueonem veterum forma haec fuit, quod vtrinque paratam semper adpulsui frontem agit, nec velis ministratur nec
- 19 remos in ordinem lateribus adiungat. Solutum, vt in quibusdam fluminum, et mutabile, vt res poscit, hinc vel illinc remigium. TACIT.
- 20 *de mor. Germ.* Simile Barbarorum nauigium describit ALEX. *ab Alex.*
- 21 *gendierum lib. 4. c. 2.* De prisca Germanis scribit PLINIVS *lib. 16. cap. 40.* quod singulis arboribus excauatis nauigarint, quarum quaedam
- 22 30. homines tulerint. Groenlandiae cultores scorteis et vitilibus nauigiis vtuntur, tutis a quassatione maris et scopulorum. ALTHAM. *in*

com. TACIT. *de mor. Germ. p. 528.* Lappones et Finnonnes nauigia habent, nullis clauis, sed neruis et viminibus compaginata. ALTHAM. *d. l.* Quod et de Scotis scribit AVCTOR *Reip. Scotic. p. 91.* Vitilia nauigia veterum Brittanorum sic describit CAESAR. *1. de bell. ciu.* Carinae primum et statumina ex leui materia fiebant, reliquum corpus, nauium viminibus contextum, coriis integebatur.

-- res ad miraculum,

*Nauigia iunctis semper aptant pellibus,
Corioque vastum saepe percurrunt salum.*

FEST. AVIEN. *in oris maritim.* Similiter LVCAN. *Pharsal. 4.* 26

*Primum cana salix, madefacto vimine, paruum
Textitur in puppim, caesoque inducta iuuenco,
Vectoris patiens, tumidum circumnatat amnem.
Sic Venetus stagnante Pado, fusoque Britannus
Nauigat oceano. - - -*

Sed quod de Venerorum nauibus addit, eius contrarium, quod ex robore fuerint, refert CAESAR. *3. de bell. Gallic.* Namque, inquit, ipsorum naues ad hunc modum factae, armataeque erant. Carinae aliquanto planiores, quam nostrarum nauium, quo facilius vada ac decessum aestus excipere possent. Prorae admodum erectae, atque itidem puppes, ad magnitudinem fluctuum tempestatumque accommodatae. Naues toto factae ex robore, ad quamuis vim et contumeliam perferendam. Transtra, ex pedalibus in altitudinem trabibus confixa clauis ferreis, digiti pollicis crassitudine. Ancorae pro funibus ferreis catenis reuinctae. Pelles pro velis, alutaeque tenuiter confectae, siue propter lini inopiam, atque eius vsus incitiam, siue, quod est magis verisimile, quod tantas tempestates oceani, tantosque impetus ventorum sustineri ac tanta onera nauium regi velis, non satis commode arbitrabantur. Eodem modo hodie in hoc artificii genere, quot capita, tot sensus sunt. Ad Lubecam, Hamburgum, Londinum, Amstelodamum, et alias ciuitates maritimas, videbis quam vbique varii excogitati exstructionis modi. Aliae late in puppia edificantur ad formam speculi *Spiegel-Schiff*, aliae longis costis *Boiertt*: Itali vtuntur plurimum galeonibus, Hispani Carauellis, Hollandi et caeteri populi Germaniae omnium generum nauigii.

Quando vero quis secum de certo genere deliberauit, opus est

- est primo, ut adsciscat scientem architectum, qui in iure Naupegus,
l. 6. de iur. immun. FABER, l. 13. §. 1. d. man. testam. vocatur. - Est
 35 enim inter artifices longa differentia et ingenii, et doctrinae, et institu-
 36 tionis. *l. 31. de solut.* Hinc si quis a se fabricandam nauim promiserit,
 si hoc per alium faciat, non liberatur, non consentiente stipulatore.
 37 *d. l. 31. DYN. in reg. iur. quodquis per al. in 6.* Solent enim in
 omni opere plerumque tres personae concurrere, dominus, qui
 liberaliter impendit, structor, qui fabrili subtilitate consarci-
 nat, architectus, qui venustam proportionem inuenit. CALVIN.
 38 *in lex. iur. v. Architectur.* Hic debet graphice, hoc est, lineamen-
 torum ductu, vmbatili pictura, formam describere, et deinde iuxta
 39 ichnographiam opus adgredi. Quod si in modo fefellerit, et ex alio-
 rum architectorum iudicio, quod super hoc exaudiri debet, *l. 12. §. 1.*
C. de prox. fac. serinior. condemnatus fuerit, vtili actione si mensor fal-
 40 sum mod. dix. tenerur, *l. fin. §. 3. si mens. fals. mod.* ad id, quod inter-
 est, dum tamen de dolo vel lata culpa conueniatur. *arg. l. 1. §. 2. d. t.*
WESENBEK. par. d. l. n. 5. Caeterum sibi imputare dominus debet,
 41 quod inidoneum adhibuit. *l. 1. §. 1. eod.* Si vero certa mercede con-
 ductus quis, vt nauem aedificet, et postea opus vitiosum fecit pro-
 pter imperitiam, quae culpa adnumeratur, tenetur actione locati.
 42 *l. 9. §. pen. l. 13. §. 1. L. 51. §. 1. locat.* Nemo enim debet eius scientiam
 profiteri, vel adfectare id, in quo scit, vel scire debet, suam imbecilli-
 43 tatem esse periculosam. *§. 7. ad l. aquil. 8. ff. eod.* Constitutus nau-
 pegus autem quum solus, praesertim si magna nauis futura sit, non pos-
 sit omnia munia obire, potest, quot vult, adsumere ministros vel ope-
 rarios et qui serui vsum habet, potest eo vti ad fabricandam nauem,
 44 *l. 12. §. fin. de usu et hab.* Quaeritur si duobus fabris qui nauim fabricassent
 45 quid adscriptum sit, si alter faciat, valeat adscriptum? *R. VLPIAN. in*
 46 *l. 13. §. 1. d. man. test.* quod regulariter, alter alterius facti conditio-
 nem iungere non possit, quae res efficiat, vt quoad alter cesset, al-
 47 teri quoque, qui facere paratus est, conditio deficiat. Quod si ex his,
 quae dixit vel scripsit, ostenditur, contentum fuisse testatorem, vel
 48 alterum facere, res est expedita. Nam alter faciendo aut sibi et so-
 cio proderit, aut sibi tantum, prout voluisse testatorem adparuerit.
 49 In testamentis enim voluntatem defuncti principaliter spectamus.
 50 Secundo, vt idoneam nauibus comportet materiam. Omnis
 illa

illa materia, ex quibus aedificia et naues fiunt, in iure tigni adpellatione venit, §. 29. d. R. D. l. 7. §. 10. eod. arg. l. 1. §. 1. d. tign. iunct. 51
 Plurima vero materies naus est lignum. Nec enim apud nos, sicut 52
 apud Aegyptios, et olim Indos, naues conficiuntur ex arundine, vel 53
 eius internodiis, *Efsai. 18. v. 2. l. 55. §. 5. d. legat. 3. SALMAS. lib. de* 54
vsur. cap. u. pag. 298. vel ex papyro et scirpo, *BOTER. lib. 8. d. polit.* 55
cap. 3. PLIN. lib. 7. cap. 50. vel ex spino, *HEROD. lib. 2. nec ex co-* 56
rio, vel pellibus, queis vsi Babylonii, HEROD. lib. 1. et olim Bri- 57
tanni, PLIN. d. l. quique dicuntur a Solino alueos ambitione tergo- 58
rum bubulorum circumdedisse, hodie Indi, quale nauigium memini
me vidisse in antiquario, quod in horto medicorum. Lugduni Batauo-
rum conspicitur. Multo vero minus fistilibus, quas praeter papy-
raceas olim etiam vsurparunt Aegyptii, teste SATYRICO.

Paruula fistilibus solitum dare vela phaselis,

Et breuibus pictae remis incumbere testae.

aut ex vitro. Licet enim se vidisse Venetiis triremes ex vitro, teste- 59
 tur *BOTER. d. l. puto tamen magis ingenii ostentandi gratia, quam* 60
 ad idoneum vsum, comparatas fuisse. Quod vero lignum aptissimum 61
 iudicatur? Ad liburnarum vsum idonea pinus, *PLIN. lib. 16. cap. 10.* 62
 alias abies expetitur. *PLIN. d. l. In Aegypto et Syria reges, inopia*
 abietis, cedro ad classes feruntur vsi, *PLIN. d. l. cap. 40. vti et Tyrus.*
Ezech. 27. v. 6. Circa Nilum spino arbore vsi: HERODOT. lib. 2. alii 63
cupresso l. 26. de A. R. D. Quidam adhibent ebumum: PLIN. d. l.
 Alexandri M. comites prodiderunt, in Tylo Rubri maris insula, arbo- 64
 res esse, ex quibus naues fierent, quas ducentis annis inuentas du-
 rantes, et si mergerentur, incorruptas fuisse. *PLIN. d. l. cap. 41. Na-*
 uium malis, antemnisque propter leuitatem praefertur abies. *id. c.* 65
 39. Hodie promiscue quercus, abies, pinus, &c. adhibentur. 66

Ligno conuecto, illud adposite in trabes et asseres, *PLIN. lib.* 67
16. cap. 10. qui in iure vocantur tabulae naus, Plancken, §. 25. de R.
D. l. 7. §. 7. l. 26. pr. de A. R. D. secatur, et variis vsibus praeparat- 68
 tur. Postmodum Nauale, (*Lastadie, Arsenal*) locus commodus, mari 69
 vel flumini vicinus, ad structuram eligitur. Naus enim magnam 70
 molem in se continet, vnde difficulter, si longo spatio a mari aedifi-
 cetur, illud ingredi potest. Et ita aggreditur artifex opus, format- 71
 que corpus cupresseum, *l. 26. de A. R. D. vel alterius ligni. Fundat*

- 72 dat autem summa cura carinam, infimam naus partem eamque longam et perpetuam a prora vsque ad puppim, similem spinae in dorso hominis aut alterius animantis. Nam vt spinae vtrinque adherent costae, ita in carinam vtrinque tabulae infinguntur, et proinde carina totius fabricae velut fundamentum et statumen est, *arg. l. 24.*
- 74 *J. fin. d. legat.* eiusque causam totius naus proprietates sequitur. *l. 61. d. R. I.* Carina, quo latior erit, eo ponderum erit tolerantior, extenuata et reducta velocior, sed nisi indideris plurimum saburrae, vacillabit, ampla aptior vadosis, gracilis alto mari securior. **THOLOS.**
- 75 *in Synt. rer. mem. lib. 26. cap. 6.* Iuxta Carinam ab vtraque parte extenduntur Zonae seu compages, *die Barbzolter*, quae latera naus conficiunt. In medio naus, velut centro, collocatur malus, et hinc a principio prora, a fine puppis aedificatur, in qua spatium aliquod seu conclave solet fabricari, a promiscuo nautarum ingressu separatum, et naus magistro, mercatoribus, aliisque honestioribus personis, et eorum suppellestili referuatum, vulgo dictum Casteria, *die Kaiute*, et iuxta eam, sicut etiam ad latera prorae, cubilia nautarum
- 80 *die Koyen*, struuntur. Sic naui perfecta, minimo labore in aquas demittitur, adhibito instrumento machanico, *eine Schruve*, post puppim in terram defixo, quo leuato, et naui a laborantibus vnica vice mota, ocius Euro vndas intrat. Vocatur illa machina Helix, estque cochlearum instar clauiculatim spiratimque striata, cuius circumductu attolluntur et sustinentur grauissima pondera. Harum machinarum vsus primum inuenisse Archimedes, testatur **ATHENAE lib. 5. deinopsf. BOTER. de polit. lib. 8. cap. 3.** Non inscite ergo **LEO BAPTIST. ALBERT. lib. 5. rei aedif. cap. 12.** **III. GIRALD de nauib. cap. 3.** pronunciant, nauium fabricandarum exempla veteres et lineamenta duxisse a piscibus, ita vt ab illorum dorso carinam, a capite proram, a cauda temonem, a brachiis remos formauerint. Alii ab auibus rationem extruendi et regendi naues deducunt: vnde Poetae vela alas vocare solent. Quando ita in aquis consistit, commissuras et rimas musco ferruminant, antennas conficiunt, rudentibus armant, vela adpendunt, pice inungunt, et ad maris pericula instruunt. Maioribus nauibus rostrum, quod est prora fastigiata, Gallion, adsolet addi, inde forsitan dictum, quod rostra quorundam animalium similitudine exprimeret. **SNELL. in prolegom. Typhon. Batau.** Haec Romani

mani ex aere fecerunt, vnde naues aeratae, rostratae, Graecis *καλκῆρες* et *καλκείουδοχοι*. VIRGIL. *lib. 9.* 89

Quod prius aeratae steterant ad littora puppes :

IAC. DALECHAMP. *in adnot. ad Plin. lib. 16. cap. 14.* Heroicis enim temporibus nauium rostra non fiebant ex aere. VOSS. *in inslit. orat.* 90

lib. 5. pag. 418. Rostra autem non vnus, sed plurium saepe dentium fuisse docet, VIRGIL. *5. Aeneid.* 91

Conuulsam remis rostrisque tridentibus acquor.

VEGET. *lib. 5. de re mil. cap. 13. ibique* STEWECH. depictas tales proras rostratas habent. Rostratam coronam M. Varro ab Cn. Pompeio, 92

Agrippa bello Siculo ab Augusto accepit, quod in confidū naualis pugnae, in naues hostium primi insiluissent. ALEX. *ab Alex. lib. 4.*

gen. dier. cap. 18. PLIN. *lib. 16. cap. 4.* Romani rostra deuiotarum nauium olim in aede Iunonis veteri fixerunt. LIV. *lib. 10. v. 2. in fin.* 93

postea tribunali praefixa, fori decus fuerunt, veluti populo Romano imposita corona. PLIN. *d. l.* Illud etiam obseruandum, quod naues 94

olim *παράσημον* et tutelam habuerint. Inter quae haec erat differentia, quod *παράσημον* erat in prora, et ab eo nomen nauis habebat, 95

eratque vel DEVS, vel Heros, bestia, aut aliud quid. Sic nauis Alexandrinae, in qua Paulus Romam veſtus est, insigne erat *Διόσκυροι*, 96

Castor et Pollux. ACT. *23. v. 11.* Bellerophonis nauis Pegasum praetulit. Alii pistricis, centauri, equi, draconis insignia habuerunt. NAT. COM. *myth. lib. 8. cap. 23.* 98

In Lybia Hirci et capri tulerunt nomina. ALEX. AB ALEX. *gen. dier. lib. 4. cap. 2.* Tutela vero 99

statuebatur in puppi vel aplustri, et semper erat ex Diuorum numero: veluti Iupiter, Neptunus, Aeolus, Naiades &c. MONTAN. *tr.*

de iur. tut. cap. 1. num. 22.

Ingentes de puppe DEI.

PERS. *in Satyr. Θεοί, Φοίνικες ἔς ἰσᾶσι κατὰ τὰς πρύμνας. τῶν νεῶν.* 100
HESICHIVS ait

et OVID.

Est mihi, sitque precor, flauae tutela Mineruae :

Nauis et a pilla casside nomen habet.

Vbi cassis erat *παράσημον* et nomen nauis : Minerua autem Dea tutelarum. Hodie illa differentia vbique non obseruatur, plerumque 101

enim naues a signo puppis nomen accipiunt. Graeci ea nomina sumunt 102

- ferunt ab infulis vel ciuitatibus. Ita Gnidurgis, ex Gnido nauis dicta.
- 103 Samena, quae ex Samo rotundae figurae. Parona, quae ex Paro, et Corcyron ex Corcyra. ALEX. AB ALEX. *gen. dier. lib. 4. cap. 2.* Idem
- 104 Hollandi faciunt, *das Schiff von Seeland, Holland, Amjterdam, Rotterdam, Delfft &c.* In aliis maritimis ciuitatibus vſitatum, vt naues vel Samſonem, Ionam, Herculem. M. Chriſtophorum, Diu. Mariam,
- 105 vel vnum ex 12. Apoſtoliſ &c. pro inſigni habeant. Alibi nomina virtutum, veluti iuſtitiae, ſpei &c. vel alia ludicra, et ſeria emblemata, leguntur, *Wagehaß, S auast, Bit mi nicht &c.* Locus, cui nauis nomen inſcribitur, dicitur oculus. ROS. 10. *Ant. Rom. 29.*
- 107 Illa non eſt ſine voluptate diſputatio, an nauī plus magnitudo vel exiguitas conducat? Quam quaestionem antequam enodemus, ſuſpenſis animis mirari cogimur immenſae illius arcae, quam ad iuſſum
- 108 omnipotentis DEI Patriarcha Noachus exſtruxit magnitudinem. Illi ſimilem nullus rex animo concipere, nedum fabricare valuit, licet quorundam magnatum in eo ſaepe praeceptis errauerit cerebrum. Quum enim
- 109 a maiorum inſtitutiſ vitaeque integritate genus humanum petulanter abſcederet, nec vllis monitiſ vel exempliſ ad honeſtioris vitae vias ſe reduci pateretur, indignatus DEVS ter opt. max. nequitiam, reſ deſperatas aeterniſ tenebriſ immergere ſtatuit, et laſciuentiſ improbitatiſ notaſ vniuerſali cataclyſmo eluere. Noachum igitur ad *κλυπηραν* inſtuxit, et quemadmodum vnumquodque fieri, et mundi deſeruari cuſtodiri vellet, oſtendit: quae animantia in ſemen reſeruari, quotque ſingulorum generum in arcam admitti,
- 112 vbi et quemadmodum ſtabulari oporteret, edocuit. Saeculum integrum durauit ea nauigiū molitio, quam a forma *κιβωτον*, arcam dicimus. Corporaturam et arcae modum DEVS quoque ipſe ita praſcripſit. Trecentorum, inquit, cubitorum eſto arcae longitudo, quinquaginta latitudo, et triginta altitudo eiſ, ampliffimo ſane et maximo ſpatio; vt podiffimus eiſ e longitudo et latitudine maior ſeſquiugero Romano deprehendatur. *Vid. prolix. cap. 6. Genef.*
- 114 Ita, vt conueniens *συμμετρία* longitudiniſ ad latitudinem fuerit proportio ſexcupla, ad altitudinem decupla. MATTH. HOSTVS *tom. 3. cap. 4. n. 42.* facta collatione ad noſtratē meſuram, eruit, iuxta communem cubitum fuiſſe longitudinem perticarum triginta vniſ et praeterea
- 115 quatuor cubitorum cum quinque digitis: latitudinem vero quinque perti-

perticarum cum duobus cubitis et vndecim digitis: altitudinem trium
 perticarum, cubiti vnus cum nouem digitis. Et hac ratione aream 116
 interiorem continuisse perticas quadratas centum quinquaginta, ducta
 latitudine in longitudinem: et si altitudo trium harum perticarum in
 hanc aream ducta fuerit, totam arcae cavitatem interiorem habuisse 117
 perticas denarias 450. cubicas. Quod sane spatium amplissimum fuit,
 recipiendis tot animalibus. Vnde non inconcinne in Hebraeo THE- 118
 BACH vocatur, quod est aedificium summa cura elaboratum, et in cel-
 las ac domicilia, tamquam certas regiones et cameras, diuisum. Rin-
 nim enim nidum significat, quod scilicet haec domicilia et cellae
 veluti nidi fuerunt. Intelligendum autem, has mansiunculas ad duos 119
 parietes vtrinque dextra laeuaque in tribus coenaculis et tabulatis ita
 dispositas fuisse vt inter vtrasque in medio omnium tabulatorum transi-
 tus satis amplius relictus per quem meare et remeare, animalia in cel- 120
 lis visere, et pascere licuerit. Fenestra huius arcae non in summitate
 recti vel lateribus fuit, sed in fronte supremi coenaculi, qua arca in
 longitudinem illuminaretur. Tectum ipsum in arcus vnus cubiti alti 121
 formam incuruatum, ad excipiendas et effundendas pluuiarum aquas.
 Ostium vero in medio 13 forte aut 14. a fundamento cubitis fuisse 122
 verisimile est, quum arca ingens vexerit onus, et ideo ad decem aut
 amplius cubitos in aquam demersa, natarit. Scitissime de hac arca 123
 CASP. BARTH. *part. 2. poemat. lib. 1. eleg. 4. canit:*

Haec ratis, haec domus est, quam desuper imbris aether

Perpluet: haec mediis tuta feretur aquis.

Haec est diluuio mundi pereuntis imago:

Haec eadem terrae scena natantis erit

Nil aliud toto reliquum seruabitur orbe:

Quasque vehet clausas vnica puppis opes.

Qui videt hanc, discat prudens sua fata necesque,

Et caussam luctus colligat inde sui.

Parum quidem fidei apud curiosos homines haec merentur, sed hi tempe- 124
 rent sibi ab improvido hoc iudicio, ne opera diuina ad rationis suae de-
 cem pedum exigant. Ad exemplum tamen eius, vt immodica est mor- 125
 talium ambitio, inuenti reges sunt, qui superbas in mari arces exstruere,
 ingenium et diuitias ostentare voluerunt, PTOLOMAEVS PHILADELPHVS,
 qui reges multos opibus antecelluit, et quae molitus est ac cecidit, omnia 126

- summo studio, honoris et gloriae cupidus, magnifico sumtu absolvit.*
 127 *Nauium profecto multitudine superauit omnes, amplissimae apud cum fuerunt ordinum triginta, duae, ordinum viginti, vna quatuordecim*
 128 *ordinum, quatuor, duae ordinum duodecim, vndecim ordinum quatuordecim, nouem ordinum triginta, septem ordinum triginta septem,*
 129 *sex ordinum quinque, septendecim quinquereemes, quadrireemes, trireemes, et hemioliae, duplo plures. Nauigia vero, quae ad insulas dimittebantur, suaeque ditionis vrbes, et Lyciam, plura quam quatuor millia*
 130 *fuere. Hunc PTOLOMAEVS PHILOPATOR, huius nepos, nauigii magnitudine longe superauit. Nam e Callixino, referente ATHENAEO lib. 5. DEIPNOSOPH. cuius integra verba, quia haec non vbique occurrunt, sequemur, ordinum quadraginta nauim aedificauit, longam ducentos octoginta cubitos, ab aditu altero iu alterum latam octo et triginta. Ad acrostolion vsque octo et quadraginta cubitorum altitudo fuit, eius vero*
 132 *partis quae e puppis tabulis ad mare vsque demittitur, cubitorum quinquaginta trium. Clauis fuere quatuor cubitorum triginta, remi longiores ad puppim inserti, horum maximi octo et triginta cubitorum, tractatu et remigio in vsu faciles, ob plumbum ad manubrium additum, et quia, qua nauis lateribus adiunguntur, introrsum adprime graues forent.*
 135 *Duplex in ea tum prora, tum puppis fuit, rostra vero septem, praecipuum quidem vnum, exstans praeter caetera, alia breuiora, et contrafractiora, quaedam ad laterum proiecturas. Nauis costae et tabulata duodecim fuerunt, singula cubitorum sexcentorum, structura super modum eleganti, sed valde mirificis et reliquis eius ornamentis. Etenim in prora et puppi animantium imagines fuere, cubitis non minores duodecim, quiuis in ea locus cereae picturae versicolori varietate distinguebatur. Ea vero pars in qua remi collocantur, ad carinam vsque thyrsis et hederaea fronte operta fuit. Armorum quoque multus et insignis fuit ornatus. Is videlicet vt nauis partes, quae opus haberent, implerentur, Rex quum curauisset, et nauis in mari cursum experiri vellet, super quatuor millia remigum illa excepit, mediastinos et administras operas quadringentas, classarios milites in fores ter mille, demtis centum quinquaginta subtranstris, in media nauis parte, aliam scorsim hominum turbam, commeatum nauticum non exiguum. Ex Eschario*
 140 *quodam principio protracta est, compacto, vt aiunt, ex materia quinquereemium quinquaginta, populo cum faustis adclamationibus et tubis*
 in

in mare perducere conante. Phoenix vero quidam postea rationem ex- 141
cogitavit, qua duci posset fossa, quae longitudine naui par esset, sub-
iecta, prope littus excavaata. In hac iacta fundamenta ex solido la-
pide substruxit ad altitudinem cubitorum quinque, deinde per illa con-
tinua, phalongs trasuersas impulit, sub quibus ad iundum vsque qua- 143
tuor cubitorum spatium relinqueretur, tum immisso mari eius aqua effos-
sum totum locum impleuit, ac in eum facile quorumlibet hominum labore
nauem induxit, obturato maris accessu, quem aperuerat. Aquam vero
marinam, quam aquis hauserat, instrumentis et haustris exantlauit, 144
quod ubi perfecit tuto super phalangis, quas diximus nauis stabilita est.
 IDEM PHILOPATOR et aliam locauit faciendam, qua in Nilo flumine nauigari- 145
 garet, Thalamegon nomine. Eius longitudo fuit dimidii stadii, lati- 146
 tudo maior, quam cubitorum triginta. Altitudo cum tabernaculi sub-
 iecto fastigio parum a quadragintis cubitis aberat. Figura nec longas
 naues imitabatur, nec rotundas, sed ab illis diuersa, pro vsus commo-
 ditate et altitudine fluiui, inferne quidem ad carinam lata et humilis, 147
 sublimi vero mole, at eius summæ partes præcipue ad proram, multum
 extendebantur, reflexum tamen rellis constare lineis adparebat. Duplex
 eius prora duplexque puppis fuit, in altum excelsa, quia sæpe in fluuiio 148
 valde elatus fluctus allidatur et irruat. In eius alueo media caenationes 149
 et cubicula constructa fuere, et ad vitam degendam vtilia reliqua, in
 ambitu veronauis ad latera tria duplex ambulatio fuit, non minore circuitu,
 quam iugerum quinque et inferioris quidem humoque proprioris species
 ac dispositio porticui similis fuit, quam columnae sustinebant, superior
 autem et a terra distantior camerata, fenestris fenestrarumque inter- 150
 sepimentis vndique circumdata. Ambulatio prior, nauem subeunti-
 bus ad puppim porrecta, in orbem versus illa patebat, quae e regione
 sita erant. In ambulationis illa parte, quae ex aduerso prorae adiecta 151
 fuit, vestibulum constructum erat ex ebore, aliaque materia pretiosis-
 sima. Hoc transeuntibus veluti profscenium occurrebat, sic aptatum, vt 152
 positu suo a lacunari statim vltiora obtegeret, itidemque rursus in
 lateris medio proram versus a tergo deambulantium, par velum pro-
 pendebat. In ambulationem ducebant fores quatuor valuis clusiles. Dex-
 tro sinistroque latere valuae illae fuerunt, maior vt esset adeundi com- 153
 moditas. His adiuncta fuit maxima domus, vno tantum columnarum 154
 ordine circumuallata, quae lectos viginti capiebat, maxima aedificiï
 parte

- 155 parte e cedro fissili materiata, cupressoque Milesia. Fores per ambitum numero viginti, ex assamentis Thyiae coagmentatae fuere, cum eburneis ornamentis. In earum fronte clavis ostiorumque miraculis, et annulis ex aere rubro conflatis, color aureus igne adscitus est. Columnarum scapi e cupresso fuere, capitula operis Corinthiaci, auro et ebore ornata. Epistylum totum aurum, cui Diazosma adoptatum fuit, cum insignibus animantium imagunculis eburneis, cubito maioribus, artificii mediocris, sed numero materiaque admirandis. Coenationi tectum superstabat elegans quadratum, e Cypressi ligno cum variis ornamentis sculptis, inaurata superficie. Coenatui propinquum fuit dormitorium cubiculum cum lectis quinque, cui coniunctus fuit angustus canalis, in latum per navis alium dissentus, mulierum conclave dirimens, in quo coenaculum fuit cum lectis novem, sumtu et magnificentia par majori, ac cubiculum cum lectis quinque. Ad primum usque tectum haec ita disposita fuerunt. At in scalas cubiculo vicinas ubi quis ascendisset, alia domus occurrebat, instructa quinque lectis, conuexa tecti summitate, figura rombo simili, et prope ipsam aedes Veneris camcrata, in testudinis rotundum fastigium desinente cacumine, in qua marmorea Diuae statua fuit. E regione huius domus aliud coenaculum fuit sumtuosum, vno columnarum ordine circumseptum, columnis e lapidibus Indicis constructis. Huic propinqua etiam cubicula, iis, quae antea declarauimus, ornatu simili respondebant. In proram euntibus Bacchica domus subiacebat, vno columnarum ordine cincta, inauratis suggrundis usque ad epistylia circumdantia. Tecti fabrica eadem quae et aedis Veneris. Ad huius aedificii dextrum latus antrum effossum fuit, eo prorsus colore, qui videtur in lapideo caementitioque opere, ex veris lapidibus et auro confectum. In eo regiae cognationis ac stirpis imagines erant collocatae ex Lychnitide lapide. Fuit et alia caenatio perquam amaena, super maximo domus tecto posita, ordine ac formatentorii, non illa quidem proxime tecto incumbens, verum interuallo quodam seiuncta, et accurato flexu dislenta. Aduerso flumine quum nauigabatur, aulea in ea expandebantur purpurea. Caenationem hanc suscipiebat locus subsidialis, cuius in superiori parte navis ea collocatio fuit, quae subiecta Prostatitis. Huic vicina fuit scala tortilis, quae ad occultam ambulationem tendebat, et caenationem novem tectis instructam, fabricae dispositione Aegyptiam. Aedificia quoque alia multa in media mole alui
- navis,

naus, et in cunctis eius partibus fuere. Malus eius cubitorum septua- 168
 ginta fuit, velum byssinum, purpureis funibus ornatum. Has facile om-
 nes Hieronis Syracusarum tyranni naus, cuius fabricae Archimedes 169
 geometra, curator et praefes fuit, anteiuit. Ad materiaturam, (ex 170
 Moscione ATHENAEVS d. l. narrat.) ligna ex Aetna comparata sunt, quae
 ad conficiendas triremes sexaginta sufficerent. Ad manum illa ut fue- 171
 re, et clauis ad costas tabulae, arrectoriaque statumina, et alios vsus ido-
 nea materies, populea quidem ex Italia, rudentes ex Iberia, cannabis
 et iuniperus ab Rhodano, aliaque omnia vtilia vndique, fabros et opi- 172
 fices alios conduxit, praefecto illis omnibus architecto Corinthio Archia,
 fabricam alacros ut adgrederentur cohortatus, in eo opere toto die ipse 173
 persistens, et assiduus. Dimidia naus pars sex mensibus absoluta est, ea
 parte quae compingebatur, semper laminis plumbeis tecta, trecentis o-
 peris materiam tractantibus, praeter suos ministros. Absolutam
 Hiero eam partem in mare detrabi iussit, et tantisper dum fluctibus ma- 174
 deret, alteram perfici. At in detrabenda quum plurimum esset difficul-
 tatis ac dubitationis, Archimedes machinarius paucis instrumentis eam
 deduxit, excogitata Helice machina, qua tantum nauigium in mare 175
 pertraxit. Helicem enim primus inuenit Archimedes. Vbi vero spa-
 tio mensum sex alteram naus partem ad finem perduxere, tota naus 176
 clauis aeneis confixa est, multis pondo librarum decem, aliis fescuplo
 grauioribus, qui coassamentis terebra pertusis adaptari, costarum nau- 177
 is tabulas continerent, tegulis plumbeis ad lignum firmiter adstricti,
 subditis cum pice linteolis. Ut igitur superficies exterior elaborata 177
 fuit, interioris structuram adortus est. Viginti remorum ordines
 in ea nauis fuerunt, aditus triplex, insimus quidem ad sabur- 178
 ram, in quam per crebras scalas descendebant, alter iis qui vellent ad
 diaetas accedere, patebat, vltimus ad militum armatorum stationem ten-
 debat. Ad vtrumque parietem aditus medii diaetae fuerunt, numero
 triginta viriles, quatuor lectis stratae. In nautarum diaeta lecti quin- 179
 decim fuerunt, et thalami tres, singuli tribus lectis strati, quorum thala-
 mus vnus, ad puppim culina fuit. Horum omnium solum exiguis quadris lapi- 180
 dum omnifarium pavimentatum fuit, in quo Iliadis tota fabula depicta con-
 spiciebatur, miro in omnibus artificio structurae, tecti, fenestrarum, et ianua-
 rum. In adicu supremo Gymnasium fuit, et ambulationes, ea constitutione, quae 181
 naus magnitudini congrueret, in his horti omnibus plantis ad miracu-

- lum usque confiti, quibus lateritio plumbeove canali aqua per
 182 ambitum suppeditabatur: praeterca ex alia hedera et vitibus atte-
 giae et tricbilae, quarum stirpium in doliis terra plenis quaedam ale-
 bantur, hortorum modo rigatis. Subiectas ambulationes attegiae inum-
 brabant. Post haec ad Veneris voluptates Aphrodisium exstructum
 183 fuit, tribus lectis instructum, pavimento ex Achate, gemma, et
 aliis pulcherrimis, quaecunque in Sicilia reperiuntur, composito, mate-
 ria tecti e cupresso, ianuarum ex ebore et thya: picturis, statuis, va-
 184 riis poculis, supra quam credi possit, exornatum. Continens huic fuit
 Scholasterium, cum lectis quinque, materia buxica parietum, et ianua-
 rum in eoque Bibliotheca, et in summo tecti fastigio Polus factus ad imi-
 185 tationem Solarii, quod Achradinae fuit. Balneum quoque ibidem fuit
 cum caldariis tribus aeneis, et solio e Tauromenite lapide, vario, quod
 186 metretas quinque capiebat. Aedificatae quoque fuerunt multae cellae
 vedloribus, ac sentinae custodibus, et ab his separatis equi, a ex utro-
 que navis pariete decem et in his pabulum equis repositum, cum equi-
 187 tum et puerorum sarcinis. Aquae fuit in prora conceptaculum, quod
 claudi et recludi possit. Capiebat metretas id bis mille, ex asseribus,
 188 linteolis, et pice confectum. Prope hoc piscium viuarium e plumbeis la-
 minis et asserum tabulis, quae obserari possent, constructum, maris aqua
 189 plenum, in quo pisces multi nutriebantur. E muris utrinque tigna
 prominebant, interuallo mediocri distantia, super quibus constructa
 erant lignaria, cibani, culinae, molae, et aliae plures inferiorum
 officinae. Extrinsecus nauem circumibant Atlantes cubitorum sex, mo-
 lem summi tabulati et triglyphorum suscipientes, ordine locati omnes.
 190 Tota vero navis conuenientibus picturis spectantium oculos ad se conuer-
 tebat, turribus octo munita, quae magnitudine sua ad nauigii molem
 quadrarent, duabus in puppi, totidem in prora, caeteris in medio. Ha-
 192 rum singulis adnexae antennae, et super bis aperta foramina, quibus in
 193 accedentes hostes saxa deturbarentur. In vnamque turrim adscendebant
 iuvenes quatuor arma i, sagittariique duo. Turrium pars interior
 194 saxis atque sagittis oppleta fuit. Super navis foris murus praeterca
 cum propugnaculis exstructus fuit, et in eo iaciendis saxis collocata ma-
 china fabricata ab Archimede, lignis in tria veluti crura diuisis sufful-
 195 ta, quae saxum trecenturum librarum pondus, ac sagittam cubitorum
 duodecim vibraret, et utrumque id telum ad stadii longitudinem, per
 fora-

foramina in crassis trabibus exsculpta, aeneis catenis suspensa. In naui
 mali tres fuere, et horum singulis aptae antennae duae, lapides feren- 196
 tes ex quibus vinci, plumbeaeque massae iacerentur in hostem oppugnan-
 tem. Ferreum quoque vallum naui circumiectum fuit, quod ascendere 197
 conantes arceret cum ferreis coruis per totum ambitum, qui instrumen-
 tis proiecti naues hostium correptas propius admouerent, ut facilius lac-
 derentur ac ferirentur. Ad utrumque murum sexaginta iuvenes consi- 198
 stebant toto corpore armati, totidemque ad malos et antennas, quae saxa
 ferebant. In malorum carchesiis aeneis, primo quidem viri tres, in re- 199
 liquis deinceps vno pauciores. His pueri saxa canistris textilibus, et
 sagittas trochleis subministrabant in thoracia. Quatuor nauis ancho-
 ras habuit ligneas, ferreas octo. Ex malis nauis secundus et tertius 200
 facile reperti sunt, primus difficulter in Britanniae montibus ab homine
 quodam subulco. Philius Tauromenites machinarius cum in mare de- 201
 duxit. Sentina porro, quamuis profundissima, ab vno quidem homine
 exhauriebatur cochlio, quod Archimedis inuentum fuit. Nauis ea prin-
 cipio Syracusia vocata est, deinde quum ad Ptolomaeum Hieroneam misit, 202
 Alexandrina. Minores eam naues comitabantur, primum quidem Cir-
 curus, qui tria millia talentorum portaret, totusque ramis agebatur. 203
 et cum eo scaphae ac piscatoriae nauiculae plures, mille talenta et quin-
 quaginta vehentes. Turba vero non fuit in his minor, quam supra di-
 cta. Ad proras enim sexcenti quae mandabantur obseruabant, quae 204
 vero scelera in nauibus patrabantur, de iis indicabant nauicularius si-
 ve gubernator et proreta, iique secundum leges Syracusorum ius red-
 debant. Frumenti nauibus modios sexagesies mille imposuerunt, salsu- 205
 mentorum Siculorum orcas decem mille, carnis vigesies mille, aliarum
 sarcinarum tantundem, et praeter haec illorum qui nauigabant commea-
 tum. Portus vero, qui nauem excipere possent, et qui periculosi forent, 206
 Hiero quum intellexit, Alexandriam munus ad regem Ptolomaeum mit-
 tere decreuit, quod ibi frumenti tum esset penuria, misitque. Nauis
 autem in Alexandriam remulco deducta est, Hieroque Archimelum epi-
 grammatum poetam, ob epigramma de illa naui scriptum, donauit ho-
 noris ergo mille tritici modis, quos Athenas in Piraeum portum sumtu
 suo perferendos curauit. Epigramma hoc est: 207
 . . . . . Ecquis tabulatorum transstrorumque prodigiosam hanc molem in
 terra statuit? qualis

*Princeps indefessis rudentibus in mare deduxit?
 Quo modo carinis impactae sunt hae tabulae? qua securi
 Clavis dolatis ingens hoc aedificium perfectum fuit?
 Aetna quidem huic vertice par est: et cuidam ex insulis
 Cycladibus quas amplectitur Aegaei maris vnda:
 Parietibus aequa latitudine vtrimque excelsis, hoc quidem nonne
 gigantes*

Vt in coelum sibi viam patefacere, fabricati sunt?

- 208 Hanc tamen Syracusiam nauim Romani transcendisse videntur, fabri-
 catis nauibus, obeliscis Alexandria Ostiam vsque transuehendis. Su-
 209 per omnia (*inquit* PLIN. *lib. 36. c. 9.*) accessit difficultas mari Romam
 deuehendi, spectatis admodum nauibus. Diuus Augustus priorem
 210 aduexerat, miraculique gratia Puteolis naualibus perpetuis dicaue-
 rat, sed incendio consumta est. Altera, quae ex Aegypto Caii Prin-
 cipis iussu, obeliscum in Vaticano circo statutum, quatuorquetrun-
 211 cos lapidis eiusdem ad sustinendum eum adduxit, admirationis prae-
 cipuae fuit, CXXM. modiorum lentis pro saburra ei fuere. Longitudo
 212 spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus latere laeuo. Ibi
 namque demersa est a Claudio Principe, cum tribus molibus, tur-
 rium altitudine in ea aedificatis, obiter Putelano puluere aduectisque
 213 PLIN. *lib. 16. c. 40.* Sacra Antigoni triremis celebris est, qua Ptol-
 omaei Duces circa Leucollam Coae superauit, eamque postea Apolli-
 ni deposuit. Et tamen illa neque tertiam partem, ne dicam quar-
 214 tam, fortasse habuit nauis Syracusiae Hieronis. ATHEN. *lib. 5. c. 7.*
 Athenis non longe ab Areopago nauis fuit olim maxima, ad Panathe-
 215 naeorum pompam fabricata. Eam tamen et omnes alias superauit ea,
 quae in Delo fuit, e cuius foris nouenis eminebant remigibus trans-
 216 tra. PAVSAN. *lib. 1.* Auorum nostrorum saeculo Franciscus I. Rex
 Galliae, et Henricus IIX. Rex Angliae, aemulatione stimulati, quum
 217 vterque paullo capaciores nauim exstruere conati essent, et iam vtra-
 que perfecta, omnibus rebus ad nauigationem ornata, et in mare
 deducta esset, magnitudine sua immobiles et ad omnem vsu incom-
 218 modae fuerunt. BUCHANAN. *lib. 13. rer. Scoticar. p. 469.* Gustauus I.
 219 Rex Sueciae tantae magnitudinis nauem habuit, vt mille armatos,
 nauclerosque trecentos reciperet. OLAVS. *lib. 10. c. 3.* In bello quo-
 que nauali, quod Sueci cum Danis gesserunt nauem vnam habuerunt,
 (quae

(quae Mageſa a gigante *iuxta* CAMERAR. vel *Mackebloß*, *ſecundum* THVAN. dicta) inſtar munitae arcis, tam excellam, et trabibus intermixta lana aliſque rebus firmam inſtructamque, vt ab omni vi et iniuria hoſtilium tormentorum tuta, eam iudicio maritimarum rerum peritorum potuerit ſuſtinere, et quosuis hoſtiles imperus eludere. CAMERAR. *oper. ſuccifiv. cent. 1. cap. 26.* THVAN. *lib. 35. hiftoriar.* Talem ingentis magnitudinis Galeonem exſtruxiſſe Venetos, quae tamen paruo poſt tempore, mole tormentorum et aliarum rerum gravata, a fluctibus abſorpta eſt, *d. l.* CAMERAR. notat. Vetus eſt mos ciuitatis Venetae, in regum ac principum ad urbem acceſſu Bucen- taurum purpura et auro inſternere. Et haec nauis totius Senatus urbanorumque magiſtratum capax, agitur nunc remo, nunc velis, ſaepeius remulco. Sedet Princeps in puppi auro ſtrata, aureo et ipſe fere pallio amictus, adſidet ſummus ille ordo dextra et laeva, maiſtatis et ſilentii plenus, aurum hoſericum, et, quod minimum eſt, hunc veſtit ordinem, tibiaeque et alia id genus inſtrumenta circumſonant. Bucen- taurum ſuburbana praecurrunt nauigia, PARASCHERMOS patria ſermone vocant. ZWINGER. *in theat. hiſt. lib. 2. volum. 10. p. 244.* Luſitanos quoque firmam et ingentem nauim, quae difficulter opprimi potuerit, habuiſſe in praelio cum Diensibus, meminit RICHTER. *axio. polit. 25.* Hodie omnibus regibus et principibus Europae in magnificencia nauali rex Angliae palmam praeripit. Praeterquam enim, quod hinc inde in portibus eximiae magnitudinis naues conſpiciuntur, in primis eae in ſtatione regia iuxta arcem *Rochefter* requieſcunt. Inter eas cernitur nauis illa quae Fridericum V. Palatinum, Regem Bohemiae in Angliam tranſuexit. Cuius capacitas cognoſci poteſt ex mali craſſitie, quae tanta eſt, vt duo viri paſſis brachiis ſe attingere poſſint. Omnes tamen antecellit praegrandis illa nauis, quam Sereniſſ. et Potentiſſ. Carolus IX. hodie regnans Britanniae Rex, Anno 1637. in Woetwich Cantiae oppidulo exſtruere coepit, et opere abſoluto inter reliquas naues regias Rocheftriae collocauit, vbi non ſine inſigni admiratione eam A. 1639. *menſe Martio* vidi. Et quia rae et ſtupendae eſt molis, ſubiiciam breuem eius deſcriptionem, ex viſu, narratione, et deſcriptione Londinenſi Anglici idiomatis de- promptam. Meretur enim noſtri aeui conditio, nauisque miraculum, vt cum honore eius iniiciatur mentio. Longitudo carinae eſt

- 233 centum viginti octo pedum : latitudo interior a costa ad costam quadraginta octo. A prora ad puppim numeratur pedes ducenti triginta duo. Estque illud singulare, quod contineat mille sexcentas triginta septem tonnas, nec plus, nec minus, arcano et felici temporis omine, quod Anno 1637. aedificata est. Carina tantum pondus
- 234 habuit, ut viginti octo boues et quatuor equos arcessere opus fuerit, qui ad locum structurae destinatum traherent. Ambulacra ab utraque parte machinis et instrumentis bellicis, sculptili labore exornata sunt. Videntur ibi duo Angeli, insignia regis et reginae tenentes. Omnia autem illa opera, sicut et illa, quae in prora vel puppi conspiciuntur, auro cooperta sunt. Lucernae sex splendent, et inter
- 235 eas tanta capacitatis vna, ut sex personas admittere possit. Tormenta vehit centum quinquaginta. Anchorarum maxima continet quater mille quadringenta pondo. Instrumenta ad maris usum praeparata sine numero sunt. In rostro nauis rex Edgarus equo insidet,
- 236 septem reges deuictos calcans. Non procul sex statuae prominent, repraesentantes cum suis moralibus, consilium, curam, conamen, vim,
- 237 virtutem, victoriam. Inde Iupiter equitat super erinacio, fomitem in manibus tenens. Mars cum gladio et scuto adparet. Neptunus equo marino venit, tridentem monstrans. Aeolus chamaeleonte delectatur, secum cardinales ventos, et iis interiectos quatuor, trahens.
- 240 In frontispicio stat victoria cum adhortatione: validis incumbite remis, a dextra eius parte corona et laurus eminent, ad designandum diuitias et honorem. A laeua galea regia, cum inscriptione.

*Qui mare, qui fluctus, ventos, nauesque gubernat,
Sospitet hanc arcam, Carole magne, tuam.*

- 241 Archinaupegus fuit Petrus Pett. Sculptores et pictores viri, in sua arte exerciti, quorum nomina qui desiderat, ut et plura de hoc nauigio, is peruoluat memoratam descriptionem Londinensem. Festiuo carmine in eam lusit HENRIC. JACOB.

*Scilicet octauo stupeant miracula nostro
Ipsa tuusque operum, Carole, vincat apex.
Non patitur brutam Tellus aegerrima molem:
Haec mouet, adque habiles est aminata modos.
Prona Semiramiam transportant aequora turrim,
Et Mausolaeum nat Tibi veliuolum.*

*Numen in Augustis trabibus geniale pererrat,
Fulmincos humilis palpat ut vnda lares.*

*Cernimus aurato praetextam vellere puppim.
Vilior est reduci Pasimelusa fide.*

*Labere caerulei pignus sociale tridentis,
Inter adoratas vna suprema rates.*

*Nam Iouis Elei templum siluisse fatendum.
En Neptunus in hac peruoluat arce Tonans.*

Nec potui me continere, quin eam videns et admirans, subitum hoc 243
Epigramma rudi Minerua componerem :

*Non est quod metuas multum, quasi sella, Canute.
Vda tibi vere sceptrum marina neget?*

*Spesca praecualidam quam struxit Carolus arcem.
Haec dabit vna salo iura Caledonio.*

*Aeolus haud ventis, Neptunusque imperat vndis,
Arbitrio Caroli statque reditque mare.*

*Monstrat hic, ut terrae, ponti sic esse Monarchas
Dum tremat Oceanus Te, tua iussa, DEVS.*

Contra plane exiguas alii fabricarunt naues. Myrmecides vnam fe- 244
cit, quam apicula pennis abscondere potuit. FR. POLET. *in hist. fori*
Rom. lib. 2. c. 12. in COROLLAR. n. 4 AELIAM. promiss. hist. lib. 1. var.
lib. 6. de ling. lat. Scoti tales olim habuerunt, quas humeris cir- 245
cumferre potuerunt. AVTH. *Reip. Scot. p. 91.* Babylonii, quae a ter- 246
go pendebant. HEROD. *lib. 1.*

Verum sicut in condendis istis molibus stultitiam patiuntur 247
opes: ita nimium opus coarctantes ingenium prostituunt suum. Nam
magnitudo illa, sicut omne nimium, magis nocet, quam prodest. RICH- 248
TER. *axiom. polit. 225.* Paruitas autem adfectata contemui est. Inte- 249
rim certam mensuram dare nequimus, capienda illa a flumine, mari, 250
portibus, et demum conditione incolarum, quantum opibus valeant,
et necessitas iubeat, dummodo illa in excessu et defectu vitentur vitia.

CAPVT III.

DE GENERIBVS ET VARIETATE NAVIVM.

SVMMARIA.

1. *Naues pedetentim ad perfectionem, quae nunc est, perueniunt.* 2.
3. *Initio ratibus fuit nauigatum.*
4. *Σχέδος, rates quid:* 5. 6. 7.
8. *Varia recensentur nauigiorum genera.* 9. 10. 11. 12. 13. 14.
15. *Sunma nauium diuisio fuit in longas, actnarias, et onerarias* 16. 17. 18.
19. *Longae, vnde et quae ita dictae, adfertur.* 21. 22. 23.
20. *Interfcalmium quid.* 29.
24. *Prima longa fuit πέντηκόντερος.*
25. *Vnde ea adpellatio.* 26. 27. 28.
30. *Aliae eius denominationes.*
31. *Longitudo caeteris mensuris correspondere debuit.* 32. 33.
34. *Biremis quomodo facta.* 35. 36.
37. *Triremes maxime in vsu.*
38. *Hae Liburnae dictae, et naues bellicae, et cur?* 39. 40.
41. *Enumerantur reliquae species a quadremi vsque ad quadraginta remorum uauim.* 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54.
55. *Disquiritur vnde illa adpellatio biremium, triremium etc. longis nauibus indita?*
56. *Causa disputationis.*
57. *Non ex numero remorum, sed ordine eorum, dictae.*
58. *Qui illi ordines, seu versus?*
59. *Bayfii opinio quod in longitudinem, ordines fuerunt dispositi, et inde naues vocatae, pluribus rationibus a Scalig. et Salmasio reicitur.* 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67.
68. *Thomas Riuus putat a numero remigum naues sic dictas.* 69. 70.
71. *Hoc Schefferus, rei non conuenire concinnis argumentis euincit.* 72. 73. 74. 75.
76. *Sauilii coniectura nullius momenti est.* 77.
78. *Scaligeri sententia antiquitati conuenientior.* 79. 80. 81.
82. *Circa eam Ioh. Schefferi dubia.* 83. 84. 85. 86. 87.
88. *Eius alia mens.* 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95.
96. *Willebr. Snellii pro Scaligero conciliatio.* 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103.
104. *Desiit in successu temporis haec structura, et hodie plane, vix numinis relicto vestigio, abolita.* 105. 106. 107.
108. *Actnariae naues quae, et vnde sic dictae.* 109. 110. 111.
112. *Sauilii coniectura remouetur.* 113. 114.
115. *Locus Liuii in Lib. 38. c. 38. contra Sauil. et Scheffer. defenditur.* 116. 117. 118.
119. *Appionis error notatur.*
120. *Actuariarum diuisio.*
121. *πλόν quid.*

122. *Naues discalpi, et cur ita dicantur.* 123. 124.
 125. *Scalpius quid?*
 126. *πλοῖα duo genera.*
 127. *Celox quid.*
 128. *Amphericon quid.* 129. 130. 131. 132.
 133. *Scapha quid.*
 134. *An alterius navis pars?*
 135. *Cymba quid.*
 136. *Acatia quid.*
 137. *Lembus quid.*
 138. *Piscatoriae actuariis adnumeratae.* 139.
 140. *Phaseli quid.*
 141. *Myoperones naues piratarum.* 142.
 143. *Epactroceles quid?*
 144. *Actuariae mediocris magnitudinis sunt εικόσορος.* 145.
 146. *ἑπικρόντορος*
 147. *ἑπιεστίδες naues cur specialiter ita dicantur.*
 148. *Ratio nominis.* 149.
 150. *Earum divisio.*
 151. *Vecloriae in certo loco aliquando consistunt.* 152.
 153. *Brundisium, Cassiopea, Dyrrachium ubi?*
 154. *In Hollandia ingens in singulis ciuitatibus et pagis, et bono ordine, harum est numerus.* 155. 156. 157. 158.
 159. *Lusitoriae duplices?* 160.
 161. *Aliae militiae subseruiunt.*
 162. *Militis Lembarii, et classici qui?*
 163. *Aliae voluptati.* 164. 165.
 166. *De Hemiolia quaeritur, qualis illa nauigium fuerit.*
 167. *Auctoris Etymologici, Bayfii et Schefferi opiniones vero non congruunt.*
 168. 169. 170.
 171. *Nec Scaligeri.*
 172. *ἡμιολίας numerus qui demonstratur.*
 174. *Salmasius probat ἡμιολία: esse τριεκόνηντορον* 175. 176.
 177. *ἑπιημιολία quid.*
 178. *Onerariae quae.* 180. 181.
 179. *Hae velis vsae.*
 182. *Vnde dictae.* 183.
 184. *Onerariarum species.* 186. 187.
 185. *Hollandorum Büßen quales.*
 188. *Magnitudo onerariarum vnde aestimata.* 189.
 190. *Referuntur aliquot aliae adpellationes ex variis causis.* 191. 192. 193.
 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206.

1 **N**aves non vno tempore ad eam perfectionem, multiariasque
formas, quae nunc sunt, peruenerunt; sed sicut etiam
- - *Quaedam nunc artes expoliuntur,*
Nunc etiam auferuntur, sic addita nauigiis sunt.

Multa.

2 Et hinc tot species videre licet, quas ingenii sollertia locis et tempo-
3 ribus aptas excogitauit. Certum est, primum connexis trabibus mor-
tales nauigasse, vnde schedia nauigium inconditum, trabibus inter
se tantum coniunctis factum, FEST. *in voc. SCHED. l. 1. §. 6. de exercit.*
4 *act. l. 1. §. Naut. caup. ibique Gothofr. Σχέδια* dicitur inelaboratum,
extemporaneum, quidquid temere factum est, nec fatis confectum.
5 PECK. *d. l. ALC. l. 2. praeterm.* Alias Retaria *ein Ramei*, vel rates *Rößen*
6 *l. 1. §. 14. de flumin.* Rates autem erant ligna colligata, quae per aquam
agebantur, quas etiam caudicarias dicebant, ex caudicibus, i. e. li-
gnis crassioribus compactas, vel codicarias, quia codices sunt tabulae
7 coniunctae. Quid apud GELL. *d. l. Carrae*, nauiculae, cidarum sit,
hactenus non explicatum. ROSIN. *de antiqu. Rom. lib. 10. v. 20.* De
ratibus VIRGIL. *1. Aeneid.*

Disiecitque rates.

et OVID. *1. Trist. pr.*

Soluere quassatae parcite membra ratis.

8 A ratibus ad varia genera, vt loci et aquarum tulit conditio, deuentum.
9 Nauigiorum autem varia genera, sicut hoc adnotarunt GELL. *lib. 10.*
10 *cap. 25 LAZ. BAYFI de renaual. L. GIRALD. de Nauig. ROSIN. 10. Antiqu.*
11 *Rom. 20. SCHEFF. diss. de var. nau. Pollux, de ea re ita scribit: ἀκάτια, ἐφόλ-*
έκια, ἐφόλκιδες, λέμβοκίθαροι, κύδαλοι, γαῦλοι, κέλητες, κελήτια,
ἐπακτρέως, ἐπακτροκέλητες, βαρεῖς, πορθμίον, πορθμῆς, ἀλιός, δί-
κροτον, ἀμφηρικόν, ἀμφήρης, διήρης, δίκωπον, ημιολίς, ημιολία,
12 *σκάφη, πλεῖον, μονόξυλον:* Hoc est, Acatia, carabi, cymbulae,
13 Lembi, cydali, gauli, celoces, celocia, epactrides, epactroceletes, ba-
14 res, traectoriae, fluuiatiles, piscatoriae, dicrotum, amphericum,
15 ampheris, biremis, dicopum, hemiola, hemiolium, scapha, nau-
16 cula, monoxylon. Summa autem diuisio fuit, quod vel longae, μακρά
17 quae et bellicae dicuntur, vel onerariae *ερονηλαι* vel actuariae es-
18 sent. LIV. *lib. 35. c. 27. ibi: Bomilcar centum triginta nauibus longis, et*
septuaginta onerariis profectus. CAESAR. 4. de bell. Gall. ibi: Caesar naues
longas ab onerariis remouere iussit.

De

De longis primo dicendum. Hae ita dicuntur a forma, quod 19
 onerariis atque actuariis essent longiores. ISIDOR. *lib. 19 c. 1.* Longi-
 tudinem autem faciebat remorum multitudo in singulis lateribus. Quo
 ergo plures remos habebat, eo longior erit. Legitimum vero inter- 20
 uallum (interfcalmum, seu διπηχυαῖον) inter remos fuit binorum
 cubitorum. Longius igitur debuit esse nauigium, quod viginti quin- 21
 que remos in singulis partibus habuit, ut πεντεκόντορας, quam quod
 quindecim haberet, ut τριεκόντορας. Longa vocantur alio nomine 22
 triremes, ut mox dicetur, quo nomine promiscue omnes naues long-
 gae in genere olim dictae, licet uniremis, vel biremis esset, quod 23
 factum, quia frequentior earum usus. Coepit autem progressus a bre-
 ui principio, ut solet fieri, postea fere in infinitum.

Primo autem longa nauis simplex fuit, qua Iason cum Argo 24
 nautis in Colchos nauigauit, Argos dicta, PLIN. 7. *cap. 56.* eaque 25
 πεντεκόντορας (a Graeco vocatur ἔρω i. e. impello vnde ἐρέσω remis
 incito) dicta, quod scilicet quinquaginta remis in totum ageretur, 26
 vnico vtrimque ordine dispositis, vicens quinis ex vna parte, to-
 tidem ex altera, et quod quinquaginta remiges haberet, ipsos nimi- 27
 rum Argonautas, qui tot numero fuerunt. Longitudo igitur eius tanta 28
 patuit a prora ad puppim, quantum viginti quinque remiges suis
 sedilibus ad remigandum sedentes loci occupare potuerunt. Spatium
 autem inter duos remos fuit binorum cubitorum. Graece dicitur 29
 μονήρης et μονόκροτον, latine, uniremis, non fueto vocabulo. Et talis
 minima Liburna Romanorum et Dromon Graecorum. Longae au- 30
 tem non tantum πεντεκόντοροι, sed etiam ἑκατόντοροι exstiterē. POLLVX. 31
lib. 1. c. 9. et hoc nauis Philopatoris, de qua mox, demonstrat, quae 32
 fuit ducentorum et octoginta cubitorum in longitudine. Necessē e-
 nim fuit ut longitudini latitudo et altitudo responderet. SALMAS. *in* 33
obseru. ad ius Att. c. 28.

Post hanc biremis seu δίρης ab Erythraeis, ex duplici re- 34
 morum ordine inuenta. Nam qui biremem inuenit, nihil ad longi-
 tudinem addidit, sed tantum ad altitudinem, ut alterum remorum
 ordinem accipere posset infra alterum dispositum. Non enim plures 35
 accepit remiges in singulis partibus, sed alterum ordinem remigum
 inferiorem superiori parem. Totum igitur remigium centum homi- 36
 nibus constitit, ita ut ad singula latera quinquaginta remiges sede-

rent, vicini quini in superiori gradu, et vicini quini in inferiori.

- 37 Sequuntur triremes, quae frequentiores, et quo nomine
 38 saepe in genere reliquae dictae, hae ternos ordines habuerunt. Et
 a Liburnis, Dalmatiae populis, qui maxime iis vsi, et ad quorum si-
 militudinem Romani propter agilitatem fecerunt. VEGET. *lib. 4. cap.*
 39 33. Alias Liburnarum nomen omnis generis naues, etiam quinque-
 40 remes, et quascunque comprehendit. VEG. *d. l. c. 37.* EUTROP.
lib. 2. Dicuntur etiam naues bellicae, quod plurimum earum vsus
 in bello. Hesiod. *τρεῖς πλείον πολεμικὸν* triremis nauis bellica. *Sed*
de his inf. d. bell. nauali.
- 41 Quadriremis est, quae quatuor ordines habet PLIN. *d. l.*
 42 Quinqueremis, quae quinque ordines. Illis vsi Romani in
 priore bello Punico. POLYB. *lib. 1.*
- 43 Hexeris, quae sex ordines habet. Augustus tales habuit in
 44 pugna ad Actium, et fuerunt meliores Antonii nauibus, quae en-
 neres, et ideo propter enormem altitudinem ad omnes vsus prae-
 peditae erant. FLOR. *in breu. rer. Rom. 4. c. 2.* ibi; *a triremibus in*
senos ordines creuerunt. PLVT. *in vita CAT.*
- 45 Septeres, quae septem ordines habent.
 46 Octeres, quae octo ordines habent, talem habuit Ptolomaeus.
 47 Enneres, quae nouem ordines. Tales habuit Antonius in
 pugna Actiaca contra Augustum. FLOR. *lib. 4. cap. n.* DIV. *in vit. Au-*
gust. Et in hoc modo Romanorum summa et vtiliter adhibita lon-
 gitude nauium maxime constitit.
- 48 Deceres, tamen seu decemremes, quae decem habuit ordines,
 Antonium in eadem pugna habuisse, DIO *d. l.* HARTAT, PLIN. *lib. 7. c.*
56. Alexandrum Magnum etiam PLIN. *d. l.*
- 49 Ad 12. ordines peruenit Soleres. Ad quindecim Demetrius
 50 Antigoni. Sexdecim meminit LIV. *lib. 33.* Ad triginta Ptolomaeus
 51 Philadelphus. PLIN. *d. l.*
- 52 Demum magis ad ostentandas diuitias, quam quod vtile erar,
 53 regum magnificentia ad plures ordines transiuit, vsque dum Pto-
 54 lomaeus Philopator nauium quadraginta ordinum, (nam vulgata Plinii,
 quae quinquaginta ordines habet emendanda ita est. SALM. *d. l.*) de
 qua

qua capite superiore et hoc plurimus fermo, fabricaret. PLIN. *lib.*

Non leuis autem est concertatio, unde illa adpellatio bire- 55
mium, triremium, quadriremium &c. longis nauibus. Causam di-
sputationi dedit ingens et stupenda Philopatoris nauis, cuius iam me- 56
minimus, quae quadraginta fuit ordinum. Illud extra dubium est,
non ex numero remorum, sed ex ordinibus nomen habere. Facit,
quod habet LIV. *libr. 38. ibi: Quinqueremis Romana, pendere tenacior,* 57
sed pluribus remorum ordinibus. VIRGIL. 5. *Aeneid. ibi: Terno confur-*
gunt ordine remi. Sed qui isti ordines, vel versus, aeque dubium. 58
Scholiastes Aristophaneus, quem sequuntur BAYF. *de re naual. p. 24.*
CASTILION. *in not. ad Vitruu.* STEWECH. *in cap. 37. lib. 4.* VEGET, or-
dines non in altum, sed in longum oportere accipi, tradunt, thrani- 59
tasque non supremos esse remigum, sed primos, h. e. eos, qui ad pup- 60
pim, Zygitas, qui in medio, thalamios, denique qui ad proram re-
migant. Quae profecto absurda est opinio, et a SCALIG. *ad EVSEB.* 61
SALMAS. in obseru. ad ius Attic. c. 28. docte refutata. Nam exinde
sequeretur, quod nauis illa Ptolomaei in vnoquoque latere mille re- 62
miges habuisset, tamque longa fuisset, quam quadraginta naues lon-
gae eadem altitudine et latitudine, quod non fert rei possibilitas. 63
Quod si etiam spacium inter duos remos interscalmium dictum, quod 64
duum erit cubitorum, addatur, et multiplicetur ad illam longitudi-
nem, ratio rei refragatur sententiae dictae. Praeterquam quod re- 65
miges ita collocati non fuerunt, sed qui in infima naui fuerunt circa
carinam *θαλαμῖται* dicti, qui in media nauis parte inter summam et
imam *ζυγῖται*, qui in summa parte circa constratum *δεξιῖται* dicti,
et si in omnibus omnium nauibus tres fuerent remigum ordines, illis no- 66
minibus per longitudinem lateris dispositi, nulla ratio est, quae sua- 67
deat, diuersis adpellationibus fuisse distinctas plurium remigum naues
ab illis, quae paucioribus remigibus vterentur.

THOMAS RIVIVS *lib. 3. histor. naual. c. 49.* statuit, non ob ordi- 68
num in altum surgentium multitudinem, sed a remigum, qui singulis
summorum iugorum adhibebantur remis, numero, naues ita dictas vt 69
ita triremis sit, cuius summi remia tribus, quadriremis, cuius a qua-
tuor &c. mouerentur. Et ita in Ptolomaei naui in vno ordine quem- 70
que remum a decem, medio triplo maiore numero, summo denique
a quadraginta viris tractatum fuisse, et hac vice numerum 4000.

- 71 mille remigum exfurgere. At ordinum, non remigum, passim histo-
 72 ria meminit, et haec diuidendi ratio in aliis, licet fortuito in Ptole-
 maei eueniat, non procedit, vti de quinqueremi LEO in *Tacticis* mon-
 73 strat, immo si ad eum modum remi numerentur, in vniuersa naui non
 plures centum quinquaginta inuenirentur, quod ridiculum, quum
 simplex *ἑκατόντερος*, quae infra trirremium magnitudinem consistebat,
 74 centum remis agebatur. Verum quidem est, quadraginta viros
 quadraginta septem pedum remum, (tot enim efficiunt 30. cubiti, cu-
 75 ius altitudinis remi fuerunt) potuisse apte tractare. Sed illud debuis-
 set considerari, quomodo viri quadrageni tali remo potuerint manus
 adplicare, illiusque tantum intactum relinquere, vt vel quarta remi
 76 pars per foramen exerceretur; immo recte dicitur, penitus fieri nequi-
 uisse, vt tot homines vnum remum simul adprehenderint, atque
 eum iusto modo concitarint, incredibile enim est, vt posterius, quum
 remus deprimebatur, vel digito eum potuerit attingere. Quanto
 77 enim quis a scalmio longius distat, tanto magis brachia extendere co-
 gitur. SAVIL. in *comment. de milit. Rom. pag. 70.* finxit ordines trans-
 78 uersos fuisse, vt sic esset ratio, qua in longum numerari possent, et
 interea thranitas habere remos caeteris longiores. Quod quum nihil
 79 sit, nec vlla auctoritate adstruatur, merito reiicitur. Recte ergo
 SCALIGER. in *not. Euseb.* demonstrat, ordines in his nauibus fuisse κα-
 τὰ τὸ ὕψος ἐπ' ἀλλήλοις. Id LVCANVS *lib. 3 v. 536.*
 - - *Summis longe petit aequora remis.*
- 80 SILIUS *lib. 14. v. 424.*
Intrat diffusos pestis Vulcania passim
Atque implet dispersa foros, trepidatur omisso
Summis remigio, sed enim tam rebus in arctis
Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos.
- 81 Communis etiam consensus est, esse quosdam remigum qui ἀνω hoc
 est, in summo, alias qui μέση hoc est in medio, alios qui κάτω h. e.
 82 in imo remigant. Haec recte, sed an inde nomen habeant, remanet
 ambiguum. Vt enim IOH. SCHEFFER in *dissert. de variet. nau.* obserua-
 uit, vix dari tantae longitudinis remos, quales nauis quadraginta or-
 83 dinum in summis foris postularret, et, si darentur, non potuisse moue-
 84 buerint. Quod probat exemplo nauis Philopatoris, quae debuisset, qua-

quadraginta habere, quod impossibile. Deinde habuisse ea dicitur remos Thranitarum octo et triginta cubitis longos. Iam detur vnumquemque ordinem a proximo abfuisse cubiti longitudine (quum longius abesse debuissent) sequeretur profecto, duobus cubitis remos istos fuisse breuiores, quam vt in aquam vel ad rectam lineam pertingere potuissent. Nec verisimile nauium 280. cubitorum longitudine non ultra 50. remos in singulo ordine habuisse, at plures non debuit habere, et bis mille remiges in vno latere in quadraginta ordines diuisi in eorum vnoquoque quinquagenos relinquunt: statuit ergo IOH. SCHEFF *d. loc.* triplices hoc nauium genus in altum vt plurimum habuisse remorum versus, ita tamen, vt ab iis non ipsae naues, sed remiges denominarentur. Et sic ἡ κάτω τάξις τῶν ἐρετῶν θαλαμῖται, ἡ μέση ξυγῖται, ἡ δὲ ἄνω θραυῖται vocari possent. Porro autem singulos eorum versus tot iterum ordines habuisse; quot ipsius nauis longitudo postularet, id est, triremem tres, quadriremem quatuor, quinquaremem quinque &c. Ab his imposita nauibus nomina, sic vt triremis diceretur, quae quidem tres haberet εἴχουσι siue versus thranitarum, Zygitarum et thalamiorum, sed in εἴχουσι singulis tres remigum classes siue ordines. Quadriremis quae ad eundem modum tres εἴχουσι, sed in singulis eorum quatuor remorum ordines. Hexeris: septeris quae sex, septemue ordines in singulis tribus εἴχουσι seu versus. VIRGILIUS id exprimit.

- - triplici pubes cum Dardana versu

Impellunt, terno confurgunt ordine remi.

h. e. impellunt nauim Troiani triplici versu, in quorum vnoquoque remi terno ordine confurgant, quoties nimirum eleuantur singulis in versus. Ad haec Schefferi dubia tollenda adprime faciunt, quae WILLEB. SNELL. in praef. *typh. Batav.* habet, eadem dubietate exorta, et post factum elegantem calculum, et dimensionem mathematicam in remis, numero remigum, eorum sessione, aliaque valde erudite disputata, huc facientia, concludit ex Athenaeo longos illos remos ob plumbum manubriis additum introrsum graues fuisse, et ideo expectatum praestitisse remorum vsu, nec absolum esse, si dicatur binos remiges vni remo fuisse adhibitos. Nec fere posse has difficultates transiri, nisi concedatur, ordines imos rarioribus remis incitatos, summos pluribus. Et hac de causa illam testraconterim Philopatoris tantum

- tantum ostentationis gratia factam, quum vix suo loco moueretur, sed
 103 tamquam aedificium suis sedibus adfixum haereret. Et his consonan-
 tia tradit CL. SALMAS. c. 28. in *obs. ad ius Attic.*
- 104 Pedetentim autem in his ordinibus rursus aliquid immutatum est,
 et scribit zōSIM. *lib. 5.* quod iam suo tempore diu in vsu triremes esse
 105 deserint. Nostri et maiorum temporibus res ad principium suum
 rediit, reuocatis in vsum *μονορότοις*, quibus hodie solis pugnae per
 106 aguntur nauales, sublaris de medio omnibus bis tri, quatuor et quinque-
 remibus, aliisque quas fama antiquitatis olim celebrauit, tam leui
 107 indicio, vt hodie Asiaticis et Europaeis fabulae videantur istae
 plurium ordinum veteres naues, quum non habemus praeter *μονήρεις*
 108 quas Galeras *Galeyen* recepto vocabulo nominare solemus.
- Actuariae naues sunt omnes naues, quae infra longarum ma-
 gnitudinem sunt, et remis aguntur. Inde enim illis nomen. Nam
 109 actus est *ἐλασία*, et agere est *ἐλάυειν*, quod proprie dicitur de navi-
 gio, quod remis agitur. Ab actu ergo, quae est *ἐλασία*, omnis nauis,
 110 quae remis agitur, actuaria dicitur. Omnes igitur naues *μονήρεις*, quae
 infra magnitudinem *πεντεκόντορον* erant, actuariae dicebantur BAYF. *de*
 111 *re naual. pag. 34.* Ex his patet, falsum esse HENR. SAVIL. in *comment.*
 112 *de milit. Rom.* vbi scribit: actuarias saepius chordis et funibus tractas,
 113 et propterea inter *σρατιώδας* et longas referendas. Nam sine proba-
 tione id dicit de funibus, et licet in bello eorum vsus sit ad transpor-
 tandos milites, et explorandum, ita etiam saepe adhibitae, inde ta-
 114 men non sequitur, inter longas referri posse, quum maior earum infra
πεντεκόντορον fuit. DIODOR. *lib. 20. de class.* PTOL. SALMAS. in *obseru. ad*
 115 *ius Attic. c. 20.* Nec iuuatur Sauilius a IOH. SCHEFFER. in *diff. de nauib.*
 quod ex LIVI c. 38. *lib. 38.* vbi Antiochus iubetur omnes naues longas
 et actuarias, quarum nulla plus quam triginta remis agatur, tradere,
 116 possit euinci, esse alias, quae pluribus remis agantur, quales putat fuisse
 117 *πεντακοντόρες* et *ετακοντόρες*. Nam inde non sequitur inter longas illas
 recenserit, quum possint maiores actuariae esse *τετρακόντοροι*. Quam-
 118 quam in historicis hae non obseruatae, et plerumque a *τρικοντόρω*
 h. e. tricenorum remorum naue vsque ad *δίκωπον* omnes, quae remis
 119 aguntur, dicantur actuariae. Male ergo APPIANVS, de Antiochi me-
 moratis nauibus agens, eas *ναῦς καταφράκτες* vocat, nam *καταφράκτοι*
 omnes

omnes longae, et nulla naus actuaria cum catastromate. Diuidit autem actuarias SCHEFFER *d. l.* in paruas, et mediocris magnitudinis. 120

In paruis est *πλοῖον*, quod licet generaliter omne nauigium significet, tamen distincte denotat eam, quae duo viginti ad summum remis instructa est. THUCYD. *lib. 4.* Discalmus est nauigium duorum 121

remorum, CIC. *1. de orat.* triscalmustrium PLVTARCH. *in Aemil.* Nauigii 122

decem scalmorum meminit CIC. AD ATTIC *epist. 3.* Duodecim scalmorum 123

naues, quod commodior non esset adpellatio, et quod remos scalmis, 124

h. e. paxillis quibusdam, habebant alligatos. *Σκαλιμος* enim paxillus, 125

ad quem alligatur remus. *Πλοῖα* duo sunt genera. Celox est nauigiolum, 126

a celete equo, cui vir vnus infidet, dictum, quod singulis, per transtra 127

remis, vnde etiam *μονήρες* dicitur ab vno, vel pluribus etiam nautis, incitatur. APPIAN. *lib. 2. de bell. ciuil.* VARR. *in bimarco. ibi: Naue*

remigauam. mouent celocem, et Amphericum est nauigiolum, quod 128

ab vtroque latere impellitur, dum nauigantium quisque duos remos concitat, vocatur alio nomine *δίκωπον*, *διήρης*, biremis, scilicet quod

duobus remis agatur. Potest etiam ab vno remige duobus simul remis 129

agi. Vnde *μονορέτης* vocabatur, qui *δίκωπον* agebat. APPIAN. 130

lib. 10. inquit:

Se parua Cleopatra biremi

Intulit Emathiis, ignaro Caesare, testis.

HORAT. *3. car. od. 29.*

Tunc me biremis praesidio scaphae.

131

Sic apud PLVTARCH. *in Thes.* fit mentio decreti, ne vlla t̄iremis nauigaret, quae plus quinque viris caperet, quod certe de t̄iremi trium 132

ordinum accipi nequit, tum quod plures viri ad eam commouendam

necessarii, tum quod Thesei temporibus non nota fuit.

Post *πλοῖον* scapha venit, parua nauicula, binis vel vno remo 133

acta. Prout enim latiore, vel arctiore erat alueo, modo singulis,

modo binis remis concitabatur. Haec sequitur iuxta ICtos alias maiores naues: *l. 29. ad L. Aquil. l. 4. ad L. Rhod.* per se tamen nauigium 134

est, non pars alterius. *l. 44. de euct.* Cymba est parua scapha, binis et ipsa remis aliquando incitata. PROPERT. *lib. 2. eleg.* 135

Non est ingenii cymba grauanda tui:

Alter remus aquas, alter tibi radat arenas.

Significat etiam cymba nauigium, funiculo terrae alligatum, ut eius tractu de ripa ad ripam possit perueniri. OVID. 3. *amor. eleg. 9.*

- 136 Acatia sunt parua nauigia, inflexa puppe, prora autem acu-
 137 tiore. POLYB. *lib. 1.* Lembus (alias Orioles, Oriolae, LIPS. 1. *elect.*
 7.) est breuis quaedam nauicula piscatoria, quae iuxta SABINVM
 138 solum in fluminibus usurpata. IOH. SCHEFF. *diff. de var. nau.* Pesca-
 139 toriae igitur olim actuariæ, quia remis agebantur. 1. 2. *de capti. et post-*
 140 *lim.* Ergo hodie inter onerarias ea, quae velo vruntur, recte refe-
 runtur. *vid. inf. n. 185.* Phaseli sunt naues breues et celeres, teste
 CATULLO:

Phaselus ille, quem videtis, hospites

Ait fuisse nauium celerrimum.

- 141 Myoparones sunt naues paruae piratarum. APVLEI. in *Apolog.* TVLL. in
 142 *Verr.* Dicuntur a Paron, qui significat nauigium piratarum, et midion.
 143 Epactroceles est nauigium praedatorium, medium inter epactridem et
 celocem, quae et ipsa sunt parua nauigia.
 144 Mediocris longitudinis nauigia sunt, quae proprie naues di-
 cuntur, et erant, quae a viginti ad centum vsque remis agerentur,
 et inde a numero remorum, quos non in altum, sed vna simplicique
 145 serie in longum dispositos habuere, plerumque adpellarentur. Et
 hoc significatu quidam dictas putant *μονήρης* et *δίρης*. Tales sunt
 146 *εικόσορος* nauis, quae viginti remis agitur. Pollux in voc. *τριακόντα-*
ρος, quae triginta remis impellitur. THUCYD. *lib. 4.* Quanquam au-
 tem generaliter omnis nauis, quae remis agitur, sit actuaria, in spe-
 cie tamen eae naues ita vocantur, qua homines vehebantur. Di-
 147 cuntur Graece *ἑπιβατῖδες*, *ἑπιβατηγοὶ*. vectoriae, vectorum du-
 148 *ctrices*, *Fährschuten*, 1. 1. §. 12. *d. exerc. act.* ab *ἄγειν τὰς ἐπιβάλας*.
 149 *AVG. emend. 4. emend. 6.* BVDAEVS legit *ἐπιβαται* quasi scansiles, et ve-
 storibus traiciendis aptas, ab *ἐπιβαίνω*, quod significat conscendo:
 PECK. §. b. *emphraſas* legit. COTT. STRACH. *de Nau. p. 1. n. 6.* ab
 150 *ἐμφρίτω* obturo. Harum quaedam viatores vehunt, quaedam Lu-
 151 foriae sunt. Quae viatores vehunt, interdum certo mari, et certa re-
 gione nauigant, veluti quae Brandusium vltimam ciuitatem Italiae,
 153 a Cassiopea, portu Epiri. STRAB. *lib. 7.* vel a Dyrrachio ciuitate Epi-
 154 ri vectores traiciunt, ad alia onera inhabiles. *d. §. 12.* Harum ingen-
 tem

tem numerum vides in Hollandia, quae vectores ab vna vrbe in al-
 terum traiciunt. Tres naues et vna noctu Amsterdamo versus Lei- 155
 dam, et contra Leida Amsterdamum abeunt. Singulis diebus circa 156
 vesperam hor. 9. clausa arbore, naues ductrices abeunt Enchufam, Har-
 lingen, Campen, Hardewick, Swartessys, vt taceam eas, quae in
 caeteras vrbes Vltraiectum, Hagam Comitum, Rotterdamum &c.
 vnaquaque die, vti abeunt, ita redeunt. Hoc mirandum singulis die- 157
 bus inter Delphiam et Rotterdamum, Lugdunum et Hagam, vrbes
 duobus lapidibus distantes, triginta in abeundo et redeundo naues
 hominum ductrices obseruari. Pretium leue, fluuerus scilicet in sin- 158
 gula milliaria constiturus, vltra nihil exposcunt nautae, nec quis al-
 liquid dare tenetur. Has naues in Gallia nominari *basteaux passages*,
 testatur GOTHOFR. d. 1.

Lusoriae rursus sunt duplices. Vel enim ad belli vsum et 159
 limitum custodiam destinatae, quales in Danubio et Rheno excuba- 160
 bant, hodie vocantur *Auslieger. tot. tit. in C. Theodos. de lusor.* VE- 161
 GET. lib. 6. cult. ibique STEWECH. cap. ult. VOPISC. in Prob. Vo-
 cantur alias agrarienses, quod stationes in flumine habebant agrarias. 162
 Lembi etiam adpellantur, et milites Lembarii, sicut classici, qui in libur-
 nis et longis nauibus, Magistro officiorum erant subditi. l. 4. C. de off.
magist. offic. l. 4. C. de off. iudic. militar. Aliae Lusoriae, placidae 163
 dicuntur quae voluptatis causa habentur, et quibus mare tranquillum 164
 nauigatur. l. 2. d. cap. et postl. In Holland. *Spell-Schutten.* Ad com- 165
 modiores vsum sedilia in iis fabricantur, quae Synedria dicunt. PECK. d. l.
 STRACH. n. 5. SENEC. lib. 7. d. benef. c. 20. ibi *naues lusorias et alia.*

De Hemiola et *τρισημιολία* est quaestio qualia sunt nauigia? 166
 Mire hic eruditi hallucinantur. Auctor *Etymologici* dicit *ἡμιόλιον* 167
 fuisse piraticam nauim, et sic dictam quod pars eius dimidia et alte-
 rius etiam dimidia remis vacaret, et remigibus. BAYF. de re naual.
 interpretatur esse talem, quae a puppi ad malum binis, a malo ad 168
 proram vnico tantum per transtra remo instructa fuerit. IOH.
 SCHEFF. de vari nau. dicit fuisse versus proram arctiores longiores- 169
 que, versus puppim vero latiores, ibique ampherum, hic celocium
 more, incitatas h. e. in prora habuisse, quorum quisque binos; in pup-
 pi autem, quorum singuli singulos remos concitarent. Sed hae tres 170
 opiniones absurditatis a notatione graecae vocis *ἡμιολίας* arguuntur.

- SCALIG. *ad* EVSEB. dicit, quod naues citra alicuius magnitudinem
 171 dicantur *ἡμιολία*. Quae vero intra magnitudinem *τριακόντορος* ez di-
 eta *ἡμιόλιος τριακόντορος* maior quidem, quam *εἰκόσορος*, minor vero
 quam *τριακόντορος*. Vnde constare *τριηρημιολίαν* esse, quae nec triremem
 172 sua magnitudine aequaret, et biremi tamen maior esset. Res ipsa demon-
 strat, SCALIGERVM hic decipi, et rem esse, si recte cogitetur, facilem. *ἡμιό-*
λιος quum dicitur semper is numerus refertur ad rem aliquam, cui est
 173 *ἡμιόλιος* et significat totum, et totius dimidium. Sic *ἡμιόλιος πῆξ* ses-
 quipes. *ἡμιόλιος τόκος* vsura quae sortem continet, et dimidium.
 Sic si quis ad sex tria adiecerit fiunt nouem, quia nouenus numerus
 174 *ἡμιόλιος* est ad sextum. *ἡμιολία* ergo erit nauis, quae comparatione
 alterius, magnitudinem eius aequat, et praeterea etiam dimidia parte
 175 illam exsuperat. Talis est iuxta SALMAS. *in obseru. ad ius Attic. c. 28.*
 176 *τριακόντορος*, est enim media inter *πεντηκόντορον* et *εἰκόσορον*. Duplex
 ei nomen, a remorum ordine dicta *τριακόντορος*, et a proportione ad
εἰκόσορον ἡμιολία adpellata. Quia tricenarius numerus est *ἡμιόλιος*
 vicenarii. Et quia piratae ea utebantur, inter piratica nauigia nnumerata.
 Non enim longis nauibus utebantur, quales erant *πλητηκόντοροι*, nec
 onerariis quales, *εἰκόσοροι*, quia tardiores erant, utpote paucioribus
 177 impulsae remis, aptissima igitur piratis visa *τριακόντορος*. Atque inde
 deducit SALMAS. *d. l.* quod *τριηρημιολία* sunt hemioliae, terno remorum
 ordine confurgentes. Quod rei et voci conuenit, hucusque autem
 latuit plurimos.
- 178 Sequuntur onerariae naues, quae ab aliis hoc modo differunt,
 quod non remigio, sed sola vsae velificatione, licet ex accidenti contin-
 gere poterit, ut etiam remi adhiberentur, sicut de se CAESAR. *libr. 5. de*
 179 *bell. Gall.* testatur, quod naues onerarias iussit fieri acturias, i. e. ut
 180 remis agerentur. Et has, quae remis agebantur, Graeci vocabant
 181 *δρομίδες ὀλακάδας*, i. e. citas vel celeres onerarias. Onerariae enim
 alias erant tardiores, et refert DIONYS. HALICARN. *libr. 3. Antiqu.* oner-
 rarias vsque ad trium millium modiorum onus, remulco ad urbem
 pertrahi, maiores autem in ipso ostio ad anchoram stare solitas.
- 182 Onerariae ab oneribus sustinendis, quod plerumque ad id
 solum seruentur, ut merces ex onera transuehant, *l. 1. §. 12 de exercitor.*
actio. ibique PECK, quae et Geforetiae iuxtae GELL. *lib. 10. c. 15. ubi*
 183 *varia nomina habet*, dicuntur, sunt naues mercatoriae, gerariae PLAVTO,

a gerendis vel deferendis mercibus, *Koffardy Schiff*. Graeci *Φορτίδας βαρειας* vocant ab oneribus, vel *ελαδαεις* quod trahim eant, utpo- 184
 te tardiores. Hae rursus vel sunt piscatoriae, piscibus capiendis destinatae. In Hollandia vocantur *Büßen*, sunt alio panda, ob- 185
 tusa proa. GERHARD. MERCAT. *in descript. Belg. p. 302.* Suo tempore ha- 186
 buisse sexcentas, scribit GVICCIARD. *in descript. Holl.* hodie multa mil- 187
 lia. Vel vinariae, in quas vinum effunditur, *l. 21. §. 5. de furt.* vel 188
 aquariae, quibus aqua portatur, quae in Hollandia frequentes, *d. §. 5.* 189
 frumentariae, quae grana vehunt, *l. 31. locat.* CAES. *lib. 3. de bell. civ.*
 vel *ξυλιναί* quae lignum, *l. 55. §. 4. de legat. 3.* AVG. *4. emend. 16.* vel
 palarum, qua vehitur venditurque palea. Magnitudo oneraria- 188
 rum frumentariarum modi ratione aestimabatur, vinariarum amphoris,
 quae alias merces in pondere consistentes vehebant, talentis vel cen-
 tumpondiis seu centenariis. Hodie a pondere nauis dicitur Chilias 189
 mille amphorarum capax. Quadragenaria Septuagenaria, Centenaria,
 myriaphori *von 40. 70. 100. 1000. Lasten.*

Uterius naues denominantur vel a loco, ubi nauigant, ut aliae 190
 sint vel marinae, vel fluuiatiles. *d. l. 1. §. 6. et 12. ibi fluuii capaces l. 3.*
de vacat. mun. l. 5. §. 6. d. iur. immun. Lintres naues stuminales, *l. 1.* 191
§. 5. naut. caup. stab. Nonio Silatae, Pontones, *l. fin. d. S. R. P.* trahi-
 ciendis omnibus apti. IVL. CAESAR. *3. de bell. civ.*

Vel a quantitate, ut aliae magnae, quales longae de quibus di- 192
 ctum. Sic Cerci naues sunt Ascanae praegrandes. Hodie Cara-
 uellae Hispanorum, Craquen siue *Karauell.* BENTZO *de occup. Ind. passim.* 193
 Aliae paruae. Psumia nauigium paruum. Oraria nauis litus legens. Mo- 194
 noxylon ex vno ligno fabricatum nauigiolum. Trabaria *Bomken,*
Polte.

Vela nauigationis cursu, ut Dromones, Cursoriae, *Pincken,* 195
 Celoces naues breues, sic dictae a celeritate. Oxia nauigia breuia a 196
 celeritate, *ὄξος* enim graece velox. Phaselus nauigium campanum
 velox.

Vel a forma et specie onerariae dicebantur *γαῦλοι*, quia vasa 197
 quaedam rotunda, in quibus lac reponeretur, et ollas sic vocarunt.
 Latine corbitae, a rotunda forma corbis. CIC. *lib. 16. epist. ad Attic.* Ca- 198
 merae arctae et exiles, aulqnae, thamelegi, Gondalae Venetorum,
specula Spiegel Schiff, capuli a capuli forma.

- 199 Vel ab animalibus, vt Cuii, tragi, tauri, Hippagines. vel Hippagorae dicuntur, quibus equi vehuntur, vel quae fluuio aduerso equis aguntur *Treil-Schiff*. His vtuntur Hollandi in nouis inter ciuitates alueis in *den neuen Fabrten*.
- 200 Vel a locis, Liburnicae, Aegyptiae, Neucraticae, Salaminiae &c.
- 201 Vel ab artificibus, Argo, Phereclea, Nicomedis, Parulus.
- 202 Vela Diis vel magistratibus praesidentibus, nauis Ifidis, Apollinis, Tritonae, Praetoria, Nauarchis, imperatoria.
- 203 Vel ab eminentiori parte, rostratae, turritae, coronides.
- 204 Vel a pictura vel insigni pictis, centaurus &c.
- 205 Vel ab instrumentis, quibus muniuntur vt delphinophori, falcatae &c. Anchyromachus, qua anchora leuatur et vehitur.
- 206 In omnibus hodie prouincinciis nomina variant. Apud nos maxime notae *Spiegel-Schiff*, *Boiart*, *Iachte*, *Floyte*, *Pincke*, *Galley*, *Bordinck*, *Both*, *Kan*.

CAPVT IV.

INVENTORES NAVIS PARTIVMQVE EIVS TRADVNTVR.

SUMMARI A.

1. *Primo Noab nauigauit.*
2. *Gentes originem etiam Diis adscripserunt.*
3. *Longa nauis quis primus nauigauit. 4. 5. 6.*
7. *Describitur Argo nauis cum Argonautarum officii et nominibus. 8. 9. 10. 11.*
12. *Et cursu in mari. 13. 14.*
15. *Recensentur maiorum ordinum nauium inuectores. 16. 17. 18. 19. 20.*
21. *Vti et minorum et onerariarum. 22.*
23. *Adduntur qui partes nauium inuenerunt. 24.*

1 **E**x sacris litteris, vt aliquoties dictum, liquido constat, ante Noachum neminem nauigasse, et ipsum iussu Dei ter. opt. max. id primum fecisse. Gentes varie hallucinantur. Aliae, vt HYGIN. *lib. d. fab. cap. vlt.* Diis attribuunt.

2 - - - *Ipsamque secandis.*
Argois nauibus iactant sudasse Mineruam.

Apud

Apud Aeschylum nauigandi artis gloriam et fabricae rationem Prometheus sibi vindicat. 3

Θαλασσοπλαγκτα δ' ἄλλ' ἀντ' ἐμῆ
 Λίνοπ' ἐρ' ἔνρε ναυτίλων ὀχήματα.

DALECHAMP. ad PLIN. lib. 6. c. 56. In Graeciam ex Aegypto Danaus naue rotunda scilicet, quae antiquior longa, vt SALMAS. d. c. 28. demonstrat, primus aduenit, anteratibus nauigabatur inuentis in mari rubro inter insulas, a rege Erythra. Reperiuntur qui Myfos et Troianos priores excogitasse in Hellesponto putent, quum transirent aduersus Thraces. PLIN. d. l. Longa naue Phocenses primum vsus 4

HERODOT. p. 107. tradit. Alii rectius ea Iasonem, et cum eo 50. Argonautas, qui simul remiges, primum nauigasse. In hanc vnam flos 5

totius Graeciae coiuit, Hercules, Castor, Pollux, Diis geniti, alii- 6

que et reges, et regum filii. Vates Mopsus, et Idmon. Naupegus Argus. 7

- - - Sors tibi ne qua
 Parte trabat tacitum puppis mare, fixaque fluctu
 Vel pice, vel molli concludere vubnera cera.

Celeustes ipse Orpheus, 8

- - - Qui carmine tonsas
 Ire docet, summo passim ne gurgite pugnent.

Nauis Magister et Gubernator Tiphys. 9

Qui maris insidias, clarae qui sidera noctis
 Norit et e clausis quem destinet Aeolus austris.
 Non metuat, cui regnatis, cui tradere coelum

Denique nauem ipsam fatidicam et humana voce loquutam, fama est. 10
 Habuit enim ἐρόπιν ἐκ τῆς δωδώνης δευδός, carinam e dodonide quercu :
 aiunt enim Iunonem, alii Mineruam.

- - Caeso monitu Iouis augure luco.
 Arbore praefaga tabulas animasse loquaces.

Vnde et Ciceroni diuinum Argonautarum vehiculum dicitur. Itineris quoque stadiasmi et cursus ita accurata a Poetis proditi sunt, 11
 tamquam singulos ex ipsorum diariis expressissent, per quae maria, 12
 quibus ventis cucurrerint, quae littora praeteruecti, quos portus intrarint, freta transierint, quae promontoria, et quorumnam fluuiorum 13
 ostia praeter nauigauerint, ad quas gentes et nationes accesserint,

rint, quemadmodum in vltimum Euxini Ponti angulum penetrauerint.

- 14 *Ες Φάσιν ἔνθα ναυσὶν ἔχρητες δρόμος.* Denique quomodo ad E-
 15 ridani ostia in Peuce insula in reditu hyemauerint. *PLIN. d. l.*
 16 Biremem inuenerunt Erythraei, referente Damaste. Triremem
 iuxta Plinium Aminocles Corinthius, at Thucydides, *lib. 1. bell. Pe-*
lepon. notauit, primam triremem factam Corinthi longe ante Aminoc-
 17 cliſ tempora, et illum tantum Samiis tres triremes fecisse. *pag. 11.*
 18 Quadriremem vt scribit Aristoteles Carthaginenses. Quinqueremem
 19 Onesichton Salaminios. Sex ordinum Xenaphoras Syracusios. De-
 20 cemremem Mnesigethon Alexandrum Magnum. Ad 12. ordines Phi-
 lostephanus Ptolomaeus Soterem. Ad quindecim Demetrium Anti-
 21 goni. Ad 30. Ptolomaeum Philadelphum. Ad 40. Ptolomaeum Phi-
 lopatorem. *ATHENAE. lib. 5.*
 22 Onerariam Hippus Tyrius inuenit, lembum Cyrcenses, Cym-
 23 bam Phoenices, celocem Rhodii, cercurem Cyprii, *PLIN. d. l. Cam-*
 24 pani phafelum, Circaei, pontonem, Germani apud Danubium lin-
 trem, Illyrii scaphas. *IOH. MATTH. d. rer. inuention c. 11.*
 23 Habuerunt et partes suos inuentores, remum Copae, lati-
 tudinem eius Plateae, vela Icarus, malum et antennas Daedalus, hip-
 pagum Samii, vel Pericles Atheniensis, testas longas Thafii, antea
 24 ex prora et puppi tantum pugnabatur, rostra addidit Piseus, Tirrheni
 anchoram, Harpagones et manus Pericles Atheniensis, adminicula
 gubernandi Typhis *Id. d. l.*

CAPVT V. DE NAVTIS.

SVMMARIA.

1. *Nautarum ordo describitur.*
2. *Nautarum adpellatione qui veniant. 3. 4.*
5. *Eorum distinctio.*
6. *Archigubernus qui?*
7. *Qui Nauarchus. 8.*
9. *Nauclerus diuersimode accipitur. 10. 11.*
12. *Magister nauis vnde numen habeat 13. 14.*
15. *Gubernator quis, et quod eius officium. 16.*

17. *Eius differentia ab exploratoribus vadorum.* 18. 19. 20.
 21. *Proreta qui?*
 22. *Saepe una persona varia officia gerit.* 23.
 24. *Inferioris sortis nautae varia habent nomina.*
 25. *Dietarii qui.* 26.
 27. *Dietia quid.*
 28. *Remiges qui et quotuplices?* 29. 30. 31. 32. 33.
 34. *Mesonauta quis sit varie Dd. disputant.* 35. 36. 37. 38. 39. 40.
 41. *Intellectus l. 1. §. 2. naut. caup.*
 43. *Ναυτεπιβάτης qui.* 44. 45. 46.
 47. *Scriba quis.*
 48. *De eius facto an teneatur exercitor.*
 49. *Caetera nautarum nomina recensentur.* 50. 51. 52.
 53. *Aliae eorum a nauibus adpellationes.* 54. 55.
 56. *Mercatores et epibatae non sunt nautae.* 57. 58.
 59. *Magister nauis non debet homines malos in nauim recipere.*

Sequitur membrum secundum de personis navigationi praepositis. 1
 De harum dicemus gradibus, scientia maritima et ministerio in
 ipso actu navigationis. Nauta in stricti iuris significatione dicitur ille, 2
 qui nauim exercet. *l. 1. §. 2. naut. caup. stab. 27. obseru. 31.* In lata 3
 vero omnes eo nomine adpellamus, qui nauis nauigandae caussa in 4
 naui sunt. *d. l. 1. §. 2. l. 1. §. 2. d. publ. et vectigal.* vel qui adhibentur 5
 ut nauis nauiget. *l. 1. §. 1. furt. aduers. naut.* Hi sunt vel super- 6
 prioris, vel inferioris conditionis. Inter illos primus est Archigubernus, 7
 seu Archithalassus, i. e. totius classis praefectus, omnium gubernatorum primus. *l. 46. ad SCrum Trebell. ibique* GOTHOFREDVS 8
de quo infr. plura. Pone ipsum Nauarchus, princeps nauis. *l. 6. C. de nauic. l. vn. de bon. poss. ex test. mil.* Qui si triremi imperat, trierar- 9
 chus dicitur *l. vn. de honor. poss. ex test. milit. l. 46. ad SCrum Trebell.* 10
 CICER. in *Verr. act. 2. p. 322.* (m)

Nauclerus, *l. 3. C. de nauic.* Nauicularius, *tot. tit. C. de nauic.* 9
nauc. Nauicator, sunt secundum opinionem BVDAEI *ad l. 1. naut. caup.* nauium domini, meritorias naues habentes, quos Patronos ad- 10
 pellamus. Meminit TACIT. in his verbis, *atque inde decursu in littora vim in mercatores, aut nauicularios, audebant.* VEGET. *lib. 5. de re milit.* eos vocat, qui in classe singulis nauibus praesunt, quos Belgae 11
 Capitaneum aut caput armatae marinae nauis vocant, *ein Schiffs-Capitän.*

- 12 Magister nauis est, cui totius nauis cura mandata est. *l. 1. §. 1. d. exc. cit. act.* Alii legunt, cui totius nauis anchora, sumta synecdoche partis pro toto, mandata est, quam lectionem etiam probam esse.
- 13 PECK. *ad §. d. testatur.* Graece dicitur $\pi\iota\sigma\iota\kappa\acute{o}\varsigma$ CUIAC. *in Afr. p. 448.* In iure enim Magister dicitur, cui praecipua rerum cura incumbit, et qui magis, quam caeteri, diligentiam et sollicitudinem rebus, quibus praest, debet. *l. 57. de V. S. ibique GODDAE.* Magistrum autem praepo-
- 14 nuntur variis negotiis *l. 1. §. 12. eod. vid. cap. part. 4.*
- 15 Gubernator, qui et patronus a BRUNING. dicitur, *tr. de homag. concl. n.* est, qui in puppi sedet ad clauum, et nauim secundum prae-
- 16 cepta artis nauticae a scopulis et inuis locis abducit, *l. n. §. 2. si publ. et vecl. l. 13. §. 2. locat. Ein Stuyrman.* Differt a ductoribus nauium,
- 17 seu exploratoribus vadorum, *Piloten*, quod ille semper in naui sit, ibi-
- 18 que et in mari officium gubernando praestet. Hi vero in certis portubus sint et adsciscantur tantum ad hunc vel illum actum, quando
- 19 nautae alicuius loci non exactam habent notitiam. Videre tales licet in Texel, Vlie, Hollandiae sinubus, quotidie expectantes peregrinos et
- 20 operam suam certa mercede, a magistratu statuta, locantes. Quum enim impossibile sit, vt gubernator nauis omnes maris angulos per-
- 21 reptare possit, vtilitas autem nauigationis maxima: providere solent magistratus, ne aduenientes damnum aliquod sentiant. In eadem *l. n. §. 2.* fit etiam mentio Proetae, qui prorae insistit, seu prorae praefecti, $\pi\epsilon\omega\rho\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$ Graece seu $\pi\rho\acute{\omega}\xi\epsilon\tau\epsilon\varsigma$, German. *Houet-Botsmann*,
- 22 BEN. STRACCH. *de naut. part. 1. num. 10.* Obseruandum autem maxime, haec officia ita in praegrandibus nauibus, vel in tota classe distin-
- 23 gui. Quando vero vna nauis separatim nauigat, saepe confunduntur, vt vnus naucleri, magistri nauis, et gubernatoris personam simul sustineat, quae causa, quod non ita accurate haec vocabula distingui possunt.
- 24 Inferioris conditionis sunt reliqua turba nautica, communi appellatione *Maetß* dicta. In specie quidam dicuntur Dietarii, *l. 2. §. 2.*
- 25 *naut. caup.* qui cibum seu mercedem in dies recipiunt, et custodiae causa vno aut altero tantum die naui praepo-
- 26 nuntur. Dicuntur in *d. §.* etiam ΝαυΦύλακες . STRACH. *d. l. num. 12.* Sub horum cura sunt cubicula et caenationes, vbi arcae et merces deponuntur, *arg. l. 12. §. 4. d. instr. legat.* (hae sunt, quae dietae dicuntur, non minus in nauibus, quam

quam in domo, *l. 43. §. 1. d. legat. 1. l. 55. §. 3. d. legat. 3.*) vti ex A- 27
 THENAE *lib. 5.* colligit CUIAC. 27. *obs. 31.*

Remiges sunt qui remos agunt, et, cessante vento, nauem remi- 28
 gando propellunt. *l. 1. §. 2. naut. caup. Ruder-Knechte.* Hi sunt in tri-
 plici differentia. Pro differentia enim partium nauis alia accipiunt 29
 nomina. Inferioris ordinis remiges, qui circa carinam remigant Θα-
 λάμιοι, vel Θαλαμῖται dicuntur, Θαλαμῖς enim est μυχῖς nauis in- 30
 timus, et infimus sinus, et inde Θαλαμῖται ibi remigantes. Vteban-
 tur breuissimis remis, et minimam mercedem accipiebant, quod mi- 31
 nimum laborarent, vtpote breues mouendo remos, haud longe ab a-
 qua. Rursus media pars nauis inter summam et imam partem voca- 32
 batur ζυγά, et remiges ζύγιοι seu ζυγῖται, qui in ea parte remos agi-
 tabant. Caeteri dicebantur Θρανῖται a Θράνος, quae erat summa pars 33
 nauis circa constratum. POLLUX. *in vocab. SALMAS. in obseru. ad ius*
Attic. cap. 28. Mesonautam seu Mediastinum in *d. l. 1. §. 2. Accurf.* 34
 eum intelligit, qui mediocriter remos agit. HERMOL. BARBARVS manci-
 pium intelligit, in medio nauis vniciue deseruiens *ein Pücker.* BOER. 35
decif. 56. col. 1. putat, vel pilotam esse, vel scribam, inuecta et illata ad-
 notantem. CUIAC. 27. *observ. 31.* coniecturatur, eum esse qui in medio 36
 remos agit, tres enim *d. l.* remigum gradus esse demonstrat. Sed ob- 37
 stat ei *d. §.* qui remigem mesonautae opponit. GOTHOFRED. *in d. §.* 38
2. putat eum esse, qui medium ocum tenet inter nautas summos et in- 39
 fimos, vel qui aliis signum remigandi praebet. Et huic opinioni 40
 BACHOV. *in part. 1. com. ff. d. §. 2.* consentit. Estque sensus *d. §.* quod 41
 exercitor non debeat obligari ex facto, et receptione, aut remigum
 qui sunt infimae conditionis, aut nautarum aliorum, qui proximo
 ab his scilicet remigibus loco sunt: sed tantum ex facto suo pro- 42
 prio, aut etiam illorum, qui proximum ab ipso locum tenent. Su-
 praemae et optimae conditionis nautae sunt. ALCIAT. *vero lib. 1. parerg. c.* 43
43. et PECK. ad §. 2. eum vulgari voce mesonautae dici existimant, qui na-
 uem inscendit, et ne aliquid nauli nomine Domino nauis soluat, ducen-
 dis remis operatur. Quod apud Zelandos et Batauos non est in soli- 44
 tum. Sed hunc singulari nomine *Ναυτεπιβήτην* vocat ICTUS *in l. fin.* 45
§. 2. naut. caupon. CUIAC. 27. *obs. 31.* Qui enim longinquas peregrini- 46
 nationes suscipiunt, ne nauli nomine, et ultra quam eis supererit, gra-
 uentur, nautarum albo se adscribi faciunt, operasque ^{in C.} _{come} nriente

magistro, pro parte nauli impendunt. PECK. *ad l. fin. naut. coupon. num. 5.*

47 Scriba, rationarius, *Schriver*, qui merces in nauem demissas
48 consignat. Vbi quaeritur, an exercitor nauis teneatur de mercibus, si scriba non recte assignauerit? Adfir. Si eum praeposuit propter vtilitatem nauigationis. Imputet enim sibi, quod tali homini illud officium commiserit, qui parum diligens est. *arg. l. 203. de R. I.*

49 Naupegus est, qui nauim reficit, si forte rimas agat, vel aliud damnum ex violentia tempestatis accipiat, *Hiltiopegus ein See-gelneyer.*

50 Coquus focarius, *ein Kock*, dapes praeparat, fentinam exhaurit,
51 et alia vilissima munia in naui obit. *Armenistis de dat Segel richtet.*

52 Casteriophylax, *Kaiüten-Wächter.*

53 A genere nauium dicuntur Carabita, *ein Bordinges-Fabrer.* Ra-
54 tiarius, *de vp Flössefabrt.* Portitor *ein Febrmann.* Remulcus, qui sca-
55 pha trahit nauem maiorem, *der vtagelt.* Helciarius, qui fune trahit nauem, *ein Treiler.*

56 Praeter hos in nauibus solent esse mercatores, quos ANGEL.
conf. 290. inter tria nauigantium genera refert. BEN. STRACH. 4. d.

57 *naut. p. 1. num. 17,* Reperiri etiam solent epibatæ, vectores, *Passa-*
58 *giers*, qui certo nauulo transfretant. Sed quia hi non semper, nec necessario, nec nauigandi causa adfunt, inter nautas referri neque-

59 unt: *l. 1. §. 2. naut. coupon. vid. infr. part. 13. cap. 10.* Prouidebit autem magister nauis, vt homines modestos, nec nimis impios, in nauim imponat. XENOPH. *d. inst. CYR. l. 8. num. 204.*

CAPVT VI.

MAGISTER NAVIS NAVTAS DEBET CONDVCERE.
HORVM OFFICIVM, VT NAVEM ONERENT ET EVACV-
ENT. MERCES NAVTARVM IN PECVNIA ET VICTV
CONSISTIT. CAVERE DEBET MAGISTER, NE
ILLICITAS MERCES VEHAТ.

SVMMARIA.

1. *Navi instructa, eam Magister locare debet.*
2. *Huius officium vt idoneos nautas conducat.*

3. *Locarium nautarum consistit in pecunia et victu.*
 4. *Pecunia conuentione certa determinatur, et si non sit, quid iuris, additur.*
 5. 6. 7.
 8. *Dimidium solent ante iter accipere.*
 9. *Victus quor additur.* 10.
 11. *Edunt bis vel ter de die.*
 12. *Victus adpellatione quid veniat.* 13. 14. 17. 18.
 15. *An eius nomine hoc casu veniant vestimenta.* 16. 21. 22. 23. 24.
 19. *A propria vocis ratione non abeundum.*
 20. *Actus agentium non debet ultra intentionem operari.*
 25. *Nautis conceditur aliquantulum mercium uehere.* 26.
 27. *Sufficit amici labore alicui in paucis consuli.*
 28. *Liberum illis id vili pretio distrabere.* 29.
 30. *Commeatus nauis quomodo et quibus reb. instruendus.* 31. 32.
 33. *Si Commeatus deficit, vnusquisque tenetur in commune conferre.* 34. 35. 36.
 37. *Necare videtur, qui alimenta denegat.* 38.
 39. *Nauta pro ministerio non habet hypothecam in naui.* 40. 41. 42. 43. 44.
 45. *Primum nautarum officium onerare naues.*
 46. *Recensentur merces, quibus nauis onerari solet.* 47. 51. 52. 53. 54. 55. 56.
 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71.
 48. *Romam frumentum ex prouinciis aduectum.* 49. 50.
 59. *Legumen vade dicatur.*
 72. *Merces vel promiscue in naui iacent, vel includuntur.* 73.
 74. *Trochlea est instrumentum quo merces naui induntur, vel extrahuntur.*
 75. *Hortator dicitur, qui ad laborem admonet.* 76.
 77. *Celeusina est cantus, iuxta quem laborant, vel tibia, qua cantus fit.* 78.
 79. *Scriba merces consignat, et postea tradit.* 80.
 81. *Nautarum alterum officium est exonerare nauim.*
 82. *Aliquando naues onerantur et leuantur beneficio caraborum.* 83.
 84. *Praeferenda, si plures naues, primo veniens vel maior.* 85.
 86. *Magister nauis non debet illicitas merces uehere.*
 87. *Illicitae merces enumerantur.* 88. 89. 90. 91. 93.
 92. *Perniciosum barbaros instruere.* 94.
 95. *Valet statutum, ne exportetur frumentum.* 96. 97. 98. 99. 100. 103. 104.
 105. 106. 107. 108.
 101. *Poena si contra faciant.* 102.
 109. *Eadem ratio in farina.* 110.
 111. *Quatenus ipsum Principem statutum stringat, discutitur.* 112. 113. 114.
 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121.
 122. *Dubium est quid iuris in illis, qui sui vsus gratia exportarunt.* 123. 124.
 125. 126. 127. 128.
 129. *Quid iuris, si aliunde res comparata.* 130. 131. 133.
 132. *Verba pro utilitate communi pinguius accipiuntur.*
 134. *In casibus necessitatis detrimenti, non lucri, fit praestatio.*

- 1 **I**ta naui instructa, officium magistri nauis est, vt eam locet ad vehen-
das merces *l. 1. §. 12. d. exerc. act.* Quo facto nautas idoneos et
exercitatos conducere debet certa mercede, ad ministeria nautica. Quum
2 enim vnus non possit omnibus praeesse, necesse est, vt sibi socios adsci-
cat. RVTG. RVLAND. *part. 4. d. commiss. lib. 2. c. 11. n. 11.*
- 3 Merces illa seu locarium vocatur *Botsmanns-Hüre*, sicut ipsi di-
cuntur operas locare, earumque nomine aliquid petere. *l. 1. §. 7. d.*
4 *exerc. act. STRA. d. nau. part. 3. n. 3. ibi operas.* Consistit autem tum
5 in pecunia, tum in victu. Pecunia conuentione certa determinatur, *l. 1.*
locat. quod si omissum fuerit, id obseruatur, quod in regione, in qua
6 actum est, frequentatur. *l. 34. d. R. Iur.* Sciunt enim plerique nautae,
quantum ab hoc loco ad illum, prout variat ratio anni, et ministerium
7 in naui, debeatur. Interim si regionis mos non adparet, prout varius
est, ad id quod minimum est redigenda summa. *d. l. 34.* Et dimidium
8 quidem pecuniae accipiunt, antequam soluunt ex portu, vt si opus
habeant, quaedam ad vestitum aliaque vitae necessaria, emere possint.
9 Victum addere solent, quod sine eo commode nauis salua esse nequeat.
l. 6. qu. pot. in pignor. Est enim pars mercedis cibus, quo dignus
10 est mercenarius. MATTH. *20. v. 10.* quum non praesumatur de vento vi-
11 uere *l. 2. C. de aliment. pupil. praeest.* Solent bis, interdum ter, de
die alimenta accipere, quibus necessariis magister nauis eos defrau-
dare non debet, ne morosos et inuitos in labore habeat. *l. 6. d. cess.*
12 *bonor.* Victus autem verbo non solum continentur, quae esui potui-
13 que sunt, *l. 43. d. V. S.* sed etiam quae cultui corporis seruiunt, quae-
que alias ad viuendum necessaria sunt, *d. l. 43.* vt, quibus tuendi et cu-
randi corporis nostri gratia utimur *l. 44. eod.* veluti vestis, stramen-
14 tum, tegumentum, habitatio. *l. 43. l. 203. l. 234. §. fin. d. V. S. l. fin.*
d. alim. legat. l. 18. d. oper. libertor. l. 6. §. fin. d. off. procons. GOED.
15 *add. l. 44.* Quaeritur ergo: Si magister nauis cum reliquis nautis certa
mercede contraxerit pro nauigatione, an vltra mercedem vestimenta
16 postulari possint? Negatur: quia licet in larga significatione victus ve-
niant vestimenta iuxta dicta, id tamen non procedit, quando aliter con-
17 uenit saltem tacite *l. 34. d. Reg. Iur.* Conuentio enim dat legem
18 contractui. *l. 23. d. R. I.* Hoc autem casu merces definitur certa pe-
cunia et victu. quantum scilicet singulis diebus consumant. A propria
19 autem significatione vocis non est recedendum. *l. 125. d. V. S.* ne actus
agen-

agentium ultra eorum intentionem operetur. *l. 19. de reb. cred.* Ad
 haec versamur hoc loco in materia locationis, et contractuum, in qui-
 bus id tantum venit, quod actum est, et debet locator sibi ipsi impu-
 tare, si rem non dixit apertius. *l. 89. d. pact.* in legatis alimentis ali-
 quando larga sit explicatio *l. fin. d. alim.* Sed hic inspicienda mens
 magistri navis, quid voluerit, voluit autem tantum in diem alimenta
 dare, alias fieret, ut si supra mercedem et victum etiam vestimenta ac-
 ciperent, pretium excederet laborem, inter quae proportio iusta
 obseruari debet. Solet tamen additamenti loco nautis concedere, ut
 modicum aliquod onus imponant, quod vocant *des Volckesfürung*,
 quo etiam contenti esse debent, quum sufficiat satis abundeque, si cui
 vel in paucis amici benevolentia consulatur. *l. 20. C. de negot. gest.*
 Liberum autem illis sit, si vilius id vendant, nec ideo mercatores queri
 debent, quasi pretium mercium sibi statuerint, modicum enim est,
 quod non curat praetor *l. 4. de integr. restit.* et conducit reipubl. vti-
 litati, si alii ad vtilitatem alliciantur.

Commeatu autem plerumque nauigia ad spatium sex mensium
 sunt instruenda, procurandumque sedulo, ut adsit copia panis nau-
 tici, quem Itali *Biscotto*, quasi bis cocti, vti et *Hollandi Biscuit* no-
 minant. BEN. STRACH. *d. Affecur. in praef. n. 23.* Item carnis salitae,
 piscium tum aridorum, tum salitorum, lardi, fabarum, pisorum, sal-
 lis, oryzae, synapis, vini, mulsi, cereuisiae, aceti, butyri et aquae
 dulcis. RANTZOW. *in comment. bellic. lib. 5. c. 2. n. 2.* Quod si deficiunt
 ea, quae consumendi causa in naui sunt, quod quisque habet, in
 commune tenetur conferre. *l. 2. §. 2. in fin. ad l. Rhod. d. iact.* Quis
 enim tam iniustus, tam audax, tam auarus, quam qui multorum ali-
 menta suum non usum sed abundantiam et delicias facit? Neque enim
 minus est criminis, habenti tollere, quam quum possis et abundes, in-
 digentibus denegare. Esurientium panis est, quem quis detinet, *c.*
sicut n. 8. hist. 47. et necare dicitur qui alimenta denegat. *l. 4. d. agnos.*
lib. nihil enim interest, an occidat quis, an mortis causam praebeat.
l. 14. ad L. cornel. d. siccar. Quaeritur an nautis pro ministerio in
 naui praestito in ipsa naui tacita competat hypotheca? Neg. datur
 enim haec tantum in certis casibus, quos lex expressit, inter quos
 hic non inuenitur. NEGYZ. *tr. d. pignor. in 4. membr. 2. part. 2.* Nec
 obstat, quod in rem conseruandam factae operae, et hac ratione salua
 fuerit.

42 fuerit. Est enim talis hypotheca in aedibus singularis, ideoque ne
 quidem ob paritatem rationis extendenda *l. 16 d. LL.* Erubescimus
 43 enim sine lege loqui. *nou. 18. c. 2.* Immo non impendentium pecuniam
 44 conditio, sed caussa inspicitur, propter quam itur in creditum. Ha-
 bent praeterea nautae adiones ordinarias, veluti locati, quibus experiri
 possunt.

45 Primum ministerium nautarum est, vt onerent nauim. Nisi
 enim pondus habuerit vento vix resistet, sed hinc inde iactata tandem
 46 supprimeretur. *l. 31. l. 61. §. 1. locat.* Onerantur in quibusdam locis naues
 47 frumento, *d. l. 31. 47. l. 21. §. 5. de furt. l. 5. C. d. nauib. tot. tit. C. d.*
frument. vrb. const. et in specie tritico, *d. l. 31.* filigine, hordeo, aue-
 48 na. &c. Romae frumentum petebatur e prouinciis, maxime ex Ae-
 gypto, Africa, Sicilia, Sardinia. *BYLING. c. 9. de vectigal.*

Respice num Libyci desistat ruris arator

Frumentis onerare rates, et ad ostia Tivris

Mittere triticeos in pastum plebis aceruos.

49 *PRUDENT. in Symmach.* Hinc Sicilia horreum Romanorum a Cicerone
 et *IUSTIN. lib. 44.* dicitur. *CLAUD. de bello Gild.*

Frugiferas certare rates lateque videbam.

Punica Niliacis concurrere carbasa velis.

50 Contulerunt olim prouinciales populo Romano frumentum, oleum,
 porcinae bubulamque, qui canon dicitur, quem praefecto annonae
 51 aduehebant nauicularii. *l. 2. C. d. fr. vrb. Constant.* Alibi oleo, *l. 1. C.*
 52 *quae res ex port.* alibi metretis millibus vini, *l. 61. §. 1. locat.* vnde naues
 53 vinariae dictae, in quas vinum effunditur, *l. 21. §. 5. de furt.* alibi
 alio liquamine *d. l. 1.* veluti gario, muria, melle *l. 3. §. 1. d. pen. Legat.*
 54 pice dura, *Pick*, vel resina, *Tehr*, adipe *Traan*, alibi animalibus. *l. 16.*
 55 *§. 7. de publican.* alibi hominibus vel mancipiis, *l. 1. §. 12. de exercit.*
 56 *ad l. fin. ad L. Rhod. d. iact.* alibi lignis. *l. 55. §. 5. de Legat. 3.* idque
 57 vel tabulis quercinis maioribus, *Wagenschott*, vel tabulis mi-
 58 noribus, *Klapholt*, alibi legumine, ita dicto, quod legatur manu, non
 59 subsecetur a terra, vt caeterae fruges. *VARR. 1. de re rust. PLVTARCH.*
 60 *in qu. Rom.* vbi quaerit, cur castimoniam profitentes leguminibus ab-
 61 stineant? alibi cannabe. *l. 1. §. 10. de exerc. act.* alibi piscibus siluris vel stu-
 62 rionibus elixatis, asellis, *Störe*, *Stockfisch*, *l. 12. de act. emt.* alibi
 63 auro *l. 2. C. d. commere.* ferro, cupro, stanno, aliisque metallis, *l. 11.*

de publican. alibi lapidibus vel pretiosis, vt margaritis, gemmis, ad-
 mante, saphyrino, l. 2. ad L. Rhod. d. iactu l. 16. §. 7. publican. vel mi- 64
 noris conditionis, vt molaribus scilicet &c. alibi carbonibus, l. 17. §. 65
 6. de act. emt. sale, l. 11. d. publican. aromatibus, l. 16. eod. sarcinis,
 l. 2. ad L. Rhod. d. iact. C V I A C. 3. obseru. 2. pellibus Corduenisibus 66
 Corduaan, vel aliis d. l. 16. §. 7. purpura, d. §. 6. lana, d. §. pan- 67
 no Attalico, Anglico, Hispanico, *Attlaß*, *Sammet*, *Lacken*, deni- 68
 que omni alia materia. l. 1. §. 12. de exercit. act. Quum enim non o- 69
 mnis vbique sit fructus, pro conditione et indigentia prouinciarum alii
 importantur, et exportantur. Tandem si nihil eorum suppeditatur 70
 saburrant nauim sabulo. *mit Ballast*. Solent autem hae merces vel pro- 71
 miscue intro iaci, vt fit in frumento, sale, carbonibus, &c. vel sac- 72
 cis indi, quod fit in aromatibus, vel tabulis, cuppis, heronibus, 73
 tonnis includi, *Tonnen-Guth*. l. 31. locat. Vbi nautae quum tonnas in 74
 nauim recipiunt, ad subleuanda et demittenda onera vtuntur instru-
 mento cum orbiculis, per quos funes ductarii trahuntur, et arma-
 menta explicantur, vulgotrochleam vocant. G O D D. ad l. 242. de V. S.
 num. 1. Est inter nautas vnus qui Plauto hortator, Festo portiscu- 75
 lus dicitur, qui perticam (qui portisculus) manu tenet, et excursum 76
 et exhortamenta moderatur, qualis Poris apud L I V. lib. 40. Hic
 adhibetur in ipsa navigatione. Celeusma alias remigibus cani solebat 77
 per Symphoniacos, et per assam vocem, id est ore prolatam, vt in
 Argo naui per cytharam. G O T H O F R. ad d. l. 1. §. 3. naut. caup.
 lit. n. S E N E C. epist. 57. Hodie per tibiam, quam Germani dicunt
Zibelitz. Merces impositas scriba in scriptum redigit, nauisque in- 78
 strumenta consignat, et iuxta ea postea in loco conuento deponit, 80
 naui eximit, *löschet oder lottet*, et modio vel mensura nautica adme-
 titur, vel alias ad numerum et pondus acceptum tradit. Et tunc in
 exoneranda naui ministerium illud subeunt nautae, eoque demum per- 81
 fecto, alteram partem mercedis accipiunt, veniaque petita, a domino
 discedere possunt. Illud notandum, quod in quibusdam ciuitatibus 82
 portus aliquot milliaribus, vel leuiore spatio ab vrbibus distant, flu- 83
 mina vero tantae profunditatis non sunt, vt naues ea subire possint.
 l. 13. §. 1. locat. ideoque subsidio aliarum nauium, lato alueo fabricata-
 rum quas Carabos vocant, (*Prame*, *Bürding*, *Lüchter*,) implentur et
 euacuantur. Quod si plures nautae hos carabos petant, illi qui pri- 84

- 85 mus aduenerit, primo fauendum, si vero omnes vno tempore, nauis maioris prae minori primum habenda est ratio. RVTG. RVLAND. *tr. de commiss. part. 4. lib. 2. cap. u. n. 34.*
- 86 Cauere autem sedulo magister nauis debet, ne prohibitas et
87 illicitas merces vehendas suscipiat. *l. 6. §. 4. de off. praesid.* Illicitae
88 merces sunt cos, ferro subigendo necessaria, ferrum, fumentum, sal,
89 si ad hostes exportentur, *l. u. d. publ. aurum l. 2. C. de commerc.* vestes
90 holosericae, *l. fin. C. d. d. vest. Holoser.* equus militaris extra
91 prouinciam, *l. 12. §. 1. de re milit.* GOTHOFRED. *ad l. u. §. 3. lit. m. d.*
92 *publican.* purpura, *l. 1. C. quae res.* lorica, scuta, arcus sagittae, spathi,
93 gladii, vel alterius cuiusque generis arma vel tela, aliaque facti
94 vel infecti ferri. *l. 2. C. eod. nou. 85.* Idem in vino, oleo, liquamine
95 statuit *l. 1. C. quae res, export.* Perniciosum namque Romano imperio et proditioni proximum est, Barbaros quos indigere conuenit telis, ut validiores reddantur, instruere. *d. l. 12.* Si quis contra fecerit, capitaliter punitur, et eius bona vindicantur fisco. *d. l. 2. in fin.* Hinc statutum, ut naucleri nauium in portibus deponant, in quam prouinciam ituri sint, ne indignatio postea contra eos procedat. *l. vnic. in fin. C. d. lit. et itin. cust.* Sic cuilibet domino, etiam magistratui inferiori, si indigenae ipsi eo opus habent, permillum facere statutum, ne frumentum aliaeue res ex ipsius territorio ad exteros deuehantur, *daß nichts ausgefchiffett werde. argum. l. 2. C. quae res export. arg. l. 1. §. u. d. off. praef. vrb. l. 2. l. 4. C. de com meat.* et hoc ex utilitate regnorum esse probat SAYSEL. *in Rep. Gall. p. iii.* CAMIL. BORELL. *tr. d. magistr. lib. 3. cap. 14.* BESOLD. *in vitae et mortis consid. lib. 1. cap. 2. num. 7.* hac enim ratione auertitur annonae caritas, et prouideretur, ne subditi indigeant. CRAV. *conf. 973. num. 45.* KLOCK. *d. vestigal. concl. 54. l. a.* Copiam enim frumentorum prouinciae debet primum prodesse, cui nascitur, et alienis partibus, quod superest, impendi debet, et tunc de exteris est cogitandum, quum se expleuerit ratio propriae necessitatis, ut rescripsit olim Theodoricus Rex Gothor. apud CASSIODOR. *l. variar. cap. 34.*
- 101 Quod si subditi contrauenerint, praeter vigilias et custodias, instar bellicorum temporum partiendas, illa etiam instrumenta sunt adhibenda,
102 quibus maxima peccata in ciuitate sanantur, quum sancta et pia crudelitas illa sit, qua supplicio paucorum, qui puniri meruerunt
manife-

manifestae certaeque plurimorum infontium morti obuiam itur. Mem-
 morant. SAYSELL. *d. l. BODIN. tr. des monnoyes b. 3.* nunquam Fran- 103
 ciam fame laboraturam, si exteri nil exportarent. Hispani tanto fa- 104
 uore complectuntur, qui adferunt frumentum, vt nemo ex Iudicum
 ministris ausit capere eum, qui saltem dicat, *trabo tridigo*, hoc est, 105
 triticum adporto. Nec obstat, quod nulla ciuitas legem possit im- 106
 ponere extraneis. *l. 1. C. d. sum. Trinit. l. fur. d. Iurisdict.* Potest
 enim rebus suis legem, quam vult, dicere. *l. 21. C. Mand.* Quamuis 107
 personae, ad quas res spectant, alterius sint iurisdictionis. *l. 20. de S.* 108
S. Eccles. Et hoc etiam ad farinam extendendum, licet statutum, 109
 quod alias stricti iuris est, de frumento loquatur. Eadem enim quum 110
 hic sit ratio et mens statuentium, necesse est, vt eadem etiam obti-
 neat dispositio. *l. 7. §. 3. ad SCtum Maced. l. 6. de V. S.* KLOCK. *d. l.*
 Quaeritur hoc loco, an tale edictum prohibens euectionem 111
 ipsum comprehendat principem vel superiorem? Certe ratio iuris 112
 refragatur, ne princeps ob conditionem personae sibi ipsi imperet:
l. penult. de recept. qui arbitr. quum diuersae sunt personae impe- 113
 rantes et parentes, *l. 13. §. penult. ad SCtum Trebell.* et semper in du-
 bio excipiatur persona loquentis. *l. 40. §. 1. de fideicommiss. lib.* Si 114
 vero publica vtilitas et mens ipsius principis inspiciatur, dubium non 115
 est, quin velit hic de maiestate decedere, LL. se alligatum profiteri, 116
l. 4. C. de LL. quam dare sinistram auaritiae suspicionem, vel se ne- 117
 gligentem ostendere publici commodi, quod et in sua persona pro- 118
 curare debet. *l. 3. de off. praef. vigil.* Et sane aut abundat prouin- 119
 cia frumento, aut eget. Si abundat, princeps se commerciis non
 libenter immiscere debet, quae priuatorum sunt, et si facit, non e-
 xiguam auaritiae naeuum sibi conciliat, vilia officia subeundo. Pa-
 rum etiam edicta habebunt auctoritatis, quum constabit principem non 120
 publicae, sed priuatae vtilitati, seruire voluisse. Si eget, turpe esset, afflictis 121
 addere afflictionem, suosque odio habere, vt extranei viuant. Dubium
 quoque est, an illi contineantur edicto, qui exportarunt sui vsus gratia? A 122
 vectigalis onere liberas esse res, quas quis vsus sui gratia vehit, legibus cau- 123
 rum est: *l. 5. C. d. vectigal. l. 4. §. 1. d. publ. et vectigal. l. 203. d. V. S.*
 sed vt quis possit contra edictum vsus sui gratia frumentum euehere,
 nullibi scriptum. Et quia leges generaliter, non in singulas personas, 124
 feruntur: *l. 8. de LL.* nulla ratio est, quur hic eximantur *l. 2. C. eod.*

- 125 Refragatur etiam ipsius vocabuli natura. Vfus enim gratia id dicitur esse, quod victus sui caussa ab alio paratum est. *d. l. 203, u. quid autem.*
- 126 *l. 28. d. aur. arg. legat.* Quid autem magis victui sit, quam frumentum, nihil est, retineat ergo, ne sibi ipsi damnum caussset. Et quidem si victum habet in frumento: quid alterius vsus gratia expetit? vestimenta
- 127 vel lautiora edulia? Temperet sibi ab istis in publica necessitate, ne eligendo prae reliquis ciuibus meliorem conditionem, diuitias exponat inuidiae. Publica vtilitas vincat priuatam, nec vsus proprius tantus sit, vt multorum incolumitatem euertere cupiat. *l. vnic. §. 14. C.*
- 128 *d. cad toll.* Quaeritur quid vltius dicendum sit de iis, qui rem vetiti exportare, emerunt aliunde, et portarunt in locum edicti, postque demum exportarunt? Si nesciuerunt, edictum publicatum esse, nec adhuc nauis exonerata est, ignorantia facti eos excusat. *arg. l. 29.*
- 129 *§. 1. mandat.* Si vero frumentum semel ciuitati inductum, etiamsi mercator ignoret edictum, tacite videtur se conformasse publicae legi.
- 130 Verba enim pro vtilitate communi pinguius accipiuntur, *l. 14. d. except. rei iudicat.* et facit egestas necessitasque, ne in tali casu apices legum,
- 131 sed potius aequitas inspiciatur. Maxime autem illud obtinebit, si aequum pretium offerant incolae, nullum enim damnum habet, qui aestimationem accipit. *l. 12. §. 5. d. iur. dot.* Nec obstat, quod alibi plus lucrari potuisset. In casibus enim necessitatis detrimenti, non lucri fit praestatio. *L. 2. §. 4. ad L. Rhod. de iactu.*

CAPVT VII.

NON OMNI TEMPORE COMMODE NAVIGATVR. LEGIBVS QVONDAM DEFINITVM. TEMPESTATEM EX SIGNIS NAVTAE CONIECTVRARE SOLENT.

SUMMARIÆ.

1. *Nauē onerata, ventus captandus.*
2. *Nauta non debet signiter iter facere.* 3.
4. *Tempora quaedam navigationi non apta.* 5.
6. *Ver aptissimum.* 7. 8.
9. *Determinatur commodum navigationis tempus.* 10. 11. 12. 13. 14.
15. *Mare quando claudi dictum, et qua de caussa?* 16. 17. 18. 19. 20. 21.
22. *Hyeme periculosa navigatio.*
23. *Intellectus cap. 27. v. 9. in actis Apostolorum.*

24. *Hodie statuta tempora non aequè obseruantur.* 25.
 26. *Mare quando aperiri dicitur.*
 27. *Tempestatem signa praecedere solent.*
 28. *Iudicium nauatarum circa signa tempestatis futura.* 29. 30. 31. 32. 33. 34.
 35. 36. 37.
 38. *Aliquando ab animalibus.* 39. 40. 41.
 42. *Vel diebus.* 43. 44. 45.

Nauae onerata, commodum expectat naua ventum et tempestatem, 1
 vt iter adgredi possit. Illud autem non singulis diebus et 2
 noctibus, et omni tempestate, continuare cogitur, nec tamen 3
 potest delicate progredi, vt reprehensione dignus adpareat, sed ha- 4
 bita ratione temporis, aetatis, sexus, valetudinis, ita debet agere vt 5
 mature perueniat, i. e. eodem tempore, quo plerique eiusdem con- 6
 ditionis homines solent peruenire. *l. 137. §. 1. de verb. oblig.* Tem- 7
 pora igitur imprimis obseruanda sunt, nec enim omnia apta sunt na-
 uigationi, nec integro anno vis et acerbitas maris patitur nauigantes,
 sed quidam menses aptissimi, quidam dubii, reliqui classibus intra-
 ctabiles sunt lege naturae. *VEGET. lib. 5. d. re. milit. c. 4.* Ver aperit
 nauigantibus mare, cuius in principio Fauonii hibernum molliunt
 coelum, sole Aquarii vigesimam quintam obtinente partem. Ideo
 natalis nauigationis dies fuit. 6. Id. Mart. Attigit id *VIRGILIUS 1. Georg.*

- - *Et quum*

Eurique Zephyrique tonat domus, omnia plenis

Rura natant fossis, atque omnis nauita ponto

Humida vela legit. - - -

Item Poeta Lyricus *lib. 1. O. 4.*

Soluitur acris hiems grata vice veris et Fauoni,

Trabuntque siccas machinae carinas.

Post ortum Pleiadum a die sexto Calendar. Martii vsque ad ortum 9
 Arcturi, id est decimum octauum diem Calendar. Octobris secunda nau- 10
 gatio creditur, quia aestatis beneficio ventorum acerbitas mitigatur.
 A Nouembri autem mense crebris tempestatibus nauigia conturbat 11
 Vergiliarum hyemalis occasus. Ex die igitur tertio Iduum Nouem-
 bris vsque iu diem sextum Iduum Martiarum maria clauduntur, *VEGET.*
lib. 5. c. 9. FIN. 4. nat. hist. 47. THEODOR. d. prouid. serm. 1. et hac 12
 ratione susceptionis necessitatem intra tempora a Calendis Aprilis 13
 vsque

- vsque ad Calend. Octobris concluderunt Impp. Grat. Valent. *in l. 3. C. d. naufrag.* Hollandi id olim obseruarunt, vt ante Calendas Aprilis neminem paterentur enauigare. KECKERM. *in curs. philos. disp. 31. problem. n. u.* Hunc morem Romani annotarunt, et tunc mare claudi dixerunt. CICERO *ad Quint. frat.* ibi: *Atque adhuc clausum mare scio fuisse. et CAESAR. lib. 5. ibi: Quas naues quum aliquando frustra expectasset, ne anni tempore nauigatione excluderetur, quod aequinoctium suberat, necessario angustius milites collocauit.* CASSIOD. *12. lib. var. 24.*
- 17 HORAT. *1. Carm. od. 4.* SVETON. *in Claud. cap. 18.* Rationem dat PLIN. *2. nat. hist. c. 47.* Post id, inquit; aequinoctium diebus fere quatuor et quadraginta Vergiliarum orsus hyemem inchoat, quod tempus in tertium idus Nouembris incidere consuevit, hoc est, Aquilonis hiberni, multumque aestiuo illi dissimilis, cuius ex aduerso est Africanus. Ante brumam autem septem diebus, totidemque postea, sternitur mare halcionum facturae, et inde nomen ii dies traxere, reliquum tempus hiemat, nec tamen saeuitia tempestatum concludit mare. Piratae primum coegere ex mortis periculo in mortem ruere, et hiberna experiri maria, nunc idem avaritia cogit. Id vberius explicat VEGET. *d. l. ita, quod lux minima, nox prolixa, nubium densitas, aeris obscuritas, ventorum imbres, vel niuibus geminata saeuitia non solum classes a pelago, sed etiam commeantes a terrestri itinere deturbat.*
- 22 Et hoc respectu periculosam tempore hyemis esse nauigationem, leges docent. *l. 4. §. 1. de hered. instit. l. 38. ex quibus causis maior. l. 6. C. d. offic. rector. prouin.* VIRGILIUS id affirmat:

*Quin etiam hiberno moliris fidere classem,
Et mediis properas Aquilonibus ire per altum.*

- 23 Attestantur id *acta Apostolorum c. 27. v. 9. ibi: quum iam esset nauigatio periculi plena, quod tempus ieiunii (Iudaici intellige, decimo die mensis septimi, quo hircus expiationis offerebatur) iam praeterisset.* Sed hodie auidae gentes haec tempora non ita bene obseruant, vti testatur CAEPOLL. *d. S. R. P. c. 29. n. 5. de Venetis, de Hollandis, Anglis, Danis, iuxta Islandiam hyemali tempore haerentibus, res est cuius obuia.* MERVL. *c. 2. diff. d. mar. p. 139.* Hi igitur, si postea quassatas naues referant domum, suae avaritiae et temeritati damna imputabunt. Si
- 26 cut autem instante clausum, sic exacta solutaque hyeme apertum dicebatur

batur mare, HIERONY. *in vit. Paul. ad Eustoch.* et tunc primitiæ' nauigationis Diis offerebantur. APVLEI. *lib: miles. ii.* MERVL. *p. 139.*

Tempestatem autem signa præcedere, VEGET. *narrat. lib. 5. c. 10.* 27
Nam aliquorum ortus occasusque syderum tempestates vehementissimas commouet. Vnde VIRGIL. 3. *Aeneid.*

*Haud segnīs strato surgit Palinurus, et omnes
Explorat ventos, atque auribus æera captat,
Sidera cuncta notat tacito labentia coelo,
Arcturum, pluuiasque Hyadas geminosque, Triones,
Armatumque auro circumspicit Oriona.*

Sed quia coelestes causas humana conditio ad plenum nosse prohibetur, ideo nauticæ obseruationis curam trifariam auctores diuidunt. Aut enim circa diem statum, aut ante, vel postea tempestates fieri compertum est. Vnde præcedentes *προχέμασι*, subsequentes *μεταχέμασι* Graeco vocabulo nuncupauerunt. Planetæ imprimis, cum præscripto cursu dierum arbitrio creatoris suscipiunt signa, vel deserunt, frequenter solent serena turbare. Interluniorum autem dies tempestatibus plenos, et nauigantibus quam maxime metuendos, non solum peritiæ ratio, sed etiam vulgi vsus intelligit. Multis quoque signis et de tranquillo procellæ, et de tempestatibus serena produntur, quæ, velut in speculo, lunæ orbis ostendit. Rubicundus enim color ventos, caeruleus indicat pluuias, ex utroque commixtus nimbos et furentes procellas. Laetus orbis ac lucidus serenitatem nauigiis repromittit, quam gestat in vultu, præsertim si quarto ortu, neque obtusis cornibus rutila, neque infuso fuerit humore fuscata. Sol quoque exoriens, vel diem condens, interest utrum aequalibus gaudeat radiis, an obiecta nube varietur; utrum solido splendore fulgidus, an ventis vrgentibus igneus, neue pallidus, vel pluuiæ sit impendente maculosus. Aer vero et mare ipsum, nubiumque magnitudo vel species sollicitos instruit nautas. Similia 28
29
30
31
32
33
34
35
36
de Sole VIRGIL. 1. *Georgic.*

*Sol quoque et exoriens, et cum se condet in vndas,
Signa dabit, solem certissima signa sequentur.
Ille ubi nascentem maculis variauerit ortum,
Conditus in nubem medioque refugerit orbe.
Suspecti tibi sint imbres &c. - - -*

Item

37 *Idem de luna :*

*Luna reuertentes cum primum colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprehenderit aere cornu,
Maximus agricolis pelagoque parabitur imber.
At si virgineum suffuderit ore ruborem.
Ventus erit, vento semper rubet aurea Phoebæ.
Sin ortus in quarto (namque is certissimus auctor)
Pura, nec obtusis per coelum cornubus ibit:
Totus et ille dies, et qui nascentur ab illo,
Exactum ad mensem pluuiæ ventisque carebunt.*

- 38 Aliquando etiam ab aëib, aliquando a piscibus, significantur. Sic quando Phocæ Seebunde, Balemae Thürmeler, capite prominent
- 39 ultra aquas instare tempestatem nautæ diuinare solent. Iidem in-
quiunt, quum canis humi se volutauerit, magnitudinem venti signifi-
40 cari. Mergi, etanates, pluuiam denotant, quum merguntur quum alis
quatiunt, ventum. Fulicæ, quum sudum est, quo volant, inde ven-
41 tum praesignificant. Complectitur hæc VIRGIL. *d. l.*

*Iam sibi tum curuis male temporat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex aequore mergi,
Clamoremque ferunt ad littora, quumque marinae
In sicco ludunt fulicæ notasque paludes
Deserit, atque altam supra volat ardea nubem.
Saepe etiam stellas vento impendente, videbis
Præcipites coelo labi, noctisque per umbras
Flammarum longos a tergo albescere tractus,
Saepe leuem paleam, et frondes volitare caducas,
Aut summa nantes in aqua colludere plumas.
Aeris aut fugere grues, aut bucula coelum
Suscipiens, patulis captauit naribus auras,
Aut arguta lacus circumuolitaui hirundo,
Et veterem in limo ranae cecinere querelam.
Saepe et tellis penetralibus extulit ona.
Angustum formica terens iter, et bibit ingens
Arcus, et e pastu decedens agmine magno
Cornuorum increpuit densis exercitus alis.
Iam varias pelagi volucres, et quæ Asia circum*

*Dulcibus in stagnis rimantur prata, Caystri,
 Certatim largos humeris infundere rores.
 Nunc caput obiectare fretis, nunc currere in vnda
 Et studio incassum videas gestire lauandi.
 Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
 Et sola in sicca secum spatatur arena.*

Fuerunt et singulares quidam dies, veteribus nautis suspecti, nimirum 42
 Februarii 6. 12. 15. 17. 19. 20. Martii 1. 7. 15. 17. 19. 25. Aprilis 5. 6.
 7. 12. 20. Quibus plerumque, sicut in nouilunio, plenilunio, qua- 43
 draturis, lunae deliquio, et congressu cum Marte, aut cum stella fi-
 xa eius naturae, coniunctionibus item reliquorum Planetarum, praefertim Saturni et Martis, magnae aequoris mutationes et tempestates
 suscitari solent. RANTZOV. *lib. 5. comm. bell. 4.* Illud quoque nautae, 44
 ex mari Balthico soluentes, vsu compertum habent, quod celeberrimae tempestates binis anni temporibus, quatuordecim nimirum die-
 bus ante, et totidem post festum Paschatos. Item quatuordecim die- 45
 bus festum Michaelis praecedentibus, et sequentibus. *Vide hac de re
 plura apud RANTZOV. d. l. STEWEGH. in not. ad Veget. lib. 5. cap. 6*

CAPVT VIII.

VENTORVM FLATVS NAVEM MAXIME PROMO-
 VENT. EORVMQVE NVMERVS.

SVMMARIA.

1. *Ventus in navigatione debet esse prosper.*
2. *Hoc variat iuxta loca.*
3. *Ventus quid. 4. 5.*
6. *Diuisio ventorum in quaternum numerum an bona. 7. 8. 9.*
10. *Ventis cardinalibus sunt alii intermedii.*
11. *Progressus numeri ventorum. 12. 13.*
14. *Nomina ventorum recensentur. 15.*
16. *Ventorum magna vis est. 17. 18.*
19. *Nautae debent eos noscere. 20. 21. 22. 23. 24.*
25. *Quaedam regiones habent suos peculiare ventos. 26.*
27. *Venti quidam statim dicuntur. 28.*

Quum vero tranquillum a tempestatibus mare est, vltius requi-
 ritur, vt ventus sit prosper et secundus, qui, quando talis est, ex

- 2 vna regula definiri nequit. Vt enim loca sita sunt, variant illi, et
 3 modo hi; modo illis contrarii, expetuntur. In genere sciendum est
 ventum nihil aliud esse, quam copiosam exhalationem a terra pro-
 gressam, quae ab occurrente frigore repulsa paullatim in obliquum
 retorquetur et cum impetu per aerem ruit. ARIST. 2. *Meteor.* 4. MA-
 4 GIR. *physiol. lib. 4. cap. 9.* De eius generatione, vtrum sit aer commo-
 tus, vel sicca exhalatio, quod KECKERM. quatuor argumentis probat
problem. naut. 4. hoc loco nihil dicemus, sed saltem, quomodo vsu in
 navigatione habeat. Hic ex singulis mundi partibus spirat, vnde qua-
 5 tuor Cardinales venti numerantur, Eurus, Zephyrus, Aquilo, Au-
 ster, sic dicti, quod a quatuor mundi cardinibus vel partibus spirent.
 6 OVID. 1. *Trist. Eleg. 2.*

*Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu,
 Nunc Zephyrus, seroa vespere missus, adest.
 Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto,
 Nunc notus aduersa praelia fronte gerit.*

7 Item MANILIVS:

*Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu,
 Auster amat medium coelum, Zephyrusque profundum.*

- 8 Negare quidem id aliqui videntur ex *Psalms 135. v. 7. Ierem. 10. v. 13.*
 9 *Iob. 3. v. 8.* Sed si rectius illa loca inspiciantur, id tantum negatur,
 quod sensu corporis, tamquam res inuisibilis, ventus adprehendi
 possit, nequaquam vero, quod ex certis signis veluti vexillis aedium
 10 vel templorum deprehendatur. Cardinalibus intermedii sunt
 11 itidem quatuor. Quibus tempore VEGETII *l. 5. cap. 8.* tot additi
 12 vt duodecim fuerint. Posterior aetas vsque ad triginta duos pro-
 gressa est, in quibus adhuc persistimus, nisi quod frequentes in In-
 diam navigationes curiosis naucleris, dum vnumquemque in qua-
 13 tuor partes diuidunt, centum viginti octo subiecerint. Nomina eo-
 rum haec sunt, secundum triplicem distinctionem, qua alii dicun-
 tur Cardinales, alii Collaterales, alii intermedii.

Cardinales	Subfolanus, ἀπλιώτης, <i>Osten.</i> Fauonius, Ζέφυρος, <i>Westen.</i> Aufter, Νότος, <i>Süden.</i> Septentrio, Βόρεις, <i>Norden.</i>	Subfolano	
	Vpeurus, <i>Ost zum Süden.</i> Vulturnus, <i>Ost-Süd-Ost.</i> Meseurus, <i>Süd-Ost zum Osten.</i> Mefocaecias, <i>Nord-Ost zum Osten.</i> Caecias, <i>Ost-Nord-Ost.</i> Vpocaecias, <i>Nord-Ost zum Osten.</i>		
	Vpafricus, <i>West zum Süden.</i> Africus, <i>West-Süd-West.</i> Mefafricus, <i>Süd-West zum Westen.</i> Mefocorus, <i>West zum Norden.</i> Corus, <i>West-Nord-West.</i> Vpocorus, <i>Nord-West zum Westen.</i>	Fauonio	
15. Venti triplices sunt	Collaterales seruiunt vel	Mefophoenix, <i>Süd zum Osten.</i> Φαινίας, <i>Süd-Süd-Ost.</i> Vpophoenix, <i>Süd-Ost zum Süden.</i> Mefalybanotus, <i>Süden zum Westen.</i> Austro-Africus, <i>Süd-Süd-West.</i> Vpolybanotus, <i>Süd-West zum Süden.</i>	Austro.
		Vpaquilo, <i>Norden zum Osten.</i> Aquilo, <i>Nord-Nord-Ost.</i> Mefaquilo, <i>Nord-Ost zum Norden.</i> Mefocircius, <i>Norden zum Westen.</i> Circius, <i>Nord-Nord-West.</i> Vpocircius, <i>Nord-West zum Norden.</i>	Septentrioni
	Intermediis	Boreaphaelides Graecus, <i>Nord-Ost.</i> Notapeliotes Syroceus, <i>Süd-Ost.</i> Notolybicus Lybicus, <i>Süd West.</i> Boreolybicus Magistralis, <i>Nord-West.</i>	

- 16 Ventorum tanta vis est, vt non solum cataphractos equites pro-
 17 sternant, OLA. 1. *hyst. SVEC. 4. et 7. cap. 4.* sed etiam naues euertant,
 terrae motu vrbes abripiant, cuius rationes sunt radii solares, copia
 exhalationum, aerisque commotio. KECKERM. *probl. 4. 5.* Prae re-
 18 liquis autem violenti sunt Turbo, Ecnephias, Prester. MAGIR. *d. l.*
 19 Omnium exactam nautae cognitionem habere debent, iuxta illud:

Nauita de ventis, de tauris narrat arator.

- 20 Nam si eam non habent, facile contingere potest, vt damnum aliquod
 21 nauis accipiat. Saepe enim singuli, interdum duo, magnis autem
 tempestatibus tres, pariter flare consueuerunt. VEGET. *d. l.* RANTZ.
lib. 5. cap. 3. num. 2. VIRGIL. 1. *aeneid.*

*Incubere mari totumque a sedibus imis
 Vna Eurusque, Notusque ruunt, creberque procellis
 Africus, et vastos voluunt ad littora fluctus.*

HORAT. *lib. 1. od. 3.*

- - - *Nec timuit praecipitem Africam
 Decertantem Aquilonibus,
 Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti.*

- 22 Vehementissimus ventorum est Aquilo, sed noctu ortus, non est diu-
 23 turnus, nec triduum in ea statione consistit. Exercitati igitur nautae
 ad primum intuitum Aquiloni temere non fidunt, nisi triduanus sit.
 24 Vice versa Auster primi diei exortu spem iisdem facit, fore diutur-
 num Vid. Prouerbium Νότος πῶτος, Βόρreas τρίτος. Habent quae-
 dam regiones suos peculiare ventos, *Land-Winde*, prouinciales di-
 25 ctos. Sic Circius Galliae Narbonensi, Boreas Thraciae, Carbasus
 26 Siciliae, Iapix Calabriae familiaris est. Olympius, ab Olympo monte
 27 spirans nomen habet. MAGIR. *d. l. th. 26.* Praeterea sunt etiam ven-
 ti statii, qui certis et statis anni temporibus spirant, Anniuersarii,
 alia *Iabr-Winde*, quod singulis annis ad idem tempus redeant, veluti
 28 Etesiae, Chelidoniae &c. MAGIR. *d. l. th. 30.* Tales fuerint illi,
 quorum indicio Christ. Columbus nouum terrarum orbem humano
 generi detexit. KECKERM. *part. 2. problem. naut. 6.*

CAPVT IX.

NORMA VELIFICATIONIS OLIM SIDERA FVERVNT,
 HODIE EST COMPASSVS. EIVS DESCRIBITVR FABRI-
 CA, ET FVNDAMENTVM, QVOD EST MAGNES. AD-
 DITVR MODVS MENSVRANDI MILLIARIA.

S V M M A R I A .

1. *Nauigationem nauta ab inuocatione diuina incipit.*
2. *Postea disponit cursum.*
3. *Quatuor in nauigatione attendenda.*
4. *Distantiae locorum bene obseruandae. 5.*
6. *Compassus est norma nauigationis. 7.*
8. *Primo mortales littora legerunt. 9.*
10. *Deinde ad sidera cursum direxerunt. 11. 14. 15.*
12. *In primis cynosuram et Helicem. 13.*
16. *Denum quum nocte in mari essent, magnes inuentus est.*
17. *Eius describitur natura. 18. 19. 20. 24.*
21. *Et ratio nominis.*
22. *Tum inuentor. 23.*
25. *Philosophorum opinio de causa attractionis ferri. 26. 27. 28. 29. 30.*
31. *Plus est quod magnes habet polos ad mundi polos conuertibiles. 32. 33.*
34. *Huius causa latet. 35. 36.*
37. *Vti et primus inuentor, 38.*
39. *Et tempus inuentionis. 40.*
41. *Tribuitur Italis, qui primi vsi.*
42. *Sufficit, neglectis fideribus solam versoriam inspicere et ad eam nauigationem instituire. 43 44.*
45. *Hoc est admiratione dignum.*
46. *Describitur fabrica Versoriae. 47. 48. 49.*
50. *Diligenter pixis custodienda. 51.*
52. *Circulus nauticus in 32. partes diuiditur.*
53. *Lineae ex compasso ductae, Rombi dicuntur*
54. *Hi monstrant viam nauigationi. 55. 56. 57.*
58. *Schema compassi.*
59. *Habent hodie nautae et alios modos.*
60. *Nauigatio vel breuis vel longa. 61. 62.*
63. *Plerumque breuis est. 64.*
65. *Qui breuem expediunt, illis compassus et bolis sufficit. 66. 67. 68.*
69. *Monitum pro nantis tironibus. 70. 71. 72. 73.*
74. *Magnes aliquando mutat situm. 75. 76. 77. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87.*
78. *Ille duplex. 79. 80*
88. *Alus inuentus index, nauigationi proficiuus. 89. 90. 91.*
92. *Eius figura.*

93. *Qui longiorem navigationem cupiunt, illi alia adhibent instrumenta.* 94. 95. 96.
 97. *Velificatio est duplex.*
 98. *Vtraque describitur.* 99.
 100. *Modus traditur, quomodo veteres longitudinem locorum in navigatione in-*
quisuerint. 101. 102. 104. 105.
 103. *Orgya quot pedum.*
 106. *Stadiorum ad nostram mensuram computatio.* 107. 108.
 109. *Additur modus, quo hodie in navigatione nautae miliaria explorent,* 110.
 111. 112. 113. 114. 115.
 116. *Velocior est navigatio ab ortu in occasum.* 117. 118.
 119. *Et quare?* 120.

I **Q**uando iam prospicit magister nauis, ventum sibi fauere, primum
 omnium DEVM ter Opt. Max. felix iter psalmis et precibus ro-
 gat, vt sub tutelam sua et se recipere, et incolumem reducere velit.
 2 Hinc leuatis anchoris dirigit velificationem iuxta compassum ipse vel
 3 gubernator, (*Er settet dat Corß*), et ita ex portu soluit. In ipsa nauig-
 atione quatuor attendenda veniunt. Longitudo, latitudo locorum
 siue differentia eorum, Rombus, et itineris interuallum in ipso ocea-
 4 no. ADR. MET. *d. art. nau. c. 8. pr. 3.* De longitudine et latitudine
 scita, quia ad Mathematicanum spectant, et ea solide MET. *d. l. SNELL.*
 5 *in Typh. Bat.* eruerunt, lectorem eo remittimus. Vbi etiam inue-
 nient modum inueniendi distantias locorum, quas IOH. AVRIG. *in spe-*
culo nautico in chartis hydrographicis (*See-Karten*) per Europae loca
 6 maritima quoque designauit. De compasso nautico et rombis in ea
 7 adhuc quaedam propter insignem vsum dicenda sunt. Est enim com-
 passus veluti norma, iuxta quam naucleri nauigationem instituunt. Pri-
 8 mo tempore, quum nulla adhuc in mari erant vestigia, quae mortales
 sequerentur, vt portum attingerent, non ausi fuerunt integro pelago
 9 se committere, sed littora legentes, nocte ingruente se in portum reci-
 piebant, vel in ipso littore quiescebant.

Sol ruit interea, et montes umbrantur opaci:

Sternimur optatae gremio telluris ad vnam.

Sortiti remos, passimque in littore sicco

Corporacuramus, fessos sopor occupat artus.

- IO Postquam vero, animis ad pericula obfirmatis, in alto mari pernoctari
 coeptum, miseri isti ἀλίπλαγκτοι tempora obseruare, et signa quaerere
 instituerunt, vnde certi essent, quas in oras, quo flatu ventorum fer-
 11 rentur: Coelum ipsum principio ad partes vocatum, vt ad siderum
 conspectum cursus regeretur.

felix

- - *felix, stellis qui segnibus usum,
Et dedit aequoreos, coelo duce, tendere cursus.*

Phoenicum ea prima gloria, vt Solem interdū sequuti, meridie et se- 12
pentationis plagas haud difficulter disiungerent, noctu autem a Cy-
nosura, (*Nordenleidung*) toti penderent, quod ea a polo proxime ab-
esset *PLIN. lib. 40.* At Graeci latiori, spacio contenti Helicen specta- 13
bant. Sic passim veteres docent.

*Esse duos arctos, quartum Cynosura petatur,
Sydoniis Helicen Graia carina notet.*

Et haec longo tempore durarunt, vsque dum piratarum incurfus et 14
auaritia in vastum aequor mortales detruderet, nec amplius iuxta
littora haerent, sed aliquot mensium spacio in pelago oberrantibus
nullae adparerent terrae, coelum vndique, et vndique pontus. Ibi
faeuientibus ventis, sidereae speculationes parum valuerunt, maxime 15
occidente Sole, et conduplicatis tenebris. Opus erat igitur alio du- 16
ctore, qui non e coelo petendus, sed ante oculos et in manibus
versaretur, et si nihil aliud, saltem id indicaret, quam in plagam maris
se puppis verteret, et quanto impetu concitata ferretur. Et hunc
ducem terra nobis praebuit Magnetem, qui, quod ferrum trahat, et 17
eam vim attrahendi in ipsum transfundat, iam olim pro miraculo ha-
bitum fuit. Quid enim eo mirabilius, inquit *PLIN lib. 36. nat. hist. c. 16.* 18
aut qua in parte maior naturae improbitas? Dederat vocem faxis, vt 19
diximus, respondentem homini, immo vero et loquentem. Quid lapi- 20
dis rigore pigrius? Ecce sensus manusque tribuit illi. Quid ferri duri-
tie pugnacius? Sed cedit, et patitur mores: trahitur namque a magnete
lapide, domitrixque illa rerum omnium materia ad inane nescio quid
currit: atque, vt propius venit, adsistit, teneturque, et complexu hae-
ret. Siderium ab hoc alio nomine adpellant quidam Heracleam. 21
Magnes adpellatus est ab inuentore, (vt auctor est Nicander) in Ida re- 22
pertus. Nam et passim inuenitur, vt in Hispania quoque. Inuenisse 23
autem fertur, clauis crepidarum et baculi cūpide haerentibus, quum 24
armenta pasceret. *CLAVDIAN.* eum sic describit:

- *Hoc mihi quaerenti, si quid deprendere veri
Mens valet, expediat. Lapis est, cognomine magnes.
Deco. or, obscurus, vilis, non ille repxant
Caesuriem regum, nec candida virginis ornat
Colla, nec insigni splendet per cingula morsu:*

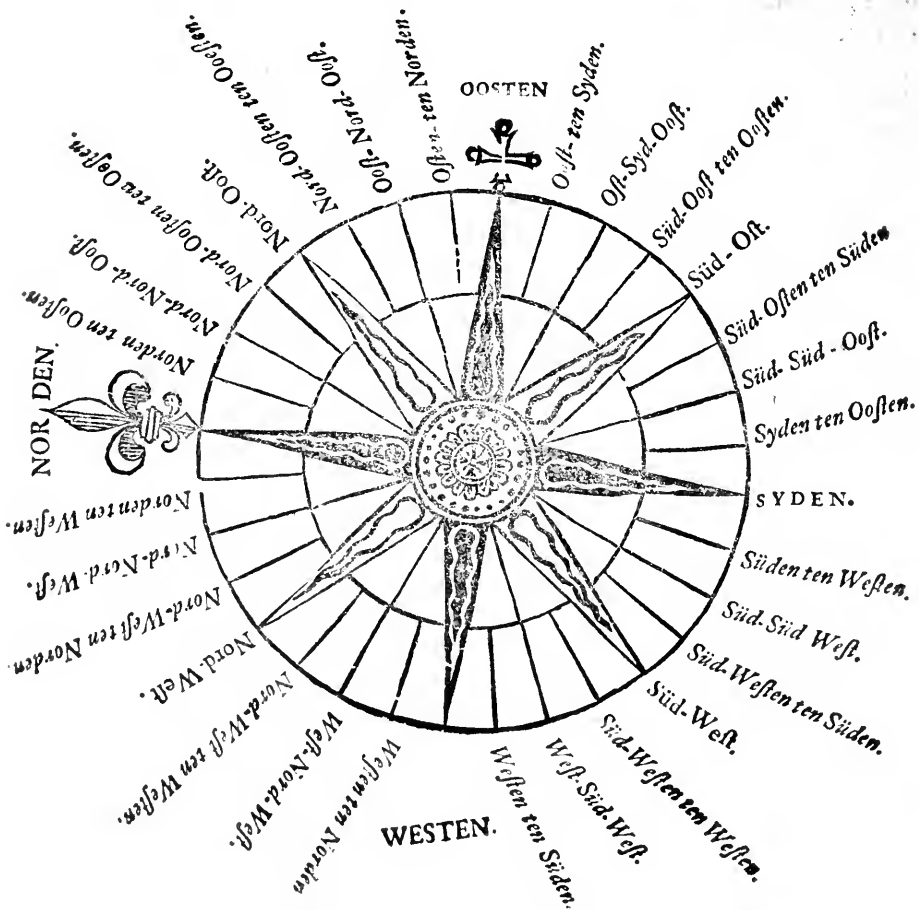
Sed

*Sed noua si nigri videas miracula saxi,
 Tunc superat pulchros, cultus et quidquid Eois
 Indus littoribus rubra scrutatur in alga.
 Ex ferro meruit vitam, ferrique rigore
 Vescitur, has dulces epulas, haec pabula nouit.
 Hinc proprias renouat vires, hinc fusa per artus
 Aspera secretum seruant alimenta vigorem.
 Hoc absente perit, tristi morientia torpent
 Membra fame, venasque fitis consumit apertas.*

- 25 Haec Magnetis efficientia naturalis omnibus nota est, causas tamen
 26 eius hactenus nemo indagare potuit. Anaxagoras magnetem facit ani-
 27 matum. ARIST. *lib. d. anima ait λίθον ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸ, σίδηρον*
κινεῖ. GALENVS *Φυσικὴν δυνάμιν ἐλατικὴν* CLEMENS ALEXANDRINVS *διὰ*
 28 *συγγένειαν,* GREGORIVS *ἀρρήτω τῇ φύσεως βία.* CECROPIS absolute dicit
 29 *τὴν μαγνήτιον ἐρεῖν τῷ σιδήρῳ.* EPICVRVS atomis adscribit. LVCRETIVS putat
 30 Magnetem ex ferro, tamquam cibo, viuere. Interim parum intererat
 31 scire, nemine existente, cui per somnium in mentem venerat, aliam
 32 longe nobiliorem huius efficientiae causam subesse. Haud multa sae-
 33 cula fluxerunt ab eo eo tempore, quum in Campania vel casu vel flu-
 34 dio notatum sit, magnetem lapidem suos habere polos, quos ad mundi
 35 polos conuertat, vt et axem suum contra mundi axem parallelo situ
 36 dirigat, neque ita tantum ferrum aut chalybem sua contagione infi-
 37 cere, vt id solum effectet, et ad se trahat: Sed multo maxime vt
 38 vim illam, per terrena omnia diffusam, illi indat, qua affecta ipsa acus
 semper suam lineam meridianam spectet. Causa vera huius rei ha-
 ctenus ignota. Quod enim quidam magneticos sub polo montes ima-
 ginantur, somnium est. Si acus, hoc modo temperata, partes orbis
 magnete abundantes naturaliter respiceret, potius apud nos in oppo-
 sitam arctico plagam se conuerteret, quum Magnetis copia maior in
 Hispania, et Ilua, vicina Corsicae insula, quam in septentrionalibus
 locis. MERVLA *disp. d. marib. c. 1. pag. 158.* Plurimi id tribuunt
 ἀρρήτῳ ιδιότητιω et secretae cuidam συμπαθεία quae magneti cum plaga
 septentrionali et polo arctico. Sagacissimus naturae mystes fuit, cuius
 opera hoc primum e naturae secretis erutum est, nomen tamen viri
 ignoratum, ei gloriam inuentionis subtraxit. Tribuit id LANS. Ioanni
 Goia *orat. pr. Ital. con. Europ. p. 723.* Flauio Melfo, Neapolitano.
 KECKERM. *probl. nauis. 7. MERVL. diss. de marib. cap. 2. p. 157.* Sed
 quia

quia id solide non probant, mansit iste honos Italiae genti, sicut olim
 Phoenicibus adscripta, singulorum nominibus occultatis, nauigandi pe-
 ritia. Vix anni quadringenti sunt, ex quo memorabile hoc inuentum 39
 in Melphi, *hodie Amalfi*, Campaniae oppido, memoriae proditum
 est. CLVV. *lib. 3. introd.* GEORG. SALMVTH. *in Panciroll. nou. repert. c. u.*
 LANS. *d. l.* Illud enim quod EX ESTI. PASQUIER. *liure 4. des recher. de* 40
France c. 22. refert BESOLD. *in coniect. de nou. orb. n. 3.* iam tempore
 Ludouici S. in vsu fuisse, veritate destituitur, et, qua ponitur, facili-
 tate reiicitur. Huius fiducia Itali primum, inde Hispani, externa 41
 maria attentare, atque insulas Canarias adire coeperunt, quum ipsis
 perpetuo in manibus norma erat, secundum quam cursus plagas re-
 gere possent. Acus enim, pixedula coercita, suo sese imperio et ductu 42
 in eandem plagam constanter vertit, vt vix vllis sideribus opus sit,
 quin adeo ita mundi plagae accuratius inuestigantur, dum solam pixe-
 dulam, quae ante pedes est, itentidem inspectant, eiusque ductum ac-
 curate obseruant. Praecipuum igitur quod obseruant nautae Verfo-
 ria est, ad quam nauigationem instituunt, ac longa maris spatia loco-
 rumque situm ac distantiam admetiuntur, quantumque viae peractum 43
 quantumque peragendum, ait EX LEMN. THOLOS. *in Synt. rer. mem. c. 10.* 44
 et BODIN. *meth. hist.* CARDAN. *lib. 17.* hoc inuentum admiratione dignum
 dicunt, quippe quo tot sulcantur maria, veteribus nec nauigata, nec
 nota, et cui tot hominum salus, tantae varietates mercium, tantae pe-
 cuniae vis creditur. Haec verforia sic compacta est, primum est pixe- 46
 dula bene aequata et excauata, huic subest rotula quaedam versatilis
 papyracea, plana, rotunda, tenui ac bipartito ferramento suffulta, in 47
 cuius centro seu medio turricula anea acuminata adfixa est, quae stilo 48
 aut cuspidi acutissimae insidet, eoque hinc inde in aequilibrio volui-
 tur, atque vbi conuiescit parsea, quae lilii imagine inscripta est, et in 49
 qua ferramentum, magnete confricatum, desinit, Septentrioni ceu po-
 lo Arctico obuoluitur, quocumque etiam contorto clauo nauis impel-
 litur. KECKERM. *d. l.* THOLOS. *d. l.* Diligentissime autem hanc pixidem 50
 nautae obseruant, muniuntque vitrea aliqua lamina, quia facile corrupi
 pretiosum hoc instrumentum potest, si pel puluis inspergatur, vel pin-
 guedo aliqua, vel pixis aerem admittat. KECKERM. *d. l.* vel allium, cum
 quo summa ipsi est discordia, adfricetur. MERVL *d. l. p. 157.* Chartula au- 51
 tem illa papyracea in forma circuli facta est, qui licet regulariter in 360.
 gr. diuidatur a Geometris, quatuor enim quadrantes habet, quorum 52
 quisque 90. gr. nautarum tamen inscitia haec non obseruauit, sed quia tot
 nomi-

- nomina ventorum non correspondebant, quot habebant: in triginta duos
 53 ventos distinxerunt. Hæc autem lineæ, quæ ex compasso deducuntur, vo-
 54 canturque lingua Portugallica Rhombi, docent, in quam coeli plagam di-
 rigenda sit prora, et quo vento de loco in locum nauigandum sit. MER. d.l.
 GEM. FRIS. in *Geogr.* APPIAN. c. 15. ROBERT. SVES *Angl.* in *lib. d. glob.* ex
 55 recensione ISAAC. PONTANI. Vocauit ita I. Nonnus, earumque adfectio-
 56 nes integro libro descripsit. Eum sequuti Ger. Mercator. Sim. Steuin.
 Edw. Wricht, Rob. Hües, et in eam, qua nunc stat, perfectionem artem
 57 nauticam redegerunt. Spirales illos ventos in singulis tabulis hydro-
 58 gryphicis ex compasso eleganter depinxit LVC. IOH. WAEGENER. in
Spec. naut. Schema compassi tale est:

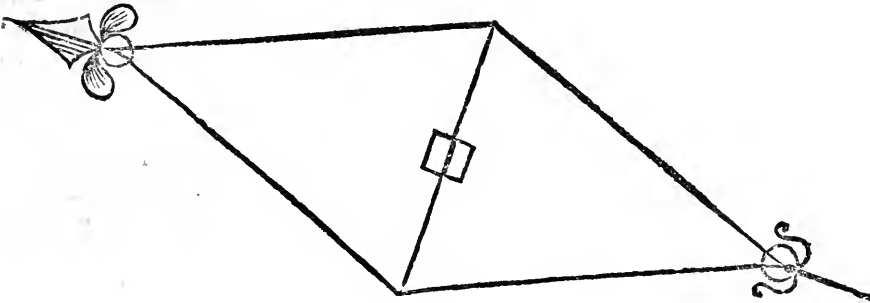

Hodierno saeculo, quo scientiae maximam partem summi DEI beneficio
 ad *diuinum* peruenerunt, nec siderum obseruationibus, nec compasso
 nautico, sed aliis etiam instrumentis, naucleri vtuntur. Prout enim
 nauigatio vel breuis vel longa est, varia adfiscuntur. Nauigationes
 enim aequae cito expediri nequeunt, sed temporis locorumque habenda
 est ratio, *l. 4. d. re milit. l. 38. §. in fin. ex quibus caussis maior.*
 STRACCH. *de adsecurat. gloss. 30.* vnde alii marinam et extensam, alii finitimam et arctiorem, experunt. *Nou. 106.* Plerique tamen eo animo
 peregre abeunt, quasi statim reuerfuri: *l. 5. v. ideo d. O. et A.* quod si
 succedit felicem nauigationem habuisse dicuntur. *l. 137. §. 2. in fin. d.*
V. O. Qui breuem nauigationem amant, hos MER. *d. art. c. 1.* ita instruit,
 vt compassum habeant et bolidem, quorum beneficio et multa
 exercitatione regiones, promontoria, portus, fluuios, inuestigamus,
 cognoscimusque, quibus lineis a se mutuo distent, vt et aestus marinos,
 nimirum vt constet quae lunae tempora secundum Compassi lineas
 fluxum atque refluxum maris ostendant, nec non cursus aquae, qualis
 ea, quamque profunda sit. &c. Quum ventus acutus atque contractus
 est, an aquae aduersum cursum velificando superare queamus, et
 quum aduersus plane ventus est, qua ratione vtilissime nunc in hoc,
 nunc in illud latus, sit transferendum velum. Quapropter nouitii nau-
 tae, cupidi scientiae nauigandi, diligenter notabunt, quando ex portu
 aliquo vel fluuio vela dant, Compassi directionem, et plagam mundi
 a signo vno ad alterum, siue a vase littorali vno ad alterum, et quidem
 notabunt ad abacum, immo nonnunquam situm ad ordinem tabulae
 depingent. Vbi iam deuehantur in profundum extra terram continentem,
 obseruanda sunt promontoria, turres, aliaque signa iuxta,
 ac quomodo sinus in mare proruat, quae profunditas in eius limine,
 in ipso, et extra eum, Bolidi saepe proiiciendo, praecipue in sinibus et
 fluctibus aquarum. Sic si remote aliquid a terra conspicitur, notandum,
 qui visi montes, cippi, aedificia, templa, arces &c. Si aestus
 marinus vel terrae pars occurrit, accurate obseruandus est cursus quomodo
 ad ipsum perueniatur. Sicut intra continentem omnes anguli
 sunt inspicendi, qui interior exteriorue situs calamo in tabulam referendi,
 vt eo melius retineri, et firmiter memoria adprehendi possint.
 Diximus iam, indicem Magneticum, quando atteritur a Magnete, se cum
 eo quasi adunire atque moueri per vim magnetis in septentrionem

- 75 aut vbi magnes situs est. Attamen hunc firmum aliquando a naturæ
 legibus desciscere, idque occulta et latente aliqua de causa, iam diu ex-
 76 perientia comprobavit. Quamuis enim Magnes, vbi libere mouetur,
 insita sibi vi et facultate, suis polis mundi polos afficet, et parallelo
 ad mundi axem situ, suo axe exporrigatur, vt ita quoque acus, legi-
 77 time tincta, secundum locorum meridianos sese dirigat, nihilominus ab
 hac cuiusque loci meridiana linea, modo a septentrione in ortum ali-
 quando etiam in occasum, aliquot gradibus declinare deprehensum
 78 est. Et cum recta septentrionem spectat, eam $\chi\alpha\lambda\upsilon\tau\text{-}\delta\epsilon\iota\zeta\iota\omega$, tamquam
 situm acus legitimum et proprium, vocant. Nam occulta illa et insita
 79 mens ita eius molem agitat, vt polos suos et axem contra terrae axes
 parallelo situ exporrigat. SNELL. *typh. Batau. lib. 1. prop. 1. 2.* Quum
 80 autem euariat, $\chi\alpha\lambda\upsilon\tau\text{-}\epsilon\kappa\lambda\iota\sigma\omega$, eius ad meridianam lineam inclinatio-
 nem indignant, hacque ratione emendatur. SNELL. *in prop. 3.* Ita in
 81 insula Coruo, insularum Flandricarum vna, medio fere inter Europam et
 82 Americam spatio, recta septentrionem spectat. Vnde a quibusdam id-
 eo meridianorum omnium initium ab hoc meridiano deriuatur. Hinc
 83 versus Americam contendentibus apex boreus in occasum declinat:
 contra, Europam vel Africam petentibus, in ortum euariat, nempe
 84 Pleimudae in Anglia 13. gr. 14. scr. et Londini 11. gr. 30. scr. *Vid. SIM.*
STEV. in Limoneuret. tab. Synop. GVIL. GILBERT. Angl. in pecul. lib.
RANTZOV. comment. bell. c. 9. n. 3. ita hac de re differit: Obseruatum,
 85 si perpendiculum in pixide nauigatoria Magnete adficetur, in nostro
 Hemisphaerio, a fortunatis insulis ad Catygam declinare dextrorsum
 86 gradibus circiter nouem in altero Hemisphaerio nutare sinistrorsum,
 mox vbi peruentum est ad meridianum dictarum insularum, exacte ad li-
 neam congruere meridianam, nec in alterutram nutare partem: Inde
 vero inflectere sese idem perpendiculum a dextra poli versus sinistram.
 87 Hic error vt corrigatur, formam indicis seu compassi aliam hoc modo
 88 describit MET. *d. ar. nau. c. 4.* Index ex purgatissimo ferro confici
 89 debet, formaeque, quam vides, longaque sit 5. aut 6. digitos, habeatque
 Rombus indicis aliquam firmitatem, et minuatur paullo accuratius, quo
 90 leuius, eo melius, modo propriam grauitatem sustinere queat: in extre-
 mitatibus Rombi erunt duo foramina, vt clauo aeneo possit adfigi
 chartaceo circulo, nauetae Rosam adpellant, alioqui enim ob nauis
 motum non rite index officium suum faceret, quae per rosam charta-
 ceam

ceam in officio continetur, atque tenui charta haec rosa aeneo axi debet adfigi. Id vero observandum est, ne index madefiat vlla ex parte, ob rubiginis metum. Rosa praeparata includenda est pixidi, ita, vt inclinatione naus rosa siue index ad aequilibrium moueatur, etiam duae pinnulae e diametro oppositae sunt erigendae, atque ab vno harum incipiendo, pixis in circulo rotundo iuxta oram interiorem ex centro descripto diuidenda est in 360. grad.

Et haestenus de breui navigatione. Si vero longior in distitas regiones fit instituenda, praeter experientiam et vsum Compassi, nautae vtuntur artificiosis instrumentis, regulisque, desumptis ex Astronomia et Cosmographia, in quarum artium fundamentis nauta bene instituendus est, absque earum cognitione enim nemo bonus gubernator esse potest, longinquaque itinera conficere. Talia instrumenta sunt Astrolabium, Annulus marinus, Radius quadrans, de vfu illorum, aptitudine et reliquorum vitiis *vid. MET. c. 2. d. art. nau.* Nos, ea Mathematicis relinquentes, hoc loco omitemus, cui placet, legere potest SNELL. *d. l. MET. d. art. naut. per tot. SIM. STEVIN. in Limeneuretic.* Illud adhuc addendum ex SNELL. *pr. 4.5.* quod velificatio omnis vel circularis, vel loxodromica fit. Circularis efficitur, quum recta in Septentrionem et meridiem, aut ortum et occasum dirigitur. Loxodromica, quando obliquus cursus est, qui nunquam circulus fieri potest. SNELL. *d. l. pr. 15.* Habet hoc magnum momentum in mensura cursus constituenda. Desudatum fuit valde apud veteres, quomodo scire possent, quantum spacia singulis diebus vel noctibus naus conficeret, sed

- quia compasso nautico carebant, non poterant id certo definire. HE-
 101 RODOT. de se testatur in MELP. quod Euxini ponti longitudinem, (quae
 erat vndecim millium et centum stadiorum,) et latitudinem, (quae
 102 erat trium millium ducentorum) ita inuenerit. Nauis diebus longio-
 ribus vt summum quotidie conficit septuaginta millia orgyarum, (or-
 103 gya autem sex pedibus definitur) noctu vero sexaginta millia. Itaque
 104 a faucibus Ponti vsque ad Phasin nouem dierum est nauigatio et octo
 noctium, quae faciunt mille centum ac decem millia orgyarum, h. e.
 stadiorum vndecim millia et centum. E Scythia autem vsque ad The-
 105 mifcyram, quae est supra flumen Thermodontem (hic namque ponti
 latissimum est) trium dierumque noctium est nauigatio, quae faciunt
 106 orgyarum trecenta, ac tria millia ac trecenta. Eadem ratione distan-
 tiam inter Rhodum et Alexandriam quinque stadiorum millibus no-
 107 tauit, inter Carthaginem et Lilybaeum STRABONI stadiorum mille quin-
 108 genta sunt, Polybio mille tantum. *i. hist. n. 41.* Haec ad milliaria
 Germanica redigi possunt, si triginta duo stadia vni imputentur, faci-
 lisque erit numerus, quantum itineris singulis diebus, nempe 30. millia-
 ria conficere potuerit. *CLVV. prim. part. introduct. Geog. c. 9.* Sed
 109 haec omnia erant incerta, quamdiu pixidis nauticae vsus erat incogni-
 110 tus. Hodie acus magneticae situm luxatum summa, qua possunt, cura,
 quotidianis obseruationibus restituunt. Tunc cursus mensuram iactu
 funis adhibita clepsydra momentanea explorant, hoc fere modo, fu-
 111 nem notae longitudinis decem aut viginti decempedarum etiam pup-
 pis perpendiculo, tamquam trianguli rectanguli crure aestimato, e
 112 puppe praecipitant, cui in fine lignum cimbulamue alligant, quae
 113 transuersim pone in maris sulco, a concitato nauis motu facto, innat-
 tet: vt ita dum funem a glomere (*Lothspiel*) minimo momento versati-
 114 litio clepsydra momentanea temporis spatium in ipsa glomeris euo-
 lutione elapsum mensurant, et inde quantum singulis horis tali suc-
 115 cessu proficiant, coniecturam capiunt, quod ipsum accuratiores
 nauium magistri saepius iterant, pro ventorum vario impetu, vt huius-
 modi obseruationibus quam proxime diuinando ad verum accedant.
SNELL. in typh. Batau. lib. 1. prop. 15. RANTZ. in com. bell. lib. 5. c. 9. n. 4.
 116 Illud etiam testantur nautae, velociorem esse nauigationem ab ortu in
 occasum, tardiozem ab occasu in ortum. Qui ex Anglia in Hispa-
 niam

niam foluunt, velocius veniunt, quam qui ex Hispania in Angliam, quia haec illi orientior est Sic ex mari Balthico in Hispaniam nauigantes citius veniunt quam redeunt. Cauffa non est quod maria omnia sua natura ferantur ad commune illud omnium marium receptaculum oceanum orientalem. Sed est motus primi mobilis ab ortu in occasum rapidissime currentis, atque adeo secum tum inferiora elementa mobilia, tum ipsum aquae elementum arcano quodam impulsu ab ortu in occasum rapiens: KECKERM. *part. 2. problem. naut. 4.*

CAPVT X.

SCIENTIA NAVTICA IN QVIBVS CONSISTAT. SCOPVLI ARENAE &c. OBVENIENTES QVOMODO VITENTVR. SCHOLA NAVTICA DESCRIBITVR ET MOS INITIANDI TYRONES NAVTAS, VEL PRIMO PROFICISCENTES. VBI VAROS PONENDA, ET QVO FINE.

S V M M A R I A.

1. *Nautae initio profectiois nauſeam concipere ſolent.*
2. *Ea quomodo auertatur. 3. 4.*
5. *Quum ceſſauerit diuidunt officia.*
6. *Magiſtri et gubernatoris uauis quod munus. 7. 11.*
8. *Nautarum quod. 9. 10.*
12. *Qualitates nautarum recensentur.*
13. *Nauicularia eſt profectio quaedam. 14.*
15. *Nemo debet maiora viribus adſectare.*
17. *Scientia maritima adſuitate adquiretur.*
18. *Nauta debet noſſe rationem maris.*
19. *Quaedam maria periculofa.*
20. *In exemplis firmatur. 21. 21. 23.*
24. *Fluctus dignoſcendi ſunt.*
25. *Maximi hyberni, et periculofa iuxta vada aeſtuantes. 26.*
27. *Euripi cauendi. 28.*
29. *Vti et ſcopuli. 30.*
31. *Famoſus eſt Oelaudiae lapis.*
32. *Et Siculi maris Scylla et Charybdis.*
33. *Montis Agarad et Maudab vis. 34.*
35. *Arenae vitandae.*
36. *Pericalofae in mari Balthico quaedam. 37. 38.*
39. *Maris vaſtitas, et profunditas obſeruanda. 40 41.*
42. *Profunditas bolide vel baſta exploratur. 43.*

44. *Bolidis descriptio.* 45. 46.
 47. *Magistratus prudentes loca signis solent notare.*
 48. *Traditur, quomodo collocentur et designentur tonnae.* 49. 51.
 50. *Item stipites coronati.*
 52. *Stipites transversi.*
 53. *Anchorae fundus.*
 54. *Scopuli latentes.*
 55. *Quotannis ut fert maris, vel fluminis conditio haec signa mutari possunt.*
 56. *Hollandia horum signorum curam gerit.* 57.
 58. *Piscium sedes in mari obseruandae.*
 59. *Eorum species.*
 60. *Horrendi in mari Arctico inueniuntur.* 61.
 62. *In primis Ceti.*
 63. *Horum aliquot ingentis magnitudinis exempla referuntur.* 64. 65.
 66. *Refertur Balaena Hildae capta, quae viuam Salmonem in ventre habuit.*
 67. 68.
 69. *A Balaenis mare infestum est.*
 70. *Modus quo dispergantur, ne noceant.* 71.
 72. *Nautarum industria circa vela.* 73. 74. 75. 76.
 77. *In velorum ordinatione summa nauigationis.* 78. 79. 80. 81.
 82. *Aquae fluxus obseruandus.*
 83. *Quum mare quietum nautae incumbunt anchoris.*
 84. *Schola nautica describitur.* 85.
 86. *Romanorum cura in informatione nautica.* 87.
 88. *Scientiae exercitio comparantur.*
 89. *Mos initiandi nautas tyrones et inexpertos maris.* 90. 91. 92.
 93. *Defenditur ille, consuetudine aliorum ludicrorum in collegis ciuilibus.* 94.
 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102.
 103. *Licet aliquid pro introitu dare.*
 104. *Traditur quomodo noctu pericula euitentur.* 105. 106.
 107. *Pharus quid?*
 108. *Celebres tres Ptolomei.*
 109. *Alexandrina.*
 110. *Claudi Imperatoris.* 111. 112.
 113. *Hispanorum.*
 114. *Ducis Florentiae.*
 115. *Arx Britannica fuit pharus.* 116.
 117. *Sicut et Gessoriacum.*
 118. *Inueniuntur hodie passim in maritimis ciuitatibus speculae, quibus candelae imponuntur.* 119.
 120. *Piratae solent falso lumine nauigantes in praedam allicere.* 121.

1
 2 **I**n ipsa autem velificatione nautae ut plurimum ex motu nauis nauseam concipere solent, quam vomitus subsequitur. Illam auertere possunt

possunt multis modis, veluti si aquam marinam vel solam, vel vino, mulso, aut cereuisia mixtam, aliquot diebus, antequam adscendant nauim, biberint. Item si absynthio et pulegio trito, vino acetoque macerato naues fricuerint, alii torrefactum semen, aceto fufum, sumserint &c. RANTZ. *lib. 5. c. 6.* Si praeter opinionem vomitus alicui molestus fuerit, non debet quis ei resistere, sed insuper infertione digiti in fauces, aut pennae, oleo tinctae, in os demissione eum procurare, praeseruat enim a multis aegritudinibus, aliosque morbos curat et alleuat. Quod si omnes constantis sunt valetudinis, vel nausea se remiserit, quod ad triduum fieri solet, diuidunt inter se munia. Magister nauis vel gubernator ad clauum sedent, nauim dirigunt, et alia difficiliora obeunt. Expresfit eorum officium MANILIVS :

- - - *Nouerit orbem,*

Fluminaque et portus mundi, ventosque, necesse est,

Iamque huc atque illuc caligine vertere clauum,

Et frenare ratem, fluctusque effundere rectos.

Quod si his non vacat, reliqui nautae horas diuidunt, vt nimirum vnus primam, alter sequentem transfigat apud clauum, *soll etzliche Gläßer beyrn Roder stehen.* Quo sine horologia vel clepsydras habent, iuxta quas diem in certas partes partiuntur, et variatis laboribus sibi succurrunt. Vnus etiam alterius labores spe mutui auxilii suscipere potest. Similiter noctem horis variant, nisi quod magister nauis et gubernator eam inter se in duas partes gubernandam disterminent. Quum vero passis velis (*für vollem Winde*) feruntur, in nauarchis diligentia, in gubernatoribus peritia, in remigibus virtus eligitur. VEGET. *lib. 5. c. 13.* Est enim nauicularia professio quaedam, *l. 6. C. de nauic.* cuius scientiam pleniorē naucleri habere debent, *l. 3. C. de naufr.* alias propter imperitiam, quae culpaē adnumeratur, conueniri possunt. Non enim id adfectare debent, in quo sciunt suam imbecillitatem periculosam esse *l. 8. ad L. Aquil.* Ius Lubecense inhabilitatem restitutione mercedis et adhuc dimidio eius punit. *lib. 6. tit. 1. art. 1.* Illa autem scientia acquiritur exercitatione et assiduitate, THVCYD. *lib. 1.* et consistit potissimum in eo, vt nauclerus vel gubernator exactam norit conditionem fluminum, portuum, ventorum, de quibus dictum, item rationem maris, fluctuum, aestuum, scopulorum, arenarum. &c. Sunt enim quaedam maria periculosa, vt de Britannico testatur HORAT.

lib. 4. od. 14. CAMBDEN. *d. Ocean. Brit. p. 720. de Siculo clvv. in Ital. antiqu.* Mare Hadriaticum, vt ventis et tempestatibus obnoxium, 20
 HORAT. 1. car. 33. et 3. od. 3.9. 27. dicit: iracundum, inquietum, atrum 21
 faciens SENEC. in *Thyeste: saeuo rapidus freto ventosi tumor Hadriae.*
 Idem HORAT. 1. carm. 14. de Eubaeo mari propter Cyclades in eo pe- 22
 riculosos, dum Brutum bellum ciuile reparantem monet, *vt interfusa*
nitentes vitet aequora Cycladas. Sic ignota vulgo freti natura in va- 23
 ria discrimina Alexandri M. exercitum deduxit. CVRT. lib. 9. de reb.
 gest. Alex. Nec minor follertia est in dignoscendis fluctibus, i. e. ma- 24
 gnis maris in vnam partem agitationibus. SENEC. lib. 4. nat. quaeff.
 Inter hos hyberni maximi, §. 3. d. R. D. l. 96. d. V. S. periculosissimi 25
 illi, qui iuxta vada et breuia se torquere solent, quod vocant hodie
Balewater, saepe enim tales integras naues supprimunt. De Euripis 26
 vitandis et aestu marino supra part. 2. cap. dictum. De Euboico et 27
 Tauromitano Euripo elegancia congesit MERVL. diff. d. marib. cap.
 ult. vbi simul deliria Minoritae Angli de quatuor Euripis sub polo ar- 28
 ctico refutat.

Scopulorum in mari quoque accurata notitia esse debet, ne 29
 nauis alicubi impingat. Norwegia, Finnia, Suecia, vbique his foetae 30
 sunt. Inter alios famigeratum est saxum illud prope insulam Oenlan- 31
 diae *die Schwedische lungfrau.* In mari Siculo infamis scopulus est 32
 versus septentrionem, cui Scyllae nomen, ei proximus versus meri-
 diem Charybdis, vterque noxius adpulsis. CLVVER. *Introduct. Geogr.*
l. 3. cap. 41. Hinc prouerbum:

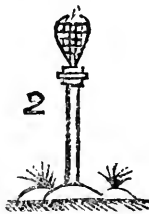
33 *Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.* Sic mons Aga-
 rad in Italia attrahit ad se naues eo accedentes, quapropter nautae
 auertunt se receduntque ab illo. GEOGR. NVB. *sep. par. clim. 1. p. 28.*
 34 Prope montem Maudab, licet vndique sit mari cinctus, nulla nauis
 ferreis clauis compacta transire potest, quin ab illo attrahatur, et tali
 ratione detineatur, vt liberari minime queat. *d. G. N. clim. 6. p. 23.*
 35 Idem dicendum de arenis, quae multis in locis ad aliquot millia-
 36 ria se extendunt. German. *Riff.* Periculosissimae sunt arenae, quae
 37 circum Anhaut prope Iutiam in mari iacent. In nostro mari Bal-
 38 thico *dat Gester Riff.* His non absimilia illa vada, *dat Vat* circa Ami-
 39 siam, in forma oui sparsa. MERCAT. *in descript. Germ.* Denique non sunt
 negligenda maris vastitas, profunditas, qualitas, breuia, Syrtes, dorfa,
 mediis

mediis in fluctibus arae, puluina, *Bancken*, promontoria, faxa lateria, voragine, rupes, gurgites, vertices, sinus. &c. RANTZ. lib. 5. c. 2. n. 1. Profunditatem in locis vadofis demissa bolide *Lobt* explorare solent. RANTZ. lib. 5. c. 9. In minoribus nauibus vtuntur haesta, quae in aliquot orgya diuifa singula funiculis adpenfis designat, ex hac vndis extracta, quatenus madida, de altitudine diiudicant. Bolis autem est instrumentum nauticum, pyramidalem trunculum forma referens, et acuta parte perforatum, qua funibus attexitur, ita vt sebum ex altera parte adplicantes nautae in fundum demergant, quoties locum stationi aptum nactos se esse, existimant. Quod si ei arena adhæserit, commodam esse stationem colligunt, sin minus limum, aut rupem subesse, agnoscunt cui anchora infigi non possit.

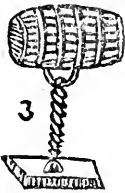
Periculosa autem loca a prudentibus magistratibus signis quibusdam notari solent, veluti tonnis, *Capen*, *Backen* tonnae anchoris, quibus ferreis catenis connexae sustinentur, et suprema parte rotundae, et latae sunt 1. in inferiore spissae et graciles, pice inuncta atrae, manuigando, ad te locati sunt 2. in inferiorem partem ad dextram iacent in enaestipites 2. in inferiorem partem ad sinistram in redeundo. His aduersa partem coronati, *Baeminus* ostendunt alibi ab aca albis tonnis per a contraria Iuxta ostia flugna hac 4. figura vocant commode dignum occurperitur coet, et vbi du-

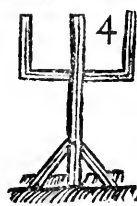
1

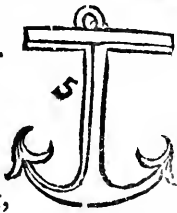
2

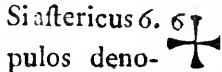
3

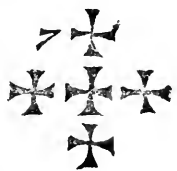
4

5

6

7

rit 5. Si astericus 6. pulos denotet vel multiplicati sunt eos 7. Sed quia annis flumina aliquid de alueo moreque hinc inde vicissitudines accipit, mutantur etiam ista signa, et pro conditione temporis ex vno loco in alium transferuntur.

55

- 56 tur. Nulla regio hodie est, vbi tam diligens horum signorum habetur ratio, quam in Hollandia, in primis iuxta vada insularum. Vlie, Texel, Mosae ostium &c. nec negandum quin summa exinde prouinciae felicitas. *vid spec. naut.* IO. LVC. AVRIGARII, et habebis in singulis
- 57
58 Europae portibus maritimis ea depicta.
- 59 Praeter haec in maribus sedes piscium sunt obseruandae. Hae non solum ouipari, sed etiam viuipari sunt, qui rursus vel pilos habent, vt vitulus marinus, ARIST. 3. *de histor. animal.* vel cartilagine-
- 60 nem, vt torpedo. PLIN. *lib. 9. cap. 51.* Sunt autem multiformes et horrendae partim speciei, in primis, qui in mari Arctico, et circa Islandiam videntur. Est ibi Hyena, siue porcus marinus, animal monstruosissimum, Ziphius, bubonis caput habens, equus marinus iubatus, bos marinus, colore cineraceo, vitulus, pellis durissimae, et nullo ictu penetrabili-
- 61 lis. Baraui etiam nuper coacti sunt pugnare cum belluis marinis, *Wall-rossen*, vasto corpore, ore leonino, pelle villosa, quatuor pedibus, et candidis eminentibus dentibus, sicut depictae videntur in tabula Ge-
- 62 graphica Mercatoris sub mappa freti magellanici. In primis autem
- 63 prodigiosae molis sunt Balaenae vel Ceti, quibus mare Arctoum passim abundat. Scribit PLIN. 9. *hist. 30.* balaenas maris Indici quaternum iugerum esse, et lubam R. adnotasse, inuentum cerum sexcentorum pedum longitudinis, et trecentorum sexaginta latitudinis. *Idem lib. 32.*
- 64 *cap. 1.* In Hollandia Balaena, ex vtero exsecta, decem vlnas longa visitur Lugduni in Camera Anatomica, vnde magnitudo matris argui
- 65 potest. Sicut etiam in antiquario horti medici ibidem vastus penis
- 66 balaenae facit coniecturae molem corporis. Apud nos in mari Balthico Ceti raro reperiuntur, et si accidunt, casuum funestorum habentur nuncii. Ex tabula Geograph. Pommeraniae, quam LYBINVS edidit, patet, Anno 1545. circa Coenobium Hildense, quod hodie vniuersitatis Gryphi waldensis patrimonium est, balaenam 24. vlnas longam captam, habentem in ventre tot pisces, inter quos efox viuus longitudinis vlnae fuerit, vt tres tonnae impleri potuerint. Iterum an-
- 68 nis 1622. 1641. 1642, quaedam in littus maris eiectae. Alicubi mare
- 69 ab his, gregatim ad prolificandum conuenientibus, infestum est: tunc
- 70 proderit castoreum dilutum aqua in mare effundere. Nam ita grex balaenarum totus repente dissipatus in profundum fertur. Nonnulli nautae,

nautae tonnas aliquot eiciunt, quibus ludentes detinent, vt securius interim vela faciant. RANTZ. *lib. 5. cap. 9. num. 6.* 71

Quod si haec omnia gubernator vel magister nauis praecauerit, et nauis secundo vento labitur, industria reliquorum nautarum in eo maxime occupatur, vt vela attrahant (*Seigel vphissen*). pro temporis ratione diducant, (*Schicken*) alibi contrahant, (*einnehmen*) modo dimittant. (*stricken*). Inprimis vero vt curam adhibeant in obliquando cursu (*im laviren*). Neccessarium enim aliquando est, vt quando vel ventus aduersus est, vel promontoria eminent, si rectum cursum tenere nauta nequeat, eum industriose obliquet, et hoc recte efficere non minima scientiae nauticae pars est. PLIN. 2. c. 49. Scribit VITR. 10. *archit. lib.* et ratio palam facit, quod quum vela sunt per altitudinem mediam mali pendentia, non potest habere nauis celerem cursum, quum autem in summo cacumine antennae subductae sunt, dum vehementiori progreditur impetu, quod non proxime casum mali, sed in summo longius et ab eo progressa recipiunt in se vela ventum. Igitur quum vela per medium sunt temperata, minorem habent virtutem. Quae autem in capite mali summo collocantur, discedentia longius a centro, non acriore sed eodem statu pressiore cacuminis vehementius cogunt progredi nauem. Idem et ANNAE. SENEC. *ibi.* Nulla enim res aequae adiuuat cursum, quam summa pars veli, illinc maxime nauis vrgetur, itaque quoties ventus increbuit, maiorque est, quam expedit, antenna submittitur, minus habet virium flatus ex humili. 81

Multum iuuat hic obseruare, an cursus maris vento aequalis sit, an vero dissimilis, *ob der Strohm mit ist*, inde enim coniecturam sumunt de flatu venti, an se mutari velit. Si vero mare omnino quietum est, anchoris incumbunt, interim tyrones rei nauticae compassum et nomina ventorum docent veterani, quae si non bene ad aliquot monitiones perceperint, pro singulis quae nesciunt, aliquot plagas fune picato (*Tagel*) insigunt. Romanorum studium in hac re singulare fuit, hi quum nauigandi prorsus essent imperiti, dum primae naues aedificarentur, ad remigium suos exercuere hoc modo: Subfelliis in arena per ordines dispositis, remiges insidentes ad vocem praecipientis, qui in medio eorum erat, omnes vna protendere brachia ac reducere, remosque per arenam mouere docebantur. Ad 82 83 84 85 86

- 87 illius vocem simul omnes incipiebant, simul desinebant. Inde per-
 88fectis iam nauibus, verum in vndis periculum fecere. POLYB.
1. histor. Scientia enim marina exercitio, vt omnia artificia et di-
 sciplinae, addiscitur, et incrementa accipit. *l. 65. §. 3. d. legat. 3.*
- 89 Mos etiam apud nautas est, tyrones certo modo iuuare ad ordinem
 nauticum, qui hic est, quod funi alligatos in aquas demittunt, et
 postea bene madidos malo nauis arundunt, in fignum, quod multa in
 90 nauigatione toleranda, quae antea infueta fuerunt. Alia etiam consuetudo
 nautarum est, nondum expertos, cuiuscunque generis vel conditionis ho-
 mines sint, aliquo ludibrio excipere, vt ordini faueant, et nauigationem
 91 non contemnant. Sic tyrones, quibus mare Boreae nondum nauigatum
 est, a quibusdam laruatis nautis cucullo monachali indutis, ad poeniten-
 92tiam *Bichten* vocantur, quo facto, stas ceremoniis inaugurati excipiun-
 tur, maloque nautico alligati, marinae adspergine quam haustro adfun-
 dunt, ceu libamento quodam, expiantur. Fit hoc plerumque iuxta famo-
 sum scopulum COL, e latere Iutiae, quem a columna Herculis mutila-
 te ita dictum arbitratur IOH. ISAAC. PONTAN. *in not. ad Robert. HVER.*
 93*de globo cap. 1. part. 3. pag. 19.* Non male et inuuliter hoc fieri, exem-
 94pla demonstrant. Ita terrestri itinere Lipsia Noribergam euntibus,
 illi, qui numquam illic iter fecerunt, prope Isenacum ingentem lapidem,
 quem vocant *das Nadelohr*, perreptare coguntur. LIMN. *8. Iur. pnbl.*
 95*cap. 7. num. 13.* Apud Confluentiam vnusquisque, qui nondum Rhe-
 num descendit, collum numellae vinariae in honorem aquarum vinum
 96deferentium inferere tenetur. Notus etiam est mos in ciuitatibus Han-
 seaticis, *das Hensfen* quod nouiter adueniens pro priuilegio vt ceruos
 iuxta VIRGILIVM in aere pascat, soleat aliquot amphoras vini conui-
 97uantibus largiri. Bergae in Norwegia collegio mercatorum nemo ad-
 sociatur, nisi ludos Neptuni vsitatos, qui in Lumbifragio, fumatione,
 suspensione et demersione consistunt, absoluerit. KIRCHN. *de Rep. disp. 14.*
 98*hypoth. 1. lit. q.* Luneburgae, licet verus heres sit, tamen nisi cupam
 per ciuitatis vicos ducitauerit, ad reditus salinarios non admittitur.
 99 Et quomodo non aliquid relinquamus illis hominibus ineptiarum, quum
 depositionis ritus a maioribus in Academiis inuectus, solum hoc susti-
 neat, quod patientia adolescentum exploranda, et vita ad pericula ad-
 100suefacienda sit? D. CHRIST. CALEN. *in orat. d. rit. deposition.* Coloniae est
 ludus, quo nouitii studiosi ad sepulcrum Aristotelis ducuntur, vt fata
 Philo-

Philosophiae videant. DRESS. *mill. 6. p. 281.* Hoc est quod Imper. 101
FRIDER. *in Auth. habit.* dicit, saepe a vilissimis hominibus iniurias pa-
tiuntur. Qualia quia mussitanda, ideo et alibi aliquid moribus du- 102
ris condonandum est. Inprimis cum tales vexationes pecuniola in
Symposium redimi possint, et iuri consonum sit, vt aliquid pro in- 103
troitu ad ordinem detur. *l. 7. l. 11. C. de prox. sacror. scrinior. l. pen.*
§. pen. d. legat. 3. l. 6. §. 1. d. dec. d. legat. 3.

Possunt autem supra dicta de bene instituenda navigatione 104
interdiu bene obseruari, noctu vero summa difficultas est. Ne vero
nauigantes damnum habeant, praeter compassum iuxta quem cursum 105
dirigunt, in littoribus lumina ostendi solent, vt proculiis ostensis,
terras euitare possint. *l. 10. d. incend. rui. naufr.* Illa alte aedificatis 106
turribus imponuntur, vt de longinquo spectentur. Vocantur illae 107
turres alio nomine Phari, quasi *Φάρια*. i. e. laternae SCAPVL. *in lex.*
German. Eine Luchte. Eiusmodi turrim Ptolomaeus talentis octin- 108
gentis exstruxit. GOTHFR. *d. l. 10.* De Pharo Alexandrina epigramma 109
Graecum exstat:

πύργος ἐγὼ ναυτοῖσιν ἀλωμένοισιν ἀρήγιον

ἔμι, ποσειδάωνος ἀπενθέα πυρσὸν ἀνάπτων.

Turris sum, nautis errantibus opem ferens,

Accendens Neptuni lampadem, luctu carentem.

HEID. *in geogr. c. 6. n. 6.* HONT. *lib. 1. c. 36.* Ad eius exemplum Imp. 110
Claud. portum Ostiae exstruxit, circumducto dextra sinistraque bra-
chio, et ad introitum, profundo iam solo, mole obiecta, quam quo sta-
bilius fundaret, nauem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Ae-
gypto fuerat aduectus, congestisque pilis, superposuit altissimam tur-
rim, ad cuius nocturnos ignes nauigia cursum dirigerent. SVETON. *in.* 112
Claud. n. 20. STAT. *lib. 1. Sylu. de ea*

Teleboumque domos, trepidis vbi dulcia nautis

Lumina noctiuagae tollit Pharus, aemula lunae.

IUVENAL. *Satyr. 12.*

Tyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rursus.

Multas tales speculas et turres Hispaniam habere, LIV. *lib. 31. dicit.* 113

- 114 STEWICH. *ad lib. 3. VEGET. c. 8.* Dux Florentiae elegantem in portu
 115 Liorno habet. AVCTOR. *disc. d. princip. Ital. p. 196.* Arx Britan-
 nica, *Brittenburg*, vel *l'buyß the Britten*, in Hollandia olim sita, iuxta
 116 pagum Katwick, (cuius An. 1623. recessus maris vetera fundamenta
 aperuit) Pharos fuit, quam Caligula exstruxit in indicium victoriae,
 ex qua noctibus ad regendos nauium cursus ignes emicarent ad vi-
 tandas arenas. SVET. *in CALIGVL. n. 46.* ADR. IVN. *in Bat. c. 10.* Fuit
 117 talis pharus apud Gessoriacum, Picardiae oppidum, *hodie Boulogne*,
 quam restaurauit Carolus M. IVN. *d. l.* Sunt hodie in bene constitutis
 118 maritimis vrbibus prope portus tales speculae, in quibus singulis no-
 ctibus candelae accenduntur, vti Lubecae, in portu Trauensi, Rosto-
 119 chii in portu Warnemundensi, et memini ego, ante aliquot annos ta-
 lem hic Gryphiswaldiae fuisse. Solent quoque piratae scopulis in
 120 mari insidere et, falso lumine accenso, nauigantes ad scopulos pertrahe-
 re, et sibi in praedam trahere. PECK. *ad d. l. 10. n. 3.* Sic Nauplius,
 121 ostenso falso igne, Aiacem ad scopulos deduxit, vbi periit. DICT. CRE-
 122 TENS. *lib. 5. pr. de bell. Troi.* Ita Caesaraei milites, quum Iutiam bello
 occupassent, mutatis luminum locis, multos Hollandos ad arenas
 sibi in praedam adegerunt.

FINIS TERTIAE PARTIS.

PARTIS QVARTAE.

CAPVT I.

NAVIS EST RES, IN DOMINIO EXISTENS. ILLA AD-
QVIRITVR MODIS IVRE NATVRALI ET CIVILI ADPRO-
BATA. DISQVIRITVR DE SPECIFICATIONE NAVIS, ET
VETERVM SVPER EA ICTORVM DISSIDIO. DE REFECTIO-
NE NAVIS DISPVTATIO PHILOSOPHICA ET LEGALIS.

PRO NAVI QVAE ACTIONES ET IN QVID. IN
NAVI POTEST CONSTITVI VSVSFRV-
CTVS, NON FEVDVM.

SVMMARIA.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Navis est res in commercio, et dominio existens.*
3. *Navis non est praedium urbanum. 4. 5.*
6. *Nec rusticum.*
7. *Sed res mobilis.*
8. *Praedium est res immobilis.*
9. *Dominia oriuntur ex possessione.*
10. *Nauim qui possidet, quid possideat. 11. 12.*
13. *Traduntur modi, quomodo navis iure naturali, vel civili nostra fiat.*
14. *Navis bello acquiritur.*
15. *Et specificatione.*
16. *Tangitur Ictorum veterum disputatio quis sit Dominus navis ex materia aliena factae.*
17. *Rationes Proculianorum. 18. 19. 20. 21. 22.*
33. *Contrariae Sabinianorum. 24. 25. 26. 27.*
28. *Dubia circa utramque opinionem. 29. 30. 31. 34. 35. 36. 37.*
32. *Materia praevalet formae. 33.*
38. *Iustinianus sequitur mediam viam. 39.*
40. *Illa aperitur et eius rationes. 41. 43.*
42. *Materia facile potest ad pristinam formam reduci.*
44. *Forma dat esse rei.*
45. *Conciliatio l. 61. d. R. V. cum l. 26. d. R. D. 46.*
47. *Variae Dd. circa has leges opiniones et conciliationes.*
48. *Bronchorsti reicitur. 49.*
50. *Vei et Connani, Arumaei, Vngepauri, Vultei, Hilligeri. 51. 52. 53.*
54. *Carina est forma navis. 55.*
56. *Correctio legum vitanda.*
57. *Hortensii, Hottomanni, Cuiacii, Antonii Matthaei, Gilberti Regii sententia. statuitur sine causa contrarietas. 58. 59.*

60. *Alberici Gentilis absurditas.* 61. 62.
 63. *Anton. Fabri, Gothofredi, Wesenbecii est subtilis* 64. 65. 66. 67. 68. 69
 70. 71.
 72. *Refutatur a Bachotio et Hilligero.* 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79.
 80. *Stracchae, Donelli, Harpprechtri, Olemanni, Treutleri, Suholti, Tuningi,*
adfertur quasi optima. 81. 82. 83. 84. 85. 86.
 87. *Carpitur ab Hilligero.* 88. 89.
 90. *Conuenit tamen Iustiniani decisioni.* 91. 92. 93. 94.
 95. *Et defenditur a Bachouio.* 96. 97. 98.
 99. *A Timaeo Fabro vero pro diuersitate casuum doctè enucleatur.* 100. 101.
 102. 103. 104.
 105. *Pro materia, et opera in specificatione datur dominis actio in factum.*
 106. 107.
 108. *In nauis refecta tabula cedit nauis.* 109.
 110. *Illa vindicari nequit, sed datur actio ad exhibendum.*
 111. *Disquiritur an nauis per partes refecta sit eadem?*
 112. *Occasionem discursui dedit nauis Tbesei, et potest eadem sumi* 113.
 114. *Ex nauis Ferdinandi Magellani*
 115. *Vel Francisci Draken.*
 116. *Intellectus Legis 76. d. iudiciis.*
 117. *Quando nauis, legio, populus, vniversitas, collegium, homines, domus,*
grex, taberna, fons, pons, sylua dicantur eadem 118. 119. 120.
 121. 122. 123.
 124. *Distinctio traditur inter refecionem partialem et totalem.* 125.
 126. *Subiungitur subdistinctio a mente resoluentis cum rationibus.* 127. 128.
 129.
 130. *Quae perpetuo exstincta in antiquum statum reponi nequeunt.*
 131. *Dissoluitur dubium, quod quibusdam partibus commutatis res alia fiat, et*
quatenus hoc verum 132. 133. 134. 135. 136. 137.
 138. *Hermolai Barbari ratio refellitur.* 139. 140. 141.
 142. *Leges sequuntur, quod probabile est.*
 143. *Ad traditionem nauis titulus requiritur habilis* 144.
 145. *Modus acquirendae nauis ex iure civili est vsucapio.*
 146. *Quomodo illa perficienda.*
 147. *Et quid nauis dissoluta in vsucapione partium obtineat.* 148.
 149. *Legato etiam nauis nostra fit*
 150. *Materia legatae nauis vindicari nequit.*
 151. *Nauis dissoluta legata, ne quidem materia debetur.*
 152. *Sensus l. 88. §. 1. et 2. d. legat. 3.*
 153. *Instructo legato an nauis veniat ex l. 17. §. 1. d. instruct. deciditur.* 154.
 155. *Et instrumentum piscatorium an nauicella ex l. 17. §. 1. d. instr. leg.*
 156. *In vindicatione nauis quid obseruandum.* 157. 158.
 159. *Et quid in sententia vindicationis.*
 160. *Traditur in l. 62. d. R. V. quid possessor nauis praestare teneatur.* 161.

162. Hoc ex distinctione an b. vel. mal. fid. possessor sit, discutendum. 163.
164. 165. 166.
167. Dubium, Papiniano circa m. f. possessorem abortuum, ab ipso dissolvitur.
168.
169. Fructus vice usurarum sunt.
170. Dantur differentiae inter vecturam navis, et usuram pecuniae. 171.
172. 173. 174. 175. 176. 177.
178. Si quis navem petens victus sit, an denuo possit tabulas petere. 180.
179. Intellectus l. 7. de except. rei iud. et l. 27. §. 8. d. pact.
181. Donellus putat idem in navis, quod in domo, statuendum.
182. Id per rationes diuersitatis refellitur. 183. 184. 185. 186. 187. 188.
189. Si tabula navis iuncta, quomodo peti debeat, traditur. 190. 191. 192.
193. In navis potest usufructus constitui, siue inter viuos, siue ultima voluntate.
194. 195. 196.
197. Usufructus navis quid in se continet.
198. Quamdiu durat.
199. Feudum in navis non constituitur.
200. Feudum est rei immobilis.

Quomodo navigatio instituat, satis dictum est. Exigit iam ordo, **1**
 ut de acquisitione navis et contractibus maritimis, qui occa- **2**
 sione navis celebrantur, dispiciamus. Navis enim est res, quae in **3**
 commercio est, et usus humanis, dominioque nostro subici pot- **4**
 est. l. 83. §. 5. vers. nam etsi v. navis de V. oblig. Est autem res mo- **5**
 bilis, sub part. 3. cap. 1. num. 4. unde vana Dd. concertatio, an sit vr- **6**
 banum vel rusticum praedium, submouetur. Ad urbanum inclinat **7**
 COEPOLL. tr. de S. R. P. cap. 2. num. 7. perl. 1. §. 7. de vi et vi arm. l. **8**
 pen. §. fin. de his qui deiecer. licet fateatur, non esse proprie domum, **9**
 quae consistat ex tecto et pariete. Huic suffragantur BALD. in l. 5. **10**
 col. 2. num. 7. C. loc. VERR. tr. de S. V. P. cap. 1. NEGYZ. tr. de pignor. **11**
 4. mem. 2. part. num. 140. IAS. in L. 2. de flum. SPECKHAN. Cent. illust. **12**
 iur. Sax. quaest. 56. num. 11. PECK. de iur. sist. cap. 6. num. 4. iuxta l. **13**
 23. de usucap. Ad rusticum CVIAC. n. obseru. 3. Treutl. V. 1. disp. **14**
 17. th. 4. lit. b. ut dixi inaniter. Seruitutes enim non sunt, nisi in prae- **15**
 dio: §. pen. de ser. praedium vero non est, nisi rei immobilis, l. 15. §. **16**
 fin. de V. S. COEPOLL. de S. V. P. cap. 2. num. 2. WES. per. d. l. num. **17**
 1. navis contra paratur ut nauiget, nec in vno loco consistat. l. 12. §. **18**
 1. de usufruct.

Oriuntur autem dominia ex possessione, l. 1. §. 1. de adquir. **19**
 poss. et certis modis, iure gentium vel ciuili adprobatis. §. 2. de R. **20**

10 *D. adquiruntur. De possessione nauis expressus textus est in l. 30.*
 11 *de acquir. possess.* ibi: *idem dici.* Vbi dicitur, quod is qui nauim
 possidet; singulas res et tabulas possidere non videatur, *arg. l. 23. de*
 12 *vsucap.* sed tantum vniuersam nauem, quatenus, vt corpus ex con-
 tingentibus vel pluribus inter se cohaerentibus consideratur. *l. 30. de*
 13 *vsucap.* ibi: *alterum.* Modi autem, quibus nauis singulis adquiratur,
 sunt vel naturales vel ciuiles. Inter naturales 1. est bellum, *l. 12.*
 14 *de captiu. et postlim. de quo infr.* 2. specificatio, quando quis ex pro-
 15 priis, vel alienis tabulis nauim fabricat. Illo casu specificans sine con-
 16 trouersia dominus nauis est. §. 25. *in fin. de R. D.* Hoc acris olim
 17 inter ICTos fuit disputatio, a Iustiniano etiam in §. *de R. D. tacta*, quis
 sit nauis dominus, an ille qui fecerit, an vero qui tabularum domi-
 18 nus fuerit? Auctores dissensionis fuere Sabiniani et Proculiani. *l. 7. §.*
 19 *7. de A. R. D.* Hi Nerua scilicet et Proculus, dominium specificantis
 20 statuebant, ex ratione, tum quod nauis antea nullius fuerat, et ideo
 21 ex ratione naturali sit occupantis. *arg. §. 12. de R. D.* tum quod po-
 22 tentior sit forma, quam nauis per specificationem accepit, quum det
 esse rei, *l. 9. §. 3. ad exhib.* quam materia, quae per illam extincta sit.
 23 *arg. l. 26. de vsufr.* Illi, Sabinus puta et Cassius, magis naturalem rati-
 onem sequuti, fauebant domino materiae, tum quod sine materia
 24 nulla species effici possit, et accidens cedat substantiae, vel rei, sine
 25 qua esse nequeat: *l. 23. §. 3. de R. V.* tum quod nemini debeat res
 26 sua auferri, *l. 11. de R. I.* vel quis cum iactura alterius locupletari:
 27 *l. 14. de cond. indeb.* et quod meum sit, quod ex meo fiat. *l. 40. §. 1.*
 28 *de R. V. CUIAC. in fragm. l. 2. tit. de reb. §. 5.* Verum erat hic, quod
 29 vtriusque opinionis auctoribus poterat opponi. Proculianis quidem
 30 quod hic aliquid amplius sit, quam simplex occupatio, et quod non
 esse, sed fuisse nullius, ICTus in *l. 7. §. 7. de A. R. D.* dicat, idque ad-
 huc comparatiue, non proprie, quum reuera antea ne fuerit qui-
 31 dem, nedum alicuius fuerit. Praeterea materia praeualere dicitur.
 32 *l. 78. §. 4. de leg. 3.* non ordine caussarum, quo forma, utpote dans
 33 esse rei, vincit. *l. 13. §. de V. S.* sed alia ratione, qua vel existere, vel
 34 accessione formae extingui legitur. Idque eo fine, vt quia mate-
 35 ria fuerit alterius domini, ipsi eandem seruemus, quantum fieri pot-
 est, si vero seruari nequit, pro extincta habeatur, quando nec super-
 est, quod tunc fit, quum sic commutata est, vt recuperari nequeat.

arg. l. 15. de R. I. Sabinianis vero obstabat, quod forma quidem 36
 potentior, si ordo caussarum spectaretur, re omnino intereunte, et 37
 quod hoc casu nihil super sit ex materia, sed res noua fiat, desinat-
 que alterius esse, qui tamen ne damnum habeat, actione in factum
 sibi prospicere possit. *arg. l. 23. §. 5. de R. V.* In hac sententiarum 38
 diuersitate Iustinianus, ut saepe, ita etiam hic mediam exemplo ve- 39
 terum aliquorum Ictorum, *l. 7. §. 7. vers. Est tamen etiam media de* 40
A. R. D. viam ingressus est, constituens, ut si species ad priorem et
 rudem materiam reduci possit, is sit dominus, qui materiae domi-
 nus fuerat: Si nequeat hoc fieri, eum intelligi dominium, qui fece- 41
 rit. *§. 25. de R. D.* Nam materia quae ad pristinam speciem redu-
 ci facile potest, non videtur eam mutasse, aut amisisse, *l. 78. §. 4. d.*
legat. 3. et formae hoc casu praeualet, quod eam ad se transferat. *l.* 42
19. de aur. arg. leg. Si vero non potest reduci, forma potior est, quum 44
 det esse rei *l. 6. §. 1. eod.* Hac distinctione praesupposita, nauis do- 45
 minus dicitur, cuius tabulae fuerunt in *l. 61. de R. V.* Huic opponi- 46
 tur. *l. 2. C. de A. R. D.* quae specificanrem dominum dicit. Diuer- 47
 sime has LL. Dd. conciliant. BRONCHOR. 3. ENAVTI. 79. putat nauim 48
 specificantis esse: quia in tabulas resolui nequit. Haec autem ra- 49
 tio quum in adplicatione casus legis claudicet, ut mox audiemus, 50
 dissensionem non submouet. CONNAN. 3. COMM. 6. ARVMAE disp. ff.
§. th. 13. VNGEPAV. exerc. Iustin. 5. quaest. 8. VVLTEI. ad §. 25. de R. 51
D. HILLIGER. ad Donell. lib. 4. cap. 12. lit. c. putant, Minucii senten-
 tiam in *d. l. 61.* a Iuliano reprehendi. ibi: IULIANVS notat. Vox (no-
 tat) enim in iure idem significat, quod carpit, reprehendit. Hu- 52
 ius autem suae reprehensionis Iulianum hanc dare rationem; quod
 proprietates totius nauis carinae causam sequatur, h. e. dominium 53
 totius nauis eius esse, cuius est carina, quia scilicet reliquae tabulae
 cedant carinae, sicut aedificium solo. *arg. 29. de R. D.* Seu proprie- 54
 tas est eius, qui nauim fecit, et speciem dedit. Carina enim est for-
 ma nauis. *l. 24. §. fin. de legat. 3.* Praeter hoc corrigit CONNAN. 55
 et pro (eiusdem) in *l. 61.* legit (eadem) quasi sensus sit, non cuius na-
 uis sit, sed an noua sit. Verum quia et correctio legum, et repre- 56
 hensionis Ictorum dura, huic sententiae calculum subducimus. HORTENS.
 HOTTOMAN. CUIAC in not. ad §. 25. de R. D. Minucium Sabinianum 57
 a Paulo Proculiano dissensisse, dicunt, et his re ipsa consentiunt AN-

- 58 TON. MATTHAE. *disp. 5. Inst. th. 22.* GILBERT. REG. 2. *évzv̄r. 16.* quando vestigia diffensionis veterum Ictorum in corpore iuris, et antinomialiam relictam esse, pronunciant. Haec conciliatio autem quum Iustiniani intentioni *in l. 3. §. 15. C. de I. V. E.* repugnet, sine causa,
- 59 ubi potest dari alia, non debet adsumi. ALBER. GENTIL. 4. *lect. 17. ait, l. 26.* loqui in causa domini, *l. 61.* in causa rei vindicationis: hoc sensu, quod effector navis licet dominus sit, nequeat tamen eam vindicare a domino materiae, si is possideat, quia aequitas actionem excludat. Hoc quia diuinatorium, obscurum, et contra iuris est principia, quae domino totius corporis vndicationem concedunt, et domino materiae eam denegant. *l. 7. §. 10. de A. R. D.* merito reiicitur.
- 63 Ab his dissentit ANTON. FAB. 6. *coniectur. 15.* quem sequitur GOTHOFR. 64 *in l. 61. et quo inclinatur WESENEC. in d. §. 25. lit. L. et quidem distinctionem Iustiniani in §. 25. non improbat, sed specialem indicat esse*
- 65 *rationem navis, quam cuiuslibet alterius speciei, quae ex aliena materia facta sit, et quidem in eo, quod totius navis proprietates carinae*
- 66 *causam sequi debeat; in caeteris vero rebus nihil sit praeter materiam et formam, ex quo rei dominium et proprietates a-*
- 67 *estimari possit. Atqui quum ex meis tabulis carinam navis*
- 68 *exstruxisset, nondum tamen navis facta est; neque enim navis carina navis*
- 69 *est, sed pars navis, quemadmodum area pars aedificii. Carinam igitur ex meis tabulis factam fateri te necesse est meam esse, quum materia tota*
- 70 *mea sit, forma autem nulla dum accesserit, ne carinae quidem, priusquam novam adstruxeris. Hoc vero si ita est, illud quoque te fateri oportet, quidquid supraaedificatur, meum esse debere, quoniam carina veluti navis solum est, cui ratione tum naturali, tum civili, superficies cedit, quia neque aedificium sine area, neque navis sine carina subsistere potest. Et hoc modo comparationem domus, et navis*
- 71 *instituit Ictus in L. 10. §. 7. Quibus mod. usus fr. amitt. Verum frustra hic argutari FABRUM, dicit BACHOV. in not. ad TREVTL. vol. 2. disp. 20.*
- 73 *th. 7. lit. b. quum non animaduernerit omnino, falsum esse, quod carina etiam sola reuera species nova sit, maxime si cum materia ex qua confecta est, conferatur. Largius hanc FABRI opinionem suggillat HILLIG. in DONELL. Quod primo non sit concedendum, quod carina sit domini tabularum, quod forma navis nondum accesserit: accessit enim*
- 75 *forma si non navis, saltem carinae. Deinde fundamentum FABRI inaedificata*

ædificata cedunt solo, eludit, quod i. carina non vere sed fide tantum 76
 totum dicatur. Fictionem autem ratio naturalis non agnoscat. Immo
 nec i. ciuili, quum LL. non probetur, sequeretur etiam 3. hoc casu 77
 conflictus rationum naturalium, scilicet quod id quod nullius est, ce- 78
 dat occupanti, et quod inædificata cedant solo, quarum illa vince-
 ret, quum adquisitio ea sit antiquior. *arg. l. 1. de A. R. D.* Demum 4) 79
 ex ratione Fabri sequeretur, si quis exstructurus in suo aedes, ex alien-
 nis lapidibus inscius forte fundamenta ponat, primo illa fundamenta
 esse domini lapidum, quia nec dum forma accessit, et deinde super
 impositas aedes fieri eiusdem, quod ne ipse quidem FABER diceret.
 Alii distinguunt, quod in *d. l. 26.* tractetur de casu, quo ex aliena 80
 cupressu, et sic arbore rudi tabulas, et porro ex ipsis tabulis nauim confe-
 cerit, quae quum ad priorem speciem arboris redire nequeant, conficien- 81
 tis factae sint, et consequenter quoque nauis, ex iisdem tabulis con-
 fecta, ad eundem spectet. Quod in *d. l.* non immediate ex tabulis, 82
 sed tabulae prius ex arbore aliena factae fuerint, hoc indicant i. verba 83
 illa, (*quia cupressus maneret*) 2. aduersatiua (*sed*) quae arguit proponi 84
 speciem contrariam ei, quae in *l. 24. eod.* inuenitur. At in casu *l. 61.* 85
 nauis exstructa fuit non ex aliena arbore, sed ex alterius tabulis iam
 praeparatis, quae quidem nauis quum per dissolutionem ad easdem ta-
 bulas reduci possit, non ad facientem, sed dominium tabularum, perti-
 net. DONELL. 4. *comment. iur. ciuil.* 12. HARPR. *ad* §. 25. n. 13. OLEMAN. 86
lib. 2. disp. GIPHAN. 9. n. 21. TREVTL. u. 2. *disp.* 20. *tb. 2. lit. b.* SVTHOLT.
dissert. 4. Instit. th. 51. STRACCH. *d. nauib. part. 2. num. 10.* THVNING. in
Comment. Instit. ad §. 25. *d. adq. rer. dom.* Opponit se huic Dd. 87
 opinioni HILLIGER in DONELL. *d. l. lit. c.* ideo, quod nauis ad sua initia
 reuerti nequit. Nauis namque non ex folis tabulis constat, vel tota 88
 lignea est, sed oportet non minus in fabricandis nauibus, quam ex-
 struendis aedificiis, tabulas secari, exasciari, adeoque multis modis
 variari; quin immo aliud esse nauim, aliud materiam, substantiam, et for- 89
 mam differentem docent *l. 38. §. 1. pen. d. pignor. action.* 88. §. *pen. iuncto* §.
ult. d. legat. 3. Inter hos opinionum anfractus tutissime meo iudicio ibit, 90
 qui CAH in *L. 7.* et IUSTINIANI in §. 25. vestigia legens, ita distinguat;
 Aut nauis est confecta ex rudi materia, et fit specificantis, aut ex ta- 91
 bulis iam nauis faciendae destinatis, et est domini tabularum. Et
 haec est DONELLI et reliquorum Dd. opinio, saltem simplicius prolata, 92
 quam

93 quam etiam BACCHOV. in *Treuth. d. loc.* adprobat. Nec obstat, quod
 94 iuxta HILLIGERVM alia quaedam ad constituendam et absolvendam
 95 nauim adiecta fuerint, quoniam vt ICTus in *L. 61.* responder, totum
 96 illud carinae, tamquam fundamenti et subiecti, sequitur causam, et
 97 conditionem. Clarius hoc BACCHOV. in *§. 25. d. R. D.* per postero-
 98 ris membri ibi a Iustin. facti subdistinctionem exprimit, ita scilicet,
 99 quod tunc dominium amittat materiae dominus, si vere forma, et omni-
 97 no noua fuerit adhibita, quaeque fuerit quodammodo remota a mate-
 98 ria, quae pluribus formis suscipiendis apta erat. e. gr. si ex rudi li-
 98 gno, ex sylua caeso, facta sit. Si vero ex tabulis nauï faciendae desti-
 99 natis facta sit, eius sit, cuius lignum et tabulae fuerunt, *arg. exempli si-*
 100 *milis ex L. 12. §. 3. ad exhibend.* Demum vt in omni casu certum sit,
 101 quis nauis hoc modo factae dominus sit, et quo iure, eleganter il-
 102 lud decidit TIMAEVS FABER in *disp. anniu. ad Inst. 10. th. 1. lit. d.* hoc modo:
 103 Si ex aliena trabe integra, seu arbore, carina facta sit, eius nauis cuius
 104 trabs est, iure accessionis *d. L. 61.* Si ex tabulis itidem, quia nondum
 105 dici possunt in nouam speciem transfusae et extinctae, quod in speci-
 106 ficatione requiritur. Si ex arbore in tabulas dissecta redactaque pri-
 107 mum, conficientis est iure specificationis, quia arbor non manet,
 108 nec fieri denuo potest *d. l. 26.* Vnde fit, vt alias ad modum acces-
 109 sionis, alias ad modum specificationis referatur, diuersaque hac ra-
 110 tione praesupposita, modo dominus tabulae, modo specificans, nauis
 dominus sit.

106 Quia vero iniquum esset, vt facto alterius dominus re sua ca-
 rere cogeretur, vti et alter laborem suum et operam frustra facere:
 ideo datur vtrique tam domino materiae, quam auctori formae, actio
 in factum, *l. 23. §. 5. vers. ideo d. R. V. accommodata l. Aquiliae l. 11. d.*
 107 *praescript. verb. illi,* vt repetat materiae pretium, et aestimationem
 amissae rei huic vt habeat pretium operarum, quas rei confectae im-
 108 pendit. WESENB. in *Comment. Inst. d. §. 25. lit. K. SVTH. d. l. th. 51.*

Et haec de naue nouiter ex alienis tabulis exstructa ita se ha-
 bent. Secus est si nauis ex aliena tabula tantum resecta sit. Manet
 109 enim tunc nauis eius, cuius fuit *d. l. 61.* et tabula ei, tamquam toti, iure
 accessionis accedit, *l. 26. §. 1. d. A. R. D.* ibi: *nauis tabula.* adeo firmi-
 ter, vt a domino, quamdiu adhaeret, vindicari nequeat, sed detur actio
 110 ad exhibendum contra coadunantem *l. 7. §. 2. ad exhibend.* ibi: *nauis*
tabulam.

tabulam. Occasione huius lubet iucundam, a Philosophis et ICTis disputatam quaestionem, in medium proponere. An naus per partes re- III
fecta sit eadem? Materiam quaestioni dederunt Philosophi, qui acriter contenderunt, an naus Thefei, quae ab Atheniensibus vsque ad III 2
Demetrii Phalaræi aetatem fuit adseruata, semper illis aliam materiam sufficientibus, eadem esset, an non? PLVTARCH. *in Thef.* ALEXAND. AB ALEXAND. *genial. dier. lib. 3. c. 3.* Idem quaeri potest de naue Fer- III 3
dinandi Magellani, *Victoria* dicta, qua Moluccas inuestigatum missus, pri- III 4
mus orbem circumuectus est, quaeque diu Hispali postea conspecta. IOH. METELLAN. *in praef. ad lib. OSOR. d. reb. gest.* EMMANVEL. LV-
SITAN. *pag. 26.* SALMVTH. *ad Pancirol. part. poster. cap. 1. pag. 20.* In Anglia non procul a Londino in oppidulo Deipfordio, *vulgo Daitforde,* III 5
videntur rudera illius nauigii, quo Franciscus Dracke orbem circum- nauigauit. ISENBURG. *in itiner. Angl. p. 355.* ISAAC. PONT. *p. 424.* MART. ZEIL. *in itinerar. Angl. p. 229.* ICTUS ALFENVS in *L. 76. d. iudic.* quaestio- III 6
nem attingit, et dicit eandem nauem esse; etiamsi tam saepe resecta esset, vt nulla tabula eadem permaneret, quae non noua fuisset. Et hoc ait ICTus in multis rebus euenire. Nam et legionem eandem haberi III 7
ex qua multi decessissent, quorum in locum alii subiecti essent; et populum eundem hoc tempore putari, qui abhinc centum, vel pluri- III 8
bus annis fuissent, etiamsi hodie nemo ex illis viueret. ION. 4. ESAI. 1. *vid. GROT. lib. 2. d. I. bel. c. 9. n. 3. eleganter in not poster.* item eandem esse vniuersitatem, vtrum omnes iidem maneant, an pars ma- III 9
neat, vel omnes immutati sint, non considerato. *l. 7. §. fin. Quod cuius- que vniu. nom. idem collegium iudicum, licet vnus vel alter mutatus sit. d. l. 76.* Idem reperitur scriptum de domo, *in l. 10. §. 7. Quib. mod. 120*
vsusfr. amittat. l. 65. §. 2. d. legat. 1. grege, l. 22. cod. taberna. l. 34. d. 121
pignorib. Sic iidem fontes, fluuii, chori, soni in Musica, qui fuerunt 122
olim. ALEXAND. AB ALEX. *d. l.* Sic eadem sylua Hercynia, et idem 123
pons sublicius Argentoratensis, qui olim, licet infinitae arbores ibi et caesae, et de nouo renatae, hic vix particula ad decennium duret. HOTOM. *illustr. qu. 19. in fin.* Hoc tamen intelligendum est, si parti- 124
cularis interitus, et per partes naus resecta fuerit. *l. 10 §. 7. qu. mod. vsusfr. amit. l. 83. §. fin. d. V. Obl.* Si vero vniuersalis fuerit interitus, vel 125
dissolutio, licet ex iisdem tabulis resecta, alia naus est. *d. l. 10.* Vbi tamen ex sententia ICTi PAVLI in *l. 98. §. 8. v. nec simili d. solut.* 126

- 126 subdistingendum, an navis ea mente dissoluatur, vt in priorem vsu
restituatur, vel vt in alium: quasi scilicet ad rei diuersitatem, vel
identitatem, ad corporis denique qualitatem, consilium et propo-
127 situm hominis aliquid valeret. Priori casu restituta navis noua non
128 videtur, sed antiqua, *d. §. 8.* nam omnes tabulae reficiendaenauis re-
fixae sunt. *l. 83. §. 5. d. V. Obl.* Posteriori casu alia navis est, etiam si
postea, mutata mente, ex iisdem tabulis nauim composuerit. *d. §. 8. versf.*
129 *homini.* Interitus enim aliquis perpetua destinatione alterius vsu na-
130 ui ita dissoluta allatus est ex mente dissoluentis. Quae vero perpetuo
sunt extincta, in antiquum statum reponi non possunt. Et hoc modo
vsufructus dicitur *in d. l.* in nauis extingui, tamquam sublato corpore
131 *arg. pr. d. vsufr.* GOTHOFRED. *ad l. 98. §. 8. lit. a.* Huic sententiae
non refragatur, quod quibusdam placuit, partibus commutatis rem aliam
132 fieri. Id enim si verum, fore ait Ictus *in l. 67. d. indic.* vt ex ea
133 ratione nos ipsi non iidem essemus, qui abhinc anno fuimus, pro-
pterea quod iuxta Philosophos Epicureos, qui omnia in fluxu esse,
et ex atomis generari, statuebant. *cic. 2. Acad. d. Finib.*) ex quibus par-
ticulis minimis constamus, hae quotidie ex nostro corpore decedant.
134 Quapropter cuius rei species eadem consisteret, rem quoque eandem
esse, existimandum est. Nam quum species extincta non fuerit, sed
idem perpetuo corpus, eademque forma manserit, dici non potest,
135 aliam rem esse. Sicut enim ex forma est res, quatenus est, ita continua-
136 tio formae rei ipsius continuatio est. Hoc modo infans surreptus
si apud furem adoleuit, vt adolescens aestimatur. *l. 67. §. 2. d. furt.*
137 *l. 13. d. conditl. furtiu.* et infans, aut pullus legatus, si in virum, aut
magnum equum peruaserit, nihilominus idem censetur. *l. 55. d. vsufr.*
138 HOTOMAN. *illustr. quaest. 19.* Eiusdem cum prioribus a Philosophis
adlatis ponderis sunt, quae HERMOL. BARBARVS *refer.* ALEXAND. *ab*
ALEXAND. *3. gen. dier. cap. 1.* in medium protulit, sc. quod, vbi mate-
ria non eadem subest, quae prius erat, minime res eadem sit. Si-
139 quidem si quid idem dicitur, illud ita demum esse idem, putandum sit,
140 si nihil ei additum detractumue sit. Respondeo enim, id nos facile conce-
dere, si res physice et subtilissime consideretur, verum in vsu iuris
sufficit, eandem rem dici, si eadem species maneat, licet materia rei
141 mutata sit. Vbi enim ratio rei legis inest, ibi rem eandem esse, aequum
et bonum est. Leges etenim quod probabile est, quantumque ae-
quitas

quitas et ius suadet, sequuntur, Physici vero, quantum rei adparentia et ratio necessario euincit.

Tertius modus est traditio. Haec ut locum habeat, requiritur praeter voluntatem domini, transferre; et alterius, accipere volentis, iustus titulus ad transferendum dominium habilis. §. 40. de R. D. Talis titulus est emtio venditio, l. 36. de euictionibus. stipulatio, l. 89. §. 5. nam et si nauem de V. obl. de quibus *infr. plur. capit.*

Inter modos acquirendi iuris ciuilis est. I. Vfuscapio: l. 30. d. *vsucap. ibi: alterum.* Sed ita, ut quaestionem habeat: scilicet, quod ipsa nauis vsucapiatur non singulae ipsius tabulae, si nauis ex alienis tabulis fabricata est, ad exemplum nempe domus, quae dum possidetur, vsucapitur, non singulae res, quae in ipsa sunt, l. 23. de *vsucap.*

Ideo, naue dissoluta, tabulae vindicari possunt, arg. l. 29. de R. D. et si quis post dissolutionem vsucapere vult ex integro, tabulae possidendae sunt, ut tempore, quod in vsucapione rerum mobilium constitutum est, vsucapiantur. arg. l. 23. §. 1. de *vsucap.*

BORCHOL. in *comm. ad tit. d. acquir. possess. cap. 5. num. 20.* II. Legatum. l. 24. §. fin. de *legat. 1. l. 88. §. 2. de legat. 3.* Hic autem notandum est, quod si materia legata est, nauis ex ea facta vindicari non possit. d. l. 88. §. 1. d. *leg. 3.*

Aliud enim est materia, aliud res ipsa, l. 57. et in vltimis voluntatibus stricte verba accipienda; nisi testator aliud disposuerit. l. 7. §. fin. d. *supp. leg.* Contra, naue dissoluta, legata ne quidem materia debetur. Nauis enim peti nequit, quia habetur pro re extincta, cuius nulla est consideratio; non item materia, quia non legata fuit. d. l. 88. §. 2. DONELL. 8. *comm. 17. num. pag. 268. num. 8.*

Quaeritur, si instructum legatum sit, an eo etiam nauis contineatur? Resp. ICrus VLPIANVS in l. 12. §. 1. de *instruct.* quod illa nauis, quae fructuum exportandorum causa parata est, instrumenti nomine veniat, sicut vehiculum ob paritatem rationis. Quaesuit autem illud hac de re ICrus, quod in multis locis tunc temporis fuerit in vsu, fructus per nauim in ciuitatem deferre, sicut hodie illud in Batauia, et apud nos in Rugia moris est. Eodem modo si instrumentum piscatorium legatum est, naucillae, quae piscium capiendorum gratia veniunt, eo legato continentur, l. 17. §. 1. d. *instruct. legat. Paul. recept. sentent. lib. 3. c. 6. §. instrumento piscat.*

Effectus adquisiti dominii in nauis conspicitur potissimum in

insti-

- 157 instituentis pro ea actionibus. Datur autem pro vindicanda nauis
 rei vindicatio, vbi notandum, quod is, qui petit nauim, accurate eam
 158 designare debeat, et si scapham nauis, vel armamenta habet, ea de-
 beat separatim et singula vindicare. *l. 3. §. 1. de R. V.*
- 159 Non solum autem res ipsa, sed etiam fructus, in actione reali
 in condemnationem veniunt. *§. 2. de offic. iudic.* Tenetur enim rem cum
 160 omni causa restituere. *l. 17. §. 1. de R. V.* Hinc quaeritur, si nauis ab
 161 alio petita, quid possessor praestare teneatur? Ad decisionem huius
 162 distinguendum est, a bonas, an m. f. possessore nauis petatur, ex eo e-
 nim certum fit, in quid vterque condemnari possit. Rem PAPINIA-
 163 NVS in *l. 62. de R. V.* manifestam facit. Quod b. fid. possessor de fru-
 164 ctibus ante lit. contestatam, (nam post. lit. contest. eadem est b. et m.
 fidei possessoris conditio) perceptis vel percipiendis non teneatur,
 sed sufficiat, si simpliciter nauim restituat, et fructus ante lit. contest.
 perceptos, si exinde locupletior factus est. *CVIAC. in explicat. d. l. ad*
 165 *PAPIN. lib. 6. quaest.* Malae vero fidei possessor non solum nauim, sed
 etiam fructus ante lit. contest. perceptos, et percipiendos, siue titulum
 aliquem m. f. possessor habeat, siue non, siue locupletior factus, siue non, o-
 166 mnes restituere tenetur. Si ergo m. f. possessor ex nauis aliena nullum qua-
 stum fecit, nullam vecturam intulit, hac lege tanti damnatur domino,
 quantum ipse dominus fructuum ex nauis percipere potuisset, et ita da-
 167 mnatur fructuum percipiendorum nomine. Mouet autem Papinianus hic
 sibi dubium, quod m. f. possessor, qui sciens possidet hereditatem a-
 lienam, ibique pecuniam depositam et inuentam non attingit, sed
 otiosam relinquit, eius pecuniae non praestet vsuras, quamuis actio
 168 depositi bonae fidei sit. *l. 13. §. 1. d. vsuris.* Vnde concludendum,
 169 quia fructus vice vsurarum sunt, *l. 121. de V. S.* si non vsus nauis,
 170 quod neque fructus eius praestare teneatur. R. magnam esse inter
 vecturam et vsuram inter collocationem pecuniae, et nauis differen-
 171 tiam. Nam pecunia collocatur periculo dantis, non domini; nauis lo-
 172 catur conductoris periculo: non est igitur culpandus m. f. possessor, quod
 noluit se coniicere in periculum pecuniae foenori obligatae, utpote debi-
 tore pauperiore facto, verum culpandus, si quod potuit facere, non fe-
 cit, ut si nauim idonea tempestate non locauit. *arg. l. fin. §. fin. d.*
 173 *administ. rer. ad ciu. pert. 2.* Periculum pecuniae collocatae ad lo-
 catorem pertinet, non ad dominum, etenim is qui credit seu loca-
 uit,

nit domino tenetur, ut refundat pecuniam, collocatam malis nominibus *l. b. ibi: pecunia periculo dantis foeneratur*, non ergo incusandus **174**
m. f. possessor, qui noluit pecuniam collocare, et ita damnum refugere: culpandus autem est, si nauem non locauerit idonea tempe- **175**
 state, nullo cum suo periculo quum facere potuerit; praestat enim **176**
 tantum dolum et culpam, non casum fortuitum et naufragium, naus enim ad hoc inuenta est, ut nauiget, *l. 12. §. de usufruct.* et ideo si perierit, eum casum possessor petitori non praestat. *Vid. plur. apud* **177**
CVIAC. in PAPIN. ad h. t.
 Quaeritur autem hoc loco non inconcinne, si quis in iudicio nauem petierit, et reus per sententiam absolutus fuerit, an postea singulas tabulas vindicare possit? Negat **ICTUS VLPIAN. in l. 7. 179**
vers. item si nauem d. except. rei iudic. et idem **PAVLVS in l. 7. §. 8. d. 180**
paet. in pacto adserit, quod is, qui pactus, ne totam nauim peteret, postea non possit singulas tabulas petere. Ratio est, quia idem petiisse videatur, *d. l. 7. pr. et in toto etiam insit pars. l. 13. d. R. I. ZAN-* **181**
GER. tr. de except. part. 3. cap. 17. num. 24. Dissentit **DONELL. 22. 182**
comment. 5. ideo, quod domo petita, postea caementa, et ligna peti possint, ergo idem de nauis ob eandem rationem dicendum esse. *d. l. 7. §. 2. eod.* Sed id nihil est, nauis enim *in d. §.* nulla est mentio, nec probabile, quod expresse decisum in *pr. l. 7.* id paucis interiectis **ICTUM** subito reuocare voluisse. Praeterea ratio a domo ad nauim non quadrat. Nam qui domum petit, si postea lapides et caementa petat, in ea conditione est, ut videatur aliud petere. Etenim cuius domus est, eius non utique caementa et lapides sunt. Nam licet ea **184**
 durante aedificio vindicare, vel ad exhibendum agere dominus non possit: *l. 7. §. 10. de A. R. D.* tamen, si dirutum fuit aedificium, poterit **185**
 materiae dominus tigna vindicare, *§. 29. de R. D.* nec ei obstat rei iudicatae exceptio. *d. l. 7. §. 2. ZANGER. tr. de except. part. 3. cap. 17. 186*
num. 25. Secus est in nauis, quae si ex tabulis alienis, quae ad primam **187**
 reuerti nequeunt formam, facta est, mea est, ideo dissoluta ea nihil plus domini ad tabularum dominum redit, quam antea fuit, ideoque, si quis semel per sententiam a dominio tabularum repulsus fuit, ad **188**
 illud dominium petendum amplius reuerti nequit. *ZAS. in d. l. 7. n. 6. GOTHOFR. ad d. l. 7. lit. u.* Illud adhuc addendum, si non tota nauis, sed tabula, nauis adiecta, peti debet, quod tunc rei vindicatio **189**

- 190 quamdiu iuncta est, cesset. *l. 26. §. 1. de A. R. D.* Est enim per accessionem eius facta, cuius naus est, et ideo domino priori, extincta naui, cedit *d. §. 1. 19. §. 13. de aur. et arg. leg. §. 27. de R. D.*
- 191 Intirim quia dominus non tenetur sine causa rem suam amittere, datur actio ad exhibendum, *l. 7. §. 2. ad exhib. vt dematur, et vindicandi*
- 192 fiat copia. *l. 6. b. t. WESENBEC. in part. ad exhib. num. 7.*
- 193 Sicur autem tota naus, quoad plenam proprietatem adquiri, ita etiam vsusfructus, ab ea separari, et alteri constitui potest, siue inter viuos, *l. 10. §. 7. quib. mod. vsufruct. amit. siue vltima voluntate. l. 12. §. 1. de vsufr.* Naus enim vt res tenetur seruire personae, *arg. pr. et §. 2. de vsufruct.* et paratur hoc fine, vt nauiget *d. l. 12. §. 1.*
- 194 CAEPOPOLL. *de S. R. P. cap. 29. num. 4.* Hoc constituto quis illud consequutus videtur, vt nauim nauigatum, mittere possit, etiam si periculum naufragii immineat, *d. §. 1. et durat hic vsusfructus tamdiu, donec naus est, quae, licet per partes fuerit refecta, vsusfructus non interit d. l. 10. §. 7. licet omnis noua facta sit. l. 83. §. 5. de V. obl.* Si autem dissoluta sit, licet iisdem tabulis, nulla praeterea adiecta, restaurata sit, vsusfructus exstinguitur. *d. §. 3. CUIAC. tr. ad African. p. 175.*
- 198 Non incommode hoc loco quaeritur, an in naui possit feudum constitui? Recte negat NIELL. *3. disp. feud. th. 1. ex eo, quod res mobilis sit. l. 1. §. 7. iuncto §. 6. de vi et vi armata.* Feudum autem constituatur in re soli, aut solo cohaerente. *2. Feud. 1. §. fin.*
- 200

CAPVT II.

DE FOENORE NAVTICO, SEV MVTVO, AVT CREDITO MARINO, VEL PECVNIA TRAIECTITIA, ET EIVS TVM VSVRIS GRAVISSIMIS, GERM. BOEDDEMEREY, TVM SPECIEBV8, ET DIFFERENTIIS A MVTVO TERRESTRI. SINGVLARIA DE CREDITIS OPERIS SERVORVM, ET MVTVO IN ALEAM. DISQVIRITVR DE FOENORE NAVTICO, QVATENVS IVSTITIAE NON SIT ADVERSV8. INCIDENTER MODVS FOENERANDI CATONI VSVRPATVS EXAMINATVR.

SVMMARIA.

1. Naus in obligationem venire potest.
2. Eius respectu singulares saepe conuentiones fiunt.

3. *Quaedam hac de re hic observata.* 4. 5. 6.
7. *Divisio obligationum.*
8. *Et contractuum.* 9.
10. *Foenus nauticum seu mutuum marinum quid?* 11.
12. *Pecunia traiectitia quae proprie dicatur.* 13.
14. *Eius duo requisita, periculum. et trans mare vectio.* 15. 16. 17.
18. *Pecuniae traiectitiae nomine venit quantitas.* 19.
20. *Item merces.* 21.
22. *Etiam servus pecuniae recipiendae causa missus.* 23. 24. 25. 26. 27. 28.
29. *Redditur ratio rubricae, seu inscriptionis tituli de Nautico foenore.* 30. 31.
32. *Creditor dat foenus, debitor vsuras.*
33. *Species nautici foenoris duae.*
34. *Prima est quum pecunia in totam navigationem datur.*
35. *Haec rursus duplex.*
36. *Describitur ετερόπλοια cum exemplo*
37. *Et ἡ Ὀυτερόπλοια cum exemplis.* 38. 39. 40. 41. 42.
43. *Altera species nautici foenoris est, quum pecunia in certos dies datur.*
44. *Probatur id legibus, et exemplis.*
45. *Differentia inter ετερόπλοια, et eam quae fit in certos dies.* 46. 47. 48.
49. *Explicatio difficultatis legis 22. §. 1. d. V. Obl*
50. *Eius quatuor emendationes Salmasii* 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60.
61. 62.
59. *Et aliorum, ut Alciat. Cuiac. Roberti, Duarenii, Gothofred.* 63. 64.
65. *Triplex est in l. 122. §. 1. conventio.* 66. 67.
68. *Verus d. l. thematismus.* 69. 70. 71. 72. 73. 74. 76.
75. *Servus non potest domini conditionem deteriolem facere.*
77. *Id limitatur.*
78. *Actio forensis in l. 122. §. 1. demonstratur.* 79.
80. *Dubium circa hunc casum exortum cum alio ex l. 6. d. nautic. dissoluitur.*
81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89.
90. *In traiectitia pecunia fors cum vsuris solui debet.*
91. *Quo loco debeat fieri solutio iuxta diversos modos, ostenditur.* 92. 93.
94. *Differentia prima terrestris mutui a marino.* 97.
96. *Ibi debitor casum fortuitum sustinet.*
96. *Hic creditor.*
98. *Periculum quando incipiat, et finiat.* 99. 100.
101. *Adpellatione periculi quid veniat* 102.
103. *Cuiacii argumentum ex l. 6. b. t. refellitur.* 104. 105. 106. 107.
108. *Secunda differentia est in vsuris.*
109. *In terrestri sufficiunt centesimae.*
109. *Centesimae vnde dictae* 110.
111. *Modus veterum in constituendis vsuris, quoad mensem et diem Calendarum.* 112.
113. *Triginta dies faciunt mensem.*

114. *In traiectitia pecunia non cogitur creditor centesimis contentus esse, sed potest stipulari duas vel plures centesimas.* 122.
123. *Vsura pecuniae traiectitiae vocatur nautica maritima, Germanis Böldemerey et cur?* 124. 125.
126. *Haec usura apud Graecos erat octava pars fortis, apud Romanos infinita.* 127. 128.
129. *Modus traditur, quomodo creditores in ephemeridibus vsuras centesimas adsignarint.* 130.
131. *Ratio immodicarum vsurarum est susceptio periculi.* 132.
133. *Haec ratio facit, ut in mutuo terrestri etiam aliquando liceat maiores legitimis vsuras stipulari.* 134. 135.
136. *Pro operis servorum non licet infinitas vsuras stipulari et quare.* 137. 138. 139.
140. *Intellectus et casus l. 4. §. 1. d. naut. foenor.* 141. 143.
142. *Operae sunt diurnum officium.*
144. *Emendatio d. l. 4. §. 1.* 145. 146. 147. 148.
149. *Post diem periculi in operis serui alia stipulatio super communibus vsuris interponebatur.* 150. 151.
152. *Variorum explicationes super d. l. 4. §. 1. refelluntur.* 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162.
163. *Quaestio an stipulatio in singulos dies pro operis serui sit poenalis, discutitur.* 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173.
174. *Opinio auctoris de ea.* 175. 176. 177. 178.
179. *Intellectus l. 23. d. obl. et Act. et de eisdo duorum in illa quaestionum.* 180. 181. 182. 183. 184. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195.
185. *Non videtur debitor interpellatus, si postea repetendi instantia omissa.*
196. *Cessante periculo, cessant vsurae immodicae.*
197. *Perinde autem est virum initio non sit, an postea cesset.* 198.
199. *Sublata obligatione principali, tolluntur etiam accessoriae, uti pignora.* 200.
201. *Si in terra creditor periculum suscipit, possunt maiores vsurae peti.* 202.
203. *Improprium foenus nauticum non datur.*
204. *Evolutio subtilissimae l. periculi pretium §. d. naut. foen. cum emendatione.* 211.
205. *Tres modi dandi mutui cum receptione alicuius augmenti.* 206. 207. 208.
209. *Alea quid?* 218.
210. *Eius exempla.* 212. 213. 214. 215. 216. 217. 219. 220. 221.
222. *Differentia ratione periculi inter conditiones affirmativas et negativas.*
223. *Error. Cuiac. Hotom. Trentl. a Bachou. detegitur.* 224. 225.
226. *Alius Cuiac. et Trentl. error, quasi de tesseraum iactu lex intelligenda, remouetur.* 227. 228. 229. 230. 231.
232. *Limitatione Bachouii non opus est.* 233. 234.
235. *Molinaei interpretatio improbat.*
236. *Vti et Borcholzi.*
237. *Nec minus Hotom. et Cuiac. diversa lectio.* 238. 239.

240. *Iustinianus voluit his vsuis modum statuere, sed non potuit, conditione rei refragante.* 244. 245. 246. 247. 248. 249
250. *Rationes Molinaci, quod Nou. 106. per Nou. 110. fit sublata, a Salmasio diluuntur.* 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262.
263. *Inquiritur in conditionem vsurarum bessalium respectu foeneris nautici.* 264. 265.
266. *Causa abrogatae Nou. 106. per Nou. 110. traditur, Cuiacii et Molinaci ratione reiecta.* 267. 268. 269. 270. 271. 272.
273. *An ius canonicum vsuras has ferat, dubitatur.* 274. 275. 276.
277. *Cb. ab Hagen explicatio circa c. nauiganti X. d. vsuris non idonea.* 278. 279.
280. *Auctoris, textui conuenientior, et eius rationes.* 281. 282. 283. 284. 285.
286. *Diferentium Catonis super foenore examinatur.* 287. 288. 289.
290. *Traduntur modi, quibus Cato in foenerando vsus.* 291. 292. 293. 294. 295. 296.
297. *Hotomanni et Cuiacii sententia super foenore Catonis non admittitur.* 298. 299. 300. 301. 302.
303. *Tertia differentia mutui terrestris a maritimo est, quod illud stipulatione constituitur, hoc etiam nudo pacto.* 304.
305. *Eius ratio.* 306.
307. *Ob hoc foenus, si vsurae stipulatione promissae, datur conditio certi.* 308.
309. *Si pacto actio contractus.* 310.
311. *Vel conditio ex lege.* 312. 313.
314. *Ex legitimis pactis datur actio.*
315. *Potentior lex, quam pactum.*

Nauis, hoc modo adquisita, infinitum vsu in commerciis praebet. 1
 Vnde obseruatum est, quod nullae fere reperiantur obligationes, quae non maritimis negotiis vel ratione conuentionis, vel ratione delicti possint adplicari. Non quidem semper ipsa nauis obiectum obligationis est, sed quia respectu nauis fit, ideo quaedam praecipua in legibus consignata sunt. Nos, quae hac de re notauimus, singularia, 2
 proferemus. Non autem erimus occupati in contractuum requisitis exprimendis, per se enim patent, et alibi Dd. fufe de illis agunt. Saltem, quod in contractibus ad rem nauticam pertinet, estque alicubi difficillimum, illud enodatum dabimus. Ita scilicet, vt natura rei per- 3
 specta, actiones, quae inde oriuntur, et aliquid a caeteris contractibus aliud habent, subiiciamus, et similia de poenis obseruaturi. 4
5
6

Sunt autem obligationes, vel ex contractibus, vel ex delicto. 7
 Quae ex contractibus, vel sunt ex nominatis, vel ex innominatis.

In nominatis rursus vel veris, vel quasi contradibus. In veris facili-
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24

lioris cognitionis gratia sequemur ordinem, quem Iustinianus in institutionibus obseruauit. His subiungetur, si quid in quasi conuentionibus adnotatum. Innominati quia certum ordinem non habent, postea distincto capite sequentur.

Inter contractus primus est foenus nauticum, seu mutuuum vel creditum marinum, nou. 106. in praef. quod, sicut mutuuum gratuitum, est contractus sub periculo creditoris, constans rebus, quae pondere, numero, et mensura continentur, pr. quib. m. r. cont. oblig. quaeque in genere suffectionem magis recipiunt per solutionem, quam in specie l. 2. §. 1. si cert. petat. Talis res est pecunia, quae si trans mare vehitur, traiecitia dicitur, l. 1. §. 4. §. 2. de naut. foenor. l. 2. §. fin. de eo quod certo loc. 13. de neg. gest. l. 1. §. 8. de pecul. WESENBE. part. d. Nautic. foenor. n. 1. vel pecunia nautica. l. 2. d. naut. foenor. l. 122. §. 1.

d. V. Obl. Nou. 110. Est igitur proprie pecunia traiecitia, quae periculo creditoris trans mare vehitur, l. 1. h. t. διαπονησια Graece dicuntur χερίματα ideo, quod trans mare vehantur. 7. Eclog. ex Lib. 33. tit. 7.

Duo ergo sunt requisita, vt pecunia pro traiecitia quoad rationem ingentis vsurae, de qua mox, censeatur, nempe vt trans mare vehatur, et deinde vt id periculo creditoris fiat. Haec duo requisita iuxta L. Rhodiam sunt necessaria, et, si vnum deficit, etiam minuuntur vsurae. Nam si eodem loco vbi data est, consumatur pecunia, non est traiecitia. d. l. 1. Sicut et hoc nomen amittit, si creditor periculum non suscipit, vel si suscepisse illud desinit. l. 4. de naut. foenor.

In caussa autem traiecitiae pecuniae est, I pecunia ipsa, et perinde est, siue illa sit numerata, siue aliae quantitates, quae pondere, numero, et mensura constant, vt oleum, vinum, frumentum, metallata. &c. l. 2. §. 3. d. reb. credit. nou. 106. in praef. II. Sunt merces ex tali pecunia comparatae, ita tamen, si periculo creditoris nauigant. l. 1. h. t. vers. sed vidend. WESENBE. part. h. t. num. 1. CUIAC. tr. 7. ad AFRICAN. in L. 23. d. O. A. III. Est seruus, qui sequebatur pecuniae traiecitiae caussa, et operae ipsius, quibus dominus interim carebat. Lex Rhodia de nautico foenore: ὅτε χρεῖσας τὰ χερίματα ἐπιπέμπετο ἀνθρώπων ὃς ἂν ἐπιχρῶννυται: h. e. qui foenore nautico pecunias dedit mutuas hominem etiam mittat, qui et in insuper mutuo datur. Nam more apud Graecos et Romanos recepto, aut ipsi nauigabant credito-

res,

res, aut feruum ex suis aliquem dabant debitori, qui comitaretur, aut saltem eum habebant in portu et vrbe, quo ad mercatum tendebat naus. *l. 122. §. 1. d. V. Obl. l. 23. d. O. et A. l. 4. §. 1. b. t.* Graecitalem feruum *Κεραμακόλαθρον* vocabant. Huius officium erat, videre, si quid accessisset in mari, vtrum id casui, et tempestati maris imputari deberet, an culpa aut dolo debitoris, tum vt merces idoneas ex pacto oneraret, pignori futuras, si ita conuentum, propter debitum. Quum igitur talis feruus quem creditor mittebat vna cum naui, quasi etiam simul creditus, ac mutuo datus censereur, et periculum esset creditoris in eo amittendo, si quid naui accidisset, operisque eius praeterea careret, quae ipsi forsitan multum quaestuosae fuissent, quibus tum in naui vteretur debitor, propter eas operas moris erat certam summam in dies stipulari, quae simul cum forte et vsuris traiectionis pecuniae, et viaticis seu sumtibus itineris, in fine nauigationis, naue incolumi, solueretur.

Est igitur hac de materia *in ff. et Cod.* separatus titulus de nautico foenore, non de nauticis vsuris, inscriptus. Cuius inscriptionis haec est ratio, quod in communi mutuo vsurae successiue currunt, et pro rata temporis soluuntur, seorsim ab ipsa sorte. In traiectione vero pecunia de sorte simul soluenda cum vsuris in exitu nauigationis fit conuentio. Quia igitur fors solui debebat cum ipsa vsura, ideo nauticum foenus dicebatur, quia totum foenus simul et semel soluebatur. In mutuo communi vbi vsurae pensionibus statutis penduntur, nec repeti fors potest, quamdiu praestantur vsurae, titulus inscribitur de vsuris. *SALMAS. lib. d. vsur. cap. 2. pag. 24. per. leg. 3. C. b. t. ibi: nauticum foenus dedisti.* At creditor dat, non debitor, vsuram vero praestat debitor, non creditor.

Species nautici foenoris sunt duae. Prima, quum in finem nauigationis, quam longa futura est, solutio differtur, donec nauis salua redierit. Haec rursus duplici modo fiebat. Nam qui traiectionem pecuniam soliti erant accipere, vel *ἐτερόπλῃν*, vel *ἀμφοτερόπλῃν*, h. e. in alteram nauigationis partem, vel in vtramque accipiebant. Erant enim Graecis, vti et Romanis, duo pecuniarum nauticarum genera, *ἐτερόπλοια* et *ἀμφοτερόπλοια*. *GOTHOFR. ad l. 122. §. 1. d. V. O. lit. t. per ἐτερόπλῃν in initum tantum. Exemplum in l. 3. C. d. naut. foenor. vbi quis ex portu Salonitano (in Dalmatia, non Bithynia fito, iuxta*

- GOTHFR. *ex Strabone ad. d. l.*) periculum pecuniae vsque in Africam
 profectiois suscipit, licet illa demum in reditu deberet exsolui, et
 ita medii et temporis, et regressiois, nullum periculum iustinear. *τὰ*
 37 *ἐτεροπλοια δανῆσαι* itaque dicebantur foeneratores, qui eo loco pec-
 uniae traiecitiae, quam dederant, sortem cum vsuris solui stipula-
 38 bantur, quem naui mercator peteret. Per *αμφοτερόπλοιν* etiam in redi-
 tum sumi conueniebat. Exemplum *l. i. C. d. naut. foen.* vbi dicitur
 traiecitiam pecuniam tamdiu liberam esse ab obseruatione commu-
 nium viurarum, quamdiu nauis adpulerat ad portum, scilicet ex quo
 profecta est. Licet enim de quocumque portu quo nauis adpulerit,
 et sic de *ἐτεροπλοια* possit capi, melior tamen et legi conuenientior
 prior sensus est. Alius casus *in L. 122. §. 1. d. V. Obl.* vbi quis peri-
 culum ex Beryto vsque Brendesium (alias Brundisium) et rursus ex
 39 Brendesio vsque Berytum in se suscipit. *τὰ ἀμφοτεροπλοια δανῆται*
 dicitur, qui in omne tempus vsque dum nauis ex nauigatione inco-
 lumis domum redeat, vsuras stipulatur, quas tamen cum sorte non
 prius accipit, quam mercator reuersus esset. De hac specie etiam
 40 Iustinian. *in nou. 106.* loquitur, quum ait *ἐκ εἰς χροῖνον τινα ῥητόν, ἀριθ-
 μιμῆνας, ἀλλ' ἕως ἀν ἡ ναῦς ἐπανέλθοι σεπωμένη* h. e. non in certum
 tempus praestitum numerandas, sed eo vsque, donec salua nauis in
 41 portum redierit. Breuius hoc dicit PAVLVS *in L. 7. h. t.* salua naue:
 quod licet etiam ad praestitutos dies possit referri, simplicius tamen
 est, si salua nauis redierit, ad portum nempe, vnde soluit nauigatura.
 42 Hanc nauigationem, quae com meat, et remeat, lex Rhodia vocat *κα-
 τὰ πλοιν*. DEMOSTH. *in orat. cont. Dionysidor. et Zen.*
 43 Secunda species nautici foeneris est, quum certum praefinitur
 tempus, numero etiam dierum expresso, intra quos si nauis salua in por-
 tum venerit, petitio traiecitiae pecuniae creditori competit, si vero
 amissa sit nauis, ipsius crediti obligatio, non existente conditione, defi-
 44 cit, et suum perdit creditor. Diei ita praefiniti mentio est *in l. 4.
 h. t.* ibi: *an post diem praestitutum l. 6. cod.* ibi: *intra praestitutos dies.*
 et *in d. l. in fin.* ibi: *si postea nauis perierit, quam dies praefinitur pe-
 riculo exactus fuerit.* Nou. 106. ibi: *εἰς χροῖνον τινα* h. e. non in certum
 45 tempus. Ex his concludendum, quod *ἐτεροπλοια*, quum in itum
 tantum periculi sit susceptio, non sit eadem cum nauigatione
 quando in certos dies fit. Nam tam in *ἐτεροπλοια*, quam *αμφοτεροπλοια*
 aequae

aeque indeterminatum tempus est. De illa est textus *in L. 3. C. h. t.* 46
 ubi nulli dies nauigationi in Africam praescribuntur, sed tantum pa-
 ctum, vt post eam peractam pecunia cum vsuris conuentis red-
 deretur. De hac res est certa, quod non certi dies solebant praefi- 47
 niri, sed exspectabatur nauigationis finis, quam longus etiam esset fu-
 turus. *Non. 106. in praef.* In hac autem secunda specie ita solebat cau- 48
 tio concipi, vt numerus dierum exprimeretur, quorum periculum sub-
 ire vellet creditor, quibus in nauigatione elapsis, in tuto ipse esset
 quoad pecuniam creditam. Exemplum huius rei Dd. ponunt *in l. 122.* 49
 §. 1. *V. Obl.* quae quia difficilis, et multorum Dd. ingenia torfit, ex-
 plicanda est. Ad intellectum eius ea, quae a SALMAS. *lib. d. mod. vsurar.*
cap. 9. p. 360. et aliis notata sunt, obseruari debent. 1. Quod illa ver- 50
 ba (*idque creditum esse in omnes nauigii dies ducentos*) vitium habeant.
 Nauigatio enim in L. proposita non conuenit cum ducentis diebus,
 toti nauigationi praefinitis. Etenim si tot dies praestituisset, quid 51
 opus in ipsa stipulatione cauere, vt intra Idus Septembris debitor e
 Brundusio proficiscatur, aliis emtis mercibus Berytum perferendis, aut
 nisi id faceret intra praescriptum diem, in continenti ibi redderet pe-
 cuniam, quae Romam deportaretur. Noua enim haec fuit stipulatio, et 52
 diuersa a priore, quae ducentos dies nauigationi statuebat. Nam
 priori satis habuisset, si intra ducentos dies nauigationem absoluisset. Hac
 secunda sufficere ipsi potuit, si intra Idus Septembris, ipsis etiam Idibus 53
 comprehensis, debitor e portu Brundusii soluisset, versus Berytum na-
 uigaturus. Dicunt, alii hoc loco necesse fuisse debitori secundum ver- 54
 ba stipulationis Berytum peruenire. At stipulatio non dicit, sed sal-
 tem, vt intra Idus Septembris e portu Brundusii soluat. Restabant
 enim vsque ad Idus Nouembris, quo maria claudi solita adhuc circi- 55
 ter sexaginta dies, intra quos Berytum redire potuit. Et hoc ideo
 cauit, quod post Idus Septembris varia oriantur sydera, occiduntque,
 nauigantibus infesta, vt arcturus, hoedi, taurus &c. Quum igitur 56
 in verbis conuentionis nihil de ducentis diebus, adparet mendum esse.
Id. SALMAS. d. l. p. 361. sic emendat (*idque creditum esse in omnes*
nauigii dies ducendum) *arg. l. 3. C. de naut. foenor.* Vt sit sensus, quod cre- 57
 ditum vsque ad finem perfectae nauigationis sit ducendum, vt in
ἀμφοτέρω πλοίω miserat. 2. Verba (*et cum ante Idus supra scriptas se-* 58
cundum conuentionem) ita mutat et legit, (*et quum non intra Idus su-*

59 *praescriptas secundum conventionem.*) Conuentio erat, vt intra Idus soluat, quod quia non fecit, vt lex dicit, oportet eum post Idus Septembris enauigasse. Cum hoc conuenit ALCIATVS 9. parerg. 10. (propterea A CUIAC. 14. ad l. b. et ROBERT. 6. recept. lect. 1. reprehensus) dum legit: *Sed quum non ante.* 3) quam secundum cautionem Callimachus merces (*debito perferendas*) legunt rectius alii *Berito pro Beryton perferendas.* 4. in nauim misisset, *eo tempore, quoniam* Et. Callimachus quidem immisit naui merces, sed non eo tempore, quo conuentum erat, sed eo, quoniam (ita duobus verbis pro *quoniam* legit CUIAC. 2. obseru. n. num. 30. pag. 52.) pecuniam ex pacto Brundusio reddere debebat Romam deportandam. Recte ergo DVAR. in explic. h. t. notat, legendum, (*sed eo tempore.*) 5. In fine conuentionis Stichus L. Titii seruus dicitur, in principio seruus Seii dictus. Quod leue est, et ICTis in usu, qui nomina mutare solent. CUIAC. 2. obseru. n. GOTHOFRED. b. t. lit. a. Fuit ergo in hac lege triplex conuentio, prima, vt nauis ex Beryto Brundusium, rursusque Brundusio Berytum veniret, quae species est *ἀμφοτεροπλοΐαις*. Altera, vt intra Idus Septembr. Brundusio enauigaret, quae pactum in continenti adiectum a glossa hic dicitur, et species est praestituti diei. Tertia, quae cum seruo facta, vt mutaretur cursus. Casus huius legis varie a Dd. figuratur, vt videre est apud GOTHOFRED. in d. l. litt. b. Et necesse hoc fuit propter multiplicem lectionem et mutationem. Iuxta praesupposita vero et maxime consentaneus et rectus thematismus legis est hic. Callimachus mutuam pecuniam nauticam a Sticho seruo accepit a Beryto in Brundusium, et rursus a Brundusio in Berytum in omne nauigationis tempus. Additur in continenti pactum, vt propter periculum maris intra Idus Septembris Brundusii merces repararet, et intra illud tempus in Syriam versus Berytum proficisceretur, aut si hoc non fecisset, nec enauigasset, redderet vniuersam pecuniam, quasi profecto nauigio, et praestaret sumtus omnes prosequentibus eam pecuniam, vt in urbem Romam eam deportarent.

71 Debitor intra Idus Septembris non enauigauit, nec merces naui imposuit, sed eo tempore, quo iam pecuniam ex pactione Brundusii reddere debebat Romam deportandam. Queritur, an nauis post Idus submersa, non obstante consensu Erotis, (Stichi conserui, vel vicarii, et ob accipiendam Brundusii et deferendam Romam pecuniam missi).

Callima-

Callimachus ex stipulatu de pecunia domino Stichi teneatur? Respon- 73
det ICTus Scaeuola, quod sic. Ratio decisionis est, quod Erotis con- 74
sensus dum vltra mandatam, quod certos limites habet, importunae
nauigationi consentit, domini conditionem deteriore facere non po- 75
tuit. *l. 133. de R. I. l. 5. de pact.*

Rectum hunc legis casum esse, confirmat *d. l. §. 1. vbi expres-* 76
se dicitur, quod post diem supra scriptum Callimachus nauigauit; et
quaerit ICTus porro, an Eros, supra scriptus seruus, suo consensu acio-
nem domino suo semel adquisitam adimere potuerit? Et resp. quod
non, eadem ratione ex *l. 133. de R. I.* sumta. Addit tamen limitatio- 77
nem nisi temporis, et nauigationis proferendae locique murandi po-
testatem a domino habuit. Optime hoc GOTHOFRED. *ad §. b.* per
modum forensis actionis declarat. Actio est. Pecuniam cum vlturis 78
solue. Exceptio. Tua pecunia casu fortuito perit; porro ea pe-
riculo tuo fuit, quia nautica fuit. Replicatio. At post diem, quo
pecunia ex conuentione reddi debuit, naufragio perit. Duplicatio.
Perit quidem, sed seruus a te missus ad recuperandam pecuniam con- 79
sensit vltra diem praestitutum nauigii. Deciditur. Si seruus proro-
gandi potestatem habuerit, debitorem non teneri. Si non habuit,
teneri.

Dubium autem hic suboritur, an ita certus dierum numerus, ex 80
quo naus vel in eundo, vel redeundo e portu soluisset, praefiniri
possit, ex causa quod debitor ventis aduersus diu in portu detine-
ri, nec nauigare potuerit ante paucos dies, quam illud spatium die-
rum finiret. E. gr. Titius dat pecuniam traiectionem Maeuio, nauiga- 81
turo Gryphiswaldia Amsterdamum, et inde Amsterdamo Gryphis-
waldiam, dum ne plus quam tres menses in tota nauigatione consu-
mat, a die numerandos, qua nauta Gryphiswaldia nauigare deberet, 82
et is postea per duos menses et dimidium aduersitate ventorum in por-
tu detineretur, quaeritur an valeat, quoad praestitutos dies super pe-
riculo, et non vltius, conuentio? resp. quod sic, per expressum tex- 83
tum *in l. 6. d. naut. foen.* Ibi enim conuentione trium tantum men-
sium periculum suscepit creditor, intra quos, si periisset naus, ipse
nihil reciperet, neque sortis, neque vsurarum: Si vero post illud 84
tempus aliquid naui accideret, nihil damni pateretur, sed suum re-
ciperet, tam quoad sortem, quam vsuras, non tamen vltra legiti-
mas.

- 85 mas. *l. 4. b. t.* Nec obstat huic *l. 1. C. d. naut. foen. l. fin. C. eod.*
 ubi dicitur, traiectionis pecuniae casum ad debitorem non pertinere,
 quamdiu naus ad portum, vel destinatum locum non peruenit.
- 86 R. id verum esse, si tali conditione conuenierit. Nam conueniri etiam
 posse, ut nullo modo sit periculum creditoris, docet *d. l. fin. in*
verbis: Sine huiusmodi vero conuentione infortunio naufragii debitor
- 87 *non liberabitur*, et hoc non solum in tota navigatione, sed etiam ut
 88 in parte navigationis, h. e. intra certos dies, quos praestiterit, sit pe-
 riculum, post quod, veluti conditione impleta, periculum eius esse de-
 89 finit. Expresse id scribit PAPINIAN. in *l. 4. b. t.* ibi utrobique maius
 legitima usura foenus non debetur, sed in priore quidem specie
 semper, in altero vero discusso periculo.

- 90 Adparet hinc, quod in traiectionis pecunia semper fors cum
 91 usuris soluenda sit. *L. 3. C. b. t.* Et si initum naus accipitur
 solutio eo loco, quo itur, vel a seruo, qui simul mittitur, vel a
 92 factore creditoris. *l. 4. §. 1. d. naut. foen.* Si in reditum, accipitur
 93 in portu, ex quo quis soluit. *l. 122. §. 1. de V. O.* Pro operis serui
 vero, ubi creditor vult.

- 94 Nunc videndum est, in quibus traiectionis haec pecunia a mu-
 tuo terrestri differt. Prima differentia est in eo, quod in mutuo ter-
 restri dominium creditorum nummorum a creditore in debitorem
 95 transeat, *pr. Q. mod. re cont. obl. l. 2. §. 2. de reb. credit.* et inde de-
 bitor periculum, et omnes casus fortuitos, sustineat, nec propterea,
 mutuo incendio vel naufragio amisso, liberetur, *l. 11. C. si cert. pct. l.*
fin. C. d. naut. foen. §. 2. qu. m. re cont. oblig. ibi: *naufragio.* Hic
 96 omnia inuerso modo se habent, dum creditor periculum maris in
 pecunia nautica trans mare vehenda suscipit, quamdiu inter eos con-
 uentum fuerit. *l. 1. l. fin. C. b. t.* Illud vocatur a Graecis ἀποκίνδυ-
 97 νον vel ἔργον, hoc ἐπικίνδυνον. Iul. Pollux Lib. πρὸ δανείσματος. In-
 98 cipit periculum traiectionis pecuniae ad debitorem pertinere ex eo
 die, ex quo nauem nauigare conuenit, *l. 3. b. t. i. e.* pactum est, nam
 de commodo id ad nauigandum tempore intelligere, nulla ratio est.
 Rursus finito periculo, cessat etiam commodum, ratione periculi ca-
 99 piendum. *l. 4. b. t.* Scilicet quod non maiores, sed tantum legi-
 100 gitimas usuras capiat. Finitur vero periculum iuxta modos conuen-
 tionis

tionis, quatenus vel in certos dies, vel in profectiorem, vel simul in reuerfionem, periculum fufceptum est. *Vid. fupr. dicta. n. 33. 37. 43.*

Quaeritur autem quid fit periculum maris? *CVIAC. ad African. pag. 346.* putat, faltem naufragium intelligi, ex *L. 6. d. nautic. foenor. verf. quando ibi. alio casu.* Verius est, per illud intelligere omne incommodum, quod ex nauigatione metui potest, *l. 2. C. d. nautic. foen.* veluti funt tempeftas, horrendi venti, scopuli, arenae, vada, Syrtes, nauigii ex vetuftate diffolutio, piratarum, vel hoftium incurfus, quaeque alia non prouifo, fed extrinfecus contingere poffunt. Nec obftat argumentum *CVIACII* ex *d. l. 6. verf.* vel *alio casu*, loquitur enim de tali casu, quando poft existentem conditionem, quum nauis falua peruenerat, res amittitur, tunc enim periculum nequit dici marinum. Vt enim adparet, limitatio est de re poftea amiffa vel vilius diftrafta, nequit autem vilius diftrahi, vel alio casu amitti, fi iam naufragio periit. Potest ita etiam explicari, fi debitor cauffam dederit cafui fortuito, veluti, fi curfum non tenuerit, merces illicitas vexerit, et hoc modo nauis a fifco occupata fuerit, tunc enim creditor non tenetur periculum fufcipere. *L. 3. C. de naut. foenor.* Periculum enim, quod ex praecipiti amicitia, vel inciuii debitoris audacia accidit, ad debitorem pertinet. *d. l. 3.*

Secunda differentia confiftit in grauiffimis vfuris, quas creditor pro pecunia traieftitia ftipulabatur. Olim in terreftri mutuo apud Romanos legitimae erant centefimae vfurae. Centefimae iuxta *BVDAE. tr. d. Affe. dicebantur*, quod centefimo mense i. e. octo annis, et quatuor menfibus fortem aequarent. Rectius *fecundum HARMENOPVL. lib. 3. epit. tit. 7.* quod centefima pars fortis menftrua vfu rafit. Habuit enim refpectum ad menftruam penfionem, non ad annuam, qua nimirum centefima vncia fingulis menfibus penditur. *CL. SALMAS. eleg. lib. d. mod. vffurar. cap. 6.* Solebant enim veteres Romani in foenerandis pecuniis conftituendisque vfuris non in annos eas ftipulari, fed in fingulos menfes, *l. 40. d. reb. credit.* et quidem in diem Calendarum *l. 41. eod. l. fin. de pecul.* qui cum reliquis triginta diebus menfem conftituebat *d. l. 40. l. fin. C. d. iur. delib. l. 2. C. d. temp. adpell. l. 101. d. R. I.* folutione tamen faepe in Idus dilata. *l. 89. §. fin. d. folut. GOED. tr. d. cont. ftip. c. 8. n. 60.* Legitimae vocabantur, quia eo usque legibus Romanis foenerari licitum. *l. 8. C. fi cert. pet. l. 1. C. Theodofia. d.*

- 116** *vsur.* eaque quantitas maxima vsura Romanis visa. SALMAS. *d. l. c.* 7.
117 AVGVSTIN. 2. *emendat.* 10. Hinc nominantur in iure vsurae licitae, l. 44.
118 *d. vsur.* modus viuarum, l. 11 §. 3. *d. pign. act.* status modus, l. 2. §. *fin. d. eo quod cert. loc.* l. 8. in quibus *caus. tacit. pign.* probabilis, l. 3.
119 §. *fin. d. ann. legat.* legitimae viuae, l. 4 §. 1. *d. naut. foenor.* maximae,
120 l. 38. *d. negot. gest.* grauissimae. l. 7. §. 8. *d. administ. tutel.* Dabant
121 hae vsurae duodecim in centum, quod videbatur Romanis pro vsu
122 pecuniae satis grande. At in traiectitia pecunia non cogebatur cre-
 ditor legitimis et centesimis his vsuris contentus esse, sed poterat in-
 finitas vturas stipulari, et capere. PAVL. 2. *sent. recept.* 14 §. *traiect.*
123 Anianus *ad D. Pauli locum* adposuit, traiectitia dicitur, quae in nauis,
 vt ad transmarina deferatur, deponitur, quia maris periculo commit-
124 titur, in quantas conuenerit vsuras, hanc pecuniam dare creditor po-
125 test. Haec vsura dicitur vsura nautica, *Nou. 106. et 110.* vsura maritima,
126 l. 6. b. t. *Germ. Boddemerey.* Erat apud Graecos plerumque octaua
 pars sortis, et iuxta MANIL. saepe forti par:
Nauigat, et celeres optando sortibus annos,
Dulcibus vsuris aequo quoque tempore vendit.
 aliquando quinta pars sortis quae Graecis ἐπίπεμπτος dicta. Exem-
127 plum apud DEMOSTH. ἐν τῷ πρὸς τὴν Ἀριστοκρίτου ἀγγελίᾳ Φῶν. Apud Roma-
 nos infinita erat, id est, poterat quis sibi pacifici duas, tres, quatuor, quin-
 que centesimas, vt placeret, cum alias regulariter, quando vsurae
 aequauerant sortem, et alterum tantum effecerant, consisterent, nec
128 vltra excurrerent. e. gr. si quis centum mutuo acceperat, et vsurae
 etiam iam centum erant, hoc est duplum, sorte cum vsuris simul
 comparata, cessabant. l. 27. §. 1. *C. d. vsur. Nou. 121. 233. 160.* CHR. AB
129 HAG. c. 5. n. 115. In assignandis his vsuris foeneratores in Ephemeridi-
 bus habebant descripta nomina debitorum, deinde summam, quam
 debebant, vltimo iuxta illam summam vsurae quantitas, de qua conue-
 nerat, in margine notata, si nauticum esset foenus, et vna centesima pa-
130 da, iuxta sortem notabatur sicilico, siue o auerso ad marginem ex ad-
 uerso summae sortis ponendo. Si duae centesimae duo sicilici oo. po-
 nebantur, et sic consequenter. E. G. Summa clo flor. 500. i. e. mille
 floreni sub ternis vsuris.
131 Ratio immodicarum harum vsurarum erat periculum, ideo
 etiam periculi pretium in l. 5. b. t. τίμημα τῆς κινδύου in *Basilic.* dicitur.

tur. Quia enim contingere poterat, ut sortem cum usuris creditor per- 132
 deret, ideo tam infinito lucro periculum compensare voluerunt. Si-
 mile exemplum est in frugibus, in quibus propter incertum pretium 133
 et periculum au crescant, maior usitata usura permittitur. *l. 14. l. 17. C.*
d. usur. Fructus enim non aequè ubertim quotannis eueniunt, nec 134
 si proueniunt, ob ubertatem, vel sterilitatem aequè valent. *l. 23. C. cod.*
l. 4. d. eo quod. cert. loc. l. 63. §. fin. ad L. Falcid. §. 33. d. action. Ideo
 vnius anni fertilitas cum alterius anni sterilitate compensanda est.
 Non igitur habebant hae usurae pecuniae traiectionis modum, sed a 135
 libera paciscentium conuentione pendebant. Sed in operis serui, 136
 qui exigendae pecuniae gratia, ut dictum, solebat mitti, aestiman-
 dis aliter obtinebat. Nec enim ibi infinitae erant permissae, sed pro ra-
 tione navigationis longinquae, vel breuis, vel quae magis minusue
 habebat periculi, ut in ipsius traiectionis pecuniae foenore, verisimile 137
 est, pro serui, qui mittebatur operis plus minusue usurae nomine in
 stipulatum venisse. Sed quantumlibet longinqua, et periculosa esset
 nauigatio, quod deductum esset in stipulationem pro operis serui,
 aut si forte nihil super ea re stipulatus fuisset creditor, non debentur 138
 usurae eius ultra duplum centesimae, idque ad finem navigationis sol-
 uendum. Ratio est, quia seruum debiti sui gratia mittit creditor, 139
 cuius opera facile posset debitor carere, aequum est, ut pro ope-
 ris ipsius non posset tam grandes usuras pacisci, sicut pro ipsa pecu-
 nia traiectionis. Et hic est verus sensus *l. 4. §. 1. d. naut. foen.* quem
 ex eius emendatione extruxit CL. SALMAS. *lib. d. mod. usurar. cap.* 140
§. in princip. Pone, seruum illum domino singulis diebus pro opera 141
 denarium reulisse lucri. In diem enim opera aestimabatur, quia
 diurnum erat officium. *l. 1. d. op. seru.* Quum cum creditor mitte- 142
 ret in nauim, prosequendae pecuniae gratia, pro operis eius in singu-
 los dies eandem summam stipulatus est, et eius summae quamdiu cum
 debitore esset, usuras. Usurae illae non debentur iuxta PAPIN. *in d. l.* 143
 ultra duplam centesimam, id est, duplicem centesimam, quamquam
 pro pecunia traiectionis plus poterat exigi. Legendum igitur est *in d.*
l. 4. §. 1. disparatim hoc modo: Quod in singulos dies in stipulatum 144
 deductum est, ad finem centesimae, non ultra duplum, debetur. Vel
 ita iuxta SALMAS. *d. l.* Pro operis serui, traiectionis pecuniam sequen- 145
 ti, quod in singulos dies in stipulatum deductum est, ad finem na-

- 146 garionis centesimae, non ultra, duplum debetur. Immo si vox (nau-
 147 gationis) omittatur, tamen iuxta verba (ad finem) subintelligenda est.
 Vel hoc modo ad finem vsque, centesimae non ultra duplum. Vel:
 148 centesimam non ultra duplam. Esse hunc legis sensum aperte euin-
 cit *vers. sequ. in stipulatione*. Vbi dicit, quod periculo superato se-
 149 paratim stipulatio interposita, et ea, quod legitimae vsurae deest, per
 stipulationem operarum suppleri potuerit. Nam quamdiu pericu-
 lum erat, nauticae vsurae obtinebant, hoc finito, communes. *l. i. C. b.*
 150 *z.* Ergo post diem periculi necesse erat aliam stipulationem interpo-
 ni, quae minores et communes vsuras postularet. In ea stipulatio-
 ne Ictus ait, quod legitimae vsurae deest, per alteram stipulatio-
 nem vsurarum suppleri posse. Alia enim stipulatio fuit facienda pro
 151 operis serui, quae finito periculo locum haberet, quam qualis ante
 tempore periculi fuerit. Hac altera stipulatione operarum Serui
 152 suppleri posse dicit, quod legitimae vsurae deerit in ea, quae inter-
 posita est pro pecunia, vbi dies periculi exiit. Animaduertentur *Dd.*
in §. b. ex lectione errorem esse, ideo varie ei subuenire voluerunt.
 Cuius primò putauit, vocem (centesimae) esse a Tribon. adiectam.
 Sed eam opinionem mutauit *J. obseru. 38. et in exp. d. §. ad Papinian.*
 153 Bona tamen non est explicatio, quod putat, pro operis serui post fi-
 nitum tantum periculum, ob moram, sc. quod tardius soluat, commis-
 154 sam stipulationem. Nam tempore periculi aequè carebat seruo, et
 insuper periculum eius amittendi sustinebat, tum post periculum tan-
 tum legitimae et vsitatae vsurae obtinebant, vt necesse sit pro serui
 155 operis licuisse in singulos dies, maxime tempore periculi, stipulari vsu-
 ras, quae postea finita navigatione cum pecunia et eius vsura red-
 derentur. HOTOMAN. 3. *obs. 6.* dispugit illas tres voces (*non ultra du-*
 156 *plum*). Alibi vero vt in *disp. d. vsur. cap. 9* retinet, et illa verba
 (*ad finem centesimae*) explicat, cum centesima integra in stipularum
 157 deducta est. Sed ex falso hoc HOTOMANNI est praesupposito, quod
 putet centesimam in foenore nautico fuisse solitam, quum vel plures
 158 fuerint in vsu, iuxta superius dicta. Et falsum est, quod in duplo,
 cuius meminit hic Papinian. fors simplicum sit. *arg. l. pen. C. d. vsur.*
 Nam d. l. agit de duplo fortis, quam communes vsurae non debet
 159 excedere, hic vero agitur de centesimae duplo, quod non potest ac-
 cipi, sine didupla centesima. DVAR. 2. *disp. 3.* verba (*ad finem cente-*
simae)

simae) explicat pro ad modum centesimae, et putat, nihil interesse, an verba coniunctim, vel separatim legantur. Verum hoc significari, 160
 verba (ultra duplum) nihil denotent, et quia illo tempore ad centesimum mensum navigatio non erat, nec eoque traiectionis pecuniae foenus poterat extendi. BVDAE. *in adnot. ff. inuerso modo legit* 161
(ad finem non ultra duplum centesimae debetur) quasi sensus sit, vsuram traiectionis pecuniae duplam centesimam non excedere. At diximus, infinitam fuisse istam vsuram, quum *in d. l.* non de vsura pecuniae traiectionis, sed de vsura summae pro operis in singulos dies in stipulatum deductae quaestio est. 162

Stipulationem illam, qua in singulos dies pro operis serui 163
 aliquid creditor paciscitur, CVIAC. 5. *observ. 38.* TREUTL. v. 2. *disp. 3. tb. 2. lit. c.* poenalem vocant, scribitque CVIAC. *lib. 7. ad African. ad l. 23. de O. et A.* vbi hoc ex professo tractat, stipulationem operarum et poenam vnam et eandem esse. Huius nulla ratio est. BACHOV. *in Treutl. d. l.* putat, quod in casum pecuniae non solutae ad 164
 diem soliti fuerint in singulos dies pro operis serui certam summam stipulari, quae ideo poena dicta fuerit. Verum illud non credo legibus conuenire. Nam 1. notum est, sicut supra diximus, quod 165
 diuersae hic sunt stipulationes, alia pro traiectionis pecunia et eius vsuris, alia pro serui operis, et eius vsuris, omnes autem sint pro periculo, quod suscipit ratione serui, operarumque eius, quibus caret, interpositae, vnde sequitur, ex mora solutionis non posse poenales dici, quum iam ex stipulatu debeantur. 2. Haec poena, quae dicitur 167
 exigi, non vocatur poena propter operas serui et viatica, sumtusque quos facit in itinere, sed dicitur poena pecuniae traiectionis, quae diuersa a summa pro operis serui. *l. 8. l. 9. h. h. t. l. 23. de O. et A. l. 13. d. negot. gest. l. 3. §. 8. d. pecul.* 3. Vsura pro operis serui 168
 datur ob susceptum periculum maris, seruique vsum tamdiu ademptum, et quia debitor eo in naui tamdiu uti potest, licet nullam moram in soluendo committat, sed statim, ut naus in portum deuenit, 169
 traiectionis pecuniam cum vsuris, et summam pro operis eiusque vsuris, soluat. Poena autem soluitur, si debitor post diem periculi moram necitat in soluendo, quae causa est, quod stipulatio operarum, 170
 et poena non possint vnum et idem esse. Facit 4. quod CVIAC. *in explicat. d. l. 23.* poenam infligi ait propter moram, esse enim emendatio- 171

- dationem culpaе, nec posse esse citra culpa. Vfuram vero infligi
 172 propter lucium. Hoc si verum esset, et in pecunia traiectitia solu-
 uenda quis morem faceret, quid hoc ad stipulationem poenae in
 dies singulos pro operis, pro quo iam alia stipulatio erat interposita,
 173 et quidem eo tempore, quum nondum mora esse poterat, et quae et-
 iam fuisset exsoluenda, etiamsi postea mora quaedam, vel nulla, in-
 174 terueniret. Demum CUIAC. *ipse in explic. l. 4. §. 1. ad Papin.* dicit,
 quod licuerit creditori pro operis serui stipulari vel poenam, vel vsu-
 ras, vel vtrumque, quod qua ratione fieri possit, si vnum et idem es-
 sent, et nihil diuersum in stipulatione poenae, vel vsurarum, non vi-
 175 deo. Mihi ex antedictis videtur, non male dici posse, quod diuer-
 sae stipulationes fuerint traiectitiae pecuniae et eius vsurarum, tum
 summae pro operis serui, et eius vsurarum, et hae omnes in fine nau-
 gationis, non habito respectu, an mora vel interpellatio interuenerint,
 176 commissae fuerint, pecunia inde debita exsoluenda. Causa erat, quia
 periculum maris, quod creditor in se susceperat, et propterea pecunia
 et seruo caruerat, iam desierat. Quia vero post finem periculi vl-
 terius poterat debitor moram necere, et ideo cogeretur seruus ex-
 177 spectare, et saepe interpellare, ideo puto moris fuisse, vt si seruus
 traiectitiae pecuniae nomine longius moraretur, in singulos dies pro
 operis ipsius quis certam summam loco poenae et frustrationis stipu-
 178 laretur. Pro pecunia traiectitia enim post periculum non opus erat
 id fieri, quia communes et legitimae vsurae competebant. *l. 4. b. t.*
 Pro operis serui vero et vsuras et poenam stipulari poterat, cum
 179 moderatione tamen *in d. l. 4. §. 1.* tradita. Ex his explicari potest
 difficillima *lex. 23. d. O. et A.* in qua duae sunt quaestiones. Prima,
 180 si pecunia nautica ad dies non fuit soluta, et stipulatus quis sit poe-
 nam in singulos dies ob operam serui persequentis, talisque seruus ad
 181 diem interpellarit debitorem, ac exacta pecuniae parte desiterit ab
 interpellatione, et denuo eum interpellat pro reliqua summa, an eius
 temporis quo paullum abstinuit ab interpellatione, poena peti possit?
 182 Adfirmat AFRICAN. *in d. l.* ratio eius decisionis 1. tum quod dies inter-
 pellet pro homine, et ex re mora fiat, *l. 3. C. d. restit. in integr.* et con-
 sequenter poena committatur. Nam poena ob moram infligitur.
 183 2. quod poena peti possit etiamsi omnino non interpellasset, dies enim
 184 per se certus est. *l. 9. §. 1. d. vsur.* 3. ab euitando absurdo, quod es-
 set,

ſet, ſi quis incepiffet interpellare, et poſtea morbo detentus cogere-
 tur abſtinere, non poſſet poena peti. Non enim videtur moram feciſſe
 debitor, qui interpellatus eſt, ſi poſtea repetendi debiti eſt omiſſa
 iñſtantia. *l. 32. §. 1. d. uſur.* Illud abſurdum vt euitetur, et valeudo
 aduerſa nemini noceat, vtilius viſum, vt mora ex re fieret, et ſolo
 tempore tardae ſolutionis. Ea enim, quae quis promiſit in memoria
 ſua ſeruare, nec ab aliis poſcere debet ſibi manifeſtare. *l. 12. C. de con-*
tr. ſtipul. ARVM tr. d. mor. c. 3. OESTEN. tr. de mort. cap. 2. Poſito
 iam, interpellatum eſſe debitorem, ſed moram feciſſe, ſuccedit alte-
 ra quaefitio. Si poſtea pecuniam offerat, an poena committatur?
 Reſpondet Africanus adfirmando. Ratio eſt, quod inter contrahentes
 id agi intelligatur, vt qui ſemel ad diem non ſoluta pecunia in poenam
 inciderit, ſoluere ſe ab ea non poſſit, ne alioquin dies et poena fruſtra
 praefcribantur. Non enim definit eſſe moroſus, qui poſtea fidem agno-
 ſcit: ſicut non definit fur, qui rem reſtituit, *l. ſin. de condit. furt.* nec
 fugitiuus, qui ad dominum reuertitur, nec meretrix, quae meretri-
 cari definit. Idem eſt in eo, qui ab arbitro dare iuſſus eſt pecuniam,
 vel promiſit certo die pretium pro fundo ſub conditione, niſi faciat,
 quod fundus inemptus eſſe debeat, quod offerendo poſtea moram non
 purget, ſi ſtatuto die non ſoluat. *d. l. 23.* Si vero dies certus prae-
 ſcriptus non eſt, non committitur poena ſtatim, vt quis interpellatus
 eſt, ſed modicum tempus ei dari debet ad conquirendam pecuniam.
d. l. 23. verſ. adeo vt et. Committitur autem mora tam ſtrictae, vt ſi
 debitor eodie, qui primus ſoluendae pecuniae fuerit, non amplius
 vixerit, nihilominus peti poena poſſit. *l. ſin. de naut. foen.* Sufficit
 enim diei lapſus, nec requiritur, vera mora perſonae, quae a deſſe
 non poteſt, hereditate iacente, *l. 5. §. 25. Vt in poſſeſſ. legat.* ſed ſufficit
 interpellatio iuris, quae ex die eſt, hereditate deſunctum repraeſen-
 tante GOED, *ad l. 12. §. 1. d. V. S. n. n.* Nihil ergo debitorem a mora
 releuat, quam ſi per eum non ſteterit. quo minus pecuniam ad diem
 ſoluat, veluti ſi creditor iutra praeftitutum tempus nolit accipere, *l.*
pen. de naut. foen. vel deſuerit cui ſolui poſſit, quo caſu quidem mora
 fit, ſed inculcata et impunita. *l. 9. §. 1. de uſur.* His caſibus tamen
 conteſtari debet, quod paratus fuerit ſoluere. *L. 2. cod.*

Quum igitur periculum ſit principalis cauſa, quod creditor tam
 grauiffimas uſuras pro pecunia traiecitia et ſerui operis ſtipulari po-
 tuerit,

ruerit, sequitur, vbi nullum pecuniae, quamuis traiecitiae, periculum est creditoris, (quod leges Romanae contra l. Rhodiam concedunt,) 197
 197 ultra licitum modum capere non posse, l. 2. C. naut. foen. idque perinde est, siue sine periculo creditoris pecunia accepta, an post diem praestitutum, et conditionem impletam, periculum esse creditoris deserit, 198
 198 vtrobique enim maius legitima vsura foenus non debetur: l. 4. b. t. sed in priore quidem specie semper, in altero vero, discusso periculo. 199
 199 d. l. 4. Et hoc adeo verum est, vt nec pignora vel hypothecae titulo maioris vsurae teneantur. d. l. 4. Sublata enim obligatione principali, tollitur accessoria l. 6. b. t. l. 43. de solution. Nam licet per pignoris retentionem vsuras seruemus: l. 5. l. 22. C. de vsur. id tamen verum est de vsuris promissis licet nudo pacto, quod hic non est, promissione ad solum tempus periculi directa, vt ita, cessante causa, debeat cessare dispositio.

201 Rursum si periculum creditoris sit etiam praeter fortuita navigationis, in terrestri mutuo potest plus, quam pecuniam datam, exigere, 202
 202 veluti si aleam amittendae fortis subiret. l. 5. b. t. Haec lex quia difficilis, et non minimam lucem modo dictis adfert, occasione hic data in verum eius sensum inquiremus. Dd. ex hac lege communiter foenus nauticum improprium exstruunt BORCH. tr. de foen. naut. cap. 2. num. 12. HVNN. in Treutl. vol. 2. disp. 3. th. 2. lit. d. CH. AB HAGEN. tr. d. vsu 203
 203 vsur. cap. 1. num. 16. Qua sine et ratione, ignoro. Si enim ratione periculi quid improprium debet dici, iam vsurae maiores pro frugibus species foenoris nautici improprii essent: quod nimis esset, vocabula sine necessitate confundere. Valde in ea explicanda defundant CVIAC. I. obser. 28. HOTOM. 5. obser. 12. BORCHOLT. tr. de naut. foen. cap. 2. Treutl. v. 2. disp. 3. th. 2. ibique HVNN. et BACHOV. SANTER. tr. de adsecurat. c. 9. n. 4. ZINZERLING. in explic. d. l. in oper. BASIL. 204
 204 vol. 1. disp. 9. STOCKHAM. disp. d. vsur. th. 21. Dubium fecit varia lectio. Nam pro verbis (quamuis poenali) legunt alii (quauis poenali) 2. In verbis (conditione poenali non existente) EGVIN. BAR. delet negatiuam, BORCH. legit (quamuis non poenali). Aliter adhuc MOLIN. 205
 205 aliter CVIAC. et HOTOM. vt patebit. Praemittendum, duos esse modos, quibus pecuniam, quam mutuam damus, recipimus, et insuper aliquid praeter sortem creditam, 1. quum vsuras stipulamur, 2. quum poenam, nisi intra certum tempus soluta sit pecunia, pro vsuris. Vsuras

in stipulatum veniunt sine conditione. Poena ut plurimum cum conditione venit, nisi sua die pecunia solvatur. Accedit 3. modus, quo quis pecuniam, quam dederit, recepturus sit, cum aliquo auctario, seu periculi pretio, ut hic SCAEVOLA ait. Hoc est, si res cadit in speciem aleae, E. G. si piscatori erogaturo in adparatum plurimum pecuniae dederim, ut si cepisset, redderet, et athletae unde se exhiberet, exerceretque, si vicisset, redderet. Alea enim hoc loco est incertus rei euentus, an aliquid futurum sit. Sic alea emi dicitur, cum quis iactum piscium vel auium emit, *l. 8. d. contr. emt.* vel indaginem a venatore, vel pantheram ab aucupe. *l. 11. §. ult. de action. emt.* Ad hunc modum etiam pertinent stipulationes conditionales, quae aleam, et casum habent: veluti quum in aliquem casum differtur obligatio, ut si aliquid factum fuerit, vel non fuerit, e. gr. si manumittas, si illud non facias, si non conualuero. Haec sunt exempla aleae. Sed in prioribus aleae et casus periculum in nos suscipimus, ut si quid non fiat, totum quod credidimus, amittamus, si fiat, cum augmento recipiamus. In posterioribus, seu stipulationibus, merum lucrum stipulamur, cuius spes pendet a casu, si aliquid factum, vel non factum fuerit. Planus igitur huius legis est intellectus, si demta negatione, ita cum SALMAS. *libr. d. mod. vsur. cap. 9.* legatur, periculi pretium est, et si conditione quantumvis poenali non existente, recepturus sis quod dederis, et insuper aliquid praeter pecuniam, si modo in aleae speciem cadat. E. gr. dat quis piscatori centum solidos in adparatus piscationis, ut si capiat aliquid, eos reddat cum augmento, si nihil capiat quod dedit, amittat creditor. Piscator capit aliquid. E. reddit cum augmento. Nihil capit. E. nihil reddit. Item. Dat quis athletae centum, (quod vocabant ut TERENTIANVS MAVRVS adnotavit, in legem pulveris,) unde se exhibeat, exerceatque, eadem lege, si vicerit, ut reddat, si non vicerit, retineat. Vincit! Reddit ergo centum cum augmento. Vincitur. Nihil ergo reddit. Suscepit enim creditor in se aleam, quae est dubius euentus, an quis capere, et vincere potuerit, an non. Eadem ratio est in stipulationibus, quamvis poenalibus. E. gr. Do tibi centum, si manumittas, si vero non manumiseris, reddas ea centum cum poena. Manumittis, nihil recipio. Non manumittis, reddis centum cum poena. Item. Do centum, si illud non facias, e. gr. non eas Romam, adiecta poena, si fece-

- 217 ris, i. e. iueris Romam, reddas cum poena. Non facis, non is Romam nihil reddis. Contra facis is Romam: reddis centum cum poena. Similiter. Do centum sub conditione negatiua, si non conualuero retineas, si conualuero, reddas cum poena. Non conualesco. Nihil recipio. Reualeo, quia deficit vel non existit conditio, recipio cum poena. Oportet enim conditionem negatiuam in contrarium intelligi, vel etiam adfirmatiuam, si conualuero. BACHOV. in *Treutl. v. 2. disp. 3. tb. 2. lit. d.* Ratio igitur
- 218 vera decisionis in *l. 5.* non est periculum vt in pecunia traiecitia, sed res ipsa, quae in totum alea est, nempe dubius euentus rei, an quid futurum sit, vel non, et qui alea hoc loco dicitur, licet ex euentuum
- 219 incertitudine, in quam pacta est restitutio pecuniae creditae cum accessione, prope par vtrobique ad vtrumque creditorem periculum spectet.
- 220 Vbicumque ergo non est alea, ibi non est periculum, neque periculi
- 221 pretium. Alea absque dubio est in incerto iactu retis. Similiter alea est, vbi conditio quamuis poenalis non existit, quia enim euentum conditionis quis in se suscipit, qui existere potest, et non existere, aleam, et per consequens periculum suscipere dicitur, eiusque postea pretium accipere. Haec tamen est differentia inter conditiones, quod priores negligentiae fere nomine, et effectu non sequuto, committuntur. Posteriores vero fortunae solum potestate, et effectu sequuto, vim suam obtineant, vt in his sit maior dubitatio, quam in illis, et tamen vtrobique periculi pretium est. LANGEBECK. 2. ann. GOTHFR. in *d. l. 5. lit. b.* Ex his patet, errare CVIAC. 9. *obseru. 28.* HOTOM. 5. *obseru. 12.* TREVTL. *d. l. l. d.* dum in euentu conditionis (si conualuero) pecuniam repeti negant, repeti autem, existente conditione, (si non conualuero) et fingunt medico morbum curanti pecuniam
- 224 promissam esse. Sed illud 1. non potest reliquis exemplis adplicari, praesertim quum illud, vt BACHOV. *d. l.* recte respondet, 2. diuinatorium sit, pacto inter medicum et aegrotum alias prohibito, et 3. in *d. l. 5.* agitur de ipso, qui dedit, repertituro, non de ipsis heredibus; praeterea hoc 4. manifestae sententiae ICI repugnat, qui pecuniam datam proponit sub conditione negatiua, si non conualuero, et deficiente conditione, siue non existente, repeti ait, deficit autem utique illa conditio negatiua, si contraria adfirmatiua existat, id est, si
- 226 qui pecuniam dedit, conualuerit. Illud etiam CVIAC. *d. l. et* TREVTL. *d. l. lit. e.* non est ferendum, quod de periculo exclusu aleae, vel tesserarum

ferarum iactu, aut chartarum casu suspenso hic proferunt. Nam ex ta- 227
 li negotio in victum non erat actio condicitiua, quia illicitum erat ne-
 gotium, vel obstabat exceptio, si in alea gestum. *l. 19. §. fin. de pro-*
bat. l. fin. §. 1. quar. rer. act. Nec obstat quod HOTOM. *§. obs. 12.* 228
 monet, non posse videri pretium periculi in illis, quae in arbitrium
 alterius collata sunt. Respondet enim BACHOV. *d. l. non omnis peri-* 229
 culi esse eandem rationem, et recte dicitur ex dictis hoc loco, pro-
 pter dubium euentum, ex quo ex accidente, vel incidente casu no-
 stra actio impediri potest, hoc speciem aleae esse, et inde periculum.
 Veluti, docentem, ne manumittas, (ita enim CUIAC. HOTOM. *d. l. ne-* 230
 gatiue legunt) caeteroquin cum augmento pecuniam reddas: Con-
 tingere enim potest, vt vel per obliuionem, vel ex causa aliqua sin-
 gulari mouente contra promissum, vel conditionem veniatur. Le- 231
 ctio tamen adfirmatiua, (*si manumittas*) defendi potest, si forte absen-
 te seruo contingat, vt vel ipse, vel dominus praemoriatur. Non o-
 pus quoque est, cum BACHOV. *d. l. explicare aleam incertum euentum,* 232
 qui personas contrahentium nullo modo adficit aut concernit, e. gr.
 si hic, vel ille consul fiat. Nam sufficit per aleam intelligere dubium 233
 euentum, non attento, an personas contrahentium attingat, an non;
 at haec exempla in *l. 5. allata*, in primis de athleta et piscatore, per- 234
 sonas contrahentium concernunt, vt adeo illa coniectura non sit ne- 235
 cessaria. Illud MOLIN. *ad tit. d. vsur. num. 98.* quasi legendum sit,
 (*si modo in aliam speciem non cadat*) nihil est, et plane alienum a Icti-
 mente, in primis, quum nec exprimat, quatenam illa alia species es- 236
 se possit, legi conueniens. BORCHOLTI lectio, et ratio, quod nullum
 sit periculum vbi conditione non existente, vel piscatore nihil capi-
 ente, pecuniam cum vsuris stipulatus recipit, oritur ex falsa lectione,
 et satis habet periculi, quod dubium euentum sustinet. Recte etiam
 TREVTL. *d. l. contra* HOTOM. et CUIAC. *d. obseru. 28.* sentit, sine caus- 237
 sa pro (*conditiones*) substitui vocem (*conditiones*). Nam exem-
 pla ipsa innuunt et verba, meras esse conditiones, quae exinde 238
 nasci dicuntur, quod dubium sit, quis casus euenire possit. Interim
 si contra conuentionem factum fuerit, et quis suum vult repetere, me- 239
 rito conditiones eo casu dicuntur. E. gr. si dedero, vt seruum manu-
 mittas, vt aliquid non facias; si contra fiat, vel non fiat, condic-
 tio causa data nascitur, eodemque modo, qui ita alicui dat, vt eius fiat,

si non conualuerit, in casum contrarium conditionem habet. BORCH.
de naut. foen. c. 2. n. 14. BACHOV. *d. l. lit. d.*

- 240 Illud adhuc discutiendum est, an non immodicae hae vsurae in
 pecunia traiectitia, et aliis casibus, vbi periculum amittendae fortis
 241 est, pugnent cum iure naturali et Christiana charitate? Multis id ita
 videtur, ex omnibus illis rationibus, quibus vsuras damnant, quasque
 iam diu refutatas, apud optimos auctores CHRISTOPH. AB HAGEN. *d.*
 242 *vsur. vsur. c. 1. et seq.* BACHOV. *in TREVTL. v. 2. disp. 3. tb. 1.* CL. SALMAS.
lib. 1. de vsur. habemus. Inprimis ex iniquitate, quae in eo summa
 putatur consistere, quod trinas, vel plures centesimas quis stipulari
 243 possit, et ita leui momento debitorem bonis euoluere. His de causis
 motum imperatorem Iustinianum pro diuersitate personarum, lo-
 corum, et negotiorum statuisset certum modum vsuris, et quidem pe-
 cuniae traiectitiae, et specierum foenori centesimas, intra quas consisterent.
 244 *l. 26. §. 1. vers. in traiectit. C. d. vsur.* et hoc adeo, vt ultra alterum
 tantum ne quidem in pecunia traiectitia possint capi *l. pen. C. d.*
 245 *vsur.* Verum potuit haec imperatoris voluntas fuisse, modum vsuris
 pro pecunia nautica constituere, nequii tamen effectum dare, more
 in pecuniis nauticis contra valente. Nam vt ex *Nou. 106. in praef.*
 246 patet, mos inualuerat, vt creditor in centenas solidos capere possit de-
 cem, quae est vsura dextans, et hoc amplius, vt nauimponat in singulos
 247 solidos singulos modios tritici, vel hordei, pro quibus vectigal debitor,
 vel nauicularius siue negotiator dependat, quo adiecto, haec vsura
 excedit centesimam. Deinde et alia erat conuentio, vt creditor in
 singulos solidos caperet tres siliquas, quae est vsura centesima, et vt
 haec vsura praestetur non vsque ad diem certum, sed omnino vsque
 248 dum salua redierit nauis, siue redierit post annum, siue post mensem
 vnum vel duos, qua pacto efficitur, vt naui reuersa post mensem
 in singulos solidos vsurae nomine creditor accipiat siliquas tres, quod
 centesimam multis modis excedit, vtpote quae tantum in annum tres
 249 siliquas reddit. CUIAC. *in exposit. d. N. 106.* Has duas consuetudines
 licet vltra centesimam foeneratoribus concedant, Iustinianus, quum vi-
 deret, propter periculum susceptum non posse vsuras nauticas restringi,
 250 *d. nou. 106.* confirmauit, et ita a sua determinatione in *L. 26.* facta
 discessit. Existimat quidem Molinaeus *qu. 3. d. vsur.* GOTHFR. *in*
nou. 110. lit. e. Iustinianum rursus suam mentem mutasse, et per *nou. 110.*
legem

legem 26. §. 1. de vsuris, sublata *Nou. 106.* in vsum reuocasse. Id adstruit
 aliquot argumentis, quae *CL. SALMAS. libr. d. mod. vsurar. cap. 9.* exami- 251
 nat et diluit. I. arg. *Molinaei* est, quod octaua traiectionis *in nou. 106.*
 concessae, multis modis excedat centesimam, et si nauigatio excederet
 duos menses, posse vel centuplicem centesimam pro rata temporis
 exigi. Resp. *SALMAS. d. l. octauam partem non multum excedere centesimam,*
 immo esse ipsam centesimam; tum nauigationem posse finiri 252
 vno mense, et si per annum duraret, nihil plus competeret, quam si
 per mensem peracta esset, et quo citius perficiebatur nauigatio, eo 253
 maius lucrum erat debitoris, qui suas merces distrahere poterat, et
 aliam nauigationem incipere. Et quis debitor nollet magnas vsuras
 post mensem reddere, quam exspectare annum, et interea plus tem-
 poris et sumtuum perdere? Quod igitur ex vna parte habet damnum,
 quod sint vsurae graues, hoc ex altera parte habet commodum, quod
 cito naus redit. II. arg. *MOLAN.* est, quod illa vsura octaua dissi- 254
 milis erat vsurae communi, quae solet esse menstrua, vel annua, suc-
 cessiue decurrens, illa vero non successiue, nec pro rata temporis,
 sed semel pro vna nauigatione, siue binis mensibus, vel longius, tam-
 quam vna summa, et periculi pretium. Illud autem dicit abhorrens, 255
 captiosum, et iniquum, quia sine distinctione pro periculo etiam
 minus frequenti exigebatur. Respondit ad primum, quod et causa,
 cur ita detur, abhorreat a iure communi, vbi creditor non suscipit
 periculum pecuniae mutuae, et quod non sint menstruae, causa est, 256
 quod in totam nauigationem pecunia datur, cuius incertum tempus
 et ab euentu pendet, quare nec ante finitam nauigationem sortem
 refundere potest. Contra autem in communibus vsuris debitori ni-
 hil perit, et potest sortem refundere cum vsuris, quando placet. Ad
 secundum quod captiosum sit, id non ita est. Si enim breuis nau- 257
 gatio, vtriusque debitoris et creditoris est commodum. Si longa,
 veluti, ad annum creditor non plus vsurarum consequitur, quam si
 pecuniam dedisset sub vsuris communibus. Ad tertium de periculo, 258
 raro illud falsum est. Saepe enim pecunia datur imminente pericu-
 lo, sed sub maioribus vsuris, et multa sunt pericula etiam in breui
 nauigatione nautis, a tempestatibus, scopulis, arena, incendio metu-
 enda. Et hac de causa est in mari verum et frequens periculum, et
 consequenter *l. 5. de naut. foen.* obtinet dispositio. III. arg. *MOLIN.* 259

est in eo, quod Nou. 106. excederet etiam modum in bestalibus, quae
 permittuntur non quibuslibet foeneratoribus, sed saltem iustam nego-
 260 tiationem exercentibus. Resp. At foenoratores negotiatores sunt, et
 patet ex *l. 26. §. 1. C. de usur.* ex specierum foeneratione, quod cen-
 261 tesimas non solis mercatoribus, sed omnibus concesserit, et pauci re-
 perirentur, qui traiecitiam pecuniam fumerent, si a solis mercato-
 262 ribus fumere deberent, quum ipsi indigeant. Ex his patet, Molinaei
 argumenta illud non euincere, quod intenderat, nempe, recte a IV-
 263 STINIANO *Nou. 106. per Nou. 110.* abrogatum esse. Incidenter ex ter-
 tio argumento notandum, quae fuerit bestalium vsurarum conditio.
 264 Haec nempe: si nauis in portum delata fuit, debitoribus dabantur vi-
 ginti dies, immunes ab vsura conquirendae et soluendae pecuniae caus-
 265 sa. Post dies finitos, si nondum solutio facta, quia periculum erat
 discussum, incipiebant currere vsurae communes, quae tunc ex Iustin.
 266 lege erat bestales. CVIAC. 27. *obseru. 37.* Abrogata igitur est *Nou.*
106. per Nou. 110. quo effectu autem et fine, dubium manet. MOLIN.
d. l. CVIAC. in d. Nou. putant, reductas esse rursus in *l. 26. §. 1. C. de*
usur. praefinitas vsuras centesimas, adeo, vt non liceat plus fumere,
 et si fiat, id imputetur in sortem. CLAVD. SALMASIO *d. l. pag. 377.* cui
 267 adsentior, potius contrarium videtur, nimirum quod non centesimam
 de nouo constituerit, sed quod modum, quem iis vsuris vsque ad
 centesimam imposuerat, reuocarit, restituta antiqua licentia, in quan-
 268 tas quis vellet vsuras pecuniam traiecitiam mutuum dandi. Facit pro
 269 hac opinione, quod 1. pericula maris nimis sint multa, et 2. nauiga-
 tio saepe longe durare possit, creditor etiam 3. cogatur metuere, ne
 sortem cum vsuris perdat. Quapropter non iniqua ratione compa-
 ratum est, vt nautica pecunia nullum habeat modum, et magnum lu-
 270 crum ferat, qui magnum adit periculum. Hac de causa recte ait
 CVIAC. *in explicat. l. 23. de O. et A.* quod numquam centesima Iustin.
 obtinuerit, sed ipse IVSTIN. *per Nou. 110.* coactus fuerit, maiores vsu-
 271 ras permittere. Vera igitur ratio abrogationis. *Nouell. 106.* non fuit,
 quod nimia esset vsura octaua traiecitiae, sed quod minor aequo, ni-
 mis modica, et immensa vsura nautica propter pericula aequior Iu-
 272 stiniani centesima inuenta. CVIAC. *d. l.* Immo hactenus iniqua vide-
 ri poterat, quod idem modus in longa, et breui nauigatione deter-
 minatus esset, quum eo casu quo maioris et pluris periculi erat me-
 tus,

tus, vt in longinqua navigatione, par erat maiores etiam stipulari v-
 furas. *vid. SALMAS. d. l. p. 369.*

Hoc quum non iuccedat, nec firmiter ex iure ciuili adstrui pos- 273
 sit, nec nostra aetas ferat, saltem iure canonico iuxta quosdam
 cenfetur iuris ciuilis rigor correctus, et foenus nauticum, licet quis
 aliquid etiam minus vltra fortem acceperit, improbatum. Producitur
 pro decifione textus in *C. nauigant. 19. X. d. vsur.* quo taliter pecuniam 279
 credens, vt vsurarius ecclesiasticae censurae obnoxius proclamatur. Ve-
 rum correctionem iuris hic non esse, IAC. BVTR. *ad l. 1. Cod. de naut.* 275
foen. COVARR. 3. var. resolut. cap. 2. num. 5. MOLIN. tr. de vsur. num. 515.
 CHR. AB HAGEN. *tr. de vsu vsurar. cap. 4. n. 47. et seqq.* tradunt, tum 276
 quod vsura non propter vsum pecuniae, sed propter pericula, quae
 sunt infinita, detur, et quod modicum sit, quod pro compensatione
 tam magni periculi offeratur. Nec obstat *c. nauiganti.* Respond. enim 277
 CHR. AB. HAGEN. hoc falso niti principio, et posse intelligi de nau-
 gatione in flumine, vbi minus periculi sit, quam in mari, vel de
 praetense vano periculo, quod probat exemplo addito de eunte ad 278
 nundinas, qui non habet magnum periculum, et si quod per do-
 minos terrarum, vectigalia percipientes, posset auerti Mihi numquam
 haec responsio placuit: tum quod pericula vana simulare sit facti, nec 279
 praesumenda in legibus, tum quod nauigans in mari etiam debeat fe-
 curus esse a piratis, propter telonea quae praestat, tum quod proficiscens 280
 ad nundinas non semper sit in eo statu, vt periculum auertere possit.
 Puto igitur cum IOH. BERNAT. *libr. 2. de vtil. leg. hiflor. pag. 69. ne-* 281
gationem omiffam esse inferendam, vt ita legatur, (eo quod suscepit in se
periculum recepturus aliquid vltra fortem, vsurarius non est dicendus.)
 Lectionem probant fequentia, vbi is qui dat decem solidos, vt alio 282
 tempore totidem sibi mensurae grani reddantur, licet tunc plus va-
 leant, non reputatur vsurarius. Multo magis ergo hoc in credirore, 283
 qui etiam periculum fortis in se suscipit, dicendum est. Maxime si
 coniunctio in *d. c.* constare debet; coniunguntur enim nauigans, et
 credens decem solidos sub tali pacto recipiendi, per vocem (*quoque*)
 quae idem, quod vox (*etiam, similiter*) significat. De paribus autem 284
 iuxta vulgata idem ferendum iudicium. Quibus accedit, quod Ca- 285
 nonistae eum, qui non propter nudum vsum, sed aliam iustam causam,
 sam,

fam, videlicet fufceptionem periculi, credit, pro vfurario non habent. NOVAR. in Man. tit. de vfur. §. circa cambi. n. 17.

- 286 Non incommodum hic est, quae de modo exercendi foeneris nautici de Catone Censorino habentur, proponere. Nota est historia de ipso, quod rogatus quid maxime in re familiari expediret, dixerit, congruenter pascere, bene vestire, vel arare. Et quum quaerens porro rogaret, quid foenerari? responderit. Quid hominem occidere?
- 287 CIC. 2. officior. in fin. Quod si in simplici vsuma verum esset, merito PLVTARCH. in vita Cat. eum reprehenderet, quod foenus nauticum
- 288 maxime Διαβεβλημένον exercuerit. Sed ioco id dixisse Catonem, SALMAS. in praef. de vfur. censet, vel intellexisse eum tricones illos et prodigos, qui ab omnibus accipiunt, et nemini reddunt, et sic vsums vsums aggrauando se ipsos occidunt. ID. diss. d. foen. trapez. p. 762.
- 289 Nam si foenerari esset hominem occidere, summus Cato fuit homicida, qui grauissimum foenus nauticum exercuit. Quod fecit duobus modis.
- 290 Primo. Quod curabat Cato plures in societatem conuenire, et coire ad nauigandum et peregre mercatores. Pone e. gr. quinquaginta, qui et totidem naues habeant nauigaturas. His certam summam dabat sub vsums maritimis, periculo in se fufcepto, totius debiti perdendi, si omnes periissent, totius seruandi, si omnes saluae rediissent.
- 292 Vniuersae enim societati dabat, non vni ex sociis et omnes proinde merces in omnibus nauibus obligatas habebat. Naui vna ex quinquaginta peremta, partem damni quinquagesimam habebat. Si
- 293 plures, pro portione damnum faciebat. Raro enim poterat accidere, vt omnes naues perirent, et ita periculum totius debiti sustineret. Id PLVTARCHVS d. l. expresse dicit, ibi: ἔν εἰς ἅπαν (sc. τὸ δάνεισμα) ὁ κίνδυνος, ἀλλ' εἰς μέρος μίχρόν, i. e. non in totum debitum erat periculum, sed in partem eius exiguam, si vna, aut altera nauis periisset.
- 294 Secundo, Cato non solum periculum omne a se auertebat, sed etiam
- 295 quaestus se reddebat participem. Nam libertum in partem negotiationis cum illis mercatoribus admitti procurabat, et hunc simul mittebat, vt cum his nauigaret, et negotiaretur, et lucrum, quod percipiebat pro virili, ad Catonem referret. Hoc pacto pecuniae ingens lucrum habebat, tam ex parte liberti, mercatorum socii, quam
- 296 pecuniae, cuius pro rata sustinebat periculum. HOTOMANNVS in ep. iur.
- 297 tit. de nautic. foen. sentit, hanc Catonis conuentionem A PLVTARCH. d. l.

*d. l. infamen dici, et esse eam in fraudem legis nauticae contractam, ne periculum sustineat, quod tamen est causa maximarum illarum v-
furarum. Quae etiam sententia est CUIAC. lib. 7. ad Afric. in l. 23. 298
de O. et A. pag. 348. Resp. SALMAS. libr. de mod. usur. cap. 9. pag.
379. Id falsum 1. esse, quod PLVTARCH. foenoris nautici rationem 299
infamem dixerit, nam tunc etiam apud alios homines fuisset turpis,
sed dicitur illud foenus Διαβεβλημένον, i. e. inhonestum, et vitupe- 300
randum in Catone hac de causa, quod acerbus esset exactor, et, pi-
gnoribus captis, ad soluendum cogeret homines. 2. Licuit contra- 301
hentibus infinitas usuras stipulari, vel prout maius vel minus adpa-
ruit periculum, maiores, vel minores, immo, communes si place-
ret, et ita periculum minuere proptereaque minores accipere usu-
ras. Ex his omnibus euincitur, nihil contra usuras nauticas haecenus 302
potuisse proferri, quo eorum infinitas queat euerti.*

Tertio mutui terrestris, et nautici haec est differentia: quod 303
ex mutuo terrestri non debeantur, nec peti possint usurae, nisi sti-
pulatione fuerint promissae. *l. 3. C. de usur. l. 24. de praescript. ver-
bor. BORCH. tr. de usur. cap. 3. num. 34. At in mutuo nautico usu-
rae ex nudo pacto debentur. l. 5. §. 1. ibi: pactum sine stipulatione l. 304
7. de naut. foen. ibi: In quibusdam contractibus etiam usurae debentur,
quemadmodum per stipulationem, i. e. aequae, perinde ac si in sti-
pulationem deductae essent. GOTHOFR. ad l. 7. lit. r. Ratio huius est fu- 305
sceptio periculi, de quo iam satis. BORCH. tract. de foen. nautic. cap.
3. num. 1. seqq. Ex mora vero usurae deberi in pecunia nautica ne-
queunt, quum periculum creditoris sit, et mora nulla sit, ubi nulla
est petitio. *l. 88. de R. l. 1. 127. de V. O. Periculo vero discussio, a tem- 306
pore morae debentur quidem communes usurae, sed earum causa
non est mora, sed separata stipulatio. l. 4. §. 1. de naut. foen.**

Ex tali pecunia nautica, mutuo data, oritur conditio certi, 307
quae est communis mutuo et stipulationi actio. TREVTL. *vol. 1. disp.
20. th. 10. ibid. BACHOV. ad repetendam sortem cum usuris, siue infi-
nitis, siue communibus post finitum periculum. Quia enim sti- 308
pulatione regulariter constituantur, non possunt alia, quam eius actione,
peti. *l. 2. l. 4. §. 1. l. fin. de naut. foen. l. 122. §. 1. de V. Obl. Sed si
pacto sunt usurae promissae, quae tunc datur pro illis actio? puto di- 309
cendum, si pacto in continenti stipulationi adiecto, ut in casu l. 5. §. 1.**

- 3¹⁰ l. 7. de nauit. foen. sunt promiffae, itidem conditionem certi dari. Dari enim actionem contractus ex pacto in continenti stricti iuris contractui, utpote in specie stipulationi adiecto, l. 40. de reb. credit. definit, et satis probatum deui in *diff. inaugural. ad l. 40. th. 27.* Quia vero non opus est d. l. 5. §. 1. et l. 7. ita explicari, quasi in pecunia traiectione semper in continenti pactum debuiffet adici, sed illud post interuallum fequi potuerit, nec praeterea dici queat, naturam mutui hic effe dilataram, et ei nouam qualitatem b. f. actionis attributam, expeditius est illa pacta quorum in l. 5. §. 1. et l. 7. fit mentio, legitima vocari, cum BR. ET FORT. GARTZ. in l. 6. d. pact. CASTRENS. in l. 12. C. d. usur. BACHOV. in pr. part. comm. ff. de pact. tit. de pact. leg. num. 9. in fin. MART. BOREL. *diff. inaug. de pact. concl. 7. lit. d.*
- 3¹¹
- 3¹²
- 3¹³ Ex legitimis pactis autem dari actionem, VAL. FORSTER. *tr. de pact. c.*
- 3¹⁴ 8. membr. 2. dicit, sed quaenam illa fit, non explicat. Mihi videtur cum WESENB. *part. d. pact. num. 9. in fin.* dicendum, conditionem ex lege competere quum illa ex nouis obligationibus dari soleat. l. 1. de
- 3¹⁵ cond. ex leg. Citra legem enim talis pactio effeet inutilis, nec per se pactum illas vires habet, vnde quia potentior lex, quam pactum, et ipsi haec vis tribuatur, commode exinde etiam actio nomen nanciscitur. BACHOV. in not. ad Wesenb. *part. tit. de condit. ex lege num. 4.*

CAPVT III.

DE COMMODATO NAVIS.

SUMMARIUM.

1. Possunt nauigaturis res commodari.
2. Immo nauis ipsa.
3. Ventilatur illa quaestio an nauigio duobus commodato illi in solidum an pro virilibus teneantur 4. 5. 6 7 8 9 10. 11. 12. 15. 16. 7 18 25 26.
13. Correi debendi in commodato, deposito, locato, tutela, stipulatione, in solidum teneantur 14.
- 19 Instantia quaedam dissoluitur. 20 21. 22. 23. 24.
27. Entendatio Hotomanni in l. 5. §. fin. commod. ponitur.
- 28 Romani prope oppida et praedia eueltus curarunt
- 29 Si vnus soluit contra alterum actionem cessare habet pro dimidia parte. 30.
31. Si nauigium duobus commodatum surreptum fuerit, ambobus competit furti actio.
32. Explicatur quousque vera regula, quod commodatarius non teneatur de re commodata naufragio perenta 33. 34. 35. 36.

37. *Quod quis sua culpa damnum sentit, non intelligitur sentire.*

38. *Resoluitur dubium, quatenus in naufragio rem propriam liceat praeferre commodatae.* 39. 40. 41. 42.

Posse nauigaturo ad vsum nauticum res quasdam commodari, reperitur in *l. 18. commod. §. 2. in fin. Q. in re contr. oblig. l. 1. §. 4. de obl. et act.* Immo ipsam nauim ad certum vsum commodari posse, adferit *HOTOM. illustr. quaeest. 19.* Oritur ex hoc contractu actio commodati, qua commodans a commodatario finito vsu rem reposit, eo modo, sicut dedit. Vnde quaesitum est, si duobus nauigium commodatum sit, verum in solidum, an pro virilibus teneantur? e. g. Titius Caio et Sempronio nauigium 20. florenorum commodat, quod postea furtipitur, Titius aduersus Caium instituit actionem in 20. florenos, offert ille pro sua virili parte 10. florenos, q. an liberetur? Adfirm. videtur probari, 1. quod commodatarius re obligetur, quae quia in solidum duobus neque ratione dominii, neque possessionis, dari poterit, *l. 66. §. 2. de legibus 2. l. 19. §. 3. de pecul. castr. sequi*, quod non ultra, quam accepit, quis teneatur. Etsi enim nauigium vel alia res corporalis non possit tradi pro diuiso, (natura rei abhorrente) tamen potest tradi pro parte ciuili, id est, pro indiuiso. 2. Quia vsus nauigii est euectus. At ille non est in solidum vnus, sed pro sua parte duntaxat, quatenus *l. c. suo tempore occupaturus est, arg. l. 3. §. 5. d. adquir. poss.* quae causa etiam, quod quia singuli non vniuersum euectum habuerunt, nec de surrepto nauigio possunt teneri. Verum his non obstantibus, contrarium, quod vterque in solidum conueniri queat, *ICTUS CELSVS in l. 5. §. 5. commod.* decidit, ex his rationibus. 1. Quod ambo commodatarii pariter totius vehiculi custodiam in se receperunt, et ita duo rei debendi constituti sunt. *d. l. 5. §. fin.* Commodans enim amborum fidem sequutus est. *l. 9. de duobus rei.* Correorum autem debendi haec est natura, quod singuli in solidum obligentur: *l. 11. §. 1. eod. l. 15. §. 2. Quod vi aut clam. sicut id obrinet in deposito, l. 22. de pos. locato, l. 13. §. 1. C. locat. l. 13. §. 9. eod. tutela, l. 21. §. 1. de excusat. tutor. stipulatione. §. 1. de duobus corr. stipul.* 2. Quia vsus nauigii similis est vsui balnei, aut porticus, vel campi, pluribus ad lauandum, ambulandum, vel exercendum concessi. Harum autem rerum vsus vnus cuiusque est in solidum, neque enim vnus minus vtitur, quam alter, nec vnus vsus alterius vsum impedit. Sic pluri-

- 17 bus vsum praebere potest flumen, *l. 5. d. rer. diuis.* ibi: *sicut per ipsum.*
 locus publicus, *l. 2. §. 2. ne quid in l. publ.* lucerna, quae vniuer-
 18 sis aequaliter lucet. Contra hanc rationem dubium Celsus mouet,
 quod diuersa sit ratio inter illas res; nam balnei calorem peraeque
 quidem ad singulos deferri, sed in caeteris rebus porticu, campo,
 19 nauigio &c. vnius vsum per alterius vsum minui. Idem esse putat
 HOTOM. dicendum de nauigio, scilicet, quod pro parte euectus, et
 qua quisque vehitur tantum, nauigii vsus vnius cuiusque proprius sit,
 20 nam omnia loca nauigii vnus obtinere nequit, et quia nec par est vbi-
 que sedendi commoditas, et celerius vnus, quam plures, vehere pos-
 21 sunt, et is pro suo arbitrio, prout velit, modo sedens, modo iacens,
 modo discumbens, se reclinare potest, sequitur, vnius vsum per al-
 terius vsum, qui simul nauigans hunc impedire potest, minui. Huic
 22 instantia respondet Cels. concedendo, in quibusdam rebus disparem
 hic esse conditionem, seu quantum ad id, quod agitur, sc. an vtri-
 23 que in solidum teneatur, similem: quia hoc casu neque res ipsa, neque ea-
 rum vsus per se consideratur, sed quod inter contrahentes actum est. Il-
 24 lud autem in conuentione actum fuit, vt singulorum fidem commo-
 dans in solidum sequeretur, *l. 9. de duobus rei.* ibi: *commoda vi. h. e.*
 totius nauigii custodiam in solidum in se reciperent, non pro qua quisque
 25 parte locum occuparet, quod ne fieri quidem villo pacto potest. Nec ob-
 26 stant superiores duae rationes, nam ex subiectis exemplis patet, non singu-
 lorum in solidum fidem commodantem sequutum esse: sed pro parte,
 qua quis facere potest, vti exemplum est in commodatis vasis multis
 contubernalibus. *l. 21. §. 1. Commod.* Notanda hic est emendatio HOTOM.
 27 *illuſtr. quaest. 19.* dum legit pro verbis (pro parte quidem effectus) ira
 28 (pro parte quadam euectus) Euectus idem, quod euectio vel vectura.
 Romani diligenter id curarunt, vt prope oppidum vel praedium nauigio-
 rum euectus esset, quo naues ambulare, et commodius fruges de-
 29 ferre possent. *PLIN. libr. 18. c. 5. VAR. lib. 1. c. 16.* Ex his sequitur, quod
 commodans electionem habeat, aduersus quem velit, experiundi, et
 solidum exigendi, qui si soluerit, alter liberatur, *d. §. in. arg. l. 15. de*
tut. et rat. l. 22. depof. L. 13. C. locat. huic autem qui soluit, debet ab
 30 eo qui exegit, aduersus alterum actio cedi, aut ei utilis actio dari, qua
 illud quod amplius sua parte soluit, ab altero recuperet. *L. 47. locat. l. 1.*

§. 10. *d. tut. et rat.* Rurſus ſi nauigium ſurreptum fuit ambobus, com- 31
 petit furti actio, *d. §. ſin.* vel alterutro agente, alterius actio contra fu-
 rem tollitur. *L. 6. Commodat. Vid. MARANT. in ſingul. iur. ad h. §. pag.*
mibi 127.

In caeteris rebus, ad uſum nauticum commodatis, commoda- 32
 tarius leuiſſimam culpam praeflare cogitur: ſi ergo res commodata
 caſu fortuito perierit, *e. gr. vafa, ſuppellex* commodata, piratarum in-
 fidiiſ vel naufragio, commodatarius non tenetur. *l. 18. commod. §. 2.*
in ſin. Quib. mod. re cont. oblig. Fatale enim damnum, quod praeuideri 33
 a commodatario nequit, nec ei imputari poteſt. *l. 5. §. 4. commod.* 34
 Sed hoc ita verum, ſi in hoc commodatur res, vt ad uſum nauticum
 trans mare vehatur, nam ſi alicui argentum commodatur, vt amicos 35
 ad coenam inuitet, et ille poſtea ſecum peregre ferat: ſine vlla dubi-
 tatione etiam piratarum et naufragii caſum praeflat. *d. l. 18. verſ. Quod*
autem. Culpam enim commiſit, dum extra modum aliter re uſus eſt, 36
 quam commodator voluit. *d. §. 2. ibi: ſi modo non ipſius culpa.* Quod
 vero quis ſua culpa damnum ſentit, non intelligitur ſentire. *l. 203. d.* 37
R. I. Queritur autem hoc loco, ſi naufragium fiat, an commoda- 38
 tarius res proprias potius ſaluare debeat, quam commodatas? Si res
 commodatae et propriae ſunt vtriuſque pretii, et commodatum ſo- 39
 lius commodantis, vel vtriuſque gratia ſit, tunc proprias praeflere
 poteſt, ordinata enim charitas incipit a ſe ipſa. Si vero propriae res 40
 ſunt viliores, tunc ſi commodantis gratia commodatum eſt, eas praef- 41
 lere poteſt. Si vero commodatarii, vel vtriuſque gratia, ſalua fide 42
 aequalem rebus commodatis, quam ſuis, ſaluandis diligentiam praef-
 lare debet. Si vero propriae res ſunt praeflantiores, merito commoda-
 tis praefleret, id enim diligentiffimus paterfam. faceret. *l. 10. commod.*
GOMEZ. 2. var. reſol. cap. 7.

CAPVT IV.

DE DEPOSITO NAVIS, VEL ALIARVM RERVM
CAVSSA NAVFRAGII.

SVMMARIA.

1. *Navis non facile deponi poteſt.*
2. *Sed bene ſequeſtrari.*
3. *Res in nauim inmiſſas non fide cuſtodians tenetur actione de recepto.* 4. §. 6.
7. *Exponitur Edictum in l. 1. §. 1. de poſt. de rebus naufragii cauſſa de poſt. 8.*

9. *Hoc depositum miserabile dicitur, et cur.* 10.
 11. *Quid sit ex causa naufragii deponere, traditur.*
 22. *Explicatur natura et ratio Edicti.* 13. 14. 15. 16.
 17. *Varia lectio l. 1. §. 4. depositi.* 19.
 20. *Diuersa explicatio verbi, inutilis.* 21.
 22. *Contra heredem datur actio, ob dolum defuncti in simplum, ob proprium in duplum.* 23.

1 **D**e simplici deposito naui ipsius textus non occurrit, nec facile illud ei, nulla praesente ratione cur id fiat, vel commode fieri possit, adplicatur, dubium autem non est, si de possessione naui duo
 2 litigent, quin illa sequestrari possit, et alii etiam interea ad nauigandum committi. arg. l. 12. §. 1. *vsufr.*

3 Res autem quasuis alias in nauim deponi, et custodiae nauae
 4 committi posse, expresse adferit, l. 1. §. 6. *naut. caupon.* et ideo, si quis
 5 dolose circa illas res versatur, competit contra nauam depositi actio. l. 3. §. 1. *et ver. nisi quod. h. t.* Verum quia ex recepto rerum
 6 in nauim specialis actio a praetore, quae etiam honoraria dicitur, inuenta, illa etiam non contra nauas proprie sic dictos, sed contra exercitorem, et non solum si gratis, sed etiam pro pretio res recepta sit, nec ob dolum saltem, sed etiam culpam datur, ideo de ea fusius infra
 7 agemus *cap. 15.*

8 De speciali vero deposito, quod naufragii causa fit, breuiter videndum. De eo praetor in l. 1. §. 1. l. 18. *depos.* ita habet, quod neque naufragii, neque incendii, neque ruinae causa, depositum in simplum: earum vero rerum, quae supra comprehensae sunt, in ipsum
 9 (depositarium scilicet) in duplum, in heredem eius, quod dolo malo eius factum esse dicitur, qui mortuus sit, in simplum, quod ipse, in
 10 duplum iudicium dabo. Hoc depositum alio nomine necessitatis vel miserabile a Dd. vocatur, quod plerumque miseratione digni, qui subito et inopinato naufragio territi, cogantur promiscue venienti res suas concedere. *MOZZ. tract. de cont. tit. de depos. Rubr. de diuis. depos. n. 16.* Dicitur autem ex causa naufragii deponere, qui nullam aliam causam deponendi habet, quam imminens naufragio periculum. *d. l. 1. §. 2. et 3. BACH. tr. de action. disp. 5. th. 20.*

12 Datur haec actio in depositarium in duplum, non simpliciter, ut TREVTL. v. 1. *disp. 26. th. 13.* putat, sed propter inficiationem, et ita accipiendi textus in l. 1. §. 1. l. 18. b. t. §. 23. *iunct. §. 26. de actionibus*

nibus ibi: depositi ex quibusdam causis, ibi: et interdum depositi inficiatione duplicantur. MOZZ. *d. l. n. 17.* OLDEN. *cl. 7. act. 8. n. 5.* Nisi enim hoc, dicamus: sequeretur, quod in deposito voluntario propter inficiationem etiam in duplum detur actio; quod nullae leges dicunt, nec nobis licet in poenalibus extensionem facere, vel differentiam inter simplex et necessitatis depositum *in L. 1. §. 1.* tollere. Ratio huius constitutionis est, quod hic cesset ratio, quae in simplici deposito obtinet, nimirum quod amicum eligere non potest, quem vult, sed cuiusvis opera urgente necessitate uti cogitur, *d. l. 1. §. 1. et §. 4.* et ideo quia facilior est fallendi occasio, quia saepius ignoti hominis fidem sequi necesse habet, tanto grauius sancienda fuit, et metu poenae dupli ab inficiando absterrendus depositarius. Crescit enim perfidiae crimen, ideo publica utilitate (*vulgat. habet publica utilitas coercenda.* HOLOAND. *utilitas coercendo vindicanda.* CVIAC. *ad l. 2. C. de fid. hast. publica inutilitas coercendo.* ANT. MERCAT. *2. Not. 26.* legit coercenda, et vindicanda Reip. causa) coercendum vindicandae reipublicae causa. *d. §. 4.* Diligentius enim prospiciendum est, ubi maius est periculum, et inutile est, in causis eiusmodi fidem frangere. Legunt alii inciuile. DVAR. *1. disp. annu. n.* putat, inutile idem esse, quod repugnans publicae utilitati. GOTHOFR. *in not. lit. e.* putat, inutile esse idem, quod molestum et incommodum. Grauius enim iuxta ARISTOT. *in problem.* depositum negare, quam mutuuum. Contra heredem ob dolum defuncti datur intra annum in simplum, *d. l. 1. §. 1.* et si plures sunt, pro parte hereditaria. *l. 18. b. t.* Si vero ipse heres dolum in re naufragii causa deposita commisit datur in ipsum actio in solidum, et in duplum, et in perpetuum. *l. 18. arg. l. 9. deposf.*

CAPVT V.

DE PIGNORE NAVIS ET CONVENTIONE ISTA APVD
 MERCATORES VSITATA, QVAM BODDEMEN ET
 BODDEMEREY VOCANT, QVALIS EA
 SIT ET, QVID OPERETVR.

SVMMARIA.

1. Pecunia mutua duobus modis datur et sumitur. 2.
3. Navis pro pecunia oppignorari potest.

4. Pignus

4. *Pignus duplex est.*
5. *Definitur pignus expressum.*
6. *Id in naui esse potest.*
7. *Explicatur Art. 6. tit. 4. lib. 3. iuris Lubecenf. cum ratione statuti.* 8. 9.
10. 11.
12. *Quaeritur, an sylua pignori obligata, nauis ex ea facta sit pignus.* 13. 14.
15. *Intellectus vers. item l. 7. de except. rei iudic.*
16. *Creditor quousque possit prohiberi, ne ex sylua nauim faciat, traditur.* 17.
18. *Tacitum pignus quid?*
19. *Illud competit mutuanti in restaurationem aedificii.*
20. *Recensentur Dd. qui statuunt, tacitum pignus in naui esse si ad eius refectionem pecunia credatur.* 21.
22. *Reiicitur illa opinio.*
23. *Sensus l. 1. In quib. causis tacit. pign.*
24. *Propter paritatem rationis non fit extensio in iuribus singularibus.*
25. *Ratio diuersitatis inter domum et nauim traditur.* 26. 27. 28.
29. *Intellectus l. 5. l. 6. Qui potior. in pign. nou. 97. cap. 3. 30.*
31. *Erubescimus sine lege loqui.*
32. *Plus est in mutuo respectu nauis, quam aliarum rerum.*
33. *Euoluitur, quid sit apud nos, fueritque apud maiores Boddemen et Boddemercy.*
33. *Saepe huius conventionis in antiquis legibus nauticis fit mentio.* 36.
37. *Ratio nominis inuestigatur.* 38. 39.
40. *Traditur, quae obseruanda in hac conventionione.* 41. 42.
43. *Dubium auctoris ex Const. Hanseat. obortum, quasi expressum pignus sit, nec dissimilis pecuniae traiectionis.*
44. *Vtriusque referuntur rationes.* 45. 46. 47.
48. *Nauis expresse potest oppignorari pro pecunia in refectionem credita.*
49. *Sed an semper fiat, in quaestione est.*
50. *Ostenditur huius conventionis differentia a traiectione pecuniae.* 51. 52. 53. 54.
55. *Auctoris sententia, quod mutuum cum privilegio praelationis sit.* 56. 59.
57. *Expresse pignus statuere non opus est, nec tacitum leges induxerunt.* 58.
60. *Iuri civili non fuit haec conventio incognita.*
61. *Idem articulorum constit. Hanseat. intellectus.*
62. *Declaratio §. 7. tit. in d. constit. 63. 64.*
65. *Recensentur casus, in quibus haec conventio id privilegium operetur.* 70. 71. 72. 74. 75. 76. 77. 78.
66. *Differentia inter eum, qui in nauim et domum emendam credidit.* 67. 68. 69.
73. *Ratio horum casuum allegatur.*
79. *Soliti fuerunt Romani pecuniam in merces sub earum pignore dare.* 80.
81. *Quod si omissum, tacitum pignus non fuit.* 81. 83.
84. *Explicatur casus l. 6. d. nautic. foen. 85. 86. 87. 88.*
89. *Limitationes quaedam adiciuntur* 90. 91. 92.
93. *Exercitores possunt carinam obligare.* 94.

95. *An magister nauis?*
 96. *Iure ciuili licet, iure Hanseatico prohibitum.*
 97. *Eius ratio et extensio.* 98. 99. 100.
 101. *Casus quomodo liceat, dissentientibus quibusdam exercitoribus.* 102.
 103. *Maiores exercitorum pars quae?* 104.
 105. *Extra prouinciam existente magistro nauis, licet ipsi nauim obligare.* 106.
 107. *Conditiones enarrantur, sub quibus hoc permissum.* 108. 109. 110. 111. 112.
 113. *Dammum debet verum esse, non simulatum.* 114.
 115. *Disquiritur, an damnum fuisse, probare teneatur creditor?* 116.
 117. *Traduntur cautiones quatuor creditori obseruandae.* 118. 119. 120.
 121. *Ratio harum.*
 122. *An res reuera a magistro nauis in utilitatem nauis conuersa, non tenetur creditor inquirere.* 123. 124. 125. 126. 127.
 128. *Refellitur Beutheri opinio super impensis, in nauis refectionem factis.* 129. 130.
 131. *Casus diuersi deciduntur.* 132. 133.
 134. *Si praeter necessitatem carinam magister obliget arbitrarie, usque ad mortem puniri potest.* 135.
 136. *Finita nauigatione, fors cum usuris etiam grauissimis reddenda est.* 137. 138. 139.
 140. *Præcipuus huius conuentionis effectus est priuilegium praelationis.*
 141. *Priuilegium praelationis quid?*
 142. *Docetur quid per illud consequatur.* 144. 145.
 143. *Sensus quorundam uerborum in L. 6. qui potior. in pign.*
 146. *Praefertur in nauim credens solis chirographariis, non hypothecariis.*
 147. *Priuilegia dantur, solum iure tertii.*
 148. *Si cum aequè priuilegiato, ueluti fisco, concurrat, quid iuris?* 149.
 150. *Si diuersi in nauim credentes concurrant quis praefertur?* 151.
 152. *An credens in emendam nauim praefertur credenti in rescindendam?* 153.
 154. *Si quis credens in nauim sibi de speciali hypotheca prospicit, omnibus aliis etiam hypothecam anteriorem habentibus praefertur.* 155.
 156. *Eius datur ratio.*
 157. *Illam, qua de causa extensa expenditur ad cibaria nauarum.*
 158. *Ad nauum.*
 159. *Ad merces.* 160. 161.
 162. *Si diuersi mercatores sub mercium oppignoratione crediderint, neuter praefertur.* 163.
 164. *Large ventilatur, an credens in carinam praefertur mulieri, dotem repenti?* 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190.
 191. *An aliud in repetitione donationis propter nuptias?* 192.
 193. *Inquiritur, an nauim percunte teneantur exercitores pecuniam cum usuris reddere.* 194. 195. 196. 197.
 198. *Explicantur actiones, quae pro pignore nauis, uel credita in eam pecunia competant.* 199. 200.

- 1** **M**utua pecunia dupliciter sumitur et datur, vel sub nudis debitoris syngraphis, quae etiam chirographa, obligationes, cautiones, *ιδιόχειρα* dicebantur, *l. 89. d. solut. l. 5. §. 8. commod. l. 40. d. reb. cred. l. 7. C. de non. num. pec. cic. pr. dom. su. l. 11. C. qui pot. in pign.* vel sub satisfactionibus, aut pignoribus. Hoc modo etiam
- 2**
- 3** naus pro pecunia credita oppignorari potest. *l. 5. qui potior. in pign. ibi: si naus fuit obligata arg. l. 18. §. 3. d. pign. actio.* ibi: et ideo
- 4** nominatim. Sed hoc venit in considerationem, an vtrumque pignus tam expressum, quam tacitum, in ea locum habeat, sicut enim notum,
- 5** dupliciter ita pignus distinguitur. Expressum est, cum expressa con-
- 6** uentione res quaedam pro pecunia credita oppignoratur. Ita naus
- 7** pro pecunia credita oppignorari potest. *d. l. 5. l. 18. §. 3.* De hoc pignore *art. 6. tit. 4. lib. 3. iur. Lubecenf.* disponit, quod si quis oppignorat nauim, vt in certo loco maneat, et nihilominus postea cum ea debitor nauiget, et alibi eam vendat, quod tunc translatione nauis pignus perimatur. Quum enim naus ideo pareretur, vt hic illic nauiget, *l. 12. §. 1. de usufruct.* conuentionem illam, vt in certo loco consistat, quasi naturae nauis repugnantem inutilem esse, statuentes iudicarunt, et quia nauigatio ad publicam vtilitatem pertinet, maluerunt eo casu ei potius, quam priuatorum commodis, prospicere.
- 8**
- 9** Male quidem facit, quod quis nauim ita obligat, peius quod eam postea vendat, quia vero in nauim non solum debitoris persona, sed etiam eorum, qui nauim vtuntur, consideratur, nec etiam conditio nauis patiatur se adstringi, vt in vno loco semper maneat, praeualeat
- 10** illud quod pluribus et publico vtile est, quam vni. Inde etiam si debitor cum nauim redit, nec illa vendita est, recidit in causam pignoris, cessante causa dispositionis. *ibi: kommt er wiederum mit gemeldtem Schiff auf vnser Strohme.*
- 11**
- 12** Quaeritur hoc loco, si quis sibi cauerit siluam pignoris loco esse, an nauis ex ea silua facta sit pignori? Negat ICRUS PAVLVVS *in l. 18. §. 3. d. pign. act.* quia aliud sit materia, aliud sit nauis, et res iam transiit in aliam formam, et quidem talem, quae non sit reducibilis ad priorem materiam vel formam. SALIC. *in l. 3. C. in quib. caus. tac. pign.* NEGVZANT. *2. membr. 2. num. 26.* BACHOV. *tr. d. pign. lib. 2. cap. 10. num. 5.* Si vero nominatim quis adiecerit, quid-
- 14** quid ex silua natum factumue est, tum nauis pignus est. *d. l. 18.*

§. 3. COSTAL. *ad d. l. 18.* Nec obstat *l. 8. vers. item de except. rei iudic.* vbi videtur idem materia et nauis esse. Resp. loquitur de rei vindicatione, et exceptione rei iudicatae, quod illa in tabulis locum non habeat. Aliud autem sunt tabulae, quae naui fuerunt adiunctae, 14 aliud filua ex cuius arboribus adhuc tabulae comparari debent, vt adeo ex diuersis nihil sequatur. Sed quaeritur, an possit creditor prohibere debitorem, ne ex filua nauim faciat? Distinguit COEPOLL. 15 *tr. de seru. rust. praed. cap. 22. num. 8.* si filua caedua sit, et consueto 16 more vtatur, quod non possit. *l. 9. §. fin. de vsufruct.* si non sit caedua, 17 vel vult vltra modum caedere, tum prohiberi possit, ne ei pignus deteriorius fiat: quia hoc casu per hypothecariam siluam oppignoratam auocare potest.

Tacitum pignus est, quod a lege inductum. BACHOV. *tr. d. 18 pignor. lib. 1. cap. 4.* Tale pignus est, si quis ad aedificium collapsum 19 exstruendum, vel restaurandum, pecuniam mutuo dedit. Licet enim nullum partium voluntate constituatur in reficienda pignus, tamen lex disponit, vt domus pignoris loco sit. *l. 1. in quibus caus. tac. pign.* DONELL. *tr. de pign. cap. 5.* BACCHOV. *d. l. 1. cap. 14. n. 1.* Idem, si quis 20 in nauim reficiendam credat, ex paritate rationis statuunt glossa et *Dd. in auth. Quo iure C. qui potior.* SALIC. *in d. auth. NEGYZANT. par. 2. membr. 4. n. 162. cas. 10.* MOZZ. *tr. d. contract. tit. d. pignorib. Rubric. Venio. n. 10.* STRACCH. *tr. d. nauib. par. poster. num. 2.* GAIL. 2. *obs. 12.* et communem dicit COVARRVV. *1. var. resolut. n. 3. post princip.* Fundamentum collocant *in L. 1. in quib. caus. tac. pig. l. 5. l. 6. qui 21 potior. in pig. Nouell. 97. cap. 3.* Verum exinde nondum euincitur, 22 hypothecam tacitam competere. Loquitur enim *d. l. 1. de aedibus,* quae aliud quam nauis sunt, et licet quis vellet dicere, esse eandem 23 vtilitatem, alicubi etiam maiorem in refectioe nauium, quam aedium, id tamen non parit hypothecam, quum in iuribus singularibus non fiat 24 de casu ad casum etiam ex paritate rationis extensio: et quamquam possit hic vtilitas publica considerari, quod naues aequae profint et commodum adferant reipublicae, quam aedificia: suasit tamen in ae- 25 dibus hypothecae tacitae rationem praeter publicum commodum ornatus et splendor vrbium, qui in aedibus est, quod de nauibus non 26 tam bene dici potest, quum non perpetuo et immobiles, vt aedes, in vno loco consistant, sed plerumque et maximam partem in mari mo-

biles et vagae reperiantur, nec sufficit, eandem vtilitatem esse, si auctoritas iuris desit, sine qua pignus tacitum non constituitur. RAVCHB. in termin. quae 5. n. 20. Et hoc respectu multa ratione aedium singularia in iure adnotata reperiuntur. §. 29. d. R. D. 98. d. solut. l. 41. l. 43. d. legat. 3. Caeterae leges, vt l. 5. l. 6. Nou. 97. c. 3. loquuntur de iure praelationis, non de tacita hypotheca, et hoc tantum docent, quod anterior creditor non possit queri, sibi iniuriam fieri, quod ille praeferatur, quippe si pecuniam non credidisset, prorsus nullum pignus habiturus fuisset. Dicitur etiam potest d. LL. non agere de tacitae hypothecae inductione, aut constitutione, sed de iure et priuilegio praelationis ex hypothesi hypothecae ex conuentione vel lege constitutae. BACHOV. d. L. n. 2. Erubescimus igitur, sine lege tacitam hypothecam in nauim constituere.

Interim quia videmus, creditores, qui in nauim emendam, exstruendam, et reficiendam pecuniam crediderunt, praecipuum aliquod ius seu priuilegium prae reliquis creditoribus etiam anterioribus habere, ideo videndum est, quaenam illa conuentio sit, et vnde illud priuilegium oriatur. Maiores nostri, in primis illi, qui ciuitates Wandalicas maritimas et Anseaticas inhabitauerunt, et hodie Hollandi, et nosmet ipsi, vocamus talem conuentionem, qua quis in nauim accipit, *Böddemen*, et quia plerumque sub grauibus vsuris pecunia dabatur, effectu adepto nomen a causa, ipsa vsura vocatur *Boddemerey*. Vid. *Ius Wisbyens. in legib. naut. art. 35. 41. 69. 70. ciuitat. Hanseatic. constit. nautic. edit. d. Ann. 1592. §. 55. 56. et d. Ann. 1619. tit. 5. §. 7. et tit. 6. §. 1. ordinant. op. de Asscurant. art. 19. Placat. von Schipen, Copliÿden art. 12. in iure nautic. Holland. Middelburgi excusio a. 1637.* Ratio nominis est, quod in nauis quodammodo carinam *op den Böem, Boddem, offt Kyll*, i. e. in fundum, et trabem quasi fundamentalem, pecunia credatur. TIMAEVS FABER. *disp. instit. anniuers. 13. th. 1. lit. 3.* Carina enim fundamentum nauis est, et eius causam tota proprietates nauis sequitur. l. 69. de R. Vindic. Sumitur igitur hoc casu carina *der Kyll, oder Bodden* per synecdochen partis pro tota nauim, vt quidquid ratione nauis creditum est, id in carinam seu totam nauim creditum esse censeretur. Haec vt melius intelligantur, respiciendum erit ad sequentia capita, qualis scilicet haec conuentio sit, et an iure ciuili cognita, in quibus casibus ea habeat locum, demum

mum qui possint eam inire, et quis sit eius effectus? Haec dum e-
 uoluo, veniam peto, sicubi, quod facile est, errauro, quem enim se-
 quar non habeo, nec tamen plane ICri hac de re videntur tacuisse,
 nisi quod nostrarum legum et consuetudinum ad Romanas non adpa-
 reat instituta collatio. Dubium mihi occurrebat initio, quasi haec
 conuentio esset mutuuum sub expresso pignore, et quidem ratione vsu-
 rarum par pecuniae traiectionis, ratio illius visa, quod *in constit. nau-
 tic. ciuit. Hanseat. tit. 5. §. 7. et tit. 6. §. 1.* saepius legantur illa ver-
 ba, *er mag Geld darauf böddemen*, quod videbatur non aliter fieri
 posse, nisi sub expressa conuentione, praesertim quum *dd. LL.* tra-
 datur, quousque hoc magistro nauis praesentibus vel absentibus exer-
 citoribus liceat, et vox, *darauf*, item *ibr eigen part Schiffs ver-
 böddemen*, certam rem, super qua conueniretur quasi digito, et ex-
 pressis verbis demonstrant. Huius erat ratio, quod sicut in pecunia
 traiectionis grauissimae et maximae vsurae permittebantur, illae au-
 tem cum sorte, finita navigatione, exsoluebantur, idem fiat in pecunia
 sub *Böddemerey* credita, *d. tit. 5. art. 7.* ibi: *und wann die Reise behal-
 ten, und vollendet ist, den Hauptstul samt der aufgelauffenen Bödde-
 merey.* Verum licet non absolum putem, expressa conuentione ita
 posse nauim obligari *per l. 5. qui potior. in pignor.* ibi: *si nauis obliga-
 ta.* non tamen inuenio instrumenta obligationum, quibus hoc demon-
 strari possit, nec rationes quae id fieri factumque esse saepius euin-
 cant: nec quod in vsuris cum pecunia traiectionis aliquatenus conue-
 niat, in omnibus paritatem inducere potest, quum pecunia traiectionis
 non in vsum nauis, sed simpliciter debitori credatur, cum potesta-
 te vtendi, quomodo ipsi lubeat, praeterea in pecunia traiectionis pe-
 riculum creditoris est, quod non obseruaui in *Böddemerey*, quasi
 pereunte nauis fors cum vsuris *Böddemerey*, non reddenda esset, tum
 vsurae pecuniae traiectionis habent modum ad centesimas, hic qui-
 dem etiam grauiore communitibus permittuntur, sed quousque, non
 reperitur cautum. Venio ergo in eam sententiam, quod existimem:
 Conuentionem hanc *Böddemen* esse mutuuum ad vsum nauis datum sub
 vsuris maioribus, pariens priuilegium exigendi. Vt enim expresse pi-
 gnus constituitur, non opus est, et forsitan raro fit, factumque; vt
 autem tacitum alicui in ipsa nauis pro pecunia credita competat, leges
 nullibi exprimunt, vt *supra num. 22. et seqq.* dictum. Quia vero plus
 quam

quam simplex creditum chirographarium operetur, necesse est, id consistere in priuilegio exigendi, quum praeter hypothecas et hoc, alia repetendae pecuniae, praesertim in concursu creditorum, non sint
60 priuilegia. Iuri ciuili hanc conuentionem cognitam, et eo priuilegium hoc exigendi introductum fuisse, adnotarunt ICti in *l. 8. d. exercit. action. l. 26. l. 34. de reb. auct. iudic. possidend. l. 5. l. 6. et §. 1. qui*
61 *potior. in pign.* Nec plus vel aliud reperio in constitutionibus Han-
62 seaticis, et quotidiana praxi. Quamquam enim verba illa *er mag*
63 *boddemen*, et quidem *uff das Schiff*, ibi inueniantur, tamen ex eo non euincitur, quod expresse per conuentionem debeat constitui pignus, sufficit, quod in nauim credatur, et lex ipsa priuilegium tali credito
64 concedat. Quod enim plus concessum sit, id non demonstratur, et si quis melius sibi cautum esse velit, ille necesse habet sibi de expres-
64 sa hypotheca prospicere. Nobis satis est, demonstrasse, quod conuentioni ipsi tacitum pignus non insit, nec lex praeter priuilegium exigendi attribuerit.

65 Habet autem hoc priuilegium locum, si quis I. credidit ad nauim emendam. *l. 26. l. 34. de reb. auct. iudicand. possidend. Nou. 97. cap. 3.* Vbi notandum, quod plus habeat talis creditor, quam ille, qui ad emendam domum credidit. Licet enim hic in credito ad reficiendas vel exstruendas aedes habeat tacitum pignus, *l. 1. in quib. caus. tac. pig.* tamen in pecunia, ad emendam domum vel aliam rem credita, nudus chirographarius creditor est, nec priuilegium exigendi habet, *L. 7. C. qui pot. in pign. l. 17. C. de pignorib. l. 5. §. 17. d. tribut. act. DONELL. tr. d. pignor. cap. 5.* nisi
69 quis dicere velit, vel hoc *Nonell. 97. c. 3.* ad alias res extensum, quod tamen non opus est, alia eius interpretatione praesente *sup. num. 29. 30.* vel aequitati in hoc casu fauendum. MOD. PISTOR. *lib. 3. quaest. 15.*

70 II. ad nauim fabricandam, seu exstruendam *d. l. 26. l. 34.* III. qui ad nauim armandam, picandam aut instruendam: CUIAC. in *Afr. p. 449. zur*
72 *Ausbreitung l. 5. qui potior. d. l. 26. l. 34.* IV. ad nauim reficiendam *d. l. 6.* V. ob nauim venditam, *d. l. 34.* scilicet quod in pecunia ex nauim
74 vendita redacta aliis praeferatur. Ratio horum est in *L. 6. qui potior. in pign.* quod sua pecunia saluam fecerit totius pignoris causam. VI. in cibaria nautarum. Sine illis enim nauis salua peruenire non potuit.
76 *l. 6. qui potior.* VII. Si quis in merces credat, vel vt saluae sint, vel

VIII. vt naulum ex illis soluatur, potentior emit, licet posterior, nam 77
 ipsum naulum potentius est. *d. l. 6. §. 1.* IX. Idem priuilegium quis 78
 habet in mercibus illatis, sed sua pecunia emtis, *l. 7. eod.* et illam condi-
 tionem sequuntur merces, in harum locum surrogatae. *l. 34. d. pi-*
gnor. CUIAC. 2. *obseru. 11.* Solitos enim fuisse creditores pecuniam 79
 sub mercibus, quae trans mare uehebantur, tamquam pignoribus et
 hypothecis dare, aperte dicit *l. 122. §. 1. de V. O. l. 4. l. 6. de foen.*
 Graeci vocabant ἐξέχυρασιμὸς. Nam in hoc foenore pignorum per 80
 vim captio et ἐξέχυρασιμὸς erat licitus, licet honestis non conueni-
 ens hominibus. SALM. *pag. 558.* sed si id expresse actum non fuit, ta-
 citum a lege constitutum pignus, non legimus. Probat id *l. 6. d. foen.* 81
naut. quae habet, quod quasdam merces, quis in naui propria accipe-
 re potuit, quasdam in aliis, quod necesse non fuisset, si tacitum pi-
 gnus in omnibus competeret. Interim pro mercibus, in naui pro pe- 82
 cunia oppignoratis, et aliis in earum locum successis, priuilegium credito-
 rem contra alios creditores ideo, quod ipsius pecunia priores compa-
 ratae, et aliae in ipsarum locum surrogatae essent, habere, recte adie-
 ritur cum CUIAC. 2. *obs. 11. arg. L. 7. C. qui pot. l. 34. d. pignorb.* Quae- 83
 ritur autem, si quis pro pecunia mutua sub vsuris nauticis data aliquas 84
 merces in naue pignori accepit, cum pacto, vt si ex illis non posset
 totum debitum extolui, illud quod ex aliis mercibus, aliis nauibus im-
 positis, propriisque foeneratoribus obligatis, superfluum esset, pignori
 sit, postea naue propria intra dies periculi peremta, an id damnum 85
 ad creditorem pertineat, an vero ad superfluum caeterarum nauium
 debeat admitti? Ratio dubitandi est, quod pignorum deminutio et 86
 interitus ad debitorem spectet, saluo creditori debito. *l. 5. l. 6. l. 9. C.*
d. pign. act. Sed contrarium in hoc casu per *L. 6. d. foen. naut.* de- 87
 ciditur, CAUTIONE, quod hic non purum sit debitum, sed sub condi-
 tione suspensum, scilicet si naus intra praestitutos dies salua perue-
 nerit. Quae crediti obligatio quum defecerit naue pereunte, simul 88
 pignorum etiam eorum, quae non amissa, persequutio peremta est. In
 conditionali enim stipulatione neque venit, neque cessit dies, *l. 213. §. 2.*
d. V. S. et pignorum natura est accessoria, quae tollitur, sublato prin-
 cipali. *l. 6. b. t. l. 4. eod. in fin.* Sunt tamen casus, quando quis regres- 89
 sum propria naue peremta contra merces in aliis nauibus habet. 1. Si
 conditio obligationis exstiterit, naue salua in portum veniente, et pi- 90
 gnus

- gnus alio casu amissum fuerit, vel vilius distractum, nam permittitur
 91 venditio debitori, et reemtae merces in locum priorem succedunt,
 ideo si vilius sunt distractae, non amittit creditor earum pro rata su-
 92 perflui persequutionem. CUIAC. *d. l. 2.* Si naus postea perierit, quam
 dies praestitutus periculo exactus fuerit. *d. l. 6. in fin. u. quando ergo.*
 93 Sequitur vt videamus, quibus permissum, pecuniam mutuam
 in carinam sumere, *ein Schiff verböddemen?* Olim id sub poena caduci
 pecuniae datae in carinam, pro dimidia parte fisco ciuitatum Han-
 seaticarum, pro altera ciuitati, vnde naus proficiscitur, et sub poena
 marcae auri, si magister naus hoc faxit, similiter pro dimidia parte ad-
 applicandae fisco ciuitatum Hanseaticarum, altera ciuitati quo naus di-
 rigitur, non fuisse licitum, ex copia manuscripti iuris Lubec. articuli,
 quem ad me CLARISS. VIR. *Dn. D. MART. BOCKEL.* misit, et super quo
 Wisuarienses Senatum Lubecensem a. 1581. consulerunt, patet. Sed
 quia in responforiis Senatus scriptum, iam eo tempore eam prohibitio-
 94 nem fuisse antiquatam, nullum dubium est, quin dominis nauium
 et exercitoribus id liceat. *Consl. Hanseat. tit. 5. art. 7. et tit. 6. art. 1.*
 95 De magistro nauis est quaestio, quid ei liceat? Iure ciuili ei permis-
 96 sum. *l. 7. d. exercit.* Constitutione vero Hanseatica plane denega-
 97 tum, quod constitutum, vt fraudibus huiusmodi hominum occurra-
 tur, et ne naus nimium oneretur. *d. art. 1.* Et hoc eousque extendi-
 98 tur, vt ne quidem quoad propriam partem, (sunt enim hodie magi-
 stri nauis simul exercitores,) concedatur, nisi reliquorum exercitorum
 99 habeat consensum, et tunc non vltra partem, quam in nauis habent.
d. tit. 6. §. 1. ibi: *soll es gleichwol mit Wissen der Reder vnd nicht hö-*
 100 *ber, denn sich ibrer Part Schiffs erstrecket.* Si contra fecerit creditor,
 exercitores conuenire nequit, sed solum magistrum, et insuper magi-
 101 ster arbitrarie puniri debet. *d. tit. 6. §. 1. in fin.* Quia vero vtilitas
 nauigationis non admittit, vt nauis otiose quiescat, saepe autem con-
 tingere potest, vt inter se dissentiant exercitores, statutum est, quod
 102 magister nauis tunc cum consensu maioris partis exercitorum tantum
 pecuniae quantum partes dissentientium conficiunt, in nauim accipe-
 103 re possit. *d. constl. tit. art. 7.* Maior autem pars hoc loco non est vt
 adsolet in collegiis, maior numerus personarum, *l. 19. ad municipal. l.*
2. l. 3. Quod cuius vniuers. sed pro magnitudine portionum, quas in
 104 nauis habet. *d. art. 7.* ibi: *die geringsten Parsen, ob die gleichmehrerer*
Personen

Personen zuständig, et ita pluralitatem accipi, sunt *textus in l. 8. d. pact. l. 14. d. posit. l. 16. de reb. auct. iudic.* Hoc autem in prouincia **105**
tit. 6. art. ibi: da die Reider zu Hauß seyn obtinet. Si vero extra **106**
 prouinciam est, et nauis indigeat, e. gr. si vela emenda, vel alia arma-
 menta, potest magister nauis pro refarciendo damno, quod nauis a
 tempestatibus accepit, quantum est opus, periculo exercitorum sume-
 re, et quod ita accipit, tenentur exsoluere. *d. tit. art. 2.*

Vt autem hoc obtineat, sequentia requiruntur 1. quod magi- **107**
 ster nauis non possit fide exercitorum pecuniam collybo parare, quam
 exercitores in loco soluant. *ibi, Geld auf Wechsel kriegen.* Minori-
 bus enim sub vsuris, et aliquando nullis *Geld für Geld* cambium trans- **108**
 scribitur, quum contra pecunia *uff Böddemen* graues vsuras *Bödde-*
mercy habeat. 2. Quod non habeat bona in nauis, quae pro meliori **109**
 conditione exercitorum possit distrahere, quam vsurae exigent.
 Saepe enim quis pretiosas merces habet, quae in locis extraneis ca- **110**
 re ueneunt, illas potius debeat vendere, quam exercitores vsuris gra-
 uissimis subiicere. 3. Vt liceat demum in casu necessitatis *tit. 6. §. 2.* **111**
ibi: in solchen Fall der Noth, quando scilicet nauis a tempestatibus
 damnum accepit. *ibi: Schaden an dem Schiff oder Schiffs-Gereitschaft.*
 4. Non ultra accipiat, quam necesse est, *ibi: als er zur Besserung* **112**
des Schadens, vnd andern dergleichen Nothfällen eigentlich vonnöthen
hat. Quod significanter addicum, vt fraudibus obex ponatur.

Debet autem damnum, in cuius reparationem pecunia accipi- **113**
 tur, verum, non simulatum, vanum, aut imaginarium esse. *Constit.*
Hanseat. tit. 6. §. 2. ibi: Beweißlichen Schaden. Vbi statim quaestio **114**
 suboritur, si instrumento obligationis magister nauis cauit, nauim da-
 mnnum habuisse, an creditor, an vero magister nauis, si postea con-
 tra exercitores actio instituat, damnum reuera fuisse, probare debe-
 at? Id decidit ICtus AFRICANVS, *in l. 7. d. exercit. act.* et res eo reci- **115**
 dit, quod si magister expressum mandatum habuit de pecuniis mutuo
 sumendis, quod tunc exercitor teneatur, etiamsi creditor non probet,
 pecuniam in utilitatem nauis versam esse. *l. 1. §. 7. eod. l. 13. d. instit.*
act. Si non habet, caute creditoribus agendum est. Quatuor ergo, **116**
 sicut CUIAC. *ad Afric. lib. 8. quaest. et GOTHOFRED. d. l. 7.* collegerunt, **117**
 praecipit Africanus creditoribus obseruanda. 1. Vt nauis in ea caussa **118**
 fuerit, vt refici deberet. 2. Vt sciat, aliquem nauis tamquam magi- **119**

- strum praepositum, exinde enim coniectura est, ad ea etiam praepositionem extendi, quae saepe incidenter, et per consequentiam rei principaliter commissae, veniunt. 3. Vt non maior pecunia credatur, quam naui reficiendae opus fuerit, cum quo *Constit. Hanseat.*
- 120
121 conuenit supra num. 112. 4. Vt eo loco pecunia credita sit, in quo
122 id, propter quod numerabatur, compari potuerit. Ratio horum omnium est, vt nequitiae obuiam iretur, ne per magistrōs nauis, qui saepe ingentes summas mutuo sumunt, absentes exercitores fraudentur, et bona pars negotiationis pereat, ditatis in dominorum perniciem fraudulentis ministris. Hoc si creditor obseruarit, non ulterius inquirere tenetur, an magister nauis reuera etiam pecuniam in refectionem impenderit. Id enim tantum exigitur, ne mutuo falsus titulus quaeratur, i. e. vt nauis sit in ea causa vt deberet refici, et hoc indagarit et sciuerit creditor, vt vero ipse nauis reficiendae curam suscipiat, atque ita quasi negotium domini gerat, ad hoc minime adstringitur. *CVIAC. PECK. ad d. l.* Si pecunia ad velum emendum data, non tenetur probare ultra, quam nauem eguisse velo, an verum sit, aut tanti, quantum est in credito, non necesse habet probare. Quod tamen ita intelligendum est, si sciuerit creditor, tanta pecunia opus ad emtionem veli non esse, quantam credebat, ipsum teneri: nam si magister ipsum decepit, et persuasit, non minore summa, quam quae creditur, nauim refici posse, non eo minus exercitor tenetur. Non enim tenetur in pretium veli inquirere, sed sufficit, si ipsi constet, nauim eo indigere. *l. 1. §. 10. de ex action. CVIAC. d. l.* Falsa ergo *BEVTHERI in tr. d. praelat. credit. lib. 1. cap. 2.* est sententia, quod putet, 1. nominatim requiri, vt pecunia ad nauim emendam vel armandam credita sit, alias censeri ad omnes euentus mutuam, et
- 129
130 2. reuera impensam esse. Ideo quod impendere sit actiuae significationis, et requirat actum ipsum, nec dicatur nauis refecta esse, si
- 131 pecunia in alium vsum conuersa sit. Vt enim prius verum est, sic posterius omnino falsum, quum creditor non sit obligatus, vt ipse reficiendae nauis curam et domini negotium gerat. *d. l. 7. in med.*
- 132 Ex his sequitur, si magister nauis pecuniam mutuam accepit, nec cauit, se in refectionem nauis sumere, etiamsi postea impendat, exercitorem non teneri. Non enim is, qui accepit, cauit, se in refectionem accipere, nec is qui dedit, in eam causam dedit. Et ex contrario

contrario, si cauit magister, se in refectorem accipere, et postea mutata mente in priuatos vsus conuertit, nihilominus exercitor tenetur, debet enim sibi imputare, quod talem praeposuit. *l. 1. §. 9. d. exerc. act. sed de hoc inf. cap. 15. plura.* Contra haec igitur, si magister nauis in peregrinis locis, necessitate non exigente, fraudulenter *unnöthiger Weise* carinam obliget, debet damnum solus resarcire, et propterea exercitoribus satisfacere, quod si praestare nequit, et eius euidentis dolus adpareat, potest pro circumstantiarum varietate poena corporis adficiua, vel mortis. adfici. *Constit. Hanseat. tit. 6. §. 3.*

Effectus huius conuentionis consistit in eo, quod finita nauigatione, *wann die Reise behalten, Constit. Hanseat. tit. 5. §. 7.* debeant exercitores sortem cum vsuris reddere, *den Hauptstuel sammt der aufgelauffenen Boddemerey*, sunt enim vsurae accessio sortis, ideoque idem quod de sorte, de illis dicendum. Quousque autem vsuras stipulari liceat, non determinatum est, mos igitur regionis inspicendus. *l. 34. de R. I.* Interim hoc certum est, licere maiores communibus sumere vsque ad centesimas, vel ultra, quatenus longinquitas nauigationis hoc contrahentibus suaserit. Praecipuus autem effectus huius conuentionis est in priuilegio exigendi. Id nihil aliud est, quam personale ius, quod ex beneficio legis competit iis, qui creditoribus chirographariis praefertuntur. *tot. tit. ff. de priuileg. credit. subiunct. titulo de reb. auct. iudic. possidend. BACHOV. in Treutl. vol. 2. disp. 24. th. vlt. lit. e.* Hoc autem non consistit in eo, sicut rubrica arguit, vt creditor rem ipsam, tamquam hypothecam, persequatur, sed vt ea vendita in ea pecunia ipse potior sit. Eodem modo ratio Icti in *l. 6. (quod saluam fecit pignoris caussam)* non pro hypotheca concludit, sed tantum disponit, quis in hypotheca conuentionali ius praelationis habere debeat. *l. 6. ibi: nauis fuit obligata l. 6. §. 1. ibi: merces obligatas.* et facit, quod ratio Icti in emenda naui non possit locum habere, nondum enim eius nauis fuit, quum igitur eius postea emtione fit, inde non sequitur, hypothecam esse, illud enim leges non dicunt, potius contrarium, vt si quis sibi rem emtam habere velit, hypothecam expresse de ea paciscatur. *l. 5. §. 17. de trib. act. BACHOV. tr. de pignorib. lib. 1. cap. 12. num. 2.*

Praefertur igitur talis in nauim emendam, exstruendam, vel armandam &c. credens omnibus chirographariis creditoribus,

- Non vero hypothecariis, vt male SEVTH. *tr. d. praelat. credit. lib. 1.*
- 147 *cap. 20.* putauit. Priuilegia enim intelliguntur concessa taluo iure
 tertii, ne alteri ius quaesitum adimatur. *arg. l. n. d. R. iur.* Sed quid
- 148 si priuilegiati personales, veluti in nauis refectionem credens et ficus,
 inter se concurrant? Tunc illud ex causa aestimandum, cuius nempe
- 149 potior sit. Ita Ictus *in l. 34. de reb. auct. iud. possid.* praefert ficum
 credenti in nauim, ex causa, quod ille non solum priuilegium
 personale, sed etiam hypothecam ex contractibus in bonis debitorum
- 150 habet. Quid? si concurrant, duo in nauim credentes, tunc nouissimum
 pecuniae nauticae instrumentum praefertur aliis similibus instrumentis,
den iüngsten Boddemerey-Brief gaet vor andere gelicke Bre-
- 151 *ven.* Quoniam per illam postremam pecuniam factum est, vt nauis
 ex portu abierit. ARNOLD. VINN. *in not. ad Peck. in l. 1. §. 8. lit. a.*
- 152 Rursus si producitur instrumentum pecuniae creditae in nauim ex-
 struendam, *ein Byll-Brief*, praefertur instrumento foenoris nautici,
- 153 *ein fülcken-Brief gaet vor Boddemerey-Brief*, vnde fit, vt creditores,
 qui pecuniam dant *vff Boddemerey*, saepe incidant in damnum, si in-
 strumentum pecuniae creditae in exstruendam nauim est, quod cre-
 ditorem tempore pecuniae creditae latebat. ARNOLD. VINN. *d. l.*
- 154 His autem omnibus casibus, si quis in credenda pecunia ad
 emendam, exstruendam, instaurandam, reficiendam, armandam,
 fabricandam nauim, sibi de pignore prospexit, de quo casu *l. 5. l. 6.*
- 155 *qui potior. in pign. nou. 97. c. 3.* loquuntur, non solum priuilegium, sed
 etiam hypothecam habet, et ita omnibus creditoribus praefertur, etiam
 anteriorem hypothecam habentibus. Conuentio autem expressa
 interuenire debet, nam sine ea his casibus pignus non constituitur.
- 156 *l. 17. C. de pign.* Ratio autem huius praelationis est, quod pecunia
 istius creditoris saluam fecerit totius pignoris causam, vt de condi-
 tione iniqua iliata non possint queri priores creditores, si enim ille
 non credidisset, repereunte, plane nullum pignus habuissent. Haec
- 157 ratio *in d. l.* est extensa in cibaria nautarum, quia sine his et eorum opera
- 158 salua peruenire non potuit. Idem ex eadem ratione dicendum, si quis
 in merces (quae sc. aliis obligatae) crediderit, vt saluae fiant, vel
 nauulum exsoluatur. Nauulum autem est pretium pro vectura. Et ni-
- 159 mirum qui merces aduexerat, quum non haberet, vnde porrorum
 solueret, neque ob id merces ex nauim transferre posset, pro nauulo
 exsol-

exfoluendo pecuniam sub mercium hypotheca accepit, et qui ita credidit, aliis licet prioribus praefereatur; potentior erat, ait ICtus, 160 quoniam et naulum potentius, id est, ante omnia exfoluendum est. Facit quod IUVENAL. *Sat. 8. v. 97. ait. furor est, post omnia perdere naulum:* et non dubie quibus naulum debetur, res, pro quibus debetur, donec naulum solvatur, detinere possunt. Quid veto, si diuersi creditores 162 pecuniam nauticam dederint, non nautae, sed mercatori sub obligatione mercium quibus nauim oneravit? inter eos nullum ius est praelationis ratione temporis, sed omnes pares habentur, et simul concurrunt. Et ita Amstelodami in Camera foenoris nautici obseruari, testatur 163 ARNOLD. VINN. *in not. ad PECK. super L. 1. §. 8. de exerc. act. lit. a.*

Quaeritur autem hoc loco, an, qui in nauim resciciendam vel 164 armandam sub eius oppignoratione credidit, praefereatur mulieri, dotem suam reposcenti? Tractat hanc quaestionem IUSTINIANVS *in nou. 97. cap. 3* sed valde obscure. ROBERT. *3. animad. 14.* ANTON. FABER. *8. coniect. 11.* GIPHAN. *in L. 12. C. qui potior.* BEVTH. *tr. d. prael. lib. 2. c. 19.* BERLICH. *1. conclus. pract. 45. n. 25.* mulierem Titio etiam anteriori praefendam, statuunt. Fundamenta sunt. 1. *L. 12. C. qui pot. in pig. 2. nou. 97. cap. 3.* vbi Iustinianus tres ordines ponit, mulierem, alios 166 creditores anteriores, et huiusmodi creditorem, qui in rem resciciendam credidit, et quaerit an mulier etiam huic praeferenda, ex quo 167 effici videtur, quod etiam tertius iste creditor fuit anterior hypotheca mulieris, adeoque quum sine dubio illis praefereatur, mulier consequenter etiam huic praeferenda erit. 3. Facit ratio *in nou. 97. c. 3.* 168 ibi: *εἴγε προγενέστερον τὸ τῆς προγαμίας δωρεῖς εὐρηθεία*, vbi Iustinianus vult mulieri dotem saluam, et dicit, satis esse, vt anteriores creditores ei in lucris nuptialibus praeferantur. Ab hac sententia discedit ACCURS. 169 *in nou. 97.* CYN. *in auth. quo iure.* SALICET. *in dict. auth.* CUIAC. *in not. ad animad.* ROBERT. *Lib. 3. cap. 14.* HVNN. *in TREVTL. u. 2. disp. 24. th. fin. lit. b.* vbi dicit, esse ordinem temporis, ita, vt si Titius prior crediderit pecuniam, mulieri praefereatur. Facit I. ordo et ratio propositae 170 quaestionis. Ait enim initio Iustinianus, quasdam hypothecas iuniores praeponi antiquioribus, idque aliquot exemplis ostendit. Et inde ad quaestionem de dote, et concurrente muliere venit, vnde patet 171 hoc a Iustin. quaeri, an illa recentior hypotheca eorum, qui v. gr. in

- rem reficiendam crediderunt, et quae aliis anterioribus praefertur, etiam
 172 anteriori mulieris hypotheca prior sit. 2. probat id verbum (antiquum,
 quod ita dicitur respectu alicuius recentioris hypothecae. Illud firmant
 173 3. verba in *d. nouell.* ibi: *Veniat autem et alius creditor, posterior quidem.*
 174 Nec obscure 4. *id. c. 4. d. nou.* probat, vbi similis casus proponitur 5.
 175 Generaliter *L. 7. C. qui potior. in pign.* taliter priuilegiatum creditorem
 omnibus anterioribus praeferrī, dicit. E. etiam mulieri.
- 176 Verum singulis rationibus est, quod responderi possit, et qui-
 dem ad *arg. 1. opin. ad 1. L. 12.* loqui de priuilegio simplicis temporis,
 177 non de iure speciali praelationis. Ad 2. esse tantum argumentum
 178 probabile, nec Iustin. semper accuratum in verbis vel ordine esse.
 Ad 3. quod verbum (*πρῶγενέστερα*) non solum significet priuilegia
 tempore priora, sed etiam effectu priora, cuiusmodi priuilegium est
 179 eius, qui in rem reficiendam credidit. Et hoc respectu dici praeferrī
 mulieri in donatione propter nuptias, quasi lucrum captanti, non ve-
 ro in dote, vbi de damno certat.
- 180 Ad secundae opinionis. *arg. 1. resp. quod Iustin.* non sit accura-
 tus. Ad 2. quod dos dicatur antiqua respectu augmenti, vel quod
 necesse sit inter concurrentes creditores alium alio esse priorem. Ad
 181 3. quod posterior dicatur non ratione mulieris, sed aliorum credito-
 182 rum. Ad 4. casum esse contrarium. Ad 5. esse *d. l. iuris antiqui*,
 quo mulier nondum habebat tacitam hypothecam: vel quod perti-
 neat ad creditores anteriores, qui simplicem hypothecam habent, non
 ius praelationis.
- 183 DONELL. *ad l. 8. C. de pignorib.* BACCHOV. *in not. ad TREVTL.*
v. 2. disp. 25. thes. fin. lit. b. distinguunt, quod mulier aut concurrat cum
 184 prioribus simplicem tantum hypothecam habentibus, non ius speciale
 praelationis, quibus procul dubio praeferretur: aut cum iis, qui tale
 ius praelationis habent, cuius vigore anterioribus hypothecis prae-
 feruntur, qualis est creditor, qui in nauim reficiendam credidit, et
 inter hunc et mulierem ordinem temporis obseruandum esse. Ratio
 185 huius 1. decisionis est, quod non frustra dos antiqua vocatur: 2. ex
 ipso textu euincitur creditorem illum respectu mulieris, non aliorum
 creditorum, dici posteriorem. ibi: *veniat et alter creditor posterior*
 186 *quidem.* seu. ἔλθαι δὲ καὶ ἕτερος δανειστής μεταγενέστερος μὲν, vt adeo pa-
 teat, inter mulierem, et posteriorem creditorem venientem contro-
 versiam

uersam esse, Et 3. verum est, quod *in cap. 4. d. N.* agatur de posteriori creditore, quia alias inepte tam multa Iustinianus requireret, vt praesumptio fraudis contra dotem excluderetur. Nec mouet SALIC. argumentum quod *in cap. 4. d. N.* is solum casus excipitur, in caeteris causis iuxta datum priuilegium mulierem praeferrere velit, et nisi ita sit, non posset priuilegium dici, sed ius commune. Immo resp. hoc est priuilegium, quod mulier ex ordine temporis praeponatur iis, qui alias veteris iuris priuilegio omnibus prioribus praeferuntur. Nec mouet quod SALIC. dicit, generale esse, vt mulier anterioribus tacitam habentibus praeferatur. Respond. vel quia hi quorum *in N. 97. cap. 3.* mentio, non omnes habent tacitam hypothecam, vel illud generale obtinet in hypothecis, quae sunt sine iure praelationis.

Et haec ita obtinent, si mulier agat pro repetenda dote, si enim donationem propter nuptias petat, tunc credenti in refectio- nem non praefertur. Quamquam enim eo casu tacitum pignus habeat, *l. 29. C. de iur. dot.* tamen priuilegio destituitur. Et huius est ratio, quod mulier de lucro captando, creditor de vitando damno agat, et ideo sine dubio melior ipsius sit conditio. RITTERSHVS. *ad Nou. 97. cap. 3. num. 2.*

Quaeritur adhuc, si nauis pereat, an teneantur exercitores pecuniam cum vsuris reddere? In pecunia traiecitia periculum amit- tendae sortis cum vsuris sustinet creditor, si nauis perit. Idem videretur hic dicendum ex *Constit. Hanseat. tit. 5. §. 7.* ibi: *Wann die Reise behalten, vnd vollendiget.* Nequit autem finita dici, nauis pereunte, et quod id videatur magnitudo vsurarum exigere. Puto viden- dum esse, quid actum aut regionis mos secum ferat. In dubio autem quum non constet, creditorem periculum pecuniae in se suscipere, sequitur, quod amissa nauis cum vsuris debitores pecuniam reddere debent. Casus enim fortuitus vel naufragium non liberat debitorem, *l. fin. C. de naut. pec. l. n. C. de reb. credit.* et debet sibi imputare, quod legem contractui non dixit apertius.

Ex hoc contractu oritur actio quasi Seruiana seu hypothe- caria, qua quis pignus suum persequitur, quod definit pignus, si nauis pignorata vendita sit, nec tunc quis illud persequi potest. *Vid. supra.*

CAPVT VI.

DE STIPVLATIONE NAVIS: ET SPONSIONE WET-
TEN, CONTRACTV MERCATORIBVS VSITATO.

SVMMARIA.

1. *Navis stipulatio permitti potest.*
2. *Debetur tunc, etiamsi dissoluta et resecta sit.*
3. *Si modo ea mente. 4.*
5. *Stipulatio navis duplex; pura et conditionalis.*
6. *Illae et haec quae?*
7. *Haec rursus duplex. 8. 9.*
10. *Effectus harum conditionalium stipulationum ostenditur. 11. 12. 13. 14.*
15. *Vis stipulationum conditionalium negativae conceptarum.*
16. *Si plures conditiones coniunctae, omnes implendae. 17.*
18. *Si disiunctae, sufficit, alterutram impleri.*
19. *Si affirmativae et negativae, solum non repetitur, ut indebitum*
20. *Deciditur, quid iuris ratione euictionis, si conditio et vera et falsa adiecta sit et utraque impleta. 21. 22. 23.*
24. *Item quid obtineat in conditione, viuo testatore existente. 25.*
26. *Dubium de conditione si navis in Asiam iuerit, et redierit, quod saepe fieri potest, quae habeatur pro impleta, ex l. 11. d. condit. et demonstrat. explicatur. 27. 28. 29. 30. 31.*
32. *Additur ex l. 21. eodem, quid in conditionibus facti obseruetur. 33.*
34. *Conditionali legato potest purum subiici. 33.*
36. *Et alternatiuam. 37.*
38. *In heredem institutum conditio adiecta aliquando nihil operatur.*
39. *Casus huius positionis in l. 33. d. hered. instit.*
40. *Alius casus in l. 59. §. 6. cod. 41. 42. 43.*
44. *Hereditatis aditio confirmat testamentum.*
45. *Intellectus l. 44. §. 1. d. O. et Act. cum decisione quaestionis, an purae stipulationi subiecta conditionalis illam nouet? 46. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59.*
49. *Nonatio non praesumitur, sed de illa agi debet.*
60. *Conditionali stipulationi sponso non est dissimilis.*
61. *Eius natura explicatur. 71.*
62. *Rationes contra sponsores. 63. 64. 65. 66.*
67. *Meliores illae, quae eam admittunt. 68. 69. 70. 72.*
73. *Disquiruntur, quae sit causa in sponso. 75. 76.*
74. *Sensus l. 108. d. V. Obl.*
77. *Traduntur cancelli, intra quos sponsores consistere debent, ut valeant. 78. 79.*
80. *Defendi possunt hoc modo in foro poli et soli. 81.*
82. *Actio ex contractu sponso quae? 83. 84. 86.*
85. *Explicatio l. 17. §. fin. de praescript. verb.*
87. *Resolutio eorum, quae contra sponsores allata. 88. 89. 90.*

Navis in stipulatum deduci potest, *l. 83. §. 5. d. V. O. l. 97. §. 8.* **1**
versf. nec simul. de solut. et debetur ea, etiamsi a domino disso- **2**
 luta, et ex iisdem tabulis post resecta sit, *d. v.* hactenus autem si dis- **3**
 solutio ea mente facta sit, ut rursus tabulae compingi debeant, ea- **4**
 dem enim navis esse incipit *d. §. 5. sed si refici.* Si enim navis dissol- **4**
 uitur, ut tabulae alii vsui adhibeantur, etiamsi mutato consilio rursus **5**
 navis fiat, perempta prior dicitur, et nova navis. *d. §. 5.* Vid. plur. **5**
cap. 1. b. libri. Est autem stipulatio vel pura, vel conditionalis. Pu- **6**
 ra, si quis simpliciter aliquid promittit. e. gr. dabis nauim? dabo, *d. l.* **6**
83. §. 5. l. 98. §. 8. Conditionalis, quum in casum obligatio suspendi- **6**
 tur, quae et incerta stipulatio dicitur. E. gr. Dabis, si navis ex Asia **7**
 venerit? Dabo. *l. 163. d. V. O.* Haec conditio saepe in LL. occurrit. **7**
l. 44. §. fin. d. O. et A. l. 46. §. 2. de euict. l. 129. l. 60. de condict. inde- **8**
bit. l. 33. l. 59. §. 6. de hered. instir. l. 54. de legat. l. 21. de vsufr. legat. **8**
 ideo de eius effectu et qualitate quaedam subiungenda sunt. Con- **9**
 ditio autem duplex est, vel secundum esse, vel secundum dici. **9**
 Secundum esse, seu propria conditio est, quae in futurum concepta, **10**
 et in vtrumque, ut et existere, et deficere possit, est determinata, **10**
 et in hac neque cessit, neque venit dies: sed quum conditio **11**
 aduenit, commissa est stipulatio. *l. 213. d. V. S. l. 2. de cond. et* **11**
demonstr. Secundum dici, quae tantum ad externam formam, et **12**
 verborum conceptionem conditio est. Huius duae sunt species, al- **12**
 tera, quae concipitur in tempus praesens vel praeteritum, et eo casu **13**
 vel pura, vel nulla est obligatio, quia rei veritas, non ignorantia no- **13**
 stra, in considerationem venit. *§. 7. d. V. Obl.* Etenim si ita res sunt, **14**
 statim valet stipulatio; si non sunt, nihil valet. Quae enim per rerum **14**
 uaturam sunt certa, non morantur obligationem, licet apud nos incerta **15**
 sint. *d. §. 7. d. V. Obl.* Altera, quae ad alterutrum tantum, fieri **15**
 vel non fieri est determinata, eoque vel statim praecidit spem obli- **16**
 gationis nasciturae, vel obligationem statim siue pure, siue sub die **16**
 ponit. Hoc contingit, vel propter qualitatem obiecti, e. gr. si aliquid **17**
 impossibile sit adfirmatiue promissum e. gr. si mare ebiberis, vbi statim **17**
 nulla est obligatio, *§. 12. de inutil. stipul.* vel propter formam condi- **18**
 tionis negatiue conceptae. e. gr. Si navis ex Asia non venerit *l. 129.* **18**
d. V. O. quo casu spes obligationis praecisa est, vel propter vtrumque. **19**
 e. gr. si quid impossibile sub negatiua conditione sit promissum, si di- **19**

- gito coelum non attigeris, quo casu statim pura est obligatio. §. 10. de
 15 *inutil. stipul.* Vim harum stipulationum negatiue conceptarum ab op-
 posito ratione coniunctionis et disiunctionis eleganter Ictus SCAEVOLA
 in l. 129. d. V. Obl. demonstrat. Nam si quis ita stipulatus fuerit, de-
 16 cem aureos das, si naus venit, et Titius Consul factus est: vtrum-
 que debet impleri propter coniunctionem, quae connectit. §. 12. de *hered.*
instituent. Idem in contrarium dare spondes, si nec naus venit, nec
 Titius consul factus sit, vel si neque naus venit, neque Titius con-
 sul factus sit, exigendum erit, vt neutrum factum sit: eadem enim
 17 vis conditionis in negando, quam adfirmando. Et particulae (nec,
 neque) vim hic coniungendi, non disiungendi habent. CUIAC. ad L.
 18 132. d. V. Obl. At si sic: Dabis si naus, aut Titius consul factus sit,
 sufficit vnum factum. Ex alternatiuis enim sufficit, alterutrum fieri.
 d. §. 12. Et contra dabis, si naus non venit, aut Titius consul factus
 19 non sit? sufficit vnum non factum. Si vero quis ita promiserit, siue
 naus ex Asia venerit, siue non venerit, et postea soluerit, nequit
 illud vt indebitum reposcere, quia ex vna causa alterius solutionis
 20 origo proficiscitur. l. 60. de *cond. indebit.* Si quis Stichum vendit
 statu liberum, sub hac conditione (falsa) manumissum, si naus ex Asia
 venerit, is autem si Titius consul factus fuerat (conditione vera) ma-
 21 numissus erat, qu. si prius naus ex Asia redit, ac post Titius Consul
 fiat, atque ita in libertatem, euietus sit, an euietionis nomine teneat-
 tur? Distinguendum est an prior conditio mendax, an vera existat.
 22 Si mendax, venditor postea existente conditione vera, euietio seruo in
 libertatem non tenetur de euietione, quia nihil ex ea re laeditur em-
 tor, apud quem diutius manet seruus, quam sperabat, nec enim e-
 ripitur in libertatem statim, vt impleta est conditio falsa, sed exspe-
 23 ctatur vera; Sin autem prior existit vera, venditor tenetur ad eui-
 etionem, et ob mendacium, quia citius, quam sperabat, emtori ser-
 uus eripitur. CUIAC. lib. 6. ad *African.* pag. 278.
- 24 In testamentis heredis institutioni, vel legato, conditio ad-
 iecta etiam viuo testatore existere potest, e. gr. si naus ex Asia ve-
 nerit, quod si contingat, et conditio viuo testatore euenerit, debetur
 legatum, nam quandocumque venerit naus, conditioni paritum est,
 25 l. 2. de *cond. et demonstr.* et habetur ea pro impleta, si ignorante te-
 statore testamenti facti tempore naus ex Asia venerit. l. 10. §. *fin. eod.*

Oritur autem dubium, quia naus viuo testatore pluries in Asiam ire 26
 et redire possit, si talis conditio in testamento reperitur, eius cen-
 sentur facta reiteratio? an sufficiat, semel factum esse, quod iussit? Re-
 spondet ICRUS PAVLVVS sub distinctione, vt, si sciat testator, quod fuit 27
 in conditione, et iterum fieri iussit, expectandum sit, donec iterum
 fiat: Sin ignoret, satisfactum sit iudicio eius, vt ne quid aliud exspe- 28
 ctari debeat, sed statim ex conditione legatum debeat. *l. u. d. cond.
 et demonstr.*: Hoc enim ignorans testator huc spectabat, vt eueni- 29
 ret, quod cogitabat, hoc animo, vt si euenisset, legatum deberetur.
 Si sciebat, perspicuum est, de aduentu prioris non sensisse. *arg. l. 9. 30
 l. 68. d. condit. et demonstr.* Nam si de hoc sensisset, superuacua fuit
 conditio. DONELL. *8. comment. iur. ciu. cap. 32. §. Illa.* Hoc tamen
 ita intelligendum est, si iterum fieri possit, quod erat in conditione. 31
 Nam si id amplius fieri non potest, (e. gr. quum pubeserit, et est) con-
 ditio pro implenda habetur, siue sciuerit, siue ignorauerit testator. *d.
 l. 10. §. fin. vers. Et si cui.*

Eodem modo in conditionibus facti, e. gr. si naus ex Asia 32
 venerit, requiritur in herede, vt sciat, eas impletas esse. Nam si 33
 ignorauerit, eas impletas, impediunt eum quo minus hereditatem adi-
 re possit. *L. 21. d. condit. et demonstr.* Secus est in conditione iuris,
 in illis enim sola veritas existentiae conditionis sufficit. GOTHOFRED.
in d. l. lit. e.

Non solum autem conditionaliter quis alteri legatum relin- 34
 quere potest, sed etiam puro legato aliud sub conditione subiicere:
 e. gr. Titio centum lego &c. Hoc amplius, si naus ex Asia vene- 35
 rit, heres meus ei fundum dato: quod quum sit, vtrumque legatum
 debetur, et verbo (amplius) superiora verba repetita censentur. *l. 54.
 d. legat. 3.*

Sed si puro legato conditio alternatiue adiciatur, e. gr. Ti- 36
 tio vsufructus Stichi, aut, si naus ex Asia venerit, decem legata sunt,
 alterutrum tantum debetur, nec potest Titius vsufructum petere,
 antequam conditio decem existat, vel deficiat, *l. 21. de vsu et vsu-
 fruct.* ne heredi cuius in alternatiuis tamquam debitoris est, electio 37
 auferatur.

In heredum institutione conditio adiecta aliquando operatur, 38
 e. gr. Titius ex parte dimidia heres esto, idem Titius ex altera parte

dimidia, si nauis ex Asia venerit, heres esto. Si Titius adit hereditatem ex pura institutione, pendente conditione ex alle heres est, et-
 39 amsi deficiat postea conditio. Inutile enim est, expectare conditionem, cuius euentus nihil proficit, nam Titio herede instituto, ex dimidia parte sine coherede ius adcrefcendi fecit, vt statim heres fit.
l. 33. de hered. instit.

40 Alius casus est in *l. 59. §. 6 eod.* veluti si ita scriptum erit, Titius ex parte tertia, Meuius ex parte tertia heredes funto, Titius si intra tertias Calendas nauis ex Asia venerit ex reliqua parte heres
 41 esto. Hoc casu Titius non statim in semisse heres institutus est, nam duo heredes instituti sunt. Sed Titius aut ex semisse, aut ex besse, ita sextans vtique in pendente, et si conditio exstiterit ex besse heres
 42 erit? si non exstiterit, ille sextans Meuius adcrefcet. Sed si deceserit Titius, antequam conditio existat, deinde conditio exstiterit, tamen ille sextans non Titio heredi, sed Meuius adcrefcet. Nam quum
 43 adhuc dubium esset, Titio an Meuius datus ille sextans, Titius decessit nec potest intelligi datus ei, qui tempore dandi in rerum natura non fuit. Ex hac lege regulam Dd. fruunt, quod dubius euentus in vltimis voluntatibus non transmittatur. *BALD. ad l. h.*

44 Haec omnia autem, quae de conditionibus in vltimis voluntatibus dicta sunt, ita intelligenda sunt, si postea hereditas est adita. Hinc enim omnium eorum, quae testamento relinquuntur, non solum petitio, sed etiam obligatio et vis dependet: *l. 32. d. leg. 1. d. l.*
 45 *44. §. 1. l. 86. §. 2. eod.* quippe tunc primum confirmatur testamentum, sine aditione inutile futurum. *l. 1. de iniur. rupt. l. 14. C. de fideicommiss.*

46 Quaeritur in *l. 44. §. 1. et O. et A.* si nauim fieri stipulatus sum, et si non feceris, centum, an duae sint stipulationes, pura et conditionalis, et existens sequentis conditio toliat priorem, et in se trans-
 47 ferat per nouationem? i. e. si existat conditio, an quis non possit petere nauim, sed cogatur simpliciter centum petere, an vero possit petere facti praestationem et interesse, omiffa stipulatione poenali?
 48 Dd. ex hac l. solent illam quaestionem decidere, an per poenalem
 49 stipulationem prior obligatio nouetur? Quod mihi negandum videtur, tum ex iure nouo, quo nouatio non inducitur, nisi expresse
 50 hoc actum sit, *l. fin. l. d. nouat.* tum ex iure veteri, quia ex coniecturis

ris solebat nouatio praesumi, quod hoc loco nequit fieri, ideo quod
 poena soleat adici non in fauorem debitoris, sed creditoris, ut metu
 poenae debitor praestet, quod promisit, nec onere probandi eius,
 quod interest, creditor grauetur, ut proinde facultas agendi ex prio-
 ri obligatione non videatur adimenda stipulatori. Quod igitur in
l. 44. §. 1. dicitur nouatio prioris fieri, id non est ita explicandum,
 ac si reuera nouatio fiat, sed quod simile sit, vnde et *§. d.* quasi no-
 uatio dicitur, nam nouatio illa non statim fit per subiectam stipulatio-
 nem, sed magis per moram in non faciendo commissam; postquam
 sicut nulla stipulatione poenali adiecta ad interesse, ita hic ex stipu-
 latione adiecta agitur ad interesse. BACHOV. in *§. fin. de V. Obl.* Ideo-
 que utroque casu, quum omnino reuera nouatio non fit, liberatur
 debitor, si ante litem contestatam factum praestet, quoniam sola mo-
 ra non videtur operari posse veram nouationem. Ratio huius vide-
 tur esse, quod in obligationibus faciendi etiam citra stipulationem
 poenalem antea agi non possit, quam si tantum tempus praeterierit,
 ut computatione facta ab interposita stipulatione opus fieri non
 posse, adpareat, quo elapso tempore non ad factum, sed ad
 interesse agendum est. *l. 84. de V. Obl.* In obligationibus autem
 dandi, siquidem purae sint, quum ex iis statim agi possit, pu-
 tat BACHOV. in *Treutl. v. 2. disp. 27. thes. 2. lit. b.* etiam post
 moram ad dandum agi posse. *Plura de ipsa quaestione apud HOTOM.*
ill. quaest. 10. TREUTL. *d. l. ibique* HVNN. GOED. *tr. de stip. cap. 3.*
concl. 7. num. 66. ALCIAT. CVIAC. DVAR. DONELL. in *l. 15. de V. Obl.*
 GIPHAN. *ad l. 44. cod.*

Conditionalibus his stipulationibus non absimilis est contra-
 ctus sponsonis, *das Wetten*, inter mercatores frequentissimus, qua
 super euentu certi casus aliquid promittitur, et in conuentionem du-
 citur, e. gr. Si hic vel ille urbem obsessam ceperit, vel Caius Con-
 sul factus fuerit, tot aureos dare spondes? De hoc inter doctos contro-
 uertitur, an ex illo in iudicio aliquid peti possit, et mereatur exsequu-
 tionem? Quod licet non infimi subsellii Icti negent, tum quod ple-
 rumque ex mera iactantia oriuntur, et tamquam nuda pacta causa de-
 stituantur, tum quod calor spondendi sit refrenandus, *arg. l. 9. d.*
publican. et contra rationem sit, sua bona fortunae committere, *l. 34.*
§. 4. d. donation. l. 4. ut in poss. Legat. ne quid quod ad malitiam si

- 65 sub mortem alterius concipiantur, videantur inducere, *arg. l. 5. §. 1.*
 66 *d. pact. dotal.* et legibus tantum eae sponfiones concedantur, quae
 modicae sint, *L. 7. C. d. aleator.* et ubi pro virtute certamen est: *L. 3.*
 67 *d. aleatorib.* perucit tamen ea opinio, quam aequae egregii ICI
 tuentur, licitas sponfiones esse, et propter eas actiones dari. P. SAN-
 68 TERN. *tr. d. Affecur. et spon. part. 2.* BEN. STRACCH. *tr. d. Sponfionib.*
part. 3. num. 2. HEIG. *part. 2. Illustr. quaest. 10.* WEHNER. *in pr. obseru.*
 69 *v. Wetten.* HERING. *de fideiussionib. cap. 18.* Sicut enim sub condi-
 tione stipulari licet *l. 57. l. 69. l. 108. l. 129. d. V. Obl.* et rem suam ab-
 70 solute transferre, ita etiam sponfiones facere, et super illis dubium
 euentum expectare. *l. 17. §. fin. d. praescript. verb. l. 3. d. aleat.* Actus
 71 enim sponfionis, per se consideratus, non est plane iniustus, quia peri-
 72 culum tantum vnus opponitur periculo alterius, qualia pericula quin
 73 subiri et communicari possint, nulla ratio prohibet. Causa quidem
 earum non est eueniens conditio, vt per *L. 108. d. V. Obl.* putant,
 74 SANT. *d. l. n. 3.* CORAS. 7. *miscell. 7.* SCACC. *d. commerc. §. 1. qu. 1.* HEIG.
d. l. n. 54. quum in *d. l.* non conditio per quam alias conditionalis sti-
 pulatio intelligitur, sed donatio, quae est obligari velle quum quis
 recusare possit, causa obligationis sit. TH. HERBAY. *cap. 1. libr. rerum*
 75 *singular.* Nec stipulatio per se iuxta GOED. *d. contr. stip. cap. 3. n. 65.*
 sufficit, sola enim per se sine negotio inidonea est. Sed subest hic
 76 negotium, de quo non est eadem duorum mens aiente vno, negante
 altero, *arg. L. 1. §. 3. d. pact.* vt erudite hoc TH. HERBAY. *lib. rer. singul,*
 77 *cap. 1.* explicat. Obseruandum autem est, 1. non aliter valere, nisi
 78 1. pro virtute certamen sit, *l. 2. iunctal. 3. d. aleat.* vel 2. explicita causa
 79 ineantur, si enim turpe et inhonestum in illis versatur, v. c. exspe-
 ctare mortem principis, vel interitum patriae, non sustinentur. *l. 17.*
§. fin. d. praef. verb. ibi: si inhonesta causa P. SANTER. *elegant. d. l.*
 80 *num. 7.* Et hoc modo si 3. non nimiae sint, et turpitudinem conti-
 neant, in conscientia defendi posse, autumat GVIL. AMES. *in casib. con-*
 81 *scient. lib. 5. cap. 45. num. 5.* et secundum eas salua moderatione pro-
 82 nunciatum, tradit SIGIS. FINCKELTHAVS. *obs. 33. n. 34.* Quae vero hinc
 datur actio? Non inconueniens esset dicere, actionem ex stipulatione
 descendentem, quia ei comparetur, competere. *arg. l. 63. d. V. O. ibi*
 83 *si nauis.* Sed quia hic est diuersitas in eo, quod in stipulatione saltem
 vnus obligatur qui sub conditione promittit, et vnus, qui ita rogat,
 euenien-

eueniente casu aliquid accipit: Ita hic negotium vertitur, in quo ambo 84
aliquid in victoriam collocant, et vt ceciderit, modo hic, modo ille
vincere potest. e. gr. Si sponso sit super annulis si Titius consul hoc
anno factus fuerit, eos habeto, qui hoc dixerit: Si euenit capit, si
non alter capit. Est enim hic quaedam periculorum commutatio, quae 85
non est prohibita. Hinc VLPIANVS l. 17. §. *fin. d. praes. verb.* dicit, si
quis annulos sponso causa acceperit, nec reddiderit, praescriptis
verbis agendum esse: Non enim recipienda Sabini sententia, condici 86
et furti agi ex hac causa posse, putantis. Quum enim eius rei victor
nec dominium, nec possessionem habuit, nec furti agi potest. Si 87
tamen ex inhonesta causa sit sponso, sui annuli duntaxat erit repetitio.
§. *fin. d. l. HEIDEC. ad l. d. praes. verb. tb. 7. in fin.* Facile ergo si
modum et honestam causam sponso habent, cadunt ea, quae il-
lis obstare videbantur. Habent enim vt dictum, suam causam, nec 88
iaculantia extimescenda, vel fortunae bona subiiciuntur plane, si mo-
dus in illis sit, multo minus quis exinde ad delinquendum adducitur,
non magis ac per testamenta, et alias vltimas voluntates mors aliena 89
captata dici potest: tum si quid hic vitium, personae est, non rei.
Ratione igitur constant, quod modum habent, et si quid hic timetur, 90
ibi excessus amputandus, non res per se licita statim abroganda.

CAP. VII.

DE ADSECVRATIONE, VSITATISSIMO HODIE IN-
TER MERCATORES CONTRACTV, GERM.
ADSEVRANTZEN.

S V M M A R I A .

1. Ratio ordinis. 2. 3.
4. Adsecuratio est nouus contractus. 5.
6. Veteres Icti cum ignorarunt.
7. Hodie frequens est.
8. Inquiritur in eius originem, et quomodo ab Italis et Hispanis ad Belgas, et postea Germanos peruenit 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.
16. Antwerpenses inter Germaniae ciuitates primo exercuerunt.
17. Antwerpia inter Hanseaticas ciuitates vna est, vbi emporium illarum fuit.
18. Adsecuratio ad stylum fori. seu Bursae Antwerpensis dirigitur.
19. Stylus hic fundatur in ordinatione Philippi II. Regis Hispaniarum.
20. Stylus curiae in re nautica et Adsecuratione obseruandus est.
21. Inquiritur in naturam huius contractus, an nominatus, vel innominatus sit.
22. Haec quaestio decisione Imperatoris indiget. 23. 24.

25. *Opiniones, Doctores, et rationes referuntur pro contractu reali.* 26. 27.
 28. *Pro stipulatione.* 29.
 30. *Pro fideiussione* 31. 32.
 33. *Pro literarum obligatione.*
 35. *Pro emtione venditione.* 36. 37. 38. 39. 40.
 41. *Pro locatione conductione.* 42.
 43. *Pro societate.*
 44. *Pro mandato.*
 45. *Alii Doctores, et rationes enumerantur pro sententia, quod sit contractus innominatus.* 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55.
 56. *Explicatur mens Dd. quomodo hoc intelligant.* 57.
 58. *Auctoris iudicium super diuersis his opinionibus.* 59. 60.
 61. *Reiicitur illa opinio quod sit contractus re constans.* 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68.
 69. *Quod sit stipulatio.* 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78.
 79. *Quod sit fideiussio.* 80. 81. 82. 83.
 84. *Quod sit literarum obligatio.* 85. 86. 87. 88.
 89. *Quod sit emtio venditio.* 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109.
 110. *Intellectus l. 8. §. 1. d. contr. emt.* 111. 112.
 113. *Quod sit locatio conductio.* 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121.
 122. *Quod sit societas.* 123. 124. 125.
 126. *Quod sit mandatum.* 127. 128.
 129. *Rationes contra id, quod sit contractus innominatus, ab auctore adferuntur.* 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 156. 157. 158.
 143. *Ostenduntur variae Doctorum circa hanc sententiam contradictiones.* 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155.
 159. *Nova auctoris opinio, quod sit contractus nominatus, sed constans suis pactionibus a reliquorum contractuum natura discretis, adducitur, et stabilitur, additis causis cur hoc fieri potuerit et debuerit.* 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199.
 171. *Nomen est accideus contractus.*
 172. *Causa quid sit, in contractibus explicatur.* 173. 174. 175. 176.
 187. *Perinde est an adsecuratio habeatur pro contractu iuris gentium, an iuris ciuilib, quoad rationem nominis.* 188. 189. 216. 217. 218.
 200. *In dubio contractus magis pro nominato, quam innominato habetur.* 201. 240.
 202. *Magis id quod certum, quam incertum, sequendum est.*
 203. *Reselluntur rationes Dd. pro contractu innominato.* 204. 205. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 252. 253. 254.
 206. *Ius ciuile paucos contractus nominatos fecit.*
 213. *Eodem tempore non omnes contractus exorti.* 214.

215. *Permutatio prior emtione, utraque tamen iuris gentium.*
219. *Romanis adsecuratio fuit incognita. 220.*
221. *Non licuit Romanis hunc contractum pro nominato agnoscere, alterum vero non 224. 225. 226.*
222. *Natura quotidie novas formas edit. 223.*
227. *Non est tam certus contractuum nominatorum numerus, ut ei non possit aliquis addi 228. 229. 230. 231.*
232. *Ex numero contractuum nominatorum non crescunt lites. 233. 234. 235.*
235. *Adsecuratio non est vaga. 237.*
238. *Nec consuetudine introducta. 239.*
241. *Ex contractibus innominatis non oritur conditio ex lege 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251.*
255. *Adiectio diei vel conditionis non facit contractum innominatum. 256.*
257. *Doctores inter se ambigunt, an et qua ratione poenitentia in contractibus innominatis locum habeat. 258. 259. 260. 261.*
262. *Adsecuratio quid?*
263. *Eius requisita.*
264. *Non necesse est praemium statim dari. 265.*
266. *Adsecuratio non est vox Latina. 267.*
268. *Adsecurare idem quod indemnem facere. 269. 270.*
271. *Divisio adsecurationis 272.*
273. *Omnes possunt adsecurationem facere, qui non prohibentur. 274.*
275. *Etiam per modum societatis.*
276. *Omnes res, quae sunt in commercio, possunt in adsecurationem venire.*
277. *Non vero corpus liberi hominis.*
278. *In rebus excipitur locarium nautarum.*
279. *Eius datur ratio. 280. 281.*
282. *Res sunt vel paruae, vel magnae.*
283. *Magnae quae?*
284. *Paruae quae?*
285. *In rebus adsecuratio generaliter concipi potest.*
286. *Tunc earum nomine non venit navis.*
287. *Si particularis res est, specificè designari debet. 288.*
289. *Ratio designationis traditur.*
290. *Naui in adsecuratione certa posita, non debent merces in aliam transferri.*
291. *Nisi hoc pacto prouisum.*
291. *Traditur sub distinctione, cuius periculum, si merces in aliam nauim, vel scapham delatae perierint. 293. 294.*
295. *Alia distinctio, an merces aestimatae, vel inaeestimatae fuerint.*
296. *Adbuc alia distinctio, an merces in portu, extra eum, in medio mari, an vero, quum peruenit nauis ad alium portum, interierint.*
297. *Quid iuris primo casu.*
298. *Quid in altero per subdistinctionem monstratur. 299. 300. 301. 302.*
303. *Quid in posteriori. 304.*
305. *Adsecuratio consistit in susceptione periculi, et pro ea praemio. 306. 307.*

308. *In susceptione periculi duo observanda.*
 309. *Periculi nomine quid veniat?* 311.
 310. *An differat a casu fortuito?*
 312. *Pericula vel solita, vel insolita.* 313 314.
 315. *In expr. modo periculo contrahentes cauti esse debent.*
 316. *Voce periculi veniunt damna casu, fortuito seu extrinsecus oborta.* 317.
 3 8
 318. *Ad damna, quae vitio rei contingunt, adsecutor non tenetur* 320. 321.
 322. *Alia distinctio quod pericula vel facta hominum fiant, vel sine eo.*
 323. *Quae illa?* 324.
 325. *Quae haec?*
 327. *Si facta hominum illicito fiat damnum, adsecutor tenetur, et statim damnum refundendum est.*
 328. *Limitatur.*
 329. *Si facta licito, distinguitur, cum adiectione temporis, a quo adsecutor obligatus.* 330 331.
 332. *Si vitium navis accipit, adsecutoris sumptibus aedificanda est.*
 333. *Tempus determinatur, a quo hoc casu adsecutor tenetur.*
 334. *Si merc. in aliam navim translata, an tunc adsecutor maneat obligatus traditur.*
 335. *Periculum solet per speciales casus exprimi.* 336.
 337. *Vel quibusd. m. enumeratis generalis clausula subiici.*
 338. *Hoc casu quis tenetur ad omne.*
 339. *Generalem susceptionem quis per specialem exemptionem limitare potest.*
 340. *Et quidem in certa specie.*
 341. *Hamburgenfes, durante cum rege Daniae bello, repressalias ab ipso impostas exceperunt.* 242.
 343. *Aestimatio mercium adsecutorum fieri debet.* 344.
 345. *Illam sit a peritis rerum.* 346.
 347. *Ab illa omnis dolus abesse debet.*
 348. *Aestimatio fit secundum communem valorem.* 349.
 350. *Aestimatio non debet aliis sumptibus augeri.* 351.
 352. *Ratio proportionis in taxando adfertur.* 353.
 354. *luxta aestimationem constituitur periculi pretium.*
 355. *Hoc eleganti nomine praemium appellatur.*
 356. *Pendet eius quantitas libera voluntate contrahentium.* 357.
 358. *Exsolutio pretii solet tribus modis determinari.*
 359. *Prioris casus effectus, et modus, cum exemplo describitur.* 360. 361. 362.
 363.
 364. *Medii casus effectus, et modus* 365 366. 367. 368.
 369. *Praemium est illicitum huus contractus.* 370.
 371. *De claratur, quid vox (in continenti) significet.*
 372. *An extremitatem temporis* 373 374.
 375. *An spatium iudicis arbitrio et determinationi relictum* 376. 377. 378.
 379. 380.

381. *Posterioris casus effectus, et modus, addito exemplo.* 382.
 383. *Adsecuratio fit sub die, vel conditione.*
 384. *Ei possunt pacta in continenti adici.*
 385. *Instrumentum adsecurationis vocatur Police et cur.* 386. 387.
 388. *Hoc debet certa requisita habere, alias vitiat.*
 389. *I. Inter ea nomen adsecurantis.*
 390. *Si nomen fictitium, vel Iudaei positum sit, nihilominus valet adsecuratio.* 391.
 392. *II. Nomen nautae.* 393.
 394. *III. Nomen navis.* 395.
 396. *IV. Nomen loci ubi navis oneratur.*
 397. *V. Nomen loci, quo navis tendit.*
 398. *VI. Designatio mercium.*
 399. *VII. Nomina adsecuratorum, ad quos merces pertinet.*
 400. *Pertinere ad aliquem quotupliciter accipitur.*
 401. *Id variis casibus explicatur.* 402. 403. 404. 405. 406.
 407. *VIII. Praescriptio temporis a quo incipere, et intra quod finire adsecuratio debet.* 408. 409. 410.
 411. *IX. Permissio liberi cursus, et quo significatu.* 412. 413.
 414. *X. Periculorum expressio.*
 415. *XI. Confessio de quantitate praemii.*
 416. *XII. Subscriptio adsecuratorum.*
 417. *XIII. Allegatio styli consueti.* 418. 419.
 420. *Instrumentum adsecurationis ad instar instrumenti guarentigiati secum paratam executionem habet.* 421. 422. 423.
 424. *Formulae aliquot allegantur.*
 425. *Tenor polices, vel instrumenti adsecurationis, quod apud Hamburgenses maxime in usu.*
 426. *Disputatur, quae actio ex adsecurationis contractu competat.* 427.
 428. *Nemo sine actione agere potest.*
 429. *Et quidem propria.*
 430. *Rutgeri Rulandi errores circa actionem adsecurationis, quod vel b. fidei vel stricti iuris, vel actio oneris auersi, vel praescriptis verbis sit, diluuntur.* 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440.
 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447.
 448. *Alius error Rulandi, et sequacium, quod ex adsecuratione detur actio ex lege, refutatur.* 449. 450. 451. 452.
 453. *Contractus adsecurationis actio nomen proprium habet.*
 454. *Sicut emphyteusis.* 455. 456.
 457. *Actionis nomen quod?* 458.
 459. *In contractibus pro diversitate negotiorum varia nomina actiones habent.* 460. 461. 462. 463.
 464. *Vocatur haec actio adsecutoria.*
 465. *Vel actio auersi periculi.*
 466. *Actio adsecutoria duplex, et diversae utriusque proprietates.* 467.
 468. *Actione adsecutoria adsecurato compecente agitur ad obtinendum valorem mercium.*

469. *Positio casus.*
 470. *Haec actio a die signationis oritur, et intra duos menses institui debet.*
 471. *Requisita libelli octo enumerantur.* 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480.
 472. *Ex subscriptione quis tenetur.*
 481. *Adsecurator etiam expensas, in conservationem mercium factas, tenetur refundere.* 482. 483.
 484. *Actio adsecutoria, adsecutori competente, agitur ad habendum praemium.*
 485. *Positio casus.* 486.
 487. *Tempus indigitatur, quando haec actio potest institui.* 488.
 489. *Requisita libelli quatuor recensentur.* 490. 491. 492. 493. 494.
 495. *Adsecutori conceditur etiam retentio.*
 496. *Potest etiam ab eo implorari officium iudicis, quod rationibus probatur.*
 497. 498. 499. 500.
 501. *Exceptiones in hoc contractu obtinent, tam dilatoriae, quam peremptoriae.*
 502.
 503. *Adsecuratus potest excipere, merces tempore adsecurationis fuisse extra periculum.* 504. 505.
 506. *Adsecurans, merces fuisse bis adsecuratas.* 507. 508. 509.
 510. *Item adsecuratum in quantitate mercium fefellisse.* 511.
 512. *Quaeritur, an exceptio non numer. pecun. in hoc contractu locum habeat?*
 513. 514.
 515. *Negativa rationibus stabilitur, contraria reiecta.* 516. 517. 518. 520. 521.
 522. 523.
 519. *Indignum est proprio facto resistere.*
 524. *Dubium deciditur quid de exceptione non facti implementi in hoc contractu sentiendum.* 527. 528. 529. 530. 531. 532.
 525. *Haec exceptio in contractibus nominatis et innominatis locum habet.* 526.
 533. *Ventilatur nobilis illa quaestio, an conclusa adsecuratione et non numerato praemio, si interea damnum contingat, adsecurator id teneatur refarcire.* 534.
 535. *Status controuersiae.* 536.
 537. *Instrumentum adsecurationis inspiciendum in decidendis controuersis.*
 538. *Magis autem natura contractus.*
 539. *Adfirmatiua opinio, quod adsecuratoris periculum sit, ab auctore rationibus firmatur.* 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 549. 551. 552. 555. 546. 557.
 548. *Stylus curiae potest allegari ad decisionem.*
 550. *Inter mercatores ex aequo et bono controuersiae deciduntur.*
 553. *Si per aliquem fiat, quo minus quid impleatur, habetur pro impleto.*
 554. *In contractibus nominatis non licet poenitere.*
 558. *Recensentur argumenta sententiae obstantis.* 559. 560. 562. 563. 565. 566. 567. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587.
 561. *In contractibus innominatis licet poenitere.*
 564. *Conditio est pars contractus.*

- §68. *Tacitae conditionis eadem vis, quae expressae.*
 §88. *Refutatio argumentorum pro sententia obstante.* §89.
 §90. *Disputatur incidenter, an contractus innominati propter conventionem ob-
 ligent.* §91. §92. §93.
 §94. *In negotiis do ut des, caeterisque, duo aguntur, unum expresse, alterum
 tacite, id contractum verum innominatum, hoc quasi contractum con-
 tituit.* §95. §96. §97.
 §98. *Facultas poenitendi ei datur, qui dedit.* §99.
 600. *Demonstratur, ad nullum articulorum contractuum innominatorum adsecu-
 rationem pertinere, ut in ea poenitentia locum habeat.* 601. 602. 603.
 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 612. 613. 614. 617. 620. 621.
 622. 623.
 615. *Sensus l. 5. §. 3. et §. fin. d. praescript. verb.* 616. 618. 619.
 624. *Sententia quod adsecure. fit contractus innominatus, Dd. ubique haerere facit.*
 625. *Nullam in adsecuratione conditionem esse, probatur.* 626. 627. 628. 629.
 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636.
 637. *Specialia statuta, vel regnorum decisiones, vel curiarum placita regulam
 generalem non constituunt, nec ex iis de natura contractus iudicium
 sumendum.* 638. 639. 640. 641. 642. 644. 645. 646. 647. 648. 649.
 650. 651. 652. 653. 654.
 643. *Tempus non actionem, sed exactionem, determinat.*
 655. *Caetera argumenta dissoluntur.* 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663.
 664. 665. 666. 667. 668.
 669. *Adferuntur responsiones dissentientium ab auctoris opinione.* 670. 671. 672.
 673. 674. 675. 676. 177. 678. 678. 679. 681. 682.
 680. *Prorogationem petitionis factam, vel fidem de pretio habitam esse, facti
 sunt, et probari debent.*
 683. *Diluuntur hae responsiones.* 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692.
 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699.
 700. *Quando a communi, et a doctoribus defensa opinione receditur, illius ad-
 fertores non contemuntur, sed in veritatem inquiritur.* 701. 702.
 703. 704. 705.
 706. *Adsecurationi contrariatur error.* 707.
 708. *Vis et metus.*
 709. *Dolus.* 710. 711. 712. 713.
 714. *Etiamsi contraria alicubi sit consuetudo.* 715.
 716. *An laesio ultra dimidium?* 717. 718. 719. 720. 722. 723. 724. 725.
 726. 727. 728. 729.
 721. *Sciens equiparatur renuncianti.*
 730. *In contractibus innominatis beneficium l. 2. l. d. resc. vendit. non obtinet.*
 731. *Deciditur, secundum quae iura in adsecuratione controuersiae obortae desi-
 niendae.* 732. 733. 734. 735. 736. 737.
 738. *Adstruitur iustitia huius contractus.* 739. 740. 741.
 742. *Non est in adsecuratione usuraria prauitas.* 743. 744. 745. 746. 747.
 748. 749. 750

I De hoc contractu hoc loco quaedam dicemus, tum quia a plurimis
2 doctorum ad fideiussionem, quasi talis sit, referatur, tum quod
 medium locum inter contractus occupans, fere de singulis quid par-
3 ticipare videatur, et inde doctoribus obueniens similitudo eos dubios
4 fecerit, quid de eo statuere debuerint. Autumo vero, operosas, quas
 de eo instituerunt passim, disputationes superuacaneas esse, si ad id
 solum intendatur, quod nouus contractus sit, et veteribus incogni-
 tus, vnde nec ex priscais regulis censerī potest, et qui ideo instituitur
 labor, vt ad veterum scita redigatur, plane frustraneus est.

5 Recte ergo dicit GROT *2. d. iur. bell. et pac. cap. 12. num. 3. in*
fin. contractum praestandae indemnitate circa casus fortuitos, adsecu-
 rationem dictum, olim vix cognitum, nunc inter receptissimos esse.

6 Ita etiam reuera se res habet. Parum aut nihil de eo veteres Icti sciue-
 runt, quaedam, quae ad susceptionem periculi iuxta hunc, vel illum
 contractum, vbi alias insuetum esset, tradiderunt, sed hoc modo, vt
7 hic contractus requirit, nihil simile. Nunc vero inter vsitatissimos
 contractus habetur, et nulla fere est ciuitas maritima, quam parua et-
8 iam sit, quae eum, vel eius vsū ignoret. Quo tempore autem, et vbi
9 primo coeperit, non est expeditum. Propius accedit vero, si ante annos
 ducentos nec multo longius dicamus inter Italos, postea Hispanos coe-
10 pisse, inde postea ad Belgas transmigrasse. Et quia illi tempore Ca-
 roli V. imperatoris, et successoris in Belgio, Philippi II. Regis, Hispa-
 niarum gloriam scientiae reinaualis, et mercaturae id temporis habe-
11 bant, in primis vero apud Antwerpienses mercatorum et nautarum
12 erat forum, seu tribunal, quod Bursam vocabant, in quo quotidie
 iuxta obseruanciam et statuta illius ciuitatis *tit. 54. von Contracten,*
von Adsecurantien, difficiles super hoc contractu controuersiae decide-
13 bantur: praedictus Rex, Philippus, vt in posterum mercatores habe-
 rent certam cynosuram, iuxta quam iudicarent, et vt huius contra-
 ctus natura perspicua esset, certam ordinationem Bruxellis A. 1563.
 31. Octobr. edidit, in ea stricte definiens, qualis hic contractus sit, et
14 quomodo porro super eo instrumenta fieri debeant. Haec ordinatione
 iterato a Rege Philippo A. 1570. promulgata, et quia interim merca-
15 tura, et eius rerumque maritimarum scientia a Brabantis ad Batauos
 et Amstelredamenses, inde ad Germanos, praecipue vero Hamburgenses
 transit, simul etiam hic contractus illis, et pedetentim reliquis
 ciuita-

ciuitatibus Hanſeaticis et maritimis, coepit innotefcere. Quia vero 16
 commercia cum Hiſpanis, Italis et Belgis quotidie exercebantur, et
 Antwerpia adhuc pro capite, ſicut etiam erat vna ex quatuor *Contör-* 17
ſtädten, habebatur, coeperunt ad normam ibi ſuetam caeterae ſe
 accommodare, et, quoties hic contractus iniretur, eum ad ſtylum ſeu 18
 morem fori ſiue Burſae mercatorum Antwerpienſium conficere. Hic
 ſtylus autem fundatur in ordinatione Philippica, vnde etiam ex ea, 19
 quia ſtylus in re nautica et materia aſſecurationis iuxta LEONIN. *conf.* 22. 20
 STRACH. *d. Navigation. n. 24.* praepriis attendendus, de hoc con-
 tractu iudicandum eſt. RVTG. RVLAND. *tr. d. commiſſ. part. 4. lib. 2.*
cap. 16.

Si iam ad dictam ordinationem Regis Philippi reſpicere veli- 21
 mus, non ita difficilis huius contractus, an nominatus, vel innomi-
 natus ſit, erit diiudicatio. Quod quia ex iure ciuili hucusque Dd. 22
 adſtruere voluerunt, neceſſe fuit, vt in eo anxie deſudarent, et hal-
 lucinarentur. Etenim tam inter eos, qui ad nominatas conuentiones, 23
 quam qui ad innominatas retulerunt, fuit ſententiarum colliſio, eſt-
 que adhuc dubia, et caeſareae deciſioni expoſita, vt in ſimili ERN.
 COTHM. *vol. 2. conf. 18. pr. ait.* Nullus enim fere contractus fuit, cui 24
 non ſimilem hic aut ille crediderit, et ideo ei pariare voluerit.

Ad contractus, qui re conſtant, refert auctor conſilii, quod 25
 Rutg. Rulandi conſilio de quaefſione ex hac materia Anno 1630. Ham-
 burgi edito, ſubiunctum fuit *num. 31.* ideo, quod praemio et re con- 26
 ſtet, quum id ſe accepſiſſe adſecuratur in police fateatur, et facit pro
 hac opinione, quod ſicut in foenore nautico periculum creditor ſub 27
 grauiſſimis uſuris in ſe ſuſcipit, ita adſecuratur aequae ſub licentia foe-
 nerandi, vt placuerit, faciat.

Stipulationi eam aequiparant, et pro vno eodemque cum ea ha- 28
 bent *per Leg. 26. C. d. uſur. l. 6. de naut. foen.* SANTERN. *tr. de*
ſponſion. part. 3. num. 9. CAR. MOLIN. *tr. de commerc. et uſur. num.* 29
93. VALASC. *decif. 64.* ALB. LEONIN. *conſil. 21.* RVTG. RVLAND. *tr.*
de commiſſ. part. 3. lib. 3. cap. 15.

Sunt etiam, qui ad fideiuſſionem inclinant, vt MICHAEL 30
 SALON. *in tract. de iuſtitia et iur. in rubric. de adſecurat* VALASC. *tom.*
1. conf. 18. ANT. HERING. *tract. de fideiuſſ. cap. 10. num. vlt.* STRACCH.
tract. de adſecurat. num. 45. MORL. *in empor. iur. part. 1. tit. 8. quaefſ.*

- 31 25. num. 25. AZOR. *in instit. moral. part. 3. lib. 11. tit. de contract. dub. cap. 18. dub. 2.* FR. GARZ. *de contract. cap. 39. num. 2.* LOPEZ. *de contract. lib. 2. num. 16.* hac de caussa, quod sicut creditorem de pecunia vel re debita securum fideiussor faciat, ita idem praestet adsecurator super mercibus, earum si perierint reddita aestimatione.
- 32 Ad litterarum obligationem illi respiciunt, qui sicut sub spe
- 33 futurae numerationis ibi pecunia numerata esse adparet, etiam si hoc
- 34 factum non sit, ita hic similiter praemium confiteatur adsecurans solutum, licet nondum acceperit.
- 35 Emtioni et venditioni adsimulant. PETR. SANT. *tr. de adsecurat. part. 3. num. 13.* BEN. STRACCH. *tract. de affecurat. part. 1. num. 47.*
- 36 *Decif. ROTAE Genuen. 3. uum. 28.* SALON. 3. *de iust. et iur. tit. de contr. adsecur.* SIGISM. SCACCIA *tract. de commerc. §. 1. quaeft. 1. tit. de*
- 37 *adsecurator. num. 1. 2. 8. 9. part. 3. limit. 6.* Ratio est: quod adsecurator periculi euentum quasi emit, et si sinisterius res cadat, aestimationem mercium praestat. Contra adsecuratus, vt dominus mercium
- 38 vendit periculi euentum, et dat affecuranti praemium, quod est pretium suscepti periculi. SANT. *de loc.* Vel vt RVTG. RVLAND. *de conf. num. 52. in fin.* id explicat, adsecurator mercium vendit pro aliquo certo pretio susceptionem periculi, et securitatis illarum, ac obligationem reddendi illarum valorem, si perierint. Facit l. 8. §. 1. *de cont. emt.* ex qua in emto iactu piscium spem emi posse constat, quod ferme cum hoc contractu conuenit.
- 40
- 41 Ad locationem conductionem referunt BENEDE. STRACCH. *tract. de adsecurationibus num. 87.* LAVRENT. DE RVDOLF. *quaeft. 71.* BAPTISTA LVPVS *de usur. vers. at primo. num. 16. in 6. vol. fol. 235.*
- 42 quasi scilicet adsecurator locet alteri sub periculo suo pro tali pretio et mercede securam conditionem illarum mercium. l. 31. *locat.* SANTERN. *pag. 3. num. 9.*
- 43 Non desunt, qui societatem ex participatione periculi, dum vnus illud in se suscipit, alter pro eo rependit pretium, statuere volunt. SANTER. *pag. 3. num. 9.*
- 44 Sunt etiam, qui mandatam inde fingunt, quod quis negotium alterius curet, dum merces saluas ad locum promittit.
- 45 Ab his autem maxima turba Dd. dissentiunt, et contractum hunc statuit innominatum. PETR. SANT. *part. 1. num. 7. et 8.* P. AV-
GVST.

GVST. MORL. *in empor. iur. tit. 8. num. 25.* BENEV. STRACH. *tract. 46*
de adsecurat. part. 1. num. 47. ROT. GENVENS. *dec. 3. num. 28. et dec.*
63. n. 9. ANT. HERING. *tract. de fideiussor. cap. 19. num. 19.* SYLVEST.
in v. Negot. quaest. 5. In primis hanc sententiam operose defendit,
 et multis rationibus statuat RVTG. RVLAND. *in tract. de commissf. 47*
part. 2. lib. 3. cap. 15. num. 5. et in speciaii relatione super quaest. de
non exsoluto praemio, Hamburgi Anno 1630. excusa. Adprobant eam
 ICTUS ANONYMVS et PETR. SNELLER. *in consil. huic relationi adiun-*
cto, cum multis aliis ICTis, qui dictam relationem sua subscriptione
 firmarunt. Rationes sunt, 1. quod iuri ciuili hic contractus incogni- 48
 tus, et ex eo nullum nomen habeat, *arg. l. 7. d. pact.* 2. Certus
 sit nominatorum numerus, qui ne lites excrescant, non sit multipli- 49
 caudus. 3. Formulam generalem habeat, et nullis limitibus inclu- 50
 sam, solo negotio ciuili constantem, quae nota innominatorum con-
 tractuum. Sic 4. a consuetudine inuentus, et ideo innominatus. In
 dubio 5. omnis contractus censeatur innominatus, *l. pen. de praescript. 51*
verb. l. 44. pr. socio. et ex eo 6. competat actio ex lege, quae genera-
 lis, et ex contractibus innominatis oriatur. OLDENDORP. *in classib. 52*
sub rubric. d. condit. ex lege. Addit ICTUS ANONYMVS, quod 7. in
 statutis ciuitatis Hamburgensis plane sit praeteritus, et quod 8. sub 53
 conditione et modo, vel 9. verbis seu particulis, (vt dummodo) con-
 eludatur, SANTERN. *part. 3. num. 24.* quae sint notae contractuum 54
 innominatorum, BR. *in L. 5. de naut. foen.* et quod 10. poenitentia in
 eo, sicut in cont. innomin. locum habeat. RVTG. RVLAND. *d. l. num. 55*
181. seqq. ICTUS ANONYMVS *num. 10. et seqq.* SNELL. *d. l. num. 38. et*
seq. Quomodo autem contractus innominatus sit, id praedicti Dd. ita 56
 explicant, vel quod sit contractus innominatus, do vt facias, scilicet se-
 curum et omnis periculi immunem: vel diuersimode inspecto con- 57
 trahendi ordine, ex parte dantis siue adsecurati sit, do vt facias, ex
 parte vero facientis siue adsecurantis, facio vt des, sicut in emtione
 venditione, locatione conductione, et similibus. PET. SANTER. *in tr.*
de adsecurat. part. 1. n. 7. SNELLER. *d. l. num. 18.*

Hoc opinionum diffidium dum examino, neutra illarum opinio- 58
 num, quae hactenus proposita, meum calculum accipere potuit. Ete-
 nim tam quod illis conuentionibus, quae nomen habent, quam his,
 quae eo destituuntur, obtendi possit, in promptu est, vt adeo faci- 59
 lius

Ius si has omnes refellere, quam meliorem et optabiliorem reperire. Quia vero liberum cuique est, in iuris disciplina se suamque mentem explicare, iudicium, quod illi Dd. sibi sumserunt in alios, id in me
60 non reprehendent, si in illos sumsero, et quae contra eorum sententiam visa, aperuero, addita postea mea sententia, quam aequanimae omnium sententiae rursus subiicio.

61 Principio igitur illa opinio, quae statuit, contractum realem esse, plane subsistere nequit, quia eius haec est conditio, ut illa ipsa res, quae ad abusum, vel usum, vel alio modo tradita est, vel in
62 nere, vel in specie, restituenda sit. In genere autem hic ad restitutionem nihil datur, et vana est quaestio. In specie etiam ineptior, nam pro datione factum interuenit, vel pro facto iuxta Dd. res danda, et quidem non eadem res, sed diuersa, et plane inaequalis, ut adeo
63 valde stolidum fuerit, hunc contractum illis nominatis conventionibus, quae re constant, adsimulare. Res esset facilis per singulas species contractuum hoc demonstrare, sed quia per se patet, superfluous labor alibi
64 infumendus est. Nec facit, quod hic detur aliquid, nam dubium inter ipsos Dd. est, qui hoc volunt, an a datione contractus incipiat,
65 sunt enim, qui a facto ordiuntur, nec certum est iuxta illorum opinionem, an necesse sit veram dationem interuenire, an sufficiat fidem habere, et spe futurae numerationis rei dationem fateri. Multo minus illud pro mutuo vel foenore nautico iuuare potest, quod de
66 periculo et usuris maximis dictum est. Nam ibi creditor periculum nummorum suscipit, hic alia res venit in considerationem, ibi, si nauigatio aduersa, et nummos perdit, et usuras, hic vero praemium statim debet dari, et nisi detur, nihilominus, etiamsi res pereat, potest petere. Ne dicam, usurarum quantitates in his duabus conventionibus plane non conuenire.

69 Stipulatio enim nequit esse, tum quod ille contractus sit tantum ab vna parte, scilicet promissoris, obligatorius, hic vero tam
70 ille, qui suscipit periculum, quam alter, qui promittit praemium, se ad aliquid obligant, tum quod Dd. qui hoc statuunt, etiam illud adfirmant,
71 quod a datione debeat hic contractus incipere, quod sane non conuenit cum stipulatione. Praeterea Santerna qui hoc loco allegatur, statuit infra, ubi itidem producit, esse contractum innominatum.
72 Quod et facit RVTG. RVLANDVS, ut adeo de incertitudine illa nihil
73 certum

certum proferri possit. Et quamquam dicere velit, stipulationem posse
 accedere contractui innominato, quo R. Rulandus respicere videtur, 75
 id tamen dubium, et si ita esset, non de eo est quaestio, sed qualis
 contractus in sua natura stipulatio, an innominatus sit, controuertitur. 76
 Nec quidquam LL. allegatae huic suffragantur, nam l. 26. d. 77
vsur. agit de quantitate vsurarum, l. 6. d. *foen. naut.* agit de vsura ma-
 ritima, et quidem obligatis mercibus in diuersis nauibus, quod nullo
 modo huc adplicari potest. *vid. explic. hui. Leg. supr. c. 5. n. 84. et seqq.* 78

Idem dicendum est de fideiussione, tum quia per stipulationem 79
 constituitur, ideo quae de illa dicta sunt, hic aequae obtinent, tum
 quod fideiussio non solum in rebus maritimis et casibus fortuitis, sed 80
 infinitis aliis modis, quoties quis magis fideiussoris fidem, quam prin-
 cipalis debitoris, sequi velit, locum habet, tum quod illa ratio, quod
 rem securam faciat, nimis generalis est, et ita pignus vel alius mo- 81
 dus adsecurandi possent adsecuratio dici, quod sicut suo sensu in genere
 verum, ita hic plane inutile. Denique in fideiussione et principalis, 82
 et fideiussor pro vno debito aequae sunt obligati, hic tantum ille, qui 83
 merces saluas recipit. Allegati enim Dd. STRACCHA n. 47. MORLA n. 25.
 HERINGIVS c. 19. n. 19. postea in eorum numero inueniuntur, qui in-
 nominatum statuunt contractum, sibi ipsis dissentientes.

Quod etiam spe futurae numerationis quis fateatur se acce- 84
 pisse pecuniam, et hic contractus scriptura celebretur, illud non pro-
 babit, litterarum obligationem esse. Nam ille contractus loquitur 85
 de numerata pecunia, quae reddi debet, et dicitur quod ex confes-
 sione fiat condemnatio, si quis statuto tempore exceptione se non
 defenderit, hic autem nulla conuentione est de reddenda pecunia, 86
 nec petit adsecuratus pecuniam datam, sed pecuniam promissam pro
 euentu periculi, si merces perierint. Scriptura etiam tantum proba- 87
 tionis gratia interuenit, vt de tempore, loco, mercibus et praemio 88
 constet, non vero, vt quis simpliciter obligetur quia scripserit, sed vt
 eius, quod scripsit, facilius sit probatio.

Vt plurimum autem plerique putant, emtionem venditionem 89
 hic contrahi. Sed nihil minus, quam hoc, subsistere potest. Non
 quidem ex ea ratione, quam apud non neminem reperio, quod em- 90
 tionis consensu, adsecuratio reconstet, et quod tria emtionis sint sub- 91
 stantialia, consensus, res, pretium, in adsecuratione vero tantum

92 duo, consensus et praemium, nam vtrumque in se continet petiti-
 nem principii, ab illis enim, qui negant adsecurationem contractum
 93 innominatum esse, et hoc negatur, eam re constare, et si vera est
 illa sententia, quod consensu constat, iam tria sunt eius requisita, quo
 minus enim praeter consensum, et praemium, merces in considera-
 94 tionem venire possint, nulla ratio prohibet, et quid est quod peri-
 culi euentus dicitur venditus, si non eius haberetur ratio. Illud
 95 autem maxime emtioni videtur obstare, quod Dd. illi, qui statuunt
 emtionem, inter se non certo ponant, quis in hoc contractu vendi-
 96 tor, quis emtor, quid merces, quid pretium est, et quod plus est,
 idem vtrumque esse potest. Nam quod Dd. supra *n. 37.* dicunt adse-
 curatorem periculi euentum emere, et adsecuratum eum pro certo
 praemio vendere: id RVTG. RVLAND. *supr. n. 39.* in contrarium expli-
 97 cat, quod adsecurator vendit periculi euentum, et adsecuratus eum
 emat pro praemio. Quod quidem sicut adpareat verifimilius est, ita
 98 Dd. obscuros facit, dum id statuunt, super cuius intellectu adhuc du-
 99 bii sunt. Interim absurdum est, in emtione vtrumque dare pecuniam.
 At hoc fit in adsecuratione, tam enim adsecuratus dat praemium, quod
 consistit in pecunia, quam adsecurator, si merces perierint, scilicet
 100 earum aestimationem. Quod si dicas, si merces saluae peruenerint,
 101 nihil praestare; quid ergo, rogo vendidit, vel emit? Si periculi e-
 102 uentum, hoc nihil est, quum adsecuratus suas merces saluas habeat,
 103 et exinde sequeretur, hunc contractum claudicare, et incertum esse, et
 ex solo euentu fere, si merces pereant, emtionem esse, quod vt ridi-
 culum, ita vel solum sufficeret, male eam emtioni aequiparari. Prae-
 104 terea in emtione requiritur proportio inter rem emtam et venditam,
 ideo enim nummus inuentus, et emtioni essentialis factus, vt pariator
 esset inaequalitatis, sicut etiam, si nimia laesio est, et ultra dimidium,
 105 remedio. *l. 2. C. de rescip. pt. vendit.* contractus rescindi potest. In ad-
 106 securatione autem, vbi pro centum sex vel octo dantur, est immensa
 inaequalitas, et plane emtioni dispar, perpetuo ergo hic contractus
 si emtio esse deberet, fluctuaret, et rescissioni maneret obnoxius. Et
 107 hoc bene animaduertit ICtus ANONYMVS *num. 59. et seqq.* quando di-
 cit, venditorem teneri transferre dominium mercium, *l. ii. §. 2. l. 30.*
 108 *§. 1. de act. emt.* quod non fiat in adsecuratione, sed si merces saluae
 109 peruenerint, tantum praemium eum dare, et merces manere vendi-
 toris,

toris, si vero perierint, ab vtraque parte esse pecuniae praestationem. 101
 Nec obstat, l. 8. de contr. emt. nam in illa, si non in totum saltem aliquid
 quatenus est quaedam proportio, ad minimum in casu prosperae
 fortunae, quo emtor vel duplum lucrari possit, quum ex aduerso,
 siue prospera, siue aduersa fortuna sit, ultra pactum praemium nihil
 accipiat. Adhaec, in tali conuentione verum corpus est, scilicet pi- 111
 sces, licet nondum capti sint: at hic nullum corpus consideratur, sed
 si felix est nauigatio, merces manent domini, nec fictio periculi pro 112
 vero corpore haberi potest.

Quomodo autem locatio conductio esse possit, nullatenus vi- 113
 deo, quod enim adsecurator locet pro pretio securam conditionem
 mercium, id nihil est dicere, nam si locatio esse deberet, pro mer- 114
 cede deberet vsus rei praestari, hic autem adsecurator non praestat
 vsus rei, nam adsecuratus per se est dominus rei, nec adsecuratus 115
 dat praemium pro vsu, sed pro susceptione periculi, quae nihil com-
 munita habent, vt taceam, locationem conductionem non esse contra- 116
 ctum super casu et rebus fortuitis. Quod vero MORLA allegato loco 117
 dicit, si contrahitur duntaxat, vt merces nauta in naue transuehat,
 atque transducatur, erit contractus locationis, nugae sunt, nemo enim 118
 hoc negat, tali casu esse puram locutionem, sed id in quaestione est,
 qualis contractus est, si pro pretio quis periculum periturarum mer- 119
 cium suscipit? Absurdum autem plane est, ex *Lege 31. locat.* vbi a- 120
 gitur de actione oneris auersi, hanc conuentionem ad locationem con-
 ductionem velle referre. Nam plane alius eius legis sensus est, et 121
 actio ibi ex delicto, non contractu, profluit, vt *infr. cap. 10. et cap. 17.*
 dicemus latius.

Societas etiam nulla ratione esse potest, quia non est hic parti- 122
 cipatio periculi, et adsecuratus ideo dat praemium, vt velit im-
 munis esse a periculo, et si dicere velimus, ideo, quod vnus damnum 123
 solum sustineat, alter pro eo aliquid det pecuniae, inde societatem
 esse, certe non alia esset, quam leonina in l. 29. §. 1. pr. soci. repro-
 bata. Praeterea in societatem vel operam, vel res, conferunt socii, 124
 quorum hic nihil ab adsecurato fit, et licet proemium det, non tamen
 dat in quaestum vel communionem, sed vt alter ipsi praestet pericu-
 lum. Quae hic societati, vt pote fraternitatis ius habenti, contra- 125
 ria sunt.

- 126   Contra mandatum etiam est, quod hic actus non gratuitus
 fit, nec quis negotium alterius suscipiat. Licet enim adsecuratus qui-
 127 dem periculum sustinere cogatur, hoc tamen non est tale negotium,
 quod sub mandato contineri potest, nec adsecurator id negotium quo-
 128 modo adsecuratus velit, scilicet, ut sine damno merces perueniant,
 semper implet. Adhaec, quando merces pereunt, aliud praestat, ut
 adeo duo negotia in hoc contractu inuenirentur.
- 129   Adparet ex his, inter eas conuentiones, quas haecenus ex
 nominatis recensuimus, propter diuersas rationes adsecurationem
 130 cenferi non posse. Paria obstacula se offerunt, cur nec contractibus
 131 innominatis queat adnumerari. Primo enim certum est apud Dd.
 in primis illos, qui in hac materia operam collocarunt, quod con-
 132 tractus innominatus re, vel factio constat, nec sine alterutro eorum
 133 pro contractu haberi possit. Iam sunt multi inter eos, qui modo huic,
 modo illi conuentioni nominatae adplicant, quod certissimum est in-
 134 uentionis de necessitate requiratur. Euincit hoc 2. ipsa scriptura et in-
 strumentum adsecurationis, quod saepe ita concipitur, sicut ex for-
 135 mulis a R. RVLAND. collectis et consilio subiectis *pag. 169. 176. 191.* col-
 ligitur, quasi iam praemium numeratum esset, saepe quod numerari
 136 debeat, saepe etiam differatur ad certos menses et tempus. Quae
 omnia, si de essentia contractus esset datio vel factum, non possent o-
 137 mitteri, sed in ipso initio contractus deberent interuenire. Nam sicut
 mutuum, commodatum, depositum, pignus, non sunt talis contra-
 ctus, si conueniat de pecunia, vel re ad usum, custodiam, aut se-
 curitatem danda, nisi pecunia numeretur, et res tradatur, ita idem
 hoc loco et quam maxime dicendum esset. Interuentus enim rei a
 138 Dd. pro forma requiritur. Forma autem initio constituitur, et per
 139 illam res esse suam accipit. *l. 9. §. 3. ad exhibend.* Necessario igitur
 talis rei interuentus in initio deberet praestari in innominatis con-
 140 uentionibus, quod si non fit, sed Dd. illi ipsi, qui tam acriter pro
 contractu innominato pugnant, concedunt, posse interuentum rei omitti,
 141 vel differri, iam sequeretur pro forma non esse, et ideo nec contractum
 142 innominatum esse. Forma enim nequit abesse, et ipsa non seruata, actus
 143 ipso iure nullus est. Tertio autem quam maxime huic opinioni ad-
 uersatur, quod Dd. inter se haecenus nequieverint conuenire, ad quem
 ordi-

ordinem inter contractus innominatos, adsecuratio referenda sit. Nam
 BENEV. STRACCH. *tr. d. Adsecur. p. 1. n. 47.* dicit, esse speciem facio vt 144
 des, i. e. fuscipio periculum, vt des. Idem SANTERN. *part. 1. num. 1.* 145
 HERING. *tr. de fideiuss. cap. 19. n. 19.* aiunt. MOX SANTERNA 3. *part. n. 13.*
 dicit esse, Do vt facias, dominus enim mercium dat pecuniam, et pro-
 curat, vt merces saluae sint. SYLVEST. *in verb. negotium qu. 5.* TABIENS. 146
in §. usura. n. n. 2. Hic SANTERN. iterum *d. l.* dicit, esse vtrumque ex
 parte dantis seu adsecurati do, vt facias, ex parte facientis s. adsecu-
 rantis, facio vt des. Hoc amplectitur ROTA *Genuens. in decis. 3. n. 28.* 147
et 36. n. 9. PETR SNELLER. *in supr. allegat. consil. n. 18.* Hanc senten-
 tiam autem ICtus ANONYMVS *in d. consil. n. 33. et seqq.* omnimodo im- 148
 pugnat, adferens: quamuis quidam sint in ea opinione, quod sit ad 149
 articulum facio vt des referenda, tamen se putare, magis ad contractus
 qui re perficiuntur, pertinere, et esse speciem do vt des, rationem
 quod iuxta OLDENDORP. *in classib. act. 40. in fin.* inspiciendum sit, quid 150
 principaliter intendatur, quum igitur hic factum ad dationem dirigatur,
 nempe si merces perierint, vt certa summa pecuniae detur, et ita
 principaliter aestimatio mercium intendatur, recte dici, esse conuentio- 151
 nem do, vt des. Huic haecenus RVTG. RVL. *in consil. n. 194.* consen- 152
 tit, quod dicat, magis hunc contractum ad finem esse illis, qui re con-
 stant, quam qui consensu. Sed in eo sibi contrarius est, quod *infr.*
d. consil. num. 95. et in tr. d. Commission. part. 3. lib. 2. cap. 15. dix- 153
 erat, se defendere Santernae opinionem; at ille vtrumque adseruit:
 nisi dicere velimus, hanc R. Rulandi mentem esse, se defendere San-
 ternam, quod verba *in libr. d. Commiss.* demonstrant, quando statuit 154
 pertinere ad articulum facio, vt des. Quod si ita est, iam in *num. 194.*
 consilii sibi contradixit. Dum igitur ita fluctuant doctores in adsignan- 155
 do genere contractus, commodius est, in totum ab ea opinione re-
 cedere. Praesertim quum dicant, quod hic contractus sub modo et 156
 conditione, si praemium solueris, intelligatur initus. At conditio
 et modus tamquam extrinseca non ingrediuntur essentiam contractus. 157
 Vt taceam, 4. de illis factis vt plurimum *in tit. de praescript. verbis.* 158
 agi, quae non super euentu consistunt, sed in potestate promissoris
 sita sunt. *l. 15. l. 22. d. praescript. verb.*

Perpenfis igitur omnibus, statuere non formido, adsecuratio- 159
 nem esse contractum nominatum. Non quidem, quod praecise ne- 160
 cessum

cessum sit, vt ad vnum ex illis, quos protulimus, referatur, sed quod
 161 sua natura et propriis qualitatibus constet, et sicut reliqui vsu et ne-
 cessitate humana exigente nomen inuenerit. Si enim iuris gentium
 162 pleraeque conuentiones nomen acceperunt tacito consensu, cur non
 idem potuit adsecuratio a multis vel pluribus gentibus adipisci? Vel
 163 si a solis Romanis stipulatio potuit nominata conuentio declarari, quis
 164 vetabit alios populos, vt adsecurationi id tribuerent? Immo si impe-
 ratori Leoni licuit emphyteusin a locat. conductione, et emt vendi-
 165 tione separare, §. 4. d. locat. cond. cur non Philippo Regi Hispania-
 rum, post multas disputationes, licere potuerit adsecurationem ab em-
 tione, locatione, vel aliis conuentionibus nominatis segregare? Sta-
 166 tuo igitur, adsecurationem esse contractum nominatum, sed suis pactio-
 nibus, quibus a reliquis omnibus separaretur, constantem. Rationes
 167 sunt: quod 1. hic contractus speciale nomen habeat, et quidem tale,
 vt illud nulli alii conuentioni adplicari possit, sed statim ille ex solo
 168 nomine dignoscatur. Et stabilit hoc, quod 2. nomen illud ex eadem
 ratione et modo acceperit, sicut reliquae nominatae conuentiones.
 169 Nominatio ergo operationem habere debet, et talis iudicatur con-
 tractus, quale ipsi nomen inditum. BORCH. *consil. 15. §. 13. part. 1.* Ete-
 170 nim cur ex conuentionibus nominatis actio detur, non est haec causa,
 quod nomen habeant, sed quod causam. l. 7. §. 1. d. pact. Nomen
 171 enim accidens est, nec validum satis vt propterea detur actio. BACCH.
in πρωπ. ff. tit. d. pact, pag. 567. Causa autem illa, vt DONELL. 12.
 172 *Comm. 9.* MART. BÖKEL *disp. inaug. d. pact. th. 6.* est illa vis, quae pro-
 ducit actionem, illa autem vis rursus colligitur ex necessitate et vtili-
 173 tate. Quia igitur propter frequentem vsum et vtilitatem talem na-
 turam nominatae conuentiones acceperunt, dictae sunt nominati con-
 174 tractus, non quod nomen causa actionis esset, sed quod indicaret,
 saltem illis conuentionibus talem vim et naturam inesse, vt ex ipso,
 et solo nomine, etiamsi specialiter nihil esset dictum, satis intellige-
 175 rentur. HVG. GROT. 2. *de iure Belli et Pac. 12. n. 3.* Hinc etiam in dictis
 conuentionibus certae erant proditae formulae, quum contra in cae-
 176 teris contractibus minus frequentibus hoc tantum inesset, quod di-
 177 ctum esset, et proinde non certa formula, sed ad factum accommo-
 data, et praescriptis verbis dicta actio daretur. Haec si ad adsecu-
 rationem adplicentur, certe non minor eius est vtilitas, et necessitas,

quam

quam vllius ex reliquis nominatae conuentionis, quapropter nihil 178
impedit, ei, quum habeat talem naturam, nomen tribuere, et inui-
diosum esset, existenti rei nomen denegare velle. Rursus si 3. con-
sideretur, qua ratione reliquae conuentiones, iam existente publica 179
vtilitate, et necessitate, nomen acceperint, non alia erit, quam quod
BOCKEL. *d. l.* adnotauit auctoritas publica. Conuentionibus enim iu- 180
ris gentium populi et gentes, exigente necessitate humana, nomen de- 181
derunt, non quidem expressa aliqua lege, sed tacito vsu, quia gen-
tes illa nomina vsurparunt. Ex eo enim ius gentium colligitur, quod 182
sicut de consuetudine dicitur, tacito consensu introductum, eius ori-
go ignoretur, sed sufficiat, non existare principii memoriam, et ab om- 183
nibus gentibus, vel maiori parte, cultioribus tamen, hoc pro iure v-
surparatum fuisse. Caeteris conuentionibus nominatis potuerunt ci- 184
ues in sua republica nomen attribuere. Sic Romani stipulationem, 185
postmodum imperatores donationem, sponsalitiã largitatem, emphy- 186
teusin inuenerunt. Quod igitur iuris illis et aliis gentibus vel ciui- 187
bus licuerit, cur hodie non idem adhuc populis, vel rebus publicis liceat?
Siue igitur dicere velimus, adsecurationem esse inuentum iuris gentium, 188
ideo quod omnes populi, qui culti, et mercaturae maritimae notitiam
habent, eam vsurpent, siue iuris ciuilibus, ideo, quod Philippus eam in 189
sua ordinatione specialibus terminis et notis circumscripserit, perin-
de est, manet tamen vtroque modo, conuentionem nominatam ab e-
gregio nomine, quo caeteris etiam contradistinguitur, adpellari posse.
Firmat hoc 4. quod hic contractus in statutis ciuitatis Antwer- 190
pianae specialem titulum sub qualitate nominatae conuentionis, *tit.*
24. von Contracten, von Adsecurantien, acceperit. Nullatenus vero
sit sub titulo emtionis locationis, vel fideiussionis collocatus. A ru- 191
brica autem in dubio ducitur argumentum. EVERH. *in loco legat.* 192
tit. a. rubr. SIXTIN. in Consil. Marpurg. conf. 14. num. 20. pag. 3. Idem
etiam 5. Philippus Rex Hispaniarum in ordinatione sua, quae postre- 193
mo Anno 1570. publicata, confirmauit, et simul accurate eius pactio- 194
nes, quibus a reliquis nominatis conuentionibus distinguitur, expres-
sit. Et quia Dd. et mercatores vnanimitè consentiunt, in hac ma- 195
teria ordinationes Antwerpenses et Hispanicas in conficiendo polli-
ce seu instrumento obseruari, et debere hoc fieri, non video, quo- 196
modo adsecurationem nominatam conuentionem propter nomen, quod

197 in illis ordinationibus ei tributum, nolint agnoscere, quum rem
 198 ipsam habeant, et id commode fieri possit. Facit 5. quod Dd. qui
 super hunc contractum commentati, in specialibus tractibus, et titu-
 lis hoc fecerunt, sicut hoc factum a SANTERN. STRACCHA R. RVLAN-
 DO, quod vel solum eos simul monuisse deberet, ne eum pro con-
 199 tractu innominato haberent. Vt taceam, 6. contractum innominatum,
 200 quando participat de nominato, eius naturam induere. VVLTEI. *con-*
sil. Marburg. part. 2. num. 15. et in dubio contractum magis pro no-
 201 minato, quam innominato, habendum. Ille enim nomine et formu-
 la agendi certus, hic propter vagam naturam incertus, et ideo prae-
 202 scriptis verbis formulam accipit. Magis autem illud sequendum, quod
 certum, quam incertum, quum incertitudo actum vitiet.
 203 Ab hac sententia me non dimouent, quae pro stabiliendo
 contractu innominato supra a Dd. fuerint in medium adlata. Nam
 204 quod 1. dicunt, iuri ciuili Romanorum hunc contractum fuisse inco-
 gnitum, nec eo nomen habere, id nihil concludit. Nullibi enim
 dicitur, quod Romani soli hanc potestatem habuerint suo tempore,
 contractum nominatum faciendi. Quod illis licuit, et hodie aliis
 205 gentibus in suis rebus publicis licet. Falsum etiam est, conuentiones
 nominatas a iure ciuili Romano nomen accepisse. Ius gentium enim
 eas inuenit, et simul nomen tribuit. *l. 5. de iustitia et iur. l. 7. §. 1.*
 206 *de pact.* Pauci contractus sunt, quibus ius civile nomen dedit, et si
 207 stipulationem exceperis, vix vllus. Quod igitur Romani suo tem-
 208 pore fecerunt, id postea Antwerpienses et Philippus eadem potesta-
 te. Quod si dicas, Antwerpienses sibi tantum aliquid statuere po-
 tuisse, et Philippum suis subditis: id verum est, quum et Romano-
 209 rum potestas olim vltra ciues et subditos non fuerit, et ideo licet ho-
 die passim Romanae leges doceantur, et iuxta eas iudicetur, illae ve-
 ro maneant nihilominus origine iuris ciuilis, ita etiam adsecurationi
 passim receptae non demit originem, quod ab Antwerpiensibus pri-
 mo distincta fuerit. Quid si ad priora tempora ante statuta Antwer-
 210 piensia confecta respexerimus, et iam Italici et Hispanici fuisse contra-
 211 ctum in vsu, dicamus, et hoc subinde alios populos sequutos esse, ni-
 hil aliud inde deduceretur, quam nomen habuisse, vnde innotesce-
 212 re aliis populis coeperit, et, quia pleraeque gentes hodie eum habent,
 quid prohiberet, pro iuris gentium conuentione haberi? Nam vt
 eodem

eodem tempore apud omnes gentes simul contractus existat, non opus est, sufficit in vna incipere, et pedetentim progressum ad caeteras fieri. Sic permutatio fuit antiquior emtione, et iam emtione a pluribus recepta, adhuc apud alias permutatio erat in vsu. *l. 1. d. contrab. emt. §. 3. de emt* Successu autem temporis ad reliquos peruenit. Interim vtraque tam permutatio, quam emtio, iuris gentium contractus fuerunt. *l. 1. §. 1. et 2. d. cont. emt.* Eadem ratione ab Italalis vel Hispanis coepta adsecuratio se postea reliquis populis commendauit, adeo, vt nulla fere hodie gens sit navigationi operans, quae eam non receperit. Si iam ius gentium est, quod gentes exigente vsu, et humanis necessitatibus sibi constituerunt, *§. 3. de I. N. G. et Ciu.* adsecuratio autem hoc constituta sit, sequitur, non male eam iuris gentium dici conuentionem, et quidem nominatam, quia simul nomen distinctum ab aliis acceperit. Illud autem non opus est, quod Romanis debuerit hic contractus cognitus esse, nam non potuit eo tempore, quo Romani rerum potirentur, eius utilitas, exegisse. Sicut igitur illi pro sua utilitate modo hoc, modo illud inuenerunt in contractibus, quod vel solum foenus nauticum docere potest, ita et reliquis gentibus idem licet, nec solis Romanis hoc permittum, contractum vnum iuris gentium dicere, vel alium iuris ciuilibis facere, quin non in alio contractu idem liceat aliis gentibus in suis ciuitatibus. Obtinere igitur hic regula Iustiniani: *in l. 2. §. 18. de I. V. E.* natura quotidie deproperat edere nouas formas, nec omnia apud maiores meliora, nostra quoque aetas multa laudanda et imitanda posteris inuenit et reliquit. *TAC. 3. annual.* Posset hic quis dicere, nullum contractum simul iuris gentium et ciuilibis esse posse, et ideo incertum manere, an hic contractus iuris gentium, vel ciuilibis sit? Non adducemus, quod *Dd.* in ore frequens, aliquem contractum origine iuris gentium, forma iuris ciuilibis esse: saltem id obseruandum est, saper hac re hic principaliter non quaeri, sed hoc decidi, siue huic contractui nomen ex iure gentium, siue ex iure ciuili, seu statutis Antwerpensium adstruere velimus, (adhuc in medio relinquentes, cui, iurigenium, an ciuili, origo eius adscribenda.) esse eam nominatam, et non innominatam conuentionem. Ad 2. quod certus sit contractuum nominatorum numerus, responderi potest, quod hoc sit valde incertum, nec hoc negotia humana permittant. Praeterea non potest probari,

- 229 Romanos certum numerum statuiffe, quasi plures esse non deberent,
 et si statuiffent, nec illi ipsi, quo minus hoc mutare possent, nec aliae
 230 gentes, ea lege tenerentur. Sicut igitur illi ipsi iuris gentium conuen-
 tionibus nominatis addiderunt stipulationem: ita similiter reliquis gen-
 231 tibus licuit adsecurationem vel alium addere. Singulis quidem fae-
 culis, et frequenter non fit, vt noui contractus excogitentur, sed
 eius causa non est, quod fieri non possit, sed quod rerum necessi-
 232 tas non exigat. Illud autem ridiculum est, quasi lites excrescerent,
 233 si plures contractus nominati essent. Quasi sane ex innominatis non ori-
 rentur lites? et quidem plures? et quidem ideo, quod sine nomine
 234 vagam et incertam naturam habent. Qua de causa tam litigantes,
 quam iudex, super eo longe dubitant, et litigant, antequam ad contro-
 uersiam primariam deuenire possint. Sola adsecuratio hoc monstrat,
 235 quomodo super eius qualitate an nominatus, vel innominatus con-
 tractus esset, et deinde, quae ex ea actio competeret, dissentientibus
 Dd. hinc inde fuerit disputatum, quae omnia cessare possunt, si no-
 236 minata conuentio statuitur. Tertium obiectum, quod formulam ge-
 237 neralem adsecuratio habeat, falsum est. Est enim suis limitibus inclusa,
 vt postea dicemus, nec vllus contractus est, qui cum ipsa aequipara-
 238 tur, ad haec formulae contractuum innominatorum adeo contrariae
 et generales sunt, vt nihil de iis possit certum statui. Eiusdem farinae
 est, quod 4. dicitur, consuetudine inuentum, et ideo innominatum esse.
 239 Quod enim si dicemus Philippica constitutione inuentum esse,
 et ideo nominatum. At demus prima origine ex consuetudine esse,
 certe inde nihil aliud sequeretur, quam omnes iuris gentium con-
 240 uentiones quae eo modo coeperunt, innominatas esse. Quantum
 plane potest inuerti, et rectius dicitur, in dubio omnem contractum
 241 nominatum esse. *supr. n. 200.* Non stringit etiam 6. quod ex OL-
 DENDORPIO adfertur, conditionem ex lege, quae ex contractibus inno-
 242 minatis datur, hinc competere. Nam OLDENDORP. *d. l.* agit de illis
 obligationibus quae ex lege inductae sunt, et certum auctorem ha-
 243 bent. At dissentientes hactenus dixerunt, hanc conuentionem ex con-
 244 suetudine esse, quae legi opponitur. Si etiam vellent reuocare, et
 defendere, se non negare ex ordinatione Philippica esse, tunc certe
 245 non posset illi articulus vel do vt des, vel facio vt facias adplicari, vt-
 pote ex quibus conuentionibus datur actio praescriptis verbis, et non
 con-

conditio ex lege. Deinde OLDENDORP. dicit, conditionem ex lege 246
 ex tali negotio competere, quod lucri causa paratum non est. Quin
 autem adsecuratio sit lucri causa inuenta, nemo diffitebitur. Summa 247
 tim conditio ex lege datur ex obligatione noua introducta. *l. i. d. cond.*
ex lege. At dissentientes hic nullam agnouerunt nouam obligationem. 248
 E. nec conditionem ex lege conuicere possunt. Nec illud adhuc 249
 probarunt, conditionem ex lege dari ex contractibus innomina-
 tis. Immo conditio ex lege datur ex obligatione noua. At con- 250
 tractus innominati veniunt ex negotio incerto et vago. Quae
 certe contrarietatem inducent, si contractum innominatum dicere vel- 251
 limus, et tamen ex certa et noua lege actionem prouenire. Quod 252
 vero 7. in statutis ciuitatis Hamburgensis omissus sit, id non facit con-
 tractum innominatum. Potuerunt conditores statuti huius rei causas 253
 habuisse, et fortasse an disputationes Ictorum super contractus natura,
 statuentes dubios reddiderunt, vt maluerint de eo silere, quam ia-
 tempestiue aliquid decernere. Interim sufficit, quod a statuto non 254
 inter contractus innominatos refertur. Quod vero 8. sub conditione et 255
 modo, vel 9. particulis suspensiuis fiat, non facit contractum innomina-
 tum. Etiam nominatae conuentiones talia admittunt. §. 2. d. v. *obl.* 256
 et nullibi dicitur, quod illae particulae notae sint contractuum inno-
 minatorum. Demum quod 10. de poenitentia adfertur, id nihil ob- 257
 stare, *infra n. 600. et seqq.* explicabitur. Interim poenitentia etiam in
 nominatis locum habet, ne dicam, hic poenitentiam locum habere non
 posse, nam facta infecta fieri non possunt, et si dans poenitere vellet, 258
 alter hoc pro lucro non pro damno reputabit, sicut *infra plur. n. 600.*
 dicemus. Frustra igitur Dd. desudant illud explicare, quomodo con- 259
 tractus innominatus sit. Vtrumque enim articulum recipere non po-
 test, do vt des, facio vt facias; et quamquam Santerna respectu or- 260
 dinis, et eius, qui contractum incipit, modo ad hunc, modo ad illum
 articulum pertinere velit, dubium tamen per aequae dubium explicat,
 et quia certus non est ordo, ex accidenti illo, quod hic vel iste con- 261
 tractui principium dederit, numquam contractus nominatus vel inno-
 minatus dici potest.

Demonstrato, adsecurationem esse contractum nominatum, porro 262
 exigitur, vt eius naturam inuestigemus. Est autem adsecuratio con-
 uentio de mercibus tuto aliunde transferendis pro certo praemio seu

- est auersio periculi: Vel contractus indemnitas pro certo pretio.
- 263 Definitio exhibet tria requisita, scilicet consensum, praemium, et auersionem periculi, respectu mercium sub obligationem venientium. An statim praemium numerari, an vero prius adsecurator defunctus
- 264 esse periculo debeat, non additur, nec opus esse iudico. Sufficit, quod certum sit, quid vnusquisque praestare debeat, nempe alterum dare pecuniam, alterum vero suscipere periculum, et merces saluas
- 265 praestare. Hic enim effectus adsecurationis est, quod merces secure transferri, et exportari debeant, et adsecurator earum indemnitas
- 266 praestet, vel si perierint, earum valorem. Hinc alio nomine ab effectu, non male dicitur indemnitas, securitas, Gallis *Adseurance*, Italis *Sicurezza*, Hispanis *Seguridado*, Anglis *Quitnesse*, aliis aliter, ut fert idioma cuiusque populi.
- 267 Adsecuratio quidem vox Latina non est, nec tale verbum reperitur, quod securum facere significet. Non male autem illud Senecae huc quadrat, quod vocat indemnem facere. Quia vero nomen
- 268 ex vsu accepit, et ab illis populis, qui primo inuenerunt, in patria lingua commodum nomen impositum, sufficit, illud, licet barbarum, retinere, quam rei bene intellectae inconuenienti vocabulo nebulas po-
- 269 nere. Et quamquam securitas, tranquillitas, indemnitas, *Schadloßverschreibung*, idem quod adsecuratio significet: sunt tamen haec vocabula nimis generalia, omnem cautionem continentia, et inidonea, ut conuentionem ipsam, qua mercium indemnitas quis promittit, denotent.
- 271 Diuiditur adsecuratio in terrestrem, et maritimam. Illa est
- 272 super rebus, quae terra, haec, quae mari transuehuntur. Rara illa, frequens haec, ideo de hac potissimum hic dicta tractant.
- 273 Adsecuratio autem quum sit contractus inter mercatores vsitatus, omnes, qui se obligare possunt, et mercaturam exercere, adsecurare possunt, et se ad praestacionem huius contractus obligare. Vnde videtur dicendum, qui a mercatura, et negotiis maritimis, uti milites, clerici &c. arcentur, nec hunc contractum celebrare posse.
- 274 de quibus ne idem bis dicatur, commodius *infr. c. 15.* agetur. Sicut et illae controuersiae, si plures adsecurationem faciunt, et socii seu correi debendi fiunt, vel credendi, illud obtinet, quod alibi de duobus
- 275 reis dicitur, et ex illis locis decidendum est.

Praestatur autem adsecuratio super omnibus rebus, quae sunt in commercio. Vnde sequitur, quod super corpore et persona liberi hominis, navigationi adhibiti, cuius nulla est aestimatio, non fiat adsecuratio. *l. fin. d. his qui deiecer.* In caeteris rebus vero manet regula, nisi quod per ordinationem Philippi decisum *art. 9.* quod nullus nauta siue primi, medii, vel infimi ordinis, faber nauticus, classarii milites, cuiusque status, possint super locario suo adsecurationem facere. Cuius non potest alia ratio esse, quam quod nondum illud integrum debeat, antequam finis navigationi impositus, ideoque non possit in taxationem venire, vel etiam ut sint diligentiores, si sciunt, locarium periculo obnoxium.

In rebus autem fit adsecuratio vel super naui sigillatim, vel omnibus simul. In rebus videndum, an paruae vel magnae sint: quod denotare interest, quum in paruis non opus sit, specificare pretium, sed sufficiat demonstrare schedulas, per quas pretium doceatur. *RVL. d. l. n. 4.* Magnae autem res hoc loco sunt secundum ordinationem Philippicam *art. 4. e. gr.* vinum, fruges, oleum, saccharum, sal, adeps, butyrum, caseus, lupulus &c. Paruae vero, pretiosi lapilli, gemmae. &c. Ut ita in his rebus respectu magnitudinis, vel paruitatis, magis inspiciatur pondus, quam aestimatio. Rursus si dere constet, an generalis super omnibus facta sit adsecuratio, an super certis rebus expressa, videndum est. Nam sub generali rerum, vel mercium nomine nauis non venit, nec vox (omnis) vtrumque significat. *SANTER. part. 4. n. 69.* Si vero certa res est, specifica descriptio adesse debet, nec enim sufficit, dicere vinum, sed addendum est, an Rhenanum sit, vel Gallicum, quum vnum praestet altero. Hic iterum videndum, an merces sint nauis illatae, vel non. Et quidem ideo hoc in contractu adsecurationis specificari debet, quia alias non valet, nam merces in nauis fuisse, probari debet, et ut constet, ne quis prohibitas merces habeat, nam de illis adsecuratio aequae non valet.

Si nauis expresse in adsecuratione posita, non debent merces transferri in aliam, *P. SANT. d. l. part. 3. n. 35. STRACH. gloss. 8. n. 2.* nisi clausula addita, ut hoc liceat, quo casu, si statim in aliam delata, tenet adsecuratio. *STR. d. l. n. 3.* Si non statim delata, sed merces adhuc in scapha perierunt, secus est. *SANT. d. l. n. 36.* Quod et obtinet, si non in scapha, sed loco oneris, perierunt. *STR. gloss. 12. num. 1.* Si vero

merces

- 294 merces in nauim delatae sunt: inspiciendum, an illae solae, an vero
 etiam aliae postea delatae perierint. Nam adsecurator tantum tene-
 tur de iis, quae tempore adsecurationis existunt, quae vero postea
 295 sunt illatae, sub ea non comprehenduntur. SANTERN. *d. l. num. 49.*
 STRACCH. *d. l. gloss. 6. num. 9.* In illis rursus quaeritur, an aestima-
 tae, id enim requiritur, SANTERN. *d. l. part. 3. num. 40.* an inaesti-
 matae, tunc enim si tempore adsecurationis fuerunt integrae, ille va-
 296 lor inspicitur, non quum perderentur. *idem d. l. num. 41. diff.* STRACCH.
gloss. 6. n. 2. Si aestimatae merces sunt, videndum porro, vbi merces perie-
 rint, an in portu, an extra eum, in medio mari, an vero quum peruenit na-
 297 uis ad alium portum. Priori enim casu non aliter tenetur adsecurans, quam
 298 si extra portum nauis ducatur. Altero, an ante vel post adsecurationem
 299 res perierint. Isto casu, si tempore contractus initi perierint, et ad-
 securationem petens hoc sciuerit, non tenetur adsecurator, secus
 si ignoret. STRACCH. *in gloss. 27.* ANT. GAMMA *decif. 181. num. 1.* Sci-
 300 entia autem hoc casu probari debet, et simul attendi, an non sit con-
 301 suetudo in contrarium. LEON. *in consil. 22. num. 5.* Hoc casu, vi-
 dendum, an tempus adiectum, quando portum egressura nauis sit,
 302 quod si obseruatum, adsecurans tenetur. Si non est adiectum, et nau-
 ta egressum diu distulerit, utpote si Maio deberet nauigare, et ille
 se Decembri nauis committat, vel si alius casus culpa nauatae vel ad-
 securati interueniat, adsecurans non tenetur. STRACCH. *gloss. 20.*
 303 *num. 3.* Posteriori casu, si locum, ad quem tendebat nauis, non at-
 tingerit, sed saltem portum, et eo casu in portu, licet in ipsam ciuita-
 tem nondum peruenerit, merces perierint, SANTERN. *d. l. num. 39.*
 304 STRACCH. *gloss. 6. num. 1.* vel in ipsa exoneratione scapha submersa sit,
 adsecurans non tenetur. STRACCH. *d. l.*

305 Forma adsecurationis vel essentialis, vel accidentalis est. Il-
 306 la consistit in susceptione periculi, et determinato super ea pretio.
 307 Nam ut praemium statim numeretur, non opus est, ut *supra num.*
 308 *263.* dictum. In prima, nempe susceptione periculi, duo rursus pro-
 be obseruanda, et quid periculi nomine veniat, et quomodo illud
 309 respectu mercium taxetur. Solent hic quidem distinguere inter pe-
 riculum, et casum fortuitum, quasi illud quaecumque damnus sit, siue
 310 dolo, siue culpa obortum, *l. 4. naut. caup. l. 1. de peric. rei vend. l. 13.*
d. liber. caus. l. 60. §. 6. locat. l. 25. pr. Socio. hic, quod casu fortuito,
 qui

qui prouidentia humana praecaueri non potuerit, contingit. *l. 2. §. 7.* 311
d. adm. rer. ad ciuit. pertin. Talia sunt hoc casu omnia damna, quae
 a vento, vadis, syrtibus, tempestatibus, scopulis, igne, piratarum
 aut latronum incurfibus, vel alia ratione nauis et mercibus accidere
 possunt. Haec damna rursum sunt vel solita vel insolita. Illa sunt quae 312
 solent contingere, vt si aqua vel adspergine merces deteriorentur, 313
 quod fere quotidie vsu venit, quum a pluuia, vel alia aqua difficulter
 caueri possit. Haec sunt, quae quidem saepe sed non ita semper 314
 contingunt, et quae grauius damnum secum habent. Hic adsecuratus 315
 in exprimendo periculo vel casu fortuito valde cautus esse debet,
 quia enim casus fortuiti variae sunt species, si quis vnum, aut alterum,
 e. gr. naufragium susceperit, non statim piratarum incursum suscepisse
 videtur. Quamquam hoc casu, si quis periculum in se suscepit, 316
 voce periculi tantum illa damna, quae casu fortuito obueniunt, intel-
 ligantur. Ideoque, qui periculum in se suscipit, etiam ad casus fortui- 317
 torum generaliter omne periculum subiicere. Et tunc intelligitur, 318
 omne illud damnum, quod extrinsecus per vim maiorem obuinit. 319
 Illa enim damna quae ex vitio rei, et extrinseca eius natura contingere
 possunt, nomine periculi non veniunt, nec ad ea adsecurator obligatus
 est. Veluti si merces e. gr. vinum acefcat, grana a curculionibus, ligna
 a teredine, panni a tineis, carnes a thermis, vel aliae materiae a muribus,
 vel blattis corrodantur, vel per aliam aliquam humiditatem consumantur,
 vel deteriorentur. Possunt igitur pericula vel casus fortuiti in hac materia
 discerni, quod vel factio hominum contingunt; vel sine eo. Factio
 hominum vel est illicitum, vt si piratae vel latrones incurfent, et vel
 nauim spolient, vel plane auferant: vel licitum, vt si per repressalias,
 arresta, vel alia media principes et Reges naues detineant, vt non
 possint oportuno tempore merces ad locum destinatum deducere. Sine
 factio hominis contingit, vel solo infortunio maris, vt si tempestate,
 igne, ventis, vel aliis modis, merces intereant, vel vitio nauis, quae
 reficienda est. Vbiq; hic videndum, quid inter partes actum sit. Nam
 si factio illicito damnum detur, vel depraedatio fiat, id omnino, et
 statim vt adparet, refundendum est. Si modo in mari, non vero si in
 portu ea acta. *SANTERN. part. 4. n. 49.* Si vero factio principum, videndum:

- 330 an spes recuperandi sit, vel non: Illo enim casu si extra lineam Europae nauis arrestata cum mercibus commoretur, integer annus, antequam adsecurator conueniatur, expectandus, et ei ad solutionem dandus est iuxta ordinat. Philippicam. Hoc vero tres menses ad satisfaciendum
- 331 adsecutori indulgentur. Si vitio nauis sit, siue id ex infortunio
- 332 maris, vel alia causa contingat, sumibus adsecurantium nauis reficienda est, qui tamen primo hac de re certificari debent: et tunc si
- 333 intra lineam sex menses, extra lineam annus datur ad reficiendum. *ord. Philipp. art. 16.* Si vero nauis non potuit tam cito refici, vel plane corrupta sit, et merces in aliam nauim sint impositae, nihilominus durat adsecuratio, est enim periculum earum vsque ad certum locum
- 334 susceptum. Summatim autem de periculo tenendum, quod illud per speciales casus soleat exprimi, sicut ex tenore pollicis adparet, hoc sine, vt ad non expressum quis non teneatur, ibi: *ende verseeckern die vorsz Assureurs den Geasscureerden, van der Zee, Vuer, Winden, Vrienden, Vianden, Breeuen van marque end contremarque, van arreste, ende detentie van Koningen, Princen ende Heeren, wie sie sien, ende van alle pericul ende fortunein, die dar souden mogen ouerkoomen, in wat maneren dat sy, ende dat men soude mogen imagineren. O. Phil. art. 1 pag.*
- 337 *8. mibi.* et si omne quis suscepit, vel suscipere debeat, principalioribus casibus omisiss, solet generalis clausula praemitti, vel subiici de
- 338 omni periculo. Quo casu quis ad omne tenetur. ibi: *alle riscq. perickel, ende auentueren, dee dar souden mogen gebeuren.* E contra omni
- 339 periculo suscepto, potest quis limitare conuentionem, exclusa vna vel altera specie, e. gr. piratarum incurfu, et tunc exclusio vnus facit
- 340 inclusionem caeterarum. Sicut etiam in certa specie periculi, solet illud restringi, ne respectu huius vel illius casus locum habeat, in primis, si ille casus non facile caueri potest. Ita Hamburgenses bello inter R. Daniae et ciuitatem existente in repressaliis soliti excipere, si a Rege Daniae impugnarentur, commodum enim Regi erat, tam Helsingorae, quam Gluckstadtiae, leui opera naues sistere. *vid. pollicen. infr. num. 423.* subiectum.
- 343 Alterum quod circa susceptionem periculi obseruandum, consistit in taxatione, vel facienda aestimatione mercium. De hac ordinatio Philippica *art. 10.* ita disponit: Vnusquisque, res suas adsecurationi subiicere volens, ante nauigationem obligatus esto curare, vt

res per idoneos aestimatores, qui illarum rerum peritiã et scientiam habent, taxentur. Quia enim diuersae res in adsecurationem veniunt, veluti nauis tormenta, puluis nitratus, globuli, merces, certe ad vnus hominis arbitrium taxa fieri nequit, sed obtinet hoc loco illud, quod dici solet, peritis in sua arte credendum esse. Haec tamen aestimatio ita intelligenda est, vt omnis dolus, calliditas, et machinatio excludatur, nam si constiterit, taxationem simulatione, collusionione, vel fauore nimis extensam esse, ea non praeiudicat, sed arbitrium aliorum reuocari ad iustam aestimationem potest. Aestimatio autem non debet vltra communem valorem sub quocumque etiam praetextu fieri. *Ord. Philipp. art. 12.* Res enim, quantum communiter valent, taxari solent. *l. 63 ad L. falcid.* Qua de caussa dicta *ord. art. 11.* statutum, quod quis ad maius praemium obtinendum non debeat mercibus imputare sumtus vestigialium, locarii, nauli, litterarum onerariarum, *Frachtbrieven, Certificationen,* lucri sperati ex mercibus venditis, si ad destinatum locum peruenerint, vel alterius commodi, sed debeat simpliciter taxa fieri iuxta primum mercatum, ibi: *den eersten innkoope.* Hinc additur *in d. art. 11.* si merces in primo mercatu sint infra valorem mille pondo Flandrica, quod tunc decima earum pars non debeat adsecurari, ibi: *sal gehouden wesen, het tiende part van desclue goeden te laten onuerseckert.* Si vero superent illum valorem, tunc de tota aestimatione potest fieri adsecuratio, dummodo sumtibus praedictis illa non augeatur.

Aestimatione certa definita, iuxta eam postea periculi pretium, quod praemium eleganti vocabulo adpellatur, constituitur, facta computatione, quot floreni de centum loco praemii dari debeant. Hoc autem a libera voluntate contrahentium pender, nec certo definiri potest, prout enim nauigatio longinqua, vel breuis, et loco pluribus periculis obnoxia sunt, ita hoc praemium extenditur vel remittitur.

Solet autem exsolutio praemii tribus modis determinari, vel absque vlla temporis praefinitione, vel vt statim ea fiat, vel vt certum tempus vel dies adiciatur. Priori casu, actio statim ex promisso nascitur, vt adsecuratus, quando lubuerit, adsecuranti cogatur pecuniam soluere, sicut ille periculum suscipere. Hic modus ab Anno 1617. vsque ad annum 1623. Hamburgi fuit in vsu, sicut multis exem-

- 361 plis et formulis probat RVTG. RVLAND. *d. l. a. pag. 169. vsque ad*
 362 *pag. 176.* Hoc casu confessio de accepto praemio in pollice omittitur,
 nec in subscriptione certi diei solutioni fit mentio. Plerumque
 ita: *Wy Afsseureeders hier onderteckent belouen ende verobligieren ons, to*
verseckeren ende verseeckern ock an u, Peter Boem, te weten elck een van
ons de summe, door hem hier onder gespecificiert. &c. Subscriptio. *Wir*
 363 *Rudoif vnd Anthonis Behmer seyn tho freden in deese Afsseurantie (die*
Gott bewahre) die Summa van 3000. Marck Lübisck van Dunkerken na
Hamburg gegen 3. pro Cent. Dat. 4. Octobr. Anno 1619. Altero casu,
 vbi statim debeat fieri praemii exolutio, maior oritur difficultas. Mer-
 364 catores id vocant *die praemie contant*, vel, *per ualuta bezahlen*. Hic
 365 modus ab Anno 1620. quo Amsterdami statutum, et placito mercatorum
 definitum, (*verwilkühret*) vt in posterum praemia in continen-
 366 ti (*content, vnd babr.*) soluuerentur, Hamburgi coepit vsurpari, spe ni-
 mirum futurae subitae solutionis propter promouenda commercia,
 non quasi realis solutio statim facta. Hoc modo pollicibus insertum.
 367 *Ende bekennen betaelt te syn van den priß van dese versckeringe door*
die handen van Cornel. Martens, gerekent tegen 1000. Rthlr. fünff ten
 368 *hondert.* Subscriptio ita: *Ick Cordt Hinrichsen bin tho freden in die-*
se Afsseurantie (die Gott bewahre) für 1000. Rthlr. in specie, oder die wer-
de daraf, die præmie contant empfangen in Hamburg den 10. Nouembr.
1623. Exempla sunt apud RVLAND. *d. l. a. pag. 176. vsque ad pag. 191.*
 369 Realem solutionem hoc casu valde vrgent illi ipsi, qui praemium vo-
 cant huius contractus RVTG. RVLAND. *pag. 39. illicium, den Lockvogel*
dieses Contracts, et exinde, quasi interuentus rei sit necessarius, hunc
 contractum statuunt esse innominatum, quasi a traditione rei incipi-
 370 at. Sed iam hoc *supr. num. 130.* reiectum. Et illud ipsum, quod di-
 ximus, plus euincit ipsius vocabuli (*contant vel per ualuta*, quod idem
 371 est) significatio. Quamquam enim illa verba numerationem important,
 MAR. ANT. DE AMAT. *decif. Flor. 45. n. 12.* et voces (*contant*) et illi respon-
 372 dentes (in continenti, subito, mox, statim, illico, confestim, vel *alßbald, alß-*
fort, stracks), significant extremitatem temporis, quasi hoc denotent, quod
 res fieri debeat ex tunc, sine omni vltiori mora, et temporis interuallo,
 373 *Iaf. in l. 40. d. adopt. gloss. in l. 8. C. vnd. vi. BR. in l. 1. si cert. pet. BL. in*
l. 18. C. de adpell. seu quod vox (in continenti) significet momentum
 374 temporis, intra quod non alius actus interueniat. Sicut in stipula-
 tionibus

tionibus et pactis contractu, adiectis, ut ei infint, id dicitur in continenti fieri, quod initio, statim in ingressu contractus fit, contractu nondum perfecto. *l. 1. §. 2. d. V. obl. l. 13. C. pact. L. 7. §. 5. eod. l. 5. et L. L. pen. C. d. pact. int. emtor. l. 27. eod* Nihilominus hac de re iniure certi nihil definitum est, et ideo hoc arbitrio iudicis pro circumstantiarum, et negotii varietate determinandum, relinquitur, ut explicetur de aliquo spatio, *arg. l. 3. pr. ut in poss. legat. BL. in l. 3. §. 9. num. 2. d. V. et vi armat. h. e. non minimo, nec maximo temporis spatio, sed moderato, et tali, quod magis intellectu percipi, quam eloquutione exprimi potest. l. 13. l. 105. d. solut. l. 137. de V. obl. l. 21. d. iudic. l. 31. d. re iudic. COLER. tr. d. process. execut. par. 4. cap. 2. n. 2. WESENB. consil. 6. n. 11. MENOCH. d. arbitr. iudic. quaest. 2. n. 11. ROSBACH. in process. tit. 41. n. 11. WEHNER. in obseruat. u. alsbald.* Sic in continenti dicitur factum, quod eodem adhuc die, quo actus geritur, fit, *l. 12. d. duob. reis. Dd. in L. 43. de re iudic. l. 26. locat. alibi, quod intra triduum, ut arg. l. 1. fin. C. d. iudic. l. fin. C. de error. aduoc. alibi per decem dies. arg. l. 21. §. 1. de constit. pecun. l. 6. §. 3. de duob. reis. conf. NAT. conf. 153. num. 5. COTHMA. part. 3. resp. 45. num. 18. GRAV. lib. 2. conclus. 15. num. 8. consil. 1.* Apertissimo documento, quia hoc spatium in puncto non consistit, non esse hunc contractum innominatum, quia non a rei traditione incipiat, et alias praecise et statim rei traditio necessaria esset.

Ultimo casu numeratio praemii ad certum tempus differtur, et tunc solet eius in pollice, vel in subscriptione, mentio fieri, vel in pollice verba, (*ende bekennet*) omitti. Exempla habet RVTG. RVLAND. *a. pag. 91. usque ad pag. 200.* In pollice omittuntur illa verba, *ende bekennet, bethalet tho syn von den pryß von deese versekeringe.* Subscription: *Ick Didrich Poppe ben tho freden in dese Asseurantie (die Gott bewahr) für 500. Marck Lüß. die praemie auer dry Monat tho ontfangen 17. Sept. Anno 1625.*

Adsecuratio potest fieri pure, vel sub die, vel conditione, vel adiectione certi loci, quod commune habet cum reliquis obligationibus.

Ad formam etiam pertinet, quod certa pacta adici possunt quod si in continenti fit, formant actionem, sin ex interuallo, exceptionem pariunt. Illa autem plerumque consistunt in modificatione per-

riculorum, et adiectione diei, temporis, et loci, quousque et quam diu adsecuratio tenere debeat.

- 385   Accidentalis adsecurationis forma est, quod super ea instru-
 386   mentum seu obligatio conficiatur. Illud instrumentum vocatur Ita-
 387   lico nomine Pollex, a mercatoribus hodie, (police) non alia vt vide-
 388   tur, ratione, quam quod sicut pollex in manu reliquorum digitorum
 387   praecipuus, et quasi basis est, ita ex hoc instrumento controuersiae
 388   tamquam ex fundamento, super adsecuratione obortae, definiantur.
 388   Hoc instrumentum accurate conficiendum est: sicut patet ex ordinat.
           Philippica *art. 1.* Sequentia vt plurimum in se continere debet, adeo,
           vt si vnum omittatur, censetur instrumentum vitiatum et nullum.
 389   I. Nomen adsecurantis, vel plurium, si quis multos acceperit, ad-
 390   dito plerumque loco domicilii vbi habitant. Quod si nomen fictitium
           sit, vtpote si Iudaei adsecurationibus inferantur, quod solet fieri pro-
 391   pter depraedationis, quibus ipsorum bona sub Christianis obnoxia sunt,
           nihilominus valet instrumentum, quum talis dolus pro solertia merca-
           toria habeatur et licitus sit. STRACCH. *gloss. 7. num. 1.* II. Nomen nau-
 392   tae ibi: *Dar Meeſter van iſt Pieter Siebrantten van Amſterdam.* Diffe-
           rentia enim inter eos propter mores, et peritiam marimorum locorum,
           et hinc adsecuratores ad hunc contractum vel faciliores, vel diffici-
 363   liores. Iam olim id obseruatum, vt ex poeta videre est:
           Alter erit tunc Typhis, et altera, quae vehit Argo
           Delectos Heroas. Item:
           Quid tibi cum parua nauita Typhi mea.
 394   III. Nomen nauis, *int' Schip S. Ionas.* Habent enim naues sua no-
 395   mina, vt supra *part. 3. c. 2. n. 104.* dictum. Et inde si adsecuratio su-
           per certa nauis facta, et merces postea immittantur in aliam, non te-
           net adsecuratio nisi illa clausula adiecta sit, quod nauim mutare li-
           ceat. STRACCH. *gloss. 8.* IV. Nomen loci, vbi nauis oneratur. ibi. *Poort,*
 396   *Hauen oder Reide van Lisbon.* V. Nomen loci, quo nauis tendit, ibi:
 397   *van Seuille nach Antwerpen.* Si ergo ad alium locum nauigarit, vi-
           tiatur adsecuratio, et soluitur obligatio, propterea, quod nauigans in
 398   dolo est. LEONIN. *consil. 23. num. 5. 6. Genuens. 40. n. 2.* VI. Desi-
 399   gnatio mercium, quae et quales illae sint. VII. Nomina adsecura-
 400   torum, ad quos merces pertinent. Pertinere hoc loco non solum id
           dicitur, quod ad aliquem iure domini pertinet, sed aliquali inter-
           esse.

esse. Hinc adsecuratio super mercibus, ad me pertinentibus, ad merces promissas trahitur. STRACCH. *gloss. 10. n. 2.* Sicut etiam valet super pecuniis, a magistro nauis debitis, et ab ipso promissis solui aliis, sub periculo suae nauis in ciuitate Venetiarum. Agenti enim ex contractu non potest opponi, quod quis non sit dominus mercium, vel quod quis alius sit dominus. STRACCH. *d. l. n. 4. 5.* Sic adsecuratione facta Titio super mercibus Meuii, ea simul etiam ad merces Titii porrigitur. *Id. n. 8.* Secus autem est, si Titius socios haberet, tunc ad eorum partem non extenditur, SANTERN. *part. 3. n. 38.* at si fiat nomine suo et sociorum, tenet in totum quoad socios, si re integra ratum habuerint. STRACCH. *d. l. n. 15.* vbi aliquot alios casus non negligendos tractat. VIII. Exprimitur tempus, ex quo adsecuratio incipere debet, et in quo finire. Illud plerumque incipit ab ea hora, qua merces ad portum deductae, vt naui imponantur siue statim, siue beneficio scapharum. ibi: *van der ũre ende daghe, dat de vorsz goedern ende Kopmanschappen gebracht sullen sien ter vors poort, Hauen ou reede, om te laden int' vorsz Schep, oft die Doen in Böen, Schuyten, of Lichtschepen, vm geuhoert, ende geladen te wesen int' selue Schip, om de vorsz reisē te doen.* Hoc, dum exponantur rursus in loco conuento in terram. ibi: *ende sall de vorsz versckeringe of Aseurantie duren tot dat de vorsz goedern, en Koopmanschappen gekomen sullen wesen tot Antwerpen, ende aldaer, outladen vpt' lant, in goede behoudeinsse sonder einich verlies oft. Schade.* Vbi tamen sufficit, portum attigisse, nec tenetur adsecurans, si in eo, vel in scapha res perierint, vt *supr. n. 292.* dictum. IX. Additur liber cursus nauis, qui in libera potestate magistri nauis esse debet, quomodo cursum dirigere velit. ibi: *ende sall vorsz Schep mogen vahren voorwaerts, achterwaerts, ter rechten Handt, ter sincker Handt, ende allen Syden, ende nemen alle coursen of schalen ende beiden, of vertoeuen, tzy door bedwanck, noodtsake of gbwillick, so den Gouverneur van denseluen Schepengoet duncken sall.* Haec autem clausula ad dextram, vel sinistram nauigare permittens, non permittit mutare locum, sed tantum commoditatem magistro nauis relinquit, quomodo cursum tenere, vel dirigere velit, vel si propter causas littora legere, vel portum intrare velit, hoc ei maneat liberum. LEON. *consil. 23. n. 3.* X. Exprimitur susceptio periculi siue in genere, siue in specie, siue in totum, siue sub certo modo, vt *an. 309. vsque ad n. 334.*

supr.

- 415 *supr.* deductum. XI. Fit confessio super quantitate et numeratione pretii, vel a manu ipsius adsecurati, vel proxenetæ ipsius. *ibi. ende bekennen die voorschreuen asseureurs betaelt te wesen van den cost oft pryß van deser Asséurantie, by handen van Clas Dirxsen ten prise van seuent-*
- 416 *ten honderde.* XII. Subscribunt adsecuratores sub nomine, cum expressione quantitatis, et quousque periculum in se recipere voluerunt.
- 417 XIII. Demum solet addi, quod adsecuratio sit facta secundum stylum, et obseruantiam fori Antwerpensis. *ibi. naghwonté, ende costuyme van*
- 418 *der Börse van Antwerpen.* Hoc effectu, vt si aliquid omisium, vel dubie positum, exinde decidatur: sicut etiam in plerisque ciuitatibus,
- 419 eo vt dictum modo, instrumenta concipiuntur, et vix alicubi, vel raro aliquid immutatur, prout videre est ex formulis vbique obuuis. Tale
- 420 instrumentum autem magnam habet efficaciam, ideoque eius verba diligenter ponderanda sunt. *Decis. Genuens. 120. n. 5.* Nam vim et efficaciam instrumenti guarentigiati habere putatur, quod paratam se-
- 421 cum habet exsequutionem. Quo sine etiam vel coram notariis, vel libro publico solet confici, vel clausula addi, quod eandem vim, si hoc non fiat, habere debeat, ac si factum fuisset. Quod suasit utilitas, et simul necessitas commerciorum, ne mercatores difficillimis prob-
- 422 *ationibus, et litium ambagibus innexi cogantur tempora, et pecunias profundere et hac ratione commercia sistere. ibi; consenteren die*
- 423 *selue Asséureures; dat dese police van Asséurantie alle van so grooten kracht syn, gelick of de selue gemaectt ende gepasseert ware voor Scepenen,*
- 424 *openbare notarisen, ende andersins. &c.* Formulas autem instrumenti, seu pollicis adsecurationis, passim inuenimus, illa ipsa Antwerpensis exstat in libro de iuribus nauticis, excuso Middelburgi *An. 1637. pag. 80.*
- 425 *et seqq.* Alias, eiusdem autem vt plurimum tenoris, habet RVTG. RVL. *in fin. reiationis super casu controuerso ex hac materia pag. 169. 176. 191.* Sufficiat, vnicam formulam ex his, qua hodie vtuntur, caeteris in substantialibus similem, adiciere.

Tenor Pollicis.

Wy Asséureedeers, hier ondertekent, belouen ende verobligeeren ons, te versékeren ende versékeren ock an u, Alexander Tancke, te weten elck een van ons, de Somme door hem hier vnder gespecificceeret, van Grypswold of Hamborch, op ein ende twintig Lasten Pommerisch Rogge ende
Maut,

Maut, hem toebehorende, oft iemand anders, frye oft vnfrye Persohnen, geladen int' Schip dat Gott bewabre, de Ionas genaempt, daer Schipper oft Meeſter op is Iacob Loſe, oft jemant anders, die voorſchipper oft Meeſter daerop soude mogen ſabren, frye oft vnfrye Perſohn, gaende deſe Aſſeurance op goede ende quade tydinge, waruan de rijſigo begint van deerte vre, dat het vorſcz. Maut ende Rogge vant Landt na Boort gebracht worden, ende ſall duren tot dat het vorſcz. Maut ende Rogge tot Hamborch binnen Booms opt Landt wel geconditionert gelcuert is, oock ſall den verſeckern angebouden ſyn, de tien pro Cento te lopen, maer ſal hem frey jtaen, dat by te vollen mag laten verſeckern, nemende wy Aſſeuradeurs tot onſen laſte ende pericul alle Beſchwaringe, ſchade oft vnkosten, bedacht oft vnbedacht, hoe die Nahmen hebben mochten, ofte waer wt eenige moleſtien ſouden mogen procederen, vns ſtellende van alles tot alles, in plaetſe van v. Alexander Tancke, gelyck ofte vns het ſelue goet ſeluer toquaem, doch van de Arreſt van ſyn Maytt: van Denemarcken in de Sont, dragen wy Aſſeuradcurſ geen pericul, alles ter goeder trouwe, ſonder arg oft liſt. Welchen Rysiek wy draghen ende tot onſen laſte nemen, na den dach ende vre, dat deſelfde Koopmanſchappen ſullen gbeladen oft geſchcept gewefen, om aen boort te vooren vant ſelfſde Schipp oft ſchepen, ende int het ſelfſde geladen ſollen zyn, ende ſal dueren tot de tijt, dat het ſelfſde Schip ſy ghekomen in deſelfde Hauen van Hamborch binnen Booms, ende deſulue Koopmanſchappen vpt Landt ſullen ontladen zyn in goede Behoudeniffe, ſonder eenige ſchaden, ende ziin te vreden het ſelfſde Schip oft Schepen, doende, de ſulffde reijſe ſullen mogen ſeylen voorwaerts, en achterwaerts ter rechter ende ſincker zijt, ende in allen manieren voortvaren, oft blyuen anckerende in ſulche Hauen, ghelijck het den Meeſter, Capitain, oft Pilote vant ſelfſde Schip goetduncken ſal. In welke vorſekeringe voorz wy Aſſeurecers dragen alle perijcket der See, van Vier, van Winden, van Vrienden ende Vianden, van Brienen van Markque, ofte van contramarque, van Arreſte, ende vphaudinge van Koningen, Princen, van ſodanige Heerentſoude mogen wefen. Oock van veranderinge oft anders jins van Meeſters, Schippers, ende Generalyken van allen andern perickelen ende fortunien, die ſouden mogen ouerkomen in eeniger Manieren, oft die man ſoude verdencken. Wy ſtellen ons van als tot als in de plaetſe van deſelfde Alexander Tancke, om hun te beurijden ende

*schadeloos te houden van allen Verlies, ende schaden, die geschieden sou-
 den mogen, ende komende de Sake anders, als se wel met derseiffde
 Koopmanschap oft partye desseiffds (daer Gott aff bevoede) belouen ende
 verhinden ons dan te betalen ende te vorschieten aen v oft aen den bren-
 ger van desen allen, het verlies ende de schaden, die ghy sult geleden
 hebben, achter volgens te samme by elck een van ons onderteekent, te
 weten, so wel den ersten van ons, als den latesten, ende dat binnen
 twee Maenden erst naest kommende, na dien dat ons behoorlicke wete
 ende intimatie sal ghedaen wesen van het verlies opt schade in deese ver-
 sekeringe geschiet, ende sulck komende, geuen wy, ende elck een van
 ons geefft macht en besonder bevel an v, deselvede Alexander Tancke oft
 an vwen gecommiteerden, om so wel tot onser schaden als profite te
 handhauen, tot de salueringe benefiecen van deselvede Koopmanschap,
 ende belouen in allen gewalte te betalen de kosten ende onkosten gedaen
 in deselvede salueringe. ende het benefiecen derseiffde de Koopmanschap-
 pen, het sy dat yet daer aff wederkregen, wort oft niet. Ghevende ge-
 looff ende vollkomen credit an de Rekeninghe, ende trouwen van de Per-
 soon oft Persoonen, die de voorsz kosten ende onkosten ghedaen sullen heb-
 ben, ende bekennen betaelt te zijne van den prijs van dese versekerin-
 ge, door te handen van Alexander Tancke, ghereckent tgegen dry ten hon-
 dert: Alles der goeder trouwen sonder eenich bedroch oft argelyst. Ach-
 tervolgende de forme ende naer de Costuyme van de Borse van Antwerpen-
 onder welcken wy ons submiteren, ter contrarie van deser niet wesende.
 Ende dar tot verbinden wy alle onse Goederen, renouccrende ter goeder
 trouue, ende als met onsen Eeden allen exceptien ende Cauillatien des-
 sen tegenwoordigen contrarierende. Renouccerende te effekte de Ordinan-
 ce van Assurance tot Antwerpen gemacekt, ende voorsz. alle andere
 Ordinantiën, Statuten ende Placaten, die gemacekt oft gemacekt sou-
 den mogen worden, deeser Police contrarie synde, end so einige diffe-
 rentie quamen te gerysen, syn Partz te vreeden, hun te submiteren in
 dry neutrals Koopiuden van dese Boorse althir, ende wat deselue oft
 twee van hunsententieren sullen, sall van Partz van werden ghedaen
 worden, gelyck oft sulck by de Keyserlyke Camer tot Spyer gesententieert
 waer, end de Partz sullen niet vermogen der ene den andern in eenige
 Rechten te bespreken, alles ter goeder trouwe, sonder arg oft List. Al-
 so gedaen in Hamborch Anno 1637.*

Ick Daniel Romborch bin te vreeden in deefse Affeurantie, die Gott bewabre, voor feshondert Rysdalers in spec. 25. Iulii Anno 1637.

Effectus portio huius conventionis in eius actione consistit. 426
 Quae autem exinde actio competat, aequè dubium est apud doctores, 427
 ac illud, qualis contractus sit. Unum enim fluit ex altero, et caussum refertur ad suam caussum. CACHERAN. *decif. 177. num. 26.* Operae autem pretium est hoc inuestigare. Nemo enim sine actione experiri potest, *l. 6. l. fin. de negot. gest.* et quidem si quis agere cupit, 428
 propria actione uti debet. *l. 1. de praescript. verb. COTHM. part. 3. confil. 19. num. 74.* Varia hic in medium veniunt, et quidem RVTG. 430
 RVLAND. *de relat. num. 103. et seqq.* hoc arcessit, non tam ex nomine, quam ex forma, seu natura contractus, seu ipsius effectu, vel potius ex negotio gesto, vel initio conventionis, vel voluntate contrahentium, aut facie instrumenti, vel passionibus adpositis, licet alia verba contractus prae se ferant, sicut hac de re *a num 103. usque ad num. 110.* late differit. Sed haec omnia sunt vaga, ambigua, et incerta, unde nihil certi concludi potest, immo contraria, et se inuicem tollentia, plane etiam, quidquid accipiatur, inutilia. Necessè igitur fuit, ut 432
 hunc errorem ulterius RVTG. RVLAND. erraret, quando *in tract. de commiss. part. 3. lib. 3. cap. 15. num. 2. et seqq.* ita hac de re disputat, 434
 ut dicat, actionem vel ex contractu nominato esse, vel innominato, ibi, ut sit vel b. fidei, et tunc, ut videtur, actio emti venditi, vel actio oneris auersi, vel stricti iuris, actio ex stipulatu. Hic actio praescriptis verbis facio, ut des. Quae omnia RVTG. RVLAND. *de relat. num. 118. et seqq.* repetit. Hic autem tot sunt errores, quot verba, et nullum membrum est, quod colorem vel fundamentum adsumere potest. 437
 Nam si hic contractus 1. non est innominatus, quomodo ex illo actio praescriptis verbis competere potest? Rursum si 2. iuxta RVTG. RVLANDVM et sequaces est contractus innominatus, quomodo ex eo, actiones b. f. et stricti iuris ex nominata conventionione, veluti emtione et stipulatione oriri possunt? Contraria enim quum talia sint, necessè est, ut contrarios etiam effectus habeant. 440
 Ulterius si 3. non hic est emtio venditio, locatio conductio, stipulatio, ut *supra num. 69. 89. 113.* solide demonstratum, qua ratione illis actionibus defungemur? 441
 In primis autem 4. absurdum est, actionem oneris auersi exinde velle elicere. Illa enim oritur ex delicto, non ex contractu. Peissime ergo 442

- 443 hic adplicatur. Vt taceam 5. illud absurdum, ex vna conuentione simul velle actionem deriuare, quae sit ex nominato, et simul innominato contractu, simul bonae fidei, et stricti iuris. Certe nihil tale obtinere potest, et si dicatur, haec propter similitudinem tantum
- 444+ ita dici, quum tamen aliter pateat, non est illa opinio amplectenda, quum tot secum trahat absque, et a iure deuia. Parum etiam est,
- 445 quod RVTG. RVLAND. VANDERAN. *part. 3. num. 9.* STRACCH. *gloss. 27. num. 3.* SANTERN. *part. 1. num. 7.* hoc vel illud statuere adferat.
- 446 Vt enim verum dicam, incuriosi fuerunt hi auctores in contractu ipso definiendo, vnde non potuerunt non hallucinari in actione definienda. Et licet numero plures sint, tamen non auctoritas sentientium,
- 447 sed rationum pondera aestimanda sunt. *l. 1. §. 6. C. d. V. I. E.* Aliquid facere videtur, quod subiicitur a RVTG. RVLAND. *num. 125.* conditionem ex lege, quae ex feudis oritur, iuxta tradita HENR. A ROSENTH. *de feud. conclus. n.* tamquam ex noua constitutione Philippica, competere posse per ea, quae supra ex OLDENDORP. *num. 6.* ad-
- 449 ducta. Sane ita est, quoties noua obligatio lege introducitur, nec additur, qua actione experiendum sit, conditionem ex lege competere, *l. 1. de condict. ex leg.* et prostant huius rei multa exempla. *in l. 35. §. 5. C. de donat. l. fin. v. fin. autem C. de pet. hered. l. 21. C. de S. S. Eccles. l. 46. §. 6. C. de epif. et cler.* Non repetam, quae supra dicta
- 451 *num. 241. et seqq.* cur non bene haec actio huic negotio adplicetur, id certum est, quod conditio ex lege sit generalis actio, quae multis negotiis, et tot, quot nouae leges futurae sunt, adplicari potest.
- 452 Hic autem est conuentio certa, et numeris suis absoluta, ideo inconueniens esset, ei vagam et incertam actionem attribuere. BACHOV. *tract. de actionib. disp. 4. th. 14.* Restat ergo, vt dicamus, sicut contractus ipse nominatus est, et specificis suis actionibus ab aliis separatus et diuersus, ita et nominatam, et propriam eius actionem esse.
- 454 Non male autem huc adplicamus, quod BACHOV. *v. 1. disp. 23. th. 1. lit. d. et disp. 29. th. 13. lit. g.* de emphyteusi dicit, quod non per Philippicam ordinationem noua obligatio introducta, sed contractus adsecurationis a variis sententiis distinctus, et eius actiones speciales demonstratae. Sicut igitur in emphyteusi non noua actio ex lege introducta, ita idem hic dicendum. Et sicut emphyteusis ipsa et actio
- 455
456 emphyteusis, nomen habet: ita idem in adsecuratione obrineat.

Rurfus vero hic grauius oritur dubium, quum recitatarum 457
 actionum nomina ab hac conuentione remota funt, quale nomen haec
 actio habeat, et quod ei dari debeat? Plura quidem funt negotia, 458
 quam rerum vocabula: *l. 4. de praefcript. verb.* ideo in tali cafu ad
 fubfidiaria nomina deueniri folet. *d. l.* Quia vero hic contractus no-
 uus nomen a negotio ei fubtrato accepit, nihil prohibet, hanc actio-
 nem adfcuratoriam vocare. Videmus, in nominatis conuentionibus 459
 alicubi vniam actionem competere, alicubi plures, et has vel diuerfi,
 vel vnus nominis. Sic conditio certi ex mutuo et ftipulatione datur, 460
 contractibus ab vna parte obligatoriis. Ex commodato, deposito, pi-
 gnore, mandato, directa, et contraria, vt fert rei conditio et negotii 461
 qualitas. Ex emto vendito, locato conductione, vbique ab initio ob-
 ligatoriis, diuerfi nominis actiones, at pro socio eadem, et ea ab v-
 traque parte directa. Inuenerunt has formulas olim et nomina fe- 462
 cundum conuentionum naturam pontifices, vt commodior via agen-
 di effet. Quae etiam eft ratio, cur hic actionis nomen ponere cogi- 463
 mur ex contractus natura defumptum. Nihil ergo impedit, hanc acti- 464
 onem vocari adfcuratoriam, vel fi Latinum vocabulum mauelimus,
 actionem auerfi periculi, nomine ei ex duobus vocabulis conciliato.
 Quod non infrequens in iure, vt vna actio duo vocabula habeat, fic 465
 actio oneris auerfi, ad exhibendum &c: *CALV. in Lex. verb. Actio.*
 Duplex ea eft, quia duplex ab vtraque parte hic obligatio, altera 466
 quae datur adfcuranti, altera quae adfcurato, diuerfa intentione, 467
 ficut ex vtriusque proprietate, quid ea petatur, quomodo et quan-
 do inftituatur, et quae exceptiones illi opponi poffint, et denique
 quando cefset, licet animaduertere.

Prima actio adfcuratoria, feu auerfi periculi competit adfe- 468
 curato ad obtinendum mercium valorem. Inftituit eam hoc modo.
 Proponit, inter fe et Titium effe conuentum, vt Titius periculum
 fuarum mercium ex portu hoc in alium fufciperet pro praemio *8. th.*
 in centum, illud a fe numeratum effe, vel in praefenti, vel dicto die, 469
 aut fibi fidem de pretio habitum. Quum igitur naus perierit, petit
 adfcurantem condemnari in valorem mercium.

Haec actio a primo die fignationis, vel fubfcriptionis, dicitur 470
 nata effe, et intra duos menses intentari debet a die notitiae,
 quando adfcurans efl certior factus de damno in mercibus accepto.

- 471 *artic. 1. ordinat. Philipp. ibi: dat binnen twee maenden eerst volgende. §. 18. ibi: den tyd van twee maenden den geasseureerde ghegeuen* Ex his patet, quae adsecuratus a sua parte facere, et probare debeat. Scilicet 1. contractum adsecurationis esse initum. quod probat pollice, seu instrumento desuper confecto, quod si quis subscripsit, vel etiam subsignauit, censetur fateri omnia in eo contenta, et ex sua subscriptione condemnari potest. *l. 13. C. adl. Corn. de falsis. BORNIT. tract. de instr. lib. 1. cap. 19. §. quod &c*
- 472 2. Praemium a se numeratum esse, vel statim, quod probat confessione ex instrumento, vel dicto die, quod probatur apocha seu quietantia vulgo, vel dicit paratum se esse adhuc soluere, vel perperurum, vt detrahatur, veluti si post finitam nauigationem solutio dilata.
- 473 3. Damnum naui vel mercibus obueniisse. Sinister enim casus, quia facti est, probari debet, et ad minimum duobus testibus, vnus enim testis sicut regulariter non probat, ita nec hic plene admittitur. *Decif. Genuens. 42. n. 1.*
- 474 4. Damni vel periculi accepti adsecuratorem esse certiore factum. Tenetur enim adsecurans id adsecuratori intimare, et simul documenta accepti vere periculi, et designationem amissarum mercium offerre, si enim hoc non fecerit, ad nihil adsecurator tenetur. *Ord. Philipp. §. 1. ibi. na dat sy behoorlick gheaduerteert sullen wesen vant verließ ende schade. §. 18. ibi. behoorlicken intimeert. ibi: en fall de aßeureurs nietlopenten effecte, om tot eenige namptisatie of betalinge houden te syn, ten zy dat de geasseureerde gesamentlick met derseluer intimatie, deudelyke certificatie vant vorsz perickel mitsgaeders specificatie van de gheperichteerde goederen. &c.*
- 475 5. tempus agendi ordin. Philippica vel consuetudine receptum, intra quod agi possit, a die intimationis, per notarium, vel alios factae, quod documento super eo facto probat, effluxisse, ideo petit in designatarum mercium pretium adsecuratorem condemnari, et expensas, quae in conseruationem reliquarum factae sunt.
- 476 Quia enim semper non omnes merces pereunt, sed quaedam seruari possunt, ideo statutum, vt expensas ideo factas adsecurator soluat, et ne hac de re longae lites sint, fides habetur designationi iuratoriae conseruantium ordin. *Philipp. art. 1. ibi. Die Handt houden ter behoudenisse van dem voorsz goedern belouende te betalen alle die Kosten die gedaen sollen worden om de selue behoudenisse, tzy datter jet wordt gecouvreert,*

est niet, van welken Kosten ghelooue gegeven sal worden der rekeninge ende eidt van de ghene, die dieselue gedaen sullen hebben.

Alter a actio datur adsecuratori, qua agit ad obtinendum praemium. Proponit eam hoc modo: conuentionem inter se et Sempronium de transuehendis suo periculo mercibus ex loco hoc ad illum pro praemio octo in centum factam: se illud periculum sustinere vel sustinuisse, et merces saluas peruenisse, vel se perditarum pretium soluisse, ideo petere, vt sibi promissum praemium praestetur. Haec actio si parata pecunia promissa est, statim intentari potest, si vero dies praefinitus solutioni, quum ille praeterierit, vel tota nauigatio, si eousque dilata, finita fuerit. Sequentia igitur in libello quoad probationem attendenda. 1. Conuentionem esse factam, vt susciperet in se periculum mercium, quod probatur pollice. 2. Praemium propter id promissum. Id aequae instrumentum monstrat. 3. Se adhuc periculo obnoxium, vel iam deperditarum mercium valorem soluisse. 4. Reum pure debere, vel diem praestitutum effluxisse, aut nauigationem finitam esse. Ideo petere, vt condemnetur ad praemii exsolutionem, cum omni interesse, et damno.

Sicut autem adsecuratori datur actio, ita et retentio, si adsecuratus ab ipso petit valorem mercium, nec praemium exsoluerit. Quod iuri conuenit, vt cui datur actio, ei multo magis detur exceptio l. 1. §. 4. d. *superficieb.*

Praeter haec BEN. STRACCH. *gloss.* 37. n. 1. et 2. RVTG. RVLAND. *tr. d. commiss.* part. 3. lib. 3. cap. 15. n. 1. tradunt, posse implorari in hac causa officium iudicis, vt, ostenso instrumento seu pollice, statim executiue procedatur. Dubium quidem sibi ipsis mouent, quod haec scriptura tantum priuata sit, et ideo vim publici documenti habere non possit, vt ex ea executiue procedatur. Expedit igitur, quod et consuevit fieri, vt pollices coram notariis et adscitis testibus fiant, vel plane coram magistratu, et in publicum librum redigantur. Interim, si contrahentes suae scripturae eandem vim, sicut publico instrumento vel camerali obligationi, quoad se dare velint, propter fauorem commerciorum, et ad praecauendas lites, non dubitem talem scripturam valere, et ex ea executiue agi posse. *vid. ord. Philipp. art. 1.* Et hoc in praxi se obseruasse, STRACCH. RVTG. RVLAND. *d. l.* adferunt. *Vid. ANT. MASS. GALLES. d. cam. obl. p. 3. qu. 4. per tot.*

- 501 Iam de exceptionibus. Vbi notandum, contra vtrumque omnes
 502 exceptiones tam dilatorias, quae litigantibus, quod personam non ha-
 503 beant standi in iudicio, vel ex defectu mandati &c. STRACCH. *gl. 29.*
 504 opponuntur, quam peremptorias, quales sunt doli, metus &c. quae
 505 partim et contrariis adsecurationi sumuntur, partim ex aliis iuris arti-
 506 culis, hic obtinere. STRACCH. *gloss. 37.*
- 507 In specie vero a parte adsecurati exceptio est, si contra adse-
 508 curatorem, petentem praemium, dicat, conclusa adsecuratione, iam
 509 merces extra periculum fuisse. Haec quum nascatur ex ipso instru-
 510 mento, quod in susceptione periculi concipitur, merito attenditur,
 511 et paratae executioni opponitur. *Vid. quae eleg. ANT. MASSA GALLES.*
 512 *in Cam. obligat. part. 3. quaest. 2. num. 3.* hac de re tractat. Non enim
 513 potest non in dolo esse, qui ita aperte alium decipere satagit.
- 514 Contra a parte adsecurantis vna exceptio est, si adsecurator
 515 dicat, merces bis fuisse adsecuratas, et iam adsecuratum earum valo-
 516 rem recepisse. Hanc exceptionem non admittendam, sed ab utroque
 517 adsecurante pro parte damnum sarcinendum, tradunt DEC. *et TIRAQUEL.*
 518 *a STRACCH. allegati.* Magis autem placet, hoc casu priorem adsecura-
 519 tionem valere, *ordinat. PHILIPPICA art. 15.* quum incongruum sit, et con-
 520 tra bonam fidem, vt idem bis petatur *l. 57. d. R. Iur. STRACCH. d. ad-*
 521 *secur. gloss. 3. num. 4. RVTG. RVLAND. d. commiss. part. 4. cap. 16. num. 21.*
- 522 Alia est, si excipiat quod in quantitate mercium sefellerit,
 523 dum pro mille tantum centum nauis immiserit: et nihilominus reli-
 524 quum pretii petere audeat. Hoc non attendendum esse, censet GAMMA
 525 *decis. 181. n. 3.* quum propudiosum esset, tam apertam fraudem admit-
 526 tere; ideoque quum ex ipso instrumento descendat, non negligenda est
 527 STRACCH. *gloss. 1. n. 9. RVTG. RVLAND. d. l. n. 22.*
- 528 Praeter has maximopere exceptiones non num. pec. et non
 529 facti implementi ab adsecuratoribus opponi solent. Vnde quaesitum,
 530 531 an locum habeant? Quod priorem, scilicet non numeratae pecuniae
 532 exceptionem, attinet, si adsecurator dicit, sibi praemium non esse nu-
 533 meratum, acriter hic contendunt Dd. an haec exceptio contra con-
 534 fessionem (*bekent tho bethalet syn*) locum inter mercatores habeat?
 535 Quod licet adfirmet ex eius generalitate: BEN. STRACCH. *d. mercat.*
 536 *art. quomod. in caussa mercat. proced. FACHINEVS 2. cont. 56. RVTG.*
 537 RVLAND. *d. relat. n. 159.* mihi tamen negatiua, quam defendunt *gloss.*

in Nou. 4. cap. 3. WESENBEC. consil. 31. num. 23. vol. 1. PARIS. consil. 69. n. vol. 2. ZANGER. tr. d. exception. par. 3. cap. 14. n. 56. arridet, non tam propter fauorem commerciorum, et instrumentum adsecuratorium, paratam executionem secum ferens, ANT, GOMEZ ad l. Taur. in l. 50. ZANGER. d. l. n. 45. quam quod illa exceptio saltem in causa mutui locum habeat. Vbi vero quis ex alia causa praecedente debet, veluti hic adsecuratus propter susceptionem periculi: tunc promittens suae confessioni stare cogitur. l. 13. C. d. non numer. pecun. Nimis enim indignum esset, quod sua quisque voce dilucide protestatus est, id in eundem catum infirmare, testimonioque proprio resistere: d. l. 13. in fine. et hoc verum est, siue simpliciter confessus fuerit, se pecuniam accepisse, siue confessus fuerit, ante aliquot dies aut menses pecuniam numeratam. LVD. ROM. ad d. l. 13. num. 3. ALEX. ibid. num. 2. Ut taceam, hanc exceptionem dari debitori contra creditorem, qui mutuum pecuniam ex syngrapha petit. pr. d. iterar. obligat. At hic adsecuratus non petit mutuum pecuniam, sed valorem suarum mercium, narrando pro fundamento, ex confessione constare de praemio numerato, vnde in alio contractu haec exceptio locum non habet. WESENBEC. vol. 1. consil. 24. n. 21.

Quod alteram exceptionem non facti implementi attinet, verbo illa diuersa, sed effectu fere eadem cum priori est. Fatemur, hanc esse priuilegiatam exceptionem, quae litis ingressum impedit. OLDEND. in Enchirid. except. RVBRIC. d. except. non implet. contr. CRAV. conf. 127. n. 14. et non solum in contractibus nominatis, l. 13. §. 8. d. act. emt. MENOCH. lib. 1. consil. 55. sed etiam innominatis locum habere, l. 5. pr. d. condit. caus. dat. caus. non sequi. ZANGER. tr. d. except. part. 3. cap. 22. immo, si contractus sub modo celebratus sit, reum non impleta promissi fide excipiendo auctorem repellere posse. l. 6. C. d. pact. inter emt. et vendit. l. 1. C. de donat. quae sub modis. Quomodo autem haec exceptio huic negotio adplicari possit, non video. Nam illa locum habet, si de facto non impleto constat, e. gr. si venditor agat ad pretium venditae domus, emtor recte excipit, si adhuc domus penes venditorem est, rem non esse traditam. At hic adsecurator fatetur, se praemium accepisse, et si velit dicere, obiicere se exceptionem non numeratae pecuniae, iam eadem esset vtraque exceptio, et iam dictum, in hoc casu illam exceptionem locum non habere. Quid

si dicamus, et adsecuratum fateri, praemium non esse numeratum, sed paratum esse, vt tantum detrahat, non video, quomodo non potest
 532 impleuisse contractum, si alter non exigit, et tali casu, quum per eum non stetit, conditio, vel modus pro impleto censerī debet. *l. 24. d. condit. et demonstrat.*

533 Circa duas has exceptiones venit discutienda nobilis illa quaestio, et propter quam tam operose RVTG. RVLAND. *in relat.* et alii ICti in natura huius contractus exploranda defudarunt: an conclusa
 534 adsecuratione, et non numerato ab adsecurato praemio, si interea nauis, vel mercibus fatale damnum obuēiat, adsecurator teneatur damnum refarcire, an vero ob non solum praemium poenitere possit? Casus hic est: Titius cum Sempronio conuenit super adsecuratione de certis mercibus, pro certo praemio transuehendis. addita confessione de eo numerato.

536 Contra Titius non soluit praemium, quaeritur, infortunio eueniente, an Sempronius sit obligatus ad damnum emendandum, an vero ob non numeratum praemium poenitere, et se exceptione non
 537 facti implementi possit tueri? In hac quaestione adprime respiciendum est ad instrumentum adsecurationis, quod quia in se continet confessionem accepti praemii, de eo enim casu est quaestio, vt eam
 538 latius RVTG. RVLAND. *pag. 38. 39.* figurat, esset fere exinde determinanda. Sed quia decisio ex natura contractus sumenda, et confessio tantum vice probationis fungitur: ideo haec mecum ponderans, ex
 539 illis, quae superius adlata sunt, non dubito statuere, adsecuratorem non attento, quod praemium solum non sit, esse adsecurato ad damnum
 540 refarciendum obligatum. Non quidem ex eo, quod hic contractus adsimuletur emtioni - venditioni, id enim non multum ex maiore vtriusque difformitate stringere, supra *num. 90.* obseruatum, sed quod
 541 1. adsecurator promisit se in casum, quo res vel merces perirent, velle ad rerum adsecuratarum valorem pro certo praemio obligatum esse. Habet ergo adsecuratus fundatam actionem, rebus pereuntibus quum contra alter vel pretium habet, vel id petere, vel de-
 543 curtare potest. 2. Quod ex pollicibus, a Rutg Rulando allegatis, constet, quod non sit necesse, vt praemium in continenti numeretur, sed solutioni eius vel nullum, vt a *pag. 169. vsque ad pag. 176.* vel cer-
 544 tum diem praefigi, a *pag. 191. vsque ad 200.* Quod si vero hic contractus

ctus a praemii solutione et interuentu inciperet, iam ne momento
quidem differri posset. Sequitur igitur, de essentia contractus non 545
esse, vt praemium numeretur, sed vt super eo conueniatur. Hinc
3. praedictus RVTG. RVLANDVS ipsemet *pag. 68. num. 140* et ICTUS A- 546
NONYMVS *num. 50.* restantur de obseruantia, quod saepe illa verba
(*contant emfangen*) delecta reperiantur, et praemia postea soluuntur, 547
adsecutores etiam damnum resarciant, et praemium a summa
decurtent, nec hic de re ante hoc vllam fuisse controversiam. Obser-
uerantia autem eandem vim habet, quam lex scripta, *l. 37. de legib.* 548
MENOCH. *conf. 296. num. 7.* et stylus potest allegari ad decisionem caus-
saram, CHRISTIN. *ad LL. municip. Mechlin. tit. de emt. art. 19. num.*
1 6. in primis si est notorius, vt hic. MASCARD. *de probat. concl. 105.*
num. 2. Accedit, quod 4. domini mercium huic adsecurantium prom- 549
missio fidem habeant, quos falli iniquum esset, quum inter mercato- 550
res exaequo et bono. neglectis iuris apicibus, res agatur. SALIC. ANG.
in L. pla. C. d. iudic. BOER. decis. 221. num. 15. SCHVRF. consil. 42. n. 3.
cent. 2. ZAS. vol. 1. conf. 15. num. 3. GAIL. 2. obseru. 20. n. 5. STRACCH.
tit. quomod. in causf. mercat. proced. num. 2. CARD. TVSCHVS conclusf.
207. H. PISTOR. part. 3. quaeft. 2. Demum 5. promouet haec sententia 551
commercia, quae contraria impedit: quae etiam 6. malas con- 552
sequentias producit. In primis quum 7. adsecurator sit in culpa exi- 553
gendi, et per eum stet, quo minus pecunia soluatur. Quum autem
per aliquem stat, quo minus conditio impleatur, tum pro impleta ad-
hibetur. *l. 24. de condit. et demonstrat. SANTERN. de tract. parte 3.*
num. 28. Adhaec 8. in contractibus nominatis non licet poenitere, 554
COSTAL. *in l. 5. d. conditf. causf. dat. sed ad implendum agitur, BAC-*
CHOV. in Treutl. vol. 1. disp. 22. th. 1. lit. a. vel interesse. Nec pa-
rum facit huc 9. dilemma a ICTo Anonymo adductum, quod vel ad- 555
securator accepit praemium, vel non: Si accepit, vana est quaestio.
Si non accepit, tunc aut fidem praesumitur habuisse de praemio. 556
RVTG. RVLAND. *num. 133. MENOCH. 3. praef. 29. lib. 3 B. GRAEVEVS*
lib. 2. conclusf. 15. consil. 1. num. 5. et habetur pro soluto, vel excep-
tionem non numeratae pecuniae vult opponere. At haec vel non 557
habet locum, vel est altioris indaginis, et ad reconuentionem dif-
fertur.

- 558 Contrarium autem his prolixè RVTG. RVLAND. *in relat. sup.*
haec quaest. ICTUS ANONYMVS et PET. SNELLER. *in separat. consil.* de-
- 559 fendunt. Rationes sunt, quod hic contractus iure ciuili ex interpre-
- 560 tum iuris recepta opinione, et Hamburgensium statutis, inter contra-
- 561 ctus innominatos referatur. Certum autem est, in contractibus inno-
- 562 minatis, si quis a sua parte, vt hic adsecuratus, non impleuit con-
- 563 tractum, quod tunc alteri propter non factum implementum poeni-
- 564 tere liceat: l. 7. §. 4. d. pact. l. 5. in pr. et §. 1. d. condict. causs. dat.
- 565 causs. non secut. 3. Quod contractus etiam nominatus, sub conditione
- 566 vel modo initus, si res ante conditionis existentiam, vel impletionem
- 567 modi intereat, nullus sit, et periculum ad dominium pertineat. l. 8. d.
- 568 rei vendit. Conditio enim, et modus, qui pro conditione habetur, l. 1. C.
- 569 de his quae sub mod. est pars contractus: l. 17. §. 4. d. condit. et de-
- 570 monstrat. ideoque ad formam pertinet, et praecise adimplenda est.
- 571 l. 55. eod. Hic autem est conditio. Nam debet adsecuratus prae-
- 572 mium (*vorher*) ante soluere, quod euincitur ex formula confessionis,
- 573 quae haec est, quod adsecurans fatetur, pecuniam accepisse (*bekent*
- 574 *empfangen zu haben.*) Nunquam autem posset fateri accepisse, si non
- 575 tacita haec esset conditio, quod nolit obligatus esse, antequam alter il-
- 576 lud numeraret. In primis, quod promisit exsoluere in praesenti pecu-
- 577 nia, (*baar, content.*) Tacitae autem conditionis eadem vis est, quae
- 578 expressae. L. 4. §. 1. d. pact. 3. Quod in Hispania, Italia et Hollandia,
- 579 vnde ad nos hic contractus dimanauit, ita obseruetur, et sub poena
- 580 nullitatis statutum, vt non valeant pollices, nisi in praesenti pecu-
- 581 nia (*contant*) praemium soluatur. Id probatur ex Philippica ordina-
- 582 tione, et obseruantia Borfae Antwerpensis, iuxta quam vigore illius
- 583 ordinat. se reliquae ciuitates maritimae componunt, quod quis fatea-
- 584 tur, se pecuniam accepisse. ibi: *en bekant den vorseiden versekerer beta-*
- 585 *let tho syn von den Kost, oft pris van deser versekerering.* Idem Rex Hi-
- 586 spaniae vt RVTG. RVLAND. pag. 162. demonstrat, Maadriti 1629. 21. Iunii
- 587 statuit, ibi: *vt damni praestandi periculum subeunti, nulla interposita mora,*
- 588 *praemium tribuatur. Cum praemio tradito, et accepto securitatis prae-*
- 589 *standae negotium suscipientis fides quasi oppignoretur.* Nec minus id
- 590 adprobant Praesidentes et adfessores came. ae adsecurantiae Genuensis,
- 591 An. 16. 9. 11. Sept. apud RVTG. RVLAND. pag. 164. ibi: *praemium ist die*
- 592 *bekandt. ibi: dauon die praemia nicht content betalt is, van nul, vnd van*

unwerden. vid. ROTA Genuenf. decis. 36 num. 9. Expresse etiam id 575
 Amstelodamentes 5. Dec. An. 1620. constituerunt. ibi: constant *sullen*
moeten werden betaelt, ob poen, dat alle de policen die van nu voor-
tarn geteekent sullen werden, gehouden sullen werden nul ende van 576
onwaerden. pag. 161. 162 et simul sententia lata confirmarunt 2. Mart.
An. 1629. pag. 165. Sequitur ergo, quia consuetudo finitimarum pro- 577
 uisciarum, praetertim vbi eadem est ratio commerciorum, ideuincat,
 idem Hamburgi, vbi haec quaestio acriter exercita, et in reliquis
 ciuitatibus maritimis, definiendum esse. Facit, 4. quod in statutis Ham- 578
 burgensibus iuri communi non sit derogatum, ergo ex eo de hoc
 iure, quod adsecuratio inter contractus innominatos refert, et in quibus
 poenitere licet, dicendum, quod non numerato praemio, nihil prae-
 standum sit. Et hoc ideo, quod 5. sit obseruandum, cui contra- 579
 ctus aliquis sit propinquior, et quis ei initium det. Iam aper-
 tum esse adsecuratum qui soluit praemium, initium contractui
 dare, et quia re constat, et verbis (*vt dummodo*) conditionem impor- 580
 tantibus concluditur, quod inter contractus innominatos referendus
 sit, et propterea poenitere liceat. Tandem 6. necessitatem com-
 merciorum hoc exigere, vt praemium in pecunia praesenti soluatur, 581
 concludunt, cum alias adsecuratores longis litibus implicentur, si id
 per processum obtinere debeant, inde autem diminui fidem mercato-
 rum, et commercia, cum contra vbi (*baar*) soluuntur, nullae sint li- 582
 tes, et ideo commercia summopere floreat. Demum 7. inquirunt, in 583
 dubio illud accipiendum, quod quam minime iniquum est: Id autem 584
 esse si pro adsecuratore pronuncietur, tum quod adsecuratus agat de
 lucro captando, ille de damno vitando, nam pro 8. fl. in 100. quos
 dat pro periculo, si nauis salua est, 92. lucratur, tum, quod res pe- 585
 reat suo domino, tum quod adsecuratus sit in culpa, quod praemium
 non numerauit, et a sua parte contractum adimpleuit: tum, quod hac 586
 ratione plures adsecuratores essent, si statim praemium acciperent, qui
 deterrentur, si postea processibus illud petere cogentur, et hac 587
 ratione commercia, vix aliquo in periculis societatem veniente, facile
 labascerent.

Valida haec sunt tela, quae vt exarmare possimus, laboran- 588
 dum est. Quod 1. attinet, falsum esse, quod hic contractus iure ciuili
 inter innominatos referatur *supr. n. 131. et seqq.* demonstratum est; si- 589

mul eorum Dd. qui hoc statuunt, opinione reiecta, cum explicatione
 590 statuti Hamburgensis, nullo modo hoc euincuntis. *supr n. 252.* Nihil
 etiam huc facit, quod in contractibus innominatis, quia factio, vel rei
 591 traditione constent, poenitere liceat. Praeterquam enim, quod iam dis-
 putatum, contractus innominatos non solum factio vel traditione, sed
 iure conuentionis obligare, vt id probatum dare conatus est IAC. MAE-
 592 STERT *d. iustit. leg. Roman. lib. 1. c. 5.* Demus tamen, sed sine veri-
 tatis praeiudicio, contrariam interpretum sententiam, quam defenden-
 dam suscepit CYPRIAN. REGNER. *lib. d. iustit. leg. Rom. cap. 3.* posse su-
 stineri, ideo quod non libenter Dd. a communi, etiam si saepe sit erro-
 593 nea sententia, deflectant, nihil tamen hoc adsecurationis contractui pro-
 594 ficere potest, vt inde contractus innominatus sit. Etenim ex iure
 constat, et certum est, quod in negotiis do, vt des, vel do vt facias
 595 duo agantur, alterum expresse, alterum tacite. Illud vt detur, vel
 fiat, quod iuxta Dd. constituit verum contractum innominatum, ex
 quo nascitur actio praescriptis verbis ad interesse. *l. 5. §. 1. in fin. d.*
 596 *praescript. verb.* Tacite autem agitur, vt si non praestetur, quod
 conuenit repetere liceat, quod datum est, et haec tacita conuentio
 constituit quasi contractum, ex quo nascitur coudictio causa data causa
 non secuta, *l. 1. §. 1. 5. d. cond. caus. dat. l. 7. 9. d. praescript. verb.*
 597 sicut hoc eleganter et succincte declarat BACHOV. *in tr. d. act. disp. 4.*
th. 19. et vol. 1. disp. 22. ad Treutl. th. 1. lit. f. et in not. ad WESENBEK.
 598 *parat. tit. d. condit. caus. dat. caus. non secuta n. 2.* Facultas igitur
 poenitendi nonei, qui accepit, sed illi, qui dedit, iure est permessa, et
 quidem re adhuc integra, BACCH. *in Treutl. vol. 1. disp. 22. th. 2. lit. d.*
 599 *§. creditor,* nec contra actionem praescriptis verbis, quae ad interesse
 datur, valet exceptio oblationis. BACCH. *ad WESENBEK. d. l. n. 3.* Iam
 ad Dd. conclusiones super adsecuratione hoc adplicemus. Nam si
 600 adsecuratio est contractus innominatus, pertinens ad articulum do, vt
 601 des, sicut *supra num. 149.* voluit ICTUS Anonymus et Rulandus, sci-
 licet do pecuniam, vt des valorem mercium, adsecuratum posset poe-
 602 nitere. danti enim datur coudictio, vel actio praescriptis verbis. At
 603 hic non cupit poenitere, quia valorem mercium petit. Ergo hoc
 respectu non est contractus innominatus, licet enim adsecurans poe-
 604 nitere velit, ipsi non concederetur, quia poenitentia conceditur ei,
 qui dedit. Si dicas, at adsecuratus nihil dedit? Nihil pro adsecu-
 rante,

rante, quum propterea ille non possit poenitere, quia enim nihil
 praestitit adhuc, qua via vellet poenitere? Illum enim poenitet, qui 605
 iam aliquid dedit, at nihil adsecurans dedit, sed dare debet, quia se
 semel obligauit, et si non ex contractu nominato, certe ex innomi-
 nato actione praescriptis verbis ad id potest compelli. Rursus si ad ar-
 ticulum do vt facias, scilicet praemium, vt suscipias periculum, quum
 SANT. SYLVEST. TABIENS. *supra num. 146.* referas, eadem est ratio.
 Nam non suscipienti periculum, sed danti praemium, poenitere licet. 606
 Quod quia hic non cupit, vanum est de poenitentia hic dicere, mul-
 to inanius autem, ex eo contractum innominatum elicere. Maxime
 quum illi, qui vult talem contractum facere, et poenitere, illud non 607
 liceat. Superest articulus facio vt des, id est suscipio periculum, vt 608
 des praemium, quo hunc contractum referunt idem SANT. STRACCH.
 HERING. *supra num. 145.* Subito dubium oritur, an dicatur susce- 609
 pisse periculum, quum conuenit de eo, et tum initium susceptionis
 periculi facit, an vero tunc demum, quum tota nauigatio finita, vel
 saluis, vel pereuntibus mercibus. Quidquid sit, quum incipit, dici- 610
 tur periculum suscepisse, et iam factum est, si non consummatum, 611
 certe inceptum. Inde quaeritur, an poenitere possit? Nequaquam?
 facta enim infecta fieri nequeunt, et in quo vult poenitere? Forsan
 vt factum reuocet? at hoc impossibile. Quum igitur poenitere non 612
 possit, sequitur, quod nec propter hanc rationem opus fuerit, hunc
 contractum innominatum statuere. Praeterea Dd. hunc articulum
 recte restringunt ad ea facta, ex quibus nullum commodum ad alte-
 rum pertinet: e. gr. vt seruus manumittatur, quum et imputare sibi
 debeat, qui praeuertit facere, ad quod nulla actione cogi poterat.
 BACCH. AD WESENE. *de praescript. verb. num. 2.* Hoc vero factum 613
 adsecurationis aliter comparatum est, nam ex eo adsecuratus magnum 614
 commodum habet, si merces pereant, et si saluae perueniunt, non
 minus pro commo habetur, etiamsi aliquid praemii loco det. Et
 hac de causa in l. 5. §. 3. *de praescript. verb.* statuitur, si facio, vt des, 615
 et postquam fecisses dare, nulla erit ciuilis actio, sed actio de dolo
 dabitur. Qui enim facto sequuto contra conuentionem rem non 616
 praestat, semper in dolo esse intelligitur, quum factum condici non
 possit. BACH. *eleg. in disp. 30. th. 10. pag. 103.* Vnde concluditur, si 617
 negotium non subest, vt ciuilis actio dari possit, nec contractum in-
 nomina-

- 618 nominatum esse. Et quamquam *in l. 5. §. fin.* videatur aliud dici, tamen id recte explicat SCOTT. *ad tit. de praescript. verb. pag. 472.* si repetere velit, qui fecit, illum de dolo agere debere, quia factum nequit infectum reddi, vel si ad consummandum contractum agere velit, tunc praescriptis verbis agendum. Et ita hoc casu ageret ad praemium, quod adsecuratus, si non soluit, libenter soluere paratus est. Ex his iam concluditur, quia poenitentia in adsecurante non potest locum habere, frustra exinde contractum hunc pro innominato
- 619
- 620
- 621 haberi. Id autem putidum est, quod *num. 57.* quidam sentiunt, utrum-
- 622 que articulum, et do ut facias, et facias ut des hic obtinere. Ut enim taceam, tale contractus monstrum vix aliquos somniasse, ita nihil hic releuat, quum, si neutrum per se esse possit, nec alterum esse possit, nec alterum esse potest si coniungantur. Saltem ostendit illa opinio, quam conturbatos reddidit Dd. illa sententia de adsecuratione, quod sit contractus innominatus, scilicet ut quocumque se verterent, statim se haerere sentirent, quum e contrario, si alteram opinionem de contractu nominato recepissent, illas difficultates vel effugissent, vel facilius superassent.
- 625 In 2. regula, quod contractus sub conditione suspensus pendeat
- 626 in conditionibus, expressis iuris est. Sed *l. 8. de peric. et comm. rei emt.* hic male allegatur, quum emtio cum hoc contractu parum conformitatis habeat. In conditionibus vero tacitis res non est expedita, sed multas haec regula limitationes habet. BECHSTADT. *d. condit. in spons. cap. 10. lib. 1.* Quod vero hic sit conditio, contractum suspensus, ex instrumento non reperitur, sed potius pura obligatio est, ex qua statim adsecurans agere potest ad dandum pretium, licet adsecuratus cogatur euentum exspectare. Nec verba (*bekannt empfangen zu haben,*) conditionem efficiunt, sed declarant, iam statim debere pecuniam solui, eo effectum, ut si non solvatur, statim ad eam petendam
- 629
- 630 agi possit. Et certe, quatenus hic esset species conditionis, an causalis, an potestatiuae? Non illa, quia non ab euentu pender, an quis praemium petere possit, vel alter soluere, sed statim quum de eo conuentum est, et ille pure petere, et hic soluere tenetur. Non haec, quia non in potestate eius est, qui soluere debet, an soluere velit, sed cogitur haec facere, licet in potestate adsecurantis sit, an petere praemium statim velit, an exspectare donec ei offeratur. At dicas con-
- 633
- ditio

ditio est, nisi solueris praemium. non ero obligatus. Verum haec
 verba non reperiuntur in instrumento, potius confessio acceptae pe- 634
 cuniae, vnde concluditur, si praemium non solvatur, illud peri posse.
 Conditiones autem non sunt fingendae, vbi nullae sunt, et in dubio 635
 actus ita explicandus, vt potius valeat, quam pereat. Adhaec vox
 (*vorber*) non reperitur in obligationis instrumento, igitur nec sine rati- 636
 one praesupponi debet.

Fortius autem 3. stringunt, quae ex statutis et decretis 637
 variorum regnorum adlata sunt. Responderi tamen potest, quod il- 638
 lae leges speciales certorum locorum sint, vnde nihil vniuersaliter in-
 ferri potest. Tum, quod hac de re non sit diiudicandum ex scitis vnus 639
 vel alterius populi, sed ex natura contractus; quum igitur illa consistat
 in simplici conuentione super pretio, et supra probatum, quod vel 640
 sine praefinitione temporis, vel cum ea, vel in praesenti, de eo
 conueniri possit, certe quod ab arbitrio contrahentium pendet, illud 641
 simpliciter determinari ad naturam contractus nequit, maxime quum 642
 certum sit, tempus non esse de essentia obligationum, sed de accidenti,
 et non actionem, sed exactionem, determinare. §. 3. d. V. Obl. l. 44.
 §. 1. d. O. et A. l. 213. d. V. S. Nec aliud fere adlata praeiudicia in se 643
 continent. Nam quod in ordin. Philippica reperitur adsecuratores 644
 fateri sibi satisfactum esse, (*bekent bethalet sin.*) illud non potest pro-
 bare, necesse fuisse, vt statim fieret, quum et differri solutio possit, sed
 id saltem demonstrat, quando ita placuit, secundum conuentionem 645
 solutionem factam esse. Decretum Madriti speciale est certae regio- 646
 nis, praeterea etiam dubio nititur principio, quasi adsecuratio ab ac- 647
 cepto praemio pendeat, quum potius in fide conuentionis consistat;
 quamquam etiam illa mora explicari potest, vt spatium temporis non
 omne excludatur, vel sit de casu, quo adsecuratus petit pretium, 648
 vel in, vel extra iudicium, quod tunc sine mora ei solui debeat. Ea-
 dem est ratio placiti Genuensis, eodem praesupposito suffultum du- 649
 bio. In reliquis sicut et Amsterdamsi placito, voce ambigua (con-
 tent) rem desinente. Iam vero supra n. 371. probatum est, illam vo- 650
 cem non extremitatem temporis denotare, sed spatium legale, pro ar-
 bitrio iudicis, in se continere, praesumitur autem in hoc contractu fi- 651
 des de pretio habita eo ipso, quod quis non exegit praemium, quod
 exigere et habere potuit. Sententia autem Amsterdamsium de 652

2. Mart. stricti iuris est, et ius facit, sed inter partes, de quo ob cir-
 653 cumstantiarum varietatem nihil certi definiri potest. Quum igitur
 654 post haec decreta Hamburgi aliquoties contrarium obseruatum, et
 655 valor rerum perditarum, non attento, quod praemium solutum non
 656 sit, redditus, nihil solidi ex illis constitutionibus, quae exteros non
 657 ligant, inferri potest. * Caetera, quae sequuntur, leuia sunt. Nam
 658 quod 4. et 5. dicitur, iure communi hunc contractum inter innomi-
 659 natos referri, falsum est, quum ius commune nihil de hoc contractu
 660 sciat, sicut et falsum est, quod hic contractus re constet, vel in eo
 661 poenitere liceat, vel ille in se conditionem habeat. Nec 6. commer-
 662 cii ex nostra opinione periculum est, sed commodum, quum adse-
 663 curati sint certi de damno refarciendo, nec cogantur processus me-
 664 tuere, adsecurantes etiam sibi quam optime vigilare discant. Sicut
 665 alias lites non sunt metuendae, si quis simpliciter fidem datam ser-
 666 uat, alias nulla causa tam manifesta, vbi quis non valeat contradi-
 667 cere, si quis sui immemor esse velit, et potius priuatum commodum,
 668 quam publicam fidem, qua commercia sustententur, respicere. Vlti-
 669 mum denique obtinet, si res dubia est. Quia autem in claris obli-
 670 gationis verbis versamur, res non est dubia, nec decet bonum virum
 671 potius tritari, et rem dubiam efficere velle, quam bonam fidem agno-
 672 scere. Adhaec adsecuratis in dubio fauendum, qui, si in contrario
 673 casu naus pereat, omnium mercium periculum sustinent, quod certe
 674 in grauissimo metu est constitutum esse. Nec valet regula, quod res
 675 pereat suo domino, quum alter se ad casum fortuitum obligauit, et
 676 casum pro certo praemio suscepit, tunc enim ex commodo regula-
 677 tur incommodum, ne dicamus, quasi per aestimationem inter merces
 678 et periculum res suas fecerit, vt RVTG. RVLAND. *de comm. et STR.*
 679 *d. l.* loquuntur. Culpa etiam nulla est apud adsecuratum, quod non
 680 numerauit, sed apud eum, qui non exegit, nec credendum, adsecu-
 681 ratores non inuentum iri, si haec obtineret opinio, quum videamus
 682 contrarium, et certum sit, multos, ipso RVTG. RVL. attestante, non factis
 683 disputationibus soluisse valorem mercium, non numerato ante prae-
 684 mio, sed pro sufficienti habuisse, si illud saltem detraherent. Et
 685 quia inter mercatores plus bona fides, quam subtilitates iuris, opera-
 686 ri debent, ausim dicere, ob seruatum seruandamque fidem sine dispu-
 687 tatione

tatione plures inuentum iri, qui hac ratione commercia, certi conuentionum, promouere velint.

Supereft, vt breuiter videamus, quae contra argumenta in 669
medium a dissentientibus, in primis ICTO ANONYMO *num. 69. et feqq.*
prolata reperimus. Haec fere sunt talia: Quod ad 1. et 2. firmiter 670
teneant, contractum rei interuentu constitui, et ideo innominatum esse. Ad 3. consuetudinem seu obseruantiam dici non posse, quae ab 671
illis, veluti hic mercatoribus, qui totum populum non repraesentant, nec habent potestatem eius introducendae, inuecta sit, nec vni- 672
formem hanc esse, vel contradictorio iudicio obtentam. Quidquid
etiam hic factum, intra priuatos parietes actum, et vel taedio litis, vel 673
specialis pacti, quo praemium prolongatum, aut alterius particu-
laris considerationis, quae omnia tamen sint inualida ad introducendam
consuetudinem. In 4. putant, hic non disputari de apicibus iuris, sed 674
de naturalibus contractus, vt sunt conditio et modus, quae aequae a
mercatoribus, ac aliis, in conuentionibus spectentur. Ad 5. et 6. quod 675
potius non exsolutum praemium commercia conturbet, et mala ex-
empla inuehat, ex causa, quod adsecurantes ita periculo obiiiciantur,
si res saluae adpulerint. In 7. quod adsecuratus sine interpellatione 676
debeat soluere, quia dies interpellat pro homine. *l. 16. §. d. pec. const.*
l. 24. d. concl. et demonst. Nec adsecuratus probet, se obtulisse pecu-
niam. Ad 8. quod hic contractus innominatus sit, qui admittat poe- 677
nitentiam. Demum ad dilemma replicant, quod plus inspiciendum 678
quod agitur, quam quod verbis dicitur, actum autem vt reuera pecu-
nia soluatur, nihil ergo operari confessionem extraiudicialem in 679
contrarium. Deinde quod non praesumatur fides de pretio habita, 680
vel prorogatio facta, quum vtrumque sit facti, quod probari debeat,
l. 10. de cont. emt. l. 5. §. 18. d. trib. aff. nec hic principaliter agatur
de exceptione non numeratae pecuniae, sed non facti implementi,
quae sit exceptio litis ingressum impediens. Et quia hic contractus 681
a mercatoribus originem habeat, ideo in eo bonam fidem, quae in 682
numeratione praemii consistit, praecipue attendendam esse.

Haec autem facile dilui possunt, si ad 1. et 2. superiora re- 683
petamus, quibus sufficienter deductum, hunc contractum non esse in-
nominatum, nec a rei interuentu incipere. In tertio obseruandum, 684
quod non secundum consuetudinem, sed naturam contractus haec

685 controuersia decidenda. Haec autem est, quod praemium differri,
 vel de eo fides haberi possit, ideoque sufficit demonstrasse, quod vel
 686 illud actum, agaturque, licet alius aliter procedat, quum vbiquerecte
 fiat, nec sit necessitas aliter faciendi, quam iuxta naturam contractus
 687 placeat. Huic 4. consentimus, quod non de apicibus iuris disputetur,
 sed aequitate, quae vero non in praesuppositis conditionibus, sed sim-
 688 plici conuentione super praemio et periculo consistit. In 5. et 6. con-
 trarium metuendum, quum adsecurati subiiciantur incommodo, si
 praemium debeant dare, et postea merces perierunt. Aequae autem
 689 cito fieri potest, ut saluae perueniant, et intereant, ideo quod adse-
 690 curatos subleuare potest, non negligendum est. Quod 7. adductum;
 691 ad nauisem aliquoties refutatum est. Verum quidem 8. est, quod
 dies interpellat pro homine, sed quia adsecurator confitetur, se pecu-
 692 niam accepisse, adsecuratus securus est, nec offerre tenetur, si etiam
 693 adsecuratus spe numerationis factum dicat, illa exceptione, ut iuris
 est, postea utatur. Id ultimo amplectimur, quod videndum, quid sit
 694 actum. Illud autem actum est, quod verba exprimunt, quum sint no-
 695 tae rerum. *L. 7. §. fin. d. supell. legat.* Fatentur vero, pecuniam acce-
 ptam esse. Quod si hic difficiles esse velint, ne verba sint inania, co-
 guntur fateri, fidem de pretio habitam, quum enim in promptu pecu-
 niam habere potuerint, nec petierint, alter etiam propter confessio-
 nem non tenetur ad domum ferre, ex non facta petitione nihil aliud,
 696 quam prorogatio termini, intelligi potest. Sufficit etiam de proroga-
 tione, vel fide de pretio habita ex praesumptionibus constare. Quod
 697 si simplex negatio non esse numeratum praemium fortior esse debet;
 698 illa ad reconuentionem reiiciatur. De illa enim agitur, non de ex-
 ceptione non facti implementi, quum ex natura contractus pateat, non
 699 statim praemium solui, sed prolongari posse, ideoque sufficit, se con-
 700 trahentem ad naturam contractus conformare. Et haec est mea super
 hac quaestione breuis, et simplex sententia, cui veniam petere co-
 701 gor, praesertim quod tres clarissimi ICri R. Rulandus, Anonymus
 quidam, P. Snellerus contrariam sententiam integris consiliis tuiti, et
 hanc non solum duodecim excellentissimi ICri alii a R. RVLAND. *p. 113.*
 702 *114. 115.* allegati, quibus me omnibus inferiorem ingenue fateor, sed
 703 etiam duae celebres Facultates Iuridicae in Acad. Lipsiensi et Rosto-
 704 chiensi, suo suffragio adprobarunt. Nam non mecum sedit opinio haec
 conte-

contemnere, sed pro libertate Academica in rationum neruum, et fundamenta volui inquirere, quae quia non satis firma reperi, nemo mihi vitio vertet, quod ab illa sententia diuortium feci, paratus tamen semper, meliora docentes audire, et obseruare. 705

Tandem de contrariis adsecurationis, vnde et exceptiones pro re nata sumi possunt, breuiter subiiciendum est. Hic sufficit generaliter repetere ex materia obligationum, quod quae aliis contractibus obstant, et hic locum inueniant. Talia sunt. 1. error, quum nihil consensui tam contrarium sit, quam error, *l. 15. d. ICd.* 2. vis et metus, quae consensum impediunt aut labefaciunt. *l. 1. quod vi vel metus causa.* 3. Dolus, quando quis alterum in hoc contractu circumuenit. *l. 1. d. dolo malo.* Sic si alter contrahentium sciat, rem, de qua agitur, aut saluam, quo destinabatur, peruenisse, aut periisse, obligatio inualida est, non tam ob paritatem, quam exigit contractuum mutatoriorum natura, quam quia propria huius contractus materia est damnum sub ratione incerti. HVG. GROT. 2. *d. iur. bell. et pac. 12. n. 23. ordinat. Philipp. artic. 4.* ibi: *gheen assureantien gedahn mogen werden op goeden, die te tyde van der Assourantie sullen wesen ghepericliteeret. artic. 5.* ibi: *Dat den tyde van der Assourantie dat danig Schip ende goet noch was in wesen.* Non obstante consuetudine, vel conuentione in contrarium, nullae enim sunt: nec potest non in dolo esse, qui ita fraudulentus, vbi nullum est periculum, alterum periculo obligat. *l. 1. d. dolo malo d. artic. 4. te nieden doende alle vsantien ten contrarie, ende off eenighe contracten ten contrarien mochten geuonden worden, verclaren deselue nul, machtloß, ende van onwaerden.* 4. Laesio ultra dimidium, secundum STRACCH. *tr. d. sponsonib. in 4. part. vers. quae et igitur n. 4.* R. RVLAND. *tr. d. commiss. par. 3. lib. 3. cap. 15. n. 2. in fin.* si scilicet enormissima sit laesio ultra dimidium, cui inaequalitati consultum esse debet. In primis quod hic contractus emtionis sit adsimilis, vel innominatus, in utroque autem locum *d. l. 2. habere.* Mihi vero potius contraria VANDERANI *in l. 2. C. d. R. V. part. 5. n. 5.* placet sententia, tum quod inter scientes ista *l. 2.* locum non habeat, scienti enim non sit dolus, sed talis aequiparatur renuncianti, *c. scient. d. R. I. in 6. BL. in l. 14. §. 9. d. aedilit. edict.* tum quod hic propter dubium euentum non possit dimidium considerari. Nec enim merces et praemium in se veniunt in considerationem, sed damnum 723

724 sub ratione incerti, quod certe maximum esse potest. Quia ergo hic
 725 non aestimantur merces, quanti reuera sunt, sed quanti verummi-
 liter aestimaretur dubius rei euentus, respectu enim illius spei, non
 respectu eius, quod postea vere euenit, seu aestimationis mercium, hoc
 praemium videtur constitui, sequitur, nec dispositionem *l. 2. C. d. rest.*
 726 *vendit.* locum habere. Adhaec laesio illa non habet locum, nisi tem-
 727 pore contractus sit laesio. *Id. ad. d. l. 2.* At hoc casu ea obuenire
 non potest, quum tempore contractus adhuc damnum metuitur, et si-
 728 mul spes est, illud non euenturum. Quae ratio facit, vt hic nulla sit inae-
 qualitas, sed potius summa aequalitas, comparando mercium valorem
 729 cum periculo suscepto. Nihil autem iuuat, quod de emtione dictum:
 quum iam supra saepius dissimilitudo horum contractuum demonstrata:
 730 multo minus, quod putetur, in contractibus inuicem etiam benefi-
 cium *l. 2. C. d. R. V.* obtinere. Idem falsissimum est, sicut sufficien-
 ter deducit ARVM. *disp. 3. ad d. l. 2. th. 22.*

731 Secundum quae iura, in hoc contractu si incidat controuersia,
 732 diiudicandum sit, ex dictis patet: Nimirum iuxta ordinationem Phi-
 lippicam et pollicem ibi praescriptum, quem vbique alibi sequuntur.
art. 2. art. 3. ibi: na forme, ende substantie van de voorsz police. Quum
 733 enim nouus contractus sit, et de eius natura et pactionibus exinde
 constet, frustra ius commune, vt plurimi volunt, exinde eum definien-
 tes, aduocatur, et leges Romanorum, quibus plane incognitas fuit.
 734 Nec enim ex vna vel altera cum hoc vel illo contractu conuenientia
 735 potest controuersiarum obortarum sumi decisio. Nullum enim simile
 736 est idem. Probe autem videndum est, quid actum est, quum enim
 pacta huic contractui adiaci possint, non debent illa frustranea
 esse, sed eorum ratio haberi, *l. 34. d. R. I.* nec negligenda in dubio
 aliarum maritimarum prouinciarum obseruantia, si vbique par, et
 737 vniformis est, nec speciali ratione nititur. PAYL. DE CASTR. *vol. 2.*
conf. 162. SANTERN. d. ad securat. part. 3. n. 8.

738 Illa autem inanis est quaestio, an hic contractus licitus sit an
 non? Quum enim iuri non repugnet periculum et casum fortuitum in
 quouis contractu *l. 1. et tot. tit. d. peric. et commod. rei. vendit.* PHILIP.
 739 MATTH. *ad L. 23. d. R. I. per tot.* etiam mutuo sub maximis et cen-
 tesimis, vsuris in se suscipere, *l. 1. d. naut. foen. vid. supr. cap. 2. n. 94.*
 740 et seqq. haec etiam conuentio per se nullibi prohibita legatur, po-
 tius

tius a cultissimis populis, et iustitiae studiosis, quam diligenter exerceatur, nulla erit ratio, tam vtilissimum contractum e republica eliminare 741
 velle. SANTERN. *tr. d. adsecurat. cap. 1.* Nec facit, quod vsurariam 742
 prauitatem sapiat, vel contra ius sit, rem alii, quam domino, perire, ideo
 ad minimum saltem respectu domini mercium hunc contractum pro
 vsurario reputandum. Sicut enim futilia sunt illa, et iam a doctis re- 743
 iecta, quae de vsuris, re per se licita, odiose hinc inde leguntur, ni- 744
 hil etiam inde incommodi est, quum periculi susceptio, si quae hic
 vsura esset, illam abunde adprobaret. *vid. supr. c. 2. n. 131.* Et alias
 non insolitum, aliquem super re aliena casum fortuitum suscipere, quod 745
 in commodato et alibi fit, *l. 1. C. commod.* praesertim quum non gratis 746
 fiat, sed pro certo praemio. Qua de causa etiam, licet olim in pro-
 uinciis Burgundicis hic contractus, vti patet ex ordinatione Antwer-
 piana in pr. inter prohibitos fuerit relatus: eius tamen summa vtili- 747
 tas, et necessitas cum fauore commerciorum coniuncta, effecerunt, vt
 ab illa prohibitione abiretur. Et sic videmus hodie, in Prouinciis Bur- 748
 gundicis, in primis Antwerpiae, aliisque Europae regnis, hoc contractu,
 olim plane incognito, nullum esse frequentiore. Tot autem populos
 cultissimos, et iustitia praeclaros, alicuius impietatis in receptione huius 749
 contractus accusare, vel tam stupidos iudicare velle, vt prauitatem in
 eo vsurariam, (quae tamen in se figmentum est,) a tot annis non subol- 750
 fecerint, est hominis vel summe amentis, vel intempestiua sapientia
 abutentis.

Et haec pro ratione instituti de hac materia sufficiant. Quae 751
 dum scribebam, inciderunt in manus meas aliquot philyrae de tractatu
 adsecurationis, quem Meurer I. U. L. Helmstadii Anno 1646.
 21. Februar. loco disputationis inauguralis praesidendo edidit. Vide-
 tur in eo R. Rulandum in multis sequi. Sed nullus dubito, quin au- 752
 ctor qui in celebri emporio Hamburgi viuit, et totam materiam pro-
 mittit, schema etiam praefixum eam exhibet, multa vtilia, necessa-
 ria, et in praxi obseruata adnotauerit. Ideo lectores, si fortassis me- 753
 liora his ibi repererint, illuc remitto, et peto mihi, in loco, vbi non tam
 frequens hic contractus est, viuenti veniam dari, si vbique rem acu
 non tetigerim.

CAPVT VIII.

DE OBLIGATIONIBVS LITTERARVM EX CAMBIO,
VON WECHSEL-BRIEFFEN.

SVMMARIA.

1. *Quomodo veteres Cambia pecuniarum exercebant, remissus traditur.* 2.
3. *Cambium literale ab aliis modis differt.*
4. *Eius varia nomina.* 5.
6. *Origo Cambiorum unde.* 7. 8.
9. *Cambium facientes an iuste aliquid pro eo officio petant.* 10. 12. 13.
11. *Labor est pretiosior pecunia.*
14. *Cambium quid.*
15. *An contractus nominatus, vel innominatus.* 16. 17. 18. 19.
20. *Tenor litterarum Cambii.*
21. *Inseelligatur, quot personae in hoc contractu interueniant.* 22. 23. 24. 25.
26. 39.
27. *Et quale sit negotium.* 28. 29. 30. 31. 32. 33. 35. 36. 37. 38. 41. 42. 43. 44.
34. *Licet pro alio etiam inuito soluere.*
40. *Litterae cur adhibeantur in hoc contractu.*
45. *Circa literas et personas quaedam obseruanda.*
46. *Litterarum requisita enumerantur.*
47. *An necesse sit, in iis mensis et diei mentionem facere.* 48. 49. 50.
51. *Tempus non est de substantia actus.*
52. *Variae litterae cambii a mercatoribus concipiuntur.* 53.
54. *Vel ratione termini solutionis. vel ratione numeri litterarum.*
55. *Formula quando tempus solutionis differtur.* 56.
57. *Alia, quando statim solutio fieri debet.* 58.
59. *Formula, quando vnae litterae mittuntur.* 60.
61. *Alia, quando alterae.* 62.
63. *Litterae intimationis, d' Auiso, quae?* 64.
65. *Quomodo concipiuntur, si tempus adiectum habent.* 66.
67. *Et contra, si statim solutio fieri debet.* 68.
69. *Casus super amissis et interceptis literis d' auiso deciditur.* 70. 72. 73.
71. *Falso creditori solvens non liberatur.*
74. *Mandatarii solent rescribere, quod cambium soluere velint.*
75. *Tenor talium litterarum.*
76. *In personis circa dantem seu numerantem quaeritur, an, literis amissis casu fortuito, possit pecuniam repetere.* 78. 79.
77. *Epistola missa non est eius, ad quem mittitur, antequam reddita.*
80. *Circa transferentem quaeritur, si ante solutionem bonis cedat, cuius sit periculum?* 81. 82. 87. 88.
83. *Acceptans literas, ad solutionem, vel interesse tenetur.*
84. *De acceptatione tribus modis constare potest.* 85. 86.
89. *Circa acceptantem quaeritur, quid iuris, si is bonis cedat.* 90. 91. 92.

93. *Alius casus.* 94.
 95. *Scribens an reuocare literas possit, per distinctionem deciditur.* 96. 97. 98.
 99. *In primis, si alter ipsius mandatum sequens partem soluit.* 100. 101.
 102. *Generaliter negotiationi praepositus non habet potestatem recipiendi literas cambii.* 103. 104.
 105. *Circa exigentem quaeritur, cuius sit periculum, si rasum et falsum in literis committatur.* 106. 107. 108.
 109. *Pro honore literarum soluens an teneatur scribentem certiozem facere.* 110. 111.
 112. *In cambio non habet locum exceptio non numeratae pecuniae.* 113. 114.
 115. 116. 117.
 118. *Nec exceptio ordinis, seu excoffionis.* 119.
 120. *Pecunia cambii in concursu creditorum habet ius praelationis.* 121.

De modo veterum cambiendi pecunias, aurum pro argento, vel contra, vel pretiosiores nummos pro minutis, et vice versa, aut etiam diuersarum prouinciarum pecuniam pro eadem, vbique apud Comicos, ICros, et Historicos egregia adnotata sunt. De quibus SCACC. *in tr. d. Camb per tot.* LOPEZ. *tr. d. negotiat. lib. 2. cap. 1. et seqq.* RAEVARD. *lib. var. lect. c. 18.* SIGON. *d. antiquit iur. Rom. lib. 2. cap. 11.* legi possunt. Nos hac vice de illo modo non erimus solliciti, sed tantum in naturam illius obligationis, qua pecunia virtute literarum ex vno loco in alium transcribitus, inquiremus. Vocant hoc cambium literarum, vel literale, quod mediante scriptura perficiatur. VIRGIN. *d. BOCCAT. in interd. vti possid. c. 18. n. 174.* aliter traiectionem, vel translationem. 10. AZOR. *in instit. moralib. part. 3. lib. 12. tit. d. Camb. cap. 5. qu. 3.* Ipsae literae tesserae collybisticae, literae transcriptionis, lettres de change a Gallis, a nobis *Wechsel-Briefe*, quod per illas pecunia permutetur, et de loco in locum transcribatur. Exigit hunc contractum summa commerciorum ratio, nec minus publica utilitas, ut scilicet pecunia, quam olim semper mercatores, vel profecturi secum cogebantur in marsupio ferre, et variis itinerum molestiis, et maris incommodis, vel latronum et piratarum incurfibus subiicere, sit in tuto et sine periculo transcripta. Hoc est, quod CICERO *contra SALVSTIUM* dicit: fide nominum pecuniam traicere. Quae causa etiam est, quod Campsioribus pro praestito illo officio aliquid detur, tam propter sumtus, quos in ministros suos alibi degentes impendant, tum propter fastidia conscribendarum literarum, et solutionis alibi fa-

- 11 ciendae onera. Labor enim non vilioris est pretii, quam pecunia, *l. 5.*
 12 §. 1. *L. 29. pr. soc.* immo aliquando pretiosior: *arg. l. 10. §. fin. d. poen.*
 ideo licet pro inultis praemium petere, *l. 40. locat.* et accipere, *l. 1.*
§. 5. d. extraord. cognit. praesertim quum sollicitudo magno aestimetur,
 13 *l. 4. ad SCtum Trebellian.* et periculum pretio atque interesse par cen-
 14 seatur. *l. 4. l. 5. d. nautic. fonnor.* Est autem cambium contractus in
 permutatione pecuniae aequivalentis, in diuersis locis, pro certo pretio
 facienda consistens.
- 15 Qualis autem contractus sit, inter Dd. disputatur. Plerisque
 hoc sollempne est, quod sit contractus innominatus. *Vid. SCHAFFH. disp.*
 16 *d. Camb. ch. 3. ubi plures allegat.* Cuius non aliam habent rationem,
 17 quam quod iure ciuili nomen non accepit. Sicut autem alibi de-
 monstrauit, illud non sufficere, quum plerique contractus a iure gen-
 tium nomen habeant, pauci a iure ciuili, et de hoc statuendum sit ex
 negotio, et inde prouenientis contractus utilitate, et necessitate, simul
 18 ad probationem reipublicae. In hoc autem contractu nemo neget ne-
 cessitatem cum utilitate coniunctam, nec minus fere apud omnes gentes
 receptam esse, non inepte etiam contractus nominatus dici posset.
 19 Verum id scire vel statuere nondum absoluit eius naturam, ideo pe-
 nitius negotium introspectendum. Hoc autem melius nequit cognosci,
 20 quam ex formula literarum cambii. Ea plerumque talis est: *Es be-
 liebe dem Herrn diesen meinen Wechsel-Brief von 200. Rthal. sage
 zweyhundert Reichsthal. an Sempronium zu bezahlen, den Werth alhie
 bin ich vergnügt, thue gute Bezahlung, vnd seze es auf Rechnung.*
- 21 Hic despicendum, quot personae in hoc contractu interue-
 niant, et quale sit, quod agitur negotium. Scilicet ut vna sit dans,
 22 altera accipiens pecuniam ad cambium, tertia recipiens literas, et sol-
 23 uere debens, quarta exigens pecunias transcriptas. E. G. Titius nu-
 merat Caio pecuniam Gryphi-waldj, ut eam transcribat pro certo
 pretio Amsterdamum. Caio conficit literas ad Sempronium, factorem
 suum, ut vocant, Amst. lodami habitantem cum mandato, ut eam
 24 Titio vel eius mandatori (*seinem Commiß*) soluat. Hoc casu si Titius
 25 ipse recipit pecuniam tres, si eius mandataris quatuor interueniunt
 personae, nisi dicere velimus semper quatuor hic personas conside-
 rari, et Titium pro d ueritate circumstantiarum pro duabus reputari,
 26 quod non infrequens in iure est *arg. l. 3. l. 4. d. adopt. l. 26. C. d. adm. tut.*

§. 4. d. inoff. testam. IASON. in L. 15. d. iurisd. EVERH. a Middelb. top. legal. loc. a tamquam num. 11. Negotium autem, quod hic agitur, non videtur uno modo geri et perfici. Certe inter Titium et Caium numerantem, et accipientem pecuniam, ut pro pretio transcribatur, videtur mandatum esse. Qui numerat pecuniam transcribenti, non facit suam, sed dat, ut transcribat ad certum locum. Sed quia mandatum gratuitum est, sicut et negotiorum gestio, *§. fin. mandat.* ideo posset credi quasi opera ipsius pro certo pretio conduceretur. Quod rursus eo subruitur, quod hic aliquid tantum pecuniae pro labore numeretur, et mandatum subleuat, quod licet pretium sit contra ipsius naturam, tamen pro labore possit interuenire honorarium. *l. 6. mandat.* Rursus inter Caium et Sempronium, ubi Caius mandat, ut illam summam, quam in literis sibi numeratam a Titio ait, illi vel eius mandatario soluat, est proprie mandatum: et quidem, quod respectu Caii cadit in illam speciem, sua, et aliena. Et hoc videtur extra dubium esse, si Sempronius mandatum Caii sequitur, si vero nullum haberet mandatum, et nihilominus, veluti si pro honore literarum Caii solueret, esset negotii gesti actus, ex regula, qua licet pro alio etiam inscito, et ignorante soluere, *l. 39. de negot. gest. et ita solutione facta contra Seium negotiorum gestorum actionem acquirit. l. 5. pr. d. O. et A.* Demum inter Titium vel eius mandatarium, reposcentem pecuniam, et Sempronium, a quo petit, nullum intercessit ex conventionem negotium, sed fit, si ille acceptat literas, et tunc tamquam constitutus vel delegatus potest conueniri. Nempe si fateatur, se debere tantum Caio, teneatur actione, qua Caius ipsum conuenire poterat, si hoc negat, sed in honorem scribentis se soluturum recipiat, ex constituto teneatur. Quo casu protestatio fieri solet, ut tunc teneatur Caius Titio numeranti, quia causa, propter quam data pecunia, non sequuta est. Ex his diiudicare licet, ad huius contractus naturam requiri 1. quatuor personas, vel tot personarum considerationem. 2. Literarum interuentum. Non tamen, quasi scriptura contrahatur obligatio, id enim non est, quum ille non soluat, qui scripsit, et quia scriptum, sed alius, ad quem scriptum, et quod pecunia numerata est. Est ergo scriptura velut symbolum, per quod solutio mandatur, ne numerans vane pecuniam numerasse putetur. Nequit ergo de huius conventionis natura, et actione certo determinari, quum diuersae personae, et nego-

43 tia diuerſas faciant conſiderationes, et pro diuerſitate circumſtantia-
rum diuerſas actiones ſuggerant. Et hæc cauſa eſt, quod quaestio-
nes, arduæ ſæpe et intricatæ, non tam feliciter decidi poſſunt, quia
44 ſcilicet vna circumſtantia inuoluit alteram, et obiter rem perpendentibus
nebulas obſciscit, vbi tamen diligens inueſtigatio et negotiorum diſtin-
ctio rem ſæpe leuiter expedit.

45 Veniunt autem circa harum literarum formulas quædam ra-
tione perſonarum, et ſcripturæ adnotanda.

46 Et putant nonnulli, præter mandatum, tempus, lo-
cum, et perſonam, quando, vbi, a quo, cui ſolutio præſtanda, in
47 literis exprimenda eſſe. Non diſſiteor quidem, plerumque talia lite-
ris inferi, ſed diem vel menſem ſubiicere non opus eſſe iudico, quum
48 non ſint de ſubſtantia actus, nec ideo adiciantur, vt rei geſtæ con-
ſtet veritas, ſed probatio apertior ſit, *arg. L. 5. C. d. transact. scacc.*
49 *d. commerc. §. 1. gloſſa. 1* Hinc acceptans propter omiſſionem diei,
nec dans ſi cum proteſtatione reuertantur, recuſare ſolutionem poſ-
ſunt. Sic nec mandatarius, ideo, quod ſcribens in aſſignatione diei
50 vel termini errorem commiſerit, ſolutionem detrectare poteſt, ſed
51 tuto in loco transcripto ſoluere, tempus enim non eſt de ſubſtantia
actus, vel ſolemnitate ſcripturæ, et ſufficit, quod rei veritas alio mo-
do haberi poſſit *l. 6. §. 1. d. offic. Praefid.*

52 Quot modis autem hæc literas mercatores conſiciant, non eſt
vsquequaque expeditum. LAEL. ZECHIVS *d. vſur. cap. 9. n. u.* tradit ſe-
53 ptem MORL. *in empor. lur. p. 1. qu. 25. n. 48.* NIC. D. PASENB. *d. priuat.*
ſcript. qu. 8. n. 31. tres. Satius eſt, hoc mercatoribus committere, et
54 ex vſu addicere. Obſeruauimus autem, plerumque ita conſici, vt vel ra-
tione termini ſolutionis, vel ratione numeri literarum, diuerſimode
55 concipiuntur. Priore modo vel tempus ſolutionis differtur, vt in hæc
formula, quæ ſicut et ſequentes ex Arithmetica Adriani Molleri de-
ſumptæ ſunt. *pag. 215. et ſeqq.*

Laus DEO Anno 1635. A die 3. Iunii in Lübeck

Tbaler. 300. a Creutzer 6- $\frac{1}{2}$.

56 *Vierzehn Tage Nachſicht, geliebe dem Herrn, auf dieſen meinen erſten*
Wechſelbrieff zu bezahien an Herrn Iohann Vien Thaler dreyhundert, zu
vier vnd ſechzig ein halben Creutzer, den Werth aubie von Herrn
Hein-

Heinrich Glauben empfangen, thut gute Bezablung, stets laut aduifso auff Rechnung, vnd seydt Gott befohlen, darum.

E. D. W.

Alexander Burgfest.

Vel ad momentum dirigitur, vt pure et in continenti fiat solutio, veluti in hac formula: 57

Laus Deo Anno 1635. A die 6. Iunii in Lübeck.

Reichsthaler 900. in specie.

Vffsicht geliebe dem Herrn diesen meinen ersten vnd einigen Wechselbrieff zu bezahlen an Er. Herrman Darw, Reichsthaler neunhundert in specie, des Werths halber hat er mich alhier selbst contentirt, thut gute Bezablung, stets, laut aduifso, a Conto, vnd Gott befohlen 58

E. L. D. W.

Berent Corneliefen.

Posteriori modo, quod vel vnae, vel alterae, si priores literae amissae sunt, mittuntur. Et quidem si vnae mittuntur, hoc modo: 59

Laus DEO Anno 1635. Adi 6. Iunii in Lübeck,

Thaler 1200. a Groschen 63 $\frac{1}{4}$.

Ehrenueste vnd vornehme Herren, ibnen geliebe auf diesen meinen sola Wechselbrieff anderthalb vso zu bezahlen, an Herrn Petern Aborn Thaler zwöuffhundert, zu drey und sechzig ein Quart Groschen Polnisch, den Werth alhier von St. Ieronimo Palaxen vergnüget. E. G. geruchen gute Bezablung zu thun, vnd solch a mio Conto zu stellen, hiermit was den Herren lieb ist, Gott zu Gnaden befohlen. Datum 60

E. G. D. W.

Cyriacus Dortmundt.

Vberschriften der einigen Wechselbrieffe,

An Herrn Ieremiae Baudien, zu handen

Sola.

in Hamburg.

Si vero alterae mittantur hoc modo.

Laus DEO Anno 1635. A di 3. Iunii in Lübeck,

Thaler 300. a Creutzer 64 $\frac{1}{2}$.

A Vista vierzeben Tage geliebe dem Herrn auf diesen meinen andern Wechselbrieff, wosern der erste vubezahlt, Herrn Iohann Vien zu contentiren, Thaler dreyhundert, zu vier vnd sechzig ein halben Creutzer, den Werth alhier von Herrn Heinrich Glauben empfangen, thut gute Bezablung. serchts a Conto, laut aduifso, vnd bleibt Gott befohlen 62

E. D. W.

Alexander Burgfest.

Die Vberschrifft muß lauten an den, der die Gelder wiederum erlegen sollt.

As:

Herrn Paulo Zabigern zu banden,

Prima.

in

Nürnberg

Herrn Paulo Zabigern zu banden

Secunda

in

Nürnberg.

- 63 Aliquando praeter literas cambii solent ad mandatarium, qui soluere debet, literas intimationis, quas vocant lettre d'auiso mittere, quibus
64 significant, adfore aliquem, qui literas cambiales oblaturus, et iuxta
65 eas pecuniam exacturus sit, cum petitione, vt illis satisfacere velit. Et quidem si tempus adiectum literis cambii, hoc modo:

LAUS DEO Anno 1635. Adi 6. Iunii in Lübeck.

- 66 *Ehrenuester vnd vornehmmer insonders günstiger Herr. Dieß geschichte allein, den Herrn zu berichten, daß ich hiemit auf ihme trassire, Thaler 300. a Creutzer 64½ Nachsicht vierzehen Tage an Herrn Iobann Vhm zu bezahlen, der Herr woll obnbeschwert meine Brief gebürlich honoriren, vnd solche a mio Conto setzen. Thue hinwieder, was demselben lieb ist, hiermit freundlich salutirt, vnd Gott befohlen.*

E. G. D. W.

Alexander Burgfest.

- 67 Si vero statim solutio fieri debet, sequenti modo:

LAUS DEO Anno 1635. Adi 6. Iunii in Lübeck.

- 68 *Ehrenuester vnd vorgeachter, sonders vnd günstiger Herr. Diß wenig allein zu Auiso, daß per Wechsel auf E. L. genommen, Vista zu bezahlen an S. Herrman Darw Reichsthaler 900. in specie Alpari gewechselt. Bitte meinen Briefen gebürliche Genüge zu thun, vnd dieselbe auf mein Conto zu stellen, das hinwieder zu verdienen geneigt, wormit freundlich begrüßt, vnd Gott zu Gnaden befohlen.*

E. L. D. W.

Berent Cornlicsen.

- 69 Hinc suboritur intricata quaestio, quam SCHAFFHVS. d. l. th. 8. sequenti casu figurat, Tullius numerat Noribergae Francisco Camso. ri 500. fl. qui conscriptis protinus literis, detracta prouisione sua, eos Romae a Petro reddendos Marco constituit, Tullius acceptas literas vt moris est, includit epistolae, quam vocant aduiso, Marco directae, vt dictos florenos exigat, eamue in domum publici tabellarii proiicit. Intercipitur illa in itinere ab ignoto, qui, simulato Marci nomine 500. fl. a Petro repetit. Tullius, ignorans, literas a Marco solutas, admonitus a

Marco

Marco, se nullas habuisse cambii literas, mittit huic secundas, Marcus acceptis secundis literis, compellit Petrum de solutione, qui respondet se iam dudum soluisse, et decidit, quod Petrus in culpa sit, et ad damni praestationem teneatur, tum quod mandati fines exceleserit, et falso creditori soluerit, soluens autem alii, quam vero creditori, nunquam liberatur, l. 24. d. negot. gest. l. 38. §. 1. d. solut. l. 19. C. de furt. tum quod non necire debuit, tales casus saepe inter mercatores obuenire, et ideo diligentius in Marci personam inquirere debuisset, an verus Marcus fuisset, vel non. Quod quia neglexit, suae fœcordiae damnium imputare debet. SIGIS. SCACC. concl. 1. de commer. et cam. §. 2. gloss. 5. num. 347.

Vice versa solent mandatarii ad transcribentem rescribere, quod literas debito modo honorare, et iuxta earum tenorem, quum exactor aduenerit, solutionem facere velint.

LAUS DEO Anno 1635. Adi. 12. Iunii in Lübeck.

Ehrenuester vnd weiser, besonders günstiger Herr. Demselben seynd meine willigste Dienste beuor. Sein geliebt Schreiben vom 9. dieß ist mir gestern wohl zugekommen, den Wechsel von Reichsthaler 900. in specie, Alpari, so der Herr a Vso auf mich zu trassiren geneiget, will ich auf vorzeigen dessen acceptiren, vnd zu verfallener Zeit danckbarlich bezahlen, verbleibe dem Herrn sonst angenehme Dienste zu erweisen geflossen. Göttlicher Allmacht, beneben freundlichen Gruß, empfohlen. Datum.

Des Herrn D. W.

Ernst Freyhertz.

Circa personam, et quidem circa dantem vel numerantem pecuniam quaeritur, si literae cambii in itinere casu amissae sint, an possit pecuniam repetere a transcribente? Dicendum erit, quod aut ad nouationem, vt denuo literas scribat, vel ad restitutionem adigendus sit; quum enim epistola missa, antequam mandatario sit reddita, eius non sit, l. 65. pr. de A. R. D. nec effectum suum literae consequantur, nisi oblatae fuerint, nulla ratio est, quod dantis hoc casu sit periculum, dummodo ille cautionem praestet de indemnitate, ne forte si iuxta illas literas ab alio repertas solutio fiat, scribensidem bis soluere cogatur. PETR. DE BENEINTEND. decis. Bonon. 58. ANT. DE GAMMA. Lusitan. 336. num. 1. GAIL. 2. obseru. 37. num. 8. MASCARD. de probat. conclus. 999. num. 3.

- 80 Circa transcribentem quaeritur : si Caius transcribat Titio pecuniam, ut illi Amstelodami a Sempronio solvatur, antequam vero
 81 Sempronius solvat, Caius foro cedit, et per distinctionem deciditur: Ut si Sempronius acceptavit literas nec contradixit, cogatur solvere, quia
 82 semel eas adprobavit, *l. 9. de negot. gestis* et agnovisse se debitorem cemeretur eius summae, quae literis continetur. *l. 10 ad Sct. Murea. l. 1.*
 83 *§. 5. de ex. act. l. 1. quand. sit adpell.* CAEPOLL. *consil. 9. n. 1.* Et ideo ad diem, in illis expressam, obligatus est solvere, aut, si non facit, ad interesse, id est, damnum emergens et lucrum certans tenetur.
 84 Acceptare autem dicitur tribus modis, vel 1. expressis verbis, de quibus per scripturam publicam, vel priuatam, constare potest, vel 2.
 85 verbis quidem, sed de quibus non constat nisi per testes, vel 3. tacita receptione aut retentione literarum. PARIS. *consil. 5. lib. 4. n. 206.*
 86 ROT. *Genuens. decis. 133. n. 2.* Si vero non acceptavit, sed contradixit, Caium cogi solvere, quia tacita conditione se censetur obligasse ad re-
 88 stitucionem pecuniae, cambio acceptae, inest enim tacita haec conditio obligationi, nec prior debitor ab obligatione liberatur, nisi acce-
 89 ptatis ab eo, qui solvere debet, literis. ROT. *Genuens. decis. 4. n. 7. 8.* Hinc
 90 vice versa si Sempronius acceptat literas, et postea foro cedit, non datur regressus ad Caium scribentem. Sibi enim imputare debet,
 91 quod Sempronii fidem secutus, debitorem delegatum admisit, *l. 26. §. 2. Mandat. l. fin. C. ad L. falcid.* et tacite quodammodo debitoris et loci nouationem fecit. ANT. FABER *consil. lib. 3. cap. 3.* ROB. MAR. *prax. aur. part. 6. d. testib. produc. c. 49.* Si tamen scribens expresse promiserit, se curaturum, ut danti certo solvatur pecunia, vel obseruantia, ut Genuae, sit contraria, aliter dicendum est. ROT. *Genuens. decis. 2. n. 41. decis. 8. n. 17.* SCHAFFHAYS: *disp. 2. Camb. th. 19.*
 93 Similiter, si quis iubet suo mandatario solui, et alter hoc facit, mandatarius etiam remittit pecuniam, quam dat Antonio per Cambium ad mandantem, et Antonius interea bonis cedit, periculum est
 94 mandantis, nisi mandatarius sciuerit, Antonium iam suspectum esse de dilapidatione, quo casu sibi debet imputare, quod per decoctorem
 95 voluit pecuniam transcribere. *arg. l. 14. §. 1. d. solut.* Sic quaer. an scribens literas Cambii ab eo, ad quem directae fuerunt, eas reuocare possit? R. distinguitur, an verbis dispositiuus, veluti quando campfor pro
 96 alio se soluturum constituit, vel enunciatiuis, quo casu probatio saltem,
 vel

vel potius demonstratio ex iis infertur, conceptae sint, et illo casu non, hoc vero sicut simplex mandatum, reuocari possunt quum mandanti in cuius fauorem illud contrahitur, licitum sit illud reuocare. *l. 12. d. re iudic. §. 6. d. mandat.* Nisi ille, cuius est acceptare literas cambii, et iisdem satisfacere, non sit nudus mandatarius mittentis literas illas, sed interesse aliquod habeat in pecuniam soluendam, aut in rem suam accipere iustus sit. Eodem modo si iussi Titio, pecuniam secum depositam absenti meo creditori Sempronio soluere, et ipse hoc facit, et ad Sempronii literas soluit partem, ego reuocare mandatum, re non amplius integra, nequeo, *l. 8. §. 6. mand.* quum confessioni propriae obuiare non liceat. *l. 20. §. 1. de donat.* praesertim a parte acceptata. *BALD. in l. 29. §. 1. de lib. et posthum.* Interest enim Titii, qui se Sempronii debitorem constituit sua apocha, ne postea nomen inde debeat. *SCHAFHAUS. d. l. th. 21.*

Circa recipientem literas certum est, quod procuratori siue institutori generaliter constituto pecunias ad cambium recipiendi facultas non sit facta, mandatum enim et praepositio stricti iuris sunt, et ad alias causas siue personas extendi nequeunt, *l. 5. mandat. c. cum delict. 22. X. de rescript.* nec ulterius mandantem, vel praeponentem obligant. *l. 12. mandat. l. u. §. 5. d. instit. act.* Hinc contingit, ut si scribens literas eas dat numeranti pecuniam apertas, et ille mandatario suo transmittat ad exigendam pecuniam, hic vero eas corrumpat, et pro 100. 200. efficiat, et ab illo, ad quem directae erant, totidem accipiat, periculum sit eius, qui soluit, si rasura sit tam euidentis, ut a diligente homine potuerit animaduerti. Secus vero, si rasura sit occulta. Ideo hoc casu scribens etiam est extra periculum, quum apertas literas dederit numeranti, qui sibi debet imputare, quod solus periculum sustineat, et circa proprium negotium non fuerit vigilantior. *l. 6. §. 14. d. excus. tut.*

Porro si acceptans literas supra protestum pro honore literarum, ut mercatores vocant, soluat, non tenetur scribentem de eo certiozem facere, nec hic propterea potest actione mandati conueniri, si exinde damnum habet, quum enim scribentis nondum interfit, et ipsi potissimum incumbit in conditionem personae, cum qua contrahit, et rei, super qua agit, inquirere: debet sibi imputare, si exinde damnum habet. *l. 19. l. 202. d. R. I. SCHAFHAUS. d. l. th. 24.*

- 112** Cambium autem, vel pecunia cambialis, (liceat ita loqui) paratam secum habet exsequutionem, et ideo nec exceptio non numeratae pecuniae ipsi obici potest. De qua quidem SCHAFH. *d. l. th. u.* ideo aliter sentit, quia generalis illa exceptio fit, nec in mercatorum causis, quae summam aequitatem in se continent, legatur excepta. FACHIN. 2. *controu. 86* MAR. *prax. aur. part. 6. de exception. num. 35.* BEN. STRACCH. *tract. de mer. tit. quomodo in caus. mer. proc.*
- 113**
- 114** Sed quia illa exceptio saltem in mutuo locum habet, *l. 13. C. de non. numer. pec. et cambium fauore commerciorum et publica utilitate nititur*, quae non paritur in hoc casu longis litibus occasionem dare,
- 115**
- 116** *arg. l. 1. de usucap.* illa verba etiam, (*vm den Werth bin ich von ihm vergnüget*) simul confessionem, et renunciationem in se continent:
- 117** SCACC. *d. l. gloss. 8. num. 12.* ideo verior illa sententia, quam etiam defendunt *gloss. in Nou. 4. cap. 3.* SCACC. *d. l. MASCARD. de probat. concl. 361. num. 4.* ZANGER. *tract. de exception. part. 3. cap. 14. n. 54.* ROT. GENVENS. *decis. 26. num. 4. et 5.* et praeiudiciis confirmat B. CARPZOV. *in resp. Elector. lib. 10. tit. 10. resp. 92. num. 19. 20.*
- 118** Eadem est ratio exceptionis ordinis siue excussionis. Quum enim illa sit de apicibus iuris, et prolixitatem in se habeat, inter mercatores autem de plano et summarie ex aequitate procedatur, publica etiam utilitas fidem mercatorum et celerem solutionem postulet:
- 119** merito reicitur. *Nou. 4. c. fin. §. fin.* MENOCH. *l. d. arbitr. iud. quaeft. 510.* BOER. *decis. 221. num. 14.* MYNSING. 2. *obseru. 15. num. 5.* COLER. *d. proc. execut. part. 1. cap. 10. num. 393.* BERLICH. 2. *concl. practica. 24. num. 47.*
- 120** Et quia pecunia cambialis priuilegiata: non subtrahō meum calculum illis, qui in concursu creditorum propter publicam utilitatem,
- 121** illi ius praelationis tribuunt. *vid. BEVTH. lib. 1. cap. 32. de praelat. creditor. vbi hoc late deducit.*

CAPVT IX.

DE EMTIONE VENDITIONE NAVIS.

SUMMARIÆ.

1. *Navis est res in commercio existens.*
2. *Si emta, tenetur pretium emtor praestare cum usuris.*

3. *Vendi-*

3. *Venditor tenetur ad traditionem navis.*
4. *Et pretium vecturarum.*
5. *Quando navis tradita censeatur, inquiritur. 6. 7. 8.*
9. *Scilicet quum possessio adprehensa 10.*
11. *Possessio quot modis corpore dicatur adquiri.*
12. *Sufficit ad corporalis possessionis acquisitionem aliquando visus. 13. 14.*
15. *Eius ratio. 16. 17. 18.*
19. *Vendita naui, quid dicatur venditum. 24.*
20. *An scapha venditione navis veniat? 22. 23.*
21. *Singulae tabulae non dicuntur emtae, naui emta.*
25. *Connexa navis sunt vendita, etiamsi expresse eorum non fiat mentio.*
26. *Venditor tenetur nauim euincere. 27. 29.*
28. *Euincere nauim quid?*
30. *Quomodo fiat, et per quas actiones?*
31. *An habeant locum, si pars navis euicta? 32.*
33. *An si singulae tabulae?*
34. *Contra navis, a piratis emtae, emtorem non datur actio de damno antea dato. 36. 38.*
35. *Piratarum bona ubique adprehendi possunt.*
37. *Non potest dici deliquisse, quod sensu caret.*
39. *Auctoris distinctio. 40.*
41. *Ex naui vendita non debetur laudemium.*
42. *Nec ius retractus in eo locum habeat. 43.*
44. *Statutum illud, ne naues cito a ciuitate alienentur, valet. 45. 46. 47.*

Navis, vt alia res in commercio existens, emi et vendi potest, *l. 36. d. ciuit.* et tenetur emtione perfecta emtor venditori actione venditi pretium dare vna quum vsuris. *l. 13. §. 13. d. act. emt.* Contra venditor actione emti est obligatus ad tradendam nauim, et pecuniam, quam ex vecturis navis post emtione factam percepit, hae enim ab eo tempore ad emtorem pertinent. *l. 13. §. 13. d. act. emt.* Navis autem, quum corpus sit ex multis partibus constans, *l. 36. d. vsucap.* ideo de manu in manum dari nequit. Ergo inquirendum, quomodo navis tradatur? et quid vendita naui tradendum sit? Socinus recurrit ad fictos traditionis modos, et si necessaria navis tradita fuerint, putat nauim traditam, vel, si emtor naui emtae custodes adponat, vel si partes et instrumenta tradita sunt. BEN. STRACCH. *d. nauis. part. 2. c. 2. n. 13.* existimat, si navis vendita sit in portu emtoris, et sic in loco domini sine traditione dominium transferri, quia res dicitur esse penes emtorem. Simpliciter puto dicendum, si venditor re ipsa vacuam possessionem navis faciat, et emtor nauim occupet, vel pedibus, vel alio signo

- 10 corporis eam, traditam censerī. Non enim est opus in rebus, quae propter magnitudinem ponderis moveri nequeunt, corpore toto et actu adprehendere possessionem, sed sufficit oculis et adfectu fieri. *l. 1.*
- 11 §. 21. *d. adquir. possess.* Possessio enim quum corpore adquiri dicitur, vel significat adprehensionem manuum, vel subtilius quemcunque actum et ministerium, ita ut etiam oculi in hanc rem sufficiant. *l. 18. §. 2. eod.*
- 12 Et hoc modo corporalis adprehensio fit, quamquam subtilis est. Sic columnae pro traditis habentur, si in re praesenti consenserint: et vina tradita censentur, quum claves cellae vinariae traditae fuerunt. *d. §. 21.*
- 13 Eodem modo venditor, si mihi fundum a turri monstrer, vacuum pos-
- 14 sessionem tradere dicitur *d. l. 18. §. 2.* Idem iuris est in aceruo lignorum vendito, vel vendito vino, quum multae sunt amphorae. *l. 51.*
- 15 *d. adqu. poss.* Propter magnitudinem enim vel complexum multarum rerum animo videtur adquiri possessio, licet subtiliter corporis ministerium, et insensibiliter accedat. *d. l. 51.* Hi modi ficti adpellantur
- 16 a *Dd. GOTHOF. d. §. lit. g.* Sed veri sunt eo ipso, quod animo et corpore adquiratur possessio, quamquam non ita crasse, ut in aliis re-
- 17 bus mobilibus. Ex quo opinio *BEN. STRACCH.* potest declarare, quod non opus sit traditione propter molem navis, talis scilicet, quae requiritur in
- 18 aliis rebus mobilibus, quod autem nulla opus sit, ferri non potest, nec ratio id patitur, ut dicatur res penes emptorem esse, quae non aliquo modo sit tradita.
- 19 Vendita porro naue, non solum ipsum corpus tradendum est, sed omnia quae naui coniuncta sunt, talia sunt gubernacula, malus, antemnae, vela, *l. 44. d. euis.* et haec dicuntur membra navis *l. 242.*
- 20 *d. V. S. CUIAC. in d. l. 242.* Germani vocant *ein fertig Schiff, klar von Bretern, und Dielen, mit allen Reetsehop, als Tarw, Ancker, Klammern, &c.* Scapha vero, vendita naue, non venit, nihil enim cum ipsa coniun-
- 21 ctum habet, sed est per se quaedam parua naucula. *d. l. 44.* Sicut
- 22 nec singulae tabulae, naui emta, intelliguntur emtae *l. 36. eod.* Et hoc adeo verum, ut ne quidem naue cum instrumentis vendita, scapha
- 23 debeatur. Non enim navis instrumentum est, sed mediocritate, non genere, ab ea differt. *l. fin. d. instr. legat.* Instrumentum autem oportet cuius-
- 24 que rei esse alterius generis *d. l. fin.* Accessoria autem licet non ex-
- 25 primantur, tacite insunt emtioni, et nisi tradantur, actione emti potest emptor

emtor petere sibi tradi aut actione, quanto minoris valuit, quum emeretur, sibi partem de pretio restitui. *WES. par. d. aedit. edict. num. 9.*

Est autem venditor emtori ad euictionem obligatus, illud solum modo loquendi nautico vocare *das Schiff frey auff alle Port vnd Wasser halten*, i. e. praestare nauim liberam, et nullo vitio adfectam, ita, vt vbicumque emtor cum ea nauigare, et tuto in quibuslibet portibus requiescere possit, nec cogatur metuere vllas actiones, quod nauis a praedone rapta, vel emta. Talia enim vitia realia sunt, et inhibent vsucapionem. *l. ii. C. d. adq. poss. l. 24. §. i. d. vsucap. §. 2. eod.* Ad hanc euictionem ex natura contractus tenetur venditor, etiam si nihil super ea conuentum. *l. 6. C. d. euict.* Cauebatur autem plerumque per stipulationem, promissione simpli, (qua quis simplumpretium, et ex natura actionis ex emto quod emtoris interest. nanciscitur *l. 60. l. 70. d. eu.*) vel dupli, (vt venditor nauis euicta duplum praestaret) quae licet in rebus tantum pretiosis accipiebatur, dubium tamen non est eo nomine etiam naues contineri. *l. 37. d. euict.* ibi: aliud non contem-
tibile. Et hoc non solum in nauis, sed etiam in partibus, obtinet. Sic si velum vel malus euincatur: actio ex stipulatu de duplo est. *CVIAC. ad l. 242.* Secus est, si scapha fuerit euicta, vel singulae tabulae, quia non sunt pars nauis, ideo nec euictionis nomine obligatur venditor, quasi parte euicta, *d. l. l. 36. 44.* sed datur actio ex emto. *CVIAC. d. l.*

Quaeritur hoc loco, an si quis a pirata nauim piraticam emit, contra emtorem mercatoribus, damnum ab illa olim passis possit, dari actio? Id putat *BALD. in auct. nauig. C. de furt.* quod cuiuslibet licitum sit res piratarum rapere, quia publici hostes sint. *BECHT. tract. de secur. concl. 10.* et iure Canon. omnia ipsorum ad satisfactionem tacite obligata sunt. *arg. c. fin. X. de sepult. NEGYZ. tract. de pign. 4. membr. 2. part. pr. num. 143.* At haec opinio nullum iuris colorem habet: non enim res deliquerunt, sed qui res possident. *Nou. 17. c. 12.* et quomodo potest illud delinquere, quod sensu caret? *l. i. §. 3. si quadrup.* Et haec est sententia *IASONIS consil. 170. vers. 2.* Regula autem *BALDI* vera est, donec et quousque res sint piratarum. Qualitas enim verbo adiuncta intelligi debet secundum tempus verbi, cui adicitur. *l. 4. §. i. d. noxal. action.* *BEN. STRACCH. d. l. num. 15. et seqq.* Ego non dubito distinguere, vt si sciuerit, piratam esse venditorem, et ideo in m. f. sit, cogi possit, vt contra se actio

40 instituat, si vero bona fide adquisiuit, locum possit obtinere praescriptio.

Quaeri solet, an ex naui emta debeat laudemium? Neg. quia nauis est res mobilis, *cap. 1, part. 3. ex re mobili vero illud non exsoluitur.* Aliud tamen dicendum, si consuetudo sit in contrarium, qualis est Burdegalae. BOER. *decis. 177. num. 6.*

42 Ex eodem principio dissoluenda quaestio, an in naui ius re tractus locum habeat? Adfirm. TH. LINDEM. *de iur. proximif. c. 2. th. 5.* MERCKELB. *in epit. iur. retr. th. 4.* NEGYZ. *de pign. 4. membr. 2. pr.*

43 *num. 140.* MENOCH. *d. rem adipisc. possess. num. 151.* Rectius negatur, quia res mobilis est, quae non subiacet iuri proximiferos, sed tantum immobilis. REINK. *tract. de iur. retr. quaest. 3. num. 105.* TIRAQVELL. *gloss. 7 num. 90. 91. tract. de iur. retr.*

44 Ne vero nimis cito naues a ciuitatibus alienentur, in quibusdam intra certum tempus earum venditio prohibita. Sic Lubecae naues, ibi exstrucae, intra septennium proximum, Stralsundae intra sexennium vendi, vel alienari non possunt *können innerhalb gewisser Zeit von der Stadt nicht verkauffet werden.* Si vero necessitas

45 vrgeat: dispensari hac in re potest, ita tamen, vt Reip. certum quoddam vectigal detur, e. gr. Lubecae 6. *Reichsthaler für jede Last so das Schiff tragen kan.* Coguntur etiam alibi iurare, quod intra illud tempus nolint ab vrbe alienare. Hoc statutum rationabile est, quia pro

46 vfu publico et singulorum, promouendaque nauigatione, introductum est, quae firmitudini et sustentationi Reipubl. maxime necessaria, MENOCH. *ret. poss. remed. 6. num. 54.*

47

CAPVT X.

DE LOCATIONE CONDVCTIONE, VON SCHIFS FRACHTEN.

SVMMARIA.

1. *Locatio est frequens in rebus maritimis contractus.*
2. *Nauis non est res sterilis.*
3. *Vecturae sunt fructus nauis ciuiles. 4.*
5. *Locare et conducere nauim quid?*
6. *Locator quis. 7.*
8. *Conductor quis. 9.*

10. Caiacii opinio de eo, quis sit in hoc contractu locator, vel conductor. 11. 12. 13.
 14. Intellectus l. fin. et l. 2 ad. l. Rhod. de iactu 15. 16. 17. 26. 27. 28.
 18. Inquiritur in sententiae Cuiacianae veritatem 19. 20. 21. 22. 23.
 24. Conciliatur cum communi opinione. 25.
 29. Boceri opinio reiicitur. 30.
 31. Tria locationis conductionis requisita.
 32. Nauta non potest cogi, ut nauiget.
 33. Sensus L. 6. C. d. nauicular. 34. 35.
 36. Res transuendendae quotuplices.
 37. Personae dicuntur loca in naui conducere.
 38. Passagieres unde dicantur.
 39. Quidam nautae solos vectores traiciunt.
 40. Alii nullos.
 41. Pro infante in naui nato non debetur vectura. 42. 43.
 44. Circa mortuum mancipium distinguitur. 45. 46. 47. 48. 50. 51. 52. 53.
 49. Actus agentium non debet ultra eorum intentionem operari.
 54. In dubio standum regulae.
 55. Contractas obscura lex contra eum interpretanda, qui potuit dicere apertius.
 56. Examinatur casus, a Bortolo propositus, an si quis promisit Titium in nauim ponere, et certo loco exponere, isque ibi postea reperiatur, vectura debeatur? 57. 58.
 59. Castrensis de eo opinio. 60. 61.
 62. Socini super eo distinctiones. 63. 64. 65. 66. 67.
 68. Auctoris conciliatio. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76.
 77. Caeterae res sunt vel animatae, vel inanimatae. 78.
 79. Singularis casus de ouibus. 80. 81. 82. 83. 84.
 85. Res inanimatae duplici modo vehendae traduntur.
 86. Vel ut corpus, vel ut tantumdem reddatur. 87. 95. 96. 97.
 88. Simile exemplum in deposito. 89.
 90. Casus l. 31. locati. 91. 92.
 93. Actio oneris auersi non habet locum in hoc casu. 94.
 98. Effectus vtriusque rerum locatarum. 99.
 100. Realis actio datur contra possidentem.
 101. Rationes dantur, cur non habeat locum actio oneris auersi. 102. 103.
 104. 105.
 106. Aliquando gratificationi locus est.
 107. Iura vigilantibus scripta sunt.
 108. Pretium, quod pro personis datur, vocatur nauium.
 109. Vel locarium.
 110. Vel solarium.
 111. Aliquando vectura.
 112. Proprie autem vectura dicitur, quod pro rebus inanimatis datur.
 113. Pro penu quotidiano nihil datur
 114. Pretium debet consistere in pecunia numerata.
 115. Pretium duplici modo constituitur.

116. *Primo, pro quantitate diuersarum mercium.*
 117. *Enumerantur res, quae in pondere consistunt.*
 118. *Quae mensura.*
 119. *Quae numero.*
 120. *Mensura recensetur, et eius partes in aridis.*
 121. *In liquidis.*
 122. *Pondo cum suis partibus.* 123. 124.
 125. *Res aliae aliis demonstrationibus definiuntur.* 126.
 127. *Pretium dicitur illud constitutum, de quo conuenit.*
 128. *Si dubium super eo, mos regionis inspicitur.*
 129. *In Hollandia singulae merces habent suum pretium ex auctoritate publica.* 130.
 131. *Si per flumina.*
 132. *Vel mare fiat nauigatio.*
 134. *Pro distantia locorum fit determinatio pretii.* 135. 136. 140.
 137. *Illud Romanos olim obseruasse, ex quibusdam legibus conicitur.* 138. 139.
 141. *Alter modus dicitur per auersionem*
 142. *inquiritur, quid sit per auersionem nauim conducere.*
 143. *Sententia Accursii.*
 144. *Alciati.*
 145. *Connani.* 146. 147.
 148. *Hotomanni.* 149.
 150. *Verior omnium Taurelli, et Augustini.* 151.
 152. *Diuersae huius moris adpellationes.* 153. 167.
 154. *Statumimatur haec sententia auctoritatibus, et praedictis.* 155. 156.
 157. *Intellectus l. fin. §. fin. ad L. Rhod. d. iact.* 158. 159. 160. 161.
 162. *Effectus locationis per auersionem* 163. 164. 165. 166.
 168. *Reiciuntur et conciliantur opiniones Accursii.*
 169. *Alciati.* 170. 171.
 171. *Hotomanni.*
 173. *Connani.* 174.
 175. *Oldradi, Angeli.*
 176. *Castrensis.*
 177. *Guilbelmi, Carocii.*
 178. *Ben. Straccae.* 179. 180.
 181. *Vectura binis vicibus exsoluitur.*
 182. *Hollandorum mos.* 183.
 184. *Quaeritur, quid iuris, si in antecessum vectura soluitur, et postea nauis pereat.* 185. 186.
 187. *Lesio. l. 15. §. 6. locat.* 188.
 189. *Ex hoc contractu duae actiones oriuntur.* 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198.
 199. *Actio conducti datur conductori de re exponenda, et damno, dolo et culpa data resarciendo.*
 200. *Si poena a locatore promissa, exsoluenda est.*

201. *Deciditur, quid sit faciendum, si non constet, cuius merces sint.* 202.
203. 204. 205.
206. *Culpa committitur multis modis.* 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213.
214. 218. 219.
215. *Distinctione soluitur, an culpam committat, qui merces ex nauis vitiosa
in meliorem transfert, et illae postea pereant.* 216. 217.
220. *Quatenus locator culpa reus sit, si merces pluuia madescant, tangi-
tur.* 221.
222. *Extra culpam est, si quis nauem tempore navigationis emittit, et illa
postea perit.* 223.
224. *Culpa est facti, et probari debet.* 225.
226. *Probatum coniecturis, si alia argumenta deficiunt.* 227.
228. *Actio locati datur locatori ad pretium.*
229. *Etiamsi merces pereant, vel publicentur.*
230. *Casus l. 60 §. 1. locat.* 231. 232.
233. *Haec actio etiam in praedone obtinet.* 234. 235. 236.
237. *Conceditur etiam locatori retentio.* 238.
239. *Eius ratio.* 140
241. *Cui damus actionem, ei exceptio denegari non debet.*
242. *Hypotheca magistro nauis in mercibus transuectis iure non est constituta.*
243.
244. *Casus fortuiti in hoc contractu non habetur ratio.*

Locatio et conductio est inter nauticos contractus frequentissimus, **1**
 et in ea nauium maxima conspicitur vtilitas. Nauis enim non **2**
 est res sterilis, sed sicut domus vel horreum locatur et conducitur,
l. 13. §. 1. l. 31. l. 61. §. 1. locat. l. fin. ad L. Rhod. d. iact. vt fructus fer-
 rat. Hi fructus dicuntur vecturae, et inter accessiones seu fructus ci- **3**
 uiles numerantur. *l. 29. de hered. pet. l. 62. de R. V. l. 39. §. 1. ibi:*
fructus de legat. 1. ALTHVS. lib. 1. dicaeolog. Rom. c. 10. DRAC. de fru- **4**
ctib. th. 8. et 12. quia non ex corpore natura proueniunt, sed, sicut
 vsurae, iure propter rem percipiuntur. *d. l. BART. in l. 55. de con-*
dict. indeb.

Locare autem et conducere nauim nihil aliud est, quam eius **5**
 vsum ad res transferendas pro certa mercede pacisci, Germanice di-
 citur *ein Schiff frachten*. Quis autem locator sit, quis conductor, du- **6**
 bium? Communis opinio est, quod locator dicitur magister nauis,
 qui nauim locat, et vsum eius praestat, seu, qui res vehendas sus- **7**
 cipit, et ideo pretium seu mercedem capit. *l. 1. §. 5. de exerc. act.*
 BIN. STRACCH. *tract. de nauib. part. 3. num. 1.* Conductor vero sit **8**

- 9 mercator, qui pecunias vehendarum mercium causa, vel alias pro
 usu nauis aliquid dat. *l. 2. v. at si non ad L. Rhod. BALD. in l. 5. C.*
locat. Et hanc sententiam tamquam communem tenent AZO *in sum.*
C. de locat. num. 2. MOZZ. tract. de contract. tit. de locat. Rubr. lo-
 10 *catio num. 10.* Huic se opposuit CUIAC. 2. *obseru. 28.* quem sequitur
 TREVTL. *v. 1. disp. 29. th. 1. lit. b.* hoc improbens, et generaliter tra-
 dens, quod locator sit, qui dat vtendum, vel faciendum aliquid, qui
 accipit, conductor. Probat hoc *d. obseru. 28.* exemplis multis, et in-
 11 ter ea conuenienti. Nauis magister, si nauem dat vtendam, locator
 est. Idem si accipit merces vehendas, conductor est, vtroque ta-
 12 men casu mercedem accipit. Vice versa: dominus mercium prio-
 re casu conductor, posteriori locator est, et vtroque casu tamen ipse
 13 dat mercedem nauis magistro. Ergo etiam, vbi id dubium est, an
 dominus mercium nauem conduxerit, an merces locauerit vehen-
 das, datur praescriptis verbis actio. *L. 1. §. 1. de praescript. verbis.*
 14 Hoc postea CUIAC. 3. *obseru. 2.* casui *l. fin. et l. 2. ad d. l. Rhod. de*
iact. adplicat. Nam in lege finali ad verba (*si vehenda*) ait, hic nau-
 ta conduxit, vector locauit, verb. (*si ea conditione*) hic nauta loca-
 uit, vector conduxit, verb. (*idem iuris cum ea conditione*) hic nauta
 15 conduxit, vector locauit. *In l. 2. eod.* haec est quaestio, qua actio-
 ne is, qui iacturam fecit, experietur cum nauta pro contributione fa-
 cienda? Distinguitur, aut vector qui iacturam fecit merces vehendas lo-
 16 cauit, aut nauem conduxit. Si prius, ex locato agit, vt is ex con-
 ducto cum caeteris agat, quorum merces vehendas suscepit. Ibi: *is*
 17 *deinde.* Sin posterior, ex conducto *d. l. 2. vers.* At si non. Mini pla-
 cet hoc loco, a recepta *Dd.* sententia non abeundum. Defendit eam
 ROBERT. 1. *animad. 10. et in not. ad MERCER. lib. 1. cap. 10.* Ad cu-
 18 ius intellectum cum BACHOV. *in not. ad part. WESENBEK. n. 2.* ob-
 seruandum, quod locationis duae sint species, vel rei, vel personae,
 quae dicitur operarum. In prima specie semper personae condu-
 19 ctoris et locatoris sunt distinctae: sed in posteriori vterque contra-
 hentium diuerso respectu conductor et locator dicuntur, et sunt. E.
 20 g. artifex dicitur conducere opus faciendum, idemque locare ope-
 ras, quas alter conducere, et idem locare dicitur opus faciendum.
 21 Huius positionis exempla sunt in *l. 11. §. pen. l. 13. §. 1. et 3. l. 10. §. 7.*
l. 25. §. pen. l. 30. §. 3. l. 48. pr. l. 57. §. 1. l. 60. §. 3. l. 62. locati. Il-
 lius

lius sunt in *l. 1. de aestim. act. l. 3. de his qui not. infam. l. 1. §. 6. de postul. l. 19. §. 9. l. 38. locat. et in terminis leg. 22. §. 1. eod.* qui aliquid faciendum recepit, locator et conductor dicitur. Et hoc respectu pro generali defendi potest *Dd. descriptio*, quod locator (sc. operarum) sit, qui accipit mercedem, conductor qui dat. Nec difficile est diuerso hoc respectu, his ita dictis Cuiacii adsertionem adplicare. Nam magister nauis, si nauem dat vtendam, locator est, et accipit pretium pro vsu scilicet nauis. Rursus dominus mercium priori casu conductor est, et dat mercedem sc. pro vsu nauis, posteriori operarum, quas locauit, rursus dominus mercium, priori casu conductor est, et dat mercedem scilicet pro vsu nauis, locator est, quia locat opus, et nihilominus dat pro vsu scilicet operarum mercedem. Eadem ratio est in allegatis legibus. *In lege fin. Parenthesi. 1.* Nauta conduxit opus, scilicet transuehendas merces, locauit operas: vector locauit opus, conduxit operas. *In 2. Parenthesi.* Nauta locauit, rem, nauem scilicet: vector conduxit, nauim scilicet: est locatio rei, non operarum. *In 3. Parenthesi.* Nauta conduxit opus, scilicet transuehendas merces, locauit operas. Vector locauit opus, conduxit operas. *In l. 2. prior casus cum casibus in Parenthesi 1. et 3. conuenit.* Alter cum casu *in Parenthesi 2.* Est ergo tantum lus vel transpositio vocabulorum diuersi respectus. Et notandum hic est, quod ubi nauta conduxit, semper operis, seu mercium transuehendarum, ubi opera necessaria est, fiat mentio. *d. l. 2. princip. l. fin. pr. et vers. idem iuris. l. 13. §. 1. locat.* Vbi vero locator nauim locare dicitur, quia vsu eius praestat, *d. l. 2. vers. At si non l. fin. §. 1.* Et ita res plana est. Boeri enim opinio *ad l. 23. de reg. iur. cap. 4. num. 9.* quem sequitur *HVN. in Treutl. d. l. quod is sit locator*, qui initium contractui dat, sine fundamento est. Neque enim id semper sciri potest, quis sit auctor contractus, et perinde est, a quo incipiat.

In locatione et conductione autem tria consideranda, consensus, res, et pretium.

Ex primo, quando dicitur, consensu hunc contractum constare, sequitur, quod nauta non potest cogi nauigare, sicut hospes hospitari. Nec obstat *l. 6. C. de nauicular. quam PARIS. DE PVT. in tr. de Syndicat. verb. advocat. num. 23.* inducit, et quod ea, quae sunt merae voluntatis, postea fiant necessitatis. Nam deficiente consensu

- nequimus dicere, voluntatem fuisse, *et l. 6.* loquitur de nauis, publicas species transuehentibus, ideoque propter specialem rationem, in publica utilitate consistentem, non est extendenda.
- Res, quas nauta vehendas accipit, sunt vel personae, vel aliae res in-vel extra commercium existentes.
- Personae autem vel sunt homines liberi, *l. 1. §. 12. d. exercit. aff. vel serui. l. 2. §. 5. l. 10. ad L. Rhod. d. iactu.* Hi dicuntur in nauis loca conducere *l. 2. vers. at si non. ad L. Rhod.* et vocantur Passagiers, quod est vocabulum Gallicum, a *passer*, quod est transire. LEVIN. HVLS. in *Lex. Gall. verb. pass.* nam solo studio peregrinandi traiciunt, et in nauis sunt, et quia proficiscendi per mare ratio in aliquibus locis frequens, ideo solent aliquando magistri nauis solos vectores traicere.
- l. 1. §. 12. vers. sed et si.* Quaeritur, si nauta mulierem vehendam accipiat, deinde in nauis infans natus sit, an pro eo debeat vectura? Negat ICRUS VLPIANVS in *L. 19. §. 7. locat.* et addit rationem, quod vectura eius non sit magna, minimi autem non habeatur ratio, *l. 4. d. restit. in integr.* praesertim quum infans non omnibus vtatur, quae ad nauigantium vium parantur, et praeterea vecturam accipiat a muliere, cuius infans, dum erat in vtero, pars viscerum fuit, *l. 1. §. 1. d. insp. ventr.* et manere censetur, dum lactatur. CASTRENS. *ad L. 19. §. 7.* SCHNEID. *ad §. 17. d. Legat. n. 6.* In contrarium quaeritur, si ex mancipiis, quae quis vehenda accepit, vnum mortuum sit, an debeat vectura, respondet ICRUS in *l. 10. ad L. Rhod. d. iactu.* videndum esse, primo, quid actum *l. 6. §. 1. d. cont. emt. l. 34. d. R. I.* Vtrum pro his seruis, qui impositi, an pro his, qui deportati essent, merces danda.
- Ita, vt si hoc modo conuentio inita, non debeat merces, *d. l. 10. pr. ibi: vehenda. VINC. CAROC. tr. locat. cond. lib. 2. tit. ad L. Rhod. n. 2.* Censetur enim subesse conditio, si deportati fuerint. BEN. STRACCH. *n. 4.* illo pro impositis nempe debeat. *d. l. 10. CAROC. d. l. n. 1.* Actus enim agentium ultra eorum intentionem operari non debent. *l. 6. §. 1. d. cont. emt.* Sed si hoc non adparet, satis est pro nauta si probauerit impositum esse mancipium. *d. l. 10. ibi: Jarvis erit.*
- In obscuris enim illud, quod minimum sequimur *l. 9. d. R. I.* At hoc est verisimile quod nauta caelum fortunatum mortis in se suscipere noluerit, quid enim eius interest, mortua, an viuentia mancipia transferat? PECK. *ad d. l. 10. n. 3.* Adhaec alibi certi iuris est, quod is, qui

qui locat operas, si eas prohibetur praestare sine sua culpa, ex casu contingente a conductore earundem mercedem consequatur, ac si operas praestitisset. *l. 38. d. locat.* In dubio autem inhaerendum est regulae. 54
 BEN. STRACCH. *d. naut. par. 3. n. 21.* CAROC. *d. l. n. 3.* Interim si constat, quis obscuram legem contractus dixerit, contra eum interpretandus 55
 est. SIGNOR. DE HOMOD. *consil. 195. qu. 7.*

Examinandus hoc loco erit casus, quem BR. *in l. 2. d. condit.* 56
et demonstr. hoc modo proponit: Nauta mercede certa conuenta promisit Titium in nauisua ponere, et postea in certo loco exponere. Reperitur Ticius postea in eo loco, dubitatur, an nauta, qui non probat, se Titium in nauisua posuisse, possit vecturam petere? BR. *ad. l. dicit,* 57
 quod non, quia fato, et alio casu potuit eo peruenisse. *arg. d. l. 2.* 58
 ibi: *fato.* Consequendae autem actionis gratia non sufficit, aliquid fato fieri. A BR. PAVLVS CASTRENS. *in d. l. dissentit,* putans, Titium in nauisua 59
 sciente et patiente nauta, quia contra eius voluntatem stare non potuisset: et addit in rebus inanimatis, hoc casu distinguendum esse. 60
 Aut nauta sciuit, res in nauisua esse. Et idem iuris, aut ignorauit, et vecturam non deberi, quia nauta ex sua parte non impleuit contractum. 61
 SOCIN. *iu d. l. 2.* quatuor casus ponit, 1. Si nauta promisit, aliquem in 62
 nauisua ponere ad vecturam consequendam sufficere, vt in destinato loco exponat, et quum in nauisua fuerit, sciente nauta fuisse, et ab eo positum praesumi. *arg. L. 10. C. d. probat.* 2. Si nauta promisit, portare 63
 res inanimatas in nauisua, quae tamen ab alio sciente et patiente nauta delatae fuerunt, idem iuris esse, quia sufficit promissum impleri, vel a promittente, vel eius voluntate ab alio. *arg. L. 2. C. d. acqu. poss.* 64
 3. Si merces in nauisua fuerunt positae ignorante nauta, tunc vi contractus 65
 nihil posse petere, sed tantum ex aequitate. 4. Si dubium sit, an 66
 sciente vel ignorante nauta, merces in nauisua positae, et tunc ex promissione agi ad vecturam posse, quia ex eo, quod factum reperitur, praesumitur ex praecedenti causa factum. Has distinctiones adprobant RVIN. *conf. 122. n. 7. lib. 4.* BEN. STRACCH. *tr. d. navigat. par. 3. n. 23.* CAROC. *tr. locat. cond. tit. d. Nauisua. n. 1. et seqq.* Mihi ad has 68
 distinctiones adnotandum videtur. Quod primus casus tantum super prolatione dubius sit. Nam consensus, res vehenda, et pretium certa sunt. Si ergo expositus est, a nauta factum praesumitur, si ipsum in 69
 nauisua posuerit, quod iuramento suo probare potest, si alia deficient,

- 70 sequitur, etiam vecturam deberi. Et ita P. Castrensis sententia saluari
 71 potest. In secundo casu non video, quomodo locator possit mercedem
 petere, quum contractum non impleverit. Et quamquam alter, ipso sciente
 et patiente, fecerit, dubium tamen est, an proprium, vel ipsius nego-
 73 tium gesserit. Si negotium suum gessisse probaret, actione man-
 dati a mandatario repetet, non vero a conductore, qui non impleto
 contractu ad nihil tenetur. Et huc respexisse potuit BR. quando in-
 74 quit, fato peruenisse. Ille alter vero, qui transuexit, mercedem cer-
 tam petere nequit, quia non pactus est, sed ne officium sit damno-
 sum, actione praescriptis verbis ei subuenietur, *arg. l. 1. §. 1. de praes.*
74 verb. vel officio iudicis. Tertius casus recipit decisionem *ex L. 1. §.*
fin. naut. caup. vbi, si sufficit res in nauim illatas esse, sequitur, quod
 75 custodienda data et accepta sit, et ideo tamquam propter depositum
 nihil petere possit. In quarto casu, si conuentio praecessit, et merces
 postea reperta, etiamsi nesciverit, illatas esse, merito debetur vectu-
 76 ra, adsunt enim requisita contractus: et illatio, vel traditio mercium
 non ad eius essentiam, sed complementum, spectat, quod quum insu-
 per adsit, ignorantia vel scientia illationis nihil rei constitutae addere,
 vel demere potest.
- 77 Caeterae res, quae nauī ad transferendum imponuntur, vel
 sunt animatae, vt animalia, e. gr. oues, equi, boues Indici, leaenae,
 78 pardi, pantherae, &c. *L. 16. §. 7. d. publican.* vel inanimatae, quae
 possunt variae et omnis generis esse.
- 79 Hoc loco circa oues occurrit lepidus casus, inter coenantes ali-
 quando conuiualibus sermonibus agitatus. Est autem talis: Nego-
 tiator aliquot centum oues cum opilione, cuius custodiae eas commi-
 ferat, vult flumen traicere, et conuenit cum nauta, vt in singula ca-
 80 pita ouium solidum daret. Hic oues pontonibus imponit, et forte
 fortuito simul aliquot viatores ad traiciendum intrant. Inter eos vnus,
 dum hinc inde in flumine iaculantur, obdormit, et capite hinc inde moto
 et vacillante vt dormitantes facere solent, quasi minitari videtur. Hoc
 dux gregis, caper, videns in ipsum cornibus arietat, ille inter somnum
 et vigilias medius dum caprum palma feriendo a se amouet, ipsum ter-
 ret, qui protinus in mare dilabitur, et subito post ipsum omnes fere
 oues? Quaeritur an negotiatori competat actio, et contra quem? Cer-
 80 tum est, actionem si qua esset, oriri ex obligatione, et hanc rursus vel

ex contractu, vel delicto. Plerique dicebant, culpam esse commissam, et eam actione locati conducti, vel l. Aquilia, aut actione in factum emendendam. Alii negabant. Inter priores, non nemo eam reiiciebat in nautam, quod scire debuisset naturam ouium, quod vna aliam etiam cum periculo sequeretur, et ideo in vectores, et eorum actiones inspicere. Alius opilionem redarguebat, quum peritus esset naturae ouium, hic nautam et viatores admonere, vel eorum actiones obseruare debuisset. Quidam viatorem incusabat, et quod dormiendo occasionem dederat, et postea inter euigilandum, iniecto pauore, quodammodo caprum in flumen detruserat. Rursus nautam excusabat, quod impossibile sit, vt ille omnium rerum, quae quandocunque traiciuntur, possit accuratam notitiam habere, et sufficiat ipsi, quod nauticae professionis, cuius haec nulla pars, sit gnarus. Similiter opilionem posse liberari, quod diuinare non potuerit, aliquem dormiturum, et caprum ideo incursum esse. Viatorem autem, quod dormire non sit actus illicitus, et dormiens non peccet, *CARD. TVSC. lit. d. concl. 716.* immo liceat etiam contra quadrupedem se defendere. *l. 1. §. ii. si quadr. paup.* Et erit, qui mercatori culpam imputabit, quod ille vbique vigilare debuisset, nec propria culpa damnum arcessere. Hinc plerique dicebant, negotiatori contra neminem competere actionem, et tamen, quia damnum habuit, si casus talis obueniret, putabant, iudicem esse obstrictum ad ferendam sententiam. Quid ergo pronuntiaret, deficientē actione, sine qua nemo agere potest? *l. 1. §. fin. d. negot. gesti.* Omnes eo fere recurrerant quod praesens Ictis non fuit inconueniens, *NON LIQVET, l. 13. §. fin. d. recept. qui arbitr. vel quod alii vsurparunt: SVBSISTO. l. 33. d. procur. l. 32. si cert. petat. l. 5. §. 10. d. iur. immunit.*

Res autem inanimatae rursus dispescuntur vel in corpora, vel in res, quae pondere, numero, et mensura constant, vt frumentum, vinum &c. Hae duobus modis in locationem veniunt, vno, vt idem reddatur, altero vt tantumdem. In priori genere res domini manet, posteriori dominium transit. Similiter vt depositum est duplex, vnum quod adnumeratur, alterum quod clausum datur. Ibi tantumdem, hic idem restituendum. Sic si argentum pusillatum, (*pusillatum alii, i. e. purgatissimum CUIAC. 7. obs. 39.*) aurifabro datur, vt vasa fierent, vel aurum, vt annuli, in creditum itur, sed si idem metallum

90 metallum reddendum, res domini manet. Vtriusque exemplum huc
 pertinens est in *L. 31. locat.* quae diligenter explicanda est. Notantur
 ad eam CUIAC. 3. *obseru. 39.* SALMAS. *disquis. d. mutuo. pag. 29.* Casus hic est. In nauim Saufeii, naucleri, plures mercatores impôtue-
 91 runt, sed in eodem aceruo, et confusim Saufeius vni ex his frumen-
 92 tum reddidit de communi, in aliquo scilicet portu, ad quem se fisti,
 et suum frumentum a nauclero reddi pepigerit. Postea nauis periit;
 dum ad vltiora nauigat, quo caeteri mercatores suum frumentum
 prouehendum locauerant. Quaesitum, an caeteri pro sua parte fru-
 93 menti possint cum nauta agere actione auersi? Negat ICtus in *d. l.*
 94 *31.* et addit rationem, quod iuxta praesupposita, duo sint genera re-
 rum locatarum, illud a mercatoribus confutum frumentum sit Saufeii
 95 factum, et in eius dominium translatum. Dupliciter enim mer-
 catores solebant cum nautis ad vehendum frumentum conuenire. Aut
 enim illud in aceruo in nauim imponebatur, aut separatim vnius-
 96 cuiusque frumentum, ita, vt internosci posset, aeronibus, cupis, tabu-
 lis, aut saccis includebatur, et id fiebat in rebus, quae commode
 misceri nequibant: vt vinis, quae in doliis, vel amphoris claudeban-
 97 tur. Priori casu fiebat nauicularii, et poterat vnicuique ad mensu-
 ram ex communi aceruo frumentum suum reddere, h. e. tantumdem
 98 soluere. Posteriori casu tenebatur singulis, prout acceperat, suum
 99 triticum propriis vasis inclusum restituere, h. e. idem reddere, vel,
 si contrafecerat, quia non fiebat permutatio, poterat ille, cuius fuis-
 100 set triticum illud, quod nauta soluisset, vindicare. Realis enim actio
 datur contra eum, qui nullo quidem iure alicui obligatus est, sed qui
 rem, quam alter suam intendit, possidet. *l. 9. l. 24. de R. V.* Neutro
 101 vero casu tenetur oneris auersi. Non priori: Quia enim eius mer-
 ces factae sunt, non potest onus auersum esse in re propria. Auert-
 102 tisse enim dicitur, qui rem alienam, non qui suam distrahit. GOTHFR.
 103 in *d. l. 31. lit. n.* Non posteriori casu: quia locatori furti iudicium
 est remedium, ibi non datur extraordinarium. *l. 16. de minor.* Additur
 104 ratio, quod conductor in priori casu, quia res communis est, et v-
 triusque gratia contractus initus, tantum culpam, non vero casum for-
 105 tituitum, praestare tenetur. *l. 23. de R. I.* Culpam autem non esse,
 106 quod vni reddidisset: quoniam alicui reddere necesse fuit. *d. l. 31.*

Et tali casu obtinent iuris regulæ, quod gratificationi locus sit, *l. 24. 106*
quæ in fraud. credit. l. fin. d. religios. et iura vigilantibus scripta sint. *107*
l. 21. d. pecul. plur. de actione auersæ. infr. cap. 17.

Pretium autem illud, quod pro personis traiciendis datur, *108*
 peculiari nomine dicitur nulum, *l. 5. qui potior. in pign. l. 39. §. 1. de*
legat. 1. et ita dicitur in l. fin. §. fin. ad L. Rhod. vel locarium, Febr- *109*
Geld, ideo quod datur pro loco, in quo quis in stabulo, vel naui con-
 sistit, *l. 2. ad L. Rhod. de iactu. NOV. LEON. 56. et 104. VARR. lib. 4.*
d. lat. ling. CUIAC. 4. obseru. 1. vel solarium, si locus in stabulo, vel *110*
caupona est, L. 15. qui potior. in pign. l. 7 §. 6. de usufr. GOTHOFR.
in d. l. 15. lit. b. aliquando etiam vectura. l. 19. §. 7. locat. Ionas id ex- *111*
soluit, quum ex Iapho traiceret in Tarsas, fugiens a facie DOMINI. Ion.
l. 2.3. Illud vero, quod pro aliis rebus, vel mercibus datur, dicitur in *112*
iure vectura. l. 29. v. item d. hered. pet. l. 62. de R. V. l. 1. §. 12. de
exerc. act. l. 13. §. 13. de act. emt. l. 39. §. 1. de legat. 1. Nautæ voc-
cant Fracht, oder Fracht-Gelder. Pro penore quotidiano seu victua- *113*
libus nihil exsoluitur. l. 1. §. 6. l. 4. §. 1. Naut. caup.

Debet autem pretium consistere in numerata pecunia, *§. 1. 114*
§. 2. de locat. et cond. l. 2. eod. licet possit solutio in alia re fieri. l. 21.
C. locat.

Constituuntur hæc merces seu vectura duplici modo: Primo *115*
 pro quantitate diuersarum rerum. Illa, quia res variant, numero, *116*
 pondere, vel mensura circumscribitur. In pondere consistunt me- *117*
 tallæ, aurum, argentum, aes, ferrum, plumbum, præterea pix,
 cera, mel. Mensura constant fructus, tam aridi, quam liquidi, ut vi- *118*
 num, oleum, triticum, horreum. Numero omnis pecunia, et quid-
 quid fere est. Alia res aliter describuntur. Videantur hac de re *10H. 119*
 MARIAN. in tract. de ponder. et mensur. HORSTIUS lib. 2. de re numm.
 Communes mensuræ aridorum sunt chaenix, modiolus, modius, *120*
 medimnus, trimodius, duo trimodii, corus, ein Wispel, 2. Dr. octo-
 trimodii, eine Last, lasta. Liquidorum sunt cyathus, sextarius, he- *121*
 mina, congius, vrna, amphora, tonna, culleus, dolium. Pon-
 dus habet assem, et eius partes, quæ sunt deunx, dextans, dodrans, *122*
 bes, septunx, femis, quincunx, triens, quadrans, sextans, vncia,
 item semiuncia, drachma, sextula, scrupulum, granum. Sunt et- *123*
 iam dupondia, tripondia, quatuorponidia. Germanis vocantur, *Liest-*

- 124** *pfund, Schiffspfund, Centner, &c.* Inter haec Pondo nauticum, ha-
125 bet 20. Pondo. *1. Lißp.* 14. libras, libra mercalis *1. Marckpfundt.* Li-
126 gna orgiis determinantur. Panni vlnis, vel partibus, *Strücken, Bal-*
127 *len, &c.* Reliquae res, vt diuersae, quis enim omnes enumeraret,
128 ita pro diuersitate locorum diuersimode locantur. In his mercibus
 illud obtinet, vt illa dicatur merces, de qua inter partes conuen-
 tum. *l. 2. loc.* Quod si dubium est, illud obseruatur, quod in loco
 contractus frequentatur. *l. 34. de R. I.* Praesumitur enim contrahens
 morem suae regionis spectasse. *l. 31. §. 20. d. aedil. edict.* In tali ca-
129 su ne inter partes longa sit disputatio, et vt facilius commercia pro-
 mouerentur, nec partes in pretio se nimis circumuenire possent, quod
130 alias in locatione conductione licet: *l. 22. §. fin. loc.* Hollandi singu-
 lis mercibus certum valorem publica auctoritate imposuerunt, quan-
131 tum scilicet debeat loco vecturae postulari. Exstant ordinationes,
 quid a nauibus in fluminibus, lacubus, et fossis intra regionem nauigantibus accipi debeat, in libro *Zeerecht. excus. Middelh. Anno 1737. a*
132 *pag. 112. vsque ad pag. 140.* item, quod a nauibus extra prouinciam in
 Galliam, Angliam, Germaniam, earumque ciuitates Hamburgum,
 Londinum, Rothomagum, nauigantibus *a pag. 141. vsque ad pag. 150.*
133 Vnde facile pro diuersitate locorum, et longitudine milliarium, et ha-
134 bita ratione impensarum. computus etiam in longinquam nauigationem
 et loca fieri potest, quantum scilicet sumendum vel dandum,
135 ne nimia sit laesio, vel lucretum. E. gr. pro lasta halecum 4. fl. pro
 dolio vini 3. fl. pro tonna frumenti 12. solidos &c. Hoc igitur mo-
136 do, quum vel iuxta praescriptum valorem, vel placitum inter se factum
 mercatores conuenerunt, facilis potest esse subductio, et nulla fe-
137 re laesio. Romanos itidem illud obseruasse, exemplo locorum, ex
 quibus et ad quae nauigaret, euincunt. E. gr. a Cassiopeia vel Dyr-
138 rhachio Brundisium *l. 1 §. 12 de exerc.* per mare in Asiam, et primo in
 matricem urbium, Ephesum, *l. 4. §. pen. d. off. precon.* et de prouincia
 Cyrenensi Aquileiam. *l. 60. §. 1. locat.* a Baruto Brundisium
139 et retro. *l. 122. §. 1. de V. obl.* in Africanum et Salonitanum portum.
l. 3. C. de naut. foen. ab Hippone in Hostiam. *l. 6. ad L. Rhod.* Nam
140 pro distantia locorum et longitudine nauigationis maius accipiebant
 pretium.

Secundo vectura constituitur per auersionem. Ita in *l. 1. §.* 141
15. de exercit. act. l. fin. ad L. Rhod. de iact. nauis conducta dicitur:
 alibi, vt in *l. 62. §. 2. de cont. emt. l. 4. §. 1. et fin. de pericul. rei vend.*
res emta, vel opera locata dicitur. l. 36. locat. l. 35. l. 58. eod. Hoc
 quid proprie sit, Dd. disceptant. Antiqui codices legunt aduersionem 143
 nem, quae lectio magis Doctores turbauit. ACCVRS. in *glossa.* dicit, 144
 auersionem esse periculi a se repulsionem, et in locatorem reiectionem.
 ALCIAT. *lib. 6. parerg. cap. 23. et lib. 7. cap. 11.* putat, nihil aliud esse,
 quam si aduerti conductor voluerit, quot amphorarum nauis capax
 esset, vt inde postea ex peritorum renunciatione soluatur pretium.
 FRANC. CONNAN. 7. *Commentar. iur. ciu. 10. num. 6.* quem sequitur 145
 PETR. PECK. *ad §. 15. et d. l. fin. num. 5.* quando conductoris pericu-
 lo conducta est, et talis conductor adpellatur in *l. 1. §. 15. exercitor,* 146
 et domino equiparatur. Igitur, si nihil omnino portatum sit, vel 147
 quia noluit conductor, vel quia aut tempestate, aut naufragio, aut
 verustate nauis non potuit, locatori nihilominus ob susceptum omne
 periculum, nisi quid specialiter exemptum sit, integram mercedem
 exfoluere cogitur. HOTOMAN. in *l. 36. locat.* ait, auersione fieri, quum 148
 res multae simul atque aceruatim vno pretio vendantur, vel locan-
 tur, siue illae plurimae sint generum, siue vnus, modo numero, pon- 149
 dere et mensura diuidantur. E. gr. si in auctionibus res multae si-
 mul venduntur. Addit etiam dici ita, non ab auerrendo, sed auer-
 rendo, quasi quum omnia simul vno tempore, tamquam per euerricu-
 lum, auerruntur. Simplicissima videtur Laelii Taurelli sententia, quam 150
 ANT. AVGVSTIN. 3. *emend. 6.* refert, et adprobat, vt scilicet per a- 151
 uersionem dicatur nauis conducitur, quum confuse, vniuersaliter, siue
 pretio insimul dicto, non in singulas res, vel mensuras, aut am-
 phoras constituto conducitur. Graeci vocant *ἐν οὐάδι*, in vniuerso, 152
 BASILIC *lib. 15.* Galli *en gros, en bloc*, et, cum grana ita venduntur, vo-
 cant, *by den Hoop*, vel Nostrates, *das Korn storten*, nautae nostri *b.*
l. eine vorgrepische Fracht. Et cum hoc consentit GOVEAN. 2. *var.* 153
lection. iur. ciuil. 14. vbi dicit, auersione id fieri, quod negligerter,
 neque satis considerate, sed confuse, vt in *l. 36. d. aedit. edict.* dici-
 tur, quis faciat, quasi oculos auertens ab eo, quod agit. Hanc
 sententiam amplectuntur CUIAC. 8. *obs. 15.* GOTHGER. in *L. 62. §. 2.* 154
cont. emt. lit. x. CALVIN. in *lex. iur. V. auersione.* Firmatur haec sen-
 tentia

- 155 tentia *d. l. 62. §. 2. l. 4. §. 1. de peric. et comm. rei vend.* vbi dicitur omne vinum venditum, vno pretio, nullo respectu ad mensuras. Sic
2. *in l. 35. l. 36. l. 51. §. 1. l. 58. locat.* dicitur, opus vel res per auersionem locata cum vno pretio non in singulos pedes locata est. Optime autem 3. hoc explicat. *l. fin. §. fin. ad L. Rhod. de iact.* vbi vnus
- 156 modus alteri opponitur, auersioni nempe numerus. CUIAC. 3. *obseru.*
- 157 2. Quaerit enim ICrus, si pro numero impositarum amphorarum merces constituta, quantum debeatur? Respond. pro tot amphoris pretium deberi, quot naus portauit. *d. §. fin. vers.* si pro numero. Rursus,
- 158 quid si conducta est naus amphorarum duorum millium, et tot importatae sunt? Respondet pro duobus millibus amphorarum pretium deberi. Idem inquit, si auersione nauis emta, scilicet, vt duo millia
- 160 praestentur. Ratio, quia per nautam non stetit, quo minus secundum conuentionem tot amphoras reciperet, *c. imputari X. de R. l.*
- 162 *in 6.* Effectus conuentionis per auersionem est, quod custodia (quae
- 163 definit vino aucto, *d. l. 4. §. fin.*) rei in conuentionem deducta tantum praestetur *l. 4. §. 1. de pericul.* periculum autem et casus fortuitus sit emtoris, vel conductoris, *d. l. 4. d. l. fin. §. fin.* nisi aliquid dolo venditoris factum sit, *d. l. 62. §. 2.* vel conductor aliquid specialiter
- 164 inceperit. PECK. *ad d. §. final.* Hinc talis conductor comparatur exercitori, ad quem omnia commoda et incommoda pertinent.
- 166 *l. 1. §. 15.* et hac de caussa tales conductiones plerumque in perpetuum fieri solent, licet etiam ad tempus fiant. *ad §. 15.*
- 167 Nostri nautae solent ita efferre, *daß einem frey stehe, so viel Guth zu führen, als er will, vnd er bauen den Querlop lathen kan.* Ex
- 168 his adparet, manifeste esse ACCVRSII opinionem falsam. Non enim in
- 169 locatorem periculum reiicitur, sed ab eo auertitur in conductorem. ALCIATI sententia nihil facit ad propositum, quum non sit in quaestione,
- 170 quot amphorarum nauis capax sit, immo expresse additur *in L. fin. §. fin.* quod, etiamsi hoc notum sit, e. gr. quod duo millia amphorarum habet, tamen idem si auersione nauis conducatur, dari oportet, imo etiamsi parum, aut nihil impositum sit, debeatur merces. CUIAC. 3. *obf. 2.* vnde patet, aliud quid esse auersionem, quam explorationem
- 172 capacitatis. HOTOMANI opinio ex eo reiicitur, quod hic non res multae
- 173 aceruatim, sed vna nauis conducta est. CONNANVS vero concordat cum
- 174 AVGVSTINO, et effectum auersionis indicat. Caeterae Dd. distinctiones

nés ad hanc legem paruam, aut nullam vtilitatem habent. OLDRAD. 176
 ANGEL. *in d. §. fin.* non videntur eam intellexisse CASTRENSIS *in d. §.* 177
fin. vtrumque modum ponit, et nobis consentit. GVILHEL. et ex eo
 CAROC. *tr. loc. cend. tit. d. condit. n. 3.* ita distinguunt, vt sensui legis
 non conueniat. BEN. STRACCH. *tr. d. Naut. part. 3. a n. 7. vsque ad* 178
§. 17. septem facti species ponit. Inter illas prima est Accurtii et
 falsa. Altera non est in quaestione. Tertia et septima habet primum 179
§. fin. casum de certis mensuris, sexta alterum de auersione. Quinta 180
 naturae auersionis aduersatur. In sexta non est sensus.

Vectura autem solet pro dimidia parte itineris in itu exsolui, 181
 altera in reditu. In Hollandia obseruauit, si quis naui iter facit, quod 182
 naulum incipiunt colligere cum dimidio milliari absunt a loco, quo
 cogitant. Cuius haec est ratio, quod subito, vt naui adpellit, quis- 183
 que pro suo lubitu abit, et difficile tunc esset vectores quaerere, in
 primis quum maxima pars ignoti sint. Quaeritur, an si quis vecturam 184
 pro mutua (i. e. in antecessum, *ἐν προχειρίᾳ* vel *προχειρεία* HARMENOP.
lib. 2. tit. 14. §. 1.) dedit, postea amissa naufragio naui, possit eam re- 185
 petere? Adfirmat PAPINIANVS *l. 4. Resp. in l. 15. §. 6. locat.* quia mu-
 nere vehendi non functus est. Locatio conductio autem est contractus 186
 reciprocus, vbi si locator pensionem habere cupit, tenetur etiam a
 sua parte plenum vsum conductori praestare. *l. 33. loc. l. 15. §. 2. et seqq.*
eod. Legendum autem est *in d. l. pro mutua* (non pro inuecto vt *Holand.*) 187
 quia quasi mutuuum datur, quod prorogatur, et ita non transuecto
 onere in credito remanere dicitur. CUIAC. *3. obs. 1.* Non placet etiam, 188
 vt CUIAC. *d. l. putat*, legendum (pro manu vel in promptu) quasi re-
 praesentata sit pecunia, et statim data.

Oritur ex hoc contractu actio ex conducto locato. *l. fin.* 189
§. 1. ad L. Rhodiam vel locato conducto. *l. 13. §. 1. et 2. locat.* Actione
 conducti agit conductor contra locatorem, vt merces in eo loco ex- 190
 ponat, de quo conuentum est, *l. fin. §. 1. vers.* Idem iuris ad *L.*
Rhod. de iactu. et deinde si quid dolo vel culpa ipsius damnum datum
 fit, resarciat. Veluti si merces sint deteriores factae, vt illud emendet. 191
l. ii. §. 1. locati. Dolum enim et culpam praestare debet. *L. 9. §. 3.* 192
 etiam eorum, quos induxit, si inducendis culpam admisit, *l. 30. §. fin.* 193
eod. atque adeo inimicorum suorum, si eius odio rem fecerint deterio- 194
 rem. *l. 25. §. 4. eod.* Idem obtinet, si contra legem locationis factum, 195

- 196 quia culpa est contra pactum venire. *d. l. u. §. fin.* Interdum enim
 197 custodia et leuissima culpa ratione circumstantiarum est praestanda,
 198 praesertim, quum quis pro custodia pecuniam accipit. Et hoc etiam
 199 valet, si ex imperitia aliquid faciat, quia illa culpa adnumeratur. *l. 9.*
 200 *l. 13. §. 5. l. 51. §. 1. locat.* Si igitur merces conuento loco non tra-
 duntur, et locator insuper poenam, promisit, tenetur eam exsoluere.
d. §. 1. ibi: ut certam poenam, nisi remissam, (ita legit CUIAC. pro re-
missa 3. obs. 2.) sibi eam poenam quo minus munere vehendi fungere-
 201 *tur, probare possit. d. §. 1. ibi minus remissa.* Quaeritur *b. l.* si in ex-
 202 ponendis mercibus dubitetur, cuius sint merces, magistri nauis, vel
 203 alterius, quid statuendum? Inspiciendae primo sunt literae, quas ma-
 giftri nauis secum ferre solent, et vocantur *Zarten* i. e. chartae, in
 204 quibus signatae merces cum certo signo: ubi si nihil teperitur, liber
 scribae legendus. BEN. STRACCH. *d. naut. p. 3. n. 32.* Qui si nihil ha-
 bet, ad coniecturas fugiendum, quae ex qualitate rerum, et vectorum
 205 fumi possunt. Si plane non constat, res sorte terminanda, vel pau-
 206 peribus danda, qui mos apud nos est, et scio, id obseruatum a meo
 patre, quum duae tonnae superessent, nec adpareret, cuius essent,
 207 eas pauperibus datas. Quia vero multis modis culpa committitur, ali-
 quot casus enumerandi sunt. Id fit 1. si nauigauerit tempore vetito,
 208 *l. 3. C. d. naufrag.* vel 2. auerso et inidoneo, *l. 36. d. R. V. l. 13. §. 1.*
 209 *locat. ibi: quo non debuit.* 3. Si tempus nauigando prorogauit, *l. 122.*
§. 1. vers. item quae d. V. obl. Si commodo tempore nauigare omi-
 serit, et in portu manserit, nec intra tempus praestitutum venerit. *l.*
fin. §. 1. ad L. Rhod. vers. idem iuris l. l. 2. §. 8. Si quis caution. 5. Si
 210 littora deuia et infidiosa scdatur, nec locum nauigii seruat. *l. 4. d. mort.*
causs. don. l. 7. C. d. naucl. l. 3. Cod. d. naut. foen l. 18. commod. ibi:
 211 *sine culpa.* 6. Si plus iusto nauim onerat, *l. vn. c. C. ne quid oner. publ.*
 212 7. Si illicitas merces nauis immiserit, et nauis exinde publicata sit. *l. 3.*
 213 *C. d. naut. foen.* 8. Si sine gubernatore nauim in flumen immiserit,
 214 et profunditatis ignarus fuerit: *l. 13. §. 2. locat.* 9. Culpa etiam est, si
 nauicularius inuito domino merces ex nauis conducta in deteriorem
 transtulit, et illa postea in fluminis ostio cum mercibus periit *l. 13.*
§. 1. locat. Si vero vtraque nauis periit, et quidem sine dolo, a
 culpa immunis est. *l. fin. §. 1, ad L. Rhod. CUIAC. 3. obseru. 2.* Quid si
 215 in aequae bonam, vel meliorem nauim transtulit? dicendum viderur,
 gratias

gratias ei referendas, quod meliorem domini conditionem fecerit. Contra culpandum esse, quod se prudens in difficultates coniecit, et alteri merces tradiderit. Est enim inter personas scientiae differentia, nec potest ab alio effici, ubi personae industria electa est. *L. 39. de solut.* Recte PECK. *d. l. num. 3.* distinguit, si nulla necessitas est, non excusari, secus si adfit. Si enim res aequae in priori nauis interiisset, non habet dominus mercium causam, cur queratur. Nec obstat *l. 1. §. 25. deposit.* Nam ibi actio statim nata est, vendito deposito, quod non licet. Quamuis igitur postea redimat, sibi imputet quod teneatur, qui prius fidem violauit. Hic vero dominus non habet, quod queratur, si enim vtraque nauis salua peruenisset, nec merces deteriores factae fuissent. Ergo euentus expectandus fuit, ubi necessitas merito excusat. PECK. *d. l. num. 3.* Si nauim minus idoneis hominibus commiserit. *l. 16. §. 1. de R. V. 11.* Si falsis insignibus, velis, literis usus, et damnum sequitur, *Luerden-Brieff. infra de falso.* Quaeritur, an teneatur nauta, si merces, aqua pluuiali madefactae, vitium acceperint? Resp. nauigia quaedam esse tecta, quaedam aperta. Si igitur tectum nauigium conduxit mercator, et sub tabulato non bene constrato pluuiam penetrauit, culpa reus est, quasi inidoneam nauim praestiterit. *arg. l. 13. §. 1. locat.* Si vero apertum nauigium conduxit, sibi debet imputare, qui hoc prospicere poterat. STRACCH. *tract. de nauit. part. 2. num. 5.* Ex his concluditur, culpa reum non esse, si quis nauim tempore nauigationis trans mare miserit, et ea postea perierit. *l. 16. §. 1. de R. V.* vel iure suo usus, id faciat etiam imminente periculo. *l. 12. §. 1. de usufr.* nullus enim videtur malefacere, qui iure suo utitur, etiam si alter exinde damnum habeat. *l. 55. d. R. I. l. 24. §. fin. de damn. inf. l. 1. d. aqu. et aqua plu. arc.* Culpa vero quum sit delictum, et facti, qui eam allegat probare tenetur. *l. 24. C. d. edend.* Est enim pro nauta praesumptio, quod fuerit peritus, et diligens: WESENB. *part. d. prob. n. 16.* vnde contrarium adferenti incumbet merito probatio. *§. 4. de legat.* Quomodo autem probabitur? Ex coniecturis, si alia deficient. Exemplum habet PECK. *in L. fin. §. 1. ad L. Rhod. n. 4.* in eo, qui rimosam nauem habet, et ex ea merces in aliam imposuit, quae postea pereunt cum nauis. Quae cum magni valent, nauis rimosa parum, si videt nauta, se propter culpam teneri, et ideo post casum rimosam nauim perdit, et talem casum infortunio praetextere

texere vult, praesumitur in contrarium culpam commisisse, quod res pretiosas ita negligenter curauit.

- 228 Actio locati datur locatori, vt sibi praestetur promissum premium, *l. 2. ad L. Rhod. d. iact.* non solum si merces saluae in locum destinatum peruenerint, sed etiam si culpa conductoris publicatae fuerint. Talis casus est *in L. 60. §. 1. locat.* vbi quis nauim conduxit, vt ex certo loco in alium olei metretis 3000. impositis et frumenti modiis octo millibus, certa mercede nauigaret, et euenit vt onerata nauis in prouincia nouem mensibus retineretur, et onus impositum commisso, ideo, quod merces veritae erant, tolleretur, respondit ICtus nihilominus locatorem secundum locationem a conductore vecturas exigere posse. Haec actio datur etiam praedoni, si nauim locauit, ita vt vectura nauis ei recte soluatur, et conductor liberetur, nec dominus si a soluente petet, audiendus sit, quoniam ex locatione praedonis, etiam si in re aliena, actio domino contra conductorem non competit, sed praedo domino obligatus est. *l. 55. d. cond. indeb. arg. l. 85. d. solut.*
- 235 Contra vero, si vecturas nauis, quam dominus locasset, praedoni conductor soluerit, non liberabitur: sed condicet a praedone vt indebitum. *d. l. 55. arg. l. 22. §. 2. d. pign. act.* Valet tamen hoc, si ignoraauerit, praedonem esse, secus si sciuerit, tunc enim actio domino contra conductorem datur. DEC. *conf. 707. GOTHFR. in d. l. 55. lit. n.*
- 237 Praeter hanc actionem etiam locator habet ius retentionis in bonis et mercibus transuectis, vsque dum sibi vectura soluatur: *l. 2. ad L. Rhod. ibi: immo etsi retineat* BL. ALBER. PECK. *ad d. l. n. 1.* et addit
- 238 ICtus, quod illud ius etiam pro contributione damni, si iactus factus, habeat, et ad petitum vectorum exercere debeat *d. l. 2. ibi: Seruius quidem.* Tale ius retentionis species processus executiui est, et usurpant illud aurigae pro mercede rerum adportatarum. COLER. *de process. execut. lib. 1. cap. 2. num. 246.* Caupones pro pretio hospitalitatis, REBVF. *tract. de lit. oblig. art. 4. gloss. 2. num. 31.* et multi alii, de quibus COLER. *d. l.* Hoc merito datur, cui enim actionem damus, ei exceptio denegari nequit. *l. 1. §. 4. de superfic.* An autem magistro nauis in mercibus transuectis tacita hypotheca competat, dubium est? Adfirm. NEGYZANT. *membr. 4. 2. part. prin. num. 140.*
- 243 PECK. *ad l. 2. num. 6.* tam pro nauulo, quam omni nauatae interesse. Rectius negat LVD. ROMAN. *in l. 1. §. 6. ad SCtum Syllan.* quia nulla lex

lex id exprimit, et nos erubescimus sine lege loqui. *Vide supra cap. 5. num. 20. 80. et seqq.* Casus autem fortuitus, veluti naufragium, in 244 hoc contractu non praestatur. *l. 13. §. 2. locat. l. 23. de R. I.*

CAPVT XI.

DE SOCIETATE, VON MASCOPEYEN VND ADMIRALSCHAP.

S V M M A R I A.

1. *Duplex est societas maritima.*
2. *Prima species societatis est de certa negotiatione.*
3. *Haec dupliciter fit.*
4. *Casus prioris in L. 52. §. 4. pr. socio.*
5. *De eo, quid iuris in sagaria societate, ratione damni, et casus fortuiti. 6. 7.*
8. *Casus posterioris in l. 29. §. 1. pr. socio.*
9. *De eo, quid iuris? 10.*
11. *Regulariter partes societatis sunt aequales.*
12. *Possunt tamen esse inaequales.*
13. *Valent pacta, ut vnus plus lucri, alter plus damni habeat, vel vice versa.*
14. 15. 16.
17. *Non tamen leonina societas.*
18. *Nec pactum, ut vnus semper sortem habeat saluam. 19.*
20. *Vel eius partem.*
21. *Nec valet, ut quis quotannis certum det.*
22. *Lucrum et damnum, quid?*
23. *Illud inuestigatur per regulam consortii. 24.*
25. *Examinatur illud dubium, si vnus pecuniam in societatem intulit, alter industriam, an pecunia videatur communicata finita societate? 26.*
27. *Negantium opinio cum rationibus. 32. 33. 34.*
35. *Distinctio Grotii. 36. 37. 38. 39. 40.*
41. *Qui illam distinctionem amplexi. 42. 43.*
44. *Quid vero, si fors non fieret communis, an tunc salarium pro industria possit peti? 45. 46.*
47. *Impensae sunt restituendae.*
48. *Altera species societatis est de ipsis nauibus.*
49. *Haec hodie valde necessaria est.*
50. *Licet priuatis pro vsu navigationis se armare.*
51. *In societatem veniunt defensio et praeda.*
52. *Ratio aestimationis damnorum et lucri traditur. 53.*
54. *Laudabilis Philippi II. R. Hisp. constitutio refertur, quomodo priuati se armare contra piratas debeant, priusquam mare intrent. 55. 56. 57.*
58. *Batauorum constitutio de nauibus, quando consucentem habere debeant, et quousque illa ire, et vbi subsistere debeat. 59. 60. 61. 62.*

63. *Quomodo se inuicem conducere debeant?* 64.
 65. *Quid nauis pro conductu contribuere debeat.* 66. 67.
 68. *Pœna eorum, qui sine naui conducente nauigant.* 69. 70. 71. 72.
 73. *Mulctam quis accipiat, et cuius super ea cognitio?* 74.
 75. *Si quis in hostem irrumpit, quid ei ratione damni a reliquis contribuendum.* 76. 77. 78.
 79. *Admiralius debet noctu lucernam ostendere.* 80.
 81. *Statutum ciuitatum Hanseaticarum, de eo, qui rumpit societatem naualem.* 82. 83.
 84. *Actiones ex his societatibus, quid in se contineant, adiicitur.* 85.

Duplex in maritimis rebus est societas: vel certae negotiationis in mari exercendae, vel ipsarum nauium. Illa vocatur Germ. voce *Mascopey*; et est conuentio, quando plures negotiatores certae alicuius negotiationis in mari exercendae communionem instituunt. Fit dupliciter, vel quum aequaliter pecuniam in societatem inferunt, vel quum alter loco sortis industriam et operam exhibet. Illius exemplum est in *l. 52. ff. §. 4. pro socio.* ubi quidam in negotiationem sagariam, (i. e. super coemendis sagis, *l. 5. §. 15. de tribut. act.* GOTHOFR. in *d. §. 15.* CALVIN. in *l. iur. verb. sag. Soldatenröcke, oder Liberey,* coierunt: et statuitur, si vnus profectus est, et in latrones incidit, alterum dimidiam partem damni sustinere, non solum pecuniae, sed etiam impensarum in medicos, immo et eius, quod naufragio perit, si modo non alias merces, quam nauis, solerent aduehi. Sicut enim lucrum, ita et damnum, commune est, nec socius tenetur socio de casu fortuito, sed saltem de culpa. *§. fin. de societat.* Posterioris casus exemplum est in *l. 29. §. 1. pro socio.* ubi vnus pecuniam, alter industriam, vel operam, in societatem confert, veluti, si solus peregrinetur, solus nauiget. Plerumque enim tanta est industria socii, vt plus societati conferat, quam pecunia, *§. 2. de societ. d. l. 29. §. 1. ibi:* nauiget: et pauperior plerumque opera supplet, quod ei per comparisonem patrii monii deest. *l. 5. pr. soc.* Regulariter vero, et in dubio, partes societatis sunt aequales. Possunt autem partes societatis statui, prout contrahentibus placuerit, et tunc hae seruandae sunt. Ita valent pacta, vt socius industrius maiorem partem lucri habeat, quam socius, solum pecuniam inferens. *l. 6. pr. soc.* vt ad vnum duae partes et lucri, et damni pertineant, ad alterum tertia: *§. 1. h. t.* item vt ad Titium lucri duae partes pertineant, damni tertia, ad Seium duae partes damni,

damni, lucri tertia, §. 2. eod. l. 2. eod. porro, vt alter nullius par- 16
 tem damni sentiat, lucrum commune sit, quod tamen ita demum va-
 let, si tanti sit opera, quanti damnum est. d. l. 29. §. 1. Non tamen 17
 valet leonina societas, vt quis solum damnum, nullum lucrum habeat.
 l. 29. §. 2. Nec subsistit conuentio, vt alter pecuniam conferat, al- 18
 ter operam, forte illi salua, atque ab eo, qui operam promisit, resti-
 tuenda. Duplex enim haberet damnum, pecuniae et operae, alter 19
 vero semper securus esset, GAIL. 2. obseru. num. 3. immo ne valet qui-
 dem, si dimidiam fortis partem saluam praestare deberet. CAM. BO- 20
 REL. conf. 65. num. 42. Itidem inualidum pactum est, quum alicui 21
 ad negociandum pecunia datur, vt lucrum communicetur, vel acci-
 piens quotannis danti sine computatione, et quocunq; casu inter-
 ueniente, certum soluat. GAIL. d. l. num. 5. GOMEZ. 2. res. 5. num. 5.
 Lucrum autem non intelligitur, nisi omni deducto damno, nec da- 22
 mnum, nisi omni deducto lucro. l. 30. pr. soc. §. 3. eod. Quomodo 23
 autem partes societatis ratione fieri, vel damni inuestigandae, siue
 cum tempore, siue sine tempore, id Arithmetici per singularem, et
 compendiosam modum, quem vocant, regulam consortii, docent:
 LANZ. in instit. Arithmet. l. 1. cap. 3. art. 2. pag. 42. AD. MET. lib. 24
 2. Arithmet. cap. 16. ADR. MOLLER. p. 8. Arithm. 665.

Elegans in hac materia quaestio est, si vnus pecuniam in so- 25
 cietatem confert, alter industriam, an videatur pecunia communi-
 cata, atque ideo finita societate diuidenda? Vid. BR. EL. IOH. SCHNEID. 26
 ad §. 2. num. 5. MYNSINGER. num. 3. ad §. 2. de societ. GAIL. 2. ob-
 seru. 24. num. 6. DONELL. in l. 1. h. t. num. 3. FACHIN. 2. Cont. 94. sta- 27
 tuunt, quod solius lucri et damni ex pecunia et industria prouenien-
 tis sit communio, fors vero finita societate redeat ad eum, qui in- 28
 tulit. Ratio est, quod alias summa oriretur inaequalitas, et pecu- 28
 niam conferens duplex incommodum sentiret, si forte finita societate 29
 pecunia sola remaneret, nam dimidiam partem pecuniae amitteret, et
 insuper eam otiosam habuisset. Alter nullum damnum haberet, quum 30
 dimidium pecuniae consequeretur. Et huic consentiunt STAT. LVBEC.
 lib. 3. tit. 9. art. 1. Contrarium, quod pecunia communis sit, et fini- 31
 ta societate diuidenda, volunt ACCVRS. in l. 1. C. pr. soc. HOTOMAN.
 in epit. pro soc. num. 17. COVARRVV. 3. resolut. 2. num. 2. ANTON.
 MATTHAEVS in disp. 23. ff. h. t. Fundamenta sunt in l. 1. et l. 2. l. 3. 32

33 §. 1. et 2. l. 58. pr. pro socio. et deinde, quod opera, quae fortis loco
 34 non est, non deducatur. l. 29. in fin. pro socio. Ergo nec fors. Immo in dubio tacitam hanc conditionem semper inesse, vt si indu-
 35 stria forti responderet, pars fortis exhibenti cedere debeat. COVARR.
 d. l. cap. 2. MENOCH. l. A. l. Q. lib. 2. cas. 125. num. 3. Mihi videntur, has contrarias opiniones optime per ea conciliari posse, quae
 36 HUGO GROT. 2. d. I. Pac. et bell. cap. 12. num. 24. tradit. Nimirum, quod aut opera confertur cum solo pecuniae vsu, quo casu fors domino perit, et si salua est, domino salua est: aut opera confertur
 37 cum ipso dominio pecuniae, quo casu, qui operam impendit, participes fit fortis. In prima specie comparatur cum opera non fors, sed
 38 periculum amittendae fortis, et lucrum, quod probabiliter ex ea sperari poterat. In altera operae pretium habetur, quasi forti adiectum; et pro eo, quod valet, in ipsa sorte partem habet, qui operam praestat. Haec autem non solum in labore et industria obtinet, sed etiam in periculo navigationis, si quis in se suscipere velit. HUG. GROT. d. l. vers. quod de oper. Et hanc distinctionem adnotauit EX CORNEL.
 39 ET SOCIN. Sen. conf. 265. lib. 2. FACHIN. 2. controu. 95. v. Tertia in casu contrario, vbi tradit, si pecunia sit amissa, quod illud damnum pertineat ad eum, qui eam contulit, quia res pereat suo domino. l. 9. C. d. pignor. act.
 40 Hanc decisionem amplectuntur NAVARR. in man. consil. lib. 17. n. 250. LESS. lib. 2. c. 2, n. 25. Dubium est, stante illa opinione, quod fors non esset communicanda, an ob industriam, qua aliis in negotiatione fortem conseruauit, salarium petere possit? Aequum esse Dd. arbitrantur. DEC. in l. 3. d. coll. n. 3. IOH. DE AMI. conf. 62. n. 16. Ius Labe-
 41 cens. Lib. 3. tit. 9. art. omnino negat, ibi: die andern haben die Arbeit umhsonst gethan. Ratio est inaequalitas periculi, quod duplex sentit pecuniam conferens, pecuniae scilicet, et vsus eius, industrius autem saltem operas perdit. Sed si res sub distinctione a Grotio proposita consideretur, aliud dicendum est. Id tamen ad impensas non est referendum, hae enim omnino sunt restituendae. l. 52. §. 4. pr. soci.
 42
 43 Societas ipsarum nauium est, quum multae conueniant, et de mutua defensione contra piratas pacta incunt, vocatur Admiral-
 44 schopp. Illud hoc calamitoso belli tempore summe necessarium, quo Duynckerkani, et alii piratae, passim oceanum et mediterranea maria infesta tenent. Hoc sine priuatis se armare licitum, nec incidit in L.
 45
 46
 47
 48
 49
 50 Iuliam

Iuliam, qui in vsum navigationis arma habet. *l. 1. ad l. Iul. d. vi publ.*
 In societate hac nauali vtilitas communis aduersus piratas est ipsa de- 51
 fensio interdum et praeda. Solent autem aestimari naues, et quae in 52
 naui sunt, atque ex his summa confici, vt damna, quae eueniunt, in
 quibus etiam sunt vulneratorum impendia, ferantur a dominis nauium 53
 et mercium pro parte, quam habent in ea summa. HVG. GROT. *lib. 2. d.*
iur. P. et B. cap. 12. n. 25. Huius rei curam illi, qui ad mare sedent, 54
 magnam habuerunt. Philippus II. Rex, Hispaniae, quum adhuc secure
 Belgium totum possidebat, constitutionem de armandis nauibus An. 1563.
 edidit, ne omnino naues ex portu nauigarent, nisi ad minimum tres
 vel quinque naues essent, et illae inter se admiralium constituerint: 55
art. 9. et 10. redire tamen aliquam posse, si necessitas vrgeat, so-
 lam. Addit praedictus Rex, quomodo tales naues armari, et quan- 56
 tum hominum, et armorum, vt lapidum, tormentorum, globulorum,
 pulueris &c. habere debeant, facta computatione a capacitate nauium
 e. g. nauis 40. doliorem octo viros, et tria tormenta, *Hacken, Got-* 57
tinge &c. et sic consequenter. *Vid. d. const. art. 6. 7. 8.* Bataui, ad quos 58
 gloria nauigationis in vtroque orbe peruenit, prolixè hac de restatue-
 runt. Nempe, quod nulla nauis ex portu Vliensi in Norwegiam, vel 59
 Elfenoram, aut retro nauigare debeat sine nauì conducente. 2. Quod
 ex Hollandia in mare Balthicum non debeant ire, nisi ad minimum 60
 30. naues in societate sint, quae debeant per duas naues bellicas con-
 duci, ad minimum 20. (*Gottlingen*) instrudas, nisi commissario visum 61
 fuerit, vt vna sufficiat. Hae naues debent in freto Danico consistere,
 et exspectare, vsque dum naues redeant, et eas in Hollandiam reduce-
 re. Pro impensa debent accipere dimidiam quartae in centum de 62
 nauibus, in nauali societate non instrudis, et bonis in iis existentibus.
 3. Si non adsit nauis conducens, et numerus 30. naues excedit, 63
 si habent 40. tormenta, et alia necessaria arma, possunt constituto inter
 se Admiratio enauigare. Quae si damnum ab hoste habent siue in 64
 nauì, siue in mercibus, reliquae pro rata debent contribuere, quo
 siue naues a commissario cum bonis, antequam abeunt, taxantur. 4.
 Naues non instrudae dant ad impensas nauibus bellicis quartam pro 65
 centum, ante nauigationem sub Aponcha Admiratio soluendam, de nauibus
 et bonis illis diuidendam inter instrudas pro rata ponderis tor-
 mentorum. Vbi si quae vnum tormentum habet, vel duo non supe- 66

rantia mille ducenta pondo, debet cum aliis contribuere. 5. Instru-
 67 tae iuxta numerum tormentorum omnibus aliis rebus necessariis (*Am-*
 68 *munitio*) prouideri debent. 6. Nullae naues in Norwegiam abeant nec
 retro, sine conducente, qui debet in portu Fleckero 12. dies manere,
 vel si ulterius ad alios portus Norwegiae naues ducat, redire vsque
 69 dum 30. naues adueniant, cum quibus retro veniat. 7. Si quis vero
 70 sine conducente nauis in Norwegiam, vel mare Balticum nauiget, vel
 de societate directo, aut per indirectum abeat, ille 1. poenae nomine dare
 debet de nauis 200. florenos, aut ex mari Baltico veniens 400. fl. in Norwe-
 71 giam, centum libras, aut Hollandia ducentas libras. Omne damnum quod
 ab hoste accipit siue captiuus abducatur, siue aliud, solus debet portare,
 nec tenentur exercitores, aut mercatores in eius redemptionem aut
 72 restitutionem minimum contribuere. 3. Si damnum datum sit ipsi so-
 cietati, et ipse sine venia abierit, licet saluus abierit, debet pro rata
 73 contribuere. Exsequutio est apud collegium admiralitatis, in loco ubi
 74 mulctandi adueniunt. Mulctae eorum qui a societate abeunt, in vtilitatem
 societatis, eorum vero qui sine conducente nauigant, in vsum pau-
 75 perum erogari debent. 8. Si quis ex animositate in hostis nauim ir-
 ruit, et damnum accipit, illud, quum adpulerint, refarcire debet. Si
 76 vero in conflictu cum hoste nauis perit, damnum bis restitui debet.
 77 Si autem quis hostis nauim in aquis submergit, sua naue salua, debet
 habere pretium suae nauis, et bonorum, eius dimidium debet in com-
 modum nauis et mercium cedere, de reliquis quartis vnam nauta et
 78 gubernator, alteram nautae habent. 9. Si hosti nauis adimitur, eius
 pretium debet cedere occupantibus, et praeterea capere bimestre sti-
 79 pendium de tot personis, quot in nauis capti fuerunt. 10. Ne noctu
 naues damnum accipiant, vel in auia abeant, Admiralibus lucernam
 ostendat. LIBER HOLLAND. *von See-Rechte tit. von Admiral. p. 92. 93.*
 80 Quod etiam apud Romanos fuisse in vfu, demonstrat STEWECH. in
 81 *Veget. lib. 5. c. 15. De quibus infra de bell. naval.* Cum illis, quae
 numero 7. dicta, consentiunt, quae de hac societate in HANS. CIVIT.
 82 *nau. const. tit. 7. artic. 1.* statuuntur, nempe quod si societas naualis
 facta, et non seruata sit, et inde damnum sit, tunc eum, qui rupit,
 83 damnum, debere de suo restituere, et si non habeat in aere, luere in
 84 corpore. Haec statuta, et similia omnia, quia in vtilitate nauigationis
 fundata, obseruanda, et pro re nata, emendanda et augenda sunt.

Datur in priori specie societatis actio pro socio ad culpam; 85
in posteriore etiam ad periculum, vti dictum, quia pactis variari potest.

CAPVT XII.

DE MANDATO, VON FACTOREYEN.

S V M M A R I A.

1. *In mandato quis tenetur limites eius custodire.*
2. *In hoc mandans mandatario, et hic illi tenetur. 3.*
4. *Naufragii damnam non venit in actionem mandati.*
5. *Legatis an damnam per naufragium illatum a principe debeat resarciri, quaeritur? 6.*

In mandato quis tenetur praecise limites mandati obseruare, quae res
magnum in mercatura vsum habet. Dicuntur, qui aliena negotia
circa res maritimas ita gerunt, *Factores*, SALMAS. *d. mod. vsur. c. 8.*
p. 309. et contractus ipse *factorey*. Tenetur vnus alteri, mandanti man-
datarius pro negotio gesto, et an iuxta formulam praescriptam fece-
rit, etiam de leuissima culpa. Hic mandatario pro impensis, et omni
damno, quod ei ratione negotii gesti abest. Nemini enim suum offi-
cium damnosum esse debet. Si vero naufragio quid amiserit, vel
spoliatus sit, non tenetur, Haecenim magis casibus, quam mandato
imputari debent. *l. 26. §. 6. mandati.* Limitat id MODIT. *ad §. ple-*
bisc. quaeft. 138. BESOLD. *disc. de legat. cap. 6. num. 3.* in legatis, si
naufragio damnus patiantur ob officium publicum. Sed recte AC-
CVRS. BVD. *d. leg. cap. 7.* dicunt, hoc magis ex curialitate, quam
iuris necessitate, fieri. Nemo hoc legatis inuidet, et multa honeste
redduntur et accipiuntur, si vero quis vult, petere ius habeat ne-
cesse, quo legati destituuntur. Reliqua, quae de mandato in li-
bris iuris tractantur, quia nihil singulare habent, huc transferri
possunt.

DE QVASI-CONTRACTIBVS MARITIMIS.

SUMMARIA.

1. In negotio gesto non venit casus fortuitus. 2. 3. 4.
5. Euentum nemo praestare potest.
6. Actio tutelae datur contra nautas tutores. 7.
8. Nautis, si diuiditur, neuter eam habet. 9.
10. Nautis est corpus connexum, seu totum integrale.
11. Nemo potest cogi, vt in communione maneat.
12. In diuisione nautis adiudicato locum habet.
13. Iure Lubecensi in diuidenda nauti vnus aestimat, alter optat. 14.
15. Quod si neuter alterutrum facere velit, res sorti committitur.
16. Indebitum magis distrabendi, quam contrahendi negotii causa, geritur.
17. Quaeritur, si praedo alienam nauim exercuerit, an a conductore soluente possit pretium repeti?
18. Casus in l. 55. d. condict. indebit. expenditur. 19. 20. 21. 23. 24.
22. Aliud est locare, aliud exercere nauim.
25. Soluendo non est liberatus, qui pecuniam non facit accipientis.
26. Fructus praedoni condici possunt. 27.

1 **D**e his contractibus etiam vnum et alterum occurrit, quod non
 2 est negligendum. In negotiorum quidem gestione communis
 3 iuris regulae obseruantur, et nihil singulariter decisum reperitur, huc
 4 pertinens, quam quod in negotiis gestis casuum fortuitorum, inter
 5 quos est naufragium, aquarum magnitudines, et imperus praedonum
 6 l. 23. d. R. Iur. ibi: *negotia gesta. aquarum magnitud.* non habeatur
 7 ratio, nec damna ideo illata praestentur, vel directa actio detur: l. 22.
 8 d. negot. gest. l. 23. C. cod. sicut ex aduerso sumtus impensi nihilomi-
 9 nus, licet res, in quas facti, pereant, actione contraria repeti possunt,
 10 l. 12. §. fin. l. 17. d. negot. gest. Euentum enim nemo praestare cogi-
 11 tur. l. 10. vers. iuxta cod.

12 Quia etiam nautae tutelam suscipere coguntur corporatorum,
 13 i. e. quorum parentes fuerunt de corpore nauiculariorum, ideo du-
 14 bium nullum est, quin actiones inde competentes vbique locum ha-
 15 beant. arg. l. 41. §. fin. d. excusat. tutor.

16 Si nauis in hereditate reperiatur, vel alias pluribus communis
 17 sit, nec placeat amplius communio, quomodo fiat diuisio, dubium? ICrus

Cascellius mercatori, a communione nauis recedenti, et quomodo nauem cum socio diuideret, roganti, respondit: Nauim si diuides, nec 9
 tu, nec socius habebis. MACROB. 2. Saturn. 6. QUINTIL. lib. 6. c. 3. Est enim nauis corpus connexum, quod ex contingentibus, hoc est, pluribus inter se cohaerentibus constat, seu totum integrale, quod diuisum et 10
 partes, et nomen amittit, et simul vtile esse definit. l. 30. de vsucap. 11
 Quia vero nemo inuitus potest cogi, vt in communione maneat: l. fin. C. commun. diuid. hoc casu eueniente, quo placet ad diuisionem prouocare, obtinet ratio diuisorii iudicii, vt scilicet nauis certo pre- 12
 tio aestimetur, et tunc vni adiudicetur, is vero inuicem alteri in certam pecuniam condemnetur. §. 5. d. offic. iud. l. 6. §. 10. l. 7. commun. diuid. Ius Lubecense in tali casu, quo hereditate, vel alia ratio- 13
 ne nauis communis facta, hac ratione procedit, vt is, qui ad diuisionem prouocat, nauim aestimare debeat, sed vt liberum alteri relinquat, an nauim, vel pecuniam, accipere et eligere velit. Ita tamen, 14
 vt postmodum ille, cui electio conceditur, intra octiduum eligat, et tunc is, qui elegit, debeat alteri pretium intra quatuor septimanas soluere, nempe pro parte, quam alter in communione habuit, suam quotam sibi reseruans. STAT. LVBECENS. lib. 3. tit. 13. art. 1. STAT. HAMBURG. part. 3. tit. 5. artic. 2. Si vero contingat, vt nemo ad 15
 diuisionem prouocet, nec tamen res possit ob discordias communis manere, tunc sorte debet dirimi, quis aestimare debeat, alteri relicta optione.

Circa indebitum, quod magis distrahendi, quam contrahendi 16
 negotii causa fit, §. pen. d. oblig. ex quasi contr. quaeritur: An si praedo 17
 alienam nauim locauerit, vel exercuerit, ab eo, qui soluit, possit merces repeti conditione indebiti? Respondet PAPINIANVS in L. 55. d. cond. indeb. quod non. Casus, qui ibi tractatur, pertinet ad materiam petitionis hereditatis, in qua m. f. possessor tenetur fructus restituere, vnde dicendum videbatur, quia mercedes sunt loco fructuum, ideo hoc casu teneri praedonem ad restitutionem. Sed aliter Papin. 19
 decedit, et ratio eius est haec, quod conductor praedoni debuit ex conventionione locationis, quod soluit non domino, et quia pecuniam accipientis fecit, liberatus sit. Interim tamen, quia praedo rem alienam locauit, domino erit obligatus, et hic vecturas repetet vel petitione hereditatis, vel conditione sine causa. Et ita praedo facit fructus suos 21
 per

- per conductorem, et habet per extraneum, quod ex propria persona habere non poterat. *l. 3. quae res pig. l. 55. d. acquir. heredit.* Eadem ratio est, si nauim praedo exercuerit. Aliud autem est locare nauim, aliud exercere. Nam exercet nauim, etiam, qui non locat, sed qui mandat magistro, qui quasi institor est, curam totius nauis ea lege habens, ut omnes obuentiones ad eum perueniant, et est in eam rem actio mandati exercitori in magistrum. *l. 1. §. 5. l. 5. d. exerc. act.* Ergo non recte condicit magister nauis uecturas, quas retulit exercitori, quia iudicio mandati referre obligatus erat, sed exercitor eas uisuras, quas accepit, cogitur reddere domino nauis. *d. l. 55. ibi: exercuerit. l. 5. d. exerc. act.* In contrarium, si uecturas nauium, quas dominus locauerit, praedoni qui postea possessionem rei locatae nactus est, exsoluerit, tenetur praeda conditione indebiti ei, qui soluit, per errorem. Soluendo enim non est liberatus, quum pecuniam non fecit accipientis *l. 38. §. 3. d. solutionib.* non liberauit se etiam a domino eodemque locatore, merito igitur condicet quod praedoni soluit. *d. l. 55. vers.* Et de hoc casu posteriori intelligendum est, quod subiicit Papin. regulam, quod fructus praedoni possint condici, tunc locum habere, quum domifructus fuerint: scilicet debiti propter locationem, quam ipse fecerat, quod secus erat in priori casu, ubi praedo locauerat, et fructus non erant debiti, non poterant condici. *CVIAC. in d. l. 55. in Papin. pag. 114.*

CAPVT XIV.

DE INNOMINATIS CONTRACTIBVS.

SVMMARIA.

1. Plura sunt negotia, quam rerum uocabula.
2. Eius ratio.
3. Si dubium, an locati, uel conducti actione agendum, expedit, praescriptis uerbis uti.
4. Sensus *l. 1. §. d. praescript. uerb. 5.*
6. Qui merces alienas prouicit, an actione teneatur ex *L. 14. de praescript. uerb. deceditur. 7.*

1 **Q**uia plura sunt negotia, quam rerum uocabula, *l. 2. l. 4. d. praesc. uerb.* ideo impossibile fuit, omnia ad nominatas conuentiones referre.

Res

Res enim sunt a natura, voces ab hominibus, et superat natura hominum inuenta, finiti enim ad infinitum nulla est proportio. *CVIAC. in Papin. l. 8. qu. pag. 162.* Diximus supra, saepe dubium esse, ut ignoreretur, quis sit locator, quis conductor in nautico negotio, quo casu eueniente, si sit incertum, an dominus mercium natum conduxerit, an merces vehendas locauerit: datur ciuilis actio in factum. *l. 1. §. d. praesc. verb.* Nam quum hoc casu, si vnā vel alteram locati, aut conducti actionem institueret, posset perperam agere, tutius est, dubitationis tollendae gratia, actione praescriptis verbis uti, quae tamen similis erit locationi conductioni, *CVIAC. 2. obs. 28. et in Papin. l. 8. qu. pag. 163.* Sic, qui seruandarum mercium causa alienas merces in mare proiecit, nulla tenetur actione, sed si sine causa id fecit, in factum; si dolo, de dolo tenetur. *in l. 14. de praescript. verb.*

CAPVT XV.

DE EXERCITORIA ACTIONE EX CONTRACTV MAGISTRI NAVIS, ET IN SPECIE DE RECEPTO.

SUMMARI A.

1. Navigationis utilitas facit, ut quis saepe cum magistro nauis contrahat.
2. Ex eius contractu datur actio in exercitorem.
3. Eius ratio. 4. 5.
6. Saepe locus aut tempus non patitur plenius deliberandi consilium.
7. Causa datur, cur praetor actionem exercitoriam introduxit. 13. 14.
8. Obligationes sunt inuentae, ut quis sibi adquirat. 9. 10.
11. Soluere quis pro alio potest, obligare vero alium non potest.
12. Ne filius quidem patrem.
15. Exercitoria unde dicatur.
16. Exercitor, quid? 17. 18.
19. Obuentionis et reditus adpellatione quid veniat? 20. 21. 22.
23. Exercitor quotuplex. 24.
25. Locatio regulariter temporalis est.
26. Possunt exercitores esse, qui non prohibentur.
27. Prohibentur 1. magistratus.
28. Veluti praesides prouinciarum.
29. Eius ratio.
30. II. Procurator Caesaris.
31. III. Senatores Romani. 32. 33.
34. Disputatur, an rex, vel summa respublica, possit pro augendo aerario naues exercere.

35. *Argumenta et exempla opinionis negantis.* 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43.
 44. *Contrariae affirmantis rationes et exempla.* 45. 46. 47. 48.
 49. *Traduntur cautiones.* 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57.
 58. *Et responiones ad argumenta negantia.*
 95. *IV. Deportati.* 60. 61. 62.
 63. *V. Milites.* 64. 65. 66.
 67. *VI. Nobiles.*
 68. *Rationes huius conclusionis ab utraque parte.* 69. 70. 71. 72.
 73. *Conciliatio.* 74.
 75. *VII. Clerici.*
 76. *Datur ratio.* 77. 78. 79. 80. 81.
 82. *An idem ad professores Academicarum extendendum?*
 83. *Inquiritur in conditionem singularum facultatum.* 84. 85. 86. 87. 88. 89.
 90. 91. 92. 93.
 94. *Fit determinatio.* 95. 96.
 97. *In exercenda navi non attenditur sexus.*
 98. *In foeminis hoc casu non habet locum beneficium S^Cti Velleiani.*
 99. *Non aetas.* 100.
 101. *An minor sine consensu curatoris possit exercere, quaeritur?*
 102. *Non potestas, siue patria, siue dominica.*
 103. *Possunt plures exercitores esse.*
 104. *Etiam servus plurium.*
 105. *Actionis exercitoriae requisita.*
 106. *Contractus exercitoris, vel magistri hanc actionem parit.* 107.
 108. *Magister navis, qui?*
 109. *Lectio l. 1. §. 1. h. tit. quae?* 110.
 111. *Cura magistri navis, in quibus consistit.* 112. 113. 114.
 115. *Perinde est, cuius conditionis sit magister navis.* 116. 117.
 118. *Ex promagistri contractu etiam tenetur exercitor.*
 119. *Etiamsi ignoret.* 120.
 121. *Inimmo si veterit alium praeponere.*
 122. *Eius ratio.* 123.
 124. *Vbi personae industria est electa, non potest alius substitui.*
 125. *Nemo inuitas ad contrahendum cogi potest.*
 126. *Sensus regulae, quod non liceat limites officii egredi.* 127.
 128. *Possunt plures magistri esse, quam unus.*
 129. *Sed sub distinctione.* 130.
 131. *Tutius est, ut unus magister navi praeponatur.* 132.
 133. *Praepositio cum adhibitione consilii, quid operetur.* 134. 135. 136. 137.
 128. *Si cum nauta alio quis contrahit, non datur in exercitorem actio.*
 139. *Non ex omni causa in exercitorem datur actio.* 140.
 141. *Ex omnibus contractibus magistri fere exercitor obligatur.*
 142. *In mutuo, si ad utilitatem navis pecunia mutuo data.*
 143. *Deciditur sub distinctione, quid iuris sit si mutuum, ad refectionem navis
 sumsit, et postea in privatos usus impendit.* 144. 145. 146. 147.

148. *Mutatio voluntatis probanda est, et quomodo.* 149.
 150. *Dubium, an creditor cogatur probare, pecuniam in utilitatem uavis erogatam esse.* 151. 152. 153.
 154. *Traduntur aliquot cautiones a creditore obseruandae.* 155. 156. 157-158-159. 160. 161. 162.
 163. *Quando dicatur caussa nauis melior.*
 164. *Si probare potest magistrum nauis ad recipiendas pecunias mandatum habuisse, securus est.*
 165. *Qui sua pecunia alium creditorem liberat, in eius locum succedit.* 166-167.
 168. *Actio exercitatoria etiam locum habet in deposito.*
 169. *Pignore.*
 170. *Emtione Venditione.*
 171. *Locatione conductione.*
 172. *Societate.*
 173. *Mandato.*
 174. *Indebito.*
 175. *Praepositio est forma totius negotii.* 176. 177. 178.
 179. *Contrahens in formam praepositionis inquirere debet.* 180.
 181. *Praepositio quomodo probatur.* 182. 183. 184.
 185. *Exercitor ex contractu magistri in solidum tenetur.*
 186. *Idem obtinet, si plures sint.*
 187. *Eius ratio.* 188. 189.
 190. *In Hollandia contrarium seruatur.*
 191. *Si plures sint exercitores, et vnus aliquid praestiterit, habet actionem contra reliquos.*
 192. *Si plures per se nauim exercent, pro portionibus exercitationis tenentur.* 193-194.
 195. *Aliud, si cum vno ex pluribus, nauim per se exercentibus, contractum sit.*
 196. *Item, si plures exercitores vnum de numero suo magistrum fecerint.*
 197. *Sensus l. fin. §. pen. Naut. caup. stabul.*
 198. *Si filisfam. vel serui voluntate patrum, vel dominorum, exercent, datur in parentes, vel dominos actio.*
 199. *Etiamsi plures sint.*
 200. *Nisi vnus ex omnium voluntate exercuit.* 201.
 202. *Quid? si sciente patre vel domino, non vero volente?* 203. 204. 205-206. 207.
 208. *Eius rationes.*
 209. *Aliud si plena voluntas patris, vel domini.*
 210. *Quid? si pater filio peculium ademit.* 211. 212. 213.
 214. *Item, si cum exercitore ipso actum sit.*
 215. *Sicut et si alienatus, vel mortuus seruus fuerit.* 216.
 217. *Intellectus l. 5. h. r.* 218. 219. 220. 221. 222.
 223. *Idem obseruatur, si communis seruus sit praepositus.*

224. *Si liber homo est magister, est in electione contrahentis, an exercitorem vel magistrum convenire velit.* 227.
225. *Secus si exercitor servus sit.* 226. 228. 229. 231. 232.
230. *Augmenta, quae inducunt, non debent diminutionem parere.*
233. *Si ab vno aliquid solutum est, tollitur obligatio.* 234.
235. *Ipsa iure, an ope exceptionis?* 236.
237. *Idem, si exercitor soluerit solus, siue suo, siue magistri nomine.* 238. 239.
240. *Actio exercitoria transit in heredes.*
241. *Etiamsi servus sit exercitor.*
242. *Exercenti navim adversus eos, qui cum magistro contraxerunt, non datur actio.* 243. 244. 245. 246.
247. *Excipitur casus annonae.*
248. *Eius ratio.* 249. 250.
251. *Inuestigatur acquitas hoc casu.* 252.
253. *Disputatur, an actio exercitoria sit separata actio, an aliarum actionum qualitas?*
254. *Attingitur consequentia huius disputationis, an bonae fidei vel stricti iuris sit.*
255. *Prius defenditur,* 256.
257. *Posterior adferitur.* 258. 259. 260.
261. *Refutantur argumenta prioris opinionis.* 262. 263. 264. 265.
268. *Differt haec actio ab exercitoria priori.* 269. 270.
271. *Refertur edictum praetoris.*
272. *Eius rationes.* 273. 274.
275. *Tenetur ex hoc contractu exercitor ex contractu proprio, vel magistri, vel custodum.* 276.
277. *Etiamsi quando $\chi\epsilon\iota\sigma\acute{\epsilon}\mu\beta\omicron\lambda\omicron\nu$ facit.*
278. *Inquiritur, quid sit $\chi\epsilon\iota\sigma\acute{\epsilon}\mu\beta\omicron\lambda\omicron\nu$ facere.* 279. 280. 281. 282.
283. *Non tenetur, si aliis nautis aliquid commissum.*
284. *Secus, si aperte vni ex nautis tradi commissum.*
285. *Si filius, vel servus receperint, parentes, vel domini tenentur.*
286. *Etiamsi servus manumittatur.*
287. *Si exercitorius servus surripuit, cessat noxalis actio, et datur ex recepto.*
288. *Si servus vectoris, quis utatur, et is vectori damnum det, datur actio ex recepto.* 289. 290.
291. *Eius ratio.*
292. *Idem si communis servus est.* 293. 294. 295. 296.
297. *Secus, si seruo damnum datum sit.*
299. *Sine res ipsa sit, siue eius accessoria.* 300. 301.
302. *Et perinde est, cuius res sint.*
303. *Quid est saluum recipere?*
304. *Resolvitur dubium circa l. 1. §. 7. abortum.* 305. 306.
307. *Exercitor debet scire, res illatas esse.*
308. *Ignorantia praesumitur.*

309. *Disputatur ex glossa, quid iuris, si claves nauta dederit.* 310.
 311. *Exercitor nautarum factum hoc casu, non vectorum praestat.* 312.
 313. *Dubium resoluitur.* 314.
 315. *Haec actio est praetoria in factum.*
 316. *Cur ita dicatur.*
 317. *Concurrunt cum ea actiones civiles.* 318.
 319. *Dantur rationes, cur haec actio, existentibus aliis actionibus civilibus, introduca.* 320. 321.
 322. *In hanc actionem venit culpa lenissima.* 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330.
 331. *Tenetur exercitor de omni damno, quoquo modo contingente.* 332.
 333. *Non vero de damno casu fortuito obueniente.* 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344.
 345. *Nauta tenetur amissionem factam probare.*
 346. *Non iuramento, sed melioribus probationibus.*
 347. *Quod casu factum damnus, nauta probat.* 348. 349. 350.
 351. *Si vector culpa nautae casum contigisse dicit, similiter ei incumbit probatio.*
 352. *Actio ex recepto est rei persecutoria.*
 353. *Praeter eam competunt ordinariae actiones.* 354.
 355. *Idem in furto iuris.* 356. 357.
 358. *Differt actio ex recepto ab altera, quae est ex maleficio.* 360. 361. 362. 363. 364. 365.
 366. *Actio furti et honoraria de recepto possunt concurrere.* 367.
 368. *Officio iudicis contingit, ne utraque agi possit.*
 369. *Hoc quomodo intelligendam, explicatur.* 370. 371. 372. 373.

Quum igitur summa sit navigationis utilitas, saepe autem contingat, 1
 ut quis cum magistro navis propter nauigandi necessitatem con- 2
 trahat, ignarus cuius sit conditionis: aequum visum fuit veteribus 2
 Romanis ad promouenda commercia, ut non in magistrum solum, (ut- 3
 pote qui facultatibus labi poterat,) sed in exercitorem daretur actio. 3
 Huius ratio a minori ad maius arg. l. 5. §. fin. ad l. aquil. l. 5. d. seru. ex 3
 port. fuit, quod ita circa institorem et eius praeponentem obtineat, maior 4
 autem sit necessitas contrahendi cum magistro navis, quam cum insti- 4
 tore: quum in institoris conditionem quis inquirere possit, et ita scire 5
 cum quo contrahat. l. 19. d. R. l. 19. ad ad Sctum Maced. in magistro 5
 navis non item: nam interdum locus aut tempus non concedunt ple- 6
 nius deliberandi consilium. l. 1. d. exercit. act. Fuit autem a praetore 7
 introductum, l. 1. §. 23. et receptum contra subtilitatem iuris civilis. 7
 WES. in parat. h. t. n. 2. Nam quum obligationes sint inuentae, ut ex 8
 propria

- 9 propria persona initium accipiant, *l. n. d. O. et A. et sibi quisque ad-*
quirat, quod sua interest, l. 38. §. 17. d. V. obl. nihil autem nostra inter-
fit, vt tertio adquiratur, aut tertius adquirat: l. 18. de inutil. stip. ideo
 10 *tertii persona plane inutiliter contractui adiciebatur, adeo, vt nec ter-*
 11 *tio, nec stipulanti aliquid acquireretur, §. 3. §. 4. eod. sed illud pote-*
 12 *rat facilius recipi, vt alterius conditio per alium melior fieret. Hoc*
durius, vt per alterum alteri iniqua conditio inferretur: adeo vt nec
pater ex filii contractu teneretur sine sua voluntate. §. 10. d. action.
 13 *Quum igitur publica hic versaretur utilitas l. 1. §. 20. h. t. et aequum, vt*
quis, ex cuius persona lucrum sperat, eius etiam factum praestet,
contrahentes etiam fidem proponentis sequuti videbantur pr. Inst. quod
 14 *cum eo. arg. l. 29. si cert. pet. placuit exercitorem teneri, ne contra-*
hentes deciperentur, l. 1. §. 5. h. t. et eos ferre onera, qui commoda
accipiunt. l. vn. §. 14. C. d. caduc. tollend. PECK. in pr. hic. VINNI. in
TREVTL. 1. disp. 24. th. 5. 6. lit. C.
 15 *Dicitur autem haec actio exercitoria, a praeposente, qui est exer-*
citor naus, praepositus autem est magister naus. CVIAC. in L. 3. h. t.
 16 *ad Paull. | BACH. ad §. 2. quod cum eo. Est autem exercitor is ad*
quem omnes obuentiones et reditus naus perueniunt. l. 1. §. 15. h. t.
in l. 1. §. 2. naut. caup. l. 1. furt. adu. vocatur alias nauta. Nostra
 17 *lingua dicitur ein Reider, quia instruit nauim necessariis, vel Schiffss-*
 18 *freund, quod ad ipsum naus tota, vel pars eius, pertineat, aut alio*
 19 *modo respectum ad nauim habeat. Obuentionis et reditus nomine*
significatur proprie commodum, ex re immobili perceptum, l. 7. d. vsufr.
 20 *CONN. 4. com. iur. ciu. hoc loco promiscue sumuntur, et omnis pro-*
uentus, et generalis rei utilitas, denotatur. l. 34. d. vsur. l. 5. §. d. rebus
 21 *eor. qui sub. tut. CONN. 4. Com. iur. ciu. 3. siue ex rei corpore, siue in-*
 22 *dustria hominum percipiatur, vt mercedes, vsurae, vecturae, naulum.*
 23 *l. 7. §. 1. d. vsufr. l. 34. d. vsur. Exercitor vel est dominus naus,*
vel a domino nauim per auersionem conduxit. §. 15. h. t. d. quo supr.
 24 *c. 10. n. 141. Hoc iterum vel ad tempus, vel in perpetuum, quod*
propter nauigandi necessitatem admissum fuit, quum alias conductio
tantum temporalis sit. l. 24. §. fin. l. 60. locat. l. 10. C. eod. et si contra
 25 *fit, alteretur, et transeat in aliud nomen contractus, veluti emphyteu-*
 26 *sin. et c. l. 1. si ager. vestigal. Possunt exercitores esse, qui non pro-*
 27 *hibentur. Prohibentur autem nauim exercere, vel quaestus gratia*
habere.

habere Magistratus, cuius ratio est, ne concussionibus et negotiationibus 28
 bus prouinciales nimis expilent. BEN. STRACH. *tr. d. nauib. pag. 2. n. 3.*
 In specie nominantur *l. 33. d. reb. cred.* 1. Praesides prouinciarum 29
l. 46. §. 2. d. iur. fisc. cuius ratio est, vt quaestus et depraedationes
 in prouinciis cohibeantur. CIC. *d. supplic.*

II. Procurator Caesaris, vel alius, qui prouinciam administrat ob ean- 30
 dem rationem. *d. l. 46.*

III. Senatores Romani, ex lege, lata a Q. Claudio, Tribuno plebis, non 31
 poterant nauim maiorem 300. amphorarum habere. LIV. *Lib. 21.* Postea
 ex L. Iulia repetundarum omnimodo nauim habere illis interdictum. 32
l. 3. in fin. d. vocat. muner. Illud explicat CUIAC. *6. obseru. 38.* de ma- 33
 ritima nauis, iuxta *pr. l. fin.* nam senatoribus fundos maritimos ha-
 bentibus ad fructus deportandos capacem nauem habere licuit.

Quaeritur hic non inuenienter, an summi principes pos- 34
 sint naues fabricare, et cum iis quaestum exercere augendo aerario? 35
 Negat ALTH. *c. 27. pol. §. magistratus.* PET. GREG. *lib. 4. d. republ. c. 7.*
n. 5. 6. ideo, quod mercatura aliquid fordium in se habeat, nec sine 36
 fraude quidquam proficiat, et praeterea damnum subditorum, qui-
 bus lucra et vitae tolerandae occasiones praeripiantur, coniunctum
 habeat. Hac ratione Imp. Theodosius vxoris suae nauim negotiato- 37
 riam in portu combussit, cum hac interpretatione: Quum me DEVS Im- 38
 peratorem fecerit, tu me nauclerum facere contendis. Scito autem,
 mercaturam priuatis hominibus esse attributam, vt eam tolerandae 39
 vitae occasionem habeant. Quod si nos praeter imperii opes etiam 40
 mercaturae emolumenta interceperimus, vndenam fortunae tenuioris
 homines victum comparabunt? ZONAR. *in vit. Theod. ann. tom. 3.* Sic
 Pertinaci vitio datum, quod mercaturam quasi priuatus exerceret. CA- 41
 PITOLIN. *in Pertinac.* Firmus naues negotiatorias ad Indos misit, VO-
 PISC. *in eius vita. Vid. hic CASAVBON. et SALMAS. num. 30.* Et hac de 42
 caussa Vespasianus vapulat. SVETON. *in Vesp. num. 16.* Alphonsum, 43
 regem Neapolitanum taxat COMINAE. *lib. 2. de bell. Neap. pag. 23.*
 quod nullum genus mercaturae omiserit, adeo, vt porcos subditis
 saginandos dederit. Ab hac opinione secessionem faciunt illi politi- 44
 ci, qui tradunt, regiae dignitati mercaturam non esse dedecori, sed
 potius legitimum esse medium augendi aerarii. BODIN. *6. polit. 2. num.*
650. THOLOSAN. *3. d. Rep. 3. a num. 45. vsque ad num. 51.* BOTER. *de*

- Polit. lib. 8. cap. 14.* BESOLD. *in discurs. de aerar. cap. 3. th. 6.* ARNIS. *lib. 2. polit. cap. 5. p. 454.* LAEL. ZECH. *tr. d. princip. lib. 2. c. 3. n. 1.* M. IOH. TRYGOPH. *lib. 1. d. const. reip. cap. 22.* Ego, (inquit BODIN. *d. 1.*) si statuendum mihi sit, principem mercatorem nolo; si optio detur, mercatorem malo, quam Tyrannum, et patritios viros negotiari, quam praedari. Nec vlla est ratio, quae Principes prohibere potest commerciis, quum sint iuris gentium, *l. 5. d. iustit.* et iniustum, eos deterioris conditionis censere, quam priuatos. Sic Lusitaniae Reges cum angustissimis regni finibus coercerentur, nec iura suae Maiestatis commode tueri possent, nec subditos radere velent, mercaturam abundantissimam sine contumelia, et maximo reipubl. commodo, exercuerunt. BODIN. *d. 1.* Cautiones tamen hic sunt adhibendae. 1. Vt Principes illas exercean negotiationes, ad quas priuatorum facultates non sunt aptae, vel ob impensae magnitudinem, vel ob hostium insultus. Negotiationes enim pro incremento facultatum sunt exercendae. *l. 5. §. 8. d. iur. immunit.* Ita Salomon cum rege Hiram negotiationes instituit in remotissimas regiones. 1. *Reg. 10. v. 22.* 2. *Paralip. 8. v. 30.* 2. Res necessarias, veluti annonam, et alias, tempore vbertatis, principes coëmant, vt subditis, quum grauior casus ingruit, tolerabili pretio vendere possint. Sic Iosephus frumentum in Aegypto coëmit: *Genes. c. 41. n. 47.* Rudolphus R. Bohemiae vinum, sal, alia emit, et subditis reuendidit. 3. Non percipiant lucrum ex quauis re, sed vtili in rep. et illud modicum, vt magis subditorum, quam sui curam gessisse, videantur. Hodie rex Hispaniae, Ordines Belgii, Veneti, Genuenses multis modis id tentant. PAVL. BVSI. *de republ. lib. 3. cap. 1.* Rex Galliae solus sal, quod in certa horrea congerit, vendit. Senatus Vratislauenſis ius vendendi lupuli sibi reseruat. ELL. SCHROD. *in delin. bell. th. 3. lit. b.* Valde foret quaestuosum, si ciuitates maritimae publico sumtu naues exstruerent, et pro certo pretio, vel in communionem lucri venientes, eas cum certis hominibus nauigatum emitterent. Nec refragantur argumenta supra adducta. Loquuntur enim de sordida et restricta mercatura, quae vt sine magnis sumtibus et lucris, ita principes decere nequit, secus est in diffusa et lata, de qua argumenta nostra intelligimus.
- IV. Deportati ex lege Augusti non possunt habere, nisi naues acturias duas, et onerariam vnā: CVIAC. *§. obf. 38.* Quamuis enim actus

actus iuris gentium facere possint: *l. 15. de interdicit. et releg.* limitari
tamen illi ex certatione, et modus illis imponi potest. Nam et ser-
uos aut libertos ex eadem lege plus quam 20. et in bonis plus quam
125. millia sestertium habere non possunt. *DION. lib. 56.* Huc perti-
net, quod *LIV. l. 55. ait, nec familiam, nec facultates amplas, depor-*
tatum habere.

V. Milites, hi enim non debent se priuatis negotiis immisce-
re, *1. Tim. 2. v. 4. l. vnic. C. negotiat. ne milit. l. 15. C. de re militar.*
ibi: *nec mercimoniorum quaestui, sed propriis muniis insudare, l. 31.*
in fin. C. locat. HAFNER. *disc. d. Mercat. th. 23.* vel tela in vsum vomeris
ligonisque conuertere, *l. fin. C. d. mancip. et colon.* sed perpetuo
apud signa manere, et rempublicam a periculis defendere. *l. pen. ex*
quib. caus. maiest. Illud quidam limitant in veteranis, quod illis
emere et vendere, optimis negotiis pecuniam tractare, et mercimo-
nia agitare permissum sit. *l. 1. in fin. C. de veteran.*

VI. Nobiles expresse prohibentur mercari, *l. 3. C. de com-*
merc. l. 6. C. de dignit. et quaestum abiectum incipere, arg. l. 7. C. de
incestuos. nupt. l. 1. C. de natural. lib. SCHONB. *3. polit. 39.* HAENON.
disp. polit. 5. th. 98. ARNIS. *cap. 12. polit.* BODIN. *3. de Rep. 8. n. 358.*
Illud Germani et Galli nobiles obseruant, qui mercaturam non magni
faciunt. *BODIN. d. l. Nec Poloni lib. 1. Stat. Poloniae cap. 15.* Rus-
sorum nobiles malunt potius mendicare. *SIGISMVND. BAR. in histor.*
Moscou. Daniae nobilibus hoc a ciuitatibus Hafniae, et Elsinborg
obiectum, quod naues instruerent ad commercia. *vid. respons. ciu.*
cont. Nobil. ad Cbrist. regem. Hoc modo Pomeraniae nobilibus a ci-
uitatibus non ita pridem contradictum. Contra, non officere hoc no-
bilitati, putant *gloss. in ver. publ. CLEM. d. vita cleric. ibique* ANCHO-
RAN. *TIRAQUELL. tract. de nobilitate cap. 92.* Venetae et Genueses,
licet summis dignitatibus polleant, tamen oportunitate maris alleci
hinc inde nauigant, et quaestum faciunt. *CONTAR. de republ. Venet.*
p. Idem Hispanis, Lusitanis et Anglis in more positum. *BODIN. d. l.*
Fecerunt illud olim Equites Romani, vt *CICER. in offic. probat exem-*
plo Cannii, et in verrem exemplis L. Praetii, qui Panormi, et Q.
Mutii, qui Syracusis negotiabantur. Non potest ergo haec res plane
laudari, vel vituperari, sed dicendum, non esse in omni gente foe-

- 74 dum, aut turpe, quod alicubi, et posse distinctionem inter mercaturam diffusam et restrictam pugnantibus opinionibus conciliare.
- 75 VII. Idem de Clericis dicendum, plerique putant. ALTHVS.
cap. 27. politic. vers. personae. Hi sunt verbi diuini ministri, et dicuntur ita ἀπὸ τοῦ κλήρος, h. e. a sortitione, ideo quod sint de sorte domini, vel dominus sit eorum fors, seu dominum patrem habeant, vt ipsi dominum possideant, aut a domino possideantur. *C. Clericus. 5.*
- 76 *c. duo sunt 7. conf. 12. quaest. 1.* His Canonum statutis interdictum, vt quicumque in clero esse voluerit, emendi vilius, et vendendi carius studio non teneatur. *c. canonum. 3. caus. 14. quaest. 4.* Opprobriofum enim clericis, velle se negotiis secularibus immiscere, *l. 41. C. de episc. et cler.* et debent sacerdotes pecuniam contemnere, *l. 42. eod.*
- 78 potius sacris vacare, *l. 32. §. 4. de recept. qui arbit.* et suis precibus benignitatem humanissimi DEI rebus acquirere communibus, *d. l. 42.*
- 80 quam quid commune habere cum publicis actionibus. *l. 17. C. d. episc. et cler.* Idem suadet sana ratio, quae officia vult esse distincta. *c. 1. dist. 89.* Qui enim ad vtrumque festinat, neutrum bene capit. *l. 14. C. d. adfessor.* Quaeritur, an id extendendum ad Professores Academicarum? Videtur dicendum, quod clericorum adpellatione veniant. *COTHM. conf. acad. 29. num. 81. LINDEMAN. in histor. iur. Roman. th.*
- 83 *76.* Sunt autem Professores in plerisque Academicis in quatuor ordinibus constituti. De Theologis non est dubium, quin illis ex allatis rationibus negotiatio interdicta sit. Nec iuuat, quod Apostoli nauim adscenderint, et piscati fuerint. *Iob. 21. v. 3.* Respondet enim *OSIANDER. d. l. lit. a.* quia nondum in die Pentecostes acceperant excellentia illa dona Spiritus Sancti, quibus instructi publice docerent in orbe Euangelium CHRISTI, ideo recte egisse, quod interim in priori sua vocatione se exercuerint, et honeste victum pararint. *ICti*
- 84 sunt aequi et boni sacerdotes, *l. 1. §. 3. de iustit.* et tam excelsi animi, vt iurisprudentiam, rem sanctissimam, intra numerorum sordes non deprimant, et eam dehonestent. *l. 1. §. 5. d. extr. cogn.* Medici salutem hominum gerunt, *l. 1. §. 1. eod.* et ideo publico salario aluntur, ne priuatis lucris se immisceant. *l. 6. l. 9. C. de prof. et medic.* Inter
- 88 Philosophos quidam sunt, qui exemplo Thaletis, oleum in Chio coementis *i. pol. 7.* vel Platonis, illud in Aegyptum exportantis, *THEOD.*
- 89 *in lib. de action. virtut.* sibi idem licere putant. Verum quia Philosophi

ſophi vtilis et frequentes per ſuorum ſtudiorum ſectam ſe praeberere
 debent, *l. 8. §. 4. de vac. mun.* et in iis exacta grauitas et conſtantia
 requiritur, *l. 81. de aedil. edict.* vt poſſint fortunae vim ferre: *l. 8. C.*
de profeſſ. debent pecuniam contemnere, *l. 8. §. 4. de vocat. muner.*
 et mercenariam operam ſpernere, *l. 1., §. 4. d. extra. cognit.* nec cre-
 dendum eorum fictis adſecurationibus, quas retinendae pecuniae cu-
 piditati *a. l. 8. §. 4.* rapacitati et auaritiae obtegent. *l. 6. C. de muner.*
patrim. Non dubito, eos, qui veram et non ſimulatam philoſophiam pro- 92
 fitentur, *l. 1. §. d. iuſt. et iur.* id facturos. Reliqui audire coguntur D. Pii
 diſtictum: Rari hodie ſunt, qui philoſophantur. *l. 6. §. 7. d. excuſ. tutor.*
 Hoc ſine Philippus, Profeſſores Academ. Marpurg. negotiari vetuit 93
An. 1527. KIRCHN. diſp. d. Republ. 13. lit. d. pag. 193. Haec tamen omnia 94
 de interdicta Profeſſoribus negotiatione, ita intelligenda ſunt, niſi
 aliud ſuadeant paruitas ſtipendiorum, patronorum tenacitas, vel con-
 ditio rei, vtpote ſi prouiſione, aut hereditate illis pars nauis obuenerit,
 et non poſſint commode vti, vel ſi faciant per alios, et illud modice 95
 ad ſolam ſuſtentationem, aut ius quaeritum habeant, vt Profeſſores
 in quibusdam Academiis. *COTHM. conſil. 21. n. 4.* Sordida enim mer- 96
 catura e. gr. ſi fiant publici caupones, tantum interdicta, honeſta vero
 iam olim clericis conceſſa fuit *l. 2. C. d. epiſc. et cleric.*
 Parui refert, exercitor i. cuius ſit ſexus, maſculus, an mulier: 97
l. 1. §. 16. §. 21. nec enim hic obtinet beneficium Scti Velleiani, quum 98
 proprius contractus ſit, *VINN. ad §. 16. tit. a. 2.* maior, an pupillus. 99
 Ita tamen, vt hic tutoris adhibeat auctoritatem. *d. §. 16.* Item, an in 100
 minore ſtatuendum, vt ſine curatoris conſenſu nequeat nauim exer-
 cere, quaer. Adfirmat *PECK. b. l. num. 5.* Mihi id decidendum videretur ex
 vexata quaerſtione, quatenus pubes obligetur? de qua *vid. GODD. d. 101*
cont. ſtipul. cap. 7. concl. 14. n. 263. BACHOV. in Treutl. v. 1. diſp. 6.
th. 6. lit. c. VVLTEL. diſcept. ſchol. l. 16. 3. ſui iuris, vel in poteſtate:
 §. 19. eaque vel patria, vt filius familias vel filia, §. 16. §. 19. vel domini, 102
 vt ſeruus, aut ſerua, §. 16. §. 21. iſque vel peculiaris, vel ordinarius,
 aut vicarius. §. 22. Poſſunt etiam plures exercitores eſſe, *l. 1. §. 25.* 103
 qui dicuntur Germanice habere *ein part Schepes*, immo ſeruus plurium.
l. 4. §. 2. b. t. Hi ex contractu magiſtri nauis conueniri poſſunt, quod 104
 vt melius intelligatur, ordine procedendum eſt, ex cuius ſc. contractu, 105
 in quibus rebus, quomodo, et quo effectu fiat obligatio.

- 106 Caussa efficiens est contractus nauigantium cum exercitore
 ipso, vel magistro nauis, quod ideo receptum, quia dum nauis praepo-
 situs, et eius cura ipsi commissa est, fidem suam exercitor quasi pro
 107 eo interponere videtur. §. 2. *quod cum eo qui alii.* Magister na-
 108 uis est, cui totius nauis cura mandata est: *l. 1. §. 1. alii legunt anchora*
 109 *Vid. supra part. 3. cap. 5. n. 14.* Quod licet minus dextre iuxta VIN-
 NIVM *not. ad PECK. §. 5. lit. a.* fiat, quum clauus quidem pro regimine
 110 accipiatur, non vero caetera membra nauis: perinde tamen est, quum
 111 ubique translatio sit, hic per metaphoram, ibi per synecdochen. Cu-
 ra autem Magistri in primis in eo consistit, vt impositarum mercium
 rationem habeat, quas ob id ex inuentario suscipit, ne qua fraus fiat.
 112 Talem codicem vocant *einen Zeebrcef*, tenenturque in bene constitu-
 113 tis rebusp. nauis talem librum habere, sub poena arbitraria, aut si
 114 bellum sit, *vangehouden te wesen, van goeder pryse.* WELWOD. *in abreg.*
 115 *af all. sealawes c. the fraugting.* Is cuius conditionis sit, nihil interest,
 vtum liber, an seruus, et vtum exercitoris, an alienus, sed nec
 116 cuius aetatis erit, interest. Sibi enim debet imputare, qui praeposuit.
 117 *l. 1. §. 4.* Non enim tam factum praepositi obligat exercitorem,
 quam electio et praepositio ipsius exercitoris, cui succurreretur, non
 praeposito, si ob id minus exercitoria teneretur, quod e. gr. impu-
 118 berem praeposuisse. VINN. *ad §. 4. lit. b.* Non solum autem ex contractu
 119 magistri, quem exercitor praeposuit, tenetur, sed etiam promagistri,
 i. e. eius, quem magister praeposuit, *l. 1. §. 5.* et perinde est, siue ignoret
 hoc exercitor, vt Iulianus respondit, siue sciat, et non contradicat:
 eo enim ipso adprobat, et se ex eius contractu teneri velle, ostendit.
 120 *l. 142. d. R. I. l. 18. mandat. l. 6. §. 3. d. tribut. act.* Si tamen damni
 quid ob hanc caussam patiatu exercitor: habebit eo nomine cum primo
 121 magistro actionem ex locato vel mandato. *l. 1. §. 18. b. t.* Quid? si sic
 magistrum praeposuit, ne alium ei liceat praepone, nihilominus te-
 122 netur: et hoc adeo, vt si expresse et nominatim prohibeat, ne Titio
 vtatur, in eum detur actio. *d. §. 5. vers. quid tamen.* Omnia enim fa-
 cta magistri praestare debet, qui eum praeposuit. *d. §. 5.* Ratio horum
 123 omnium est publica vtilitas, ne contrahentes, qui non habent spatium
 124 deliberandi quousque magistri potestas se extendat, decipiantur. *d. §. 5.*
 125 Alias notum est, quod vbi industria personae electa est, non possit
 alius substitui, *l. 39. d. solut.* et actui quis contradicere possit, *l. 16. ad*

Satum Maced. nemoque inuitus ad contrahendum cogatur. *l. n. C. d. cont. emt.* Nec obstat, quod magister limites praepositionis transire nequit. Id enim verum, nisi illa forma captiosa sit. *BR. in l. 27. d. procur.* et deinde hoc respectu materiae et negotii valet, quod priuatos concernit, non respectu personae, quae in publica utilitate ver-
 fatur, vbi paciscentium actus non attenditur. *l. 38. d. pass. PECK. b. l. n. 7.* Possunt etiam plures magistri esse, quam vnus, *l. 1. §. 13.* et eo casu, si non diuisis officiis praepositi, quod cum vno gestum est, ob-
 ligabit exercitorem in solidum, ne sc. publica utilitas vno forte ab-
 sente impediatur. Si vero diuisis officiis, vt alter locando, alter exi-
 gendo praepositus sit, pro cuiusque officio obligabitur exercitor: quum enim suum officium quisque per se sine alio gerere possit, non
 incommodatur publicae utilitati. *l. 1. §. 13.* Tutius tamen est, vnum praeesse, et ideo significanter dicitur, quod magister sit, cui totius
 naus cura demandata est, quia pro parte regendae naus curam vel quis non libenter suscipit, vel credit, et cura naus, sicut alia facta,
 per se indiuidua est, *l. 2. §. 5. l. 72. d. V. Obl.* et alias constat quod multitudo gubernantium consilia, et actiones conturbet. Sed si sic
 praeposuit, vt plerumque faciunt, ne alter sine altero quid gerat, qui contraxit cum vno, sibi imputabit. *l. 1. §. 14.* Nam sine consensu suo exercitor obligari nequit, et cum ambo eius personam gerant, qui cum altero tantum gerit, cum exercitore nihil egisse videtur.
PECK. ad d. §. n. 8. Vbi tamen limitatio addenda, quod legem praepositionis sciuerit, vel ei imputari possit, quod non diligentius in-
 quisierit, quibus conditionibus praepositio facta sit, *l. n. §. 5. d. inst. act.* et insuper ille, cuius consilium exquiri debet, particeps esse possit officii mandati, alias haec forma contemni poterit. *l. 5. §. 8. p. administ. tut.* Si ergo quis non cum magistro, vel ab eo praeposito, sed cum quolibet nautarum contrahat, non datur in exercitorem actio, nec enim hoc in se recepisse videtur, ne delinquant. *l. 1. §. 2. d. quo infr. cap. 20.*

Non autem ex omni causa praetor dat in exercitorem actionem, sed eius rei nomine, cuius ibi praepositus fuerit. *l. 1. §. 7.* Quod necessarium fuit prouidere, ne dolis et artibus magistri damnum haberent. Debent ergo contrahentes diligenter inquirere, ne periculum accipiant,

- 141 accipiant. Potest vero exercitor ex omnibus fere contractibus ma-
 gistri nauis conueniri.
- 142 De mutua pecunia, in nauim credita, textus est *in l. 1. §. 8.*
 vbi statuitur, si mutuam pecuniam ad vsum eius rei, in quam praepositus
 est, e. gr. ad armandam, instruendamue nauim, vel nautas exhi-
 143 bendos, vel si quid operarum nomine petent, *l. 1. §. 7.* fuerit mutuatus,
 144 dandam actionem. Vnde quaerit OFILIVS *in §. 9.* si ad reficiendam
 nauim mutuatos nummos in suos vsus conuerterit, an in exercitorem
 145 detur actio? Respond. Si ea lege accepit, quasi impensurus, mox mu-
 146 tauit voluntatem, teneri exercitorem. Sibi enim debet imputare, cur
 147 talem praeposuerit, et culpa quodammodo reus est, quod occasio-
 nem dederit mutandi consilii in suum detrimentum. Si vero ab ini-
 tio cepit consilium fraudandi creditores, et hoc specialiter non ex-
 presserit, quod ad nauis causam accipiat, contra est. *d. §. 9.* Quum igitur
 148 mutatio voluntatis sit facti, putant BL. et ALBER. hic ad iuramen-
 149 tum eius confugiendum, qui mutandae voluntatis arbitrium habuit.
 150 Insuper, quia creditor hic circumspectus esse debet, quaeritur, an suf-
 ficiat ipsi, si magister nauis dicat, se pecuniam in refectiorem nauis su-
 mere? an vero cogatur probare, pecuniam in refectiorem nauis esse
 151 consumtam? Illud ICTUS Africanus *l. 7. b. t.* discutit: et dicit, con-
 152 fectiorem magistri nauis sine aliis adminiculis in praeiudicium exerci-
 153 toris ad fundandam actionem non sufficere: nec oportere creditorem
 ad hoc adstringi, vt ipse reficiendae nauis curam suscipiat, et domini
 negotium gerat, quod certe futurum esset, si necesse haberet, pro-
 154 bare pecuniam in refectiorem erogatam esse. Interim aliquam dili-
 gentiam debere praestare: Haec consistit in his quatuor capitibus:
 1. vt nominatim mutuet ad refectiorem. Si ergo non cauit, quod ac-
 cipiat in refectiorem nauis, etiamsi impenderit, non tenetur. Quia
 155 neque is, qui accepit, cauit, se accipere in refectiorem nauis, neque is
 qui dedit, se dare in refectiorem nauis. CUIAC. *lib. 8. ad Afric. pag. 449.*
 Multo minus ergo, si non impenderit, sed in suos vsus conuerterit, te-
 156 nebitur. *l. 1. §. 9. b. t.* 2. Vt nauis in ea causa sit, vt necessario re-
 fici debeat. In hoc enim debet inquirere, an reuera se res ita habeat.
 Nam illud exigitur, vt non fuerit falsa causa rogandae pecuniae mu-
 157 tuae, vel mutui quaesitus falsus titulus. 3. Vt non maiorem pecuniam
 credat, quam ad refectiorem est necessaria: si enim id facit, non in so-
 lidum,

- lidum, sed in id duntaxat, quod impensum est, habet actionem. Hoc tamen ita intelligendum est, si sciuerit creditor, nam si deceptus sit, 158
 et in pretiis rerum emtarum magister nauis fefellerit, exercitoris erit
 damnum. *l. 1. §. 10. b. t.* E. gr. si dicat, ad velum emendum 10. flor. 159
 opus esse, quum octo sufficiant, non enim opus habet inquirere, quan-
 tum sit pretium rei: sed illud tenetur saltem inuestigare, an res in illa
 prouincia comparari possit, e. gr. si ad velum in Africa, vbi nulla
 sunt, petat pecuniam. *l. 7. §. 1. b. t.* Suspectum enim habere debet 160
 magistrum, et mendacii conuincere. 4. Vt ei, qui ad eam rem prae- 161
 positus est, credat. Nam si hoc non obseruat, sibi damnum imputat.
 GOTHOFR. *ad h. l. lit. u. vid. supr. part. 3. cap. 5. num. 17. et seqq.* Si
 praeter haec magistro nauis pecuniam credidit, vel sponte, vel dece- 162
 ptus, in exercitorem non datur actio, sed in magistrum, si est liber,
 vel si seruus sit, in dominum, de peculio. CUIAC. *d. l. p. 450.* PECK. *ad*
l. 1. §. 9. num. 2. Quid si quis hoc casu probare velit, pecuniam, in 163
 nauis refectioem erogata esse? facere potest, et dicitur hoc pro-
 batum, et conuersam pecuniam, si nauis causa melior post acceptam
 pecuniam reperiatur. PECK. *in l. 7. num. 3.* Hoc autem non opus 164
 est, sed plane securus est, si possit demonstrare, magistrum nauis ad
 recipiendas pecunias expressum mandatum habuisse. COSTAL. *ad d. l.*
7. Idem obtinet in eo, qui ab alio mutuatus liberauit eum, qui in na- 165
 uis refectioem crediderat, nam et huic datur actio quasi in nauim
 crediderit: *l. 1 §. 11. b. t.* Surrogatum enim sapit naturam eius, cui 166
 surrogatur, et fit priuilegiatus creditor, cuius pecunia ad priuilegia-
 tum creditorem peruenit: *l. 24. §. 3. de reb. auct. iudic. possid.* nec o-
 pus est ad hoc expressa de succedendo pactio, vt autumat PECK. *b. 167*
l. num. 5. sed sufficit, si directo creditori soluatur. *d. l. 24. §. 3.* BA-
 CHOV. *in tract. de pignorib. lib. 4. cap. 15. num. 3.*
 Deposito *l. 3. §. 1. naut. caupon.* de quo sub num. 266. 168
 et seqq.
 Pignore, etiam in realiena. *l. 1. §. 7. naut. caup.* quod si ex- 169
 presse constitutum non est, nihilominus in rem resciciendam credens in
 ea ius praelationis habet.
 Emptione venditione *l. 1. §. 3. ibi: mercibus emendis,* vel ven- 170
 dendis. *§. 7. ibi: res aliquas emerit. §. 10. ibi: in pretiis rerum emtarum.*
 Locatione conductione. *l. 1. §. 3. ibi: locandis nauibus,* vel 171
 vesco-

- vectoribus conducendis. §. 12. ibi: ad locandum. l. 55. de cond. ind. ibi: locauerit.*
- 172 Societate. l. 3. de exter. act.
- 173 Mandato. l. 1. §. 12. b. t. ibi: *vt vecturas exigat. l. 1. §. 2. naut. caup. ibi: committi iussit.*
- 174 Indebito. l. 55. de condict. indeb. ibi: *exercuerit. et ita in reliquis contractibus.*
- 175 Praepositio igitur est cynosura et forma totius negotii, nec aliter exercitor tenetur, quam quatenus et quousque in singulis contractibus praeposuit. l. 1. §. 7. §. 12. b. t. Quare, si eum praeposuit nauui ad hoc solum, vt locet, vel vecturas exigat, et magister modum egressus fuerit, non obligabit exercitorem.
- 177 Idem est, si certis mercibus locauerit, non potest alias locare. Aliquando solas personas potest traicere, aliquando prohibetur, ne personas suscipiat: aliquando etiam locus adscribitur. Semper autem illud obtinet, ne exercitor vltra praepositionem teneatur, §. 13. b. t. l. 8. *Quod cum eo qui in.* Mandati enim fines diligenter
- 178 custodiendi sunt. §. 8. Mandat. l. 5. cod. Nec obstat l. 1. b. t. quod ignari saepe simus praepositionis, in illam enim inquirere debemus, et
- 179 licet propter celeritatem non possimus plene rescire, hoc tamen cognoscere possumus, cui rei praepositus sit, et, qui cum alio contrahit, scit, vel scire debet, quae sit eius conditio. l. 19. de R. I. PECK.
- 180 ad §. 7. b. l. At quomodo probatur praepositio? Resp. COSTALIUS in l. 1. §. 2. non solum ex voce expressa domini, sed etiam ex patientia et scientia illius dicit metiendum esse. Si igitur ex aliquo rogitet, ad quod praepositus sit Titius, facile percipiet, num merces
- 181 emere, vel vectores traicere consueuerit. Si vltra hoc magister, non ostenso mandato, se praefectum asseret, fraus et dolus praesumitur, fibique acceptum ferre debet, qui mendaci fidem adhibuit. Similiter si magister suo nomine mutuuum contrahat; si incaute mercetur;
- 182 si dissipet omnia, contra praepositionem agit. Quo casu contra exercitores non datur actio, sed contra magistrum, si dolo decepti sunt. PECK. d. l. 2. Interim tamen non debet praepositio captiosa esse. l. 1. §. 7. 8. b. t.
- 183 Finis et effectus est, quod exercitor ex contractu magistri in
- 184 solidum teneatur. §. 2. *Quod cum eo qui in alien. pot. et vnusquisque*

que eorum, si plures sint, *l. 1. §. fin.* non attento, quotam partem in 187
 naui habeat, *l. 3. b. t.* ne in plures aduersarios distringatur, qui cum
 vno contraxit. *l. 2. b. t. l. 27. §. fin. de pecul.* Actio enim exercito- 188
 ria, qua tenentur exercitores, ex solius magistri persona et facto nasci-
 tur, utpote cum quo solo, non cum ipsis exercitoribus, contractum
 est. Ne igitur in plures distringatur obligatio, quae in vnus perso- 189
 na coepit, sequitur, beneficium diuisionis hoc casu locum non habere.
 BALDVIN. *in rubr. C. eod.* In Hollandia id hodie non obseruatur, sed 190
 singuli pro sua parte tenentur, quod statutum, ne homines abster-
 rerentur ab exercendis nauibus, si metuant, ne ex facto magistri, quasi
 in infinitum teneantur. VINN. *in l. 4. ad not. PECK. lit. a.* Interim 191
 iure ciuili, si vnus aliquid praestiterit, id actione pro socio, si exerci-
 tores sint socii voluntarii; vel actione communi diuidendo, si non
 sunt socii, ex qua est. contractu recuperabit. *l. 3. b. t.* Secus est, si plu- 192
 res nauim per se exercent, tunc neque in solidum singuli actione
 propria ex suo contractu tenentur, sed tantum pro portionibus exer-
 citionis, id est, ea parte, quam in naui habent, conueniuntur, nec 193
 rursus quispiam eorum tenetur exercitoria, quippe quae non nisi ex
 persona magistri proficiscitur. Hi enim inuicem sui magistri non vi- 194
 dentur, vel vnus alterum praefecisse. *l. 4. b. t.* Quod si cum vno ex 195
 pluribus, nauem per se exercentibus, contractum sit, hic et solus tene-
 bitur, et in solidum, actione scilicet propria ex suo contractu, non
 exercitoria, alii vero nullo modo tenebuntur, quia neque per se, ne-
 que per alium contraxerunt. Vnde sequitur, si plures exercitores 196
 vnum de numero suo magistrum fecerint, quod huius nomine in so-
 lidum poterint conueniri. *l. 4. §. 1.* Nec obstat *l. fin. §. pen. nauit.* 197
caup. stab. Loquitur enim de quasi delicto, cuius alia est ratio, ut
 infra dicitur. *cap. 20.* Eodem modo si filiosam, vel serui voluntate 198
 patrum aut dominorum exercent, datur in patres et dominos iudi-
 cium, siue vnus sit, *l. 1. §. 19.* siue plures in solidum. *l. 6. §. 1. b. t. l. 4.*
§. 2. Ratio huius est voluntas patris et domini, et publica utilitas, 199
 ad quam nauis exercitio pertinet. *l. 1. §. 20.* et ideo, si vnus ex o-
 mnibus voluntate exercuit, in solidum ille tenebitur. *d. §. 2.* caeteri 200
 minus *l. 6. b. t.* Quod enim iuris est in toto, idem etiam est in par- 201
 te. *l. 113. de R. I.* Quaeritur autem, si sciente patre vel domino non 202
 etiam volente, cum magistro contractum sit, quae detur actio? Re-

203 spondet ICrus *in l. 6. h. t.* si sciente domino fiat, quasi tributoria, si
 204 ignorante, de peculio agendum. In re enim dubia melius est ver-
 bis edicti seruire, et neque scientiam solam et nudam domini onera-
 re, neque in peculiaribus mercibus voluntatem extendere ad solidi
 205 obligationem. *l. 1. §. 20. vers. sed si.* Actione igitur tributoria, si sci-
 206 ente domino in merce peculiari negotiatus fuit inter patrem et do-
 minum, et reliquos creditores, merces peculiare pro rata diuidun-
 tur. *§. 20. h. t. §. 3. quod cum eo qui.* si eo ignorante, de peculio da-
 207 tur actio. Si ergo seruus peculiaris volente filiofamilias, in cuius
 peculio erat, vel seruus vicarius, volente ordinario, nauim exercuit,
 pater dominusue, qui voluntatem non accommodauit. duntaxat de
 peculio tenetur, sed filius ipse in solidum. *l. 1. §. 22. h. t.* Ratio prior-
 208 ris est, quia concessione peculii, patres dominiue potestatem contra-
 hendi dedisse videntur, et ita qui velit antecedens, praesumitur velle
 consequens. Ratio posterioris est voluntas filiofamilias. qui ex contra-
 209 ctibus et delictis obligatur. *l. 57. d. iudic.* Plane si voluntate domi-
 ni vel patris exercent, in solidum tenebuntur, praeterea et filiofam-
 il. si et ipse voluntatem accommodauit, in solidum erit obligatus.
 210 Ratio est, ne voluntate parentis cum filiofamilias. contrahentes decipian-
 tur, nam male ageret pater, qui voluntarie filium permittit nego-
 tiari, et postea nollet debitum exsoluere. PECK. *ad §. 22. num. 7.*
 Habebit igitur contrahens duos debitores, patrem et filium. *l. 44. de*
 211 *pecul.* Sed quid si pater filio peculium ademerit? nihilominus cre-
 ditores cum filio agere possunt. *l. 45. eod.* At si nihil habeat bono-
 212 rum? Resp. potest aduentitia vel castrensia, et quasi habere. Si
 nec talia habet, ad cessionis beneficium admittendus: *l. pen. C. d. qui*
bon. ced. quod si facere recuset, in carcerem detrudendus est. IAS. ZAS.
 213 *in §. 10. de actionibus.* Idem obtinet, si non cum magistro, sed cum
 214 exercitore ipso actum sit, vt pater, dominusue in solidum teneatur,
 est enim eadem, vel maior ratio, obligari ex propriis, quam alienis
 215 conuentionibus. *l. 1. §. 23.* Ampliat hoc ICrus *in l. 4. §. 3.* quod, si
 seruus qui voluntate domini exercuit, alienatus sit, nihilominus qui
 eum alienauit, teneatur, proinde et si decesserit seruus, teneatur, im-
 216 mo et defuncto magistro. Ratio horum omnium est publica vtilitas,
 et ne creditores decipiantur, quod facile esset, si alienatio obliga-
 217 tionem extingueret. Elegans et difficilis simul *legis §. h. t.* casus ex-
 plican-

plicandus est. Pone. Seruum meum naui tuae magistrum praepo-
 suisti, vel illo tibi praebente gratuitas operas mandato tuo, vel illo
 locante tibi operas suas mercede, ego, qui eius dominus sum, contra-
 xi cum eo, propter nauigandi necessitatem, quaeritur quid iuris? Re- 218
 spondet Ictus PAVLVS *in d. l. 5.* te mihi obligatum esse exercitoria,
 vili nempe, non directa, quia ipse seruus mihi non obligatur, nec
 obligari potest villo modo cum effectu. *arg: l. 12. d. inst. action.* Rur- 219
 sus seruus tibi ex ea causa aliquid debet, quod naui praepositus fuit,
 distinguit Ictus, si gratuitis operis serui vsus, et actionem man- 220
 dati habes de peculio, quia ei curam nauis tuae mandasti, si
 vero operas eius conduxisti, mecum habes actionem ex locato,
 id est locato conducto - vel conducto - locato? intelligitur
 enim perfecta oratio de toto contractu. CVIAC. *ad d. l. PECK.*
d. l. n. 6. Additur, si seruus meus cum aliis contraxit, dum nauim 221
 tuam exercet, atque ita iure domini mihi adquisiuit actionem ex con-
 tractibus habitis cum aliis, te supra dictis actionibus mandati sc. vel
 conducti de peculio agere posse, vt tibi cedam actiones meas, et te
 hoc modo procuratorem faciam in rem tuam. *arg. l. 1. d. inst. act. l.*
51. d. pecul. Rationem decisionis sumit Ictus, quod id ita se habeat 222
 in libero homine, quum ergo hic eadem sit ratio, idem etiam dicen-
 dum esse. *d. l. 5. v. quemadm.* Idem obtinet, si communis seruus sit 223
 praepositus, quia pro parte, qua tibi seruit, alienus est, et factum
 eius praestare teneris. Nam non in modo praepositionis, sed in ser-
 uili corpore, communis est. PECK. *ad d. l. num. 5.*

Quia supra diximus, etiam liberum hominem posse magistrum 224
 nauis praeponi, porro praetor proponit, quod tali casu liberum sit con-
 trahenti, an exercitorem an magistrum nauis, conuenire velit. *l. 1. §. 17.*
et §. 24. b. t. Sed si exercitor seruus sit, et dominus eius cum ma- 225
 gistro, libero homine, contraxerit, quoad seruum cesset electio. *l. 5.*
§. 1. b. t. Inter dominum enim et seruum nulla actio esse potest, nulla 226
 lis. Ne autem interea dominus peioris conditionis sit, quam extra- 227
 neus, aduersus magistrum experiri potest, actione, quae vel iure ciuili,
 vel honorario competit. Ratio est, quod hoc edicto non transfertur 228
 actio a magistro in exercitorem, scilicet quum magister est capax actio-
 nis, et liber homo, non seruus, sed adiicitur, et electio est creditoris, 229
 vel agere cum magistro principali actione ex contractu, vel cum exer-

- 230 ercitore honoraria actione ex hoc edicto. *ad l. 5. §. 1.* Augmentum enim quae inducunt, diminutionem non debent operari. GOTHOFR. *ad d. §. 3.*
- 231 *lit. i.* Nec praetor ea mente introduxit exercitoriam, ut perimeret eam, quae ex contractu in magistrum competit, et quasi novatione
- 232 facta hanc in illam transferret, sed ut civili actioni honorariam adii- ceret, atque ita ei, qui cum magistro contraxit, plenius consuleret.
- 233 Quum igitur haec actio ex persona magistri detur in exercito- tem, sequitur, si cum uno ipsorum actum, cum altero agi non posse, sed si quid solutum est, siquidem a magistro, ipso iure minui obliga- tionem. Bona enim fides non patiatur, idem bis exigi. *l. 57. d. R. I.* Tollitur autem obligatio electione et perceptione, non litis contesta- tione. *l. 4. d. his qui effuder.* ipso iure, non peti exceptionem i. e.
- 235 Praetor aditus simpliciter negabat actionem, et petentem a limine iudicii repellebat, quod non faciebat, si exceptio opponebatur: nam tunc quia adhuc subsistebat obligatio, ipso iure actionem dabat cum exceptione, uti hoc ex iure veteri BAR. *ad §. 1. Qu. toll. obl.* PECK. *ad §. b. n. 3.* BACH. in TREVTL. *v. 2. disp. 29. th. 1. lit. b.* demonstrant.
- 236 Sed et si ab exercitore facta solutio, siue suo nomine, i. e. propter honorariam obligationem, siue magistri nomine soluerit, minuitur obligatio, quoniam et alius pro me soluendo me liberat, *l. 1. §. 24. b. t.*
- 237 et licitum, alterius conditionem etiam ignorantis, et inuiti meliorem
- 238 facere. *l. 39. d. negot. gest.* Est enim exercitor similis fideiussori, et sicut fideiussor, etiamsi suo nomine soluat, et propter obligationem fi- deiussoriam, non modo seipsum, verum etiam debitorem principalem
- 239 ipso iure liberat: ita exercitor suo nomine soluendo non se solum ipso iure liberat, sed etiam magistrum. Nec enim suo nomine soluere potest, quin simul soluat nomine magistri, pro quo et ipse obliga- tus est.
- 240 Hae actiones perpetuo heredibus, et in heredes dantur *l. 4.*
- 241 *§. fin. b. t.* Proinde si seruus, qui voluntate domini exercuit, dece- sit, etiam post annum dabitur haec actio propter voluntatem et quasi iussum domini, cuius fidem contrahens sequutus fuit. *§. 1. Quodcum eo.* quamuis de peculio ultra annum non detur. *d. §. fin. l. 1. quand. act. de pecul.*
- 242 Illud dubium est, an ex contrario exercenti nauim aduersus eos, qui cum magistro nauis contraxerunt, actio detur? Negat *l. 1. §. 18.* quia

quia non eodem auxilio indiget, potuit enim exercitor secum deli- 243
berare, quem suis rebus praeficeret, et in eius conditionem inqui- 244
rere: nihil autem imputari potest ei, qui cum magistro contraxit. Dein- 245
de quod contra rationem iuris fuit a praetore introductum, ultra eius 246
mentem non debet extendi. *arg. l. 1. d. instit. act.* Habet autem ex 247
locato cum magistro nauis actionem, si mercede operam ei exhibet,
aut mandati, si gratuitam. *d. §. 18.* Excipitur casus ministerii anno- 248
nae, quo solent praefecti, vel praesides prouinciarum ex contractu
magistri exercitores iuuare extra ordinem, i. e. deficiente lege, actione 249
ex aequitate illis et quasi per modum restitutionis, seu extraordinaria
cognitione, vt solet fieri in causis fauorabilibus, quoties actio magis, 249
quam aequitas deficit, *l. 1. d. extern. cogn. subuenire BACH. in not. ad
par. WESENB. n. 6.* Ratio est fauor annonae, qua omnes indigemus, 250
et propter quam multa in iure constituta. *l. 1. C. d. Nauicul.* Sed quae 251
hic aequitas? PECK. *n. 6.* casus ponit: Veluti si magister non sit sol-
uendo: vel sit absens et periculum sit in mora, quod quum magister
cedere non potest qui absens est, debitor fortassis bonis exuatur. 252
Quid contra? si absente magistro bona dilapidet? Quid si suspectus
probari possit? quid si magister ante cessionem rebus humanis exem-
tus sit? CASTRENS. *ad l. 1. d. instit. act.*

Hoc restat, an actio exercitoria sit separata actio, vel aliarum 253
actionum qualitas? Haec quaestio inanis non est, sed suum vsum ha-
bet. Nam si prius verum est, stricti iuris esset, si posterius, b. fidei 254
vel stricti iuris pro diuersitate contractuum, quibus adiceretur. E. G.
Si mandato adiceretur, b. fid. si stricti iuris iudiciis etiam stricti iuris
esset. *l. 36. d. pecul. PECK. ad l. 4. §. fin. n. 4.* Prius statuunt BR. *d. 255
tit. d. pecul. n. 14.* CASTRENS. *in l. 4. §. fin. b. t. AZ. in sum. Cod. n. 3.*
IACOB. DE RAVENN. *ad §. 10. d. action.* Argumenta sunt, 1. quod hae 256
actiones proprios habent tractatus, et quod 2. actio depositi, locati &c.
ciuiles, hae autem sunt praetoriae. Posterius defendunt. ACCVRS. *in 257
d. §. 10. d. actionib.* CYN. *in l. 12. C. quod cum co* IASON. *n. 6. et IOH.
FABER. in d. §. 10. in pr. PECK. ad §. 18. n. 2. b. t. VINN. d. l. et ad l. 4.
§. fin. lit. b. c. BACHOV. tr. d. action. disp. 8. th. 14. et in com. Inst.
§. 10. d. actio.* Probant hanc adsertionem *l. 3. §. 5. et l. 7. l. 5. l. 36. 258
d. pecul. l. fin. d. nouat. l. 18. ad Sclum Macedon.* vbi illud de actione
de peculio adseritur, et quia eadem est ratio in exercitoria, idem
dicen-

- 259 dicendum videtur. Non igitur hoc loco est specialis actio, sed si
 e. gr. magister navis merces emit, vel mutuo ipsi pecunia data, datur
 260 in exercitorem actio emti vel conditio certi. Et hoc respectu recte
 dicunt CASTRENS. *in §. 17.* PECK. *in §. 17.* quod haec actio potius sit da-
 tiua, quam natiua. Ideo nimirum quod contractus inter partes ini-
 tus ad producendam actionem idoneus non sit, nec efficaciter contra
 reum allegari possit, sed ex aequitate et auctoritate praetoris a tertio
 261 ius agendi accipiat. Nec obstant argumenta dissentientium. Nam
 adiectio haec ad alios contractus ita est comparata, vt nouas quasdam
 et proprias actioni primariae addat qualitates, et praestaciones, et fa-
 cit, vt actio contra eos detur, qui ex meratione iuris ciuilibus conue-
 niri non poterant, quod praecipuum est ex iure praetorio. Neque
 263 enim hae adiectiones sunt mera et nuda accidentia, sed qualitates
 afficientes, et alterantes naturam actionis, vt ita denominatae de pe-
 culio, exercitoria &c. quodammodo diuersae videantur ab actionibus
 264 principalibus. Sic ipsa actio contractus opponitur actioni de peculio, *in*
 265 *l. 3. §. 4. commod. l. 5. §. 10. l. 17. pr. de inffit. act.* videlicet qua-
 tenus illa adiectio diuersitatem ab actionibus primaueis inducit: alias
 manifestum est, non constituere proprias et separatas actiones.
- 266 Diximus supra *num. 168.* actionem de recepto esse ex depo-
 sito, vnde sequitur, quod exercitor, qui ex recepto tenetur, non ex
 quasi contractu seu tacita conuentione, vt ANT. FABER. *ad b. t.* existi-
 267 mat, sed vero, id est expressa conuentione, obligetur, eaque vel depo-
 siti, si quis gratis vectores traiciat, vel locati, si pro certa mercede.
 268 *l. 3. §. 1. l. 5. b. t.* Habet tamen hoc singulare, quod actio exerci-
 269 toria, quae *in lib. 14. ff. tit. 1.* traditur, oriatur ex contractu magistri
 in solidum, sed duntaxat eius negotii causa, propter quod fuit prae-
 270 positus. *l. 1. §. 7. d. exert. act.* Haec vero *in lib. 4. ff. tit. 9.* tracta-
 tur contra exercitorem de recepto quatenus plerumque ipse contra-
 271 hit, vel magister navis, aut alius nauta. Praetor ita inquit, nautae
 quod cuiusque saluum fore receperint, nisi restituunt, in eos iudicium
 dabo *l. 1. naut. caup. stab.* Ratio est, quia coguntur vectores se et
 sua bona illis committere, nec possunt explorare, quales sunt, ideo
 aequum visum, vt qui se offert, fortius obligetur. *arg. l. 1. §. 35. de-*
 272 *posit.* Iniquum quidem ideo videbatur, quia saepe gratis quis traicit,
l. 6. b. t. et si mercedem dat, illam accipiat nauta non pro custodia re-
 rum,

rum, sed pro usu naui: contra vero summe aequum visum, quia, 273
 vt Ictus inquit, 1. non coguntur aliquid recipere, si nolint. 2. Quia ne- 274
 cesse fuit eorum fraudibus occurrere, ne colludant cum furibus,
 quum ne tunc quidem etiam ab amicis abstineant. *l. 1. §. 1. b. t. l. 6. b. t.*

Tenerur actione huius contractus exercitor naui magnae, aut 275
 paruae, vt lintris, ratis, perinde est, *l. 1. §. 4.* qui hoc loco nauta, *l. 1.*
§. 2. et nauicularius dicitur, *l. 1. §. 3. cod.* siue ipse recepit, *d. §. 2.*
 ibi: *sed per se*, siue magister naui, *d. §. 2.* ibi: *naui magistrum*, si- 276
 ue custodes naui, qui *ναυφύλακες* et dietarii dicuntur, *de quib. su-*
pra part. 3. cap. 5. Quia enim huic officio eos praeposit, simul com- 277
 mitti eos permittit. *l. 1. §. 3. b. t.* Et hoc ampliatur, licet ipse exer-
 citor *χειρέμβολον* fecerit, i. e. in prora adsidens, dum merces impo- 278
 nerentur, manu signum dederit, quasi scilicet ipse alios praeuertisse, et
 solus ius recipiendi occupasse videatur, nam hoc non sufficit, sed 278
 conditio eorum officii facit, vt possint res recipere, quod durat sub
 eadem lege, nisi expresse exercitor ipsis quidquam committi vetue- 279
 rit. Si ergo interdictum non exister, nullum est dubium, quin de re-
 cepto teneatur. Et ita *b. l. explicant* ALCIAT. *1. parerg. 44.* RVS- 280
 SARD. *in not. hic* ANT. FABER. *b. §.* BACHOV. *in pr. part. ff. b. l. n. 6.*
 Non mala etiam est explicatio CUIAC. *27. obs. 31.* quod teneatur ex- 281
 ercitor, siue quasi per auersionem ius omne recipiendi merces ei
 commiserit, siue non: quomodo *vers. quamquam* non ampliatio, sed 282
 declaratio est. Vult igitur hoc, teneri exercitorem sola praepositio-
 ne, siue *χειρέμβολον* fecerit, siue non: i. e. si traditam sibi rem, aut
 mercem, statim dederit in manus custodis, quasi auertens a se peri-
 culum custodiae, idque omne in illum transferens, et quodammo-
 do lege praedicta, ne ipse eo nomine vectori teneatur. Non autem
 tenerur, si aliis nautis aliquid commissum, nec enim debet per remi- 283
 gem aut mesonautam (*de quibus supra part. 3. cap. 3. num. 34*) obli-
 gari. Sed si quis his commiserit, propriis actionibus eos obligatos ha-
 bet, et debet sibi ipsi imputare, quod eorum fidei crediderit. Se-
 cus est, si aperte vni ex nautis tradi commisit, tunc enim ipse ex re- 284
 cepto tenerur. *d. l. 1. §. 2. in fin.* De filiosam. et seruo dicitur, quod 285
 si voluntate patris, vel domini receperint, in solidum teneantur, alias
 actione de peculio, *l. 3. §. 3. b. t.* quae etiam manumisso seruo ad- 286
 versus dominum intra annum manebit. *l. 42. de furt.* Immo, si ser- 287

- uus exercitoris furrripuit, cessat noxalis actio, et datur ex recepto, *l. 3. §. 3.* quia ob receptum dominus suo nomine conuenitur. Praeterea
- 288 si seruo meo (*i. e. uxoris*) in nauī utaris, et mihi damnum det, vel
- 289 furtum faciat, quamquam furti actio et damni iniuriae mecum sit, (*i. e. licet alias cum domino et contra dominum hae actiones et noxaliter ex ferui delicto competant, ut adeo non videatur contra seipsum agere non posse*) haec tamen actio, quia in factum est, etiam
- 290 ferui mei nomine aduersus te competit. *l. 6. §. 1.* Non enim consideratur, quod hic seruus meus est, sed quod exercitor eius opera
- 291 utitur, neque mihi, qua domino, actio datur, sed qua seruus meus est in ministerio alterius. Idem dicitur, et si communis sit. Tu tamen, quod mihi praestiteris eius nomine, vel communi diuidendo, vel
- 292 pro socio actione, aut, (si partem eius, vel totum, scilicet quoad primum casum, quo seruus in solidum est alterius, *CVIAC. d. l. conduxisti*) etiam ex conducto habebis me obligatum. *d. §. 1.* Nec obstat, quod
- 293 dolo petat, quod mox restitutus sit. Respond. quia enim ex singulari et propria causa haec actio descendit, non auditur illa exceptio, et forte alia exceptione actio pro socio elidi potest. *BACHOV. ad d. l. 6.*
- 294 Si vero ipsi seruo ab alio damnum datum fuerit, non tenetur eo nomine exercitor, quum seruus non est inter res, quas exercitor saluas recepit? *l. 6. §. 2.* sed ille, qui damnum dedit, propriis tenebitur actionibus. *CVIAC. ad d. §. 2. ad Paull.* ubi addit, *hanc l. 6. cum §. utriusque actioni accommodari posse, et ideo difficilem, nec omnium hominum legem esse.*
- 295 Conuenitur exercitor de eo, quod cuiusque saluum receperit etiam gratis, *l. 6. h. t.* hoc est, quamcumque rem siue mercem, *l. 1. §. 6.* propriam, siue alicnam, si modo interest, eam saluam esse, *l. 1. §. 7.* etiam eius necessaria, veluti vestimenta, quibus in nauibus uteretur, et caetera, quae ad quotidianum usum veluti penu habemus, *d. l. 1. §. 6. l. 4. §. 2.* quamuis eorum uectura non debeat, *d. l. 4. §. 2.* dummodo extra negotium non aliquid receptum fuerit, *i. e. non*
- 300 ratione officii, exercitiue, sed amicitiae simplicis, *l. 3. §. 2. h. t.* tunc enim ordinaria actione recipiens tenetur: *l. 3. §. 2.* ubi Accurs. pro voce (quo) legit (quod si) alii (si quod) quod parum est, quum
- 302 idem sit sensus. Perinde etiam est, cuius res receperit nauta, an
- nautae

nautae alterius, an alius hominis, *l. 4. §. 1. b. t.* nam hic non vt nauta, sed vt alius vector, consideratur.

Sed quid est saluum recipere? Nihil aliud, quam acceptione rei profiteri, illam apud exercitorem sic saluam fore, vt apud dantem, et ideo etiam custodiae eius commissam esse oportet. *l. 1. §. 1. b. t.* ibi: *custodiae committere §. 7. ibi: adsignatae.* Videtur huic ob- stare, quod in §. 7. dicitur, sufficere, si res sint immisae. Dicendum igitur est, quod generalis quaedam commissio custodiae, et tacita receptio sufficiat, quod probat *l. 3. b. t.* vbi dicitur, periculum ad exercitorem pertinere, licet res in littore perierint, quas nauta semel recepit, et in nauim importandas in littore deponi iussit, caeteroquin per admissionem in nauim non adparet, istas res receptas videri. BACHOV. *ad b. t. num. 9.* Debet autem exercitor scire res illatas esse. Nam ignorans non tenetur, quia non consentit, *l. vt plur. de R. l. ACCVRS. in §. 7. OLDENDORP. class. 7. act. 5. num. 2. in fin.* et si de probanda ignorantia quaestio inciderit, ea praesumitur, quasi in alieno facto tolerabilis. *l. 2. de iur. et fact. ign. PECK. ad §. 7. num. 6.* Sed quid si claues nauta dederit? Gloss. dubium ab vtraque disputat, dicens non teneri, si cum protestatione dederit, quia quodammodo praedixerit, id sequitur BL. *in rub. C. dep. teneri, si sine protesta- tione dederit, ne materia colludendi detur cum furibus, id sequitur BR. in l. fin. COSTAL. bd l. fin.* Solut *glossa*, si tradiderit, et in recipiendo fecerit claues tradentis, priorem sententiam obtinere: quasi semper suas res possint habere, et eas recipere. Posteriori modo teneri haecenus, vt tantum de leui, non leuissima culpa conueniatur. PECK. *ad d. l. 7. num. 4.* Praestat autem, si res pereat, factum non solum nautarum, sed etiam vectorum, *l. 1. §. fin. l. 3. b. t.* etiamsi quis gratis nauigauerit, *l. 6. b. t.* nisi expresse praedixerit, se recipere nolle. *l. fin. b. t.* Nec obstat, quod *supra* diximus, per remigem, aut mesonautam non obligari, vnde videatur dicendum, nautarum factum ipsum praestare non teneri. Id enim verum est, si de recepto quaeratur, ex eo enim, si infimae sortis nauta recepit, non tenetur: secus est, si damnum dedit, tunc si ipse exercitor recepit, tenetur ex recepto, quia recepit in simplum, et ex furto vel damno, quia opera malorum hominum vsus est, in duplum, vt mox dicemus.

Haec actio praetoria est. *l. 1. b. t.* vocatur actio honoraria, 315

§. 1. l. 13. §. 5. ab honore, quem praetores gerunt, §. 7. de l. N. G.
 316 in factum, l. 3. §. 1. b. t. id est, iuxta siue secundum id, quod factum
 317 est, concessa et composita est actio. Concurrunt cum ea actiones ci-
 318 uiles vel depositi, si gratis res sint receptae, vel locati conducti, si
 merces interuenerit, et quidem si tora nauis locata sit, qui condu-
 xit, ex conducto etiam de rebus, quae desunt, agere potest, si vero res
 perferendas nauta conduxit, ex locato conuenietur. l. 3. §. 1. b. t.
 319 Mirum igitur, cur haec actio introducta, quum sint ciuiles, quibus
 deficientibus, demum praetor solebat subuenire. l. 1. l. 4. de praescript.
 320 verb. Duplex autem adfertur ratio, prima, ut innotesceret, praeto-
 rem curam agere reprimendae improbitatis hoc genus hominum, et
 321 ut secura sint in terra et mari itinera. 2. quia haec actio est plenior,
 nam ex deposito, vel locato, quis tantum tenetur, si alicuius dolo,
 vel culpa res perierit, at hac actione omnimodo, quomocumque res
 322 perierit. d. l. 3. §. 1. ver. miratur. Venit igitur in hanc actionem
 non solum dolus et culpa leuis, sed etiam leuissima, solum casus for-
 323 tuitus excipitur. VINN. in not. ad PECK. lit. d. Probat illud opposi-
 tio in d. vers. ubi dicitur, ex recepto obligatum in plus teneri, quam
 324 eum qui ex locato. At hic tenetur de leui culpa, §. pen. de locat. l. 23.
 325 de R. I. inter leuem culpam autem et casum fortuitum non est inter-
 medium, nisi culpa leuissima. 2. dicitur in l. 3. §. 1. teneri cauponem,
 licet res sine eius culpa perierit, non tenetur autem de casu fortui-
 to. E. necesse est, ut teneatur de leuissima culpa, neque enim pot-
 est dici res periisse sine culpa, quae perit culpa leui. Vbi notan-
 326 dum, quod culpa leuissima fere culpa non sit, siquidem hic sine cul-
 pa res perire dicitur, quae per eiusmodi culpam perit. 3. In l. 1. §.
 327 1. b. t. dicitur, grauius hic aliquid statui. Graue autem non est, ob-
 328 latissimam culpam teneri. Hoc tamen durum est et graue, quod
 tenetur ultra dolum, licet mercedem pro custodia non acceperit. Il-
 lum enim non pro custodia rerum, sed ut vectores traiciat, accipit,
 329 l. 5. §. 1. sicut fartor et fullo, licet mercedem non pro custodia, sed
 pro arte accipiant, tamen custodiae nomine tenentur. l. 13. §. 6. lo-
 330 cat. Vel dici potest cum ACCURS. in l. 6. non solum principaliter
 mercedem pro custodia rei, sed propter traiectum: interim, quod merce-
 ces nominatim pro custodia promitti possit, ratio iuris non refragatur.
 l. 3. §. 1. b. t. BACHOV. d. l. num. 3.

Tenetur igitur de omni damno, *l. 5. §. 1.* quod quoquo modo contingere potuerit, *l. 3. §. 1. b. t.* siue negligentia et culpa, seu casu, qui praecaveri potuerit, ut furto *d. §. 1.* quod praesumitur culpa eius, qui custodiam debet, factum. *l. 52. §. 3. pr. soc.* Solus casus fortuitus, seu fatale damnum excipitur. *d. l. 3. §. 1. ibi: damno fatali.* Si ergo quid naufragio, vel per vim piratarum perierit, non est iniquum ei exceptionem dari. *d. §. 1. vers. inde.* Putat *b. l. ANTON. FABER.* interesse inter ea, quae fato, et quae casu fortuito contingunt, quod ista ex necessaria, haec ex accidentaria causa fiant. Verum id nihil est. Nam quae fortuito casu accidere dicuntur, ob nostram ignorantiam talia videntur, quae si ad altiore causam assurgamus, possunt esse a fato. Incendium, naufragium, hostium incurfus sunt casus fortuiti. *§. 2. Qu. mod. re cont. oblig.* at quis excludet diuinam prouidentiam? Immo sub vi maiore quam *ἑξέστων* adpellant *ICTI in L. 25. §. 6. locati.* praedicti casus fortuiti continentur. *l. 15. §. 2. eod. l. 11. §. 4. d. minor. l. 2. §. 1. d. pec. rei vendit. l. 24. §. 4. d. damn. infect. l. 18. commod. l. 52. §. 3. pr. soc.* Hoc etiam falsum est, quod dicit Faber, in fatalibus et stricti iuris iudiciis, ipso iure nautam liberari, sed ob casum fortuitum saltem per exceptionem. Nam quod *in l. 6. C. d. pign. act.* dicitur de casibus fortuitis, illud etiam ad fatalia pertinet, nec quod ibi mentio *b. f.* iudiciorum est, ideo actiones stricti iuris excluduntur, Verbum enim (praestari) generale est. Et eodem res recidit, siue ipso iure dicamus nautam liberatum, an per exceptionem. *l. 3. §. 1. b. t. vers. inde,* Nam praetor aut simpliciter edicit, recepta restituenda esse: aut dat in dubio, ubi non constat, casum esse fortuitum, actionem cum exceptione. Et qui defenditur exceptione, non utique praestat eos casus. *BACCH. d. l. n. 3.* Falsum etiam est quod *FABER b. l.* dicit, esse arbitrariam actionem, ex verbis: nisi restituant. Nam arbitraria actio dicitur, quum arbitrium ipsi formulae inseritur, et ad iudicem dirigitur, e. gr. nisi arbitrio tuo restituat iudex condemna: at hic praetor ad extraiudicalem interpellationem, nisi nauta rem restituar, actionem in factum pollicetur, minime autem ea verba formulae inserit. *BACHOV. d. l.*

Dubium est hoc loco, quis amissionem rei probare debeat, nauta, an vector? Concludunt *Dd.* quod nauta, quia enim custodiam recepit, praesumitur res durare in statu in quo fuit. Probare

- 346 autem debet non solum iureiurando, sed manifestis probationibus,
 347 veluti confessione partis rem amittentis, aut testibus. Probata amissionem, rursus quaeritur, an vector culpam nautae, an nauta casum fortuitum, in quo se fundat, probare debet? *l. 9. §. 3. locat. l. 2. C. d. naufrag.*
- 348 Idem LL. Rhodienſes *cap. 12.* habent εὐν δ' ἔπει ὁ δεξάμενος Φυλάττων
 349 τὰυτα ὅτε ἀπώλετο δὲ διεχθῆναι τὴν διωρυχὴν, ἢ τὰ σῦλα πόθεν
 350 ὑπέστη h. e. *Quodsi dicat, qui suscepit, se res custodisse quo tempore perierunt, debet ostendi perfossio, aut unde rapina exstiterit, et hoc probat l. 13. §. 1. vers. inde Labeo,* vbi dicitur, quod, agente vectore, exceptio casus mere fortuiti reo sit danda, quam utique probare cogitur.
- 351 *l. 23. d. probat.* Qui si talis non est, sed culpam admixtam habet, et vector hoc dicat, replicatio conceditur, et cogitur hoc casu vector culpam, quia facti est, probare. BEN. STRACCH. *tr. d. naut. part. 2. n. 6.* PECK. *ad l. 3. §. 1. n. 9. 10. OLDEND. class. 7. act. 5. vbi praxin habet.*
- 352 Haec actio non est poenalis, sed rei persecutoria, ex contractu
 353 locati vel depositi. *l. 3. §. 4.* Praeter hanc actionem in factum autem contra nautam nihilominus ordinarias actiones dominus rerum in nauim illatarum retinet, et si quid damni datum fuerit in re, dominus ipse actionem habet *l. Aquiliae, l. 5. §. 1. h. t.* quia illa actio soli datur domino. *l. 13. ad L. Aquil.* Idem in furto, si ipse nauta furtum fecit, vel non sit soluendo. *l. 4. h. t. §. 14. d. obl. ex delict.* Qui enim non habet, quod reddat, eius nihil est periculo, *l. 12. d. furt.* et quamuis alius nauta rursus surripuerit ipse agit furti, quia illa actio non datur furi, quum eius non interest ex causa honesta. Secus est, si alias nautae surripitur, tunc datur ipsi furti actio, *l. 4. h. t.* quia ipsius interest, rem saluam esse *l. 90. d. furt.*
- 358 Differt haec actio ex recepto, ab altera, quae est ex quasi maleficio, et cuius tractatio incipitur *in l. 6. §. 3. h. t.* tribus modis.
 359 1. Illa est ex contractu, haec est quasi delicto, quod est, quod quis malorum hominum opera vitur. 2. Illa est in simplicum, haec in
 360 duplum. 3. Illa tenetur recipiens, si damnum factum nautarum vel etiam vectorum datum sit, quoniam, qui custodiam recipit, aduersus
 361 omnes eam praestare obligatus est. Hac tenetur, si furtum commissum, aut damnum datum per eiusmodi hominem, cuius opera usus est. Igitur, si viator aliquis in navi furtum fecit, non tenetur. *l. vnic.*
 363 *§. fin. furt. aduers.* Ergo si nauta quid saluum fore receperit, siquidem

quidem **damnum** ab alio datum sit, non tenetur actione ex quasi maleficio, sed de recepto: sin ab eo, cuius opera vitur, vtraque actione et de recepto, et ex quasi maleficio poterit conueniri. Quod si non 364
repperit res, et praedixerit, se nolle teneri ex recepto, prorsus nequit conueniri, sed solum ex facto suorum tenebitur ex quasi maleficio.
4. Illa datur in heredem, quia rei persecutoria, haec non datur, quia 365
poenalis. *Plur. d. hac. act. inf. d. delict. cap. 20.*

Quaeritur an actio furti et honoraria de recepto possint 366
concurrere cumulatiue? Tractatur hoc in *lege 31. §. fin. et l. 6. §. fin. b. t.* R. Si nauta recepit, rem saluam fore, et est soluendo, nequit 367
fieri, nihil enim interest vectoris rem perire, quum actione de recepto suum consequi possit. *PHIL. MATTH. in l. 43. §. 1. n. 27. d. R. I.* sed si non est soluendo, vel ipse furtum fecit, de quo casu *d. LL.* loquuntur, potest fieri. Mere enim poenalis, vt est furti actio, nequit consumi per rei persecutoriam, qualis est de recepto. Ipso ergo iure fieri nequit, sed officio iudicis, vel exceptione doli effici potest, ne 368
vtraque agi possit. *L. 3. §. fin. arg. l. 71. d. furt.* Rationem huius dat 369
ACCVRs. in §. fin. quod actio de recepto sit praetoria, subsidiaria, et extraordinaria, et ideo, praesente ordinaria, cessare possit. Quod autem *in §. fin.* de officio iudicis vel exceptione doli dicitur, ita videtur 370
explicandum, vt si prius actum sit de recepto, actioni furti non obstat exceptio, quoniam non potest vlla raticne potestate iuris haec videri consumpta per illam. Quod si prius sit actum furti, tunc actio de 371
recepto habetur pro extincta: quum enim duplum sit consequutus, non potest amplius consequi per actionem de recepto, quae deposito adpropinquat, et quasi bonae fidei est, cui non conuenit, vt idem bis 372
exigatur. *l. 7. d. R. I. BACHOV. in comm. ff. ad b. t. d. conc. act. n. 1. PECK. ad §. fin. n. 1. PHILIPP. MATTH. in L. 43. §. 1. n. 24. et seqq.* Secundum haec per iudicis officium intelligitur Praetoris officium, quo 373
denegat actionem, nec enim, actione data, ad iudicis pedanei officium pertinebit, reum absolueret. *BACCH. d. l.*

CAP. XVI.

DE PVBLICIS IVDICIIS IN REBVS MARITIMIS.

SVMMARIA.

1. Dantur obligationes ex delictis nauticis.
2. Delicta sunt vel publica, vel priuata.
3. Publica dicuntur crimina, et inde accusationes. 4.
5. Priuata maleficia, et inde actiones. 6.
7. Haec rursus vel ordinaria, vel extraordinaria.
8. Crimen laesa maiestatis quot modis in re maritima committatur? 9. 10.
11. Poena proditae nauis ex legibus Atheniensium.
12. Ex iure Romano eadem, additis cruciatibus. 13. 14.
15. Adulteria et supra in nauis puniuntur ordinaria poena. 16.
17. L. Iulia de vi publica tenetur, qui possessorem nauis deicit.
18. Non vero interdictum de vi hoc casu locum habet.
19. Poena delicti quae?
20. L. Iulia de vi priuata quis teneatur, et qua poena. 21.
22. L. Cornelia de sicariis quos puniat. 23.
24. Quae poena fuerit, et quomodo per Leonem correcta, illa rursus hodie abolita. 25. 26.
27. Falsum, quot modis committatur, et puniatur. 28. 29. 30. 31. 32.
33. L. Iul. Repetundarum quis tenetur arbitraria poena. 34.
35. L. Iulia tenetur, qui nauim retinet: poena pecuniaria. 36.
37. Non tenetur L. Iulia qui pecuniam traiciendam furatur.
38. Delicti impositionis, et exportantis illicitas merces poena refertur. 39.
40. Illius durities pro diuersitate circumstantiarum corrigitur. 41. 42. 43.

1 **A**bsoluto tractatu obligationum nauticarum ex contractibus, sequitur,
 2 vt de obligationibus nauticis ex delictis, eorumque poenis, subii-
 3 ciamus. Delicta autem vel sunt publica, vel priuata. l. 1. et 2. d. LL.
 3 l. 1. l. 5. §. fin. d. poen. Illa dicuntur proprie crimina, quae dolo
 4 contrahuntur, l. pen. ad L. Iul. de adult. l. 14. C. ad l. FAB. de plug.
 5 l. 20. C. ad l. Corn. d. fals. l. 31. eod. et inde veniunt publica iudicia,
 6 l. 1. d. publ. vel accusationes, quibus ad vindictam publicam tenditur.
 7 l. 3. l. 16. d. accus. l. 1. l. 9. l. 20. C. de his qui accusar. Haec dicun-
 tur delicta vel maleficia, et non solum dolo, sed et culpa fiunt, et hoc
 sensu criminibus opponuntur, l. 2. §. 8. C. d. I. V. E. l. 17. §. 18. d.
 6 aedit. edict. quae inde veniunt, dicuntur priuata iudicia, l. 1. fin. d.
 priu. del. et actiones. §. 14. 15. d. oblig. ex qu. delict. l. 34. l. 178. §. 2.
 7 d. V. S. Priuata iudicia rursus sunt vel ex veris delictis, vel quasi;
 et

et vtraque tam ordinaria, quam extraordinaria, sunt, sicut id ex sequentibus quoad rem nauticam patebit.

In publicis iudiciis primum est crimen laesae maiestatis. Hoc 8
 committi potest, si quis securitatem maris turbat, *l. 1. ad L. Iul. mai.*
 arma in eo contra Rempubl. fert, *d. l. hostes com meatu, armis, equis,* 9
telis, pecunia, aliaue re adiuvat, l. 4. eod. nauim prodit, arg. l. 10. eod. 10
 vel integram classẽ hostibus prodere attentat. Nam in hoc crimine
 etiam conatus pro factõ punitur. *l. 5. l. 6. C. ad L. Iul. mai.* Poena
 proditae nauis apud Athenienses fuit mors. Id ex Lyfia his verbis 11
 ANT. THYS. in *collat. leg. Atheniens. et Roman. pag. 353.* refert *εάν τις*
Φρεσίον τι πρέδωκεν, ή ναύην, ή στρατόπεδον, θανάτω ζημιῶσθαι, i. e.
 si quis munimentum prodiderit, aut nauem, aut exercitum, morte
 punitur. Idem iure Romano cauetur, §. 3. *d. publ. iud. d. l. 5. C.* 12
 quamquam cruciatus varii, et exquisitissimi doloris, veluti, quod 13
 viui in quatuor partes dissecantur, vel quadrigis discerpuntur, aut
 quae pro atrocitate criminis et circumstantiarum varietate alia trucu- 14
 lentiora excogitari possunt, addi solent. Nuper ob tentatam Sueci-
 cae classis proditiõnem per horologia statis horis ignem euomentia,
 proditor I. Krabbe Wismariae palo impositus, et lento igne per ali-
 quot horas vstulatus, misere tandem animam efflauit.

Lex Iulia de adulteriis coerces stuprum, et violationem tho- 15
 ri. Haec crimina in nauibus saepe perpetrantur, et ordinaria poe- 16
 na, amissione vitae, vel publicatione tertiae partis bonorum, aut poe-
 na in prouincia fueta, puniuntur. Non ita pridem ob adulterium in
 nauì commissum poena pecuniaria, quatenus ad consistorium scandali
 punitio pertinet, quis multatus fuit.

Lege Iulia de vi publica tenetur, qui arma domi suae prae- 17
 ter vsum nauigationis habet, *l. 1. ad L. Iul. de vi publ.* qui hominibus
 armatis possessorem nauì sua deiicit, vel eam expugnat. *l. 3. §. fin.*
ad L. Iul. de vi publ. Interdicta vero vti possidetis, vel quod vi aut 18
 clam, quia dantur de immobilibus, si quis de nauì deiectus, vel quid
 in ea fiat, locum non habent. *l. 1. §. 4. de vi et vi arm. l. 20. §. 4.*
Quod vi aut clam. PAVL. *lib. 5. sent. tit. 6. §. de nauì. ibique Cuiac.*
 Poena est publicatio bonorum, et deportatio. §. 8. *de publ. iud. l. 10.* 19
 §. *fin. ad L. Iul. de vi publ.* Hodie, quia damnatis bona non auferun-
 tur, fustigatio cum relegatione. CARPZOV. in *crim. p. 1. qu. 40. num. 7.*

- 20 Lege Iulia de vi priuata punitur, qui aliquid ex naufragio rapit dolo malo. *l. 1. §. 1. ad L. Iul. de vi priu.* Nulla enim vis nautis fieri debet, et si quis hoc fecerit, seuerissime debet puniri. *d. l. 1.*
- 21 §. 2. Poena huius criminis est publicatio tertiae partis bonorum. *l. 1. cod. Hodie arbitraria. IVL. CLAR. lib. 5. sent. §. fin. quaest. 83. vers. vim public.*
- 22 Lege Cornelia de ficariis tenetur, qui naufragium suppresserit, *l. 3. §. 4. ad L. Cornel. de ficar.* vel quorum consilio et fraude
- 23 naufragi per vim suppressi, ne naui vel in iis periclitantibus opitulentur. *l. 3. §. 8. de incend. ruin. naufr.* Poena huius criminis iure ciuili fuit deportatio, vel pro diuersitate circumstantiarum, vltimum supplicium, et ad bestias damnatio. *§. 4. de publ. iudic. l. 3. §. 5. ad*
- 25 *L. Cornel. de ficar.* Hanc poenam Imp. Leo Nouell. 64. in hoc casu abrogauit, et statuit, vt in quadruplum ita delinquentes puniantur.
- 26 Nihil enim est, quod cum anima conferri potest, et pro re materiali, et fluxa materiae expertem et immortalem animam capere, haud aequum est. *d. N. L. 64.* Hodie arbitrarie puniuntur, vt adnotauit *ad l. 5. C. d. naufr. SIMON. GROENEWEG. in LL. abrogat.*
- 27 De falso tenetur, qui naues suas diuerforum nominibus et titulis, in fraudem publicae necessitatis, tuentur. *l. 1. C. de nau. non excuf.* Poena est, quod naus in commissum cadat. Omnibus enim in commune, si necessitas exegerit, conuenit, vtilitatibus publicis obedire, et subiectionem sine dignitatis priuilegio celebrare. *d. l. 1. 2.*
- 29 Qui falsis litteris et sigillis vtitur. *l. 29. §. 2. ibi: fals. diplomate ad l.*
- 30 *Corn. de fals.* Illud frequens est apud nautas, praesertim tempore belli, et quando hostibus ex certis locis vetitum aduehere, vt literas habeant a diuersis ciuitatibus, vel principibus, quas data occasione in mari ostendunt, et ita liberum transitum accipiant, praetendentes, quasi ex ciuitate veniant, cui nauigatio non interdicta. Vocantur hae literae, *Lurdenbrieff*, quia pro re nata modo has, modo
- 31 illas proferunt. Puniantur L. Cornelia de falsis, *l. 25. ad L. Cornel. de fals. l. 30. cod.* deportatione vel publicatione bonorum, et praeterea adione poenali in factum. *d. l. 25.* Hodie amissione nauium, et
- 32 mercium puniri solent. 3. Qui effugiendorum munerum caussa imaginem nauicularii induit, *l. 3. §. 9. de iur. immun.* qui nihilominus tenetur illud munus sustinere. *l. 4. §. fin. de munerib.*

Lege Julia repetundarum Senatori non licet nauim habere. 33
l. 3. in fin. d. vacat. muner. Si contrafecerit, extra ordinem exilio, 34
 vel durius punitur. *l. 7. §. fin. ad L. Iul. repetund.*

Lege Julia de annona tenetur, qui nauim nautamue retinet, 35
 aut dolo malo facit, quo magis retineatur, *l. 2. §. 1. ad Iul. de an-*
non. Poena est viginti aureorum. *d. l. 2. §. fin.* 36

Peculatus vero reus non est, qui pecuniam traiiciendam fura- 37
 tur. *l. 9. §. 4. ad L. Iul. pecul.*

De delicto imponentis et exportantis illicitas merces in na- 38
 uim, ita *in leg. II. §. de publican.* statuitur, quod si dominus ipse, vel 38
 vectores imposuerint, nauis cum mercibus fitco vindicetur. Si ve-
 ro absente domino, a magistro vel gubernatore, aut proreta, nauta-
 ue aliquo factum sit, ipsi capite puniantur commissis mercibus, na-
 uis autem domino restituitur. Hanc duritiem IMP. LEO *Nou. 63.* hac 39
 ratione emolliuit, vt si nauis dominus sit, qui res vetitas ad hostes 39
 transuexit, consiliumque suum cum nautis non communicauit, is so-
 lus poenam subeat, et supra vniuersum nauis onus, ne ipsum inopia
 valde premat, reliquorum bonorum trientem etiam fitco dependat.
 Si vero soli nautae, (vt multa illis malitiosum suum animum celantibus 40
 contingunt,) id facinus ausi sunt, ille quidem prorsus liber sit, hi ve- 40
 ro poenam non effugiant, ac primum quidem flagris caedantur, cute-
 quatenus tondeantur, deinde vero si diuites sint eorum, quae ex- 41
 portarunt, quadruplo muldentur, sin inopes et pauperes, super ver-
 bera ignominiosamque tonsionem, quod alios in seruitutem tra-
 diderint, libertatem amittant. Nam qui quantum in se est, non mo- 42
 do, quam plurimos in seruitutem ducunt, sed etiam communi vitae
 acerbicatem adferunt, tamen si ad seruilis vitae conditionem adigan-
 tur, mediocris tamen atque mitis poena est. Atque haec quidem, 43
 quando communi consensu patrarum, non est facinus. Si vero com- 43
 muni consilio, et malitia res gesta fuerit, vt simul eam perpetrarunt,
 ita etiam vtrisque ad praestitutum modum castigandis, simul poe-
 nas sustineant.

CAPVT XVII.

DE PRIVATIS DELICTIS, ET QUIDEM DE FVRTTO,
ONERE AVERSO, ET INDE EX LEGIBVS, PRAETO-
RVM EDICTIS, ET SCTO, COMPETEN-
TIBVS ACTIONIBVS.

SVMMARIA.

1. *Furtum maritimum variis modis committitur.* 3.
2. *Odio furum praeter rei persecutorias multae actiones poenales sunt introductae.*
4. *Ex Lege 12. Tabularum actione furti tenetur 1. si quis e naui aliquid furatur.* 5.
6. *Quaeritur, si de naui onerata sextarium frumenti, vel de naui vinaria aliquot amphoras sustulerit, an sextarii vel amphorarum, an totius oneris fur sit?* 7.
8. *Intellectus l. 21. et l. 22. d. furt.*
9. *Variae Ictorum sententiae referuntur, et earum rationes cum exemplis.* 10.
11. 12. 13. 14.
15. *Conciliatio Glossae reiicitur.* 16.
17. *Antonii Matthaei disputatio super hoc casu, et decisio subiicitur.* 18. 19. 20.
21. 22. 23.
24. *II. Tenetur actione furti qui rem ex naufragio seruatae, vel in littore iacentem surripuit.* 25.
26. *III. Qui res leuandae nauis causa eiectas in mari, vel fluctibus expulsas aufert.* 27.
28. *Disputatio super sensu l. 43. §. 11. de furt.* 29. 30. 31. 32. 33.
34. *Expenduntur opiniones Connani.* 35.
36. *Antonii Matthaei.*
37. *Bartoli, Baronis, Gentilis.* 38.
39. *Hilligeri in Donellum.* 40. 41.
42. *Sententia Gothofredi, et Bachouii accipitur.* 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49.
50. *Reiiciuntur opiniones superiores.* 51. 52.
53. *Iactare est leuatione nauim saluare.*
54. *Poena furti non manifesti duplum.*
55. *Datur Domino, et ei cuius interest.*
56. *Magistro nauis, si saluum fore recepit, datur actio oneris auerfi.*
58. *Casus l. 31. locati*
59. *Disquiritur super natura actionis oneris auerfi.* 60. 61. 62. 63. 65. 66.
67. 68.
63. *Onus auertere nihil aliud est, quam distrabere.* 64.
69. *Rationes, cur specialis haec actio inuenta.* 70. 71.
72. *Marantae et Caluini opinio de hac actione improbat.* 73. 74.
75. *Iasonis quaestio, an haec actio b. f. vel stricti iuris sit, inanis est.* 76.

77. *Ex Scto Claudiano datur actio, si quis clauum ex naui furatur.*
 78. *Clauus quid?*
 79. *Accursii sententia adducitur. 80.*
 81. *Poena est, vt de toto teneatur.*
 82. *Eius ratio. 83.*
 84. *An saluis, an amissis rebus, haec poena locum habeat, dubium?*
 85. *Ex edicto Praetoris tenetur, qui manifeste ex naui, vel a littore rem nau-
 fragio seruata[m] aufert.*
 86. *Vel ex speciali edicto, qui ex naufragio aliquid aufert.*
 87. *Vtrinque casus poena quadruplum.*
 88. *Sed sub aliqua differentia.*
 89. *Hodie fures maritimi suspenduntur. 90.*
 91. *Iuris Lubecensis poena traditur in nauta, qui pecuniam transuehendam dila-
 pidat. 92. 93.*

Furtum in naui vel circa res maritimas commissum, varium est, quod **I**
 intelligi potest ex variis pro eo coercendo descendentibus ex lege,
 Senatus consulto, constitutionibus, praetorum edictis, vel extra ordi-
 nem competentibus actionibus. Odio enim furum receptum est, **2**
 quo pluribus actionibus tenerentur, vt extra rei vindicationem, actio-
 nem ad exhibendum, et conditionem furtiuam, rei persecutorias,
 pluribus poenalibus actionibus tenerentur. §. 15. *d. act. §. fin. d. oblig.*
ex del. Nos hic tantum solliciti erimus de puniendo furto, occasione **3**
 nauigationis commissio. Ex lege 12. tabularum tenetur fur in duplum **4**
 propter furtum non manifestum commissum. *arg. §. 5. d. noxal. action.*
iuncta §. 5. d. obligat. ex delict. Quod fit, si fur, vel ipse nauta ali- **5**
 quid e naui furatur. *l. 4. Naut. caup. stab.* Vbi quaeritur, si de naui **6**
 onerata furto quis sextarium frumenti sustulerit, vtrum totius oneris,
 an vero sextarii tantum, furtum fecerit? Item si nauis vinaria sit, in **7**
 quam vinum effunditur, an de eo, quod hausit, an totius oneris fur
 sit? Hanc quaestionem **VLPIANVS** in *L. 21.* et **PAVLVS** in *l. 22. d. furt.* **8**
 ambigue disputant. **Ulpianus** ex sententia **Ofilii** ex aceruo frumenti **9**
 si quid ablatum, totius putat furem esse. *in d. l. 21. pr.* Sed mox cor- **10**
 rigit eam sententiam, et dicit verum esse, in tantum eum actione
 furti teneri, quantum abstulit. Sic pro ablato tantum furtum fieri de **11**
 aqua ex cisterna, §. 5. *d. l. 21.* de sextario et vino ex naui, §. 5. *am-
 phora vini,* vel re singulari ex horreo, *l. 21. §. 6. vnionibus* eo con-
 silio ex arca fractis, vt eorum saltem fieret furtum. *l. 22. §. 1.* **12**

- totius furtum esse, et earum rerum, quas quis non abstulit, Ulpianus in *d. l. 21. §. fin* adserit, et idem de lance rasa PAVLVS in *L. 22. §. fin.*
- 13 Quamuis videatur Ulpianus distinguere in *d. l. 21. §. 8.* vt si id, quod quis aperuit, vel refregit, eius sit ponderis, vt totum tollere non potuerit, non totius, sed singularum rerum, quas abstulit, fur sit, sin totum
- 14 vas tollere potuerit, totius fur sit, licet soluerit, vt singulas res, vel
- 15 quasdam tolleret. Glossa distinguit in *L. 22. §. 1.* inter strictum ius,
- 16 et aequitatem. Non recte, quia vna est Pauli sententia, et responsum, quod cum iure, tum aequitate nititur, nec aliud ius, aliud
- 17 hic aequitas dicat. ANTON. MATTH. *Profess. Vitraiektens. in commentar.*
- 18 *de criminibus ad tit. 2. lib. 47. c. 1. n. 3.* ait: necesse esse, aut initium legis ex *§. 8.* restringi, aut *§. 8.* ita accipi, quasi non Ulpiani sententia, sed alterius auctoris distinctio referatur, eaque strictae magis rationi, quam bono et aequo consentanea. Nam quia Ulpiani sententia in pr. est generalis, vt nulla distinctio possit diuidi, et durum est, aliquem de toto teneri, ratio etiam illius distinctio nulla est.
- 20 An putamus, propter impedimentum furem tantum partem contrectasse? Immo contra dici poterat, si mentem furis spectamus, eum qui partem sustulit, quum totum posset, nequaquam totius furem esse, quippe cum eo ipso demonstrat, non habuisse se animum auferendi totum: at qui partem abstulit, quum totum non posset, fortasse et totum ablaturum fuisse, nisi pondus impedimento foret. Distinctio igitur neglecta, simpliciter dicendum, in tantum quemque actione furti teneri, quantum abstulerit, et in casu proposito furem non totius oneris, sed tantum sextarii furem esse. *d. §. 5. in fin. ibi: et magis est.*
- 24 Secundo hac actione conuenitur, qui rem, ex naufragio seruata, et alio loco positam, subtraxerit, *l. 5. d. incend. ruin. naufr.* vel
- 25 iacentem rem ex naufragio, quae fluctibus expulsa sit, abriperit: *d. l. 5. v. iacentem l. 3. cod.* ita tamen si sciat, rem ex naufragio esse. *d. l. 5.*
- 26 Tertio furtum committit, qui res leuandae nauis causa eiectas, et fluctibus expulsa, vel etiam in ipso mari nactas, abstulerit.
- 27 *§. fin. d. R. D.* Dominorum enim permanent, *d. §. fin.* nec sunt pro derelicto, *l. 2. §. fin. L. 8. ad L. Rhod. d. iactu. l. 58. d. A. R. D.* sed pro
- 28 deperdito. *l. 21. §. 1. d. acquir. poss.* Huic solet opponi *l. 43. §. 11. d. furt.* vbi Ulpianus sic distinguit, vt putet, si quis dereliquentis animo

mo iactavit, (quod plerumque credendum est, quum sciat, periturum,) 29
 tunc eum qui iactum inuenit, suum facere, nec furti teneri. Res
 enim, in littore vel mari inuentae, tamquam pro derelicto habitae sunt
 nullius, et cedunt occupanti. §. *pen. d. R. D.* Si vero non hoc ani- 30
 mo, sed eo, ut si saluum fuerit, haberet, et ei qui inuenit, aufe-
 rendum esse, si scit hoc, qui inuenit, et furandi animo tenet, furti
 teneri. Quia enim in necessitatibus nemo est liberalis, *l. 18. d. adm.* 31
legat. nec creduntur res proiectae animo non habendi, *l. 8. ad l. Rhod.*
 et inuentor scit, rem alienam esse, vel potius scire debet, quia sua non
 est, alterius esse: *l. fin. C. vnd. vi.* sequitur, contrectando lucri gratia
 furtum facere. §. *fin. d. R. D. l. 1. d. furt.* Enimuero si hoc animo, 32
 ut saluum faceret domino, sustulit, furti non teneri. Quod si etiam
 putarit simpliciter iactatum, furti similiter non teneri. Nullus enim 33
 dolus hic est, et animus furandi requiritur, §. *6. d. obligat.* qui etiam
 delicta distinguit. *l. 53. d. furt. CONNAN. 3. Comm. 3. n. 3.* id (plerum-
 que) accipit, pro (interdum, non saepe) si videlicet in medio mari 34
 fiat, ubi nulla recipiendi spes. Sic CICER. *2. d. Inuent.* fortuita sunt 35
 quae plerumque, i. e. aliquando, eueniunt. ANTON. MATTH. *in not. ad*
 §. *fin. HOTOM. ad §. fin. ἀτυχούτων* agnoscunt, et addit HOTOM. *l. 8.* 36
 veriore esse. BARO *in d. §. fin. ARVMAE. 4. exerc. Instit. 22. ALBER.*
 GENTIL. *4. lection. 20.* verbum (plerumque) idem significare volunt, 37
 quod (quando) quasi non ratione formae, sed declarationis gratia ad-
 iectum. Quod probant cum BR. *in §. ii. ex qualitate rei,* veluti si li- 38
 ber apertus proiciatur, sane enim scit proiciens, statim periturum.
 HILLIGER. *in DONELL. lib. 4. cap. 14. lit. e.* probabiliter dicit, *in §. ii.* 39
 intelligi iactum voluntarium, quando non necessitate tempestatis imp-
 pulsus, sed forte petulantia et inani ostentatione, quis rem suam in 40
 mare iactavit, eo enim verbo Ulpianus utitur. Iactare autem signi- 41
 ficat profundere, abiicere, non proicere, eo modo, quo solemus
 dicere, nemo praesumitur iactare suum. Mihi placet cum GOTHOFRED. 42
ad §. ii. lit. o. quem BACHOV. *in §. fin. d. R. D.* sequitur, hoc ex
 principiis Ethicis decidere, et dicere, mixtam esse hanc actionem, ex 43
 inuita et spontanea. Inuita est ratione principii externi cogentis et
 facientis, ut quis malit amittere bona, quam vitam, quae extra pe- 44
 riculum non proiceret. Spontanea, ratione principii interni, quo
 quis ex duobus malis minimum, tamquam bonum, eligit, et mauult
 merces

- 45 merces perire, quam vitam: et quia electio hic praeualeat, tales mixtas
 46 actiones ARISTOT. 3. *ethic.* 1. magis voluntarias esse, dicit. Quatenus
 igitur haec actio habetur pro voluntaria, possunt illae res iactatae pro
 derelictis haberi, sed quia accedit principium externum, non possunt
 hactenus censerī habitae pro derelicto, vt possint acquiri inuentori.
- 47 Nam haec fuit mens proficientis, vt in euentum, quo saluae manerent,
 48 sibi integrum dominium et persecutio esset; quamuis eo tempore
 quo proiecit in profundum, vix de eo cogitasse videri possit, aut spe-
 rasse saluas futuras, et eam considerationem habuit VLPIAN. *d. §. 11.*
- 49 ibi: quum sciat periturum. Dicit etiam potest, hactenus haberi res
 proiectas pro derelictis, ne inueniens incidat in crimen furti, non
 vero, vt dominus si postea ei innotescat, non possit repetere. Ex his
 50 facile concidunt Dd. explicationes. CONNANI est dubia, et particula-
 51 ris. ANT. MATTHAE HOTOM. odiosa, et sine causa non recipienda.
 BARTHOL. BARON. ALB. GENT. et *sequacium* est contra Vlpia-
 ni mentem, quae generalis est, et ad casus singulares restringi ne-
 52 quit. HILLIGERI est inepta, et nulla eo casu ratio dubitandi: prae-
 terea in iure iactare proprie significat leuatione nauim saluare. *t. t.*
ad L. Rhod. de iact.
- 54 Poena huius delicti est duplum. §. 5. *de obl. ex delict.* §. 14. §.
 55 18. 23. *de action.* Actio autem furti non solum domino, sed etiam ei,
 cuius interest, datur. §. 13. 14. 15. 16. *de obl. ex delict.* Hoc modo da-
 tur magistro nauis furti actio, si saluum fore receperit, quia ad eum
 periculum spectat: *l. 14. §. fin. in fin. de furt.* ita tamen si soluendo sit.
- 56 *d. §. fin. l. 4. naut. caup.* Si enim soluendo non est, vel ipse nauta
 furtum fecit, omnimodo domino datur actio. *d. l. 4.*
- 57 Altera actio ex lege, pro vindicando furto, est actio oneris au-
 uersi. Hanc dicit CUIAC. 7. *obseru.* 39. ex lege, vel iure praetorio es-
 58 se. Mentio eius fit in *l. 31. locat.* vbi quaeritur, si mercatores con-
 fuderint frumenta, et nauta vni ex illis soluerit, an possit conueni-
 59 ri actione oneris auersi? Distinguit ICTUS, pro diuersitate rerum lo-
 60 catarum, an fiant nautae, vel maneant mercatorum: et utroque ca-
 su negat: illo, quia nemo possit res proprias distrahere, hoc, quia do-
 minus possit rem suam vindicare, et hoc casu fit actio furti ordina-
 ria, quae faciat cessare actionem oneris auersi extraordinariam. *Vid.*
 61 *supr. cap. 10. num. 101.* Ratio autem dubitandi videbatur, quod nauta

vni mercatori ex communi reddendo videbatur onus nauis im- 62
 positum auertisse, quo factum est, vt ille saluam suam partem ha-
 beret, alii non haberent, naue amissa. Onus enim auertere ni- 63
 hil aliud est, quam distrahere, et permutare. CUIAC. *d. l. GOTHOFRED. in l. 31. lit. c.* Sic TERTULLIAN. *lib. 5. aduers. Marci.* si nul- 64
 lum omnino onus auertisti, vel adulterasti. Si igitur separatim suum 65
 quisque frumentum mercator dederit, et vni ex locatoribus nauta
 suum frumentum reddat, recte quidem: sed, si alienum reddiderit, do- 66
 mino vindicatio contra possessorem competit, et actio auersi oneris
 contra nautam. Hoc igitur casu nauta onus auertit. Huius facti 67
 coercendi gratia proposita est haec actio oneris auersi, quam verisi-
 mile est fuisse in duplum, vt actio furti, quia auersio haec proxima
 est furto. Vnde videbatur haec actio non necessaria, quum nihil 68
 plus habeat, sicut actio de publicanis. *arg. l. 1. §. 2. public.* Sed spe- 69
 cialiter prouidere voluerunt legislatores, vt innotesceret, illis curae
 esse improbitatis hoc genus hominum coercionem, *arg. l. 3. §. 1. naut. caup. stab.* et quod non idem prorsus sit, auertendo quid distra- 70
 here, et contrectando sibi habere. Ibi enim, qui a nauta accipit, hic 71
 nauta vel fur lucrum sentit, vt adeo non tam propter contrectatio-
 nem, quam illicitam permutationem, actio constituta esse videatur.
 Falsa ergo est opinio MARANT. *in singul. iur. ad hanc l. CALVIN. in* 72
lex. iur. pag. 29. §. actio. oner. auers. et pag. 626. §. oner. auers. act.
 vbi dicunt, actionem oneris auersi esse, quum conductor in se susci-
 pit periculum. Hoc enim verum est *in locat. conduct.* per auersio- 73
 nem facta, quae species locationis-conductionis est, de qua supra *cap.*
10. num. 141. Haec actio autem ex delicto oritur, vt CALVIN. *d. l.* 74
pag. 29. §. antecedenti vers. actio. oner. auers. in pers. ipse attestatur,
 quae diuersa sunt. Illa enim Iasonis quaestio, *tit. 7. act. n. 19.* ina- 75
 nis est, an haec actio sit bonae fidei. Quum enim ex delicto oriatur,
 vane illud quaeritur, an b. f. vel stricti iuris sit, quum illa diuisio et 76
 qualitas ad contractus pertineat. BACHOV. *tract. de action. disp. 6.*
thes. 9.

Ex Senatus consulto, Claudianis temporibus facto, tenetur, qui 77
 ex naufragio clauos, vel vnum ex his abstulerit, ita, vt omnium re-
 rum teneatur. *l. 3. §. 8. de inc. rui. naufr.* Clauus in nauis est, ad 78
 quem gubernacula copulantur, quem nauis magister, et gubernator

in puppe sedens dat operam, vt rectum teneat. Videntur ex SCto
 79 plures clauī fuisse, quod experientiae repugnat. ACCURSIVS putat,
 idem, quod gubernaculum esse, et fuisse olim in naui binos clauos.
 80 Secundum quem sensum de clauo ipso et gubernaculis innexis SCrum
 intelligendum esset, si quis nempe vnum, vel vtrumque ex his, abstu-
 81 lerit, vt omnium rerum nomine teneatur. Cuius causa praeter di-
 sputationem ICTorum in l. 21. de furt. de qua supr. b. c. num. 8. et seqq.
 potuit esse singularis calamitas naufragorum, quum enim clauo, vel
 gubernaculis nauis caret et spoliata est, quidquid ea continetur ne-
 82 cessariam cladem accipiet. Hinc per adagium dicitur res salua esse,
 83 dum clauus rectus tenetur. ERASM. in chil. 3. cent. 1. Nam qui cla-
 uos aufert, hoc videtur agere, vel agere voluisse, vt nauis in discrimen
 adducatur, quae non debebat vterius onerari, et si quis contra face-
 84 ret, tam grauem exspectaret poenam. Queritur autem, an saluis, an
 vero amissis tantum rebus, omnium nomine teneatur? Illud legi, hoc
 aequitati conuenit, vt cessante causa cesset effectus.

85 Ex edicto Praetoris, arg. pr. de temp. act. in fin. in qua-
 druplum punitur 1. fur manifestus, qui aliquid furatur, et in furto
 deprehenditur, arg. §. 2. de oblig. ex delict. siue in naui furtum fiat,
 siue rem ex naufragio seruata, et alio loco sepositam, auferat. l. 5.
 86 d. incend. ru. ibi: furti scilicet. Secundo ex speciali edicto de in-
 cend. ruin. naufr. tenetur, qui ex naufragio aliquid aufert, vel amo-
 uet sine vi, aut illud recipit. l. 3. §. 4. iuncto §. 5. d. incend. ruin.
 87 naufr. Poena ex vtroque edicto est in quadruplum. §. 5. de oblig.
 88 ex delict. l. 1. b. t. Sed haec est differentia, quod illa in fure mani-
 festo est perpetua, pr. de temp. act. haec de naufragio ex tit. de in-
 cend. ruin. intra annum in quadruplum, post annum in simplicum.

89 Hodie ex ordinatione criminali Caroli V. fur, si rem, quae vl-
 tra 5. florenos Vngaricos valet, furatus fuerit, suspensio punitur, ar-
 tic. 160. et seqq. et nullus dubito, quin illud et in furibus maritimis sta-
 90 tuatur. In ciuitatibus maritimis id obseruatur, vt aliquoties vidi.
 91 Ius Lubecense in alio casu expresse id disponit, scilicet si nauis pe-
 cunia, vel merces transuehenda datur, et is eam dilapidat, vel in v-
 92 sus suos conuertit, posteaque illud inficiatus fuerit, res vero apud
 ipsum reperiatur, quod sicut fur puniri debeat. lib. 4. tit. 1. art. 7.

ibi:

ibi: man soll ihn strafen, als einen Dieb. Furti autem poena ex iure 98
Lubecenti est suspendium. d. l. art. 4.

CAPVT XVIII.

DE VI BONOR. RAPTORVM, SEV RAPINA MARITIMA, ET PIRATICA, ET REMEDIIS PRO EA COERCENDA EX EDICTIS PRAEIORVM ET CONSTITVTIONIBVS IMP. COMPETENTIBVS.

S V M M A R I A.

1. Rapina maritima frequens est, et variis modis perpetratur. 2.
3. Qui rem, ex naufragio seruatum, vel in littore iacentem, vi rapit, iudicio vi bon rap. tenetur.
4. Poena est quadruplum. 5.
6. Traditur, quando actiones in duplum, vel triplum sint poenales.
7. Hodie poenae honorariae non amplius sunt in vsu. 8.
9. Refertur edictum Praetoris, si quis ex naufragio quid rapiat. 10. 11.
12. Rationes edicti. 13. 14.
15. Duobus casibus edictum locum habet.
16. Ex naufragio quando raptum dicatur. 17.
18. Ex naufragio, non dicitur rapere, qui post naufragium factum vel alio tempore rapit. 19. 20. 21.
22. Eius limitatio. 23.
24. Rapere, et amouere quomodo differant.
25. Lectio. §. 3. l. 3. tit. d. incend. rui. naufr. 26. 27. 28.
29. Receptor eadem poena tenetur, qua raptor.
30. Eius rationes. 31. 32.
33. Secus si ignarus recipiat, vel animo seruandi.
34. Poena est in quadruplum.
35. Annalis et perpetua quo respectu haec actio dicatur.
36. Haec actio est mixta.
37. Leuior actione furti duobus casibus. 38.
39. Grauior alia ratione.
40. Datur heredibus.
41. Huius ratio.
42. In heredes sub conditione si quid peruenit.
43. Quando res dicatur ad heredes peruenisse.
44. Alia poena ex Scto vt, quantum edicto praetoris datur, tantum etiam fisco soluatur. 45. 46.
47. Imperatores etiam in furto naufragii constitutiones fecerunt.
48. D. Hadrianus statuit, vt possessores agrorum tenerentur. 49.
50. Eius ratio eruitur.

- §1. *Adiuto, quando cesset.*
 §2. *Amisio debet probari ab agente.*
 §3. *Non vero per iuramentum suppletorium.*
 §4. *Modus facilioris probationis assertur.*
 §5. *Antoninus sub distinctione circumstantiarum graaissimam poenam sanxit.*
 §6. §7.
 §8. *Liberi homines fustibus, serui flagellis olim caesi.*
 §9. *Leuior fustium poena, quam flagellorum*
 §10. *Differentia inter damnationem in opus publicum, et in metallum. 61.*
 §11. *Et in metallum et opus metalli.*
 §12. *Praeses prouinciae prouidere debet, ne piscatores lumine ostenso fallant, et naues in periculum ducant. 64.*
 §13. *Hoc delictum alicubi capitale. 66.*
 §14. *Expugnare nauim quid?*
 §15. *Fit multis modis.*
 §16. *Ratio cur hoc casu speciale edictum sit factum.*
 §17. *Piratarum variae appellaciones. 71.*
 §18. *Pessimi homines.*
 §19. *Eorum naues et refugia nomina ab ipsis habent. 74.*
 §20. *Fuerunt olim piratae frequentes in mari Balthico dicti Vitallien-Brüder.*
 §21. *Famossissimi inter eos Störtenbecker, vnd Götke-Michel. 77.*
 §22. *Contra eos a ciuitatibus maritimis bellum gestum. 79.*
 §23. *Eorum audacia coercita edicto praetorum.*
 §24. *Decretis Paparum.*
 §25. *Possunt impure laedi, et naues eorum rapi. 83.*
 §26. *Imperator Hadrianus voluit, et in eos sicut latrones animaduertetur.*
 §27. *Haec poena an vltimum supplicium sit, inquiritur. 86. 87.*
 §28. *Hodie capitaliter puniuntur.*
 §29. *Et eorum sedes a circulis destruuntur.*
 §30. *Ratio procurandi faciliorem probationem. 91.*
 §31. *Testari, quid hoc loco significat. 93.*
 §32. *Hodie terrarum Domini ad tuitionem maris habent naues exploratorias.*

1 **A**lterum delictum priuatum est vis bon. raptorum seu rapina, quae im-
 2 probum furtum in *pr. de vi bon. rapt. et L. 2. §. 10. cod.* dicta
 3 est. Haec ob frequentiam, et varios modos, quibus nautis, et nau-
 4 uibus infertur, grauissime a legislatoribus coercita est. In primis prae-
 5 tores huic rei curam adhibuerant. Qui ergo ex naufragio rem ser-
 uatam, et in littore iacentem, vel alio loco sepositam, non ignorans
 ita esse, vi rapit, iudicio vi bonorum raptorum tenetur. *l. 5. d. incend.*
ruin naufr. ibi: aut alius vi bon. rapt. Poena huius delicti est qua-
 druplum intra annum, post annum simplum, ita vt poena tripli sit,
 siue

siue comprehendatur fur in ipso delicto, siue non, reliquum rei persequutio. *pr. de vi bon. rapt.* Numquam enim actio in duplum, triplum &c. mere poenalis habetur, nisi praeter actionem, quae poenae persequendae gratia comparata est, prodita sit etiam alia, qua seorsim rem ipsam persequamur, aut vindicando, aut condicendo. Hodie vero poenae honorariae, quae litigatoribus olim adplicabantur, exoleuerunt, sola potestate illis relicta, eius quod abest, iudicio civili prosequendi, procuratoribus filci vindictam persequentibus. VINN. *ad l. 1. not.* PECK. *lit. a.*

Quia vero tempore naufragii plerumque vim patiuntur naufragi, vel ipsi, vel res ipsorum, vel in expugnata naui, specialius hoc casu praetores ita edixerunt: In eum, qui ex naufragio, rate, naue expugnata, quid rapuisse dolo malo dicitur, in quadruplum in anno, quo primum de ea re experiundi potestas fuerit, post annum, in simplum iudicium dabo. *l. 1. de incend. ruin. naufrag.* Apud Harmenopulum ita inscribitur, *lib. 6. tit. 7.* *περὶ τῶν ἐξ ἐμπρησμῶ ἀρπαγῶν, καὶ τῶν ἐξ ναυαγίᾶς.* Ratio huius edicti est evidens utilitas, et iusta severitas, siquidem publice interest, nihil rapi ex tali casu, tum quia maior hic furandi occasio, et custodia rerum difficilior est, adeo, ut nulla domino culpa imputari possit, rei non bene custoditae, TREVTL. *vers. 2. disp. 30. th. 2. lit. d.* WESENB. *part. bic. num. 2.* tum quod humanum est, homines ita afflictos fortunis insuper suis, et rebus quae supersunt, euertere, et spoliare velle. BACHOV. *in Treutl. d. 1.* Duplici igitur casu hoc edictum locum habet, 1. quum quid ex naufragio raptum, et 2. cum naus expugnata De primo capite prius. Ex naufragio rapere dicitur, qui occasione naufragii eo tempore et loco aufert, quo naufragium fit, *l. 1. §. 5. d. t.* et in ipsa trepidatione nautae consistunt. *l. 4. eod. κατὰ τὸν χρόνον καὶ ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ ὁ ναύαγιον γέγχευ.* Quid ergo, si alio tempore, vel post naufragium abstulerit? Ratio dubitandi erat, quod res ex naufragio etiam hae dicantur, quae in litore post naufragium iacent. §. 5. Sed magis est, ut de eo tempore et loco, quo naufragium fit, vel factum est, si quis rapuerit, in hoc edictum incidisse videatur. *d. §. 5. l. 2. l. 3. eod.* Qui autem rem in litore iacentem post naufragium factum abstulit, in ea conditione est, ut magis fur sit, quam ut hoc edicto teneatur, *d. l. 3. vers. qui.* Hoc tamen ita intelligendum

- 23 gendum est, si aliquod tempus post naufragium intercefferit. alioquin si in ipso naufragii tempore id acciderit, nihil interest, vtrum ex ipso mari quis rapiat, an ex naufragio, an ex littore, *l. 5. d. t.*
- 24 vel ex rate aut naue expugnata. *d. l. 5. vers. d. eo.* Rapere autem significat vi tollere, et differt alias ab amouere et auferre, quod sine
- 25 vi fieri potest. *l. 3. §. 4. et 5.* Sed hoc loco ob eandem rationem, qui
- 26 abstulit, vel amouit, hac actione tenetur, *d. §. 4.* vtiet, qui eiecta nauis quid rapuit, quod Graeci vocant *ἔξεβράδην* *l. 3. §. 6.* Alciat. legit
- 27 *ἐκβρλή*. vel *ἐξοκειλαμένης*, quod eiectum significat. In Florentinis legitur *ἔξεβράδην*, ἀπὸ τῆ ἐκβράζων eiicere, vnde *ἐκβρασμοί* naufragium, τὰ τῆς νέως λείψανα i. e. reliquae nauis in littus eiectae, Budae,
- 28 *ἐξοκειλάσης* vel *ἐκκλυζομένης*. Est autem *ἐξοκειλατὸ παραβίας κυμάτων*
- 29 *καταθῆν* i. e. vndarum vi in littus eiici. Immo qui dolo malo recipiunt, conueniri possunt, non minus enim delinquent, quam ad-
- 30 gressores. *l. 3.* Pessimum enim genus hominum receptatores. *l. 1. d.*
- 31 *recept.* Recipere autem est refugium abscondendi praestare, vel in suo vel in alieno loco, *l. 2. C. d. furt. ὁμοίον ἐστὶ τῷ ἀρπάσαι, καὶ τὸ ὑποδέξασθαι τὰ ἀρπαγόντα ἐν εἰδήσι: hoc est, idem est rapere, ac scientem*
- 32 *rapta suscipere.* Simile QUINTIL. *declam. 225.* habet ibi: *Proximos esse eos existimo transfugis, a quibus transfugae recipiuntur, hoc enim natura idem est, facere, seu probare.* Si ergo ignarus recipit; aut si recipit ad hoc, vt custodiret, saluaque faceret ei, qui amiserat, vtique non debet teneri. *d. l. 3. §. 3. vers. sed enim.*
- 34 Poena huius delicti intra annum est in quadruplum, post
- 35 annum in simplum. Annalis autem est ad poenam, perpetua vero ad res direptas: *l. 18. C. d. furt.* vbi vocat Imp. annum vtilem, quem praetor ex die, quo primum experiundi potestas fuerit, computat. Est
- 36 autem haec actio non mere poenalis, sed mixta, vt in quadruplo etiam ipsius rei persequutio contineatur, poena autem tripli sit, sicut generalis actio vi bonorum. CHRISTIN. *volum. 5. decis. 60. n. 4.* Leuior
- 37 ergo est actio furti, quae siue in duplum, siue in quadruplum, perpetua est, *pr. d. perp. et temp. act.* et infamat. *§. 2. d. poen. temp. litig.*
- 38 Haec non infamat iuxta OLDENDORP. *class. 7. act. 8. n. 8.* et simul in quadruplo rei persequutionem habet. Quamquam, cur non infamet, quum sine dolo non committatur hoc delictum, ego non videam. Ha-
- 39 etenus vero grauior, quod indistincte etiam non deprehensus in quadruplum

druplum tenetur, cuius ratio quod illo tempore rebus incustoditis, et hominum animis alibi occupatis, maior est latendi, et obrepenti occasio. *WES. par. b. t. n. 2.* Haec actio heredibus datur, non ideo, 40
 ut *PECK. b. l. putat*, ne heredes citentur, quia id hoc solum efficit, 41
 ut ad restitutionem possint condemnari, sed quod morte eius, cui nocitum est, non extinguitur, aut minuitur delictum nocentis, heres 42
 autem in uniuersum ius defuncti succedit. *l. 59. 62. d. R. I.* In heredes vero eatenus datur, quatenus ad eos peruenit. *l. 4. §. 2. b. t.* 43
 Dicitur autem res peruenisse, si adhuc tota, vel pars eius, exstiterit, aut ita consumpta est, ut ex ea ditior delinquens, vel res ipsius conseruata sit. *PECK. ad §. b. n. 2.*

Praeter hoc Praetorum iudicium de rapientibus ex naufragio 44
 SCto cauetur, ut illi qui quid ex miserrima naufragorum fortuna rapuissent, lucratiue fuissent, dolo malo, in quantum edicto praetoris actio daretur, tantum et fisco soluerent. *l. 3. §. 8. b. t. vers. eos*, qua ratione in octuplum pro re nata condemnari possent. Hoc idem si- 45
 gnificatur *lib. 60. BASILIC. tit. 17. c. 6. his verbis: προς τῆ ἡδῆ ὀρισμένην ποινὴν praeter poenam iam olim statutam, τρεῖς, ait Scholiastes,* 46
καὶ τῷ δημοσίῳ τόσον παρέχῃ ὅσον, τῷ ἐνάγοντι, ut etiam fisco tantum pendat, quantum accusatori, *WELWOD. in compend. leg. naut. tit. 23. concerning. Stupwrake.*

Imperatores autem, ut ostenderent, sibi naufragorum sortem 47
 curae esse, constitutiones super raptio extra ordinem fecerunt contra eos, qui aliquid ex naufragiis diripuerunt. *l. 1. §. 2. ad l. Iul. d. vi priu.* Diuus Hadrianus sanxit, ut si naufragia fierent iuxta littora, 48
 et naufragi sibi quid ademptum quererentur, in possessores agrorum praesides iudicia darent, ex ratione, quod proximi damno praesumantur fecisse, vel non impediuisse, quum debuissent colligere et 49
 seruare. *l. 7. b. t.* Propria igitur culpa, non alterius odio premuntur. 50
 Vicinus enim praesumitur facta vicini scire. *IAS. in l. 18. d. adquir. hered.* *OLDEND. cl. 7. act. 8. num. 8. n. 3.* Cessat ergo, si ignorarint 51
 vel agri, vel imbelles, aut absentes sint, ut non potuerint, piratis praeualentibus resistere. Debet autem hoc casu amissio, quia est causa 52
 intentandae actionis, plenissime probari. *PECK. in b. l. n. 5.* Vbi non 53
 sufficit iuramentum suppletorium, sed fortior probatio requiritur, quia non de probatione contra raptorem ipsum, sed contra eos, inter quorum

- quorum praedia facto naufragio eiectae merces ablatae sunt, iustitruenda agitur, *l. 5. d. poen. fin. C. l. 6. d. dol. VINNI. ad PECK. d. l. lit. c.* Quo sine ut facilius esset probatio, licitum est naufragis, praefectos adire, et coram iis a domino possessionis factis accipere, ne cognitioni desint. *d. l. 7.* Diuus Antonius de his qui praedam ex naufragiis diripuerant, consultus, ita rescripsit: plurimum interesse, an peritura collegerint, an quae seruari possint, flagitiose inuaserint. Ideoque, si grauior praeda vi adpetita videbitur, liberos quidem fustibus caesos in triennium relegandos; aut si sordidiores erunt, in opus publicum eiusdem temporis dandos: seruos flagellis caesos in metallum damnandos. Si vero non magnae pecuniae res fuerint, liberos fustibus, seruos flagellis caesos dimittendos esse. Et omnino in huiusmodi causis ex personarum conditione, et rerum qualitate, diligenter aestimandum, ne quid durius, aut remissius constitutur, quam causa postulat. *l. 4. §. 1. b. t.* Ex quibus patet, leuiorem fuisse fustium castigationem, quam flagellorum, quum illa liberi et vestiti, hoc serui et nudi coerciti fuerint. *l. fin. d. iniur. l. 10. l. 28. d. poen. l. 6. d. accus.* Vnde etiam fustium admonitio dicitur, *l. 7. d. poen.* et regulariter non omnes liberi, sed tantum sordidiores fuerunt ita puniti. *l. fin. d. iniur. l. 10. l. 28. §. 2. d. poenis.* Sic minor poena erat, damnari in opus publicum, quam in metallum, aut opus metalli. Nam in metallum aut opus metalli damnati, libertatem amittebant, damnati in opus publicum, ciuitatem duntaxat salua libertate. *§. 3. qu. mod. ius patr. pot. l. 17. et §. 1. d. poen.* Rursus inter eos, qui in metallum damnabantur et opus metalli, haec erat differentia, quod illi grauioribus vinculis premebantur, hi leuioribus, et quod refugae ex opere metalli, in metallum dabantur, ex metallo, grauius coercebantur. *l. 8. §. 6. d. poen.*
- 63 Praeter hoc ut omnis occasio rapiendi ex naufragio praescindatur, praefes prouinciae curare debet, ne piscatores noctu, lumine ostenso, fallant nauigantes, quasi in portum delaturi, eodemque modo in periculum naues, et quae in iis sunt, deducant, sibi que execrandam praedam parent. *l. 10. de incend. ruin. naufr.* Hoc delictum hodie frequenter contingit, praesertim iuxta famosa illa vada IVTHIAE, ANHOLT, TRINDEL, et SCHAGEN, et ideo in quibusdam locis et ciuitatibus

tibus maritimis capitale est. Quam poenam adprobat ПЕСК. *h. l.* 66
num. 4. si hominum quoque iactura facta sit.

Iam de altero casu, nempe expugnata rate, vel naue, videamus. Expugnare dicitur, qui in ipso quasi praelio, et pugna, aduersus nauim aut ratem aliquid rapit, siue expugnet, siue praedonibus expugnantibus rapiat. *l. 3. §. 1.* Expugnatur autem nauis, quum spoliatur, aut mergitur, aut dissoluitur, aut pertunditur, aut funes eius praeceduntur, aut vela conscinduntur, aut anchorae inuolantur de mari. *l. 6. h. t.* Aequum fuit, de hoc casu specialiter edicere. Nam non minus in mari, quam in villa, inquietari vel infestari possumus. *l. 3. §. 2. de incend. ruin. naufr.* Delinquentes hoc modo in iure dicuntur praedones, *l. 3. §. 1. h. t.* latrones, *l. 7. h. t.* adgressores in mari, *l. 3. §. 3. h. t. Nou. 134. cap. 13. vers. eos.* latrunculi, *l. 3. §. 2.* et cum epitheto marini, *cap. praeterea. 12. caus. 23. quaest. 8.* proprio nomine piratae. *l. 3. §. 1. naut. caup. l. 18. commod. l. 19. §. 2. de capt. et postlim. ἀπὸ τῆς περιᾶν,* a transeundo sic dicti, Graece vocantur *κορσιαιῶσι.* GOTHOFRED. *in l. 10. C. de feri lit. h.* Gallice *Corsaires.* SCHARD. *in lex. iur.* Germanice *See- oder Meer-Räuber.* Hi a Zona *ἔθνος κἀκίτων* pessima natio dicuntur, GOTHOFR. *d. l.* et sunt eorum scelera multa, tum quod securitatem maris turbent, *l. 5. C. de naucl.* tum quod spolient, rapiant, et occidant nauigantes. *L. 3. §. 1. l. 6. h. t.* Naues, quibus vtuntur, praedatoriae vocantur, *supr. p. 3. cap. 3. num. 141.* et sedes, vbi consistunt *χρησθηῖα.* SCHARD. *in lex. iur. verb. pirat.* Fuit eorum antiquis temporibus ingens multitudo in primis in mari Balthico, qui speciali nomine dicti sunt *Vitallien-Brüder.* MAR. BALD. *pag. 12.* Inter hos aiunt principes fuisse famosissimos illos duos piratas, Nicolaum Störtenbeker, et Gorke Michel, qui tandem capti, et Hamburgi decollati sunt Anno 1402. vt ex CRANTZ. *Wandal. lib. 10. num. 6.* vb. EMM. *rer. Fris. lib. 17.* GRYPHIANDR. *d. insul. cap. 22. num. 53.* refert. Scribit CRANTZ. *in Vandal. d. l.* quod vicini principes et ciuitates ad mare Balthicum, vt libera nauigatio esset, coactae fuerint bellum contra eos suscipere, et magister Crucigerorum Conradus ab Iungingen Anno 1397. classem contra eos instruxerit, illaque Gothlandiae insulam occuparit, et piratas qui ibi latebras habuerint, eiecerit. Piratarum audacia ne nimis cresceret, varie prouisum fuit. Ex edicto praetoris in quadruplum tenentur. *l. 1. d. incend. naufr.*

- naufr. vid. supr. h. c. num. 35. quod et Imp. constitutionibus confir-*
 81 *matum. l. 5. C. de naucl. Iure Canonico sunt ipso iure excommunicati,*
c. 3. X. de raptor. C. si quis Romipet. 24. quaest. 3. cap. 2. X. de treug.
 82 *et pac. et possunt impune laedi, c. si quis 6. caus. 23. quaest. 3. et vni-*
cuique licitum, contra eos, tamquam communes hostes, insurgere, et
 83 *eorum nauigia (Raub-Schiff) diripere. auth. Nauigia C. de furt. BECHT.*
 84 *tract. de secur. class. 1. cap. 4. th. 128. Imp. Hadrian. vt de latronibus,*
grauem sententiam de illis praesidem dicere debere sanxit. l. 7. de in-
cend. ruin. Larronum autem poena mors est, l. 28. §. 10 de poen. et
 85 *furca figendos dicitur in §. 15. d. l. Hic PECK. num. 6. ad l. 7. contra*
BARTOLVM dubitare incipit, quasi in raptores sit certa poena salua vi-
 86 *ta statuta, ideo haec non de identitate poenae, sed similitudine intelli-*
genda, vt in suo genere grauius puniantur. Sed quia Callistrati locus de
grassatoribus agit, qui praedae caussa id faciunt, et similes latronibus
sunt, l. 28. §. 10. de poen. de poena mortis lex accipienda, quum etiam
alias, si hoc non accipiatur, modus poenae in incerto relinquatur.
 87 *Graeci in BASILIC. lib. 60. h. t. habent οἱ τὰς ἐφόδους ποιῶντες διὰ τὸ*
πραιδεῦσαι εἰσάκασιν τοῖς ληστῆσι, καὶ ἐὰν τῆτο σιδηρὰ ποιῶσι, καὶ πολ-
λάκις, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς, εἰς κεφαλὴν κολάζονται, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξοβί-
ζονται ἢ ὑπερίζονται. h. e. Qui incursionem faciunt praedae caussa, simi-
 88 *les sunt latronibus : et si cum ferro id faciant, et saepius, et in itincri-*
bus, capite puniuntur, caeteri relegantur, aut deportantur. Hodie vt
grassatores poena capitali adficiendos esse, putat REM. in nemes. CA-
 89 *ROL. art. 126. lit. b. quod et fit ita, vt illis capita abscindantur, et*
postea iuxta portus in terra palo infigantur. Eorum sedes per cir-
culos vt latronum receptacula delendos, statuit ex R. A. de Ann. 1559.
§. Nachdem aber DENAIS. in iur. cam. tit. 123. §. 3. et u. BECHT. d. l.
 90 *Vt autem facilius laesis probatio sit, D. Hadrianus permisit his, qui*
 91 *se aliquid passos queruntur, adire praefectos, et apud eos testari, reos-*
que petere, vt pro modo culpae vel vinciti, vel sub fideiussoribus ad
 92 *praesidem remittantur. l. 7. h. t. Testari autem est idem quod face-*
 93 *re, vt testimonia dicant, seu testibus probare. Testari enim inter a-*
lia significat testibus adhibitis quilibet declarare, denunciare, no-
 94 *tumue facere, l. 20. §. 1. de adq. hered. l. 25. ad L. Iul. de adult. Ho-*
die eo sine marium domini solent naues exploratorias seu excursio-
 rias,

rias, *Auslagſchiffe* habere, quibus maris ſecuritatem tutantur, et a talibus vomicis purgant.

CAPVT XIX.

DE INIVRIA IN NAVI, VEL MARI COMMISSA ET DAMNO IBIDEM DATO, ACTIONIBVSQVE QVIBVS VINDICANTVR.

SVMMARIA.

1. *Navi non poteſt iniuria fieri.*
2. *Sed hominibus in navi.* 3.
4. *Si quis in mari prohibetur nauigare, habet actionem iniuriarum.*
5. *Etiamsi quis tantum ante aedes alicuius prohibeatur.*
6. *Eius ratio.* 8.
7. *Qui prohibetur re communi uti, re propria prohiberi dicitur.*
9. *Extenditur hoc eouſque etiamsi ex conſuetudine quis prohibeatur.*
10. *Illud nou. ſ6. correctum.* 11.
12. *Haec ruruſum alia conſuetudine.*
13. *Dammum lege Aquilia et actione in factum vindicatur.*
14. *L. Aquilia locum habet 1. ſi nauis in alterius ſcapam impacta damnum det.*
15. *Eius ratio.*
16. *Quaeritur, ſi fune rupto nauis in aliam incurrat, au cum domino poſſit agi.* 17. 18. 20. 24 25.
19. *Emendatio verſ. ſed ſi l. 29. §. 2. ad l. Aquil. reuocatur.* 21. 22. 23.
26. *II. Si nauis in funes anchorarum impulſa damnum dat.* 27.
28. *Casus neceſſitatis non obligat.*
29. *Idem obtinet, ſi in retia piſcatorum incidat, ſed aeſtimatione damni ad retia, non piſces directa.*
30. *III. Si nauis alteram contra ſe venientem obruit.* 34.
31. *Niſi tempeſtate contingat.*
32. *Nihil tam firmum quod tempeſtatis vim ſuſtinere poteſt.*
35. *IV. Si quis alteri nummos ex manibus percutiat, et illi in mare cadunt.*
36. *Niſi dolo factum ſit.*
37. *V. Si quis nauem mercium venalitarum perforat.* 38.
39. *Venaliuſ negotiatores qui?*
40. *VI. Si ſeruus mortifere vulneratus naufragio pereat, non de occiſo, ſed vulnerato agitur.* 41.
42. *Poena l. Aquiliae iure civili quae?*
43. *Ex moribus abrogata.*
44. *Quorundam locorum conſuetudinibus damnum, quod tempeſtate contingit, commune eſt.* 45. 46.
47. *Eius ratio apud Hollandos adducitur.* 48.

94. *Si dabitum, an damnum dolo, vel culpa, datum sit, magister (navis cum duobus nautis sub poena restitutionis iurare tenetur. 50.*
 51. *Hodie ad auertenda damna nautae, velum luxantes, ignem in summa naui habere coguntur.*
 52. *Actio in factum datur ei, qui 1. sine caussa merces alterius in mare proiicit.*
 53. *Qui 2. funem, quo naus religata, praeciderit.*
 54. *Qui 3. alterius poculum ex naui eiicit.*
 55. *Qui 4. nauim non bene religauit, tenetur de damno praesente, et futuro.*
 56. 57.

- 1 **I**niuria naui ipsi fieri non potest, utpote sensu carenti. *arg. l. §. 3. si*
 2 *quadrup. iniur. feciss. dic.* Nautis vero et aliis hominibus in naui
 3 tam realis, quam verbalis iniuria inferri potest. Sed quia nulla hic
 4 singularia reperiuntur, ideo hoc ex regulis de iniuria loquentibus de-
 5 terminandum erit. Id saltem obseruandum, quod si quis prohibea-
 6 tur in mari nauigare, vel piscari, ipsi iniuriarum actio competat: *l. 2.*
 7 *§. 9. Ne quid in loc. publ. 13. §. fin. d. iniur.* et hoc eousque extendatur,
 8 ut si quis alium ante aedes suas, vel praetorium piscari, aut nauigare
 9 prohibet, idem sit dicendum. *d. l. 13. §. fin. vers. si quem tamen.* Mare enim commune omnium est, *§. 1. d. rer. diuis. l. 2. §. 1.*
 10 *eod.* et ideo, qui eo uti prohibetur, quasi propria re uti prohibetur. *d.*
 11 *§. fin. ibi: aut si quis re mea.* Qui vero re propria uti prohibetur
 12 contra prohibentem habet actionem iniuriarum. *l. 24 d. iniur. l. 25. d.*
 13 *act. emt.* Et hoc ampliatur, ut licet usurpatum sit aliquem prohibere,
 14 ne in mari nauiget, nihilominus possit prohibitione insuper habita nauigare,
 et contra prohibentem iniuriarum agere. *d. §. fin. vers. usurp.* Correxerit quidem Impp. Leo hoc hactenus, ut in oris maritimis iuxta fundos locum non habeat, sed ibi prohibitio non valeat, nec dominus amplius iniuriarum teneatur. *nou. L. 56. CVIAC. 14. obseru. 2.*
 11 de qua egimus *supr. lib. 1. cap. 10. n. 29. et seqq.* quod etiam in diuerticulo maris, vel parte eius occupata obtinet: *l. 7. d. diuers. temp.*
 12 *praescript.* sed hodie ad ius vetus in plerisque locis contraria consuetudine re-
 13 ditum esse, adnotauit SIM. GRON. in *LL. abrogat. ad d. nou. 56.*
 14 Quartum delictum priuatum est damnum iniuria datum. Illud lege Aquilia, (quae proprie plebiscitum est, *pr. iunct. §. 15. ad leg. Aquil.*) vindicatur, vel, ea deficiente, actione in factum. Lege Aquilia
 14 damnum emendatur, si l. naus impacta in alterius scapham damnum dedit,

dedit, et in potestate nautarum fuit, ne id accideret, et ita culpa
 eorum factum sit, tunc lege Aquilia cum nautis agendum, quia parui 15
 refert nauim immittendo, aut seruaculum (de quo iam supra part. 3.
 cap. 1. num. 25.) ad nauem ducendo, an sua manu damnum quis det, 16
 quia omnibus his modis damnum datur. *l. 20. §. 2. ad L. Aquil.* Quaeritur
 autem, si fune rupto, et quum a nullo regeretur, nauis incur- 17
 risset, cum domino agendum sit? *Neg. d. l. 29. §. 2. vers. sed si.* est enim
 casus fortuitus, et nulla domini culpa. *GOTHOFR. d. l. lit. c.* Dis-
 sentit *ANTON. FABER. §. coniect. 17.* putans, abiecta negatiua (non) le- 18
 gendum esse (agendum esse,) ideo quod ruptis funibus, aut quod a
 nullo nauis regeretur, damnum datum sit, imputari ergo domino pos- 19
 sit, quod non prospexerit, vt ab aliquo nauis regeretur, et bonis 20
 funibus instrueretur, ideoque a domino nauis damnum videri factum,
 quia ipsius culpa contingat. Non ergo autumat *ANT. FABER. h. l. to-* 21
 talem actionem negari, sed tantum contra nautas, contra dominum
 vero concedi, et ideo legendum (sed et si fune). Et hanc emenda- 22
 tionem amplectitur *TREVTL. vers. 1. disp. 18. th. 5. lit. d. ibique*
Hunn. Verum quum textus non sit temere corrigendus: cum *AC-* 23
CVRS. in d. §. 2. CVIAC. 25. obseru. 9. BACHOV. in Treutl. d. l. puto, 24
 veterem lectionem retinendam, quum hic casus fortuitus contingere
 possit, et culpa domini abesse, si violentia venti nauis abripiatur, fun-
 nesque etiam noui et validi rumpantur. Videntur quidem ibi nau- 25
 tae opponi domino, attamen iidem qui nautae, aliquando et domi-
 ni esse possunt, et potest aliquando et nautarum, et domini cul-
 pa abesse.

II. Si culpa nautarum nauis in funes anchorarum alterius im- 26
 pulsa est, et nautae funes praecidissent. *l. 29. §. 3. ad L. Aquil.* Nam
 si vi ventorum id sit, et nullo alio modo nautae, nisi praecisis funi- 27
 bus, se explicare potuerint, nulla actio datur. *d. §. 3.* Casus enim
 necessitatis non obligat. *l. 15. l. 16. §. 8. d. public.* Idem Labeo et Pro- 28
 culus circa retia piscatorum, in quae nauis inciderat, existimarunt. 29
 Ita tamen, vt vbi damni iniuria agitur ob retia, non piscium, qui
 ideo capti non sunt, fiat aestimatio, quum incertum fuerit, an ca-
 perentur. *d. §. 3.*

III. Si nauis alteram, contra se venientem, obruit, aut ingu- 30
 bernatorem, aut ductorem (ducatorem vulgo legunt,) actionem com-

31 petere damni iniuriae ALFENVVS ait. *l. 29. §. 4.* Sed si tanta vis naui
 facta sit, quae temperari non potuit, nulla datur in dominum actio.
 32 Nihil enim tam firmum, vt maris aut tempestatis vim sustinere pos-
 33 sit, *l. 24. §. 4. de damn. infect.* nec ruere videtur, quod aut vento,
 aut omnino aliqua vi extrinsecus admota cadit, sed quod ipsum per
 se concidit, *l. 43. cod.* et iniquum est, eum, qui non fecit, restituere
 34 debere. *l. 11. §. 2. de aqua plu. arc.* Plane si culpa nautarum factum,
 Aquilia datur. *d. §. 4. in fine.*

35 IV. Si quis alteri de manu nummos excussit, damni iniuriae
 datur actio, si ita perierint, ne ad aliquem peruenirent, puta si in
 flumen, vel mare ceciderunt. *l. 27. §. 2. ad L. Aquil.* Quod si ad ali-
 36 quem peruenerunt, ope et consilio furtum factum videtur, et ideo dar-
 tur furti actio. *d. §. 21. l. 52. §. 13. de furt.*

37 V. Si nauem venalitarum mercium quis perforat, Aquiliae
 actio est, quasi ruperit. *d. l. 27. §. 4. L. Aquilia* enim eas ruptiones
 38 quae damna dant, persequitur, *l. 27. §. 17. cod.* et omnia fracta, scissa,
 vsta, collisa, et quoquo modo deteriora facta, hoc verbo continentur.
 39 *§. 13. d. l. Aquil.* Venelatii sunt negotiatores seruorum a vendendo
 ita dicti; vnde venalitium pro ipso corpore vendito accipitur. *l. 73.*
§. fin. d. l. 3. l. fin. d. acdilit. edict. l. 31. §. fin. d. donat. l. 5. §. 4. d.
iur. delib. CONN. 2. com. 2. n. 1. CUIAC. 10. obseru. 6.

40 VI. Si seruus, vulneratus mortifere, postea naufragio perie-
 rit: de occiso agi non potest, sed quasi de vulnerato ex secundo capite
 41 *l. Aquiliae, l. 15. §. 1. b. aduersus eum, qui prior vulnerauit. l. 15. §. 3.*
ad l. Aquil.

42 Poena *L. Aquiliae* in praepositis casibus est, vt is, qui da-
 mnum dedit, in tantum iure Romanorum ciuili teneatur, quanti in die-
 bus triginta proximis res plurimi fuerit. *§. 15. §. 16. d. l. Aquil.* Ho-
 43 diernis moribus autem actio legis *Aquiliae* non amplius est poenalis,
 sed rei persequutoria, ideoque, qui culpa damnum dedit, vltra veram
 damni dati aestimationem non tenetur. *GOTHOFR. ad l. 4. C. d. l. Aquil.*
 44 *TVLDEN. ad pr. tit. Inst. d. oblig. ex 4. delict.* In tertio casu, quando
 vi ventorum damnum contingit, ius naut. *WISB. art. 27.* commune da-
 mnum esse iubet, et ab utroque aequaliter fariendum. Id sequun-
 45 tur *Hollandi* propter bonum publicum, et culpae probandae diffi-
 cultatem. *edict. 19. lul. a. 1551. art. 46. et edict. vit. Octobr. a. 1563. tit.*

van Schepen, die malkander beſchadig. GROT. *d. iur. bell. et pac. lib. 2.* 46
cap. 17. n. 21. et ita in ſuprema Hollandiae curia iudicatum, refert
 NEOSTAD. *decif. 49.* COREN. *obf. 40. n. 1. et obf. vlt.* Nam quum homi- 47
 nes mali et improbi, vt Wiſbuf. addunt, veteres naues atque ruinoſas
 ſponte in aliorum robora impingerent, vt ruptarum ſolidam aeſtima- 48
 tionem conſequerentur, placuit auctoribus iuris nautici, diuiſo inter
 vtrumque damno, tam malitioſis occurrere machinationibus ANT.
 MATTH. *comment. d. crim. tit. 3. c. 3. n. 2.* Si vero dubium, an caſu 49
 fortuito, vel culpa, damnum datum ſit, magiſter nauis cum duobus nau-
 tis cogitur iurare, quod ſine ſua culpa damnum datum ſit, quod ſi fa- 50
 cere recuſat, integrum damnum cogitur exſoluere. Ius nautic. wiſ-
 BVENS. *art. 17.* Hodie ex legibus et ſtatutis maritimis, quia ſaepe talia 51
 damna, praefertim noctu, contingunt, nautae, qui vela ſua laxauerunt,
 ignem in ſumma nauis habere coguntur, vt euitetur periculum in-
 curſionis, MORNAC. *in l. 29. §. 2. ad l. Aquil.* WELWOOD. *in abridgement.*
tit. 23. concerning. SCHIPSWRACKE.

Deficiente l. Aquilia, datur propter damnum actio praefcriptis 52
 verbis in factum, quanti ea res eſt. Sic 1. qui ſeruandarum mer- 53
 cium cauſa alienas merces in mare proiicit, nulla tenetur actio:
 ſed ſi ſine cauſa id facit, in factum, ſi dolo, tenetur *l. 14. d. praefcript.*
verb. 2. Si quis funem, quo religata nauis erat praeciderit, de naue,
 quae periit, in factum agendum. *l. 24. §. 5. ad l. Aquil. 3.* Eadem actio datur 54
 in eum, qui poculum alterius ex nauis eiecit. *l. 55. in fin. d. A. R. D.*
l. n. §. 2. d. praefcript: verb. ibi: in profundum. 4. Si ratis vi flu- 55
 minis in agrum alterius delata eſt, poteſt poſſeſſor conueniri ad exhi-
 bendum: *l. 5. §. 4. ad exhib.* ſed dominus non habet poteſtatem tol-
 lendi, priuſquam de damno cauerit, tam praerito, quam futuro. Quia 56
 enim in naue religanda poteſt aliqua ipſius negligentia eſſe, quod non
 firmiter religarit: *d. §. 4. l. 8. d. inc. rui. naufr. l. 9. §. d. damn. infect.*
 GOTHOFR. *d. l. 9. §. lit. y.* non inique hoc, quod re integra cuſtoditur, 57
 poſt damnum datum praerſtabitur. *d. l. 9. pr.*

CAPVT XX.

DE QVASI SEV IMPROPRIIS, ET INNOMINATIS
DELICTIS NAUTICIS.

SVMMARIA.

1. *Exercitor tenetur ex quasi maleficio de furto commissso, vel damno in nauí dato.*
2. *Hoc delictum praetor speciali edicto coercet.*
3. *Rationes edicti. 4 5. 6.*
7. *Datur ex delicto nautarum.*
8. *Non vectorum.*
9. *Datur actio ex edicto contra exercitorem.*
10. *Si plures exercitores sint, contra vnumquemque pro rata.*
11. *Sensus legis 1. §. fin. l. 2. l. 3. naut. caup. stab. 12. 13. 14.*
15. *Intellectus legis 3. de his qui deiecerunt.*
16. *Casus §. fin- l. 7. naut. caup. stab.*
17. *Liberum est alicui, an contra furem, vel exercitorem velit agere.*
18. *Furtum debet in nauí commissum esse.*
20. *Non tenetur, si praedicat exercitor.*
20. *Non opus autem est expressa protestatione. 21. 22.*
23. *Perinde est, damnum datum sit vectori, an mercatori.*
24. *Quid si νεωπεριστάτης furtum passus.*
25. *Quae de furto dicta, ea etiam in damno, in nauí dato, locum habent. 26.*
27. *Si nautae inter se damnum dederint, exercitor non tenetur. 28. 29. 30.*
31. *Actio ex quasi maleficio est praetoria in factum.*
32. *Et poenalis in duplum.*
33. *Datur heredibus, sed non in heredes.*
34. *Explicatio legis finalis §. fin. naut. caup. stab. 35. 36. 37. 38. 39. 40.*
41. 42.
43. *Actio de deiecto vel effuso est in duplum.*
44. *Si quid effusum in nauim, unde damnum datum, utilis actio in praeponen-
tem competit.*
45. *Innominatum delictum est contumacia et contemptus. 46.*
47. *Contemnere quis dicatur?*
48. *Contemptus poenae apud nautas consuetæ. 49. 50.*

I **E**x quasi maleficio tenetur exercitor nauis de dolo, damno, aut furto, quod in nauí factum erit: si modo ipsius nullum est delictum, sed alicuius eorum, quorum opera nauim exercet. §. fin. d. obl. ex quaest. delict. l. 1. furt. adv. naut. RVL. DE VALL. tract. de inuent. 2 pag. 213. Hoc quasi delictum in edicto praetoris, quod in l. 1. fúr. adu.

adu. vent. et l. 6. §. 3. naut. caup. stab. est, describitur, et vocantur ta- 3
 liter delinquentes fures marini. NOVELL. 134. *cap. 13. in fin.* Ratio
 huius edicti est, quod quia neque ex contractu, neque ex delicto, 4
 obligatus est, tamen culpae reus sit, quod opera malorum hominum 5
 vitur, *d. §. fin. l. 7. §. 4. naut. caup.* in quorum mores deberet in-
 quirere, et statuere, quales essent, *l. 1. §. 4.* et curare, ut dolo et cul-
 pa carerent: *l. 1. §. 2. de exerc. act. l. 5. §. fin. de O. et A. HILLIGER*
in Donell. lib. 15. cap. 42. lit. e. quia suo periculo adhibet, *l. 7. pr. naut.*
C. S. quod si non facit, culpa ipsi imputatur, *l. fin. §. 4. ibi: culpae*
suae. quod cum illis rem habeat, qui male audiunt. *l. 1. §. 1. N. C. S.* 6

Datur autem iudicium ex furto omnium nautarum, siue libe- 7
 ri, siue serui sint, *l. 7. naut. caup.* quos in naui quis habet, siue ope,
 consilio exercitoris furtum factum sit, siue eorum, qui nauigandi caus-
 sa in naui sunt. *l. 1. iuncto §. 1. furti aduers. naut.* Vectorum vero fa- 8
 ctum non praestat, quia eos eligere non videtur, nec repellere pot-
 est, iter agentes. *d. l. 1. §. fin.*

Datur contra exercitorem, *d. l. 1.* et si plures sint, contra 9
 vnumquemque pro parte, qua nauim exercet. *l. 7. §. 5. naut. caup. l.*
4. pr. de exerc. act. Nec obstat *l. 1. §. fin. l. 2. l. 3. eod.* quia *d. LL.* lo- 10
 quuntur de exercitoria ex contractu, haec ex qu. delicto: vel quia 11
 in *d. LL.* agitur de pluribus exercitoribus, qui per vnum magistrum 12
 exercent nauim, cum quo qui contrahit, habet actionem quidem cum
 ipsis exercitoribus, sed tamen quia contraxit cum vno, licet a pluri-
 bus praeposito, in plures distringi non debet, *d. l. 2.* et hinc in *d. l. 4.*
 dicitur, quod si plures per se nauem exercent, singulos pro portio- 13
 nibus teneri, et de huiusmodi exercitoribus accipienda *l. 7. §. 5.* et
 est ratio, ut mitius agatur cum eo, qui ex delicto alterius tenetur, 14
 quam qui tenetur ex contractu, cum magistro celebrato. Nec refra- 15
 gatur *l. 3. de his qui effud.* quia casus *d. l. 3.* propius accedit ad natu-
 ram veri delicti, et necesse est, vnum deiecisse, et vere deliquisse. In
l. 7. §. fin. vero est pure quasi maleficium. Liberum autem est ali- 16
 cui, si nolit cum exercitore iure honorario, cum ipso fure vel nauta 17
 iure ciuili agere, utpote si certi hominis factum arguere velit. *l. 6.*
§. 4. naut. caup. l. 1. §. 3. fur. aduers. Sed vna contentus esse debet,
d. l. 6. §. 4. de quo mox plur. in concurs. cap. 22. Debet autem fur- 18
 tum in naui commissum esse: caeterum si extra nauim, licet a nautis,

- 19 non praestabit exercitor. *l. 7. pr. naut. caup.* Idem est, si praedixerit, ut unusquisque vectorum res tuas seruet, neque damnum se praestitutum, et ipsi consenserint praedictioni, non tenetur. *l. 7. v. iudem*
- 20 *fi.* Protestatio enim omne damnum auertit. *arg. l. 8. §. 4. de N. O. N.* Consensum autem requirit PECK. *num. 2. explicitum*, et quidem, ut fiat protestaio coram vectore ipso, vel eo, quem rebus suis praefecit, licet scriptura non opus sit. Ego puto tacitum sufficere, cum BACHOV. *in d. l. 7.* qui declaratur factio, puta si remaneant in naui, possunt enim egredi, et aliam conscendere. Quod si vero contradixerint, et exercitor eos tum in naui manere passus fuerit, tenebitur.
- 21 VINNI. *ad Not. PLCK. b. l. lit. a. cont. DVAREN. hic.* Perinde vero est, cui damnum datum sit, vectori, *l. 7. pr. vers. item si.* an mercatori, *d. l. 5. l. 7. §. 2. vers. sed si quis.* an etiam nautae, qui simul mercator est, *d. §. 2.* nam hoc respectu ut mercator consideratur. Quid si sit *ναυπηγος*, i. e. *pro nauulo remum ducat?* et huic exercitor tenebitur, sed et huius factum, si alii damnum dederit, praestat, quia et nauta est. *d. l. 7. §. 2. in fin.*

- 25 Eadem est ratio, si damnum datum sit. *l. 5. §. 1. l. 6. §. 1. et 2. naut. caup. stab.* Nam de vtraque, et de recepto, et poenali actione has
- 26 *leges et §. §.* agere, CUIAC. *in Paull. ad d. l. ait.* Debet autem in nauis damnum datum esse, nisi praedixerit, se damnum non praestitutum, *l. 7. et §. 1. eod.* et perinde est, cui damnum datum sit, etiam si nauta sit, *d. l. 7. §. 2. vers. sed si quis.* nisi nautae inter se quid damni dederint, hoc enim ad exercitorem non pertinet. *d. l. 7. §. 2.*
- 27 Quum enim edicti ratio in his locum non habeat, propter odium et nequitiam cohibendam, non videntur ad edictum pertinere, multo minus contra dominum iudicio experiri posse, ne quod in odium eorum introductum est, ad gratiam eorum redundet. *c. quod ob grat. de R. I. in 6. PECK. ad §. 2. num. 4.* vel potius quis ipsi ultro et aequaliter operam suam promiserunt, et addixerunt exercitori, non habeant, quod ipsi obiiciant aliquam culpam. BACH. *ad §. 2.*

- 31 Actio quae ex hoc qu. maleficio in exercitorem datur, est praetoria in factum. *l. 1. §. 2. furt. aduers. naut.* et poenalis, in duplum, *l. 7. §. 1. naut. caup. l. 1. §. 2. furt. aduers.* datur etiam heredibus, et est perpetua, *l. fin. §. fin. d. h. t.* sed aduersus heredes non datur, nisi quatenus peruenit. *§. fin. de oblig. ex quasi delict.* HILLIGER

in Donell. lib. 15. cap. 42. lit. e. GILBER. REG. 2. ἐναυτιοφ. 7. CRISPIN. ad d. §. Nec obstat l. fin. §. fin. ex quo dicendum, actionem de recepto, et hanc ex quasi delicto perpetuas, vel ad minimum illam non dari in heredes contra l. 3. §. 4. eod. ARN. ad §. 3. verba diuidenda putat. Verum id constructio non patitur. ACCVRS. d. l. dicit, de recepto non dari poenaliter, alteram non dari, nisi quatenus peruenit. Absurde, quia numquam actio de recepto potest dici dari poenaliter, et quum quaeritur de actione, semper qualis natura sua est, consideratur, et qua peruenit, quaeuis actio poenalis, sed non qua talis, datur in heredem. BACHOV. in πρῶτ. ff. de hac act. num. 3. putat, aut compilatores turbasse leges; aut intelligi non specie plures actiones, sed numero, contra diuersas et plures personas, arg. l. 9. §. 1. quod fals. tut. vel ex posteriori capite edicti praetorii naut. caup. de quasi maleficio non vnam esse actionem, sed duas, alteram de furto, cuius l. 1. furt. aduers. naut. saltem meminit, alteram de damno, et quidem ideo, quod regulariter de damno sicut in furto non manifesto, actio in duplum non est. §. 10. §. 13. de L. Aquil. Et hac de causa recte plurali numero lectum usum esse. Ille scrupulus superest, quod actio ex quasi maleficio sit in duplum, et quidem perpetuo, contra naturam istarum actionum. BACHOV. d. l. putat, praetorem ordinariorum actionum naturam sequutum, nam et actio quadrupli perpetuo, et absque dubio actio in duplum talis fuit, actio autem legis Aquiliae similiter, et ita omnes perpetuae sunt, sed nulla in heredes datur. Ad exemplum igitur harum praetor has similiter voluerit esse perpetuas.

Altera actio ex quasi delicto est in inhabitantem de deiectione et effuso in duplum ex coenaculo, vbi quis habitat. l. 1. de his qui deiecer. Quia habitator suorum factum praestare debet, et ideo culpae reus est. §. 1. de oblig. ex quasi delict. Ad huius exemplum, quia proprie naus domus non est, nec praepositus inhabitator, si quid deiectionem vel effusum in aliam nauim, aut littus, vnde damnum datum sit, utilis actio in eum, qui praepositus est, datur. l. 6. §. fin. qui deiecer.

Ad innominata delicta possunt referri, inobedientia et contumacia, quando nautae magistro nauis non volunt in licitis et praecceptis, quae ad ministerium nauticum pertinent, obedire, et ea, quae iussi sunt, facere. Contumacia autem et contemptus est delictum, et pro diuersitate circumstantiarum arbitrarie punitur, et aliquando capitaliter.

- 47 pitaliter. l. 6. §. 3. de re milit. Contemnuere vero dicitur, qui aliquoties monitus, pertinaciter segerit, quod animaduersione dignum est. c. fin. d. cler. excomm. MASCARD. tract. de probation. concl. 433. num.
- 48 1. et seqq. Apud nautas, si quis se inobedientem monstrat, est supplicium receptum, quo etiam fures nautici in Gallia puniuntur, ut quis multoties subleuatus, posteriore parte corporis ad malum nauis, vel aliud lignum pertundatur. German. salu. ven. Bortäersfen. THOLOSAN.
- 49 d. l. 31. syntagm. cap. 37. num. 6. Quod si grauior est contumacia, veluti si quis erga praetoriam regiae classis nolit vela submittere, vel gubernatori nauis resistat, tunc poena nautica est, ut quis manibus
- 50 post terga reuinctis antennae alligetur, et postea vno impetu deiciatur, quod vocant von der Rhäe springen: in modum poenae, apud Italos et Gallos receptae, Strappe de chorde dictae. Vid. quae supra part. 3. cap. 10. num. 84. diximus.

CAP. XXI.

DE DELICTIS SERVORVM IN REBUS NAVTICIS.

SUMMARIA.

1. Si seruus publice delinquit, punitur ordinaria poena, nisi sit pecuniaria.
2. Si iussu domini, mitius.
3. Si priuatim peccat, ad praefectum vigillum remittitur puniendus. 4.
5. Si piraticam admisit post manumissionem, ipse tenetur.
6. Exercitor nauis seruum proprium delinquentem noxae dedendo liberatur. 7.
8. Eius ratio. 9. 10 11
12. Secus est, si alienum seruum exercitor adhibuit.
13. Idem obtinet ex aequitate, si seruus nautae damnum dedit 14.
15. Et eo casu, si seruus ipse nauta sit, et alium sub se, seu vicarium, habet. 16.
- 17 18.
19. Tenetur exercitor etiamsi nauta decesserit. 20.
21. Non vero de peculio. 21. 23.
24. Si voluntate domini exercuit seruus, in solidum dominus tenetur. 25. 26. 27.
28. Si seruus manumissus est, noxalis actio ipsius sequitur.

I **S**eruus si aliquid committit, quod publico iudicio vindicari debet, ipse punitur ordinaria poena: nisi poena sit deportationis, relegationis, vel pecuniaria, tunc enim, quia inhabiles sunt, ad eam poenam subeundam, durius extra ordinem puniuntur. l. 12. §. 4. in pr. et fin. de

fin. de accusat. Si iussu domini deliquit, mitius ob imperium puni- 2
tur. *l. 1. de accusat. l. 2. C. de sep. vol.*

Si in priuatis delictis, veluti in furto, vel rapina deprehen- 3
ditur, *l. 1. de incend. ruin.* quia nihil habet in bonis, ad praefectum vig-
gilum olim puniendus mirtebatur: *l. 1. §. 2. de off. praef. vigil.* qui
eum hac de causa vltimo supplicio poterat auferre. *l. 15. de cond.
caus. dat.*

Si piraticam admisit, post manumissionem ipse tenetur, et- 4
iamsi iussu domini fecerit. *l. 20. d. O. et act.* Exercitor vero nauis, si 5
seruus damnum vel furtum fecit, in solidum non tenetur, sed noxae 6
dedendo liberatur *l. 1. §. 5. furt. adu. naut.* cur enim non condemna-
bitur, qui seruum tam malum in nauem admisit? *d. §. 5. l. 7. pr. naut.
caup.* Verum cur non, vt in libero homine, in solidum, sed tantum no- 7
xaliter dominus condemnetur, ratio haec est: quod liberum hominem 8
adhibens de eo statuere possit, et explorare, cuius fidei et innocentiae
fit. *l. 7. §. 4.* In seruis vero propriis venia digna sit, tamquam in dome- 9
stico malo, quod tales quales adhibuerit. *l. 1. §. 5. furt. adu. naut. d. l. 7.*
§. 4. Culpa igitur, quae hoc maleficio constituit, non est vera cul- 10
pa, siquidem in eligendis famulis nequitiam dissimulare gnaris facile
quis potest falli. Itaque benignius placuit cum domino agi, et poe- 11
nam dupli ad eos restringere, quos omnino sponte, quis elegit.
Vnde etiam aliud statuitur, et in solidum tenetur, si quis alienum ter- 12
uum adhibuerit. *d. l. 1. §. 5. in fin.* Immo si seruus nautae damnum 13
dederit, licet seruus ipse nautae non est, aequissimum est, in exerci-
torem actionem vtilem dari, quia non ipsius exercitoris, sed nautae
seruus est, et exercitor hactenus in culpa, quod ipsum non remouit,
quod facere potuit. *l. 7. §. 3.* Licet igitur directa actio ex edicto defi- 14
ciat, ex aequo et bono tamen propter eandem rationem datur vti- 15
lis. Et hoc obtinet etiam, si nauta ipse seruus sit, et alium sub se ha-
beat, tunc enim ipse, vt ordinarius, alter vt vicarius consideratur, 16
d. §. 3. et eo casu dominus, quia cum seruo non est actio, seruum vica-
rium cogitur noxae dare, ita tamen, vt de peculio ordinarii eum de-
trahat. *l. 19. §. 2. d. nox. act.* Aliud est, si iussu serui ordinarii fecit, 17
eo sciante, tunc enim dominus seruum ordinarium noxae dedere, aut
litis aestimationem cogitur sufferre. *d. §. 2.* Qui enim iussu fecit fe- 18
cisse videtur. *CVIAC. in Paul. ad d. §. 2.* Et hoc obtinet, si seruus

nautam liberum hominem facere iusserit. *l. 19. §. 2.* Nam si ipso sciente faciat liber homo, quia ipsi imperare nequit, tamquam suo vicario, non renetur. *CVIAC. d. l.* Tenetur autem exercitor, licet nauta, qui damnum dederit, decesserit, *d. l. 7. §. 4.* quoniam manet culpa in exercitore, licet actio, siue ciuilis poenalis, siue criminalis, qua ipse nauta fur poterat conueniri, morte nautae extincta sit, nam actiones ordinariae, extra hanc, in exercitorem contra furem competunt. *l. 1. §. 3. furt. aduers. naut.* Si vero seruus nauim exercuit, et mortuus est, de peculio non dabitur actio in dominum, nec intra annum *d. l. 7. §. fin.* Rat. duplex est: tum quia ex delicto et poenalis est, numquam autem ex poenalibus causis siue vero siue quasi delicto, etiamsi seruus uiuat, nedum ipso mortuo, in dominum datur: *l. 1. §. 7. l. 5. §. 6. d. bis qui deiecer.* tum quia dominus non est serui heres. *ACCVR. in gloss. ad §. b.* Ergo si voluntate domini seruus nauim exercuit, in solidum actionem patitur, quasi omnia, quae ibi contingunt, in solidum receperit. *d. l. 7. §. fin.* Obstat, quod dominus, licet consenserit in actum exercitationis, non tamen videatur delictum commisisse, vel in illud consensisse: 2. quod actio de recepto sit ab hac diuersa. R. ad utrumque, quod recipere *b. l.* sit idem quod suscipere, omnia scilicet quae ibi contingunt. Dum igitur voluit, ut seruus nauim exerceret, simul hoc agere debuit, ne seruus malorum hominum opera vteretur, quum cogitare poterit, seruum non satis futurum diligentem. *BACHOV. ad d. §. fin.* Si vero seruus manumissus est, noxalis actio sequitur. *l. 42. d. furt.* Vide etiam quaedam huc pertinentia *supr. c. 15. n. 288. vsque 298.*

CAPVT XXII.

DE CONCVRSV ACTIONVM NAUTICARVM, ET
EARVM PRAEIVDICIO.

SUMMARIÆ.

1. Actiones maritimae possunt concurrere.
2. Tria sunt genera actionum concurrentium.
3. Criminales quomodo concurrant, et cum quibus. 4. 5. 6. 7.
9. Extraordinariae quomodo concurrant. 9.
10. Ciuilium concursus in tres species diuiditur.
11. Veluti rei persequutoriarum. 12.
13. Poenaliuum. 14.

15. *Mixtarum.* 16. 17. 18. 19.
 20. *Traduntur regulae de actionum concursu.*
 21. *In primo ordine, quando solae criminales concurrant.*
 22. *Criminales et extraordinariae.* 24. 25. 26.
 27. *Criminales et poenales in casu 1. de crimine publico.* 28.
 29. *Sensus l. 4. d. public. indic.* 30. 31.
 32. *Pracudicium quid?*
 33. *In casu 2. de crimine priuato.* 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42.
 43. *Criminales non possunt concurrere cum interdictis.* 44. 45.
 46. *Qui alium spoliat, et ideo taxatur, non potest iniuriarum actionem intendere.* 47. 48.
 49. *Etiamsi iussum magistratus praetendat.* 50. 51. 52. 53.
 54. *In secundo ordine quando extraordinariae solae, vel cum ciuilibus poenalibus concurrunt.* 55
 56. *In tertio, si 1. mere persecutoriae concurrunt, regulae.* 57.
 58. *Si 2. mere poenales, et mixtae, vna non consumit aliam.*
 59. *Nisi plus sit in vna, quam in alia.* 60. 61.
 62. *Casus l. 6. §. 4. Naut. coup. stab.* 63. 64. 65. 66. 67.
 68. *Dubitationes mouentur et resoluntur.* 69. 70.
 71. *Alter sgraphi 4 casus cum Accursii rationibus.* 72. 73.
 74. *Dubia Ant. Fabri.*
 75. *Bachouii ad ea resolutiones.* 76. 77. 78.
 79. *In 3. mixtis non tollitur poenalis rei persecutoria.* 80.
 81. *Nec mixta rei persecutoria.*
 82. *In concursu solum mixtarum est distinctio.*
 83. *Traduntur tres regulae, quanam actionum in concursu prius sit agendum.* 84. 85. 86.
 87. *Quaeritur, an eiectus de navi prius de vi, quam possessione, debeat agere.* 88. 89.
 90. *Rationes dubitandi resoluntur.* 91.
 92. *Accursii simplex sententia super intellectu l. 37. d. indic. non negligenda.* 93.
 94. *Nec minus altera Bachouii de possessorio momentaneo conuenit.*

Circa negotia maritima et nautica saepe contingit, sicut circa alia facta, vt plures actiones concurrant. Tria autem plerumque genera actionum concurrere solent: scilicet 1. Criminalium, 2. extraordinariorum, 3. Ciuilium.

I. Criminales actiones concurrent vel 1. solae, vt 1. Iulia de vi publica, et priuata nautisillata, l. 3. §. *fin. ad L. Iul. d. vi public.* l. 16. §. 2. *ad l. Iul. d. vi priuat.* vel 2. cum extraordinaria persecutione. Si cum l. Iulia de vi, si quis ex naufragio aliquid rapit, concurrunt constitutiones principum d. l. 2. §. 1. et edictum praetoris. *de incend.*

- incend. ruin. naufrag.* et Sctum de coercendis raptoribus. *l. 1. l. 3. §. 8. vers. eos autem d. incend. ruin. naufr.* Eodem modo de naufragis sup-
 5 pressis concurrunt lex Cornelia de sicariis, edictum praetoris, et
 6 Sctum. *d. l. 1. et d. §. 8. l. 3. §. 4. ad l. Cornel. de Sicar.* 3. Cum ciuili,
 eaque vel rei persequutoria: et nullum est dubium, quin tam actio-
 nes ex dominio, quam obligatione, concurrant: vel poenali, vt lex Iulia
 7 de vi priuata contra rapientes ex naufragio. *l. 1. §. 1. ad l. Iul. d. vi
 publ. l. 5. d. inc. ruin.*
- 8 II. Extraordinariae actiones concurrunt vel 1. solae, vt
 Sctum Claudianum, et edictum praetoris *de incend. ruin. naufrag.* si
 quis ex naufragio quid rapuit *l. 1. et l. 3. §. 8. d. incend. ruin. naufrag.*
 vel 2. cum accusationibus: *Vid. supr. n. 4.* vel 3. cum ciuilibus poena-
 9 libus. Sic qui ex naufragio furatur, actione furti vel in duplum,
 vel quadruplum, vel edicto *de incend. ruin. naufr.* aut de *vi bon.
 raptor.* tenetur. *l. 4. naut. caup. stab. l. 1. l. 3. §. 4. 5. l. 5. d. incend.
 ruin. naufragio.*
- 10 III. In ciuiliu actionu concursu vel concurrunt I. mere
 11 rei persequutoriae. Hae vel 1. solae reales, vt pro furto rei nauti-
 12 cae vindicatio, et condictio furtiua, aut actio ad exhibendum. 2. Per-
 sonales, siue ex eadem causa, siue diuersa competant, vt actio in fa-
 ctum de recepto, et actio locati et depositi. *l. 3. §. 1. d. Naut. caup.*
 13 *stab.* Vel II. concurrunt poenales, et tunc 1. vel mere poenales, vt
 propter furtum naufragii commissum, vel actio furti in duplum, vel
 quadruplum, et actio praetoria ex edicto *de incend. ruin. naufr. l. 1.
 l. 5. d. inc. naufr.* Sic actio furti et actio in factum in duplum ex
 14 quasi delicto, si quis certi hominis factum arguere velit, *l. 6. §. 4. naut.
 caup. stab.* vel 2. poenales et mixtae, vt furti manifesti, vel non ma-
 nifesti, cum actione praetoria ex incendio *ruin. naufr. et actione vi honor.
 15 raptor. l. 5. d. incend. rui. naufr.* III. Concurrunt mixtae. Et tunc
 vel 1. mere poenales cum rei persequutoriis: sic si quis furatur rem
 ex naui, vel naufragio, competunt actio furti in duplum, vel quadru-
 16 plum, praeterea de incendio *ruin. naufrag.* condictio furtiua, et actio
 ad exhibendum. *§. fin. d. oblig. ex delict. l. 7. §. 1. d. cond. furtiu. l. 12. C.
 17 d. furt. l. 1. l. 5. d. incend. rui. naufr.* Sic cum actione oneris auersi
 concurrit rei vindicatio. GOTHOF. *ad l. 31. locat. lit. o. Vid. supr. cap. 17.
 18 n. 67.* Sic actio de recepto honoraria, et actio furti. *Vid. supr. cap. 15.
 num. 366.*

n. 366. 2. Mixtae cum rei persecutoriis, vt actio *vi bon. raptor.* 19
cum rei vindicatione §. *fin. de obl.* Per excellentiam 3. mixtae di- 20
ctae, et hae solae, vt actio *vi bon. raptor.* et praetoria de incend.
rui. naufr. l. 1. §. 1. l. 5. de incend. rui. naufr.

De harum actionum concursu hae regulae sunt obseruandae: 21
Et quidem in primo ordine, si 1. solae criminales concurrunt, illa, quae
maior est, primo in iudicium deducitur. *CVIAC. 20. obseru. 7. BACHOV.*
vol. 1. disp. 12. ad Treutl. th. 13. lit. a. Et idem 2. obtinet in]concur- 22
su cum extraordinaria. *arg. §. 9. de public. iudic. l. 6. ad L. Iul. pe-*
cul. Si vero 3. cum ciuili concurrit, et quidem rei persecutoria, di- 23
cendum, quod accusatio cum rei persecutoria concurrere possit, nec
vna perimatur per aliam. *l. vnic. C. quand. ciu. act. crim. praeiudic.*
Non ideo, quod vlla criminalis persecutio ad rem familiarem pertineat, 24
sed, vt intelligatur tale delictum, quo simul infertur damnum rei fami-
liari, e. gr. crimen falsi, expilatae hereditatis, &c. quod non accidit in
crimine adulterii, laesae maiestatis, &c. E. gr. per vim de possessio- 25
ne deiectus agit interdicto de vi, et iudicio publico. *L. Iul. de vi. Sup-*
pressum testamentum actione de tabulis exhibendis, et L. Cornelia de
falsis vindicatur. Ob hominem ablatum furti actio et iudicium L. Fa- 26
biae de plagiar. locum habet. *d. l. vnic.* Ob finem igitur diuersum
vna non perimitur per aliam, nec ciuilis per criminalem, nec crimi-
nalis per ciuilem.

Sed si actio ciuilis poenalis est, distinguitur, an de crimine pri- 27
uato, an publico agatur. Si de publico huius persecutio, quum omni-
bus pateat, non potest per actionem ciuilem, licet poenalem, consumi,
l. 6. in fin. de iniur. e. gr. si seruus occisus, L. Cornelia de sicariis agi- 28
tur, et nihilominus poenali ex L. Aquilia. *l. 23. §. 9. ad L. Aquil.* Nec
obstat *l. 4. de publ. iudic.* vbi publico iudicio per priuatum poenale, 29
vel rei persecutorium fit praeiudicium. E. gr. actioni L. Corneliae
de ficar. per L. Aquiliam, actioni Fabiae per actionem furti, L. Iu-
liae de vi per act. vi bonorum raptorum et interdictum vnde vi L. Cor-
neliae de falsis per interdictum de tabulis exhibendis. Communiter 30
Dd. quod *CVIAC. in Paul. ad d. l. sequitur*, respondent, non hanc esse
mentem, quasi velit, electa actione L. Aquiliae, prorsus non posse agi
L. Cornelia, sed interim, et dum pendet ciuile, iudicium praeferi publi-
co, finito autem ciuili, recte processurum publicum. ANT. MATTH. 31

comm. de crim. t. t. de damn. dat. cap. 3. num. 5. putat, Paulum intelligendum de praeiudicio, quatenus probationes concernit, quod scilicet, si civili iudicio reus convictus sit, facilius convincatur et in criminali; et contra si priuato iudicio absolutus sit, facilius innocentiam probaturus sit publico. Praeiudicium enim est, quod praecedit iudicium, et exemplum monstrat iudicaturae, quod sequatur, ut ita ex exitu priuati iudicii iudex publicae quaestionis exemplum futurae sententiae capiat. *l. 3. §. 6. de tab. exhib.* Sed quod attinet crimen priuatum, quod et poenali actione civili, et itidem priuata persecutione, extra ordinem vindicari potest, veluti crimen furti: *l. fin. de priu. del. l. fin. de furt.* per extraordinariam criminales persecutoriam actio poenalis consumitur. E. gr. Duplum in furto quis consequutus est, an nihilominus furem ad praefectum urbis vel vigillum puniendum ducere possit? Negat *l. fin. de priu. del. §. 10. de iniur. l. 6. in fin. eod. l. 56. §. 1. de furt.* et ratio est, quia conueniunt sine et scopo, licet accusatio non semper sit durior actione, utraque enim persequitur poenam, iniquum autem, ob idem admissum amplius, quam semel aliquem puniri. *Vid. eleg. BACHOV. in §. fin. si quadrepl. et TREVTL. vol. 2. disp. 30. th. 3. lit. v. SCHOTAN. in exam. iur. pag. 242.* Recte ergo dicit CUIAC. *20. obseru. 26. l. vnic. C. quand.* non loqui de accusationibus extraordinariis sed publicis. *arg. l. 6. de iniur. l. 23. §. 9. ad L. Aquil.* Quod adprobat in TREVTL. BACHOV. *d. l. ANT. MATH. comm. de crim. tit. de furt. cap. 4. num. 3.* Fatendum tamen est, hoc a mera dispositione iuris civilis pendere, eoque introduci posse, ut praeter poenam extraordinariam etiam reolucrum cum augmento auferatur, et ille in poenam pecuniariam condemnetur, sicut hoc non vno casu factum, docent *l. fin. C. ad L. Iul. repet. l. pen. in fin. ad L. Cornel. de fals. l. pen. ad L. Iul. pecul. BACHOV. in not. ad parat. WES. de priu. delict. num. 4.*

43 Quaeritur, an cum iudicio publico de vi concurrat interdictum recuperandae, si quis de nauis deiectus, vel quod vi aut clam, si aliquid in nauis sit? Negat *l. 1. §. 7. de vi et vi arm. l. 20. §. 4.*
 44 *Quod vi aut clam.* PAUL. *5. sent. 6. §. de nauis.* cuius ratio est, quod illa interdicta sint de immobilibus, nauis autem habeatur pro re mobili, etiamsi sit amplissima. GOTHOFR. *ad d. l. 20. lit. g.* Vnde hodie ex iure Canonico pro recuperanda possessione actio spoli, quae etiam

pro re mobili datur, *c. redintegr. causs. 3. quaest. 1.* videtur coniungi 45
 posse, quum nulla sit ratio, quae prohibeat, vt iudicium publicum
 vindictam, haec rei persecutionem in se contineat. MENOCH. *tract.*
de rem. possess. 3. num. 160. In facto memini quaesitum, an auferens 46
 alicui ligna, ad nauim exstruendam parata, et ideo a domino materiae
 reprehensus; possit eum iniuriarum conuenire, et an hic cogatur
 respondere ante factam restitutionem? Iniuria locum non habet, quum 47
 abest animus et adfectus iniuriandi, *l. 15. C. de iniur.* et qui sua tantum
 reposcit, quod omni iure licet, ideo non videtur male facere, dum
 alium in re sua auferenda male fecisse dicit. *l. 55. de R. I.* Restituo 48
 tio autem omnimodo fieri debet, quia exceptio spoli adeo est priuilegiata,
 vt etiam in alia causa opponi possit, BERLICH. *1. pr. concl. 14.* 48
num. 35. et nemo cogatur respondere, priusquam plene in priorem
 statum restitutus sit. *c. cum in lit. 5. C. conqu. X. de restit. spoliat.*
 Quid si replicet reus, se iussu magistratus res abstulisse, et eas in pu- 49
 blicum ciuitatis vsum conuersas. Friuole. Rei turpis nullum est man-
 datum, *l. 6. §. 3. l. 22. §. 6. mandat.* nec iuuandus, qui in spoliando il- 50
 licitum mandatum suscipit. *l. 18. de vi et vi arm.* Praeterea magistra- 51
 tus facta honesta esse debent, non sceleribus inquinata, *l. 9. de offic.*
praesid. ne inde iniuriarum oriatur occasio, vnde iura oriri debent. 52
l. 6. C. vnde vi. qua ratione etiam si vi municipum quis suis rebus
 spoliatur, in municipes actio utilis de vi et vi armata datur, *l. 4. de vi*
et vi arm. et in generali mandato numquam intelligitur flagitium in- 53
 clusum, *l. 60. §. 4. mandat.* nec licet magistratui subdito res suas au-
 ferre sine refusione pretii. BESOLD. *tr. de iur. mai. cap. pulchre.*

In secundo ordine, si plures 1. extraordinariae concurrunt, 54
 vel 2. cum ciuilibus poenalibus, alterutra agi potest, quae reliquas
 consumit. Quia enim sunt eiusdem naturae, aequitas vetat, duplicem 55
 poenam exigi. *l. 17. de R. I. §. 10. de iniur. l. fin. de furt. CVIAC. in*
Paul. 5. sent. 3. §. 5.

Si plures rei persecutoriae, e. gr. *rei vindic. cond. furt. adex-* 56
hib. concurrant, et quis in vno solidum est consequutus, nequit alia
 actione, ne idem bis petatur, quod bona fides non admittit. *l. 57. 57*
de R. I.

Si duae poenales, e. gr. furti in duplum, vel quadruplum, et 58
 actio praetoria ex rapina in naufragio facta, haec regula obtinet, quod

- numquam actiones poenales de eadem re concurrentes vna aliam consumat, *l. 60. de O. et A. §. fin. si quadrupl.* nisi plus sit in vna, quam alia, *l. 1. vi bon. rapt.* vel in factio plura sunt delicta, *l. 53. de O. et A.* ita, vt si vna sit durior, altera lenior, duriore instituta, consumatur lenior: leniore instituta, non consumatur durior, sed iudicis officio consequatur actor, quod in ea plus est. *l. 31. §. 1. de O. et A.* Quod si
- 59
- 61 vtraque eiusdem potestatis sit, tum, altera instituta, altera perimitur, aut ipso iure, aut per exceptionem. *l. 34. eod.* Haec quaestio etiam
- 62 ventilatur in *l. 6. §. 4. naut. caup. stab.* vbi cum actione in factum in duplum poenali ex quasi delicto, dicitur concurrere actio furti, et damni dati, si quis certi hominis factum arguere velit. Et additur, sed vna contentus esse debet, quamuis enim ex diuersis causis sint,
- 63 tamen praetoria tantum subsidiaria est. Ergo si cum exercitore egit vector, praestare ipsi debet actiones, quas habet contra furem et damnum dantem, ad quod non teneretur, si in vtrumque experiri posset. Actio autem furti licet in *l. 4. eod. §. 14. de furt.* sine cessione competat exercitori ob interesse: id tamen verum est, quum ex
- 64 recepto conuenitur. At hoc casu tenetur, si nihil recepit, quod malorum hominum opera vsus, et ideo vector adquisitam actionem furti ipsi cedere tenetur, quae plenior est, quam ordinaria actio ex locato, contra famulos liberos homines, et hactenus potest eius interesse dici, rem non furripi, et quidem ex honesta causa, quum ex-
- 65 ercitori nihil turpe possit imputari. Rursus si absolutus, sit exercitor hac actione, deinde agatur cum nauta, exceptio dabitur, ne saepius
- 66 de vnus hominis admissio queratur. *d. §. 4.* Nec obstat, quod exceptio iudicati ex diuersa causa non obstat. Nam resp. hic non esse diuersam causam, sed eandem fictione, et adumbratiue. Quum non vera, sed praesumta sit culpa, vnde praetor hoc quasi maleficium confinxit, et hoc respectu etiam vnus admissum dicitur, quum si verum delictum esset, duorum, exercitoris et nautae, delictum esset, et
- 67 quidem de duplici factio. 2. Ait ACCURS. in *gloss.* hic, non dari exceptionem propter rem iudicatam, sed propter electionem, quasi sub illa duae hae actiones competant, et electio faciat cessare alteram.
- 68 *arg. l. 4. §. fin. de nox. action.* Nec obstant praeterea 1. *l. vnic. C. quand. ciuil. action.* 2. *l. 17. §. pen. de adult.* 3. *l. 1. de vi bon. raptor.*
- 69 Nam in 1. est concursus actionis criminalis et ciuilibus. In 2. duplex est delictum

delictum maris, et feminae, et insuper absolutoria sententia, cui fauent leges. In 3. licet sit vnum factum, duo tamen sunt delicta, furtum et rapina; et ad haec. vtraque via ordinaria, hic vna subsidiaria. In contrarium, si de admissio vnus hominis actum furti sit, deinde in factum actione agatur, exceptio datur. *d. l. 6. §. 4. in fin.* Rationes huius ACCURS. affert tres: 1. quod, si absoluto nauta exercitor adhuc possit conueniri, haberet hic contra nautam regressum, cui ita absolutio esset inutilis. 2. Absolutus habetur pro soluente, qui nequit iterum conueniri. 3. Quod dominus contra nautam agens, postea possit exceptione cedendorum actionum repelli, quippe non habens actionem quam cedat exercitori contra nautam, quippe absolutum. ANT. FABER. *in rationalibus ad l. 3. §. 4.* has rationes carpit: 1. Quod dominus non possit cedere actionem contra nautam, ante absolutum. 2. Quod qui soluit, liberetur ipso iure, at non qui absolutus sit, quippe quum indigeat exceptione. 3. Quod ineptum sit, quum nemo possit cedere actionem, quam non habet. Ad haec FABRI dubia rursus responderet BACHOV. *in 1. part. b. t. tit. de concurr. action. pag. 1359.* ad 1. quod actio, quae in vna persona est inefficax, et repellitur exceptione, valida sit in persona alterius, cui ea exceptio non possit opponi. *arg. l. 21. §. fin. l. 22. part.* Ad 2. quod quoad effectum sit vnum et idem, non habere actionem, et habere inefficacem. Ad 3. perinde esse, si quis nolit actionem cedere, quam habet: siue culpa sua non habeat actionem, quam cedat. Nam dominus qui agendo contra nautam victus est, praesumitur iniustam causam habuisse, et proinde nullam actionem habere, quam cedat exercitori. Nec obstat, quod actio, quae in furem datur, sit specialis, sed quae in exercitorem, sit generalis, vt proinde per hanc illa non videatur posse tolli. R. Nihil est, quia licet non sit necesse, vnus hominis factum argui, vtique tamen argui potest. Quod si fecit, et postea contra exercitorem egerit, non potest exceptione repelli, quia non de eiusdem, sed diuersi hominis facto agitur. *Vid. PECKIUM b. l.*

Si rei persequutoria et poenalis, e. gr. vindicatio, et actio furti poenalis, concurrant, vna non consumit aliam: Quia tendunt ad diuersos fines, illa rem, haec poenam persequitur. Quomodo hoc sub distinctione in actione de recepto et furti in duplum praetoria obtineat, *Vid. supr. c. 15. n. 366.*

- 81 Si mixtae concurrunt, et quidem rei persequutoria et poe-
 nalis, vna non tollit alteram, nec mixta rei persequutoriam, quum di-
 uersos fines habeant. OBRECH. *disp. d. concurs. act. th. 101. et seqq.* In
 82 mixtis solum illud obtinet, quod in mere poenalibus. OBR. *d. l. CVIAC.*
8. obs. 72.
- 83 Quum igitur tot modis actiones possint concurrere, quaeritur
 quam prius sit agendum? Hic certae sunt regulae a Dd. traditae,
 84 nempe quod 1. illa quaestio quae alteri praeiudicium facit, sit primo
 tractanda. *l. 54. d. iud. l. 14. l. 17. d. except.* 2. Maior prae minori *d.*
 85 *l. 54.* Censetur autem maior criminalis, quam ciuilis *l. fin. C. d.*
 86 *ordinand. iudic.* Et 3. causa possessionis sit praeferenda causae pro-
 87 prietatis. *l. 3. C. d. iudic. l. 13. C. d. R. V.* Hinc quaeritur, si quis vi
 de nauis eiectus, an prius de vi, quam possessione, agendum sit? VMM.
in process. disput. 6. th. 14. BACHOV. *in TREVTL. v. 1. disp. th. 13.* distin-
 guit: aut vtraque proponitur ab actore, et in eius est electione, vtram
 88 prius velit exsequi, quia vna aliam non consumit. Aut controuer-
 siae ciuili motae inferitur quaestio criminalis ab aduersario, et hoc vel
 per modum excipiendi, et vtraque causa simul deceditur, *l. pen. C. d.*
ord. iudic. aut per modum accusandi, et tunc ciuilis interim filere de-
 89 bet, (nisi praeiudicialis sit, *l. 26. C. d. adult.*) criminali praelata, etiamsi
 criminalis ex diuersa causa descendat: et hoc propter grauitatem
 causarum criminalium, Facit *l. 5. §. 1. ad l. Iul. d. vi publ. l. 37. d.*
iudic. Nec obstat *l. 1. C. d. adpell. l. 7. C. ad l. Iul. d. vi publ.* Specia-
 90 lis enim est ratio, quod non nisi cognita prius quaestione super pos-
 sessione, constare potest, quis crimen violentiae commiserit. Alii DD.
 91 varie hic desudant, vt ex CVIAC. *5. obs. 15.* HOTOM. *illustr. quaest. 31. in*
fin. ALB. GENTIL. *2. ep. 12.* patet. Simpliciter potest cum ACCVRS. *in*
 92 *l. 37.* dici, *d. l. et l. 5.* non ad ordinem criminalis et ciuilis actionis,
 sed iudicii possessorii et petitorii, referendas esse: et recte dicitur de
 vi cognosci, vbi ex causa interdicti vnde vi possessorium recuperan-
 93 dae institutum est, neque nouum, vt verbum possessionis ipsam rem
 petitam, et proprietatem designet. Et hoc modo explicanda verba
(et ita) l. 1. C. d. adpell. venon iudicium aliquod sequens, sed ipsum,
 94 cuius in principio mentio facta erat, denotent. BACHOV. *d. l.* putat, posse
l. 37. l. 5. §. 1. etiam intelligi de possessorio momentaneo, in quo et-
 iam praedo vincit, ita, vt prius fieri debeat restitutio, et postea de
 violentia cognoscatur.

PARTIS QVINTAE ET VLTIMAE.
CAPVT I.
DE EFFECTIBVS DOMINII MARITIMI.

SVMMARIA.

1. *Iurisdictio dominio necessario est addenda.*
2. *Territorium et de mari dicitur.*
3. *De maritimae iurisdictionis actibus.*
4. *Ab aliis accessiones vocantur.*
5. 6. *De vniuersali et particulari maris occupatione.*
7. *De Ammiralatu et praefectura maris.*
8. *Eius origo.*
9. *De insignibus nauium seu flaggen.*
10. *Ammiralatus indicium Maestatis.*
11. *De diuersorum Regnorum Ammiraliis remissio.*
12. *Salui conductus origo.*
13. *Quid Geleits - Herrlichkeit et gesamtes Geleit.*
14. *Von den See - Pässen.*
15. *Princeps a finibus recte arcet suspectos.*
16. *De piratarum persequutione.*
17. *Von Auslager Schiffen.*
18. *Vom Recht des Streiffens.*
19. *Punitio facinorosorum.*
20. *De cognitione delictorum, in conscribibus commissorum.*
21. *De velorum demissione.*
22. *De Repressaliis.*
23. *De Angariis.*

Dominio et possessioni iurisdictionem necessario addendam esse, et haec tria in realibus concurrere, ex aliis tradit GRYPHIAND. *de Inf. c. 14. n. 2. seq.* Nam licet, teste PAVLO *in l. 215. ff. d. V. S.* potestas, vt plurimum iuri adhaereat personarum, eam tamen et rebus *passiue* inhaerere, Dd. adfirmant; *passiue* autem rebus inhaerere iurisdictionem dixerunt, quod ab illis difficulter auelli possit, et cum territorio ad possidentem transeat. HIERONY. DE MONTE *tr. d. fin. reg. c. 77. num. 1.* GYLMAN. *l. 2. decis. Cam. 35. n. 36.* TIBER. DECIAN. *resp. 123. n. 24. seq. vol. 3.* Et, vt melius huius *passiuae* inhaesionis naturam exprimerent, varias comparationes inuenere Dd. Sic Decianus territorio eam ceu continenti contentum; RIMALD. *Consil. 64. n. 5. lib. 1.* materialiter BERVS *qu. iii. n. 2.* vel, vt animam in corpore, totum

totum in toto, et in qualibet eius parte; BALDVS in l. 2. §. 2. ff. d. offic. PRAES. BOER. *decif.* 227. n. 7. sicut nebulam super palude, et solis calore grauata inhaerere adferuerunt. Id volunt, non posse esse dominium, de suprematu autem loquor, vulgus superioritatem dicit, cui non adsit iurisdictio, id est, plena potestas, et libera pro lubitu quidquid statuendi, agendi, imponendi, a nemine coarctata, inhibita, et nullo modo restricta.

- 2 Hanc iurisditionem et domino maris recte competere, nemine puto refragante, adfero; nec aliud suadet, quod ceu necessarium praesuppositum, territorium nonnulli requirant, vt adesse plenaria iurisdictio debeat, quum hoc pro parte verum non sit, et concessio, certum est territorium, non secundum vim vocis, de qua vide SALMAS. in *Aug. script.* sed latissimam denominationem, non tantum de terra, sed et de aqua dici, HIERON. DE MONTE *Fin. reg. c. 11. n. vlt.* GYLMAN. l. 2. *dec. Cam. 33. n. 3.* ALBER. GENTILIS l. 3. d. *Iur. Bell. c. 17.* BOER. *decif.* 152. n. n. 4. eiusque adpellatione mare contineri. *Dd. in l. 9. ff. de Iud.* CACHERAN. *dec.* 158. n. 2. THOLOSAN. l. 1. *syn- tagm. c. 3. n. 5.*
- 3 Et huius maritimae iurisditionis intuitu perficiuntur illi actus, qui occupatis rebus formam quasi dant, vt exinde vel onerosa adferatur auctoritas, et decus principatus conseruetur, vel lucratiua percipiatur vtilitas, non eo praetextu, vt aerarium adaugeri debeat, sed vt tum pacis publicae, tum securitatis nauigantium principalis habeatur cura, et illa eo splendidior, si liberiori arbitrio quiduis disponatur, non obligans modo, quos natura subiecit et homagium, sed et aliunde aduentantes, vt de hoc Grotius et Ioh. de Roy egregie differunt. Varios autem et infinitos esse hos actus supremae Maiestatis et illimitatae iurisditionis, facile agnoscit, qui veterum res gestas reuoluit, et ad nostrum seculum attentius attendit; quorum aliquem contexuit catalogum Auctor sparsim in hoc opere, eorumque tractationem vltimae huic parti destinauit; Hos autem effectus directi domini, nam et sic adpellare poterimus, ICci *accessiones* vocarent, non quoad augmentum vel additamentum, quod vel personae vel rei accedit, vt in l. 44. §. 4. ff. de O. et A. l. 50. ad SCtum TREBELL. §. 26. *instit. de R. D. l. 7. §. 1. ff. de Peric. et Comm.* sed quatenus relatiuum quoddam vt adiunctum ad suum principale, vnde sua distinctione, adserta a BACHOV. *disp. v. d. act. th. 14. et*

GRYPHIAND. *d. Inf. c. 26. n. 4. seq.* contra obtretractores, constat valor, qua nempe dominium in directum, et vtile dispescitur, de qua alibi. Et optime tradunt doctores, accessiones istas substantiam subiecti non ingredi, sed vt adiuncta cohaerere, et licet res sint, respectum tamen habere ad res alias; et varium ego addo, pro rerum personarum, loci et temporis diuersitate, vt quamuis plenissima interdum sit directi domini probatio, vt late id SELDENVS *lib. 2. per t. t.* de mari clauso probauit, earum tamen intermissio, quum rem ipsam non afficiant, sed, vt adiuncta cohaereant, quae adesse et abesse possint, nullam non vsurpati domini actionem pariat, multo minus praescriptionem probet, quam in suprematibus non curere, feliciter et neruose CASSANVS contra Chifletum probauit, et quod Chifl. in Vindic. Hispan. concedere coactus fuit: de quo suo loco. Horum autem effectuum iurisdictionis seu directi domini seriem in subsequen-
tibus tradam, felicius rem peracturus, si ab ouo a me fuisset exorsa haec tractatio nobilissimi argumenti, in quo quae nostra obseruaue-
rit diligentia, aliquando plenius explicabimus.

Maris dominium vniuersale nemo hactenus obtinuit, vt pa-
negyristae et poetae merito adulationis aleam subeant, qui imperato-
rem *ἦς ἦτε τῆς θαλάσσης κύριον*, vt de Alexandro Demosthenes, ad
nauseam vsque iacitant, quum verum id non sit, nisi de nonnullis
ab Imperatoribus occupatis partibus maris intelligere velis, sicut Theo-
critus de Ptolomaeo tradit, eum *πολλὰς κερτέειν γάλας, πολλὰς δὲ
θαλάσσης*: quin verius hodie dixerim, nostrum imperatorem, quoad do-
minia maritima esse *ἀπορώτατον*, quum omnia mari viciniora loca im-
peratorem, vt forte ante factum, dominum non agnoscant, neque ab
eius nutu amplius pendere velint. Posse autem aliquam maris par-
tem occupari, iam in confessio est, et adieruit Auctor *p. 1. cap. 5.*
ex GROTTIO, qui *l. 2. de I. B. et P. cap. 3. §. 13.* id ex iure classis ma-
ritimae probauit. Certum est ex TACITI *lib. 1. et 2. annal.* Romanos
mare classibus in sua potestate tenuisse, quae classes ad varios vsus
in promptu semper fuerunt. Ni enim id fiat, *non possunt sub pedibus
Caesaris esse, qui maria tenent, ait de Sexto Pompeio* PLIN. *l. 9. hi-
stor. nat. cap. 16.* multo minus iurisdictione exerceri, et quasi possessio
maris retineri potest; Et haec detentio maris per classes, quasi pro
possessione habetur, quia is dicitur possidere mare, qui habet iuris-
dictio-

ditionem in mari, COEPOLLA *l. 2. de seru laest. cap. 26. num. 9.* quae defendi melius non potest, quam nauali exercitu, ceu modo domini adquirendi maritimi.

7 Vnde fortissime petitur argumentum, a perpetuo admiralatu, seu praefectura maris ductum, contra τὰς ἀμφιβητικὰς τῆς θαλάσσης ἀδικίας, vt Strabo loquitur *l. 4. Geogr. de Massiliensibus.* Non enim aequo animo feret princeps, armatam classem fines sui maris transire, aut vt ibi diutius iusto haereat, aut vt insalutato domino pertranseat, quin irati et meditantis bella vicini signum potius habendum, qui instructa classe mare vlcaptum infestat. Inter caeteros probandi modos palmarius credo erit, quando haec maritima classis, nemine turbante, in mari libere euagari, fines aliorum ingredi, edicta maritima proponere, aliaque praecipere poterit, quae perfectae iurisdictionis signa merito censi debent. De hoc autem ammiralatu maris quaedam altius reperam.

8 Maris angustias, vel etiam ipsos angiportus, a regibus et adhabitantibus populis, perspecta utilitate et necessitate, fuisse occupatos, et potuisse occupari, a nemine puto negari, quod tamen de vastissimo et immenso oceano dubius adstruxerim. Huius occupati maris supremam semper sibi principes adiudicabant custodiam, quae, et exinde sequens domini maritimi adiudicatio, et iustus ex immemoriali praescriptione titulus, ex crebris bellis, quae feroces gentes nondum humanitate hodierna cicuratae, et in ordinem harmonicum redactae, inopinato et agminatim irrumpendo, vastando, et penitus euertendo, vicinis inferebant, ortum traxit, vt viri clarissimi iudicant. Vnde non saltem cura erat magnatum, hostiles imperus terra inhibere, sed in id operam strenuam collocabant, vt a talibus inquietis vicinis mare purgarent, et quibus per terras via commeandi denegata erat, hos a maris liminibus arcerent. Vnde semper insigni classe custodiam maris sibi attribuerunt, quam custodiam nonnulli per ADMIRALATVM, aut praefecturam maris, explicant, quae nil aliud quam ius tuitionis et defensionis maris est, quae adeo iuribus regis adheret, vt Angli conquesti fuerint apud SELDEN. *l. 2. de mari claus. cap. 27.*

9 quod Rex Franciae proprio auiu *admiralatus officio et titulo vtetur*, quem tamen iustissima tantum de causa Anglus sibi vindicaret. Idem testatur, se manuscriptum vidisse diploma, quo inter Eduardum I.

et Guidonem, Flandriae Comitem, conuentum de signis, nauibus per mare adhibendis, quibus facilius, vnde essent, dignoscerentur. De quibus vide fufe differentes HOEPING. *de iure insign. cap. 10. num. 106. seq.* VOSS. *l. 2. de vit. lat. serm. cap. 2. p. m. 173.* GRETSER. *in CODIN. cap. 2.* WILHELM. WATSIVS *in glossar. ad histor. Paris.* SPEELMAN. *in voce Admiralius*, MEVRSIVS *in gloss. Graeco Barb. voce ἀμνηγάλιος.* SELDENVS *l. 2. de mari clauso c. 11. et 14.* Illa autem maris custodia insignis est maiestatis indicina nulli subditae, nec nisi DEVM et enslem recognoscentis; Vnde toruo vultu pomposum et turgidum Friedlandii titulum duo heroes et libertatis Balthici maris adsertores adspexerunt, quo se adpellabat *einen Herrn des Oceanischen vnd Baltischen Meers.* Et haec ab insultibus hostium maris defensio, vt antea dictum, *custodia maris* apud nonnullos vocatur, vt custos sit maris, qui non tantum transfretantibus liberum tutissimumque com meatum praestet, sed et sibi maris iurisdictionem attribuat, vectigalia imponat, et quosuis ad littora non admittat, seu, vt summatim complectar, qui occupati maris absolutus sit dominus, vti et nonnullorum titulus id postulat, quo vocantur *Herren vnd Beschirmer des Meers.* De Admiraliis regnorum Angliae vide SELDEN. *l. 2. de mari clauso cap. 16 seqq.* I I FRANCIAE *c. 18.* POPELLINER *en l'amiral de France* CHOPPIN. *l. 1. de domin. Franc. tit. 15. §. 11. et 13.* Hispaniae et Belgii LAPETIT, METEREN ET REID. *in comm. belg. rer.* nec non potest esse nota absoluta Gothorum regum in adiacentia et alluentia maria potestas; de quo alias fufius, ne hic extra oleas vagemur.

Hinc salui conductus origo. Pro sectri ate nauibus prae- 12 standa hunc conductum interpretor. Est enim pars *der Oberherrlichkeit, die See, die sich einer annasset, mit Jagd- vnd Conuoy-Schiffen von Schelmen vnd Räubern rein zu halten.* Et si tenor iuris obseruari deberet, iam a multis traditam theoreticam hic inculcarem, quod dominus territorii, seu *der das Glaiten oder die Glaitliche Obrigkeit hat*, teneatur refundere damaum, a latronibus datum. In primis autem de eo conductu, quem simpliciter *das Glait* adpellamus, notandum, quod ius illud *die Gelaits-Herrlichkeit* regulariter superioritati seu territorio cohaereat, quandoque etiam, et in alieno territorio, vi securitatis iurisdictionalis competat; Hinc si ius illud commune sit, *gesamtes Gelait*, illi, cuius est territorium, competit iure ordinario,

- alteri vero ex causa singulari. vide KNICHEN *de iure superior. cap. 4. num. 293. seqq.* GYLMAN. *Symphor. tom. 1. part. 3. not. 23. num. 77.*
- 14 Hic autem saluus conductus explicari etiam poterit *von dem See-Paß*, qui communicatur transtretantibus, ne a quouis diripantur, sed hodie illi, qui postliminio quasi redeunt, gementes indicant, quam temere haberi a regibus etiam concessi hi conductus ab illis, quibus pro pietate scelus est, pro humanitate saevitia. Hae publicae fidei litterae ideo impetrantur, ut venia per mare transeundi concedatur.
- 15 SELDEN. *l. 2. de mari claus. cap. 20.* Potest enim princeps a finibus arcere illos, quibuscum aut bella gerit ipse, aut gerunt foederati, ne vel diueticula quaerant hostes, et opportunitatem quandam nanciscantur, fortius bellum et commodius gerendi, in primis si ceu piratae alienigenas intercipient, et ex his praedam agant, qui haud innoxii bellis gentium iure liberrimo utuntur, et haec piratarum persecutio solus est supremæ iurisdictionis, quam nullus tentabit, nisi a Principe expressam impetrauerit concessionem, nemini tamen se suaque optime ac strenue defendendi facultatem adimimus.
- 16 Quam autem sine punitione facinorosorum hic saluus conductus consistere non possit: consequens est, quod iuri *des Glaitens* insit non tantum *securitas et defensio viarum publicarum, tam terra marique. sed et potestas animaduertendi in facinorosos de qua l. seqq.* Ut Princeps vi tute protectionis, iure ordinario sibi competentis, subditos territorii sui tueatur, quapropter non solum instructus est satellitibus et adparitoribus, sed etiam imperio, ut mandare aliis possit, quo tali subueniant, et auxilium praestent, ut praeclare docuit
- 17 OBRECHT. *tract. de defens. cap. 7. num. 40.* Adde GAIL. *cap. 8. de Arrest. num. 12.* Ut et in mari et fluminibus habeant naues exploratorias, excursorias, *Ausläger-Schiff*, securitatem maris et fluminum explorantes tutantesque, mare et flumina a malis hominibus purgantes. Vide R. A. *de Anno 1548. §. ferner et de Anno 1559. . 1559. §. Wosfern aber. l. 3. et 13. ff. de offic. praef.* MYNSINGER. *5. O. 70.* GAIL. *2. obseru. 64. num. 2.* DENAY. *tit. 213. §. 3.* Exinde praedictae
- 18 protectioni ordinariae cohaeret ius indagandi, conquirendi, perseguendi homines prouinciae, et maris quietem turbantes, vulgo *das Recht des Straißens.* Vide FICHARD. *vol. 2. conf. 163. num. 8. in fin.* FAUST. AB ASCHAFFENBURG *in conf. pro aerar. cl. 4. ord. 413. inprimis*

mis votum reuisionis, in caussa *N. cont. B.* quod habetur apud GYLMAN. *Tom. 1. Symphor. p. 3. vol. 23. et TILMAN. DI BENIGN. Syntagn. 2. decad. 4. vol. 3. n. 56. §. ad hunc quoque punctum des Gelants. et n. 77. et 78. Auctori part. 2. c. 4. n. 156. sequi.* Quod autem hoc ius inter regalia referatur, confirmat BESOLDVS in *Thef. pr. verb. Glaid. §. ergo pag. 351.*

Sequitur potestas animaduertendi in facinorosos; quam conexam esse vult saluo conductui GYLMAN. *tom. 1. Symphor. p. 3. vol. 23. n. 77.* et ex illa elicit iurisdictionem cognoscendi super causis siue civilibus, siue criminalibus, si in littore, inter vel inibi habitantes, aut aliter illuc accedentes oriantur, vel etiam in mari littori proximo, si simul cum littore ad certa spatia occupatum sit. Et haec iurisdictione in suffocatos extenditur. Nam cadauer in littore repertum extractum et ad adportatum ab alio, iurisdictionem tollendi non habente, aut ad locum iterum deuehitur, immo e terra sepultum eruitur, iuncta graui temeratae iurisdictionis poena, additaque protestatione, ne hoc actu deinceps quaesito iuri praeiudicetur. In cuius rei interruptam obseruantiam vsitatum haecenus, *daß der vertronckene nur halb wird aus dem Wasser gezogen*, vt domino territorii saluum ius maneat, cognoscendi de cadauere, quid cum eo fieri velit; exemplum super cadauere litigii ante paucos annos inter senatum Lubecensem et Canonicos fuit, et apud alios explicatius haec traduntur.

Haec autem cognitio caedis in flumine publico vigore *der Lands-Obrigkeit* soli principi conuenit, cuius nomine etiam publice de caede instituitur cognitio a locum tenente; occiso enim aliquo in via publica, cognitio spectat ad habentem regalia, etiam si alius iuxta et prope viam generalem *die Cent- oder Fräißeliche Obrigkeit* exerceat. ZASIVS *de F. p. 5. n. 11. et 12. KNICHEN de iure territor. c. 4. n. 281. et de priuil. Sax. verbo Ducum Saxon. c. 5. n. 135. sequi.* et recte propterea Auctor *p. 2. c. 5. n. 122.* hunc iurisdictionis actum inter reseruata principis recensuit. Nam sicut princeps aquaeductum ex flumine publico nauigabili non in tantum concessisse praesumitur, vt iter intutum reddatur; ita nec iurisdictionem per viam vel flumen publicum, in quo ei regale aliquod vel vectigalium aut pedagii ius competit, ex eorum aut aliorum regalium consequentia competentem, per translationem iurisdictionis alicuius Castri generalem, in dubio simul conferre putatur. Quod tamen de ciuitatibus imperialibus, et nobilibus

liberis non procedere, bene notat BESOLD. *c. 2. d. iur. rer. §. 4.* Plura vide apud Leopold. *de Concurr. iurisd. qu. n. apud ARVM. vol. 1. disc. p. m. 99.* CAEPOLLAM *de seruit. R. P. c. 31. n. 4. seq.* ZANGERVM *p. 2. de except. cap. 1. n. 242. seq.* In dubio autem ille, qui ius maris habet, iudicat de crimine in mari factò, non is, qui ius littorale habet, quae diuersa esse posse, auctor docuit. Et si emenda praestari debet, non ea vasallo, sed superioris fisco adplicatur, vt in terminis TESS. *dec. 250.* adeo, vt vix multa vasallo debeatur, vt idem TESSAVR. *dec. 266. et 270.* testatur, vbi fuse hanc rem tractat.

21 Non incongrue autem hic praeceptum de velis deprimentis, ceu certum regalis celsitudinis et illimitatae ac liberrimae potestatis indicium, subuectitur. Etiam si autem depressione seu demissione velorum alterius transfretantis reuereantur Maiestatem, id tamen non fit in signum subiectionis, sed in gratitudinis et reuerentiae indicium, quod iter sub principis auspicio consummare licuerit; et est quaedam quasi salutatio. Nam, vt recte ait QVINTILIANVS *l. n. Instit. cap. 3. pag. m. 509.* *Salutatio frequenter sine voce intelligitur, et adscit, et ex ingressu vultuque perspicitur habitus animorum:* Quanquam ALEXANDER AB ALEXAND. *l. 4. Gen. dier. cap. 2. vs. Et in nauali pugna. p. m. 170.* quem refert et sequitur HOEPING. *de Iure Insign. c. 17. n. 516.* adferat, *depositione signorum aut velorum ad alterius praescriptum, imperata facere et mandatis obsequi significare;* quum et olim de naualibus praeliis trophaea erigi consueuissent, adfirmant historici. DIODOR. SICVL. *l. 13. Biblioth. cap. 10. p. m. 104.* Duplici autem respectu hanc velorum fieri depositionem, probat experientia, aut enim salutandi animo tantum superior pars mali deiicitur, seu vt nostri loquuntur: *Es wird im Mittel-Mast die oberste Flagge, wann man recht gegen ein Königliches Castel kommt, ein wenig herunter gelassen, aber alsobald wieder aufgezogen;* et hunc morem etiam regiae naues Cronenburgum praeteruehentes, obseruant, quod tantum abest, vt Maiestatem, vel quidquam imminuat, vt non subiectionis sed amicitiae signum sit reputandum. Aut ad maiorem reuerentiam contestandam, *wird das Top-See-gel halb hernieder gelassen, vnd nicht eber, biß man einen Canon-Schuß weit in die See ist, wieder aufgezogen, dafern die Schiffer nicht wollen pro contumacia einen jeden Schuß, der nach ihnen geschiebet, mit einem Rosenobel lösen; Vnd solches See-gel streichen inter alias causas Anglis occasio-*

occasionem praebeat, Hollandis foederati Belgii bellum inferendi, *daß nemlich der Holländer Ammiral nicht hat zuerst die Seeget streichen wollen*; et sane non video caussam, cur Hollandi se Anglis submittere debeant, qui maiestatem Regis abdicantes, iam liberi sub pessima Reip. forma, democratica scilicet, salutari ab omnibus contendunt. Antea Hollandi comiter Maiestatem Regis venerantes, vela deprimere minime renuebant, quod iam facere detrectant, quum aequae respublica libera censenda sit, ac altera, quae tamen improbissimis modis absque villa praegnantia et vera causa, Regem suum horrendo exemplo, capite truncavit, cum aeterno gentis dedecore, ac insigni ac indelebili paricidii nota. Illa autem velorum depositio fit, *wenn man entweder vor Königlichen Passceyen und Block-Häuseru, oder vor ihre Orlogs-Schiffe, vorüber fährt*, teste MYLER. *in addit. ad comment. RVMELIN. in A. B. p. 3. diff. 3. th. 24. HERINGIO de Molendin. qu. 9. n. 64.*

Pignoraciones, arrestationes, seu repressaliae quum habeant spe- 22
ciem belli, etiam non nisi a Maiestate suscipiuntur, concedunturue, de quorum iure fusissime agunt *Fausß ab Abschaffenburg Conf. pro aer. cl. 4. ord. 379. HEIG. p. 1 qu. 11 WESENB. conf. 46. COTHMAN. conf 52. fere p. tt. vol. 2. AIALA l. 1. d. bello cap. 4. RITTERSHVS. ad Nou. p. 3. c. 7. BVSIVS 1. subtil. c. 17. CAMMAN. de Iur Maiest. disp. 5. th. 68. ARVM. disc. 8. Tom. 2. et CVBACH. apud eumd. vol. 4. disc. 25. seqq.* Galli vocant *le droit de Marque*, quia fere in limitibus vsurpatur, vide omnino PAPON. *libr. de Arrest. tom. 3. LEHMAN. l. 5. Chron. Spir. c. 84. et c. 98.* Nos, missis illis, alia dicemus: et quidem certum est, mero naturae facto neminem teneri, nisi qui bonorum successor est. Imp. Zeno aequitati naturali contrarium dicit, vt pro alienis debitis alii molestentur: *Nec quod vniuersitas debet, singuli debent*, ait VLPIAN. *in L. 7. §. 1. ff. quod cuique vniu. nom.* nimirum, si vniuersitas bona habeat, alioquin enim tenentur non singuli, sed qua pars sunt vniuersorum, quod et expressis innuit verbis *SENECA l. de Benef. c. 20.* Haec et si vera sunt, ait Magnus ille Vir *l. 3. d. I. B. et Pac. c. 2. §. 2.* tamen iure gentium voluntario induci potuit, et inductum adparet, vt pro eo, quod debet praestare ciuilibus aliqua societas, aut eius caput, siue per se primo, siue quod alieno debito ius non reddendo se quoque obstrinxerit, pro ea teneantur et obligata sint bona omnino corporalia et incorporalia eorum, qui tali societati aut capiti subsunt. Ex-
pressit

pressit autem haec quaedam necessitas, quod alioqui magna daretur iniuriis faciendis licentia, quum bona imperantium saepe non tam facile possint in manus venire, quam priuatorum, qui plures sunt. Et spes erat, facilius membra eiusdem societatis a se mutuo ius consequi posse, et indemnitati suae consulere, quam externos, quorum multis in locis exigua habetur ratio. Deinde commodum ex hac obligatione commune erat omnibus populis, ita, ut qui nunc eo grauaretur, alio tempore indidem subleuari posset. Et huius exsequutionis violentae quum variae sint species, nos de ea agimus, quam Imp. *Ἐνχειρίασμὸν* siue pignorationem inter populos diuerfos *Nov. 52. et 134.* vocat, et illas vetuit, addita causa, quod rationem non habeat, alium quidem esse debitorem, ab alio vero debitum, exigi, ubi et huiusmodi exactiones odiosae vocantur. Idem Grotius hoc Ius Saxonice Withernamium interpretatur, forte est *Wiedernehmung*, *Abnahm.* Vnde haec vocem Latio donauit. Exemplum habemus in *LIV. lib. 2. HALICARNAS. lib. 7.* et in *GREGORIO lib. 9.* ubi de Venetis Genuensium naues capientibus.

²³ Ex Graeco *ἀγγαρεία* descendit vox Angaria, feudistis notissima, qui solent pro lubitu *ἰνομματοποιεῖσθαι*, *SIXTIVS l. 2. de Regal. c. 13. n. 6. et VOSSIVS l. 3. d. vit. lat. serm. p. 420.* quem tamen et vide *l. 1. c. 5. pag. 24.* hinc angariandi voce vsus est *IVO CARNOTENS. Ep. 55. et 126.* et ante eum inter caeteros Paulus Diaconus, seu verius *LANDVLPHVVS SAGAX. l. 3. de gest. Longobard. c. 16.* Glossae Philoxeni angaria *πρεῖεργασία ἀγκασία.* Vide erudite notata *Salmasii* in notis ad *Capitolin.* Angariae autem dici possunt minus, quod ob negotium aliquod, cui celeriter, necessitate ita urgente, vehendis oneribus, providendum est, publice imponitur. Est autem hoc ius Angariarum inter alia etiam iura, quae imperator Iustinianus ait, vsu exigente et humanis necessitatibus urgentibus, constituta. Et in duplici, quae angariantur naues, sunt differentia, aut enim subditorum sunt, aut exterorum. De subditis nullum dubium, quin teneantur ad praestationes nauium, necessitate ita exigente, quum generaliter nemo, vel ob aetatem, vel ob militiam, vel ob privilegium aliquod, ab iis excusari dicatur *l. ult. §. patrimoniorum ff. de mun. et honor. l. ab his in pr. l. sunt munera. ff. de vacat. et excusat. muner. l. neque tempore C. de munerib. patrimon.* et hoc ipsum de angariis in specie constitutum,

tum. *l. neminem C. de SS. eccles. l. 2. C. a quib. muner. et praestat. l. nullus. C. de curs. publi. angar. et parangar.* Sed hoc quaeritur, an tempore necessitatis possit princeps naues in portu repertas cogere, vt sibi seruitia praestent? Fieri id posse, intrepide adfirmo, et quotidiana id confirmat praxis, cum hac tamen lege, vt sui laboris et officii digna capiant praemia emolumentaue. SELDEN. *l. 2. de mari clauso c. 20. p. m. 288.* *Id semper tamen, ait, intelligas oportet, ita ad iustitiae normam factum, vt pro ratione tum doliorum, quibus aestimabantur, tum pro nautarum numero, ita conductorum, congrua merces esset praestanda.*

CAPVT II.

DE IVRE STAPVLARVM, GERANII, ANCHORAGII,
PORTVS.

1. *Ius Stapulae non vbique obseruatur.*
2. *Vocis origo a Germanis.*
3. *Vocis Synonymia.*
4. *Differt a iure Emporii.*
5. *Quae ciuitates hoc iure gaudeant.*
6. *Stapularum triplex consideratio.*
7. *De primo genere.*
8. *De secundo genere.*
9. *De tertio genere.*
10. *Distinctio inter Staffel-Güter et Mess-Güter.*
11. *Ius Geranii, quid?*
12. *Vocis origo.*
13. *Poena defraudati veftigalis.*
14. *Ius Anchoragii, quid?*
15. *Vocis Synonymia.*
16. *Ad littoralem iurisdictionem refertur.*
17. *De iure portus.*
18. *Fortalitia exstruere poterit princeps ad defensionem.*
19. *Portus nomine, quid veniat?*
20. *Portus sunt inter-regalia maiora.*

Non vbique locorum hoc ius obseruari, ratione iurisdictionis maritimae facillime concedo, nec tamen id nego, multis intuitu summae illius iurisdictionis esse concessum, vt gaudeant splendidissimo hoc stapularum iure. Adnexum siquidem est dominio maritimo,

nec quivis alius, quam qui illud obtinet, eo vti poterit, ne plura per vim illicitam agere praesumatur. Cuius enim, quis plenum obtinet dominium, eo libenter ad vtilitatem, vel maxime vti percipit, nec potest negari, posse prohiberi et arceri a flumine illos, quos transire, aut cum tali conditione transire, non velis. Quin verbum hoc originem agnoscat Germanicam nullus dubito, in qua *Stappeln*; adgregare, coaceruare, et in vnum congerere aliquid, significat, ex qua apud auctores mediae aetatis vox *Staplus* formata; ea enim vti fuerunt in *LL. RIPVAR. tit. 33. l. 1. et tit. 67. l. 3. et tit. 75.* quando locum iudicii vocarunt *Staplum*, ceu conuentum, et congregationem multorum iudicum. GLOSSAR. CLEMANGII exponit *regumentum*, vel *tapetium*, sed perperam id iudicat Vossius. Quod ad rerum conueruatarum speciem, quae in pyramidem vel conum adfurgunt, hic si capitis ornatus sit, *staplus* vocatur. LEONINVS *conf. 31. num. 2.* adpulsus et exonerationem vocat mercium. BERTIVS in *tab. Geogr. pag. 213.* et GVICIARDIN. in *descript. belg. fol. 181.* quem et recte adduxit LIMNAEVS *l. 2. de I. P. cap. 9. num. 132.* KLOCK. *de contrib. cap. 1. num. 272.* et qui hunc fideliter, suppresso nomine, descripsit *Faußt* ab *Aschaffenburg* in *conf. pro aerar. class. 17. ord. 1340.* a stabulo deriuant, quod nempe bona ibi stabulentur, et adseruentur. Qui politiori vti Germanico idiomate volunt, ex genuina voce *finxerunt* *Staffel*, inepte sane, vnde *Staffel-Gerechtigkeit*, *Staffel-Güter*, *Staffel-Freyheit*, *Staffelbahr*. Differt hoc ius *stapulae* a iure *emporii*, seu *mercatus*, vide KLOCK. *de contrib. eap. 3. num. 76.* 2. a *nundinis*, KLOCK. *cap. 1. num. 272.* 3. a iure *Geranii*. *id. ibid.* Vocatur etiam a multis illud ius *emporii*, de quo fusius MARTIN. A MEDEN, in *script. refutat. contra Hamburg. pag. 99. eine freye Niederlag.* Liber adpulsus *nauium*, et quae synonyma apud auctores alia occurrunt. Praeter omnes autem hoc ius *Tautius* inepte definit *aggeffionem* et *comportationem mercium omnium*, quae sunt eius naturae, vt seruando seruari possint. Melius alii genus definitionis ponunt esse *privilegium*, KLOCK. *de contribut. cap. 3. num. 87.* LEONINVS *consil. 67. num. 2.* adnumerat iis iuribus, quae *bannalia* interpretes vocant, quorum vis ex obseruatione dependet. THOM. MICHAEL. *de iurisdict. th. 12. lit. A.* STVCK. *disp. acad. 9. th. 154.* NATTA *conf. 502. num. 4.* GAIL. *2. obseru. 69. num. 4.* RAVDENS. *resp. 23. num. 7.* Ad *regalia maiora* *stapulas*

stapulas reuocant; ferrem aequius, si inter minora, et inferioribus communicabilia recenserent. Multae autem, eaeque nobilissimae vrbes hoc iure stapulae gaudent, praecipuas enarrabo; Inter has eminent *Anfae ciuitates*. CRANTZ. *l. 10. Vandal. 27.* Brück in Flandria, CRANTZ. *l. 9. Vandal. cap. 37. Passaunum*, MYNSING. *consil. 19. per t. tit.* Olphi commeantium e Germania mercium, perpetuam stationem cum vestigali immunitateque incolarum ob virtutem et fidem a Venetis obtinuerunt. IOV. *lib. 2. histor.* Spira contendit, *daß sie als die dritte, vnd oberste Staffel am Rhein sey von Röm. Kayserl. Maiestät vnd Königen priuilegiret, &c.* GYLMAN. *in Symphor. tom. 2. pag. 3. tit. 18. Suppl. 16. pag. 338.* Succedunt Colonia Agrippina, Moguntia, Ingolstadtum, Ratisbona, Hamburgum, Magdeburgum, Brema, aliae. Treueris ad Mosellam. *Hamburgischer Bericht von dem Cammergerichtlichen Vrttheil de Anno 1619. num. 6. petit. artic. 33.* Vratislauia Anno 1511. a rege Poloniae Vladislao impetrauit. SCHICKFVS *lib. 1. der Schlesiſchen Chronick cap. 38.* Non possum autem, quin fatear, hoc ius stapulae non apud omnes simile et vniſorme esse; nam in nonnullis ciuitatibus iubet priuilegium, vt nullae merces exoticae praeteruehantur, sed certo temporis spatio in illo priuilegiis munito loco venum exponantur. In nonnullis non est necessitas vendendi adposita, sed si naues exoneratae et vestigal solutum, cuius liber patet abitus. In nonnullis conceditur exteris liberrima facultas congerendi merces, et ad commodiorem venditionem conseruandi. Vnde triplex hoc ius quis haud absurde dixerit, quod et reuera inter se differt, et diuersos fortitur effectus. Vt primum sit ius stapulae, quod habet adnexam vendendi necessitatem, de quo agit GVICCIARD. *in descript. Belg. pag. 181.* et BRONCHORST. *in praefat. tit. de R. I. qui id testantur de Dordrecht.* Illud autem ius obtinetur 1. priuilegio, praedicti de priuilegio Dordrechtano testantur. 2. conuentione, vide ENENCKEL. *lib. 3. de priuileg. cap. 8. per tt.* 3. iussu, ENENCKEL. *d. tract. pag. 272.* 4. statuto, vt Lubecae ita mos obtinet, vide STAT. *lib. 3. tit. 6. art. 7.* Rittingae, de quo testatur WEHNER. *in obseru. pr. verb. Staffel, circa fin.* 5. immemoriali praescriptione per vulgata. In hoc iure consideramus, tum personas, tum bona. Personae, cuius conditionis, familiae et regionis sint. Bona, an talia sint, quae admitti possint, vel non. Nouimus ex CAESARE *lib. 1. de bell. Gall.* Belgas olim

vinum et alias merces non recepisse; sic et de Arabibus Nabathaeis testatur STRABO *l. 17. εισαγωγήματα δ' ἐστὶ τὰ δ' ἢ παντελῶς*, importate merces quasdam licet, quasdam non item, vid. CRANZ. *l. II. Saxon.* Circa bona vltcrius consideranda eius pretium seu taxa, et aestimatio; tum, an inuite vendi possint. vide interim GROT. *l. 2. de iure Bell. et Pac. cap. 2. §. 19. seqq.* COVARR. *l. de var. resolut. cap. 14. per* 8 *tt.* aliosque plures. Secundum genus erit, quod tantum iubet exonerare merces, et soluere vectigal. Hoc iam de regalibus esse, ob annexam de soluendis vectigalibus conditionem, facillime concedi potest. Id acquiritur, vel priuilegio, vel immemoriali praescriptione, et de hoc loquitur LEON. *conf. 67. num. 2. seqq.* quum ait: *Ius stapulae necessitatem vendendi non comprehendere, sed tantum adpulsum, et exonerationem mercium.* Et eleganter LEHMAN. *l. 4. Chronic. Spir. cap. 22.* de stapulis ad Rhenum ait: *Daß sie haben die Gerechtigkeit, erstlich, welche Schiffe den Rhein-Strohm auf- und abfabren, vnd mit staffelbaren Gütern beladen seyn, daß sie daseibst aufkehren, dieselbe ausladen, ins Kauf-Hausß fübren, niederlegen, vnd dauon die Schuldigkeit zahlen müssen, welche nach entrichteten gebürlichen Accis überschlagen, das ist in andere Schiffe, oder auf die Axt geladen, vnd in die Ober-Rheinische Lande verführet werden, wie dann die Stadt Speyer, vnd deren Schiff-Leute, von Alters die Schifffabrt auf Straßburg gehabt, vnd dauon, vermöge Kayser Friedrichs Priuilegii de dato 1481. nicht mehr dänn 13. Heller haben dürffen geben; Die andere Eigenschafft oder Gerechtigkeit der Staffel ist vor Alters gewesen, vnd noch, nemlich Kauff-Hausß, Krane, Schiffer vnd Karcher, desgleichen Kauff-Hausß-Obherren, Krane-Meißter vnd Kauff-Hausß-Knecht. Die dritte, daß die Kauff-Hausß verordnete über die aufgeladene vnd niedergelegte Staffel-Wahren, ob sie von Würden oder nicht, erkennen, aber nicht richten, vnd die, so unfertig, verworffen, vnd den Fahrten zu Schiff vnd der Axt-Ordnung ausfagen.* Certum est, ingentem mercium vim ex Italia ope equorum iumentariorum in Germaniam adportari, nec nostra Italiam adeo fordent, vt plane a nitidissimis suis oris ea exclusa velint. Hinc ratio aurigationis, seu mercium vectiois dicat necessitatem eligendi certa loca, in quae deferuntur merces, vt commoda occasione oblata, in loca destinata deuehi possint: Vnde saepe tantus confluxus hominum et mercium immentia moles, vt eas aedificiis

hoc

hoc sine exstructis includi, praefens suadeat ratio. Exempla sint Brixa, Basilea, Lindauium, et infinita loca alia, quae sane aduectas merces recipiunt non absque singulari lucro, sicut ab egregiis viris accipi. Tertium genus iuris stapularum est, quando principes mercatoribus certis, vel etiam vniuersitatibus, copiam faciunt, merces suas in certum locum deferendi. Hic iam amplissimus sese offert campus tractandi de societatibus naualibus, et rerum publicarum contoris, quae sane omnia ex hoc priuilegiato stapularum iure descendunt, de quo pauca dicere, vix esset, nihil dicere, adeo enim ampla dicendi materies sese offert, quam iam sub manibus tracto, mox doctis communicandam, et quae haecenus incognita, et a multis intacta fuerunt, ex multarum urbium Archiuis supplebo, quae mihi humanitas praestantium virorum communicauit. Antequam hinc abeam, dicam distinctionem bonorum, quae iuri stapulae subiecta sunt. *Staffel Güter* distinguuntur *von den Meß-Gütern, so nicht Staffelnabr*, i. e. quae non subiecta exonerationis et expositionis iuri: *dann der Staffelnabr Güter halber muß man sich der Stadt Speyer Staffel-Freyheiten gemäß halten, vnd Staffel-Recht haben; mit den Meß-Gütern aber so berechtiget, mag man vnausgeladen füruber fahren.* Ita WEHNER. *in obseru. Pr. verbo Staffel p. m. 6u.* et hoc ius Spirensium restringere *auff Saltz, vnd gesaltzene Wahren videtur* FAVST. *ab ASCHAFENB. ord. 406. Cl. 4 consi. pro aer.* ad esculenta tantum: extendi putat, quod de primo stapularum genere forte intelligit; sed nimis ieiune hac de re sentit, quum ius stapulae et ius fori *oder Marckt-Recht* nimium inter se differant, et multis nobilius illud esse colligitur, quod TAVTIVS *in Consil. MSS. Comitibus Barbei* communicato, illud ius multo praeclarius nundinarum iuribus adferere non vereatur. Immo hoc adeo verum est, vt hoc ius nemini concedatur, nisi sit status imperii, cui adiacentis fluminis directa iurisdictio ex iure territorii competit. Quare hic subsisto, et dico, effectum dominii maritimi splendidissimum esse hoc ius stapularum, seu potestatem recipiendi merces quasuis ex imperatione superioris. Videat interim audis lector EVERARD. IVN. *consi. 9. lib. 1. p. 11.* LEONIN. *consi. 67. p. 11.* MYNSINGER. *resp. 19.* PFEILII *consil. 190.* MAVLI *de iure conducenti tit. 3.* ROSACORB. *Pr. for. c. 85.*

Huic stapularum iuri connexum est ius Geranii, seu mensura- I I
tionis, et in eo fere distinguitur a iure stapulae, (cum quo tamen in

primis secundo genere fere coincidit, nam uti stapula principaliter commercia et utilitatem respicit emporii cui concessum, sic hoc utilitati vectigalium aduersus mercatorum fraudes prouidetur: *Wann nemlich die angegebene Wahren besichtigt, gezeblet, oder gemessen werden, damit den Zollen kein Eintracht geschehen möge.* Fuls de hoc geranii

12 iure agit LEONINVS *conf. 7. et 8.* Vocem autem descendisse, puta Germanico *Kranen*, leuiter mutata consonante ob euphoniā, seu si vis ab herba illa, quae Discordi dicitur *γεράνιον*, quae rastro ciconiae similis est, quoniam et geranium rastrum suum protendit, ut magnae moles attrahi facili modo et a paucis possint. Vectis sane dici non potest, quoniam tantum pars est geranii, nempe lignum, quo commodius machina circumuoluitur. Germanice dicitur *Kranen-Gerechtigkeit*, et strictissimi iuris talia esse priuilegia, vel propria auctoritate nemine contradicente vsurpata. Nota est poena eorum, qui malitiose reticent, nec omnes mensurari merces patiuntur; quae sane omnes pro ratione delicti et circumstantiarum in commissum cadunt: nam ob non factam professionem, et sic dilatam vectigalium solutionem, atque omnino ob quamuis fraudationem, *da einer die Wahren betrüglich verläugnet, Consult. Sax. tom. 2. pag. 4. 9. 56. res*, quales quales fuerint, in commissum cadunt, *l. 8. l. 14. ff. de public. et vectigal.* adeo, ut non soluentis pedagium mercium, pro quibus solui solitum est, etiam confiscentur aliae, quas portabat, pro quibus non debebat: post PAPAEVVM *in q 572. BOER. dec. 178. n. 26.* Committuntur autem merces ex causa fraudati vectigalis ipso iure, ita, ut statim desinant eius esse, qui crimen contraxit, dominiumque rei vectigali adquiratur, ita tamen, ut ob contradictionem partis sententia requiratur declaratiua, per quam possessori possessio auferatur. Ea propter commissi persequutio, hoc est rei vindicatio, aduersus heredem et quemlibet alium possessorem competit. COLER. *p. 1. de Proc. exsequut. c. 3. n. 29. 84. CACHERAN. decif. 86. GALL. l. 2. obl. 51. n. 5. et L. 2. de Pac. P. c. 3. n. 11. ROSENTHAL. c. 5. d. F. concl. 40.* Per quinquennium vero omitta perit. *L. 2. C. d. vectigal.* Summa quoque ratione istius in fraudatores vectigalium poenae constitutio nititur, ut nemini iniqua videri possit aut debeat, quum ad dominos cuiuscumque territorii onera viarum pertineant, qui ea lege pedagia exigunt, ut teneant loca tuta, et indemnem praestent transitum, ita, ut si quid damni transeuntibus in via publica contingat,

puta,

puta, si depraedentur, illi, nisi malefactorem exhibeant, ad praestationem seu refusionem eius teneantur. *text. in nou. 134. cap. 4.* MOLLER. 3. *Sem. cap. 26.* MYNSING. l. 5. c. 70. et 71. GAIL. 2. *obsér. 64.* Et sane hoc ius mensurationis singularis est huius domini effectus, quod nemo anchoram leuare audeat, quin a deputatis mercium exploretur. Hodie punitur defraudatio, *daß man das vnangegebene wegnimmt*, et si factum reiterat, *ihn mit ziemlicher Strafe gebührlich ansiehet.*

Ius Anchoragii est ius iacendi anchoras in alterius littoribus, 14
 quum illas absque consensu principis et concessione, alienis littoribus iniicere non liceat. *cap. vnic. quae sunt Regalia.* BODIN. l. 1. de Reg. c. 10. p. m. 268. n. 171. ALEX. *conf. 13. lib. 6. col. 4.* Ius exiturae aut portulaniae id vocant ROMAN. 15. *conf. 271.* FRECCIA l. 1. de feud. de 15
offic. Ammirati maris n. 22. TAPIA in l. *fin. ff. de const. princ. p. 1. c. 2. l. n. 57. p. m. 159.* Albergum autem id adpellant AFFLICT. in c. 1. b. *portas n. 2.* BORELLVS, ad *Bellug. spec. princ. rub. 1. de curia in vb. imperium*, et proprie haec vox huius iuris naturam exprimit, nam albergare Italis idem est quod hospitari, seu in domum recipere, hinc Albergaria est hospitatura, seu hospitatio. ADDITION. ad VRAN. *consil. 1. n. 14. vol. 3.* SOLA in *Constit. Saban. tit. de iure Emphyt. p. 1. gl. 4. num. 3.* Knichen de iure territorii c. 4. n. 418. et ius Albergariae ex KOPPEN. *qu. 17. n. 4.* definit KLOCK. l. 2. de *aerar. c. 91. n. 12.* quod sit, quando subditi vel monasteria principibus et dominis cum satellitio tenentur dare hospitium et victum, vulgo *Ablager, Azung, Ausspann, Futter vnd Mahl.* Sed de hac alibi. Forte idem est, quod CUIACIO l. 8. *obs. 37.* et GOTHOFREDO ad l. 9. de *vestigal.* Alabarchia, quod est vestigal quod pro transductione peco- 16
 rum irrogabatur. Verbo huius iuris originem tangit auctor p. 2. c. 4. *ib. et 168.* et ad littoralem iurisdictionem seu *Srtand-Gerechtigkeit* refert, ad quiescimus effato, curiosiorem lectorem remittentes ad ea, quae idem de Alueo P. 26. n. 290. *seqq.* tradit, si anchorarii ius ex hoc deducere vult, me non habebit renitentem. Mihi enim videtur aliud esse, iurisdictionem tueri littorum, ne quid inaedificetur immittaturue, vnde damnum nasci possit domino, aliud prohibere de aluei fundo, ne quis ibi commorandi habeat facultatem, nisi expresso impetrato consensu aut exhibito vestigali: nec enim ab eo, quod publici iuris faciunt plurimi, morose aduentantem arceri decet, sed vestigalia imponi possunt, quae per tempus aliquod commorantes, et merces venales
 expo-

exponentes soluant. Non enim solum impositum mercibus vectigal, sed et pro nauium statione seu anchoras iaciendi iure, certam gabellam persoluant, quod vectigal maximam habet affinitatem cum eo, quod vocamus *Marckt-Geld* seu *Stand-Geld*, de quo vide *WESENBERG. conf. 12. n. 67. COTHMAN. con. 47. n. 288. vol. 3. BESOLD. in Thes. Pr. vb. Mess-Iahrmарck* ARVMAEVUS vol. 3. *discurs. 15. c. 40. KELLER de offic. iurisd. Pol. l. 2. c. 9.*

- 17 Feudistae portum pro vectigali ex portu soluendo explicant, et fere detorquent Friderici Imp. verba: Indulgeant suo ingenio: nos portuum seu manu seu natura factorum ius censemus consistere in eorum absoluta possessione, per quam prohibemus non tantum aduentantes, quos admittere nolumus, sed si velint tuta statione frui, imponimus illis, vt praescriptis obediant, et, si qua onera portui imposita sint, vna cum incolis portent. Nam quamuis de maris liberrima iurisdictione contendant nonnulli acriter, cui ea competat, sic sane minori caret dubio, portus omnes ad territorii dominum spectare, et quidem vt maioris securitatis gratia non prohibetur, fortalitiis et castris illorum securitatem tueri, iubere intrantes, vt soluant vectigal, vt extrahant merces, vt ad certos dies illas venum exponant. Nam etiamsi hos effectus, de quibus superius egimus, nos ad littoralem iurisdictionem retulimus maris, vere id de iure portuum adfirmamus, quod in eo consistit, vt princeps in eo quidlibet
- 18 statuendi potestate polleat. Dixi autem, posse ad maiorem securitatem portus fortalitia exstrui, vt ab ingruentibus vicinis rem tanti momenti, in qua salus totius interdum patriae consistit, tutam praestet; et in primis id princeps obseruabit, iuxta *HERRERA en el. princip. auertido. Frachetta nel semin. polit. et insignem illum Venetum senatorem, PAOLO PARUTA in discors. si absolute imperare aliquantum desideret, aut nesciat, quid ab illis, quos nouiter suae ditioni adiecerit, expectare possit. Sed tamen cauebit animorum alienationem et acerbiter; nolo haec pluribus: pro me abunde principem instruet praedictus Paruta. Portus autem nomine, vt *VLPIAN. in L. Portus de V. S.* venit locus conclusus, quo importantur merces, et inde exportantur, et is nihilominus statio est conclusa, atque munita, et inde Angiportus dicitur. Idem *VLPIAN. repetit. in l. 1. §. statio. ff. de 19 flumin.* Portus autem inter maxima referri regalia, censent commentatores*

tatores ad *cap. vn. de Regal.* adeo quidem vt Baldus hic *num. 1.* dicat, *omnes portus ad regem pertinere*, et CAEPOLLA *de S. R. P. cap. 28. num. 2. vers. hodie &c.* adserat, vt flumina, sic portus iure communi esse principis, quod confirmat THOLOSAN. *l. 9. de rep. cap. 1. num. 27. et l. 3. syntagm. pag. 1. cap. 14. num. 7.* vbi dicit: Portus etiam publici et regii iuris esse; vnde nulla valere potest hic praescriptio, nullum priuatorum priuilegium, quoniam obreptitie impetratum in praeiudicium principis censetur, nulla inueterata consuetudo. Principi soli competit portuum iurisdictio, qui illorum vsus aliis recte et libere concedit, ast supremae iurisdictiois effectus sibi summo iure reseruat et vindicat, nec scio, apud villos contrarium obseruari, nam Hispaniae, Galliacreges, Venetorum, Genuensium, Batauorum resp. comiter concedunt liberum portuum vsus cuiuis, ast priuato credo nulli iurisdictioem portus concedent. Vide, quae tradunt ROSENTHAL. *cap. 5. conclus. 21.* BORCHOLT. *Regal. num. 41.* VVLTEI. *d. F. cap. 5. num. 7.* BORT. *de nat. mai. concl. 44.* SIXTIN. *l. 2. de Reg. u. num. 4.* CUIAC. et HOTOMAN. *ad c. vn. quae sint regalia* et GOEDD. et BRECHAEVS *ad l. 17. ff. de V. S.* GAMMAN. *de regal. disp. 7. th. 46. seqq.* ARNIS. *l. 2. de iurib. mai. cap. 5. num. 3.*

CAPVT III.

DE VECTIGALIBVS, PORTORIIS, RIPATICIS.

S V M M A R I A.

1. *Diuisio vectigalium.*
2. *De vectigalibus fluminiaticis.*
3. *Haec nemo proprio ausu instituire potest.*
4. *De omnibus mercibus pedagium soluitur.*
5. *Nisi priuilegiatae sint res.*
6. *In quo monetarum valore vectigal solui debeat.*
7. *De vectigali maritimo.*
8. *Summo iure eiusmodi vectigalia exiguntur.*
9. *Portoria antiquitus quid denotarint.*
10. *Et illa aequissimo iure percipiuntur.*
11. *Ripatica pro transitu riparum praestanda.*
12. *In feudis diuersimode accipiuntur.*
13. *De erectione der Backen vnd Tonnen.*
14. *Item der Leuchten vnd Feur-Thürmen.*

- 1 **V**ectigalia, quae pro locorum differentia imponuntur, triplicia sunt: aut terrestria, de quibus iam nihil agimus; aut fluuiatica, aut maritima. Fluuiatica vectigalia, quae communiter *Wasser-Zölle* vocantur, nec o ab-que speciali iuductu summi principis instituire potest. *FF. omnes in c. vn. quae sunt regal. Dd. in tr. C. noua vectigal. instit. non posse vol. 5. symphor. tom. 1. pag. 3. not. 23. in voto reuif. N. contra B. num. 54. Textus in A. B. §. 17. Textus in Spec. Suen. l. 1. c. 12. §. 3. Textus in Recess. de Anno 1576. seqq. MYN-INGER. 1. O. 30. et l. 4. O. 24. l. 5. O. 29. num. 8. seqq. late BOGER. tract. de regal. cap. 2. num. 18. seqq.* Quod adeo verum Dd. putant, vt si omnino noua, vel altera mutata sint vectigalia, ea per vim et impressionem extorta praesumantur, post BALD. *in c. 1. verb. pactiones de pac. Constant. De s. GEORG. in tract. feudal. l. c. num. 16.* Quique hoc temere faciunt, legis Iuliae de vi publica poena tenentur. *l. ult. ff. ad L. Iul. de vi public.* Consule tamen CUIAC. *in parat. C. nou. vect. instit.* MENOCH. *cas. 394. de A. I. Q. n. 92.* DECIAN. *in tract. crim. l. 8. cap. 22. num. 17. et cap. 13. n. 5.* et praedictorum vigore cum comes S. ab Y. nouum vectigal *auf freyen Rhein-Strohm vnter dem Namen der Licenten, vnd Vngelds* instituuisset, duodecim deputatis imperii ciuitatibus contra ipsum comitem *vnd ibrer Gn. Licent-Meister, 7. Nou. Anno 1588.* mandatum poenale sine clausula decretum fuit, *vm solche Neuerung Licent vnd Vngeld, auchalles, was dem anhängig, alsobald abzuschaffen; sodann, was dem Kauff-Schiff-Fubr Handels-vnd Wandels Mann vnter dem Schein vermeynter Licenten vnd Vngelds abgenöthiget worden, zu restituiren; Cui mandato, quum Comes non pareret, Anno 1590. in poenam condemnatus fuit.* SYMPHOR. *tom. 1. f. 2. tit. supl. 2. vid. et tom. 3. in verb. vectigal. p. m. 350.* ROSENTHAL. *de FF. cap. 5. concl. 13. num. 12.* SIXTIN. *de regal. lib. 2. cap. 6. num. 56.*
- 4 *seqq.* De mercibus omnibus nauis vectis pedagium soluitur, quae in fraudem illorum retinentur, in commissum cadunt; nisi singulari
- 5 iure sint exemptae, quas recenset Ictus *in l. locatio 9. ff. de public.* Eximit eas res, de quibus numquam praestari solitum vectigal, §. 7. res exercitui paratas, §. 8. fiscum, quibus addit imperator CONSTANTINVS *in l. 5. C. de vectigal.* res ruris exercendi gratia, et illas ad proprium commodum, vsum, et victum destinatas. Quibus auctores res studiosorum addunt, vt et Doctorum et Professorum; FRI-

DERVS l. 2. de mandat. iud. cap. 42. num. 6. RVLAND. de commissar. pag. 4. l. 2. cap. 5. num. 28. et 35. VAVZELL. in tract. de Pedag. part. 5. num. 6. quo pertinent Rec. imp. de Anno 1500. §. Item sollen Churfürsten. et Wormatiae de Anno 1571. §. item sollen Churfürsten, et in ord. Camer. pag. 1. tit. 49. in pr. Debet autem vectigal in valore monetae currentis solui, non eo, qui tempore institutionis fuit, quum ratio eadem sit impositionis, nempe reparatio viarum et persecutio latronum. l. quum quid ff. si cert. petat. SOLA in antiqu. Sab. constit. tit. de pact. int. cmt. num. 84. TESSAVR. dec. Pedemont. 214. vbi ita dicitur iudicatum. De vectigali maritimo, quod vocamus Meer- seu See- Zoll. part. 3. cap. 4. de maris iurisdictione, auctor noster nonnulla dixit; asseruit illud Dd. tritum, quod qui dominium habet, et iurisdictionem in terra habeat, illud et in mari p. l. vnic. C. de classicis. Si illud ratum firmumque, nemo prohibetur, in primis qui alterius non reueretur potestatem, illi onus imponere. Bene autem dictum, oceanum, vastum amplumque illud spatium, sub nullius esse dominio. Possè autem, si quando intra vnus domini litora concluditur, occupari, iam alii probarunt. Haec autem vectigalia maritima sunt aequissima, quoniam ad tuitionem maris, et veram in eo securitatem praestandam constituta reperiuntur, quae sane ingentem sumtuum molem exigit, quorum subleuamen, quin porrigant illi, qui securitate fruuntur, quis negare ausit? BALDVS in rubr. ff. de rer. diuis. col. 2. vers. Sed numquid, vbi dicit, totum mundum hoc iure vti. et in l. 3. col. fin. C. de naut. foen. notat: pedagia ita solui in mari, sicut in terra, quem refert et sequitur AFFLICT. ad c. vn. verb. vectigal. u. 101. BERTACHIN. tract. de Gabel. pag. 1. col. 4. vers. sexto. quaero et pag. 6. col. fin. vide, quae in terminis a Duce Sabaudiae consultus tradat CACHERAN. decis. 154. per tot. Quamuis Iacobin. de S. Georgio in verb. cum mero et mixto imperio num. 4. dicat, quod non intelligatur is habere ius pedagii in aqua, qui id habeat in terra, nisi specialiter adquisiuerit.

Portoria apud Romanos idem, quod vectigalia designasse, multa probant auctorum loca. CIC. pro L. Manil. SVETON. in Caes. c. 43. DIO. l. 37. Hodie duplici sensu gaudent; aut enim significant vectigal, quod pro portu soluitur, vel illud, quod ex transitu pontium soluitur; de illo posterioris generis meminerunt, et ICI nostri. l. 62.

- §. *vehiculum ff. locati l. 3. C. de vectigal. vid. GOEDD. num. 8. seqq. et BRECHAEVM in l. inter publica ff. de V. S. CUIAC. l. 7. obs. cap. 4. BVLLENG. de vectigal. pop. Rom. cap. 5. Et hoc alias pedagia, pedatica, guidagia, passagia, Fäbr-Geld, Fäbr-Zins-Brücken-Geld, &c. et est illud τέλος ἐν λιμένι vectigal in portu, vel ob transitum portus.*
- 10 *Portaticum id vocat CAROLVS M. in capit. l. 3. cap. 12. Placuit nobis, vt antiqua et iusta thelonea a negotiatoribus exigantur, tam de pontibus, quam de mercatis. Auctor. Formul. Veter. cap. 45. AIMON. l. 5. de gest. Franc. cap. 1. hinc Portunarius, qui portorium exigit. LL. longo l. 1. tit. 52. leg. 14. 15. et 16. Constit. Sicul. l. 1. tit. 26. Et haec portoria summa niuntur aequitate, vt pontes et moles aquariae in Baulichem Wesen erhalten werden. Nec enim magistratus aduentantibus tenetur vias planiores et commodiores reddere suo nocumento, quin aequissimum, vt qui sentiant viarum bene stratarum commoda, expendant sumtus, in reparationem et conseruationem illarum. Etiam si autem non semper in vias infumantur, saepe magna necessitas vrget, principes talia pontiuegia seu portoria augendi, quod asserit BVSSIVS l. 2. de rep. cap. 1. et tutius hoc augmentum censet ARNISAEVVS l. 2. polit. 5. quam vt ad odiosa tributa deueniatur. Et haec portoria maxime differunt a portariis, quod Galli barragium glossae Cyrilli τέλος πύλης adpellant, quod est vectigal impositum mercibus soluendum, antequam currus ex portis dimittantur, LIPS. l. 2. de Mai. Rom. c. 1. et solent a vectigalium curatoribus et redemptoribus Paß-Brieffe oder Frey-Zettel communicari. De quo alibi dicemus.*
- 11 *Ripatica non incongrue MYLER. in addit. ad Ramelin. in A. B. p. 728. vocat iura illa, quae princeps in ripis fluuiorum publicorum, exercet, quae supra Auctor Strand-Gerechtigkeit vocauit: Et haec vel respectu aggerum vel transitionis inter regalia referuntur, vt plurimum autem sunt vectigalia pro transitu riparum praestanda, Germanice dicuntur Fäbr Geld, Carolo M. in capit. l. 4. c. 59. transitura, ibi: Nullus de hoste rediens tributum, quod transituras vocant, soluere cogatur. Et hoc vectigal inter regalia refertur, quum naturali aequitati sit contentaneum, vt is onera sustineat, qui et commoda percipit, et vicissim aequum est, vt princeps haec vectigalia in riparum, vnd der Fäbrren refectionem impendat. OTTO d. I. P. c. 11. p. m. 296. In constitutione Fridericiana c. vn. Quae sunt regalia. Ripatica sunt prouentus*

et commoda, quae tamquam vectigal quoddam occasione riparum percipiuntur, quae principis sunt, et regalibus adnumerantur, sic FF. communiter, vt MONTAN. l. 5. de feudis c. 7. VVLTEL. d. F. c. 5. n. 7. ROSENTHAL. de F. c. 5. concl. 32. PEREGRIN. l. 1. de iure fisci tit. 1. n. 23. Vbi addit, ius illud ripaticum non competere priuatis, nisi ex concessione principis. Cuiac. et Hotom. portorium etiam vocant. Gabellae adpellantur Aluarot. et praepos. qui addit, haec ripatica ita praestari, si de ripa in ripam flumen transeat. Horum ripaticorum meminit et SIGONIVS de Regn. Ital. l. 7. sed idem l. 12. in vita Friderici non meminit horum, vt neque Ludouicus, neque Guntherus, neque Dodechinus Abbas, nec, quod sciam, in iure communi de ripaticis expresse aliquid cautum est. Vnde ISERNIA in hoc c. vn. ad voc. Ripatica, et post eum Afflicus, dicunt principes, ripatica potius per abusum quam ius commune habere. Et sane longe ante tempora Friderici ripaticum vectigal denotasse constat ex verbis Caroli M. in beneficio concessio S. Vincentii et Germani ecclesiae Parisiensi. Verba sunt apud AIMOINVM MONACHVM l. 5. c. 1. mendose autem laudata a FAVST. AB ASCHAFFENBURG conf. pro aerar. cl. 6. ord. 559. ita enim restituentur: *Portum donamus, qui est inter pagum Senonicum et Meldunensem, ita vt nullus alius ibi portum habeat, neque Telonem aut Rotaticum, est vectigalis genus ex vino vendito, aut pulueraticum seu cespaticum, ripaticum, vel saltuaticum.*

Attribuimus principibus ea, quae summo ipsis iure compe- 13
tunt, eorum iam erit officium, vt praestent ea, quae boni sunt principis, vt nauigantibus tuta sint itinera, in initio quaedam hac de re diximus, alia adnotat et praescribit principibus Cl. VIR. IOH. LOCCEN. l. 2. de iure maritimo. cap. 1. vbi hoc argumentum latius persequitur. Inter species iurisdictionis littoralis posuit ius ponendi stipites coronatos, Backen, palos introrsum implicatos Capen, aut, vt in Visurgi et Albi frequenter conspiciuntur, tonnas praegraudibus saxi fundo adhaerentes, et sicaquae supernatantes. Auctor p. 2. c. 4. n. 246. Ab eo hac in parte secessionem facit DN. LOCCENIVS, putatque, quod hoc semper arguat dominium in mari seu flumine publico, quod etiam ab illis, qui dominium tale sibi non vindicant, usurpari soleat, in securitatem nauigationis, et libertatem commerciorum, in tali loco concessam. Non negari a doctis puto, publica flumina iuste a principibus iure territoriali
Iiii 3 gauden-

gredientibus esse occupata, aut tota, si per alueum ipsorum defluant, aut ex parte media, si ab vno latere ripas eorum tangant, respectu huius iurisdictionis territorialis in competentem sibi fluminis partem eos actus soli exercent, per quos et iurisdictione et possessio probatur, occupati legitime fluuii, argumento dictorum a GYLMANNO *libr. 2. decis. Cam. 35.* MENOCH. *Rem. recuper. 3. n. 580. seq.* MASCARD. *de prob. concl. 947.* DE MONTE *de fin. Reg. t. 52.* Huius iurisdictionis partem cumulatiue subditis concedere possunt absque vlla superioritatis imminutione, etiamsi absque clausula concefferint, quum nil faciant subditi, nisi dependente potestate, qua communicata est illis facultas, actus eos exercendi, quos mere iurisdictionales dices, quum tantum sicte ita et vel quasi dicendi sint, cum originem superiorem agnoscant, et subditi cum onere hoc iure fruuntur. Quare concludo, posse quidem subditos vascula fluuiis imponere, et erigere coronata basta, sed non absque concessione superioris vel priuilegio aut praescriptione, &c. impetrata. Vnde concordant sic explicatae dissidentes sententiae. Idem sentiendum est de erectione specularum ad dirigendos cursus nauium ex alto in portus, alias ad iurisdictionem maritimam pertinere, probauit GRYPHIAND. *de Insul. c. 31. n. 155. p. m. 500.* Quum tamen incolae locorum ob sui emolumentum perpetuos ignes alere teneantur, et redintegrare imperfectas.

CAP. IV.

DE PROHIBITIONE NAVIGATIONIS ET PISCATIONIS.

1. Inhumana est publicarum viarum prohibitio.
2. Commercia debent esse libera.
3. Flumina publica vasusque oceanus cuilibet patebit.
4. Non inique tamen occupatis maris partibus onera imponuntur.
5. Remissio ad auctores rem hanc tractantes.
6. Lis Hispanorum et Belgarum de oceano libero.
7. Discrimen inter insulas occupatas et non occupatas.
8. Diverse sunt, facere quid iure facultatis vel seruitutis.
9. Libera piscandi facultas in flumine publico.
10. De piscatione in mari.
11. De piscatione in fluuiis.

Inhumanum creditur, publicum viarum vsum interdicere, illudque **1**
 inhibere, quod vsus omnium fere gentium adprobat, vt libera
 commeandi sit facultas, quum abque vllius detrimento viae calcantur,
 et per flumina absque vllius vel tantillo damno transuehamur. Nam
 sane securitas publica non solum consistit in libero tutoque vsu com- **2**
 merciorum, THOLOSAN. *l. 21. Syntag. c. 1. n. 3.* et pressius ROSENTHAL.
Synopf. feud. c. 5. concl. 21. lit. c. R. Abs. de Anno 155. §. Setzen dem-
nach. DENAIS. *in iur. Camer. tit. 216. §. 3.* in libero tutoque omni-
 bus vtu viarum publicarum, *l. 24. in pr. ff. de damn. infect. l. 2. §. 21.*
in f. ff. ne quid. in loc. publ. PEREGRIN. *l. 1. de iure fisci tit. 1 num. 22.*
 GAIL. *l. 2. de P. P. cap. 1. num. 13.* quia publice vtile est, sine metu et
 periculo per itinera commeari, semperque debent ea loca, per quae
 vulgo iter fit, eandem securitatem habere, inquit ICTVS *in l. 1. §. 2.*
ff. de his qui effud. vel deiec. sed et in libero tutoque vsu fluminum **3**
 publicorum et riparum, *§. 2. et 4 l. de rer. diu. l. 4. §. 1. et l. 5. pr.*
ff. eod. tt. ff. de flum. tt. ff. vt in flum. publ. nau. lic. tt. ff. de rip. mun.
 CHASSAN. *ad conf. Burg. rubr. 13. §. 2. per tt.* OBRECHT. *disp. de re-*
gal. th. 293. MYNSINGER. *conf. 19. num. 3. seqq.* vbi ita in camera iu-
 dicari asserit; tum etiam in libero tutoque vsu maris. *§. 1. et 5. l. de*
rer. diuis. l. 2. §. 1. et l. 4. pr. ff. eod. l. 9. ibi: Lex autem maris *ff. ad*
L. Rhod. de iactu l. 3. §. 1. ff. ne quid in fl. public. l. 13. §. ult. ff. de
iniur. Nou. 134. vers. eos vero. Non vero inique principes agunt, **4**
 qui libertatem hanc nauigandi restrinxerunt per imposita vectigalia
 et ripatica, aut alia onera. Flumina et sinus maris esse eorum, quo-
 rum alluit territorium, concedimus omnes, quin et hoc concedamus
 oportet, vt rei propriae quilibet possint imponere onus, ne pere-
 grini maius capiant ex vsu concessorum emolumentum, quam prin-
 cept ipse. Vide interim, quae in prima parte *cap. 3. et seqq. et part.* **5**
2. cap. 4. seq. Auctor tradit; consule disputationes summorum vi-
 rorum Seldeni et Grotii. Quaedam dixerunt RAVCHBAR. *quaest.*
Saxon. 23. per tt. PFEIL. *conf. 194. et 196.* ROSENTHAL. *de F. cap. 5.*
concl. 24. seq. FR. MARCVS *pag. 1. decis.* PARLAM. DELPHIN. *qu. 385.*
et pag. 2. quaest. 38. et infiniti alii. Lis adhuc pendet Hispanos inter **6**
 et Belgas de tuto oceani itinere, quae armis credo, citius dirime-
 tur, quam chartarum foliis, quum abunde monstratum sit, Hispanos
 hac in re pessimam causam fouere, sicut et statuit GRYPHLANDER. *de*
Insul.

7 *Insul. cap. 25. num. 49.* et nescio, quo factu Anglus sibi aliquam prae caeteris eminentem in mari potestatem tribuat, quum negari non possit, mutuas et succedaneas operas collocasse, et Hispanos, Anglos, Gallos et Belgas in subiugando nouo orbe, seu insulis, quas dirigente numine curiositas hominum adinuenit, vt difficile sit, in vasto oceano, cuius certos limites ponere. Discrimen autem faciendum est inter insulas, quas sub suo imperio continent, et caeteras non subditas. In his inepte praescriptionem vrgent, quum ius nullum possederint, et quamuis soli mercaturas exercuerint, et iter emensi fuerint, commodum illud potius boni consulere debent, quam id sibi ab aliis ademptum queri, quum id sit non damnum emergens, sed lucrum cessans, quod in iure non attenditur. *l. 21. §. 3. ff. de act. emt. l. vlt. ff. de peric. et commerc.* Vnde et lucri intertrimentum dicitur a WESENBECK. *conf. 67. n. 13.* BORCHOLT. *conf. 6. p. m. 73.* Itaque recte monet CAEPOLLA *l. 2. de seru. rust. 4. n. 46.* attendendum esse, vtrum quis iure facultatis quid faciat, an iure seruitutis: quia haec alterius facto nobis interuerti, minui vel restringi non potest, *l. 1. §. 3. de remiss. l. 1. §. 19. de nou. op. nunc.* veluti si navigationis seruitus nobis constituta sit, vt fieri potest, *l. 23. §. 1. ff. de seru. rust.* COEPOLL. *lib. 2. de seruitut. rusticis c. 29. n. 2.* illa non minus aliis quam nobis patet, quia vsus, qui alteri magis ex occasione, quam ex iure contingit, seruitus non est *l. 2. ff. de ruris.* Neque in eo diurnitas temporis quidquam prodest, nisi accesserit tum prohibitio praescribentis, tum patientia eius, contra quem praescribitur. ROSENTHAL. *c. 5 d. feud. concl. 25. n. 1.* MINDANVS *l. 2. de proc. cameral. 37. n. 1.* Vide Vasquium in Praefat. *Illustr. controu. n. 25. et contr. 29. n. 38.* GROTIUM *de mari libero. c. 7.* GRYPHIANDR. *de Insul. c. 25. n. 68.*

9 Et si constans sit omnium sententia, cuius in flumine publico liberam piscandi facultatem esse, illud tamen de eo tantum fluuio verum videretur, qui per occupationem nemini cessit, et hoc innuunt Dd. quando intrepide ita cuius concedunt piscandi libertatem, hac restrictiua dictione, nisi alterius per successionem, aut praescriptionem, adquisuerit, fusc ROSENTHAL. *cap. 5. de F. concl. 24.* Piscamur aut in mari, aut in fluuiis. Mare ab alio occupatum, aut non occupatum. Si occupatum, pro lubitu quiuus arceri potest. Si non occupatum, cuius libera est piscandi facultas. Nam etiamsi quis so-

lus ibi piscatus fuerit, tamen alius in eodem quoque piscari potest. *l. praescriptio et ibi Dd ff. de praescript. BORCHOLT. de regal. n. 27. GRYPHIANDR. c. 25. de Insul. n. 74. seq.* Distinguo etiam ratione piscium. Aut enim illi ingenti copia certo anni tempore capiuntur, aut parce ad alicuius urbis necessitatem. Distinguo etiam piscatores, aut sunt subditi, aut extranei, aut simultaneam iurisdictionem habentes. Maris partem vel sinum ab aliquo, vel ratione littorum, vel praescriptione vsucaptum, iam praesuppono. Quare dicimus 1. arceri possunt a copia piscium capienda tam subditi, quam exteri, nisi ius vel donatione, vel locatione conductione, vel privilegio, aucto aliquo honesto titulo sibi adquisuerint. 2. Inhumanum a quotidiana piscatura vel subditos, vel vicinos in vasto mari, licet occupato, arcere; 3. Qui simultaneam iurisdictionem obtinent ratione littoris, nulla ratione a captura quavis piscium arceri poterunt, si medieta-tem maris obseruent, quam tamen stricte obseruari posse, vix fieri poterit. Haec de piscatione in mari, de qua vide SELDEN. *l. 2. de domin. mar. cap. 21. CAMBDEN. in Britan. p. m. 586.* Sequitur de piscatione in fluuiis. Hodie praecipui fluuii cedunt illis, per quorum oras labuatur, qui aut ipsimet piscantur, aut aliis concedunt certis sub conditionibus liberam piscandi facultatem, solent tamen sibi nonnulla reseruare, eaque ratione superioritatis; de quibus agit auctor *pag. 2. cap. 5. num. 12. ex NOE MEYER. l. ibi c.* qui fusc de Rheni iurisdictione differit: vellem alicum diligentiam etiam occupari in describendis caeteris praecipuis fluminibus, vix enim coetus, nedum princeps, qui non proprias piscandi consuetudines habeat, vide interim SIXTIN. *lib. 2. de regal. cap. 18. FAVST AB ACHAFFENBURG in conf. pro aerar. ord. 540.* et alibi in eo opere. Mirum quomodo se torqueant optimi interpretes, an ius piscandi, an vero reditus piscationum sint de regalibus, prius adfirmant nonnulli, sed et posterius suos habet parastatas: vtrumque de regalibus facile agnouissent, si dependentiam illorum a supremo magistratu considerassent; Nam non sequitur, priuatus ius piscandi, et ex eo reditus habet, ergo non est de regalibus; Obtinuit illud ius a superiori, cuius concessio non est abalienatio, sed summum remanet in concessa dominium, quod egregie ex bonis vacantibus perspicitur.

CAPVT V.

DE NAVFRAGORVM BONIS.

SVMMARIA.

1. *Iniquum lucrum ex bonis naufragis.*
2. *Ob calamitates nauigantium.*
3. *Impp prohibuerunt praedam iniquam ex bon. naufr.*
4. *Sed contra saepe faciunt multae gentes*
5. *Quod regale esse Gallorum Regis, dicunt.*
6. *Pomerania antiquitus eundem obseruabat morem.*
7. *Vbi factum est naufragium, bona non debent fraudulentè surripi.*
8. *Sed naufragium passis restitui.*

1 **I**llustre lucrum, quod olim barbarae gentes, ex bonis naufragorum, in littu suum eieciis, percipiebant, quod ἱθὺς ἀλογωτάτων nec apud christianos in vsu esse uesit, ut mirer Annam Memorancium apud BODIN. *l. 1. de rep. cap. 10.* id iuri gentium adscribere, quod moratiores despiciant, ab illis, quos natura neglexit, saeua et inhumana consuetudine, dulcedine percepti lucri vsurpatum. Id certum est, inter caeteras calamitates et taedia nauigantium non vltimum esse, quod perpetuo oculis obuersatur naufragii periculum, quod ab antiquis non ob mortem, sed ob genus mortis execrabile fuit semper, ait Seruius ad VIRGIL. *l. 1. aen. vers. 69.* Nam secundum Homerum graue est perire naufragio, anima enim ignea exstingui videtur, quod et OPIAN. *l. 5. de piscat. v. 345. et SENEC. in Consol. ad MARCIAM. c. 10. test: Alios nudos mare iactabit, et luctatos cum fluctibus, ne in arenam quidam aut littus explodet, sed in alicuius ventrem immensae beluae detrudet.* Quare tam sedulo cauerunt imperatores, ne alicuius esset in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sequeretur. *l. 1. C. de naufrag.* Ante Antonini latam legem de prohibito fisco, ne naufragorum bona sibi adiudicaret, omnes controuersiae maritimae, ut et haec de lucro honorum naufragorum, secundum legem Rhodiorum, qui tum maris et nauigationis callentissimi erant, decisae fuerunt, ut patet ex responsio Antonini Imp. dato Eudaemoni Nicomediensi *in l. 9. ff. ad L. Rhod. de iact.* de qua vide, quae disputent SALMAS. *de modo vsur. cap. 5. p. m. 199 seqq.* et VINNIUS *in not. ad PECK. de re naut. p. m. 274.* quod et probat HARMENOP. *l. 2. tit. 11.*

περὶ ναυτικῶν. Rhodia autem lex erat, quae passim a rhetoribus Graecis allegatur τὰ ναυαγία τελωνῶν εἶναι. Nam quae in collectione naualium LL. Graeca quae vulgo exstat sub nomine legis Rhodiae κατ' ἐκλογὴν *Seft. 1. περὶ τῆς πραιδίας ποιούντων ἐκ τοῦ ναυαγίᾳ* ex Romana venire, non vero ex Rhodia, palam est; nam vox πραιδία, pro qua σύλαν Rhodii dixissent, ostendit, Romanam esse constitutionem, adde, quod de fisco nihil illa constituat, sed de priuatis, qui aliquid ex rebus naufragii rapuerint, quos quadrupli condemnari iubet. Vix autem mihi persuadeo, legem Rhodiam, quae ab ἐνομοία et ἐπιμελεία a STRABONE *lib. 14.* commendatur, cui attribuit splendidum ab aequitate encomium *DOCINVS in fin. iur. Graec. Rom.* omnia naufragorum bona fisco aut publicanis adiudicasse, nam nihil tam crudele aut inhumanum, quam miseros naufragos ἀσύλητον γένος diripere. Porro pergamus, et veram rationem, seposita omni misericordia, quae etiam interdum animum nimis flectit, ex ipsis imperatoris verbis eruamus, quae omnibus omnino potestatem adimunt occupandi naufragorum bona. *J. ult. I. de rer. diu.* distinguit inter bona *derehicta et eiecta.* Illorum dominium statim amittitur, quia adest voluntas abiiciendi, id est, ea mens, vt non amplius debeat esse nostrum; horum autem illa ratio, vt quum adsit abiiciendi necessitas, non eo id fiat animo, quod quis id in numero rerum suarum amplius habere nolit, *l. 58. ff. de acquir. rer. dom. l. 2. §. fin. et l. 8. ff. ad Leg. Rhod. de iactu l. 21. §. 2. ff. de acquir. vel am. poss.* quod adeo verum est, vt actio furti contra illum detur, qui lucrandi animo occupauerit, *l. 1. l. 3. l. fin. incend. ruin. naufr. l. 43. §. 11. ff. de furt.* Hinc Fridericus II. imperator omnibus, qualescunque sint, consuetudinibus sublatis, tam nauigia ipsa, quam nauigantium bona integra referuari ad quos spectabant, antequam nauigium illud periculum incurrisset, statuit, et transgressores bonorum suorum publicatione multauit. *lib. 5. consuet. feud. §. 9.* Vnde desumpta *auth. nauigia C. de furt.* Suffragatur, hisce nouella constitutio sacratissimi Imp. Caroli V. *art. 218. apud HAIMINSE. tom. 3. Const. Imp. p. 559.* Vnde in camera Imp. hoc in casu sine clausula decerni solet *GAIL. l. 1. obseru. 18. ordin. Cameral. p. 2. ord. 23. REICHWEIN. part. 1. supplic. Camer. cap. 11. pag. 588. seq.* Vide quae plena manu tradant *PRUCKMAN. in §. soluta potestas cap. 3. num. 125. seqq. VENTURA DE VAL. l. 1. Partben. litig. cap. 13. num. 5. seq.*

MINDANVS *l. 2. de mandat. iud. cap. 57.* LESSIVS *l. 2. de l. et l. cap. 5. dub. 18. num. 67.* BODIN. *l. 1. de rep. cap. ult. num. 171.* CAMMAN. *disput. 8. de iur. mai. th. 22. seq.* BESOLD. *de iur. rer. cap. 1. quod ex rhapsodia iuris Canonici probat cap. 3. exter. de raptor.* Ast quidquid dicant, oram maritimam accolentes, si non aperte, saltem clam, utcumque possunt, de naufragorum bonis rapiunt, quum et consuetudine apud nonnullos ita id roboratum, ut vix possit abrogari. Sic Gallia adhuc malum hunc seruat morem, ut secundum IUVENALEM *Sat. 4.*

*Quidquid conspicuum pulchrumque ex aequore toto est,
Res fisci est, ubicumque natat.*

Et hoc regale adpellat THOLOSAN. *l. 9. de rep. cap. 1. num. 29.* adeo, ut si intra sex hebdomadas non compareat, qui ablatas res vindicet, tum proprio iure eae ad princip. pertineant. Similimodo et leges Suecicae disponunt, quod inuentor rei naufragae rite et publice intimare debeat rem inuentam, cuius dominus, si intra annum et noctem, non aduenerit, probans certis indiciis, rem suam esse, tertiam partem capit inuentor, residuae duae cedunt Fisco Regio *cap. 14. Tiuff. B. St. L. cap. 26. eod. L. L. de qua consuetudine iniquius iudicat BODINVS*, quamquam non adeo sit aliena ab aequitate. *l. 1. de rep. cap. 10.* Aliae gentes regnaque hodie reiciunt hunc morem. Dania non vult ex miserorum bonis ditari, *l. 3. Lowbuch cap. 63.* nec Holsatia, sicut literae principali sigillo munitae, et ad praefectum Tunderensem missae, testantur, ne quidquam de Anglorum bonis, qui Anno 1608. prope Sildiam naufragium fecerant, raperet; nec Pomerania nostra, in qua secundum *Land-Priueleg. §. Dem banthierenden Kauffmann, &c. cautum: Ob das Gut ohne erforderte Hülffe gleichwohl geborgen würde, wird dem Beschädigten solches, oder auch, wann es verkauft, der gelüfete Werth gegen ein Trinckgeld vnd Erkenntniß. inwendig dreyen Jahren ausgefolget &c.* Quod tamen olim secus erat, ut videre licet ex voto Bugislai X. quod in summa anxietate constitutus, in mari cum Turcis insultantibus mascule confli- gens, et veru pullis assandis pleno ingruentes hostes inuicta dextera repellens, fecerat, *daß so bald er zu Hause käme, diese alte aber ungerichte böse Gewohnheit abzustellen, vnd zu beschaffen, daß solche Güter allewege gegen ein ziemliches Borge-Geld, ihrem rechten Herren*

ren wieder zugewand werden solten , vt id enarrat , et factum anno 1496. adserit D. CRAMERVS l. 2. der Pomer. Kirchen- Chron. cap. 37. pag. 160. Quare siue naufragium in alto mari , siue in *παραλία* , (vt in l. 9. ff. ad L. Rhod. pro *Ιταλία* , factum sit ,) nihil refert , iniustissimum est , nulla causa praecedente probabili dominium alicui suum auferre : vnde Euripides in Helena *ναύαγος ἦκω ξένος , ἀσυλητον γένος* , sum naufragus , spoliare quod genus est nefas , DION. PRYSAEENSES *orat. 7. de naufrag.* loquutus *μη γὰρ εἶη ποτὲ ὄζευ , λαβῆν μηδε κερδαίνειν κέρδος τοῖστων ἀπὸ ἀνθρώπων δυσυχίας* : Nicetas Choniat. in Andronici Imp. vocat : *εθος ἀλογώτατον* ; vide et CASSIODOR l. 4. var. c. 7. Vnde Christianus Rex Daniae lege de naufragorum bonis confiscandis abrogata , dicebat , sibi periisse annua 10000. aur. meminit SPEC. SAXON. l. 2. c. 29. de Dania agens excommunicationis de raptoribus , et CRANTZ. l. 12. *Vandal. c. 40. et l. 14. c. 1.* CROMER. *Polonic. lib. 21.* vide et GVDELIN. *lib. 5. de iur. Nou. cap. 10. v. olim si naufragio.* CHRISTINAE. *vol. 5. dec. 64. et GROTIUM l. 2. d. I. B. et P. c. 7. §. 1. et in not.* quam iurisdictionem , contra fas aequumque locupletari ex alterius calamitate , vocant *das Fabr-Recht.* Gallis *le Droit des naufrages ou' Varech* , mutuato a Germanis vocabulo. teste GVIDON *des Finances fol. 75.* vt et *Stranden, Grundruhr-Recht* ZIERITZ. *ad art. 218. Car. V. SPECKHAN. cent. 3. qu. 45. n. 1.* vide et BESOLD. *de mai. fol. 177.* BENEDICT. *in c. Rainut. verb. et uxorem n. 935.* GRYPHIANDR. *c. 31. de Insul. n. 101.* Debet autem iis , quorum opera res seruatae fuerunt , praemium dari , quod in Pomerania nostra *Barge-Geld* vocari , adserit WINTHER. *l. 1. Parthen. litig. c. 13. n. 5.* LATHER. *l. 2. de censu c. u. n. 39.* quod in placito Philippi II. Hispan. *von Zee-drifften* praeter mediocrem custodiae mercedem , *redelich Berglobn* , vocatur , quod petere licet et impensas , si quae factae sint , ab harum rerum susceptoribus. De causis autem naufragorum Imp. l. 5. C. de naufrag. statuerunt : breuiter et summarie ac citra solitum iudiciorum ordinem cognoscendum esse. PECK. *in Comm. ad b. l. n. 2.* WELWOD. in suo *abrigement.*

8

CAPVT VI.
DE INSVLIS, ET INCREMENTIS.
FLVVIALIBVS.

SVMMARIA.

1. *Diuisio insularum.*
2. *Naturalis quae.* 3. 4.
5. *Fortuita quae.* 7.
7. *Manu facta quae.* 8.
9. *De marinae Insulae dominio.*
10. *De fluuialis Insulae dominio.*
11. *De dominio reliquarum insularum.*
12. *De incrementis fluuialibus.*

- 1 **V**arias insularum proponere diuisiones operis puto superuacui:
Optima ea est, qua diuiduntur Insulae in natiuas, fortuitas et manu factas: Eam autem terrae protuberantis partem esse insulam puto, quae e mari vel fluuio prominet, non autem domum, aut aliam rem riuo a continenti discretam, qua de ICri tam veteres quam hodierni
- 2 consulendi. Naturalis insula est, quam natura consulto agendi modo produxit. POMPONIVS *iu L. 30. §. 2. ff. de A. R. D. CAIVS iu L. 7. §. 3. ff. de A. R. D. IVSTINIANVS Imp. in §. praeterea seq. Inst. eod. VLPIAN. in L. 1. §. 6. ff. de fluminib.* Non autem dubitandum existimo, existare adhuc insulas, quae a prima creatione, non attenta vel temporis longaeuitate, vel cataclysmi furore, in hoc vsque nostrum tempus permansere, SYRACID. *c. 43. §. 25. MAIOLVS l. 1. diar. canic. c. 9. et 14.*
- 3 Alium modum naturalis insulae nobis praebet POMPONIVS *in L. 30. §. 2. ff. de A. R. D. Quum amnis locum, qui aluei fuerat, siccum relinquit, et circumfluere caepit:* Intelligit autem recessum aquae alueique incrementum, vt recte docet PARMENS. *l. 1. de Alluu. c. 3. §. 1. et c. 13.* Et hoc ita intelligimus, quod fluuii, meatus novos quaerentes, partem continentis abripiunt, et singularem quandam viam sibi quaerunt, vnde vulgo vocantur *Beyströhme*, COTHMAN. *conf. 34. vol. 1.* nam non ita exsiccatur alueus, vt ager adpellari possit, vt vult PROCVLVS *in l. 56. ff. de A. R. D.* sed fortior vis fluuii se ab antiquo cursu deflectit, et nouum quaerit, Sic vocant *die Altwasser im Rhein, die alte Elbe, die Oder, &c.* Tertium modum ex ICto PAVLO *in l. 65. ff. de A. R. D.* tradit PARMENS. *l. 1. de Alluu. c. 14.* sed a me non obtinet calculum, quum

quum talia palustria arundinata, anatum aliarumque auium habitacula, proprie Insulae dici non possint, et si concederetur, melius ad fortuitas et miraculosas referrentur, et vix reperies, quam in locis depressis, vt in mea patria, et vicina Fisia orientali. Et tales insulae semper fluctuant. vt earum aliquem textit numerum PLINIUS *lib. 2. nat. hist. c. 95.* SENECA *lib. 3. nat. hist. qu. 25.* Quum et quaedam sint, quae ventis et contis quo libeat, impellantur. RHODIGIN. *lib. 9. lect. antiq. c. 3.* TURNEB. *l. 1. aduers. c. 6.* CAPPOLLA *l. 2. de seru. rust. Praed. c. 33. n. 7.* de Chemni, fluuiatili Insula, consule MELAM. *lib. 2. Geogr. et HERODOT. lib. 2. hist.* Adde MACROB. *l. 1. Saturn. c. 7.* MAIOL. *l. 1. Canic. diar. c. 14.* GRYPHIANDR. *c. 6. de Inf. n. 43. seqq.* Fortuita Insula est etiam quidem a natura, sed violentiori modo et casu facta, irata quasi et turbata. Fiunt autem Insulae fortuitae, vt plurimum terrae motu, et quidem fortiori, quem *ἑξαμαρτίων* vocant PLIN. *l. 2. nat. hist. c. 80.* SENECA *l. 6. nat. qu. 2.* Huiusmodi enim terrae motus, dum profundunt sorbentque aquas, PLIN. *lib. 31. c. 5.* humumque intus suscitantes immanissimas moles propellunt, MARCELLIN. *l. 17. histor. nascuntur insulae, et repente e mari emergunt, exempla vide apud IVSTIN. lib. 30. Epit. cap. 4. §. 1.* EVSEB. *in Chronic.* SENEGAM *l. 6. nat. qu. 21.* PLIN. *lib. 2. cap. 87.* OBSEQV. *in libr. de prodig.* Fiunt etiam, quum per diluuium, aut vim fluminis, marisue, partes continenti auulsae in insulas secedunt. PLIN. *l. 2. cap. 88.* POMPON. *in l. 30. ff. d. A. R. D.* De Zancte a mari auulsa testatur OVID. *c. 15. metam.* et de Sicilia VIRGILIUS *lib. 1. Aen.* Et sane multum a naturalibus differunt. Illae enim frequenter fiunt, hae raro: illae sensim, hae repente profiliunt: Illae sine vi maiore, hae impetu quodam nascuntur. Manu factam eam insulam voco, in qua hominum industria saepe inaniter laborauit, vt duo maria per effossae terrae spatium coniungerentur, inani saepe labore, vt et prouerbii loco vsurpatum fuerit, Isthmum fodere, et Nili delta perfodere. vide GRYPHIANDR. *de Inf. c. 8. n. 41. seqq.* Non enim voluit altissimus ea coniuncta, quae curiosa hominum manus saepe tentauit. Sic e mari aedificatas et euectas vrbes pro insulis manu factis recenset GRYPHIANDR. *c. 8. n. 23. seqq.* Vt de Venetis notum, quae ceu insulae sinu Hadriatici maris incumbunt: STADENS *in chron. ad ann. 1175.* GVNTHER. *l. 2. vers. 104.* sic et alias pari modo exstructas videas, quas omnes insularum nomine comprehendi oportet.

oportere. dicendum esset. Sed litem non moueo viro egregio: id autem existimo, insulas proprie vocari non posse eas omnes, quas sub earum censum reculit, ni vocula *nimis* abuti velit, et per hoc a genuina significatione deflectere. Marinarum insularum et natura et gentium placita dominium occupanti adscribunt, cui adstipulatur CAIUS in l. 7. §. 3. ff. d. A. R. D. Non repeto, quae operose ab aliis ventilata, de vniuersali maris dominio. Insulas quas prouida natura in eo produxit, primi fieri occupantis, ceu res a nullo antehac possessa et inhabitata, nisi a diabolo. GRYPHIANDR. c. 10. de *Insul. n.* 22. MAIOL. l. 1. canic. dier. c. 14. vero verius adfirmo. Fluuiales autem eius sunt iuris, cuius sunt flumina, nempe publica. §. 2. l. de rer. diuin. Quum in iure ciuili quoad dominium huiusmodi incrementorum non attendatur locus inferior, sed collateralis; non aqua subiecta, sed terra vicina, vide quae disputet GRYPHIANDR. cap. 10. num. 23. seq. Et sane reipubl. vtilitas exposcit viciniores fluminis insulas praecipari, ne ab aduersa parte occupatio sit noxia, ita, vt ne pretio ab incolis redimi debeant; Et aliter explicanda mens CAI in l. 7. §. 3. de A. R. D. loquitur enim de insulis marinis remotioribus. Et sic propter paritatem rationis idem ius statuendum est, in insulis marinis prioribus, quod in insulis fluuiialibus statutum, quia hae iure ciuili ad vicinos propiores pertinent. l. 30. ff. de A. R. D. §. 22. instit. rod. l. 1. §. 6. ff. de flumin. HIERON. de MONTE de fin. reg. c. 22.

II num. 4. BAPTISTA AYMVS l. 1. de alluu. cap. 14. Dominium porro insularum vicinis ipso iure acquiritur, etiam si adprehensio nondum interuenerit, AYMVS de alluu. l. 2. cap. 8. quia quoties ex legis dispositione adquirimus, toties dominium ipso iure nanciscimur. BARTOL. in L. traditionibus in fin. C. de pactis. l. 80. ff. de leg. 2. l. 64. in fin. de furt. TREVIL. vol. 1. disp. 15. th. 3. GRYPHIANDR. c. 30. de insul. n. 44. Non autem leue iurgium Dd. inter ortum est in reddenda ratione, cur fluuiales insulae cedant vicinis, marinae vero occupantibus? HEIGVS ad §. insula instit. de R. D. et l. 2. quaest. ult. num. 62. putat, exinde esse, quod plerumque tales insulae ad crescant ex terra vicina per fluuium abrepta, et in certum locum delata. Sic in patria mea ab vna parte Visurgis quaedam aufert et adiicit insulae, quae in medio fluuio conspiciuntur, vt proinde insula vere adjudicari possit, et debeat illi, a cuius terra abrafata, et arena ibi congesta est, et-

iam alterius ripae dominus vicinitatem proximiorē praetendere possit. GRYPHIANDER. *cap. 10. de insul. num. 56.* statuit, causam solam vicinitatem, cur insularum incrementa ad priuatos pertineant, quod fusius probat Dn. GRYPHIANDER. *c. 17. de Ins. n. 88. seqq.* Ego putem, naturam fluuiorum esse adspectandam. Sunt enim fluuii, qui ex imo fundi arenam aceruant, et protuberantem hanc materiem eiciunt, quod et Impp. in *L. vlt. C. de alluu.* agnoscere videntur, quidam fluuii nec alluunt, nec euiscerant, sed materiam struendis insulis aliunde secum vehunt, vt Nilus, de quo testatur PLINIUS *l. 5. nat. hist. cap. 26.* CICERO de *nat. deor. Mesopotaniam fertilem* efficit Euphrates, in quam quotannis quasi nouos agros inuehit, et Tigris e contra ripis abradit materiam PLIN. *lib. 18. nat. hist. c. 17.* In primis autem spotiosi fluuii insulas potissimum producit DE Ganges. CVRT. *l. 8: Ganges vbi mari rubro accipitur findens ripas multas, arbores cum magna soli parte exforbet, saxis quoque impeditur, quibus crebro verberatur, vbi mollius solum reperit, stagnat, insulasque molitur:* quod potissimum circa ostia fluminum contingit. Ita Albis nullibi magis insulas producit, quam post Sueuonae ostia, vbi in duo brachia finditur. Ex quibus boreale Hamburgum, meridionale Harburgum alluit, et circiter triginta insulas interiectas complectitur, vt patet EX CHYTRAEO *l. 2. Saxon.* GRYPHIANDR. *c. 17. d. insul. n. 105. et cap. 18. n. 30.* Idem Visurgis infra Bremam facit, vbi latissime diffunditur et apud Blexenam in mare se exonerat, estque tantae latitudinis, vt aduersae ripae conspici non possint; De Rheno insuloso testantur Scriptores. FREHER. *lib. 2. de orig. Palat. cap. 17. et 18.* per eum totam Hollandiam aduectam esse, scribit SCALIG. *exerc. 49.* GRYPHIANDER. *c. 13. num. 59.* Quod si angustus sit amnis, ripisque vtrinque in arcum cogatur, atque sic praecipiti cursu fundum excauat, insulas moliri nequit: Mare etiam insulas et terrarum moles protrudere diximus, non autem profundum illud, sed vadofum, in quo reciprocatio maris obtinet, vt mare rubrum, cuius adpellationis accuratissimam rationem reddit Briffonius, de quo alibi: quod in eo quotidie reciprocatio aquarum contingat, et vadofum aestuarium sit, vt sane inepta praedictorum sit quaestio, an alluuiο quoque in mari obtineat; aestus e-

nim materiam secum deferens, eamque littori adiciens, quam recessus relinquit, incremento terrae causam praebet. Eam autem materiam non vno in loco haurit, plerumque vicinis littoribus abradit, aliquando et procul defert. Maris enim haec natura est, ut omne immundum stercofumque littoribus impingat. *PLIN. lib. 2. cap. 98. Unde haec purgamenta maris vocat PLINIVS lib. 31. nat. hist. cap. 24. Eiectamenta TACITVS de morib. German. Sed ad rem; superioribus obstare video l. penult. §. ult. ff. de A. R. D. Vbi insulam publicam esse debere, ideo, quod in flumine publico sit nata, dicitur: CUIAC. l. 14. obseru. cap. 11. ROBERTVS lib. 1. receptar. lect. cap. 11. PACIVS l. 6. Enantiophan. cap. 93. distinguunt, voluntque insulam publici fluminis vsu publicam esse iure gentium; proprietate vero priuatam eorum, qui proximiores insulae agros possident. At non placet haec responsio HOTOMAN. l. 1. obseru. cap. 23. DONELL. lib. 4. comment. cap. 29. et ibi HILLIGERO in notis lit. D. ARVMAEO Exerc. instit. 4. th. 14. TREVTL. lib. 2. disp. 20. th. 5. lit H. HACKELMAN. Illust. quaeft. 19. th. 7. Quum enim hoc modo proprietates insulae, praesertim amplioris, vicinis vere semper inutilis futura esset, non est credendum perpetuam, seruitutem ipsi imponere voluisse Labeonem ICRUM, praesertim quum in littoribus contrarium statutum sit, quippe quae in vsu communi et proprietate totius populi sunt: Rectius itaque IVLIVS CAPRA ad h. l. HILLIGER. l. c. HEIGIVS l. 1. quaeft. ult. num. 124. hunc textum de eo casu intelligunt, quo praedia vicina sunt iuris publici, tunc enim etiam insulam proximam eiusdem iuris fieri oportere. Nemo enim dixerit, insulam, quae in Tyberi nata est, in eo alueo, quo Romam urbem interfluit, publicam non esse? Quod fortuitas insulas attinet, in primo modo nulla est differentia circa dominium. Hae enim vel vicinis cedunt, si prioriores sunt, vel si remotiores, ut marinae, occupanti. Alia ratio in secundo modo fortuitarum, quod maneant eius, cuius antea fuerunt, priusquam a continenti auellerentur, siue fluuiales sint, siue marinae, quoniam utrobique eadem est ratio L. 7. §. 4. l. 30. §. 2. ff. d. A. R. D. §. 22. Inst. eod. l. 1. C. de Alluu. Manu factarum insularum dominium manet penes aedificantes, quod adiudicatio sit modus acquirendi ex iure gentium iustissimus. l. 7. §. 10. ff. de A. R. D. Ast onerosus est, quum eius*

eius molitio in mari vel flumine sit ardua et difficilis. DECIVS in *L. 33. n. 6. ff. de R. I.* Et quamvis aedificatio proprie de aedificiis extruendis vsurpari soleat: pertinet tamen ad alia opera marina et fluuialia, ad quae noui operis nunciatio pertinet. *l. 1. §. 18. ff. de Nou. Op. Nunc.*

Incrementa fluuialia ea omnia esse puto, quae vel fortuito vel naturaliter bonis nostris adcrefcunt: Fortuita incrementa omnia fere fiscus principis aut sibi adiudicat, aut certe cum territorii dominis participat. Sic in vadosis locis frequentia naufragia saepe bona ad litus adpellunt, quae ab inhabitantibus maximo cum gaudio attrahuntur, si celare possunt, non in societatem partitionis aduocant fiscum; et certum est, ab illis naufragorum bonis nonnullos populos insulares praecipue victum quaerere: Solet etiam mare eicere res pretiosas, conchas, lapillos, et eiusmodi res alias, quae prouida natura in profundo generauit, impetus autem fluuiorum littoribus aduoluit, ea eiectione diuersissima esse, et diuersum circa illa obseruarius, facile mihi persuadeo, si historias et monumenta Dd. reuoluo, vt satius sit, cuiuscumque loci aut scriptam aut tacitam consuetudinem obseruari, quam in iure talium rerum oracula Ictorum consulere. Non ius quaesitum princeps facile auferet, quamuis quaerendum sibi adiudicare possit, vt latissima haec materia de eiectionum proprietate tractari possit, nisi alia esset instituti ratio: naturalia incrementa, quae beneficio fluminum agris nostris adcrefcunt, cedere occupantibus, iam ante me alii dixerunt, vt ego iis operosius enucleandis inhaerere, haut ducam necessarium, quum auctor noster hinc inde controuersias, quae tractari hic poterant, attigerit et deciderit, fusiusque ea tractet *Dn. GRYPHIANDE. c. 11. de Insul.*

Essent alia hic tractanda, repetenda, plenius decidenda, sed me sustineo, quoniam auctoris methodi ignarus, haec quae tradidi, maximo labore ex verbis eius, dispersis per integrum opus corrasit quasi, et ex methodi ratione hac enodanda restare percepi: Ingenti laude optimus Auctor Vir. Cl. ornandus, quod tractatum hunc, expli-

catu difficillimum, primus omnium, certa methodo comprehenderit et erudito orbi exhibuerit; quamvis non nesciam, ad futuros nonnullos praeclari huius laboris Mastiges, qui, quod parva suscipere et elaborare non valent, labores illos certe carpent seu arrodent potius, et ex egregii Viri tentata fama, inanem gloriolam conquirere apud aequae imprudentes putabunt, quod concedimus; de eo certi, cordatum et eruditum lectorem aequissimo animo immensos hos sudores et impensos labores condigne aestimaturum, cuius ut demereret gratiam, sepositis tam iniunctis lectionibus, quam aliis laboribus, quos in simili opere impendo, feruenti animo instare, et hoc quidquid est, adiacere volui.

Θεῶ μίμνῳ δόξα.

REINOLDI KVRICKE

I V S M A R I T I M V M
H A N S E A T I C V M .

CIVITATVM HANSEATICARVM
ORDINATIO NAUTICA,
ET
IVS MARITIMVM.

Vorrede.

Wir Burgermeister vnd Rathe der vereinigten teutschen Hanse-Stadt, entbietben den ehrsamten vnsern lieben Burgern, sonderlich den Schiffs-Redern vnd Schifffern, wie auch sonst dem gemeinen Schiffs-Volck, welches auf vnsern vnd vnser Burger Schiffen zu dienen vnd zu fahren gedenckt, vnsern Gruß, vnd fügen euch hie mit zu wissen, daß wir zu Beförderung der Seefahrt vnd Kaufmannschaft vnd alles aufrichtigen Handels, also zu gemeinem, vnd euer ieden Besten, vnserohievor in den Druck gefertigte gemeine Schiffs-Ordnung von neuem zu Bedacht gezogen, reuidirt vnd ersehen, vnd mit etlichen dienlichen Zusätzen erklaret vnd gebessert, auch, umb mehrer Richtigkeit willen, vnter gewisse Titul ausgetheilet haben. Publiciren vnd verkunden euch darauf solche vnser von neuem reuidirte vnd erklarte gemeine Schiffs-Ordnung, vnd wollen, daß ihr de-

rosel-

PRAEFATIO.

Nos consules et senatus confederatarum ciuitatum Hanseaticarum ciuibus nostris honoratis, in primis exercitoribus nauium et naucleris, vt et vniuersis nautis, qui in nostris et ciuium nostrorum nauibus feruendi et vehendi animum habent, salutem dicimus, atque hisce vobis significamus, quod ad promouendam nauigationem et mercaturam omnemque honestam negotiationem, atque ita in commune et cuiuslibet vestrum commodum, nostram ante hac typis editam communem ordinationem nauticam, iterum examinauerimus, reuiderimus ac inspexerimus, et quibusdam necessariis additamentis declarauerimus et meliorauerimus, maioris etiam dexteritatis ergo in certos titulos distribuimus. Publicamus itaque et denunciamus vobis hanc nostram denuo reuisam et recensitam communem ordinationem nauticam,

ac

rafelben, fo viel die euer ieden betrifft, in allen ibren Puncten vnd Articula binfuro zu allen Zeiten, bis wir ein anders, mit gemeinem zeitigem Rath, geordnet haben werden, gehorfamlich gelebt vnd nachkommet; Denn also vnd nicht weniger thut, fo lieb euer ieden ift die aufgefetzte Straf zu vermeiden, darnach ihr euch zu richten, vnd ihr vollbringet daran zu eurem eigenen beften, vnserer wolgefällige Meinung. Gegeben in vnserer Verfammlung alhie zu Lubeck am 23. Maii, nach Chrifti vnfers lieben Herrn Geburt im sechszeben hundert vnd vierzehenden Jahre.

ac volumus, vt illi, in quantum quemque vestrum concernit, in omnibus suis punctis et articulis, posthac perperuis temporibus, donec aliam communi et maturo consilio constituerimus, obedienter pareatis ac obsequium praestetis. Facite haec, et non secus, in quantum cuique vestrum gratum est, poenam constitutam euitare, quibus vos conformantes, in propriam vestram vtilitatem, beneplacitam nostram voluntatem explebitis. Datum in conuentu nostro Lubecae die XXIII. Mai. Anno, post natiuitatem Christi, dilecti Domini nostri, millesimo, sexcentesimo, decimo quarto.

ORDINATIO.

HAEC QVINDECIM CONTINET TITVLOS.

- TITVLVS I. De structura siue fabricatione nauium, continet 6. articulos.
Von Erbauung der Schiffe, begreiff 6. Artickel.
- TIT. II. De exercitorum auctoritate in conducendis et dimittendis naucleris, continet 4. articulos.
Von der Schiffsfreunde vnd Rehders Macht in Annehmung vnd Beurlaubung der Schiffer, begreiff 4. Artickel.
- TIT. III. De officio naucleri, habet 19. Articulos.
Von des Schiffers Amt, hat 19. Artickel.
- TIT. IV. De nautarum conductione et officio, habet 29. Articulos.
Von des Schiffs-Volcks Aufnehmung vnd Amtsgebühr, hat 29. Artickel.

TIT. V.

- TIT. V. De instructione nauium seu exercitione, habet 7. articulos.
Von Ausreutung der Schiffe, hat 7 Artickel.
- TIT. VI. De foenore nautico, continet 3. articulos.
Von Bodmerey, begreiff 3. Artickel.
- TIT. VII. De Ammiralitate, habet 1. articulum.
Von Ammiralschafft, hat 1. Artickel.
- TIT. VIII. De iactu maris et Hauaria, habet 4. articulos.
Vom Seewurff vnd Hauerey, hat 4. Artickel.
- TIT. IX. De naufragio et inuentis in mari, habet 5. articulos.
Vom Schiffbruch vnd Seefund, hat 5. Artickel.
- TIT. X. De aliis damnis, culpa, casu, vel infortunio nauibus illatis, habet 4. articulos.
Von anderen Schäden, so sich durch Schuld, Vngerath, oder Vnglück an Schiffen begeben, hat 4. Artickel.
- TIT. XI. De exoneratione nauium et traditione mercium, habet 6. articulos.
Von Losung der Schiffe vnd Lieferung der Güter, hat 6. Artickel.
- TIT. XII. De naucleorum calculo siue rationum redditione, habet 3. articulos.
Von der Schiffer Rechnung, hat 3. Artickel.
- TIT. XIII. De vestibilibus nautarum mercibus, continet 7. Articulos.
Von der Föhrung, begreiff 7. Artickel.
- TIT. XIV. De extraordinaria remuneratione fidelium nautarum, comprehendit 3. articulos.
Von Extraordinaier Belohnung getreuer Schiffs - Kinder, setzt 3. Artickel.
- TIT. XV. De executione huius ordinationis, habet 2. articulos.
Von Execution dieser Ordnung, hat 2. Artickel.

TITVLVS I.
DE
FABRICA ET STRVCTVRA
NAVIVM.

Der erste Titul.

Von Erbauung der Schiffe.

Der erste Artickel.

Niemand mag in vnsern Städten Schiffe auffsetzen vnd bauen lassen, ohne, welche einer jeden Stadt vnser Bundes Bürger seynd, oder dessen sonderbare Vergünstigung, von jedes Ortes Obrigkeit, haben.

II. Kein Schiffer soll sich vnter-
stehen ein Schiff zu bauen, es sey
dann, daß er seine Freunde, die
mit ihm bauen wollen, alle beysam-
men habe, es were denn, daß er
das Schiff alleine zu bauen, vnd
zur Seewart zu führen, vermocht,
bey Poen eines halben Thalers, von
einer ieden Last, nach des Schiffes
Größe, halb einem ehrbaren Rath
iedes Orts, vnd halb den Armen
zu entrichten.

III. Wann der Schiffer die
Freunde alle beysammen, vnd de-
ren Willen zum bauen hat, so soll
er mit den Freunden noch ferner
der Sachen eins, wie groß, oder wie
klein, das ist, wie viel Ellen Keels,
wie

TITVLVS I.

DE FABRICA ET STRV-
CTVRA NAVIVM.

Articulus I.

Nemo in nostris ciuitatibus na-
ues fabricari et exstrui cu-
rabit, nisi qui cuiuslibet ciuita-
tis nostrae societatis ciues sint, aut
peculiarem ad hoc concessionem,
a cuiusuis loci magistratu, ha-
buerint.

II. Nullus nauclerus audeat na-
uim exstruere, priusquam omnes
suos exercitores, qui vna secum
exstruere volunt, praesto habeat,
nisi nauim solus exstruere, et in
mare deducere potens sit, sub
poena dimidii thaleri, de quali-
bet lasta, pro quantitate nauis,
partim Senatui cuiusuis loci, par-
tim pauperibus pendendi.

III. Quando nauclerus omnes
exercitores praesto habet, et eo-
rum consensum ad exstruendam
nauim obtinuit, id tamen inci-
pere non debet, nisi prius cum
exercitoribus porro conueniret,
quam

wie viel Füße Flaches, wie viel auf dem Balken, wie tief verbunden, damit das Schiff nicht grösser noch kleiner werde, denn wie es die Freunde begehren, nach laut einer Zerte, welche darüber soll aufgerichtet werden; Thäte der Schiffer darüber, vnd das Schiff würde über fünf Last grösser, als es bewilliget, soll er verbrochen haben, von ieder Last, welche das Schiff grösser würde, zwey Thaler, halb an den Rath, vnd halb an die Armen.

IV. *Gleicher Gestalt soll der Schiffer nicht Macht haben, nachdem das Schiff einmahl in die See gesetzt, ichtes daran zu bauen, oder zu bessern, noch einig Reitschafft dabey zu zeugen, ohne Wissen vnd Willen der Freunde, es wäre denn, daß er in frembden Landen wäre, vnd beweisen könnte, daß es die Noth, vmb das Schiff durch die See zu bringen, erfordert, dasselbe, oder dessen Reitschafft also zu bessern, ander Gestalt sollen ihm die Freunde zu den Kosten zu antworten nicht schuldig seyn.*

V. *Zu Erbauung der Schiffe sollen die Freunde vnd Rehdere, sowohl auch der Schiffer nicht bemächtigt seyn, einige Materialien oder Visualien von dem ibrigen heraus-*

quam magna, aut quam parua, hoc est, quanta longitudo carinae, quot pedum extensio pro-
rae, quanta amplitudo spatii super trabibus et quanta alui profunditas esse debeat, ne nauis contra voluntatem exercitorum maior aut minor fiat, iuxta certificationem, quae eo nomine conficienda erit. Si nauclerus fecus fecerit, nauisque quinque lastarum capacior, quam communi consensu placuit, fiat, pro qualibet lasta exorbitanti, binis thaleris, dimidia ex parte Senatui, et ex altera medietate pauperibus soluendis, mulctetur.

IV. Similiter Nauclerus non habeat potestatem, posteaquam nauis in mare deducta est, quidquam in ea fabricandi, aut reparandi, nec vlla instrumenta nauis comparandi, sine scitu et consensu exercitorum, nisi in exteris locis fuerit; ac probare possit, necessitatem, vt nauis per mare deduci possit, postulasse, illam aut eius instrumenta taliter reparari, alioquin exercitores expensas illi refundere non tenentur.

V. Ad exstruendas naues, exercitores, vt et nauclerus non habeant potestatem vllum adparatum aut com meatum nauticum, de suo suppeditandi, et ad ratio-

zugeben, vnd in Rechnung zu bringen, es sey dann, daß die übrigen Freunde vnd Rehder alle darein gewilliget, thäten Sie darüber, sollen ihnen die andern zur Zahlung nicht gehalten seyn.

VI. Damit aber alles desto richtiger zugebe, vnd was zu des Schiffes Erbauung von nöthen, mit Vortheil eingekauft, vnd zur Hand gebracht werde, so sollen die Schiffer schuldig seyn, die sämtliche Schiffs-Freunde vnd Rehder zu ersuchen, daß Sie eine oder zwo Personen ihres Mittels, mit ihrer aller Consens, dem Schiffer zuordnen, welche ihm helfen kauffen, zu gemeinem des Schiffes besten, vnd was denn also gekauft wird, das soll bescheidenlich von wem, vnd zu welcher Zeit, item, wie theur es gekauft worden, verzeichnet, vnd zur Rechnung gebracht vnd gut gethan werden. Erzeigten sich die Schiffer, vnd Schiffs-Freunde vnd Rehder saumig hierinnen, sollen sie, sooft darüber geklaget wird, mit zehen Thaler Straffe dem gemeinen Gute verfallen, vnd die Schiff-Freunde dasselbe, was der Schiffer ohne der Freunde willen gekauft, zu bezahlen nicht schuldig seyn.

nes referendi, nisi omnes reliqui exercitores consenserint, sin secus fecerint, reliqui solutionem praestare non tenebuntur.

VI. Vt autem omnia eo accuratius peragantur, et quidquid ad nauis exstructionem necesse est, comode coematur et conquiratur, tenebuntur naucleri ab vniuersis exercitoribus requirere, vt vnam vel alteram personam inter se, omnium consensu, nauclero adiungant, qui in communem nauis vtilitatem, circa emtionem illum iuuent, et quidquid taliter coemtum fuerit, id speciatim, a quo, quo tempore, item quo pretio, adnotari, et in rationes referri, ac retribui debet. Quod si naucleri, et exercitores hac in parte in mora fuerint, quoties hoc nomine querela oriretur, multam decem thalerorum reipublicae dependent, et exercitores, quidquid nauclerus ipsis inuitis emit, soluere non tenebuntur.

Der andere Titul.

Von der Schiffs-Freunde vnd Rehder Macht in Annehmung vnd Beurlaubung der Schiffer.

Der erste Articul.

Welcher Schiffer zuvor ein Schiff geführet hat, der soll von niemand anders vor Schiffer angenommen werden, es sey dann, daß er gut Beweiß vnd Zeugnis aufzulegen habe, daß er von seinen vorigen Freunden, denen er gedienet, mit ihrem Wissen vnd guten Willen, nach gethaner erbarer richtiger Rechnung abgeschieden sey, bey Straffē vierzig Thaler, halb dem Rath, vnd halb den Schiffs-Freunden, von denen der Schiffer ohne Willen vnd Rechnung geschieden seyn möchte, zu entrichten.

II. So bald Iemand vor Schiffer angenommen wird, sollen ihm die Freunde seine Heur auf alle Fabr-Wasser machen, damit der Schiffer nach solchem, auch des Steurmanns, vnd anderer Officirer Heur zu machen, vnd darin der sämtlichen Rehder bestes zu wissen, möge angewiesen werden.

III. Wir wollen auch die Schiffs-Freunde vnd Rehder alles Fleißes ermahnet haben, daß sie zu iederzeit bey erster Annehmung der Schiffer, oder da das nicht geschehen were,

TITVLVS II.

DE EXERCITORVM AVCTORITATE IN CONDV-CENDIS ET DIMITTENDIS NAVCLERIS.

ARTICVLVS I.

Quicumque nauclerus antea nauim duxit, a nemine aliter in nauclerum conduci debet, nisi euidentes probationes et attestations produxerit, quod a suis prioribus exercitoribus, quibus inseruit, scientibus et consentientibus, post praestitas decentes et liquidas rationes, dimissus fuerit, sub multa 40. thalerorum, media ex parte Senatui, et ex altera medietate exercitoribus, a quibus inuitis nauclerus, nullis rationibus praestitis, secessit, soluentorum.

II. Quamprimum aliquis in nauclerum adsumitur, exercitores nauulum in omnibus aquis nauigalibus illi constituere debent, vt hoc praeuio nauclerus etiam cum gubernatore nauis et reliquis officariis de mercede conuenire, atque hac in parte omnium exercitorum commoda promouere possit.

III. Omnes quoque exercitores diligentissime monemus, vt quouis tempore, quamprimum naucleros conduxerint, aut si id factum non sit, circa proxime in-

wäre, bey erster nächstkünftiger Ausreidung, richtige, klare vnd deutliche Abrede, Geding vnd Vergleichung mit ihnen machen, vnd sie vnter andern, vermittelst ihres Eydes angeloben, vnd darüber offene Instrument, oder sonst glaubliche Schrift aufrichten lassen, daß sie nemlich ihrem Amt treulich vorseyn, der Erb-Städte Ordnung geborsamlich geleben, den Freunden vnd Rebhern mit erbarer richtiger Rechnung iedesmahl fürkommen, vnd da deswegen Streit zwischen ihnen fürfallen solte, an eines erbahren Raths iedes Orts Erkenntnis, vnd Ausspruch ohne alles appelliren vnd reduciren, sich gänzlich begnügen lassen wollen &c. Denn damit gedencken wir, mit Gottes Hülffe, der wachsenden Vntreu vnd aller Gelegenheit derselben zu begegnen, alle gefährliche Aufzüge zu verbüten, vnd aufrichtigen Handel und Wandel zu gemeinem Besten, zu befördern.

IV. Würde sich ein Schiffer gegen seine Freunde nicht dergestalt erzeigen, daß sie ihn vor Schiffer zu behalten gemeinet, so sollen die Freunde Macht haben, den Schiffer zu beurlauben, vnd abzusetzen, iedoch, daß sie ihm sein Schiffpart, da er einiges hatte, also bezahlen, wie es nach Erkent-

stantem instructionem nauis, accuratas, claras et perspicuas conuentiones, pacta et transactiones cum iisdem ineant, illique inter alia, mediante iuramento, promittant, atque hoc nomine publica instrumenta, aut alia fide digna scripta confici curent, quod videlicet officio suo fideliter fungi, ordinationi ciuitatum parere, exercitoribus honestas et exactas rationes reddere, et si eo nomine lis inter eos oriatur, in Senatus cuiuslibet loci sententia et decreto, absque vlla adpellatione et reductione, totaliter adquefcere velint &c. Hoc enim medio intendimus, Deo adiuuante, crescenti infidelitati, et omni ad eandem occasione obuiare, omnes periculosas machinationes euitare, et honestam negotiationem, mutuamque conuersationem pro communi bono promouere,

IV. Si quis nauclerus erga suos exercitores sese ita non gesserit, vt eum pro nauclero retinere possint, tunc habent potestatem exercitores, nauclerum dimittendi et ab officio remouendi, attamen vt partem suam nauigii, si quam habuerit, illi soluant, eo pretio, quo a viris,

kentniß vnpartheyischer Leute taxiret vnd geschätzt werden mögte.

ris, nulli partium addictis, aestimabitur.

Der dritte Titul.

Von des Schiffers Amt.

Der erste Artickul.

Ein ieglicher Schiffer soll des Compasses, der See- vnd Fabrick Wasser kundig seyn, vnd das Schiff zu führen vnd zu steuern, zu laden vnd zu lösen, vnd das Volck anzuführen, vnd zu regieren wissen: Gebe sich iemand dafür aus, vnd kante dafür nicht bestehen, der soll nach Befind- vnd Ermäßigung gestraft werden.

II. Wenn der Schiffer zur Seewerts gedencket, vnd die Ausreidung, dauon hernach vnter dem funfften Titul gehandelt werden soll, richtig, so soll er mit erfahrenen Steurleuten, vnd andern tüchtigen Schiffs-Volck sich versehen, vnd dann sonderlich wahrnehmen, damit das Schiff nicht zu wenig noch zu viel, vnd sonderlich auch auf dem Vberlauf, vnd in der Caiute gar nicht beladen, sondern also mit Wahren oder Ballast versehen seyn mage, daß es weder seiner Ranckigkeit halben periclitire, noch der Vberladung wegen der Güter Werffung vomæthen werc. Thete er das nicht, vnd entstünde Schaden daher, den soll er zu bezahlen

TITVLVS III.

DE OFFICIO NAVCLERI.

ARTICVLVS I.

Quilibet nauclerus pixidis nauticae, maris et aquarum nauigabilium peritus, nauemque ducendi, et gubernandi, onerandi et exonerandi, nautasque informandi et regendi sciens sit: quod si pro tali se gesserit, et ineptus esse deprehenditur, is pro qualitate et aestimatione facti puniri debet.

II. Quando nauclerus iter maritimum suscipere intendit, et instructio, de qua infra titulo quinto tractabitur, expedita est, tum de expertis gubernatoribus nauis, et aliis idoneis nautis sibi prouidere, ac praecipue attendere debet, ne nauis minus vel plus, quam oportet, et in primis in constrato vel conclauis nauis plane non oneretur, sed ita mercibus et saburra illi prospectum sit, ne vel ob leuitatem suam periclitetur, vel propter nimium onus inasura mercium opus sit. Quod si fecerit, damnumque inde exsurgat, illud refundere debet, et licet talis excessiue onerata nauis feliciter portum adpulsã sit, nihilomi-

zahlen schuldig seyn; und wenn gleich ein solch überladen Schiff wol überkommen wurde, so soll er doch von einer ieglichen Last, damit er die Vberladung beweislich gethan, so viel Fracht, als er an den ubrigen Lasten verdienet, der Hanse-Stadt, oder dem Cuntzor, alda er anlangen wird, zu bezahlen pflichtig seyn.

III. Der Schiffer soll des Nachts nicht vom Schiffe bleiben, bey Straf nach Ermessigung, that es ihm aber ie noth, und er magte das beweisen, so soll es ihm ohne Straf seyn, iedoch daß er auf solchen Fall dem Haupt-Bosman und andern Officianten, so viel darzu vonnöthen, das Schiff immittelst mit Fleiß befehle.

IV. Damit auch die Schiffer des Schiffes und ihres Amts desto besser abwarten mægen, so sollen sie sich nicht bald mit Kaufmannschaft beladen, sonderlich aber alles weitlaustigen Handels, dadurch sie an Wartung ihres Amts beym Schiff verhindert werden mæchten, sich gantzlich entschlagen, bey Straf, wie das ein Rath auf der Rehdor Klage nach Befindung richten wird.

V. Die Schiffer sollen ihrem Schiffes-Volck zu Verhütung alles Mutwillens und Aufstandes ihre wolverdiente und versprochene Heu-

hilominus pro qualibet lasta excessiuæ operationis, praeuia probatione, tantum nauti, quantum ex superabundantibus lastis meruit, ciuitati Hanseaticae aut emporio, vbi adpulerit, solueretenebitur.

III. Nauclerus tempore nocturno extra nauim ne maneat, sub poena arbitraria, si autem id necesse habuerit, idque probare possit, tum impune id ferat, at tamen vt hoc in casu proratae et aliis officariis, quotquot ad hoc opus est, nauem interea diligenter commendet.

IV. Vt etiam naucleri nauis suae et officio tanto melius inuigilare queant, ideo non statim mercatura se onerent, in primis ab omni proluxa negotiatione, qua in peragendo officio nauali impediuntur, plane abstinere debent, sub poena, quam Senatus exercitoribus conquirentibus, prout res deprehensa fuerit, adiudicabit.

V. Naucleri nautis suis ad euitandam omnem petulantiam et seditionem, bene meritam et promissam mercedem ne detineant, nec

daran ichtes beschneiden vnd abbrechen, es were denn, daß auf vorgehende Verbör vnd Gutachten der Schifs-Freunde, wann die Reyse vollenzogen, jemand, seiner Verbrechen halben, etwas zu kürtzen vnd abzuziehen were.

VI. *Vnd damit so wol Schiffer, als Schifs-Kindere wissen mögen, zu welcher Zeit die Heure zu entrichten, vnd zu empfangen, so ordnen wir, daß die Schiffe, so Ostwärts vnd auf Norwegen laufen, zu zweymahlen, vnd iedemahl einen dritten Theil davon bezahlen sollen, ein Theil da der Schiffer abläuft, das ander da er lossset, vnd das dritte Theil, wenn die Reyse vollendet ist, bey Poen zehen Thaler, so oft darwider von Schiffern, oder Schifs-Kindern in Bezahlung oder Forderung der Heure gehandelt wird.*

VII. *Gebe aber ein Schiffer seinem Schifsmann auf der Reise, da er erst lossset, oder anderwärts ladet, ohne redliche vnd kundbabre Vrsach, Vrlaub, so sol er ihm die volle Heur vnd Führung zu bezahlen schuldig seyn.*

VIII. *Würde sich der Schifs-Kinder einer oder mehr gegen den Schiffer mutwillig stellen, oder vntreu erzeigen, welches mit zween andern Schifs-Kindern zu beweisen, den oder dieselbige mag*
der

nec quidquam inde defalcant, aut decurtenant, nisi praeuio examine, et beneplacito exercitorum, post iter absolutum, cuiuspiam propter delictum suum quidquam decurtandum et defalcandum fuerit.

VI. Et vt tam nauclerus, quam nautae scire queant, quo tempore merces soluenda et accipienda sit, ideo ordinamus, quod naues, quae versus partes Australes et in Noruegiam tendunt, binis vicibus, qui autem ad alia remotiora loca nauigant, tribus vicibus, ac quauis vice trientem eius soluere debeant, vnum ibi, vnde nauclerus nauigat, alterum, vbi merces exonerat, et tertium, postquam iter absolutum est, sub poena 10. thalerorum, quoties contra haec a naucleris et nautis circa solutionem aut postulationem mercedis peccabitur.

VII. Si vero nauclerus nautam suam in itinere, vbi nauim primitus exonerat, aut aliorum onerat, absque sufficienti et notoria causa dimittat, tamen plenam illi mercedem et vectibilia soluere tenebitur.

VIII. Si quis nautarum, vnus vel plures, petulanter erga nauclerum se gesserit, id quod binis aliis nautis probari debet, illum vel illos nauclerus commodo tempore in terram, attamen ab homi-

der Schiffer zu gelegener Zeit wol an Land, jedoch daß Leute darauf wohnen, sitzen, darwider sich die übrigen Schiffs-Kinder nicht auflehnen, sondern dem Schiffer nichts weniger die Reise vollenden heissen sollen, bey Verlust ihrer Heur vnd hoher Straf der Obrigkeit.

IX. Wenn das Schiffs-Volck wider ihr Amtsgelübde, darvon im nechstfolgenden Titul verordnet wird, ichts verbricht, vnd es wolte einer dem andern zuwidern disfalls nicht Zeugnis geben, so sol des Schiffers eydtlicher Auflage geglaubt vnd die Verbrechere darnach gestrafft werden

X. Würde der Schiffer auch selbst die verfallene Brüche des Schiffs-Volcks verschweigen, so sol ers mit 50. Thalern verbüssen, halb der Obrigkeit, vnd die andere Helfte den Armen zu entrichten.

XI. Trüge sich zu, daß einer den andern im Schiffer schlage vnd vmb's Leben brächte, den Thäter sol der Schiffer in die Eisen schlagen, vnd ins erste Gericht bringen. damit er allda seine Strafe empfahet.

XII. Begebe sich, daß dem Schiffer ein Freybeuter an Bord keme, dessen sich der Schiffer mit seinem Volck, vermittelst der Hülffe des Allmächtigen, verhofsent-

nibus habitatam, exponere potest, cui se reliqui nautae non opponant, sed nihilominus nauclerum iter residuum perficere iuent, sub amissione mercadis suae, et graui magistratus animaduersione.

IX. Quando nautae contra officii sui tenorem, de quo sequenti titulo statuitur, deliquerint, et alter eorum contra alterum hoc nomine testari noluerit, tum naucleri iuratoriae adfertioni credi, et delinquens puniri debet.

X. Si vero nauclerus ipsemet delictum a nautis commissum silentio suppresserit, tunc quinquaginta thaleris muldetur, vna ex parte magistratui, et altera pauperibus pendendis.

XI. Quod si contigerit, alterum ab altero in nauis occidi, et vitam priuari, reum nauclerum compedibus ferreis constringat, et ad primum iudicium deferat, vt ibidem poena condigna adficiatur.

XII. Si contigerit nauclerum a pirata inuadi, et spes sit, nauclerum cum suis nautis, auxiliante Deo Omnipotente, illi resistere posse, nautaeque ad hoc sint parati, nau-

fentlich zu erwehren, vnd zu entschütten hatte, vnd das Volck were willig darzu, der Schiffer aber wolte nicht fechten, so soll derselbige Schiffer nach der Zeit einig Schif zu führen nicht beglaube, sondern seiner Ehren entsetzet seyn, vnd für keinen redlichen Mann gehalten, noch in einiger Hansee-Stadt geleidet vnd gelitten werden.

XII. Würden einem Schiffer Edelgestein vnd dergleichen kostbare Sachen, welche nicht Frachtgüter seyn, oder auch bar Geldt vmb einen gewissen Lohn oder Trinckgeld mit zu überbringen in Verwahrung gethan, davon soll ihm der vierte Pfennig gegeben, vnd die vbrigen drey Pfennige den Schifs-Freunden gefolget werden.

XIV. Ob sich gleich ein Schiffer vntersehen würde sein Antheil Schifs, seinen Rehdern etwa zu Verdruß vnd Widerwillen, jemand anders, vber den rechten Werth, zu verkauffen, dabero den Rehdern in den Kauf zu treten, wie ihnen sonst gebühret, ungelegen, so sollen sie doch nicht mehr, als den billigen Werth nach guter Leute Erkenntnis, darumb zu geben schuldig seyn.

XV. Würde ein Schiffer, ohne wahre Noth in einen Haven segeln, dahin er nicht befrachtet, so soll

naucerus autem dimicare nolit, tum nauclero huic post haec nulla nauis regenda committatur, sed honore suo priuari, et infamis haberi, ac in nulla ciuitate Hanseatica tolerari debet.

XIII. Si cuiquam nauclero margaritae et similia pretiosa, quae nomine mercium vectoriarum non veniunt, vel etiam pecunia parata, pro certo honorario transportanda, in custodiam data fuerint, quarta exinde pars illi, et reliqui tres quadrantes exercitoribus tradi debent.

XIV. Etiam si nauclerus quisquam ausus fuerit, suam partem nauis, odio forte exercitorum, et illis aegre faciendi studio, alteri cuiquam vitra iustum pretium, vendere, et exercitoribus emtioni huic se interponere, id quod alioquin illis competit, non collubescat, non tamen tenebuntur plus quam iustum pretium, iuxta arbitrium bonorum virorum eo nomine soluere.

XV. Si nauclerus nulla legitima necessitate compulsius portum aliquem intret, ad quem condu-

soll er den Schaden, welchen die Rehder darauf rechnen können, aus seinem Beutel zu erstatten schuldig seyn

XVI. Würde er aber allda Kaufmanns Güter, vnd das Schiff verkauffen, vnd weichhaftig werden, vnd also den Freunden Schiff vnd Gut entwenden, so soll er in keiner Hansee Stadt gelitten, vnd da er betreten wurde, an seinem Freyen höchst gestraft werden.

XVII. Wäre er aber durch Sturm oder andere Seenoth in einen andern Hafen dann dahin er gedacht, vnd befrachtet, gerathen, wolt denn der Kaufmann sein Gut daselbst empfangen, so ist er dem Schiffer die volle Fracht zu geben schuldig, wiler aber die Güter allda nicht empfangen, so muß der Schiffer das Gut an den Ort liefern, dahin ers zu bringen angenommen, vnd solches auf seinen Kosten, aber des Kaufmanns Eben theur vnd Bezahlung des Zalles.

XVIII. Würde auch ein Schiffer an Orten vnd Enden, da er vnd sein Steurmann nicht genugsam künaiß, vnder Piloten haben mag, sich deren nicht getrauchen, so soll er umb eine Marck Goldes ge⁴str. ft werden.

XIX. Welcher Schiffer Korn einnimmet, derselbe sol dasselbe, so oft es Noth, auf der Reise köb-
len,

ctus non est, tum damnum, quod exercitores computare possunt, proprio aere refundere tenebitur.

XVI. Si vero ibidem bona mercatorum et nauim vendiderit, ac in fugam se dederit, adeoque exercitores naue et bonis fraudauerit, tum in nulla ciuitate Hanseatica tolerari, et vbicumque offendetur, capite puniri debet.

XVII. Si vero per tempestatem aut aliam maris intemperiem ad alium portum, quam ad quem tendebat, et conductus erat, deuenit, et mercator ibi bona sua accipere voluerit, tum nauclero totum nauium dare debet, si vero bona ibi accipere noluerit, tunc nauclerus bona eo in loco tradere debet, ad quem ea transuehenda recepit, idque suis expensis, ast mercatoris periculo, cui etiam teloneum soluere incumbet.

XVIII. Quod si etiam nauclerus in loco cuius ipsemet, et suus gubernator nauis, non satis est gnarus, ductorum per vada, siue pilo a:um copiam habere queat, iisque non vtatur, tunc marca auri multabitur

XIX. Quicumque nauclerus sifiginem in nauem receperit, is eandem, quoties opus erit, durante
iti-

len, thate ers nicht, da ers doch wegen Wetters vnd Windes hette thun mögen, er soll zum Schaden antworten, so oft ers aber kühlen wird, soll man ihm vnd seines Schiffs-Kindern von ieder Last zwey Schilling Lubisch entrichten, darüber der Kaufmann oder Befrachter nicht soll bedrenget werden.

Der vierte Titul.

Von des Schiffs-Volcks Aufnehmung vnd Amts-Gebuhr.

Der Erste Artikul.

Kein Schiffer soll nach diesen Tagen Schiffs-Volck heuren, wie sie Nahmen haben, sie haben denn genugsam Passbort von ihren Schiffern, mit welchen sie gefahren, bey Poen zwey Reichsthaler vor iede Person, die er ohne Passbort mitnehmen wurde, die Helfte an die Obrigkeit vnd die Helfte an die Schiffer-Gesellschaft zu entrichten, vnd sollen die Schiffere die Passborten ohne redliche Ursache, nach der Schiffer-Gesellschaft, oder des Raths Erkenntnis, so das Noth were, nicht difficultiren vnd weigern, vnd sollen die Passborten in einer gemeinen Form bey den älterleuten der Schiffer-Gesellschaft jedes Orts gedruckt vorhanden seyn, vnd jederman
der

itinere, ventilet, quod si fecus fecerit, quum tamen per coeli et ventorum temperiem id facere poterit, actione damni tenebitur. Quotiescumque autem illam ventilauerit, ipsi et nautis suis qualibet lasta duo solidi Lubecenses solui debent, vltra quod mercator aut conductor vrgeri non debet.

TITVLVS IV.

DE NAVTARVM CONDVCTIONE ET OFFICIO

ARTICVLVS I.

Nullus nauclerus posthac nau-
tas conducatur, quocumque nomine adpellentur, nisi sufficientes literas dimissorias a prioribus naucleris, cum quibus vecti sunt, sub poena duorum thalerorum pro qualibet persona, quam sine literis dimissoriis suscepit, media ex parte magistratui, et ex altera medietate societati nauticae numerandorum. Et naucleri literas tales dimissorias seu passus, sine legitima causa, iuxta societatis nauticae, aut senatus sententiam, si opus fuerit, extradere non grauabuntur, nec recusabunt. Literae vero passus vulgari forma apud seniores societatis nauticae cuiusuis loci, typis excusae, praesto esse, et cuius, illis opus habenti, citra villam prae-

der ihrer benöthiget, ohne Entgeltis gefolget werden, nur daß der Nahme des Schiffers vnd Schiff Kindes auf das spatium, so darinnen offen zu lassen, gezeichnet, vnd des Schiffers Pitschaft oder Merckmahl darunter gesetzt werde.

II. Keiner soll dem andern sein Schiff's Volck aus seiner Kost abspannen, es geschehe mit böher Heure oder guten Worten: Thete jemand darwider, er soll zehen Thaler, halb an die Obrigkeit, vnd halb an die Schiffer-Gesellschaft verbrochen haben, vnd der sich abspannen laßet, soll dem Schiffer, von dem er scheidet, die halbe Heure, deren er mit ihm eins geworden, zu entrichten schuldig seyn.

III. Die Schiff's-Kinder sollen bey ihrer Annehmung angeloben, dem Schiffer getreu, hold vnd gehorsam zu seyn, vnd sich alles Frevels, Meuterey vnd Zusammenverstrickung zu enthalten, bey Straffe, wie vnterschiedlich hernach folget.

IV. Wurde sich jemand für Steurmann, Haupt-Bossmann, oder sonst einen Officier im Schiff ausgeben, der nicht gut vnd voll dafür thun kante, vnd solches der Schiffer mit zween guten Männern, oder seinem Volck beweisen kante, so soll der selbige seiner Heur verlustig seyn, vnd darüber

nach

stantiam, dari debent, dummodo nomina naucleri et nautae in spatium ad hoc vacuo relicto, connotentur et sigillum aut signum naucleri supponatur.

II. Nemo alterius nautas ex feruitiis ad se pelliceat, siue id ampliori mercede, siue blanditiis fiat: Qui contra fecerit, decem thaleris, vna ex parte magistratui, et ex altera societati nauticae soluendis, muldabitur. Et qui se ex alterius feruitiis auerti patitur, nauclero, a quo discedit, mediam mercedem, de qua inter ipsos conuentum est, soluere debet.

III. Nautae postquam conducti fuerint, promittant, se nauclero fideles et obediens fore, omnique perulantia, seditione et conspiratione abstinere velle, sub poena, quae diuersimode infra sequitur.

IV. Si quis pro gubernatore nauis, proreta, aut alio aliquo officario in nauis se gesserit, cui functioni par esse nequeat, idque nauclerus duobus viris fide dignis, aut nautis suis demonstrare possit, is mercede sua excidat, et praeterea arbitrarie puniatur.

V. Si

nach Ermessigung, gestraffet werden.

V. Gewinnet ein Schiffer einen Schiffmann, daß er an seine Kost kompt, halt sich denn der Schiffmann unredlich, das beweisslich ist, ehe er ausseigelt, so mag ihm der Schiffer wol vrlaub geben, würde er sich eber recht verhalten, und der Schiffer ihm dennoch unverschuldeter massen Vrlaub geben wolte, so soll er ihm das dritte Theil der Heure, so ihm allda zur Stelle gebühret, vergnügen und bezahlen, und solches aus seinem Beutel, und den Rehdern nicht in Rechnung bringen.

VI. Als bald der Schiffer das gebeurete Volck in seine Kost aufnimmet, und zu Schiffe gehen heisset, soll es zur Stund seine Herberge im Schiffe haben, und sonst nirgends, bey Poen vor jede Nacht, die sie ausbleiben, vier Schilling Lübisck. Und soll keiner des Schiffers Kost verachten, bey Verlust der Heure, und Führung, und Straffe der Aussetzung zu Lande.

VII. Wann aber das Schif schon auf die Rheidē, oder nach einer jeden Stadt Portus Gelegenheit vor die See gebracht, sollen sie sich vom Schiffe, ohne Vrlaub des Schiffers, gantz und gar nicht begeben, und solches so wol auf der Hin- als Wieder-Reise, bey Straffe des Gefäng-

V. Si nauclerus nautam conduxerit, eique victum praebeat, et nauta inhoneste se gerat, idque probetur, antequam hinc nauiget, tum nauclerus illum officio mouere aut abdicare potest; sin autem recte se gesserit, et nauclerus nihilominus innocentem eum abdicare voluerit, tum trientem mercedis ibidem in loco debitae, dare et soluere ex suo marsupio, non vero in rationes exercitorum referre debet.

VI. Quamprimum nauclerus conductos nautas in suam conuictum recipit, et in nauem ire iubet, tum ex nunc hospitium suum in naui habere debent, et alias nulli, sub poena, pro qualibet nocte, qua emanferint, quatuor solidorum Lubecensium. Nemo etiam cibum naucleri contemnat, sub amissione mercedis et vestibulum, ac poena expositionis in terram.

VII. Quando autem nauis iam in stationem, aut pro cuiuslibet portus conditione in mare deducta est, absque venia naucleri nauis plane non exeant, idque tam in abitu, quam reditu, sub poena carceris, aut grauiori, ex arbitrio senatus.

VIII.

fengnuffes, oder einer ſchwerern, nach Ermäßigung des Raths.

VIII. Das Schiff Volck ſoll keine Gaſtrey im Schiffe halten, ohne Wiſſen vnd Willen des Schiffers, bey Poen der halben Heure.

IX. Keiner vom Schiffsvolck ſoll ſeine Frau des Nachts im Schiffe behalten, bey Straffe eines Thalers.

X. Keiner ſoll ſchieſſen ohne Befehl des Schiffers, thete einer daruber, er ſoll Kraut vnd Loth doppelt bezahlen.

XI. Es ſollen die Schiffs-Kindere nach der Zeit, wann ſie zu Schiffe gangen, ſo wol in dem Haven, als in der See, die Wacht fleißig halten, nach Gelegenheit vnd Verordnung des Schiffers, bey Straffe eines halben Thalers, oder einer ſchwerern, nach Befindung, vnd wofern ſie ſich an der Heure die verdiente Straffe nicht kurtzen laſſen wolten, ſollen ſie daruber in des Raths Straffe gefallen ſeyn.

XII. Wer auf die Wacht beſtelt iſt, vnd wurde ſchlafend beſunden, der ſoll acht Schilling Lubbiſch, oder deren Werth, in die Armen-Buchſe verbroschen haben.

XIII. Wer einen auf der Wacht ſchlafend findet, vnd ſolches nicht anmeldet, der ſoll in gleiche Straffe gefallen ſeyn.

XIV. Kein Boßmann ſoll ſo verwegen ſeyn, das Both oder Eßping loß

VIII. Nautae nulla conuiuia in nauī celebrabunt, inſcio et inuito nauclero, ſub amiſſione dimidiaē mercedis.

IX. Nemo nautarum vxorem ſuam de nocte in nauī retineat, ſub poena vnus thaleri.

X. Nemo bombardam explo-dat, ſine iuſſu naucleri, ſi quis ſecus fecerit, pro puluere et plumbo duplum ſoluat.

XI. Nautae poſteaquam in nauim ſe contulerunt, tam in porrubus, quam in mari excubias diligenter agant, iuxta conditionem et ordinationem naucleri, ſub poena dimidii thaleri, aut grauiori, prout adiuuentum fuerit. Et ſi poenam promeritam de mercede decurtari noluerint, praeterea etiam in ſenatus poenam incident.

XII. Si quis ad excubias agendas ordinatus eſt, et dormiens deprehendatur, is octo ſolidos Lubbecenſes, aut eorum valorem pixidi pauperum inferre tenebitur.

XIII. Si quis alterum in excubiis dormientem offenderit, idque non indicauerit, is in eandem poenam incidit.

XIV. Nullus nautarum adeo temerarius ſit, vt acatium ſiue cymbam

loßzumachen, ohne Erlaubnis des Schiffers, oder Steurmanns, bey Straffe der Gefängnis.

XV. *Wenn ein Schiffer an fremden Orten Winterlage hält, oder sonst wo still lieget, so soll keiner der Schiffs-Kinder vom Schiffe gehen, ohne des Schiffers Willen vnd Erlaubnis, bey Poen der halben Heure, davon die Helfste dem Schiffer, vnd die andere Helfste den Armen zu entrichten.*

XVI. *Imgleichen soll kein Schiffs-Volck vom Schiffe fahren, wenn das Schiff vor Ancker lieget, ohne Erlaubnis des Schiffers, bey Poen eines halben Thalers.*

XVII. *Würde auch jemand derselbigen, die also ohne Erlaubnis zu Lande gangen, geschlagen vnd verwundet, den ist der Schiffer heilen zu lassen nicht schuldig.*

XVIII. *Wäre es Sache, daß mercklicher grosser Schade geschehe, wegen eines Bosmannes Abwesen aus dem Schiffe, den soll er zu besfern schuldig seyn. Hatte er ihn nicht zu erstatten, er soll Jahr vnd Tag im Gefängnis mit Wasser vnd Brodt gespeiset werden, würde aber durch sein Abwesen vom Schiff das Schiff vntergehen, vnd jemens darin todt bleiben, so soll er am Leben, oder sonst nach Ermessigung, ernstlich gestraft werden.*

bam soluat, absque permissione naucleri aut nauis gubernatoris, sub poena carceris.

XV. Si nauclerus in locis peregrinis hybernet, aut alias alibi commoretur, tum nullus nautarum ex nauí abire debet, nauclero inuito et non permittente, sub amissione dimidiae mercedis, cuius medietas nauclero, et altera medietas pauperibus soluenda erit.

XVI. Similiter nullus nautarum ex nauí auehatur, quando ea ad anchoras stat, sine permissione naucleri, sub poena dimidii thaleri.

XVII. Quod si etiam quispiam eorum, qui sine venia taliter in terram exscenderunt, pulsatus aut vulneratus fuerit, illum nauclerus sanari curare non tenerur.

XVIII. Si magnum aliquod et notabile damnum propter absentiam nautae alicuius ex nauí contingat, illud is refarcire debet, si in aere non habeat, per annum et diem in carcere aqua et pane cibari, si vero per suam absentiam ex nauí nauis perierit, aut quispiam in eadem morte extinctus sit, tum vita priuari, aut alias arbitrarie grauitur puniri debet.

XIX. *Wann der Schiffer mit etlichen seines Volcks zu Lande fehret. so soll das Volck schuldig seyn auf das Both oder Schute zu warten, vnd wo ibrer der Schiffer zu Lande zu gebrauchen hat, sollen sie ihme willig seyn, vnd so bald der Schiffer dem Schiffs-Volk gebeut zu Schiffe zu fahren, vnd darüber jemand zu Lande bliebe, vnd die Nacht nicht zu Schiffe kame, der soll seine Führung verbrochen haben, oder mit Gesengnis gestraffet werden.*

XX. *Wenn ein Schiffer sein Volck auf einen gewissen Ort gebeuret, vnd es kame ihm Zeitung von seinen Freunden, oder sonst jemandes zu, daß er am andern Ort besser profit zu thun verbisset, so sollen ihm die Schiffs-Kinder folgen, des soll ihnen der Schiffer Verbesserung zusagen, vnd so sie sich deren unter einander nicht vergleichen kanten, soll die Erkenntnis darob stehen bey den Aelterleuten der Schiffer-Gesellschaft, oder andern unpartheyischen Seefahrenden Leuten. Wolte sich jemand daran nicht genügen lassen, vnd etwa Meuterey anrichten, der soll wie ein Meutmacher gestraffet werden.*

XXI. *Also auch, wenn dem Schiffer ausserhalb Landes eine Fracht vorsele, sollen ihm die Schiffs-Kinder gegen ziemliche Verbesserung folgen; Kanten sie sich der Verbesserung*

XIX. *Quando nauclerus cum quibusdam suorum nautarum in terram exscendit, tum nautae tenentur cymbae aut sagittii curam gerere, et si nauclerus illis in terram etiam vti voluerit, obsequentes esse debent, et quamprimum nauclerus nautas ad nauim se recipere iusserit, quispiam vero in terra remanserit, et per noctem e nauim absens fuerit, is vectibilia sua admittat, aut carcere puniatur.*

XX. *Si nauclerus nautas ad certum locum conduxerit, ac ab exercitoribus, vel alio quopiam informatus, intelligat, quod alibi plus lucri faciendi spes sit, tum nautae illum sequi debent, attamen vt nauclerus illis augmentum mercedis promittat, et si hoc nomine inter se conuenire nequeant, tum id decisioni seniorum societatis nauticae, aut aliis non partialibus nauiculariam exercentibus viris committatur. Quicumque in eorum adqueuerit, et forte seditionem excitauerit, is tanquam seditionis peccati debet.*

XXI. *Similiter, si nauclerus in locis exteris locare nauim possit, nautae illum, accepto mediocri augmento mercedis, sequi debent, et si de augmento inter se conuenire neque-*

ferung nicht vergleichen, soll der Schiffer deswegen die Reise nicht unterlassen, sondern dem Volcke vngesehr so viel, als die halbe Heur ertragen mag, entrichten, vnd das übrige nach vollendeter Reise zu guter Leute Erkenntnis stellen. Wolte sich jemand daran nicht begnügen lassen, sondern Meyterey machen, der soll wie bey nechst vorhergehendem Articul gemeldet, gestrafet werden.

XXII. *Wenn der Schiffer seine Schiffs-Kinder redlicher Weise durch den Winter gebracht, vnd in seiner Kost gehalten hat, sollen sie ihn darüber zu Erhöhung der Heure nicht dringen, bey Poen der halben Heure vnd Strafe des Raths.*

XXIII. *Würde ein Schiffer außerhalb Landes von frembden Potentaten oder anderer Obrigkeit gehalten, oder er müste auf Fracht warten, oder aus andern Ursachen, den Schiffs-Freunden zum besten, stille liegen, so soll er deswegen dem Schiffs Volck, vber Kost vnd Tranck ein sonderbahres Liegegeldt zu geben weder schuldig noch bemächtigt seyn, sondern es soll die Ermäßigung dessen, nach vollbrachter Reise, oder zu erster Lossfeste, zu Erkenntnis guter Leute stehen. Wolte jemand der Schiffs-Kinder dessen nicht vergnüget seyn, sondern etwan vom Schiffe derentwegen laufen,*

nequeant, non tamen ideo nauclerus iter intermittat, sed nautis tantumdem circiter, quantum dimidia merces constituit, soluat, et residuum, absoluto itinere arbitrio bonorum virorum submittat. Si quis in eo non adqueuerit, sed seditionem excitauerit, is, vti proxime praecedenti titulo dictum est, puniri debet.

XXII. Si nauclerus nautas suos per hyemem honeste sustentauerit, et alimenta praebuerit, non debent illum praeterea ad augendam mercedem cogere, sub priuatione dimidiae mercedis, et poena senatus.

XXIII. Si nauclerus in locis peregrinis ab exreris magistratibus, aut alio magistratu angarietur, aut vecturam expectare, aut aliis de causis in commodum exercitorum morari compellatur, tunc eo nomine nautis vltra alimentationem, peculiarem mansionis pecuniam dare nec tenebitur, nec poterit, sed aestimatio istius morae post absolutum iter, aut primo quocumque loco, vbi nauis exonabitur, arbitrio virorum bonorum decidi debet. Si quis nautarum eo contentus non fuerit, sed e nauis propterea forte aufugerit, is ad

fen, der foll, auf Gutbedüncken der Obrigkeit, an feinem Freyen höchften geſtraft werden.

XXIV. *Wolte der Schiffs-Kinder einer, wann die halbe Reife gethan wäre, vom Schiffer Urlaub haben, ſo ſoll er dem Schiffer die gantze Heure vnd Führung zu bezahlen ſchuldig ſeyn.*

XXV. *Wurde ein Boßmann oder Offizirer, wann er die halbe Heur empfangen, vom Schiffe entlaſſen, dem ſoll, da er h. treten, ein Boßbacke auf die Backen gebrant werden.*

XXVI. *Da jemand des Schiffs-Volcks dem Schiffer einige Gewalt im Schiffe zufügen wurde, oder auch Rath vnd That dazu gebe, der ſoll willkührlich, vnd etwa nach Befindung an feinem Freyen höchften geſtraft werden.*

XXVII. *VVurden einige Schiffs-Kinder Aufrubr vnd Verbundnis machen gegen dem Schiffer, vnd ihn dahin dringen, daß er ohne ſonderliche Noth in einen Haven lauffen mußte, dahin er nicht beſcheiden, mit Verluſt vnd Schaden des Schiffes oder der Guter, vnd ihm alsdenn wider ſeinen VVillen entlaſſen wurden, dieſelbige ſollen, da ſie angetroffen, an ihrem Freyen höchften geſtraffet werden.*

XXVIII. *Begebe es ſich, daß dem Schiffer ein Freybeuter an Borth käme, ſo ſoll das Schiffs-Volck ſchuldig*

beneplicitum magistratus capite plectatur.

XXIV. *Si quis nautarum, itinere tantum dimidio confecto, dimissionem a nauclero petat, nauclero totam mercedem et vectibilia tollere tenebitur.*

XXV. *Si nauta vel officarius, posteaquam dimidiam mercedem accepit, ex nauí aufugerit, illi vbicumque offendi poterit, stigma Harpagonis in bucca inuri debet.*

XXVI. *Si quis nautarum nauclero vim in nauí intulerit aut etiam conſilium et auxilium ad hoc praestiterit, is arbitrarie, et ſi id forte adiuuentum fuerit, capitaliter puniri debet.*

XXVII. *Si qui nautarum ſeditionem excitauerint aut confederationem inuenerint aduerſus nauclerum, eumque eo adigant, vt absque ſpeciali aliqua neceſſitate portum aliquem ingrediatur, ad quem miſſus non eſt, cum iactura et damno nauis aut mercium, et tunc ipſo inuito aufugiant, illi, vbicumque offenduntur, capite plecti debent.*

XXVIII. *Si contingat, piratam nauclerum inuadere, tunc nautae tenebuntur, pro optimo poſſe,*

dig seyn, sich bestes Vermögens zu wehren, vnd dem Schiffer treulich zu helfen; thate jemand weniger, vnd das Schiff wurde daruber genommen, er soll offenbar mit Ruthen, auf dem Bock gebauet werden.

XXIX. *V. urde das Schiff Sturms oder Vngewitters, oder anderer Zufälle haben, in Noth vnd Gefahr, oder au h an Grund kommen. so sollen die Schiffs-Kinder dem Schiffer, ihres höchsten Vermögens, beste getreue Hülffe zu leisten. schuldig vnd verbunden seyn, vnd da vber allen angewandten nüglichen Fleiß das Schiff ja stranden vnd bleiben wurde, sollen sie alle Bereitschaft vnd eingeladene Güter nach eufferstem Vermögen zu retten vnd zu bergen verpflichtet seyn, gegen Erstattung eines billigen Berg-Lohns von des Schiffers Reitschaft vnd Kaufmanns Gütern, nach guter Leute Erkenntnis: Hatte der Schiffer kein Geld, er muß die Kinder wieder verschaffen an den Ort, da er sie aufgenommen hat, so fern sie folgen wollen. Helffen ihm aber die Schiffs-Kinder nicht, so ist er ihnen nach verlobnem Schiffe, nicht allein zu geben nichts schuldig, sondern es sollen auch die vngetreue Schiffs-Kindere, nach Gelegenheit an ihren Gütern, oder am Leibe gestraft werden.*

posse, se defendere, et fideliter nauclero adfistere. Si quis secus fecerit, et nauis propterea interceptiatur, publice virgis in infami loco caedi debet.

XXIX. Si nauis vi procellarum et tempestatis, aliisque casibus in periculum veniat, aut etiam in vado haereat, tunc nautae nauclero, pro optimo suo posse, optimum et fidele auxilium praestare obligati sunt, et tenentur, et si post omnem, quantum possibile fuit, adhibitam diligentiam, nauis nihilominus littori allidatur et pereat, tunc omnia armamenta nauis et merces impositas, extremis viribus seruare tenentur, recepto eo nomine aequo conseruationis praemio ex armamentis nauis et bonis mercatorum, iuxta viro- rum bonorum sententiam. Si nauclerus pecuniam non habeat, tunc nautas ad locum, vbi eos conduxit, reducere tenetur, dummodo eum sequi velint. Quod si autem nautae ipsi adiumento non fuerint, tunc amissa nauis non tantum non tenetur illis quidquam dare, sed et infideles nautae, pro qualitate rei, in bonis aut corpore, puniri debent.

Der fünfte Titul.

Von Ausreidung der Schiffe.

Der erste Articul.

Wenn man ein Schiff in dem Nahmen Gottes ausreiden will, so soll es mit der Freunde Wissen vnd Willen geschehen, vnd soll auf Schrift gebracht werden, was vnd wie viel man zu Behuf der Reise von nöthen. Vnd damit solches mit Vorthail eingekauft werde, sollen die Freunde ein oder zwo Personen ihres Mittels dem Schiffer zuzuordnen schuldig seyn; Inmassen hieruon von Erbauung der Schiffe verordnet, bey derselben Poen, so daselbst ausgedrucket.

II. Vnd damit dißfals ohne Verdacht alles zugehe, ordnen wir, daß die gekaufte Prouiant, zu des Schiffes Nothturft, in ein der Schiff-Rehder Speicher, oder Hauß, mit Wissen vnd Willen der andern Rehder, verwahrlich beygeleget, das Fleisch auch darin gesaltzen, vnd bewabret werde, bis daß es zu Schiffe, gegen Zeit der Absegelung, geführt werde, damit alsdann auch einer der Rehdere zugegen seyn, vnd ansehen möge, welcher Gestalt die Victualien bördingk abgeben, vnd ins Schiff gebracht werden, bey voriger Straffe.

III. Wenn aber der Schiffer an

TITVLVS V.

DE INSTRUCTIONE NA-
VIVM.

ARTICVLVS I.

Quando nauim in nomine do-
mini instruere propositum
est, exercitorum scitu et volun-
tate id fieri, atque in scripto con-
cipi debet, quid et quantum ad
iter necesse sit. Et vt id com-
mode coematur, exercitores
vnum vel alterum ex suo ordine
nauclero adiungere tenentur,
quemadmodum iam antea circa
nauium structuram ordinatum est,
sub poena ibidem expressa.

II. Et vt omnia hoc in casu
absque suspicione procedant, ordi-
namus, vt commeatus pro neces-
sitate nauis emtus, in granarium
aut aedes cuiusdam exercitorum,
scientibus et consentientibus reli-
quis exercitoribus, custodiae er-
go inferatur, caro etiam ibidem
sale condiatur et custodiatur, do-
nec in nauim, circa tempus pro-
fectionis, vehatur, vt tunc quo-
que temporis aliquis exercitorum
adesse, et videre possit, quali-
ter commeatus per carabum nauis
inferatur, sub priori poena.

III. Si vero nauclerus in aliis
locis,

ändern Orten, dann da er seine Freunde hat, zu des Schiffes Nothdurft etwas kauffen würde, soll Er nichts weniger Fleiß fürwenden, den besten Kauf zu kauffen, den er bekommen kan, und alsbald treulich und deutlich anschreiben, von wem, an welchem Ort, und wie theur er solches gekauft habe. Dem so die Freunde den Schiffer oder Schriftein darin vntreu befinden würden, soll es ihnen als Diebstall gerechnet und gestraft werden.

IV. *Damit dann auch bey Ausreidung der Schiffe, durch die langsame Hand der Schiffer die Reise nicht versaumet, und die geladene Güter, sonderlich das liebe Getraydig nicht etwa verderben, und zu nichte kommen, sondern gebührlicher Fleiß und Wackerkeit gespüret werden möge; ordnen und wollen wir, daß hinführo die Schiffere ihre Dinge also anstellen, die Victualien bey Zeiten verschaffen, und mit ihren Rehdern und Freunden rechnen, und klar machen, auch dem Volck den ersten Ziel der Heure also geben sollen, damit sie, wenn das letzte Gut auf und eingenommen worden, zum längsten in zweyen oder dreyen Tagen hernach, so nur der Wind etwas fuget, zu Seegel gehen mögen, bey Poen funfzig Vngarischer Gulden.*

locis, vbi exercitores praesto non habet, pro necessitate nauis aliquid emerit, non minus diligentiam adhibebit, vt quam optimo, quo poterit, pretio id emat, ac statim fideliter et perspicue adnotet, a quo; quo loco, et quanti id emerit. Nam si exercitores nauclerum aut scribam naualem hac in parte in mala fide deprehenderit, pro furto id illis imputari et puniri debet.

IV. Ne etiam circa instructionem nauium, per longam nauclerorum moram, iter retardetur, bonaque illata in primis frumentum, corrumpantur et in nihilum redigantur, sed debita diligentia et vigilantia deprehendatur; ordinamus et volumus, vt post haec naucleri res suas ita ordinent, cibaria mature comparent, accumulatis exercitoribus rationes et calculum expediant, nautis etiam primum terminum mercedis ita praestent, vt vbi bona vltima in nauem recepta fuerint, ad summum postea intra biduum et triduum, dummodo ventus secundus fuerit, vela dare queant, sub poena quinquaginta florenorum vngaricalium.

V. *Welcher Schiffer eine Fracht annimmt, es sey Ost- oder Westwärts, an welchen Ort es wolle, der soll der getroffenen Vereinigung unweigerlich nachkommen, oder alle Kosten vnd Schaden, so dem Befrachter aus der Nichthaltung erwachsen, von dem seinen erstatten. Hingegen soll auch der Kauffmann, oder Befrachter, was er zu Schiffen verbeissen oder auf die Rulle gesetzt, in bestimter Zeit zu Schiff bringen, oder eine andere Fracht oder Güter, damit der Schiffer vnd Rehdere friedlich, alsbald verschaffen. Thäte er deren keines, daß also der Schiffer gantz, oder zum Theil ledig fahren müste, soll ihm der Kaufmann oder Befrachter die zugesagte Fracht nichts weniger zu bezahlen schuldig seyn.*

VI. *Kein Schiffer soll für sich allein, oder mit der Freunde einem oder mehr, den andern Freunden zum Vorfang, einig Gut oder Kaufmanschaft einnehmen, schiffen oder führen, sondern da ein Vortheil ...ßfalls vorhanden, soll er denselben allen Schiffs-Freunden zugleich zuerkennen geben, damit sie alle, welche Rehden, auch des Vortheils zu geniessen haben mögen. Thäte iemand darüber, der soll solcher Güter verlustig seyn, vnd darüber nach Gelegenheit in andere Straffe genommen werden.*

VII.

V. *Quicumque nauclerus operam suam locat, siue versus austrum siue occidentem, ad quemcumque id fiat locum, is conuentionem initam irrecufabiliter adimplere, aut omnes expensas et damna conductori ex violatione conuentionis orta, de suo refundere debet. E contrario mercator aut conductor etiam, quaecumque nauis inferre promisit, aut in registrum retulit, constituto tempore nauis inferat, aut aliam vecturam et bona, quibus nauclerus et exercitores contenti sint, statim comparet. Sin nihil horum fecerit, ita quod nauclerus nullo modo, aut ex parte vacua nauis iter suscipere teneatur, mercator aut conductor promissum nauulum nihilominus soluere ille tenebitur.*

VI. *Nullus nauclerus suo solo, aut vnus vel plurium aliorum exercitorum arbitrio, in aliorum praeiudicium, vlla bona aut mercimonia recipere, nauis inferre, aut vehere debet, sed si vllum lucrum hoc nomine se offerat, illud omnibus exercitoribus coniunctim manifestet, quo omnes, qui nauim exercent, etiam commodo frui queant. Si quis contra fecerit, is bonis hisce excidere, et praeterea, pro qualitate rei, aliis poenis adfici debet.*

VII. Quod

VII. *Wäre es auch an deme, daß ein oder mehr der Schiffs Rehdere, in die Ausreidung nicht bewilligen wolten, alsdann soll es nach altem Gebrauch von der See, damit gehalten werden, daß nemlich die geringsten Parten, ob die gleich mehreren Personen zuständig, den andern, welche den meisten Theil haben, ob deren gleich an der Zahl weniger wären, folgen sollen, vnd im Fall sich Iemand des weigern würde, alsdenn soll der Schiffer mit Rath vnd Consens der andern Mitrehdere Macht haben, so viel Geld darauf zubödemem, als der weigerenden Part sich belaulffen möchte, vnd wenn die Reise behalten vnd vollendet ist, den Hauptstuel samt der aufgelauffenen Bödmerey, von solchem Part, so weit sich das erstrecket, obn der andern Rehdern Schaden zu bezahlen vnd abzutragen.*

Der sechste Titul.

Von Bödmerey.

Der Erste Artikul.

Dennach wegen der Bödmerey täglich je mehr Vnrichtigkeit einreisset, vnd etwan boshaftige Vntreu gespüret wird, so sollen hinfübro die Schiffer (ausgenommen den Fall, davon im letzten Artikul des nechstvorber-

ge-

VII. *Quod si etiam vnus vel plures exercitorum in nauis instructionem consentire noluerint, tunc iuxta antiquam maritimam consuetudinem hoc obseruetur, vt videlicet minimae partes, quamuis ad plures personas pertineant, reliquas, quae maximam partem habent, sequantur, etsi quis id facere recusauerit, tum nauclerus consilio et consensu reliquorum exercitorum potestatem habeat, tantum pecuniae, sub foenore nautico, mutuo sumendi, quantum pars recusans conferre debuit, ac itinere feliciter peracto, sortem capitalem, vna cum foenore nautico, pro ista parte, in quantum se extendit, absque damno reliquorum exercitorum soluere et refundere tenebitur.*

TITVLVS VI.

DE FOENORE NAUTICO

ARTICVLVS I.

Quandoquidem ratione Bodmeriae (sive foenoris nautici) indies plus differentiarum exoritur, et quandoque malitiosa perfidia deprehenditur, ideo post haec naucleri (excepto casu, de quo articulo ultimo tituli proxime

Pppp

prae-

gebenden Tituls gehandelt wird) nicht mächtig seyn, an dem Ort, da ihre Rebder vorhanden, einig Geld auf Bödemerey aufzunehmen, damit die freyen Parte mit den Vnfreyen nicht beschweret werden. Im Fall auch die Schiffer ihr eigen Part Schiffes solten verbödemem müssen, soll es gleichwol mit Wissen der Rebder, an dem Ort, da Sie zu Hause seynd, geschehen, vnd nicht höher, denn sich ihr Part Schiffes erstrecket: Thäte Iemand darüber, so soll der, welcher das Geld ausgethan, seine Pfennige, aus des Schiffers Gütern, vnd nicht aus dem Schiffe suchen, vnd der Schiffer nach Ermässigung gestraft werden.

II. *Wann aber ein Schiffer, außerhalb Landes, da er seiner Rebder nicht mächtig, beweislichen Schaden an dem Schiffe, oder Schiffes Reitschaft nehmen würde, vnd der Oerter kein Geld auf Wechsel an seine Rebder überzuschreiben bekommen könnte, oder er hätte auch im Schiffe keine Güter, die er zu bessern Vortheil der Rebder, als die Bödemerey sich be-
lauffen wolte, verkauffen könnte: Als denn in solchem Fall der Noth, das Schif vnd Gut zu retten vnd zu bergen, soll er Macht haben, von wegen der sämtlichen Rebder so viel Geld auf Bödemerey zu-
neh-*

praecedentis agitur) non debent, illo in loco, vbi exercitores illorum praesto sunt, vllam pecuniam sub foenore nautico mutuo accipere, ne liberae partes cum aliis non liberis onerentur. Quod si etiam naucleros propriam suam nauis partem foenore nautico onerare oporteat, scientibus tamen exercitoribus, eo in loco vbi domicilium suum habent, fieri debet, et non vltra quam pars eorum nauis se extendit. Si quis exorbitauerit, tunc is, qui pecuniam credidit, illam ex bonis naucleri, et non ex naui repetat, ac nauclerus arbitrarie puniatur.

II. Si vero nauclerus in exteris locis, vbi suorum exercitorum compos non est, probabile damnum in nauis, aut instrumentis nauis perceperit, ac isthic loci nullum cambium ad exercitores transmittendum obtinere queat, aut etiam in nauis nulla bona habeat, quae meliori cum comodo exercitorum, quam pecunia sub foenore nautico accepta, vendere possit, tum hoc in casu necessitatis, pro seruanda nauis et bonis, habeat potestatem, nomine vniuersorum exercitorum, tantum pecuniae sub foenore nautico accipiendi, quantum ad re-
para-

nehmen, als er zu Besserung des Schadens, und anderer dergleichen Nothfällen eigentlich von nöthen hat, und was er also gebödemet, das sollen die sämtlichen Freunde zu bezahlen schuldig seyn.

III. Würde hierüber ein Schiffer an andern frembden Orten, vnmöglicher und betrieglicher Weise Bödemerey aufnehmen, er soll den Schaden allein tragen und gut thun, oder nach Gelegenheit an Leib und Leben gestraft werden.

Der siebende Titul.
Von Ammiralschaft.
Der Erste Artikul.

Wann Ammiralschaft gemacht, und nicht gehalten, und darüber jemand genommen wird, so soll derjenige, welche die Ammiralschaft gebrochen, schuldig seyn, den Schaden von dem seinen zu bezahlen, hat ers an Gelde nicht, er soll es büßen an deme, daran ers hat.

Der achte Titul.
Von Seewurff und Haverrey.
Der Erste Artikul.

Ist ein Schiff in Wassers-Noth, also, daß man Güter auswerffen muß, solcher Schade der gewerffenen Güter, gebet über Schiff und Gut, welches im Schiff erhalten

parationem damni, et alios similes casus necessitatis opus habet, et quidquid taliter foenori accepit, vniuersi exercitores soluere tenebuntur.

III. Si praeter haec nauclerus in aliis peregrinis locis absque necessitate fraudulentato modo, pecuniam sub foenore nautico mutuo acceperit, solus damnum refundere, et pro qualitate rei capitaliter puniri debet.

TITVLVS VII.
DE AMMIRALITATE.
ARTICVLVS I.

Ammiralitate inita, et non seruata, si quispiam intercipiatur, tunc is, qui ammiralitatē societatem fregit, tenebitur damnum de suo refundere, si in aere non habet, luat in eo, quod habet.

TITVLVS VIII.
DE IACTV MARIS ET
HAVARIA.
ARTICVLVS I.

Si nauis in aqua periclitetur, ita quod mercium iacturam facere necesse sit, damnū illud mercium iacturam, nauis et bonorum in nauis seruatorum contributione

halten wird, der Gestalt, daß die Schiffs-Freunde vnd auch der Kaufmann, denselben ein ieglicher an seiner quota, so viel er an Schiff vnd Gut haben mag, bezahlen muß, als das Gut gelten möchte, in dem Haven, dahin Sie zu segeln bedacht waren, da dann auch also fort bald die Vergleichung vnd Bezahlung geschehen soll.

II. *Verleuret der Schiffer seine Mast, oder Seegel in der See, Sturms oder ander Vnglücks halber, darzu darf der Kaufmann nicht antworten, wäre aber die Mast durch Noth gehauen, vnd geworffen, doch mit Willen derjenigen, welche im Schiff gewesen, zu Errettung Schiff, Leib vnd Gut, so soll der Schade gehen über Schiff vnd alles Gut*

III. *Die Wardierung aber des Schiffes soll also gehalten werden, daß der Schiffer das Schiff an Geld schlagen solle, davor er es gedencket zu behalten, daran die Kaufleute die Wahl haben sollen, ob Sie es davor annehmen, oder dem Schiffer lassen wollen, also soll auch des Schiffers Fracht, so wol von den Gütern, welche geworffen, als behalten seyn, gerechnet werden.*

IV. *Wann aber Kaufleuten in der See ihr Gut genommen wird, einem mehr, dem andern weniger,*
ein

farcendum est, taliter, quod exercitores et mercator illud, quilibet pro sua, quam in naui et mercibus habet, quora, soluere teneatur, eo pretio, quo merces in portu, ad quem tendunt, aestimantur, vbi etiam statim conuentio et solutio fieri debet.

II. Si nauclerus malum aut velum suum, vi tempestatis, aut aliquo alio infortunio in mari perdat, eo nomine mercator nil retribuat, si vero malus necessitate urgente caesus fuerit, et iactus, dummodo scientibus illis, qui in naui fuerunt, pro seruanda naui, corporibus et bonis, tunc damnum contributione nauis et bonorum farciri debet.

III. Aestimatio vero nauis, ita fieri debet, vt nauclerus nauim certa pecunia aestimet, pro qua illam retinere velit, ac mercatoribus optio relinquitur, vtrum hoc pretio illam retinere, aut nauclero addicere velint. Ita etiam naucleri naulum tam de bonis iactis, quam seruatis computari debet.

IV. Si autem mercatoribus in mari bona sua auferantur, vni plura, alteri pauciora, quilibet pro-

ein jeglicher muß seinen eigenen Schaden tragen, vnd dürfen diejenigen, welche keinen Schaden gelitten, so wol auch die Schiffer, wegen des Schiffes, nichts den benommenen erstatten, es wäre denn, daß sie sich zuvorn eines andern mit einander verglichen.

Der neunte Titul.

Vom Schiffbruch vnd Seefund.

Der Erste Articul.

Bricht ein Schiff in der See, also, daß es seine Reise nicht vollbringen kan, so sind die Frachtleute mehr nicht, denn die halbe Fracht von den geborgenen Gütern zu geben schuldig.

II. Wann aber ein gefrachtet Schiff in der See Schaden nimt ohne Schuld vnd Versæumnis des Schiffers, vnd bringet doch des Kaufmanns Gut zur Stæte, so soll der Schiffer davon vollen Fracht haben, das Gut aber, welches nicht zur Stæte komt, sondern in der See bleibet, oder sonsten durch Schuld des Schiffers verdorben, davon gibt man keine Fracht, vnd muß der Schiffer darüber zum Schaden, der durch seine Schuld verursachet, antworten.

III. Findet jemand Schiffbrüchig Gut am Strande, oder in der See

proprium damnum ferre debet, et iis, qui nullum damnum perceperunt, vt et nauclerus, ratione nauis, nihil illis, quibus bona ablata sunt, contribuere tenentur, nisi antea aliter inter eos pactum fuerit.

TITVLVS IX.

DE NAVFRAGIO ET INVENTIS IN MARI.

ARTICVLVS I.

Si nauis in mari naufragium faciat, ita vt iter suum perficere nequeat, tunc conductores nil nisi dimidium naulum de feruatibus bonis dare obligati sunt.

II. Si vero nauis conducta in mari damnum accipiat, absque culpa et negligentia naucleri, et nihilominus bona mercatorum ad locum destinatum detulerit, tunc nauclero integrum naulum debetur, pro bonis autem, quae ad locum destinatum non veniunt, sed in mari pereunt, aut alias culpa naucleri corrupta sunt, naulum non soluatur, et nauclerus propterea ratione damni sua culpa orti, respondere tenetur.

III. Si quis bona naufraga in littore aut in mari ad nauim fluctantia

an das Schiff treibende, vnd solch Gut aufffischet, das soll er überantworten der nechsten Obrigkeit, da er erst anlangen wird, es sey in einer Stadt, oder auf dem Lande, oder den Aelterleuten des Kaufmanns. Von solchem auffgescheten vnd gefundenem Gute, soll man geben demjenigen, welcher die Arbeit gethan, das zwanzigste Theil, bolet er aber das Gut in der See von einem Reff, so gebøret ihm der vierte Theil davon.

IV. *Leidet auch einer einen Schiffbruch in der See, so soll der Schiffer zum ersten die Leute mit seinem Bothe oder Eßbing an Land bringen, darnach bergen Tackel, Tau, vnd des Schiffes Reitschaft, kœnnen alsdenn die Fracht-Leute etwas von ihrem Gute bergen, darzu soll der Schiffer sein Both vnd das Volck leihen, gegen billigen Berg-Lohn, nach Erkentnis guter Leute.*

V. *Bleibet ein Schiff in der See, vnd gleichwol so viel von des Schiffers Reitschaft gebergen wird, daß Heure werth ist, so ist der Schiffer dem Volck die gantze Heure zugeben schuldig.*

tantia inuenerit, illaque bona expiscetur, tenetur ea proximo magistratui, ad quem primo adpulerit, tradere, siue id sit in vrbe aliqua, siue ruri, aut senioribus mercatorum. Ex hisce expiscatis et inuentis bonis, illi, qui operam praestitit, pars vicesima dari debet, si vero ex vado aliquo prolixo maris bona attulerit, tum quarta pars eorum illi debetur.

IV. Si quis etiam naufragium in mari patiat, tunc nauclerus primo homines suo acatio aut cymba ad littus vehere, postea funes, rudentes et instrumenta nauis seruare, et si tunc conductores ex bonis suis quidquam seruare possunt, ad hoc nauclerus cymbam suam et nautas commodare debet, accepto tamen aequo, ob seruatas merces, praemio, iuxta virorum bonorum arbitrium.

V. Si nauis perierit, et nihilominus tantumdem ex armamentis naucleri seruatum fuerit, quod mercedi aequiualeat, tunc nauclerus nautis integram mercedem soluere debet.

Der zehende Titul.

Von andern Schaden, so sich durch Schuld, Vngerath oder Vnglück an Schiffen begeben.

Der Erste Articul.

Kommen zwey Schiffe gegen einander segeln, vnd das eine kan dem andern nicht weichen, also, daß sie beyde Schaden davon bekommen, so sollen beyde Schiffe mit ihrem Volcke schweren, daß es nicht mit Willen, sondern unversehens geschehen, vnd alsdann den Schaden zugleich bezahlen, ungeachtet, ob es bey Tage oder bey Nacht geschehen ist.

II. Wann ein Schiff in dem Haven oder auf der Reyde lieget, vnd ein ander Schiff, welches vnter Segel ist, laufft dasselbige in Grund, oder thut ihm sonst Schaden, geschicht es aus Vnrvorsichtigkeit vnd Versaumnis des Schiffers, der Schiffer, welcher den Schaden gethan hat, soll denselben mit seinem eigenen Gelde bezahlen, so weit sich seine Güter erstrecken; Hat er aber das Vermögen nicht, so soll das Schiff den Schaden abtragen, vnd des Kaufmanns Güter frey seyn. Geschicht es aber aus Noth, sollen beyde Schiffe den Schaden bessern, jedoch nach guter Leute Erkennnis.

III.

TITVLVS X.

DE ALIIS DAMNIS, CVLPA, CASV, VEL INFORTVNIO NAVIBVS ILLATIS.

ARTICVLVS I.

Si naues duae sibi plenis velis mutuo occurrant, et vna alteri cedere nequeat, ita vt vtraque inde damnum accipiat, tum vterque nauclerus cum nautis suis iurabit, quod non studiose sed casualiter factum sit, ac tum damnum aequis fortibus soluere debent, nulla consideratione habita, die illud an nocte contigerit.

II. Si nauis in portu, aut in statione consistat, et alia nauis, velis explicatis nauigans, illam obruat, aut damno adficiat, sin id fiat ex imprudentia et negligentia naucleri, tunc nauclerus, qui damnum intulit, proprio aere illud refarcire debet, in quantum se bona eius extendunt, si vero tantundem in bonis non habet, tunc nauis damnum refarciat, bona vero mercatoris libera maneant. Sin ex necessitate fiat, vtraque nauis damnum reparare tenetur, attamen iuxta arbitrium virorum bonorum.

III.

III. *Würde ein Schiff loß davon, daß ihm ein Ancker oder Cabel gebrochen, es geschehe im Sturm, oder sonsten durch ander Vngluck, vnd treibet einem andern Schiff, das vor Ancker lieget, an Borth, vnd nehmen beyde darüber Schaden, derselbe soll von Seefahrenden Leuten in Augenschein genommen, vnd nach Ermæssigung von beyden Schiffen bezahlet werden; Kriegt aber das Schiff, welches loß worden, alleine Schaden, darzu ist das andere Schiff, welches vor Ancker liegt, zu antworten nicht schuldig. Liegen sonst ein oder mehr Schiffe an demselben Fahrwasser, vnd sehen ein Schiff treiben, schlippet denn ein Schiff Ancker vnd Tau, den Schaden dadurch zu wehren, so sollen beyde Schiffe nach Ermæssigung guter Leute Ancker vnd Tau bezahlen.*

IV. *Leidet ein Schiff Schaden auf eines andern Schiffs Ancker, das ohne Boyen liegt, so soll das Schiff, welches ohne Boyen lieget, den Schaden gantz bezahlen, es sey dann daß die Boylinie gebrochen wäre, nach der Zeit, als das Ancker geworffen worden, vnd der Schiffer nicht anders gewußt, denn daß eine Boye noch auf dem Ancker gewesen, wie der Schade geschehen, vnd der Schiffer kannte solches mit zween Zeugen, oder seinem Eyde*

III. Si nauis anchora vel rudente rupto vacillet vel fluctuet, siue id tempestate siue alio infortunio contingat, et in aliam nauim, quae ad anchoram stat, impellat, ac vtraque earum damno adficiatur, illud a viris rei maritimae peritis inspiciatur, et prout eis videbitur, ab vtraque naue refarciatur. Si vero nauis vacillans solo damno adficiatur, eo nomine nauis altera, quae ad anchoras stat, non tenetur respondere. Alioquin si vna vel plures naues in eadem aqua nauigabili morentur, et nauim fluctuare viderint, atque nauis aliqua, damnum per hoc auertendi studio, anchoram et rudentes relaxet, tum vtraque nauis iuxta arbitrium bonorum virorum, anchoram et rudentes soluat.

IV. Si quae nauis in alterius nauis anchora nullum anchorale habente, damnum accipiat, tunc nauis anchorali destituta, integrum damnum refarcire debet, nisi funiculus anchoralis, post iactam anchoram, ruptus fuerit, et nauclerus nihil aliud crediderit, quam anchorale supra anchoram extitisse, quum damnum contingeret, idque nauclerus vna cum binis testibus, aut iureiurando suo verificare possit, tunc vtra-

Eyde erhalten, so sollen beyde Schiffe, doch des Kaufmanns Güter ausgenommen, den Schaden zugleich bezahlen.

Der Eilfte Titul.

Von Lossung der Schiffe vnd Lieferung der Güter.

Der Erste Artickul.

Wann der Schiffer zur Stete komt, sollen die Schiffs-Kinder jedes Orts, ohne Vnterscheid willig lassen vnd laden, wer sich dargegen setzet, wie eine Zeitlang, am Bergischen Cuntbor, wieder Billigkeit geschehen, soll seiner Heur verlustig, vnd straffällig seyn.

II. Kein Schiffer soll von des Schiffes Victualien aus dem Schiffe ichtes verkauffen, es ware denn, das ers um Schaden zu verhüten thate, vnd das Geld zur Rechnung brächte, oder daß jemand in der See so groß benethiget, daß man ihm etwas aus christlichem Mitleiden verließ, umb denselben aus Hungers-Noth zu erretten, vnd bey dem Leben zu erhalten, vnd da solches geschehen, soll es der Schiffer gleicher Gestalt zur Rechnung bringen. Thate er das nicht, so soll es ihm für eine Vntreu geachtet vnd gestraft werden.

III. Wenn die Schiffe zu Hause kommen, sollen die Schiffere ihre über-

vtraque nauis, exceptis tamen bonis mercatorum, damnū simul refarcire debet.

TITVLVS XI.

DE EXONERATIONE NAVIS ET TRADITIONE MERCIVM.

ATTICVLVS I.

Si nauis ad locum destinatum adpulsā sit, nautae cuiusque loci, absque discrimine, prompti esse debent ad exonerandum. Qui contra fecerit, vt aliquamdiu in emporio Bergensi contra aequitatem factum est, mercede sua excidere, et in poenam incidere debet.

II. Nullus nauclerus quidquam commeatus nautici vendat, nisi id euitandi damni causa faciat, et pecuniam ad rationem referat, aut quispiam in mari tanta angustia prematur, vt christianae condolentiae motu famem ab eo auertendi, eiusque vitam seruandi studio, aliquid ei suppediretur, ac vbi id fit, nauclerus similiter ad rationes referat. Sin minus illud, pro malae fidei facto haberi, atque puniri debet.

III. Nauibus domum redeuntibus, naucleri residuum commeatum

übergebliebene Victualien den Rbedern, ohne Verzug, bey Strafe nach Ermässigung zu übergeben schuldig seyn.

IV. *Keiner von den Schiffs-Kindern soll einig Korn, oder andere Wahren vnd Güter, ein- oder aus dem Schiffe bringen, ohne der Schiffer vnd Schiffschreiber Vorwissen, vnd vor beschehener Besichtigung, alsdann es auf die Rulle soll gesetzt werden, würde aber dem zuwider sich jemand unterstehen, ichtwas aus dem Schiffe zu nehmen, mit dem Fürwenden, als hätte ers eingeschiffet, da es doch auf die Rulle nicht gesetzt, noch sonst dem Schiffer oder Schreifein ichts davon wissend wäre, so soll er des Gutes, so fern es sein eigen, verlustig seyn, oder da es fremd Gut wäre, nach Gelegenheit, eines Diebstals gestraft werden.*

V. *Wann Prame oder Leichtere mit Saltz, umb zu lossen, für den Staat oder an Land anlangen werden, so sollen die Schiffs-Rbedere einer dem andern liefern, doch daß der Schiffer bey jedem Pramen seines Volcks jemand zugegen habe, um zusehen vnd aufzusehen, daß einem wie dem andern recht gemessen werde, davon sich der Schiffer oder die seinen nicht absentiren sollen, bey willkürlicher Strafe der Obrigkeit.*

creatum exercitoribus sine mora, sub poena arbitraria, tradant.

IV. Nullus nautarum vllam filiginem, aut alias merces et bona nauis importet, vel exportet, sine scitu naucleri et scribae naualis, aut praeuia inspectione, vbi etiam in registro poni debet. Si quis autem hisce contraueniendo ausus fuerit quidquam ex nauis auferre, sub praetextu, quod id nauis intulerit, quum tamen in registro id non connotauerit, nec alioquin nauclero aut scribae nauali quidquam de eo constiterit, tunc bonis illis, si propria eius fuerint, excidere, aut si bona alterius sint, pro qualitate rei, furti argui et puniri debet.

V. Si carabi aut scaphae exoneratae sal continent, exonerandi causa in stationem aut ad terram adpulerint, tum exercitorum alter alteri tradat, at tamen vt nauclerus in quolibet carabo quempiam suorum nautarum praesentem habeat, ad verendum et inspiciendum, vt vni perinde atque alteri iusta mensura praestetur, vbi nauclerus, aut sui, se absentare non debent, sub poena arbitraria magistratus.

VI. So soll auch das Schiffs-Volck bey gleicher Strafe, den Ballast nicht ins Wasser sencken, zu Schaden des Tieffes. sondern allein an denen, darzu verordneten Orten, auswerffen.

Der zwölffte Titul.

Von der Schiffer Rechnung.

Der Erste Articul.

So bald der Schiffer zu Hause gelanget, soll er sich mit seiner Rechnung gefaßt machen, vnd zu Abber- vnd Aufnehmung derselben, die samtliche Schiffs-Freunde zusammen verbitten, welche auch darauf in der Person, oder durch einen Vollmachten, zu erscheinen, sollen schuldig seyn. Thate es der Schiffer nicht, er soll in willkubrlische Strafe wegen des Seumsfals gefallen seyn. Bliebe jemand der Freunde vnd Rehder aufsen, der soll zum ersten mahl zween Thaler, einen zu des Schiffs besten, den andern an die Armen verbroschen haben; Keme er aber zum andern mahl nicht, so mögen die erscheinende Freunde mit der Rechnung verfahren; vnd was von denselben gehandelt, sollen die Abwesende genehm zu halten schuldig seyn.

II. Bey der Rechnung sollen die Schiffer alle Haverereyen groß vnd klein, wie auch Pilotasien- vnd Passagien-Geld, vnd wie das sonst Nahmen

VI. Nautae etiam sub simili poena saburram in aquam non proiciant, in damnum portus, sed tantummodo in locis ad hoc destinatis eam abiiciant.

TITVLVS XII.

DE NAUCLERORVM CALCULO, SIVE RATIONVM REDDITIONE.

ARTICVLVS I.

Quamprimum nauclerus domum venerit, ad rationem reddendam se parare, et vniuersos exercitores ad audiendum et excipiendum eandem conuocare debet, qui etiam personaliter aut per plenipotentem comparere tenebuntur. Si nauclerus id non fecerit, propter moram in arbitrariam poenam incidat. Si vero quispiam exercitorum emanferit, is prima vice binis thaleris, vno in nauis commodum, altero in vsum pauperum mulctetur. Ast si secunda vice comparere neglexerit, tunc exercitoribus praesentibus licebit rationibus excipiendis procedere, et quidquid per illos actum fuerit, absentes ratum gratumque habere tenebuntur.

II. Circa rationum redditionem naucleri omnes Hauarias grossas et minores, vt et pecuniam in ductores nauium siue pilotas expen-

men haben mag, in specie zu verrechnen, vnd der Gebühr zu bescheinigen schuldig seyn, darauf ihnen nach Befundung, was recht vnd billig, passiret, vnd was unrichtig, soll abgeschlagen werden.

III. So die Schiffer, oder das Schiffs-Volck die Fracht oder einig Gut, wie das Nahmen haben mächte (inmassen auch zuvor von verkauften oder vergebenen Victualien geordnet) bey der Rechnung verschwiege, vnd unterfchlüge, so soll es ihm als Diebstal gerechnet, vnd gestrafft werden.

Der Dreyzehende Titul.

Von der Führung.

Der Erste Articul.

Kein Schiffs-Volck, so nach Hispanien oder Franckreich segelt, soll einige Führung auf der Hinreise zu genießen haben.

II. Wann aber die Schiffe in Hispanien mit Saltz oder Fracht-Gütern vollkommen beladen werden, so sollen die Schiffer dem Schiffsvolck die Führung frey geben.

III. Wurden dann die Schiffe wegen Theurung des Saltzes vnd Mangel der Fracht-Güter nicht vollkommen beladen, so soll das Schiffs-Volck seine Führung selbst zu kauffen vnd zu bezahlen schuldig seyn, wurde ihnen

expensam, vel ab epibatis acceptam, et quocumque nomine veniat, in specie supputare, debiteque probare debent, vbi praeuia inquisitione, quod iustum et aequum fuerit admitti, quae vero illiquida sunt, denegari debent.

III. Si nauclerus vel nautae vecturam, aut villa bona, quocumque nomine adpellentur (quemadmodum etiam iam antea ratione diuenditi et alienati commensus ordinatum est,) circa rationum redditionem reticeant, et interuertant, tunc ad instar furti habeatur et puniatur.

TITVLVS XIII.

DE VECTIBILIBVS NAV-
TARVM MERCIBVS.

ARTICVLVS I.

Nullus nautarum, qui in Hispaniam aut Galliam nauigat, vllis vectilibus mercibus in abitu frui debet.

II. Si vero naues in Hispania sale, aut mercibus vectoriis plenarie oneratae fuerint, tunc naucleri nautis vectibilia concedere debent.

III. Quodsi naues propter caritatem salis et defectum mercium vectoriarum plenarie oneratae non fuerint, tunc nautae vectibilia sua ipsimet emere et soluere tenentur. Sin nauclerus pecuniam

ihnen der Schiffer Geld darzu leihen, das soll er ihnen, wenn er zur Loßstate komt, an ihrer Heure kurzten, oder es von dem seinen missen, vnd den Freunden nicht in Rechnung bringen.

IV. *Auf den Schiffen, so in Franckreich laden, soll das Schiffs-Volck zu ieder Zeit ihre Fuhrung selbst bezahlen.*

V. *Keiner soll seine Fuhrung verkaufen, denn allein an dem Ort, da das Schiff gelosset wird, vnd so daselbst die Schiffs-Freunde vorhanden, sollen sie die nechsten zum Kaufe seyn.*

VI. *Damit auch der Führung halben eine Gewißheit seyn, vnd sich niemand weder Schiffer noch Schiffs-Kind darüber zu geben oder zu nehmen unterwinden möge, so soll es hinübri also gehalten werden; Nämlich dem Schiffer vnd Steurmann iedem zwölff Tonnen vor die Last, dem Officianten iedem sechs Tonnen, den Bosleuten iedem vier Tonnen, dem Putker, Cajuten-Wachter, Kochs-Knecht, iedem zwey Tonnen. An Weitzen vnd Korn aber dem Schiffer vnd Steurman dreyßig Scheffel, den Officianten funfzeben, den Bosleuten zehen, vnd den letzten fünf Scheffel, vnd soll ihnen solches frey stehen, wann sie es selbst schaffen.*

niam ipsis hoc nomine mutuo dederit, illam, quum ad locum exonerationis deuenit, de mercede ipsorum decurtare, aut proprio suo cum incommodo carere, exercitorum autem rationibus inferre non debet.

IV. In nauibus, quae in Gallia onerantur, nautae semper vectibilia sua ipsimet soluere tenentur.

V. Nemo sua vectibilia vendat, nisi eo in loco, vbi nauis exoneratur, et si ibi exercitores praesto sint, proximi ad emtionem esse debent.

VI. Vt etiam ratione vectibilium certi quid determinetur, et nullus nauclerus vel nauta quidquam ultra haec dare vel accipere praesumat, ideo post haec obseruandum erit, videlicet, vt nauclero et gubernatori nauis cuilibet duodecim tonnae, loco lastae, officiariorum cuilibet 6. tonnae, nautarum cuilibet 4. tonnae, mefonaetae, Casteriophylaci, mediastino, cuilibet duae tonnae. In tritico autem et filigine nauclero et gubernatori nauis triginta modii, officariis quindecim, nautis decem et posterioribus quinque modii adsignentur, idque liberum ipsis esto, si ipsimet id comparauerint.

VII. *Vnd hiermit soll auch das genannte Mattenschüttels gantzlich verboten vnd geordnet seyn, zum Fall sich das Schifs-Volck dessen noch ferner anmassen würde, daß sie es dem Kaufmann doppelt bezahlen, vnd darzu durch gebürliche Mittel sollen angehalten werden.*

Der Vierzehende Titul.

*Von Extraordinar - Belohnung
getreuer Schifs - Kin-
der.*

Der erste Articul.

Wurde eins oder mehr der Schifs-Kinder in des Schiffers Dienst vnd Werbung geschlagen oder verwundet, der Schiffer soll sie ohne ihren Schaden wieder heilen lassen.

II. *Würde jemand krank auf dem Schiffe (ausgenommen der See-Kranckheit) der Schiffer ist schuldig, denselben aus dem Schiffe bringen zu lassen vnd in eine Herberge zu legen, vnd ihme zu leihen Licht, da er des Nachts bey sehen mag, auch seiner durch einen Schiffmann oder andere pflegen vnd warten zu lassen, dergleichen mit Speise vnd Tranck ihn zu versehen, wie ers im Schiffe hat, vnd wann er also mit Nothdurft versehen; darf der Schiffer mit dem Schiffe nach ihm nicht warten, sondern mag wol zu Segel gehen. So ferne der Krancke wieder geneset, soll er aller seiner Heure genießen, fürbe*

VII. *Atque hifce quidquam mattis siue storeis excuti inhi-
betur et ordinatur, quod si nautae
id sibi porro arrogare voluerint,
mercatori in duplum soluere, at-
que ad hoc competentibus me-
diis compelli debent.*

TITVLVS XIV.

DE EXTRAORDINARIA
REMVNERATIONE FIDE-
LIVM NAVTARVM.

ARTICVLVS I.

Si vnus vel plures nautarum in seruitiis et negotiis naucleri verberatus aut vulneratus fuerit, nauclerus absque ipsorum damno illos sanari curare debet.

II. *Si quis morbo in nauī cor-
ripiatur (excepta nausea marina)
nauclerus tenetur illum enauī ho-
spitio alicui inferri curare, illi-
que candelas, ad quas de nocte
videat, suppeditare vt et illius
per nautam aliquem aut alios, cu-
ram gerere, pariterque de cibo
et potu, qualem in nauī habet,
illi prospicere, et vbitaliter, pro
exigentia rei, illi prospexit, nau-
clerus vna cum nauī exspectare
non tenetur, donec reconuale-
scat, sed vela ventis dare potest.
Si aegrotus conualuerit, tota sua
mercede fruatur, sin vero mo-
riatur, mercedem heredes acci-
pant.*

III.

ſtirbe er aber, die Heure kriegen die Erben.

III. *So jemand des Schiffs-Volcks wider die Freybeuter redlich fechten, vnd darüber etwa gelahmet würde, der ſoll geheilet, vnd gleiche Haverey über Schiff vnd Gut gerechnet werden. Vnd da er zu ſolcher Vnvermögenheit geriethe, daß er die Koſt nicht mehr gewinnen mächte, ſoll ihm frey Brodt ſein Lebenslang verſchaffet, oder ſonſt eine billige Verehrung nach Gelegenheit dafür zugekehret werden.*

Der Funffzehende Titul.

Von ſtarcker Exſequution dieſer Ordnung.

Der Erſte Articul.

Dennach die Geſetze vnd Ordnungen wenig nütze, ſofern mit ſtarcker Exſequution darüber nicht gehalten, damit ihnen entweder geborſamlich gelebet, oder die aufgesetzte Strafen ſtrengiglichen abgefordert vnd eingebracht werden. Hierum haben wir uns freundlich vereiniget, vnd einander verſprochen vnd zugeſaget, vber dieſer Ordnung feſtiglich zu halten, vnd mit der Exſequution vnd Vollſtreckung alenthalben, in durchgebender Gleichheit, ernſtlich nachzudrucken.

II. *Vnd damit an ſolchem deſto weniger Mangel vnd Verhindernis für*

III. Si quis nautarum contra piratas strenue dimicauerit, et in conflictu forte debilitationem membrorum paſſus ſit; is ſanari, et in aequalem contributionem ex naui et bonis praestandam venire debet. Et ſi ad tantam debilitatem peruenerit, vt ſibi de victu amplius prouidere nequeat, tunc ad dies vitae illi de alimentatione libera proſpiciatur, aut alia aequa donatio pro qualitate rei hoc nomine ei offeratur.

TITVLVS XV.

DE STRICTA EXSECVTIONE HVIVS ORDINATIONIS.

ARTICVLVS I.

Quandoquidem leges et ordinationes parum profunt, niſi ſtrictae ad exſequutionem deducantur, quo iisdem obedienter mos geratur, aut poenae ordinatae rigoroſe exigantur et inferantur. Idcirco amice intet nos conuenimus, ac inuicem promiſimus, nos hanc ordinationem firmiter obſeruare, et exſequutionem vbique indiſtincte et ſerio peragere velle.

II. Et vt hac in parte tantominus defectus aliquis aut impedimen-

fürfallen möge, wollen wir nicht allein, was wir hiervon im dritten Articul des andern Tituls geordnet, anhero erholet, sondern auch ferner gesetzt vnd verordnet haben, daß ein ieder Schiffer, wann er von Hause zu segeln vorhabens, zwey exemplaria vnd Abdruck dieser Ordnung ihme verschaffen, deren eins von den Rehdern vnd Schiffer vnterschrieben, bey dem Schrieffein oder Steur-Mann an statt der sämtlichen Schiffs-Kinder, das andere von den Schiffs-Kindern, so ferne sie alle schreiben können, oder an statt deren, so nicht schreiben können, von den Schiffs-Schriefeyen, oder sonst einem notario, vnterzeichnet, bey dem Schiffer seyn vnd bleiben soll, damit sie sich allesamt vnd sonders, vnd zwar das Schiffs-Volck an Eydes Statt verpflichten, dieser Ordnung, so viel die einen ieden berühret, gehorsamlich zugeleben vnd nachzukommen, mit diesem Anhang vnd Erklärung, im Fall sich jemand des Schiffs-Volcks solcher Subscription vnd Zusage verweigern würde, daß derselbe zur See nicht gebraucht noch befördert, noch in einiger Hansee-Stadt geduldet, vnd gelitten werden solle.

dimentum occurrat, non tantum, quae ante hac in tertio articulo tituli secundi ordinauimus, hic repetere, sed et porro constituere et ordinare voluimus, quod quilibet nauclerus domo nauigare volens, bina exemplaria huius ordinationis sibi comparare, illorumque alterum ab exercitoribus et nauclero subscriptum, apud scribam naualem aut gubernatorem nauis, loco vniuersorum nautarum, alterum a nautis, dummodo omnes scribere norint, aut eorum, qui scribere nesciunt, loco, a scribis naualibus, aut alio quopiam notario subsignatum, penes nauclerum esse, et manere debeat, vt illi vniuersi et singuli, et quidem nautae iuramenti loco se obligent, quod huic ordinationi, in quantum illa vnumquemque tangit, obedienter parere et obsecundare velint cum hac appendice et declaratione, si quispiam nautarum hanc subscriptionem et promissionem recusauerit, is ad functionem maritimam non admitti, nec promoueri, nec in vlla ciuitate hanseatica tolerari debeat.

COMMENTARIVS

AD

INSCRIPTIONEM IVRIS MARI-
TIMI HANSEATICI.

Ius Maritimum, cui illustrando manum nunc admoemus, a ciuitatibus Hanseaticis primum anno 1591. communi consilio, in publico Lubecae habito conuentu, in 59. articulos digestum, atque anno insequenti typis publicatum fuit. Quia vero ista in articulos digestio accuratorem methodum poscere videbatur, plura etiam inferenda in dies occurrerent, eisdem ciuitatibus anno 1614. illos recensere, et in certos titulos siue locos redigere, variaque prioribus addere placuit. Desumpti sunt autem articuli hi partim ex antiquis Rhodiis, aliisque iuris ciuilibus legibus, partim ex statutis quibusdam nauticis Wisbyensibus, vt et ordinationibus regum et principum variorum, partim etiam ex specialibus cuiusque ciuitatis Hanseaticae plebiscitis. Et sane antiquissimum, recentioris aevi, ius maritimum est illud, quod mercatores et naucleri communi placito olim Wisbiae condiderunt. Emporium namque hoc olim celeberrimum fuit, cui vrbs vandalicae *Vinetae* exitium amplitudinem dedit, HERM. BONN. *Chron. Lubec. l. 1. p. 2.* donec et ipsum in eum statum deuenit, vt pro minima occasione, nempe fractione vnus fenestralis vitri, vix valoris obularis (teste OLAVO MAGNO *l. 10. cap. 16. de punit. rebell. nautar.*) humiliatum sit, et praeter rudera, et antiquas aliquot structuras vix quidquam superfit. Teutonicus ordo Crucigerorum, cum tota insula, urbem hanc anno MCCXCVIII. siue ex emto, vt KRANZIUS *l. 6. Suec. c. 35.* siue, vt OLAVUS MAGNUS *l. 2. c. 24.* scribit, pignoris iure, vsque ad annum MCCCVIII. tenuit, vbi acceptis nouem vel decem millibus aureis, siue nobiliorum, qui imposito per vniuersum Suecicum regnum singulis aedificiorum conclauibus tributo, confecti sunt, insula restituta est, qua de re, praeter supra dictos, videri potest CHYTRAEVUS *l. 1. Chron. p. 315.* BERT. *Comm. rerum German. l. 3. p. 713.* vt et nouitius scriptor OLEARIVS *descript. Itiner. Persic. l. 1. c. 3. p. 65.* quamuis in eo lapsus, quod *Vinetam* urbem Prussiae nominet. De hoc iure mariti-

mo Wisbycensi non inepte OLAVS MAGNVS *l. 2. c. 24.* ita censet: Ab
 „hac insula, in omni nauigantium controuersia, praesertim a consu-
 „latu Wisbycensi petitur et datur ius et sententia definitiua, quid vni-
 „cuique permittendum vel auferendum erit. Certe hoc ius mercato-
 „rum ac nautarum valde prudenter digestum, citius lites adimit, pro
 „fluidis aquis, quam aliorum decisio in terra firma. Et *lib. 10. c. 16.*
 „Leges maritimae et decisiones omnium controuersiarum singulariter
 „longe lateque vsque ad columnas Herculis, et vltimum mare Scythi-
 „cum ex ea petuntur, et datae obseruantur. Idem de hoc iure est
 „iudicium GROTH *Prolegom. ad Procop. p. 64.* dum ait: quae de mari-
 „timis negotiis insulae Gothlandiae habitatoribus placuerunt, tantum
 „in se habent tum aequitatis, tum prudentiae, vt omnes oceani ac-
 „colae eo non tanquam proprio, sed velut gentium iure vtantur. STE-
 „PHANVS CLEIRACVS quidem, in suo gallico, de vsu et consuetudine
 maris, anno 1661. edito tractatu, id negat, et e contra leges quas-
 dam maritimas Insulae d' OLERON, ad sinum Aquitanicum sitae, quam
 PLINIVS *Vliarum* vocat *l. 4. nat. hist. c. 19.* hisce antiquiores esse statuit,
 sed fallitur. Praeterquam enim, quod leges illae Oleronicae, vel
 Vliaricae, vix quidquam aliud, quam quod in iure Wisbycensi repe-
 ritur, contineant, etiam de auctore earum, non vsque adeo constat,
 et sicut CLEIRACVS cum *MARISOTO orb. marit. claus. l. 2. c. 18.* Galliae,
 ita SELDENVS *l. 2. c. 24. mar. claus.* Angliae regibus illas acceptum fert,
 neuter tamen idoneos auctores nominare potest, ex quibus leges has
 Oleronicas hauserint. CLEIRACVS inter alia quoque inde antiquitatem
 harum legum euincere conatur, quod iam anno 1266. teste SELDENO,
 ROTHOMAGI fuerint impressae, Wisbya autem, iuxta adfersionem 10-
 ANNIS MAGNI *l. 20. c. 9.* anno demum 1288. in formam ciuitatis extru-
 cta, murisque cincta sit. Sed frustra. Quis enim leges hasce Rotho-
 magi impressas vidit vnquam? quis videre potuit? cum altero demum
 post seculo, anno videlicet 1440. circiter, typographia primum re-
 perta fuerit. Deinde etiam Wisbyam anno 1288. in ciuitatem coisse,
 Ioannes Magnus non dicit, sed tantum, tum temporis, a Magno,
 Sueciae rege, Wisbycensibus, ciuitatem suam moenibus et muris,
 fossisque communire permittum fuisse, postquam scilicet a terrae in-
 colis victoriam cruentam, et parum honestam reportassent. Ciuitas
 vero non in moenibus consistit, sed in coetu hominum legibus socia-

co, quum nihil aliud fit, quam multitudo hominum in quoddam vinculum redacta concordiae, teste AVGVST. *epist. 5.* recteque THEMISTOCLES olim dixerit: Patriam municipes esse, non moenia, ciuitatemque non in aedificiis, sed ciuibus positam. IVSTIN. *l. 2. c. 12.* et NICIAS Atheniensis: Viri sunt ciuitas, non muri. THVCYD. *l. 7.* Vnde sequitur, ciuitatem etiam sine moenibus esse, neque haec formaliter ad ciuitatem pertinere; adeoque Wisbyam ciuitatem fuisse multis ante constructionem murorum moeniumque temporibus. Notum denique est, Wisbyam ex Vinetae interitu incrementum suum nastam esse, quae quum iam anno 796. a regibus Daniae et Sueciae destructa fuerit, vt PAVL. FRIDEBORN *hist. Sedin. l. 1. p. 19.* et MICRAEL. *l. 2. hist. Pomer. c. 15.* perhibent, quid mirum, si vel ante haec Oleronicas leges maritima iura condiderit, et ad posteros transmiserit? Interea non negauerim, iura Wisbycensia a principio statim taliter conscripta non fuisse, vt nunc typis publicata exstant, sed verisimilius esse videtur, successu temporis saepius quaedam esse addita et interpolata. Hinc etiam multa in legibus Oleronicis leguntur, quae verbotenus in iure maritimo Wisbycensi reperiuntur, aliquando etiam, quid in Normandia et Britannia moris sit, (exempli gratia *art. 25. & 29. iuris Wisbyc.*) referretur, atque exinde arguitur, Wysbycenses etiam ex aliorum statutis, legibus et iuribus quaedam suis infarsisse, eadem plane ratione, qua Hanseaticae ciuitates ordinationes suas anteriores postmodum pleniores et auctiores ediderunt.

Caeterum, quod ad denominationem et originem ciuitatum Hanseaticarum attinet, vtraque incerta est. Aiii a voce *See* vel *Ansee*, hoc est, a mari eas deriuant, quod pleraeque sint maritimae, seu ad mare sitae: Alii a voce *Hansen*, quae vox olim eminentes prae aliis homines denotabat, vnde *die gresse Hansen* dicuntur: cui correspondet eorum opinio, qui a voce *Ansehen* eas dici volunt, quasi *Ansehnliche* h. e. spectabiles ciuitates, eo quod prae aliis emineant. Alii a voce, Gothica vel Vandalica, *Anse* vel *Hansa*, quae societatem denotat, ciuitates haec *Anse-* vel *Hanse-Städte* & eas perhibent, quod sint ciuitates sociae sive confederatae, qua de re pluribus videri possunt GOROP. *l. 1. Francie. pag. 89.* WEHNER. *obseru. lit. H. pag. 278. tit. Hansee-Städte.* REINK. *lib. 1. class. 4. c. 20. n. 50. et seqq.* LIMN. *de iur. pub. tom. 3. l. 7. c. 1. n. 26. et seqq.* METIRAN. *l. 19. pag. 816.*

Origo ciuitatum Hanſeaticarum a quibusdam ad annum Chriſti 1270. ab aliis ad annum 1200. refertur, nec de numero earum factis conſtat, vti ex CHYTR. *chron. l. 23. p. 672.* THVAN. *l. 51.* KECKERMANN. *l. 1. polit. c. 24.* LIMN. *d. l. n. 70. et ſeqq.* aliisque fuſius adparet. Haec leui penicillo hic adumbrare ſufficiat. De potentia vero harum ciuitatum, rebusque ampla cum gloria, pace belloque geſtis multa congerere huius loci non eſt. Vnum ſufficiat ex PONTANI *Historia Danica l. 8. p. 494.* referre, Voldemarum III. Daniae regem 77. ciuitatibus Hanſeaticis bellum illi per faccialem intimantibus, probeſe quidem reſpondiſſe :

*Sewen vnd Sewentig Hänſe,
Vnd Seven vnd Seventig Gänſe,
Bieten Mir nicht die Gänſe
Frag ich nicht eine Schitt nae die Hänſe.*

Hoc eſt :

*Septem et Septuaginta Hanſæ,
Totidemque Anſeres, ſiue Ganſæ,
Si me non mordeant Ganſæ
Nec aeſtimabuntur apud me Hanſæ :*

paulo poſt tamen non inuitum ad inducias primum, deinde etiam pacem ineundam, et quidem, tradita prius ciuitatibus, ratione bellicarum expenſarum, ad ſedecim annos Scania, ſe adduci paſſum eſſe, SCHVR. *l. 3. Chron. fol. 95. b.*

Si quaeratur: *An foedus hoc licitum, iuribusque conſentaneum ſit?* ICTI et politici plerique adfirmant. Solus WAREMUNDVS AB EHRENBURG *l. 1. de foed. c. 2. n. 44.* quoad nonnullas ciuitates, aliorum imperio ſubiectas, ſocietatem hanc ſpeciem coniurationis ſapere, ſcribit. Aſt quum per ſocietatem hanc nihil aliorum imperio ſubtrahatur, ſed ſaluo principum ac dominorum iure ciuitas quaelibet in foedus et ſocietatem ſit recepta, vti ex articulo 1. formulae confoederationis anno 1604. Lubecae renouatae, teſte WERDENHAG. *de rebuspub. Hanſeat. part. 4. c. 12. pag. 62.* patet, facile hic nodus ſoluitur. In contrarium facit, quod non tantum a Carolo IV. Imp. foedus hoc confirmatum eſſe, ipſemet Waremundus fateatur, ſed et ciuitates Brunſuicum et Colonia Agrippina, a ſocietate hac antea excluſae, illa anno 1381. Caroli, haec anno circiter 1474. vel 1475. Fride-

rici III. imperatorum intercessione et auctoritate iterum receptae fuerint, iuxta ea, quae habet KRANTZ. *l. 9 Vandal. c. 7. et l. 13. c. 12.* et HERM. BONN. *chron. Lubec. l. 2. p. 47. et 71.* CHYTR. *l. 12. chron. p. 350.* Vbi notabilis est illa Brunsvicensium submissio, qui propterea, quod faeuissima tumultuatione senatus sui partem occidissent, partem vrbe eiecissent, a societate remoti, non nisi hac formula; vt nudis pedibus, nudoque capite cereos de ecclesia beatae Mariae in praetorium publice, cunctis spectantibus, deferrent, et genibus nixi veniam, suae communitatis nomine, postularent; in communionem Hansae recepti sunt. Bremenibus quoque anno 1563. ex hac communionemotis, Caesar Ferdinandus, per commillarios suos, toto quinquennio in hoc occupatus fuit, vt reciperentur, tandemque anno 1565. id obtinuit, referente DILICH. *in chron. Bremens. p. 252. et 255.* Quo ardore Rudolphus II. imperator (vt Crucigeros silentio praeteream, de quibus SCHVTZ. *l. 3. chron. fol. 125.* legi potest) societatis huius ex Anglia remotae causam per literas, apud Elisabetham, Angliae reginam anno 1598 egerit, apud METERANVM *l. 19. p. 819.* videre licet. Quin et ad contributionem contra Turcam societatem hanc vocatam fuisse, varii recessus imperii ab anno 1542. 1544. 1548. 1555. 1566. 1576. 1582. 1594. memorant. Ne quid de legationibus variorum regum ad ciuitates Hanseaticas, et harum ad illos, vel etiam, de praescriptione quod dicatur, quae vel sola sufficit, vt foederationem hanc et societatem pro legitima haberi oporteat. Fusius hac de re legi possunt ARVMAEVS *adaur. Bull. disc. 6. th. 10.* PARTHEN. *litig. l. 1. c. 6. n. 34.* REINK. *de reg. secul. et eccl. l. 1. class. 4. c. 20. n. 59. et seqq.* BESOLD. *diff. de foeder. iur. c. 3. n. 11.* LIMNAEVS *de iur. publ. tom. 3. l. 7. c. 1. n. 79.* KNICHEN *disp. 8. thes. 25. pag. 568. et seqq.* ac in primis WERDENHAG. *part. 6. de ciuit. Hanseat.* inibique vnicarum Teutonicarum Hansae ciuitatum necessaria defensio.

Et si autem de reseruatis principis sit, leges condere et promulgare, ciuitates tamen Hanseaticas leges hasce nauticas condendi potestatem et auctoritatem habuisse, dubium non est. Leges enim hae non sunt generales, quae omnes promiscue obligant, sed speciales, et ad bonum ordinem tantum facientes, ac eos solum, qui ad communem Hansam, siue societatem, tamquam ciues, ministri et operarii pertinent, confringentes, vti ex praefatione harum patet,

quales quilibet paterfamilias suae familiae praescribere potest. Et quum non infrequens sit, etiam peregrini populi leges vsurpare, quemadmodum Poloni Saxonico et Magdeburgico, quaedam etiam Prussiae ciuitates Lubecensi iure vtuntur, vtut iura haec illis proprie data non sint: Ita liberum est aliis, extra hanc societatem constitutis, legibus hisce viuere, vel secus. Sic etsi olim secundum legem Rhodiam omnes nauticae, et quaecumque in mari controuersiae incidere, perhibente HARMENOPVLO *l. 2. prompt. iur. tit. ii. §. 1.* disceptarentur et iudicarentur (vbicumque scilicet alia lex in contrarium non exstaret) *l. 9. ff. ad Rhod. de iactu*, eo ipso tamen nihil summo aliorum imperio detrahebatur, nec libertati cuiusquam officiebatur, quum non vi imperii, sed vitro, ob antiquitatem, vel etiam eximiae aequitatis suasu, leges illae reciperentur, quae quamplurimum postea auctoritate Imp. Tiberii, Hadriani, Antonini, et aliorum firmatae, vim legis maritimae vniuersalis demum adeptae sunt, iisdemque omnes imperii ciues stare necesse habuerunt, qua de re videri potest. IACOB. GOTHOFR. *de imp. mar. et iur. naufr. c. 8. §. 9. et 11.*

AD TITVLVM I.

DE STRVCTVRA SIVE FABRICATIONE NAVIVM.

ARTICVLVS I.

Hic articulus nouus est, et in priori ordinatione anni 1591. iisdem formalibus non habetur, atque eo tendit, ne ad exteros commo- dum navigationis, sed ad ciues, et communem Hanleaticam societatem deuoluatur, quorsum etiam collineant plebiscita Gedanensia, quibus peregrinis inhi- betur facultas naues exstruendi, nisi prius consentiente senatu, tot bonas marcas, (bona autem marca constituit duas marcas vulgares,) quot lastis vehendis nauis ista destinatur, soluat. Pari iure ciues veniunt, eo fine nauim exstruentes, vt exstructam iterum vendant, quo onere tamen liberantur, si per integrum annum nauim talem vsibus ciuitatis dicauerint. PLEBISC. GEDANEN. *part. 1. c. 4. art. 3.* Fridericus II. Daniae rex dedit olim illi suorum subditorum, qui nauem sibi et communis navigationis bono emisset, vel exstrui curasset, licentiam, exterum nauclerum illi praeficiendi, qui instar subditorum immunitatem in terris et aquis a telonio

nio habere deberet, pro ea parte nauis, quam haberet, dummodo nemo alius peregrinus praeter istum nauclerum in illa naui participaret. IVS MARIT. DAN. c. 69. Eodem iure in Dania licitum est nobilibus naues vel partes nauium possidere, dummodo poenis quoque et iuribus maritimis sese subiectos agnoscant, *ibid.* c. 65. De iure ciuili, senatoribus ex lege Iulia repetundarum nauem habere non licuit *l. 3. de vacat. et excus. muner.* Sicuti et praesides seu procuratores, vel quicumque alii nauem in ea prouincia, in qua administrabant, aedificare prohibebantur *l. 46. §. 2. de iure fisci*: id quod tamen CUIACIUS *6. obseruat. 38. de maritima*, non fluuiatili, nauem intelligi vult, addita hac ratione, quod ita quaestus et praedationes cohibeantur. Quae quidem ratio, cum pace tanti viri, sufficiens esse non videatur, *arg. l. vnic. C. de contract. iudic.* puto, ideo non licuisse nauem exstruere senatoribus et praesidibus, quia id ipsum ad commercia pertinet, vrbanum autem iudices, non nisi ex speciali permissione principis, commercii et aedificiorum exstruendorum potestatem habent, prouinciales vero, ne quidem ex rescripto principis; quamuis CICERO *act. 7. in Verr.* antiquas hasce leges et emortuas vocet. Rationem prohibitionis idem CICERO *act. 6. in Verr.* hanc adfert: „Quae fuit causa, inquit, cur tam diligenter eos „in prouinciis remouerint? Haec, iudices, quod putabunt, ereptionem esse, non emtionem, quum venditori, suo arbitratu, vendere non liceret. In prouinciis intelligebant, si is, qui esset cum imperio et potestate, quod apud quemque esset, emere vellet, idque „ei liceret, fore, vti quod quisque vellet, siue esset venale, siue non „esset, quanti vellet, auferret. Sequitur inde, duplicem fuisse inhibitionis rationem, tum ne, siue vrbanum, siue prouinciales magistratus, quaestus studio, officii sui immemores, et in administratione sua segniores et negligentiores fierent, tum ne, auctoritate praesertim accedente, aliorum commercii vim facerent, aut emolumenta et negotiationis commoda, seu fructum, quasi illis interciperent et auerterent. Nec est, quod hoc ipsum cuiquam mirum videatur, quum et mutuum dare et accipere, aut etiam foenus exercere cuius regulariter liceat, praesidibus autem prouinciae, quine circa eos sunt, negotiari, aut pecuniam mutuam dare, foenusque exercere non liceat *l. 33. ff. de reb. cred. et l. 3. C. si cert. petat.* Cuius inhibitionis similiter nulla alia ratio

rio esse potest, nisi haec, ne scilicet praefides, quaestus amore, a cura prouinciae administrandae auocarentur, idque exemplo militum, qui agrum comparare prohibentur, ne studio culturae militia sua se abdicarent: Vel etiam, ne per concussionem et metum potestatis subditi cogantur cum ipsi negotiari, et vel inuiti res suas alienare. Et si autem ex praedictis constet, etiam priuatos naues exstruere ac possidere posse, titulis tamen alienis et nominibus eas tueri, sub poena confiscationis, non debent *l. 1. C. de nauib. non excus.* Alioquin et qui naues conficiendi antea incognitam peritiam Barbaris tradiderint, capite plectendi sunt, iuxta *l. 52. C. de poenis*, et iure canonico, qui in galeis et piraticis Saracenorum nauibus regimen et curam gubernationis exercent, excommunicationi subiiciuntur, dignique, qui rerum suarum priuatione mulctentur, et capientium serui fiant, censentur *c. 6. et 17. extr. de Iudaeis.*

Ad Articul. II.

Articulus hic primus est in iure nautico Hanseatico anni 1591. omnis illis verbis, quibus non nisi Hanseaticis personis facultas exstruendi naues ibidem concedebatur. In priori namque articulo id praecautum est, tenditque summa huius articuli eo, quod nauclerus, nauim aedificare volens, omnes, qui in exstruenda naui participare volunt, praesto habere debeat, nisi tam locuples sit, vt solus, suis facultatibus, nauim exstruere, et mari committere valeat. Cuius quidem statuti haec euidentis est ratio, ne, si nauclerus condendae naui impar sit, opus aut plane deficiat, aut imperfectum, cum damno eius, qui nauim exstruit, et reipublicae commerciorumque maneat. Neque enim non tantum expedit reipublicae, ne sua re quis male vtatur *§. 2. Instit. de his qui sunt sui vel alieni jur.* sed et, vt naues in maria et flumina deducantur, quum ad hoc parentur, et nauigent *l. 12. §. 1. ff. de vsufructu.*

Ad Articul. III.

Quemadmodum omnis architectura, teste *Vitruu. l. 1. archit. c. 2.* constat ex ordinatione, quae Graecis *τάξις* dicitur, et ex dispositione, quam Graeci *διάθεσις* vocant, item eurythmia, symmetria, decore et distributione, quae Graecis *ὀρμονομία* dicitur, sic et nauium fabricatio. Primo enim necesse est, ordinationem praecedere, hoc est,

est, modulum totius operis constitui, deinde per dispositionem planius et plenius primam ideam aut designationem exprimi, quo facto, eurythmia, siue venusta species, commodusque in compositionibus membrorum conspectus, et conuenientia inter longitudinem, latitudinem et altitudinem omnium concamerationum: Symmetria, siue conuenientia inter partes et totum; decor, seu probatus operis aspectus; distributio denique omnium nauis partium ad singula ministeria, vel vsus, sequuntur, vti Vitruuium explicat HENRICVS WOTTONVS, *elementorum Architecturae part. 2. pag. 29.* quem Ioannes de Laet ex anglico idiomate in Latinum transtulit, editionique Vitruuianae per Ludouicum Elzeuiriū anno 1649. typis editae addidit. Idem hic articulus tertius iuris maritimi Hanseatici postulat, de modulo et dispositione, hoc est, quantitate exteriori et interiori nauis principio statim aliquid certi determinari, ac eidem determinationi praecise statari, idque sub certa, ibidem expressa, poena iuber. Licet enim error, vel offensa, quae in architectura, contra visum, per excessum in altitudine, vel etiam latitudine committitur, nusquam, statuerente praedicto *Wottono*, magni sit momenti, attamen maxime, eodem annuente, offendit marsupium, rationes aedificantium exercitorum conturbat, immo et impedit, quo minus illa eurythmia, symmetria, decor, et distributio, in singulis partibus esse possint, quae, si conuentioni et placito exercitorum circa aedificationem nauis obsecundatum fuisset, esse potuissent. Arca Nohae argumento esse potest, quae a Deo ipso ordinata, prima omnium nauigiorum communiter habetur, attamen et illi certam constituere, Deo placuit, formam, quoad altitudinem, longitudinem et latitudinem *Genes. 6.* De nauium autem quantitate vel paruitate multis disputare, superuacaneum est, praesertim quum cuilibet hac in parte suo sensu abundare liceat. Hoc tamen certum est, quod, teste ARISTOTELE *l. 7. Polit. c. 4.* nauigium vnus palmi longitudinem non superans, aut vsque ad duorum stadiorum longitudinem porrectum, non sit omnino nauigium, sed alterum propter paruitatem, alterum propter magnitudinem, nauigationem incommodam reddat. Quae enim modum excedunt, speciem magis quam vsus habent. STRAD. *decad. 2. l. 6.* et sicut Pompeio nulla res magis, quam exercitus magnitudo, FLOR. *l. 2. c. 4.* Sic Antonio moles nauigiorum, quae non sine gemitu maris et labore ventorum ferebantur,

tur, quam maxime exitio fuit. FLOR. l. 4. c. 11. adeo, vt vere olim Persae Alexandro dixerint: Videsne, vt nauigia, quae modum excedunt, regi nequeant CVRT. l. 4. c. 11. Omnium vero nauium, quas historiae recensent, magnitudinem superant illae Philopatoris et Hieronis Siracusii, quarum illa duplicem proram et puppim, rostra septem, alia longitudinem dimidii stadii, hoc est, 212. pedum, habitationes etiam varias et aedificia habuit; haec vero viginti remorum ordinibus, scholasterio, bibliotheca, balneo, equiliis, viuariis piscium, clibanis, molis, turribus octo, propugnaculis, anchoris ferreis et ligneis conspicua fuit, teste ATHEN. l. 5. Proxime hisce accedit (si non excedit) illa nauis cuiusdam Aegyptii regis barbari, et ex eorum numero, qui supra Phoenices colunt:

- - nec norunt aequora ponti

Nec Iouis Aegiochi reuerentur numina

Ne Diuos alios -

qui intus quidem regiam sibi quam pulcherrimam fabricarat, thalamos, lecticulas, curricula

Extra aulam magnus fuit hortus, limina iuxta.

In eo arbores crescebant diuersae, punicae, pyri, mali, vitesque. Alibi lauacrum suum habebat et gymnasium, alibi locum cocis destinatum, alibi meretricum cubilia, alibi triclinium, alibi aliud, in quo non secus, quam in vrbe voluptatibus fracta oblectaret genium. Accedebant et colores, qui nauem commendarent, varii, visu iucundissimi: Neque auri deerat aut argenti copia. Quum autem iam soluendi tempus esset, exire coepit magna haec atque opulenta nauis, multumque iactata, vix egressa est portum, non aliter quam insula, quae in aqua natat. Interim paullo post praeclara illa omnia tempestas dissipauit,

Plurimaque euertit radicitus ardua ligna.

Ibi ergo dissolui regia, thalami, lauacra, eratque res visu mira, vt non nauis vnus, sed totius vrbs naufragia, fluctus terrae adpulisse viderentur. Pluribus hanc tam vastam nauim describit MAXIM. TYR. *dissert. 31.* dignus vtique, qui inspiciatur et legatur. Si seculi recentioris historias excutere animus est, Sueci, bello anno 1564. inter ipsos et Danos flagrante, portentosam quandam in mare deduxerunt nauem, Megelosam dictam, (quod similis illi nulla exstaret) in qua om-

mnem

mnem victoriæ spem locatam habebant, illa tamen fluctibus allisa, et ab hostibus iactata, in breuia et vadosa abiicitur, et illatis ignibus concrematur, vti referunt CASP. ENS. *histor. rer. Danic. sub Friderico II. gestarum pag. 135.* et CHYTR. *l. 21. Chron. pag. 622.* Has et similes luforias et cubiculatas naues, quas luxus, non necessitas peperit, vti ludibria regum in mari lasciuientium, non minus merito carpit SENEC. *7. de benef. c. 20.* quam bonam nauim *epist. 76.* ita definit: Nauis bona dicitur esse, non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui sit ar-,
 „genteum aut aureum rostrum, nec cuius tutela ebore caelata est, nec
 „quæ fiscis et opibus regis pressa est, sed stabilis et firma, et iunctu-,
 „ris aquam claudentibus spissa, ad ferendum incursum maris solida,
 „gubernaculo parens, velox et consentiens vento. Nec contemnendum illud HESIODI *monitum l. 2. ἐργ. καὶ ἡμερῶν.*

Νῆ ὀλίγην ἀνέην, μεγάλη δ' ἐνὶ Φορτίᾳ θείσται;

Laudato exiguam nauim, at res credito magnæ.

Quemadmodum autem hic iustam dimensionem nauis esse debere præcipitur, ita in Rhodiis legibus certum spatium illis, qui nauibus vehuntur, curiose assignatur, videlicet mercatori duorum pedum, veltori in longitudine trium cubitorum, in latitudine vnus cubiti, mulieri cubiti vnus, et puero nondum adulto dimidii cubiti spatium.

De materia nauium copiose disserere non attinet, quum nemo sit, qui nesciat, illas ex ligno, siue tabulis ligneis, similibusque, ad eandem firmandam et firmiter coadunandam, rebus, pice, resina, struppa, clauis &c. ordinarie compingi, quamuis et ex alia materia eas compactas et fabrefactas olim esse, ex historiis constet. Ita enim LVCAN. *l. 4.*

Primum cana salix madefacto vimine paruum

Texuit in puppim, caesoque inducta iuueno

Veltoris patiens tumidum supernatat amnem.

Sic Venetas stagnante Pado, fusoque Britannus

Nauigat Oceano: sic quum tenet omnia Nilus,

Conferitur bibula Memphitis cymba papyro.

Vnde liquet, naues olim ex vâminibus, vel etiam papyro contextas fuisse: Testantur id sacrae literae ESAIAE *18. vers. 2.* testatur PLINIVS *lib. 4. c. 16.* dum scribit: Britannos ad insulam Mictim vitilibus nauigiis corio circumsutis nauigare. Item, *l. 7. c. 56.* Etiam nunc in Britannico oceano vitiles corio circumsutae fiunt. In Nilo, ex papyro,

et scirpo, et arundine, idque idem PLINIVS *l. 16. c. 37.* repetit. Lusitanos corticeis vlos esse nauigiis, memorat STRABO *l. 3.* qualium nauigiorum et Solinus, Dion, et alii meminerunt. Aegyptios testaceas et fictiles naues habuisse ex IUVENALIS *sat. 15. vers. 126. et seqq.* liquet, vbi ait:

*Haec saeuit rabie imbelle et inutile vulgus
Paruula fictilibus solitum dare vela phaselis,
Et breuibus pictae remis incumbere testae.*

Sed haec et similia nauigia, quum ex solida materia confecta non sint, ita lusoria magis sunt, quam vectoria, oneribusque in longum, per mare vehendis, minus idonea, quemadmodum etiam illa plicabilia ex corio vel lino, quale hic, Gedani, eoque explicato, nauigantem in eodem, in flumine Radauno, me ante aliquot annos vidisse memini.

Ad articul. IV.

Loquitur articulus hic non de magistro nauis, cui tantum nauis cura demandata est, sed et de eo, qui ex parte aliqua dominus nauis est, ac eo tendit, vt omnes contentiones auertantur, quae etiam exinde oriri solent, quando in re communi, consilio proprio, inconsultis aliis, quidquam suscipitur. Quod enim omnes tangit, ab omnibus adprobari debet *c. 29. de R. I. in 6.* et sicuti parietem, qui naturali ratione communis est, alterutri vicinorum demoliendi et reficiendi ius non est, quia non solus dominus est *l. parietem ff. de seruit. praed. vrb.* sic exstructam nauim et in mare deductam, insciis reliquis exercitoribus nauis, vni alicui reparare et meliorare per hunc articulum non licet. Quia tamen in re communi etiam inuito socio ea agere licet, quae pertinent ad eum vsum, ad quem res communis destinata est, teste GOTHOFR. *ad l. 12. ff. comm. diuid.* hinc factum, quod DVARENVS *ad d. l. parietem*, ea, quae modo de pariete communi dicta sunt, sub hac exceptione intelligi velit, nisi refectio sit necessaria; quo in casu, si socius expensas spatio quatuor mensium non refuderit, dominium partis suae amittit *l. 4. C. de aedif. priu.* Vnde et haec limitatio sub finem articuli additur, quod nimirum magistro nauis in locis peregrinis, necessitate suadente, et vt nauistuto mari committi, aut ad nauigandum idonea esse possit, nauim eiusque instrumenta seu armamenta, quae Graeci *πλα* vocant, reparare et meliorare liceat.

Neces-

Necessitas enim legem non habet, et vel hinc, de iure Ciuili, qui nauis praepositus est, si res utiles emerit nauiganti, vel reficiendae nauis gratia quid contraxerit, vel impenderit, vel si quid nauitae operarum nomine petierint: Item, si pecuniam ad nauem armandam instruendamue mutuo acceperit, datur actio aduersus exercitorem, etiamsi postea praepositus, mutata voluntate, nummos in suum, et non nauis usum conuerterit *l. 1. §. 7. et 8. de exercit. act.*

Ad articul. V. et VI.

Prima fronte iniquum videri cuiquam possit, quod magister nauis et exercitores, nisi reliquorum omnium consensu, praeter comaeatum, reliqua necessaria suppeditare nequeant, sed eadem, quae in articulo praecedenti, hic militat aequitas et ratio, ut scilicet communi consilio in re communi omnia fiant; praeterea etiam omnis pravae suspicionis ansa, (quae in communi bonorum ut plurimum serpere solet,) praecidatur. Hoc ut fiat, tutior et commodior medela adhiberi nequit, quam ut omnis apparatus nauticus vel per omnes nauis dominos, vel per quosdam ex mandato omnium conquiratur et coematur. Quod si enim vel magistro nauis, vel vni alicui exercitorum pro lubitu ea, quae ad instruendam nauim necessaria sunt, conquirendi facultas libera esset, suum compendium cum dispendio communis nauis facile quaerere, vel etiam siue deficiendo, siue excedendo peccare possent, id quod, si hac in parte omnia communi opera expendantur, aut non fiet, aut si fiat, extra omnem erit reprehensionem. *Consentiunt STATVTA HAMBVRG. part. 2. tit. 13. art. 14.*

AD TITVLVM II.

DE EXERCITORVM AVTORITATE IN CONDVCENDIS ET DIMITTENDIS NAVCLERIS.

ARTICVLVS I.

Notorium est, nautas ob inconditos mores tam in iure, quam apud probatos auctores alios male audire. Neque enim audax tantum, sed et scelerum plena vita eorum dicitur *PLINIO prooem. l. 19. Euripidi in Hecuba*

Nautica licentia

Violentior igne. Malus vero habetur, qui non aliquid facit mali. Hinc illa adagia: *In nauibus educatus*, hoc est, rudis et illiberalis ingenii homo, et *Sarone magis nauticus*, ortum habent *Adag. Erasmi*. Lingua in primis nautica intemperans esse censetur, adeo, vt ISIDORVS PELVSIOTA *l. 1. epist. 300.* nauclerum quendam Soromeno commendet ex eo, quod lingua minime nautica sit praeditus. Festiue PLAVTVS *Cistellaria act. 2. scen. 1.* dum Melaeus lenae ludificationes sub persona Alaesimarchi describit, eam maritimis moribus secum experiri dicit, vbi per mores maritimos, non inconstantes tantum, sed et feros et dolosos mores intelligi notat TAVEM. *ad d. 1.* Hisce addi possunt, quae CORNELIVS AGRIPPA *c. 66. de vanit. scient.* et THOMAS GARZON *in Piazz. Vniu. c. 143.* de horum vitiis narrant. Quocirca quum nautarum improbitas vndique sit decantata, plurimum autem referat, cuius opera in exportandis et adportandis mercibus nostris vtamur, ideo necesse est, vt etiam de conditione, fide et candore eius, cum quo contrahimus, nobis constet, id quod commodissime fiet, vbi alibi quis experimentum fidei suae et integritatis dedit, idque attestationibus eorum, qui opera eius vs sunt, probetur. Argumentum enim veritatis est, aliquid omnibus videri, *SENEC. epist. 177.* et tales attestationes articulus hic optimo iure requirit. „Idem „Sigismundus primus, Poloniae rex Anno 1526. in statutis suis his „verbis efflagitat. Insuper quilibet nauclerus, qui in praefens est, aut „erit in posterum, apud hanc ciuitatem (Gedanensem scilicet) com- „parere teneatur, cum domino et amicis suis, coram consulatu, et „de se sufficiens testimonium praebere, quod probus, fidelis, et „constans homo sit, quodque nulla naui, seu hominibus, vtetur, „quos considerauerit ciuitati infideles aut intolerabiles esse. Vbi „vero quempiam ex suae nauis hominibus sic adfectum cognouerit, „talem quam primum, siue hinc naue soluta redierit, seu aliunde ad- „pulerit, senatui deferet, qui in ciuitate nequaquam tolerari debet. „Quod si tam dominus, quam nauclerus huiusmodi legem transgressi „fuerint, sine vlla gratia iuxta arbitrium senatus erunt mulctandi. Vbi per dominos et amicos, exercitores et participes nauis intelliguntur. Plura de requisitis nauclerorum et nautarum sequenti titulo adferentur.

Ad Articul. II.

Sicut nauclerus nautarum, sic exercitores nauclerirationem habere tenentur; et sicut exercitorum est, nauclero certum naulum et vecturam constituere, ita et naucleri officium requirit, nautas ad operas nauales conducere; quod autem commode fieri nequit, nisi prius inter ipsum et exercitores ratione vecturae omnia sint expedita. Obtinuit hic mos iam apud veteres, vt nauarcho sumtus, et ab hoc nautis daretur. Ita enim CICERO V. in *Verrem*: „Sumtum omnem in „classe cum frumento stipendioque, caeteris rebus nauarcho suo quae- „que ciuitas semper dare solebat, &c. Caeteroquin, quum conuentio haec inter exercitores et nauclerum proprie sit locationis et conductionis contractus, vtique etiam de iure certa merces constitui debet §. 1. *Instit. de loc. et cond.* Nam si merces generaliter alieno arbitrio permittatur, locatio et conductio contrahi non videtur, sin autem quanti Titius aestimauerit, sub hac conditione stabit locatio, vt si quidem ipse, qui nominatus est, mercedem definierit, omni modo secundum eius aestimationem et mercedem persolui oporteat, et conductionem ad effectum peruenire; sin autem ille vel noluerit, vel non potuerit mercedem definire, tunc pro nihilo est conductio, quasi nulla mercede constituta l. 25. *locat. in princ.* Neque etiam ex locato et conducto, sed ex mandato agi debet, si nulla prorsus merces praestanda designata sit; si vero inter nautam et vectorem postea conuentum erit, intelligitur contractus innominatus, inter partes initus, et praescriptis verbis actio datur l. 22. *ff. de praesc. verb. et §. 1. Instit. de locat. et conduct.*

Ad Articul. III.

Ex dispositione huius articuli obligantur 1. exercitores, vt clara et diserta cum naucleris ineant pacta; 2. naucleri, vt mediante iuramento, et eo nomine confecto contractu promittant, se officio suo fideliter inuigilatuos; 3. statutis ciuitatum parituos; 4. exercitoribus exactas rationes reddituros; 5. etiam, sicubi controuersia inciderit, cuiusuis loci cognitioni et sententiae, sine vlla adpellatione aut reductione se submissuros. Quod ad *primum* attinet, nihil magis conueniens, quam vnumquemque ita sibi legem dicere, ne in sequiorem sensum trahatur, discordiarumque materia inde resulet, vnde omnes

lites

lites sopiri debere, constitutum fuerat. Conductor utique omnia secundum conductionis legem facere debet, *l. 5. locat.* et in contractibus verba non debent esse otiosa, nec sine operandi virtute *l. si stipulatus de vsur. l. 109. ff. de leg. 1.* Quoad secundum etsi in desuetudinem abierit, iuramento naucleros obstringere (qua de re infra *tit. ult. art. 2.* pluribus tractabitur) nautici tamen contractus, *certa partey* vulgo dicti, ut plurimum adhuc conficiuntur, in quibus quid cuius praestandum veniat, continetur. Et quamvis sine eis, quod actum est, etiam valeat, si probationem habeat, praestat tamen, scripturas de his fieri, ut quod actum est, per eas facilius probetur *l. 4. de pignor.* Quod si vero hisce contractibus naucleri contrauerint, damna inde orta refundere tenentur, quemadmodum id infra fusius deduci debet, et Gedani inter *Matthiam Schwellengreber* et *Iacobum Henneken* die 1. Februarii anno 1655. iudicatum fuit. Quoad tertium et quartum statutis ciuitatum eos, uti ciues, parere, non minus aequum est, quam exactas rationes reddere, per ea, quae *tit. 12.* sancita sunt. Quoad quintum, quemadmodum olim caussae nauales leuato velo cognoscebantur, hoc est, iuxta *PECK. in tit. ff. et C. ad rem naut.* summarie; ita etiam sine prolixo litium strepitu, in caussis maritimis, procedi par est, id quod etiam apud Belgas, Lubecenses, et Hamburgenses fit. Atque inde etiam ciuitas Gedanensis non tantum de iure antiquo a Crucigeris anno 1422. stabilito, teste *SCHÜTZIOL. 3. chron. Pruss. fol. 114. b.* sed et ex priuilegio Casimiriano ab anno 1475. facultatem habet, tam nauigationes in Prussia regendi et administrandi, quam caussas maritimas iudicandi et finaliter definiendi. Praeter haec, non puto a nauclero cautionem pro nauis peti posse, idque annuere videtur *ius Wisbycen. art. 67.* vbi dicitur: Si nauclerus pro nauis cautionem praestare debeat, tunc exercitor etiam tenebitur pro vita naucleri cautionem praestare; quod vtrumque quum absurdum sit, utique cautionem non nisi in eum casum desiderari posse censeo, si culpa vel dolo naucleri nauis damnum sentiat, aut pereat.

Ad articul. IV.

Summa aequitatis ratio postulat, ut nauclerus, si officio suo male fungatur, etiamsi et ipse pro parte aliqua nauem exerceat, eodem moueatur, qui tamen ob culpam grauiorem, et delictum, non tantum loco

loco moueri, sed et exemplariter vel in aere, vel in corpore puniri potest, vti mox titulo sequenti patebit. Quod si vero nauclerus officio suo motus, aliusque eidem surrogatus fuerit, tenebuntur omnes nautae pro eadem mercede illum sequi, sub amissione mercedis, at tamen hac conditione, vt si ad remotiorem locum nauigare voluerit, mercedem illis augeat. *IVS MARIT. DANIC. c. 23. CAROL. V. art. 20. PHILIPP. II. de naucl. art. II.* Ast naui vendita, cessa, vel a nauclero deserta, an nautarum obligatio expiret? *infra ad tit. 4. art. 24. videbimus.*

AD TITVLVM III.

DE OFFICIO NAVCLERI SIVE MAGISTRI NAVIS.

ARTICVLVS I.

Nauim, iuxta *ISIDORVM l. 19. Etymol. c. 1.* quidam perhibent dictam, eo quod gnauum rectorem quaerat, hoc est, peritum, sapientem, strenuum, qui contineret gubernare norit, propter maritima pericula et casus: Nauclerum vero, quod sit dominus nauis, adpeltum ita, quod nauis in forte eius sit: *κλήρος* enim Graece fors dicitur. Patet hinc, vel ea ipsa nominis notatione, nauclerum solertem et rei naualis peritum esse debere, id quod non tantum in gubernanda naui consistit, sed et si nautas probe regere sciat. Nec minus globi terrestris et caelestis gnarus esse debet, et ex stellis eas cognoscere, quae poli et horizontis altitudinem, horamque noctis indicant, vel etiam tempestates, ac tempora suo vel ortu vel occasu significant. Difficile namque naufragium pertulit, qui ventorum rationem diligenter inspexit. *VEGET. l. 4. c. 38.* Intelligat ergo, quid portendat, vbi aurigae:

- - - manus haedos

*Ostendit, nautis inimicum fidus: Item vbi
- ventos praemonstrat saepe futuros
Inflatum mare, quum subito penitusque tumescit,
Sexaque caua satis niueo spumata liquore.
Tristificas certant Nepruno reddere voces:
Aut densus stridor quum celfo e vertice montis
Ortus adaugefcit, scopulorum saepe repulso,
Cana fulix itidem fugiens e gurgite ponti,*

Nunciat horribiles clamans instare procellas

Haud modicos tremulo fundens e gutture cantus.

ARAT. *Diosem et Phaenom.* Nauticae in primis pyxidis fit sciens, eiusque variationem et deflexionem a veri meridiani situ intelligat, ventorum itidem, mapparum nauticarum, poli, horizontis et hemisphaerii accuratam habeat notitiam. ALSTED. *Encyclop. in naut. tom. 2. pag. 1929.* et BORNIT. *de rer. suffic. tract. 3. c. 6.* Neque enim in nauclero, ubi imperitia aliqua aut ignorantia peccauit, obtinet illud AMBROSII *orat. funebr. Valent. Imp. tom. 3. pag. 6.* cito meretur veniam, qui praetendit ignorantiam: sed imperitia eius et ignorantia culpae adnumeratur *l. 132. ff. de R. I. et iuxta PERSIVM sat. 5. vers. 96.*

Stat contra ratio, et secretam garrit in aurem,

Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.

Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,

Vt teneat vetitos inscitia debilis actus.

Nauicularia ergo merito inter artes referenda, et quidem tales, quae non nisi magno studio et industria adquiruntur. Testis est ATHENAGORAS *legat. pro Christian.* dum ait: „Nulla est utilitas navis, utcumque rebus omnibus instructa, si desit gubernator; et PERICLES apud „*Tbucyd. l. 1.* Est genus artis, inquit, ut quodlibet aliud, res nautica, non quae temporum succisuis contingat, sed potius, in qua exercenda nihil succisui temporis relinquatur. Quemadmodum etiam „exercitus is, cui praepositus est sapiens et callidus Imperator, omnibus partibus commodius regitur, quam is, qui stultitia et temeritate „alicuius administratur: Sic illa navis optime cursum suum conficit, „quae scientissimo gubernatore vitur. CICER. *l. 1. de inuent.* Hoc nomine praeter Palinurum Virgilianum commendatur a LVCANO *l. 3.* Telon Massiliensis, hisce verbis:

Dirigit huc puppim miseri quoque dextra Telonis,

Qua nullae melius, pelago turbante, carinae

Audiuere manum, nec lux est notior vlli

Craftina, seu Phoebum videat, seu cornua Lunae

Semper venturis componere carbasia ventis.

CONTRA male audit ACESSAEVS quidam naura, qui quum esset ignarus, ita disserre consueverat navigationem, ut diceret, se lunam magis opportu-

portu-

portunam exspectare, indeque natum illud adagium; *Acessari luna*, quo notantur omnes comperendinadores friuoli. *Erasm. Adag.*

Ad Articul. II.

Duo hic a nauclero requiruntur (1) vt nauclerus de peritis nauis gubernatoribus et nautis sibi prospiciat. (2) vt nauem dextre ad iustam proportionem oneret. Quod *primum* concernit, tria potissimum sunt genera nauigantium, videlicet, *magister nauis*, *nautae seu remiges*, et *vectores*, quorum adpellatione non mercatores tantum, sed et viatores veniunt. *Magister nauis* est, cui totius nauis cura mandata est *l. 1. §. 1. ff. de exercit. act.* imponunturque hi magistri locandis nauibus, vel ad merces, vel vectoribus conducendis, armamentisue emendis *d. l. §. 3. cod.* Magister etiam accipiendus est, non solum quem exercitor, sed et is, quem magister, praeposuit, in tantum, vt si exercitor sciat, et patiat,ur quempiam, etsi non a se nauis praepositum, magisterio fungi, ipse eum imposuisse videatur. Et in summa, omnia facta magistri praestare debet, qui eum praeposuit *d. l. §. 5. cod.* quia qui aliquem praeposit, iuxta THEOPH. §. 2. *quod eum eo, qui in al. potest.* id clara et aperta voce dicere videtur: *Hunc ego praeposui, qui volet, cum eo contrahat.* Quamuis autem magister nauis aliquando etiam nauim exerceat, exercitor tamen proprie is dicitur, ad quem obuentiones et reditus omnes perueniunt, siue is dominus sit nauis, siue a domino nauem per auersionem conduxit, vel ad tempus, vel in perpetuum *d. l. 1. §. 15.* vbi quid sit nauem *per auersionem*, seu, vt alii legunt, *aduersionem conducere*, varia variorum est sententia, vti videre licet apud ACCURS. in gloss. *ALCIAT. l. 6. parerg. c. 23. et l. 7. c. 11. RAEVARD. tom. 1. var. l. 2. c. 7. GOVEAN. l. 2. lect. var. iur. ciu. c. 14. ANTON. AVGVSTIN. l. 3. emend. c. 6. CUIAC. 8. obseru. 15. CONNAN. l. 7. c. 10. n. 6. et PECK comm. in tit. de exerc. art. p. 118. et ad l. Rhod. p. 297.* Melior eorum est sententia, qui *auersione nauem conducunt*, quando non distincte ad certum amphoratum numerum, sed confuse, seu *ἐν ὁμαξίαι* vniuersa nauis, quidquid potuit ferre, conducitur, idque periculo conductentis, id quod ex *l. 4. §. 1. et 2. de per. et commod. rei vend. l. quod saepe 35. §. in his de contrah. emt.* patet; de quo etiam videri possunt GOTHOFR. *ad l. 62. de contrah. emt. et PETR. GREG. VOLOS. Syntag. iur. l. 29. c. 9. n. 6.*

Differunt ergo exercitor nauis et nauis magister, eo, quod exercitor nauis plerumque sit extra nauem, magister nauis in nauis: ad magistrum nauis, nisi simul sit nauis dominus et exercitor, quidquid inter ipsum et exercitorem pactum est, tanquam merces; ad exercitorem omnes proventus et reditus navigationis perueniunt. Unde sane mirum est, *Leunclauium in l. Rhodis*, vocem *Ναυαρχος* semper per Latinam vocem exercitor exposuisse, cuius versionem, etsi me sequutum esse, agnoscam; loco exercitoris tamen, naucleri vocem substituendam duxi. *Secundum genus nauigantium sunt nauae. Nauae autem omnes adpellantur, qui nauis nauigandae causa in nauis sunt l. 1. §. 2. ff. nauit. caup. stabul.* vel qui adhibentur, vt nauis nauiget *l. vnic. §. 1. ff. fart. adu. nauit. caup. stabul.* immo nec adpellatione nauae exercitor excluditur *d. l. 1. eod.* Sicut autem inter artifices longa est differentia ingenii, et naturae, et doctrinae, et institutionis *l. 31. de solut.* ita et inter nauas, qui etsi omnes in vnum finem, nempe nauigationem commode promouendam, adhibentur; non omnes tamen eandem operam conferunt, sed hic huic, alter illi operae destinaatur, et sic ordine differunt. Ex his sunt gubernator nauis, ductor itidem et explorator vadorum, quem *pilotam* vocant. *Gubernator nauis* est, qui ad clavum sedet, nauimque regit, et iuxta nauicae praecepta per mare in portum deducit; quod etsi quandoque nauclerus et magister nauis ipse faciat, vt plurimum tamen, in nauibus praesertim capacioribus, specialis ad hoc constituitur persona, vel etiam per vices, sub tali gubernatore, nauae operam praestant, pro diuersitate nauium, earumque vel amplitudine vel exilitate. Solertia autem gubernatoris boni tum demum sese ostendit, vbi tempestas ingruit

- - ac venti, velut agmine facto,

Qua data porta ruunt, et terras turbine perflant,

Incubere mari, totumque a sedibus imis

Vna curusque notusque ruunt, creberque procellis

Africus, et vastos voluunt ad littora fluctus,

Infrequiturque clamor virum, stridorque rudentum,

Praesentemque viris intentant omnia mortem,

Vti canit VIRGILIUS *l. Aeneid.* Quilibet enim nauarum vectorumque tranquillo mari gubernare potest; vbi facua orta tempestas ac turbato

mari

mari rapitur ventis navis, tum viro et gubernatore opus est, inquit Fabius M. apud LIV. *l. 24. c. 25.* Neque par est gubernatoris virtus, quum placido et quum turbato mari relinquatur; tunc admirante nullo illaudatus, inglorius subit portum: at quum stridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus, et diis maris proximus. PLIN. *9. epist. 26.* VEGETIVS *lib. 4. c. 43.* gubernatorum solertiam esse, scribit, loca, in quibus navigatur, portusque cognoscere, ut infesta prominentibus, vel latentibus scopulis, vadosa ac sicca vitentur, quum securitas tanto sit maior, quanto mare altius fuerit. Hisce necesse est, ut reliqui nautae omnino pareant, et taciti

- - - *sedeant ad iussa, ministri*

Qualiter ad summi solium Iouis, omnia circum

Prona parata Deo. Val. FLACC. l. 1.

Omnia itidem ea, quae supra ad *art. 1* boni naucleri propria esse attuli, ubi nauclerum gubernatorem rebus bene gerendis adhibet, illi inesse debent, ita quod cum Acoete apud OVID. *lib. 3. Metamorph.* vere dicere possit:

Addidici regimen dextra moderante carinae

Flectere, et Oleniae sidus pluuiiale capellae

Taygetenque Hyadasque oculis Arctonque notavi,

Ventorumque domos, et portus puppibus aptos.

Ductor seu explorator vadorum alius itidem est a gubernatore, et certis tantum locis ad vada exploranda, nauimque per eadem sine periculo deducendam adhibetur, quum nauclerus omnium vadorum breuiumque vndique et vbique aequè gnarus esse non possit. Praeterea nautarum adpellatione etiam veniunt in iure disetarii, lintrarii et mesonautae *d. l. 1. § 2. et 3. ff. naut. caup. stabul. Diaetarii* definiuntur, quod sint *ναυΦύλακες*, nauium custodes, qui custodiae gratia nauibus praeponuntur *d. §. 3.* Qui autem cum ACCURSIO diaetarium dici volunt eum, qui cibum seu mercedem in diem recipit, et custodiae causa vno aut altero tantum die nauì praeponitur, etymologia vocis decipiuntur, perperam existimantes, *diaetarium a die* dici, et sic pro tali, qui ad vnum vel alterum diem operas praestat, habendum; quum non a Latina voce dies, sed a Graeca *διαίτασμα*, quod est, conuerfor, deriuetur, teste PANCIROLL. *1. var. lect. c. 56.*

quia in diaetis siue coenaculis morari et degere solebant, et inde *dias-
tarii*, non *dietarii* scribendum est. *Lintrarii* definiuntur, lintrium,
hoc est, fluuiatilium nauigiorum, quae remis agitabantur, exercito-
res. Hi autem proprie non sunt nautae, quoniam nautae a nauibus,
non a ratibus vel lintribus, dicuntur, vt monet ANTON. FABER
ration. ad l. 1. §. 3. ff. naut. caup. stabul. Mesonauta quid sit, in am-
biguo est, aliis cum GOTHOFR. *ad d. l. existimantibus*, quod sit is,
qui medium locum tenet inter summos et infimos nautas: Aliis
cum ANTON. FABR. *ad d. §. 2. et ALCIAT. 1. parerg. 43.* per mesonau-
tas intelligentibus eos, qui alias *Ναυτεπιβηται* dicuntur, hoc est,
remum pro nauulo et vecturae pretio soluentes *l. vit. §. 2. eod.* quam
sententiam etiam PECKIUS *comm. ad rem naut. p. 9. et 10.* amplectitur:
Aliis cum *Hermolao Barbaro*, et qui eum sequitur, *BVDAEO adnot. ad
d. tit. eum* pro tali nauta habentibus, qui instar mediastini (qui vilis-
sima et sordidissima ministeria domi obire solebat) omnia vilissima ser-
uitia in nauī praestare tenetur, omnibus autem illam Accursii opinio-
nem reiicientibus, qui mesonautam dicit esse eum, qui mediocriter
remos agit. Vtut sit, eum magistro nauis, reliquisque honoratio-
ribus nautis inferiorem fuisse, ipse verborum contextus ostendit.
Referuntur alioquin inter nautas etiam PRORETAE. *l. n. §. 2. ff. de publ.*
quos *BVDAEVS d. l. et alii communiter* dicunt esse, qui prorae sunt
praefecti, sicut gubernator, qui nauī, et ad hoc *PLAVTVM Rudent. act. 4.
scen. 3.* citant. *Si tu proreta istinaui es, ego gubernator ero.* XENOPHON.
l. 5. de domest. eum gubernatoris adiutorem vocat, quia scilicet sicut in
puppi, sic hic in prora ventos aucupatur et captat, et eorum con-
uersiones dicit in flectendis promontoriis gubernatori, quique tenias
et breuia, ne nauis eis impingatur, prospicit et explorat, vt scribit
TVRNEB. aduers. 28. cap. 43. eoque respicere videtur *CLAVDIANVS
paneg. de consul. Manlii:*

*Ac velut excitus lentandis nauita tonfis
Praeficitur lateri custos, hinc ardua prorae
Temperat, et fluctus tempestatesque futuras
Edocet.*

Remiges sunt, qui remos agunt, eorumque ministerio occupantur.
STRACH. de naut. part. 1. n. 15. et distinguebantur olim in *ἑπαιβάτας*, qui
in superiori parte, *ζυγάτας*, qui in imo, et *θαλαμίτας*, qui in
fundo

fundo nauis remigabant, iuxta BAIFIVM *de re nau. pag. 139. et seq.* cui contradicit SALMAS. *obs. ad ius Attic. pag. 681. et seqq.* Superfunt *veflores*, tertium nauigantium genus, illique sunt vel mercatores, vel viatores siue epibatae, qui vecturae pretium soluunt, atque ita de portu in portum iter faciunt, qui a *Ναυτεπιβάταις* per supra dicta differunt, adeoque nauis accenferi nequeunt. Alioquin etiam epibatae dicuntur milites classarii, qui ad pugnam semper apti erant, non tamen remigabant, de quibus SVIDAS *in voce ἐπιβάτης*. Ast ea omnium horum nauicorum communis est ratio, quod in nauarchis diligentia, in gubernatoribus peritia, in remigibus virtus eligatur, monente VEGETIO *l. 4. de R. M. c. 43.* Quemadmodum autem culpae naucleri adscribitur, si non bonos et peritos nautas adhibuerit, ita eiusdem culpae reus est, si non omnes necessarios nautas conduxerit, eorumque opera in naui vtatur, vt si absque gubernatore nauim in flumen immiserit, tempestateque coorta, eam temperare non potuerit, et nauem perdiderit; tum enim actione locati a vectoribus conueniri potest *l. 13. §. 2. ff. locat.* vel etiam si exploratorem non adhibuerit, tum enim marca auri multari debet, *infr. artic. 18.*

Quod ad onerationem mercium attinet, omnino prouidere debet magister nauis, ne quid hac in parte excedendo, nauemque lucri causa plus iusto onerando peccet, alioquin damnum inde ortum restituere tenebitur, ac insuper, iuxta hunc articulum, naulum exsuperabundanti onere resuktans, etiamsi feliciter ad locum destinatum peruenierit, perder, et iuxta IVS DANIC. *art. 42.* regi ex proprio aere 40. marcas, totidemque ciuitati pendere debebit. Quod si autem mercator nauem conductam nimis onerauerit, dimidium damni refunder, idque pro arbitrio virorum bonorum. IVS DANIC. *cap. 41.* Ideo et HESIODVS olim monuit *lib. 2. oper. et dier.*

*Nec nimis est oneranda nauis, sit ponderis aequi
Quidquid in hac, durum est aduerso occurrere fato,
Fluctibus in mediis curvus discinditur omnis,
Si grauius super instat onus: seruare memento
Mensuram in rebus, et idonea tempora ad vsus;*

interprete Nicolao Valla. Et IUVENALIS inter prodigos, qui hoc sciunt, refert, *Sat. 14. vers. 287.*

= pareat tunicis licet atque lacertis,

Curato.

*Curatoris eget, qui nauem mercibus implet
Ad summum latus, et tabula distinguitur vnda.*

Idem IVRE WISBYCEN. *art. 42.* prohibetur, nisi id consensu exercitorum et conductorum fiat, alioquin, si illae merces per iactum pereant, nauclerus damnum praestare tenetur, iuxta ea, quae infra *tit. VIII. de iactu* fufius dicenda venient. Atque illud ipsum STATVTIS HAMBVRG. *part. 2. tit. 14. art. 10. 24.* sancitur, quemadmodum etiam oneri publico sarcinam priuatam superimponere iure ciuili vetitum est, et qui id faciunt, dispendio periculi et naufragii tenentur *l. vnica. C. ne quid. oner. publ. impon.* Vide IVS LVBEIC. *l. 6. tit. 2. art. 7. et tit. 4. art. 5.* STRACCH. *tract. de naut. part. 3. n. 13.* P. GREG. TOLOS. *synt. iur. l. 29. c. 10. n. 14.* PECK. *p. 236.* IVS MARIT. *Phil. II. tit. de naufr. art. 8.* GROTI. *introd. l. 3. part. 20.*

Ad articulum III.

Quemadmodum rege absente extra imperium, et patrefamilias extra domum, facile quaeuis exsurgunt incommoda, ita et nauibus illa accidere possunt, naucleris in eis non pernociantibus, vel in locum suum idoneum aliquem non surrogantibus. Nocturnum enim tempus est,

- quo scelerati animis imbellibus audent

Omnia, quodque animum peccare volentibus addit.

NOMER. *10. Iliad.* Et interroganti Hadriano Imp. „Quid est nox? „respondit Epictetus: Laboranti requies, grassanti lucrum. Hinc „iure nauali Rhodiorum *c. 26.* sancitur: si nauta quopiam vel nauclero „extra nauim cubante, nauim noctu, vel interdium perire contigerit, „omne tamen hoc ad foris cubantes nautas vel naucleros pertinet, iis „a damno liberis, qui in nauim manserint. Qui autem negligentia peccauerint, nauis domino damnum, ipsorum culpa datum, praestent.

Ad Articulum IV.

Quum res nautica, quod ad nauis magistrum attinet, totum hominem requirat, negotiaque eius, sine damno exercitorum nauis vel mercatorum, distrahi non possint, ideo hoc articulo ab omni proluxa negotiatione se abstinere iubetur. Nam raro diu perstat, qui bina negotia tractat. SEBAST. BRAENI. *nau. stultif. fol. 29.* et iuxta CICERONEM *Philipp. II* duas res, magnas praesertim, non modo agere vno tempore

tempore, sed ne cogitando quidem explicare quisquam potest. Subest etiam haec ratio, cur magistro navis a negotiatione abstinendum, ne suspicionis alicuius, quod sua potius, quam aliorum negotia tractet et promoveat, ansam iustam praebet. Cui enim incognitum, quod proximus quisque sit sibi? quum verum illud verbum sit, omnes sibi melius malle esse, quam alteri, ex sententia *TERENTII Andr. act. 2. scen. 5. et act. 4. scen. 1.* et tunica propior pallio sit. *PLAVT. Trinum. act. 5. scen. 2.* Omnes siquidem ad adfectum et adpetitum utilitatis suae, naturae ipsius magisterio atque impulsione ducuntur. *SALVIAN. l. 2. contr. auar. pag. 72.* Quanto itaque melius est, suspicionem omnem declinare, et non tantum extra crimen esse, sed et extra criminis suspicionem? et quum lucrum cum invidia periculum sit, omnia moderate agere, quae nullus audeat accusare. *CASSIOD. 1. var. 26.* Hinc est, quod de iure ciuili non licuerit nauiculariis, susceptas species in negotiationis emolumenta conuertere *l. 4. C. de Nauic. et Cod. Theod. lib. 13. tit. 5. l. 26.* vel quid oneri publico imponere, addita comminatione, quod qui id fecerit, non in dispendium solum, atque naufragii damnum obligatus esse, sed et publicae coercitionis rigorem experiri debeat *l. vnic. C. ne quid. oner. publ. impon. et l. 13. Cod. Theodos. tit. 8. l. vnic.*

Ad Articul. V. et VI.

Obuium est quibusuis, quod sicut in emtione et venditione pretium, sic in locatione et conductione mercedem interuenire et praestari oporteat. Vnde etiam nautis certam mercedem constitui et dependi oportet:

- - - - *nec aequum est*

Quae sibi quisque tulit sudati iusta laboris

Praemia sub sortem reuocare, et munere quemquam

Virtutis fraudare suae, fructusque laborum. *HOMER. 1. Iliad.*

Nemo certe propriis stipendiis militare cogitur, nemoque gratis quidquam facit, in tantum, vt *LVCIANVS apolog. pro merced. cond.* veritus non sit adfirmare, ne quidem summarum rerum administratores excipiendos, quando nec ipse rex mercedis sit expers. Sed de his ipse viderit. Certe is viam excedendi praebet, qui non patitur iusta persolui. *CASSIOD. 11. var. 8.* Quo moti Romani, militibus tam pedestri-

bus, quam classariis et nautis stipendium triplex, pecuniae, frumenti, et vestimentorum constituerunt, de quo distinctius tractant LIPS. 1. *elector.* 2. et SCHEFFER. *de milit. naval.* l. 4. c. 1. Constituitur autem merces haec potissimum ex conuentione, vel ex ordinatione certa, vel ex regionum consuetudine, et vt plurimum consistit in certa pecunia et victu. Vestimenta autem, etsi larga significatione adpellatione victus veniant l. 43. *de V. S.* in hac tamen materia locationis conductionis id tantum venit, quod actum est l. 58. *d. pact.* ius maritimum Danicum *cap. 4.* quocumque nauclerus iter intenderit, sine discrimine iubet nautis dimidiam mercedem solui, vbi nauis onerata vel saburrata fuerit, et reliquam, vbi redierit, mercesque exonerauerit. Sicut autem hoc *art. 6.* certi termini praefiguntur, quibus nautis merces solui debeat, ita iuris et moris est, non nisi naue onerata vel saburrata initium, eaque exonerata finem exsolutionis mercedis nautarum fieri, id quod ex *c. 4. iur. Dan.* liquet IVS LVBEGEN. l. 6. *tit. 1. art. 12.* et IVS PRVTEN. l. 4. *tit. 19. art. 1. §. 11.* hanc ponunt regulam, quod vbi merces exonerari coeptum fuerit, naulum solui debeat, quod tamen vniuersaliter verum esse, vix concedi potest, per ea, quae infra ad *art. 1. tit. 11.* adducam. Ratione victus PLEBISC. GEDANEN. *part. 2. c. 4. art. 14.* sanciunt, quod quiuus nauclerus suis nautis singulis diebus indistincte duplicis generis cibos, et vnius generis potum, non tamen carnem assatam praebere debeat. Iure WISBYCEN. *art. 29.* nautis Britanniae semel de die cibus dandus est, exinde, quia nauclerus abeundo et redeundo vinum illis praebet, Normanniae vero nautis bis, quia nil nisi aquam bibunt, additurque, quod vbi nauis in regiones vini fertiles deuenerit, nauclerus illis vina in potum dare debeat. Carolus V. Imp. et Philippus II. Hispaniarum rex, ille *art. 29.* hic *art. 10. de naut.* ter de die nautis cibum praebere volunt, videlicet mane, meridie et vesperi, potum vero sufficientem, pro discretione naucleri, data tamen facultate nautis, si vltra haec edere et bibere voluerint, vt pane, quem in corbe inuenerint, sint contenti, et stantes ad epistomium, sitis suae extinguendae gratia bibant. Item, si durante tempestate fidelem nauclero operam praestiterint, aut etiam diu noctuque in oneranda vel exoneranda nauis, vel etiam eadem obturanda seduli fuerint, quod tum nauclerus cibum et potum largiter ipsis praebere debeat. Idem GROT. *in sua introd. ad iurispr. Holland.*

part.

part. 20. lib. 3. pag. 145. b. perhibet. Statuta vero Hamburg. *part. 2. tit. 13. art. 3.* volunt, quod si quis nauem propriam pro se vel alio quopiam onerauerit, durante ista importatione, vel exportatione, nautis victum praebere teneatur. Denique IVS MARIT. DANIC. *cap. 29.* nauclero in portum aliquem venienti, ibique carnes vel pisces recentes inuenienti liberum reliquit, vtrum ex illis quidquam emere velit, nautis autem ne eum ad hoc cogant, sub poena trium marcarum regi, et trium itidem marcarum nauclero soluendarum inhihet. Quin et *art. 30.* vult, nautam, qui ante iustum et consuetum tempus a coquo cibum extorquere voluerit, decem marcas regi, coquam autem, si id reticeat, et aliunde palam fiat, eo nomine 3. marcas regi, aliasque tres marcas ciuitati pendere debere. Potest tamen eodem iure *c. 31.* nauta, si eum sitis vigeat, iubere, vt sibi potum praebet, et pro necessitate bibere.

Ad articul. VII.

Ratio articuli est, quia non tantum circa locationes atque conductiones maxime fides seruanda est *l. 19. C. locat.* sed et qui operas suas locauit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non stetit, quo minus operas praestet, idque exemplo aduocatorum, qui, si per eos non steterit, quo minus causam agant, honoraria reddere non tenentur *l. 38. ff. locat.* Iure enim ciuili receptum est, quoties per eum, cuius interest, conditionem impleri, fit, quo minus impleatur, vt perinde habeatur, ac si impleta conditio fuisset *l. 24. ff. de condit. et demonstr.* vel vt loquitur *c. 66. de R. l. in 6.* quum non stat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet, ac si impleta fuisset. IVS WISBYCEN. *art. 3.* nauclero concedit potestatem, nautam intra portum dimittendi, dummodo illi dimidiam mercedem dederit, extra portum vero non, nisi soluta integra mercede, nisi alicuius delicti eum conuincere possit. Adstipulantur his IVS LVBECEN. *l. 6. tit. 1. art. 4.* ac ex eo desumtum IVS PRVTEN. *l. 4. tit. 19. art. 1. §. 4.* PHILIP. II. *ius marit. tit. de naut. art. 13.* GROTI. *d. l. et ex parte aliqua STAT. HAMBVRG. part. 2. tit. 14. artic. 22.*

Ad Articul. VIII.

In nautis in primis requiritur obedientia et integritas, quibus sepositis periclitantur nauis, nauclerus, et quidquid in nauis est. Quem-
 Vuuu 2 admodum

admodum autem in republica omnes in officio continentur praemiis et poenis, sic et in societate nautica, vbi merito duorum testimonio de inobedientia et furto conuictus exemplariter puniendus est, et ita praecauendum, ne eodem crimine et alii polluantur. Bonorum enim salutem custodit, qui malos punit. LACTANT. *de ira Dei c. 17.* et ideo plectuntur quidam, quo caeteri corrigantur. Exempla sunt omnium, tormenta paucorum CYPRIAN. *de laps. c. 19.* omnisque poena non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum. QUINTIL. *declam. 274. in fin.* Ad poenas autem non nisi reo conuicto properandum, nec quidquam nisi praemeditato studio hac in parte definiendum, quum ne Iupiter quidem sine consilio suo fulmina mittat. SENECA. *2. nat. quaest. c. 43.* Poenarum vero nauticarum etiam vna est, qua fontes dimittantur e naui in scapham, exponunturque ad littus desertum et incognitum, quae exsilii et relegationis ex nauis species, naturam deportationis in insulam, de qua in iure Ciuili et historia Romana multa leguntur, sapit. Non nouam esse hanc poenam, sed iam veteribus vsitatam STRABO *l. 2.* docet, dum scribit, Eudoxum, ne in desertam aliquam insulam exponeretur, ad Romanos aufugisse. Varia expositionis, seu deportationis talis exempla inueniuntur in historia nauigationis Indicae, quae hic recensere nolo. Illud vero, cuius CATSIVS *in tract. connub. Belgici ex Goulartio* meminit, quodque non nauclerus in rebellem nautam, sed frater germanus in sororem impudicam, eam, non in locum hominibus frequentem, sed a faeuibus bestiis inhabitatam, exponendo statuit, hic adducere volui. „Nobilis „quidam Normannus instructa classe ad insulam Floridam nauigare in „animo habens, interea vero de sorore, eaque vnica sollicitus, eam „cognatis seruandam et obseruandam tradidit, sed precibus eiusdem, „vt comitem se itineris sui habere vellet, motus, tandem illam in „nauem recepit, atque ita oram soluens, iter institutum profequi „coepit. Insinuauit autem se in amorem eius quidam iuuenis, ac eo „illam tandem crebris sollicitationibus, promissoque coniugio, se- „duxit, vt pudoris sui oblita, impraegnata ab eodem fuerit, quod „etsi aliquamdiu fratrem quibuscumque modis celasset, attamen, vbi „tumor ventris, aliaque impraegnationis signa palam se ostenderent, „eidem manifestare cogebatur. Ille dolorem animi sui, inde conce- „ptum, suppressens, leuius tantum facinus ferre videbatur, vnde il-

„la securior facta, suum amorem non clam, ut antea, habere, sed pa-
 „lam fateri, et, ut amantium mos, ubi ad insulam aliquando aquae hau-
 „riendae causa excenderetur, vel ipsis arborum corticibus inscul-
 „pere coepit, quo viso, frater tanto graviori ira accensus, vindictae-
 „que intentus, omnes alios, relicta terra, naues iterum conscendere
 „iubet, excepta sorore eiusque amasio, quibus imperat, ne pedem
 „inde promouerent, sed in eo loco, ubi vel ipsis arboribus impudicos
 „suos amores inseruissent, remanerent, amoreque suo porro fruerentur,
 „quem in finem arma, gladios, bombardas, retia, aliumque adpa-
 „ratum, quo se a ferarum syluestrium inuasionem tueri, tuguria ex-
 „struere, atque ita porro de rebus necessariis prospicere sibi possent,
 „abunde iisdem suppeditauit. Illa sero nimis poenitens, et pecca-
 „tum suum agnoscens, per omnes Deos fratrem, ut sibi, aut ad mi-
 „nimum innoxio, quod sub pectore gereret, infanti parceret, ob-
 „testando, immo, si se perditam et extinctam vellet, non bestiis lanian-
 „dam exponeret, sed vel sua manu, vel carnificis obruncaret, vel
 „etiam more nautico globis configi iuberet, rogando frustra fuit,
 „qui ad naues rediens, e conspectu eius se proripuit, atque ita omnem
 „spem veniae illi ademit. Ut breuis sim, coniuges hi ramos arbo-
 „rum decutere, ligna caedere, casas exstruere, ex venatione cibum
 „quaerere, et tempori seruire necesse habentes, molestam vitam age-
 „re coeperunt. Paulo post illa partu, in quo maritus et obstetricis
 „et patris partes sustinuit, filium enixa, non diu propter alimoniae
 „defectum superstitem, post quem idem hic maritus et pater, inde-
 „sinente labore, cura et molestiis, qua diurnis, qua nocturnis, fractus,
 „extinctus est, qua calamitate, ut nulla grauior mulieri huic accide-
 „re potuit; ita tandem singulari Dei benignitate est erepta. Navibus
 „etenim aliis Gallicis forte fortuna isthic locorum iter facientibus, il-
 „la variis signis, et quanta potuit maxima voce acclamans, omnibus
 „rebus destituta per nautas ex littore in navem suscepta, et in Gal-
 „lias, de fratris morte interea certior facta, reducita est, ubi felicio-
 „rem quidem, attamen ob rei huius ante actae memoriam, luctuosam,
 „vitam transegit. Ut autem redeam eo, unde digressus sum, pro
 „meliori articuli huius intellectu adducere iuuabit IVS MARIT. DANIC.
 cap. 6. quod ita de hoc casu renitentiae nautarum disponit: Si nauta,
 ebrietate ductus, aut ex malitia nauclerum suum sequi noluerit, et

ventus sit secundus, nauclerus venti flatum secundum negligere non debet, sed alium in locum eius conducere, qui autem in noxa deprehensus est, reddat quidquid accepit, et quidquid praeterea expensum est, ac nihilominus 10. marcas regi et 10. ciuitati soluat. Idemque iuris erit circa gubernatorem nauis. Et si non habeat, vnde soluat, tum is regio praefecto tradetur, ac multae loco ob delictum suum ad operas damnandus est. Et si quis nautarum nauclero suo in mari inobediens fuerit, illum nauclerus ad littus exponendi potestatem habebit, aliumque eius loco conducendi ex immorigeri nautae mercede et vestibilibus, atque hoc ipso nauclerus cura vacuus esse debet. Non tamen facile haec poena infligi debet, nisi delictum sit enorme, vti volunt STATVT. HAMBVRG. *part. 2. tit. 14. art. 13.* et locus, in quem delinquens exponitur, ab aliis inhabitetur, vti hic noster articulus, aliaque iura maritima, ac in primis STATVT. HAMBVRG. *d. tit. art. 27.* (quae cum nostro et re et verbis consonant) diserte praescribunt.

Ad articul. IX.

Et si de iure regulariter domesticum testimonium *l. 3. C. de test.* non minus atque vnius singulare *l. 9. §. 1. C. eodem*, sit prohibitum, nemo etiam in re propria testari possit *l. 10. C. eod.* in re nautica tamen a regula hac quandoque deflectitur, ita quod nauta, qui est quasi domesticus in causa domini nauis, immo et filius in causa patris naufragi, siue is nauta sit, siue magister nauis, siue alius quis, ne veritas lateat, testari possit. LANCELL. *de offic. praetor. p. 152.* STRACCHA *part. 5. de naut. l. 3. C. de naufrag.* Et quod nautae in causa naucleri idonei testes sint, ex variis articulis iuris maritimi, in primis *art. 9. iur. Wisbycen.* constat, atque ita Gedani in causa exercitorum nauis spei, contra Ioannem Schulz anno 1632. die prima decembris iudicatum est. Solius etiam naucleri testimonium, vbi aliter fides haberi nequit, recipitur, etiam si res ipsius propria agatur, id quod articulus hic ostendit, cum quo *art. 10. iuris marit. Caroli V.* plane concordat. Vsque adeo etiam in hac materia, sicut alias in iure Ciuili, multa contra rationem disputandi pro vtilitate communi recepta sunt *l. 51 §. 2. ff. ad l. Aquil.* Si quaeras, an non praestet, nautas inuitos addicendum testimonium cogere, quam nauclerorum propriae attestationsi omnia committere?

mittere? Respondeo, cogi quidem posse testem ad testimonium dicendum, etiam in criminalibus *tot. tit. extr. de testib. cogend. ius Culmen. l. 2. tit. 18. c. 9. GAIL. l. obs. 100.* non tamen cogi posse, vt verum dicat, et quia nautae vt plurimum nauici sunt homines, conscientiae, fidei et iuramenti vel nullam, vel exiguam rationem habentes, vix expedit, eos ad testimonii dictionem multis, carceribus, vel aliis modis compellere, consultiusque, vnus honesti naucleri testimonio stare, vt vel hoc ipso tanto magis nautae a delictis absterreantur, id quod, vt vt in leuioribus poenis pecuniariis, vel etiam corporalibus infligendis satis sit, attamen, vbi de vita hominis, et ad poenam capitalem agitur, vnus naucleri testimonium sufficere non existimo. Vnius enim testimonio aliquem credere, pessimi est exempli *VALER. MAX. l. 4. c. 1. n. 11.* et testi vnico, ne quidem si Cato sit, credendum est. *PLVTARCH. in Cat. min.*

Ad articulum X.

Intelligendus est articulus hic non de leuibus nautarum erroribus, si quid humani ipsis contigerit, sed de enormibus, etsi non capitalibus excessibus, qui delictum aliquod sapiunt, vtpote si refractarii, infidi, supine negligentes fuerint, et ex proaeresi, contra articulos huius maritimi iuris, sine vlla poenitudine egerint. Tum namque salubre est, ne delicta maneant impunita *l. 51. §. 2. ad l. Aquil.* sed vt si anteissent delicta, poenae sequerentur, monente Tiberio apud *TACIT. l. 3. annal.* Nec est, quod rigidum esse nimis videatur, nauclerum ad talia conticescere non posse, quia peccata nocentium nota esse, et oportet, et expedit *l. 18. ff. de iniur. et fam. et libel.* ac delinquere eadem videntur scientes quidem delinquentem, non facientes autem illum manifestum *l. 16. C. de haeret. manich.* cogimurque delicta grauiora publicare et denunciare, etiam intra domesticos parietes admissa, non praecipiti festinatione, sed cognita, ac veritate inquisita per *l. 3. C. de incest. nupt. in fin. et ibid. GOTHOFER.* Alioquin ex sententia *VIRGIL. 3. Georg.*

- - alitur vitium, viuitque tegendo.

Et quisquis patitur peccare peccantem, is vires subministrat audaciae *ARNOB. l. 4.* peccare etiam, et peccantes non cohibere iuxta aestimandum. *AGAPET. ad IVSTIN. Imp. c. 28.* ac negligere, quum possis deturbare

turbare peruersos, nihil aliud est, quam fouere: nec caret scrupulo societatis occultae, qui manifesto facinori desinit obuiare *c. negligere caus. 2. quæst. 7.* Carolus V. Imp. in suo iure maritimo *art. 31.* idem, quod hic articulus, præcipit; nulli, inquit, nauclero, officario nautico, famulo, magistro naui, exercitori, nec vllis iudicibus, officialibus, aut exsequutoribus iustitiæ respectiue liceat reticere, dissimulare, componere, transigere, aut absoluerè vlla delicta a minoribus, quam supra constituta sunt, poenis et multis, sub poena, quod tum quiuis eorum proprio nomine in triplum condemnari, et si multas illas pendere ob egestatem non possit, flagellari, vel aliis corporalibus poenis adfici debeat *ibid. art. 33.* Quamuis autem iure communi nemo teneatur delicta aliorum manifestare, vtut eorum sit sciens, dummodo non consentiens, excepto crimine læsæ maiestatis et paricidii; de iure tamen Saxonico et consuetudine multarum regionum, occultans et non reuelans maleficium, in domo vel pago commissum, punitur. *Ius Saxon. l. 1. art. 2.* idque ibidem vocatur *Rügen*, quæ vox non tantum idem valet, quod denunciare, intimare, et reuelare delictum, sed et iudicare, punire aut multare. Eodem iure certa ad hoc ipsum adsignatur persona, vocaturque *Bauermeister*, hoc est, iuxta *gloss. lat. lit. c.* Syndicus, qui etsi teneatur denunciare vulnera sanguinolenta, modicas tamen scissuras denunciare non tenetur, quemadmodum et proprias iniurias ac damna perpeffa quiuis reticere potest *ibid. l. 2. c. 62.* Alioquin, si communitas seu villa non denunciauerit, sed dolose occultauerit delicta, in ea iurisdictione perpetrata, puniuntur omnes simultanee poena 70. solidorum, quæ communis est Saxonum pro delictis puniendis. *Ius Saxon. l. 1. cap. 2. ibid. gloss. lat. lit. K. in fin.* Hoc sine in Sueuia, Franconia, et aliis Germaniæ locis singulis annis celebrantur quidam sollempnes conuentus *Ruggericht* dicti, vbi singuli ex populo sub iuramento tenentur reuelare, quidquid in domini vel reipublicæ damnum et detrimentum a quopiam patratum esse sciunt, teste PAVLO MATTH. WEHNER. *observat. pract. verb. Rügen.* Sebastianus quidem Castalio olim putabat, non posse nos absque odio vel malo iniuriæ adfectu, (adeoque sine conscientiae læsione) fontes magistratui indicare, quod, quia Anabaptismum sapere videretur, BEZA *tr. de diuort. et repud. m. pag. 172.* sibi re-
futandum fuit. Interea rigidum esse videretur, quod in *iure Marit.*

Danic.

Danic. c. 30. Coquus iubeatur indicare, si forte nauta extra solitum tempus cibum ab eo extorquere voluerit, idque sub poena trium marcarum regi, et trium ciuitati pendendarum, si id reticuerit, et aliunde palam factum fuerit. Plura qui de hac materia, *utrum subditus quiuis teneatur maleficia in domo vel villa commissa reuelare, idque bona conscientia facere possit?* scire voluerit, consulat, praeter supra dictos, Wehnerum et Bezam, *MODESTIN. PISTOR. part. 2. quaeft. ill. 61.* et ex eo verbotenus descriptam *resolutionem Scabinor. Lips. quaeft. 45.* Item *COLER. decis. 205. SPEIDEL. notat. iurid. hist. polit. verbo Rüg. BE-SOLD. th. pract. verb. Rüg. et in primis FELIC. BIDEMB. conf. Theol. dec. 5. conf. ult.*

Ad articul. XI.

Depromptus hic articulus esse videtur ex iure maritimo Caroli V. Imp. et Philip. II. Hispaniarum regis, quorum ille *artic. 25. et 26. hic tit. de delictis naut. art. 5. et 6.* idem statuunt, hoc tamen addito, quod si nautae in adprehendendo tali homicida, eoque custodiendo et tradendo, officio suo function non fuerint, tum perinde atque ipsimet huius criminis rei puniri debeant, nisi tales excusationes adferant, quae iudici sufficere possint. (Id quod et *iure marit. Dan. cap. 26. continetur, et ad mercatorem quoque extenditur.*) Et hinc est, quod etiam in *iure Philipp. d. tit. art. 2.* naucleris iniungitur, vt pro custodiendis delinquentibus sibi de catenis, vinculis et aliis instrumentis talibus provideant. Quod vero *iure Danic. c. 27.* statuitur, nauclerum, mercatorem aut nautam mortis reos, non nisi quanti eorum pars nauis et bonorum aestimari potest, condemnari posse, eaque sub iuramento trium primariarum personarum, in nauis existentium, tradi debere, hoc ipso a mortis supplicio non absoluuntur, sed hoc tantum dicitur, quod praeter supplicium mortis, non ultra in bonis etiam condemnari queant, de quo tamen liberum aliorum est iudicium. Plura ad *tit. seq. art. 26.*

Ad articul. XII.

Piratarum naues sicut licite diripiuntur, *Auth. nauigia C. de furt.* ac ipsimet ab occurrentibus impune laeduntur, *C. si quis caus. 23. quaeft. 3.* ita si ipsi alios inuadunt, fortiter et strenue iisdem, vri la-

tronibus et pacis publicae turbatoribus resistendum est *l. vnie. C. quand. lic. vnic. sine iud. se vind.* Piratae enim siue a *περάω*, id est, transeo, quod mare transeundo pererrent, siue *ἀπὸ τῆς περιάεσθαι*, quia multa experiuntur pericula, eorum adpellatio deriuetur, omnibus semper christianis imperatoribus, principibus et rebus publicis inuisi fuerunt, feuerisque legibus et poenis damnati. Quid quod etiam munera eorum, qui grassatorum instar diu mare peruolitarunt, terrasque incognitas adierunt, occuparunt, spoliaruntque, etsi auctoritate publica muniti essent, ingrata quandoque aliis fuerint. Franciscum Dracum certe ex longinqua nauigatione reuersum nihil magis sollicitum habuit, quam quod primarii in aula viri oblatum ab eo aurum respuerint, quasi scelere piratico quaesitum. *CAMBD. part. 2. hist. Elis. pag. 327. THVAN. l. 71. p. 420.* Notabile vero, quod non semper poenis compulsi, sed et quandoque praemiis incitati piratae, ab hoc scelerato vitae genere abstinerint. Sic Solimannus Turcarum rex Ariadenum, Aenobardum, Dragutum, Ochialam, Piratarum potentissimos, maximis propositis praemiis ad se pellexit, vt et eorum opibus suum imperium confirmaret, et piratarum copias toto mari grassantes frangeret ac debilitaret. *BODIN. l. 1. de rep. c. 1.* Et anno 1610. Galliarum rex, venia promissa, famosum illum piratam, Simonem Danzer, ex Turcia reuocauit, vti videre est apud *METER. l. 29. p. 168.* Augustus caesar Carocottam nobilem quendam latronem in Hispania, primum in tanta ira habuit, vt praemium ei, qui virum istum sibi adduxisset, decies sestertium promiserit; deinde vltro ad se venientem, neque poena adfecit, eaque, quam pepigerat, pecunia donauit *DIO l. 56.* Olim vero piraticam exercere, gloriosum fuit; eamque primo necessitas, postea auaritia et ambitio introduxerunt. Phocenses exiguitate et macie terrae coacti studiosius mare, quam terras, exercuere, piscando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris, quod illis temporibus gloriae habebatur, vitam tolerabant, inquit *IUSTIN. l. 43. c. 3.* Immo et ipsum nomen piratarum pudendum non erat, sed libere licebat percontari, an piratae essent, neque turpe ducebatur respondere, se tales esse, perhibente *THUCYD. l. 1.* Postea etiam reges piraticam exercuere, inter quos Philippus, Macedonum rex, et Agathocles *IUSTIN. l. 8. c. 3. et l. 22. c. 1.* adeo vt hinc Teuta Illyriorum Regina legatis Romanorum responderit; Regibus in more non esse, vt impediant,

quo

quo minus priuatim, quam potest quisque, vtilitatem e mari capiat. POLYB. l. 2. c. 8. De Daniae quoque regibus memorat ADAMVS BREMENSIS cap. 213. *hist. eccles.* quod piratae, quos Dani Withingos, Holfati Ascomannos adpellarunt, regi Danico tributum soluerint, vt liceret eis praedam exercere a Barbaris, qui circa hoc mare plurimi abundarent, qui tamen licentia hac, quam in hostes acceperant, adeo abusi sint, vt nulla fidei ratione habita, sine misericordia, quisque alterum, mox vt ceperat, in ius famulitii vel socio vel barbaro venderit,, Immo et apud alios occidentales populos honestum genus militiae, piraticam exercere, habitum est, in tantum, vt et puellae, ex regia stirpe ortae, eam exercuerint, vt memorat KRANTZ. l. 1. *Suec. c. 45. et 46.* Item *Daniae l. 1. c. 38. et l. 2. c. 6.* OLAVS MAGNVS l. 5. c. 27. *de pirat. ill. virgin.* Reperti sunt piratae tales, recentiori etiamnum aeuo, in mari Balthico quoque, *Vitalliani fratres* dicti, quasi Victualiani, exinde, quod de victu, et rebus ad eum pertinentibus obuios compellere principio tantum solerent, quos Crucigeri partim, occupata Insula Gotlandia, quam anno 1388. suae potestatis fecerant, partim Hanseaticae ciuitates aliquot, instructis nauibus, anno 1397. et 1398. debellarunt, atque in ordinem redegerunt, vt liquet ex KRANTZ *Vandal. l. 9. c. 25. et seqq.* SCHÜTZ. *Chron. Pruss. l. 3. fol. 92. et 93.* PONTAN. l. 9. *rerum Danic. p. 520. 527. et 531.* Sundenles quum nauim vnam gregariis militibus plenam cepissent, nec sat carcerum haberent, quibus tantam multitudinem includerent, edocti ab eisdem captiuis, quomodo solerent captos includere mercatores, tonnas vna extremitate ad capacitatem humani capitis emittendi perforarunt, exstanteque capite singulos singulis incluserunt, ita compositis in ordinem tonnis, alterum super alterum composuerunt, donec publico iudicio damnatos, et extra urbem productos gladio ceciderunt. KRANTZ *Vand. l. 9. c. 29.* Ex horum Vitallianorum numero fuere, illi famosissimi piratae, Wichmannus et Nicolaus Störtebeker, vel, vt alii eos nominant, Nicolaus Stortebeker, et Gödeke Michael anno circiter 1400. ab Hamburgensibus capti, et securi percussi. KRANTZ *Vand. l. 10. c. 6.* et HERMAN. BONN. *Chron. urb. Lubec. l. 2. pag. 52.* quod genus poenae illis iam dudum etiam a Romanis constitutum est, ita vt CICERO *5. in Ferr.* dicat: Ecquem audisti in Sicilia ante captum Archipiratam, qui non securi percussus sit? NICOLAUS HELVADERVS *Chron. circ. Balth. part.*

2. pag. 33. ex HERMANNO BONNO l. 3. Chron. Vrb. Lubec. pag. 77 meminit cuiusdam piratae, *Longi Petri*, qui vastator Danorum, vindex Bremensium, interceptor Hamburgensium, crux Hollandorum praedicari voluit, cuiusque socii nauales in vestitu et signis rotam et patibulum gestarunt, sed de hoc alibi nihil inuenio. Ut sit, talibus piratis nauclerus fidelis vt fortiter resistat, omnino necesse est, etiam si D. AMEROSIVS 3. officiorum 4. eum, qui in latronem armatum incidit, furientem referre non debere velit, nedum salutem defendat, pietatem contaminet. Et qui talibus non resistit, quum resistere potuerit, non tantum perpetua adhaeretur infamia, ex dispositione huius articuli, (cum quo *Statuta Hamburgensia part. 2. tit. 14. artic. 44.* consonant) sed et mercatoribus et conductoribus nauis omne damnum resarcire tenetur; si vero propter vim maiorem aut potentiam piratae resistere non potuit, non tantum ab infamia, sed et praestatae damni excusatur, per l. 13. §. exercitu l. 33. ff. locat. STRACCH. de naut. part. 3. n. 50. quemadmodum etiam nauclero lis moueri nequit, si aliquibus e nauis ad litus egressis, et latronum aut piratarum incursum interueniente, nauclerus celeusmate facto, nauis et vectorum mercatorumque rebus saluis, cum nautis aufugerit. iur. naual. Rhodiorum. c. 15.

Ad articulum XIII.

Non est articuli huius sensus, qui superfluo legenti esse videtur) quod de gemmis, annulis, rebusque pretiosis similibus, vel etiam pecunia parata, in custodiam nauclero datis, nauclero quarta pars, et reliqui tres quadrantes nauis exercitoribus competant, quia hac ratione harum rerum domino nihil relinqueretur, sed quod honorarium illud propter custodiam datum inter nauclerum et exercitores diuidi, et inde vnus quadrans illi, reliqui exercitoribus obuenire debeant. Loquitur ergo non de quota rerum depositarum, sed honorarii, et quid cuius inde competat. Notandum autem hic, quod gemmae et margaritae mercimoniorum nomine non veniant, quae sane vilis olim aestimatae sunt. Indi namque eas aestimabant purgamenta aestuantis freti, pretio, quod libido constituit. CVRT. l. 8. c. 9. Hodie vero

Vt veniant gemmae totus transibitur orbis

MANIL. l. 4. quum tamen tanti sit vitrum, quanti margaritum. TERTVLL.

ad

ad Matyr. c. 4. et propterea a *Curtio* commercium vitiorum nominetur. Vocantur quidem gemmae et margaritae merces, quibus naus non oneratur *l. 2. §. 2. ff. ad l. Rhod. de iact.* sed latiori significatione. Neque ex eo, quod sicut aliae merces iacturam praestant, mercimonia dici debent, quia et vestimenta *d. l. et §. in contributionem veniunt*, etsi proprie non sint mercimonia.

Ad articulum XIV.

Omnium rerum, quas quis habere, vel possidere, vel persequi potest, liberam esse conditionem, in aperto est *l. 34. §. 1. ff. de contrab. emt.* nec minus indubitati iuris, in communione et societate neminem inuitum detineri posse *l. ult. C. comm. diuid.* Cur ergo nauclero liberum non est, nauim suam quam maximo pretio vendere? cur non ex communione nauis discedere? Nimirum ideo, quia respectu boni publici circa naues aliquando iura generalia certas limitationes recipiunt. Sic etsi cuiilibet liberum sit, res suas distrahere, nauium tamen venditio non nisi post certum tempus licita est. Exempli gratia, Lubecae naues ibi conditae intra septennium, Stralefundae intra sexennium alienari prohibentur, teste *MEVIO ad ius Lubec. 3. 4. 6.* Gedani etiam, vbi nauis vendenda est, cuius prae peregrino illam emere potest, et vbi peregrinus nauim suam peregrino vendit, publice ad valuas Basilicae Arthuri per octiduum id, vna cum pretio, sub poena 25. bonarum marcarum, intimare debet, quo durante spatio ciuibus competit, soluto pretio, eam sibi adquirere. *Plebisc. Gedanen. part. 1. cap. 4. art. 3.* quod tamen hodie vix est in vsu. In communi diuidendo iudicio etiam non nisi iusto pretio aestimari res debet per iudicem *l. 10. §. 1. comm. diuid.* et pretia rerum funguntur non ex adfectione, nec vtilitate singulorum, sed communiter *l. 33. in princ. ff. ad l. Aquil. l. 63. in princ. ad l. Falcid.* adeoque omnino aequum, ne reliqui socii, in communione nauis existentes, vltra iustum pretium aggrauentur, praesertim quum etiam saepe vsu veniat, vt maius pretium, quam de quo conuentum est, in instrumento scribatur *l. 11. C. de rescind. vendit.* Venditio ergo illa naucleri, vtut ex rancore aliquo et odio facta, si non sit simulata et ficta, reuocari quidem non potest, quoad nauis partem, quam nauclerus vendidit, quoad pretium tamen, actio communi diuidendo, contra

nouum istum socium reliquis competit, hocque nimirum pretium per iudicis aequam aestimationem corrigi, et quod inaequaliter factum est, in melius reformari potest *l. 1. C. comm. diuid. l. 3. C. comm. vtriusque iud. tam fam. herc. quam comm. diuid. iure Wisbycen. art. 13.* nauclero nauem sine consensu et auctoritate eorum, ad quos pertinet, vendendi potestas adimitur; si autem ad victualia comparanda pecunia indiguerit, potest communicato cum nautis consilio rudentes seu funes nauales oppignorare; idemque *Stat. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 8.* disponitur (aest *art. 31.* idem quod in hoc nostro articulo statuitur) Ius Danicum etiam *c. 43.* stricte consensum exercitorum requirit. Si quis obiciat, quod in communionem nemo compellatur inuitus detineri *l. ult. C. comm. diuid.* Respondetur: neque in hoc articulo nauclerum inuitum in communionem nauis detineri, sed ad hoc tantum compelli, ne, cum damno exercitorum, contra praescriptum iurium partem suam aliis vendat. Vbi enim id agit, non minus improbandus est, quam Q. Fabius Labeo, qui quum a rege Antiocho deuicto dimidiam partem nauium accipere deberet, medias omnes secuit, ut eum tota classe priuaret. *VAL. MAX. l. 7. c. 3. n. 4.* Atque hoc in casu Cascellius Ictus, etsi per iocum, recte mercatori, quemadmodum cum socio nauim diuideret interroganti; respondit: nauim si diuidis, nec tu, nec socius habebitis. *MACROB. 2. Saturn. 6.* Commodiora quippe communionem excedendi sunt media, ac potissimum, si socius et particeps nauis alicuius, aestimatione iudiciali mediante, alteri socio optionem faciat, nauim totam, pretio aestimato soluto, sibi habendi et retinendi, vel accepto eo, illa se abdicandi et socio relinquendi. Et hic quidem modus non minus atque diuisio illa iudicialis, quam leges ciuiles admittunt *l. ult. C. comm. diuid. et l. 1. C. comm. vtriusque iud.* communionem soluit, vicemque emtionis obtinet, ac de consuetudine in omnibus emporiis receptus est. *Ius Lubecen. lib. 3. titul. 13. et lib. 6. titul. 4. art. 6. Statut. Hamburg. part. 2. titul. 13. artic. 1.*

Ad articul. XV.

Boni naucleri est, quam celerrime iter suum, et quidem recta via et cursu, conficere, non vero littora, vel deuia, vel etiam portus alios, quam ad quos nauis destinata est, sectari vel adpellere, vel etiam

etiam ventos obsecundantes negligere. Quod si vero id facere neglexerit, culpa reus est, damnumque inde ortum refarcire debet, nisi id metu forte piratarum, reficiendae nauis causa, impetu ventorum, marinae tempestatis discrimine, aliisque necessariis et probabilibus de causis fecerit per *l. 3. C. de naut. focnor. et l. 2. §. 8. ff. si quis caut. in iud. non obtemp. STRACCH. de naut. part. 3. n. 6.* Videri etiam possunt *ius Wysbycen. art. 41. et Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 5. 32. et 33.* Eodem etiam pertinet, si in Hispaniam nauigans nauclerus, et in itinere certior factus, nauigationem eo esse inhibitam, nautaeque iter persequi detrectent, et nauclerus alios nautas habere nequeat; tum enim excusatur, atque exinde *Cornelius Iacobson*, nauclerus, a quodam *Ioanne Roth* accusatus, quod aliquot Lastas filiginis in Hispaniam vehere debuisset, illas vero in Galliam deductas vendidisset, postquam se excusasset, quod per tempestatem in portum Texellensem se recipere compulsus fuisset, ibique inhibitione, ne quis in Hispaniam proficisceretur, facta, nautae eum sequi renuissent, aut nec ibi, nec in Gallia alios nautas habere potuisset, praestito hoc nomine prius iureiurando suppletorio, Gedani die 7. Octobris 1605. absolutus est.

Ad articul. XVI.

Furtum maritimum sicut variis modis committitur, ita etiam variis poenis est obnoxium, qua de re fuse tractat *STYPM. part. 4. c. 17.* In hoc articulo nauclero nauem cum mercibus vendenti et aufugienti poena capitalis constituta est, idemque *de iure Lubecen. l. 4. tit. 1. art. 7. et Hamburg. Statut. pag. 2. tit. 14. art. 32.* obtinet. Similiter de iure Ciuium, qui fiscales species suscepit deportandas, si recta nauigatione contempta littora deuia sectatus, eas auertendo distraxerit, capitali poena plectitur *l. 7. C. de nauicul. vbi Accursius* vocem *auertendo* pro *interuertendo*, vel minoris vendendo exponit, per poenam autem capitalem, deportationem intelligi vult. Mitior est legum Rhodiarum poena, quae *cap. 8. iur. naual Rhodior.* hoc volunt. Si nauclerus, cui nauis est credita, cum auro, nautis consentientibus, aliam in regionem nauigando aufugerit, omnia ipsorum bona mobilia, immobilia, et sese mouentia, quaecumque possident, occupabuntur: quorum pretia, si aestimationem nauis, operarum et temporis,

poris, in eorum venditione non aequent, nautae cum ipso protona-
clero locentur ad praestandas operas, vt damno dato plene satisfac-
ciant. Plura *tit. seq. art. 25.*

Ad articulum XVII.

Et si nihil tam congruum sit fidei humanae, quam ea, quae inter
eos placuerunt, seruare *l. 1. de pact.* et conueniens sit, omnino in
contractibus hoc seruari, quod initio conuenit, legem enim contra-
ctus dat *l. 23. ff. de R. I.* sunt tamen casus, in quibus recedi possit, ac
in primis, vbi mutuo consensu colligatum, mutuo dissensu tollitur.
Etenim, quod consensu contractum est, contrariae voluntatis admi-
niculo dissoluitur *l. 1. C. quand. lic. ab emp. rec.* Hinc mercator,
qui merces suas nauclero credidit, ad certum locum deferendas, et-
si non teneatur alio in loco, praeterquam eo, quem antea destina-
uit, accipere, potest tamen, vigore huius articuli, hac in parte a
priori conuentione volens recedere, alioqui autem, si noluerit, an-
teriori contractui standum, et mercatori exceptio *plus petitionis loco*
competit, si nauclerus illi, vt merces suas alio in loco accipiat, ob-
trudere velit; namque is, qui certo loco dare promisit, nullo alio,
quam in quo promisit, soluere inuito stipulatore potest *l. 9. ff. de eo*
quod cert. loc. Si non soluere, ergo ex natura relatorum nec acci-
pere, quum non semper perinde sit, hic, an alibi, tradas, soluas
vel accipias, quia scimus, quam varia sint rerum pretia per singulas
ciuitates, regionesque: maxime vini, olei, frumenti, pecuniarum
quoque, licet videatur vna et eadem potestas vbique esse, ta-
men aliis locis facilius et leuibus vsuris inueniuntur, aliis difficilius
et grauibus vsuris *l. 3. ff. eod.* Interea et hic exceptio eadem, quae
articulo paullo praecedenti traditur, locum habet, nisi videlicet nau-
clerus vi ventorum, et maritima necessitate alia compulsus, alium
portum ingressus fuerit, tum enim de damno non tenetur. Inter
omnia enim legalia impedimenta, casusque, quos naucleri praestare
non tenentur, sunt aquarum inundationes siue magnitudines, tempe-
states et similia, vti constat ex *l. 23. ff. de R. I.* et quis adeo iniquus,
vt sceleri adsignet, quod venti et fluctus deliquerint? inquit TACIT.
l. 14. Annal. circ. princ. Miserabilis sane eorum conditio, qui in vn-
dis procellosis hinc et inde iactantur, ardente ventis mari, vbi

Nil

- - - Nil nautica profunt

Turbatae lamenta rati; nec segnibus undae

Planctibus, aut vanis mitefcunt flamina ventis.

CLAVD. *de bello Get.* Nihil ergo aequitati conformius, quam vbi naucleri et nautae, quippe qui non semper quo volunt, sed quo venti impellunt, nauigare coguntur; tot malis eluctari contigerit, si forte non in omnibus mandato paruerint, excusationem habeant, eaque legalia impedimenta eos releuent, quae de iure omnes releuare consueuerunt *l. 15. et l. fin. §. si propter necessitatem ff. de public.* Consentit *ius marit. Danic. c. 63.*

Ad articul. XVIII.

Magistrum nauis a gubernatore nauis et exploratore vadorum differre, vel hic articulus ostendit. Magister nauis totius nauis curam gerit, gubernator clauis, explorator vadorum, id quod tribus hisce verbis *Schiffer, Steurmann, Pilote*, indicatur. Hunc exploratorem, quem vulgo *pilotam* vocant, in primis peritum, si non totius maris et nauigationis, saltem vadorum, locorumque sabulorum, vel etiam scopulorum esse oportet, qui etiam in portibus operam, adducendo et educendo naues, praestare possit. Quod si autem talis pilota imperitus sit et ignarus, idque tribus testibus probari poterit, tum nauclero reddere tenetur pecuniam, quam ab eo accepit, et praeterea dimidiam partem mercedis, quam illi dare promisit, iuxta *art. 2. iur. Wisbycen.* Si vero officio probe functus fuerit, merces, quam accepit, in contributionem nauis & mercium venit *art. 59. ibid.* Cui contradicere videtur *art. 60.* subsequens, vbi dicitur, quod nauclerus Pilotae conducto cibum, mercatores autem mercedem ex bonis suis praebere debeant. Haec vt inter se concilientur, adducendus est *ex iure maritimo Philip. II. tit. de iact. art. 9.* vbi statuitur; quod omnis periculi a corpore, nauis & bonis vitandi ergo, nauclerus omnibus in locis, vbi necesse aut moris fuerit, teneatur exploratorem siue pilotam conducere, idque sub poena quinque aureorum regalium, praeter refusionem expensarum, damnorum et interesse, quoties secus fecerit. Hic vero pilota ex mercatoris bonis mercedem, a nauclero vero victum capiet, nisi merces haec excesserit summam 6. librarum magnarum Flamingensium. Et si excesserit, ve-

niet in contributionem sine Havariam grossam super naui et bonis. Distinctione itaque hic opus est, vtrum merces summam sex librarum Flamingensium excedat, vel non, de illo casu articulus 59. iuris Wisbycen. de hoc articulus 60. intelligendus est; atque idem in Hollandia obseruari, testis est GROT. *introd. ad iurispr. Holland. l. 2. part. 29. pag. 144.* Nec dissentit ius maritimum Danic. *cap. 60.* Sed, quid „si hic pilota vel explorator vadorum, et nauium per illa ductor de- „fecerit, et nauis eius ductu vel interierit, vel damnum passa sit, an „is, qui eum conduxit, & ad ducendam nauim praeposuit, eo nomi- „ne tenebitur? Certe si sciuit, hominem non esse rei istius peritum, vel „etiam si conditionis eius ignarus, nihilo minus rei tantæ adhibuit, „omnino teneri existimo, quia causam dedit damni, non vero, si prius quam illum conduxit, de conditione eius sedulo sciscitatus est, ac post variorum demum commendationem, de peritia eius attestantium, illum nauim imposuit. Nemo enim imperitus praesumitur in eo, in quo semel probatus est industriae plenus, vt aduocatus in iudicialibus, negotior mercatorum matriculae adscriptus, vt ait *Gothofr. ex Bartol. ad l. ii. ff. locat.* Atque sic Gedani in *caussa exercitorum nauis S. Iacobi contra Philippum Serrurier* die 25. Iunii Anno 1653. iudicatum esse scio. Contigit etiam ibidem Anno 1646. quod pilotae ad ostium maris nauim quandam *Nicolai Meier*, inuito nauclero et nauitis, eo quod aliquanto plenius onerata esset, ex portu in mare deducere praesumerint, illam vero in vadum abduxerint, ita quod exonerari illam, et denuo obturari oportuerit, vnde actio illis a nauclero ratione damnorum, ad 400. Thaleros aestimatorum intentata, est die 7. Nouembris Capitaneus *Michael Tönnies*, sub cuius imperio et ministerio pilotae hi erant, ad refusionem dimidiae partis expensarum, in reparationem nauis erogatarum, condemnatus fuit. Exspirat autem ductoris talis munus, quam primum is nauem ad portum, vel per loca vadosa saluam deduxit; quo facto nauclerus & nauitae curam nauis postea gerere tenentur. *Ius Wisbycen. art. 36.*

Ad articul. XIX.

Quod hic circa ventilationem frumenti disponitur, id in *iur. Wisbycen. art. 46. et Philippi II. tit. de naucl. art. 8. & 9.* ad omnes generaliter merces extenditur, si scilicet culpa naucleri et nauitarum damnum

num fit, quod si autem nulla eorum culpa interuenerit, mercatoribus damnum hoc sufferendum est, qui etiam nauulum soluere, aut merces loco nauuli nauclero relinquere tenentur. *Ius Lubecen. l. 6. tit. 1. art. 8. et ius Pruten. l. 4. tit. 19. art. 1. §. 8.* eodem etiam tendunt, et una cum iure Wisbycen. ratione ventilationis certam mercedem nauis assignant.

Sunt vero et alii casus, qui culpae naucleri adscribi solent, utpote 1. Si mures merces roserint, quod adhibendo felem praecauere potuit *arg. l. 13. §. 6. locat.*

2. Si merces aqua pluua corruptae fuerint, damnum nauclerus praestabit, intellige, si nauigium fuerit rectum, sed incuria nauatarum male obturatum, non si apertum, & coeli iniuriis vndique expositum. *STRACCH. de nauit. part. 3. cap. 51.*

3. Si merces, quas nauis vehit, vasa & dolia in primis, oleum, vinum, ac liquores alios continentia, non fuerint idonee collocata et constipata, ac exinde procellarum et tempestatis violentia, rimosa facta, vinaque et similia effluerint, nauclerus damnum praestabit, nisi cum tribus aliis nauticis, quoscumque mercatores elegerint, iureiurando se extra culpam esse euincat *l. 19. §. 1. locat. & iur. Wisbycen. art. 23.* Qua de re infra pluribus tractabitur.

4. Si nauis tempore commodae nauigationis in mora fuerit, & in portu remanserit, nauclerum poena deportationis manet, quin et iudices, qui in partibus dioeceseos suae onusta nauigia, quum prospere staret inuitat, sub praetextu hyemis immorari permanserint, una cum municipibus et corporatis eiusdem loci fortunarum propriarum feriri debent dispendiis *l. ult. C. de nauicul.* Et qui intra diem constitutum, vel secundum conventionem non nauigat, traiectione pecuniae periculum in se deuoluit *l. 122. §. 1. de V. O.* ad quam potest videri *SALMAS. de mod. usur. c. 9. p. 359.* Excusabilis tamen est mora naucleri, si publice nauigare prohibitus fuerit, & per eum non stetit, quo minus nauigaret, sed per mercatorem, eo quod stata die merces loco debito non tradiderit, vel si nauclerus morbo impeditus sit, aut nauis sine ejus dolo malo vitium fecerit *l. fin. §. 1. ad L. Rhod. de iact. c. 28. leg. nau. Rhod.* Quod si & contingat, nauclerum et nauas inter se, ratione venti, dissidere, alterque eum commodum, alter incommodum esse dicat, tum potissimum partem sequetur

tur nauclerus, nisi damnum omne, quod forte oritur, vbi suo ingenio indulget, praestare velit. *Ius Wisbycen. art. 14. & Stat. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 6. ius marit. Philip. II. tit. de naufr. art. 11.*

5. Culpa quoque naucleri adscribitur, si nauem minus idoneo tempore pelago, siue per imprudentiam, siue per temeritatem commisit *l. 36. §. 1. ff. de R. V. l. 13. §. 1. locat. l. 6. de nauit. foen. Culpa enim et dolus est nauem alieno tempore nauigare. Basfl. iur. l. 53. tit. 2. §. 1.*

6. Item si nulla necessitate coactus merces ex vna nauī in aliam deteriolem, sciens te id fieri nolle, transtulerit, et nauis cum mercibus interierit *l. vlt. ff. ad L. Rhod. de iact. l. 13. §. 1. locat.* Non si tacente vel consentiente mercatore id fiat, vel etiam in nauem meliorem transferantur, nisi forte illius nauis magistri non aequē nauigandi peritiam habeant, conductorque personam naucleri in priori nauī, eiusque industriam elegerit, et ei potius, quam aliis merces suas credere voluerit *l. 31. de solut. PECKIUS comm. ad rem. nauit. p. 287. n. 3. HARMENOP. prompt. iur. l. 2. tit. 11. §. 22. Stat. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 4.*

7. Item si minus idoneis nautis vtatur, vel etiam non tot adhibuerit, quot adhibere debuisset, de quo supra *ad artic. 2.* dictum.

8. Si per loca notorie non tuta nauigauerit, et in locum rapinis obnoxium vel latronibus infestum, nauim adplicuerit, vecto-ribus ei testato loci vitium denunciantibus: et direptio subsequuta fuerit, spoliatis sua reddere debet: Quemadmodum vice versa si nauclero vitium loci denunciante, vectores eo nauim adpulerint, et mali quid acciderit, damni accepti nomine vectores tenentur *c. 4. iur. nau. Rhod.*

Si etiam absque cautela ignotos, et in primis armatos homines in nauem receperit, et mercium subreptiones subsequantur, tenebitur eo nomine dominis mercium. Nam si alienos adhibet, explorare oportet, cuius fidei, cuius innocentiae sint *l. fin. nauit. caup. stab.* Tales namque quandoque nauibus insidiari lugubre illud exemplum quatuor iuuenum, qui Anno 1652. nauclerum quendam Hollandum cum nautis in potestatem suam redigere, atque eis necatis, scapha ad littus exscendere, expilata prius nauī, illamque fluctibus committere voluerunt, ostendit, qui idcirco Gedani, piratarum instar,

instar, die 18. Nouembris anni eiusdem ultimo [supplicio sunt adfecti.

10. Si quis illicitas merces deuehendas in nauem receperit *l. 3. C. de nau. foen.* vel falsis insignibus aut titulis vsus fuerit *l. 1. C. de nau. non excuf.* vel nauem exarmauerit, per *l. 3. §. 1. de R. V. l. 2. §. 1. ad l. Rhod. de iact.* bonisque funibus non instruxerit *l. 29. §. 2. ad l. Aquil. iur. Wisbycen. art. 47.*

11. Item si propter inimicitias naucleri vel nautarum dominus mercium damnum aliquod patiatur, per *l. 25. §. 4. locat.*

12. Nec non si absque gubernatore nauigauerit *l. 13. §. 2. locat.* de quo iam supra aliquid dictum, et infra pluribus suo loco dicitur.

13. Si quis nauem conduxerit ad certum tempus suo arbitrio ducendam, illaque nauis intra istud constitutum tempus perierit, si ne tamen culpa conductoris, tum is eo nomine respondere non tenetur. Si vero inuito domino nauis illa utatur ultra tempus constitutum, tum de damno tenebitur, nisi arresto alicubi detentum esse probauerit. *Ius Dan. c. 38.*

14. Si nauclerus promiserit, se bona sua ad alium locum venturum, illaque scapha in nauim deferri iubeat, postea vero illam remittat, aut ea hic relinquat, tum nauclerus tanto pretio, quanto in loco isto, ad quem deuehi debuerunt, bona illa venire potuerunt, post reditum suum, defalcato tamen nauulo suo, soluere tenebitur. *Ius Danic. marit. cap. 47.*

15. Si naucleri vectigal rite non soluerint, sed telonea defraudare volentibus, nauis vel etiam merces confiscatae sint, tenebitur nauclerus id resarcire. *Ius Danic. cap. 72.*

16. Si imperitia et culpa aliqua simili nauclerus in fyrtes, vada, vel scopulos impeggerit, naufragiisque causam dederit per *l. 132. de R. I.* tenebitur nauclerus. *STRACCH. tract. de naut. part. 3. n. 32.* Semper enim quam maximo odio expositi fuerunt illi nauium magistri et gubernatores, qui vel mera imperitia nauim perdiderunt, et quidem in tantum, ut Cercetae, Indiae populi, illi qui nauim gubernans aberrasset, singuli accedentes in faciem eius conspuere soliti fuerint, teste *STOBAEO serm. 165. de leg. et consuet. pag. 470.*

Olim etiam de iure nauali Rhodiorum vectori in nauis piscem frigere, aut ligna findere non licebat, et nauclero, ne id fieret,

praecauere incumberebat, nisi eo nomine' damnum sibi imputari vellet, qua de re videri potest *Ius Graeco-Rom.* FREHERI *tom. 2. pag. 266.* Eodem etiam Iure cap. II. mercatoribus praecipitur, ne graues et pretiosas merces veteri nauigio imponant, quia is, qui nauigium vetus oneravit, seipsum perdit, additurque ibidem, omnia mercatores, quoad nauem eiusque conditionem, inquirere, et ita merces suas imponere debere. Sed de his fati. Plura cupiens legat STRACHAM. *de nauit. part. 3. et P. Greg. Tolof. synt. iur. l. 29. c. 10.*

AD TITVLVM IV.

DE NAVTARVM CONDVCTIONE ET OFFICIO.

Ad Articul. I.

Sicut cuius conditio et qualitas eius, cuius ministerio et opera uti vult, bene cognita esse debet, ita et nauclero conditio nauatae, quem rei nauticae adhibere cupit. Et si miles, qui nomen suum denuo militiae dare vult, non facile recipitur, nisi literis testimonialibus, se antea honesta missione exauctoratum esse, fidem faciat, quanto magis a nautis hoc requiritur, quorum singuli tantumdem mali, vel per solam imperitiam, nauis, mercibus, nauclero et exercitoribus arcessere possunt, quantum nec centuria militum exercitui. Quemadmodum ergo nauclerus, non nisi literis testimonialibus instructus, nauis praefici debet, iuxta *art. 1. tit. 2.* Ita nec nauatarum taliumque literarum dimissoriarum, quas passus literas vocant, vel etiam testimonialium hic erit fructus, ut non tantum nauclerus, mercator, vel exercitor tanto securiores de fide et industria nauatarum esse possint, sed et, ut nauatae, et qui in nauibus operam suam locare consueuerant, tanto sint modestiores, vigilantiores et diligentiores, nec finito tempore talibus literis dimissoriis vel testimonialibus frustrentur, atque ita a functione nautica penitus remoueantur. Hoc sine apud omnes mechanicos introductum est, ut tironibus, tirocinio absoluto, testimonium tale impertiatur, quo probare possint, se artem dextre et fideliter didicisse, modeste ac honeste se gessisse, adeoque ulteriori promotione dignos esse. Qualem autem litera tales dimissoriae et testimoniales fidem faciant, non est quod multis disquiramus, sed videri potest hac de re inter alios NICOLAUS IANVA *de Script.*

script. privat. l. 3. c. de liter. distin. ius sane Danicum c. 2. et 34. et Statuta Hamburgensia part. 2. tit. 14. art. 25. eiusmodi literas circa receptionem nauarum requirunt, ast non liquet, vtrum vbique id adhuc stricte attendatur. Apud Gedanenses vtique nemo nauclerus vel magister nauis esse potest, nisi ius ciuitatis ad nauiculariam faciendam adeptus fuerit *Plebisc. part. 1. c. 7. art. 5.* quod tamen adipisci nequit, nisi legitimorum suorum natalium prius fidem fecerit, postea coram magistratu duo ex nauiculariorum contubernio, industriae et aptitudinis eius, quin et quod artem illam exerciturus sit, testimonium perhibuerint.

Ad Articul. II.

Quum Deus Opt. Max. in decalogo prohibeat, ne concupiscamus domum proximi nostri, nec desideremus seruum eius, vel ancillam, nec omnia quae illius sunt *Exod. 20. vers. 17.* vtique vel hinc non licet nautas, ab aliis naucleris vel exercitoribus conductos, blanditijs vel audiori mercede in ministeria nostra pellicere, iisque priores conductores fraudare, quod hoc articulo vetatur. Eodem respicit *ius Wisbycen. art. 1.* ac praeterea disponit, quod nauta teneatur iter a priori conductore susceptum profequi, ast propter delictum hoc, quia nimirum binis dominis sese addixit, in arbitrio eius stet, an et quantum mercedis illi dare velit, quia de iure totam perdidit. Cum quo congruit *ius Lubecen. l. 6. tit. 1. art. 3.* et *ius Pruten. l. 4. tit. 19. art. 1. §. 3.* nisi quod ibidem addatur, nautam talem, praeterquam, quod mercede sua exciderit, etiam in poenam magistratus incidisse. Congruunt etiam *Statuta Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 9.* *Ius Marimum Philippi II. tit. de Naut. art. 3.* *GROT. introd. ad iur. Holland. pag. 145.* et *Ius Danic. c. 36.*

Ad articul. III.

Quae *Plautus* de seruis dicit *mil. glor. act. 2. scen. 6.*

- - *Hominem seruum suos*

Domitos habere oportet oculos et manus,

Orationemque

Idem de nauta dicendum. Oculos eum vel manus ad aliena flectere non decet, neque oratione, nisi obsequiosa vt. Obedientia quippe summum in vrbe, et apud exercitum, et in familia bonum est, teste

XENOPHONTE *de rep Lacedaemon*. quidni et in familia nautica? Inobediencia contra et Deo et hominibus iniuriosa, eaque triplex est: *Simplex*, *iniuriosa*, et *factiosa* siue *seditiosa*. *Simplex* est, vbi monitis et iussis naucleri nauta non sequitur. *Iniuriosa*, vbi et verbis contumeliosis, vel etiam facto indecenti se nauclero opponit. *Factiosa*, siue *seditiosa*, vbi non tantum ipsemet non obtemperat, sed et alios ad inobedientiam et rebellionem concitat. *Simplex*, multa pecuniaria sex Carolinorum; *iniuriosa*, praeter multam memoratam, flagellatione et grauiori poena pro ratione delicti; *factiosa* etiam capite punitur, iuxta *Ius Marit. Carol. art. 1. 2. 3. et 4. et Philipp. II. tit. de delict. Naut. art. 1. 2.* GROT, *fol. 147. ius Danic. c. 15. Plura vid. infra ad art. 26. 27.*

Ad articul. IV.

Consonat cum hoc articulo non tantum *Ius maritimum Wisbycen. art. 2.* sed et *Ius Lubecen. l. 6. tit. 1. art. 1.* item *Ius Prutenicum l. 4. tit. 19. art. 1. §. 1. et Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 20.* vna cum GROT. *d. l.* nisi quod vtrobique statuatur, quod non tantum talis nauclerus, gubernator nauis, vel nauta, mercedem, sed et praeterea dimidium istius summae, quae ipsi mercedis loco promissa est, multae loco dependere debeat. Philippus II. Hispaniae Rex *tit. de delict. naut. art. 7.* eandem poenam pro prima vice ordinat, secunda, praeter hanc etiam virgis cum caedi, et tertia vice in corpore et bonis puniri, ac ratione damni in duplum condemnari iubet. *Ius Danic. c. 5.* vult gubernatorem aut nautam ineptum mercede tota carere, ac tantumdem regi partim, partim nauclero multae loco exsoluere. Si vero in aere non habeat, ter sub carinam trahi, nisi nauclerus poenae gratiam ei facere voluerit. Quin etiam omne damnum ab illo refarciri iubet, potestate vitae et necis nauclero in eos data, qui solvendo non sunt. Alioquin tritum est illud: Quam quis nouit artem, illam exerceat, vnde a contrario sensu omnino sequitur: Eum, qui artem non nouit, ab exercitio eius se abstinere debere, nec facile, quae ignorat, adseuerare *l. 13. §. 5. ff. de act. emt. et vend.* Sicuti enim conueniens non est, vt qui remum tenere non didicit, gubernaculum nauis adfectet, monente AVGVSTINO *epist. 148.* Ita non vitetur iniquum, si infirmitas culpae adnumeretur, quum adfectare quisque

que non debeat, in quo vel intelligit, vel intelligere debet, infirmitatem suam alii periculofam futuram *l. 8. §. 1. ff. ad l. Aquil.* quod quum ex *d. l.* in persona eius, qui impetum equi, quo vehebatur, propter imperitiam vel infirmitatem, retinere non potuit, ita de iure obtineat, quidni etiam in naui gubernatore? Si vero gubernator naui istius loci, ad quem nauclerus porro tendit, gnarum se non esse, profitetur, pro ree tamen officio porro defungi, mercesque pro rata vltioris itineris illi augeri debet. Quod si vero talis gubernator ineptus iter nouum suscipere detrectet, cum nauclerus dimidiam mercedem illi pendere tenetur, si scilicet nouum iter in abeundo suscipiatur, si vero in redeundo, in loco exonerationis totam mercedem soluere debebit. *Ius marit. Carol. V. art. 13. et 14. Philip. II. tit. de Naucl. art. 6.*

Ad articul. V.

VIDE QVAE SVpra TIT. ANTECEDENTI ART. VII.
SVNT NOTATA.

Ad articul. VI.

Duo continentur hoc articulo 1. Quod quiuis nauta, quam primum a nauclero est conductus, non nisi in naui mansionem suam habere, 2. nemo etiam nautarum cibum, a nauclero sibi datum, contemnere debeat. Anterius membrum defunctum est ex *Iure marit. Wisbycensi art. 4.* vbi sancitur: Quod nemo extra nauim de noctu sine venia dormire debeat, sub poena duorum maiorum Turonensium *Ius Danic. cap. 3. 6. 7. 8. Ius Lubecen. l. 6. tit. 1. art. 6. et Ius Pruthenicum l. 4. tit. 19. artic. 1. §. 5.* idem continent, quibus adplaudunt „*Plebisc. Gedanen. part. 1. cap. 4. art. 11.* quando ita disponunt: Omnes nauæ, quotquot nauclerus conduxit, quam primum nauclerus iusserit, in nauem se conferre debent; si quis secus fecerit, et sine venia ex naui se proripuerit, is per quatuordecim dies captiuabitur. Posterioris membri hic est sensus, quod nauta cibum sibi oblatum carpere non debeat, scil. si ita sit comparatus, vti de iure requiritur, vti supra *tit. praecedent. art. 6.* dictum est, idemque iubet praedictum *Ius Danic. c. 28. et 32.*

Ad artic. VII.

Defumptus videtur articulus hic ex *Iure Wisbycen. art. 17.* vbi dicitur: Item, si nauis, siue mercibus onerata fuerit, siue secus, ex vno portu in alium nauigauerit, tum nautae nauis, sine venia naucleri, egredi non debent; Nam si nauis et merces villo modo detriorabuntur, aut vllum damnum illis obuenerit, tenebuntur damnum praestare, et refarcire &c. *Plebiscita Gedanensia part. 1. c. 4. art. 12.* circa poenam discrepant, in reliquis conueniunt, et ita sonant: Quicumque nauta inscio et inuito nauclero per diem et noctem nauem non est ingressus, idque nauclerus et gubernator nauis binis aliis nautis probare potest, illum nauclerus, si velit, exauctorare potest, et quidquid nauta acceperit, nauclero restituere, quin et summam, dimidiae suae mercedi aequiualentem, pendere, et si pecunia destitatur, pro quolibet Firdungo (hoc est 10. gros. polon.) per octiduum incarcerari debet. Videatur etiam *Ius Dan. c. 33.*

Ad artic. VIII.

Ratio huius articuli euidentis est. Cui enim ignotum, conuiuiorum initia laeta esse vt plurimum, non itidem finem? Quis nauclerus non etiam cum dedecore lactatur? Videmus quotidie nauticorum lasciuiae gaudiorum, inquit TERTVLL. *adu. Valent. c. 12.* Neque hodie idem, qui apud maiores, mos est, vt congressus ad conuiuia honoris Deorum causa fiant, iique propriis coronis et canticis sacris hymnisque colantur ATHEN. *l. 5.* nec vt accumbentes ad tibias cantant clarorum virorum laudes atque virtutes CICER. *4. Tuscul. VAL. MAX. l. 2. c. 1. n. 10.* vel etiam de morte frequentes sermones habeantur. ANTON. GONS. *de Sal. in Petr. p. 13.* sed vt plurimum, in primis inter inconditos et ferocientes nautas, rixae dominantur, quae non semper conuiuio tantum, sed et frequenter caede ac vulneribus transiguntur, quod olim de Germanis retulit TACITVS *de mor. Germ.* Negliguntur interea negotia grauiora, omnisque cura rei nauticae seponitur, ac regendae vel etiam prospiciendae nauis non fit idoneus, cuius caput fumoso potus halitu circumagitur, crapulaque nimia laborat, et cum in firma terra constituti quandoque, vbi ebrietas illos occupauit, sibi nauigare videantur, quidni et nauigantibus vsu venire possit, vt non nauigare, sed in terra se consistere credant, adeoque

que periculo tanto sint propinquiore, quia se in periculoso mari versari nesciunt. Lepidum sane est, quod ATHENAEVS l. 2. memorat, Agrigenti domum quamdam fuisse, Trirēmē vocatam, exinde, quod iuvenes quidam in ea adeo inebriati fuerint, vt in trirēmi se nauigare crederent, horrendamque tempestatē pati, ac in tantum mentis potestate decederent, vt omnia vasa et stragula domus eiicerent, velut in mare, nauis, quam, vt ipsis videbatur, tempestatas adfligebat, exonerandae causa. Quid si haec insania aliquando nauas in ipsa nauī inuadat? quam vt eitent, sobrietas faciet, omnisque temulentiae intercepta occasio. Neque tantum nauis prohibitum est conuiuari in nauī, sine consensu naucleri, sed et *Iure Wisbicen. art. 33.* cautum, ne quis nauatarum nauī exiens plus cibi et panis secum ferat, quam ad vnam coenam vel prandium satis sit, potus vero nihil plane. Vbi etiam additur, quod cito ad nauim regredi debeant, operaque sua desungi, ita vt si ipsorum culpa nauis aut merces damnū faciant, ipsi id refarcire, tum et si forte reliquorum nauatarum aliquis laesuram passus sit, ex arbitrio naucleri, gubernatoris et aliorum nauatarum, sumtus, curationi illius idoneos, facere debeant.

Ad articul. IX.

Dura videri possit separatio mariti ab vxore, sicut parentum a liberis, et vice versa, nisi alia essent, quae id emollirent. Operam enim sedulam et vigilantiam nauclerus a naua quaerit, et omnia obstacula quam maxime remota cupit, ne vel per vxorem delinquendi occasionem habeat, id quod etiam in aliis personis, maioris dignationis, constitutum est. Sic etsi proconsul cum vxore proficisci queat, melius tamen censetur, eum sine illa proficisci, censuitque in casu aduerso Senatus Romanus, Gotta et Messala Coss. vt si quid vxores eorum, qui ad officia proficiscuntur, deliquerint, ab ipsis ratio et vindicta exigatur l. 4. §. 2. *de offic. proc.* Similiter et militibus vxores secum in castris habere non licuit, ne a robore ac virtute miles degeneret adfuetudine voluptatum. TACIT. 2. *hist.* atque olim coelibes oportuit esse milites, teste DIONE l. 60. TERTVLLIAN. *de exhort. castitat. c. 12.* Et forte is eo respexit, quum *libr. ad Martyr. c. 3.* ait: Nemo miles ad bellum cum deliciis venit, nec de cubiculo ad aciem

procedit, sed de papilionibus expeditis et substrictis: vbi omnis duritia et inbonitas et insuauitas constitit. Et inde est, quod CAIVS l. 61. ff. de donat. inter vir. et vxor. matrimonium inter alia etiam propter militiam retineri non posse, scribit. Apud TACITVM quoque l. 3. annal. grauis est inter Seuerum Caecinam et Valerium Messalinum concertatio, vtrum magistratum, cui prouincia obuenuisset, vxor comitaretur, et de Augusto SVETONIVS c. 24. memorat, illum ne legatorum quidem cuiquam, nisi grauate, hybernisque demum mensibus, permisisse, vxorem interuifere, quod tamen postea, viuo adhuc Augusto, licentia temporum, mutari coeptum CASAVBONVS ibidem notat. Reduxit vero seculis posterioribus antiquum morem Fredericus Barbarossa, ac ne qua foemina in castris esset, inhibuit, cuius inhibitionis verba *Ligurin. l. 7.* his verbis expressit:

*Non erit in nostris nobiscum foemina castris,
Qui reus exstiterit, spoliis nudatus abibit
Turpiter, et naso mutilabitur illa reciso.*

Nisi forte quis de scortis id intelligi velit. Licuit tamen etiam temporibus Constantini, ex auctoritate imperatoris, militibus, qui id meruerant, coniuges et liberos ad se accersere l. 10. C. de re milit. D. Martinus contra apud SVLPIT. SEVERVM dial. 2. c. 12. foeminam, castra virorum adire, non vult, mulier, *inquiens*, virorum castra non adeat, acies militum separata consistat, procul foemina, in suo degens tabernaculo, sit remota, contemtibilem enim reddit exercitum. Miles in acie, miles pugnet campo: Mulier se intra murorum munimenta contineat. Habet et illa gloriam suam, si pudicitiam, viro absente, seruauerit, cuius haec prima virtus et consummata victoria est, non videri. De vxoribus certe, non de vagis mulieribus loquitur. Denique in disceptationem quoque vocatur, an vxori legatum Principis comitari conueniat? qua de re videatur inter alios PASCHAL. *legat. cap. 27.* MARSEL. *legat. l. 2. dissert. 18.* et SIMANC. *de rep. l. 8. cap. 3.*

Ad articul. X.

Solum hominem ignem in vsu habere, eumque elementum esse lucis ac vitae LACTANTIUS l. 2. C. de orig. error. c. 9. et l. 7. de vit. beat. c. 9. perhibet, et VITRUVIVS l. 2. *Archit. c. 1.* memorat, homines,

nes, qui veteri more, vt ferae, in siluis et speluncis et nemoribus nascebantur, ciboque agresti vescendo vitam exigebant, vbi quodam in loco a tempestatibus et ventis densae crebritatibus arbores agitatae, et inter se tenentes ramos, ignem excitauerunt, vehementi primum flamma perterritos, postea propius accedentes, et commoditatem ignis animaduertentes, primum inter se conuenire, colloqui, concilium et conuictum habere coepisse. De Macrobiis itidem POMPON. MELA l. 3. scribit, quod ante aduentum Eudoxi adeo ignorus ignis fuerit, adeoque vsus mirum in modum placuerit, vt amplecti etiam flammam, et ardentia sinu abdere, donec noceret, maxime libuerit. Hinc cum Satyrus ignem primo sibi visum osculari vellet et amplecti, monet eum Prometheus;

*Barbam caper tuam deslebis protinus,
Tangentem adurit ignis - -*

Interim lumen praebet et calorem, et vsus gnaris instrumentum est omnium artium, teste PLVTARCHO *de cap. ex hist. vitl. circ princ.* Ad quid vero haec digressio? Nimirum, vt ostendam, illud ipsum ignis elementum, quod calore suo tam gratum semper fuit, vt etiam homines consociauerit, plus nocere posse et damni dare, quam commodi, si vel nimium propinques, vel alio modo eo abutaris, et in curiosius illud tractes. Cautè in primis illo procedendum in nauì, quia, si per incuriam vires capiat, incendium, inter aquas licet, vix exstinguitur. Hinc inter alia merito illae explosiones bombardarum, quibus vt plurimum fatui et pueri delectantur, inhibentur, prout etiam hic et in *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. artic. 28.* inhibitae sunt, incendii vitandi, tum omnis consternationis, quae ex improuisa hac eiaculatione saepe oritur, auertendae studio. Ad quid enim illa pulueris pyrii perditio, qui pro seruanda nauì, vita hominum in ea existentium, mercibus et fortunis nostris utilius impendi potest? Vnde et ciuitatibus communiter interdicti solent esse istiusmodi otiosi et inanes bombardarum crepitus, iisque bombardas auferri, qui contra agunt. Ex eadem etiam ratione cautum est *Ius marit. Carol V. artic. 19.* et *Philip. II. tit. de naut. artic. 10.* Ne nauetae, nisi consensu naucleri, igne vel candelis in nauì vtantur, idemque iuris Hollandici esse liquet ex GROTI. *in iurisp. Holland. fol. 1456.* Denique praefectus vigilum potestatem habebat olim fustibus castigandi

eos, qui negligentius ignem haberent *l. 3. §. 1. ff. de offic. praefect. vigil.*

Ad articulo. XI.

QUOD PLAVTVS *Rudent. act. 4. scen. 2.* in genere de quibusuis dicit, id vel maxime naucae, sibi dictum esse, putare debent.

- - - - - *nimis homo*

Nibili est, qui piger est, nimisque id genus odi ego male.

Vigilare decet hominem, qui vult sua temporis conficere officia, Non enim illum exspectare oportet, dum herus se ad suum suscitet officium.

Nam qui dormiunt libenter, sine lucro et cum malo quiescunt.

Etsi autem hisce verbis sedulitas potissimum commendetur, ad sedulitatem tamen etiam requiritur accurata vigilia, in qua qui se desidem praebet, nec sedulus dici potest. Caeterum, quantum in vigiliis situm sit, nemo est, qui ignoret. Quum autem somnus iis, qui toto die laboribus fatigantur, sit necessarius, aut impossibile, per totam noctem vigilantes singulos permanere, teste VEGET. *l. 3. e. 8.* (*Nam vigilare leue est, peruigilare graue, hoc est, per diem et noctem vigilare, MARTIAL. l. 9. epigr. 51. edit. Rad.*) ideo partiri vigilias necesse est, ut quum

- - - *iam lauguentia membra*

Irrigat, et fessos dulcis sopor alligat artus,

vti canit C. MARO *Victor. l. 3.* secura sit nihilominus nauis, securi etiam nauigantes prouida hac cura interueniente, ab omni periculo. Hinc Cymodecea apud VIRG. *l. 10. Aeneid.* ita Aeneam nauigantem alloquitur:

- - - *vigilasne Deum gens*

Aenea? Vigila, et velis immitte rudentes,

vbi SERVIVS notat, verba haec esse sacrorum, virginesque Vestas certa die adire regem sacrorum, et dicere: *Vigilasne rex? Vigila.* Plurimum etiam Romani hac in parte circumspedi circa vigilias constituendas fuerunt, ordinatusque ab ipsis certus vigiliarum praefectus, qui *spectabilis vir* dicitur *l. 1. de offic. Praefect. vigil.* cuius officium fuit per totam noctem vigilare, et coerrare calceatum cum hamis et dolabris *l. 3. §. 3. eod.* Praefectus hic vigilum *nouell. 13.* nominatur praetor populi, oportuitque eum esse virum honestum, et irreprehen-

prehensibilem, abstinentem, purasque manus habentem *d. nou. c. 3.* non autem potuit de capitalibus causis seu auctoritate statuere, sed id praefecto vrbis referre necesse habuit *l. vnic. C. de officio Praef. Vigil.* „Vocat praefectum vigillum CASSIODORVS *7. var. 7.* securitatem „soporantium, munimem domorum, tutelam claustrorum, discursorem obscurum, arbitrum silentiosum, cui, fallere insidantes, fas est, „et decipere gloria. Plura de praefecti vigillum officio legi possunt „*tit. ff. et C. de Praef. Vigil. Nouell. 13.* apud ROSIN. *Antiq. Rom. l. 7. c. 34.* et in primis CASSIOD. *d. l. 7. et 8.*

Ad articul. XII.

Quotidie triumphas, si bene vigilas, inquit CASSIODOR. *7. var. 8.* Ergo vice versa de eo facile triumphatur, qui non bene vigilat, quum pro femiuicto habeatur, quisquis semisomnis inuaditur, vt loquitur STRAD. *dec. 2. l. 4. m. pag. 213.* Hoc, ne et nauigantibus, vel etiam in mari militantibus vsu veniat, somnum a vigilibus exulare oportet. Mirum autem, cur tam leuis poena hoc articulo tamen enormi delicto constituta sit, quum alioquin capitaliter puniri soleant, qui in statione aliqua dormientes reperiuntur. Magni etiam Imp. quam maxime id semper egerunt, vt non tam a vigilia bene constituta, quam propria vigilantia commendarentur. Hinc de Hannibale SIL. ITAL. *l. 12. p. 541. edit. Dausq.*

*Indulgit tibi noctem vigil ille, nec vllam
Ad requiem facilis, credensque abscedere vitae,
Quod sopor eripiat tempus.*

Nestor vero apud HOMERVM *10. Iliad.* vigiles ita adfatur:

*- Vigilate viri, atque insistite curae,
Vt facitis, somnumque oculis arcete nocentem,
Rebus in adflictis saevo ne forsitan hosti
Ludibrium, risumque incuria nostra pararit;*

nec minus proprio exemplo, et indefesso armorum studio vigilantiam suam testatam ibidem facit.

Ad articul. XIII.

Graue est delictum in excubiis dormire, adeo vt de iure militari in hoc delicto deprehensi capitaliter puniantur. Vid. *ius militare*

litare Caesareum art. 29. Suecicum tit. 7. art. 43. Hollandicum art. 27. feueriori sane poena, quam qui stationis manus relinquunt, quia hi aut castigantur, aut gradu militiae deiciuntur l. 3. §. 5. ff. de R. M. Hoc itaque delictum reticere non debet, idque ex rationibus ad tit. praeced. art. 10. adlatis, quas hic repetere nolo. Ad continendos autem in officio vigiles quosuis, adeoque et nautas, expedit, vti eiusmodi siue circuitoribus, siue inspectoribus, qui, verum officio suo recte fungantur, obseruent. Vbi enim de tali Corycaeo sibi metuunt, non tam facile sopor illos opprimet, quam si ab eo securi, et vigilandi et dormiendi tempus iuxta habent, et impunitatis fiducia, somnolentiam prae vigilantia vsurpant. Apud Romanos, qui vigiliis circumibant, et si qua emerisset culpa, renunciabant, circuitores vel circitores dicebantur, teste VEGETIO l. 3. c. 8. SCALIGER vero not. ad Tibull. pag. m. 113. circatores eos, ab antiquo verbo *circare*, quod idem est, ac circumire, siue περιόδευεν vocat. Et sicut ignauia, vigilum poenam optimo iure meretur, ita et praemio quandoque eorum vigilantiam excitare iuuat. Sic Leo V. Imper. vt vigilum siue custodiarum vrbs fidem experiret, noctu solus e regia murato habitu atque vestitu se proripuit, et a primis custodibus, numerata pecunia, se liberauit, ab aliis vero pugnis flagrisque caesus in carcerem detruditur: Hos muneribus donauit, illos bonis exutos expulit, qua de re prolixius legi potest CVSPINIAN. in Leon. 5. pag. 213. In Persia vigiles damna, furta et depraedationes nocturnas resarcire tenentur, quorum diligentiam Schachus Ardebilensis probare cupiens, in carcerem abductus est, qui venia illis impertita, dixit: Ipfis nocturnam, sibi diurnam vrbs gubernationem concreditam esse OLEAR. l. 5. itin. Persic. c. 2. pag. 605. Lepidam hic addere historiam ex praedicto CVSPINIANO de eodem Leone Imp. operae pretium esse iudico, qui eandem curam, quam vrbanis custodibus iniecerat, etiam praetorianis militibus iniecit. „Solebant enim praesidia duodecim militum, post acceptum prandium, ante eius palatium excubare, quum „imperator quiesceret, quos, aperto clam palatii ostio, vidit omnes in „somnum resolutos. Vnus contractis in faciem brachiis stertebundus „somnum simulabat. Imperator singulis dormitantibus auri libram „adponens clam discessit, clauso palatio, cupiens illis admirationi- „fore aurum inopinato repertum. Abeunte imperatore duodecimus, qui

„qui non dormiebat, singulorum sibi aurum arrogavit, et se quieti
 „dedit. Post ab imperatore, omnibus vocatis iis militibus, interro-
 „gati sunt: Quid dulce somniaffent, an expergefacti ex fomno hila-
 „riores redditi effent? Territi, quod dormiiffent, nihil quidquam
 „tamen se vidiffe, aut reperiffe iureiurando adfirmant. Imperator ex
 „calliditate obticere ea, quae adpofuiffet, fufpicatus, minas adiicit,
 „vt verum dicerent. Duodecimus itaque, qui fingulis aurum fuftulit,
 „praefatus honorem: Imperator, inquit, quid mei viderint in fomniis
 „collegae, plane nescio: ego dulciffimum fomnium habui, et vtinam
 „faepe tale mihi fomnium obueniatur. Vifus enim fum, quafi non dor-
 „mians, vigilare, dormientibus vero, fed non commode, collegis
 „meis; quum quidam fimilis tui, o imperator, fingulis auri libram ad-
 „ponit clam, et tacitus claufo difcedit oftio. Illis vero tam pulchram
 „non videntibus vifionem, surrexi, et vndecim libras meae duodecimae
 „coniunxi, arbitratus honeftum, vt duodecim hae librae ad honorem
 „duodecim Apoftolorum, fimul effent, quos omnes libenter veneror:
 „Tum dulciffime quieui, et in fomnis duodecim adftare mihi Apoftolos,
 „vidi, qui meam laudarent folertiam. Haec vifio me multum exhilarauit,
 „o imperator, et vtinam crebro redeat mihi talis fomnus. Expergefactus
 „duodecim libras auri in mafupio reperi, et vifionem veram fuiiffe, re
 „ipfa didici. Leo in rifum folutus: Vigilandi, inquit, et aufpicandi offi-
 „cium exegifti fimul, dignus, qui talem vifionem habueris. Collegae tui
 „ftultitiae poenas fecum ferant, et dormiant hic vsque ad confufionem.

Ad articul. XIV.

Idem iure Wisbycen. artic. 4. iure Danic. c. 14. Stat. Hamburg. part.
 2. titul. 14. artic. 16. Iure etiam Lubecen. l. 6. titul. 1. artic. 5. ac iure
 Pruthen. l. 4. titul. 19. art. 1. §. 5. ftatuatur, praeterquam quod ibi-
 dem limitate difponitur, neminem nautarum, nifi confentiente nau-
 ta, acatium de nocte religare debere, hic vero indefinite id, fiue de
 nocte, fiue de die, fine confenfu naucleri vel gubernatoris nauis, et
 quidem conftituta poena carceris, inhibetur.

Ad articul. XV. et XVI.

Dictum eft de absentia nautarum e nauibus ad art. 7. huius tituli,
 quae sane omnibus modis praecauenda eft, quum teste TACITO l.

14. *annal. circ. princ.* nihil tam capax sit fortuitorum, quam mare. Pro diuersitate igitur circumstantiarum absentiae huius, siue ea contingat, naue in statione et mari existente, quod fit *artic. 7* siue in locis exteris hybernante, aut alibi steriliter iacente, quod fit *art. 15* siue naue ad anchoras consistente, quod fit *artic. 16*. remedium quaerendum. *Ius Danic. cap. 9.* quaedam praedictis addit, videlicet, quod si quis nauclerus in portum aut stationem adpulerit, nauetaeque in terram exscendere voluerint, dimidia eorum pars in naui manere, illamque fideliter custodire debeat, illique, qui in terram exscenderunt, quam primum reuerti teneantur; si quis contra fecerit, et in terra, sine legitima causa aut venia naucleri, remanserit, is in carcerem coniici, per triduum aqua et pane cibari, multamque trium marcarum regi, et trium ciuitati praestare debet.

Ad articul. XVII.

Infra, vbi ad *titul. 14.* eiusque *articul. 1.* deuenerimus, de hac materia quaedam commentabimur.

Ad articul. XVIII.

De leuibis damnis, ex absentia nautarum ortis, actum est supra *art. 7. 15. et 16.* hic de grauioribus, immo et talibus, quae interitum nauis et hominum important, disponitur. Idem sancitum est in *iure marit. Carol. art. 6.* hisce verbis: „Quicumque nauim sine venia magistri nauis deseruerit, ac eadem in periculum veniat interitus, vel abductionis per piratas, ille poena mortis adficiendus est, vbicumque locorum nostrae iurisdictionis deprehensus fuerit, absque vlla gratia aut misericordia. In leuioribus vero damnis *art. 7.* poena viginti Carolinorum tali desertori imponitur, generaliterque *art. 8.* ordinatur, quod omnes officarii, nauetae et serui, ad iter vllum obligati, siue id coeptum sit, siue secus, nauem deserere non debeant, vlla maris fortuna, bono vel malo nuncio, vllaque de causa inducti, sine libero et voluntario consensu magistri nauis, sub poena capitis, et bonorum. Articulo huic nostro correspondent *Stat. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 29.* *Ius Lubscen. l. 6. tit. 1. art. 7.* *Ius Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 1 §. 7.* ac vigore huius articuli Gedani anno 1639: die 10. Martii quatuor nauetae ad instantiam instigatoris, eo quod non satis mature in nauem redissent, sed ad Mündam per diem et noctem mansissent,

fiſſent, interea vero nauis in litus coniecta eſſet, quatuorque perſonae interiſſent, condemnati ſunt, quod per ſemeltre incarcerati, aqua et pane cibari deberent.

Ad articul. XIX.

Ex *iur. marit. Carol. art. 9.* hic articulus excerptus, et contractus huc relatus eſſe videtur. Summa autem iſtius eſt, quod nemo nautarum ſe extra nauem ſine ſcitu magiſtri nauis conferre debeat, et licet conſenſum obtinuerit a magiſtro in terram exſcendendi, ibique aliquamdiu permanendi, nihilominus tamen ſemper ad iuſſum magiſtri teneatur, in continenti, ſine mora iterum ad nauem reuerti: in tantum, vt ſi quis vel volens per negligentiam, ebrietatem, vel aliis de cauſis, emanſerit, mercede ſua priuari, et damnum delicto ſuo ortum reſarcire, ac praeterea aequalem mercedi ſuae ſummam mulctae loco pendere debeat: Quod ſi autem tantumdem in aere non habuerit, flagellatione vel alia conuenienti poena puniendus ſit. Philippus II. Hiſpaniarum rex in *iur. ſuo marit. tit. de naut. eorumque officio, art. 4.* idem conſtituit, poena tamen mitiori addita, nimirum quod delinquens taliter prima vice media mercede, ſecunda tota, et tertia in duplum mulctari cum correptione arbitraria: Si vero nullum damnum datum fuerit, tunc quacumque vice in duplum condemnari debeat. Idem in Hollandia iuris eſſe, adparet ex *GROT. introd. in iuriſpr. Holland. fol. 147. b.* Plebiſcitorum Gedanenſium quae ſit ſumma, ex eis, quae ſupra ad *art. 7.* dicta ſunt, liquet.

Ad articul. XX.

Lucrum anima eſt omnis mercaturae et nauigationis, cui quo quis magis inuigilat, tanto acceptior eſt iis, quibus miniſtrat. Quid eſt, quod hominem laſſum fieri non ſinit? Lucrum, inquit *SECVNDVS Philoſophus ſent. pag. 100.* Poſſitne vero id, quod vtile videtur, fieri non turpiter? de eo nunc non diſceptabimus, ſed quaestionem hanc *CICERONI 3. de offic. decidendam* relinquimus. Lenonis certe ſermones apud *PLAVT. Moſtell. act. 3. ſcen. 2.*

- - - - ſi ſacrificem ſummo Ioui,
Atque in manibus exta teneam, vt porriciam, intercaloci
Si lucri quid detur, potius rem diuinam deſeram,

nemo, opinor, probabit. Aequitas igitur postulat, ut naucleruse exercitoribus navis, vel etiam conductoribus et mercatoribus id suadentibus, iter suum proroget, ac utilitati ipsorum, propriaeque, hac ratione consulat, cuius iussui nautas quoque obtemperare, necesse est, accedente praesertim augmento mercedis, quod illis vigore huius articuli ex arbitrio societatis nauticae, vel minus partialium virorum, rei nauticae peritorum, assignandum est. Ius nauticum Wisbycen. autem *art. 32.* distinguit hoc in casu inter nautas, qui pro certo navulo, et qui pro certa mercede conducuntur, ita quod illi, qui in navulo participant, navem sequi teneantur, quocumque illa tendat; qui vero mercedem capiunt, iis merces augeri debeat, nisi ad certum tempus conducti sint, in tantum, ut si navis in loco proximiori, quam ad quem conducti sunt, oneretur, integra merces illis danda sit, sub hac conditione, ut navim, naucleroid volente, eo deducere iuvent, ubi consistere debet. Idem sancitur in *iure marit. Philipp. II. tit. de naut. art. 5. Stat. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 26. et iur. Danic. c. 17.* quod mercedem usque ad trientem augeri debere definit.

Ad artic. XXI.

Par est huius et praecedentis articuli ratio, eademque hac de re in *Carolino art. 12. et Philip. iure maritimo art. 7. et 8. tit. de Naut.* sanctio, quae ibi legi potest. Consonat etiam *Ius Danicum. cap. 21.*

Ad articul. XXII.

Articulus hic, quantum adsequi licet, hoc vult, ut ubi nauclerus glacie, frigorisque ingruentis et hyemis saevitia constrictus, tuto ad locum, ex quo primitus nauigavit, redire nequeat, atque exinde in alio loco peregrino hybernare cogatur, ultra constitutam antea mercedem nautis nihil pendere teneatur, si honestam, per hyemem, alimentationem illis praebuerit. Cuius quidem dispositionis ratio haec esse videtur, quod quum regulariter nautae conducuntur ad operas per aestatem praestandas, aestas autem die S. Martini iuxta *ius Wisbycen. art. 7. et Lubec. l. 6. tit. 4. art. 4.* finiatur, et interea domum redire non possint, sed in alio portu commorari cogantur; aequitas exigat, ipsis interea de victu et alimentatione providi

videri, quae si ipsis obtigerit, non habent ultra, quod praetendant, quum si vel ad portum, ex quo primum profecti sunt, domumque redissent, per hyemem tamen ab operis nauticis ferari eos oportuisset.

Ad articul. XXIII.

Tres hic referuntur casus (quorum posterior tamen sua generalitate plures alios complectitur) quibus nautae ultra mercedem constitutam, et victum, propter moram et mansionem diuturniorem in locis exteris, augmentum nullum petere possint. Primus casus est, quando a magnate aliquo, siue magistratu detinentur siue angariantur. „*ἄγγαρον* autem, teste *Suida*, est publica et necessaria, ac violenta servitus, quam quis inuitus ac coactus seruit, seu, est necessitas inuita, quam „homines inuiti subeunt, vel quae inuitis imponitur, et ministerium, „quod per vim alicui praestatur, quum quis inuitus, et per vim alteri seruire suamque operam nauare cogitur. Erat autem Angariae locus praecipue expeditionis tempore, cum exercitus per vias militares transibant, tum erat militibus capiendi ex municipiis et villis viae militari proximis animalia et iumenta ad vehendas sarcinas, potestas, et qui id facerent *ἀγγαγεύων*, qui patiebantur, *ἀγγαγεῖες* dicebantur. Angariabantur autem homines vel in iumentis et vehiculis, et personalis Angaria, barbaro aeuo, *manopera*, quae ad vehicula praestabatur, *corropera* vocabatur, qua de re fusius videri potest *SALMAS. l. 1. de foen. trap. pag. 274. et seqq.* Hebraei, ex quo Persarum potentia Orientem inuaserat, coacti fuerunt, inter caetera eiusmodi seruitii incommoda, etiam onus angariae ferre, cuius immunitatem ipsis *Demetrius* concesserat. Inde factum, ut rei vehementer exosae nomen etiam ad priuatas vexationes producerent, uti commentatur *GROT. ad Matth. c. 5. vers. 41. pag. 129.* Angari etiam, teste *SUIDA*, dicebantur apud Persas, nuncii regum, qui per successione, alii aliis succedentes, aliquo mittebantur. Atque hi nuncii ius habebant cuiusuis equos, aut naues, aut etiam homines ipsos rapiendi ad cursum, quod etiamnum apud Turcas obtinet. Nos hodie, mutuato a Gallis vocabulo, *Postas* vocamus, quod postas habeant equorum vel etiam vehiculorum stationes, atque eo pertinet *cit. C. de curs. publ. et angar. et parang.* ad quem videri potest *CUIAC. in not. et quae habet GOTHFR. ad l. 4. §. 1. de veteranis, nec non ANTON.*

PEREZ. *praefect. in hunc tit.* Ad naues etiam deinde Angariae hae sunt productae, vti ex l. 4. §. 1. *de veteran.* constat, vbi dicitur: Veteranorum naues angariari posse, hoc est, detineri, vt commeatum, aut militaria arma, instrumenta, equos et exercitum transuehant, quod iurene fieri possit, suo loco inquiremus. Vnum addendum venit, quod naues non a quouis magistratu, sed illo tantum angariari possint, qui iura maiestatis habet, et regalia possidet, sub quibus etiam angariarum, parangariarum, plaustrorum et nauium praestationes referuntur l. 2. *Feud. tit. 56.* Alter casus est, si nauclerus expectet, et vecturam, siue, vt a quopiam pro certo nauulo ad transuehendas merces conducatur, ne scilicet nauigatio sit sine fructu, aut damnosa. In antiquiori iure maritimo Hanseatico *art. 50.* haec reperiuntur verba: „Si contingat, vnum vel plures nostrorum nauclerorum extra prouinciam, seu in peregrinis locis per magnates aut alium „magistratum angariari, aut propter defectum salis vecturam expectare, „&c. Vbi, quid verba haec, *propter defectum salis*, sibi velint, non intelligo, quum defectus ille, si copia salis isthic locorum haberi potest, facile tolli possit, aut, si ibi sal deficiat, stolidum videatur ibi morari, et non aliorum, salis conquirendi causa, tendere. Idque conditores Iuris Maritimi Hanseatici posterioris agnouisse, et idcirco hic omisisse, verisimile est.

Tertius casus est, vbi etiam ex aliis causis, in emolumentum exercitorum nauclero in exteris locis commorandi potestas relinquitur, quae potestas etsi satis laxa sit, tamen ex iure maritimo anteriori *d. art. 50.* laxior erat, quum aliae istae causae arbitrio nauclerum relinquerentur, id quod hoc articulo corrigitur, atque hoc ipso potestas iudicandi de causis, iustae an iniustae sint, nauclero adimitur, et in exercitores transfertur. Sed *quid si nauclerus a nautis coactus meliorationem mercedis illis promiserit, num promissis stare tenetur?* In Iure Maritimo Hanseatico anteriori id arbitrio virorum bonorum relinquitur: Hoc vero articulo talis promissio plane rescinditur. Quae etiam possit: *An naue angariata nihilominus conductor nauulum soluere teneatur?* Et ad hoc ex iure maritimo *Carol. art. 35. 36. 37. 38. et Philip. II. tit. de Naucl. art. 2. 3. GROT. l. 3 part. 20. fol. 142. b.* respondetur: Si hic loci conducatur nauis, vt alibi extra hanc prouinciam, certo sub nauulo, oneretur, ac postea nauclerus angariatus iter prosequi nequeat,
vel

vel etiam mercator bona sua periclitari nolit, nec ad diem constitutum illam onerare possit, nihilominus totam mercedem solvere teneatur. Si vero nauclerus taliter conductus, post suum in regno peregrino aduentum, mercatore id non efficiente, ibidem arrestetur, aut eidem vllas merces naui inferre inhibeat, tum dimidia nauclero merces debetur, siue is bona naui intulerit, siue non. Si vero nauclerus hic vel alibi conductus ante iter coeptum compellatur, certo stipendio seruire, et bello, vel alia notabili de causa, iter suum omittere necesse habeat, tum mercator et nauclerus desinunt esse sibi mutuo obligati. Si denique nauclerus, a mercatore conductus, merces tales, quales ille naui intulit, euehere prohibeatur, tum mercator nihilominus tenebitur nauclero quartam naui partem solvere.

Ad Articul. XXIV.

Nemo adeo hospes est in Iure Maritimo, quin sciat, nautas, a nauclero et exercitoribus nauis conductos, totum iter profequi et absoluereteneri. Praeterquam enim quod id ipsum ex hoc articulo non obicure sequatur, aliis etiam iuribus diserte constituitur, utpote in *iure Wisbyc. art. 1. et ult. Iure Marit. Carol. art. 5. et Philip. II. tit. de naut. art. 1. et 2.* vbi clare praecipitur, quod nautae ad iussum naucleri teneantur nauim reducere ad eundem portum, vnde illam eduxerunt, nec eam deserere queant, antequam plenarie exonerata, debite iterum saburrata, velaque de antennis deprompta sint: Secus faciens mercede excidere, et prima vice flagellari, secunda suspendi: Quod si autem notabile damnum aut periculum inde oriatur corporibus, naui aut mercibus, etiam prima vice damnum duplo resarcire, ac praeterea suspendi, aut alias criminaliter puniri debeat, pro qualitate causae, et ex arbitrio iudicis. Idem etiam non tantum Ius *Lubec. l. 6. titul. 1. artic. 2. ius Pruten. l. 4. titul. 19. artic. 1. §. 2. et Statut. Hamburg. part. 2. titul. 14. artic. 18.* statuunt, sed et poenam in eum, qui secus fecerit, hanc constituunt, quod nauclero integram mercedem, quam ab ipso accepit, reddere, et praeterea dimidiam partem mercedis a nauclero sibi promissae solvere debeat. Sunt tamen certi quidam in iure maritimo casus definiti, quibus nauta a locatione operae, dummodo id, quod accepit mercedis, restituat, recedere possit, utpote primo, si gubernator nauis vel nauta nauim propriam per seipsum regendam emat; deinde, si vxorem interea legitimam,

timam ducat. *Ius Wisbycen. artic. 63. et 64. Philip. II. titul. de Naut. artic. 14. ius Danic. c. 35. Statut. Hamburg. part. 2. titul. 14. artic. 23.* Melior hac in parte est nauclerorum conditio, qui quando metu belli aut piratarum, vel etiam arresto, personae et naui imposito, vi frigoris, valetudine aduersa, vitio naui, aliisque causis praepediti, iter institutum, vel non inchoare, vel coeptum non consummare queunt, soluto quadrante mercedis stipulata nautas et officarios quosuis nauticos dimittere possunt *Ius Marit. Carol. art. 18. Philip. II. tit. de naut. artic. 9. Ius Danic. cap. 22. & GROF. introd. adiurisp. Holland. l. 3. part. 20. fol. 145.* Reddere tamen tenentur, quidquid nauili loco acceperunt, nisi conductor naui vel exercitores alium nauclerum substitui velint, id quod sumtibus naui facere possunt, iuxta *Statut Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 9.* Potest quoque nauclerus vigore eorundem Statutorum *dict. tit. art. 11.* casibus supradictis interuenientibus scitu mercatorum vel conductorum, nauis sumtibus eorum bona exonerare, ac postmodum, impedimentis anterioribus sublatis, iterum in nauim recipere, suumque iter consummare, ita, vt quicumque mercatorum sua bona nauim inferri nolit, dimidium Naulum pendere nihilominus teneatur. Insuper *Ius Wisbycen. art. 3. Ius Lubec. l. 6. tit. 1. art. 4. et Pruthen. d. l. art. 1. §. 4.* dant nauclero potestatem nautas in portu, vbi eos conduxit, soluta ipsis dimidia mercede, si vltra quatuordecim dies in gratiam naucleri ibidem remanserint, dimittendi, secus, si ex portu, pleno cum onere, discesserint, tum enim non nisi soluta tota mercede dimitti possunt. Denique si nauclerus alteri nauim vendiderit, cesserit aut resignauerit, tum nautae prius conducti non tenentur diutius in nauim manere, quam dum iter susceptum peractum fuerit, et si nouus nauclerus illos domum remittere noluerit, prior nauclerus de bona nauim et victu illis, vt domum redeant, prospicere tenebitur. *Ius marit. Carol. V. art. 21. et 22.* quod quidem ius filius Caroli V. *Philippus II. in suo Iur. marit. tit. de naut. art. 12.* sustulit, dum nautas hoc in casu ab omni vteriori obligatione absoluit, salua eorum, si quam habent, manente actione personali, contra priorem nauclerum. Statuta Hamburgensia *part. 2. art. 14. et 15.* Ius maritimum Caroli sequuntur, simul etiam requirunt, vt nautis integra merces soluatur, non autem vectibilia, vltra quam ad locum, vbi nauis venditur, concedantur, additis ta-

men pro viatico, in quinquaginta milliaria germanica, tribus thaleris imperialibus, atque sic porro proportionaliter plus vel minus.

Ad articul. XXV.

Variant circa hunc articulum iura maritima. *Ius Wisbycen. art. 61.* nautam, pecunia a nauclero accepta, aufugientem, vbi id nauclerus binis testibus probauerit, in patibulo suspendi debere, sancit; quo cum *Ius Danic. c. 16.* congruit, dum talem profugum, instar alterius furis, puniri vult. *Ius Lubecen. l. 6. tit. 1. art. 7.* item *Ius Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 1. §. 7.* et *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 21.* nautas post acceptam mercedem non aufugere, nec studiose in terra, animo ad nauim non reuertendi, manere, nec quemquam talem recipere volunt, ita, vt si quis taliter malitiose accepta mercede aufugerit, ac hoc nomine conuictus fuerit, nauclero mercedem reddere, ac in turri per trimistre, solo pane et aqua, sustentari, receptator autem poena arbitraria plecti debeat. Olim apud Graecos defertoribus nauium praecidebatur manus, teste *SVIDA in voce Δειπεναῦται.* Hoc vero articulo sancitur, quod nautae vel officario nautico, post acceptam dimidiam mercedem ex naui profugo, vbi deprehensus fuerit, in bucca (in poenam et terrorem aliorum, iuxta verba *art. 44. iuris Hanseat. anni 1591.*) stigma Harpagonis inuri debeat. Desumptum hoc supplicium est tum a Romanis, tum a Graecis, apud quos promiscue fugitiui solebant notis ac literis in fronte et facie compungi, vnde *stigmatiae* et *subuerbusae* dicebantur, et *subuerbustæ* quidem, quasi verubus vstae, iuxta *FESTVM.* Stigmata autem haec, siue notae aliquando imprimebantur in poenam, aliquando alio fine, et in primis, vt quis tanto melius ab altero dignosci posset, quemadmodum hodie oues, equos, et alia animalia signo aliquo notamus. Vbi in poenam et supplicium imprimebantur, fiebat id in facie, et potissimum in fronte: vbi alio fine, in occultioribus corporis partibus. Sic usufructuarius habebat quidem facultatem serui notandi, dum eum non deformat, hoc est, dum ne in facie eum signet, sed in alia occulta corporis parte *l. 17. §. 1. de usufruct.* vt *CONNANVS l. 2. c. 6. n. 4.* explicat. Ab hisce literis et signis serui, quibus potissimum inurebantur, dicebantur literati, qui titulus etiam Samiis olim datus est, eo quod ipsorum frontibus Athenienses,

teste PLVTARCHO *in Pericle*, stigmata inusserint, vid. Noctuam vel etiam Samaenam, quod nauigii quoddam genus fuit; quamquam et Samii Atheniensibus captiuis modo equum, modo similiter noctuam inussisse, historici referant. AELIAN. *l. 2. var. hist. c. 9.* Tirones quoque, qui ad militiam a prouincialibus dabantur, vt et fabricenses, stigmatate in brachio notabantur, vt fugientes vellatitantes possent agnosci. VEGET. *l. 1. c. 8. et imp. Arcad. ac Honor. l. 3. C. de fabricens.* TVRNEBVVS aduersariorum *L. 24. c. 12.* stigmata manibus militum inscripta fuisse refert, id quod aquariis, siue aquarum custodibus, ex dispositione Zenonis imper. vsu venit, quippe quorum manibus nomen imperatorium impressum est, vt huiusmodi adnotatione manifesti essent omnibus, nec a procuratoribus domorum, vel quolibet alio, ad vsus alios auellerentur, vel angariarum aut operarum nomine tenerentur *l. 10. C. de aquaeduct.* Quibus autem litera aliqua vel signum in facie vel fronte inurebatur, hi fiebant et dicebantur *serui poenae*, ac si cuiquam id eueniret, illi spes iustae libertatis praecidebatur. Quales autem illae literae et notae fuerint, non aequae constat, nisi quod calumniatoribus, siue ex lege Remnia, siue qua alia, litera K. (neque enim Graecorum tantum haec est litera, sed et veteres Romani Kalunniam scripserunt, non calunniam et K. K. pro calumniae causa, teste ISIDOR. *l. 1. etym. c. 22.*) in fronte iniustae fuerint. SENECA *l. 4. de benef. c. 37.* memorat, Philippum cuidam militi ingrato stigmata inscripsisse; ingratum hospitem testantia, qualia autem illa fuerint, nec dum, quantum scio, quisquam pro certo adfirmare potuit. Ex Petronio Arbitro constat, etiam totam frontem literis inscriptam fuisse, sic enim ille de suo Eumolpo: Impleuit Eumolpus frontem vtriusque ingentibus literis, et notum fugitiuorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit: vbi doctissimus commentator IOSEPHVS ANTONIVS GONSALVS DE SALAS *pag. 243.* refert, quod inscripti serui olim, praecipue nequam, fugitiui, hoc est, literis notisque per totam faciem puncti fuerint. Duobus monachis Theophani et Theodoro imperator Theophilus facies compunxit, notisque vndecim iambicos versus, (quos Zonaras ordine ibidem inseruit) atramento infuso expressit, perhibente ZONARA *tom. 3. annal.* quod, qua ratione fieri potuerit, viderint illi; qui Zonarae lapsus defendere volunt. VLPIANVS *l. Crus fragm. tit. 1. §. 6.* stigmata haec vocat vestigia scripta, et sicut integrae frontis homo dicitur

citur *l. quaesitum 13. de testibus*, qui integrae est fama, siue qui integra est persona *l. 4. ff. de popul. act.* hoc est, non infamis: ita is, qui infamia aliqua est notatus, dicitur esse extremae notae homo *l. 15. §. 44. de iniur.* Caeterum hoc supplicii genus, in facie vel fronte quempiam signandi, sustulit Constantinus imp. *l. 17. C. de poen.* ac si in manibus ac furis rei quid inscribatur, satis esse duxit, addita hac ratione, ne facies, quae ad similitudinem pulchritudinis caelestis figurata est, maculetur. Haec vero ratio non sufficere videtur, tum quod imago Dei, ad cuius pulchritudinem homo est creatus, non in externa illa specie, quam homo (non Deus) gerit, sed in mente, Dei naturam, voluntatem et opera recte agnoscente, et rationali ac immortalis anima, dignitateque et praecellencia prae reliquis creaturis consistat; tum quod, si cauteriata facies pulchritudinem illam caelestem per iniustionem talem amitteret, multo magis id de iis, quibus caput, ob malefacta, detruncatur, vel quorum capita palis insiguntur, dici posset, adeoque ex hac ratione subsequeretur, neminem decollandum, neminis caput palo insigendum esse, immo et narium, auriumque et manuum abscissiones et amputationes prorsus inhibendae forent, quae tamen apud Christianos ad praesentia vsque tempora in vsu semper fuerunt. Hic me contineo, et plura legere cupientem ad CUIAC. *observ. l. 7. c. 13.* GOTHOFR. *not. ad l. 1. §. 8. ff. de fugit. et l. 17. C. de poen.* PYTHAEVM *not. ad tit. 4. collat. leg. Mosaic. pag. 144.* LIPS. *2. elect. 15.* CONNAN. *comm. iur. civil. l. 2. c. 6. n. 4.* CAEL. RHOD. *l. 7. c. 31.* ALEXAND. AB ALEXAND. *l. 5. c. 18.* et ibi TIRAQ. BRODAEVM *l. 4. miscell. cap. 24.* PANCIROLL. *var. lect. l. 2. cap. 241.* HENRIC. SALMVTH. *ad tit. 1. rer. nou. repertat. PANCIROLL. pag. 81.* MYNSING. *2. obs. 26.* MARANT. *spec. part. 1. dist. 2. num. 8.* ac qui ex his aliisque solerti opera varia congestit NICOL. HENEL. *otio Vratisl. c. 6. remitto.*

Ad articulum. XXVI.

Non tantum rixis et dissidiis inter nauclerum et nautas, sed et cumque violentiae occurrere voluerunt iura maritima, et inde est, quod in *iure naual. Rhodiorum* varia eo facientia reperiantur sancita. „Si nautae rixari voluerint, statuitur *cap. 5.* verbis rixantor, „nec alterum quisquam pulset: Si quis autem alteri in caput percussio „vulnus infixerit, aut alio modo eum laeserit, salaria medicis, ex-

„penſas laeſo, cum mercede totius otioſi temporis et cum operis per-
 „cuſſor praefſet. Et *cap. 6.* Si nautae rixati fuerint, et quiſpiam la-
 „pide vel fuſte percufferit alium, iſque viciffim pulſauerit illum, qui
 „prior eum percuffit, tamquam vi adductus hoc fecit: Quod ſi pul-
 „ſatus deceſſerit, probatumque teſtibus fuerit, eum priorem vel lapi-
 „de, vel fuſte, vel ferro percuffiſſe, qui eum feriit et occidit, a peri-
 „culo liber eſto, quippe quod facere voluit, paſſus eſt, Denique *c. 7.*
 „Si quis nauclerorum aut mercatorum, aut nautarum pugno quem
 „percufferit, et excaecauerit, aut calcem impeggerit, et hominem her-
 „nioſum reddiderit, mercedes medicis ſoluat iſ, qui percuffit: et ocu-
 „li quidem nomine aureos duodecim, pro ramice decem aureos prae-
 „ſter: Quod ſi calce percuffus deceſſerit, percuffor mortis iudicio ob-
 „noxius erit. *HARMEN. l. 2. promt. tit. 12. §. 14. Ius Wiſbycen. art. 24.*
 nauclerum arbitrum eſſe inter nautas ſuos iubet, ne quis alteri male-
 faciat, ſed quiſque ſe pacifice gerat: ſi quis vero nautarum alium men-
 dacia arguat, quatuor denariis, aſt ſi nauta nauclerum, aut hic illum
 mentiri dicat, octo denariis mulctari debet: Si etiam nauclerus ligno
 vel pugno nautam percufferit, vnum ictum iſ ſufferre tenetur, ſi ve-
 ro plagas continuerit, tum licitum illi eſt, ſe defendere. Aſt ſi
 nauta nauclerum percufferit, iſ centum ſolidis mulctari, aut manu
 ſua priuari debet. Praeterea *art. 26.* vult, quod orta lite inter nau-
 clerum et nautas, nauclerus mappam ante eum, quo cum litigium ha-
 buit, remoueri iubere, nautamque, antequam eum naui exire iuſſe-
 rit, praemonere debeat, qui ſi poenitentem ſe oſtenderit, et a rixis
 vltioribus abſtinuerit, nauclerus vero adeo ſit ferox, vt nihilominus
 nautam naui exire iubeat, iſ, hoc non obſtante, nauem ad locum exonera-
 tionis ſequi, ibidemque mercedem ſuam, aequae atque ſi in naui remanſiſ-
 ſet, percipere debet, dummodo noxam emendauerit; quin etiam, ſi nau-
 clerus in locum eius non aequae peritum nautam conduxerit, et vlla ra-
 tione naui aut mercibus damnum, dummodo ſit ſoluendo, reſarcire
 tenetur. Et *art. 44.* ſtatuitur, quod ſi nauclerus litem cum nauta
 habens, eum naui exire iubeat, atque ſic ſine manifeſta aliqua culpa
 dimittat, tum dimidiam mercedem illi ſoluere teneatur &c. *Ius mari-
 timum Caroli V. art. 11.* inhibet, ne quis nauclerus praefumat vllum
 eorum, qui in ipſius ſunt miniſterio vel officio, iniuria adſicere, et
artic. 23. ac 24. exigit, vt officiales, nautae et reliqui famuli, du-
 rante

rante ipsorum itinere, inter se quiete et pacifice se gerant, absque lite et pugna: Si autem aliqua controuersia exurgat, tum reus iniuriarum verbalium quocumque tempore mulctetur duobus Carolinis florenis, reus vero pugnae, sex: Quod si etiam quempiam vulnerauerit, ita vt sanguinis effusio, sine membrorum tamen debilitatione, subsequatur, pro vnoquoque vulnere decem Carolinos, et, si membrum laesum fuerit, 20. Carolinos soluat; et quicumque non cessauerit, posteaquam nauclerus, vel duo primariorum officiariorum litem composuerunt, duplici poena adficiatur, aut ad sanguinem vsque flagelletur, pro qualitate delicti. Si quis etiam ita vulneratus sit, vt operam nauclero praestare hoc ipso praepediatur, tum delinquens praeter supradicta, nauclerum quadruplum suae mercedis soluere, aut si tanti non sit, flagellari debet, vt supra dictum. Philippus II. Hispaniarum rex in *iure suo maritimo tit. de delict. naut. art. 4.* poenam verbalium iniuriarum prima vice ordinat sextam partem mercedis, secunda tertiam, et tertia vice totam, vna cum correctione arbitraria, si iterum taliter deliquerit: Realium vero iniuriarum, sine vulneratione, prima vice, quartam mercedis partem, secunda dimidiam mercedem, et tertia totam, vna cum correctione arbitraria, vt supra: Vulnerationis vsque ad sanguinem, sine tamen membrorum debilitatione, prima vice totam mercedem, cum flagellatione, et secunda vice, capitis poenam: Damnum etiam naui et bonis illatum, duplo refundere iubet, in tantum, vt si per hoc vlla nauis, persona vel merces in periculum deuenierint, etiam in corpore puniri debeat, quacumque vice id contingat. Iure Danic. *cap. 25. is*, qui aliquem vulnerauit, vel damno adfecit, ita quod operas nauticas praestare nequeat, alium substituere debet; et regi ciuitatique pro qualitate damni multam dependere. Et vt omnis vulnerationis, vel homicidii causa praecideretur, eodem *Iure c. 62. et 71.* cautum est, ne quis nauclerus, mercator aut nauta in plateis, securi aut aliis armis instructus, sub amissione eorum, incedat, nisi qui in regniis nauibus bellicis speciale ad hoc mandatum habeat. Plebiscita denique *Gedanen. part. 1. c. 4. art. 15.* lites inter nauclerum et nautas, in locis peregrinis et portu aliquo Hanseaticarum ciuitatum ortas, vbi mercatores germanici degunt, finiri volunt, nisi Gedanum remissae fuerint.

Ad articul. XVII.

Πειθαρχία ἐστὶ τῆς εὐπαρχίας μήτηρ, obedientia felicitatis mater, inquit *Aeschyl. Thebaid.* nihilque salutare agi potest, vbi qui parere debebant, imperare volunt. *Dio l. 41.* Quia autem vt plurimum gens nautica petulans est, et seditiosa, ac idcirco ab *Aeschyl.* allegato loco, genus hominum Deo iniusum vocatur, atque τοῖς εὐσεβέσιν (hoc est piis) opponitur, legibus vtique seuerioribus illos coercere, et in officio continere necesse est, eoque hic articulus, vt et articulus tertius huius tituli, tendunt. Ius *Danicum cap. 15.* adstipulatur omnino. Philippus II. vero *tit. de delict. naut. art. 2.* refractarium prima vice sextam mercedis suae partem, secunda tertiam, et tertia totam mercedem amittere vult, addita arbitraria correctione, si in inobedientia perseuerauerit. Nec minus, omne damnum inde ortum in duplum refarcire, quin et, si bona et nauis in periculum veniant, in corpore quoque puniri, atque eo sine in vincula statim reum conici iubet. Sunt et aliae notabiles, et quidem a Wisbyensibus ortae poenae, praeter illas, quas ad hunc et praecedentem articulum attulimus, quibus refractarii nauatae puniuntur, (quarum etiam *OLAVS II. lib. 10. cap. 16.*) meminit, hae videlicet: „Qui, seditione mota gladio patronum, aut rectorem nauis inuaserit, „aut inuadere praesumsit, seu malitiose nauticum gnomonem, aut „compassum, et praecipue portionem magnetis, vnde omnium di- „rectio dependet, falsauerit, et similia horroris scelera in nauis com- „miserit, aut perpetrauerit, vt in plurimum (si vitae parsum fuerit) „gladiolo vel cultello firmatam manum (cuius officio frequentius uti- „tur) ad malum, seu principale lignum nauis, mediam scindendo re- „trahere oportebit. Qui vero tumultuarius, aut iniuriosus fuerit, „funiculo ligatus vno latere nauigii subtus immersus, ex altero sub „dorso nauigii retrahitur, atque si propter absorptam in gurgite aquam „opus fuerit, supinus reponitur, aut pronus, ne intereat suffocatus. „Quidam vero enormitate sceleris aut rebellionis, prodicionisue prae- „sertim in bello nauali manifeste notati, totaliter viui mittuntur in „mare, ne totam classem versuta machinatione disperdant. Reliqui „pro minutis facinoribus immunitatem, in prora, celerrime petita, „repositam habent, vel antequam eam intrauerint sociorum manu ad- „prehenfi,

„prehensi, ter natibus ad antennam, vel malum torti, cum impe-
„tu sentiunt, vt quasi meridie suspiciant stellas.

Ad articul. XXVIII.

Iuxta dispositionem tituli praecedentis *art. 12.* nauclerus aduersus piratas sese fortiter defendere, sub grauissima infamiae poena tenetur, iuxta hunc articulum nautis idem, nisi virgis publice caedi velint, iniungitur. Eodem spectant praedictum *Ius maritimum Philippici II. titul. de delict. articul. 1.* et *Statut. Hamburg. part. 2. titul. 14. artic. 43.* et licet mercedem suam non acceperint, nihilominus tamen nauclero contra piratas fideliter strenue adstistere iubentur. Instruendae vero ad hoc etiam sunt naues, vt ad defensionem et pugnam sint idoneae, prospiciendumque iis de hominibus, tormentis, bombardis, puluere pyrio, globulis, gladiis, armisque necessariis aliis, quibus si destituantur, nauisque intercipiatur, commiserationem potius, quam poenam merebuntur, si, quibus eorum cura mandata est, quid secus hoc in casu acciderit.

Ad articul. XXIX.

Consonat maxima ex parte hic articulus cum *Iure Wisbycen. art. 15. Iure marit. Philippici II. tit. de naufrag. artic. 12. et iur. Danic. c. 24. et 25.* Sed quid si nauim rimosam fieri, vel ex parte disrumpi contingat? Tum sane merces nauis illatas mercatores, dummodo de nauulo nauclero satisfaciant, ad se recipere possunt. Considerandum etiam, vtrum nauis illa statim vel paucio tempore restaurari et redintegri possit, an vero longius ad hoc tempus requiratur: Si illud, tum nauclerus potestatem habet nauim reficiendi, mercesque ad locum destinatum deuehendi: sin hoc, tum licitum illi est, aliam nauim conducere, mercesque in eandem inferre ac transportare, plenumque nauulum de omnibus seruatis mercibus illi solui debet. *Ius Wisbycen. art. 16. Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 3. GROTIUS introd. ad Iurisp. Holland. l. 3. part. 20. fol. 144. Vide etiam tit. 9. art. 2. infr. et quae ibidem adduximus.*

AD TITVLVM V.
DE INSTRVCTIONE NAVIVM.

Ad articul. I.

Respicit hic articulus titulum primum huius iuris nautici, vbi *art. 5. et 6.* pleraque cum eis, quae hic repetuntur, conueniunt. Ius Danicum *art. 1.* in tantum adstipulatur, quod vbi copia exercitorum haberi, aut per nuncium et literas cum iisdem agi possit, ipsorum consensum circa elocandam nauim requirere debeant, sub poena decem marcarum regi, et aliarum decem marcarum ciuitati, pendendarum, concessa tamen facultate in locis exteris, et ab exercitoribus remotis, consilio cum scriba nauali, gubernatore et primariis in naui habito, aliquid eo nomine, ignorantibus quamuis exercitoribus, statuendi. Eo etiam tendunt *Plebiscita Gedanen. part. 1. c. 4. art. 10.* vigore quorum nullus nauclerus, absque suorum exercitorum scitu et voluntate, nauem suam locare potest, et si quid secus fecerit, irritum id omne, nauclerusque insuper, pro qualitate causae et damni illati, puniri iubetur.

Ad articul. II.

Non minore prouisione curandum est imperatori, vt commeatus abunde suppetat, nec vlla re ad victum necessaria indigeant. Saepe enim etiam fidelissimi gregis custodes inopia coacti in pastores ipsos faeuunt, eosque eminus vivos allatrant, ac ne pecoribus quidem abstinent, inquit *IULIAN. orat. 2. p. 163.* Quod sane non imperatori solum, sed et nauclero exercitoribusque nauium quam maxime curae esse debet, vt ita naues suas instruant, ne ob defectum alimoniae nautae, et quotquot operas suas eis addixerunt, oblatrare illis discant. Huc pertinet illud Demadis oratoris argutum et prudens consilium, qui iubente quondam populo Atheniensi, vt triremes e nauibus producerentur, et sociis naualibus defensoribusque complerentur, cum pecuniae in publico essent nullae, panis confectio, inquit, Viri Athenienses, est prior ipsa prora, referente *PLVTARCHO in Agid. et Cleom.* Etsi enim prora anterior sit et prior nauis pars, est tamen aliquid prius, nauticum panem conficere, ac de victu nauibus prospicere. Teleutias apud *XENOPH. l. 5. hist. graec.* Deos testatur, libentius se per biduum cibo carere malle, quam vt

militēs

milites vel vno careant die. Idem et naucleris, omnibusque, qui naues instruunt, cordi sit, si quid recte curatum velint. Fames namque dicto inobedientes facit, et vbi stomachus latrat, stomachantur illi vicissim, qui famem patiuntur. Fames, iuxta STRADAM *dec. 2. l. 2. p. 118.* nec imperantes audit, nec supplicium seipsa maius nouit: immo omnem adfectum excludit, et maxime verecundiam, esurientibusque pudor dispendium vitae, et detrimentum salutis est. HEGESIPPVS *l. 5. c. 18.* Difficile est, ad ventrem verba facere, quum is auribus careat, dicebat olim Cato Maior plebi Romanae, frumentilargitionem intempestiue poscenti: PLVTARCH. *Cat. Mai.* Venter etenim praecepta non audit, poscit, adpellat, SENEC. *epist. 21.* nec rationem patitur, nec aequitate mitigatur, nec vlla prece flectitur populus esuriens. IDEM *de breuit. vitae c. 18.*

*Nec poenam sceleri inuenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt
Et similes, ira atque fames. IUVEN. sat. 15.*

Cuncta fame leuiora, canente CLAUDIAN. de bell. Gild. et

*- - - - nulla est audacia maior,
Quam cui materiem naturae praebet egestas;
Vt sitis atque fames. Sitiens mala nulla timere.
Esuriensue potest, miserae violentia pestis
Cogit abire metum: dum plus praesentia torquent,
Quam ventura mouent. LIGVR. l. 2. p. 314.*

Scythas quidem, memorat GELLIVS *16. noct. attic. c. 3.* quum vsus sit, vt famem longius tollerent, fasciis ventrem strictissime circumligare, ac ea ventris compressione esuritionem posse depelli, credere; sed vereor, ne frustra id remedii adhibeatur huic malo, quod non nisi cibo potuque tollitur et sedatur.

Ad articul. III.

Supra *tit. 1. art. 4.* nauclero demta est facultas in naue, semel instructa, et pelago commissa, quidquam aedificandi, aut meliorandi, vel etiam adparatum coemendi, insciis et inuitis exercitoribus, sub hac tamen exceptione, nisi in peregrino loco fuerit, aut necessitas aliud postulauerit. Hic articulus praedictis hanc praeterea limitationem adponit, quod vbi in loco peregrino aliquid in vsum necessarium

navis emerit, omni studio in id incumbere debeat, vt quam minimò pretio id faciat, omniaque fideliter ad rationes referat, a quo, quo loco, et quanti ea emerit &c.¹ Quum enim nulli graue esse debeat, CASSIODOR. *l. var. 21.* Rom. fabricis deputatae pecuniae reddere rationem, cum pura conscientia desideret se probari; cur non naucleris incumbere debeat, vel etiam scribis nauticis, accuratas expensarum rationes reddere illis, quorum stipendiis aluntur, quorumque mandato iter susceperunt? Sed de his *infr. tit. 12.* plura. De scribis nauilibus, quorum hic mentio fit, hoc obiter monere volui, diuersos olim fuisse apud Romanos scribas, consulum, praetorum, aedilium, quaestorum, et aliorum magistratum, immo et decurias scribarum, referente ONVPHR. PANVIN. *in ciu. Rom. p. 332.* Hinc illi tituli veteres: Sulpitiano scribae quaestorio: Capironi scribae aedilitio, vt obseruat TVRNEB. *l. 11. aduers. 10.* Inter hos scribas quaestorius ordine inferior aedilitio (quem tamen Cicero pro A. Cluentio hominem tenuem vocat) censetur; scriba naualis autem omnium vltimus habebatur ROSIN. *l. 7. antiq. Rom. c. 48.* FESTVS eum *minimae dignationis scribam* vocat, et FLAVTVS *in fragm. Non ego te noui naualis scriba columbar impudens?* Denique poena furti hic merito in nauclerum et scribam, si rationes falsas confecerint, statuitur, non tantum, quia contrectando aliena dolose furti reos se faciunt, sed et quia specialiter furti actio etiam aduersus illos, qui scienter plus exigunt, quam ipsis debetur, competit per *l. 8. C. de furt.*

Ad articul. IV.

Quod olim Catoni Minori vitæ datum fuit, in tantum, vt etiam in diuicium transferit: *Cras Cato abit*, scilicet, post triginta dies, apud PLVT. *in Caton. Min.* id vel maxime vitandum est naucleris, qui, vbi celeriter iter aggrediuntur et absoluunt, se commendatores faciunt, et hoc ipso mercatorum et exercitorum non minus, quam propria sua commoda promouent. Hinc sibi illud LVCANI *l. 1.* dictum putare debent:

Tolle moras, semper nocuit differre paratis.

Non enim minor culpa est committere aliquid praeter opportunitatem temporis, quam praeter ordinem rationis. PETR. MATTH. *l. 1. narrat. 5. x. 1.* Sedulitas vero vt plurimum est lucrosa, nihilque quod pulchrum,

chrom, quod honestum est, ab ignavia producitur. MAX. TYR. *disser.* 34. et cuiuscumque boni acquisitionem coniunctus cum continentia labor praecedat. DEMOPHIL. *sent. Pyth.* Optimus ergo merito nauclerus habetur,

Nil actum credens, dum quid superesset agendum,

iuxta eundem LYCAN. l. 2. et l. 11. C. de his quibus ut ind. Pessimus vero ille, qui neglecta opportunitate temporis ventorumque commoditate, cum Aceffaeo semper Lunam magis opportunam stolidè expectat, navigationemque de die in diem protrahit.

Ad articulum V.

Iura naualia Rhodiorum in quibusdam cum hoc articulo conueniunt, in quibusdam differunt, id quod ex eorum collatione patebit. Ita enim c. 19. habent: Si quis nauim conduxerit, et arrham dederit, ac postea dixerit, ea sibi non esse opus, arrham amittet. Sin nauclerus aduersus conuentionem venerit, arrham mercatori duplam praestet. Et cap. 20. Si quis nauim conduxerit, instrumenta consignata rata sunt, aut sine instrumentis irrita, poenas etiam, si velint, inscribant. Quod si nullae scripturae factae fuerint, et vel nauclerus vel conductor fefellerit, siquidem conductor pecuniam mercium causa non pederit, dimidium naulum nauclero soluat; sin nauclerus fefellerit, mercatori dimidium naulum praestet: Si vero mercator eximere merces voluerit, naulum integrum exercitori soluat. Poenarum autem exactio quasi per vindicationem quamdam fiat. Item c. 23. Si scripturas nauclerus et mercator confecerint, ratae sunt: Sin mercator plenum onus non praestet, residuorum nauila soluat ex instrumenti formula. Et c. 24. Si nauclerus accepto dimidio nauilo nauigauerit, et mercator reuerti voluerit, licet instrumenta consignauerint, mercator dimidium naulum huius impedimenti causa perdit. Sin confectis instrumentis nauclerus contrauenerit, duplum dimidii nauili soluat. cap. 28. Si nauis a mercatore, vel focio, fuerit impedita, quo minus, ubi dies aduenerit, e portu soluat, eamque nauim a piratis, vel incendio, vel naufragio perdit contigerit; damnum praestet is, qui attulit impedimentum. Denique cap. 29. Si mercator in eo loco, quo confecta fuerint instrumenta, merces non tradiderit, elapso iam die statuto, et a piratis, vel incendio, vel naufragio damnum dari contigerit, omne damnum hoc

nauis ad mercatorem spectat: Sin diem temporis statuti nec dum exacto
 praeteritorum aliquid acciderit, ad contributionem veniant. *Ius Wis-*
bycen. artic. 34. ita disponit: Si contingat, nauclerum cuiuspiam merca-
 tori nauem suam locare, et is cum eo conuenerit de naue, certo
 constituto tempore oneranda, mercator autem non oneret, aut na-
 uem detineat per dies quindecim et ultra, atque exinde nauclerus
 nauulo, culpa mercatoris, careat; tum mercator tenebitur, omne da-
 mnium inde resultans resarcire, ac exinde nauclerum quartam partem,
 nauclerus vero tres quadrantes capere debent, ex hac ratione, quia
 ipsis victum dedit, et maior cura illi incubuit. „Benignius hac in
 „parte est *Ius maritimum Carol. artic. 39.* Si contingat, mercatorem
 „plenum onus nauis naucleri non inferre iusto tempore, iuxta instru-
 „mentum et contractum nauticum, quem hoc nomine conficere de-
 „bent; tum mercator obligatus esse debet, nauclero soluere dies suae
 „mansionis, iuxta contractus nautici et instrumenti dispositionem.
 Consentiant cum hoc articulo *Ius Danic. cap. 37. et 45. et Statut. Ham-*
burg. part. 2. titul. 15. artic. 4. et 5. Cum reliquis allegatis iuri-
 bus GROTI. *introd. in iurispr. Holland. part. 20. l. 3. fol. 143.* et *Ius ma-*
ritim. Philip. II. titul. de naucler. artic. 5. quod etiam nauclerum, si
 sua culpa mercator intra dies 15. non onerauerit, ab ulteriori obliga-
 tione absoluit, mercatorem vero ad solutionem mercedis, una cum
 diebus mansionis, condemnat. Idem, quod naucleris et mercato-
 ribus hoc articulo iniungitur, etiam exercitoribus nauis, ex iuris pa-
 ritate, incumbit, ut videlicet, si de certa vectura et nauis locatione
 pepigerint, pactis stent, nisi damna resarcire velint. Ita enim non
 tantum iura maritima disponunt, sed et, praevio iuramento inlitem,
 ratione damni. Gedani die 28. Augusti anno 1647. inter Hillebran-
 dum Hillebrand et exercitores nauis, Poloniae registratum gerentis,
 iudicatum fuit. Notandum etiam venit, quod ex hoc articulo, siue
 mercator nauim conductam plene oneret, siue ex parte, siue etiam
 a contractu plane recedat, et nihil nauis inferat, nihilominus inte-
 grum nauulum soluere teneatur. Vbi tamen distinguendum venit,
 utrum tota nauis auersione conducta sit, an tantum pro certo onere,
 vel quantitate mercium ferenda: Si illud, pro tota nauis nauulum de-
 betur; si hoc, tantummodo pro ea quantitate mercium, quam por-
 tauit. *Statut. Hamburg. part. 2. titul. 15. artic. 3.* id quod etiam Labeo

in *l. 10. §. 2. ff. ad l. Rhod. de iactu iuris esse*, scribit. Fuit quoque olim disputatum, si mancipia vehenda quis conduxerit, *an pro mancipio in naui mortuo vectura debeat*? Labeo non deberi sentiebat, Paullus vero iudicabat, dispiciendum esse, quid actum esset, vtrum videlicet pro his, qui impositi, an pro his, qui deportati essent, merces promissa fuerit. Si vero id liquido non constet, sufficere putabat, si nauita, hoc est, nauclerus seu dominus nauis mancipium impositum esse probasset. *l. ultim. d. l. Rhod.* Quaesitum etiam, si quis mulierem vehendam naui conduxisset, deinde in naui infans natus fuisset, *an etiam pro eo quid deberetur?* Sane pro infante siue partu nondum edito nihil deberi, inde liquet, quod partus, antequam edatur, matris sit portio, vel viscerum *l. 1. §. 1. de insp. ventr.* immo nec pro partu edito, licet per se spectetur, et pars matris esse desinat, quum neque vectura eius magna sit, neque his omnibus vtatur, quae ad nauigantium vsu parantur *l. 19. §. 7. ff. locat.* Eadem est ratio vestimentorum, foenoris quotidiani, et similibus rerum post impositas in nauem merces, eidem illatarum, quia nimirum haec ipsa caeterarum rerum locationi accedunt *l. 4. §. 2. ff. naut. caup. stab.* Denique etiam quaestio est, *an qui nauem hinc in Angliam merces vehendi ergo conduxit, si ea vi tempestatis in portum redeat, et ipse merces ex naui iterum ad se recipiat, totum nauulum soluere teneatur?* Agitata haec est quaestio inter Martinum Otto et Georgium Barclaium Gedani, atque die 4. Februarii 1637. iudicatum, quod quarta pars nauli constituti solui deberet.

Ad articulum VI.

Quandoquidem non tantum, quod omnes tangit, ab omnibus debet adprobari *c. 29. de R. I. in 6.* sed et secundum naturam est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda *l. 10. de R. I.* Ideo par omnino esse iudicatum est hoc articulo constituere, ne quid huius vel illius, sed omnium exercitorum consensu et commodo a nauclero susciperetur, quorsum articulus sequens pertinet. Sensus vero hic est: Quod si quis exercitor vel nauclerus focus fecerit, hoc est, si merces proprias, inuitis aliis exercitoribus, naui intulerit, mercibus illis excidere, et alia insuper poena adfici, non, quod si merces alienas receperit,

dominus earum illis excidere debeat, alioquin namque plesteretur ob delictum alienum, scilicet naucleri, qui nihil criminis commisit, et qui in bona fide fuit, nihilque de exercitorum consensu vel dissensu sciuisse potuit. Hoc tamen in casu altera illa, nimirum arbitraria poena nauclerum manebit, mercesque bona fide illatas suo restitui, necesse est, domino. Videri etiam potest *ius Dan. c. 46.* et inde peti, quousque negotiatio naucleri subsistat? In summa autem rei, de qua hoc articulo agitur, quadrant huc *Plebisc. Gedanen. part. 1. c. 4. art. 10.*

Ad artic. VII.

Continetur hoc articulo exceptio quaedam regulæ iuris Canonici, ad articulum præcedentem allati, atque exinde manifestum fit, per vocabulum *omnis* in iure etiam intelligi maximam partem, non semper singulos coniunctim. Quod enim maior pars curiæ effecit, pro eo habetur, ac si omnes egerint *l. 19. ff. ad municip.* et refertur ad vniuersos, quod publice fit per maiorem partem *l. 160. §. 1. ff. de R. l.* neque paucorum absentia, siue necessaria, siue fortuita, debilitare debet, quod a maiore parte ordinis salubriter fuerit constitutum: Quum duæ partes ordinis, in vrbe positæ, totius curiæ instar exhibeant *l. 46. C. de decur.* Doctores circa hanc materiam communiter distinguunt, quod in his, quæ fiunt a pluribus, vt ab omnibus, maioris partis consensus sufficiat, in his vero, quæ fiunt a pluribus, vt a singulis, non sufficiat maioris partis consensus. *DYN. ad cap. 29. de R. l. in 6. GOTHOFR. not. ad l. 19. ff. ad municip.* Maiorem autem partem non pro numero personarum, sed pro modo debiti esse placuit *l. 8. de part.* E. G. maior pars heredum non ex numero vtique personarum, sed ex magnitudine portionum hereditariarum intelligitur *l. 14. in princip. ff. deposit.* et si creditores æquales sint in cumulo debiti, tunc plurium creditorum numerus præferendus est. In numero autem pari creditorum, auctoritatem eius sequetur prætor, qui dignitate inter eos præcellit: Sin autem omnia vndique in vnam æqualitatem concurrant, humanior sententia (quæ vel erga debitorem est benignior, vel testamento fauorabilior *ANTON. FABER ration. ad d. l. 8. pag. 209.*) a prætore eligenda est. Sed *quid si vnus vel alter creditorum maioris partis voluntatem sequi nolit,*

lit, potestne debitor se exceptione hac pacti conueni, cum maiore parte defendere, adeoque creditorem compellere, ut ab actione desistat, et placitum partis maioris sequatur? Id vero mihi plane absurdum esse videtur, siquidem exceptio haec non debitoribus contra creditores, sed tantum creditorum vel exercitorum parti maiori contra minorem seruit et competit. Ius Wisbycen. *art. 65.* hoc in casu, quando nimirum inter exercitorem et nauclerum conueniri non potest, statuit, nauclerum nihilominus posse nauim illam ducere pro nauulo, quod viri boni aequum esse iudicauerint. Et *art. 66.* in genere sancitur, quod omnes exercitores, quidquid in reparationem nauis nauclerus impenderit, vel etiam pro eiusdem necessitate emerit, ad obulum vsque soluere teneantur. Ius Pruthenicum *l. 4. tit. 19. art. 4. §. 3.* generaliter vult, quod illi, qui minores partes in naui habent, sequi debeant eos, qui plus in eis possident. Ius vero Lubecense *l. 6. tit. 4. art. 6.* alternatiue idem statuit, nimirum illos, qui minus in naui possident, reliquos, qui plus tenent, aut sequi, aut totam nauim certa pecunia aestimare debere, optione aliis data, vtrum tantumdem dare, aut accipere velint, emtoremque reliquis exercitoribus pecuniam istam intra sex hebdomadas postmodum soluere teneri. Ius Danicum *artic. 61.* idem praecipit, et addit, quod si nulla ratione inter se conuenire possint, nanim tamen otiosam iacere non oporteat, sed exercitorum potior pars illam in suum commodum, suo periculo, exercere possit, illis vero, qui exercere nauem noluerunt, nulla vecturae portio danda sit. Eodem etiam tendunt *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 13. artic. 2.* et *GROT. d. intr. part. 23.* Vtut autem haec expediti sint iuris eo in casu, vbi plures exercitores existunt, quaeri tamen potest, *quid hoc in casu, vbi duo tantum sunt exercitores, et quidem inter se dissentientes, iuris sit?* Certe quum praevalere debere, qui nauim nauigare, quam otiosam domi manere mauult, inde concludi potest, quod Vlpianus disertis verbis in *l. 12. §. 1. ff. de usufruct.* scribat: Nauis usufructu legato, nauigatum mittendam nauim, licet naufragii periculum immineat; nauim enim ad hoc parari, vt nauiget, dummodo tamen id apto et non aduerso nauigationis tempore fiat, nauisque idoneis hominibus committatur *l. 16. §. 1. et l. 36. in fin. ff. de R. V.* et gubernatore sit instructa *l. 13. §. 2. ff. locat.*

AD TITVLVM VI.

DE FOENORE NAUTICO, SEV BODMERIA.

AVLVS GELLVS *l. 16. noct. Attic. c. 12.* Cloatio Verrio foeneratorem adpellatum esse ait, quasi Φανερότερον ἀπο τῆ Φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χερσότερον, quoniam id genus hominum speciem ostendet humanitatis, et commodum esse videatur inopibus, nummos desiderantibus. Reiecta autem hac deriuatione, vti qua nihil dici possit insulsius, foeneratorem, ex mente Varronis, a foenore nominatum esse scribit, foenus vero a foetu, et quasi a foetura quadam pecuniae parientis, atque incrementis, quae etiam Varronis, Festi et Nonnii Marcelli est sententia. SALMASIVS vero *de vsur. cap. 2.* a verbo Graeco ποῦνⓄ, h. e. merces, pretium vel etiam poena, originem foenoris deducit, ast VOSSIVS *etymologico* verius putat fenus dici ab obsoleto feo, vnde fenus, fecundus, femina et femur deriuantur. Vtut sit, foenus et foenerator communiter male audiunt, solo foenore nautico excepto, in quo, quum contra naturam mutui creditor periculum pretii in se recipiat, aequitati congruum esse visum fuit, centesimas (quas nos XII. in centum dicimus) adeoque maximas et grauissimas *l. 38. ff. de negot. gest. l. 7. §. 8. de administ. tutel. vsuras concedere.* Dicitur autem foenus hoc modo nauticum, modo vsura maritima, modo pecunia traiecitia, modo marinum creditum *l. 6. de naut. foen. l. 1. et vltim. C. eod. et nouell. 206. in praef.* Genus itaque foenoris nautici est vsura, quae vel foenus est vel vsura; sicut adoptio est vel arrogatio vel adoptio. Foenus est vsura, quam de mutuo creditor a debitore exigit, quaestus siue lucri causa; vsura in specie est, quae ob non solutam sortem, siue ex mutuo, siue aliunde debitum exigitur: Vt si venditor rem tradat, emitto vero pretium non soluat, aequissimum est, eum vsuras pretii pendere, quum ipse refruatur *l. Iulianus §. veniunt ff. de act. emt.* ANTON. MATTH. *praeceptor quondam meus in lectionib. suis a me calamo exceptis c. 37. et disp. 2. de non mouend. sed distinguend. terminis Iuris thes. 4.* Graecis vocatur δάνεισμα ναυτηκὸν et ἔκδοσις, opponiturque δανείσματι ἔγγυον, siue communi, quod tutum creditori sponsor praestitit IVLIVS POLLVX *l. 8. cap. 12. περὶ δανείσματⓄ* et Suidas verb. δάνισμα et ἔγγυον. Germanice Bodmery, eo quod quasi in fundum, qui Germanis Boden dicitur, siue

siue in carinam *auf den Kyl*, pecunia haec pro more traicienda datur, et non nisi salva naui reddatur, perdita autem naui, et carina dissoluta, simul euanescat. Proprietas enim nauis carinam sequitur *l. 61. de R. V.* et carina synecdochice pro tota naue fumitur. Ante tempora Iustiniani nauticum foenus apud Romanos semper liberum fuit, vsque ad infinitam vsurarum licentiam, teste PAVLLO *l. 2. sent. cap. 14. de vsur. §. 3.* „Traiectitia pecunia propter periculum creditoris, quam diu nauigat nauis, infinitas vsuras capere potest. Vbi „ANIANVS *in suis interpretationibus*: Traiectitia pecunia, quia maris „periculo committitur, in quantas conuenerit vsuras, hanc pecuniam dare creditor potest. „IVSTINIANVS vero *l. 26 §. 1. C. de vsur.* ultra centesimum pacisci vel accipere prohibuit, idque abrogata *nouella 106.* (quae promittebat lucrum praecipue octauae partis, seu trium filiquarum ex singulis solidis, non tantum, si nauis per totum annum abesset, sed etiam si multo citius ad portum rediisset) *nouell. no.* confirmauit. Hinc *Gloss. in d. l. 26. §. super verb. praecedentibus C. de vsur.*

*Discant illustres stipulari posse trientes,
Et mercatores sibi possint quaerere besses,
Quaerere semisses possint communiter omnes,
In traiectionis, vires centesima sumit.*

Expressa autem conuentione hoc in casu opus est, non tantum, quod res vel pecunia tali loco transferri, sed et quod transferri debeant periculo creditoris, alioquin, si absque hac expressa conuentione pecuniam, vel quiduis aliud, prius quam ad destinatum locum veniat, perire contingat, perit debitori *l. 2. et ult. C. de naut. foen.* tum et discusso periculo, nauique in portum delata, desinunt deberi vsurae centesimae, ac communes tantum vsurae praestantur *d. l. 2.* id quod etiam in periculo terreni foenoris per *l. 5. ff. de naut. foen.* obtinere, necesse est. Caeterum etiam infinitae illae vsurae, quarum Iulius Paullus supra allegato loco meminit, non nisi ultra duplum sunt extendendae, quum ultra duplum vsurae, nec in stipulatum deduci, nec exigi possint, quia tum aequantur sorti *l. 26. §. 1. ff. de cond. indeb. l. 4. §. 1. de naut. foen.* Circa definitionem vero foenoris nautici doctores variant, quae omnia prolixè examinare, non est mei instituti. MODESTINVS *l. 1. de naut. foen.* traiectionem pecuniam (siue foenus

nus nauticum) dicit eam esse pecuniam, quae trans mare vehitur (scilicet periculo creditoris, vti GOTHOFR. notat) caeterum si eodem loci consumatur, non esse traiectionem. Etsi autem his in casibus creditor regulariter suscipiat in se periculum navigationis vel itineris, non tamen per hoc suscipit periculum, quod ex culpa debitoris emergit, sed tantum periculum casus fortuiti, hoc est, si naus submergatur sine culpa debitoris, videlicet, si is merces prohibitas naui inferat, si vtatur infueto itinere, vedigal fraudet &c. tum enim amissarum mercium detrimentum, quod non ex marinae tempestatis discrimine, sed ex praecipiti auaritia, et inciuili debitoris audacia accidisse adscueratur, adscribi creditori, iuris publici ratio non patitur, vti loquitur *l. 3. C. de naut. foen.* quod tamen ita demum obtinere videtur, si id a debitore, ignorante et inuito creditore, fiat, alioquin si sciente et consentiente illo, regulae generali standum erit, quia consensus ius facit *l. 40. ff. de legib.* Quamuis etiam proprie in pecunia numerata consistat, tamen si merces ex ea pecunia comparatae sunt, eaeque ipsae periculo creditoris nauigent, etiam tunc traiectionis sit pecunia *d. l. 1.* Periculum autem creditoris ex ea die incipit, ex qua nauem nauigare conuenit *l. 3. ff. de naut. foen.* et desinit, quando nauis salua ad portum constitutum adpulerit *l. 1. C. de naut. foen.* quorsum etiam spectare videtur *c. 18. leg. nau. Rhod.* „Si quis pecunia mutuo sumta peregre profectus fuerit, tempore conuentionis elapso, iuxta legem a sponsoribus mutuatam soluat. Si nulla satisfaciendi ratio, pecunia quidem sub fideiussione manebit, verum vsurae totius temporis, quo peregre abfuerint, soluantur.“ Diuiditur autem pecunia traiectionis, siue nautica, in propriam et impropiam, quam quasi traiectionem, vt et terrestrem quidam adpellant. Propria est, quae creditur alicui trans mare periculo creditoris soluenda *d. l. 1. impropria vel quasi* est, quae ad similitudinem foenoris traiectionis datur, quando non tam periculum navigationis subest, quam alterius itineris vel rei, vt si periculo meo tibi dem pecuniam, aliquid meo nomine hic vel ibi emendi, vel etiam, si piscatori erogauero in apparatus plurimum pecuniae dederim, quia meo periculo vtitur, possum pacifici aliquam vsuram de captura, vel similibus in casibus, de quibus *l. periculi pretium ff. de naut. foen.* et in eadem DD. videri possunt. Ex mente IULII POLLUCI *l. 8. περί δολώντων* *c. 12.* diuiditur foenus nauticum in heteroplum et amphoteroplum.

plum. Illud est, quum qui pecuniam dat, siue creditor nauticus, commeatu tantum periculum suscipit: Hoc, quum et commeatu et remeatu periculum suscipit. Illud totam navigationem, quae in eundo et redeundo consistit: Hoc certum navigationis tempus et locum respicit. Obseruandum tamen, interdum etiam pro parte tantum periculum ad creditorem pertinere, ut quum ad tempus pecuniae societas contrahitur, quod *c. 17. leg. Naual. Rhod. ἡπεία ναυωνία.* Verba legis haec sunt: Si quis aurum vel argentum mutuo dederit, ad usum „societatis (ἐν τῇ ἡπεία ναυωνία) idque in navigatione, ac prout placuerit, quam diu mutui societas durare debeat, in scripta retulerint, „siquidem is, qui aurum et argentum accipit, tempore completo id „domino non refuderit, et vel ab igne, vel latronibus, vel naufragio „perire contigerit, liber a damno maneat auri dominus, et sua salua „recipiat: Si vero tempore pactorum nondum completo, periculum „vel interitus in mari acciderit, partes ipsae, ut lucri, sic et damni „nomine, secundum pacta conuenta teneantur. Ex legibus quoque ciuilibus constat, creditorem post diem periculi non tantum accipere usuras solere, sed et poenam in dies singulos, eamque poenam stipulabatur, ob operas vel sumtus serui persequentis et perentis eam pecuniam. Solebant enim, qui pecuniam nauticam credebant, seruum mittere, qui nauigaret cum debitore, et statuto tempore poenam exigeret *l. traiectionis ff. de O. et A.* Caueri quoque moris erat de iure ciuili creditori de pecunia sub conditione traiectionis vel nudo pacto, vel per stipulationem aut syngrapham, aut pignoribus captis, vel mercibus in naue pignori datis, ratione tam sortis quam usurarum *l. 4. 6. 7. ff. de nauit. foen.* quae tamen cautio naue ante conditionis euentum pereunte, exstinguebatur *d. l. 6.* Reperio etiam quemdam de foenore nautico conuentum et conuictum, exceptionem solutionis quidem in exsequutione obiecisse, ast ad eandem probandam non admissum esse ante quam rei iudicatae satisfaciendo, tantum pecuniae, quantum alter praetendebat, iudicialiter deposuisset, idque anno 1627. et 1628. inter Holdonem Martem et Nicolaum Stahl ita Gedani iudicatum fuit. Plura suppeditare possunt AZO in *Cod. tit. de nauit. foen.* CUIAC. *recit. vel comm. ad d. t. ff. et c. DVAREN. disp. anniu. l. 2. c. 3.* BRISSON. *sed antiq. l. 3. c. 1.* PETR. GREG. TOLOS. *synt. iur. l. 22. c. 3. n. 47. et seqq.*

SICHARD. et ANTON. PEREZ. *ad tit. C. de foen. naut.* GOTHOFRED. *not. ad tit. ff. de foen. naut.*

Ad artic. I.

Consideranda nunc veniunt, quae in tribus hisce articulis continentur, quorum prior de iis, qui vsuram nauticam accipere possunt, alter de modo et tempore, quo eas accipere licitum sit, et tertius de poenis nauclerorum, hac in parte excedentium, agit. Quoad primum, quamvis iure maritimo Hanseatico pecuniam nauticam in carinam accipere regulariter omnibus nauium exercitoribus et dominis, immo et de iure ciuili magistris nauium, siue naucleris *l. 7. ff. de exercit. act.* liceat; certae tamen, in vtroque iure, reperiuntur restrictiones, eo tendentes, ne quid temere per nauclerum fiat, aut fraudulenter, videlicet, vt creditor sciat, nauim in ea caussa fuisse, vt refici deberet, vel necessariam refectiōni pecuniam &c. et quidem adhibita hac cautione. 1. Ne multo maiorem pecuniam credat, quam ad rem fuerit necessaria, tum enim actio in solidum aduersus dominum nauis non datur *d. l. 7. in princ.* 2. Ne eo in loco pecunia credatur, in quo id, propter quod credebatur, comparari non potuerit *d. l. 7. §. 1.* Hoc articulo insuper 3. prohibentur naucleri eo in loco, vbi exercitores ipsorum praesentes sunt, vllam pecuniam in carinam, siue fundum nauis accipere, quod si autem necessitas id exigat, consensum exercitorum requirere, aut non nisi pro rata parte, quam in nauis habent, id facere debent, ita, vt qui vltra hoc ipsis crediderit, ex bonis naucleri, non ex nauis solutionem suam repetere possit, poenaque praeterea arbitraria nauclerum maneat. Quemadmodum etiam Gedani inter Iacobum Morin et Matthiam Schwellegreber anno 1656. die 22. Septembris iudicatum fuit. Statuta Hamburgensia *part. 2. tit. 18. artic. 1.* de consensu exercitorum quidem nil continent, in reliquis cum hoc articulo plane concordant. Potest tamen etiam inuito vno vel altero exercitorum, a nauclero pecunia traiecitia siue vsura nautica pars eorum nauis onerari, dummodo maior pars consentiat, nauisque salua redeunte, pecunia haec a nauclero, qui eam foenori sumpsit, sine reliquorum exercitorum damno, refundatur, vti expresse *artic. 7. tit. praeced.* statuitur. Etsi autem pecunia haec nautica, de iure communi, ab omnibus promiscue accipi,

cipi, vel etiam dari possit, de iure tamen ciuitatis Gedanen. naucleris et exercitoribus licitum non est, pecuniam talem a peregrinis accipere, si per ordinatos proxenetas eam a ciuibus obtinere queant; quod si quis contra egerit, prima vice quarta pecuniae parte, secunda, parte dimidia, et tertia, tota summa excidere debet. *Plebisc. Gedanens. part. 3. c. 3. artic. 19.* Singulare etiam est, quod de iure Lubecenfi *l. 3. tit. 4. artic. 6.* si quis nauim oppignoret, ac nihilominus postea eadem ad alia loca nauiget, eamque vendat, pignus soluatur; si vero illa ad urbem et flumina eius reuertatur, ius pignoris iterum conualescat. Rationem hanc reddit D. MEVIUS commentario ad hunc articulum, quod nauigationis gratia multa singularia reperta et admissa sint, atque inde visum fuerit statuti conditoribus, si nauis ubique subiaceret iis persecutionibus, quibus pignora de iure obnoxia sunt, inde mercaturae multa impendere impedimenta et nocumenta, immo et aliis, quorum plus interest non interrumpi nauium cursum, vel quia merces in eis transferunt, vel quia operas in nauis praestant.

Ad articul. II.

Dictum est articulo priori de iis, qui foenus nauticum accipere, vel etiam dare possint, in loco, vbi exercitores praesentes sunt, sequitur, quo tempore et modo id dari, et a nauclero accipi possit in locis exteris, vbi exercitorum copia haberi nequit. Potest vero nauclerus in locis peregrinis foenus nauticum accipere 1. Si probabile damnum in nauis et instrumentis naualibus adpareat. 2. Si isthic loci cambio, sub fide exercitorum, pecuniam ab exercitoribus soluendam comparare non queat. 3. Si non habeat in nauis bona, quae maiori cum commodo exercitorum vendi, quam foenus nauticum contrahi, possint. 4. Ne ultra, quam ad reparationem damni, et similis casus necessitatis, opus est, accipiat. Requiritur autem, vt vbi ad locum exonerationis deuentum fuerit, nauclerus, si quae bona pro necessitate nauis vendiderit, iusto pretio, intra maximum vel minimum soluat, demto tamen nauulo, nisi nauis perierit, quo casu bona illa isto, quo in loco onerationis emta sunt, pretio, et quidem nullo percepto nauulo, soluere debet, vti ex *Iure Wisbyc. art. 35. 40. 41. 69. 70. Iure Danic. c. 68. Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 7.* GROT. *introd. in Iurispr. Holland. l. 3. part. 20. pag. 143. b. et*

149. liquet. Nec minus, si victualia deficient, et pecunia desit, bona mercatorum, quotquot ad hoc sufficiunt, per nauclerum vendi possunt. *Ius Dan. c. 59. cui adiungi potest Ordin. Philip. II. tit. de adsecur. art. 19.* quemadmodum etiam Gedani ita in causa Henrici von Loeben contra Matthaeum Schuonellengreber anno 1647. die 7. Martii pronunciatum fuit. Sed, *quid si nauclerus in locis exteris tantum pecuniae traiectionis seu nauticae in carinam recipiat, ut illi exsoluendae nec navis, nec naulum, nec vectura, nec armamenta naualia sufficiant?* Eo in casu secundum *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 18. art. 3.* exercitores non sunt obligati pecuniam hanc reddere, sed qui pecuniam suam in carinam crediderunt, nauclerum eiusque bona tantummodo obligata habebunt.

Ad articul. III.

Duplex hic constituitur poena illis, qui sine necessitate et fraudulenter pecuniam sub foenore nautico acceperint. Damnum enim soli ferre et refarcire, vel etiam pro qualitate facti, corporali poena, ad necem vsque puniri debent. Statuta Hamburgensia ei, qui immodico foenore nautico sine necessitate, et quidem studiose nauem onerauerit, infamiam post reditum irrogant, eumque relegari volunt *part. 2. tit. 18. art. 4. et 5.* Quid si autem navis, in cuius fundum pecunia data est, a piratis intercipiatur? Hoc casu secundum eadem *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 18. art. 5.* nauclerus liberatur, si totam nauim, vel partem eius illi, qui pecuniam traiectionem dedit, transportet et resignet.

AD TITVLVM VII.

DE AMMIRALITATE.

Articul. vnicus.

Ammiralii adpellatio a Graecis ad Latinos, postea etiam ad Gallos peruenit, non vero, vti vult SALMUTH. *ad Pancir. l. 2. tit. 1. pag. 19.* vox et dignitas primum Gallica fuit. Ast apud recentiores tantum Graecos vox haec reperitur, vti apud CODIN. *de Offic. Constant. c. 2. n. 43. ὁ Ἀμειράλι* ☉: vel iuxta catalogum auctiorem ibidem *Ἀμειράλης*, vbi ex Bibliotheca regia siue Mazariniana quidam auctor ignotus adiectus exstat, apud quem Ammiralius *Ἀλμυραν* dicitur. *et cap. 4. n. 46.*

n. 46. pileus et gestamina Ammiralii describuntur. Item c. 5. n. 64. dicitur, quod Amiralius magno duci subdatur, totamque classem gerat; adeoque idem est, quod Thalassiarcha, siue praefectus maris, qui toti classi praest. Vox autem ἀμειράλιος vel ἀμειράλης, a viris doctis communiter ab Arabico *Emir*, siue *Amira*, quod dominum significat, deducitur, teste SIGEBERTO in *chr.* qui ad annum Christi 630. de Machomete p. m. 88. scribit: In regno Saracenorum quatuor praetores statuit, qui Amiraeci vocabantur, ipse vero Amiras vocabatur. Et ad annum 660. pag. 91. b. Muhamas Saracenorum Ammiras; Teste quoque MATTHAEO PARIENSI ad annum 1103. pag. 41. Procurator civitatis, qui lingua eorum Emyr dicebatur. Plura videri possunt et legi apud VOSS. l. 2. de vitiiis *serm. c. 2. pag. 173.* GRETS. ad *Codin. l. 2. c. 5. pag. 202.* GVILIELM. WATS. *gloss. ad Matth. Parisien. vocab. admiralius.* Ab hac voce Amiralii postea vitiosiore latinitate in usum deductum est vocabulum *Ammiralitas*, quae principio coitio quaedam fuit aduersus piratas, aut alios, siue inuasores, siue hostes, quam Graeci σύμπλοιαν aut ἐμπλοιαν vocant; tandem etiam societas illa naualis, quam privati circa negotiationes suas, quum ad peregrina et hostilia loca nauigare volunt, inire solent, eandem adpellationem retinuit. Est enim *Admiralitas* vel *publica* vel *privata*. *Publica* est, quae auctoritate regis, principis aut reipublicae ordinata est, pro conseruatione pacis et tranquillitatis publicae, contra piratas hostesque quosuis, et defensione nauigantium. *Privata* est, quae pro commerciorum et negotiationis certarum priuatarum personarum salute ac defensione suscipitur. Atque de hac Ammiralitate hic agitur, quae quum crebro iniri, aut parum attendi solet, merito in violatores poena refusionis damnorum inde ortorum, et in defectu pecuniae, corporalis constituta est, iuxta articulum hunc et *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 41.* quemadmodum vice versa damna citra cuiuspiam culpam ab hoste illata, communi contributione sarciantur, vti similiter videre est in *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 42.*

AD TITVLVM VIII.
DE IACTV MARIS ET HAVARIA.

Nauclerus seu nauisgubernator non propter nauigationem nomen fortitur, sed propter artem ipsam, ac in nautas principatum, inquit PLATO *l. 1. de Rep.* quippe cuius ars, etsi tempestate et procellis saepe exerceatur, deterior tamen vlla tempestate non fit, nec ipsa tempestas proprie opus gubernatoris, vel artis administrationem im-
pedit, sed successum. Et quamuis salus nauigationis nautarum commune opus sit, hancque, tamquam finem, nautarum vnusquisque expetat; teste ARISTOT. *l. 2. de rep. c. 4.* magister tamen nauis, siue gubernator, vbi nauis praeficitur, non felicitatem promittit, sed vtilem operam, et nauis regendae scientiam. *Senec. epist. 85.* Vnde si supra artem et fidelem operam, vi procellarum et tempestatum, artis exercitium, tamquam a vi maiori et irresistibili, ipsi inhi-
beatur, et quae alia media, nauem et merces ex parte, vel in toto seruandi, ad manus sumserit, non inertiae eius, sed necessitati adscribendum, idque ex aequitatis praescripto, vt, vbi id contingit, incommoda nauigationis omnibus in nauis sint communia. Atque eo pertinet hic titulus de iactu, non minus in naturali aequitate, quam *l. Rhodia de iactu, fundatus.* Communi vero vsu loquendi illud, quod ex iactu retribuendum venit, dicitur *Auar-
ria* siue *Hauaria*, Germanice *Hauerrey*, quam vocem, qui a graeco verbo $\epsilon\acute{\alpha}\gamma\epsilon\upsilon\varsigma$, hoc est, onus, et adiectione priuatiua *a*, quasi sine onere, vel etiam a voce Ionica $\epsilon\acute{\alpha}\rho\iota\varsigma$, hoc est, nauis, deriuant, atque inde vocem $\alpha\epsilon\alpha\gamma\epsilon\upsilon\varsigma$, hoc est, *Haucrey* efformant, non minus falluntur, quam illi, qui ex Gallico *Haure* eam deducunt, quum Germanica lingua Gallica sit antiquior, et Galli suum *Haure* a Germanorum voce *Hauen*, non Germani a Gallis vocem *Hauerrey* sint mutuati, id quod etiam *BOXHORNIVS epist. ad Arnol. Vinn. pag. 210.* agnoscit. Latinis dicitur passim tributum, contributio et collatio, id quod ex *tit. ad l. Rhodiam de iactu* patet, quae tamen adpellationes effectum et consequens potius *Hauariae*, quam ipsam *Hauariam*, illiusque ius exprimunt. *Hauaria* enim, desinente *BOXHORNIO d. l. ni-*, hil est aut significat aliud, quam id, quod ab his, quorum merces, et bona iactu periere: Vel, secundum *Paullum Ictum l. 1. ad l. Rhodiam*

diam de iactu: Hauaria est, quando leuandae nauis gratia, iactu mercium facto, omnium contributione id, quod pro omnibus factum est, sarcitur. Dispescitur autem *Hauaria in communem et grossam*. *Communis* est, quae datur piscatoribus, vel aliis, nauem vna cum mercibus saluam in tuto constituere gnaris, et vocatur *Lotsmann-Piloten-Geld*, dummodo non excedat summam sex librarum Flaminicalium, alioquin Auariae grossae adscribitur, atque hac in parte standum est naucleri iuratoriae assertioni, vel etiam testimonio nautarum, in primis gubernatoris nauis et exploratoris vadorum: Item quidquid in Ammiralitate impenditur, vel etiam, quod praeteruehendo arces et castella in fluminibus et portu, e. g. in sinu Danico soluitur: nec minus, quod pro nauibus e flumine et portu educendis erogatur, ita tamen, quod in hisce casibus merces tantum in nauis constitutae, non vero nauis, contribuere teneantur. *Hauaria grossa* est, cum propter merces in mare leuandae laborantis nauis gratia iactas aut propter malum, anchoras, rudentes, aliaque armamenta nauis, communis periculi remouendi causa, voluntate nauigantium deiecta, vel caesa; omnium promiscue contributione damnus sarcitur. Breuiter: *Communis Hauaria* est, quam merces tantum, *grossa*, quam nauis et merces praestant, qua de re pluribus videri possunt QUINTINVS WEITS. *tract. van Auarien*, VINNIVS in *Peck. ad l. naut. p. 193.* LOCCEN. *de iur. marit. l. 2. c. 8. n. 3.* Vtut vero diuisio haec trita sit, et non minus hodie vsitata, mihi tamen non vsque adeo placere potest, quia Hauaria siue contributio maritima locum proprie non habet, nisi vbi quid caesum aut iactum sit, idque leuandae laborantis nauis causa. Quid vero eo pertinent impensae ex alio capite et titulo in nauem, eiusque in portum, et ex portu deductionem aut abductionem factae? cum ne quidem illa sarciri necesse sit, quae vi tempestatis vel icu fulminis rupta et fracta sunt, quia in illam communem, vti vocant, Hauariam referuntur, quamuis propius ad naturam Hauariae accedant. Impensas sane supradictas resarciri et refundi aequum esse, non negauerim; sed quid illis commercii cum Hauaria sit, non intelligo, nisi quis eodem etiam nulum referre velit. Rectius erit, si omnino ad similitudinem mercium iactarum, in casibus talibus, contributio fieri debeat, Hauariam diuidi in *propriam et impropriam*, ita vt per illam Hauaria grossa, per hanc communis intelligatur.

*Sed diuerticulo fuimus fortasse loquaces,
 Carmine proposito iam repetamus iter;
 RYTHIL. itiner. l. 2. articulosque penitus inspiciamus.*

Ad articul. I.

Congruit hic articulus non tantum cum *l. 1. ff. ad l. Rhod. de iact.* sed verbotenus etiam cum *Iure Lubecen. l. 6. tit. 2. art. 1.* ac inde desumpto *Iure Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 2. §. 1. Carol. art. 41. et Statut. Hamburg. part. 2. tit. 16. art. 2.* Quatuor vero hic potissimum attendenda veniunt. *Primo*, an iactus necessarius fuerit? *Secundo*, qui ad sarcendum damnum contribuere teneantur? *Tertio*, quo pretio merces aestimandae sint? et *quarto*, ubi contributio fieri debeat? Circa primum, cum hodie naues non sint, vti olim argonautarum, amplius loquaces, nec oraculum de euitanda procella articulate edere possint, quod de illis *APOLLON. l. 4. argon. vers. 581.* fabulatur; obseruandum est, quod, etsi *QVINTINVS WEITS. tract. Belg. de Hauer.* asserat, iactum aut refectionem mali in arbitrio, opinione et discretionem naucleri, eiusque officiariorum stare, qui ex iusta causa et timore, quamuis vere periculum non fuisset, merces eiicere, vel malum refecare possint, pro sua discretionem, nec opus habeant expectare, quousque alii ex societate nauali vel classe iactum faciant, aut malos refecent, sed respectum nauis suae, quam regit, habere debeant, cum in tempore praestet, quam sero nimis iactum facere. Idem tamen paulo post, idque ex dispositione *Iuris Wisbyc. art. 20. et 38.* requirit, quod nauclerus, laborante naue, prius mercatores aut eorum factores seu institores (dummodo tales in naui sint) ante iactum vel refectionem conuocare, illisque periculum et necessitatem remonstrare debeat: illis vero in iactum consentire nolentibus, nihilominus ex consilio proraetae sui et gubernatoris nauis, vtpote rei huius meliorem scientiam et experientiam habentibus, iactum facere possit, cum vniciuique in sua arte credatur *l. certi iuris C. de iudic.* Atque idem fanciuit *Philippus II. Hispan. rex in iur. suo marit. tit. de naufrag. art. 4.* praeterquam quod ibidem, iuxta *art. 38. Iur. Wisbyc.* consensus maioris partis nautarum requiratur, qui ubi ad portum nauem saluam deduxerint, requirentibus mercatoribus iureiurando affirmare queant, id necessitate urgente, et renuentibus illis, ipsorum consilio factum

factum esse. Ac eodem tendunt *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 16. art. 1.* Caput vero *IX. legum navalium Rhod.* vult, si nauclerus de iactu consultauerit, vt vectores interroget, qui opes vel merces in naui habent; *et cap. 38.* vt cum iactus faciendus est, mercator primus iacere debeat, atque tum demum nautae, qui tamen ordo hodie non obseruatur. Necessesse autem est, vt iusto et probabili timore naufragii, tempestate nimirum graui iacubante, nauisque laborante, iactus fiat, non leui aut vano metu, cuius vti de iure nulla est excusatio *l. 184. ff. de R. l.* ita nauclerum excusare potest, quum qui seruandarum mercium suarum causa alienas merces in mare proiicit, nulla teneatur actione, sed si sine causa id fecerit, in factum, si dolo, de dolo teneatur *l. 14. in princ. ff. de praescript. verb.* Secundo, quod concernit res et personas contribuentes, iam antea dictum est, quod ad Hauariam communem conferant solae merces, ad grossam etiam nauis et merces. A personis autem et vectoribus, nullas sarcinas in naui habentibus, contributio peci non potest, nisi totam forte nauim conduxerint, tum enim ex conducto contra eum magister nauis agere potest *l. 2. in princ. ff. ad l. Rhod. de iact.* Alioquin corporum liberorum nulla fieri potest aestimatio *l. 2. §. 2. ff. eod.* et per consequens nec vectorum corpora in tributum venire possunt. Alias vel ex dispositione huius articuli damnum iactu factum ex nauis et mercibus in nauis seruatis resarciendum est, idque per exercitores et mercatores, pro quota nauis et mercium, ad ipsos pertinentium. *HARMENOP. l. 2. tit. 11. §. 16. et Basil. iur. l. 53. tit. 3. §. 2.* in omnibus ad stipulantur. Tertio si de aestimatione mercium quaeratur, illa vigore huius articuli fieri debet eo pretio, quo merces istae in portu, ad quem tendebant, veneunt. Idem *iure Labecen. l. 6. tit. 2. art. 1. et iure Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 2. §. 1.* sancitur. De iure ciuili portio pro aestimatione rerum, quae saluae sunt, et earum, quae amissae sunt, praestari solet: nec ad rem pertinet, si, quae amissae sunt, pluris veniri poterant: quoniam detrimenti, non lucri fit praestatio; sed in his rebus, quarum nomine conferendum est, aestimatio debet haberi, non quanti emtae sint, sed quanti venire possint *l. 2. §. 4. ff. ad l. Rhod. de iact.* *QVINTINVS WEITS tract. de Auaritia §.* hunc distinctione explicare nititur, vt, si iactura mercium facta sit postea, quam nauis dimidiam itineris partem confecit, tum eo pretio, quo in loco, ad

quem tendunt, veneunt, aestimari debeant; si vero dimidia itineris parte nondum peracta, iactus contigerit, tum carius aestimari nequeant, quam eo pretio, quo emtae sunt in loco, vbi naus onerata iisdem fuit, ita tamen, vt vbi aestimatio anteriori modo fit, defalcantur gabellae, telonia et aliae expensae, in merces illas erogatae, idque aliis in locis quoque ita vsu venire testatur VINN. *ad Peck. pag. 220.* Philippus II. Hispan. Rex in *iure marit. tit. de naufrag. art. 6.* quoad aestimationem cum hoc articulo consentit, defalcari tamen vult naulum siue vecturam, et alias expensas, simul vero addi verum nauis pretium, vel totum naulum nauclero promissum, ad arbitrium et optionem mercatoris. Quibus collatis, statuit, cuilibet ex tota massa proportionaliter pro rata parte amissorum, vel seruatorum bonorum, satisfaciendum esse, hancque aestimationem et computationem Hauariae per naucleros et mercatores fieri debere, rei huius peritos, et neutri partium addictos. Ius Wisbyc. *art. 20.* praecipit, quod bona iacta solui debeant eo pretio, quo residua bona in foro veneunt, computando illa de libra in libram, quantum quisque in illis habet, ad sarcendum damnum. Et nauclerus de nauis sua et bonis dabit, ita vt mercator de suis bonis dat, nauclerus vero quilibet vas a contributione exemptum habeat; si vero plus bonorum in nauis habeat, etiam plus ad sarcendum damnum conferre tenetur, pro quantitate, quam in ea habet. Quod si etiam nauis sese inuicem non dextre adiuuerint, vt bonos socios tali in periculo decet, tum nulla ex parte exempti esse debent, idque nauclero sub suo iuramento demandabitur. Et *art. 38.* statuitur, quod bona iacta eo pretio, quo reliqua in foro, siue pecunia parata, siue aequiualentem modo vendita sunt, refundi et solui debeant, vbi naulum solutum fuerit. Item, quod nauclerus de nauis sua et naulo, perinde vt mercator de bonis suis, contribuere debeat, ad arbitrium et optionem mercatoris, et quo pretio nauclerus nauim suam aestimat, eo mercatores pro tempore eam acceptare poterunt. Basilicon. *iur. l. 53. tit. 3. §. 4.* et HARMEN. *promt. iur. ciu. l. 2. tit. 11. §. 11. et 17.* ita contributionem fieri volunt, et quidem iuxta mentem iuris ciuilibus supra allegati, vt res quidem amissae, quanti emtae fuerunt, aestimentur, quae vero saluae sunt, quanti veniri possint, idque exinde, quo et damnum, quoad fieri potest, minuatur, et lucrum amplius propagetur. Putantque, quod hac ratio-

ratione vtrisque consulatur, et iis, qui iacturam fecerunt, et iis, qui suas res salvas habent. Denique *Statuta Hamb. part. 2. tit. 16. art. 2.* damnum ex iactu ortum refarciri volunt, aestimatione facta bonorum iactorum et non iactorum, iubentque nauclerum haec tamdiu in naui retinere, donec damnum pro rata cuiusque parte retributum fuerit, addita hac cautione, quod si quis ex vectoribus soluendo non fuerit, detrimentum magistro nauis esse non debeat (non quod nulla damni pars magistrum sequatur, sed quod non totum, nec ad solum magistrum detrimentum hoc pertineat,) sed commune sit omnium, et ad contributionem vocentur, vti bene explicat VINN. *ad Peck. p. 235.* id quod etiam disertis verbis in *l. 2. §. 6. ff. ad l. Rhod. de iact.* Paullus Icius scribit, addita hac ratione, quia cuiuslibet fortunae nauta (id est, nauclerus) excutere non debet.

Quod denique locum contributionis attinet, portus hic assignatur, ad quem nauigatio dirigitur, quod nimirum ibi et transactio et solutio fieri debeat, idque intelligendum est sub istis cautelis, quae paulo ante pro nauclero facere monuimus.

Ad articulum II.

Differunt longe inter se, an tempestate, vel ictu fulminis nauis aliqua in malo, seu arbore nauis, velis item et anchoris, aliisque instrumentis damnum perceperit, an vero ex consensu vectorum in naui seruandae nauis, mercium, vitaeque causa arbor nauis caesa, et in mare cum reliquis instrumentis iacta fuerit. Ita enim *l. 2. §. 1. ad l. Rhod. de iactu* statuit: *Si conseruatis mercibus deterior facta sit nauis, aut si quid exarmauerit, (armamentis spoliauerit) nulla facienda est collatio: quia dissimilis earum rerum causa sit, quae nauis gratia parentur, et earum, pro quibus mercedem aliquis acceperit. Nam etsi faber incidem aut malleum fregerit, non imputaretur ei, qui locauerit opus. Sed si voluntate vectorum vel propter aliquem metum id detrimentum factum sit, hoc ipsum sarciri oportet.* Idem sentit PAPIANVS *l. 3. ff. eod.* *Cum arbor aut aliud nauis instrumentum renouendi communis periculi causa deiectum est, contributio debetur.* Et Hermogenianus *l. 5. eod. arbore caesa, vt nauis cum mercibus liberari possit, aequitas contributionis habebit locum.* Harmenopulus denique *l. 2. titulum. 11. §. 12.* Arbore liberandae nauis gratia caesa, sit con-

tributio, quibus est onusta naus, et §. 13. si noua armamenta ab nauclero comparata sint, collationi locus non est. Idem in *Basil. Iur. l. 53. tit. 3. §. 5. et 6.* continetur; caque omnia cum articulo hoc non minus, quam cum *iure Wisbycens. artic. 12. 21. et 39. Iur. Lubec. l. 6. titul. 2. artis. 5. Pruthen. l. 4. titul. 19. artic. 2. §. 4. Statut. Hamburg. part. 2. titul. 16. artic. 2. Iureque Danico cap. 51.* quam optime conueniunt. Quintinus Weits, etsi non dissentiat plane, deberi tamen nauclero recompensationem aliquam, si per tempestatem et fulmen malus fractus, aliaque instrumenta damnum perceperint, existimat, sed non per modum Hauariae. Excipit etiam a regula communi casum istum, si fractus malus vna cum corbe et antenna nauis adhuc ita adhaereat, vt vitandi impedimenti et periculi vltioris ergo, rudentes, aliaque armamenta caedi necesse sit, ac tum non tantum cum antenna, omnia etiam adhaerentia in contributionem venire, aestimationemque partis mali fracti, vt et residui in naue, partire fieri posse, eo sub pretio, quo venire potest, non maiori, scribit. Leges nauales Rhodiorum *cap. 35. 43. et 44.* sine distinctione antennarum cornua, arbores nauis, gubernacula, anchoras, scaphas fractas in contributionem venire statuunt, sed eisdem iure ciuili, variisque aliis maritimis legibus et statutis hodie est derogatum.

Ad articul. III.

Articulus hic bimembris est, ac primo statuit, quod aestimatio nauis sub certo pretio, quo eam retinere velit, a nauclero fieri debeat, relicta tamen optione mercatoribus, vtrum eodem pretio illam sibi habere, aut nauclero relinquere velint. Deinde, quod naulum quoque naucleri tam de bonis iactis, quam seruatis in tributum venire debeat. Vtrumque iuris pariter est et acquitatis, ac verbotenus congruit cum *iure Lubec. l. 6. tit. 2. art. 3. et iure Pruthenico l. 4. tit. 19. art. 2. §. 2.* in summa rei autem etiam cum *Statutis Hamburgens. part. 2. tit. 16. artic. 2.* nec minus *iure Wisbycensi et Carolino*, per ea, quae ad *artic. 1.* supra sunt notata. *QUINTINVS WEITSIVS tractat. de Auaria pag. 464.* communiter in vsu esse scribit, in Auaria grossa, quod in naucleri arbitrio sit, pretium nauis suae communi contributioni subicere, aut naulum totius itineris, actum mercatoribus optionem relinquere, si forte nauclerus nauim suam nimis

mis vili pretio aestimauerit, illam eodem pretio sibi addicere, idque spatio sex horarum, eoque elapso, mercatores optionem vltius non habere. Spatium vero sex horarum currere ab eo tempore, quo mercatores ad locum, vbi naus consistit, illam videndi, eiusque pretium examinandi ergo venerunt, idque spatium vocari tempus vtile. Improbat autem idem Weitfius morem hunc, eo quod hac ratione tertius, nimirum exercitores, inuiti et infcii bonis suis priuentur, atque exinde dicit, quotidie in vfu esse, aequo pretio valorem dimidiae naus, et dimidii nauli aestimari: quamuis tamen rationis sit et aequitatis, pretium totius naus, vna cum toto nauulo istius itineris, in contributionem venire, eo quod vtrumque sit seruatum per iactum: ita scilicet, si nauclero quaedam mercimonia loco nauli relinquuntur, ratione quorum contribuere non teneatur, sed eorum tantum, pro quibus nauulum accipit. Hoc ipso etiam putat nauclerum motumiri, vt tanto plus curae et studii impendat; nec tam facile ad iactum procedat. Vtut autem hoc non ineptum foret, standum tamen hac in parte est dispositioni iuris Hanseatici maritimi, quae etiam adhuc hodie ita obseruatur.

Ad articulum IV.

De hoc casu *l. 2. §. si 3. ff. ad l. Rbod. de iact.* ita sancitur. *Si nauis a piratis redempta sit, Seruius, Ofilius, Labeo, omnes conferre debere aiunt: quod vero praedones abstulerint, eum perdere, cuius fuerit, nec conferendum ei, qui suas merces redemit. Et §. 4. Portio autem pro aestimatione rerum, quae saluae sunt, et earum, quae amissae sunt, praestari solet: nec ad rem pertinet, si ea, quae amissa sunt, pluri veniri poterant; quoniam detrimenti, non lucri, sit praestatio; sed in iis rebus, quarum nomine conferendum est, aestimatio debeat haberi, non quanti emtae sint, sed quanti veniri possunt, vti iam supra ad articulum I dictum est. Patet, distinguendum esse, vtrum piratae vel praedones aliquid ex nauis abstulerint, an vero totam nauim cum mercibus abduxerint, atque nauclerus, vel quispiam alius ab illis redemerit. Priori casu contributio locum non habet, quia damnum hoc non est voluntarium, sed casui fortuito adscribendum, quo dato, suum quemque sequitur detrimentum, *gl. ad d. l.* Posteriori casu contributio vrgeri potest *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 19. art. 1.* Nam et si*

etsi propter iacturam mercium tantum collatio proprie fieri debeat, hic vero nullus iactus intercesserit; tamen etiam extensione aliqua, eo in casu, vbi quid aliis modis seruandae nauis et mercium gratia fit (impropria quasi Hauaria) etiam contributionem locum habere iurisconsultis placuit. QVINTINVS WEITS aliam adhuc distinctionem tradit: Aut enim, scribit, pirata propria autoritate merces, nullo habito respectu, ad quem pertineant, aut vbi positae sint, aufert, aut nauclerus piratam inducit, vt in specie has vel illas merces capiat, reliquas vero intactas relinquat. Illo casu, per eandem supra dictam rationem contributionem locum habere negat: hoc adfirmat, omniaque in grossam Hauariam venire debere censet, quia omnes reliquae merces hac ratione sunt seruatae, et praesumendum est, nauclerum minus damnum mercatoris ad auertendum maiuselegisse, nec minus, quia merces, in parte nauis superiore collocatae, magis tali rapinae sunt obnoxiae, quemadmodum, quae in imo nauis positae sunt, effluxioni sunt subiectae, aliisque pluribus infortuniis, propter onus impositum; effluxio autem in contributionem non venit, sed quemlibet suum damnum sufferre oportet, id quod etiam in rapina obtinet, idque tanto magis, quia merces in superiori nauis parte collocatae diuersas etiam habent praerferentias, ac inter alias, quod prius ex naui tolli, vendi et distrahi possint, quum reliquas aliquando diu adhuc in naui, magno cum damno mercatorum, iacere oporteat. Ius Danicum *cap. 50.* tertiam insuper adducit distinctionem: Aut enim, dicit, pirata ex naui aliqua depromit bona incompacta, vtpote triticum, filiginem, auenam, sal, vinum, cereuisiam et similia; Aut alias pretiosas et compactas merces, vtpote ceram, cuprum, merces institorias, &c. Illo casu bona reliqua in naui, non vero nauis ipsa, contribuere tenentur: hoc contributio penitus cessat: Vtut sit, illud vtique firmum manet, quod naue a piratis redempta contribuendum, ac nauclerus quoque, si is pro certa pecuniae summa promissa captiuus remanserit, communibus impensis, pro rata aestimationis, non tantum mercium, sed et ipsius nauis, liberandus sit, in tantum, vt nec ab hac contributione pecunia numerata immunis esse possit, quia vel haec ipsa pecunia nauclerum induxisse et mouisse poruit, vt tanto carius nauim redimeret. Et quamuis *cap. 9. legum nau. Rhod.* ablata ab hostibus, piratis vel latronibus, contributione sarcienda esse statua-

statuatur, hac tamen in parte iuri huic, per hunc articulum, tum et iuri ciuili derogatum est, quibus correspondet, praeter allegatum Weitsium, *ius Lubecense lib. 6. titul. 5. artic. 1. et ius Pruthenicum l. 4. titul. 19. artic. 5. §. 1.* Hoc tamen non obstantem inuenio, in simili plane casu, inter ciuem quemdam, Eduardum Proit, et Hollandum, Stephanum Decker, anno 1629. die 20. Septembris Gedani contra articulum hunc pronunciatum esse, vbi tamen dictionem illam Weitsii supra allegatam, eiusque posterius membrum in considerationem venisse puto. Sed, *quid si piratis ablata in mari bona per alias naues bellicas iterum sumptibus propriis intercipientur?* Eo in casu *iure Lubecens. l. 6. titul. 5. artic. 2. et Pruthen. l. 4. titul. 19. artic. 5. §. 2.* statuatur, quod medietas bonorum intercipientium sit, altera vero medietas Domino restitui debeat: Si vero ciuitatis naues bellicae in mari commorantes ablata a piratis bona receperint, tum domino eorum omnia restituenda sint. Atque haec ad titulum hunc dicta sufficient. Quum autem plura sint alia circa hanc materiam obseruatione digna, operae pretium erit, etiam illa paucis delibare, ac primo quidem, praeter supra dicta, quid circa iactum obseruandum sit? deinde etiam plures casus, in quibus contributio locum habeat, vel non habeat, breuiter recensere.

Requiruntur autem circa iactum 1. vt prius eiiciantur merces maioris ponderis, et minoris pretii, iuxta *ius maritimum Philipp. II. Hispan. Reg. titul. de naufrag. artic. 5.* dummodo id possibile sit, et subito ingruens tempesta moram huic selectioni concedat. Secundo iudicanda etiam sunt mature bonae cistis inclusa, ante quam cistarum iactura fiat, alioquin sola species cistarum extrinseca, non vero bona in eisdem recondita in aestimationem venient. *Iur Wisbycens. artic. 38. Philipp. II. ibid.* Tertio ex communiore Ictorum opinionione res propriae potius, quam alienae, in quibus nil iuris habemus, iaciendae sunt; quod tamen mihi valde paradoxum est, quia charitas incipit a se ipsa, nemoque proximum suum plus, quam se, ne quidem iure diuino, diligere tenetur. Accedit, quod Ictus Vlpianus *l. 14. ff. de praescript. verb.* scribat, eum, qui seruandarum mercium suarum causa alienas merces in mare proiecit, nulla actione, sed tantum si sine causa fecisset, in factum; si dolo, de dolo teneri. Nec tamen video, cur suis potius, quam alienis quisquam bonis, vbi

iacſtu opus eſt, parcere debeat; quum ſi vel propria prae alienis in mare proiciat, contributione damnum illi reſarciri oporteat, ſi ſcilicet nauis ſalua in portum deuenerit; ſi vero pereat, ſiue ſua ſiue aliorum bona iacſta fuerint, perinde ſit. Ne quid dicam, quod ſaepeius ex ore peritiſſimorum et praecellentium mercatorum perceperim, ſemper in contributionibus nauticis illorum, qui plurima perdiderunt, potiorem eſſe conditionem, illorum vero longe deteriorem, qui multa ſeruarunt; quod vtrumq; ita ſe habeat, Mercurii filii iudicabunt. Ea ſane ratio, quum dicitur, in rebus alienis quempiam nihil iuris habere, vbi de iacſtu res eſt, nullius eſt momenti, quum, ex eiusdem iuris praefcripto, etiam rei propriae prodigi eſſe vetermur, quod quidem ſi etiam in caſu neceſſitatis ſtrictè obſeruandum foret, omnis iacſtus plane damnandus nauclerique hoc remedio nauim vix vnquam ſeruare poſſent, quum vt plurimum alienas, non proprias merces vehant. Denique et hoc notandum venit, quod res iacſtae domini maneat, nec apprehendentis ſiant, quia pro derelictis non habentur *l. 2. §. ſin. et l. 8. ad l. Rhod. de iacſt.* de quo infra plenius.

Non vero abs re erit, his praemiſſis etiam reliquos caſus, in quibus contributio locum habet, quorum tamen in hoc titulo nulla ſit mentio, adducere, et primo quidem, de iure civili etiam gemmae, margaritae, et quibus nauis non oneratur, ſub quibus etiam pecunia numerata et nummi continentur, iacſturam praefſtare tenentur *l. 2. §. cum in eadem ff. ad l. Rhod. de iacſtu*; quamuis nullam idoneam rationem ibi allegari videam, cur placuerit, omnes, quorum interſuerat, iacſturam ſe i, conferre oportere, niſi hanc, quia id tributum obſeruatae (legendum, *ob ſeruatas* vel *conſeruatae*, aut etiam *ſeruatae*) res deberent, *d. l. verſ. placuit*, id quod autem meram petitionem principii olet. De pecunia diſceptationem quondam fuiſſe Antverpiae, an contributioni eſſet obnoxia, ac contra communem modo allatam opinionem a rege Hiſpaniarum pronunciatum eſſe, memorat QUINTILIANVS WEITS, idque ob ſequentes rationes. 1. Quia pecunia nauim non deſerit. 2. Quia de pecunia nauulum non datur, aut ſi quid nauclero eo nomine datum ſit, pro cuſtodia datum eſſe intelligitur. 3. Quia de pecunia portorium, ſiue Telonium, non ſoluitur, ſi ſcilicet ſignata ſit (non ſignata autem Telonium pendit)

dit) idque ex illa regula: *Quae non pendunt portorium, ea nec in contributionem veniunt.* Denique quia ex pecunia naui illata nullum damnum vel detrimentum naui accidere queat, dum si fortunae aduersitate iactus aut damnum contingat, nauclerus memoratam pecuniam, minimo cum dispendio, in reparationem nauis et mercimoniorum conferre, et expendere, nauimque, in tempestate fluctibus quasatam, iterum instruere, simul et bona ac mercimonia in ordinem redigere, atque iisdem conuenienter prospicere possit; vnde merito, naui et bonis hoc medio seruatis (quae alioquin in aliis, quam ad quae destinabantur, locis, vili pretio vendi oportuisset) ratio postulat, praedicta mercimonia et nauem (quae etiam exinde foenus nauticum contrahere non necesse habuit) praedictamque pecuniam a contributione liberam relinqui. Et si vero haec ipsa speciosa esse videantur, nihilominus WEITSIUS concludit, pecuniam etiam in tributum venire, quia circa iactum seruata est, naulum soluit, eoque nomine literae monitoriae, vulgo *cognoscentem*, dantur per modum cambii, ne euectio pecuniae extra prouinciam patefiat. Causam autem verissimam, ob quam in usu olim fuerit, pecuniam non contribuere, hanc adducit Weitsius, quia non licuit ex Hispania et Lusitania pecuniam exportare, sub poena confiscationis, ac insuper alia corporali, eaque graui in delinquentes constituta. Et quamuis hoc non obstante mercator pecuniam clanculum exportaret; ideo arbitri, ad computandam Hauariam ordinati, nullam pecuniam in consignationem mercium retulerunt, ne per hoc transgressio legum patefieret, mercatorque poenam supra dictam incurreret. In legibus naualibus Rhodiorum *c. 31.* „pecuniam conseruatam quintas soluere debere sancitur, et *cap. 30.* „praecedenti statuitur, etiam naue dissoluta, ea, quae de nauis et mercibus salua sunt, contribuere teneri, aurum vero suum mercatorem, „solutis decimis, secum ferre posse: At si nullo nauis instrumento praetento solus euaserit, naulum dimidium ex instrumentorum formula „praestare: si euaserit, arrepto quodam nauis instrumento, quintas „inferre debere. Fusius itidem *cap. 40.* dicitur: Si nauis acciderit „naufragium pati, salua tam mercium, quam nauis parte, siquidem „vectores aurum vel argentum, vel holoserica, vel vniones, vel magni „pretii lapillos secum portant, aurum conseruatum decimas praestet, „argentum quintas pendat: holoserica vero, si absque ma defectione

„conseruata fuerint, decimas soluant, velut auro paria: Sin mades-
 „ant, detrimentum et madesactio detrahatur, atque in collationem
 „veniant. Vniones autem prout aestimati fuerint, onus auri exae-
 „quantis, nauis exitium compensent. Verum hodiernis legibus haec
 sunt abrogata, cum nauis submersa contributio desinat, et cuiuslibet sua,
 tamquam ex incendio seruare, sibi que retinere liceat, per *l. 7. ff. ad
 l. Rhod. de iact.* Ius Wisbycense *art. 38.* non tantum vult, quod qui
 pecuniam in cista reconditam habet, tempore iactus eam patefacere de-
 beat, alioquin nil nisi pretium cistae in aestimationem et collationem
 venire, (id quod etiam iuri maritimo *Philipp. II. Hispan. regis tit. de
 naufrag. artic. 5.* consentaneum est) sed et, si quis pecuniam ex cista,
 in nauis existenti, depromat, et crumenae suae ingestam ad se recipiat,
 nihil eo nomine contribuere teneatur. Statuta vero Hambürgensia
part. 2. tit. 16. art. 3. reiecta omni distincti one, siue is, qui pecuniam
 in cista habet, id indicauerit, siue secus, in Hauariam venire cen-
 sent.

Secundo etiam vestimenta in tributum veniunt *l. 2. §. 2. vers.
 itidem agitatedum ff. ad l. Rhod. de iact.* vbi dicitur: *Itidem agitatedum est,
 an et vestimentorum cuiusque et annulorum aestimatio fieri oporteat?
 Et omnium visum est, nisi si qua consumendi causa imposta forent;* Id
 quod tamen ex communi Ictorum interpretatione, non de vestimen-
 tis quotidianis, vsui corporis seruientibus, sed quae vel vendendi caus-
 sa circumferuntur, vel etiam de superfluis, et ad ornatum aut etiam
 luxum seruientibus intelligendum est. PECKIUS et ad eum VINN. *p. 114.*
dispositionem art. 7. iur. mar. Philipp. tit. de naufrag. allegat, vigore
 cuius ea vestimenta, quibus quisque est indutus, et in corpore gestat,
 in contributionem non veniunt.

Tertio etiam ipsa nauis et dominus nauis contribuere tenentur,
 in Hauaria grossa. Ita enim *d. l. 2. §. 2. vers. itaque dominum ff. eod.*
*his verbis sancitur: Itaque dominum etiam nauis pro portione obliga-
 tum esse.* Consentit *ius maritimum Hanseaticum hoc tit. art. 1.* vti iam
 supra dictum. Sed quid de nautis statuendum, num etiam hi ad con-
 tributionem compellendi? WEITSIVS *pag. 464.* binos casus refert, quibus
 etiam nautae contribuere tenentur. 1. Si in nauis plus habeant, quam
 quod vnus vasis naulum importat. 2. Si vestibilia ipsorum longe ex-
 cedant taxam nautis in iure determinatam, tum enim illos pro mer-
 catoribus

catoribus haberi. In primo tamen casu hanc exceptionem addit, nisi iactus tempore, et tempestate durante strenue et cordate se gesserint, qua in parte naucleri testimonio stari solet, quamvis id ex liberalitate potius, quam stricto iure ita apud mercatores receptum esse censet, quum ut bene se gerant, debitum officii eorum requirat, immo et ipsorum interfit. In altero vero adhuc contributionem receptam esse. aequitatis est, idque in *Iure Lubec. l. 6. tit. 2. art. 2. et Stat. Hamburg. part. 2. tit. 16. art. 7.* similiter disponitur.

Quarto de scaphis, quibus naues onustae leuantur, nunc dispiendum sequitur, de quibus Ictus Callistratus *l. 4. in princ. ad l. Rhod. de iact.* ita distinguit. Si nauis onustae leuandae causa quaedam merces in scapham traiectae sint, illaque scapha submersa fuerit, tum ab iis, qui res suas saluas in nauis habent, contributione, aequae ac si iactura facta esset, damnum sarcindum esse: si vero scapha cum parte mercium salua fuerit, et nauis perierit, tum contributionem cessare, quia iactus in tributum, naue salua, (non submersa) venit. Idem *Iur. Danic. cap. 70. et Statut. Hamb. part. 2. tit. 16. art. 9.* sancitur. Weitius prius membrum tum maxime in aequitate consistere scribit, si exoneratio nauis et traiectio mercium in scapham facta non sit iniuris et contradicentibus mercatoribus, iusto etiam tempore, et in nauim idoneam, alioquin nauicularium ex locato teneri per *l. 13. loc.* Deinde etiam hanc limitationem addit, quod merces tantum scaphae illatae in contributionem veniant, non vero ipsa scapha, cuius damnum dominus nauis praestare teneatur. Posterius membrum ita limitat, quod etsi nauis, cuius leuandae gratia merces quaedam iactae sunt; perierit; merces tamen seruatae conferre teneantur his, qui iactu merces suas amiserunt, quia hac intentione iactae sunt, ut nauis et reliquae merces seruarentur, et nisi iactae fuissent; dominus earum forte perinde atque alii suas merces seruare, easque siue totas, siue ex parte, siccas, vel madidas recuperare potuisset, qua facultate per iactum excidit, idque quotidie in usu esse adferit. Sed *quid si scapha, mercibus quibusdam onerata, dum ad nauim, extra portum iam in mari consistentem, et itineri faciundo intentam, illas deferre vult, mergatur et pereat, an et tunc locum habebit contributio?* exercuit haec quaestio ante quadriennium circiter ingenia quorundam huius ciuitatis, cuius decisio vero, ex requisitione partium, Amb-

stelodamum, quorsum naus illa tendebat, remissa, ibique adfirmatiue pronuntiatum fuit, ex hac potissimum, vti fama tulit, ratione, quod portus huius ciuitatis conditio talis sit, vt non nisi scapharum adminiculo naues, siue venientes, siue abeuntes, onerari vel exonerari possint. Displicuit aliis sententia haec, et si ad naturam iactus et contributionis, eiusque originem et causam quaestio haec examinaretur, negatiua iuribus maritimis (solis Rhodiis exceptis) verior esse et conuenientior visa est. Nam cum omnis contributio vel Hauaria ex iactu, vel ob iactum debeatur, quomodo hoc in casu contributio exigi potest, vbi nullus iactus, immo ne quidem vlla communio mercium cum nauis praecessit? An vero etiam ea, quae carinam seu fundum nauis non onerauerunt, adeoque nec in mare proiecta sunt, nec proiici potuerunt, multo minus iactu hoc alias merces feruarunt, in communionem aliquam nauis, et aliarum in eadem contentarum mercium venisse, censerit possunt? Vtique ita quotidie in Hollandia etiam vsu venire solet, vt, si merces nauibus, quae in Italiam et similes regiones tendunt, ad insulam Texelam stationem habentibus, scaphis inferantur, illae autem cum mercibus pereant, Hauariae locus non sit, quia nimirum nulla adhuc mercium, in scapha contentarum, cum mercibus in nauis repositis, vel etiam nauis ipsa, fuit communio, taliterque ante aliquot annos hic Gedani inter Cornelium Petrum Los et eiusdem exercitores pronuntiatum esse memini. Hoc quidem in comperto habeo, quod ad creberrimam scaphariorum huius ciuitatis instantiam communi ordinum statuto conclusum sit, vt, si quod damnum scaphis eorum circa transuectionem mercium in nauis vel ex nauis contigerit, id communi contributione sanciri debeat; illud vero vtrum extensione nimia, vltra intentionem statuti, ad merces in scapha contentas trahendum sit, in ambiguo est, quippe quod a solis scaphariis ratione scapharum, non mercatoribus, ratione mercimoniorum, multis precibus, et quidem contra communem iuris maritimi regulam impetratum, ac idcirco ad consequentias producendum non est *l. 14. ff. de LL.* Quod si etiam ipsa verba *d. l. 4. ad l. Rhod. de iact.* inspiciantur, illa tum demum contributionem locum habere volunt, quando nauis onustae leuandae causa quaedam merces in scapham traiectae submersae fuerint. Vnde ex aduerso alia necesse est vt sit ratio

earum mercium, quibus nauis onerari quidem debuit, sed, casu fortuito interueniente, onerata non est. Neque enim ICi, si hic idem, quod in priori casu, obtinere voluissent, adeo socordes fuissent, vt ne quidem hac in parte mentem suam distinctius aperirent. Hinc nec illa ex incommoditate portus desumpta ratio quidquam facere ab iisdem censetur, quia omnes scaphae ob talem incommoditatem adhibentur, et si illa ratio idonea esset, omnes indistincte merces, e nauis leuatae, nauis siue perdita siue salua, in contributionem venire necesse foret, quod tamen per *d. l. 4.* secus se habet. Sed de his cuiuslibet sua placeat sententia. Quoad nostram hanc ciuitatem attinet, inuenio anno 1606. die 19. Octobris inter Ioannem Grefen nauclerum, et Ernestum Gertsen Embdanum pronunciatum esse, quod scapha vna cum nauis pereunte, etiamsi ex nauis res aliquae seruatae fuerint, scaphario aduersus nauclerum non competat actio. Quem admodum etiam in casu supradicto inter Ohnum Meinerts et Iacobum Iacobsons Frieße contra Theodoricum Brasser et consortes, die 22. anno 1633. iudicatum est, quod scapha, quae merces nauis extra portum in mari consistenti intulerat, aut vi tempestatis perierat, in grossam Hauariam venire deberet, cum refusione expensarum.

„Quinto de iure ciuili quoque, si nauis, in tempestate iactu mercium vnus mercatoris leuata, in loco alio postea submersa, et aliorum mercatorum bona per vrinatores, data mercede, extracta fuerint; tum illae extractae merces, propter merces alibi iactas, contribuere tenentur: non vero contra is, qui iactum fecit, si quaedam ex his mercibus, submersa nauis, per vrinatores extractae fuerint, contributione onerandus est, quia nimirum horum merces non possunt videri seruandae nauis causa iactae esse, quae periit, *l. 4. §. 1. ff. ad l. Rhod. de iact. Paul. 2. sentent. c. 7.* Vrinatores vero qui sint, non attinet, multis dicere, quum nemo nescit, illos sub aqua corpora mergere, et inde, quidquid inuenire possunt, expiscari et eruerre, ac de hisce intelligenda sunt ea, quae de piscatione mercium in iure Wisbyensi aliisque frequenter occurrunt. Hi enim, vt MANIL. *l. 5.* canit, sunt

*Corpora qui mergunt undis, ipsumque sub antris
Nerea et equoreas conantur visere Nymphas:
Exportantque maris praedas, et rapta profundo*

Nau-

Naufragia, atque imas auidi scrutantur arenas.

Vel qui, cum Phocæo, possunt

- - - animam seruare sub vndis,

Scrutarique fretum, si quid merfisset arenis.

LVCAN. l. 3. Merces eorum, qualis fuerit, ex cap. 47. legum naua-
lium Rhodiarum patet, cuius hæc sunt verba: „Si aurum vel argen-
„tum, vel aliud quidpiam ex profundo fursum latum fuerit a cu-
„bis octo, tertiam partem accipiat is, qui conseruat; propter pe-
„riculum profunditatis,„. Caeterum apud Romanos idem olim fuit
piscatorum et vrinatorum collegium, siue corpus, ac se in hac arte
piscatores exercuisse verisimile est. Inscriptiones id testantur. FL. AN-
NIO ANNEO. LEMONIA. FORTVNATO. PISCAT. VRINATORI apud GRV-
TER. inscript. pag. CCCLIV. Et pag. CCCXCI. TI. CLAVDIO. ESQVIL.
SEVERO. DECVRIALI. LECTORI. PATRONO. CORPORIS PISCATORVM ET
VRINATOR.

Sexto, similiter si per iactum res in naui manentes deteriores factae sint, etsi videatur is, ad quem res illae pertinent, duplici damno onerari, et collationis, et quod deteriores factae sunt, nihilominus conferre debet, ast pretio rerum praesente, verbi gratia, si vicenum merces duorum fuerunt, et alterius adspergine decem esse coeperunt, ille, cuius res integrae sunt, pro viginti confert, hic pro decem. Alii distinguunt, vtrum propter iactum nudatis (omnino legendum *vdatis*) rebus, damnum secutum sit, an vero ex alia causa, veluti, quod alicubi iacebant merces in aliquo angulo, et vnda penetrauit, tunc enim conferre debet: An ex priore causa collationis onus pati non debet, quia iactus etiam tunc laesit. Quin potius etiam ei contribuendum est. Quid enim interest, iactatas res meas amiserim, an nudatas (*vdatas*) deteriores habere coeperim? Aequum itaque, vt sicut ei, qui perdidit, subuenitur, ita etiam ei subueniatur, qui deteriores iactura res habere coepit l. 4. §. *cum autem iactus ff. ad l. Rhod. de iact.* Vnde regula haec a Weitsio, aliisque generaliter traditur: Damnum, quod naui et bonis ad auertendum maius malum infertur, in contributionem venire, verbi gratia, si merces adspergine propter iactum deteriores factae sunt. Limitationem tamen regulae Callistratus d. l. 4. hanc adfert, quod si plus in damno erit, quam in collatione, vtrumque onus pati non debeat. E. g. Si mercator

cator damno non dato debeat conferre 10. aureos, damnum vero asperginis fit duorum aureorum, hic plus est in collatione, quam in damno, et exinde deductis illis duobus aureis debet octo conferre: Si vero damnum fit 10. aureorum, collatio duorum, hic quia plus est in damno, quam in collatione, ad collationem cogi non potest, sed ei potius conferendum propter damnum, ipsi datum, aliarum rerum conferuandarum gratia *d. l. 4. et Stat. Hamburg. part. 2. tit. 16. art. 4. et 5.*

Septimo, praeter casus, ex iure ciuili recensitos, iuxta Weitsium contribuendum est, si scapha a nauclero in tempestate resecta fuerit, dummodo illa commode in nauim recipi potuerit, secus, si fori nauis ita aliis mercibus repleti fuerint, vt nullus ibidem scaphae commodus locus remanserit. Tunc enim quia plus lucratur, et per suam auaritiam causam damni dedit, merito illud solus fert. *WEITS. tract. de auaria pag. 461.* Ius quidem nauale Rhodiorum *c. 43. et 44.* indistincte scaphas in contributionem venire vult, ast, vti supra dictum, id hodie obseruari desit.

Octauo, si nauis, ex Hispania vel aliunde veniens, plenum onus non ferat, et in statione aliqua regni Angliae pluribus mercibus nauim oneret, illae vero postmodum, necessitate cogente, in mare iactae fuerint, tunc merces Hispanicae contribuere tenentur, nisi magister nauis inuitis prioribus mercatoribus, ac de damno extra cursum et viam ordinariam dato protestantibus, id fecerit, inter ipsos etiam et nauclerum ita conuenerit, ne plus mercium reciperet, de quo plenius tractat idem *WEITSIVS pag. 465.*

Nono, si vero mercator quispiam totam nauim conduxerit, et confecto eo nomine instrumento, onerauerit, nauclerus autem nihilominus sarcinas quasdam nauim intulerit, easque in foris siue constrato nauis collocauerit, postea autem tempestate coactus, easdem iecerit, conductor nauis nihilominus ad contributionem compellitur, quia nimirum merces eius per harum sarcinarum iacturam saluae manserunt, reconuentio tamen contribuenti datur aduersus nauclerum, quod pacto non steterit, qui etsi aliquid in nauim facere possit, praeter id, quod literis nauticis non est expressum, id tamen sine praeiudicio et damno alterius fieri necesse est, *WEITS. pag. 465.* Ius nauale Rhodiorum *cap. 22.* vult, quod nauclerus, vbi mercator totam nauim secundum conuentiones instrumentorum onerauerit, nil secum praeter

aquam, commeatus et funes, quorum in nauibus vsus est, ferre possit; Si vero alias merces postea inferre voluerit, nauisque ipsa earum capax fuerit, id ei liceat: Sin autem mercator coram tribus testibus nauclero et nautis semet opponat, iactusque secutus fuerit, damno exercitoris sit: Sin mercator haud prohibuerit, in contributionem veniant. Atque eo etiam tendit *Ius Lubecens. l. 6. tit. 2. art. 7.* nisi quod ibidem magistratui hoc in casu aduersus nauclerum etiam poena referuatur, quod omnino conforme est iuri Hanseatico maritimo *tit. 3. art. 2.* et quae ad illum commentati sumus.

Decimo, corpora hominum libera nullam recipere aestimationem, iam supra dictum est, aequitatis tamen et, humanitatis ratio postulat, vt si quis nautarum in conflictu cum piratis in corpore laesus fuerit, is non tantum sanetur, sed et, si victum amplius quaerere exinde non possit, honeste sustentetur, idque communi contributione nauis et mercium praestetur, de quo infra *tit. 14. art. 3.* plura commentabimur.

Vndecimo, ex dispositione Statutorum Hamburg. *part. 2. tit. 14. art. 35.* quidquid, naue scilicet per nauclerum et nautas antea bene picata, obturata et conspicata, per tempestatem eiusque vim in nauis corruptum, adspergine, vel influxu aquae, in primis in ima nauis parte deterioratum et imminutum fuerit, in contributionem venit, id quod etiam ad salis effluxum et decessionem ibidem extenditur.

Duodecimo, quum iuxta ea, quae ad *tit. 3. artic. 18.* supra dicta sunt, nauclero incumbat, vt de bono gubernatore et exploratore vadorum sibi sub poena marcae puri auri prouideat; vtique omnino aequum est, iuxta *Statut. Hamb. part. 2. tit. 16. artic. 10.* etiam hanc pecuniam, in homines hosce specialiter erogatam, in contributionem venire.

Decimo tertio, si durante iactu fluctus maris ita in nauim impellant, vt ex ora nauis sarcinam mercium in mare abripiant, contributione damnum sarcinendum est, non secus, atque si merces haec a nautis vel mercatoribus iactae fuissent. *Statut. Hamb. part. 2. tit. 16. art. 5.*

Decimo quarto, Ammiralitate siue societate nauali rite inita, quodcumque damnum, siue culpa sociorum propria, ab hostibus vel
piratis

piratis alicui illatum fuerit, id communi, seu grossa, vt vocant, Ha-
uaria ex nauibus bonisque omnibus sarciri debet; et quidem ita, vt
scilicet adpellatione damni etiam veniant puluis tormentarius, cum
globis, cura et sanatio eorum, qui in pugna debilitati sunt, et si in-
curabiles sint, ipsorum alimentatio ad dies vitae. Quod vt eo com-
modius fiat, principio statim Ammiralitatibus institutae, naues et bona
certo pretio aestimantur, teste GROTIUS *introd. iurispr. Holland. part.*
22. p. 151. b.

Decimo quinto, si naui cum mercibus subsidente periculum
subsit, ne mergatur, et idcirco scapha adhibeatur, qua merces leua-
tae in portum deferantur, sumus hi in communem contributionem
veniunt, dummodo, si id absente mercatore contingat, nauclerus-
que illo forte requirente, cum duobus nautis iuret, vrgente periculo
et metu, ne nauis mergeretur, eos factos esse. *Ius Wisbycen. art. 55.*
Id quod iur. marit. Philipp. II. tit. de naufr. art. 10. etiam ad eum ca-
sum, si forte tales merces in scapha ob periculum, vel nimiam one-
rationem corrumpantur, vel etiam pereant, extenditur. Superest,
vt quae in contributionem non veniant, videamus.

Ac primo quidem de iure ciuili cibaria, quae consumendi
caussa imposita sunt, in triburum non veniunt, quia si quando ea de-
ficerent in nauigationem, quod quisque haberet, in commune con-
ferret *l. 2. §. 2. ad l. Rhod. de iact. Stat. Hamburg. part. 2. tit. 16. art. 2.*

Secundo, seruorum, qui in nauiperierunt, non magis aesti-
matio facienda est, quam si aegri in nauiperierint, aut aliqui sese
praecipitauerint *l. 2. §. 5. eod.* Perit enim seruus suo domino, nec
ideo periit, quod in mare leuandae nauis causa proiectus fuerit, at-
que ita res aliorum seruauerit, sed quod dies fatalis vitae, Deo ira vo-
lente, adfuerit, vel ipsemet, taedio vitae, in proprium corpus sae-
uendo, sibi ipsi mortem consciuerit, quae omnia hic in consideratio-
nem non veniunt.

Tertio, si res, quae iactae sunt, *adparuerint*, (hoc est, re-
ceptae fuerint) *exoneratur*, hoc est, diminuitur et leuior fit, etsi non
omnino tollitur PECK. *ad hunc §. p. 237.* collatio. Quod si iam con-
tributio facta sit, tunc ii, qui soluerunt, agent ex locato cum magi-
stro, vt is ex conducto experiatur, et, quod exegerit, reddat *l. 2.*

§. 7. ff. adl. Rhod. de iact. Consentiunt Statut. Hamburg. part. 2. tit. 16. art. 6.

Quarto, amissae navis damnum collationis consortio non farcitur per eos, qui merces suas ex naufragio liberarunt. Nam huius aequitatem tunc admitti placuit, quum iactus remedio caeteris in communi periculo, salva naue, consultum est *l. 5. eod.* Et Paulus ICtus: Quum depressa navis, aut deiecta esset, id quod quisque ex eo suum seruasset, sibi seruare, respondit, tamquam ex incendio *l. 7. eod.* Ex quibus etiam consequitur, nauem, vtr iactu leuatur, si tamen perierit, in contributionem non venire. Ius nauale Rhodiorum e contrario *cap. 33. 39. 40. et 41.* nauim, seruatis mercibus, naufragium passam in contributionem venire, saluamque et integram nauclero praestari iubet, sed eidem per specialiora iura hodie derogatum est. Vid. *Stat. Hamb. part. 2. tit. 17. art. 3.*

Quinto, praeter supra dictos casus, iactus periculum contributione non farcitur, sed ad nauclerum pertinet, si plus aequo nauem onerauerit, vti iam supra ad *titul. 3. artic. 2.* ostendi. Quemadmodum, si quis nauigio impedimentum obtulerit, vnde in discrimen aliquod, qui in eo sunt, coniciantur, aut incendium, aut quidpiam eiusmodi; tenetur is damna praestare, qui impedimentum attulerit. HARMEN. *promt. iur. ciuil. l. 2. tit. 11. §. 15.* vel, vt *cap. 10. iuris naual. Rhod.* dicitur: Si nauclerus vna cum nautis negligens fuerit, et damnum vel naufragium acciderit, idem nauclerus ac nautae mercatori ad praestationem damni tenentur. Si culpa mercatoris perire nauim cum onere contigerit, mercator et naufragii et navis damnum agnoscat. Sin damnum vel naufragium acciderit, nullo nec a nauclero, nec a nautis, nec a mercatoribus obiecto impedimento, saluae navis et onerum partes in contributionem veniant.

Sexto, quidquid per rimas effluit, madefit et corrumpitur in naui (nisi id tempestate, et vi aquarum penetrante, vel etiam circa iactam, pro seruanda naui et mercibus contingat) non venit in contributionem, neque si quid per incuriam, vel alio modo, tempore tempestatis, ex naui delabatur, quia ex mere sunt fortuita. WEITS. *de Hauar. pag. 460. et 466.* Ius nauale Rhodiorum *cap. 34.* hoc in casu vult, vt si navis lintea vehat, aut restes, nauclerus bona segestria praebeat, ne merces a tempestate fluctuum inundatione corrumpantur:

tur: Si vero nauim sentina nimis oppleuerit, tum nauclerum id significare debere iis, qui merces in naui habent, vt eae exponantur. Si vero nautae nauclero id non patefecerint, atque ita merces corruptae fuerint, nauclerum ipsummet cum nautis teneri: Sin ante testato denunciarit nauclerus cum nautis, nauis sentinam vltra modum oppletam esse, ac merces exponi debere, idque facere neglexerint, qui eas imposuere; tam nauclerum quam nautas damni accepti nomine non teneri. Et *cap. 44.* Si nauis merces vehat, et in tempestate vel arboris iactus fiat, vel fracta gubernacula fuerint, vel perditae scaphae, siquidem vi tempestatis merces humectari contigerit, haec omnia in contributionem venire necesse est: Sin merces magis ex sentina, quam a tempestate corruptae fuerint, naua quidem nauclerus accipiat, sed species, ea mensura, qua traditas accepit, siccas reddat. Eo etiam spectant *Statuta Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 35. et tit. 16. art. 4.* Ac ne naucleri et nautae huius culpa rei fiant, *ius marit. Carol. V. art. 42. et Philip. II. tit. de naut. et mercat. art. 6.* serio mandant naucleris, vt ante discessum naues bene compingant, obturent, picent et stipent, quod communiter *Kalfatern* vocant.

Septimo, pecunia nautica seu traiecitia in contributionem non venit, secundum *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 18. artic. 6.*

Octauo, si quae bona amici alicuius a nauclero in nauem aliorum transuehenda ex gratia, nullo eo nomine pacto nauulo, suscepta fuerint, postea autem iactu perierint, nauclerus eo nomine respondere non tenetur. *Ius Lubec. l. 6. tit. 2. art. 4. et Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 2. §. 3.*

AD TITVLVM IX.

DE NAVFRAGIO ET INVENTIS IN MARI.

Borussi etsi barbarae superstitioni ac idololatriae olim quam maxime fuerint addicti, et non nisi multa strage, armis et potentia Crucigerorum ad fidem Christianam amplectendam induci potuerint; at tamen ab ADAMO BREMENSIS *cap. 227. hist. Eccles.* homines vocantur humanissimi, qui obuiam tetenderint ad auxiliandum his, qui in mari periclitantur, vel qui a piratis infestantur. Quanto ergo culpabiliores sunt Christiani, qui naufragis et inter maris procellosi fluctus laborantibus, non tantum succurrere nolunt, sed et eosdem bonis

nis fortunisque spoliant, immo et in corpora eorum ius sibi vsurpant? id quod olim in comitatu Stadenſi iuris fuiſſe, *Hiſtoria Archi-Epiſcoporum Bremenſium incerti auctoris, Adamo Bremenſi annexa, in Vit. Frider. pag. 100.* his verbis memorat: „Huius Friderici auia et mater „de Anglia nauigantes in comitatu Stadenſi naufragium paſſae ſunt, „et ſecundum priſci iuris rigorem, tam homines, quam res regiae „ditioni ſunt mancipati. Benigniores etiam fuere praedicti Boruſſi, „eti pagani, ipſo magiſtro et ordine Crucigerorum, qui tempore „occupationis terrarum Pruſſiae omnia bona et merces, quarum- „cumque materierum, diuina permiſſione, naufragium in mari paſto- „rum, velut propria, ex naufragio, quaſi iuris ſui facta occupabant, vt habent verba priuilegii incorporationis Pruſſiae, in *iur. munic. terr. Pruſſ. pag. 19.* Huius tam barbari moris deſenſores, littorum proprietatem regalibus accenſeri volunt, quia nimirum, iuxta eorum opinionem :

*Quidquid conſpicuum, pulcrumque eſt aequore toto,
Res fiſci eſt.* IUVEN. ſat. 4.

Et ſecundum MANIL. l. 5.

*Quaeſtus naufragio petitur corpusque profundo
Immerſum pariter, quam praeda exſequitur ipſa,*

quum tamen crudelitatis ſit genus, vltra naufragium deſacuire velle, et illos ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania pericula ceſſiſſe. CASSIOD. 4. var. 7. Galliae ſcilicet hoc tamquam regale adſcribit PETR. GREG. THOLOſ. l. 9. de repub. cap. 1. num. 29. his verbis: „Ius quoddam regale in Gallia, quod dicitur „de Varech (*Fuhrrecht* voluit dicere) ad regem pertinens, ratione „ducatus Normandiae, quod eſt, vt ſi per tempeſtatem, aut infortu- „nio alio quopiam maris, res quaedam impellantur in littus, ſiue „nauis ſit, aut aliud quidpiam, eodem iure ad principem pertineat, „ſi intra ſex hebdomadas non compareat, qui poſſit eas res delatas „vindicare. Et paullo poſt: Antiquitus non item ius hoc in maria et „flumina ſibi accipiebant maritimi principes, vt nunc, ſed occupan- „tibus et littoralibus dominis, ſine fraude, non comparentibus domi- „nis, concedebantur. Verum hodie quum impenſae ſiant a principe „in huiusmodi portus, et propter ſollicitudinem principum, qui „tibi habent imperium, merito ad regalia iura referri debent, vel ad iura

„iura reipubl. quae in eadem loca parem habent potestatem. Hinc
 „quum quondam Caesaris legatus coram Henrico II. Francorum rege
 „quaestus esset, duas naues ad littus eiectas, et a Iordane Ursino ca-
 „ptas esse, easque restitui postularet; Annas Mommorantius magister
 „equitum respondit, ea, quae ad littus fuissent eiecta, gentium omnium
 „iure ad principes, qui littoribus imperarent, pertinere. Quem
 „tamen morem, ut barbarum, et antiquis inusitatum BODINVS *l. 1. de rep. c. ult.* merito hisce verbis damnat: Ius quaeris? error ius fa-
 cit: at si non peccatur errore, sed scientia, scelus est, quod erroris
 specie praetenditur. Certe antiquiores ICI et Imp. id semper quam
 maxime sunt detestati, testante id *tot. tit. Digestorum de incendio, ruina, naufragio rat. nau. expugn.* publice interesse, ne quid ex huius-
 modi casibus rapiatur *l. 1. §. 1.* statuitur, et ne qua cauillandi occasio
 superesset, per *d. l. 1. §. 5. et l. 2.* nec eo tempore, quo naufragium
 fit, nec post naufragium, aliquid tollere licet, quum res ex naufrago
 etiam hae dicantur, quae in littore post naufragium iacent. Immo
 ex *l. 3. §. 1.* ne quidem expugnata a praedonibus rate aliquid inde
 auferre permissum est, in tantum, ut etiam, qui dolo malo et sciens
 rem ablatam reperit, teneatur *§. 3. et 4.* Porro ex SCto Claudianis
 temporibus facto, si quis ex naufragio claues, vel vnum ex his abstu-
 lerit, omnium rerum nomine tenetur: Item alio SCto illi, quorum
 fraude aut consilio naufragi suppressi per vim sunt, ne naui, vel iis
 periclitantibus opitularentur, legis Corneliae de sicariis poena ple-
 ctendi: qui vero aliquid ex miserrima naufragorum fortuna rapuissent,
 lucratique fuissent dolo malo, tantum fisco dare debent *§. 8.* Diuus
 Antoninus, si grauior praeda fuerit, liberos quidem fustibus caesos
 in triennium relegari: sordidiores in opus publicum dari, et feruos
 flagellis caesos in metallum damnari: Si non magnae pecuniae res fue-
 rint, liberos fustibus, feruos flagellis caesos dimitti, hasque actiones
 etiam in heredes eatenus, quatenus ad eos peruenit, dandas esse,
 iussit *l. 4. §. 1. et 2. d. tit.* Furti etiam et vi bonorum raptorum iu-
 dicio substractores tales et raptores subiiciuntur, etiam qui rem ex nau-
 fragio fluctibus expulsam abstulerint. *l. 5.* Et *l. 7.* de directioribus nau-
 fragiorum, ut de laronibus sententiam dici debere D. Hadrianus
 edixit, e contrario vero unicuique naufragium suum impune colligere
 licere Imp. Antoninus, cum Diuo patre suo rescriptit *l. ult. d. tit.* Lau-
 dabilis

dabilis in primis est illa Friderici imperatoris constitutio *tit. C. de furt.*
 „nauigia quocumque locorum peruenerint, si quo casu contingenti
 „rupta fuerint, vel alias ad terram peruenerint, tam ipsa nauigia,
 „quam nauigantium bona illis integra referuentur, ad quos specta-
 „bant, antequam nauigia huiusmodi periculum incurrissent, sublata
 „penitus omnium locorum consuetudine, quae huic aduersatur san-
 „ctioni, nisi talia sint nauigia, quae piraticam exercent prauitatem,
 „aut sint nobis et Christiano nomini inimica. Transgressores autem
 „huius nostrae constitutionis, bonorum suorum publicatione mulcten-
 „tur, et si res exegerit, eorum audacia iuxta mandatum nostrum,
 „modis aliis coerceatur.„ Quae quidem constitutio tam aequa et
 iusta uisa est Carolo V. Imp. vt eandem constitutionibus suis criminalibus
 inferere et repetere uoluerit, apud GOLDAST. *tom. 3. const. imperial. cap.*
pen. pag. 559. Laudabilis etiam est Constantini imperatoris ordinatio *l. 1. C.*
de naufrag. Si quando naufragio nauis expulsa fuerit ad littus, vel
 si quando aliquam terram attigerit, ad dominos pertineat, fi-
 scus meus sese non interponat. Quod enim ius habet fiscus in
 aliena calamitate, vt de re tam luctuosa compendium sectetur? Exin-
 de est, quod de iure ciuili id, quod ex naufragio expulsum est, non
 vsu capiatur *l. 21. §. 1. ff. de adq. poss.* et qui aliquid ex naufragio rapit,
 vel eius tertia pars bonorum publicetur, et neque senator sit, nec de-
 curio, nec vllum honorem capiat, neue in eum ordinem sedeat, ne-
 ue iudex sit, et omni honore, quasi infamis, carere debeat *l. 1. ff. ad*
l. Iul. de vi priuat. Imperator Leo, etsi eum, qui naufragium sup-
 pressit, poena capitis adfici nolit, eum tamen, qui naufragos rebus
 suis defraudat, quibus aliquis misericordia motus vel de suo sumtus
 suppeditet, quemque in corde dolorem circumferunt, leniat (quum
 praesertim graues cruciatus in bonorum amissione sustineri, consentaneum sit) non mediocre flagitium committere, ait, immo pessimum
 et sacrilegum nominat, qui se istiusmodi lucro mancipat. LEO *Const.*
64. De iure Canonico, qui Christianos, naufragium facientes, damnata
 cupiditate rebus suis spoliant, excommunicantur *c. 3. extr. de raptor.*
 Quin et Visigothis, naufragis addere adflictionem, turpe visum fuit,
 quum in legibus eorum antiquis, a LINDEBROGIO collectis *l. 7. tit. 2. c. 18.*
 haec lex reperitur: „Quidquid de incendio, ruina vel naufragio ra-
 „ptum fuerit, et aliquis ex hoc quidquam ab alio susceperit vel cela-
 uerit,

„uerit, in quadruplum reformare cogatur. Solebant alioquin olim naufragi naufragium suum depingi curare in tabella quadam, et illam humero portare, obuiosque miserabili illa pictura et lamentabili voce, ad stipem sibi erogandam, et commiserationem commouere, vt testantur LAMBIN. *ad Pers. sat. 1. vers. 88.* ACRON. CHABOTIVS et TORRENT. *ad Horat. 1. carm. Od. 5.* Impietas est ergo, talibus miserabilibus personis calamitatem addere, idque, quod forte superest, eripere velle. Certe supra dictis omnibus motus diuæ memoriae Serenissimus Polonise rex Casimirus in priuilegio incorporationis terrarum Prussiae, pessimum hunc morem abolet, hisce, cedro dignis, verbis: Nos, qui „rex catholicus sumus, sortem huiusmodi naturali et diuino iure, fe- „disque Apostolicae decreto damnatam, velut crudelem et iniustam „exsecramur, pollicemurque, quod res et bona, cuiuscumque ponde- „ris et valoris existant, earum personarum, quae maris naufragio pe- „riclitabuntur, nunquam per nos aut officiales nostros, velut nostras, „aut iuris nostri petimus, aut requirimus, sed illas absque diminutio- „ne, per eos, quorum ante naufragium fuerunt, aut eorum propin- „quiores, demonstratione euidenti, propinquitatem probantes, col- „ligendas, et in vsus beneplacitos decernimus conuertendas: contra- „riae autem consuetudini aut iuri, vel potius corruptelae, pro nobis et „successorib. nostris renunciando, nisi forte nullus bonorum huiusmo- „di exstaret iustus heres et successor; quoniam in casu illo bona, ex „naufragio habita, nostrae volumus potestati subiacere. Addidit post- „ea anno MDXXVI. Sigismundus I. rex in priuilegio Helano hanc decla- „rationem: vt si quae res siue merces ex quocumque naufragio, ad „vniuersum ciuitatis Gedanensis littus peruenerint, in fideli custodia „Burggrabii ac totius magistratus Gedanensis conferuentur tam diu, „quoad dominus aut heres earundem rerum et mercium, ex naufra- „gio prouenientium comparuerint, et illas iure repetierint. Et dum „cognoscetur, quod huiusmodi merces in suo valore durare neque- „ant, habere debeat Burggrabius regis Gedanen. cum ipso magistratu „potestatem, eas vendere, et pecuniam inde prouenientem adseruare. „Casu vero, quo tractu conuenienti temporis nemo comparuerit, qui „huiusmodi ius suum et res illas ad se pertinere possit docere, ex tunc „ipse Burggrabius Gedanen. simul cum magistratu ibidem regem de „ipsis rebus informare et certiozem reddere teneatur, vt de illis dis-

ponere possit,, Idque postea anno M.D.LXXXV. tractatibus portorii, per D. Stephanum regem iisdem verbis repetitum et insertum est, ac taliter etiamnum circa bona naufraga hic loci proceditur. Laudabile etiam est ius maritimum Danicum, a Friderico II. rege anno 1561. conditum, quippe quod his supra dictis similia, nec minus specialiora, iuri et aequitati apprime congrua *cap. 49. et 73.* continet. Nec minus illud Henrici III. Angliae regis edictum, anno 1226. conditum, laudem meretur, quo vult, vt si de naui periclitata aliquis homo euaserit, et ad terram venerit, omnia bona et catalla (*catallae* vox Guasconica est, idem quod bona, siue merces mercantiles significans) in naui ista contenta remaneant, et sint illorum, quorum prius fuerant, et eis non depereant nomine ELECTI. Si vero, nullo viuo homine euadente, contingat, qualemcumque bestiam viuum euadere, vel in naui illa viuum reperiri, tunc bona illa quatuor probis hominibus custodienda deponi debeant, vsque ad terminum trium mensium, vt si illi, quorum catalla illa fuerunt, intra terminum illum venerint, ad exigenda catalla illa, et probare possint, illa sua esse, eis restituantur; Sin minus, tunc, nomine electi, regis sint, vel eius, qui libertatem habet eiectum habendi, id quod etiam iuris esse debeat, quando nec homo aliquis viuus, nec bestia viua euaserit. STEPHANVS CLAIRACVS, nuper demum mihi visus, suo, quem *vs et costumes de la Mer* inscribit, libro *pag. 97.* Edictum hoc verbotenus inseruit, ad quem lectorem mitto. Etsi autem crudele et impium sit, in naufragos, eorumque bona post naufragia, vel in ipso naufragio ad modum supra dictum saeuire, nihilominus tamen, vbi bona et merces sunt seruatae, et ex mari in terram deductae, aequitatis ratio postulat, praemium saluationis, *Berggeldt*, illis, qui sua opera et fide ea seruauerunt, dare, impensasque, si quas fecerunt, refundere, vt infra suo loco pluribus agemus. Si quis autem de hac materia plura legere volet, consulere poterit, praeter supra dictos GAIL. *1. obseruat. 28.* LISPKI *cent. 2. sem. obseru. 44.* PECK. *et VINN. ad l. nau.* GRYPHIAND. *de Insul. cap. 31. num. 10. et seqq.* SIXTIM. *de regal. l. 2. cap. 3. num. 95. et seqq.* ARNIS. *de iur. mai. l. 3. cap. 6. num. 19.* SELDEN. *mar. claus. l. 1. cap. 25. et 26.* PARTHEN. *litigat. l. 1. cap. 13. num. 5.* LATHER. *de cens. l. 2. cap. 11.* Et qui verbotenus omnia ex eo descripsit, MAXIMIL. FAVST. *de aerar. class. 20. conf. 51.* STYPMAN. *de iur. marit. part. vlt. c. 5.* et LOCCEN. *l. 1. c. 7.*

Ad articulum I.

Idem quod hic, *Iure Lubec. l. 6. tit. 3. art. 1. et Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 3. §. 1.* statuitur, eodemque *c. 27. et 32. Iur. naual. Rhod.* respicere videtur. Statuta autem Hamburgensia *part. 2. tit. 17. artic. 2.* volunt, quod naufragio facto, bonisque seruatis, nauclero naulum debeatur, pro rata itineris, aut in beneplacito mercatoris stare debeat, bona loco nauli relinquere, de iis vero, quae seruata non sunt, nullum naulum soluere teneatur. Vt itaque naulum siue dimidium, iuxta hunc articulum, et alia allegata iura, siue pro rata itineris, ex dispositione statutorum Hamburgensium debeatur, merces seu bona aliqua ex parte, si non omnia, seruata esse necesse est, alioquin, si omnia cum naue perierint, nihil debetur, vti articulus sequens testatur. Immo naufragio facto nauclerus naua restituet, quae ad manum praeceperat, vt qui non traiecerit, iuxta *HARMENOP. l. 2. promt. iur. ciu. tit. 11. §. 21.* Sed quid si aliquod vitium in itinere naui contingat, ita vt iter suum prosequi nequeat? Hoc in casu *Ius marit. Carol. V. art. 40.* statuit, quod similiter nauclerus pro rata itineris, ex bonis seruatis, naulum percipere debeat. *Ius Danic. cap. 52.* id arbitrio virorum bonorum diiudicandum relinquit: *Wisbyens.* autem *art. 37.* ita habet: Si nauis frangatur; aut ab alia naui obruta subsidat, mercatoribus vero, nauclero et gubernatori nauis videatur, illam breui tempore reparari posse, tunc ea reficit bonaque ad locum destinatum vehi possunt: Si vero nauis illa facile refici non possit, tunc nauclerus de omnibus seruatis, traditis, et in vtilitatem mercatoris vergentibus bonis, integrum naulum percipere debet. *Philippus II. tit. de naufr. art. 3.* hoc in casu, vbi nauem refici opus, mercatori libertatem concedit, merces suas, si exspectare nolit, donec nauis reficiatur, dummodo de nauulo cum nauclero conuenerit, ex naui recipiendi: Si vero nauis cito refici nequeat, nauclero necessitatem imponit, aliam nauem, minimo, quantum potest, pretio conducendi, mercesque ex priori naue seruatas ad locum destinatum ducendi, quo facto integram mercedem pro bonis seruatis, eoque delatis, ei soluere mercator teneatur. Eodem etiam *Ius naual. Rhod. cap. 42.* tendit. Similiter si naui bonisque per piratas spoliatis et ablatis, dominus mercium aliquid receperit, vel etiam, si bona, aliqua ex parte, seruata non vlla nau-

cleri culpa deperdita fuerint, dimidium naulum a nauclero peti posse, ex prædictis sequitur, quemadmodum etiam in illo casu anno 1613. die 19. Martii Gedani inter Hermannum Corthusen, et Balthasarum Robben ac Iacobum Gerner; in hoc vero inter Henricum Schefenbeck nauclerum et Ioannem Möllerknabe anno 1607. die 11. Iunii taliter decretum fuit.

Ad artic. II.

Multum interest, an damnum naui et mercibus tempestate aliqua, vi fluminis vel maris, sine culpa aliqua naucleri et nautarum, an ipsorum negligentia et culpa contingat, idque ex ante dictis liquido constat: Illo casu, si merces integrae, etsi vitiosae et corruptae, in portum deuenerint, naulum integrum debebitur; hoc non, ac nauclerus insuper ratione damni tenebitur. *decis. Rot. Genuen. 205. ius Danic. cap. 52. et 53.* Hinc eo in casu, si nauclerus nauem suam bene obturauerit, et stipauerit, eique propterea a mercatore satisfactum fuerit, nihilominus vero per tempestatem aliosque casus fortuitos bonis seu mercibus damnum inferatur, non tenetur quidem damnum illud, iuxta *Ius Mar. Carol. V. art. 42.* refarcire, si tamen bona aliqua damnificata sint, nauclerus cum sociis suis ex bonis istis lucrum suum quaerere debent, idque sine mercede, attamen ita, vt extraordinarii sumtus ad hoc necessarii, ex bonis damnum perpeffis capi, obturationesque et stipationes nauis in contributionem communem venire debeant. Si vero damnum illud culpa naucleri vel nautarum contigerit, tenentur damnum hoc refarcire, eo pretio, quo merces istae, eo in loco, durante exoneratione, veniri possunt *artic. 43.* Et *artic. 44.* Quod si bona effluent, liquefiant, dissipentur et corrumpantur, sine culpa naucleri et nautarum; tunc damnum hoc solus mercator ferre tenebitur; Idemque debet in loco et tempore exonerationis vasa vel tonnas ter pulsare, ac postea illas ex naui leuare, integrumque naulum pro iis soluere, aut nauclero loco naui illas relinquere. Adstipulantur hinc *ius naual. Rhodior. c. 27. ius marit. Philipp. II. titul. de Naucl. et Mercat. artic. 8. 9. ius Danic. cap. 39. Statut. Hamburg. part. 2. titul. 14. artic. 34. et titul. 15. art. 1. GROT. introd. in Iurispr. Holland. l. 3. part. 30. fol. 143. b.* Cum articulo autem praesenti plane conuenit *ius Lubecens. l. 6. titul. 3. artic. 2. et Pruthen. l. 4. titul. 19. artic.*

artic. 3. §. 2. HARMENOPOLVS praeterea l. 2. prompt. Iur. Ciuil. titul. II. §. 2. etiam vectores seu epibatas, ob culpam, si nimirum absque gubernatore nauigare sint ausi, et naufragium passa fuerit nauis, vel plane perierit, teneri vult, sicut nautas; vectores quidem, vt qui suam ipsi salutem neglexerint, nautas vero, quia sibi et vectoribus, secum adducto gubernatore, non prospexerint. Et addit, nonnullos nautas ab omni noxa absolueret, solos vero vectores teneri statueret. Firma igitur exinde eruitur regula: „Bona, quae ad locum destinatum non deuenerunt, sed in mari perierunt, aut alias culpa naucleri et nautarum corrupta sunt, nullum naulum praestare, ac praeterea nauclerum, ratione damni, sua culpa dati, respondere teneri.,

Ad articul. III.

Ratio huius articuli consistit in eo, quod res iacta domino maneat nec fiat adprehendentis, quia pro derelicto non habetur *l. 2. §. fin. ff. ad l. Rhod. de iact.* et qui leuandae nauis gratia res aliquas proiciunt, non hanc mentem habent, vt eas pro derelicto habeant, quippe si inuenerint, abluros: et si suspicati fuerint, in quem locum eiectae sunt, requisituros, vt perinde sit, ac si quis, onere pressus, in viam rem abiecerit, mox cum aliis reuersurus, vt eandem auferret *l. 8. eod.* Caius ICtus et Imp. Iustinianus res leuandae nauis causa iactas dominorum permanere aiunt, quia non eo animo eiiciuntur, quod quis eas habere non vult, sed quod magis cum ipsa naue periculum maris effugiat *l. 9. §. ultim. ff. de adq. rer. dom. §. ultim. Inst. de R. D.* vbi etiam definitur, quid sit, aliquid pro derelicto habere, nimirum, quod dominus ea mente abiecerit, vt in numero rerum suarum esse nolit, ideoque statim dominus eius esse definit, *§. pen. instit. eod.* Et Iauolenus *l. 21. §. 1. et 2. de acquir. vel amittend. poss.* distinguit inter rem, quae est in derelicto, et quae est in deperdito, statuens, rem naufragio expulsam, vel etiam iactam, non esse in derelicto, sed in deperdito, quoniam non potest videri id pro derelicto habitum, quod salutis causa interim dimissum est. Manet ergo firmum, quod quaecumque res ex mari extracta est, non ante incipiat eius esse, qui extraxit, quam dominus eam pro derelicto habere coepit *l. 58. ff. de adq. rer. dom.* id quod etiam in *Statut. Hamburg. part. 2. titul. 17. artic. 4.* his verbis exprimitur: iacta, naufra-

ga et in mari natantia bona nemo sibi arrogare potest, nisi is, ad quem antea pertinuerunt, ac in contrarium nulli mores, leges vel consuetudinae, circa nauigationem et mercaturam maritimam alioquin vsitatae, de iure subsistere possunt. Et sane, qui rem naufragam, vel iactam in mari vel littore inuentam sibi arrogauerit, furti tenetur, iuxta *d. l. 9. §. vltim. ff. de acquir. rer. dom. et §. vlt. Inst. eod.* quod ab Vlpiano in tantum limitatum, vt, quando nouo animo lucrandi, sed vt saluum faceret domino, vel ab eo rem derelictam esse existimauit, id factum fuerit, furti non teneatur *l. 43. §. penult. ff. de furt.* Sunt tamen et aliae poenae legibus in eos, qui rapinas de naucleris et nauibus egerunt, constitutae, de quibus ad initium huius tituli prolixè quaedam memorauimus. His addenda veniunt, quod de *iure Lubec. l. 6. tit. 5. art. 3. 4. et 5.* Item *Pruthen. l. 3. tit. 19. art. 5. §. 3. et 4. et Stat. Hamburg. part. 2. tit. 19. art. 2. et 3.* nemo bona in mari natantia, aut per piratas ablata eruere, acquirere et distrahere debeat, sub poena capitis, bonaque illa, si nemo illa vendicat, ad ciuitatem, vbi tali emtori &c. ius dicitur, pertinent, qui tamen, si iurauerit, se nesciuisse, quod talia bona essent, euadere potest, bona vero in commissum cadunt. Quod si etiam bona quaedam, per mare adducta, furto vel rapina ablata esse arguantur, conseruari tamen circa ea debet, qui illa adduxit, dummodo binis honestis testibus, aut suo hospite, aut literalibus documentis ciuitatis, in qua bona emit, se ea bona fide emisse probet, quemadmodum etiam omnia talia bona, quae quis per annum et diem possedit, possessoris manent, si is, qui illa vendicat, in prouincia ista fuit. Quamuis autem bona naufraga siue ex mari, siue ex littore, lucrandi animo, ad se recipere nemo debeat, inuentionis tamen praemia, quae Graeci *ῥοπήματα*, Germani *Berggeldt* nominant, eidem debentur, licet *VLPIAN. l. 43. §. 9. de furt.* illum non probe aliquid petere scribat. Sicut enim aequum est, illi, qui res alienas inuenit et restituit, praemii loco aliquid largiri, ita longe aequius illi, qui bona fide saluas domino res, quandoque cum vitae periculo, sumptibusque eo nomine erogatis fecit, aliquid praemii loco tribuere, vt hac ratione alii etiam ad similia humanitatis studia inuitentur, et excitentur. Ex lege Rhodia, si nauis in mari correpta vorticibus, aut corrupta fuerit, qui aliquid in terram ex ea saluum exportat, mercedis loco

Loco partem ab se conseruatae rei quintam consequitur, et aurum vel argentum, vel aliud quidpiam ex profundo sursum latum fuerit, a cubitis octo, tertiam partem accipere potestis, qui conseruat: Sin a quindecim cubitis, semissem consequitur, qui conseruat, propter periculum profunditatis. Eorum vero, quae a mari reiciuntur in terram, et ad vnum cubitum demersa reperiuntur, decimam partem accipere potest is, qui salua exportat. *Ius naual. Rhod. cap. 45. et 47. HARMENOP. prompt iur. l. 2. tit. ii. §. 18. Philippus II. Hispan. rex etsi in suo iur. marit. tit. de naufrag. et iact. art. 13.* illi, qui bona naufraga acceperit, et retinuerit, poenam ignis, si nauclerus vel nau-ta fuerit, si vero alius, patibuli poenam, vna cum restitutione retentorum rerum, adsignet, attamen etiam hoc vult, quod vbi naufragium nauis patiatur, nauatae pro optimo suo posse, in seruandis rebus et mercibus nauclerum iuuare debeant, nauclerus vero ibidem loci illis mercedem, vt et iustum saluationis praemium pro rebus seruatis, dummodo pecuniam habeat, dare, sin minus illos ad locum, ad quem nauis olim pertinuit, deducere debeat. Eo etiam respicit *Ius Wisbye. art. 15. Ius Lubec. l. 6. tit. 3. art. 3. et 4. vt et Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 3. §. 3. et 4.* nisi quod in *Iure Lubec. art. 3.* triens, praemii loco, illi, qui bona naufraga ex vado seruauerit, attribuatur, et addatur, praemium saluationis arbitrio virorum bonorum, aut si inter mercatores et nauas conueniri nequeat, in prima quaque ciuitate Hanseatica, vel emporio Hanseatico, vbi mercatorum Aldermanni reperi fuerint, definiri et decidi debere: Pruthenicum vero nullum certum praemium, nec certam in seruatis bonis portionem adsignet. Distinguit tamen ius Pruthenicum *l. 4. tit. 19. art. 5. §. 4.* vtrum naufragi bona sua ex parte vel ex toto ipsimet seruauerint, vel per alios in littore habitantes et degentes seruata fuerint. Illo casu bona nulli oneri obnoxia, sed libera penitus illis reddenda: Hoc vero mediocre saluationis praemium, ante restitutionem eorum, exigere posse. Statuta autem Ham-burgensia *part. 2. tit. 27. art. 5.* illi, qui ex sabuloso vado, aut ex mari bona naufraga seruauerit, trientem adsignant, hac addita exceptione, nisi, sine aliquo singulari periculo, caelo sereno, seruauerit, tunc enim quod aequum fuerit, per viros bonos, praemium illi constitui debere: Si vero ad littus nauis adpulerit, siue ea in anchoris stet, siue nauiget, aut in cursu occupetur, tunc vigesimam tantum partem

illi soluendam esse. Videatur hic etiam *Ius Danic. marit. c. 49. et in primis 73.* vbi multa superioribus conformia, multa etiam specialiora reperiuntur.

Ad articul. IV.

Secundum contenta huius articuli seruari debent in naufragio 1. homines, 2. rudentes, funes et instrumenta nauis, 3. demum bona mercatorum, idemque *Iur. Lubec. l. 6. tit. 3. art. 5.* disponitur. *Ius Pruthenicum d. artic. 3. §. 3.* generaliter bona mercatorum, saluo saluationis praemio, seruari iubet. Statuta vero Hamburgensia *part. 2. tit. 17. artic. 1.* post homines bona parata seu obuia, et quae ad manum sunt, *gerede Gut*, seruari volent, ita, vt si nautae in seruandis ad praescriptum modum rebus negligentes et refractarii fuerint, tam praemio, quam mercede sua carere debeant. *Ius Danicum cap. 24.* etiam infamiae poenam talibus irrogat. Immo si nauclerum naufragum fieri, aut ad littus impelli contingat, et vnus vel alter in seruandis rebus eum iuuare nolit, sed aufugiat, is, sicubi in ciuitate Hansearica vel emporio offendatur, ea huius facti conuincatur, prima vice in carcere, per binos menses aqua et pane puniri; si vero secunda vice idem patrauerit, per tres menses poenam hanc sustinere, ac praeterea stigma in bucca illi inuri debet, iuxta *Ius Lub. d. l. tit. 3. artic. 6.* Bene autem inter omnes conuenit, quod homines primo seruari debeant. Homo enim reliqua terrena animalia, et quidquid in pretio est, praestantia sua superat, quum et omnes fructus rerum natura, hominis gratia, comparauerit *§. in pecudum 37. Inst. de R. D.* et omni miraculo, quod fit per hominem, maius miraculum fit homo, *AVGVSTIN. l. 12. de ciuit. Dei c. 12.* magnique homo pretii animal, quum pro eo Christus in cruce suspensus fuerit *SYNES. epist. 57.* cuius causa omnia in mundo facta esse, praeter sacras literas, etiam *CICERO* iam dudum ex aliis rationibus *l. 2. de nat. Deorum* ostendit. *VT CHASSANAEVVM* praeteream, qui *catal. glor. mundi part. 2.* hominis eminentiam praee omnibus creaturis prolixè deduxit. Et si iuxta sententiam *D. AVGVSTINI l. de duab. anim. in Manich. c. 4. tom. 6.* musca quaelibet sit ipso sole praestantior, quanto magis homo, cuius itaque curam praecipue, etiam in naufragiis haberi, par est. Vide, si placet, *AMBROS. hexam. l. 6. c. 8. et de dignit. hum. condit. tom. 4.*

Ad articul. V.

Ostendimus supra, quod naufragio facto, nullisque bonis seruatis, naulum debeat. Hic exceptio traditur regulae, in eo consistens, nisi pretium instrumentorum nauis seruatorum summam totius mercedis aequet, tum enim nautis integram mercedem nauclerus soluere tenetur, id quod iisdem verbis in *iure Lubec. l. 6. tit. 3. art. 7. et iure Pruthen. l. 4. tit. 19. artic. 3. §. 5.* continetur. Interea tamen *ius Wisbyc. art. 15.* vetat, ne rerum harum quidquam nauclerus, nisi scientibus et consentientibus dominis nauis, vendat. *Ius Danic. marit. c. 52.* iniquum esse censet, vt nauis et bonis perditis, ac parte bonorum et instrumentorum nauis seruatis, tota merces nautis debeat, sed eam, pro rata lastarum, ex quibus nauclerus naulum percipit, praestari iubet. Huic articulo inhaerendo, Gedani anno 1606. die 17. Nouembris inter Thomam Grim et Ike Ferken Workumensem iudicatum est, quod ex instrumentis nauticis seruatis, praemio prius nautis ob eadem seruata dato, naulum et vestibilia hic loci iuxta ius maritimum ipsis competens, deimto eo, quod praeceperunt, solui deberent.

AD TITVLVM X.

DE ALIIS DAMNIS, CVLPA, CASV VEL INFOR-
TVNIO NAVIBVS ILLATIS.*Ad articul. I.*

Ex hoc et sequentibus articulis, quatenus nauclerus vel nautae ex l. Aquilia teneantur, constabit. Aequitatis vero ratione habita et vitandarum prolixarum probationum ergo, iuramentum naucleris et nautis praesenti articulo, in casu, quo alter alteri damnum intulit, imponitur, id quod etiam *iuri maritim. Danic. cap. 55 Lubecen. l. 6. tit. 4. art. 3. Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 4. §. 2. et Statut. Hamburg. part. 2. tit. 17. art. 6. 7. & 8.* consentaneum est. *Ius maritimum Caroli art. 46.* vt et *Philippi II. tit. de nau. se inuic. damn. adfic. art. 1.* vtriusque nauis naucleros pro dimidia parte damnum sarcire debere statuunt, si scilicet nulla ipsorum culpa intercesserit, neque vna nauis alteri cedere potuerit, quod etiam *iur. Wisbycen. art. 48.* congruit. Leges vero nauales Rhodiorum *cap. 36. et 37.* volunt, vt si nauis velificans, in aliam nauim, in portu quiescentem, vel quae vela laxauit,

uit, interdiu delata fuerit, omnis tam collifio, quam interitus ad nauclerum pariter et ad ipſos veſtores ſpectet, et merces in contributionem veniant. Quod ſi res noctu acciderit, eum, qui vela laxauit, ignem accendere, et ſi ab igne deſtituatur, clamores edere iu-
bent. Quae ſi facere neglexerit, et nauim perire contigerit, ſeiſum perdidit, modo teſtimoniis haec in hunc modum probata fuerint. Quod ſi veli curator negligens fuerit, et excubiis agendis praepoſitus obdormierit: qui paſſis velis nauigat, velut in breuia delatus perit, et damnum ei praeflare debet, in quem impetum fecit. Si naui quid acciderit, et mercatorum veſtorumue rebus ſaluſ, ipſum nauigium perierit, res quae ſaluae ſuperſunt, quintas decimas praeflent, ſed mercatores atque veſtores nauim nauclero non ſoluunt. Neque ab hiſce ſanctionibus huius articuli et aliorum iurium leges ciuiles recedunt, ſed *VLPIANVS in l. 29. §. 4. ad l. Aquil.* Si nauis, inquit, alterum contra ſe venientem obruiſſet, aut in gubernatorem, aut in ducatorem (rectius ductorem) actionem competere damni iniuriae Alfenus ait. Sed ſi tanta vis naui facta ſit, quae temperari non potuit, nullam in dominum dandam actionem; Sin autem culpa nauatarum id factum ſit, putat Aquiliae ſufficere.

Ad articul. II.

Praecedenti articulo actum eſt de eo caſu, ſi nauis vna in alteram in mari vel flumine, ipſo nauigationis curſu et tempore impellat, hic de eo agitur, ſi qua nauis in aliam in portu vel ſtatione, in anchoris conſiſtentem, impetum faciat, vt vel ſubſidat, vel aliquod damnum inde ferat. *Ius Danic. c. 56.* plane conſonat, aſt *Wiſbycenſe art. 27.* paullo aliter, atque hic articulus, de hoc caſu loquitur, hiſ verbis: Si contigerit, nauem in portu funibus alligatam ſtare, et alia nauis, aeſtu maris coacta, ita in eam impellat, vt ex concuſſione illa fundus vaſorum vel cuparum exſiliat, tum damnum dimidiari debet, iuxta pretium vini, quod eſt in nauibus ambabus, nauclerusque, qui damnum intulit, vna cum nauis ſuis iurare tenebitur, quod id contigiſſe doleant, ſtudioque id factum non ſit, nec impedire potuerint, quo facta, dimidium tanti damni ſarcire tenetur; ſi vero cum nauis iuramentum hoc praeflare recuſet, tum integrum damnum praeflare debet, quorſum etiam *art. 71.* eiſdem iuris reſpicit. Ratio legis ibi-
dem

dẽm additur hæc: ne scilicet, quod olim fieri consuevit, vetusta et cariõsa nauis ante alias solidas et bonas naues collocetur, eo fine, vt ab illis obruatur, neque enim, dum in casu hoc pro media parte quisque contribuere tenetur, vllum inde commodum resultare potest. Et *art. 68.* vult: quod si vna nauis per alteram obruta, totaque quantitas mercium vnus nauis perierit, tum bona, quae in vtraque naui, antequam vlla earum periret, fuerunt, certo pretio aestimari, atque hoc pretio mercium vtriusque nauis, in vnã summã redactõ, bona amissa solui, pondo pro pondo, marcã pro marca, similiter etiam circa nauim amissã procedi debere. Philippus II. autem *tit. supra d. art. 3.* hoc in casu, de quo articulus hic loquitur, etiam iuramentum purgationis a nauclero et nautis postulat, quod culpa ipsorum damnum datum non sit, relicta tamen contrarium probandi facultate illi, qui damnum passus est, dummodo et ipse extra omnem culpã sit, tum enim nauis adueniens totum damnum praestare debet.

Ad articul. III.

Non parum in eo situm est, vt nauis probis iisque solidis et firmis anchoris ac rudentibus sit instructa, in tantum, vt de *iure Lubecens. l. 6. titul. 2. artic. 6.* ex vitiosis nauis instrumentis ortum damnum nauclerus ferre teneatur; ast de *iure Wisbycens. et Hollandico nauclerus* tempore onerationis et exonerationis mercatoribus, eorumque mandatariis eos ostendere, an vllum vitium habeant, illudque, si quod reperiatur, corrigere, et si id facere neglexerit, omne damnum, quod onerationis vel exonerationis tempore contigerit, resarcire debet, *ius Wisbycens. artic. 22.* item *Grotius introd. ad iurispr. Holland. l. 3. part. 20. fol. 143.* et *ius marit. Philippi II. tit. de naucl. et merc. art. 7.* Correspondent *Statuta Hamburgens. part. 2. titul. 14. artic. 36.* vbi etiam hoc singulariter ordinatur, quod nautae nauclerum interrogare debeant, an funes satis sint firmi, quo adfirmante, ruptis postea illis, solum nauclerum de damno teneri, si vero antea interrogatus non fuerit, aut merces e funibus excidant, tunc nautas damnum praestare debere: idque similiter *ius Wisbycens. artic. 47.* et *ius Danic. cap. 24.* requirunt. Vt etiam tanto magis talia damna, nauibus in portu stantibus, quandoque obuientia, euitari possint, ideo *Ius Wisbycens. artic. 28.* ac postmodum *Philipp. II. titul. de nau. se inu. laed. artic. 5.* et

Statut. Hamburg. part. 2. titul. 14. artic. 2. praescripserunt; Si quae navis alteri in statione vel portu vadoso proximet, et iuxta illam consistat, tum illum, qui prior ibi anchoras iecit, ab ultimo veniente requirere posse, vt anchoram suam tollat, et longius a se recedat, quo id facere recusante nauclero alteri illam tollere licere, si vero, quo minus id in effectum deducat, ab alio impediatur, damnumque inde exsurgat, tum nauclerum, qui nimis adpropinquavit, damnum id sarcire teneri. Alioquin huic articulo plane adstipulantur Ius Wisbycens. artic. 49. Ius marit. Carol. V. artic. 47. Philipp. II. tit. de nauib. se inuic. laed. artic. 2. et Ius Danic. c. 57.

Ad articul. IV.

Ius Wisbyc. artic. 28. sub fin. et artic. 50. sibi non vsque adeo bene constat, illo enim idem statuit, quod hoc articulo ordinatur, nimirum, quod si quis ex anchora, sine indiculo, seu anchorali iacente damnum tulerit, tum navis istius anchorae damnum totaliter refarcire debeat: hoc, pro media parte damnum illud sarciri vult: Articulus nostro adplaudunt *Ius marit. Carol. V. artic. 48. et 49. Philippi quoque II. titul. de nau. se inuic. laed. artic. 4. et Ius Danic. cap. 58.* Caeterum quum nauclerus vigore huius articuli, ignorantia sua se excusare queat, quod nesciuerit lineam siue funem anchoralis ruptum esse, et ab anchora remotum, quaeri posset, quousque ignorantia haec dureret, et an perpetua haec possit esse exceptio? Nullibi id definitum esse inuenio, nisi in *Stat. Hamb. part. 2. tit. 14. art. 2.* vbi dicitur, nauclerum, si probauerit, ante duodecim horas, tempore scilicet aestatis, aut post aequinoctium autumnale, ante horas 14. ad summum, anchorale supra anchoram adhuc stetisse, tum liber a damno esse debeat. Fuit quondam Gedani in casu tali quaestio inter Ioannem Roden, et Guilielmum Tibbes, mota, quod nimirum citati navis et anchora, sub aqua, Carabo actoris, mercibusque in eo contentis damnum intulisset, et die 18. Iunii anno 1636. iudicatum, damnum illud omnium, nimirum navis et mercium contributione per citatum refarciendum esse.

Non incongruum erit, sub finem huius tituli quaedam ex iure ciuili et legibus Rhodiorum ad hanc materiam facientia adferre, in primis vero, quando in casibus nauticis L. Aquilia, vel ea deficiente, actione in factum agi possit. Primo itaque, si navis tua impacta in meam scapham

scapham damnum dederit, si in potestate nautarum fuit, ne accideret, et culpa eorum factum sit; lege Aquilia cum nautis agendum, quia parui refert, nauim immittendo, aut *seruaculum* (quo vocabulo quidam clauum, alii contum, alii anchoram significari, quidam etiam hic *ferraculum* vel *ferraculum* legi volunt) ad nauem (alii a naue) ducendo, an tua manu damnum dederit: quia omnibus his modis per te damno adficio; Sed si fune rupto, aut cum a nullo regeretur, nauis incurrisset, cum domino agendum esse; Proculus ait *l. 29. §. 2. ad l. Aquil.* vbi ANTONIVS FABER *§. coniect. 17.* particulam negatiuam non expungi vult, quod aliis ICtis communiter displicet, quorum tamen litem meam facere nolo. Hoc sane extra controuersiam est, culpam non minorem esse, funibus idoneis, et in primis nauem sine gubernatore relinquere, quam seruaculum vel ad nauem vel a naue ducere, adeoque dominum nauis, si nauis de idoneis et validis funibus, vel etiam probo gubernatore non prospexerit, non minus atque nautas, circa seruaculum improvidos, conueniendos esse.

Secundo, si vi ventorum nauis impulsã sit in funes anchorarum alterius, et nautae funes praecidissent, et nullo alio modo, nisi praecisis funibus, explicare se potuit; nulla actio datur, idemque Labeo et Proculus circa retia piscatorum, in quae nauis piscatorum incidit, aestimarunt. Plane si culpa nautarum id factum est, lege Aquilia agendum *d. l. 29. §. 3.* Atque idem est, quod HARMENOPVLVS *l. 2. promt. iur. tit. 11. §. 10.* dicit: „Licet nautis, venatoribus, et militibus in aliqua pressis, et in id discriminis adductis, vt sese aliter explicare atque eripere non possint, alterius nauis anchoras salutis suae causa praecidere aut aliorum venatorum opera demoliri. Qui autem nulla vi pressus tale quidpiam admiserit, tenetur, cogiturque damnum, si quidem confiteatur, in simplum, si vero inficietur, in duplum praestare.

Tertio, si nauis alteram contra se venientem obruerit, aut in gubernatorem et ducatorem (leg. *ductorem*) actionem competere damni iniuriae, Alfenus ait: sed si tanta nauis (leg. tanta vis nauis) facta sit, quae temperari non potuit, nullam in dominum dandam actionem; si autem culpa nautarum id factum, Aquiliam sufficere, VIPIANUS putat *d. l. 29. §. 4.*

Quarto, si funem quis, quo religata naus erat, praeciderit; de naui, quae periit, in factum agendum *d. l. 29. §. 5.*

Quinto, si quis alteri in naui de manu nummos excussit, illique in flumen, vel mare ceciderint, damni iniuriae datur actio. *l. 27. §. 21. ad l. Aquil.*

Sexto, si nauim venaliciarum rerum quis perforat, Aquiliae actio est, quasi ruperit *d. l. 27. §. 24.*

Septimo, si piscatores nocte lumine ostenso fallant nauigantes, quasi in portum aliquem delaturi, eoque modo naues, et qui in eis sunt, in periculum deducant, sibi que execrandam praedam parent; poenam merentur per *l. 10. ff. de incend. ruin. naufrag.* Sed quam? Id quum lex non exprimat, sane cum *Peckio* non absurde statui potest, eos non tantum, iuxta *Accursium*, raptorum poena adficiendos, sed et, si dolo malo praedam venati sint, et per naufragium etiam hominum iactura facta fuerit, capite plectendos esse. *PECK. ad l. nauit. p. 366.* Occidisse enim dicitur, qui mortis causam quolibet modo praebuit *l. 51. in princ. ad l. Aquil.*

Octauo, si quis nauigio impedimentum obtulerit, vnde in discrimen aliquod, qui in eo sunt, coniciantur, aut incendium, aut quidpiam eiusmodi; tenetur is damna praestare, qui impedimentum attulerit. *HARMENOP. l. 2. prompt. iur. tit. 11. §. 15.*

In iure nauali Rhodiorum similiter notabilia quaedam occurrunt, et

Primo quidem, si naus in portum vel littus adpellat, et anchoris spoliata fuerit, fure comprehenso et confesso, lex eum tormentis subiici iubet, ac damnum, quod inde accidit, in duplum sarciri *cap. 1.*

Secundo, si nauclero consentiente, naus alterius anchoras, in portu vel littore stationem habentis, nauae rapuerint, atque inde nauem, anchoris spoliatam, perire contigerit; his accurate probatis, omne damnum, quod nauigio, et iis, qui in eo sunt, accidit, nauclerus ille, qui rapinam fieri permisit, in solidum praestet. Si quis autem nauis instrumenta, siue quid aliud naui necessarium et vile, puta, rudentes et lintres, aut vela, vel segestria, vel alia surripuerit, ea furti auctor damnum passis dupla restituat *c. 2.*

Tertio, si naua, iussu naucleri, furto quid mercatori aut vectori

vectori abstulerit, ac deprehensus fuerit; nauclerus quidem furtum passis duplum praestet, nauta vero, qui furtum commisit, centum plagas fuste verberatus accipiat: Sin autem nauta suo consilio quid furripuerit, et comprehensus, aut per testes conuictus fuerit; acriter tormentis subiicitor, maxime si aurum surreptum erit, et rem spoliato restituito *c. 3.*

Quarto, si quis in naui aliquid deposuerit (id quod in praesentia trium testium vel interueniente scriptura fieri debet) et is, qui rem custodiendam suscepit, eam amissam esse dixerit; vnde furtum extiterit, et nihil suo dolo factum iurare, aut si non indicauerit, res vti recepit, saluas reddere tenetur *cap. 12.*

Quinto, si vector nauim ingressus aurum vel aliud quid habeat, id apud nauclerum deponito. Sin re non deposita dixerit, aurum et argentum se perdidisse, irrita sunt, quae ab ipso dicuntur, nauclerus tamen et nautae, cum iis, qui simul nauigant, iusiurandum praestent *c. 13.*

Sexto, si quis depositum inficiatur, postea testibus conuictus, aut depositum apud eum repertum fuerit; qui iurauit, aut scripto negauit, duplum eius praestabit, et periurii quoque poenam sustineat, *cap. 14.*

AD TITVLVM XI. DE EXONERATIONE NAVIVM ET TRADITIONE MERCIVM.

Aerumnosam esse omnium nauclerorum et nautarum conditionem, non tantum exinde colligitur, quod potiore vitae suae partem infido in mari, inter tot periculosos fluctus, marisaestus, procellas, aliasque pelagi quotidianas molestias transigant, sed et infinitis fere regulis, et ante nauigationem, et in ipsa nauigatione, denique etiam ea peracta, circumscripti sint, vt ex nuru aliorum magis spiritum trahere videantur, quam proprio, et circumspectos plane esse oporteat, ne vel in hanc vel illam regulam impingant, adeoque magnum suis capitibus et fortunis malum accersant. Patet id ex supra dictis, vbi praescriptis verbis, qualiter nauim fabricare et instruere, erga exercitores, nautas, mercatores, vectores, et quoscumque alios se gerere, munere suo dextre noctesque diesque fungi, nautas suos regere, et coercere, piratis et latronibus resistere, omnia

omnia incommoda arcere, nauim et merces seruare, de comteatu omnibus abunde prouidere, vtilitatibus exercitorum inuigilare, alienum aes euitare, damna immo et ipsum naufragium auertere, in medijs vndis, ac tandem ipsa morte imminente artis suae et consiliorum potentes esse, idque grauibus sub poenis iubentur. Vbi vero exantlatis omnibus itineris et maris vexationibus domum rediere, necdum quiescere permittuntur, sed exonerare nauim, tradere merces, rationes reddere, calculumque prouide subducere tenentur, ac ne tunc plane securi esse possunt, quo minus ipsis dica scribatur, et loco gratiae remunerationisque damni illis intenterur actio, vt et infamiae, et capitis, vt vere dixisse videatur ille apud PLAVT. in *Paenul. act. 1. scen. 2.*

*Negotii sibi qui volet vim parare,
Nauem et mulierem, haec duo comparato,
Nam nullae magis res duae plus negotii
Habent.*

Nostrum est, qui hucusque nautarum abeuntium, et in itinere versantium labores vidimus, etiam redeuntium statum et conditionem, quidque porro ipsorum sit muneris, paucis videre et examinare.

Ad articul. I.

Omnino aequum est, nauim per eos, qui onerarunt, etiam exonerari, quemadmodum hic, et in *Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 12.* sancitur, atque hoc facto locatio et conductio, quae inter nauclerum et nautas intercedit, expirat, nimirum, si in reditu ex itinere exoneratio fiat, alioquin, si in loco isto, ad quem merces delatae sunt, non tantum illa in suo robore permanet, sed etiam ibidem nautae naui exire non debent, antequam exonerata, et sufficienter iterum saburrata fuerit. *Ius Wisbyc. art. 54.* Tempus autem exonerationis non semper idem et vbique est praefixum. De *iure Wisbyc. art. 51.* nauibus ex Norwegia venientibus, ac Schagam praetereuntibus, immo et omnibus nauibus maritimis terminus 14. dierum nauim exonerandi, et locarium nautis soluendi praefigitur, *artic. vero 52.* nauibus Hamburgo et aliunde venientibus octidui tantum ponitur, quam differentiam me non capere ingenue profiteor, praesertim, quum et hae naues Schagam praetervehantur, si Wisbyam et
in

in Balthicum mare tendant et proficiantur. Denique *art. 58.* scaphis, quibus merces, ex naui importatae, et ad portum vectae sunt, integri quinque dies profecti, a die, quo aduenerunt, ad exonerandum adsignantur. Ius maritimum Philippi II. *tit. de Naucler. art. 13.* spatium quindecim dierum determinat, idque in Hollandia quoque moris esse testatur GROTIVS *introd. in iurispr. Holland. l. 3. part. 20. fol. 144. b.* Plebiscita vero Gedanensia intra dies proximos quatuordecim, a prima, qua exonerari incepit nauis, die, computandos, exonerationem absolui ordinant, *part. 1. cap. 4. art. 9.* Ne quis etiam nautarum laboribus hisce exonerationis se subducere audeat, in *iure marit. Danic. cap. 13.* prouisum fuit, eum, qui id fecerit, suis sociis, pro quouis die, quo se labori subtraxit, mediam marcam soluere debere. Et *iure Wisbycens. art. 31.* eo fine, ne ante tempus nautae se subducant, prospectum est, quod nauclerus nautis mercedem suam poscentibus, nullam vero cistam nec mattam in naui habentibus, eam tam diu penes se retinere queat, donec nauim exonerauerint et ad stationem suam deduxerint. Hodie boni naucleri laudi sibi quam maxime ducunt, hoc praefixum tempus etiam anticipare, ac Hollandi in primis, qui, quantum possunt, hoc determinato spatio non tantum naues exonerare, sed et iterum onerata naue, oram soluere sedulo student, ac quum nauim in portum duxerint, vix finem impositum labori putant, sed iterum statim laboris exordium quaerunt, quod in bono gubernatore desiderat AMEROSIVS *de Cain et Abel. l. 2. c. 2. tom. 4.* Sed, *quid si nauclerus, antequam ad locum destinatum deuenierit, cogatur ad locum alium deuium adpellere, ibidemque pro sua, exercitorum vel nauis necessitate, merces aliquas exonerare, numquid et hoc in casu nautae illi adfistere tenentur?* Id sane Carolus V. in suo maritimo iure *art. 15.* omnino vult, ac nautas nauclero etiam hac in parte, sub poena, morigeros esse iubet, ita tamen, vt vnusquisque eorum a nauclero accipiat par calceorum, octo stiuorum pretii, praeter mercedem, in loco iustae exonerationis ipsis constitutam. Limitatur tamen *art. 16.* hoc ipsum, quod non teneantur nauem hanc iterum saburrare, et si id fieri necesse sit, locatio conductio expiret, perinde atque si in loco constituto exoneratio peracta fuisset, nisi quod officariis, nautis et famulis licitum nihilo minus sit, si id ipsis collubescat, nauclerum sequi, nauimque

cum rebus, quas continet, iterum abducere. *Quid si vero nauclerus aliquis in reditu exonerare nauim velit, atque iterum onerare in loco aliquo, ad quem adpellere forte non est compulsus? Eo in casu iuxta artic. 17. iuris Carolini nautis integra merces ibidem debetur, et nihilo minus tenebuntur nauclero iterum adfistere, vsque ad locum domicilii, accepta dimidia mercede, quae vsque ad talia loca, vbi praedicta exoneratio et oneratio geri debet, dari solet. Tenetur etiam nauclerus bona in nauim suscepta bona fide domino earum, aut eiusdem factori tradere, ac si quid ex illis deperditum fuerit, vel damnificatum, nauclerus rationem reddere obligatur. Si vero bona in nauim reperiantur, quae nemo sibi arrogat, illa fenatui vel senioribus mercatorum vel praefectis istius loci, vbi nauis exoneratur, tradi debent. Ius Labec. l. 6. tit. 1. art. 9. et Ius Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 1. §. 9. Sed, quid si quis bona quidem nauis importet, de nauulo contrahat, ac literas nauticas (Frachtbrieff) nauclero tradat, alium vero constituat, qui bonorum curam in nauim gerat? Etiam hoc in casu nauclerum bona accepta tradere, aut si per tertium abalienata fuerint, soluere teneri, anno 1629. die 24. Octobris inter Wilhelmum Mitschel et Marthaeum Elbert Gedani iudicatum fuit.*

Ad articulum II.

Quemadmodum nauis de commercio, omnibusque ad victum et sustentationem nautarum necessariis prospici, ita, quae eo fine comparata sunt, taliter dispensari conuenit, ne, ex defectu eorum, vlla incommoda exsurgant, eoque, praeter hunc articulum, etiam *Ius Dan. c. 44.* tendit. „Aequum tamen est, non tantum eadem ab „omni corruptione integra seruari, sed et, si copia superpet, alio- „rum inopiae subueniri, nec proprium suum dicere, quod in neces- „sitate debebat esse commune. Quis enim tam iniustus, tam auidus, „tam auarus, quam qui per multorum alimenta suum non usum, sed „abundantiam et delicias facit? Sane non minus est criminis, habenti „tollere, quam, quum possis et abundes, indigentibus denegare? Esurientium panis est, quem abundans detinet, ex mente D. AMBROSII *c. 3. distinct. 47.* Et quum urgente necessitate famis, negante eo, qui habet, et dare rogatus est, ex sententia Theologorum et Ictorum, si quid furto ablatum sit, impunitum maneat, nec vlla eo nomine com-
petat

petat actio, cur non praestat, volente et beneuolo animo id largiri quod sibi inuito, sine crimine et poena potest. Galba imperator militi, qui per expeditionem, arctissima annona, residuum cibariorum tritici modium, centum denariis vendidisse arguebatur, vetuit, simul atque cibo indigere coepisset, a quoquam opem ferri, et is fame extabuit, teste SVETON. *in Galb. cap. 7.* Turpior eius quondam militis auaritia, qui in obsidione Casilini murem captum ducentis potius denariis vendere, quam ipse, leniendae famis gratia, consumere maluit, vbi tamen, deorum prouidentia, auaro fame consumto, manubiis fordium frui non licuit, aequi animi vir, ad salutarem impensam faciendam, care quidem, verum necessario comparato cibo vixit, vti perhibent VALER. MAX. *l. 7. c. 6. num. 3.* PLIN. *lib. 8. c. 57.* et FRONTIN. *l. 4. c. 5.* Omnium itaque conuenientissima immo et iustissima viuendi ratio est, vt primum nobis, deinde et aliis prouideamus. Alienis siquidem partibus debet impendi, quod superest, et tunc de exteris cogitandum, quum se ratio propriae necessitatis expleuerit, momente CASSIOD. *l. var. 34.*

Ad articul. III. et IV.

Ratio articuli tertii non difficulter peti potest ex eis, quae ad *titul. 1. artic. 5. et 6.* item ad *titul. 5.* copiose dicta sunt, et quum omnis ille commeatus aere exercitorum antea comparatus fuerit; quid iustius, quam quidquid superfuerit, illis exhiberi et restitui. Articulus vero quartus coincidit cum articulo finali sequentis tituli, nec prolixam commentationem requirit.

Ad articul. V.

Licitum esse naucleris, eiusmodi lembos, siue carabos et scaphas adsciscere, quibus merces in portum deferri possint, si tanta portus non sit profunditas, vt pleno onere eum intrare queant, ex hoc articulo liquet, vt et ex *iure marit. Carol. V. art. 50.* et *Philipp. II. tit. de naucler. et mercat. art. 11.* vbi non solum id permittitur, sed etsi merces illae exoneratae mergantur et pereant, non tenetur nauclerus illas soluere, nisi sua et nautarum culpa aut negligentia damnum hoc fiat, aut merces illas sine sufficiente causa exonerauerit. Vigore *Iur. Wisbyc. art. 56.* duos trientes sumtuum in scaphas tales factorum nauis, vnum

merces in naui existentes sustinent, aut si nauis portum non ingredia-
tur, tunc nauis omnes expensas sustinere tenetur: *Ius vero Danicum*
c. 70. et Statut. Hamburg. part. 2. tit. 16. art. 9. tales expensas ex naui
et bonis retribui iustum esse censent, quod tamen cum hac distinctio-
ne intelligendum est, si nimirum fortuito quodam casu, non vero ni-
mia oneratione, nauis in periculum merisionis deueniat, iuxta ea,
quae tradit *Philipp. II. in iure suo marit. tit. de naufrag. art. 10.* et su-
pra sub fin. *tit. 8.* adnotauimus. Mercibus itaque in portum delatis,
exercitoribusque traditis, nauclerus vt iusto pondere, numero et men-
sura suum cuique obueniatur, attendere opus est. „Graue namque sce-
„lus est, aut mensuras modum excedere, aut libram aequissimi pon-
„deris iustitiam non habere, vt *CASSIODORVS II. var. 16.* loquitur, qui
etiam *lib. 1. v. 10.* hisce verbis negotiatores ad iusti ponderis et men-
surae obseruantiam hortatur: „Exerceantur negotiatores in mercibus:
„emantur late, quae venduntur augustius, constet populis pondus,
„ac mensura probabilis; quia cuncta turbantur, si integritas cum frau-
„dibus miscetur. Non potestis omnino, non potestis nomina inte-
„gritatum dare, et scelestas imminutiones efficere. Et *GRATIANVS*
„*l. 12. C. Theod. tit. 6.* In singulis stationibus, et mensurae, et pon-
dera publice collocentur, vt fraudare cupientibus adimant potesta-
tem, quo etiam in *iure suo marit. Frider. II. Dan. rex cap. 48.* respexit,
dum eos, qui ex Gallia aut Hispania saladuexerint, tonnis signo ciui-
tatis notatis, id, et quidem praesente mensore publico, sub graui
poena, metiri iubet.

Ad articulum VI.

Faucibus corporis humani obstructis, reliqua membra et organa in-
sensantur: Sic et, vbi portus obstruitur, sensum negotiatio ex-
stinguitur. Id ne fiat, non nisi certis, iisque a portu remotioribus
locis, sabulum; si eo nauis saburrata est, eiici conuenit, ne dum in
locis propinquioribus, vel ad portum ipsum id fiat, arena ista, vel
quidquid fuerit, vi ventorum et fluctuum, ad ipsum os maris, siue
stationis voluatur, atque sic portus obturetur et esse desinat. Por-
tus autem adpellatur conclusus locus, quo importantur merces et ex-
portantur, eaque nihilo minus statio est munita, atque conclusa *l. 59.*
ff. de V. S. ac dicitur a portando, quod res per eum importentur et
expor-

exportentur. Estque vel *naturalis* vel *artificialis*. *Naturalis* proprie dicitur portus, quem fere flumina constituunt, eo loco, ubi in mare profluunt, diciturque *ostium*, graecis ὄσιον. *Artificialis* seu manu et arte factus dicitur *Cothon*, seu Κώθων, estque masculini et neutrius generis, de quo videri potest GYRALD. *de nauig. c. 20.* et SERVIVS *ad l. 1. Aeneid. vers. 431.* Hinc Portumnus vocatus Deus marinus, qui portubus praest, iuxta eundem *Seruium ad l. 5. Aeneid. vers. 241.* A portu quoque est *importunus*, quasi locus portu carens, vel iuxta *Festum* in quo nullum est auxilium, velut esse solet portus nauigantibus: vel iuxta ISIDOR. *l. 10. origin. lit. 1.* et SERVIVM *ad l. 11. Aeneid. vers. 305.* Importunus, inquietus quia non habet portum, id est, quietem. Vnde et importuni, quasi qui in naufragium cito feruntur. E contrario *opportunus*, quasi ob portum. voss. *Etymol. tit. Portus.* ISIDORVS *l. 14. origin. c. 8.* Portus, inquit, locus est ab accessu ventorum remotus, ubi hyberna opponere solent: Et portus dicitur a deportandis commerciis. Hunc veteres a baiulandis mercibus *Baias* vocabant, illa declinatione a Baia, Baias, a familia, familias. Et cui ignotum, quod metaphorice portus pro quouis loco tuto sumatur? Inde prouerbium: *In portu nauigare.* De opportunitate autem portuum videri potest VITRVVIVS *l. 5. de Architect. c. 12.* et qui in eum sunt commentati.

AD TITVLVM XII.

DE NAVCLERORVM CALCULO SIVE RATIONVM REDDITIONE.

Ad articul. 1.

Rationum redditio, vti quam maxime utilis et necessaria, nihilque est, quo magis contineri queat versutia res alienas administrantium; ita multi id agere solent, et eo allaborare, vt iuxta monitum Alcibiadis, quod olim Pericli, de rationibus reddendis solliciti dedisse fertur, eas reddere opus non habeant. PLVTARCH. *in Alcib.* VALER. MAXIM. *l. 3. cap. 1. in extern.* Naucleri quin quandoque idem hoc omni conatu intendant, dubium non est, praesertim quum ad manum quandoque tales scelerum magistras habeant, qui etsi nullibi praesentes adfuerint, sed domi remanserint, nihilominus rationibus effi-

ſis exercitoribus fucum facere poſſint. Interim, quibus laeva non eſt, et honeſtas ob oculos verſatur, Aneclogiſti eſſe non adfectant, nullisque graue eſt reddere rationem, qui pura conſcientia ſe probari deſiderant. *CASSIOD. 1. var. 21.* Et ad hoc ipſum ipſo iure naucleri etiam ſunt obligati, ita quidem, vt omni tempore, quando id exercitores expoſcunt, liquidas rationes, probationes et reliqua, de omnibus actionibus, adminiſtrationibus et negotiis geſtis, abſque vllis reſeruationibus, ſub poena ducentorum Carolinorum florenorum praeflare teneantur, exercitoribus ſoluendorum, quotieſcumque id non praefiterint, praeter omnia damna et intereſſe, ab exercitoribus perpeſſa, iuxta *ius marit. Philipp. II. tit. de naucler. et mercat. art. 10.* et *GROT. introd. l. 3. part. 23. in fin.* immo et, niſi furti poenam luere velint, iuxta *ius Danicum cap. 40.* Sunt et qui naucleros, ſeu patronos nauium, etiam in mari ſingulis participibus rationem reddere teneri putant, non admiſſa exceptione; quaſi tantum teneantur eam reddere exercitoribus in terra *decif. Rotae Genuen. 20.* Carolus V. *artic. 45. iur. marit.* naucleris ad reddendas rationes octiduum praefixit, poſt finitum ſcilicet iter, et diſtracta aut tradita mercimonia, nauulumque plene acceptum, idque ſub ſimili poena 200. Carolinorum florenorum, quoties contra fecerint. Plebiſcita vero Gedanenſia *part. 1. cap. 4. artic. 9.* longius ad hoc tempus determinant, videlicet ad ſummum quatuor ſeptimanarum poſt reditum. Aſt hic articulus nullum terminum praeciſe deſinit, ſed hac in parte cuiilibet Emporio ſuum morem relinquit. Caeterum haec rationum redditio non tantum in conſignatione expenſarum et ſumtuum, ſed et acceptorum, tum et retributione debitorum inde adparentium conſiſtit per *l. 1. §. 4. C. de comm. ſeru. mun.* Si etiam alicui rationum redditio remittatur, non tamen hoc conſequitur, vt ne, quod apud eum ſit, reddat, et lucrifaciat, ſed ne ſcrupuloſa inquiſitio fiat, hoc eſt, vt negligentiae ratio non habeatur, ſed non tantum fraudium *l. 10. ff. de legat. 1. l. 72. §. 3. ff. de cond. et demonſtr.* Diciturque is, qui a rationibus reddendis liber eſt, Vlpiano Aneclogiſtus, ſiue *Ἀνεκλόγιſτος l. 5. §. 7. ff. de admin. et pericul. tutor.*

Ad articul. II.

Non haec est mens articuli, quasi naucleris, ne quid in rationes referre obliuiscantur, suggerere velit (perquam enim acuta et tenax hac in parte eorum quandoque solet esse memoria) sed ut probationes solidas et sufficientes producant, et quidquid iustum aut aequum fuerit, admittant. Statuta Hamburgensia in primis *part. 2. tit. 14. art. 39.* solidas rationes, et quidem non summariter, sed particulariter, sub iuramento a naucleris exigunt, ita ut si captiosae illae fuerint, et falsae, infamiae poenam subire, nec in ciuitate tolerari debeant. Quin et ex dispositione eorundem statutorum *art. seq. 40.* omnes naucleri, antequam merces naui inferantur, ad requisitionem exercitorum et mercatorum corporale iuramentum praestare debent, quod circa impositas naui merces honeste, candide et fideliter sese gerere, ac post reditum exercitoribus intra tres hebdomadas post exonerationem sufficientem particulariter de omnibus acceptis et expensis reddere velint rationem, data exercitoribus licentia naucleros redeuntes interrogandi, vtrum rationes exhibitae iuramento ipsorum praestito omnimode sint conformes.

Ad articul. III.

Articulus hic retrospectit aliqua ex parte *ad tit. praeced. art. 2. et 4.* omnesque clandestinas surreptiones et machinationes vetat, poena furti constituta in naucleros, quicumque aliquid subdole reticendo vel subducendo, vel etiam per speciosas et artificiosas rationes, ac quacumque simili ratione alia interuertere studuerint, id quod pariter *iur. Lubec. l. 6. tit. 1. art. 10. iur. Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 1. §. 10. et Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 38.* poenaliter inhiibetur.

Praeter haec, de iure civili, etsi nauta mercedem accipiat, non pro custodia, sed ut traiciat vedores, custodiae tamen nomine ex locato tenetur, non secus atque fullo vel farcinator, qui etsi mercedem pro arte, non custodia, accipiunt, nihilominus etiam custodiae nomine ex locato tenentur *l. 5. ff. naut. caup. stabul.* vbi Gaius sub finem addit, quod quaecumque de furto dicta sunt, eadem etiam de damno debeant intelligi. Non enim dubitari oportet, quin is, qui saluum fore recipit; non solum a furto, sed etiam a damno recipere videantur. Et quia necesse est plerumque fidem nautarum sequi

sequi, resque custodiae eorum committere; ideo de receptis, nisi restituant, praetor in eos iudicium se daturum ait *l. 1. eod.* nec id gra-
 uiter aduersus eos constitutum esse quispiam putet, quia in ipsorum
 arbitrio est, ne quem vel quid recipiant *d. l. 1.* Per nautam autem
 hic intelligitur, qui nauem exercet, et ad quem quaestus et reditus
 praecipui perueniunt, quamuis alias nautae adpellentur omnes, qui
 nauis nauigandae caussa in naue sint *d. l. 1. §. 2.* Immo eiusmodi ex-
 ercitor omnium recipit custodiam, quae in nauim illatae sunt, et fa-
 ctum non solum nautarum, sed et vectorum praestare debet *d. l. 1.*
§. ult. Quod si etiam tota nauis locata sit, qui conduxit, ex con-
 ducto, de rebus, quae desunt, agere potest. Si vero perferen-
 das res nauta conduxerit, ex locato conuenietur, sed si res gratis
 susceptae sint, depositi agi potest *l. 3. §. 1. eod.* Atque hoc edicto
 omni modo, qui recipit, tenetur, etsi sine eius culpa res perierunt,
 vel damnum datum est, nisi quid damno fatali contigerit, naufragio
 forte, vel per piratas, vel per vim maiorem *d. l. 3. vers. miratur.*
 Exercitor quoque omnium nautarum factum praestare tenetur, nec
 immerito, quia ipsos suo periculo adhibuit, sed non alias praestat,
 quam si in ipsa naui damnum datum sit, non si extra nauim, neque
 praestat, si praedixerit, vt vnusquisque vectorum res suas seruet,
 et vectores consenserint *l. 7. ff. eod.* Plura ex *tit. digest. naut. caup.*
stabul. et PECKII ac VINNI ad eum commentariis peti possunt.

AD TITVLVM XIII.

DE VECTIBILIBVS NAVTARVM MERCIBVS.

Ad artic. I.

Vt alii tanto magis ad nauigationis studium prouocarentur, anti-
 quitus omnibus nautis concessum fuit, proprio aere quasdam
 merces coemere, easque sine nauulo transuehere, quod genus mer-
 cimonii dici solet, atque hic dicitur: *Führung*, alias *Schiffs-Kinder-*
Gut, aut contracte *Kinder-Gut* GROT. *introd. in Iurispr. Holland. l. 3.*
part. 20. fol. 146. Vigore huius antiqui moris tenetur nauclerus seu
 magister nauis in loco, vbi nauis oneranda est, nautas interrogare,
 vtrum sua vectibilia seorsue comparare, an tantumdem in nauulo par-
 tici-

icipare velint; Sin hoc, liberum id illis est, sin illud, tum tenebuntur sibi ipsis de vestibilibus talibus prospicere, nauimque iis onerare, dummodo per hoc nauim non retardent, et si postmodum nil talium vestibilium nancisci queant, nauclero id damnosum esse non debet. Attamen tenetur nauclerus nautis ostendere locum, et vacuum spatium vestibilium capax, licitumque est nautis, si voluerint, eo collocare vas aqua plenum, quod, si ex naui iactum fuerit, loco vini vel aliorum bonorum aestimari debet, vigore *iuris Wisbye. art. 30. cui proxime accedit ius marit. Philipp. II. tit. de nauit. art. 15. et GROTI. d. loco.* Caeteroquin vestibilibus hisce non semper indistincte nautae frui possunt, sicuti et hoc articulo facultas haec, vbi in Hispaniam et Galliam migrauerint, denegatur, atque in reditu demum conceditur. Ordines etiam confoederati Belgii hunc modum vestibilibus statuerunt, quod nemini in abitu illis frui liceat, teste *GROTI. d. loco et ordinat. Stat. confoed. Belgii anno 1597.*

Ad articul. II. et III.

Sensus articuli 2. hic est, quod repleta licet et onerata tota naui, nihilominus nauclerus nautis, vestibilibus suis, proprio ipsorum aere coemtis, fruendi potestatem et locum, siue spatium in naui dare et assignare debeat, (per ea, quae *ad art. praeced. dicta et iure Danic. c. 12.* sancita sunt) non vero illis ad vestibilium coemtionem vllam pecuniam inuitus mutuo dare cogatur. Collato itaque hoc articulo 2. cum sequenti tertio, multum interesse adparet, an nauis plene sit onerata, an secus, vtroque casu nautae quidem iure vestibilium nauticorum frui possunt, sed diuerso modo. Nam quoad primum, vestibilia, vti regulariter, ita etiam eo respectu, in reditu proprio aere comparare nauique, citra vllam nauis exactionem, licite inferre possunt. Quoad alterum vero casum, nautae, propria pecunia destituti, a nauclero eo nomine mutuam pecuniam petere possunt, qui vicissim illam de ipsorum mercede defalcare, neutiquam autem ad rationes exercitorum referre potest.

Ad artic. IV.

Specialior et restrictior adhuc casus hic ponitur, quod nimirum in nauibus, in Gallia oneratis, nautae sua vestibilia semper aere proprio soluere debeant, non quod aere alieno, mutuo accepto, id facere non possint, vel etiam in Gallia tantum propriam aem requiratur (regula enim generalis est, quod nullibi, nisi proprio aere vestibilia comparari queant) sed quod alibi extra Galliam nauclerus, praefertim, quum nauis plene onerata non est, (vri supra dictum) nautis gratiam hanc et officium, mutuo scilicet eisdem dando pecuniam tantam, quantam ex mercede eorum vestibilibusque recipere forte potest, denegare non possit, in Gallia vero nulla ratione ad hoc obstrictus sit, sed proprio aere, quomocumque legitime adquisito, nauis instructum esse, vestibiliaque sua emere oporteat.

Ad artic. V.

Vtrumque iustum esse, et vt bona haec vestibilia nautarum in loco demum, vbi nauis exoneratur, veneant, vt exercitores, si adsint, praeter aliis illa emendi ius habeant, nemo negabit, tum quod totius, quam partis maior vt plurimum habebitur ratio, et accessorium a principali, non vero principale ab accessorio dependeat, tum quod exercitoribus id valde damnosum foret, si a nautis hac ratione vilius, per venditionem vestibulorum, ipsorum mercibus, quas tam vili pretio vendere aut nolunt, aut sane damno non possunt, pretium constitueretur. Atque ita *iur. Danic. c. 11.* intelligi debet, quod etiam *cap. 12.* vetat, ne quis spatium, vestibulibus in nauis assignatum, inscio et inuito nauclero, alteri vendat.

Ad artic. VI.

Plebiscita Gedanen. *part. 1. cap. 4. artic. 13.* ex parte conueniunt, praeterquam quod non tritici, sed siliginis tantum meminerunt, hoc autem ibi additur, quod nautis sua vestibilia, aere suo comparata, nauis non inferentibus, exercitores in suum usum, spatium illis vendendis destinatum, conuertere possint, nautae vero hoc nomine nihil exigere queant. Iuxta GROTIUM *l. 3. part. 20. fol. 146.* de bonis ex locis australibus, h. e. Germania et longinquis venientibus, quilibet

bet nauclerus et gubernator nauis percipit mediam lastam filiginis aut tritici, et tres nautae coniunctim lastam earum rerum, quibus potissimum nauis est onerata; attamen, ne sub hisce vestibilibus pretiosas merces, utpote lanam, sericum, pannos, vllaque mercimonia, quae per vnam vel pondus venduntur, eliberent. De omnibus itidem bonis, quae tonnis includuntur, utpote farina, hordeo, pice, resina, cineribus, et similibus mercimoniis ex locis australibus venientibus, illi qui operas nauticas praestant, pari ratione percipiunt, videlicet, de filigine 12. tonnas, in lastam computando, et si nauis aliqua, praeter bona tonnis comprehensa, filiginem simul vehat, etiam vestibilia sua his conformare possunt. Si vero nauis meris bonis, tonnis inclusis, onerata sit, tum similiter non amplius percipiunt, quam pro media lasta filiginis aut tritici nouem tonnas, et pro triente lastae sex tonnas, ac nihil amplius. Ast si nauis veniat ex partibus occidentalibus, more antiquo, sal liberum habent, dummodo non vinum, oleum, species et similes merces sub illis eliberare velint. De vinis et prunis ex Gallia, vestibilium nomine, nauclerus vnam cupam, quam pipam vocant, siue duo vasa, Oxhoft dicta, et nautarum quilibet vnum vas habere in nauis possunt. Denique de lignis ex partibus Australibus, vel etiam ex Norvegia venientibus, sexta pars pecuniae, quae reipublicae pro saluo conductu praestatur, vestibilium nomine venit: de centum tonnis, octo tonnae, nihilque amplius, quandoque minus; attamen si nauis minus, quam viginti tonnas cereuisiae vehat, nil vestibilium nomine debebitur, et praedictae mensurae quam optime repleti debent, quando bona haec mercatoribus traduntur. Haecenus GROTIUS, cui ad stipulatur supradicta *Ordinat. Stat. confoed. Belg. vt et ius Dan. cap. 10.*

Ad articul. VII.

Per abusum introductum fuit, ut praeter vestibilia illa, legibus ordinata et permissa, frumentum, storeis seu martis impositum, a nautis excuteretur, atque ita coaceruaretur, quod autem hic inhibetur, et quidem poena dupli mercatoribus praestanda constituta, quum iniuquum sit, quod ad alios pertinet, alterum sibi arrogare velle, *l. ult. C. unde vi*, eoque pertinet *ius Danic. marit. c. 66.* Obiter notandum, quod nautae etiam iure vestibilium quandoque culpa sua excidant;

exempli gratia; si per noctem ex naui absint, vel etiam cibum naucleri contemnant, vti ex *tit. 3. art. 19. et tit. 14. art. 6. Iuris maritimi Hanseat. adparet.*

AD TITVLVM XIV.

DE EXTRAORDINARIA REMVNERATIONE FIDELIUM NAVTARVM.

XENOPHON *l. 2. paed. Cyr. c. 49.* inter varios discursus Cyri et praefectorum suorum, quemdam praefectum scribit de quodam suo contubernali memorasse, qui plus aliis in omnibus habere vellet praemii, in laboribus vero aequo animo ferret, alium plus habere, qui quidem velit. Lepidus sane ille, qui virtutem arduam et saepe periculosam post habendo, praemia sequi se otiosum, et quod industriae debetur, inertiae tribui adfectavit. Rectius Pamphilus ille apud *TARENT. Andr. act. 2. scen. 1.*

Ego, Charine, nevtquam officium liberi esse hominis puto,

Quum is nihil promereat, postulare id gratiae adponi sibi,

Democritus utique duos in hoc mundo deos, poenam et beneficium, posuit *PLIN. l. 2. c. 7.* quoniam alter si desit, claudicat mundus, et quamquam vsu venit, vt utroque aliquando pede claudicetur, nulla tamen dubitatio est, quin deformior ex dextro pede, in quo est praemium, claudicatio sit, quam ex sinistro, in quo poena, iuxta *AMIRAT. diff. polit. ad Tacit. l. 2. disc. 2.* Graue enim est, vt fructu laboris sui fraudetur industrius: et cui adhibetur pro sedulitate conferri praemium, dispendium patiatur iniustum *CASSIOD. 2. var. 21.* Et quamuis obsequia quandoque gratuita iure debeantur, seruitia tamen per moderata compendia prouocantur *3. var. 19.* Quin et non solum in lucrum cedunt, quae bene meritis conferuntur, sed et virtutibus fama tollitur, si earum merita in hominibus nesciantur *4. var. 24. et 8. var. 31.* Hinc olim Romani nullam virtutem irremuneratam facile transire permittebant, atque eosine post coronas militares castrenses, murales, ouales, triumphales, obsidionales, et alias, etiam nauales siuerostratas donare solebant, illi nimirum, qui maritimo praelio primus in hostium nauem vi armatus transfiliisset, referente *GELLIO l. 5. noct. Attic. 6.* quarum figuras exhibet *STEWACH. comm. in l. 2. Veget. c.*

7. pag. 102. Hisce rationibus moti conditores iuris maritimi Hanseatici, etiam de extraordinaria remuneratione fidelium nautarum aliquid certi statuerē voluerunt, ne et ab ipsorum parte claudicaret iustitia, aut poenis solummodo in desides, infidos et improbos nautas, antecedentibus titulis intenti fuisse, praemiorum vero omnino immemores viderentur, neque ipsis illud a nautarum gente, quod olim a Druso Tiberii filio obiici posset: Praemia sub dominis, poenas sine arbitrio esse, TACIT. 1. *annal.*

Ad articul. I.

Carius et distinctius *ius Wisbycense artic. 18.* arriculi huius sententiam et mentem explicat, his verbis: Si contingat, nautas ad tempus aliquod operam suam cuidam nauclero addicere, ac quidam eorum absque venia naucleri e naui egrediantur, et ad ebrietatem se ingurgitent, ita ut eorum aliquis vulneretur; nauclerus non tenetur eos sumtibus nauis sanari curare, sed potest, eis ex naui dimissis, alios in locum istum surrogare: Quod si vero is plus mercedis poscat, quam vulneratus habuit, tum vulneratus id soluet, nec minus ea, quae praecepit, nauclero reddet. Quod si vero eos pro expediendis nauis negotiis ablegauerit, illique, dum his occupantur, verberentur vel vulnerentur; sumtibus nauis sanari debent. *Idem artic. 43. d. iur. Wisbycens. iur. marit. Philipp. II. tit. de naut. artic. 16. iur. Danic. cap. 18. et Statut. Hamburg. part. 2. titul. 14. artic. 17. sancitur.* Atque exinde, quum heredes Ioachimi Ottonis, nautae cuiusdam, contra Ioachimum Vergin Gedani agerent, et mercedem integram, eo quod pro salute et vtilitate naucleri in Lusitania ad rixas, deinde ad pugnam venisset, et occisus esset, idque liquido probari non posset, sed nauclerus propria nautae culpa omnia euenisse adfereret, et femiplene probaret, die 31. Augusti anno 1644. pronunciatum est, quod conuentus iurare deberet, interfectum nautam propria sua culpa, non vero vllis seruitiis pro commodo nauis susceptis, necem sibi conciliaffe, hocque iuramento praestito, actio evanuit.

Ad articul. II.

Tria haec in morbo grauia sunt, metus mortis, dolor corporis, et intermissio voluptatum: ast nihil aequae aegrum reficit, atque

adiuuat, quam amicorum adfectus: nihil aequae expectationem mortis ac metum furripit *SENEC. epist. 78.* Hinc etiam nauatae, morbo fontico, nulla sua culpa contracto, laboranti, merito conditores iurium maritimorum Hansaticorum de commodo hospitio, candelis nocturnis, persona curam eius gerente, cibo itidem et potu, pro exigentia rei, hic prospicere voluerunt. Sed cur non etiam de conuenienti lecto, caro in primis aegrotanti, et molesta quidem possessione, sed tamen necessaria, ex mente *Euripidis in Oreste?* Nimirum, quia qui de diuersorio comodo prouidet, is in primis etiam lectum subintelligit, sine quo nulla commoditas. Nec minus conuenit, ut ubi talis nauta sanitati redditur, mercedem suam capiat, aut eo mortuo illa ad heredes deuoluatur. *Ius Wisbyc. art. 19. ius marit. Carol. art. 27. Philipp. II. tit. de naut. art. 16. ius Danic. cap. 19. Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. artic. 30.* Excipitur hic morbus, qui ex nausea marina tantum contrahitur, hac enim hominem nauticum laborare probrosum semper iudicatum est. Hinc *SENEC. epist. 108.* „Non magis mihi potest quisquam talis prodesse praeceptor, quam „gubernator in tempestate nauis abundus. Tenendum est rapiente „fluctu gubernaculum, luctandum cum ipso mari, eripienda sunt „vento vela: quid ne potest adiuuare rector nauis attonitus et vomitans? „ *Ius Lubecense l. 6. tit. 1. art. 11.* tales nauis nautas etiam mercede priuari, illamque inter reliquos nautas diuidi vult, sine dubio exinde, quia aequum visum fuit, ut is, qui propter nauis socium plus incommodi et laboris sustinuit, etiam plus commodi et mercedis percipiat. Excipitur etiam morbus contagiosus, utpote Lues Venerea, qua laborantes nauis, si id binis nautis probare possit, ad proximam, quam adpellit, terram exponere, nulla illis data mercede, potest. *Ius Wisbycen. art. 62. Carolus V. Imp. et Philip. II. in supra allegatis articulis, praeter mercedem etiam veſtibilia defuncti nauis attribuunt heredibus, quod tamen indistincte intelligendum non esse, ex subsequentibus articulis, utpote Carol. art. 29. Philip. II. tit. de naut. art. 17. et praedicto art. 30. Stat. Hamburg. patet, ubi haec se offert distinctio: Aut nauta moritur in abitu ex portu, et tum heredibus eius tantum dari et solui debet dimidia pars mercedis, et bonorum veſtibilia: Aut moritur in reditu, et tum tota merces omniaque bona veſtibilia ipsis debentur, attamen sub hac conditione,*

vt heredes sumtus funeris necessarios refundant, et a defuncto praecepta sibi defalcari permittant. Hinc etsi in hoc articulo iuris Hanseatici nulla vestibilium fiat mentio; rationis tamen est, iuxta distinctionem praeallegatam etiamnum in casibus simillimis procedi, at tamen ita, vt siue in abitu siue reditu moriatur, si proprio suo, et non a nauclero mutuo accepto aere, vestibilia emerit, semper heredibus extradi debeant, nauclerus vero nihil in eisdem iuris habeat. Quaeri hic possit, *quid iuris sit, si carabus funibus a nauis sua ruptis, cum nauigantibus in ea nauis pereat?* Ius nauale Rhod. c. 46. hoc in casu quoque vult, vt nauclerus mercedem annuam, vbi annus integer exactus fuerit, nautarum heredibus soluar.

Ad articul. III.

Quaerenti Arminio ex fratre Flauio, qui Romanis militabat, et oculum per vulnus amiserat, vnde ea deformitas oris, quodnam praemium recepisset? Flavius, aucta st pendia, torquem et coronam, aliaque militaria dona memorat, irridente Arminio vilia seruitii pretia TACIT. 2. *annal.* Tam abiecte sentiebat ille de iis praemiis, quae tamen semper magni aestimantur illi, quos maior gloriae, quam lucri et quaestus gratia tenuit. Sic magna gloria tribunus ille militum in Hispania T. Didio imperante, cominus faciem suam ostentabat, aliquot aduersis cicatricibus et effosso oculo; quo ille dehonestamento corporis maxime laetabatur, neque illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat. *Sallust. fragm. hist.* Hinc Spurio Caruilio ex vulnere, ob rempublicam accepto, grauius claudicanti, mater dixit: *Quin prodis, mi spuri, vt quotiescumque gradum facias, toties tibi tuarum virtutum veniat in mentem, vti habet CICER. 2. de orat. nec veritus est vti tali consolatione SIDONIUS APOLLIN. carm. 23. ad Narbonem:*

*Sed non hinc videre forte turpis,
Quod te machina crebra perforauit:
Namque in corpore fortium virorum
Laus est amplior, amplior cicatrix.
In castris Marathonis morantem
Vulnus non habuisse, grande probrum est.*

Vtut sit, tumidam quidem, cum *Petronio*, ius agnosco orationem,

nem, qui clamat: *Haec vulnera pro libertate publica excepi, hunc oculum pro vobis impendi: sed tamen etiam, quae sequitur, miserabilem: Date mihi ducem, qui me ducat ad liberos meos, nam succisi poplites membra non sustinent.* Petron. Satyr. in Princ. Quod quum etiam nautis saepe eueniat, vt scilicet, fortiter contra piratas pugnando, seque et naues tutando, membris corporis mutilentur, debilitentur, atque in eum statum redigantur, vt muneri nautico obeundo porro non sint idonei: Sane non satis est, ob gloriose gesta eos coronis insignire, aut laudibus extollere, sed et ita eisdem prouideri decet, ne in paupertate ac miseria viuere, et in anxietate mori teneantur. Hinc est, quod etsi corpora libera in aestimationem et contributionem non veniant, de iure Ciuili l. 2. §. 2. ad l. Rhod. de iact. nihilo minus communiter, de iure maritimo, statuatur, quod si quis nautarum in pugna cum hostibus vel piratis vulneratus, debilitatus, aut occisus fuerit, tum id quod interest, seu damnum ex vulneratione, debilitatione aut nece resultans, ac porro tota merces, praetensio, vestibilia et sepultura defuncti, in grossam Hauariam, et communem contributionem ex naui et mercibus, pro quarum defensione tot malorum passus est, praestandam veniat. *ius. marit. Carol. art. 28. Philip. II. tit. de naufrag. art. 2. ius Danic. c. 20. et Statut. Hamburg. part. 2. tit. 14. art. 42.* Armamenta tamen naui et instrumenta in conflictu cum piratis deprauiata, in Hauariam non veniunt, sed damnum hoc a nauclero et exercitoribus sarcendum est, vti anno 1603. die 24. Septembris inter Henricum Plassenberg et exercitores, contra Paulum Damerau et consortes Gedani pronunciatum fuit.

AD TITVLVM XV.

DE RIGOROSA EXSEQVVTIONE HVIVS ORDINATIONIS.

Ad articulum I.

Finis et virtus omnium legum consistit in exsequutione, sine qua omnis lex umbra est sine substantia, idea sine corpore, campana sine pistillo, vt Icti loqui amant. Neque enim tantum decenter leges ferre summo bono est, sed etiam sancita accurate custodire, et ad effectum deducere, transgressoresque poenis competentibus subii-
cere.

cere. Quae namque legum erit vtilitas, si in literis duntaxat consistant, non etiam per ipsa facta atque opera subditis vtilitatem de se praebeant? *Nouell. ub. in princ.* Nihil equidem tam mali exempli in republica esse credo, quam si leges nuper latae non obseruentur, ne ab eo quidem, qui eas tulit, ait MACCHIAV. *l. 1. disp. de rep. c. 45.* id quod in Anglia infrequens non esse, vtpote vbi plures bonae leges ferantur, quam exsequutioni mandentur, ipsemet Angliae rex Iacobus in suo *Basilico Doro* conqueritur. Eodem pertinet monitum ARISTOTEL. *l. 5. de Republ. c. 8.* Ne quid ciues contra leges faciant, praesertim quum occulte serpat, ac se insinuet legum violandarum, atque institutorum ciuitatis negligendorum consuetudo. Recte itaque conditores iuris maritimi Hanseatici, variis sanctionibus et legibus praemissis, etiam ad exsequutionem realem se obligant, idque exemplo Caroli V. Imp. qui in suo iure maritimo *art. 32.* nulli nauclero, magistro nauis, exercitori, aut cuiquam alteri permissum esse vult, contra tenorem praescriptorum suorum punctorum et articulorum agere, aut cum quopiam contrahere, sub poena nullitatis et arbitraria correctione.

Ad articul. II.

Socrates apud PLATONEM *politico pag. m. 554.* gubernatorem nauis non scriptis, sed arte, quasi lege quadam nautas seruare statuit, id quod de ipsa gubernandi scientia, quae non scripto, sed arte et vsu discitur, intelligendum est. Sine legibus autem nautas in officio continere velle, idem est, quod ferocem equum sine fraeno conscendere, et dicto audientem reddere. Ast dubitari possit, an satis sit, vt nautae huic iuri Hanseatico subscribant, vel etiam iuramento se ad obedientiam eidem praestandam obligent, nisi prius saepius illis, quippe, qui vt plurimum literas in tantum ignorant, vt nec legere, nec scribere possint, recitatum, et probe inculcatum fuerit? Praestaret sane, vbi in itinere malitia est, vel aliud commodum tempus se offert, id illis crebro praelegi, neminemque in nautam adhiberi, nisi cui ius hoc maritimum siue ex propria lectione, siue aliorum recitatione bene sit notum. Quomodo enim iurabit, se huic vel illi legi obsequentem fore, si eam nescit? Ast vbi nouit, merito iusiurandum

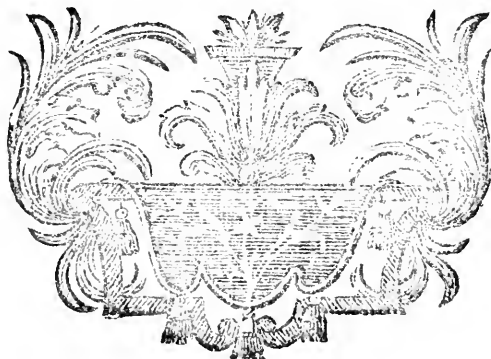
dum exigitur, quia plurimum valet ad metum delinquendi praesentia religionis vrgeri SYMMACH. 10. *epist* 54. quemadmodum etiam *iure maritimo Carol. V. art. 34. et Philipp. II. tit. de delict. naut. art. 9.* omnes magistri nauis, siue naucleri, ad tale iuramentum praestandum adiguntur, quod nimirum ordinationibus illis obedire, nautasque, et socios nauales, contra eas delinquentes, post reditum, patefacere velint, idque sub poena periurii, ac insuper iisdem, quas delinquentes promeruerunt. Quibus sanctionibus, in quantum ius nostrum Hanseaticum accedat, supra *tit. 2. art. 3.* videre licet. Vereor autem, ne hoc ipsum, quod hoc articulo constituitur, iam dudum in desuetudinem abierit, quum experientia testetur, ipsos naucleros, nedum nautas, iurium maritimorum saepe ita esse rudes, vt qui eas numquam viderunt, vel recitari audiuerunt, ac in nauibus eorundem plus alearum, fritillorum, et chartarum lusoriarum, quam salubrium legum et iurium saepe reperiri. Hisce manum de tabula reuoco, et

Sit iam tempus iter longi cobibere libelli,

Ne tractum sine sine ferat fastidia carmen.

PRUDENT. 1. 2. *contra Symmach. in fin.* Utinam vero, vt cum Petro-
nio finiam, lector

*Inueniat, quod quisque velit: Non omnibus vnum est
Quod placet: hic spinas colligit, ille rosas,*

REINOLDI KVRICKE
DIATRIBA
DE
ADSECVRATIONIBVS.

AD LECTOREM.

Quandoquidem conditores iuris maritimi Hanseatiei materiam assecurationis sicco plane pede praeterierunt, illa vero maxime ad ius maritimum pertinet, mantissae loco quaedam addere, paucisque delineare volui. Vox *adsecurationis* non prisca, sed recentioris aevi est; quo quidam Neotericorum *adsecurare* pro *securum facere*, dicere coeperunt. Nec mirum, veteribus vocem hanc in usu non fuisse, quum res et ipsa, quae voce designatur, iisdem ignota fuerit. Nam quod quidam LIVIVM *lib. 23. c. 141.* allegant, ubi qui redempturis auxissent patrimonia, h. e. publicani, reipublicae ad tempus praebant, quae ad exercitum Hispaniensem opus essent, sub hac conditione, ut quae in naues imposuissent, ab hostium tempestatisque vi publico periculo essent: illud, etsi vim pati habeat, longe tamen ab adsecuratione, quae hodie in usu est, discrepat, siquidem hic respublica sola periculum in se recipit, quum tamen ex lege adsecurationum, et adsecurator ad damnum praestandum, et adsecuratus ad periculi pretium, quod *praemium* vocant, vtrinque obligati sint. Multo minus SVETONIUS *in Claud. c. 18.* contra facit, ubi dicitur: Claudium negotiatoribus certa lucra proposuisse, suscepto in se damno, si cui quid per tempestates accidisset. Inuitamentum enim hoc fuit negotiatorum, ut sedula et non intermissa cura nauigationem promouerent, atque hoc quasi praemio eos ad maritimam negotiationem inuitavit imperator, sicuti et naues, mercaturae causa, fabricantibus, magna commoda constituit, uti mox ibidem sequitur. Bonum itaque publicum hoc ipso promouere voluit Claudius, quum adsecutores proprii lucri sint studiosi, ac suscepto quamuis in se periculo, rem suam augere intendant. GROTIUS *l. 2. de iur. bell. et pac. c. 12. n. 3.* (quem postea alii sunt sequuti) adsecurationem, *auersionem periculi* vocat, eamque *l. 2. introd. in iurispr. Holland. part. 24.* ita definit: *quod sit conventio siue contractus, quo quis in se suscipit incertum periculum, cui alter erat obnoxius, qui e contrario eo nomine illi praemium retri uere tenetur.* Plenius, meo iudicio, adsecuratio definitur, *quod sit conventio, qua quis periculum traiciendarum, vel alio terra marique vendendarum mercium, vel etiam nauis ipsiusmet, et indemnitate eo nomine praestationem in se, pro certo periculi pretio, siue praemio recipit.*

Alia namque et adsecuratio *terrestris*, quae fit ratione rerum et mercium, quae per terram alio transuehuntur: alia *maritima*, quae concernit merces per mare venientes vel abeuntes; quorum illa rara est, haec frequentissima, et exinde adsecuratio proprie de nauibus et mercibus mari euntibus vel redeuntibus intelligitur, legesque eo nomine conditae potissimum ad hanc respiciunt, vti ex *ordinatione Amstero-damensi de adsecurationibus n. 14. et 15.* liquet. Sunt qui maritimam quoque adsecurationem aliam esse *puram*, aliam *conditionalem* dicant: *Puram*, quae simpliciter conditione aliqua temporis, loci, vel etiam periculi praestatur: *Conditionalem*, quae adnexam habet conditionem loci, temporis, periculi, casuumque certorum in instrumento adsecurationis expressorum. Sed, vtrum pura adsecuratio detur? dubitare licet, et quum *SANTERNA de adsecur. part. 3. n. 42.* omnem adsecurationem conditionalem esse, credere, idque respectu habito ad periculi vel casus euentum, quo non contingente, si nihilominus adsecurator id, quod in casum periculi conuentum erat praestet, verius donatio, quam adsecuratio dici meretur.

Hunc autem contractum licitum esse, dubium non est, quum de re licita, modisque licitis fiat, nec vllibi reperiat prohibitus, qua de re videri possunt *decis. 25. Rot. Genuen. et SCACCIA de commerc. §. 1. quaeft. 1. n. 129.* ac infra, vbi de foenore nautico, vtrum licitum sit, nec ne, disceptabitur, adferemus quaedam, quae et hic adplicari commode poterunt.

Caeterum qualis sit hic contractus, inter ICtos disceptatur, aliis nominatum, aliis innominatum, aliis sponsonem, aliis fideiusionem, aliis emtionem et venditionem statuentibus, quibus quaestionibus anxie hic inhaerere, nostri nunc non est instituti. Remittimus hoc nomine lectorem ad *SANTERNAM de adsecur. part. 1. n. 7. et part. 4. n. 13.* *RVTG. ROLAND. Relat. cum annexa deductione Petri Schneller. LOCEN. de iur. marit. l. 2. c. 5. et STIPMAN. vel potius eius continuatorem part. 4. c. 7. n. 21. et seqq.*

Ast quia adsecurator periculum in se suscipit, videndum omnino, quid nomine periculi veniat. *Periculi* autem adpellatione continetur, iuxta *GROT. introd. in Iurisp. Holland. l. 3. part. 24.* quidquid fit in mari, a tempestate, igne, hostibus, praedonibus, arrestis, seu repressaliis, vel etiam quidquid nequitia, negligentia nauclero-

clerorum, nautarum, vel aliorum nauis, bonisque accidere potest, in quantum alii, vel etiam nauclerus ipsemet inde damnum passi sunt, omniaque alia cogitata, vel non cogitata, solita vel insolita. Qui ergo generaliter ad periculum quoduis se obligauit, nullam habet exceptionem, et omnes casus, vtut etiam culpa naucleri, nautarum, vel alterius cuiuspiam tertii, causam eis dederit, praestare tenetur, quum alias non nisi de casibus fortuitis teneatur, qua de re fufus consuli potest *SANTERNA de adsecurat. part. 3. n. 75. et seqq. et part. 4. n. 1. cum seqq.* Sic ex iactu mercium tenetur adsecurator, quia iactus casibus fortuitis adnumeratur, non vero tenetur, si merces vitio proprio corruptae, vel culpa magistri nauis non bene reconditae, deprauatae aut non seruatae fuerint, quod ex iis, quae supra copiose *ad tit. 8. de iactu* commentati sumus, abunde videre licet, consuli-que possunt *GROT. d. l. fol. 154. b. et Ordinat. Ambster. art. 27.*

Quia vero in antiquis legibus nullae occurrunt, ex quibus quaestiones, circa materiam adsecurationum occurrentes, determinari queant, recurritur vt plurimum hodie ad consuetudines Bursae Antwerpiensis, vel etiam Ambsterodamensis, ordinationesque illas, quas Philippus II. Hispaniarum rex suis maritimis ordinationibus adnexuit, vt et Ambsterodamensium hoc nomine condita Plebiscita, nisi quae ciuitas suas seorsuas leges vel consuetudines vsuales habeat. *Ordin. Philip. II. art. 2. et ordin. Ambster. art. 1.*

Adsecurationis autem contractum inire possunt omnes, qui non expresse prohibentur, quales sunt nauclerus, officarius nauticus, gubernator nauis, proreta, naupegus et nautae. *Ordin. Philip. II. art. 9. Ambsterod. ordin. art. 11.* Item iudices et commissarii, litibus ex adsecuratione ortis definiendis constituti eorumque administri, secretarii, scribae, teloneatores et proxenetae. Aurigae quoque, curribus praefecti et vehiculatores, currus suos, carros aut equos aliter adsecurare non possunt, nisi sub dimidietate pretii eorundem, mercedem autem nullo modo possunt. *Ordin. Ambster. art. 30. GROT. d. l. fol. 152. b.*

Similiter etiam adsecurari possunt omnia, quae adsecurari nec de iure nec de consuetudine, quae vim iuris habet, prohibentur.

Primo autem adsecurari non possunt merces vel bona, nauis non illata. *Ordin. Phil. art. 1.*

Secundo,

Secundo, nulla et irrita est adsecuratio nauium, bonorum, mercimoniorum, vel quarumcumque rerum aliarum, nullis exceptis, quae tempore adsecurationis factae in periculo versantur, quocumque sub titulo illa fiat, vt et, quae piraticae, furtis, aliisque abusibus nauclerorum et nautarum non est aduersa. Adsecuratio enim non ad praeteritum, sed futurum et imminens periculum, seu damnum extenditur. *Ordin. Philip. II. art. 4.*

Tertio, nemo nauim suam de periculo maris, ignis, hostium, piratarum, vel vlllo alio modo adsecurari curare debet, pro se vel aliis exercitoribus eiusdem nauis, vltra medietatem istius nauis, vna cum armamentis et instrumentis, si tantum saburrata, aut minus, quam ex media parte onerata nauiget. Si vero vltra dimidium sit onerata, tum nauclerus fundum, carinam et aluum nauis, vna cum tormentis, puluere pyrio et globulis adpertenentibus, non vero rudentes, instrumenta et armamenta nauis, adsecurari curare potest *Ordin. Philip. II. art. 8.* Correcta est haec dispositio, et in eius locum introducta illa Ambsterodamsium ordinatio, *art. 10.* quae etiam apud GROT. *d. 1. fol. 153.* reperitur, vigore cuius nauium, tormentorum, rerum bellicarum adsecuratio non admittitur, nisi infra tres trientes iusti pretii, inhibita plane nauli, instrumentorum seu armamentorum, pulueris tormentarii, globulorum, commeatus et similium rerum consumtibilium adsecuratione.

Quarto adsecuratio quidem procurari potest bonorum, nauium, mercimoniorumque submerforum, corruptorum, vel per praedones ablatorum, etiam postquam submersa, corrupta vel ablata fuerint; si scilicet id ipsum is, qui adsecurari illa curauit, siue adsecuratus, nauis, mercibusque accidisse ignorauerit. Si vero tantum temporis a tempore submersionis, corruptionis vel depraedationis intercesserit, vt interim adsecuratus mari vel terra notitiam huius casus habere potuerit (tria milliaria in horam computando) tum irrita et nulla est adsecuratio, et praesumitur, adsecuratum id ipsum tempore adsecurationis factae bene sciuisse, nulla in contrarium probatione admissa, nisi forte adsecuratio facta sit in euentum boni vel mali nuncii, quo in casu si adsecuratus iuramento se purgare velit, adsecurator tenetur adsecurationi stare, aut adsecuratum notitiam supra dicti casus habuisse probare. *Ordinat. Ambster. art. 20. 21.* GROT. *d. 1. fol. 153. et lib. 2. de iur. bell. ac pac. c. 12. num. 23.*

Quinto,

Quinto, adsecurationes in vitam hominis, aut in sponfiones itinerum, et fimiles inuentiones inhibitaefunt. *Ordin. Ambster. art. 23. GROT. d. l.* Hodie tamen nil frequentius fieri solet. Formam adsecurationum quod attinet, ea duplex est. Externa et interna. Illa ad existentiam, haec ad essentiam pertinet. Requiritur autem ad existentiam instrumentum adsecurationis, quod Itali *Pollicem*, Belgae *Police*, nostrates corrupte *Polis* vocant, quemadmodum vice versa id, quod adsecuratori, pro cautione periculi ab adsecurato datur, *praemium* dicitur. Instrumentum autem ita confici debet, vt 1. nomen adsecurantis, vnius vel plurium. 2. Nomina naucleri et nauis. 3. Specificationem loci a quo, et ad quem. 4. Mercium quantitatem et qualitatem. 5. Nomen itidem adsecurati, vel adsecuratorum, si plures sint. 6. Tempus, quo adsecratio et incipere et exspirare debet, exprimat. 7. Magistro etiam nauis in eo libera facultas ad dextram vel sinistram, necessitate ita flagitante, nauigandi, quo velit, concedatur. Et 8. non tantum adsecurator se de periculo cauisse recognoscat, sed et vice versa adsecratio quantitatem pretii huius periculi, quod praemium dicitur, diserte contineat. Denique 9. vt adsecutores vel ipsimet, vel per proxenetas suos instrumento subscribant. Quemadmodum autem Cambii literae, sic et talia adsecurationum instrumenta, in foro mercatorio tantum pollent, vt, instrumenti guarentigiati instar, etiam paratam exsequutionem habeant.

Non opus autem esse iudicauit, formulas talium instrumentorum addere, quum apud alios, *Loccenium*, *Stypmannum* &c existant. Ad essentiam seu formam internam adsecurationum requiritur I. vt is, qui carinam nauis, seu aliquid aliud, quod in adsecurationem venit, adsecurare vult, ea omnia ante discessum suum per viros, rei huius peritos, aestimari curet, quae tamen aestimatio in casu periculi non praeiudicat adsecuratoribus, si probare queant, illam factam esse ex fauore, simulatione, collusione, aliisque indecentibus modis. Dolus enim semper vitiat adsecurationem *Ordin. Phil. II. art. 10. Ordin. Ambster. art. 1.* GROT. *introd. in Iurisp. Holland. fol. 155.*

II. Bona adsecurata vltra commune pretium et valorem aestimari non debent. *Ordin. Philip. II, art. 12. Ordin. Ambster. art. 2. GROT. d. l. fol. 153. b.*

III. Mercium, quae mille librarum pretium non accedunt, nec tanti emtae sunt, decimo pars adsecurari non debet, nec in rationes referri possunt expensae teloneorum, naui, lucrum, quod expectatur, et similia omnia alia. Si autem merces summam 1000. librarum excedant, totum pretium, quo illae emtae sunt, adsecurari potest, dummodo adsecuratus sine adsecuratione periculum centum librarum in se recipiat, vt et expensas teloneorum, naui et omnes alias. Et in summa generalis hodie in materia adsecurationum est regula: Quod semper decima pars mercium adsecurationis expers esse debeat. *ordin. Phil. II. art. II. GROT. d. I. fol. 153. b.*

IV. Bona naui et mercimonia clam et tacite in diuersis locis adsecurari non debent, vt hac ratione bis, ter, et vltra, pretium bonorum adsecuratorum, vel naui, obtineatur, nec etiam adsecuratio vltra, quam legibus permissum est, fieri debet; qui secus fecerit, praemium adsecurationis petere nequit, sed id confiscationi obnoxium est, praeter poenam arbitriam. Adsecuratori tamen, si rerum harum ignarus sit, medietas dari debet, iuxta *ordin. Phil. II. art. 14.*

V. Si tamen contingat bona quaedam diuersis locis esse adsecurata, sine fraude adsecurari, tum hoc in casu prima solum adsecuratio subsistit, si vniuersis bonis adsecurandis sufficiat, sin minus, residuum ex altera adsecuratione praestabitur, quae, in quantum residuum excefferit, attendi non debet, attamen ita, vt adsecurans eo nomine dimidium de centum, iuxta antiquam consuetudinem, propter codicum suorum conscriptionem et alias causas, retinere possit. *Ordin. Phil. II. art. 15. quod tamen hodie obsoleuit.*

VI. Nemo bona, quae naui non infert, nec mittit, nec ipsi mittuntur; neque minus onus, quam naui intulit, adsecurari curare, sed vbi id fit, pretium adsecurationis repeti potest, dummodo adsecuratori relinquatur dimidium de centum. *Ordin. Phil. II. art. 16. Ordin. Ambster. art. 32. GROT. d. I. fol. 155.*

VII. Adsecuratio non subsistit, si facta sit, postquam naui aliqua in Europam, Barbariam, et similia loca, tribus, aut ad remotiora loca profecta, sex mensibus absit, ita vt de ea nihil compertum sit, nisi adsecurator, eo nomine monitus, nihilo minus adsecurationem in se recipiat, sine discrimine boni vel mali nuncii. *Ordinat. Ambster. art. 6. GROT. d. I. fol. 153. b.*

VIII. Adsecuratio etiam frustranea est, et non praestatur, vbi damnum non excedit vnum pro centum. *Ordinat. Ambster. art. 26. GROT. d. l. fol. 154. b.*

IX. Similiter non procedit, si quis in praedictum alterius iter susceptum, vel minuendo, vel prorogando immutauerit. *Ordin. Phil. II. art. 6. 7. Ordin. Ambster. art. 7. GROT. p. 154.*

X. Eadem quoque est ratio, si quis periculum certo tempore, videlicet aetatis, in se recipiat, dominus vero mercium differat navigationem ad aliud tempus incommodum, videlicet autumnum et hyemem, mercesque pereant, tum enim adsecurator non tenetur, iuxta *SANTERNAM de adsecur. part. 3. n. 47. idque per l. 13. §. 1. ff. locat.*

XI. Idem obtinet, si merces ex vna nauis transferantur in aliam, eamque minus idoneam, per *d. l. 13. qua de re actum est supra tit. de Hauaria.*

XII. Pariter adsecuratio non subsistit, pretiumque periculi, quod dominus mercium adsecuratori dedit, repeti, aut si datum sit, retineri potest, si nauis mercibus onusta iter prosequi impediatur, ex causa scilicet fatali vel fortuito impedimento. Exempli gratia, si nauis iussu superiorum in ipso portu (non vero itinere) detineatur, vel tempestate, aestu, incendio, latronum aut piratarum inuasionem abducta, aut fulmine tacta et absumpta est. Hisce enim casibus rescissi nequit, adeoque causa non sequuta, merito euanescit illud, quod ob causam hanc datum vel promissum est. Idemque obtinet, si vitio ipsiusmet rei, vel ex culpa adsecurati, portoria et telonea non soluentis, vel etiam prohibitas merces vehentis, aliaque similia committentis, quid eueniat, qua de re pluribus videri potest *SANTERNA de adsecurationibus part. 3. n. 22. et seqq. SCACCIA de commerciis §. 1. quaest. 1. n. 135. et seqq.*

XIII. Merces facile corruptibiles, adparatus bellicus, aurum, argentum, siue id sit factum, siue adhuc in rudi materia consistat, sub generali adsecurationis voce non comprehenduntur, nisi clare id fuerit expressum. *Ordin. Ambster. art. 17. GROT. fol. 153. quemadmodum et adsecuratio nauis ad merces non extenditur, nisi ex circumstantiis et verbis instrumenti aliud adpareat. SANTERN. de adsecur. part. 4. n. 69. Adsecurator autem, qui generaliter certarum mercium periculum in se recepit, si postea intelligat, illas adsecurati non esse*

proprias, sed cum aliis sociis communes, nihilo minus tenetur, quum etiam id, quod commune est, nostrum esse dici queat, per *l. 5. §. 1. ff. de legat. 1. l. 25. ff. de V. S.*

XIV. Tenentur etiam adsecurati adsecuratoribus, quotquot in loco adsecurationis praesentes fuerint, omnia infortunia, casus, arresta, damnaque nauibus aut mercibus illata, quam primum illa ad notitiam eorum deuenierint, per proxenetas vel alias publicas personas notificare *Ordin. Ambster. art. 28. GROT. fol. 154. b.*

XV. In primis autem hodie praemia semper parata pecunia solui debent adsecuratoribus ab adsecuratis, alioquin, damno sequuto, adsecutores non tenentur, idque noua ordinatione ab Ambsterodamensibus anno 1620. sancitum est. WILKEAR *pag. 197.* et iuri congruere prolixè supra allegati ROLANDVS, VNA CUM PETRO SCHNELLERO peculiaribus tractatibus deduxerunt. Antea enim si praemia septem de centum excederent, et ad quatuordecim inclusiuè accederent, vna medietas praemii praesenti pecunia, altera post sex menses soluebatur, cum interesse duodecim in centum, ab expiratione praedictorum sex mensium, vsque ad effectualement solutionem. *GROT. fol. 155.*

XVI. Habet etiam omnis adsecuratio hoc peculiare, vt in ea non sit prius, nec posterius, quantum ad effectum et validitatem contractus, sed vltimus adsecurator tantumdem participat in damno et lucro, ex adsecuratione prouenienti, quantum prior. *Ordin. Ambster. art. 20. GROT. fol. 155.*

Sequitur, vt et tempus adsecurationis, quando nimirum incipiat, et desinat? item quando realiter praestanda sit, videamus. Incipit adsecuratio ab eo tempore, quo merces adsecuratae ad naualia, aut scaphas, vnde et per quas nauis inferri debent, adductae sunt, et durat eo vsque, donec mercimonia in portum deuenierint, vt ex nauis liberae, integrae et illaesae, erutae et depromptae fuerint. *Ordin. Ambsterod. art. 4.* Mercimonia autem ista, vbi ad locum destinatum deuenierint, quam primum, et ad summum intra dies 15. a mercatore exonerari oportet, nisi notabile obstaculum (quod tamen probandum venit) interueniat, *GROT. fol. 154.* Si vero adsecuratio facta sit de portu in portum, nulla mentione facta de bonis in terram exponendis; tum adsecuratio illa incipit, cum bona nauis adsecuratae sunt illata, et finitur, quando illa nauis ad portum destinatum deuenit, ibidemque salua

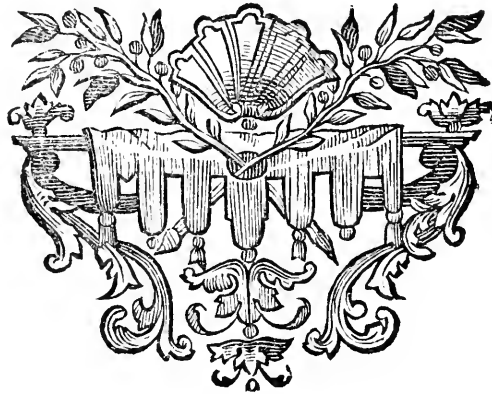

salua per 24. horas constitit. *Ordin. Phil. II. art. 13.* Ast quando intra annum et diem, a die subscriptionis literarum adsecurationis, de adsecuratis mercibus et naui nil constat, adsecurans tenetur summam pecuniae in instrumento nominatam soluere, aut probare, quod omnia adhuc silua sint. *Ordin. Philip. II. art. 5. Ambster. art. 5. GROT. fol. 154.* Tenentur etiam adsecuratores, vbi damni computatio facta fuerit, in continenti id refundere, aut, si id facere neglexerint, adsecuratis 12. in centum, ab eo tempore, quo damni aestimatio facta est, vsque ad effectualem solutionem pecuniae, quam debent, computando soluere. *WILK. Ambster. p. 197. GROT. fol. 155.*

Tempus autem adsecurato datum, adsecurationem petendi, est trium mensium, postquam nimirum legitimam certificationem, aut attestationem periculi et interitus naus merciumque, vna cum specificatione bonorum, quae perierunt, produxerit. *Ordin. Phil. II. art. 18. Ordin. Ambster. art. 5.* Si vero naues pretiosis mercibus oneratae in locis exteris arresto detineantur; dominus mercium et naus per sex menses, ast si in remotioribus locis, per annum a tempore notitiae expectabit, antequam naus illa pro deperdita aut confiscata haberi queat: potest tamen adsecurator interea temporis ad cautionem praestandam compelli, quemadmodum etiam licitum est mercatoribus, intra praedictum spatium sex mensium aut anni mercimonia alteri naui, pro continuando itinere, inferre, quod etiam adsecuratori, si forte mercator, aut dominus mercium id facere neglexerit, licet. Si vero res aereatae sint fungibiles, et vsu consumptibiles, tempus praedictum expectari opus non est, sed adsecuratus actionem suam prosequi potest, dummodo conditionem istorum bonorum maiori adsecurantium parti testatam fecerit. *Ord. Ambst. art. 8. et 9. GROT. fol. 154.*

Denique quod attinet fatalia, siue tempus instituendae actionis, ratione adsecurationis factae, ex *ordinatione Philip. II. Hispaniarum regis art. 17.* is, qui aliquid ex instrumento adsecurationis petere volebat, tenebatur id iudicialiter facere intra quadriennium a die subscriptionis eiusdem, ac hoc tempore elapso nihil amplius petere poterat. Ex ordinatione vero Ambsterodamensi, quae hodie in vsu est, actionem per adsecuratum ad summum intra sesquiannum, siue intra

annum et dimidium, a tempore damni, in Europa scilicet et Barbaria percepti, institui oportet; si vero alibi in mari contigerit, ad triennium id extenditur, nisi in terra, aut fluminibus dulcibus damnum datum sit, tum enim intra annum adsecuratus, quidquid ex contractu adsecurationis ipsi competit, petere tenetur. *Ordin. Ambster. art. 13. GROTI. fol. 155.* Quod si etiam adsecuratum interea mori contingat, nihilo minus heredibus actio contra adsecuratos competit, etiamsi nulla eorum in instrumento fiat mentio, id quod late ostenditur *decis. Rot. Gen. 102.* Atque haec de materia adsecurationum paucis disseruisse, sufficiat.

REINOLDI KVRICKE
RESOLVTIO QVAESTIONVM
ILLVSTRIVM
AD
IVS MARITIMVM
PERTINENTIVM.

LECTORI S.

Quum praeter materiam adsecurationum quaedam quaestiones ad ius maritimum maxime pertinentes occurrant, quae in commentario nostro commode pertractari non potuerunt; placuit seorsim etiam eas, etsi non omnes, saltem selectiores in scenam adferre, et resolvere, atque ita nil intermittere, quod et delectare et informare, pro cuiusque genio et captu, lectorem possit.

SYLLABVS

QVAESTIONVM ILLVSTRIVM RESOLVTARVM.

QVAESTIO I.

- A**n nauigatio maritima omni iure sit licita?
- II. An iter maritimum terrestri praeslet?
- III. Vtrum nauis resecta eadem sit dicenda nauis, quae ante resectionem.
- IV. Cuius sit nauis, ex tabulis alienis aedificata, vel resecta, num aedificantis, an domini tabularum?
- V. An Artemon et Scapha sint partes nauis?
- VI. An naue emta singulae tabulae emtae intelligantur, ideoque euictionis nomine venditor, quasi euicta parte, obligetur?
- VII. Quis proprie in re nautica dicatur locator vel conductor?
- VIII. Num veteribus Pyxis nautica fuerit cognita? quis inuentor? et quantus illius in nauigatione usus?
- IX. An nauis sit res immobilis, et retractui obnoxia?
- X. Nauta an cogi possit ad uecturam?
- XI. An magister nauis in mercibus, nauis illatis, ratione nauis, contributionis et aliarum expensarum iure hypothecae gaudeat?
- XII. An nautae pro ministerio praestito in ipsa nauis, tacitam habeant hypothecam?
- XIII. An qui pecuniam mutuam dedit in nauis usum, vel etiam resectionem, tacitam hypothecam habeat?
- XIV. An si quis sibi cauerit syluam pignoris loco esse, etiam nauis ex ea sylua facta sit pignori?
- XV. An magister nauis alium substituere possit?
- XVI. An qui uauem a se fabricandam promissit, si specialiter hoc actum sit, ut suis operis id perficiat, non consentiente stipulatore, per aliud id faciendo liberetur?
- XVII. An si nauclerus necessitate compulsus in deuium portum feratur, ibidem uectigalia soluere teneatur?
- XVIII. An omnes indistincte merces nauibus exportare licitum sit?
- XIX. An ob magistri nauis culpam, quam in fraudando uectigali commisit, dominus mercium, an exercitor teneatur?
- XX. Si plures nauem exerceant, utrum singuli in solidum teneantur, an quilibet pro parte?

- XXI. *Conductor nauis an aliis porro nauem locare queat?*
 XXII. *An nauigio duobus commodato, uterque in solidum teneatur?*
 XXIII. *An et quatenus nauigans teneatur de re commodata perditamissa?*
 XXIV. *An foenus nauticum iure sit licitum?*
 XXV. *Si plures sint foeneris nautici literae, quaenam potiores, primae an ultimae?*
 XXVI. *De interpretatione l. periculi l. 5. ff. de foenore nautico.*
 XXVII. *Nauis et nautae utrum arrestari possint?*
 XXVIII. *Si nauis angariata a praedonibus diripiatur, aut deterioretur, utrum damnum a principe vel republica sarciri oporteat?*
 XXIX. *An magister nauis, vel nautae, contra piratas pugnantes, igne in puluerem tormentarium coniecto, nauem et seipsum simul cum hostibus perdere, quam se et nauem hostibus dederere debeant?*
 XXX. *Vtrum in certo periculo naufragii, vel extremae famis, pro seruanda maxima nauigantium parte, licitum sit, quosdam in mare abicere?*
 XXXI. *Vtrum iactus ille triplex, in itinere maritimo D. Pauli Apostoli, Roman per mare abducti, factus, ita fuerit ordinatus, ut primo merces, deinde armamenta nauis, denique cibaria iacta fuerint?*
 XXXII. *Si ex nauis merces, leuandae nauis causa, alienatae fuerint, nemo vero id uiderit, utrum solis proiciendum sit de numero, qualitate, aestimationeque fides haberi debeat?*
 XXXIII. *Si in nauem a iquam plures locatores commune frumentum contulerint et confuderint, nauis autem uni ex his frumentum reddiderit, ex communi, deinde nauis cum reliquo onere perierit, num nauis etiam aliis teneatur, illique pro sua parte frumenti, oneris auersi agere possint?*
 XXXIV. *Si quis uecturam, siue nauum, vel ante coeptum iter, ve sub itineris initio dederit, postea amissa naufragio nauis, repete re possit?*
 XXXV. *Si quis ratem debitoris sui, qui ad diem pecuniam non soluit, in flumine detineat, illaque flumine abripiatur, et pereat, cuius id periculo fiat?*
 XXXVI. *Duobus vel pluribus simul naufragio pereuntibus, uter eorum praesumatur prior decessisse?*
 XXXVII. *Qua processus forma res maritimae sint iudicandae et finiendae!*

QVAESTIO I.
AN NAVIGATIO MARITIMA OMNI IVRE SIT
LICITA?

Nullus, quod sciam, ex haereticis, qua priscis, qua recentioribus fuit, qui omnem navigationem absolute damnauerit. CONRADVS SCHLÜSSELBVRGIVS quidem praefatione libelli sui, qui inscribitur, *fluctus et luctus marini, Germanice, ein Seebüchlein*, Anabaptistis id tribuit, quod in colloquiis, cum eisdem Antwerpiae anno 1581. et 1582. habitis, omnem penitus mercaturam, curas et pericula eo nomine suscepta, damnauerint, sed experientia eidem refragatur. Hodie enim vix quisquam magis sedulus circa mercaturam occupatur, omnesque fere Batauorum nautae sectae huic sunt additi, inter quos saepe etiam reperias ipsosmet Theologiae Anabaptisticae antistites. Inter philosophos autem veteres non minus, quam poetas navigatio res temeraria olim habita fuit. Hinc Anacharsis interrogatus, quae tutiora essent nauigia, rotunda an longa? respondit, quae in terram deducta essent. ATHEN. *lib. 8.* et inter alia, quae Catonem fecisse poenituit, hoc fuit, si eo nauigasset, quo pedestri itinere venire licuisset. PLVTARCH. *Cat. Mai.* SENECA quoque navigationem omnium bellorum causam esse censet, dum *l. 5. nat. quaest. c. 18.* Magna pars, inquit, erat pacis humanae maria concludi. Et cui nota non sunt illa HORATHI *1. Odar. 3.*

Illi robur et aes triplex

Circa pectus erat, qui fragilem truci

Commisit pelago ratem

Primus.

Cum quo conuenit SENECA *Med. act. 2.*

Audax nimium, qui freta primus

Rate tam fragili perfida rupit,

Terras suas post terga videns

Animam leuibus credit vndis.

Cui itidem non sunt lecta illa IUVENALIS *satyr. 12.*

I nunc et ventis animam committe, dolato

Confisus ligno, digitis a morte remotus

Quatuor aut septem, si sit latissima taeda.

Secundus philosophus in *sententiis* nauigium definit: quod sit *res flu-*

fluans, domus sine fundamento, sepulcrum paratum, tabula quadrata, ventorum peregrinatio, volitans carcer, mors natitans, equus marinus, muscipula aperta, fluctuagum iter. Hinc PALINVRVS, quum, vt se quieti daret, moneretur, respondit:

Mene salis vultrum, fluctusque quietos

Ignorare iubes? mene huic considerare monstro?

VIRGIL. 5. *Aeneid.* Denique, vt plura alia praeteream, Posidippus comicus apud ATHENAEVM *lib. 4.*

Qui non nauigauit, nihil vidit, inquit, mali,

Miseriores nos quidem sumus gladiatoribus

Deliria haec philosophica et poetarum somnia esse dixeris, ecquid et diuorum patrum sententias eodem loco habebis? Audi TERTVLLIANVM *de pallio c. 2.* „Mari fides, inquit, infamis, dum et flabris aequemulantibus, de tranquillo probum, de flustris temperatum, et extemplo de decumanis inquietat. Lege HIERON. *epist. 1. ad Heliod.* Licet „in modum stagni falsum aequor arrideat, licet vix summa iacentis „elementi spiritu terga crispentur, magnos hic campus montes habet, „intus inclusum est periculum, intus est hostis. Et *praefat. comm. ad „cap. 45. Esaiiae.* Multi casus opprimunt nauigantes. Si vehementior flauerit ventus, tempestas formidini est. Si aura moderatior „summa iacentis elementi terga crispauerit, piratarum insidias pertimescunt. Atque ita fit, vt fragili animae ligno creditae, aut metuunt periculum, aut sustineant: quorum vtrumque altero grauius „est, vel mortem timere perpetuo, vel quam timueris, sustinere. „SYNESIVS omnium maxime in nauigationem inuehitur, quando *lib. 2. „de prouidentia* ait: Statim vt nauigia operosioris ad vitae vsum inue„sta sunt, adeo se iustitia ex hominum societate subduxit, vt vix ac „ne vix quidem serena nocte prospici possit. Et TATIANVS *orat. contr. „Graec.* postquam se scortationem et alia vitia odisse contestatus esset, „etiam haec verba addit: Nauigare per auaritiam non cupis. Quidquid vero sit, haec et similia alia nauigationem illicitam non reddunt, sed molestam, immo nec temerariam, sed periculosam. An non vero tota haec vita humana molestiarum et periculorum plena? Et quam facile est supra dictis philosophis et poetis aliorum prudentiorum sancta et placita opponere? „Mare, inquit PLVTARCHVS *tract. Aqua an „ign. sit. util.* comparatione aquae et ignis, vtilitate inferius non est, cum

„cum alias ob res, tum ob commercia: Absque mare fuisset, animal
 „fuisse homo omnium animalium ferissimum et impudentissimum. Et
 „idem supra allegatus *Secundus Philosophus*, etsi Oceanum falsum no-
 „minet vinculum, tamen etiam mundi vocat amplexum, coronam
 „maritimam, cingulum atlanticum, totius naturae ambitum, orbis
 „fasciam. Inspiciantur patrum scripta, et reperies varia navigationis
 „elogia. CYPRIANVS *de baptism. Christi c. 3.* Mare, inquit, seculi
 „huius necessariós habet huiusmodi transuectores, alioquin cessabunt
 „commercía, nec ex transmarinorum copia aliorum inopia habebit
 „subsídium, nec occurrent sibi solatia regionum, si vehicula tollantur
 „de inuio, et pelagus immeabile relinquatur. AMBROSII encomium
 „lib. 3. *Hexaameron. tom. 4. c. 5.* longe exsuperat, quando ita: Bonum
 „mare tamquam hospitium fluuiorum, inuectio comiteatum, quo
 „sibi distantes populi copulantur, praeliorum remouentur pericula,
 „subsídium in necessitatibus, refugium in periculis, gratia in volupta-
 „tibus, separatorum coniunctio, itineris compendium, transfugium
 „laborantium, subsidiúm vestigalium, sterilitatis alimentum. *Et paulo*
 „post: Mare est secretum temperantiae, exercitium continentiae, gra-
 „uitatis secessus, portus securitatis, tranquillitas seculi, mundi huius
 „sobrietas, cum fidelibus viris atque deuotis incentiuum deuotionis.
 „Et quid opus est auctoritatibus humanis agere, quum et sacrae literae
 „non damnent, sed mirentur nauigationem? Illud (nauigare scil.) cu-
 „piditas adquirendi excogitauit et artifex sapientia fabricauit sua: Tua
 „autem, pater, prouidentia gubernat: quoniam dedisti et in mari
 „viam, et inter fluctus semitam firmissimam, ostendens, quod potes
 „omnino saluare, etiamsi siue rate aliquis adeat mare. *Sapient. 14. v. 2.*
 „3. 4. Psalmista inter maxima Dei opera refert, quod naues per mare
 „vadant *Psal. 107. v. 26.* et Salomo inter inperscrutabilia viam nauis in
 „mari refert *Prouerb. 30. v. 18.* Quod si etiam nauigasse iuri diuino ad-
 „uersum foret, Salomon rex omnium prudentissimus non aedificasset
 „naues, nec Iosaphat *1. Reg. 9. v. 26. et c. 22. v. 49.* Christus non nauigasset
 „*Matth. 9. v. 1. cap. 14. v. 13. et 15. vers. ult.* nec Paullus, nec Bar-
 „nabas, nec Marcus, nec Lucas, de quorum itineribus maritimis plea-
 „na est historia sacra *Act. 13. v. 4. et 13. c. 14. v. 26. cap. 15. v. 39. cap. 18.*
 „*v. 18. et 19.* nec non *cap. 20. v. 6. 13. 14. 15. 16.* Iuri itaque diuino non aduer-
 „satur nauigatio, praesertim quum arca Noae, cuius mensura et tota fa-
 „brica

brica Deum primum habet auctorem et promotorem, omnium nauigiorum fuerit primum, ac ad eius exemplum et ideam reliquae postea naues a diuersis gentibus fabricatae sunt. Tantum quoque abest, vt nauigatio naturae aduersetur, vt vel ex ipsa natura desumpta videatur. Primi namque mortalium quum inuentae nondum naues essent, auem forte fortuna e coelo delapsam viderunt, quae aquis innataret: aut aliquid e naui delapsum, quod in summis fluctibus subsideret: aut arborem, quae e fluuio in profundum ferretur, ita paullatim et per gradus nauigandi peritiam experientia (a natura rerum aliarum desumpta) collegit, teste MAX. TYRIO *diff. 40.* SENECA *epist. 90.* exemplum nauigiorum a piscibus tractum esse vult, qui cauda reguntur, et leui eius in vtrumque momento velocitatem suam flectunt. Hinc ad imitationem piscium, a dorso piscis carinam, a cauda puppim, a capite proaram, a pinnis remos fabricare didicerunt. Eo etiam alludere volunt similitudinem, quae inter duas hasce voces, *avis* et *navis* reperitur, variaque sunt etiamnum in re nauali retenta vocabula ab auibus desumpta, dum naues volare, iranare, alas item habere dicuntur. Miluos artem gubernandi nauem docuisse, caudae flexibus in coelo, monstrante natura, quid in profundo opus esset, PLINIUS testis est *l. 10. c. 10.* De nauilo pisce, quem alii Pompilum vocant, vel ouum Pompilicum ARISTOT. *l. 4. hist. anim. c. 1.* qualiter cum hominibus arte nauigandi in mari quasi certet, lectu digni ex veteribus sunt PLIN. *l. 9. c. 29.* AELIAN. *l. 2. c. 15.* OPIAN. *l. 1. Halieut. v. 186.* ARISTOT. *l. 9. hist. animal. c. 37.* ATHENAEVS *l. 7.* qui sacrum eum piscem, et ex homine in piscem conuersum scribit. Ex recentioribus GREGOR. GIRALD. *de nauig. c. 3. et 5.* RITTERSH. *comm. in Oppian. pag. 85. et 194.* (qui nauilum a Pompilo diuersum facit) ALSTED. *Encyclop. tom. 6. pag. 1928.* IONSTON. *l. 3. de exang. aquat. tit. 3. c. 1. art. 1. pag. 39.* De iure humano denique dubium non est, quin nauigatio maxime sit licita, testantibus id tot legibus, sancitis, plebiscitis et ordinationibus tot impmp. regum, principum et ciuitatum, quibus aliquid superaddere superuacaneum.

QVAESTIO II.

AN ITER MARITIMVM TERRESTRI PRAESTET?

Qui maritimum iter terrestri praeferrunt, duplici potissimum nituntur ratione 1. quod sit minus sumtuosum. 2. quod sit expeditius

ditius et celerius conficiatur. Hoc quamuis concessio, terrestretamen praetulerim, tum quia vt plurimum tutius, tum quia commodius, tum denique quia iucundius.

Periculosus enim mare esse terra, vel ex eis, quae quaeffione antecedente dicta sunt, liquet; terram sane tanto mari desiderabiliorem dixit olim ANTIPHILVS *Antholog. l. i. c. 56.* quanto mater nouerca est desiderabilior.

Ὅσσον ματρῆν ἡ γλυκερότερη ἔπλετο μήτηρ
Τόσσον ἄλλος πολιῆς γαῖα ποθεινότερη.

hoc est

*Dulcior vt mater longe est quacumque nouerca,
Sic terra est vasto dulcior Oceano.*

Quin et mortalium genus aureum futurum esse adseruit, si pontum a littore tantum, tamquam infernum adspiceret. Eodem respicit PLAVTVS *Menaechm. act. 2. scen. 1.*

*Nulla est voluptas nauitis
Maior, meo animo, quam quando ex alto procul
Terram conspiciunt. Et Rudent. act. 2. scen. 6.
Qui homo se miserum et mendicum velit,
Neptuno credat sese, atque aetatem suam.*

Vnde et Theuropidem, ex navigatione reducem, ita loquentem introducit MONTELL. *act. 2. scen. 2.*

*Habeo, Neptune, magnam gratiam tibi,
Quom me amisisti vix a te viuum modo.
Verum si posthac me pedem latum modo
Scies imposuisse in vnam, haud caussa est, illic
Quod nunc vo.uissti facere, quin facias mibi.
Apage, apage te a me: nunc iam post hunc diem
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.*

MVSLADINVS SADVVS, cuius Rosarium politicum GEORGIVS GENTIVS nuper ex idiomate Arabico in Latinum translatus, orbi literario communicauit, inter alia argute et acute dicta, etiam haec de mari perhibet *c. i. pag. 89:*

*In mari bona quaedam sunt infinita,
Sed tu salutem si desideraueris, eam in littore quacras.*

Et *cap. 5. pag. 363:*

Quae-

Quaestus maris esset quidem egregius, modo non esset fluctuum discrimen; Confortium rosae suave quidem foret, modo non esset horridus spinæ aculeus. Vnde idem ille Secundus Philosophus, cuius præcedenti quaestione mentio facta est, in sententiis nautam describit, quod sit veredarius maris, ventorum comes, orbis hospes, terrae desertor, tempestatum aduersarius, maritimus gladiator, peruestigator ventorum, salutis incertus, mortis vicinus, maris amator. Et in Dialogo ADRIANI cum Epicteto, qui in editione Wolfiana reperitur, interroganti Hadriano: Quid est nauta? respondet EPICETVS, amator pelagi, firmi desertor, contemptor vitae mortisque, vndae cliens. Et quamuis terra omnis periculi expers non sit, quum non minus ibi latrones, quam in mari piratae grassentur et faciant, illud tamen periculum non est innatum et congenitum terrae, vti tempestas mari, quae ideo euitari nullis artibus potest; quum e contrario vis vi repelli, vel etiam latrocinia multis aliis subsidiis et remediis compesci, praecaueri et tolli queant. Hoc est, quod olim MAXIMVS TYRIVS dissert. 31. dicebat: Ego nec mari credo, quamuis venti sileant, quamuis sit tranquillum. Suspectum enim hoc est silentium. Quippe si serenitati me velis confidere, in aliquod, quod mutationem non recipit, mare, me ducas necesse est,

*Quod neque tempestas insana, aut humidus vnquam
Imber agit.*

- - - semperque innubilus aether

Cingit, et hinc illinc lux circum candida currit.

De hisce marinis periculis, ac misera nautarum conditione, vt et quorundam marium seorsuis adfectionibus plura qui cupit, legat praeter OLAVM MAGNVM, PALINVRVM, LVCIANI ET DIODOR. SICVL. l. 3. *hist. c. 40.*

Si cum SENECA *epist. 40.* dixeris, errare me, quod in navigatione tantum existimem minimum esse, quo a morte vita deducitur, quum in omni loco aequae tenue interuallum sit; vel etiam cum PETRONIO: si quis calculum bene ponat, naufragium vbique esse, non sane hoc negauerim. Neque enim in mari tantum homines mori, aut morti propinquos esse dixi, sed quum nos mors vndique circumferret, quocumque eamus, ambulemus, nauigemus, facilius tamen corripit hos, qui temerarie illam lacesunt. Et sicut is, qui frugaliter viuit,

in

in longius quidem, vt plurimum, vitam producit, quam qui luxuriose, et qui pestis tempore contagiosa loca vitat, eo, qui temere omnia infesta loca, nulla legitima de causa perreptat, securior est a contagio, vtut quandoque secus eueniat: ita vbi de securitate itinerum disceptatur, non quid quandoque, disponente ita diuino numine, vel occulto eiusdem iudicio, sed quid vt plurimum et probabilissime ex causis secundis fiat, et fieri possit, attendendum venit. Quod ipsum HESIODVS *lib. 2. oper. et dier.* bene intelligens, quamuis aptum tempus nauigationis praescribat, dies quinquaginta post versionem solis, eamque tempestiuam mortalibus nauigationem esse dicat, nihilo minus in genere nauigationem hinc inde periculosam vocat, atque ita concludit:

Δεινὸν δ' ἐστὶ θανάειν μετὰ κύμασιν

Horribile est falso submergi gurgite ponti.

Et idcirco multi ex antiquis, in aqua interire, praesertim Heroes, formidabant. Animam enim quia ignem esse credebant, aqua exstingui, et sic cum corpore interire sibi persuadebant. Hoc veritus Achilles, quum in fluuio laboraret, exclamabat:

- - - *utinamque superbi*

Hectoris ense cadam, quo non praestantior alter

Dicitur his habitare locis, causa aequior esset,

Si fortis fortem interimat; nam mortis honestae

Impia fata adimunt solatia: Scilicet isthoc

Obruar in fluuio, ceu natus patre subulco,

Quem torrentis hyems ignota condat arena.

HOMER. *Iliad. 21.* quo nomine pluribus videri possunt DAVSQ. in *Sil. Ital. l. 4. pag. 194.* et IOSEPH. ANTON. GONS. DE SALAS. *comm. in Petron. pag. 301.*

Numquid ergo nauigatio omittenda? Non dico, sed non temere, vbi terra possis, capessenda. Vbi necessitas postulat, vbi dilectio proximi, et officii ratio, utique vade, quo Deus te vocat, etiam per maria et periculosa itinera; hoc namque periculum, vt non est temeritatis et audaciae, sed officii et vocationis (vt KECKERMANNVS *part. 1. probl. naut. 2.* distinguit) te vndique excusatum reddet, ac tum diuinae prouidentiae te sedulo commendando, vel hoc meminisse iuuabit, quod SENECA *l. 6. nat. quaest. c. 2.* scribit: Quam stulte est

mare horrere, quum scias fillicidio perire te posse? Nullum est maius solatium mortalitatis, quam ipsa mortalitas. Verum itaque est id, quod dixi, mari proficisci periculosius esse, quam terra, D. AMBROSIVS *lib. de Helia et ieiun. c. 18. tom. 4.* „idem agnoscit, dum ita: Mer-
 „caturis ac negotiatoribus periculosa transfretatio maris, lucella quae-
 „rentes, sollicita hominum vita, inquieta conuersatio, et quodam
 „semper in turbine, ventis ipsis mobilior, quibus voluitur, huc
 „atque illuc saepe iactatur. Et utique accusatus crebra naufragia,
 „quis vos nauigare compellit? Quasi non inuidia opum et terras fa-
 „ciatis intutas, et ad latrocinium plurimos excitetis. Mare non ad
 „nauigandum fecit Deus, sed propter elementi pulchritudinem. La-
 „tius pelagi fudit aequora, certe ut freto includeret terras, ne lon-
 „gius tu vagus et exul errares. Sed tempestate iactatur mare. Te-
 „mere ergo non vsurpare debetis. Elementum innocens nihil deli-
 „quit, temeritas humana sibi est discrimini. Denique qui non nau-
 „gat, nescit timere naufragium. Piscibus dedit Deus, non homini-
 „bus perambulare semitas maris.„ Ad escam tibi mare datum est, non
 ad periculum; cibo, non mercatu vtire. Quisquis autem temerarius
 esse nauigator voluerit, temporis simul et legum certum tempus nau-
 gationi determinantium rationem habeat, atque tunc nauiget, quan-
 do mare adhuc iustis cursibus patet, et nondum in hyemem praecipit-
 at autumnus, vti loquitur SYMMACHVS *4. epist. 54.* Tempore enim
 hyemis nauigatio est periculosa, et ideo inhibita *l. 6. C. de offic. rect.
 prouinc. et lux minima, noxque prolixa, nubium densitas, aeris ob-
 scuritas, ventorum imbri vel niuibus geminata saeuitia, non solum
 classes a pelago, sed et commeantes a terrestri itinere deturbant. VE-
 GET. l. 4. de re mil. c. 39.* Hinc Lubeeenses anno 1478. statutum con-
 diderunt, ne qua nauis post Idus Nouembris ex Traueno portu cum
 mercibus in Liuoniam solueret, quod tamen statutum hodie non ob-
 seruatur. HERMAN. BONN. *chron. Lubec. l. 2. p. 69.* Tantum de secu-
 ritate.

Commoditas maior etiam terra, quam mari peregrinantibus, vtut enim in dies ascendendis et descendendis, onerandis et exonerandis curribus et carrucis, conquirendis hospitibus et diuerforiis (quae tamen etiam per famulos peragi possunt) occupari hi necesse non habeant, perstandum tamen illis est in mari infesto, siue illud turbidum
 sit,

fit, siue pacatum, immorandum naui, idonea illa sit nec ne, foetor, nausea, nauarum impudentia patienter sustinenda, caputque pelagi erroribus circumactum, vix sopori componere licet, sed semper coecis erratur in vndis: Si imprudentia aurigae currus initi- nare terrestri forte euertatur, et viatores excutiantur, facile est ite- rum omnia corrigere, currum conscendere, et iter continuare; Vbi nauis, siue culpa nauatae, siue vi ventorum in syrtes, scopulosque impegerit, vel etiam fluctibus obruta fuerit, actum est de vita, nec arte corrigi hoc malum potest. Imber, fulmina, tonitrua, tempe- states, in terra si immineant, potes aliquo te recipere et continere, quoad illa praeterierint; Non ita in mari, vbi sustinenda haec omnia, nauisque non semper, quando lubet, in portum subduci potest; im- mo et quandoque resantibus ventis reiciantur, qui se iam in portu nauigare putant. Vtut autem quandoque etiam itinere terrestri subita ingruat tempestas et pluuia, vtut Solis aestus, vel etiam frigus hye- male, membra itinerantium saepe adurant, vbi tamen circa noctem in diuersorium deuentum est, remedium omnibus diurnis malis facile re- peritur, et dulcis perpefforum redditur memoria. Non ita in mari; Neptunus enim balneator est frigidus, nec thermopolium vllum vlli instituit, salsamque praebet potionem et frigidam, vi PLAVTVS lo- quitur *Rud. act. 2. scen. 6.* In summa, mala itineris terrestris facile sunt corrigibilia, maritima vix vnquam. Quis itaque cum Antipha- ne non malit esse pauper terra, quam diues mari? quis non cum eo- dem dicat:

Miseri qui in Pelago vitam viuunt: si tamen

Quis nauigantium viuunt: Centum stadia

Terra proficisci satius, quam iuger mari.

STOBAEVS *Floril. tit. 59. iuxt. emend. Grotii.*

Quae autem, quaeso, potest esse iucunditas in maritimo itinere³

Quippe vbi nil aliud, nisi aquam coelumque tuentur.

LVCRET. *l. 4.* et vbi

Tollimur in coelum curuato gurgite, et iidem

Subducta ad manes imos descendimus vnda.

VIRGIL. *3. Aneid.* Quum e contratio campos virenti gramine laetos, florum varietate vestitos, segetibus onustos, hortos arboribus fructi- feris consitos, syluas, lucos, nemora opacissima, fontes perlucidos,

flumina dulciter murmurantia, regiones, vrbes splendorum, auiumque suauissimos concentus, magna cum delectatione, indies, viatores terrestres oculis et auribus vsurpare queant. Quae si recte trutinentur, quis non videt, vel hoc solo abunde compensari posse, si forte plus sumtuum et temporis, (quod tamen non semper fieri solet) in iter terrestre, quam maritimum impendatur? Vtique enim etiam hic illud obtinet, sat cito, si sat bene, nec vlli sumtus nimii censentur, quibus vita hominis securior redditur. Hoc tamen concesserim, quod mercatura maritima terrestri, facilitate et celeritate, tum et foecunditate ac vtilitate, vbi feliciter succedit, praestet, non tamen propterea extra mercaturae exercitium, vbi commode possit, iter maritimum occipiendi auctor sim.

QVAESTIO III.

VTRVM NAVIS REFECTA EADEM SIT DICENDA NAVIS, QVAE FVIT ANTE REFECTIONEM?

De naui Thesei, qua is in Cretam delatus fuit, memorat PLVTARCHVS in *Theseo*, quod vsque ad Demetrii Phalerei tempora, Athenis, lignis antiquioribus detractis, nouisque coaptatis, seruata, philosophis materiam praebuerit, nauis illa an eadem esset, an altera? disceptandi. TERTVLLIANVS *de resurr. carn. c. 60.* Se nauem procella dissipatam, vel carie dissolutam, *redactis* (vel potius, iuxta B. RHENANVM, *repassis*) et recuratis omnibus membris eandem saepe conspexisse titulo restitutionis gloriantem, adserit. Qua in parte ipsi bene conuenit cum Alpheno Icto, qui *l. 76. ff. de iudic.* Iudicibus datis, et omnibus quamuis postea mutatis, idem iudicium, quod ante fuisset, permanere: et legionem eandem haberi, ex qua multi decessissent, quorum in locum alii suffecti essent, et populum eundem, qui abhinc centum annis fuisset, quum ex illis nemo nunc viueret; itemque nauem, si adeo saepe resecta esset, vt nulla tabula eadem permaneret, quae non noua fuisset, nihilo minus eandem nauem esse existimari, perhibet: addita in fine hac regula: Cuius rei species eadem consisteret, rem quoque eandem existimari, idque exinde, quia si quis partibus communitatis aliam rem fieri putaret, fore, vt ex eius ratione nos ipsi non iidem essemus, qui abhinc anno fuisset, propterea, quod, vt philosophi dicunt, ex quibus particulis minimis consistere-

remus,

remus, hae quotidie ex nostro corpore decederent, aliaeque extrinsecus in earum locum accederent. Adstipulatur Pomponius, dum *l. 24. §. fin. de legat. 1.* nauem legatam, et per partes totam resectam, carina eadem manente, recte a legatario vindicari, scribit. Vnde et Paulus ICtus, si nauem, quam quis spondit, dominus dissoluat, et iisdem tabulis compingat, quia eadem naus est, incipere obligari, ait. Hisce non obstantibus *Hermolaus Barbarus*, referente ALEXANDRO AB ALEX. *l. 3. genial. dier. c. 1.* contrarium, nimirum, ubi materia non eadem subest, quae prius erat, etsi loco illius altera suffecta sit, minime eandem rem dici debere, ac perinde nauim, veteri materia demta, ex noua coaptata materia factam, propter materiae immutationem, eandem, quae olim fuit, dici non posse, statuit. Ast facilis est harum opinionum, specie tantum inter se dissidentium conciliatio; cuius et idem ALEXANDER AB ALEX. ibidem ex ore Hermolai Barbari meminit. Physica enim et naturaliter considerata talis immutata nauis propter formae et substantiae diuersitatem, non est eadem: constitutione vero iuris et aequitatis (vel verius, iuris fictione, quae tantum operatur in casu ficto, quantum veritas in casu vero) est eadem, quum in eo hoc leges praecipue spectent, ne testatorum voluntas, et de nauis aliqua, vel similibus rebus dispositio in vanum abeat, et inanis sit, legatariusque propter accidentalem quamdam immutationem, re legata, eiusque vsu et commodo penitus excidat. Duplex autem hic occurrit regulae huius limitatio 1. vt resectio illa seu immutatio fiat tantum per partes. 2. vt carina eadem maneat. Itaque si nauis specialiter sit legata, et per partes postmodum tota resecta, carina manente eadem, a legatariis recte vindicabitur *l. 24. §. fin. de legat. 1.* naue vero dissoluta (scil. tota) qui istius vsum fructum habet, licet iisdem tabulis, nulla praeterea adiecta, restaurata sit, ipsam perdit *l. 10. §. 7. quib. mod. vsusfr. amitt.* sicut et ea legata ac dissoluta, nec materia, nec nauis debetur *l. 88 de legat. 3.* nec singulae tabulae peti possunt *l. 27. §. 4. de pact.* Plura vide apud CUIACIVM tract. 5. ad African. et Comment. ad *l. 83. de V. O.* DVAREN. ad *l. 24. §. si nauem de legat. 1.* STRACCH. part. 2. tract. de naut. pag. 420. GRÔT. de iure bell. ac pac. *l. 2. c. 9. et annot. ibidem* MARQ. FREHER. lib. 2. parerg. c. 21. STYPM. de iure marit. part. 4. c. 1. num. 112. et seqq.

QVAESTIO IV.

CVIVS SIT NAVIS EX TABVLIS ALIENIS AEDIFICA-
TA VEL REFECTA, NVM AEDIFICANTIS, AN
DOMINI TABVLARVM.

De naui resecta res est liquida ex *l. 61. ff. de R. V.* quod is, qui nauem ex aliena materia resecerit, nihilominus eiusdem nauis dominus maneat. Ratio legis ex eis, quae praecedenti capite adlata sunt, dependet, quia nimirum nauis per partes resecta, licet tota ex alienis tabulis constet, eadem tamen nauis est, quae antea, eo quod pristinam formam et speciem semper retinuerit. Cuius vero rei eadem species et forma remanet, eademque quoque res esse intelligitur *l. 67. ff. de indic. in fin.* Ast quamuis materia haec a vero domino vindicari nequeat, actio tamen ad exhibendum ei contra aedificantem competit *l. 7. §. 4. ad exhib.* Alia ratio est nauis ex alienis tabulis, vel materia aliena aedificatae *d. l. 61.* ac magna olim inter Sabinianos seu Cassianos (a successore Sabini Cassio ita dictos) et Proculianos siue Proculeios (a Proculo ICTo nominatos) fuit controuersia, ad quem nauis taliter aedificata pertineret? His, eum, qui ex aliena materia speciem aliquam suo nomine fecisset, quoniam quod factum, antea nullius fuerat, dominum esse contendentibus: Illis vero magis naturalem rationem efficere putantibus, ut, qui materiae dominus fuerit, idem eius quoque, quod ex eadem materia factum sit, habeatur, quia sine materia nulla species effici possit. Post multam autem horum ICTorum ambiguitatem imperatori Iustiniano media sententia, existimantium, si species ad priorem et rudem materiam reuerti non possit, verius esse, quod Sabinus et Cassius senserunt; si non possit reuerti, verius esse, quod Nerua et Proculus voluerunt, placuit *§. quam ex aliena materia 25. Instit. de R. D. et l. 7. §. 7. ff. de acquir. rer. domin.* Hinc sequitur, si quis ex alienis tabulis nauem fecerit, nauim eius esse, qui fecit, quia nauis in tabulas resolui non potest, tum et ex ea ratione, quam habet *d. l. 61. de R. V.* quia proprietates nauis carinae causam sequitur, hoc est, quoniam carina veluti solum nauis est, cui superficies cedit, sicuti aedificium solo cedit, quia neque aedificium sine aera, neque nauis sine carina subsistere potest

potest, uti habet BRONCHORST. *cent. 3. ἐναυτιοΦάσεων adfert. 79.* quod si autem nauis partim ex propriis, partim ex alienis tabulis compaginata fuerit, dubitandum non est, hoc casu dominum fieri eum, qui fecerit, quam non solum operam suam dederit, sed et partem materiae suae praestiterit *d. §. quum ex aliena materia.* Caeterum ius Culmensē lib. 3. tit. 1. c. 4. etsi non plane hifce contrarium, diuersum tamen statuit, nimirum, quod si quis ex alienis tabulis nauem vel quid aliud fabricauerit, corpus ex iis tabulis confectum, eius esse, cuius erant tabulae, nisi alter iuramento suo comprobauerit, non fecus sibi conscium fuisse, quam quod suae essent tabulae, ideoque se per inscitiam ex aliena materia speciem fecisse: Quod si ita iurauerit, tabularum pretium domino restituet, vel alioquin illi satisfaciet, vel alias saltem tabulas illarum loco reponet. Pluribus id pertractant inter alios DONELL. *4. comment. c. 12.* CONNAN. *l. 4. comm. iur. c. 6.* STRACCHA *de Naut. pag. 420. n. 10.* HOTTOMAN. et ANTON. MATTH. *ad §. quum ex aliena materia. Inst. de R. D. et disp. colleg. 5. thes. 21. 22.* NICOLAUS DE PASSERIBVS *concil. leg. pag. 541. et seqq.* BACCHOV. *ad d. §. quum ex aliena.* STYPM. *de iure marit. part. 1. c. 1.*

QVAESTIO V.

AN ARTEMON ET SCAPHA SINT PARTES
NAVIS?

De gubernaculo, malo, antennis, velisque certum est ea et membra nauis esse, et instrumenta *l. 44. de iurisdiction. de artemone et scapha non itidem d. l. et l. 242. de V. S.* quae quid proprie sint, principio dispiciendum, quum non omnes in eo conueniant. Glossa definit artemonem, quod sit arbor, quae retro ponitur, ad gubernandam nauim. Ast hac ratione species esset mali, et per consequens membrum, seu pars nauis. ISIDORVS *l. 19. origin. c. 3.* velum esse dirigendae potius nauis causa commendatum, quam celeritatis, definit. HADRIANVS IVNIVS *in Nomenclatura,* PASOR et MARTINVS *in Lexic.* Velum nauis maius esse scribunt; quibus GAEDDAEVS *ad l. 242. de V. S.* Alciatum perperam adnumerat, qui *ad d. l. 242. pro velo* additio dirigendae nauis causa, vel etiam trochlea, quam Graeci ἐπάγοντα vocant, et qua ingentis oneris lapides attolluntur, artemonem habet,

bet, idque posterius ex VITRUVIO *l. 10. Archit. c. 5.* hausit. GAEDDAEVVS *d. l. Vitruvii* sententiam sequitur, artemonem nimirum a lauoleno pro trochlea, siue tali instrumento, quod subleuandis et demittendis oneribus aptum est, accipi, quam sententiam etiam ALEXANDER AB ALEXANDRO *l. 1. gen. dier. 25.* amplectitur. Verius tamen est, artemonem denotare velum illud, seu partem illam, quae imis velis adfigi solet, dictam ita, ἀπὸ τῆ ἀρτῶνας, ab adsuendo, suspendendo, iuxta ERASMVVM et GROTIVM *adnotat. ad cap. 27. Actor. v. 40.* et VOSSIVM *Etymol.* Hunc ergo adiectamentum, non partem nauis esse IAVOLENVVS *d. l. 242.* statuit. Instrumentum tamen nauis est, et si quis nauem instructam emerit, etiam artemonem praestare tenetur *per l. ult. de instr. et instr. legat.* nisi aliter conuentum fuerit.

De scapha, vt videamus, quid sit, sequitur. Definit autem BAYFIVS *de re nau. pag. 104.* et ex eo PECKIUS *l. 4. ad l. Rhod. de iact.* scapham (a qua Germanicum *Schiffortum* habet) non solum nauiculam, sed quidquid concuum in nauiculae fluuiatilis formam factum est. quod Germani *ein Both* vocant. Eam vero, naue cum instrumento emta, etiam praestari debere, Labeo censuit, Paullus contra, non esse instrumentum nauis, eo quod non genere, sed quantitate ab ea differat, fanciuit *l. ult. de instr. et instr. legat.* HARMENOP. *prompt. l. 2. tit. II. §. 9.* BASIL. *iur. lib. 53. tit. 2. §. 29.* et ALFENVS *l. 44. de euis.* nec partem nauis, nec quidquam coniunctum cum ea habere censent, quia per se parua nauicula est; quae sane ratio male quadrat, quum non omnia, quae a nauis separari possunt, propterea partes esse nauis desinant, nam et armamenta separari possunt, et tamen sunt necessariae partes nauis, vti bene monet LOCCENIUS *l. 1. de iur. marit. c. 3. §. 10.* qui etiam scapham, quatenus necessarium nauis usum praebet, et nauigatio sine ea commode perfici nequit, partem nauis dici posse statuit, non sine substantialem, et ad esse, sed ad bene esse, et commoditatem valde facientem, vti FORNERIUS *ad l. 242. de V. S.* distinguit, atque hac ratione leges inter se contrarias conciliari posse existimat. Consequens hisce est, tum quod naue emta vel legata, etiam cum instrumento, scapha sub emtione et legato non comprehendatur, nisi expressa eius circa emtione et legato facta fuerit mentio *d. l. 44. et ult.* tum, quod publicata seu proscripita nauis, scapha, tamquam separatum quid non intelligatur pro-

proscripta, vt *STRACCHA*, ex Baldi auctoritate, *tract. de nauib. part. 2. num. 12.* confer, quod tamen hodie non attenditur.

QVAESTIO VI.

AN-NAVE EMTA SINGVLAE TABVLAE EMTAE INTELLIGANTVR, IDEOQVE EVICTIONIS NOMINE VENDITOR, QVASI EVICTA PARTE, OBLIGETVR?

Omnne hoc a POMONIO in *l. 36. ff. de euit.* negatur, idemque in domo obtinere statuitur, quod videlicet illa emta, singula coemta emta non intelligantur. Hisce tamen contrariari videtur illa a Iuris ex *l. 76. in princ. de R. V. l. 82. in fin. de adq. hered. item §. 8. Inst. de fideic.* eruta regula: Quod idem iuris sit in toto, quoad totum, et in parte, quoad partem, quippe ex qua concludi possit, quum tabulae nauis partes extra dubium sint, vtique eiusdem quoque iuris cum naue esse. Ast regulam hanc limitatione non carere, actum demum procedere, scribit EVERHARD. in *Topic.* quum totius et partis eadem est ratio, neque aliud quid in parte, aliud in toto dispositum reperitur, vt hic et aliis legibus fit. Alii ad *l. 1. l. 39. §. 2. et l. 56. §. 2. ff. de euit.* quae inter se pugnare videntur, cum PACIO *cent. 5. leg. concil. c. 34.* distinguunt inter partes homogeneas, quae eiusdem nominis sunt cum toto, vt caro, aqua, sanguis et similia, vbi quaeque particula vel gutta caro est, aqua et sanguis, quo etiam pars fundi pertinet, quippe quae fundus expresse adpellatur *l. 34. in fin. ff. de leg. 1.* et inter partes heterogeneas, quae diuersi nominis sunt a toto, vt manus, pes, brachium, et reliquae partes hominis, quarum nulla homo adpellatur, vel etiam partes nauis, quarum nulla nauis est, nec dicitur. Euictis itaque partibus homogeneis, exempli gratia, fundi, competit actio, quia fundus est euictus; Euictis vero partibus heterogeneis, exempli gratia, nauis tabulis, non competit actio, quia nauis non est euicta, nec euicta parte hominis recte agitur, quia homo non est euictus.

QVAESTIO VII.

QVIS PROPRIE IN RE NAUTICA DICATUR LOCATOR VEL CONDUCTOR?

Veteres non tantum in emtione et venditione, sed et in locatione et conductione adpellationibus promiscue vsos esse, CAIVS ICTVS *l. 19. et 20. ff. de act. emt. et vend.* perhibet, non quod vna adpellatione, videlicet emtionis pro venditione, aut locationis pro conductione, et sic vice versa vsi fuerint, sed quod sola adpellatione emtionis vel locationis torum contractum ex natura relationis indigitauerint: Vti bene VINNIVS *ad Peck. comment. in tit. de exercit. action. pag. 174.* monet. Hoc vti extra dubium positum est, attamen quis proprie locator, quis conductor sit, non adeo liquet. Communiter locator in re nautica definitur, qui merces vehendas, et exinde mercedem accipit, vel quia operam ad exportandas merces locat, vel quia nauium vsum praestat; conductor vero, qui pecunias vehendarum mercium causa dat. STRACCHA *de naut. part. 3. n. 1.* Vnde sequitur, eum esse proprie locatorem, qui accipit mercedem, et aliquid dat vtendum vel faciendum; conductorem vero, qui dat mercedem, et accipit aliquid vtendum vel faciendum. Ast, vtut communis haec sit DD. definitio, per ea tamen, quae CUIACIVS *2. obseru. 23. et 3. obseru. 2.* adduxit, subsistere in vniuersum non potest. Nauis enim magister, si nauem det vtendam, locator est: vtroque tamen casu mercedem accepit. Dominus vero mercium priore casu conductor, posteriori locator est, et vtroque tamen casu ipse dat mercedem nauis magistro. Vnde perpetuam hanc inter locare et conducere constituit differentiam, quod nihil sit aliud locare, quam vtendum vel faciendum aliquid dare; conducere, accipere. Quis hinc non videat promiscuam etiam esse adpellationem locatoris et conductoris, et, teste MOZZIO *de contract. tit. de locat. n. 10.* alterum cum altero confundi: Vnde WESEMBECIVS *parat. tit. de locat. cond. num. 2.* statim post definitionem locatoris et conductoris, iuxta vulgatam opinionem adductam, recte addit; In locatione operis faciendi contra se habere. In quibus verbis conciliatio harum diuersarum opinionum consistit, ac a BACHOVIO *in not. ad Wessemb. d. l.* fusius explanata est; cui tamen volupe fuit, tam eximio ICTO, et qui suis paratilis, omnibus, qui iuris studio colunt, plus profuit,

profuit, quam Bacchouius omnibus suis subtilibus magis, quam vtilibus disputationibus, animaduersionibus et notis, hic iterum, sine vilo eius merito insultare, quod non ceperit, nec considerauerit, artificem alio respectu esse conductorem, alio locatorem, quum tamen nullam ille artificis mentionem faciat, Bacchouius vero distinctione inter res et personas, quasi ex proprio suo ingenio introducta, vitula We-sembecii arauerit, eamque ex eiusdem supra dicta limitatione hauserit. Cum WESEMBECIO igitur, OLDENDORPIO *class. 4. art. 9.* et qui eos sequuntur, diuersitatem constitui, necesse est, et distinctionem inter locationem rerum, et locationem factorum seu operarum. In locatione rerum semper personae conductoris et locatoris sunt distinctae. In locatione vero factorum seu operarum (quae etiam personae dicitur) vterque contrahentium diuerso respectu modo locator, modo conductor dicitur, idque supra adducto, per Cuiacium, exemplo magistri naui illustrari potest. Ac exinde est, quod idem nunc ex locato, nunc ex conducto locato agere dicatur *l. ult. §. 1. de leg. Rhod.* Quod praeterea Bacchouius allegato loco scribit, non omnia facta, pro quibus certo pecunia promissa est, venire in locationem, adeoque interea, quae in locationem veniunt, et non veniunt, distinguit, suo loco relinquitur, ad praesentem etiam materiam nauticam non pertinet. Videantur pluribus VINNIUS *not. in Peck. comment. ad rem naut. pag. 175.* STYPM. *de iur. marit. par. 1. c. 10. n. 6. et seqq.* BCCER. *cent. concl. contr. thes. 50.*

QVAESTIO VIII.

NVM VETERIBVS PIXIS NAUTICA FVERIT COGNITA? QVIS INVENTOR? ET QVANTVS ILLIVS IN NAVIGATIONE VSVS?

Quid pixis nautica sit, nemo est hodie, qui nesciat. Hanc vero LEVINVS LEMNIVS *l. 3. de nat. mirac. c. 4.* ita describit: Subest „huic pixideculae rotula quaedam versatilis papyracea, plana, circumnatae rotunditatis, tenui ab bipartito ferramento suffulta, in cuius „centro seu medio turricula aenea acuminata adfixa est, quae stylo aut „cuspidi acutissimae insistit, eoque hinc inde in aequilibrio voluitur, „atque vbi conquiescit, pars illa, quae lilii imagine inscripta est, et „in quam ferramentum magnetis confricatum desinit, stabiliter septen-

„trioni obuertitur, polumque arcticum respectat, quocumque etiam
 „contorto clauo nauis impellitur. Producantur autem in huiusrotu-
 „lae circulo a centro ad circumferentiam aequali distantia duae et tri-
 „ginta lineae, quae et ventos et coeli cardines designant, terraeque
 „ac maris spatia portubus distincta commonstrant, ac numeratis reuo-
 „luris clepsydris, aut vt nunc vltus est, defluente arena, clepsammis,
 „quantum itineris emensum fit, et quid emetiendum, quantoque in-
 „teruallo a loco, quo properant, absint, exactissime dinumerant ac
 „metiuntur. Aliam pixidis nauticae descriptionem videre licet apud
 „OSORIVM *de reb. Eman. Lusit. reg. lib. 1. pag. 25. b.* Quod vero regit
 „acus est, seu lingula tacta a magnete, qui eam virtute occulta diri-
 „git ad polum arcticum. Prospiciendum tamen magna industria, vt
 „index cynosurae vel lingula sit satis adfricata magneti, ne virtus
 „diffusa sit, cui vitio lapidis magnetis admotio remedium adfert,
 „quem ideo prouidus nauita semper secum ferre debet. Cauendum
 „etiam, ne mucro vel hastula linguam ferens tortuosa sit, acieque ob-
 „tusa, tum et ne pixis admittat aerem, rimisue scateat, ne vis magne-
 „tis exhaletur, denique ne aliocepisue proximetur, quum haec magne-
 „tis vim cohibeant. PETR. GREG. THOL. *syntag. art. mirab. l. 26. c. 10.*
 Veteribus autem pixidem nauticam fuisse cognitam, nostro vero tem-
 pore tantum interpolatam, frustra euincere nititur Lemnius. Nam
 quod PLAVTO pixidem nauticam *versoriam* dici putat *Mercat. act. 5.*
scen. 2.

Huc secundus ventus nunc est, cape modo versoriam.

Sane longe fallitur, quum PLAVTVS ibi, vt et TRINVM. *act. 4. scen. 3.*
 in verbis, *cape versoriam*, recipe te ad herum, per *versoriam* intelli-
 gat funem, quo velum vertitur, quem et pedem vocabant. Vnde
pedem tenere dicebatur, qui praeserat tendendis, proferendis, verten-
 disque velis, et *facere pedem*, idem est, quod nauigare, vti fusius id
 ostendunt TVRN. *l. 20. adu. c. 4.* et SALM. PLAVT. *exerc. pag. 157. et 158.*
 Capere itaque *versoriam*, Plauto idem est, quod VIRGILIO *3. Aeneid.*
dare flintea retro; non vero inde Lemnius, quod vult, cuiacere pot-
 est, sed ignota fuit veteribus omnino *pixis nautica*, quippe qui stel-
 lam polarem aliasque in nauigationibus respiciebant, littoraque tan-
 tum legebant, nec alto mari se facile committebant, quin et obscuro
 coelo, vbi versarentur, ignorabant. Hinc VIRGIL. *3. Aeneid.*

Ipsa

*Ipse diem noctemque negat discernere coelo,
Nec meminisse viae media Palinurus in unda.
Tres adeo incertos coeca caligine Solis
Erramus Pelago, totidem sine fidere noctes.*

Quod vero de incolis insulae Taprobane SOLINVS *c. 66.* et PLIN. *lib. 2. c. 22.* scribunt, nullam illis in nauigando siderum esse obseruationem, nec Septentriones illic conspici, nec Virgalias adparere, ac ideo obseruatione nauigandi nulla suppetente, illos alites vehere, quarum meatus terram petentium regendi cursus magistros habent; id a commentatoribus non tam rei veritati, quam obtuso gentis huius regionis ingenio adscribitur. IOAN. CAMERS *in Solin. pag. 318.* Inuenta autem est Pixis haec nautica ante annos circiter trecentos in regno Neapolitano a quodam Flauio Melphitano, vel vt alii perhibent, a Ioanne Goia Amalphenfi (Amalphis autem ciuitas maritima, hodie Melfi dicitur) quamuis apud Sinenses iam anno 1260. acus magneticae vsum obtinuisse quidam praetendant, ac GOROP. CIMBRONUM artem esse tradat. Videatur ANTON. KIRCHER. *de Magnete l. 1. part. 1. c. 3. vos. de scient. Mathemat. c. 47. §. 5.* PANCIR. *rer. inuent. tit. 11. et ibi SALMVTH. BALTH. BONIFAC. histor. iudic. l. 2. c. 2.* GOROP. VENET. *et HYPERB. l. 9. pag. 1044.* Quia autem noui orbis repertores experti sunt, trans aequatorem, magnetem nostrum a Septentrione et Polo Arctico, ad Polum Antarcticum versus meridiem deflectere, inuenta est a Dante Aligero alia pixis, aliusque magnes Australis, meridiem spectans, teste praedicto BALTH. BONIFAC. *ibid. c. 27.* De eius vero vfu in nauigatione multis agere opus non est, quum vel ex praedictis abunde id pateat. Certe quum maiores nostri sese alueo mediterraneo continere soliti fuerint, nostri quotannis, beneficio huius inuenti, terrarum orbem crebris nauigationibus obeunt, et in alium orbem, vt ita dicam, colonias deducunt, iam et intimos Indiarum recessus apertos habemus, ex quibus non modo mercatura (quae antea fordida, vel non satis erat cognita) abundans et quaestuosa euasit, verum etiam omnes homines secum ipsi, et cum republica mundana, velut in vna eademque ciuitate, mirabiliter conspirant, vti loquitur BODINVS *method. histor. c. 7.*

QVAESTIO IX.

AN NAVIS SIT RES IMMOBILIS, ET RETRACTVI
OBNOXIA?

Ex constitutione Friderici imperatoris de iure retractus, in verbis, *dominum vel vineam, vel rem immobilem*, sequitur, retractum in rebus mobilibus proprie locum non habere, caussa namque finalis rerum in familia conseruandarum, in rebus mobilibus, quarum possessio fluxa, et custodia neglecta est *l. 47. ff. de adq. vel amitt. poss. cessat.* Naues vero non immobilibus, sed mobilibus accenseri ex *l. 1. §. 6. et 7. ff. de vi armat.* palam est, vbi primo statuitur, inter dictum vnde vi, ad res mobiles non pertinere, et statim additur, si quis de naui vi deiectus est, huic interdicto locum non esse; vnde per necessariam consequentiam sequitur, nauim rerum immobilium adpellatione non venire, nec iisdem in iure adnumerari. Facile etiam inde colligi potest, neque retractum in nauibus locum habere, quae etiam communis est doctorum opinio, vti ostendunt prae aliis *TIRAQ. de retr. gl. 7. n. 88. REINK. de retract. quaest. 3. n. 105. et alii.* Nec obstat, quod quandoque in iure nauis domui aequiparetur, et de vtroque idem ius statuatur *l. 36. ff. de euit. l. 3. §. ult. ff. ad l. Iul. de vi publ.* inde enim non sequitur, quod in omnibus conueniant, et eidem iuri subiaceant; quin potius saepius a se inuicem distinguuntur, et seorsuum ac distinctum ius habent *l. qui res suos 98. §. 8. ff. de solut. et l. 83. §. de V. O.* Plebiscita tamen Gedanensia *part. 1. c. 4. art. 3.* videntur nauium retractum admittere, dum volunt, quod si nauis a peregrino alteri peregrino vendatur, cui liberum esse debeat, intra ostiduum nauim retrahere (*einen Einspruch zu thun*) sed non puto hanc Plebisciti esse mentem, quod retractus etiam nauium admittendus sit, aut naues immobilibus accenseri debeant, sed tantum quod ciues prae peregrinis ad emtionem nauis iure sint potiores, adeoque vocabulum retractus hic abusue ponatur, quemadmodum alias etiam inter ciues constitutum est, vt certis temporibus in re aliqua alter prae altero ius emendi habeat. Idque non iure retractus, sed ob specialem caussam et rationem. Sic pistoriibus solis in hac vrbe, ad certum, tempus permittitur, frumenta, et pannificibus lanam emere, vel etiam emtam, aut nec dum traditam, nec in dominium ac possessione:

tionem emtoris deductam, soluto tamen eodem, quod ab aliis emtoribus pactum est, pretio, sibi quasi vindicare, emtionique anteriori se interponere, quod Germanis dicitur, *in eines andern recht treten*; aliis vero ciuibus, vtut mercatoribus, interdicitur; Et iuxta *tit. 13. art. 5. iuris marit. Hanseatici* exercitores ad emtionem vestibulum prae aliis admitti debent, non quod familiae iure hoc ipsis prae aliis competat, sed quod aequitatis ratio id suadeat. Si vero quis *d. tit. 3. art. 14. iuris marit. Hanseat.* opponere velit, vbi dicitur, quod si nauclerus nauem vendiderit, exercitor huic emtioni se interponere possit, idque ipsi competat; facilis est ex supra dictis responsio. Non id fieri iure retractus, sed interuentionis, vbi se emtioni tali ingerit et interuenit, non offert statim pretium emtionis, nec id quod pactum est inter alios praestat, (quod in retractibus omnino fieri necesse est) sed iustum tantum pretium, iuxta arbitrium bonorum virorum, soluit, atque hac ratione impedit, ne quis exercitor praeter suam voluntatem sibi adsocietur, malitiaque naucleri compefcatur. Atque pro negatiua quaestionis anno 1665. inter Ioannem Schultke et Ioannem Gellentini hic pronunciatum est.

QVAESTIO X.

NAVTA AN COGI POSSIT AD VECTVRAM?

Caupones, stabularios, et hospitia publica habentes, non posse viatoribus peregreque euntibus hospitium denegare, communis est DD. opinio, idque VLPIANVS *l. vnic. §. ult. ff. furt. adu. naut. caup. stabul.* confirmare videtur. An autem idem etiam in nautis et nauigantibus obtineat? quaeritur. Adfirmatiuam veram esse inde adparet, quod nautae cauponibus et stabulariis in iure adsociantur, et sub vno titulo comprehendantur, *tot. tit. naut. caup. stab. et Furt. adu. naut. caup. stab.* Id vero tum potissimum obtinet, quum auctoritate publica nautae ad transuehendos viatores sunt ordinati, vt fit in Belgio, vbi aurigae et nautae statis certisque temporibus, certo aliquo nauulo et pretio statuto, de loco alio in alium proficisci tenentur et, inuiti licet, hora abitus adueniente, iter occipere coguntur. Hinc est, quod VLPIANVS *l. 12. §. 1. ff. de vsufr.* statuatur, nauim, vsufructu legato, nauigatum mittendam esse, licet naufragii periculum imminet; addita ratione, quod nauis ad hoc paretur, vt nauiget.

Deinde

Deinde etiam eo in casu omnino nauta cogi potest ad nauigandum, si ad hoc conductus sit; quod quam nemo sit, qui neget, multis deducere non opus est. Videatur STRACCHA *de naut. part. 3. pag. 415.*

QVAESTIO XI.

AN MAGISTER NAVIS IN MERCIBVS, NAVI ILLATIS, RATIONE NAVLI, CONTRIBUTIONIS ET ALIARVM EXPENSARVM IVRE HYPOTHECAE GAUDEAT?

Quod magister naui in nauem illata, pro nauilo retinere possit, extra controuerſiam est, et diserte in *iure Wisbycen. art. 37. ac. 57. item Philip. II. tit. de naut. art. 19. et Statut. Hamburg. part. 2. tit. 15. art. 2.* sancitur, ac per bonam consequentiam ex *l. 5. ff. ad exhibendum* elicitur. Numquid enim vilior haberi potest nautarum, quam cauponum, vel etiam sartorum conditio, qui pro hospitatio-
ne, et opera, hospitem bona, vestesque communiter retinent? Ipsa utique iuris dispositione emtor in re vendita, commodatarius in re commodata, donec vel pretium soluatur, vel expensae in rem commodatam factae refundantur, ius retentionis habet *l. 13. §. offerri ff. de act. emt. et vend. l. 15. §. ult. ff. de furt.* Vult autem iure retentionis magister naui in supra dictis casibus uti possit, ius hypothecae tamen proprie illi non competit, nec in iure constitutum est; quod autem expensa lege non inducitur, pignoris adpellationem non fortitur. Retentio tamen ista quasi pignoris loco est, et in supra dictis legibus expresse statuitur, quod venditor rem venditam quasi pignus possidere possit, et res commodata quasi pignoris loco fuerit. Consequens praedictis hisce est, quod nauclerus, ubi ad locum destinatum venerit, fideiussores a domino mercium, aut ut in solutum a bonis transuedis recedat, petere possit, atque taliter anno 1616. die 15. Aprilis Gedani inter *Petrum Friderich et exercitores nauis, regis Dauidis nomen habentis, contra Iouannem Riccium Mandatarium Laurentii Scampen Neopolitanum* hic iudicatum est. Vide NEGYZANT. *de pign. et hypothec. membr. 4. c. 2. num. 140.* STRACCHAM *de nau. part. 3. n. 39.* PECK. *comment. ad leg. naut. 231. et seqq. et* LOCEN. *de iur. marit. pag. 220.*

QVAESTIO XII.

AN NAVTAE PRO MINISTERIO PRAESTITO IN IPSA
NAVI TACITAM HABEANT HYPOTHECAM?

Nautas et magistros navis, et non tantum qui ex locato condu-
cto operam illis sociam in navibus praestant, adpellari iam su-
pra diximus. Hic vero non in lata, sed strictiori significatione, vox
haec accipitur, et ad quaestionem ipsam responderetur negative, id-
que ex hac ratione, quod nemo, nisi id iure expresse constitutum
fuerit, tacitam hypothecam sibi constituere possit. Nec obstat, si
quis exinde, quod qui in rem conservandam quid praestiterit, ius
pignoris habere dicatur *l. 3. qui potior. in pign. hab.* contra argumen-
tari velit: id enim tum demum obtinet, si quis impensas in rem ali-
quam fecerit, non si operam tantum praestiterit, et sicut regula supra
adlegata solummodo tum locum habet, si speciatim et nominatim
pecunia fuerit data ad refectioem vel conservacionem rei, teste BER-
LICH. *part. 1. concl. 65. n. 133.* sic in hoc casu, ubi nauta conductus ad
conservandam navim sese specialiter non addixit, nec ius pignoris
habere potest. Par etenim est nautarum ratio atque fabrorum ligna-
riorum et ferrariorum, qui etiam domum aliquam sua opera et mini-
sterio compaginaverint et extruxerint, aut etiam ligna et ferramen-
ta ad hoc contulerint, non tamen inde sibi ius pignoris in domo extru-
cta arrogare possunt, quamvis promiscue omnibus, si de certa mer-
cede conuentum sit, actio locati, sin minus, in factum competat.
Plura vid. apud STRACCH. *de naut. part. 5. pag. 416. et quaest. seqq.*

QVAESTIO XIII.

AN QVI PECVNIAM MUTVAM DEDIT IN NAVIS
VSVM VEL ETIAM REFECTIONEM, TACI-
TAM HYPOTHECAM HABEAT?

Extra omnem controuersiam est, eum, qui in navis usum, vel et-
iam refectioem pecuniaria mutuo dedit, privilegium personale
et praedationis habere. Ita enim diserte ULPIANVS *l. 5. ff. qui pot. in
pign. hab.* statuit. Interdum posterior potior est priori, ut puta, si
in rem istam conservandam impensum est, quod sequens credidit,
veluti si navis fuit obligata, et ad armandam eam vel reficiendam ego

credidero. „Et Iustinianus Imp. *Novell. 97. c. 3.* Nouimus, inquit, „et antiquioribus creditoribus aliquas hypothecas praeponere iunioribus res exsistentes, ex privilegiis a legibus datis, quale est, quando aliquis propriis pecuniis procurauerit nauem comparare, aut fabricare, aut reparare, aut domum forsitan aedificare, aut etiam emmagrum, aut aliquid horum in his enim omnibus priores existunt posteriores creditores, quorum pecuniis emta aut renouata res est, iis, qui etiam multo antiquiores sunt. Et inde est, quod exercitor nauis, si magister nauis, ab exercitore propositus, pecuniam in refectioem nauis accepit, conueniri queat, dummodo nominatim mutuet ad refectioem, resque etiam in ea causa sit, vt necessario refici debeat, nec multo maior pecunia, quam ad refectioem nauis necessaria, credita fuerit *l. 7. ff. de exercit. act.* et ibi *Gothofredus.* Vtrum autem, qui ad modum supra dictum in nauis vsum, structuram, vel refectioem pecuniam crediderit, tacitam hypothecam in nauis habeat, non adeo videtur esse expeditum, aliis id adfirmantibus, aliis negantibus. Communior tamen et verior est adfirmantium sententia, utpote praedictis legibus adeo facta, vt quae in contrarium adferuntur, punctum non ferant. Vt enim in *d. l. 5. ff. qui pot. in pign. lab.* taciti pignoris vel hypothecae mentio non fiat, in effectu tamen ex mente verborum, Vt in *l. 1. ff. de pign. act.* sensisse, facile liquet, praesertim quum sequenti *l. 6.* haec adferatur ratio, quod creditor hic (nim. qui ad armandam reficiendamue nauim credidit) saluam eam fecerit. Et quum vigore eiusdem *l. 6.* is, qui in cibaria nautarum credidit, eo quod sine is nauis salua peruenire non poterat, tacitam hypothecam habet; quanto magis, qui in vsum, refectioem et conseruationem nauis pecuniam dedit, sine qua non exsistere, nec salua esse potuit. Errant ergo, qui *d. l. 5.* non de hypothecae tacitae inductione, sed personali iure et praelatione creditorum agere putant, quum vel solus titulus illis refutandis satis sit, quippe ex quo constat, in eodem agi, tum de illis, qui in priorum creditorum locum succedunt. Nec minus, si non grauius, errant, qui in *novell. 97.* non de tacita hypotheca, sed personali praelationis iure tractari volunt. Expresse namque per imperatorem hic hypothecae fit mentio, et hypothecam in talibus casibus subsistere agnoscitur. Et in *l. 1. ff. in quib. causis pign. vel. hypothec. tacite contrah.* tacitum pignus constitui-

stituitur iis, qui ad refectionem aedificii crediderunt. Quidni ergo et iis, qui ad refectionem nauis? Sunt quidem, qui disparitatem ostendere nituntur, nec ab aedificiis ad naues argumentationem admittunt, eo quod in reficiendis aedibus publica versetur utilitas, ne scilicet ruinis aedium deformeretur aspectus vrbis *l. 2. C. de aedif. priuat. refectorum* autem nauium alia sit ratio. Sed, pace illorum, icinna haec videtur distinctio, quum non minus utilitas publica postulet, naues fabricari, fabricatasque refici et conseruari, maiorque inde reipublicae exsurgat utilitas, quam si vna atque alia domus a ruina seruetur. Nec quoque contra facit *l. quod quis nauis ff. de reb. auctor. iud. possid.* vbi illi, qui nauis armandae vel instruendae causa quid crediderit, priuilegium post fiscum constituitur, cui tamen omnes hypothecarii creditores, qui tempore sunt priores, praeferruntur. Hic enim tantum de priuilegio personali agitur, cuius respectu fiscus potior est, non de tacita hypotheca, cuius intuitu reficiens nauim, eamque conseruans fisco praefertur. Concludo itaque, eum, qui ad refectionem et conseruationem nauis pecuniam credidit, omnibus anterioribus creditoribus, etiam hypothecariis expressis praeferrendum esse, dummodo nominatim ad conseruationem et refectionem nauis pecunia data, eademque nauis exstructa, conseruata et reparata fuerit. Hinc et Bodmeriae literis, licet anterioribus, instrumentum pecuniae creditae in nauim exstruendam, quod vulgo *Bilbrief* vocatur, praefertur. Pluribus hanc quaestionem tractant COVARR. *l. 1. var. resol. c. 7. n. 3.* CONNAN. *l. 4. comm. iur. Ciuil. c. 17. num. 13. 14.* VANDERAN. *de priuil. cred. c. 8.* GAIL *1. obseru. 12. num. 4.* MYNNING. *cent. 1. obseru. 60.* CARPZOV. *Iurisp. for. part. 1. constit. 28. definit. 105. et 106.* RAVCHB. *part. 1. quaeft. 5.* BAGCHOV. *de pignor. l. 1. c. 12.* BRONCH. *cent. 1. adfert. 76.* PECKIUS *pag. 95. et 99.* et ibi VINNIUS, vt et *pag. 233.* LOCCEN. *de iur. marit. l. 2. c. 2. n. 2. et 6. et l. 3. c. 2. n. 2.* STYPM *part. 4. c. 5. n. 20. 150. et alii innumeri.*

QVAESTIO XIV.

AN, SI QVIS SIBI CAVERIT SYLVAM PIGNORIS LO-
CO ESSE, ETIAM NAVIS EX EA SYLVA FA-
CTA SIT PIGNORI?

Proposuit hanc quaestionem Paulus ICrus in *l. 18. §. 3. ff. de pignor. lit. act.* et ad illam negatiue ex auctoritate Cassii respondet,

addita hac ratione, quod aliud sit materia, aliud nauis, attamen sub hac exceptione, nisi nominatim in dando pignore adiectum fuerit, *quae ex sylua facta natae fuerint*. Similiter legata lana, vestimentum postea ex ea lana factum, non debetur; et materia legata, nauis, armariumue ex ea factum non vindicatur. Naue autem legata dissoluta, neque materia, neque nauis debetur *l. 88. §. 1. et 2. ff. de legat. 3.* nimirum, quia materia a materiato longe distat, et forma est, quae dat esse rei, et qua mutata, prope interimitur substantia rei, teste *VLPIAN. l. 9. §. 3. ff. ad exhib.* et quod in sua specie non permanet, extinctum quodammodo videtur, Sunt tamen, qui cum Bartolo distinguendum putent hisce in casibus, utrum res, quae transit in aliam formam, reducibilis sit ad primam suam materiam, nec ne, ut priore casu duret ius idem, quod prius competeat, posteriore vero extinguatur; verum id ad hanc pignoris materiam non quadrare, cum *ANTONIO FABRO rational. ad l. 18. §. 3. de pignor. art.* puto. Idemque ex hinc differentiam bene facit inter dominium rei, et pignus. Dominium enim, quod semel meum fuit, meum remanet etiam post rei mutationem, quia nihilominus, quod ex re mea superest, meum est; eiusque vindicandi ius habeo *l. 49. §. 1. ff. de rei. vind.* adeo ut sola formae mutatio dominium meum non tollat, nisi mutatio facta sit eius materiae, quae redigi in sua initia non possit, per *l. 78. §. illud ff. de legat. 3.* In pignore autem longe secus se res habet propter illam materiae in materiatum commutationem, et substantiae totius interitum, quum nemo sit, qui uon fateatur, aliud esse syluam, aliud nauim. Resultat ex supradictis etiam illa quaestio: *An creditor possit prohibere debitorem, ne ex sylua nauim faciat?* Communiter vero responderetur, quod, quum creditor teneatur vi re oppignorata, tamquam bonus paterfamilias, *l. 14. de pign. act.* ideo distinguendum sit, et perspicendum, an sylua caedua sit, nec ne? Sin illud, debitorque secundum consuetum modum caedere velit, per creditorem prohiberi nequeat. Sia hoc, prohiberi possit, per supradicta. Vide plura apud *ANTON. FABR. ration. d. l. BARTH. CAEPOLLA de seruit. rust. praediorum c. 22. n. 8.* et alios.

QVAESTIO XV.

AN MAGISTER NAVIS ALIVM SVBSTITVERE
POSSIT?

Fuit aliquando quaesitum; an professor academiae per substitutum docere possit, quam quaestionem tractat QVIRINVS KVBACH. *decur. 4. cent. 3. quaest. 1.* quidni ergo liceat quaerere, an magister navis alium substituere possit? Possè autem dubium non est, quum magister navis dicatur, non solum, quem exercitor, sed et quem magister navis, etiamsi ignorant et invito exercitore, praeposuit. Omnia autem, facta magistri praestare debet, qui eum praeposuit, et quamvis alias, ubi industria personae electa est, alius substitui non possit, vtilitate tamen publica suadente, iure quodam singulari in exercitoria aliud quid constitutum esse videtur, quia saepe de conditione naucleri substituti inquirere nec locus, nec tempus conceditur *l. 1. §. 5. de exercit. action.* Si tamen damni quid ob hanc causam exercitor patiatur, habet eo nomine cum primo magistro actionem ex locato vel mandato per *d. l. 1. §. 18.* Saepe etiam tales casus accedunt, vt alium substitui omnino necesse sit, veluti si prior magister navis publice retentus, nauigare prohibitus fuerit, vel morbo impeditus, nauigare non possit, et si quae sunt alia impedimenta *l. 10. §. 1. ad l. Rhod. de iact.* ubi sane nautae substituto huic non minus, quam ipsi magistro navis parere tenentur. *Ordinat. Carol. V. art. 20. et Philip. II. tit. de naut. art. 11.* Vide etiam, quae supra notavi ad *tit. 3. art. 2.*

QVAESTIO XVI.

AN QUI NAVEM A SE FABRICANDAM PROMISIT, SI
SPECIALITER HOC ACTVM SIT, VT SVIS OPERIS
ID PERFICIAT, NON CONSENTIENTE STIPV-
LATORE, PER ALIVD ID FACIENS LI-
BERETVR?

VLPIANVS *l. 31. ff. de solut.* disertis verbis id negat, addita hac ratione, quod inter artifices, longa sit differentia et ingenii, et naturae, et doctrinae, et institutionis. Contra adlegari solet *c. 72. de R. I. in 6.* Qui facit per alium, periunde est, ac si faciat per seipsum. Ast haec regula in mandatis, delictis, et similibus casibus tantum locum

Rrrrr 3

habet

habet uti videre licet apud PECK. et DYN. ad hanc regulam, non ubi ingenium, vel ingeniosa opera, et doctrina requiritur, tum enim nec alius, nec aliud, renuente stipulatore, substitui potest. Hinc si quis opus facere iussus, pecuniam reipublicae dare paratus sit, ut ipsa faciat, quum testator per ipsum id fieri voluerit, non est audiendus. *l. n. in fin. ff. de legat. 3.* Similiter si seruus operas extraneo dare iussus esset, nullus nomine serui suas operas dando, liberare seruum potest, quod in pecunia aliter obseruatur, utpote quum extraneus, pro eo seruo dando pecuniam, seruum liberaret *l. 39. § ult. ff. de statu lib.*

QVAESTIO XVII.

AN, SI NAVCLERVS, NECESSITATE COMPVLSVS,
IN DEIVM PORTVM FERATVR, IBIDEM VE-
CTIGALIA SOLVERE TENEATVR?

De vestigialibus et si hic differendi locus non sit, obiter tamen hanc quaestionem attingere volui, eo quod ad ius maritimum quodammodo pertineat. Vestigialia vero ut plurimum ex eo defenduntur, quod exigantur et pendantur eam ob causam, ut securitas transitus et stationis, navigationisque vigor iisdem conseruetur et maneat. Quod si in hac quaestione respiciatur, non videtur, quomodo talis naus, quae necessitate aliqua in portum aliquem compellitur, a solutione vestigialis excusari possit. Aequitas tamen postulat, ut eiusmodi naus ab hoc onere, si non in totum, saltem in tantum libera sit, quum etiam de iure, si propter necessitatem aduersae tempestatis in loco prohibito onus expositum fuerit, id in commissum vindicari Imp. nolint. *l. fin. §. 8. ff. de public.* Vnde DD. communiter inferunt, non teneri nauem, vi ventorum et tempestatis, vel etiam hostium, aut piratarum timore, ad alium, quam quo tendebat, portum delatam, portorium soluere. STRACCH. *de nauib. part. 2. n. 26.* Hodie vero ita vsu venit, ut si naus talis in loco deuio partem oneris exposuerit, vel vendiderit, ad solutionem vestigialium omnino teneatur; secus, si toto onere retento iterum ex portu isto discedat. Cui consonum est, quod in Ciuitatis Gedanensis plebiscitis sancitur, ut si qua naus vi tempestatis, aliaque necessitate compulsa portum intrauerit, et non exonerata nauis (*mit vngebrochener Last*) ite-

iterum recedere cupiat, iussis eo nomine in camera portorii praestitis, libera sit: Similiter si quis alias ad hunc portum cursum suum studiose direxerit, eumque intrauerit, aut rebus exploratis nauem exonerare, mercesque venum exponere nolit, is soluto prius portorio, pleno et non imminuto onere abire potest: Si autem onus exoneratum et expositum fuerit, porro id hic venum exponi, mercesque ciuibus vendi debent. Qui contra fecerit, et propugnaculum portus sine literis passus, expansis velis, praeternaui gauerit, is poenam ordinatam confiscationis nauis et bonorum incurrit. *Plebisc. Gedanen. part. 1. c. 4. art. 23.* His postmodum alia quoque statuta accesserunt, et etiamnum in camera portorii obseruantur, videlicet: Si nauis, alibi onerata, tempestate vel qua alia necessitate compulsa, portum intrauerit, mercibusque non diuenditis hic iterum discedat; tum non teneatur pro nauis et mercibus bis, pro introitu nempe et exitu, sed semel tantum exsoluere. Idem obseruatur circa naues huc sponte venientes, mercesque non distrahentes, sed eisdem iterum hinc nauigare volentes. Ast si nauclerus, vna cum nauis, hic loci merces venum exponat, ac quasdam earum vendat, tum pro omnibus mercibus, in nauis contentis, vt et pro nauis, tam introeundo, quam exeundo, idque propter partialem nauis exonerationem, portorium soluere tenetur; hoc tamen casu excepto, si nauclerus pro reparatione nauis et comaeu nautico, bona ad hoc necessaria diuendat, id enim pro partiali exoneratione non habetur. Quod si etiam nauclerus nauem suam restaurare, bonaque scaphis et aliis nauigiis e nauis inferre cogatur; is nauem restaurata, bonisque in nauem receptis, simplex tantum portorium exsoluit. Similiter, si naues hic oneratae, portorio prius soluto, tempestate vel alia necessitate coactae iterum e mari in portum regrediantur, ac reparata nauis, bonisque receptis iterum abire velint, portorium denuo non soluunt, nisi alias, praeter priores, merces nauis intulerint, pro quibus illud soluere tenentur. Si vero nauis priora bona in nauem non receperit, sed ea alteri nauis illata, vel ab alienata fuerint; tum et pro nauis et pro bonis denuo portorium exsolui oportet. Quod si etiam contingat, in statione siue Rheida quasdam merces ex nauis, in portum, vendendas, vel alicubi reponendas, mitti; portorium pro hisce mercibus pendendi debet, reliquae autem in nauis permanentes, nihil pendunt, prae-

praeterquam quod nauclerus pro naui duplex portorium soluere tenetur. Idem quoque obseruatur, quando nauis ex mari in stationem venit, et pro implendo onere aliquid ex vrbe adduci curat, tum enim merces hae abductae, non vero, quae antea in naui fuerunt, portorium pendunt, pro naui autem, perinde vt antea, duplex portorium praestatur. Denique, si quis naue tantum saburrata hinc discedere constituerit, ac pro naui portorium soluerit, literas autem passus, vti moris est, in propugnaculo portus nondum insinuauerit, nec e portu egressus fuerit, sed animum mutauerit, et naue ad urbem reuersus eamdem elocauerit, denuo pro naui portorium soluere non tenetur. Inter Angliae regem et confoederatos Belgas anno 1662. Londini ita conuentum est, vt si quae nauis tempestate aliqua, vel violentia piratarum, aut alia necessitate inducta portum alterutrius intrauerit, nec vestigal, nec quid aliud pendere debeat, dummodo quis onus nauis ex parte aliqua non onerauerit, nec mercium quid vendiderit, vti ex *artic. 17. tractatum* liquet. Videatur DIARIVM EVROP. *contin. 8. pag. 300.*

QVAESTIO XVIII.

AN OMNES INDISTINCTE MERCES NAVIBVS INFERRE, VEL EXPORTARE, LICITVM SIT?

Numquam indistincte quascumque merces nauibus vehere exportare vel importare licuit. De iure quippe civili ad gentes Barbaras transferendi vini, olei, liquaminis, nemo facultatem habuit, nec gustus quidem caussa, aut vsus commerciorum *l. 1. C. quae res export. non debent.* Similiter nemo alienigenis Barbaris, cuiuscumque gentis, sub legationis specie, vel quocumque alio colore venientibus, aut in diuersis aliis ciuitatibus et locis, loricas, scuta, arcus, sagittas, spathas et gladios, vel alterius cuiuscumque generis arma venundare, nullaque prorsus tela, et nihil penitus ferri, vel facti iam, vel infecti, distrahere potuit, sub poena confiscationis et capitae. *l. 2. C. cod. sub hac tamen distinctione, vt si dominus nauis illicite aliquid naui, vel ipse, vel vectores imposuerint, nauis fisco vindicetur: si absente domino, a magistro, vel gubernatore, aut proreta nautae aliquo id factum sit, ipsi quidem capite puniantur. commissis mercibus, nauis autem domino restitatur l. n. ff. de public.*

Refe-

Referuntur etiam inter illicitas merces eos, ferro subigendo necessaria, frumentum et sal *d. l. n.* aurum, et quidem in tantum, vt non tantum Barbaris minime praebere debeat, sed et, si apud eos inventum fuerit, subtili ingenio auferri licuerit *l. 2. C. de comm. et mercat.* item purpura *l. fin. C. de vestit. holoser.* et id genus alia. Si nostra tempora respiciantur, distinguendum cum GROTIUS *l. 3. de iur. belli ac pac. c. 1. n. 5.* inter ea, quae in bello tantum vsu habent, et inter ea, quae nullum in bello vsu habent, et denique, quae et in bello, et extra bellum vsu habent. Ad primum genus referuntur arma, ad alterum ea, quae voluptati seruiunt, ad tertium, pecuniae, commerciarum, naues, et quae nauibus adsunt. In primo genere illud Amalasinthae ad Iustinianum apud PROCOPIVM *l. 1. Goth.* obtinet: In hostium esse partibus, qui ad bellum necessaria hosti administrat. Alterum genus sicut querelam non habet, ita in tertio genere discernendum, an quis se, nisi ea, quae mittuntur, intercipiat, tueri non possit, et tum necessitas ius facit, attamen sub onere restitutionis, nisi alia causa accedat; an vero iuris mei exsequutio per rerum harum inuentionem impediatur, idque is, qui aduexit, sciat, vt si oppidum, portusque a me obsideatur, tenebitur talis de damno dato, et in vim compensationis damni res eius capi et retineri possunt, per ea, quae fusius ex GROTIUS *d. l.* peti possunt. Si quis in specie merces, transuehi hodie vetitas, nosse cupiat, consulat prae caeteris LEONIS AB AIZMA *tract. Hispanico-Belgicus, in histor. pac. Belg. pag. 710.* vt et DIARIVM EVROP. *contin. 6. in adpend. tractatus Galliae regis cum ciuitatibus Hanseaticis Anno 1655. die 10. Maii Lutetiae Parisiorum initi, item Continuat. VII. art. 27. pag. 368. Foedus Galliarum regis et confederati Belgii, vt ex adpend. contin. 7. art. 11. pag. 364. instrumentum foederis inter reges Britanniae et Sueciae anno 1661. die 1. Octobr. Londini conclusi, ac ibidem recenseri videbit, omnia arma ignita, eorumque adparatus, qualia sunt, tormenta, bombardae, mortaria, petardae, bombi, granatae, faussifae, circuli picati, tormentorum sustentacula, furcae, balthei, puluis tormentarius, restes igniariae, sal nitrum, globi, hastae, gladii, galeae, cassides, loricae, bipennes, spicula, ad hoc, milites, equi, catapultarum thecae, et alia instrumenta bellica; Item: frumentum, triticum, legumina, sal, vinum, oleum, vela, restes, ephippia, si videlicet ad*

loca obfessa vehantur, alioquin a numero harum talia excluduntur. Disputatum autem quondam fuit, *an et vaginae ensibus condendis destinatae, armis deferri prohibitis, prohibitaesse censeantur?* Quidquid aliis videatur, quum non minus atque furcillae, balthei, ac catapultarum thecae armis accenseantur, eorumque necessaria sint adiuncta, cur non eadem ratione eo referri debeant, nulla ratio idonea adferri poterit, vnde in supradicto instrumento confoederationis regis Galliarum cum ordinibus Belgii confoederati anno 1662. conclusae, *art. 27.* etiam vaginae expresse nominantur. Quaesitum etiam est aliquando de *Tabaco, utrum illum ad hostes transferre liceat?* haecque lis inter Hispanos et Anglos agitata fuit, Hispanis illum inter victualia referentibus, eumque eo iure, quo sal, quia victualia a putredine seruat, confiscari posse consentibus: Anglis vero contra, Tabacum non nutrire, nec mercium vetitarum nomine venire contendentibus, in tantum, ut quum sententia in tribunali maritimo Hispanico pro subditis Hispaniarum regis lata esset, Angli literas representalium ad faciendam damna haec concesserint, uti refert AUCTOR IVRIS et IVDICII FECIAL. *part. 2. sect. 8. n. 12.*

QVAESTIO XIX.

AN OB MAGISTRI NAVIS CVLPAM, QVAM IN FRAVDANDO VECTIGALI COMMISIT, DOMINVS MERCIVM, AN EXERCITOR ACTIONE EXERCITORIA TENEATVR?

Defraudati vectigalis poena est mercium non incimatarum confiscatio *l. n. §. dominus ff. de public. et pro naui magistro navis, pro mercibus domino mercium vectigal solvere incumbit, per l. 60. §. vehiculum ff. locat. vbi mulionem pro vehiculo, quod locauit, portorium praestare debere statuitur.* Vnde, si quam culpam magister navis in fraudando vectigali commisit, dominum mercium, non exercitorem teneri, sequitur. Quamuis enim exercitor omnia facta magistri, quem praeposuit, praestare debeat *l. 1. §. 5. de exercit. action.* limitatio tamen huius regulae paullo post §. 7. haec ponitur: Si in eam rem, ob quam quid factum est, praepositus sit. Non enim ex omni causa praetor dat in exercitorem actionem, sed eius rei nomine, cuius ibi praepositus fuerit, id est, si in eam rem praepositus sit, ut
puta

puta, si ad onus vehendum locatum sit, aut aliquas res emerit vtiles nauiganti, vel si quid reficiendae nauis causa contractum, vel impensum est, vel si quid nautae operarum nomine perunt. Quocirca quum solutio vectigalis non sit pars vecturae, magister vero nauis vecturam tantum debeat, non poterit, ob praepositionem eius exercitor, vectura rite peracta, propter vectigalis defraudationem teneri. Praepositio namque certam legem contrahentibus, atque ideo si eum praeposuit naui ad hoc solum, vt vecturas exigat, non vt locet, quod forte ipse locauerat; non tenebitur exercitor, si magister locauerit, vel si ad locandum tantum, non ad exigendum, idem erit dicendum, aut si ad hoc vt vectoribus locet, non vt mercibus nauem praestet, vel contra: modum egressus, non obligabit exercitorem *d. l. i. igitur ff. de exercit. action.* Hanc tamen exceptionem regula habet, nisi specialiter et expresse ita inter dominum mercium et magistrum nauis, vel exercitorem conuentum fuerit, vt magister nauis merces in portoriis rite profiteretur, earumque nomine vectigal penderet, dum enim damnum, culpa magistri nauis datum, ab exercitore repeti posse, dubium non est, per *d. l. i. §. 5. et l. ult. C. de inst. et exerc. action.* Vid. BESOLD. *de iur. maiesl. c. 7. n. 2.* Caeterum hodie ita vsu venit, vt si naucleri merces non plene intimauerint, aut vectigal rite non soluerint, sed telonea defraudare voluerint, nauis vel etiam merces confiscentur. *Ius Danic. c. 72.* salua manente interim controuersia, inter magistrum nauis, dominum mercium, vel exercitorem, cuius iussu vel culpa id factum sit, illudque ab eo repetendi facultate.

QVAESTIO XX.

SI PLVRES NAVEM EXERCEANT, VTRVM SINGVLI
IN SOLIDVM TENEANTVR, AN QVILIBET
PRO PARTE?

Non videtur sibi in hac quaestione Ulpianus constare, dum in *l. fin. §. 5. ff. naut. caup. stab.* ita habet: Si plures nauem exercent, vnusquisque pro parte, qua nauim exercet, conuenitur. Ast in *l. i. §. fin. ff. de exercitor. action.* contrarium statuit his verbis: Si „plures nauim exercent, cum quolibet eorum in solidum agi potest, „ne in plures aduersarios distinguatur, qui cum vno contraxerit. Ego
Ssss 2 qui,

qui, etsi non vsque adeo sum superstitiosus, vt veteres ICtos, vna cum Iustiano errare, sibi que contradicere non potuisse non credam, attamen nec adeo sum rigidus, vt omnes conciliationes, quas ICTi passim congerunt, tetrico vultu reiiciam et damnem. Operosus autem esse nolo in adducendis variis ad hos textus conciliationibus, Accursii tamen ad *d. l. fin. de exercit. actione*, adducam, qui distinguit; vtrum quis nauim exerceat per se, an per alium, videlicet communem nauis magistrum, eamque distinctionem ex verbis *l. 4. de exerc. act. Si tamen plures PER SE nauem exerceant*, eruit, ac *l. fin. §. 5. ff. naut. caup. stabul.* de priori, alteram de hoc casu loqui statuit. Vtrum vero rem acu tetigerit, alii viderint. Praeualet responsio IULII PACII *Cent. 4. ἐναυτιοφάτων 52.* quod videlicet distinguendum sit inter actionem exercitoriam, et actionem in factum, de illa *d. l. 1. de hac d. l. fin.* loqui, idque ideo, quia haec in duplum est, ex quasi delicto exercitoris, cui imputatur, cur malorum hominum opera in naui vtatur; illa vero est ex contractu magistri, quem exercitor naui praeposuit. Vnde quilibet exercitor ex suo quasi delicto tenetur pro sua parte, ex contractu autem magistri in solidum, neis, qui cum vero magistro contraxit, actionem suam in multos diuisim dirigere cogatur, ac sic multis iudiciis vexetur *l. 2. de exercit. act. GROTIUS lib. 2. de iure belli ac pac. c. 11. n. 13.* hinc liquere, scribit, institoriam et exercitoriam non tam actiones esse, quam qualitates actionum, easque naturali iure niti, maleque Romanis legibus introductum esse, vt ex facto magistri exercitores in solidum singuli teneantur; id quod naturali aequitati non conueniat, quae satis habeat, si pro suis singuli partibus conueniantur, nec publice utile sit, quum homines hoc ipso ab exercendis nauibus absterreantur, dum nimirum metuere ipsos necesse est, ne ex facto magistri in infinitum teneantur. Addit denique, apud Hollandos Romanam hanc legem non obseruari, immo contra constitutum esse, ne exercitoria etiam vniuersi amplius teneantur, quam ad aestimationem nauis, et eorum, qui in naui sunt.

QVAESTIO XXI.

CONDUCTOR NAVIS AN ALIIS PORRO NAVEM
LOCARE QVEAT?

Facilis est ad hanc quaestionem responsio *l. 6. C. de locat. cond.* Nemo prohibetur rem, quam conduxit, fruendam alii locare, si nihil aliud conuenit. Quidni et nauem? Certe de *iure Wisbycensi art. 10. Lubec. lib. 6. tit. 4. art. 2. Pruthenic. l. 4. tit. 19. art. 4. §. 1.* licitum est, nauem ad certum tempus conductam alteri vicissim ad idem constitutum tempus locare, non vero oppignorare, id quod iuri ciuili omnino congruum est, vigore cuius rem alienam, qualis est res conducta, inuito domino directo obligare non licet *l. 6. C. si aliena res pign. dat. sit*, quin et is, qui nauem pro suo beneplacito vtendam conduxerit, eandem pariter eodem modo aliis locare potest, attamen si nauis sine culpa aliqua conductorum pereat, damnum pro media parte sarcire tenetur. *Ius Wisbyc. art. 11. GROTI. introd. ad Iurisp. Holland. lib. 3. part. 20. pag. 144.*

QVAESTIO XXII.

AN NAVIGIO DVOBVS COMMODATO VTERQVE
IN SOLIDVM TENEATVR?

Si duobus vehiculum commodatum sit, vel locasum, vtrinque in solidum conueniri posse, nec alterum ratam suam soluendo liberari, sed duos quodammodo reos haberi, diserte statuit *VLPIANVS l. 5. §. vlt. ff. commod.* attamen ita, vt si alteruter conuentus praestiterit, vnus solutione reliqui liberentur. Id quo minus in naui commodata locum habeat, nulla diuersitatis ratio adparet. Commodans siquidem quilibet regulariter amborum fidem sequitur, per *l. 9. in princ. de duobus reis*: correorum autem debendi haec est natura, quod singuli in solidum obligentur. Nec quidquam facere potest *l. 12. §. 1. ff. commodati*; vigore cuius actio commodati datur contra duos, pro cuiusque parte. Ibi enim commodans non singulorum, sed amborum fidem simul sequutus fuerat. Si quis vero ita argumentari velit, quod nauigium commodatum in solidum ad omnes peruenire nequeat, atque hinc singuli non nisi pro parte teneantur, is *CARPZOVIVM decis. for. part. 2. constit. 26. defn. 14.* consulat, qui Bar-

tolum sequutus inter obligationem primitiuam, quae ex ipso commodato contrahitur, ad rei restitutionem, et inter secundariam, quae contrahitur ratione doli vel culpae, distinguit, ita vt quoad illam quilibet pro parte tantum, quoad hanc quiuis in solidum teneatur. Dubito autem, an haec distinctio nodum soluat, quum commodatarius non minus ex obligatione primitiua ad restitutionem rei commodatae in solidum teneatur, quam ex secundaria, ita dicta, obligatione, ratione doli et culpae. Conuenientior itaque videtur haec solutio, quod etsi commodatarii plures in solidum rem commodatam non possideant, vsum tamen communem totius nauis habeant, atque propterea vel ex speciali legum dispositione, vt commodatae rei (praesertim quum commodatum sua natura sit gratuitum) tanto maiorem curam gerant; ita sancitum, vt quiuis in solidum, et ad restitutionem, et ad praestationem doli et culpae teneatur, nisi forte aliter expresse inter partes conuenerit, id quod fieri posse ex *l. 9. §. 1. de duob. reis* liquido constat.

QVAESTIO XXIII.

AN, ET QVATENVS NAVIGANS TENEATVR DE RE COMMODATA, PERDITA VEL AMISSA?

In hac quaestione distinguendum est, vtrum res aliqua nauiganti ita sit commodata, vt nauis eam secum ferre possit: an vero alio fine ei vtenda data fuerit. Sin illud, et res taliter commodata casu fortuito, videlicet incendio, ruina, naufragio, aut insidiis piratarum perierit, fatale id damnum esse censetur, quod quia a commodatario praeuideri nequit, ideo nec eidem imputari potest *l. 5. §. 4. et l. 18. ff. commod. l. 23. ff. de R. I.* Sin hoc, quia culpam committit, qui extra modum realiter vtitur, quam commodans voluit, propter culpam interuenientem omnino tenetur. Exempli gratia: si cui argentum ideo commodaueris, quod is amicos ad coenam se inuitaturum diceret, et id peregre secum portauerit, incursum vero hostium, praedonumue, vel naufragio amiserit, dubium non est, quin ad restituendum teneatur *§. 2. instit. quib. mod. re contract. oblig. l. 18. in prin. ff. commodat.*

QVAESTIO XXIV.

AN FOENVS NAVTICVM IVRE SIT LICITVM?

De vfura & foenore varie inter fe difceptant Icti, aliis omne foenus & vfuram cum Canoniftis damnantibus, et iure diuino in primis, cum ANTONIO MATTHAEO *diff. de foen. in rep. non toleranda*, aduerfari, aliis vero eam omni iure, etiam diuino, licitam, vel etiam cum SALMASIO *lib. 3. de foen. trapezit. pag. 558. foenerationem legitimum nauigationis genus effe defendentibus, et cap. 18. de vfur. pag. 530. foeneratorem futuri vel fartori praeferebantibus. Vtut fit, rem in medio relinquo, & tantummodo de foenore nautico, vtrum inter illicita referri debeat, paucis inquiram. De iure ciuili illud licitum effe, non opus eft multis deducere, quum id tot. tit. ff. et C. de naut. foenor. et quotquot in eos titulos funt commentati, ftatuant. Et quamuis de Catone PLVTARCHVS *in vit. Caton. fcribat, eum foenore, maxime improbato, nautico vfum effe, et in Menippo LAERTIVS taxet, quod nautica vfura foenerari folitus fuerit, vt pecunias complures cogeret; hoc ipfo tamen foenus neuter iudicauit per fe effe illicitum, fed tantum refpectu vtentis vel indecorum vel etiam inhoneftum, fiquidem non omne, quod licet, honeftum eft l. 144. ff. de R. I. nec propterea res quaeuis, etfi per felicitate, etiam per quascumque perfonas exerceri poteft, fed alia priuatos, alia magistratum, alia plebeios, alia philofophos facere decet. Hinc Plutarchus non fimpliciter omnem foenoris rationem, in traieftitia pecunia confidentem, in Catone improbauit, fed tantum eam, qua non vni, fed pluribus mercatoribus fociis, in pluribus nauibus fimul nauigantibus, pecuniam credidit, vt vel vna falua fuum ei foenus et pecunia falua effent, et non de toto periculum subiret, fed tantum de exigua portione, grandi cum lucro, id quod in fraude legis nauticae fieri, talique viro indignum effe, praefertim, quod feuerus effet exactor, et pignoribus captis, ad folutionem debitores cogeret, Plutarcho vifum eft, qua de re videri poteft SALMAS. *de modo vfur. c. 9. pag. 379. et feqq.* In Menippo quoque Laertius nimium vfurae et foenerandi ftudium, diurnum fiue diarium in primis, illud foenus nauticum, per quod pecunias cogere poffet, (vt-pote in philofopho, pecuniarum et diuitiarum contemptore, non ferendum) non vero in genere omne foenus nauticum improbauit. Si ius
 Canoni-**

Canonicum respiciatur, Gregorius IX. illud licitum esse negat *c. nauiganti 19. extr. de vsur.* dum ait: Nauiganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniae quantitatem, eo quod suscepit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, vsurarius est censendus. Misere vero tam canonistae, quam alii legum conciliatores circa hoc capitulum se torquent. Alii cum FACHINAEO *lib. 2. controu. c. 48.* interpolandam esse vocem NON, et legendum, *vsurarius non est censendus*, idque ex eo probare volunt, quod in eodem capitulo statuitur, eum, qui decem solidos dat, vt alio tempore totidem recipiat, licet tunc plus valeant, non reputari vsurarium, ac per consequens multo magis hoc, in creditore, etiam fortis periculum in se recipiente, obtinere censent. Alii de vano periculo, quod praetexitur tantum, vbi vel nullum, vel vbi lucrum ipso periculo maius est, cum COVARRVV. *var. resolut. lib. 3. tom. 2. cap. 2.* capitulum hoc intelligi volunt. Alii denique non de nauigatione maritima, sed quae in fluuio sine periculo peragitur, vel etiam de simulato aliquo contractu verba capituli intelligi volunt. Non autem operae pretium esse iudico, multis circa explicationem huius capituli desudare, quum vel experientia constet, moribus omnium gentium, quin et in ipsis ecclesiae Romanae terris capitulum hoc omnino repudiatum esse, vti monet PAVLVVS BVSIVS *comm. in tit. ff. de naut. foen.*

QVAESTIO XXV.

SI PLVRES SINT FOENORIS NAVTICI SEV BODMERIAE LITERAE, QVAENAM EARVM SINT POTTIORES, PRIMAE AN VLTIMAE?

Instrumentum pecuniae creditae in nauem exstruendam vel instruendam, quod Germani et Belgae Bylbrieff adpellant, omnibus literis Bodmeriae siue foenoris nautici praeferrri iam supra dictum est, quod autem nouissimum pecuniae nauticae instrumentum, si illa in locis peregrinis in nauis et mercium conseruationem mutuo data et accepta, et nec collybo alias parari potuerit, nec merces vendendae exstiterint; omnibus reliquis foenoris nautici instrumentis, licet anterioribus, praeferatur, quoniam per illam posteriorem pecuniam factum est, vt nauis ex portu abierit, id quidem cum VIN^{NO}IO *ad Peckium pag. 95.* alios itidem de re maritima scriptores adferere video, ast probasse

basse non inuenio. Etsi enim ius mariticimum Hanseaticum *tit. 6. art. 2.* in locis exteris pro conseruatione nauis et mercium pecuniam traiectionem mutuo accipiendi potestatem nauclero tribuat, nihil tamen nec ibi, nec alibi, nisi hoc sancitur, quod ab omnibus exercitoribus pecunia haec solui debeat. Statuta Hamburgensia idem *part. 2. tit. 18. art. 2.* disponunt; Si nauclerus ab exercitoribus, iuxta articulum praecedentem (vigore cuius tantum partem suam nauis foenori exponere potest) vel etiam alias in locis peregrinis pecuniam traiectionem mutuo acceperit, tum semper is, qui antea hypothecae instrumentum habet, praeferritur. Et quis nescit regulam illam iuris? Qui prior tempore, potior iure, inter hypothecarios creditores potissimum locum habere, ut late deducit BACCHOVIUS *de pign. et hypoth. l. 4. c. 1. et seqq.* Quidni ergo et hic regula illa circa pecuniam nauticam, pro qua carina nauis est hypothecata et obligata, locum habeat? Otiosa etiam videri possit quaestio propterea, quia si qui alii occurrunt creditores, qui extra talem necessitatis casum, pecuniam nauticam, etsi confecto eo nomine instrumento, in loco, ubi exercitores praesentes sunt, contra dispositionem iuris maritimi, mutuo dederunt, non proprie aliis postponuntur, sed omnino repelluntur, eo quod in leges nauticas deliquerint, ipsorumque creditum pro nullo plane habeatur, quoad obligationem nauis, et quoad obligationem personae naucleri, vel etiam partis eius, quam in nauis habet, consistat. Frustra itaque de potioritate tali disceptatur, ubi casus dabilis, ut Icti praedicti loquuntur, non occurrit, nec occurrere potest, aut si occurrat, hoc est, si duo vel plures creditores in carinam nauis, ad supra dictum licitum modum, pecuniam nauticam mutuo dederunt, anteriorem etiam iure priorem esse oporteat, quoniam per ipsius non minus quam posterioris pecuniam nauticam factum est, ut nauis ex portu abire, nauigationemque perficere potuerit, adeoque eadem hic ratio militat, ob quam Icti communiter posteriorem priori anteferre nituntur. Caeterum si diuersi creditores mercatori sub obligatione mercium nauis illatarum pecuniam nauticam dederint, nullum inter eos esse praedilectionis ius, ratione temporis, sed omnes pares haberi, ac simul concurrere, communis est Ictorum opinio, quam etiam in foro mercatorum ita in usu esse, ex relatione fide digna quorundam celeberrimorum mercatorum compertum habeo, quorum fidem sequor.

QVAESTIO XXVI.

DE INTERPRETATIONE L. PERICVLI 5. ff. DE
FOENORE NAUTICO.

Circa hanc legem rite enodandam Icti valde defudarunt, quorum ego forulus expilare nolo, sed quum prae cacteris illa D. Antonii Matthaei, praeceptoris quondam mei, viri non minus pii, quam eruditi, interpretatio mihi placuerit, operae pretium iudicavi, illam, olim calamo meo ex ore profidentis exceptam, et huc usque a me servatam, at, quod sciam, numquam typis publicatam, hisce quaestionibus nauticis, ne minima quidem iota interpolatam intertexere.

Tollit ex hac lege FRANCIECVS HOTOMANNVS vndecim menda 5. *observat. 12.* Primo pro *periculi pretium est*, legit, *periculi pretium non est.* Secundo tollit coniunctionem ET in verbis: *Et si conditione.* Tertio pro *quamvis* legit *quavis.* Quarto tollit negationem in verbis *non existente.* Quinto versiculum: *si modo in aleae speciem non cadat*, includit signo parentheses. Sexto, pro *conditiones* legit *conditiones*, quomodo et CVIACIVS censet legendum esse, 9. *observat. 28.* ex Basilicis. Septimo pro *si manu mittas*, auctoritate Graecorum legit: *Si non manumittas.* Similiter CVIACIVS *allegat. observ.* Octavo, pro *nec dubitabis* legit, *at nec dubitabis.* Nono pro *erogatur*, legit *erogaro.* Decimo, tollit verba, *plurimum pecuniae dederim.* Denique in fine legis, *in his autem*, tollit *autem.* Est vero huius legis quaestio, an sicuti nautica pecunia gravissimam usuram admittit, quia creditor huius pecuniae periculum in se suscipit: sic etiam non nauticae pecuniae periculum in se creditor suscipere, itaque usuram maximam sibi pacisci possit? Scaeuola adfirmat, et illustrat id aliquot exemplis. Ut si quis piscaturo dederit in adparatum, ut si ceperit, eam reddat cum usuris, si nihil ceperit, nihil reddat: Vel athletae, unde se exhibeat, exerceatque, ut si vicisset, redderet, si non vicisset, nil redderet; vel omnino, ut seruum manumittat, et nil reddat, si manumiserit: si non manumiserit, reddat cum usuris: vel medico, ut si huius cura conualuerit, nil reddat, si non conualuerit, cum usuris reddat. Vbi enim eadem ratio, ius quoque idem militare debet *l. illud quaesitum ad l. Aquil.* Quod in nautica pecunia usuras pacisci licet, et quidem maximas, causa est, quod creditor il-

lius

lius periculum in se recipit. Ergo etiam, si non nauticae pecuniae periculum creditor in se recipiat, vsuram maximam pascisci illi licebit.

Periculi pretium est. Periculi merces est. Quod videlicet periculum in me recipio, haec quasi merces mea est, vt possim pecuniae vsuras pacisci, easque grauissimas et centesimis olim maiores. *Hotomannus legit, periculi pretium non est*, ad quid enim, inquit, in se periculum recipitis, qui domino decem dat, vt Stichum manumittat, et nisi manumiserit, quindecim stipulatur? Sed respondet huic argumento Cuiacius: Periculum in se recipit amittendae pecuniae is, qui dedit ea lege, vt si, qui accepit, manumitteret seruum, aut Romam iret, aut aegrum restitueret, nihil ipse reciperet. Periculum, inquam, hoc est, quod vni pecuniam dat, eam amittat, si, qui accepit, manumittat, Romam eat, filiam suam filio dantis despondeat, aegrotum sanitati restituat. Obiicitur. His demum periculum inest, quae ex casu pendent, et potestatiua non sunt, vt loquitur *Imp. in l. vnic. §. 7. C. de cad. toll.* Superioris autem condicionis, si seruum manumittas, si Romam eas, si me sanes, et caeterae ex casu non pendent, sed potestatiua sunt. Ergo iis periculum non inest. Resp. periculum quidem proprie non est, est tamen quasi periculum in ipsius fortis amissione consistens. Et haec fuit dubitandi causa, an periculi pretium dici possit, quod ex casu non pendet.

Et si condicione. Non solum traiectione pecuniae vsuras, easque centesimis maiores pacisci licet, verum etiam non traiectione, si velis pecuniae periculum in te suscipere, quemadmodum in traiectione pecunia fieri solet.

Quamuis poenali. Haec verba velim includi signo parentheseos, vt locus sit planior. Cur autem dicatur conditio poenalis, ex exemplis intellectu facile est. Paciscor fortem cum vsuris reddi, si non manumiseris seruum tuum, si non conualuero cura tua, si filiam tuam filio meo non desponderis. Non impleo conditionem initio dandae pecuniae adpositam, eius poenam tunc luis, vt de sorte et vsuris tenearis, a quo liber fuisses et immunis, si conditio impleta fuisset.

Non existente. Negationem, vt dixi, Hotomannus tollit. Idem facit *BARO in manual. suis hoc tit.* Nam exemplo nautici foenoris res ita agitur, vt existente condicione recipiam *l. 8. de naut. foen.*

Cui conueniunt duo illa exempla de piscatore et athleta, a Scaeuola adducta. Si piscatori dedero, vt si cepisset, redderet, si non cepisset, non redderet. Existente conditione, recipio cum vsaris, quod dedi, non existente, nil recipio. Tollenda itaque videtur negatio. Verum respondet Cuiacius, negationem referendam esse ad exempla proxime subiecta, si non manumittas, si illud non facias, si tua ope et cura non conualuero, non etiam, quae postea de piscatore et athleta subiiciuntur. Respectu priorum exemplorum negationi locus est, respectu posteriorum non est. Quum nempe seruum tuum non manumittis, filiam tuam filio meo non despondes, Romam non is, nec curas me, conditio non existere dicitur. Sed quod fateor valde improprie, nam proprie existit. Conuenit enim, vt seruum manumittas, et si non manumiseris, sortem cum vsaris reddas. Haec conditio existit, non enim manumisisti, non iuisti Romam, non curasti me &c. Nec profecto res aliter se habere potest: de poenali stipulatione est quaestio, quae vt committatur, itaque poena debeatur, existere conditionem oportet, hoc est, factum non esse oportet id, quod fieri conueuerat. *l. 15. ff. de V. O. Si modo in aleae speciem non cadat.* Quod Hotomannus hunc versiculum parenthesi includit, perplacet. Nullum enim subiectorum exemplorum in aleae speciem cadit, sed omnes illae conditiones: si non manumiseris, si morbum non curaueris &c. potestatiuae sunt, nihil omnino aleatorium in illis est. Verum hoc displicet, quod periculi pretium tantum statuit in his, quae aleae speciem redolent, hoc est, quae fortuna et casu posita sunt: quod tantum abest, vt defendi possit, vt Scaeuola e diametro contrarium respondeat, nempe periculi pretium in his conditionibus non esse, quae in aleae speciem cadunt. Cur autem hoc? Ratio, quam Cuiacius reddit: Etiam si periculum adeant aleatores, quum ita rem gerunt, data positivae pecunia, vt cui euenerit iactus secundus, is suam et coluloris pecuniam recipiat, cui infelix, suam perdat; tamen ex hoc negotio in victum non est actio condictionis, quia illicitum est negotium, vel obstat exceptio, si in alea gestum fuerit *l. ult. §. 1. quar. rer. actio non detur. l. 19. §. ult. ff. de probat.* Tantum non infames sunt aleatores *l. ult. de aleator. l. 26. de iniur. l. 225. de V. S.* Itaque Lenticulam aleae condemnatum, quasi infamem *Cicero* notat, tesseraarios se adpellari malunt, inter quos tamen, vt *Marcellinus* scribit, tantum

tantum interest, quantum inter fures et latrones. Caeterum vbi conditio non nascitur, ibi nec periculi pretium esse potest. *h. l. periculi pretium.*

Conditiones nasci solent. Legendum est ex Basilicis *condictiones*, vt in *l. 6. de donat. inter vir. et vxor.* conditio nascitur, conditio non nascitur.

Si manumittas. Legendum, si non manumittas, auctoritate Graecorum librorum.

Quod si cuiquam haec non satisfecerint, legat ZINZERLINGII *disp. Basil. volum. 1.* accurate omnia enucleantem.

QVAESTIO XXVII.

NAVES ET NAVTAE VTRVM ARRESTARI POSSINT?

Arresta duorum sunt generum: Alia priuatorum, alia principum et magistratuum, superiorem non recognoscentium. Priuatorum, quando priuatus aliquis alium priuatum, arresto apud magistratum impetrato, detinet et constringit: Principum et magistratuum, quando priuatus a principe vel summo magistratu ad praestandas operas detinetur et compellitur. Et hoc posterius arrestum iterum est vel *personarum vel rerum.* Personarum, quando alicuius personae opera requiritur, et ad eam praestandam arrestatur. Rerum, quando vel cum persona, vel sine illa, iumenta, vehicula et naues, res publicas transuehendi gratia detinentur, diciturque angariatio, vt supra *ad tit. 4. art. 23.* notauimus. Quod ad arrestum priuatorum attinet, etsi naues et naucae ab onere arresti, etiam ex causa debiti, exemptionem non habeant, non tamen facile talia arresta admittenda sunt, iuraque maritima pleraque eo tendunt, quod nemo nautam itineri accinctum arrestare, nauique exire iubere debeat, propter personale debitum, sed si bona in nauis habeat, ea inde promere, aut mercedem eius apud nauclerum arresto innodare, is etiam pro eo fideiubere possit: Si vero bona et merces ad soluendum debitum non sufficiant, nec nauclerus fideiubeat, tum demum nautam nauis excedere teneri, alio tamen reperibili statim in locum suum suffectio. *Philip. II. Hisp. rex Ordin. marit. tit. de naut. art. 20. ius Danic. c. 35.*

ius Wisbyc. art. 6. ius Lubecen. l. 6. tit. 1. art. 6. ius Pruthen. l. 4. tit. 19. art. 1. §. 6. A talibus autem arrestis liberi sunt illi naucleri vel nau-
 tae, qui species annonarias (hoc est fruges, ceu vinum, oleum,
 frumentum, legumina *l. ult. §. 3. de mun. et honor.*) transuehunt *l. 3. C. de nauic. seu naucl. publ. spec. transueh.* Eodemque PECKIVS *comm. ad d. l. p. 377.* refert non tantum omnes, qui annonam vel aromata ad rem publicam pertinentia praefectorum iussu in alias transuehunt regiones, sed etiam omnes, qui quiduis ad rempublicam pertinens principis iussu trans mare vehunt, seu ad exercitum annonam ferendam suscipiunt *l. locatio vectigalium 9. §. 7. ff. de public. siue arma, siue ducis iussu milites catalogo adscriptos, siue principem ipsum, siue legatos ad principem missos reducant.* Angaria principum vel eorum, qui ius illud habent, et detentione iumentorum, vehiculorum, nauiumque, vti nihil est frequentius, ita per necessitatem et vtilitatem defendi potest. Omnes enim in commune, si necessitas exegerit, conuenit vtilitatibus publicis obedire, et subiectionem sine dignitatis priuilegio celebrare *l. 1. C. de nau. non excusf. et iuxta VALER. MAX. l. 7. c. 6. in princ.* Abominandae necessitatis amarissimae leges, et truculentissima imperia, multa non intellectu tantum, sed etiam auditu grauia perpeti coegerunt. Et ab hoc quidem onere nulla nauis immunis est, in tantum, vt nec diuersorum nominum titulo, nec praerogatiua personae, nec priuilegio dignitatis aut beneficii quispiam se ab hoc onere excusare possit *l. 10. et 11. C. de SS. ecclesf. l. 1. et 2. C. de nau. non excusf. l. 4. §. 1. ff. de veteran. l. vnic. C. de naut. Tyber. immo nec peregrinorum naues libertatem habent, quo minus pro congrua mercede seruiant per l. ult. §. 22. ff. de mun. et honor.* Haec vero publicarum specierum vel annonae transuectio, aut frumenti illatio, vocatur felix Embola *l. 10. C. de SS. ecclesf. et l. 2. C. de nau. non excusf.* atque ita hanc vocem ipsemet Iustinianus *edict. 13. c. 4. et 5.* explicat. Quod etsi PANGIROLLO *l. 1. variar. lect. c. 77.* non placeat, idem tamen sibi met contrarius alio loco, nimirum *l. 2. c. 164.* eodem modo vim huius vocabuli exponit.

QVAESTIO XXVIII.

SI NAVIS ANGARIATA A PRAEDONIBVS DIRIPIA-
TVR AVT DETERIORETVR, VTRVM DAMNVM
A PRINCIPE VEL REPVBLICA SARCIRI
OPORTEAT?

Et si non desint, qui adfirmatiuam teneant, eamque aliquot ratiunculis defendere nitantur, negatiuam tamen veriore esse palam est, vel ex hac sola ratione, quod etiam eo in casu, vbi locatio nauium facta est, conductor de talibus casibus et damnis, quae praedonum et hostium incurfu, vel etiam tempestate inferuntur, non teneatur, sed omne hoc casibus fortuitis accenseatur, quos conductor non praestat *l. 23. de R. I. l. 34. locat.* Quidni ergo etiam hoc in casu, vbi a principe vel republica, promissa certa aliqua mercede nauis angariatur, vsibusque publicis adhibetur, quum id ipsum locationem et conductionem sapiat? Immo, quamuis nulla merces interueniat, idem tamen iuris esse censeo, quia sicut suum cuique factum nocere, ita nemo ordinarie ex facto alieno obligari debet *l. 155. ff. de R. I.* et quia nulla locatio proprie dicta hic intercessit, neque actio locati contra principem et rempublicam competit, dominusque nauis angariatae, dum vsibus publicis nauem suam siue volens, siue nolens, vtendam dedit, non locasse eam, sed obligationi ab ipsa lege sibi impositae paruisse videtur. Accedit, quod angaria nauium onus sit patrimoniale, a quo nemo excusatur, et quod sumptibus patrimonii et damno administrantis expeditur, *l. ult. §. 18. et 21. ff. de mun. et honor.* Quibus non obstat, quod *l. 1. §. 1. et l. ult. §. 4. ff. eodem.* angariarum praebitio personale munus esse dicatur; ibi enim ICtus non loquitur de ipsa angariarum nauium, vel etiam aliarum similium angariarum praestatione, sed de cura et sollicitudine exigendi et exhibendi angarias et compellendi homines, vt eas de possessionibus et patrimoniis suis praestent, quo munere qui olimungebatur, curator ad cogenendas angarias vocabatur *l. 1. C. quem ciu. mun. indic.* Cura ergo exigendae angariae est personalis, praestatio realis. GOTHOFR. ad *l. 2. C. de praeposit. sac. cubic.* Sunt qui cum PECKIO et aliis distinguunt, vtrum onus nauum, an vero vniuersitatem respiciat, et hoc posteriori casu aequum esse putant, per eam succurri. Sed sicut
disting-

distinctio haec obscuritate non caret, ita rationem diuersitatis me non capere ingenue profiteor. Alii distinguunt, vtrum angariae postulentur ad necessariam expeditionem, an ad aliam causam pro beneplacito. Priori casu, ne ipsas quidem ecclesias excusari, praesertim si calculus ad hoc ordinariorum principis redituum non sufficiat; posteriori vero casu, si necessitas deficiat, vti in casu vltimarinae transfretationis, acquisitionis noui territorii &c. ad talia onera subditos inuitos cogi non posse, et vbi id fit, omnia damna restituenda esse censent. Videri potest de hac materia copiosius SIXTIN. DE REGAL. l. 2. c. 13. LOCGEN. l. 1. c. 15. §. 9. TABOR. armament. IVSTIN. c. 1. n. 16.

QVAESTIO XXIX.

AN MAGISTER NAVIS, VEL ETIAM NAVTAE CONTRA PIRATAS PVGNANTES IGNE IN PVLVEREM TORMENTARIVM CONIECTO, NAVEM ET SEIPSOS SIMVL CVM HOSTIBVS PERDERE POTIVS, QVAM SALVAM NAVEM ET CORPORA SVA HOSTIVM ARBITRIO DEDERE DEBEANT?

Tam naucleros, quam nautas obligatos esse nauem aduersus piratas, omni conatu, extreme tueri *ex tit. 3. art. 12. et tit. 4. art. 28. iuris marit. Hanseat. liquet*; an vero obligatio haec eoque etiam extendenda sit, vt puluere tormentario accenso nauim potius et seipfos perdere, quam piratis se dedere debeant? quaestio est. Etsi autem prima facie gloriosum esse facinus, et ex forti pectore prophanare videatur, si quis cum hoste simul perire, quam potestati eius se dedere malit, circumcellionibus tamen (qui sunt ex Donatistis) quam proxime tales accedunt, qui per mortes varias, maxime praecipitiorum, vel aquarum et ignium seipfos necare consueuerunt, aliquando, vt occidantur ab aliis, nisi mortem fecerint, comminantes, teste AVG. catal. haeret. c. 69. tom. 6. Ast hisce ex Iosepho l. 3. de bell. iud. c. 14. et HEGESIPP. l. 3. c. 16. et 17. optimo iure responderi potest: Non viri fortis sed ignauissimi esse, seipsum occidere, propriaque manu perire, et a communi omnium animalium natura discrepare, ac eo modo in Deum, creatorem rerum, summum scelus admitti: Vtrumque ingrati esse, et citius descendere, quam velit, et diutius viuere, quam voluerit

eiusdem, non vero ex sola intentione agentis, quemcumque actum aestimari conueniat, non semper hostium interitus simul sequitur, et licet quandoque id casu eueniat, non tamen semper. Et si recte omnia considerentur, sui interitum, non hostium, quaerunt, scilicet, quia sibi metuunt, ne, si in hostium potestatem deueniant, crudelius mortis genus eos maneat, aut in duram feruitutem pertrahantur, adeoque hac desperata faeuitia a tantis malis se liberare principaliter intendunt. Sunt qui exemplo Simsonis *Iudic. 16. vers. 30.* facinus hoc excusare nituntur; quibus respondeo, sanam rationem exemplis ante ponendam *AVG. l. 1. de Ciuit. Dei c. 18.* legibusque, non exemplis, iudicandum *l. 13. C. de sent. et interl. omn. Iud.* Simsonis quoque exemplum singulare esse, heroicum et extraordinarium, ex quo regula formari nequeat, neque animaliter excusari, quod seipsum vna cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quia spiritus latenter hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat, ut loquitur *AVGVSTIN. l. 1. de Ciuit. Dei c. 21.* Omnino enim iuxta eundem *AVGVSTIN. d. l. c. 26.* credendum, eum hoc fecisse non humanitus deceptum, sed diuinitus iussum. Interea occulorum iudicium vsurpare non decet; nemo scit, quid agatur in homine, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Eadem responsio reponi potest ad eorum obiectionem, qui ex historia sacra, Iustino Martyre, Clemente Alexandrino, Ambrosio et aliis, quarundam sacrarum virginum, ob seruandum pudorem in flumen se praecipitantium, exempla recensent, quas tamen ecclesia in Martyrum censum reulit. De *Rhazi*, Hierosolymitano senatore, cuius *l. 2. Maccab. c. 14* fit mentio, qui gladio se ferire, et nobiliter mori potius, quam in manus hostium venire maluit, idem iudicium; quamuis fides facti, ex libro mere apocrypho, etiam in dubium vocari queat. Neque enim e vita fugere, sed exire decet, factumque hoc relatum, non laudatum reperimus. Satius est, ut, ubi quis in necessitatem talem incidit, diuinae prouidentiae, exemplo Zedekiae, iudaeorum regis, se committat et sponte hosti dedat, quam ad *ἀντρο-Φωλίαν* prolabatur. Ieremias etiam propheta, nisi hoc mortis genus improbasset, vniue praedicto regi auctor fuisset, ut seipsum potius vita priuaret, quam iugo regis Nebuchadnezar turpiter subiiceret. *Ierem. 27. et 38.* Videri possunt de hac quaestione *CONSIL. DEDEK. vol. 2. sect. 7. num. 7. pag. 102.* *MARTIN, SCHOCK, imper mar. p. 118.* *LOCZEN. l. 3. de iur. marit. c. 9. et alii.*

QVAESTIO XXX.

VTRVM IN CERTO PERICVLO NAVFRAGII, VEL
EXTREMA FAMIS, PRO SERVANDA MAXIMA NA-
VIGANTIVM PARTE, LICITVM SIT QVOSDAM
IN MARE ABICERE?

Leuandae nauis vel etiam mercium, quantumuis pretiosissimarum, seruandarum causa, vel tenuissimum homuncionem in mare abicere non licere, etiam illi ipsi Ionae nauatae, licet gentiles, agnouisse videntur. Hi enim posteaquam per sortem implorassent, cuius noxa tanta tempestate vrgerentur, et fors super Ionam cecidisset, ipse etiam se causam tempestatis esse factus esset, ac, si tempestatem desaeuere vellent, se in mare abiici iussisset; non tamen statim forti et consilio Ionae parere voluerunt, sed prius omni conatu ad litus renigare studuerunt, et postea demum, vbi propter saeuitiam tempestatis id parum procederet, oratione ad Deum et protestatione praemissa, ne perirent in anima istius viri, et ne daret super eos sanguinem innocentem, Ionam tulerunt, et in mare miserunt, vti ex Prophetia *Ionae c. 1. v. 7. 12. 13. 14. 15.* videre licet. Cuius verba ita ex Hieronymo REMIGIVS ALTISIODOR. *Epif. cap. 1. in Ionam tom. 1. Biblioth. Patr. pag. 678.* interpretatur: Tulerunt, id est, quasi quodam cum obsequio et honore portantes, non praecipitantes, miserunt in mare. Quum ergo in hoc casu, vbi forte missa voluntas Dei non leuiter adparuit, iussio etiam et praedictio ipsiusmet Ionae accessit, tam difficulter ad iactum hunc nauatae sint induci; quanto minus decebit Christianos nauatas, leuandae nauis et seruandarum mercium causa, alium Christianum hominem in mare praecipitem dare? Hinc etiam, sine dubio, factum, quod etiam in nauigio, quo Paulus Apostolus Romam abductus est, ducenti septuaginta fuerint homines. *Actor. 27. v. 37.* iidemque crebris maris tempestatibus compulsi ter iactum fecerint, *Ibid. v. 18. 19. 38.* merces tamen tantum, armamenta nauis et frumentum, non vero vllum hominem eiecerint, quin potius, quum quidam nauatarum e nauigio fugere quaerent, abscisso scaphae fune, eos in naui manere coegerunt. *Ibid. v. 30. 31. 32.* Quia vero necessitas, perhibente CVRTIO *l. 7. c. 7.* extra rationem est, et

- - - *suprema pericula semper*

Dant veniam culpae. CLAVD. 2. in *Eutrop.*

Multo melius ac iustius est, vnum pro multis, quam pro vno multos interire, quod olim Otto imper. pro concione dicebat, teste DIONE vel potius XIPHILINO l. 64. *hisp. Roman.* cum quo illud Caiphae dictum: Expedi vobis, vt vnus moriatur pro populo, et non tota gens pereat, *Iohan. ii. v. 50.* (vtut bonum quid, non bona mente, dixerit) conuenit: Exinde etiam, si in certo periculo communis naufragii, vbi spes subest, potissimam nauigantium partem seruari posse, si qui ex iis in mare vltro profiliant, vel etiam praeuia sorte eiiciantur, ad hoc vltimum remedium peruenire licebit. Satius interim esse iudico, vbi talis casus emergit, vt forte ducta quis se a reliquis nauigantibus in mare abiici patiatur, quam vt volens et vltro in mare profiliat, quemadmodum et Ionas, etsi tempestatem a Deo propter se immittam esse nosset, non tamen seipsum in mare praecipitem dedit, sed ab aliis proici voluit. Non est enim nostrum, mortem arripere, sed illatam ab aliis libenter excipere, vti ad Ionam Hieronymus commentatur, et fieri diuino aliquo eoque iusto, etsi incognito, iudicio potest, vt forte damnatus, dum diuino iudicio non minus se submittit, quam protectioni diuinae in mediis fluctibus committit, eo quod vel in ipsa naui morti sit propinques, sed periculum periculo tantum commutet, vel ex tabula aliqua incolumis euadat, quod eis, qui seipsos praecipites dederunt, euenisse vix reperies. Talis etiam sortitio ne quidem theologis improbatur in tantum, vt et AVGVSTINVS *epist. 80.* persecutionis tempore, quis ex sacerdotibus periculum subire et manere debeat, sorte dirimendum existimet. Hinc Flavius Iosephus in lacu, cum aliis deprehensus, illisque mortem voluntariam eligendam esse censentibus, proluxa oratione auctor fuit, ne tantum scelus committerent, et vbi parum proficeret, illique in sua sententia perstarent; committamus, inquit, forti moriendi ordinem, vt se nemo subtrahat, quum fors conueniat vniuersis: Istiusmodi conditio sit sortis, vt is, qui per sortem exierit, ab eo, qui sequitur, interimatur. Itaque fore vt fors vnumquemque non propria voluntas morti adiudicet, vti pluribus memorat HEGESIP. *lib. 3. de excid. vrb. Hieros. c. 18.* praecunte ipsomet IOSEPHO l. 3. *de bell. Iud. c. 14.* Factum exinde, vt interemtis reliquis, solus ipse cum altero

altero superstes maneret, consulto, vt ipsemet de se scribit, prospiciens, ne vel sorte grauaretur; vel si nouissimus recessisset gentilis caede pollueretur. Sunt qui arte quadam singulari et prudentia Iosephum fortis periculum euasisse existimant, eamque ab Abrahamo Abben-Esra postea publicatam scribunt, vigore cuius, collocatione apta et commoda illi, quos prae caeteris seruari expedit, seruari possunt, quam artem et collocationem tradit DANIEL SCHVENTERVS in *deliciis Physico-Mathemat. l. 1. quaest. 46.*

QVAESTIO XXXI.

VTRVM IACTVS ILLE TRIPLEX, IN ITINERE MARITIMO D. PAVLLI APOSTOLI, ROMAM PER MARE ABDUCTI, FACTVS ITA FVERIT ORDINATVS, VT PRIMO MERCES, DEINDE ARMAMENTA NAVIS, DENIQUE CIBARIA IACTA FVERINT?

Visum id est HVGONI GROTIQ adnot. ad cap. 27. Actor. p. 154. dum eum ordinem circa hunc iactum seruatum esse scribit, qui alias seruari solet, vt scilicet primo merces, deinde armamenta, tertio cibaria proiciantur. Ast, quod pace tanti viri dictum velim, de tali stricto ordine, in iure maritimo praescripto, vix quidquam reperire licet, atque exinde apud *Ionam c. 1. v. 5.* tempestate iugruente (alio plane ordine) statim instrumenta nauis proiecta esse dicuntur, secundum *Tremellium, Pagninum, Vatablum et Lutherum*, cuius verba sunt: *Sie wurffen das Gerathe, das im Schif war, ins Meer: nisi quis Biblia vulgata sequi velit, vbi ita legitur: Miserunt vasa, quae erant in nauis, in mare, vbi vasorum nomine res quaeuis mobiles, teste GROTIQ adnot. ad Ionam, intelliguntur.* Deinde vtut talis aliquis ordo praescriptus exstet, non tamen possibile est, vt tempestuoso tempore, vbi summa consternatio, anxietas et stupor nauigantibus non tantum calculos turbare, sed et mentem adimere solet, eius strictam rationem haberi posse. Quod si etiam textus ipse *Actor. 27. v. 18. 19. 20. 28.* inspiciatur, inde liquet, iter hoc D. Pauli Romam versus et diuturnum et periculosum fuisse, idque propter crebras easque vehementes tempestates, quae vti omnem nauigantibus salutis spem abscedende-

bant, ita ter eos iactum facere adigebant. Qualium vero rerum primus iactus fuerit, non exprimitur, ac proinde mirum, quod *Tremellius* vasa sua nauigantes in mare abieccisse, in sua versione scribat. Altero vero iactu, idque tertio a priori die, proiecerunt τὴν σκευὴν τῆς πλῆυς, seu, vti *Biblia vulgata*, aliique communiter interpretantur, armamenta nauis, *Lutherus*, *die Bereitschaft des Schiffs*. Tertio iactu eiecerunt τὸν ἄτρον, h. e. frumentum, vel secundum *Biblia vulgata*, *Vatablum*, *Tremellium* et alios, in synecdochica significatione, triticum. Interim, quod ad priorem iactum attinet, non repugno, merces et sarcinas primitus, et quidem grauiore iactas fuisse; siquidem id non minus praescripto iuris maritimi, quam sanae rationi conuenit, vti fusius ex eis, quae ad *tit. 8. iur. marit. Hansent.* notata sunt, cerni potest. An vero secundo iactu more insolito armamenta nauis, et qualia iacta fuerint, id vero valde dubito. Sunt enim armamenta nauis, remi, vela, rudentes, anchorae et praecipue clauus seu gubernaculum; quibus omnibus abiectis, non magis nauis nauigare potest, quam homo demto capite viuere et intelligere. Rudentes etiam et anchoras, post hunc iactum, in nauis remansisse, exinde apte constat, quod *v. 29. et 30.* quatuor earum e puppi iactae fuerint, nauis quoque, fugam e nauis quaerentes, se alias adhuc a prora dimersuros obtenderint. Ecce hic rudentes! ecce anchoras saluas, non abiectas! Immo et remorum ac gubernaculorum nulla iactura, quoniam anchoris sublatis et laxatis gubernaculorum iuncturis (idque post tertium iactum) sublatoque artemone, ad littus tetenderunt, *v. 40.* Quanto satius etiam fuisset, necessitate id exigente, frumentum, vel etiam communem rem cibariam in mare iactare, quum illi ipsi nauigantes ad decimum quartum diem, nullo cibo sumto ieiunare potuerint, tam diu autem sine armamentis in mari procelloso nauem saluam manere posse inauditum hucusque fuerit. Quocirca sicut omnino mihi persuadeo, priori iactu in mare proiectas esse indistincte merces et sarcinas, quae ad manum, et in superiori nauis contignatione forte collocatae erant; ita etiam existimo, posteriori iactu non instrumenta omnia, sed tantummodo malum nauis, qui κατ' ἐξῆχθην dicitur σκευῶν, seu instrumentum et membrum nauis, post clauum, primum, quum antea *v. 17.* vna cum antennis ac velis demissus esset, postmodum plane vel caesum, vel e nauis erutum et abiectum fuisse, id quod etiam clarissimis

viris,

viris, GROTIUS *ad v. 17. cap. 27. Actor. et* HEINSIUS *exerc. ad b. l. ex parte* placere video. Superest tertius iactus, de quo quod dicam non habeo, nisi quod per τὸν σῆτον ibi non rem cibariam, sed frumentum, quo naus onerata erat, eiectum esse putem. Nam sicut nec armamenta, sic nec cibaria iactari solent, quum sine illis nec naus, nec nauigantes seruari possint; nec frumentum proprie, nisi postquam panis inde praeparatus est, res cibaria dici potest. Facile etiam liquet, frumentum hoc non eo fine naui illatum fuisse, vt in victum et alimentatationem nauigantium consumeretur, sed vt annonae publicae Romae accederet, eoque deucheretur, et dum *v. 38.* dicitur, quod satiati cibo nauim alleuauerint, vtique id de onere aliquo nauis, quale est frumentum, non de re cibaria, quae naui numquam onerosa est, intelligi debet. Quod autem vltimo demum frumenti iactura fuerit, ratio alia reddi non potest, quam quod in fundo nauis repositum iacuit, et prima statim vice, propter sarcinas in superiori nauis parte collocatas, iactari non potuerit, tum etiam, quod circa canonem frumentarium omnemque annonam Romam transportandam, nauticos valde sedulos esse oportuit, ne quid inde decederet, vel corrumperetur, adeoque credibile sit, non facile eos annonam, nisi extrema id postulare necessitas iacere solitos, id quod *tit. 21. 22. et seqq. cod. lib. 11. et alii* confirmatur. Sufficiant haec, et si cuius palato non arrideant, meliora proferat, certus, se gratiam a me, non odium, relaturum.

QVAESTIO XXXII.

SI EX NAVI MERCES LEVANDAE NAVIS CAUSSA
ABIECTAE FVERINT, NEMO VERO ID VIDERIT,
VTRVM SOLIS PROICIENTIBVS DE NVMERO,
QUALITATE, AESTIMATIONEQVE FIDES
HABERI DEBEAT?

Traetat hanc quaestionem PECK. *com. in tit. ad l. Rhod. pag. 222.* prolixè quidem, sed valde obscure, meliusque quaestio haec (id quod etiam VINNIVS *ad dict. locum Peckii* monet) ex iuribus maritimis hodie vsitatis decidi potest. Ostendimus enim supra ad *tit. 8. iur. marit. Hanseat.* non licere nauclero, quantumvis laborante naue, iactum mercium facere, malumue, aut quod aliud instrumentum nauis caedere,

dere, nisi re prius cum domino mercium, aut eius infitore, communicata, eorumque, dummodo in naui sint, sententia prius explorata. His vero vel absentibus, vel renunciantibus, posse quidem nauclerum iactum facere, aut non nisi de consilio maioris partis vectorum, qui domum feliciter reuersi, vna cum nauis magistro iactum, urgente necessitate, et ex communi consilio, factum esse iuratorie adferere possint. Liquet hinc, quod eo in casu, vbi de veritate iactus disceptatio orta fuerit, iureiurando magistri nauis, et reliquorum vectorum standum sit, ac talis casus vix interueniat, vbi ex solo consilio, auctoritate et voluntate naucleri, vel vnus et alterius vectorum merces proiciantur. Pariter facile constare potest, quot et quales merces naui sint illatae, idque vel literae nauticae, certa parte dictae, vel etiam intimationes et professiones earum in portorii vilitate ostendunt. Si quis vero vectorum in cistis nummos, aurum, argentum, gemmas, similesque res pretiosas habuerit, is ante iactum omnia haec magistro nauis indicare tenetur, nisi cistarum talium et sarcinarum extrinsecam tantum, qualiter nimirum extrinsece adparebant, rationem in contributione haberi velit, vti dicto titulo, supra fusius legi potest. Denique quoad aestimationem mercium, qua ratione ea sit peragenda, abunde in iuribus maritimis prouisum est, ita, vt si quaestionem hanc cum eis, quae *ad tit. §.* supra sunt adlata, conferat, facile ad eam respondere queat, quod nimirum, vbi de iactu quaeritur, an factus, vel etiam necessarius fuerit, naucleri et vectorum iuramento standum sit, numerus vero vel qualitas mercium ex instrumentis literisque nauticis, merciumque professionibus facile probetur, atque ratione aestimationis, iuxta dispositionem iurium maritimorum Hanseaticorum in ciuitatibus Hanseaticis, alibi vero, iuxta loci cuiusque leges et procedi et disponi oporteat.

QVAESTIO XXXIII.

SI IN NAVEM ALIQVAM PLVRES LOCATORES COMMVNE FRVMENTVM CONTVLERINT, ET CONFVDERINT, NAVCLERVS AVTEM VNI EX HIS FRVMENTEN-

MENTVM REDDIDERIT EX COMMVNI, DEINDE NAVIS CVM RELIQVO ONERE PERIERIT, NVM NAVCLERVS ETIAM ALIIS TENEATVR, ILLIQVE PRO SVA PARTE FRVMENTI ONERIS AVERSI AGERE POSSINT?

Tractatur quaestio haec in *l. in nauem Saufei. 31. ff. locat.* quam qui recte intelligere cupit, quid sit actio oneris auersi, necesse est probe vt sciat. CUIACIVS *7. obseru. 39.* et cum eo GOTHOFREDVS ad hanc legem, onus auertere idem esse statuunt, quod distrahere et permutare; PANCIROLLVS vero *thes. var. lect. lib. 2. c. 43.* idque auctoritate TERTVLLIANI *l. 5. adu. Marcion. c. 1.* Auertere, dicit, esse rem temere perdere, vel male interuertere. Ast si quis quid in iure sit *Auersio* penitus inspiciat, reperiet vocem hanc vt plurimum omne rei periculum significare. Sic per auersionem conducere nihil aliud est, quam suo vel damno vel lucro, adeoque periculo conducere *l. 1. §. 15. de exercit. action.* et opus auersione locare, idem quod onere et periculo conductoris *l. 36. ff. locat.* Actio itaque oneris auersi est, quae olim dabatur locatori aduersus conductorem, qui omne periculum per conuentionem in se recepisset, quum alioqui ex conducto, non nisi de dolo et culpa teneretur, dictaque est, oneris auersi, ex eo, quod omnium damnorum, quolibet modo incidentium, onus ad alterum pertinere, ac a se interim auertere pactus sit conductor vel locator. Abolita autem hodie est oneris auersi nomenclatura, non actio ipsa, sed nomen eius in actionem locati transfusum, ad eum fere modum, quo rei vxoriae actio in actionem de dote est transfusa, vti monet OLLENDORP. *claf. 4. action. 10.* et exinde titulum isti actioni hunc praefixit, *de veteri actione oneris auersi.* Vtut autem de significatione vocis varie inter se DD. sentiant, iuxta ea, quae supra ad *tit. 3. art. 2.* adduxi, hic tamen per auertere nihil aliud quam interuertere, vel a vero domino auertendo aliquid distrahere, alterique conferre, denotat, qua significatione etiam *l. 7. C. de nauicul. eum,* qui fiscales species auertendo distraxerit, capitali poena plecti debere dicitur. Sic in *l. 7. §. 3. mercem auertere,* et in *l. 21. de pecul. in princ.* auertere peculium inuenias. His praemissis ad quaestionem ipsam cum Alfeno Icto ex supra dicta *l. 31. ff. locat.* respondendum est; Rerum locatarum duo esse genera: Aut enim res, quae locata erat, eadem specie reddi debuit,

vt in vestimento locato, vel domo: Aut alia eiusdem generis, vt frumentum, oleum, vinum, pro frumento, oleo, vino. Si illud, dominium non mutatur, sed res domini manet; si hoc, in creditum itur, id est, mutuum quodammodo contrahitur, et dominium transfertur in conductorem. Hac generali responsione praeuia dispiciendum est: vtrum locatores frumentum nauis impositum separatim tabulis aut heronibus (id est, iuxta TVRNEB. 24. *aduers.* 2. textis quibusdam floriarum et tegetum more, in quibus interdum pauperes dormiebant et fruges reponebantur, quos arones scribi et dici vult SALMAS. *exercit. Plin. pag. 817.* distinxerit, aut in alia cupa clausum vnus cuiusque frumentum fuerit, ita vt internosci possit, quid cuiusque esset: vel vtrum confuderint. Sin illud, et nauta siue nauclerus vni ex locatoribus frumentum suum taliter separatim et distinctum reddiderit, recte facit, onerisue auersi actione non tenetur; sed si alienum reddiderit, domino contra possessorem vindicatio istius frumenti competit, et praeterea actio oneris auersi, aut furti contra nautam: Sin hoc, nauclerus confusione plurium quantitatum dominium acquirit, et id eo, vni dando pro sua parte, onus non auertere, sed recte dare videtur, neque omnino culpa est, quod vni reddiderit ex frumento, quoniam alicui primum reddere eum necesse fuit, tametsi meliorem eius conditionem faceret, quam caeterorum.

QVAESTIO XXXIV.

SI QVIS VECTVRAM SIVE NAVLVM VEL ANTE
COEPTVM ITER VEL SVB IPSO ITINERIS INI-
TIO DEDERIT, AN POSTEA AMISSA
NAVFRAGIO NAVI, EAM REPE-
TERE POSSIT?

Qui taliter naucleris vecturam soluunt, vel in antecessum dant, dicuntur eam prorogare, quasi ante diem erogare, talesque sumtus prorogare, hoc est, ante diem offerre, litiganti honestum est VLPIANVS l. 53. ff. *de pact.* perhibet. Idem VLPIANVS l. 15. ff. *item cum quidam ff. locat.* vecturam taliter acceptam, pro mutua acceptam vocat, eo quod quasi mutuum detur, quodcumque prorogatur, atque ita vectura prorogata praecipitur, pro mutua. Harmenopolus lib. 2. tit. 11. §. 21. hoc ipsum, ἐν προχρησία, hoc est, ex interpre-

interpretatione Merceri, *ad manum* praecipere vocat. Rectius forte cum CUIACIO §. *obseru. 1.* Prae manu, auctoritate TERENTII *Adelph. act. 5. scen. 9.*

Atque huic aliquid paululum prae manu dederis, unde utatur.

Praenumerare hodie vulgo dicimus, non tam eleganter, quam ex communi usu. Sed de his loquendi formulis legi potest pluribus CUIAC. dicto loco. Ad quaestionem ipsam ex praedicta *l. 15. §. it. cum quidam ff. locat.* negatiue respondetur; Verba legis haec sunt: „Iterum „quum quidam, naue amissa, vecturam, quam pro mutua acceperat, „repeteret, rescriptum est ab Antonio Augusto, non immerito pro- „curatorem Caesaris ab eo vecturam repetere, quum munere vehendi „functus non sit, quod in omnibus personis similiter obseruandum est. Et HARMENOPVLVS allegato loco: Naufragio facto nauclerus nau- „la restituit, quae ad manum praeceperat, vt qui non traiecerit. Habet tamen regula suas limitationes: Si enim culpa vel dolo domini, qui merces vehendas naui imposuit, naufragium fiat, totam vecturam deberi, dubium non est, idque per *l. pen. §. ult. ff. locat.* vbi is, qui nauem conduxit, vt de Prouincia Cyrenensi Aquileiam nauigaret, olei metretis tribus millibus impositis, et frumenti modis octo millibus, certa mercede, si eueniat, vt onerata nauis in ipsa Prouincia nouem mensibus retineatur, et onus impositum commissio tollatur (puta quia merces vetitae erant, vti GOTHOFREDVS ibidem notat) vecturam, quae conuenit, a conductore secundum locationem exigi posse, Scaeuola respondet. Si quis etiam nauem conduxit, certamque mercium quantitatem illi inferre promisit, postea autem poenitere velit, vel alium conductorem in locum suum surrogare nequeat, totam vecturam, siue naulum conuentum soluere tenetur, vti diserte *ius marit. Hanseat. tit. 5. art. 5.* statuit. De quo et similibus casibus supra plura in commentariis ad titulos huius iuris maritimi Hanseatici passim, speciatim ad *tit. 9. art. 1.* legi possunt.

QVAESTIO XXXV.

SI QVIS RATEM DEBITORIS SVI, QVI AD DIEM PECVNIAM NON SOLVIT., IN FLVMINE DETINEAT, ILLAQUE FLVMINE ABRIPATVR ET PEREAT, CVIVS ID PERICVLO FIAT?

Vt breuiter ad hanc quaestionem respondeatur, introspiciendae sunt aliquot leges ciuiles, utpote *l. 30. ff. de pignor. act. l. pen. C. eod. l. 3. C. de pignor.* et inde distinctio haec eruenda, utrum videlicet ratis haec propria auctoritate creditoris, inscio et inuito debitore, citra conuentionem, vel praesidalem iussione fuerit detenta, an vero debitore id concedente, ex conuentionis lege id fiat. Priori casu periculum omnino est creditoris, quia et si aliqua hic culpa debitoris, ad diem, quum non omnis culpa periculum in suum auctorem transferat, sed ea demum, quae, uti Icti loquuntur, ordinata est ad casum, culpa vero debitoris, quod ad diem non soluerit, ordinata non sit ad casum ablatæ per flumen ratis, qui postea contigit, omnis culpa potius est creditoris, qui auctoritate propria, nulla conuentione aut iussione praesidis praecedente, ratem retinuit, adeoque causa proxima casus superuenientis fuit; quum si illam non retinisset, utique nec periisset. Immo hoc ipso vim fecisse dicendus est (quia vis est, quoties quis per se facit, quod per iudicem facere deberet *l. pen. et ult. ff. de vi priu.*) atque adeo non minus atque ad omnem alium violentum possessorem periculum ad eum; tamquam qui vim fecit, pertinet. Posteriori casu voluntate debitoris creditor excusatur. Volenti namque nulla fit iniuria, et in culpa est debitor, qui creditori suo hoc promisit, quum debuerit prospicere, talem causam interuenire posse *l. 9. in princ. ff. locat.* Immo et iussio iudicis eum a periculo absoluit, quia iudicis iussum semper iustum esse praesumitur, per *l. seruo §. cum praetor. ff. ad Trebell.* Interea licet vim maiorem fluminis talis creditor praestare non teneatur, si quam tamen culpam commisit, eam omnino praestare debet *d. l. 30. ff. de pign. act.*

QVAESTIO XXXVI.

DVOBVVS VEL PLVRIBVS SIMVL NAVFRAGIO PER-
EVNTIBVS VTER EORVM PRAESVMATVR PRIOR
DECESSISSE?

Prae caeteris quaestionem hanc tractant ALCIAT. *de praesumpt. reg. l. praesumpt. 49.* DIDAC. COVARRVV. *l. 2. resolut. tom. 2. c. 7.* et ex eo MENOCH. *de praesumpt. l. 6. praesumpt. 50.* aut omnes satis obscure. Tota autem res meris atque incertis, aut de iure fictis praesumptionibus nititur, non quod ita se reuera res habeat; sed quod ita se
eam

eam habere reipublicae, cuius interest, ne dominia in incerto sint, conducat. Hinc si pater et filius (quod sane ex paritate rationis etiam ad filiam extendi potest) naufragio simul pereant, et explorari nequeat, vter prius sit extinctus, in dubio filius diutius vixisse praesumitur *l. 9. §. 1. et 4. ff. de reb. dub.* id quod etiam in matre obtinet *l. 22. d. tit.* Ordo quippe naturae est, vt pater moriatur ante filium, et si secus fiat, ordo naturae turbari dicitur *l. 15. ff. de vsufr.* neque sic parentibus liberorum, vt liberis parentum debetur hereditas; quum parentes ad bona liberorum ratio miserationis admittat, liberos vero naturae simul et parentum commune votum *l. 7. vnde liber.* Limitanda tamen est regula ex coniecturis, videlicet, si pater fuerit intrepidus et robustus, filius contra trepidus et debilis; tum enim magis verisimile est, patrem superuixisse. Deinde etiam distinguendum inter filium puberem et impuberem. Impubere pereunte creditur pater superuixisse *l. 9. §. ultim. et l. 22. de reb. dub.* nimirum, quia aetas impuberis repentino casui magis videtur subiecta. Pubere vero cum patre pereunte intelligitur filius patri superuixisse *d. l. 9. §. ultim. et l. 23. ff. eod.* quia, vt ait GOTHOFREDVS in not. *ibid.* ascendens prius mortuus intelligitur, quam descendens. Sed quid si maritus et vxor simul nauigent, ac naufragio intereant? Certe de iure ciuili vxor, vt debilior et timidior prior periisse censetur *d. l. 9. §. 3. l. 32. in fin. de relig.* Sequitur ex praedictis, tali casu debiliorem omnem, siue natura, siue sexu, vt mulierem, siue infirmitate corporis, vt aegrorum, siue aetatis, vt impuberem, reliquis, vt marito, sano, pubere, prius mortuos esse praesumi, nisi scilicet contrarium ex aliis coniecturis et iudiciis adpareat.

QVAESTIO XXXVII.

QVA PROCESSVS FORMA RES MARITIMAE
IUDICANDAE ET FINIENDAE?

De submersis nauibus, adeoque bonis naufragis Impp. Honorius et Theodosius olim decreuerunt, vt leuato velo cognoscantur *l. 5. C. de naufrag.* Leuato autem velo cognoscere est, summarie siue summario processu, et de plano in causa aliqua iudicare; quod si autem ordinarie causa decidi debeat, quoad de ferenda sententia consultabatur, velum, ne iudices viderentur, obduci solebat. PANCIOROLL. 2. *variar. lect. 247.* Hinc colligi potest in aliis etiam rebus maritimis

breuiter et summariter procedi debere: Exigit hoc hominum nauticorum conditio, vt qui tot periculis sunt expofiti, celerius expediantur, et qui quandoque vel vno momento fortunis fuis et facultatibus excidunt, citra prolixitatem audiantur, iudicentur, et fi quid iure ipsis competit, fine mora confequantur. Hinc eft, quod etiam de iure noftro maritimo Hanfeatico adpellationes denegentur, et controuerfiæ nauticæ ad arbitros vtplurimum refticiantur, quin et iuxta *d. l. artic. 3.* naucleri conducti inter alia mediante iuramento promittere debeant, fe in fententia fenatus cuiuslibet loci, absque vlla adpellatione et reductione totaliter adquiefcere velle, nimirum vt absque iuris ftrepitu, minimo temporis et sumtuum difpendio lites tales finiantur. In plerisque maritimis ciuitatibus peculiaria etiam collegia et iudicia maritima, vtpote Lubecæ, Hamburgi, Amfterdami, et aliis in locis, vbi controuerfiæ maritimæ summariter ventilantur et examinantur. Gedani, et fi collegium tale non fit, ius tamen de rebus maritimis absolute, nulla vltiori adpellatione admiſſa, iudicandi, ſoli fenatui competit, vbi omnes iſtæ lites finaliter terminantur, quandoque etiam, et ſi litigantium, non magiſtratus, culpa, multis diuerticulis, exceptionibus, replicationibus, duplicationibusque (vltro quas tamen progredi non licet) tum et longe petitis probationibus, dilationibus, aliisque procrastinationibus et effugiis plus aequo protrahuntur. Quibus protelationibus remedium quaerere, malitia litigantium, temporumque præſentium iniquitas, non admittunt, quin potius cum *PLINIO 6. epiſt. 2.* licet dicere: *Temerarium exiſtimo diuinare, quam ſpaciola ſit cauſa inaudita, tempusque negotio finire, cuius modum ignores: præſertim quum primum religioni ſuæ iudex patientiam debeat, qua pars magna iuſtitiae eſt.* Sed de his factis, quum iam ſupra ad *tit. 2. art. 3.* hac de re quaedam adlata ſint, ac nunc vix aliud reſtet, quam vt

- - - extremo ſub fine laborum

Vela traham, et terris feſtinem aduertere proram.

VIRGIL. 2. Georg. 51. Quocirca dum terram iam proſpecto de pelago, repono remum, nauimque meam in puluinarium, vti *PLAVIVS Caſin act. 3. ſcæn. 2.* loquitur, ſubduco. Si quæ vero ſunt alia, quæ commodè adduci potuerint, vel etiam debuerint, ſecundis curis referuo. vel etiam, poſteaquam labore hoc, toties interrupto, tandem deſungilicuit, lubens

Praetereo, atque aliis poſt commemoranda relinquo.

VIRG. 4. Georg. 147. Vti enim in magna ſylua boni venatoris eſt indaganter feræ quam plurimas capere, nec cuiquam culpæ fuit, non omnes cepiſſe: ita et nobis factis abundeque eſt, tam diſſuſæ materiæ, quam ſuſcepimus, maximam partem tradidiſſe. *COLVMELLA lib. 5. de re ruſt. c. 1.*

IOANNIS LOCCENII, IC.

DE

**IVRE MARITIMO
ET NAVALI**

LIBRI TRES.

INDEX CAPITVM.

LIBER I.

- CAP. I. De origine et cauffis navigationis.
 II. De fabricatione et instructione nauium.
 III. De iure nauigandi.
 IV. De imperio maris.
 V. De angariis vel praestationibus nauium.
 VI. De iure fluminum, littorum et riparum.
 VII. De naufragio.
 VIII. De iure portus, portorii et vectigalis.
 IX. De iure piscandi.
 X. De iure stapulae.

LIB. II.

- CAP. I. De navigationis securitate.
 II. De societate nauali bellica, vel admiralitate, vt alias vocant.
 III. De piratis.
 IV. De iure postliminii nauium.
 V. De auersione periculi, vulgo adsecuratione.
 VI. De foenore nautico.
 VII. De iactu.
 VIII. De contributione.

LIB. III.

- CAP. I. De donatione mortis causa, testamento et legato nautico.
 II. De contractibus nauticis, qui re fiunt.
 III. De pignore nauis, et rerum in nauis.
 IV. De repressaliis, vt vocant, et arrestationibus nauium.
 V. De contractibus nauticis, qui consensu fiunt.
 VI. De societate nauali pacata.
 VII. De exercitoria actione.
 VIII. De delictis in nauis.
 IX. Num magister, aut praefectus nauis bona cum conscientia possit, igne in puluerem tormentarium iniecto, nauem vna cum se ipso et suis et simul hostibus nauem occupantibus perdere potius, quam saluam nauem, se et suos hostium arbitrio permittere?
 X. De foro et processu iuris nauigantium.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

DE ORIGINE ET CAVSSIS NAVIGATIONIS.

- I. *Scopus et ordo operis.*
- II. *Rudimenta navigationis in recens condito mundo.*
- III. *Aucto genere humano incrementa eius ex occasione commerciorum.*
- IV. *Ex acquirendi cupiditate et quaestu.*
- V. *Ex patriae tutela maritima, aliisque caussis.*

I. **Q**uam materia de iure maritimo et nauali cuius reipublicae, quae negotiationes transmarinas exercet, vel in mari classem habet, scitu necessaria vsuque quotidiana sit; operae pretium esse existimaui, quae sparsim in codicibus legum aliisque de hoc argumento scriptis, quotquot videre contigit, extant atque plurium gentium consensu obseruantur, in ordinem cogere, explicare atque in usum publicum promerere. Quod ut commode fiat, primum ut fabricatae et instructae classi mare velut aperiri et iure nauigari, deinde tutum praestari, et tandem eius beneficio sollempnes modi rei acquirendae, et maritimi nauticaeque contractus celebrari possint, explanabo cum aliis, quae illis conneza sunt.

II. In primaeuo mundi statu iam in vsu coepisse nauigia, non est quod dubitemus. Id satis colligere est ex illis *GENES. cap. I. v. 23.* verbis: *Dominamini in pisces maris.* Illud enim dominium et piscationis privilegium humano generi diuinitus concessum absque ratibus, cymbis et lembis haud potuisse commode vsurpari, consentaneum est. Nisi quod, ut omnium artium incunabula quaedam sunt et progressus, prima aetas rudimenta quaedam nauigiorum, et, uti verisimile sit, schedias quasdam vsurpauit, vel nudas arbores, ramis amputatis. Quibus veluti nauigiis *vsoum primum ausum mare ingredi:* tradit *SANCHVNIA THON* apud *EVSEBIUM* praepar. Euangel. I, 10. Hunc *vsoum* fuisse *esauum* ex vocis cognatione, ex eius habitatione, quod esset accola rubri maris, eruditi colligunt. Postea arbores cauatas, denique ex tabulis et trabibus connexis nauigia antiquitas excogitauit et fabricauit. *LVCRETIVS* circa finem lib. V,

*Nauigia atque agri culturas, moenia, leges
Vfus ex impigrae simul experientia mentis*

Paullatim docuit pedetentim progredientis.

VIRGILIUS 1. Georg.

Ut varias usus meditando extunderet artes

Paullatim &c.

Tunc alnos primum fluvii sensere cautas.

Caeterum arca Noae singulari artificio, ex ipsius Dei praescripto ius-
sueque, ut scimus, exstructa est.

III. Primis tamen temporibus quum domi nata paucis et fruga-
libus hominibus sufficerent, cunctisque communia essent, non adeo
opus erat transmarinis commerciis: et ad exteros navigatione. TIBUL-
Lys lib. 1. et 3. ubi de aureo seculo agit:

Nondum caeruleas pinus contemserat undas.

Effusum ventis praebueratque sinum;

Nec vagus ignotus repetens compendia terris,

Presserat externa navita merce ratem.

Et GERMANICUS in Arat: Phaenom.

Ignotique maris cursus priuataque tellus

Grata satis, neque per dubios avidissima ventos

Spes procul amotas fabricata naue petebat.

Sed postquam crescente humano genere vrbes condi et dominia re-
rum distingui coeperunt, negotiationes terra marique et navigatio-
nes institutae sunt: quarum beneficio quod vni societati, siue ad ne-
cessitatem siue delicias deesset, ab altera peteretur.

IV. Mox accessit studium habendi, quod commoda maris et
navigationis intenderunt auxeruntque. IACOBI PATRIARCHAE vaticinium
de Zebulone filio tale exstat Genes. cap. XLIX. v. 13. *Zebulon ad por-
tum marinum habitabit, ipse, inquam, ad portum marium, latusque eius
versus Sydonem erit.* Hoc MOSES in vltima sua benedictione repetit,
et clarioribus verbis exprimit Deuteronom: Cap. XXXIII. v. 19. *Ze-
bulon et Isufchar adfluentiam marium sugent, et occulta, thesauros are-
nae.* SALOM. Prouerb. cap. XXXI. v. 14. foeminam laboriosam et ad-
quirendi studiosam *navibus negotiatoriis comparat.* Auctor sapien-
tiae: *Navigium cupiditas quaesuum excogitavit* cap. XIV. v. 2. HOMER.
*Odyss. lib. 17. ventris gratia (γαῖερος ἔβειεν) naues in indomitum mare
armari dixit.* HEROD. lib. II. Oper. et Dier. ubi navigationis incommoda
describit, hunc etiam versum addit:

χρηματα γὰρ ψυχὴ πέλειται δαιδαῖσι θροταῖσι
Pecunia anima est miseris mortalibus.

V. Praeter mercaturae usum naues rei militari, et tutandae in mari contra externam vim reipublicae inferuire coeperunt. ARISTOTELES VII. Pol. VI. *Mare et classem in bello esse tutelam reipublicae* ait. TACITVS V. Histor. *classes imperii munimenta* vocat. Atheniensium LEGATI apud Thucydidem *Lib. I. Histor. in Orat. ad Lacedaemonios*, fortunas Graeciae in *navium praesidio* sitas fuisse praedicant. Eius rei muri lignei Themistoclis abundefecerunt. Idem experientia satis hodie loquitur. Inde Cosmo Medices familiare fuit dictum: *Non habendum potentem, qui potentiae terrestri non simul etiam naualem haberet coniunctam.* Et Hispanorum est adagium: *Regnum sine portu, esse sicut furnum absque igne.* Praeterquam quod navigationes cultui vitae et artium, traductioni coloniarum, valetudini et voluptati feruiunt; de quibus plura Ioannes Schefferus, gener meus, in accurato opere de militia nauali *lib. 1. cap. 1.*

CAPVT II.

DE FABRICATIONE ET INSTRVCTIONE NAVIVM.

- I. *Privilegia principum fabricantibus naues concessa. Cur negata senatoribus et praesidibus prouinciarum*
  - II. *Credentium pecuniam in nauim fabricandam et instruendam praerogatiua.*
  - III. *Poena docentium barbaros artem exstruendi naues, quae tamen hodie non passim in vsu sunt.*
  - IV. *Qui eligendi ad fabricandam nauem, et num alii illis substitui possunt. Ad quid obligentur.*
  - V. *Nauis ex aliena materia facta cuius sit, an facientis, an materiae domini?*
  - VI. *Nauis corpus est ex compositis, nec admittit proprie diuisionem. Quod exemplis declaratur.*
  - VII. *Nauis legata vel usufructu eius, quid et quantum debeat, ex occasione disquiritur*
  - VIII. *Item in pacto de nauis non petenda.*
  - IX. *Quae sit instructa nauis.*
  - X. *Num scapha etiam nomine instrumenti contineatur.*
- I. **O** riginem et causas navigationis proximo loco excipit fabricatio et instructio nauium. Non autem huius loci nostrique instituti est, ostendere, quomodo nauis ex apta materia, conuenienti tempore

tempore caesa, quomodo iusta proportione ac magnitudine sint extruendae: de quibus ipsi artifices rectius iudicabunt. Nobis propositum est, isthaec solum enucleare, quae potissimum ex iure de hac materia, quatenus huc facit, obseruanda sunt. Quantum autem fabricatio et instructio nauium ad mercaturae cultum, et maris portusque tutelam habeat momentum, satis perpendentes imperatores ac principes, architectos et negotiatores etiam praemiis atque beneficiis ad haec opera vrgenda iuuandaque allectare voluerunt: nec minus edictis poenisque abstertere, ad quos ea res non pertineret: vel haec impedire conantes, aut hosti hanc artem tradentes. Claudius imp. naues mercaturae caussa fabricantibus magna commoda constituit, vt testatur SVETONIVS in vita Claudii cap. XIIIX. Et SCAEVOLA IC. in lib. 5. de vac. et excus. mun. muneris publici vacationem praestari notat illis, qui (praeter annonam adiutam) fabricarint naues marinas certorum modiorum. Senatoribus hanc vacationem datam negat: quod illis ex lege Iulia repetundarum nauem habere non liceret. *d. l. 3. in fin.* Sed et praesides prouinciarum in ea prouincia, in qua administrabant, nauem aedificare prohibebantur *l. 46. §. 2. de iure fisci*: ne acquirendi et negotiandi promiscua libertate studioque quaestus a publica administratione auocarentur, aut commoda mercatorum interciperent.

II. Aliis credentes pecuniam in nauim fabricandam, instruendam aut rescindendam, in iure R. aliis creditoribus post fiscum sunt potiores. *l. 26. l. 34. D. de priuil. cred. l. 5. 6. D. qui pot. in pign. nou. 97. cap. 3.* quod in primis vtilitati publicae datum, quae ex nauium fabricatione, numero, robore, et vsu capitur. vid. ZOES. in *digesta, tit. de priuil. cred. n. 11.* Post vtilitatem publ. tale creditum quoque saluam facit totius pignoris causam. vid. *inf. lib. 3. cap. 3. §. 1. in fin.* Ex consuetudine Belgarum instrumentum pecuniae in nauem extruendam vel instruendam creditae praefertur instrumento foenoris nautici. Vnde vsu venire obseruat cl. VISSIVS ad *Peckii commentar. in LL. nautic. pag. 95.* vt credentes pecuniam in foenus nauticum saepe incidant in damnum, praesente nimirum instrumento crediti in nauem fabricandam aut instruendam: quod creditorem tempore creditae in foenus nauticum pecuniae latebat. Itaque diligentiori inquisitione hic opus erit.

III. Capitalis poena lege R. in illos decreta est, qui docent barbaros artem fabricandi naues, ante illis incognitam *l. 25. cod. de poenis*. Per barbaros hic intelligi alienigenas, qui imperio R. non parent, nec eis amici sunt, colligere est ex *l. 2. cod. quae res export. non deb.* Anno Christi MDLXIII. communi conuentus Lubecae habiti, et ciuitatum Hanseaticarum decreto interdictum fuit, ne commercio Christianorum barbari, et in primis illius temporis tyrannus Moschorum, Ioannes Basilides, rariores artes ipsis ignotas, et quae ad rem naualem, militarem et tormentariam pertinent, edocerentur. Sic enim existimabant, vbi classis potestas fieret, non solum in Liuoniam, sed etiam in Germaniam effuso exercitu penetraturos; vt notat THVANVS *lib. XXXVI. hiflor.* Ita memoria nostra, inquit idem, Turcos Genuensium lucri cupiditate illektorum frequentatione rem naualem edoctos, Hellespontum transmisisse; et inde graecis transfugis et piratis adiutoribus classe instructa Constantinopolin, imperii orientalis caput, et mox Macedoniam, Illyricum et vniuersam Peloponnesum in potestatem redegisse constat. Quamuis autem huiusmodi poenae et edicta prudenti et reipublicae Christianae vtili consilio sint constituta, ne subditi suis ingeniis et arte contra se arment et instruant vires barbarorum; tamen ferum esse videtur, hodie tale quid prohibere. cum haec ars omnibus ferme populis nunc cognita sit, aut peritorum industria pecuniae studio allecta passim tradatur. Hoc tamen nonnullorum populorum statutis adhuc cautum est, ne peregrinis apud se exstruere nauem liceat, nisi cum consensu senatus, et tot nummorum summa soluta, quot amphorarum nauis esse debet. Ita statuit. DANTISC. *part. 1. cap. 4. artic. 3.* sancitum est. Ratio in promptu est, vt huius commodi magis domestici et ciues, quam exteri participes reddantur.

IV. Idoneos et peritos architectos ad fabricandam nauem adscisci, ratio ipsa facile docet; praepositis, vbi vsus exigit, curatoribus et inspectoribus, qui opus promoueant et exigant; de quibus *l. 18. §. 10. D. de mun. et honor.* Vbi vero nauem a se fabricandam quis promisit, et hoc specialiter actum est, vt suis operis perficiat, alius ipsi substitui nequit; nisi aliter conuenerit. *l. 31. D. de solut. arg. l. 12. §. 6. D. de vsu et hab.* aut nisi per imperitiam, qui peritiam professus est, perdat opus, tunc enim ex damno tenetur; aut si inopia laboret, arbitraria animaduersione. *l. 132. D. de reg. iur. l. 12. §. 8. C. de aedif. priu.* Domino autem

hic

hic integrum erit, alium eligere *Statut. GEDAN. p. 1. c. 4. n. 8.* Si naus exstructio auerfione locata fit, i. e. totius pro diuifo vna mercede, periculo conductoris, donec adprobetur, locatio facta. *l. 36. D. loc. cond.* Operis faciendi debitor, nifi confummationem operi addiderit, non liberatur: Sed aut confummabit, aut ex difpendio, quod dominus inde fenfit, tenebitur *d. l. 12. §. 8. de aedif. pr.* facti enim obligatio est indiuidua, ita, vt corpus ex opere locato perficiatur *l. 5. §. 1. D. de verb. fignif. l. 80. §. 1. D. ad leg. Falcid. HAG. de vfur. c. X. n. 82. 83.* Si vero certa ac definita forma naus exftruenda fit locata, fatis erit, fecundum praefcriptum modum ac conuentam formam opus efle confummatum. Ex conuentionis enim forma finem fuum quoque confequutum est opus: et ipfa conuentio adionem format in bonae fidei iudiciis *l. 7. §. 5. de pact.* quale est locatio conductio. *§. 28. Infl. de action.* Conf. *GOED. ad l. 5. de V. S. n. 13.* Si nauem fieri ftipulatus fim, atque, fi non feceris ad dictum tempus, centum; huiusmodi poenali ftipulatione quali nouatio prioris obligationis fit. *l. 44. §. 6. D. de obligat. et act.* ita vt post moram centum praefentur. *vid. BRONHORST cent. 4. affert. 61.* Res autem et poena fimul exigi nequit, nifi nominatim de vtroque praeflando cautum fit. *arg. l. 15. in fin. de verb. oblig. HOTOMAN. ill. quaest. 10. fufe.*

V. Si naus aedificetur ex alienis tabulis, difceptatur inter iuris confultos, num aedificantis fit, an vero domini tabularum. Nonnulli hic ita diftinguunt, fi aut vetus naus reficiatur, aut plane noua fiat. Si naus ex aliena materia refecta fit, eam manere reficientis, volunt, per *l. 61. D. de rei vindic.* (falua tamen aestimatione tabularum) quia hic non fit noua fpecies, fed manet vetus: vt neque aedes per partes refectae aliae funt. Si vero naus ex alienis tabulis noua facta fit, non facientis, fed materiae domini efle volunt, faluis impenfis exftructionis: quia proprietas totius naus carinae (i. e. compagis naus, vt hic carinam accipi volunt, vel exspectatae qualitatis, quae ei indita est a materiae domino) cauffam fequitur. *d. l. 61. de rei vindic. l. 26. de adq. rer. dom. LYCKLAMA lib. 7. MEMBRAN. ecl. 3.* Alii tamen fecundum naturalem aequitatem hic locum communioni, pro rata eius, quanti vnum quodque est, relinquendum iudicant. *GROT. lib. 2. de iure bell. et pacis c. 8. §. 19.*

VI. Quando naus est aedificata, corpus quoddam ex compositis esse dicitur. Graecis *συννημενον*. PLVTARCH. *in praec. conub.* POMPONIVS IC. *in l. 30. D. de vsurp.* Sicut aedium vnum corpus est ex cohaerentibus lapidibus, lignis et tecto §. 18. *Inst. de Legat.* Itaque sine dissolutione totius et diminutione vel priuatione veri vsus non potest dici diuidi naus. Huc facit locus CASSELLI IC. apud Macrobiū *l. Saturnal. c. 6.* qui mercatori, quomodo cum socio nauem diuidere oporteret, consulenti respondit: *Nauim si diuidis, nec tu nec socius habebis*, vel vt est apud FABIVM *lib. 5. Orat. Inst. c. 4.* *Nauem diuidere volo, perdes, inquit.* Q. FABIVS LABEO LEGATVS ROM. dolo egit, dum in foedere cum Antiocho rege, quo conuentum erat, vt captarum nauium partem dimidiam reciperet, medias omnes secuit, vt eum tota classe priuaret. VAL. MAX. 7. 3. 4. Pars enim dimidia nauium integrarum in diuisione ipsi praestanda erat, non sectarum. Proinde si pluribus sociis aut heredibus vna naus communis sit, quae commode non recipit diuisionem; praestat in soluenda societate aut diuidenda haereditate integram vni adiudicari, et alterum in aestimationem suae portionis aequam pecuniae summam alteri praestare. *l. 192. D. de reg. iur. stat. Lub. 3. 13.* Caeterum si naus hac menteresoluta sit, vt in alium vsum tabulae destinentur, licet mutato consilio perficiatur, tamen et perempta prior naus et haec alia dicenda est. Sed si reficiendae nauis caussa omnes tabulae refixae sint, nondum intercidisse nauis videtur, et compositis rursus eadem esse incipit. Sicuti de aedibus deposita tigna ea mente, vt reponantur, aedium sunt, sed si vsque ad aream deposita sit, licet eadem materia restituatur, alia erit. *l. 83. §. 5. D. de verb. oblig.*

VII. Item naue legata, quae postea dissoluta est, neque naus neque materia deberur. *l. 88. §. 2. de Legat. 3.* quia velut esse desuit. GLOSS. *hic.* et separatione ac dissolutione compositorum, ex quibus naus constat, ipsum corpus intelligi nequit, Idem in vsufructu nauis dissolutae legato statuit SABINVS IC. *in l. 10. §. 7. D. quib. mod. vsufruct. v. u. a.* Testator enim ipso facto hic mutasse voluntatem suam praesumitur. Si vero manente eadem carina, naus alicuius specialiter legata, aut promissa, et per partes tota resoluta et resecta sit; nihilominus nauis recte vendicabitur. *l. 24. §. 4. de legat. 1. l. 7. D. de iudic. vbi vid. GOTHOFRED. de theses nauis. l. 8. §. 8. D. de solut. d. l. 83. §. 5.*

de V. O. quia navis hic cedit carinae, tamquam principali subiecto et fundamento suo. Plautus eo alludit in *Mil. glor. a. m. scen. iii.* ubi fundatam et constitutam carinam velut principale ponit. Verba eius haec sunt:

*Vbi probus est architectus,
Bene lineatam si semel carinam collocavit,
Facile esse nauem facere, ubi fundata et constituta est.
Nunc haec carina satis probe fundata et bene statuta est.*

Vt quidam ibi legendum putant. Sed et corpus idem esse non definit, manente specie, etiam si partibus mutatis. *vid. GROT. de iur. b. et p. n. IX. iii. et ib. in not. et de verit. relig. Christi. p. 112. 340. et ZAS. ad d. l. 24. §. 4. de Legat. 1.*

VIII. Si quis pactus sit, ne nauem peteret, hac dissoluta singulas tabulas petere nequit: sed pacti conuenti exceptione submouebitur, nisi specialiter aliud actum sit. *l. 27. §. 8. ff. de pact.* Totum enim compositum pactus est, ne peteret, tabulae autem sunt pars compositi: quo dissoluto, totum esse non intelligitur.

IX. Navis aedificata etiam, praeter commeatum, instruenda est, ut scimus, gubernaculo, malo, antenna, velis, anchoris, et aliis necessariis partibus: quae membra navis in *l. 44. D. de euict. instrumenta in l. 29. D. de instr. vel instrum. leg. armamenta in l. 6. de leg. Rhod. l. 3. §. 1. de rei vindic. l. 5. qui pot. in pign. et Caesari lib. 1. et iii. belli ciuil.* dicuntur, ut Graecis ὄπλα, quae nauis gratia parantur. *l. 2. §. 1. D. ad leg. Rhod. de iactu*, et nauis iis utilis ad nauigandum redditur. *l. 242. D. de verb. sign.* Licet autem IAVOLENVS et LABEO in *d. l. de V. S. artemonem* negent partem esse nauis, quum magis sit pro adiectamento; tamen non dubitandum est, quin sit instrumentum nauis. *ALCIAD. ad l. CCXLII. de V. S.* quo nauis quoque utilis ad nauigandum redditur. Quippe rei accessiones et instrumenta, si non essentialem principis rei partem, utique aptam et vsui accommodatam constituunt, ut artemon, clavi, remi, scapha caeteraque, quibus armatur et instruitur nauis. *FORNER ad l. malum nauis.* Si quis ergo nauem cum instrumentis, vel perfectam et instructam emerit, omnes haec partes a venditore praestandae erunt.

X. Sed maioris dubitationis est, an, si quis nauem cum instrumento legauerit aut emerit, praestanda sit scapha nauis? LABEO

Zzzzz

qui-

quidem ita statuebat in *l. ult. D. de instruct. vel instrum. leg.* Sed PAVLLVS, POMPONIVS, ALFENVS et VLPIANVS negabant in *d. l. et l. 44. D. de euct.* et quidem his argumentis: quod scapha non esset coniuncta naui, vt alia membra nauis; sed per se parua nauicula, separata a naui: nec eiusdem generis cum instrumento nauis. Verum ad hoc regeri potest: Etiam armamenta separari a naui queunt *arg. l. 3. §. 1. ff. de rei vindic.* et tamen necessariae partes nauis sunt *d. l. 44. D. de euct.* Et licet scapha non sit eiusdem generis cum instrumento nauis, tamen genere conuenit cum ipsa naui, nec ab ea nisi quantitate differt; vt ipse PAVLLVS fatetur in *l. 29. D. de instr. vel instrum. leg.* Sed quidquid sit, LABEONIS sententia stare potest in casu legatae aut venditae nauis plene instructae, et cum omni accessione, sequela et partibus eius. Vt enim partes aedium dicuntur, quae perpetui vsus caussa paratae sunt *l. 242. §. 4. de verb. signif.* et quibus aedes perficiuntur *l. 245. de V. S.* ita scapha potest dici pars nauis, quatenus necessarium vsu nauis praebet, et nauigatio sine ea commode perfici nequit. Vide quoque Vinnium ad PECK. in *tit. de exerc. act. pag. 80.* vbi post alia probat Baldi et Starchae sententiam, scribentium, publicata nauis scapham, tamquam separatum quid non intelligi publicatam; quod et alias poenae restringi solent.

CAP. III.

DE IVRE NAVIGANDI.

I. *Finis et vsus nauis.*

II. *Quid sit ius nauigandi.*

III. *Illud esse commune, probatur ex iure naturae gentium, diuino et ciuili.*

IV. *Ius aut seruitus nauigandi per lacum alterius.*

I. **Q**uando nauis fabricata et instructa est, ad hunc finem et vsu paratur, vt nauiget, veluti VLPIANVS ait in *l. 12. §. 1. D. de vsufr.* et res ipsa hoc satis indicat. Vt autem constet, iustam esse nauigationem, de eius iure nonnulla obseruabimus.

II. Ius nauigandi est innoxia facultas transfretandi ad vicinos aut remotos populos, a iure naturae, gentium, diuino et ciuili permilla, aut foederis, amicitiae, societatis contemplatione ob communionem commerciorum libera; aut iure seruitutis in lacu perpetuo debita.

III. Si enim est libera negotiandi facultas, utique etiam id, sine quo illa commode exerceri nequit, liberum erit, nimirum ius nauigandi, aut traiciendi mare: siue id expresso pacto, siue tacito consensu fiat. Hoc primo iuri naturae conuenit. Quum enim non omnia apud omnes hominum vsui necessaria proueniant, ex noto poetae dicto:

Nec vero terrae ferre omnes omnia possunt :

Ideo Deus per naturam velut fidam humanae necessitatis ministram sic ordiuauit, ut vsibus hominum per nauigationes et commercia succurreretur, et societatis humanae vinculum conseruaretur. TULLIUS *1. Offic. seruanda est in societate communitas omnium rerum, quas ad communem hominum usum natura genuit. Idem ibid. Quidquid sine detrimento accommodari potest, id tribuatur vel ignoto. Ex quo sunt illa communia, non prohibere aqua profluente, pati ab igne ignem capere.* Hinc etiam mare dicitur natura omnibus patere in *l. 13. D. comm. praed. et ex iure gentium commercia esse instituta in l. 5. D. de iust. et iur.* quod ita communi consensu gentes cultiores semper obseruarunt; nisi iusta cuiusdam denegandi causa subesset. Quo praeterea sine Deus vsus maris et fluminum omnibus hominibus communem fecisset tam ante, quam post diluuium *Gen. 1. v. 28. Gen. 9. v. 2.* nisi omnibus cum effectu patere etiam in nauigandi commoditate uoluisset? SENECA *l. 4. de benef. cap. 28. Deus quaedam in uniuersum humano generi dedit, a quibus excluditur nemo; nec enim poterat fieri, ut ventus bonis uiris secundus esset, contrarius malis. Commune autem bonum erat, petere commercium maris, et regnum humani generis relaxari.* Hisce consentit ius ciuile, quod mare et littora maris uult esse communia ipso iure naturae *§. 1. Inst. de rer. diu. l. 3. §. 1. Ne quid in loco publ. et fluminum et publicorum dicitur communis vsus, sicut uiarum publicarum et littorum, in l. 24. de damn. inf. vid. et Tit. Dig. ut. in flum. pub. nauigare licet.* Et in iure uetatur aliquid fieri in mari, quo nauigationis vsus impediatur. Aduersus eum, qui molem in mare proiecit, uile edictum competit illi, cui haec resconciura est. *l. 2. §. 8. D. Ne quid in loco pub. aut si quid in mari fiat, quo statio aut iter nauigiis deterius fiat. l. 1. §. 17. D. de flum. ne quid in flum. pub. ripae eius fiat, quo peius nauigetur, et toto hoc tit. item tit. seq. Ne quid in flum. pub.* Inuitarunt insuper ueteres imperatores ac principes

cipes nauigantes immunitatibus, collegiorum iure, successione commo-
modo, et aliis emolumentis ad nauigandi industriam: vti videre est
ex l. 5. §. 3. *seqq. de iure imm. l. 9. §. 1. de decur. l. 5. de mun. et bon.*
l. 1. quod cuiusque vn. nom. l. 1. C. de haer. decur. l. 24. C. de excus.
tut. aliisque legibus diuerforum principum ac rerum publicarum. Si
igitur innoxius transitus ac nauigatio per mare prohibeatur, prohi-
bens iniuriarum actione conueniri potest. *l. 1. §. 9. ne quid in loc. pub.*
l. 13. §. 7. de iniur. et qui alterum in eo, quod est iuris communis,
absque iusta causa impedit, ad omnis damni restitutionem bonorum
virorum arbitrio tenetur. Si autem iuris via, vel arbitrorum iudi-
cium spernatur, visque fiat, iniusta vis iuste et auctoritate publica re-
pelli potest. Sed de his prolixius et accuratius egerunt GROTIUS in
toto libello de mari libero, in primis in capite. I. VIII. et XIII. et
VASQVIVS *illustr. Quaest. l. 1. cap. LXXXIX. aliique.*

IV. Sed et nauigandi ius per lacum alterius perpetuum, vel
nauigandi seruitus imponi potest, vt per istum lacum perueniatur ad
fundum vicinum. Atque si seruitus sit rustica, debetur praedio ru-
stico. *l. 23. §. 1. D. de seruit. praed. rust. urbana, si debeatur praedio urbano,*
immo et personalis, si hominij id ius constitutum sit. ZOESIVS *ad d. tit. n. 10.*

CAP. IV.

DE IMPERIO MARIS.

- I. *Libertatem nauigandi dominio maris videri restringi.*
- II. *Vnde sit illud dominium.*
- III. *Quotuplex sit Quid et quale hic intelligatur. Tentata conciliatio hic dis-*
sidentium.
- IV. *Modus et finis imperij maris.*
- V. *Num protectio et iurisdictio maris dominium adferat.*
- VI. *Quousque se extendat iurisdictio in mari; delinquentes in mari cuius loci fo-*
rum sortiantur.
- VII. *Determinationem certae nauigationis non tollere omnem nauigandi liberta-*
tem.
- VIII. *Peregrini quatenus admittantur.*
- IX. *Quid liceat in eos, qui hostibus res subuehant. Nec illud impedire ius com-*
merciorum, cessante bello aut prohibitionis causa.
- X. *Velorum demissionem in occursum aut conspectum regiarum nauium. non sem-*
per imperium maris arguere, sed honoris argumentum esse: nec nau-
igationis libertatem diminueri.

I. **A**t praecedenti capite dictis obstare videtur imperium vel dominium maris, quo navigationis vsus ad iuris proprii vel commodi publici rationem referri, aliisque ex arbitrio vel vsu reipubl. concedi aut sufflaminari queat.

II. Certum quidem est, primaeuo iure naturae et conditione hominum, maris vsum et proprietatem omnibus fuisse communem, sed reges, principes et respublicae liberae eius dominium vi imperii in terras et vndas illis coniunctas paullatim ad se traxerunt. AMBROSIVS *lib. V. HEXAEMER. cap. XXX. Principes spatia maris sibi vendicant iure mancipii. Iste, inquit, sinus maris meus est, ille alterius. Diuidunt sibi elementa potentes. Vid. et l. IX. D. de lege Rhod. de iactu, et quae in eam notauit nobiliss. IC. IAC. GOTHOFREDVS cap. VII. de imperio maris.* Idem firmat vetus formula deditiois (collatorum, apud LIVIVM *lib. I.* in qua non solum vrbes, agri et alia; sed et *aqua* in deditioem venire dicitur. Non tamen principes aut liberi populi imperium habent in vniuersum mare; nec nauigandi libertatem iure naturae communem tollere possunt, aut temere impedire.

III. Quae de hac materia iam a viris clarissimis, GROTIUS in mari libero et in libris de iure belli ac pacis, SELDENUS in mari clauso, RIVIO in histor. nauali, PONTANO in discussionibus historicis, et ab aliis eruditis, prolixèque sunt obseruata, et ingeniose vtrinque disceptata, multis hic non repetam, ne actum agam. Nec illorum controuersias nunc fere quiescentes resuscitabo: praesertim quum eorum sententiae in speciem dissidentes, si recte acceptentur, commode conciliari posse videantur. Si nimirum discrimen inter *imperium maris vniuersale, et particulare eiusque modum* rite attendatur. Dominium maris vniuersum et summum nulli hominum, sed soli domino dominorum competere, liquet ex *Psal. VIII. v. 9. Psalm. LXXII. v. 8. Psalm. LXXXIX. v. 10. Zachar. IX. v. 10.* quod Deus etiam insignibus miraculis V. et N. Testamenti satis manifestum fecit. Et nonne quotidiani instar miraculi est, (quamuis aqua cum terra vnum constituat globum, et Deus naturam per media regat) diuiniq; imperii in vniuersum mare fructus, ac beneficium erga mortales profus eximium, quod vastum illum oceanum intra terminos suos Deus coercet, ne terram impetu suo, violento aestu, ac exundatione, vt interdum minari videtur, (nec

absque damno accolarum maris, si suis hoc delictis meriti sint) obruat ac submergat? de quo *Hiob. c. 38. v. 10. u. Jer. 5. 22.* quod fluctibus et ventis, quoties ipsi placet, quietem et silentium verbo aut nutu imperat. Quod tot homines in tot maritimis et tam periculosis itineribus feruat. Caeterum quod PROCOPIVS *l. 1. de aedific.* orbem in manu statuae imperatoris positum fuisse tradit, ὅτι γῆς αὐτῶ καὶ θάλασσα δεδῶλωται πᾶσα, quia terra ipsi et omne mare seruerit, hoc ad orbem Romanum, qualis tunc erat latitudine quadam oeconomica, per synecdochen integri referendum esse, recte notauit IAC. GOTHOFRED. *V. CL. cap. VIII. ad l. deprecatio leg. Rhod. de iactu.* Ita MARO de Romanis. *1. Aeneid.*

Qui mare, qui terram omni ditione teneant.

Sed mare particulare, vt vocant, vel singulare imperio regis, principis aut reipubl. subesse potest, quatenus est in eius ditione, ita tamen, vt vsus nauigationis et innoxius per id mare transitus etiam aliis eius iurisdictioni non subiectis iure gentium et humanitatis lege pateat. Hoc discrimen ipsi auctores modo laudati, si penitus inspicias, agnoscunt, vtut in aliis nonnullis dissentiant. Illud paucis signare placet. SELDENVS *lib. 1. mar. claus. cap. VI.* *Quidquid, inquit, adquirant homines, restat semper Deo O. M. vt naturae vniuersalis parenti, dominium illud supremum tam hominum quam rerum prorsus omnium: quod nemo sanus negarit. Sed de dominio humano controuersa est; eo scilicet, quod vsum fructum et proprietatem qualemcumque, integro semper numinis, quod nequit minui, dominio, complectitur.* Et *cap. XX.* *Humanitatis quidem officia exigunt, vt hospitio excipiantur peregrini, etiam vt innoxius non negetur transitus.* Quem tamen negat imperio maris priuato derogare, eundem a territorii dominis temperari solere, ait, pro commodi publ. ratione. Vid. et *cap. XXIII. et passim alibi.* Simile quid RIVIUS *l. 3. histor. naual. med. cap. XXXVIII.* *Mare (alicuius territorio subiectum) amicis, hospitibus, foederatis, sociis denique nostris patere; hostibus vero et alienis non item, nisi nostra id voluntate et permissione fiat.* Ab hac sententia non prorsus abit GROTIUS, vt ipse SELDENVS fatetur *lib. 1. mar. claus. cap. XXVI. pag. 218. 219.* *In libris, inquit, de iure belli ac pacis (lib. 2. §. 2. et 3.) Grotius posita quidem originis priuati domini ratione, in eo quod est, loca priuatim adsignata vniuersorum commedis non sufficere, propter maris magnitudinem et abundantiam*

dantiam inexhaustam, quae sufficiat omnibus, in proprium id ius abire non posse concludit. Alia item adiicit de interminata maris natura; de quibus utrisque satis est dictum superius. Sed tandem receptis populorum se moribus dedit, et de maris proprietate, seu dominio priuato, ut re extra controuersiam interdum concedenda, non semel loquitur. Nimirum d. cap. §. 13. et cap. 3. §. 7. 8. lib. 2. quae apud ipsum in dicto libro, qui in omnibus fere manibus est, inspicere possunt. Idem GROTIUS in d. cap. 3. §. 12. ait: Illud certum est, etiam qui mare occupauerit, navigationem impedire non posse inermem et innoxiam, quando nec per leges talis transitus prohiberi potest, qui et minus solet esse necessarius et magis noxius. Et §. 13. Ut autem solum imperium in maris partem sine alia proprietate occupetur, facilius potuit procedere: neque arbitror ius gentium obflare. Idem in cap. V. mar. lib. p. m. 44. Si quid earum rerum per naturam occupari possit, id eatenus occupantis fiat, quatenus ea occupatione usus ille promiscuus non laeditur. Et pag. 63. ibid. Omnes, qui mare uolunt imperio alicuius subiici posse, id ei attribuunt, qui proximos portus et circumiacentia litora in ditone habet. Et mox: Deinde uero etiam qui mari imperaret, nihil tamen posset ex usu communi diminuere, sicut populus Rom. arcere neminem potuit, quominus in littore imperii Romani cuncta faceret, quae iure gentium permittebantur. PONTANI denique lib. II. discussionem historic. cap. II. haec sunt uerba: Mare, si eius vastitatem uideamus, esse numinis ac Dei omnipotentis, ex Psalmo CXV. constat. Nam de partibus singulis, deque maribus particularibus nemo negauerit, alicuius esse ea domini posse. Ibid. quod sub finem eiusdem capituli subiicitur, mare non minus ac tellurem domini priuati capax esse, libenter concedimus, si de mari singulari id capiatur, nequaquam, si de uniuersali. Caetera breuitatis causa praetereo, quae apud ipsam legi possunt.

Si uero nostrum non est inter illos tantas contemere lites;

Audiant Reginam Angliae Elisabetham arbitram, quae sic per senatum respondit Hispanico in Anglia legato apud Camdemum ad an. 1580. Rei alienae donationem et imaginariam proprietatem, et praescriptionem, quam obtendat rex Hispaniae, nihil obflare, quo minus caeteri principes commercia in indicis regionibus exerceant, et colonias, ubi Hispani non incolunt, iure gentium nequaquam uiolato, deducant; nec non oceanum illum vastum libere nauigent: quum maris et aeris

ris vsus omnibus sit communis. Nec ius in oceanum populo aut priuato cuiquam possit competere, quum nec naturae, nec vsus publ. ratio occupationem permittat. Item ad annum 1602. Principes non habere iurisdictionem nisi in mari territorii suis propius adiacente; idque vt navigationes sint tutae a piratis et hostibus. Hic modus et finis istius Imperii singularis in mare simul indicatur: vt nimirum hoc imperium ita vsurpetur, vt tamen nauigantibus iustus maris vsus integer relinquatur et vt mare purgetur a praedonibus et hostibus. Hunc finem etiam spectauit STRABO lib. 14. Geogr. vbi de imperio maritimo Rhodi loquitur, ἐθαλασσοκράτησε πολὺν χρόνον ad longum tempus imperium maris habuit, statim addit: καὶ τὰ ληστῆρια κατέλαε et piraticam sustulit. Idem DIODORVS Sicul. lib. XX. adfirmat: Rhodios in commodum Graecorum aliorumque transeuntium mare praedonibus purgasse. Augusti inscriptio Ancyrae reperta:

- MARE. PACAVI. A. PRAEDONIBVS.

V. Occasione huius non abs re disquiritur, num protectio maris eiusque purgatio a piratis, et animaduersio in eos confestim det dominium maris? quod non temere existimandum. Quamuis enim facile demus, eos, qui imperium particulare maris habent, nauibus praesidiariis in illo dispositis posse et debere mare tueri, praedonibus purgare, atque eos, vt decet, plectere, tutamque transeuntibus nauigationem praestare: (conf. l. vn. C. de classic. quo nomine etiam vectigal pendi non iniquum est; hoc tamen non reciprocum, vt, qui mare aut flumen protegit, piratas tollit, statim habeat maris aut fluminis dominium. Quippe protectio non dat dominium. c. recepimus in fin. ext. de priuizl GAIL. 2. obs. 54. Et piratae, tamquam communes generis humani hostes, etiam a priuatis capi supplicioque tradi possunt; qua de re fusius infra in peculiari capite de piratis. Accedit, quod protectio et iurisdicchio, quae etiam temporaria esse potest, a proprietate maris distinguenda est. Potest item hostis classe potentior, et victor, imperium maris tenere; sed idem fortuna vertente amittere, vel pace facta priori domino restituere. Quod obuia passim exempla docent. Dominium autem ex sua natura perpetuum est. Sed et classes praesidio nauigantium disponere atque piratas punire, non ex proprio sed communi iure descendit, quod etiam aliae liberae gentes habere possunt. Sic Hollandi aliquando purgarunt

mare

mare praedonibus; cuius rei signum scopae malo imposito praeferebant. Non tamen inde sibi proprietatem maris vindicarunt. Illud interim largiendum est, inter gentes vicinas ita convenire posse, ut capti in maris hac vel illa parte, huius aut illius reipubl. iudicio sistantur, atque ad commoditatem distinguendae iurisdictionis fines describantur. Quod ipsos quidem, hanc sibi legem dicentes, non alios obligat: neque locum alicuius proprium facit, sed ius in personas contrahentium constituit. GROTI. *c. V. maris lib.*

VI. Iurisdictionem autem habens in territorio vel districtu mari cohaerenti, habere existimatur in mari iurisdictionem usque ad duorum dierum iter, ut Dd. volunt. *Vid. HIERON. de monte Brixiano in tract. de fin. reg. cap. 7. n. 12. 13. BODINVS l. 1. de rep. c. ult. iure quodammodo principum omnium maris aequalium communi receptum esse testatur, ut sexaginta miliaribus a littore princeps legem ad littus accedentibus dicere possit. In cuius rei fidem citat BALDVM, in rub. de ver. diu. col. 2. et in l. quum proponas de naut. foen. Per sexaginta autem miliaria procul dubio ex mente Baldi Italica miliaria intelligit. Atque ita iudicatum in causa ducis Allobrogum, ibid. notat. Licet non desint, qui principibus suis ius ad iurisdictionem in mari longius metari velint. Communiter tamen delictum in mari perpetratum in illa ciuitate seu republ. puniri solet, ad cuius iurisdictionem mare spectat, cuiusque portui locus ille maris propinquior est. ZVAR. de usu mar. consl. 1. n. 3. Sed si crimen in mari inter duas vrbes aequaliter distantes commissum sit, eius cognitio ad utramque per concursum iurisdictionis pertinebit: quia delictum commissum est in consinio, quod est commune vtriusque ciuitatis. Si vero eadem pars maris ad plures pertineat, illi omnes poterunt cognoscere; ita tamen, ut sit praeuentioni locus. Praeuenire autem dicitur, qui delinquentem cepit in mari, licet alius iudex prius eum citarit. Ita statuit HIERONYMVS de mont. Brix. d. loc. n. 9. 10. 11. et c. 25. n. 8.*

VII. Praeterea pactis quibusdam certi termini nauigationis definiri possunt a victore, vel ab illo, qui mari dominatur: quod exemplis et moribus gentium probant GROTI. *lib. 2. de iur. bel. et pac. cap. 3. § 15. PONTAN. discuss. histor. l. 1. c. 21. illa tamen definitio imperium maris non absolutum reddit; ita ut aliorum populorum, ad quos illa pacta*

nihil pertinent, libertatem nauigandi plane tollat, aut eos obliget.
GROT. *d. loc.*

VIII. Sed nec domini in suas terras ad quosuis mercatores et peregrinos suspiciendos inuiti iure gentium cogi possunt; sed id facient bona cum gratia, vel ex indultu, commerciorum foedere, vel communi humanitatis lege. Modo peregrini ad licitos portus accedant, ibique quod debent vectigal soluant, nec se indignos humana consuetudine et iustis amicisque commerciis reddant; nec vetita aut illicita inferant, aut ob iustum metum detineantur. SELDEN, *l. I. mar. claus. 21. RIV. l. 3. nau. hist. med. c. 38.*

IX. Incidit hic illa nobilis quaestio, num liceat, vigore imperii in mare, durante bello prohibere certarum mercium subuectionem hosti subministrandam ab illis, qui neutrarum sunt partium, vel ab aliis? Quamuis pro varietate temporum et status hoc a nonnullis populis non eodem modo semper obseruatum sit, tamen quid communiter et plerarumque gentium iure hic obtineat, scire satis erit. Hoc autem in confesso est, si libera transeundi facultas per alieni territorii mare negata sit illis, qui merces hostibus aduehebant, eam non tam intuitu domini maris, quam ne hostem comiteatu contra publicum interdictum iuuarent, denegatam esse. Hoc ipse SELDENVS, qui etiam ex hac causa dominium maris adfertur it, inficias ire nequit. Quippe *l. II. mar. claus. c. XX.* scribit, quibusdam principibus et rebusp. ab Elisabetha petentibus, vt flagrante inter eam et Hispanum bello, liber ipsis esset per mare Anglicanum transitus cum annona in Hispaniam eam licentiam esse denegatam, non solum domini maris causa, sed in primis, ne hostibus comiteatus adferrentur. Ibid: refert, quum naues Hanseaticorum frumento onuitae a Cassiariis Anglicanis in ipsis Vassiponis faucibus extra territorium Angliae marinum captae essent, quae per mare Scoticum et occiduam in Lusitaniam tendebant, clamitasse inde Hanseaticos, iura gentium, commerciorum, foederum violata esse; *nauib; ab Anglia ita eo solum nomine, quod ad hostem comiteatus deferrent, captis in territorio, cuius se donauam ne obredebant quidem Anglia.* Plura, si luber, vide apud SELDENVM dicto capite, et PONTANVM *lib. I. Discuss. histor. cap. XIII.* Si vero imperii maritimi ius hic forte quis obtendat, tamen frequentius ex dicta causa, quam iure imperii maritimi, edictis publ. prohibitam esse et prohiberi constat earum

earum rerum, quibus hostis vires iuuantur, non vero ita aliarum innociarum mercium transuersionem, idque quodam naturae gentium aut belli iure. Velut protestantes responderunt Lusitanis, quum eorum XXV. naues spoliassent, quae in portu haerentes destinauerant frumentum Hispano tunc hosti subuehere. *Iure belli licere tales spoliare naues: quippe rem edictis et constitutionibus regis prohibitam esse,* apud THVANVM *hist. l. LXIV.* Quamuis autem non semper ab extraneis huiusmodi edictorum ratio habeatur, sed interdum distinguant tempora, causas, loca; tamen hoc facere eos suo periculo par est, praesertim si praemoniti sint, ut sibi suoque damno caueant. Hic locum habet illud Amalafuenthae ad Iustinianum: *In hostium esse partibus, qui bello necessaria hosti administrat.* apud PROTOP. *l. Goth.* Nec est, quod quis commercandi libertatem neutrarum partium titulo excuset. Sic enim suum commodum quaeret, ne aliis hoc sit fraudi et incommodo. Quum vrbes Hanseaticae anno MDLXXXIX. graues instituerent querelas ad Reginam Angliae, de interceptis ab Anglis sexaginta nauibus, in Hispaniam cum frumento et adparatu nautico tendentibus, quasi priuilegia antiqua violata essent, respondit Regina: *se praemonuisse, ne apparatus bellicum ad hostes regni Angliae subueberent: subuehentes licite interceptisse, nec aliter potuisse, nisi perniciem sibi et suo populo sponte attrahere maluisset. Priuilegia, quae sunt leges priuatae, contra publicam salutem, quae lex suprema, non adserenda. Immo illo priuilegio regis Eduuardi primi, Hanseaticis indulto, diserte caueri, ne merces in terras manifestorum et noteriorum hostium regni, Angliae deueberent &c. Neutralitatis iure ita utendum esse, ut dum alterum iuuenus, alterum non laedamus.* Et apud ALBVM GENTILEM *de iur. bell. l. 2. c. 22:* Regina Elisabetha Hanseaticis ciuitatibus conquerentibus, naues suas a classe spoliatas Anglica contra foedus, quo cauetur, ut illae ciuitates tutae possent esse amicae etiam hostibus Angliae, et cum iis habere commercia, *Non esse hoc colere cum vtriusque amicitiam, si alteros laedas, iuues alteros: ut immo hoc esse auxiliari hostibus, et cum hostibus aduersus alios facere. Idem est AMBROSII effatum III. de offic. c. IX. Si non potest alteri subueniri, nisi alter laedatur, commodius est, neutrum iuuari, quam grauari alterum.* De illo tamen Hanseaticarum facto vide quoque THVAN. *hist. l. XCVI. p. m. 470. 471.* Si vero subditi foueant hostis vires commeatu, aut aliis

mercibus illicitis, non solum poenae publicationis et confiscationis aduectorum, sed etiam capitis se obnoxios faciunt; ut est in iure *R. l. n. D. de publican. l. 2. C. quae res exp. l. vn. C. de littore et itin. custod.* quia si euidentissima sit hostis nostri in nos iniustitia, et exteri eum in bello iniquissimo confirmant, non tantum ciuilitate de damno, sed et criminaliter teneri, ut is, qui iudici imminenti reum manifestum eximit, et in eos statui posse, quod delicto conuenit, ita ut intra eum modum etiam spoliari possint, censet GROTIUS *de iure belli et pacis* §. 1. 5. Sed si alterius hostis noster sit amicus aut confederatus, vel cuius causam iustiore esse sciamus, nonne sine offensione foederis pro eo niti, et plura amicitiae officia ipsi praestare licet: Quamuis coniunctio et necessitudo arctior hoc suadere videatur; tamen hic reges ac principes, contra quos subsidia hosti mittuntur, magis, quid sibi suoque regno, quam quid hosti eiusque amicis expediat, curare eaque interciperere solent. Ut in oratione sua Regina Angliae legato Poloniae, qui nomine sui regis exposulabat, ius gentium esse violatum in commerciis, cum Hispano affine suo prohibitis, respondit apud CAMDENVM ad annum 1597. *Quod ius gentium toties in oratione usurpas, scire debes, exorto inter reges bello licere, vni parti auxilia vel subsidia ad alteram missa interciperere, et prouidere, ne damni quidquam inde sibi existat. Hoc nos dicimus naturae ac gentium iuri esse consentaneum, et non a nobis solum, sed etiam a Poloniae Sueciaeque regibus factitatum in bellis, quae cum Muscouitis gesserunt. Verum ne nimis excurram, de his consulatur GROTIUS d. l. III. de iur. bel. ac. pac. c. 1. n. 5. et ib. in notis fuse, et lib. III. cap. XVII. n. 3. Hoc tantum breuiter addam: quod bello durante ita, ut dictum est, prohiberetur, suspendit tantum ad tempus et quidem in certo loco, non tollit commerciorum libertatem, quae tota redit cessante bello. ALB. GENTILIS l. 1. de iur. belli cap. XXI. Tolerent id mali ad tempus. Id nec est impediui commercium, ut neque quum nisi ad loca aliqua impeditur. Num vero, si priuati mercatores aduehant hosti comeatum aut puluerem tormentarium, id licet respublica? de hac quaestione plura dicentur in lib. III. cap. 4. §. 6.*

X. Quamuis mos vetus sit in occurfu regiarum nauium vela dimittere, de cuius antiquitate LIPSIUS l. 1. *elect. c. XXIII.* et tormentorum explosione, secundum loci consuetudinem, naues tales obuias salu-

salutare; tamen haud semper et per se in recognitionem dominii maris sed honoris causa plerumque fit, etiam illis in locis, ubi vel non alterutri vel neutri maris est dominium. Cuius rei singulare notauit exemplum SLEIDANVS *lib. XXII. histor. De nauibus interceptis, edito scripto. Caesariani ferunt, quum nihil minus quam bellum Caesar expectaret, ac suis, ut essent pacati, mandasset, Gallicum ducem Polinum in has incidisse, et quasi Reginam Scotiae ueberent, nunciasse illis, ut honoris causa pro more antiquo atque recepto ponerent antennas, vela dimitterent, eamque tormentorum sonitu salutarerent. Id quum fecissent, inermes fuisse per fraudem circumuentos et abductos.* Quid circa hanc rem anno MDCXLVI. contigerit in occursum nauis Suedicae praetoriae regiae tunc in Galliam legati Illustriss. Comitis magni de la Gardie, et Britannicae, adhuc in recenti est memoria. Si de hac velorum demissione inter reges conuenire non satis possit, sub certo pacti modo definiri solet, quod etiam factum est in pactis pacis regum Suediae et Daniae anno MDCXLV. artic. V. XIV. XV. Nec tamen illa velorum demissio nauigandi libertatem iure gentium receptam minuit.

CAP. V.

DE ANGARIIS VEL PRAESTATIONIBVS.

- I. *Angarias nauium non praeiudicare libertati nauigandi et commercandi.*
- II. *Vnde dicantur Angariae*
- III. *Quae sint Angariae nauium.*
- IV. *Quo iure imponantur.*
- V. *Ab illis neminem immunem esse*
- VI. *Causa huius oneris*
- VII. *Poena dolose hic agentis, recusantis aut retardantis*
- VIII. *Fide et securitate publica munitos esse angarias nauium praestantes.*
- IX. *Num ex damno talibus nauibus dato princeps loci teneatur.*

I. **Q**uamuis Angariae nauium sint onus aliquod, quo seruire naues tenentur, tamen et hoc non praeiudicat libertati naturali commerciorum ac nauigationis: quum solum fit temporarium, et publicae necessitatis, ut postea ostendetur; qua cessante cessat.

II. Est autem Angariorum vox Perlica ut HERODOTVS *lib. VIII. HESYCHIVS* et SVIDAS, et ex illis BRISSONIVS *lib. 1. de regio Perfarum principatu p. m. 147.* notant; quae vox, ex quo Perfarum potentia orientem inuasit, ad Hebraeos transit, ut obseruat GROTIUS in cap. V.

Matthaei, et ab illis ad Graecos. Eadem occurrit Math. cap. V. 21. cap. XXVII. 31. et alibi. *Allusio vocis Graecae ἀγγω et Latinae Ango adprime congruit*, inquit TAVOR in erudito commentario iuris Metatorii. p. 2. c. 3. n. 4. Congruè quoque videtur Suedicum verbum *Aenger*, et germ. *änger*, *Angst*. Sed haec aliorum curiositati relinquo. Alias *ἀγγαρεία* veteribus Graecis ipsa fuit *δολεία*, seruitium vel opera, quae ab inuito praestatur; recentioribus, transitus et euedio per viam publicam, vt obseruat CL. SALMASIVS in *lib. de foenore TRAPEZIT. pag. 276. In pari sensu iurisconsulti vocem Angariarum et angariari naues in l. 4. §. 1. D. de priuil. veteran. l. 7. Cod. de Fabricens. acceperunt. Quod etiam seruire naues quidam dicebant. Inscriptio veteris lapidis apud SVETERVM pag. DCXLII. licet alia in re:*

SVB. L. ARVNITO.

STELLA. NAVIS HARE.

NARIA. QVAE. SER.

VIT. IN. AEMILIANIS.

Sic nostri Suedi praestationem nauium, *Tiena* seruire adpellant, Germani et Belgae *Pressen*, quasi *premere* aut *exprimere*. Sed de adpellationibus fatis.

III. Angariae nauium sunt praestationes earum in transuehendo comitatu regio, vel liberae reipubl. aut militari instrumento, comitatu, armis, equis, exercitu, tempore expeditionis.

IV. Has angarias imponere possunt nauibus illi principes et respublicae, quae iura maiestatis habent. Inter regalia enim referuntur quoque *nauium praestationes*, in c. vn. quae sint regalia *lib. 2. feud. tit. 56.* Vnde vt aliorum regnorum ac rerumpubl. ita et Suediae moribus ad dictum onus adstringuntur naues: quo sine illis signum vnus vel trium coronarum, quod est regni insigne, inscribi solet: quo obligantur ad seruiendum coronae in dicto casu.

V. Ab hoc onere nullius nauis immunis est. Ideo nec diuerforum hominum titulo, nec praerogatiua personae, nec priuilegio dignitatis aut beneficii hic se quisquam tueri, vel ab hoc onere excusare potest. *priuil. nobil. Sued. art. 18. 19. priuil. Holm. 25. l. 4. §. 1. D. de priu. veteran. l. 18. §. 24. D. de mun. et hon. l. 10. n. C. de SS. Eccl. l. 1. 2. C. de nau. non exus. l. vn. C. de naut. Tyb. tit. Cod. de nautical. f. n. p. 5. 1.* Ne ipsorum quidem peregrinorum naues hic immuni-

munitatem habent. *l. ult. §. 22. D. de mun. et hon. SIXTIN. de Regal. lib. 2. c. 13. n. 22.* sed pro congrua mercede seruire tenentur; nihil remorante, etiamsi mercatori sub certa poena promiserint, alio merces deuehere, qua de re plenius *inf. l. 3. c. 5. §. 7.*

VI. Causa huius oneris est necessitas et utilitas publica in expeditione principali aut liberae reipublicae. Omnes enim in commune, si necessitas exegerit, conuenit utilitatibus publ. obedire *l. Multi C. de nau. non excus.* Et aduersus ius publ. cessant omnia priuilegia. TABOR. *d. loc. n. 9.*

VII. Si quid in fraudem huius iuris attentatum fuerit; publicatione nauis plectitur *l. 10. C. de SS. Eccles. l. 1. C. de nau. non exc.* Si vero naucleri negligentia remorentur obsequium aut alii impendant transuersionem; detineri possunt cum nauibus, donec pareant, aut ex merito luant, secundum poenam *l. ult. C. de Fabricens. expressam* aut arbitrariam in diuersis locis. Si quis recta navigatione contenta, littora deuia sedatus, annonam publicam aut alia, quae deportanda suscepit, auerterit et vendiderit, iure R. ultimo supplicio adficiuntur. *l. 3. 4. C. quae res venire l. 7. de Nauicular.* Eidem poenae obnoxios esse emtores talium rerum quidam volunt, alii vero, poena extraordinaria adfici. PECK. et VINN. *in d. l. 7. pag. 381. 382. 383.*

VIII. Qui angarias nauium praestant, aut species annonarias rei publ. transferunt, fide publica et securitate venientes, et remeantes frui, nec concussiones aut aliquod genus incommodi perpeti debent; decem librarum auri multa his iure R. proposita, qui eos inquietare tentauerint. *l. 3. Cod. de Nauicul.*

IX. Si naues in praestatione angariarum deripiantur a praedonibus vel hostibus, aut deteriores reddantur, num a principe, cui istae angariae debentur, hoc damnum erit refarciendum? Non videtur: quod subditi non censeantur naues suas locasse principi, sed obligationi ab ipsa lege sibi impositae satisfecisse. PECK. *in tit. Cod. de nau. non excus. p. m. 389.* Praeterquam quod nemo ordinarie ex alieno facto obligetur, sed suum cuique factum noceat. *l. 155. D. de reg. iur.* Immo etiamsi locatio exterarum nauium facta sit, tamen conductorem teneri negant: quum damnum praedonum vel hostium incurfu datum casibus fortuitis annumeretur, nec a conductore praestetur, quia absque culpa eius accidit. *l. 23. de R. I.* Excipiendum tamen

volunt, si onus non nautam sed vniuersitatem respiciat; tunc aequum est, per eam succurri PECK. *d. loc.* aut si princeps ex singulari fauore damnum ipsi refundere velit: aut nisi princeps ipse vel per suos damnum intulerit, quia proprium factum interuenit, ad satisfactionem tenetur. SIXTIN. *de Regal. 2. 13. 77. et seqq. late.* Qui vero per se in tales naucleros praedas egerunt, ordinaria raptorum aut piratarum poena deprehensi pleuntur. *l. 5. Cod. de Nauicular.*

CAP. V.

DE IVRE FLVMINVM.

- I. *Flumina publica et priuata. Flumina publ. nauigabilia inter regalia referri, nec simpliciter posse illorum, qui superiorem recognoscunt, fieri.*
- II. *Vsum fluminum iure gentium communem esse, non obstante alterius dominio, aut iurisdictione.*
- III. *Fluualia incrementa quibus cedant etiam in vasallo. De inundatione ibid.*
- IV. *Num molendinum in flumine publ. aedificare liceat; num in priuato post alium.*
- V. *Tutorem non posse alienare molendina pupilli absque decreto iudicis.*
- VI. *Vi fluminis in alienum fundum delata quomodo vindicanda sint.*
- VII. *Num damnum vi fluminis ex ruina aedium, aut in coloni fundo datum in aestimationem veniat.*
- VIII. *Si via aut fines vi fluminis confusi sint, quid iuris.*
- IX. *Littorum usum communem esse, quatenus in illis aedificare liceat.*
- X. *In littore inuenta num fiant occupantis.*
- XI. *Vsum riparum esse publicum. Quantum in illis facere liceat.*
- XII. *Ripatica quatenus ad regalia referantur.*

I. **S**upereft, vt post maris ius de iure fluminum, et quae iis adhaerent, tamquam cognata materia, breuiter agamus. Flumina vel sunt publica vel priuata. Publica sunt perennia, vel quae semper fluunt. *l. 1. §. 2. 3. l. 3. D. de flum.* etiam si aliqua aestate exaruerint *d. l. 1. §. 2.* et quae sunt communis vsus. Priuata, quae sunt torrentia, et quae solum hyeme fluunt, suntque priuati vsus. Quo sensu Marcianus IC. dixit: flumina pene omnia et portus publica sunt. *l. 4. §. 1. D. de diuis. rerum.* Flumina publ. nauigabilia vel nauigationi apta, inter regalia hodie referuntur *c. vn. quae sint regalia.* Nec sunt eorum, qui superiorem recognoscunt, nisi ex peculiari concessione, et inuestitura superioris, vel consuetudine et praescriptione immemoriali, quae vim legis habet, illis accesserint. SIXTIN. *de regal. 2. 3. 31.*

MEV. *in ius Lub.* 3. 4. 6. §. 13. 14. *seq.* Generali vero regalium facta mentione flumina concessa non ceniuntur, nisi diserte et speciatim eorum mentio fiat. SIXTIN. *de loc.* n. 22. salvis tamen supremo magistratui seruatīs, quae a maiestate diuelli nequeunt. Inter quae est ius vectigalis, quod in flumine exiginequit, nisi a suprema potestate ordinumque consensu specialiter concessum sit. MEV. *de loc.* n. 17. 18. Flumen tamen, qua tale, proprium est eius, intra cuius territorium fluit, vel eius, cuius in ditione est populus GROT. *de iur. bell. et pac.* c. II. 12.

II. Licet autem princeps vel liber populus dominium et iurisdictionem habeat in flumine publico, quod intra eius fines fluit, et fructus vectigalium, piscationum et aliorum redituum inde percipiat, omneque impedimentum tollat; vsum tamen fluminis et transitum, qui proficit transeuntibus, et non noceat dominii auctoribus, denegare nequit: quippe qui iure humanae societatis patere solet. AVGVSTIN. *ad c.* 20. *Num. l. vii.* §. 1. *D. vt in flum. publ. nauig. lic.* GROT. *de iur. bell. et pac.* c. II. 13. SENEC. *lib. 4. de benefic. cap. 5.* *Flumina illa praebitura commerciis viam, vasto et nauigabili cursu vadentia.* Inde flumen publicum esse dicitur actiue et passiue. Actiue, ratione imperii in flumen, quod principi aut libero populo competit. Passiue, ratione liberi vsus, quod nauigantibus in eo concessum est, modo sine aliorum iniuria et fluminis detrimento fiat. GRAEF. *iur. publ.* 26.

III. Naturaliter insula in flumine nata et alueus exsiccatus aut derelictus eius est, cuius est flumen, siue patrimonii publici, siue priuatorum. Idem de alluionibus statuendum, vt sint principis aut populi, si flumen sit publicum. Princeps tamen aut liber populus proxima praedia possideantibus concedere potest, si agri eorum non alium finem ex ea parte, quam naturalem, id est, flumen ipsam habeant. Si princeps vasallo cum definito in flumen imperio certi territorii agros dederit, saluo eo, quod priuatis competit; hic vasallus idem ius in flumine habebit, quod principis aut populi fuit. Cui vero flumen ipsum datum est, insulas siue limo aggestas, siue factas ex alueo, quem amnis circumluit, suas facit. Si neutrum horum in inuestitura sit expressum, mos regionis, aut longa praescriptio hic locum habebit. Si non imperium in flumine, sed ager in feudum datus sit, alluio feudo comprehensa censetur in agro arcifinio, pro

eius qualitate. Ager autem arcifinius dicitur, qui fines hostibus ar-
cendis idoneos ac naturales habet, quales sunt flumina et montes:
GROT. *l. 2. de iur. bell. ac pac. cap. 8. 9. 11. 12. 15.* Inundatio vero natu-
raliter agri dominium non tollit, si sit temporaria: quia substantiam
agri non mutat. Si vero sit perpetua et grauissima inundatio, quae
mutata re contingat, praesumitur animus derelinquendi; nisi circum-
stantiae boni viri arbitrio aestimandae aliud suadeant. *Id. ib. n. 10.* LY-
KLAMA *lib. VII. membr. ecl. 47. conf. quae notauit in synops. iur. diff. 5.*
§. 37. 38. seqq. Si flumen cursum mutauerit, an simul imperii termi-
nus mutetur; et quae flumen adiecit, an eis cedant, quibus adiecta
sunt, de hac quaestione fate differentes vide GROTIVM *lib. 2. de iur.*
bell. et pac. c. 3. §. 16. 17. 18. et HEIGIVM lib. 2. quaest. iur. c. 40. vt et de
tota alluionis ac insularum materia Aymum, Gryphiandrum et alios.

IV. Trita quidem est quaestio, num molendinum in flumine
publ. absque magistratus concessione aedificare liceat; attamen quia
de iure fluminum sermo est, ex occasione eam paucis discutiemus.
Constans autem iurisconsultorum adsertio, tale quid non licere: ne
per id vsus fluminis impediatur aut deterior reddatur: *toto tit. dig.*
ne quid in flum. publ. Verum in locis et aquis priuatis hoc licet: quum
hic quisque iure suo utatur *l. 24. §. 12. de damn. inf.* Si non fiat in
fraudem alterius, nec commodum aquae naturale cum eius iniuria in-
tercipiatur. *l. 6. 7. cod. de seruit. et ag. l. 17. D. de seruit. praed. rust. et*
iniur. Sued. c. 33. 34. Bygn. LL. priuul. nobil. art. 28. Num autem in
priuato flumine liceat exstruere molendinum, si ante quis in eiusdem
fluuii alueo aedificarit, et vectigal eius hoc modo forte deminuat?
maioris est disquisitionis. SCHNEIDEWINVS *ad tit. Inst. de R. D. §. flu-*
mina, hanc esse communem Dd. sententiam obseruat, hoc alicui licere, si
faciat, sibi vt profit; etiamsi alteri noceat, per *l. 24. §. ult. l. 25. D.*
de damn. inf. Sed nonne hoc repugnat naturali aequitati? Sic enim
sibi quisque prodesse debet, ne alii noceat. *l. 1. §. 11. D. de aq. et aq.*
pl. et distis loc. iur. Saitic. Verum ad hoc reponunt, si non faciat in
prauam aemulationem alterius, nec principaliter vt alii noceat, sed
suam conditionem meliorem reddat, admitti posse. Et quamuis com-
modum naturale aquae non possit alteri auferri; tamen commodum
concurfus molentium, quod est merae facultatis et voluntatis eorum,
auferri posse putant. Bona enim fortunae omnibus patere aiunt.

COPPEN. *obf. pract. LXVIII. n. 15.* Limita tamen, nisi tateius ex privilegio et consuetudine iam sit praescriptum. CARPZOV. *iurispv. for. 2. 4. 9. n. SIXTIN. de regal. lib. 2. cap. 3. n. 65. et seqq.*

V. Occasione priorum illud quoque hic addemus, quamvis molendina vel alia bona pupilli, quae aquarum periculis obnoxia sunt, tutorem absque decreto iudicis vendere posse, quidam velint; rectius tamen statuitur, illud tutorem non posse. *arg. l. 13. ff. de reb. cor. FORSTER. de success. 7. 21. 34. et arg. c. 10. de iur. praed. LL. Sued. ciuit. ne forte sit fraudi pupillo.*

VI. Res alienae vi fluminis in agrum alicuius delatae condici quidem possunt. *l. 4. §. 2. D. de reb. cred.* non tamen aliter tolli, quam si de praeterito et futuro damno caueatur. *l. 5. §. 4. D. ad exhib. l. 9. §. 3. de damn. inf. l. 8. de inc. ruin. naufr.* Si autem culpa hominis concurrat, ex lege Aquilia de damno potest agi *l. 29. §. 2. et seqq. D. ad leg. Aquil. SCHOTAN. exam. iur. p. m. 307.*

VII. Damnum vicino ex ruina aedium vi fluminis aut maris datum, velut fatale non praestatur. Quod enim aedificium tam firmum est, ut fluminis, maris aut tempestatis vim sustinere possit? *l. 24. §. 4. D. de damn. inf.* aliud vero dicendum, si aedificii vitio id acciderit. *d. l.* Sed et ob damnum coloni fundo per incursum fluminis datum, remissio pensionis fit. *l. 15. §. 2. D. loc. conduct.* quia hoc quoque per vim maiorem accidit.

VIII. Si via publica (quae etiam flumine interueniente constitui potest, si aut vado transfiri possit, aut pontem habeat *l. 38. D. de seru. praed. rust.*) fluminis impetu sit amissa, vicinus proximus viam praestare debet. *l. 14. §. 1. D. quemadm. seruit. amit.* sed impensa publica, ut glossae volunt; licet hoc non semper obseruetur. Quod autem viam publicam negant intercedere alluioni, rationem naturalem nullam habet; nisi ager priuatus sit, qui viam debeat. *GROT. d. libr. 2. §. 17.* Si vero irruptione fluminis fines agri confusi sint, et dominus agri vsurparit loca, in quibus ius non habet, magistratus localieno eum abstinere, et domino suum restitui, terminosque per mensuram declarari iubebit. *l. 8. D. fin. reg.*

IX. Velut maris, ita littorum vsus publicus est, per quae ad mare sit accessus; licet forte sint in imperio populi aut principis. *l. 3. D. ne quid in loc. pub.* *GROT. de iur. bell. et. pac. II. 3. 9.* Liberum est

ergo, ibi exonerare merces, explicare et ficcare retia §. 5. *de inst. rer. diu. l. 5. D. eod. l. 14. D. de adq. rer. dom.* Et quod in littore quis aedificat, licet in suo non aedificet, iure tamengentium suum facit. Si quis igitur velit ibi aedificantem prohibere, nullo iure prohibet, neque opus nouum nuntiare nisi ex vna causa potest, si forte damni infecti velit sibi cauere. *l. 1. §. 18. D. de nou. cp. nunc.* In eo praesertim littore iure gentium aedificare licet, quod in nullius populi dominium peruenit, *arg. d. l. 14. D. de adq. rer. dom.* Vt autem in littore publico vel quod populi est, et in parte maris littori vicina exstruere liceat permanens aedificium, id a magistratu loci impetrare oportet. *l. 50. de adq. rer. dom.* Nullo vero iure quis prohiberi potest casam in littore ponere, in quam se recipiat. §. 5. *Inst. de R. D.* aliaque, quae non prohibita sunt, facere; nisi cum alterius damno coniuncta sint, aut vsus publicum impediunt, aut deteriorem stationem et nauigationem faciant: quod non debent. *l. 2. l. 4. D. ne quid in loc. publ. l. 1. §. 12. 15. 19. 21. D. de flum. art. 28. priuileg. nobil. Sued. Hinc caute legati Aeneae d. Latinum VII. AENEIDOS.*

Littusque rogamus

INNOCVVM.

X. In littore inuenta, velut lapilli et gemmae, iure naturali quidem inuentoris fiunt: quia sunt communia, vt littus, et nullius, et in medio posita omnibus. §. 18. *inst. de rer. diu. l. 3. D. eod. l. 1. §. 1. de adq. vel amit. poss.* Attamen illud hodie vix in vsu est: dum hoc quoque ius vi imperii in littora eorum ditioni subiecta a principibus restringitur. Nisi vbi consuetudo benignius cum inuentoribus agit, nec omnia fisco tribuit. HEIG. *ad d. §. 10. Inst. SCHVLZ. in synops. inst. tit. de R. D. l. r.* Collectio tamen succini et gemmarum in littore certo modo interdicta subditis non efficit totius iuris gentium euersionem, nec abrogat omnem fluminum aut littorum vsus. HEIG. *lib. 2. quaeest. iur. c. 4. n. 148.*

XI. Vsus riparum etiam iure gentium publicus est, vt fluminis, ad quod patet aditus per ripam. Vnde naues ad eas adpellere, funes arboribus ibi natis religare, onus aliquod in his reponere, retia ficcare, pecus per ripam ad flumen adpellere licet. §. 4. *Inst. de R. D. l. 5. D. eod. l. 1. §. ult. D. vt in flum. publ.* Qui vero in ripa aedificat, suum non facit. *l. 15. D. de adq. rer. dom.* quia in alieno fundo aedi-

aedificat; quum riparum proprietas sit eorum, quorum praediis haerent. *d. §. 4. Inst. et l. 5. D. de R. D.* Munire quidem ripam aut reficere litus licet aduersus rapidi amnis impetum; ita tamen, vt hoc navigationi non sit impedimento, aut fraudi *l. vn. §. 2. D. de rip. mun. l. 2. §. 8. ne quid in loc. publ. toto tit. D. de flum. et tit. Ne quid in flum. pub. l. 1. C. de alluu. §. 1. et 7. Inst. de interd.*

XII. Ripatica quoque inter regalia referri, constat *ex. c. vn. Quae sine regal. contemplatione iuris, prouentuum et commodorum ex ripis, de quibus prolixè SIXTIN. de regal. 2. §. 8. et seqq. et GRAEF. iur. publ. cap. 36. n. 11.*

CAP. VII.

DE NAVFRAGIO.

- I. *An iure littoris res naufragae ad dominum littoris pertineant?*
- II. *Naufragium ex casu fortuito est fatale, et extra culpam.*
- III. *Quomodo culpa naucleri naufragium accidat?*
- IV. *Quomodo culpa uektorum in nauis. Vbi et de comodato.*
- V. *Quomodo culpa ductoris?*
- VI. *Eiecta nauis et naufraga bona non confestim nostra esse desinere, nec usucapi posse.*
- VII. *Negatur omni iure gentium ad littoris dominum pertinere bona naufraga, vel eiecta.*
- VIII. *Gentium aliquot enumeratio, quae bona naufraga fisco adplicuerunt.*
- IX. *Probat,ur, illud iniuste factum esse et fieri, nec inde iuris dominium stabiliri, aut iusto titulo defendi posse.*
- X. *Derelecta tamen bona naufraga ex maiori parte iure fisco inferri.*
- XI. *An possessor teneatur principi ex missa annona, quae naufragio perit.*
- XII. *De hominibus naufragio percuntibus.*
- XIII. *De his succedendi modo et probatione.*
- XIV. *Num si nauis legata naufragio perierit, inde fructus legatario debeantur.*
- XV. *De deposito naufragii causa.*
- XVI. *De poena rapti aut suppressi naufragii.*
- XVII. *Naufragorum calamitati quomodo subueniendum?*

I. **V**t materiam de iure littorum pertexamus, in disceptationem porto vocandum erit, num recte statuunt, qui iure littoris aut regali res naufragas ad dominum, qui littori imperat, pertinere volunt. Sed hoc ab humanitate alienum esse, mox ostendemus,

si de caussis naufragii quaedam praemiserimus; et quatenus inde auctores obligentur.

II. Naufragium vel casu fortuito et vi maiore, vel culpa nauatarum, vectorum aut ductoris accidere potest. Si casu fortuito, nemo inde tenetur *l. 3. §. 1. de naut. caup. stab. l. 1. §. 4. D. de obl. et act. l. 26. §. 6. D. mand.* Quia vis maior prouidentiam et industriam humanam superat, nisi culpa casum praecesserit.

III. Si nauclerus ex conuento, aut debito nauem armentis bene instructam non habuerit: si non constituto tempore, aut si alieno tempore nauigarit, vel neglexerit commode nauigandi tempus. *l. 16. §. 1. l. 36. §. 1. D. de rei vendic.* si minus idoneis hominibus nauem commiserit, *d. l. 16. §. 1.* si per intuta loca sciens nauigauerit; si per imperitiam vel incuriam vadis aut scopulis illiserit; si lumine piscatorum deceptus in vada inciderit, portum esse credens. *l. 30. D. de inc. ruin. naufr.* si nauem plus iusto onerarit. *l. vn. C. ne quid in. publ. i. et ibi GOTHOFR.* et quocumque modo occasionem naufragio sua culpa dederit, inde tenetur. *vid. cap. 9. §. 1. LL. Suetic. de iur. nautic. et cap. 14. eod.* Qui enim occasionem praestat, damnum fecisse. *c. 10. u. leg. naut. RHODIOR. l. 30. §. 3. D. ad leg. Aquil. BENEV. STRACCHA p. 3. de naut. l. vid. et inf. lib. III. cap. 8. §. 8. et seqq.*

IV. Qui in naui vehuntur, et domini mercium, quoque sunt in culpa, si vel soli vel vna cum nauclero in horum, quae iam dicta sunt, quippiam consenserint. Aut si secum peregre vel per mare portarint, et naufragio amiserint ea, quorum vsus illis domi concessus erat, eorum aestimationem praestabunt: quia hic culpa vtentium casum praecessit. *§. 2. inst. quib. mod. re. contrah. oblig. l. 1. §. 4. D. de obl. et act.* Alias in commodato naufragium, velut damnum fatale, non praestatur. *l. 18. D. commod.* nisi, cum posset res commodatas saluas facere, suas praetulerit. *l. 5. §. 4. D. eod.* Sed hac de re plura *inf. lib. 3. c. 2. §. 6. et 7.*

V. Si ductor nauis se obligarit ad nauim absque omni damno in portum deducendam, ille vero nauem impegerit vado aut latenti saxo; inde tenebitur *art. 38. iur. marit. WISBYENS. iure Sued.* etiam ad poenam capitis hoc factum aliquando extendi potest, pro grauitate damni dati, atque si dolo hoc fecerit *c. 14. de iur. naut.* Ipse tamen nauclerus non erit extra culpam, si sciuerit, ductorem minus esse idoneum,

neum, et nihilominus nauem ducendam ei commiserit. *l. utique §. culpa D. de rei vindic.* Ex procellae tamen periculo ductor non tenetur *d. c. 14.* quia hic est casus fortuitus, ab eo non praestandus. *l. 23. de R. I.* nisi ad vim maiorem aut tempestatis periculum se expresse aut generaliter obligarit. *arg. l. 9. §. 2. D. loc. cond. l. 78. §. 3. D. de contr. emt.*

VI. In ipso naufragio vel naufragii metu leuandae nauis gratia eiecta, non statim nostra esse desinunt: quia non sunt in derelicto, sed in deperdito *l. 44. D. de adq. rer. dom. l. 13. l. 21. §. 1. D. de adq. vel amitt. poss.* nec enim eo animo eiiciuntur: quasi quis ea habere nolit, sed quo magis cum ipsa maris periculum effugiat. *§. 48. inst. de rer. diu. l. 9. §. 8. D. de adq. rer. dom. ARIST. 3. Eth. 1. vid. et inf. l. 2. cap. 7. §. 5. de iur. marit.* atque si suspicatus fuerit, in quem locum eiecta sint, postea [re]quirat; velut qui onere pressus, in viam rem abiicit, vt mox reuersurus eandem auferat. *l. 8. D. ad leg. Rhod. de iactu.* Itaque res naufragae et eiectae non possunt vsucapi *l. 21. §. 12. D. de adq. vel amitt. poss. l. 7. D. pro derelicto;* nisi derelinquendi animo expulsaee vel iactae sint, quod sciat iaciens perituras *l. 43. §. 11. D. de furt.* Coniectura etiam de animo derelinquendi potest capi, vt notat ZASIVS *ad l. 21. de adq. vel amitt. poss.* si quis merces compositas in sacculum religet, et expositas in mare proiciat. Quod tamen magis ex euentu rerum derelictarum, quam proposito deperdendi iudicandum erit: quum in eiiciente res, nauis leuandae causa, semper praesumatur animus retinendi, quamdiu superest spes recuperandi, *conf. ZOES. in Pandect. ad leg. Rhod. de iactu n. 10. 11. 12.*

VII. Quod autem apud BODINVM *l. 1. de republ. c. ult.* legato Caesaris coram Henrico 2. Francorum rege conquerenti duas naues ad littus eiectas, et ab Iordane Vrsino captas esse, easque restitui postulanti respondit Annas Mommorancius magister equitum: Ea, quae ad littus fuissent eiecta, *gentium omnium iure* ad principes, qui littoribus imperant, pertinere, in eo magis argumento quam vero seruiuit. Verum quidem est, aliquot gentium instituto sic obseruandum fuisse, non autem ab omnibus, *vt mox §. 8. et inf. §. 10. probabitur.*

VIII. Nonnulli quidem eruditi *ex. l. 9. D. ad leg. Rhod. de iactu* colligunt, publicanos apud Rhodios olim legem seu morem, bona naufraga fisco adplicandi, habuisse; eosdem in partem illorum venisse pro custodia

custodia vel cura eorum; qua de re fusius *inf. b. cap. §. 10.* Quidam etiam huc referunt illud SYRIANI RHETORIS: Νόμος τὰ ναυΦράγια τῶν τελωνῶν εἶναι; et illud CVRUI FORTVNATIANI: *Naufragia ad publicanos pertinere.* Hunc morem, vt bona naufraga a publicanis aut fisco vendicarentur, etiam viguisse apud Gallos, Anglos, Neapolitanos, Siculos et alios nonnullos, notant BODINVS *lib. 1. de rep. c. vii.* SELDEN. *l. 1. Mar. claus. c. 25. et alii.*

IX. Caeterum, vt bona miserorum naufragorum in fiscum trahantur, licet a nonnullis gentibus more receptum fuerit, ab ipsa tamen humanitate et acqutate naturali abhorret. Nonne enim inhumanum et iniquum est, calamitosos absque suo facto re sua priuari, et fiscum ex alieno dispendio suum quaerere compendium? vnde qui cum humanitate aliquod commercium habent, hunc morem vt plane Barbarorum atque iniustum passim damnant. *vid. GROTI. de iur. b. et p. 2. 7. 1.* Immo contra Christianam prorsus charitatem est, cuius adflicta fortuna nostra ope esset erigenda, eum vltierius deprimere et ad incitas redigere. *vide AMESIVM apud. Dantb. in casib. consc. 1049.* Sed quidquid hic inhumanum iniustumque habetur, de priuatis, proprio instinctu absque auctoritate publ. res naufragas rapientibus, accipiendum esse, principum adultores aiunt; non de ipsis principibus ac liberis rebus publ. quibus bona naufragio eiecta et in littus eorum expulsa, quasi ipsa natura attribuente, in sinum ipsorum et fiscum cadant. Id quoque esse partem domini maris, id iure portus et littoris fisco deberi. Verum non est, quod hinc maris dominium stabilire velint: quum sit iniustus acquirendi titulus, occupare quod aliorum est, non sponte, sed necessitate, eiectum. SELDENVS *l. 1. Mar. claus. c. 18. p. 148.* *Diuisio illa rerum epelago extractarum, simpliciter considerata, non magis adserit dominium vllum in ipso mari, quam praedae cuiuscumque maritimae ab hostibus ereptae decima.* Aut si quis dominium in littus vel mare sibi arroget, portusque istichabeat; non tamen maiorem facultatem habet res naufragas capiendi et sibi retinendi, quam quilibet alius. Dominium enim littoris, portus, aut maris nulli datius, alicui suum absque iusta causa auferendi. *Non concupiscere alienum et suum cuique tribuere,* est generalis lex Dei et naturae, quae omnes obligat. Si vero bona naufraga in littus eiciantur, hoc est singulare Dei et naturae Deo, famulantis, beneficium,

ficium, non permittentium ea spoliū maris aut aliorum fieri, sed repetentibus dominis vt solatium amissorum aduersaeque fortunae cedere. *BODINVS lib. 1. de republ. Barbarum, inquit, et antiquis iniustitatum est, vt cuius opes ac fortunae naufragio misere perierint, et quem nostris opibus subleuare debeamus; eius reliquias, quas ad littus eiectas bona fide restitui oportebat, turpiter diripi patiamur. Sic tamen viuunt, vt qui portus habent (loquitur de quorundam populorum, non omnium moribus) eam crudelitatem tum in ciues tum peregrinos exsequantur. Ius quaeris? errorius facit. At si non peccatur errore, sed scientia; scelus est, quod erroris specie praetenditur.* *GROTIUS* hic memoria lapsus videtur, quando in notis ad *lib. 2. de iur. h. et p. c. 7. §. 1. ait: Quid in mentem venit Bodino, vt talia defenderet.* Non defendit haec Bodinus, vt videmus, sed acriter carpit. Nec est, quod patroni huius maris se tueantur illo *IVVENALIS*:

Res fisci est, quodcumque natat;

hoc enim habet auctores Palpharium, et Armillatum, delatores et adfentatores Domitiani; velut postea in cap. de iure piscandi fusius probabo. Quanto iustius Imp. Hadrianus et Antoninus decernunt, licere vnicuique naufragium suum impune colligere *l. 7. l. ult. D. de inc. ruin. naufr.* Et *ANTONINVS in l. 2. C. de naufrag.* *Si quando, inquit, naufragio nauis expulsa ad littus, vel si quando aliquam terram attigerit, ad dominos pertineat; fiscus meus sese non interponat.* *QVOD ENIM IVS HABET FISCVS IN ALIENA CALAMITATE, VT DE RE TAM LVCTVOSA COMPENDIVM SECTETVR?* Ex hoc aequitatis fundamento rex Poloniae Sigismundus anno MDXCVIII. decidit, vt res ex naufragio receptae domino illarum restituerentur, vt notat *LIPSKY obs. Pract. t. 2. c. 44. n. 2. et GAIL. lib. 1. obs. Pract. c. 18. n. 6.* testatur, mandata sine clausula contra consuetudines de bonis naufragis, iure littoris fixo addicendis in camera imperiali non semel decreta fuisse.

X. Derelicta tamen bona naufraga, quorum certo tempore non adparet dominus, pro maiori parte fisco inferre, minorem partem iuuentori pro cura et custodia eorum assignare, aequitati et iurigenium consentaneum videtur. Ius Suedorum hac de re in *c. 36. de furt. LL. prou. et c. 14. eod. LL. municip.* ita constituit: Inuentor rei naufragae in littus eiectae publice significabit rem inuentam, cuius dominus si intra annum et diem compareat, et rem suam legitimis in-

diciis probet, duas partes recipiet dominus, vnum retinebit inuentor, (sed dimidium inuentae rei in fundo maris, *c. 15. d. LL.*) Possunt etiam quidam privilegio legi eximi, vt suum recipiant pro aequa adseruationis mercede. Quod olim hic Lubecensibus et Stralsundensibus indultum est; et Suedis apud eosdem, si intra annum et diem non aduenerit ad suum vendicandum, duas partes capiet fiscus regius, tertiam inuentor, quod ab aequitatis norma non videtur alienum. Qui enim in tempore indicat rem inuentam, eo ipso testatum facit, se lucrandi aut retinendi animum non habere, nec in aliena calamitate compendium adfectare, sed vero domino suum bona fide restitutum; qui si intra praescriptum tempus, quo commode potuit, se non sistat et suum repetat, pro derelicto habere praesumitur, *arg. l. 43. §. 5. u. D. de furt. l. 1. 2. D. pro derelicto.* et sic tamquam bonum vacans, quod possessorem non habet, aut qui ius suum omisit, fisco cedit; portioque attribuitur inuentori, vt industriae et curae merces. Quod ius etiam aliarum gentium moribus receptum est. Speciatim de bonis naufragis ita constitutum est in iure Iurico *l. 3. c. 61. 63.* Scanico *l. 8. c. 3.* in iure maritimo Danico *art. 49. 73.* in iure Norwegico *c. 26. de iure mercandi.* In pactis pacis inter Magnum, regem Suediae, et Waldemarum, regem Daniae, anno Christi MCCCXLIII. *In aliquo regnorum nostrorum seu dominiis passi naufragia, res amissas libere, absque impeditioe quorumlibet, recolligant et recuperent, quamdiu non pro derelicto habuerint res amissas.* Simile quid in iure Borussico *lib. 4. tit. 19. art. 5. §. 5.* in edicto Belgarum anno 1447. publicato: in pacto inter Henricum VII. regem Angliae, et Philippum, Archiducem Austriae, anno 1495. inito. Quamuis etiam eruditi quidam velint, vt *sup. §. 8.* tangebatur, lege Rhodiorum simpliciter bona naufraga fisco fuisse addicta, idque colligant ex *l. Ἀξίως D. ad leg. Rhod. de iactu.* tamen olim in lege Rhodia constitutum fuisse, verisimilius est, vt domino intra praefixum a lege tempus non adparente, praeter partes fisco debitas, partem sibi sumerent pro naufragorum honorum cura et custodia publicani. Ita quidem GROTIUS in florum sparsione ad ius Iustiniani legem Rhodiam explicat: *Solebant, inquit, publicani bona, quorum non adparebat dominus, in custodiam suam sumere; et pro ea custodia partem sibi aliquam vindicare. Ea pars quae esset, definitum erat lege Rhodia nauali, quae pro iure gentium in illo mari vigeat: si-*

cut apud Galliam leges Oleronis: apud omnes transrhenanos populos leges Wisbyenses. IAC. GOTHOFREDVS in erudito commentario *ad l. de precatio IX. leg. Rhod. de iactu cap. XI.* hac de re ita iudicat: Potuisse lege Rhod. insularis aut maritimis ciuitatibus id competere, vt in partem aliquam naufragii venirent, vel ob sumtus in fasces ignesque flagrantes pro securitate nauigantium, vel ob operam in colligendis et adferuandis naufragiis impensam, vel loco portorii aut vectigalis pro mari a latronibus purgato: vt iam non esset praedae species ex mente Eudaemonis, sed remuneratio quaedam impensarum et operae, adeoque mos seu lex maris ex instituto Rhodiorum. Sed ne modum excederet, Antoninum temperari voluisse secundum imperatorum constitutiones. Idem Gothofredus, quomodo dicta lex nona *ad leg. Rhod. de iactu* sit emendanda, c. 7. laudati commentarii ostendit. Eiusdem legis emendationem aggressi sunt alii viri, doctrina eximii, GROTIUS, PETITVS, SELDENVS et nuper SALMASIVS: quorum obseruationes compendio contraxit CL. VINNIVS *ad dictam legem pag. 276.* et quae emendationes menti legis ipsi conuenientiores videbantur, obseruauit, vti apud ipsum legere est. Ei quoque non fit verisimile, lege Rhodia naufragia omnia statim et sine dilatione fisco vendicata fuisse, quo nihil possit excogitari crudelius. Quum contra lex Rhodia, vt legum nauticarum vetustissima, tantopere commendetur ob aequitatem a Strabone et aliis auctoribus.

XI. Si subditi vel alii certam quantitatem mercium aut annonae principi mittere iussi sunt, missaeque naufragio absque possessorum culpa perierint; ad alia horum vice mittenda minime obligantur *l. 4. C. de naufrag. et ibi* PECK. quia semel munere suo functi sunt, et de naufragio casu facto non tenentur; nisi culpa eorum interuenerit. Ita iudicatum a supremo senatu Mechliniensi, tum et Brabantino, testatur CHRISTINAEVS *decis. 66. n. 2. et VINN. ad d. l. pag. 401.*

XII. Si quis funem anchorarium, data praeciderit opera, quo alligata erat nauis, quae vi maris aut fluctuum abrepta in naufragii malum inciderit, et aliquis hominum naufragio perierit, damni dati et capitis poenae obnoxius erit auctor, *secundum ius Sued. cap. 5. et 9. de iur. naut.* quia causam mortis praebuit. *l. 15. D. ad leg. Corn. de Sicar.*

XIII. Si coniuges et liberi naufragio, casu quodam fatali perierint, et incertum sit, quis eorum prior extinctus sit; viri heredes viro, vxoris vxori succedent in bona. *iur. Sued. de hered. masculi tamen, vt fortiores, diutius vixisse praesumuntur. conf. l. 9. l. 16. 17. l. 8. l. 22. 23. de reb. dub. l. 17. §. 7. ad sc. Treb. l. 26. de pact. dotal. CARPZOV. iur. for. 3. 17. 10. FINKELTHAVS. obs. pract. 52.*

XIV. Quod naufragio perit, heredi non legatario perit, si modo legatarius culpa careat. *l. 30. ad leg. falcid.* si tamen heres certum corpus legatario dare obligatus sit, nec fecerit, quo minus ibi, vbi id esset, traderet, si id postea sine culpa heredis casu quodam perierit, deterior vt legatarii conditio. *l. 26. §. 1. de legat. 1.* Si vero nauis vsusfructus legatus sit alicui, quae postea naufragio deperdita sit; nihilominus praeteriti temporis fructus a die legati debentur legatario *arg. l. 12. §. 1. D. de vsufr. et arg. l. 62. D. de rei vindic.* Sed si sub conditione, *si nauis salua redierit,* vsusfructus legatus sit, existente conditione existet, deficiente conditione deficiet legatum. *arg. l. 21. D. de vsu et vsufr.*

XV. In deposito naufragii causa, quod interpretes depositum miserabile et necessarium adpellant, si fides violata sit, actio in duplum datur contra illum, apud quem res deposita est, aut heredem eius. *l. 1. §. 1. D. depositi, §. 17. 23. inst. de act.* Sed hac de re plura *l. 3. c. 2.*

XVI. Procurrere ad praedam ex naufragio rapiendam, Petronio crudelitas dicitur in *Satyric. in l. 3. D. de fer. atrox. iniuria* adpellatur. *in l. 44. de adq. rer. dom. et in l. 43. de furt.* non solum rapinae et furti, sed in *l. 7. D. de inc. ruin. naufr.* expresse latrocinii species habetur. Hinc etiam poenam furti vel quadrupli in iure *R. d. l. 44. D. de adq. rer. d. l. 1. 3. Dd inc. ruin. naufr. Nou. Leon. 64. et in LL WISGOTHOR. 7. 2. 18.* vel bonorum publicationem. *l. 18. Cod. de furt.* aliamue poenam extraordinariam aut grauiorem pro personarum et rerum conditione meretur *l. 3. 4. 7. D. de inc. ruin. naufr. l. 1. §. 1. 2. ad leg. Iul. de vi priu.* immo vltimum supplicium *l. 3. §. 4. de Sicar.* et nonnullorum populorum statutis poenam suspendii. Hic autem non solum de dictorum seueritate, sed etiam seria exsequutione opus est. Qua de re memoria dignum exstat factum et constitutio Andronici Comneni Imp. (apud Nicetam Choniatem *l. n. Annal.*) ad quem
quum

quum querelae de impunita naufragorum direptione delatae essent, et aulae proceres hoc malum pro deplorato haberent, quod vetustate corroboratum medicinam respueret, ille respondit: *Nihil est, quin ab imperatoribus emendari queat; nec ullum peccatum est, quod eorum vires superet. Superiores autem imperatores aut rem stulte sunt aggressi, aut se dolere iniuriis simularunt; non enim inutilibus litteris sed ense coercere hoc malum debuissent: quod prauos mores non corrigendo confirmarunt.* Et cum dicto leueram poenam in naufragorum spoliatores statuit, addito etiam supplicii fulmine in negligentes executionem eius.

XVII. Pium autem et humanum est, vere naufragorum, qui res suas amiserunt, et qui non culpa sua in hanc calamitatem inciderunt, nec eam mentiuntur, rationem habere *arg. l. 37. §. 1. D. de neg. gest.* eorumque subleuare fortunas vel ex publico, vt fecit Theodoricus rex Gothorum, apud CASSIODORVM *var. ep. 4. 7.* et remissione vectigalis GRAEF. *iur. publ. 30. 11.* vel dilatione moratoria debiti, de qua CARPZOV. *iur. for. 4. 30. 46.* vel ex communi sodalitatum arca, qualis olim apud Graecos erat. CASAVB. *in Charact. Ethic. THEOPHRASTI p. m. 199. seqq.* GROT. *in Luc. c. 6. p. m. 683.* et hodie in bene constitutis Rep. esse solet. Si vero maior quaedam summa ab amicis corrogata eis suppeditetur, vel debiti remissio a creditoribus fiat; aequum est, ipsos restituere, quum ad meliorem fortunam redierint; nisi animo donandi, nec repetendi facta sit *l. 53. D. de reg. iur.*

CAP. VIII.

DE IVRE PORTVS, PORTORII ET
VECTIGALIS.

- I. *Portus descriptio.*
- II. *Ad portus instaurationem conferendae operae communes.*
- III. *Portum esse publicum, et inter regalia referri.*
- IV. *Finis, vsus et privilegia portus.*
- V. *Inquisitio nauium. Literae conductus maritimi. Designatio mercium. Principalis praelationis ius.*
- VI. *Portorium. Vectigal, quis illud institueret et quomodo possit.*
- VII. *Poena commissi. Ea quoque heredes teneri.*
- VIII. *Quae naues sint immunes.*

IX. *Errore viae, vi aut tempestate in alienum portum acti, tutum ibi receptum et egressum iure gentium habent.*

X. *Nisi sint hostes aut piratae; quos ibi certo modo persequi licet etiam alieni territorii hominibus.*

I. **P**ost fluminum et littorum iura nunc ius portus illis coniuncti se offert. Portus est conclusus locus, quo importantur merces et exportantur. *l. 59. de verb. sign.* Alias statio, quod ibi tuto naues stare possint. *l. 1. §. 13. D. de flum.*

II. Ad portus instaurationem, quia publicae utilitatis gratia fit, omnes subditi loci conferre operas debent. *l. 7. C. de oper. publ.*

III. Portus intuitu fluminis quo ambitur, et vectigalis, quod ex nauium statione penditur, est publicus, et hodie regalibus accensetur. *§. 2. Inst. de rer. diu. l. 4. §. 1. D. eod. c. vn. quae sunt regalia.*

IV. Portus, quia publicus, non solum mercibus exonerandis inferuit, sed ut naues ibi tutum receptaculum habeant, et iure debito ac securitate fruantur nauigantes, quatenus innocuum iter et stationem quaerunt. Hinc portus et naualia priuilegio pacis publicae gaudent. *arg. l. 1. §. stationem D. de flum. cap. 2. iur. nautic. Sued. c. 1. de viol. iur. Reg. c. 14. de homic. viol.* Et prohiberi nemo libero ingressu aut egressu portus iure gentium potest; nisi quem istius loci dominus pro hoste habeat, aut metuat, ut hostium partibus studentem. Megarensium querela quondam iusta visa fuit, quod contra ius gentium et libertatem Graeciae portu Atheniensium excluderentur. *DIO-DOR. SICVL. l. 12. PLYTARCH. in pericl. CVN. in caussa postliminii p. 262.* Nihil etiam in littore aut ponte portui proximo fiet, quo portus aut stationis vsus impediatur *l. 1. D. de flum. arg. c. 19. de iur. naut. Sued.* Quaecumque naues ex quolibet portu dimissae, nullam concussionem vel damnum sustinebunt *l. vn. cod. de lit. et itin. custod.*

V. Hoc tamen iuri debetur portus, et principis loci iurisdictioni, ut praefectus portus inquirat, quae nauis et vnde venerit, quid vehat. *d. l. vn. CVNAEVS in caus. postl. p. 279.* Hoc est consentaneum ei iuri, quod portibus et rei maritimae passim apud alias nationes impositum est. Sic Aenea cum classe sua in Euandri portum delato, Pallas apud MARONEM 8. Aeneid:

Quo tenditis? inquit:

Qui genus? vnde domo? pacemne huc fertis an arma?

Ut magister naus a sui loci magistratu literis commeatus ex more hodierno maritimo aut passus maritimi, ut vocant, epistolaque adfertoria, vulgo *certificationem* appellant, instructus sit: vel inuentario ac designatione mercium omnium nauis impositarum in instrumento contractus nautici rite confecta (Gall. *lettres de charte partie*) ac professione speciali, quae ex visitatione et excussione nauis recta deprehendatur, et solutione iusti vectigalis impleatur. Causa est, ne magister nauis aliud pro alio, aut sub alieno titulo profiteatur: ne quid illicitum inuehat euehatue: ne quid occultet et supprimat: ne quid alienum, quod vectigal debet, suo, quod forte immune est, admisceat: atque ut euiteur longa detentio, poena publicationis bonorum aut commissi. Quod pactis et iuri diuerforum populorum atque specialibus vectigalis ordinationibus congruum est. Naues tamen immunes, et tam mercium ratione, quam proprio iure ac privilegio exemptae, non necesse habent istam mercium professionem apud publicanos, inquisitionem et visitationem subire, quam aliae naues vectigali oneratae subeunt. PECK. in tit. cod. de nauicular. et VINN. ib. pag. 378. nisi quod quorundam populorum pactis generalem certificationem publicano ostendunt, quomodo hoc cautum sit legibus pacis inter regna Suediae et Daniae. vid. art. 5. 6. et seqq. *Pacific. Sueo-Dan.* Nonnullis quoque populorum institutis ius praelationis princeps loci in mercibus inuectis vi regalium in portum habet, ut, quod ipsi placeat ex mercibus, pro iusto pretio emat eligatque prae aliis, velut in iure Sued. c. 1. de iur. naut. c. 33. de iur. merc. cautum est. Huc respexit CHYTRAEVS in chron. Saxon. part. 2. p. m. 211. vbi de Gustavo I. et Lubec. agit. *Naues ac merces inuectas ac euectas primum regis ministris inspiciendas praeberere; ac si quid regi ex mercibus emere aut retinere libeat, ius προτιμίσσεως ipsi concedere cogit.* Id. veteri iure Norveg. c. 9. de iur. merc. constitutum fuit.

VI. A portu dicitur portorium, pecunia, quae fisco vel reipubl. penditur ex mercibus aut venalitiis, quae huic oneri subiacent. CUIAC. ad tit. cod. de vectig. et comm. vectigal. autem adpellatur a vectura, vel inuectione et euectione mercium, quod solui debet non solum pro nudo transitu, sed etiam pro fide et securitate publica et onere tuendae navigationis aduersus vim et piratas, et inuandae per ignes nocturnos ac breuium signa, pro expositione et venditione mercium?

PREM. *init. tract. de securit. promiss. et fid. pub. p. m. 14.* GROT. *de iur. bell. et pac. 2. 3. 14.* CAMDEN. *Hist. Angl. p. 842.* (Huc etiam referas, quam vocant, *palorum pecuniam*, de qua *in priuil. Amst. p. 28. 29.* et in *Statut. Dantisc. p. 1. art. 22.*) Vectigal autem instituere est summi imperii *l. 10. D. de publican. l. 2. 3. C. vectig. nou. 1.* aut quibus hoc concedit suprema potestas; aut quibus tempore memoriam hominum excedente adquisitum est. Hoc non priuatae, sed publicae, non alienae sed suae potestatis ac moderationis pro status publ. conditione principes esse volunt CAMDENVS. *p. 3. hist. Elisab. pag. 351. Principes vectigalia, quae semel intenderunt, vix vnquam relaxant; qui huiusmodi regalia (vt vocant) ad cuiusque regni ius et libertatem spectare, nec externae moderationi subiacere indicant.* Extra necessitatem tamen et utilitatem publ non augeri, respectumque ad merces habere, leges pacti et modum causlae non excedere fas est. *l. 7. 8. 13. C. de vectig.* GROT. *de iur. bell. et pac. 2. 2. 14.* SIXTIN. *de regal. 2. 6. 45. et 47. seqq.* Sed nec illicite ac per vim extorqueri debet. *l. 6. §. 5. D. de public. et vect.*

VII. Si quis non professus fuerit omnes merces, pro quibus vectigal debetur, in commissum cadunt aut fisco cedunt occultatae vel *inscriptae*, vt veteres loquebantur: id est non scriptae. LVCILLVS *lib. XXVII. Satyr. apud Nonium: facit idem quod illi, qui inscriptum e portu exportant clanculum, ne portorium dent.* Item si vititae merces aduehantur, vel cum illis ad hostile solum nauigetur, eadem in commissum cadunt *l. 2. cod. quae res exp. non deb.* Poena vero commissi etiam heredes defraudantis tenet, si modo viuo eo, qui deliquit, quaestio mota sit, et sententia declaratoria subsequuta, qua declaratur, illud crimen fuisse commissum. *l. 8. l. 14. l. 16. §. 13. de publican. SIXTIN. de loc. n. 171,*

VIII. Naues tamen a vectigali immunes hic excipiuntur. Quae immunitas mutuis inter vicinos aut confoederatos pactis institui, vel pro rerum et temporum ratione tolli potest. *vid. art. 1. 2. seqq. et art. 18. pacif. Sueo-Danic. de anno MDCXLV.* Sed et errore viae, vi tempestetis, metu piratarum aut aliorum hostium probabili, aut reparationis causa naues ex necessitate in portum actae vel relatae, pro non soluto vectigali, commisso non vindicantur *li 15. l. 16. §. 8. D. de publican.* nisi quod quarumdam gentium instituto pecuniae aliquid pro tuta statione praestari solet, quam vulgo vocant *pecuniam anchorariam* *vid.*

vid. art. 12. Pacific. Sueo-Dan. Merces quoque, quas semel in isto portu exonerare coeperunt, ibidem vendere quorundam populorum moribus necesse habent.

IX. Alias iactatae naues mari et expulsaе errore itineris, vi aut tempestate in alienum portum velut ad alienum praesidium confugientes, ibi ex communi gentium iure fidam stationem habere libereque decedere solent. Hoc ius gentium intuetur VIRGILIUS IV. Georg.

Deprensus olim statio tutissima nautis.

Et Latinus apud eundem VII. Aeneid. sic inuitat socios Aeneae:

Sive errore viae, seu tempestatibus acti,

Qualia multa mari nautae patientur in alto,

Fluminis intrastis ripas, portuque sedetis.

Ne fugite hospitium.

In foedere pacis et commerciorum inter Henr. VII. Reg. Angl. et Philippum ducem Burgund. etiam hoc pactum est percussum, ut naues vi aut tempestate in alterius portum depulsaе tutum ibi receptum liberumque inde egressum haberent. *c. 21. dicti foed.* Libertatem sane commerciorum et navigationis tollit, et ingentia naturae munera in iniuriam vertit, qui publicam securitatem in portu denegat his, quos illic longae navigationis languor, aut tempestatum vis ex alto adpulit. Quum hos in alienam fidem confugere, et ei se ac sua committere necessitas extrema et miserabilis casus adigit, prope est, ut hi in eadem causa esse videantur, qui periculi vitandi causa, hoc est, naufragii, ruinae, tumultus gratia res suas apud aliquem deponunt; vti CVNAEVS in *caussa postlim.* p. m. 262. 263. erudite disserit. *vid. et inf. l. 2. c. 4. n. 6. et seqq.*

X. Si vero sint hostiles vel piraticae naues, aut pro iis habeantur, illis accessum denegari nihil est mirum, unde socii Aeneae pelago iactati, tutumque accessum a Didone petentes, aiunt apud MARONEM I. Aen.

Non nos aut ferro Lybicos populare penates

Venimus, aut raptas ad littora vertere praedas.

Quassatam ventis liceat subducere classem,

Et siluis aptare trabes, et stringere remos.

Lesbios vnice laudat Pompeius, quod vxori sibi que, licet iam a Caesa-

re victo et profugo liberum tamen accessum et recessum dederint, apud
LVCANVM *lib. VII. v. 144. et sqq.* cum hoc voto :

*Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum,
Non intrare suos infesto Caesare portus,
Non exire vetent.*

Quin et hostilium nauium continuam persecutionem et in eas excursionem in alieno freto vel portu excusandam putant, si periculum sit in mora. Fit enim hoc, vim hostis nobis imminentem a finibus nostris propulsandi, non alieni aut vicini territorii fines violandi, animo. Et ius ac necessitas defensionis nullum limitem seu terminum agnoscere omnique iniuria carere videtur. BESOLD. *de iur. territ. c. 3. n. 4.* Sic TRVMPIVS classis Holl. praefectus anno MDCXXXIX. feliciter occurrit classi hostili Hispanorum in portu Duinenfi Britannorum, licet illis contradicentibus et prohibentibus; quod potest quisque in suo territorio.

CAP. IX.

DE IVRE PISCANDI.

- I. *Ius piscandi omnibus commune esse primaeuo iure naturae, gentium et diuino.*
  - II. *Quod postea inter regalia relatum, vna cum fructibus eius.*
  - III. *Iure regalium et legibus piscationum non posse tolli omnem piscandi libertatem.*
  - IV. *Libertatem piscandi in alieno mari aut freto exteris quoque certo modo concedi posse, ab illo, qui imperium in illud habet.*
  - V. *Ius piscandi subditis et priuatis quatenus competat.*
  - VI. *Quatenus heredibus competat.*
  - VII. *Per piscationem non impediendam esse navigationis vsus.*
- I. **S**ed et hoc portus beneficium est, vt ius piscandi in eo sit commune; nec in portu solum, sed etiam in fluminibus publicis et mari: quia portus et flumina publica sunt, mare autem commune est. Idque primaeuo iure naturae et gentium §. 2. *Inst. de rer. diu. l. 5. §. 1. D. eod.* quod in iure diuino fundatum est *Gen. I. v. 28. Gen. IX. 2.*
- II. Verum hoc non simpliciter est naturale, sed in mari nullius ditioni subiecto; atque si in certis locis non aliter lege aut moribus cautum sit: quos obseruari debere ius ipsum naturae dicit. Lex enim

enim ciuillis, etsi nihil potest contra ius naturae permittere aut prohibere, potest tamen libertatem naturalem circumscribere, et vetare, quod naturaliter licebat. GROTI. *de iure belli et pac. lib. 2. c. 2. §. 5. et c. 3. §. 8. 9. seqq. et c. 8. §. 5.* Et CUIACIUS *lib. 4. obs. c. 2.* ait: *Mores ubique ius gentium passim subegerunt, adeo ut ne in flumine quidem publico piscari liceat.* Ex quo enim principes imperium in aquas ipsorum territorio subiectas sibi vindicant, promiscuae piscandi libertati fibulam quamdam lege sua imposuerunt. Inde factum est, ut piscationes in mari aut flumine publico tandem inter regalia referrentur. *c. vn. Quae sint regal.* Quae longa consuetudine ex tacita ciuium conuentione firmata sunt: ita ut hodie non amplius de iure quaerendo, sed quaesito tuendo disceptetur. GRAEF. *iur. publ. c. 40. n. 3.* Hinc lacus piscatorii in censum domini deferri dicuntur in *l. 4. §. 6. D. de censib.* Et ius piscandi cum feudo a superioribus conferri. SIXTIN. *de regal. 2. 18. 30.* vel aliis ex venia concedi *c. 29. §. 1. de iur. aedif. LL. prou. Sued.* aut alio iusto titulo in alium transferri, vel piscatio publice locari pro certis redditibus aut exactionibus fisco inferendis potest. Exceptis tamen, quae hamo capiuntur. Hamorum enim vsus in quacumque ciuitate receptus, in aquis publicis ab omni exactione liber est. GRAEF. *d. loc. n. 3.* Sic iure regalium Sueciae reges habent suas decimas ex piscationibus publicis, aut alios proventus ex locatione vel concessione piscationum in mari aut fluminibus publ. huius regni, suosque peculiare tractus aut ductus piscationum, quos *Alueos regias* aut *Venas regias* sua lingua vocant. *vid. Recess. Holm. de anno 1643. art. vlt.* Sic regibus Lusitaniae praeter alios maritimos redditus cedunt quoque balaenae eiectae. GEORG. *de CABEDO decis. Lusit. part. 2. dec. 48.*

III. Eodem iure regalium princeps certum piscandi modum praescribere suis subditis ex vsu publico et consensu potest. Ad conseruationem enim eorum, quae iuris quidem gentium sunt, absque gentium tamen laesione reip. bono conducunt, princeps leges proposito suo conuenientes ferre potest, uti in halecum captura ordines Hollandiae fecerunt, *notante GRAEFIO dicto cap. n. 4.* et alii principes ac respubl. in aliorum piscium captura possunt. Ista tamen leges omnem piscandi libertatem subditis penitus adimere, omniaque fisco vindicare non possunt, certe non debent. Quod Domitianus et ministri eius tentabant. Quo nomine Iuuenalis eos urbano sale tangit sat. IV.

vbi de rhombe, in mari Hadriatico capto, et a piscatore principi destinato loquitur:

*Quis enim proponere talem
Aut emere auderet? cum plena et littora multo
Delatore forent: dispersi protinus algae
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitiuum dicere piscem,
Depastumque diu viuaria Caesaris, inde
Elapsum, veterem ad dominum debere reuerti:
Si quid Palphurio, si credimus Armillato,
Quidquid conspicuum est pulcrumque ex aequore toto,
Res fisci est ubicunque natat, donabitur ergo,
Ne pereat.*

Vide colorem ac ingenium calumniae, quae fingit rhombum imperatoris viuario aut piscinae inclusum, in dominio eius fuisse, ideoque inde elapsum occupantis fieri non posse, sed domino suo restituendum esse, ubicumque deprehensus recognoscatur. Palphurius autem et Armilla:us speciosiori palpo omnia principis fisco attribuant, quaecumque alicuius pretii in mari reperiuntur. Huc referas illud AMBROSII quo inuehitur in tales principes HEXAEMER. l. V. c. XXX. *Piscium iura sicut vernaculorum conditione sibi seruitii subiecta commemorant.* Sint priores in mari sinibus suis circumscripto aut flumine publ. piscandi partes principi, sint ipsi magni inde fructus, et sua regalia. Non tamen omnia in fiscum trahere potest. Hoc enim ipsius naturae beneficio prorsus repugnaret, quae non principis solum sed ceterorum quoque hominum causa pisces comparauit (vid. l. 28. §. 1. D. de usur.) igitur illis quoque partem eorum lubens concedet, quae natura non inuidet aut denegat ceteris hominibus. SENEGA l. IV. de benefic. cap. V. *Animalia omnis generis, alia in sicco solidoque, alia in humido innascentia, alia per sublime dimissa: ut omnis rerum naturae tributum aliquod nobis conferret.* Huius naturalis tributi partem bonus princeps, incolumi suo iure et piscationum fructu, ceteris haud inuitus permittere solet. SENEGA l. VII. de benefic. cap. V. *Sub optimo rege omnia rex imperio possidet, singuli dominio.* Quae nimirum iusto domino adquiri possunt. Et cap. VI. *Caesur omnia habet: fiscus eius priuata tantum ac sua, et vniuersa in eius imperio sunt, in patrimonio propria.*

propria. Absque tamen venia publ. praefectique portus regii directione piscatio in publico non est permissa, *iure portus Suedico* CAROLI VIII. art. 14. et 25.

IV. Quin si exteris ex pacto, vel precario, aut indulgentia principis, aut pro certo vectigali piscatura, in freto aut mari ditioni eius subiecto, velut pastio in agro compascuo ad certum ac determinatum modum concedi potest, atque constituto tempore renouari solet; quidni idem concedatur indigenis? exteris autem dicto modo concedi posse, statuit LEO *imp. nouell. 56. in fin.* *Sicut terrenis locis praeter voluntatem domini ex alieno fructus percipere nemini conceditur; sed si quis fructus ex alieno colligit, eos vel benignitate domini percipiat, vel pro loci vsu vectigal soluat, necesse est.* Sic etiam maritimis oris obseruari, praecipimus. Idem testantur huius facti exempla. SELDENVS *l. 2. mar. claus. cap. 20. p. 437.* *Ex foederibus cum vicinis principibus initis toties eiusmodi libertas ita utrimque fuit indulta, ut constante foedere, velut ager compascuus tam foederato utenti, quam Anglo domino mare deseruiret.* Sic Hollandis ius piscandi haleces in mari Britannico concessum esse, constat ex foedere pacis ac mutui commercii, quod initum est Londini anno MCCCCLIX. inter Henric. VII. regem Angliae, et Philippum Archiducem Austriae, ducem Burgund. Hollandiae comitem; et integrum exstat in apologia Boxhornii pro nauigat. Holland. in primis cap. 14. Iisdem, ut et Anglis aliquando in Scania, Norvegia idem a regibus Daniae ac Norveg. indultum esse, ex annalibus constat. *vid. PONTAN. l. 1. discuss. histor. c. 2.* Quod autem GROTIUS *l. 5. mar. lib. p. m. 53.* vult, *exteris ius piscandi vbique immune esse debere, ne seruitus imponatur mari, quod seruire non potest (l. 13. com. praed.)* hoc quidem ita esse oporteret, si nudum ius naturae et gentium vbique sequeremur; et lege vel pacto non aliud constitueretur ab eo, qui imperium in suae terrae vndas sibi arrogat. Quaratione motus GROTIUS postea diuersum sentit *in lib. II. de iur. bell. et pac. cap. II. §. V.* *De feris, inquit, piscibus, auibus illud notandum est, qui imperium habet in terras et aquas, eius lege posse impediri aliquos, ne feras, pisces, aues capere et capiendo acquirere eis liceat: atque hac lege teneri etiam exteros. Ratio est, quia ad gubernationem populi moraliter necessarium est, ut qui ei vel ad tempus se admiscant, quod fit intrando territorium, ii conformes se reddant eius populi institutis. Nec*

obstat, quod saepe in iure Romano legimus, iure naturae aut gentium liberum esse, talia animalia venari, (aut capere) hoc verum est, quamdiu lex civilis nulla intercedit, sicut lex Romana multas res relinquebat in illo primaevo statu, de quibus aliae gentes aliud constituerunt. In foedere regum Galliae et Angliae pactum initum, piscaturam vtriusque subditos libere exercere posse toto mari, quod hinc portu Scadeburgensi et Southamtoniensi, illinc Flandriae extremo et Sequanae fluvii ostio terminetur. Tempus item ab autumno, intra Ianuarias, quae sequerentur, Kalendas coerceri. Ecce limites tum loci, tum temporis piscaturae positi, uti notat SELD. in mar. claus. dist. sup. loco. Modum ergo principes hic suis et exteris vel ex conventionione, vel vi imperii in suum fretum praescribere queunt.

V. In fluvio autem alicuius priuato proprioque ipsi solum domino, non aliis absque furti crimine piscari licet: is enim ad priuatum non publicum aut communem usum ac dominium pertinet l. 13. in fin. l. 14. D. de iniur. c. 25. iuris Sued. Bygn. ll. c. 29. Tinf. ll. 9. Sl. nisi specialiter tale quid alii concessum sit a domino; aut nisi usus annis pluribus vicinis pro portione adiacentium praediorum communis sit. vid. OETINGER l. 1. de iure et controu. limit. c. 12. n. 29. et d. c. 25. Bygn. c. 16. 17. Wiederbo VI. 14. HL. Quamuis vero pisces passim vagantes, ludentes in stagnis videantur in naturali sua libertate versari, atque sic occupanti cedere; quod etiam volebat Nerua, IC. et solos pisces inclusos piscinae a nobis obsideri dicebat in l. 3. §. 14. D. de adq. vel amitt. possess. attamen nostro seculo rectius contraria opinio praeualuit, ut pisces etiam stagnis inclusi a nobis possideantur et in dominio nostro sint. Quippe pisces non minus stagno priuato includuntur, quam piscina: nec alio haec differunt, quam quod altera angustior, altera laxior custodia est. GROT. de I. B. et P. l. 2. c. 8. §. 8. Quid? quod termini piscationis limitibus distingui possunt, ut in iur. Sued. c. Sued. Bygn. ll. vid. OETINGER. l. 2. c. 3. de iure et contr. limit. ubi vero nulli sunt limites, per vices aut pro rata piscari moris est, si sit usus annis pluribus communis, qui prope ripam praedia possident. arg. l. 3. §. vno ff. de neg. gest. et per superiora, init. h. §. Nec adeo ad rem facit, quod pisces non dicantur esse fundi, secundum iuris subtilitatem l. 15. D. de act. emt. fundi enim proprie esse dicitur, quod terrae adfixum est, et terra se tenet l. 17. cod. satis est, quod in piscina

et stagno nostro sunt, eiusque tamquam accessio et fructus. Vnde piscatio etiam ad fructuarium pertinet *l. 9. §. 5. D. de usufr.* nisi inundatio longior eam impederit: quod tamen alluuiio decedens restituere potest. *l. 23. quib. mod. usufr. am.* Sed et quasi possessionem iuris piscandi in diuerticulo maris aut fluminis publici sibi priuatus longi temporis vsu (in primis qui memoriam hominum excedit) acquirere potest, et alium eodem iure vti prohibere. *l. 7. D. de diuers. temp. praesc. l. 45. D. de usurpat.* nisi desinens vti, ante legitimum praescriptionis tempus ius suum amiserit. Si vero maris proprium ius, id est, exigua maris portio in priuatum fundum ad exemplum villae Lucullii aliorumque, admissa sit (vt explicat GROTIUS *d. l. 2. 3. 10.*) vel diuerticulum maris ad aliquem pertineat, et ille animum possidendi non interrupto plurium annorum vsu testatus sit, et tamen prohibeatur ius suum vsurpare, interdictum vti possidetis ei competere Paulus dixit: quia ad priuatam non publicam causam haec res pertinet, et de iure fruendi agitur *l. 14. D. de iniur.* quod iuri naturae conuenire Grotius dicto loco confirmat. Extra diuerticulum vero maris idem iuris non erit, ne communis vsus impediatur. Anteaedes igitur meas aut praetorium ad mare situm, vt piscari aliquem prohibeam, vsurpatum quidem est, tamen si nullo iure, adeo vt Ulpianus, si quis prohibeatur, iniuriarum agi posse dicat. *l. 13. §. 7. D. de iniur.* GROTIUS *mar. lib. c. 5. p. m. 48.* In lacu tamen, qui mei domini est, vti que piscari aliquem prohibere possum *in fin. l. 13. de iniur.* nihil remorante, quod pisces, dum in lacu sunt, in naturali sua libertate versari videantur. CUIACIUS *l. 4. obs. c. 2.* lacus enim meus est, ergo et proventus fructusque eius *per supr. notata*; si quis duorum maritimorum fundorum dominus vnum vendat, alterum retineat, eique hanc legem vel conditionem det, ne ab emtore contra eum in certo maris loco certarum specierum piscatio exerceatur; quamuis mari, quod natura omnibus patet, seruitus priuata lege imponi nequeat; quia tamen bona fides legem contractus seruari exposcit, persona possidentis, et in eius locum succedentis, per hanc venditionis legem obligatur. *l. venditor fundi D. comm. praed.* idque naturali acquirati consentaneum est. Quod etiam in territorio et lege populorum posse locum habere, notat GROTIUS *cap. 5. Mar. lib.*

VI. Pisces custodiae causa piscinae immixtos rebus hereditariis adnumerari et ad possessoris defuncti heredes pertinere extra dubium

bium est, per *l. 15. ff. de act. emt. et l. 3. §. 14. ff. de adq. poss.* Sed si pisces multiplicationis causa in stagnum sint coniecti, cedere heredibus defuncti possessoris aut vasalli eo tempore, quo stagnum mox est piscabile, pragmatici notant: fructus enim de proximo recolligendos pro recollectis haberi. *CARPZOV. iur. for. 3. 32. 26.* At, si tempus mortis magis est propinquum tempori immisionis piscium in stagnum, quam piscationi; tunc pisces vna cum fundo ad nouum possessorem pertinent. *Idem d. loc. def. 27.*

VII. Cuicumque vero vel in mari aut flumine publico, vel eorum diuerticulo piscari fas et ius est, ita piscabitur, ne per id vsus nauigationis impediatur. *l. 1. et toto tit. D. ne quid in flumine publ.* Theodoricus rex Gotharum apud Cassiodorum *Lib. V. var. Ep. XX. Comperimus quosdam sepibus cursum fluminis, quantum ad nauigandi studium pertineat, incidisse. Quod volumus modis omnibus amputare. Nec tale aliquid permittatis quemquam ultra praesumere, sed inuolati aluei tractus nauium relinquatur excursibus. Scimus enim, retibus non sepibus esse piscandum.*

CAP. X.

DE IURE STAPVLAE.

I. *An ius stapulae stringat liberum commerciorum et nauigationis vsum.*

II. *Stapulae et Geranii etymon.*

III. *Quid sit ius stapulae.*

IV. *Vnde ortum ducat. Quis eius finis.*

V. *Distingendum a mundinis, pendet a iure emporii.*

VI. VII. VIII. IX. X. *Quibus modis acquiratur et vsurpetur.*

XI. *Negotiationem libertati non posse praecipuere in vniuersum, et mercibus non expressis, stapulae ius.*

XII. *Excipitur casus necessitatis et annonae caritas.*

XIII. *Obligati ad exponendas certo loco merces, nouas elusiones non quaerent.*

I. **S**ed nonne ius stapulae liberum nauigationis et commerciorum cursum sistere, aut ei praecipuere videtur, dum certo loco merces sistit et moratur? Hoc disquirere operae est. Sed ordine progrediemur, dum hoc argumentum excuti dignum tractamus: deque eius origine et natura paullo accuratius agemus.

II. Stapula non a *stabulando*. vt nonnulli volunt, dicta est, quasi certis locis merces stabulentur, sed a voce mercatoribus nostratibus

tibus vsitata *Stapel* adpellatur, quod velut in gradus erectionem et coaceruationem rerum, in primis mercium signat. Inde alia cognata nomina deducta sunt, vt *stapa*, quod veteribus Saxonibus forum fuit, et *staplum* pro tribunali. CL. SALMASIVS *c. V. obseruat. ad ius Atticum et Rom.* *Ἀγορὰν παρέχων* dicuntur, qui omnia, quorum vita indiget, ad victum suppeditant. *Stapam* vulgo dicimus ex antiquo Saxonico *Stapen*, quod forum Latine expositum in vetustissimo lexico Latino Saxonico olim videre memini apud Marquardum Freherum Heidelbergae. Inde facere *stapam*, vulgo dicimus, quod Graecis erat *Ἀγορὰν παρέχων*, Latine *commeatum praebere*. Itaque *stapa* est a *Stapel*, quod in foro in aceruum essent erectae et cumulatae huiusmodi res, quae ad annonam vel commeatum spectabant. Et *staplum* regis pro tribunali accipitur in legibus Ripuariorum *tit. 33. §. 1. tit. 65. §. 5. tit. 75. ita dictum a Germ. Stap*, vel *Staffel* gradu, quod ad illud tribunal, suggestu quodam erectum, gradibus ascenderetur. Inde Suedicum quoque *klockstapul*, turris vel locus campanis destinatus, deductum, et *Stapulstäder*, ciuitates, quae iure *stapulae* gaudent. *Stapulae ius* alio quoque nomine *ius Geranii* nuncupatur, quid hic esset Geranium, primo dubitavi. Sed vbi penitus vocem excussi, notionem eius deprehendisse visus sum. Vt enim *Stapel* est vetus vox Gotho-Teutonica, ita hanc quoque esse puto, dictam vulgo *Krane*, quae signat Saxonibus et Belgis *gruem*, vt et machinam illam tractoriam, quam alias rotam aut *tympanum* *versatile* mechanici vocant, quo circumacto in exoneratione nauis sustolluntur et in terram demittuntur vasta onera et graues ac ponderosae merces. Quod a VITRUVIO *lib. X. de Architectura cap. IV.* et a PHILANDRO in notis ad dictum locum Vitruuii ita describitur: *Tympanum, quod Graeci etiam γέγρανον adpellant, est rotae ambitus magni genus, cuius circumactae calcantibus hominibus adfixas pro gradibus regulas, axis fune abuoluitur atque ita onera extolluntur, aut sublata deprimuntur.* Eiusdem meminit LVCRETIVS *lib. IV.*

*Multaque per trochleas, et tympana pondere magno
Commouet, atque leui sustollit machina nisu.*

Huic machinae tractoriae *gruis* nomen inditum est a formae quadam similitudine, quod *axem* quasi *rostrum gruis* protendit. *Rostrum* vero *gruis* Graecis est *ρεγάριον*, inde *geranium* Latine. Est ergo *ius Geranii* per metonymiam idem quod *ius exonerationis*, quae inter cae-

tera fit etiam illa machina tractoria. Huc referas illud Lehmanni in *Chronico Spir. l. 4. c. 22. p. m. 363.* *Die andere Eigenschaft oder Gerechtigkeit der Staffel ist von Alters gewesen, vnd noch, nemlich Kauff-Haus, Kraue, Schiffer vnd Kärcher, desgleichen Kauff-Hauß Obherrn, Kranen-Meister, &c.* Hoc ius Germanii, vel exonerationis Germani alias vocant *Niederlage.*

III. Ius stapulae est potestas sistendi in suo foro restrigendique merces, speciali emporii beneficio certis ciuitatibus competens. Boxhornius in *Theatro Hollandiae*, vbi de Dordrecht loquitur, ita scribit: *Est stapulae ius, quo potestas conceditur aliunde inuectis mercibus quasi manum iniiciendi, ab instituto cursu detrahendi, ac denique ita sistendi, vt non prius quam publico foro diuenditae ibi fuerint, alio transferantur.*

IV. Est hoc ius vetus, cum crescente mercatura introductum, priscisque Graecis dudum vsurpatum, vt *inf. hoc cap. §. IX.* indicabo. In primis in illis locis institutum, vbi commoditate situs, maris et fluminis publ. beneficio ius emporii exerceri potuit. Facit ius stapulae ad vrbium et commerciorum incrementum, ad copiam annonae et mercium, ad subsidia reipubl. opesque parandas. Scopus eius praecipuus est vtilitas reip. aut peculiarium ciuitatum: ne exteri promiscua rerum necessariorum coemptione indigenarum commerciis incommodent; sed vt ipsi huius rei quaestum ad se et ad suum forum transferant.

V. Non tamen ius stapulae cum nundinis, quae statis temporibus celebrantur, est confundendum: quum multae ciuitates ius mercatus generalis ac nundinarum habeant; nisi et hoc peculiariter sibi concessum probare possint. Vnde in definitione iuris stapulae dixi, *speciali emporii beneficio competere.* Pendet enim ius stapulae a iure emporii. Et qui ius emporii, id est, ius de exponendis mercibus habet, transeuntes merces ad suum portum et forum trahere potest. *CHYTRAEVS Saxon. hist. p. 1. ad annum MDXI. Vladislaus emporii veteris iura tunc Vratislaviae inuenit, ne quis Polonus aut Germanus negotiandi causa Vratislaviam praeteriret, sed utraque gens Vratislaviae merces suas disponere ac vendere cogeretur.*

VI. Illud autem ius emporii non priuata auctoritate, nec aliquo praetextu iuris aut onerum praestationis in mari, sed certis et legi-

timis modis adquiri potest et debet: nimirum ex privilegiiis superioris, qui iura maiestatis habet; vel ex praescriptione memoriae hominum excedente, vel ex lege pacisque liberarum civitatum aut rerum publ.

VII. Rex aut princeps, qui nullum' superiorem agnoscit (etiam si forte alterius maiestatem comiter obseruet) stapulae ius haud dubie concedere potest; quum habeat auctoritatem condendae legis, aut contra eam ex usu publ. dispensandi. *l. ult. Cod. de leg. BESOLD. in Thesaur. pract. in V. Staffelgerechtigkeit.* Si tamen privilegium ex falsa relatione ac importunitate petentis vel obreptitiae in fraudem alterius a principe impetratum sit, impetranti non prodesse nec aliis obesse, aequius est. *l. 3. C. qui legit. p. f. i. i. b. l. 5. C. si contra ius vel vt p. edict. THEYDERICI regis Gothor. cap. 129.* Et quamvis principis sit aestimare, quem modum sui beneficii esse velit. *l. 19. dereg. iur.* non tamen praesumitur, alteri ius quaesitum privilegio velle auferre: ne ex beneficio fiat iniuria *l. 6. Cod. vnde vi. Elb. Leonin. consil. 67. n. 3.* Moris enim non est, beneficia ad alienam iniuriam porrigi. *l. 4. Cod. de emanc. lib.*

VIII. Insuper antiqua consuetudine et usu vel longa praescriptione iuris emporii stapulaeque possessionem vel quasi firmari constat. Eam tamen continuam, nec interruptam esse oportet: nec uti ei per contrariam observationem vel usum, protestationem et interpellationem legitimam contrauentum *arg. l. 1. 2. Cod. de praesc. long. temp. ARETIN. consil. 11. n. 4.* In primis hic locum habet praescriptio memoriae hominum excedens, quae vim privilegii et instar legis habet. *arg. l. 2. D. de aq. et aq. pl. KLOCK. de contribut. c. 1. n. 272.*

IX. Sed et liberae republicae ac civitates, quae ius imperii habent, de certis mercibus non alio quam in suum emporium importandis pacisci possunt, aut legem condere. Talem Atheniensium legem refert *Demosthenes* in orat. contra Phormionem, quae extremum illi supplicium minuitur, qui Athenis habitans alio quopiam frumentum vexerit, quam in Atticum mercatum. εἰς ἐκτὸν Ἀθηναίων, ἀλλ' οὐδὲ ποῦ σιτηγήσειεν, ἢ εἰς τὸ Ἀττικὸν ἐμπόριον.

X. Ab illis vero, quibus licet, hoc ius ita usurpabitur, ut ultra licitum non extendatur, et ut in certis ac specialibus constituantur mercibus, et ad certa restringatur loca: ne una republ. civitas

aut prouincia monopolium orbis, aut plurium vrbium et prouinciarum (contra *l. vn. Cod. de monopol.*) exercere velle videatur: nec quod toti corpori debetur, partis alicuius ex priuato arbitrio fiat. Id enim directe pugnaret contra publ. vtilitatem et communem societatem: quod ne quidem permisso imperatoris licet. *d. l. vn. C. de monopol. l. 6. Cod. si contra ius vel vtilit. p.* (monopolii tamen limitationem *vid. apud Grotium de iure belli et pacis. 2. 12. 16.*) Tum et pro mercibus destinato loco exponendis aequum, non nimium exigatur portorium. Pro iisdem in vendendo, et emendo iustum exigatur, et soluatur pretium, non quantum illicita conuentione pactum sit *d. l. vn. quae est iniuria, reparatione digna GROT. d. loc.* Sed et inuehentes, bonae notae merces adferant: quae in nonnullis locis ab inspectoribus recognosci, et improbae reiici solent. LEHMAN. *d. Chr. Spir.* LIMNAEVUS *lib. 2. iuris publ. c. 9. n. 32.*

XI. Licet ergo negotiatio et nauigatio libera sit in mari et fluminibus publicis nauigabilibus, hoc tamen saluo iure stapulae intelligi volunt. *vid. LEONIN. d. consil. LINDEM. in Exeges. de iure protimis. th. 26.* Et quamuis nemo cogi possit, vt hoc vel illo loco exponat merces suas, MYNSING. *conf. 19. n. 3.* et contra te cogentem mandata sine clausula, vt vocant, decerni obtinerique possint. SIXTIN. *de Regal. lib. 2. cap. 3. n. 40. 41.* extra territorium enim suum ius dicenti impune non paretur. *l. 20. D. de iurisdictione l. 1. §. 1. D. quod quisque iur.* et quod iuris gentium ac publice vtile est, priuatorum pactis mutari nequit; *l. 38. D. de pact.* attamen princeps vi imperii in suas terras et portus cogere potest etiam peregrinos, in ipsius terris mercantes, ne ad quosuis et vetitos, sed licitos portus naues suas adpellant ibique negotientur. *vid. Ordinat. GUSTAVI MAGNI de Mercat. art. 1. et diplomata de ciuitat. stapul.* Et quibus ciuitatibus hoc priuilegium concessum est, ne quis eas praeteruehatur, aut praeternauiget cum certis mercibus, sed ibi merces suas venum exponat, illae ius et facultateem restringendi merces ad suum portum, etiam inuitis dominis mercium habent. BESOLD. *in Thesaur. Pract. d. loc.*

MEV. *in iur. Lub. lib. 3. tit. 6. art. 7. num. 7. 8. 9. 10.* Quod quamvis durum esse et libertati commerciorum praeiudicare, alienoque iuri derogare videatur; aliud tamen sentiendum erit, si ciuitas hoc speciale beneficium a principe rite impetrarit. *l. 2. §. si quis a principe D. ne quid in loco publ. FAB. in Reg. iur. 191. p. m. 755.* Peregrini quoque in aliquo loco versantes, negotiantes et contrahentes, tamquam subditi temporarii, legibus et iuri istius loci subiiciuntur. *GROT. de iure bell. et pac. 2. u. 5.* Illa tamen peculiaria iura et beneficia libertati nauigandi in totum, aut mercium, priuilegio non expressarum, arbitrariae euectioni frenum iniicere nequeunt. Nisi extrema necessitas aliud in singulari casu facere compellat.

XII. Necessitas enim exemta legi in graui annonae penuria non solum prohibere potest euectionem frumenti domestici sed etiam, si hoc non suppetat aut sufficiat, magistratus in mari nauigantes adigere potest, vt in ciuitates annonae penuria laborantes aduehant frumentum ibique pro iusto pretio vendant; etiamsi eius in priuilegio de iure stapulae mentio facta non sit. *l. 1. 2. Cod. vt nem. lic. in emt. spec. se exc.* Ita BYZANTINI in pari casu naues frumentarias Atticorum ad se diuerti et frumentum venum exponere compulerunt, vt notat ARISTOTELES 2. *Oeconom. vid. et cap. 31. ius Sued. de process. cur.* Cessante tamen necessitate hoc onus relaxandum est, quum non sit perpetuum, sed stante solum necessitate duret. Alias negotiatores et nauicularii domestici, qui annonae vltro seruiunt, immunitate quadam gaudent *in LL. R. l. 5. §. 3. 4. 5. 6. D. de iure immun. nec detineri vlllo modo, nec exactionem vllam pati debent. l. 1. Cod. de nauicul. et in eam PECK. et VINN.*

XIII. Qui vero ad ius stapulae adstringuntur, illis non integrum est, ad hoc declinandum nouas vias aut elusiones quaerere: ne per indirectum sequantur, quod directo vetitum est. *NICOL. EVERARD. iun. consil. 9. u. 82.* Qui plura de hac materia desiderant, conferre possunt, quae de controuersis iuris stapulae in albi inter re-

ges Daniae, duces Holsatiae et Hamburgenses non semel agitatis Thuanus et Chytraeus in suis historiis posteritati tradiderunt, vt et acta istarum controuersiarum vtrinque publice edita. Item VBBONEM EMMIVM in descriptione Groningae pag. 45. 46. seqq. vbi de Groningensium et agricolarum controuersia iuris stapulae prolixè agit; et alios, qui hanc materiam ex professo tractant. Et si mihi paucos videre contigit.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

DE NAVIGATIONIS SECVRITATE.

- I. *Continuatio propositi ordinis.*
- II. *De maris et navigationis incommodis et periculis.*
- III. *Istorum incommodorum metu non esse fugiendam navigationem: quum etiam terrestre iter habeat sua incommoda et pericula.*
- IV. *Periculorum maritimorum remedia, diuina et humana.*
- V. *Diuina quae.*
- VI. *Humana triplicia.*
- VII. *Ratione maris, fluminum et portus.*
- VIII. *Ratione domini mercium et vectorum.*
- IX. *Ratione magistris nauis et nautarum.*
- X. *Alia quaedam specialia remedia et munimenta aduersus hostes et praedones maris, procellae et naufragii periculum, in capita sequentia remittuntur.*

I. **P**ostquam nauis fabricatae et instructae maris viam quasi aperuimus, et iure nauigari ostendimus; nunc quibus modis etiam tuto nauigatio praestari possit, exponemus.

II. Quamuis autem magna sint maris et nauigationis comoda, magna tamen quoque pericula, incommoda et mala circumstant nauigantes, metuenda ex procellis, syrtibus, caecis latentibusque scopulis, hostibus, piratis, aliisque aduersis: quae a *PLINIO lib. II. Nat. Hist. cap. XLVI. et prooem. lib. XIV. et alibi. PROPERTIO lib. II. eleg. VI.* et aliis luculenter descripta sunt.

III. Verum tamen ob aduersa non auersanda est nauigatio: quum ne quidem in terra desint mala, quae bona comitantur; ob quae tamen bona non fugimus. Agricola quidam fertur aliquando ex nauta quaesisse, ubi parens eius et auus mortem oppetiissent? respondit nauta: vel in nauis vel in mari: Agricola, cur ergo, inquit, tu nauim non reformidas et vitas? Nauta reponens, interrogauit rusticum, ubi eius maiores obiissent, respondit rusticus: domiet in lecto; cur ergo, inquit nauta domum et lectum non horres ac refugis? Sic enim se res habet, tam terra quam mari curae, pericula ac metus se socios addunt vel inuitis. Pulcre *FLACCUS lib. II. od. XIII.*

*Quid quisque vitet, nunquam homini satis
Cautum est in horas. Nauita Bosporum*

*Poenus perborrescit, neque ultra
Cocca timet aliunde fata.*

Idem lib. II. Od. XVI.

*Scandit acratas vitiosa naues
Cura, nec turmas equitum relinquit.
Ocyor ceruis, et agente nimbos.*

Ocyor Euro.

Idem repetit lib. III. Od. I. Nonne in terra iter facientes saepe quasi terrestre quoque naufragium faciunt? dum graui tempestate suborta in locis solis ac sterilibus, aut infidis arenis in aestate aut acri hieme, et in viis superatu difficilibus ipsis niuibus obruuntur. Nonne quod in mari piratae, hoc in terra latrones faciunt? praeterquam quod bonorum iacturam modo in bello, modo incendio, modo alio casu facimus. Petronius Satyrico: Non sola mortalibus maria hanc fidem praestant. Illum bellantem arma decipiunt: illum diis vota reddentem penatum suorum ruina sepelit: ille vehiculo lapsus properantem spiritum excussit. Cibus auidum strangulauit, abstinentem frugalitas. Si bene calculum ponas, vbique naufragium est. Vere ergo HE IODVS
lib. I. oper. et dier.

*Πλήν μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλήν δὲ θάλασσα.
Plena est terra malis, et plenum est aequor iisdem.*

IV. Vt tamen ista nauigationis incommoda vel euitentur, vel minus infesta ac periculosa sint, aduersus ea certis se praesidiis munire licet, quae possunt esse diuina et humana.

V. Praesidia diuina, et quidem potissima, sunt Dei prouidentia et cura, vbique tam in mari quam terra praesens. Quum adquisitio rerum ex commodis maris vel nauigatio inter benedictionis diuinae partes referatur *Gen. 49. v. 13. Deut. 33. v. 19. vid. et sup. lib. 1. c. 1.* et naus benedictum lignum adpelletur *Sap. 14. v. 7.* non est dubitandum, quin si nauigationem recte instituentes se Deo commendent, Deus illos tamquam in via sua ambulantes seruatorus sit. *vid. Psal. 107. v. 23. et seq. v. 28. 29. Sap. 14. v. 3. 4. 5. 6.* Aut si illis in mari pereundum est, seria delictorum poenitudine ducti, et Christi merito nixi, Deo animas suas commendent: atque sic in uocatione sua beate decedent. Si autem fluctibus obruto non contingat sepultura, non adeo interest, periturum corpus terra an fluctus consumant;

Coelo

Coclo tegitur, qui non habet urnam.

Etiamsi vero fiat esca piscium corpus, nihilominus aeque particeps erit resurrectionis mortuorum et coelestis gloriae in Christo seruatore decedens, atque alterius corpus in terra putrescens, vermiumque cibus. De quo diuina testimonia omni exceptione maiora habemus. *Seruat omnia ossa eius: unum ex illis non frangitur. Psal. 34. v. 21. Et Apocal. 20. v. 13. Reddidit mare mortuos, quos habebat.*

VI. Post diuina praesidia sunt humana, quae hominum ingenio atque iudustria parari possunt; vel contemplatione maris fluminum et portuum; vel domini mercium et vectorum; vel magistris nauis et nautarum intuitu consideranda.

VII. Contemplatione maris fluminum et portus praesidia humana ita se pensitanda obserunt: Vt impedimenta maris et fluminum tollantur, et omne id prohibeatur, quo deterior nauigatio reddi possit. De quo *in tit. Dig. tit. de flum. et ne quid in flum. publ.* Vt flumina, vbi commode fieri potest, purgentur, retentur et profundiora reddantur eorum iussu et auctoritate, quorum ea de re potestas est. Ne saburra nauium in mare aut flumen exoneretur, in fraudem et detrimentum profundi, sed alio auehatur, quod etiam *iure naut. Hanseatic. art. 39.* cautum est. Vt non solum phari, speculae et ignes nocturni, ad indicandum portum tutumque accessum, aliaque breuium signa exitentur, sed etiam vasa grandia ad fundum lapidibus et catenis defixa, et supra vndas eminentia certis intervallis disponantur: vnde profunditas maris exploretur puluini sirtes ac vasa euitentur; et ad istorum vasorum metas cursus innoxius dirigatur. E re quoque est, prohiberi naues istis vasibus alligari, ne loco transmoueantur. Iste autem modus vasa in flumine prominentia habendi (quod in transcurso notandum) non semper arguit dominium in mari aut flumine publ. quum etiam ab illis, qui dominium tale sibi non vindicant, vsurpari soleat in securitatem nauigationis et libertatem commerciorum, illis in tali loco concessam. Ne nauibus periculum sit a balenis, vbiicumque illis mare est infestum, remedium fertur nauigantibus, castoreum dilutum aqua in mare effusum. Hoc tanquam aconito petitus grex balenarum totus repente dissipatur et in profundum fertur; vti testatur ZIEGLERVS in *Schondiae descriptione p. m. 485.* Magistratus et praesides prouinciae praecaueant, ne piscatores noctu lumine ostenso fal-

iant nauigantes, quasi in portum aliquem dilaturi, eoque modo in periculum naues, et qui in eo sunt, deducant. *l. 10. D. de inc. ruin. nauif.* Utile quoque est, vt qui praecedunt et vela laxant, ignem in summa naui habeant, ad euitandum incurfionis periculum; et nauis praetoria, quoties opus est, plura luminum insignia praeferat. Qua de re in cap. fequent. Vt fragmenta nauium aut alia signa isthic, vbi perierunt naues, intacta relinquantur: quibus exitiosa nauigantibus loca significantur; quod regis Arabiae edicto olim cautum memorat DIO-DORVS SICVLVS *lib. III. bibl. hist.* si non adfit portus naturalis aut satis commodus, ita arte exstruendus est, vt expeditum aut tutum nauigantibus praestet accessum. Quo nomine laudatur Traianus Imp. in arcu ipsius honori Anconae in portu erecto, vti est in inscriptionibus GRVTERI *CCXLVII. 6.* his verbis:

IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. F. NERVAE. TRAIANO. OPTIMO:
AVG. GERM. DACICO. PONT. MAX. TR. POP. XVII. IMP. VIII.
COS. VI. PP. PROVIDENTISSIMO. PRINCIPI. SENATVS P. Q. R.
QVOD. ACCESSVM. ITALIAE. HOC. ETIAM. ADDITO. EX. PECV-
NIA. SVA. PORTV. TVTIOREM. NAVIGATIONEM. REDDIDERIT.

Portus etiam ita exstruendus est, vt naues in eo ad anchoras stantes tueatur ab tempestatibus: ne fit

Statio male fida carinis;

neue fiat, quod PROPERTIVS ait 2. 28.

Cum saepe in portu fracta carina nater.

Modum vero exstruendi tutum portum accurate describit VITRVVIVS *lib. V. de architectura cap. XII.* Aggeres contra vim aquarum exstruantur: littora et ripae muniantur: vt isthic comitantibus hominibus et adiacentibus oppidis ac vrbibus periculum absit. Cuius operis fama in veteri lapide laudantur Mar. Aurelius Antonius, et M. Aurelius Alexander Inscript. Grat. *CLXIII. Conf. tit. D. de rip. mun. et tit. Cod. de alluu.* In portubus et ostiis fluminum disponantur stationes et excubiae: vt hostium et piratarum ingressus aut exitus prohibeatur: aliaue nauium pericula et insidiae auertantur. Ita Dido apud Maronem 1. Aen. laborauit.

fines custode tueri;

et apud LVCANVM *lib. IX.* Ptolemaeus rex Aegypti in suis littoribus speculatores constituit. LVCANVS *d. lib. v. 472.*

*Iam rapido speculatur eques per littora cursu ,
Hospitis aduentu pauidam compleuerat \aulam.*

Solent etiam apud nonnullas gentes naualia et stationes, in quibus classes et vires nauticae adferuantur, curiosis populi et peregrinorum oculis, vt olim apud Rhodios (teste Strabone) occlusae esse: ne res ad hostem aliosque, qui eas ignorare debent, temere dimanent.

VIII. Dominus merciam operam dabit, vt fidum ac peritum nauis magistrum, nauemque probe fabricatam et armatam eligat, cui merces suas committat. Ex monito Hesiodi exiguas naues laudet, sed magnas oneret; non solum lucri causa, sed vt merces magis in tuto sint. Non tamen omnem suam substantiam nauis imponet, sed plura domi relinquet. Nec omnes merces aut pecuniam vni nauis credere, sapientis est, sed per plures naues diuidere praestat: vt, si vna periret, reliquae in saluo sint, secundum illud in Gnomologia Gruteri:

Tua omnia vni namquam nauis credito.

Quod desumptum ex illo comici in *Adelph. a. 2. sc. 2.* *Potius quam venias in periculum seruesne an perdas, totum diuiduum face.* Vectores cum Aristhene, quantam possunt, ea sibi viatica parent, quae cum naufragio simul enatent. Si ignorantes in piratica nauis vehendi sint, in tempore, si possint, inde clam discedant; aut si hoc non possunt, satius, ipsos aurum, quod penes se habent, quam vitam perdere. Aristippus quum aliquando nauigaret, accepissetque, nauem, in qua erat, piraticam esse, depromptum aurum numerabat, dein quasi imprudenti et inuito lapsum e manibus iactauit in mare, ingemuitque grauitur. Sic euasit vitae periculum; postea dixit: *Praestat hoc ab Aristippo perdi, quam Aristippum propter illud.* Vectores nec per senec per res suas impedimento sint aut remorae laborantibus nautis, praesertim vbi imminet periculum, quieti silentium nautis sine certamine ad ministeria exsequenda praestent; vt scipio suos milites apud LIVIUM monebat. *vid. quoque art. 18. iur. marit. Caroli 9.*

IX. Magister nauis, cui totius nauis cura praecipue mandata est, prae ceteris adhibere diligentiam et sollicitudinem tenetur rebus, quibus praest, inde enim dicitur magister. *l. 57. D. de V. S.* Tam sedulam curam nauis et mercium in ea gerat oportet, quam diligens solet paterfamilias rerum suarum. Idem peritos rei nauticae, fideles et industrios ministros conducatur; eos bene regat et curet. Ipse vigi-

lans et sobrius nauem ingrediatur, caueatque, ne per suorum imprudentiam, fraudes et incuriam, aut per suam temulentiam et negligentiam occasio cuiuscumque periculo praebatur. Ex auaritia nauem non nimis oneret, ne onere ipso deprimatur. Quidque suo et commodo loco reponat; ut, ubi opus fuerit, in promptu sit; nec incommodet nauis. HEIODVS *lib. 2. op. et dier.*

φίλτρον δ' ἐὶ πάντα κίθησθαι.

Bene onus quodcumque locato.

COLVMELLA *lib. XII. de re rust. cap. 2.* Vbi tempestas incessit, et est rite disposita nauis, suo quidque ordine locatum armamentum sine trepidatione magister promit, quum est a gubernatore postulatum. Foros nauis pueros et liberos ab impedimentis habeant nautae: ne haec obstant laborantibus. Ne longius differant navigationem, commodo et minus periculoso tempore nauigent: quale est aestiuum, cuius beneficio ventorum acerbitas mitigatur. Tempore vero hiemis nauigatio saepe periculosa, semper incerta est, ut dicitur in *l. 6. Cod. de offic. rett. prou. German. Caesar. in Phoenom.*

Hiems portu fugienda peritis.

Confer HESIODVM *2. op. et dier.* in primis VEGETIVM *rei milit. lib. 5. cap. 9.* de commodo et incommodo navigationis tempore si focii itineris Apostoli Pauli hic eius consilium sequenti essent; in tantum maris discrimen non venissent *AT. cap. 27.* Ignota maris aut fluminis maioris loca vel aggestione arenae vel latentibus faxis infesta, ne quis temere nauiget absque ductore et profundi exploratore. *vid. POLYB. lib. 4. hist. p. m. 309.* Praesagia tempestatum fideliter obseruet, ut malum, quod minantur, in tempore, quantum potest, praecaueat ac praeuertat. SYNESIVS *de insomn. ἀτένμωστα πλεῖ* inconsiderate nauigat nulla signa obseruans. Serenitati coeli et tranquillitati maris ne nimis fidat: eodem die, quo luserunt naues, sorberi possunt. LVCRETIVS *l. 2.*

Insidi maris insidias viresque dolumque

Ut vitare velint; neue vilo tempore credant,

Subdola quum ridet placidi pellacia ponti.

Ad pixidem nauticam, tabulas hydrographicas et breuium signa cursum rite dirigant gubernatores, aliaque sedulo faciant nautae, ad quae ex fide officii obligantur: ut post Dei opem, nauem saluam in portu fistant. Naufragio autem imminente, miseris vectoribus scapha excipien-

cipien-

piendis cito succurrant; vt prius periculo subducant homines, deinde bona, quae possunt. Quo nomine ipsis peculiare industriae praemium debetur.

X. Alia specialia subsidia, ac munimenta aduersus hostes et praedones maris, tempestatum et naufragii periculum, sunt societas naualis bellica, piratarum persecutio, ius postliminii, adsecuratio, vt vocant, aliaque huiusmodi. Quae quum diffusiores contineant materiam, in sequentibus capitibus ordine tractabuntur.

CAP. II.

DE SOCIETATE NAVALI BELLICA, VEL ADMIRALITATE, VT ALIAS VOCANT.

I. *Societas naualis, vulgo admiralitas. Huius etymon.*

II. *Antiquitas, et causae societatis naualis.*

III. *Conductio nauium admiralitatis ad usum belli, vel defensionem aduersus hostem.*

IV. *Collegium admiralitatis.*

V. *Ad quid obligentur socii classis.*

VI. *De ordine inter nauigandum, et pugna nauali strictim.*

VII. *De detrimento et commodo communis pro rata.*

I. **S**ocietas naualis vel bellica vel pacata est. Bellica est, coeio plurium nauium armatarum ad vim piratarum et hostium propulsandam, si occurrat. Graecis dicitur *θύπλεια* vel *ὀμόπλεια*, quod coniunctim vna classe nauigetur. Hodie vulgo dicitur admiralitas ab admiralio vel Thalassiarcha, aut maris praefecto, qui praest collegio admiralitatis vel societatis naualis. Admiralii vero vel amiralii nomen ab Arabico *emir*, seu *amira*, quod *dominium* seu *praefectum* signat, deducendum putant. *vid. voss. de vit. serm. 2. 2.*

II. Est antiqua huiusmodi societas naualis, non heri aut hodie primum inuenta. Siquidem iam sua aetate Salomo, rex Hebraeorum, societatem quandam classicam cum Hiram rege Tiriorum inuit. Et dictio illa Graeca *ὀμόπλεια* indicio est, iam olim apud Graecos in vsu fuisse. Nec apud illos solum, sed etiam Romanos. Cuius rei locupletem testem Tullium habemus, qui *lib. XVI. epist. I.* ad Atticum ita scribit: *Dymeos agro pulsos, mare infestum habere, nil mirum.* Loqui eum de Dymaeis piratis patet. Mox subiungit modum

fuccurrendi illis: In ὁμοπλοία Bruti videatur aliquid praesidii esse. Idem *epist. 4. d. lib. Haec nauigatio habet quasdam suspiciones periculi: itaque uti constituebam ὁμοπλοία.* Ex his simul liquet, quae-
nam causae olim fuerint et adhuc sint huiusmodi societatis naualis, ni-
mirum, ut aduersus piratas, hostes aut alios inuasiores naues negotiato-
rum tutetur illisque securitatem viae praestet; vel etiam republ.
aut portus defendat. Idcirco tot armare naues solent, quot opus
esse vident vel magistratus loci, vel priuati mercatores, auctoritate
tamen vel permisso magistratus. Inde haec *societas bellica* nuncupa-
tur GROT. *de iur. bell. et pac. 2. 12. 4.* a qua differt *societas naualis*
pacata, de qua *inf. §. VII. et lib. III. cap. VI.*

III. Aliquando naues a collegio ammiralitatibus conducere
solent extranei, bellum nauale gerentes, et sibi adiungere ad fir-
mandum vires ac defensionem aduersus hostes; et quidem suis sum-
tibus ac conuenta mercede, quam iura permittunt *arg. l. 9. §. 4. D.*
quod met. caus.

IV. Collegium vero Ammiralitatibus, quale etiam in hoc re-
gno luculenter constitutum est, auctoritate publica tractat negotia,
quae ad classis publicae exstructionem, armaturam et expeditionem
spectant; vna cum naualium et portuum munitione et conseruatione.
Habet idem suum forum ac tribunal peculiare, quo res ad iustitiam
et disciplinam naualem facientes deuoluuntur.

V. A collegio societatis naualis emissi nauium socii obligan-
tur vel patriae suae, vel communi causae ad fidem et stabilem con-
iunctionem, auxilium et defensionem tam munitarum quam non mu-
nitarum nauium, siue hoste, siue pirata, aut alio fatali casu ac peri-
culo ingruente; idque ex fide iuramenti et conscientiae suae. Se-
parantes se a societate classis bellicae ante tempus aut in ipso rerum
discrimine; vel arbitrariam vel corporalem poenam pro delicti con-
ditione, ex vigore disciplinae militaris, subire solent.

VI. Quomodo vero ordines inter nauigandum a praetoria
et propraetoria naui reliquaue classe sint obseruandi, qua ratione pecu-
liari vexilli erectione aut velorum adductione, aut tormenti explo-
sione aut nocturno insigni plurium luminum, quando imminet hostis,
vel ignota classis, vel tempestas oritur aut nebula, signum ad prae-
cauendum periculum dari debeat, et quae alia huc spectant; haec certis ar-
ticulis

ticulis exprimi solent, quales etiam in archiuo ammiralitatæ huius regni obseruantur, *vid. quoque edicta ordinum Holland. anno 1644. edita, quæ sua lingua Placcaten vocant tom. 1. p. 323. et seqq. et 429. 430.* Item quomodo in pugna nauali acies instruenda sit, venti commodum hosti intercipiendum aut inutile reddendum, hostiles naues adoriendæ, aut insidiis circumueniendæ, præda caute agenda, aliæque huiusmodi ad artem aut disciplinam militiæ naualis spectantia; aliis ex professo hæc transactantibus ipsique experientiæ relinquo.

VII. Quamuis in societate nauium pacata vel negotiatoria, ubi confertur pecunia cum pecunia, lucrum et damnum sit commune; tamen hoc non ita obseruatur in societate nauali bellica, sed legibus et pactis differt. In societate nauali aduersus piratas utilitas communis est ipsa defensio, interdum et præda pro rata. Moris etiam est, aestimari naues et merces in illis, atque ex his summam confici: vt damna, quæ eueniunt, et vulneratorum impendia ferantur a dominis nauium et mercium, pro parte, quam habent singuli in ea summa. Quod iuri naturæ consentaneum est. GROT. *de iur. b. et p. 2. 12. 25. arg. LL. WISIGOTHOR. lib. V. tit. 5. c. 5. ordinat. admiral. in constit. et priuileg. Amsterod. p. 450. edicto ordin. Holl. tom. 1. p. 323.*

CAP. III.

DE PIRATIS.

- I. Piratas esse publicos hostes, quatenus a priuatis inuadi possint, aut aliis superioriorem agnoscentibus.
- II. Persecutio piratarum in alieno territorio quousque licita.
- III. Capti ab illis retinent suam libertatem. Non debent esse pignori, redimuntur eos a piratis. Quod cum limitatione accipitur.
- IV. Num magistratus loci ex damno a piratis dato teneatur.
- V. Contrahens cum prædone in quantum obligetur.
- VI. Num piratis fides publica debeatur. Num illis iurata fides seruanda sit.
- VII. Inter prædones communi diuidendo iudicium locum non habere. Rapta ab illis bona, ubicunque reperta, vindicari posse.
- VIII. Poena piratarum, et receptatorum.

I. **Q**uum in præcedenti capite dictum sit, societatem naualem aduersus piratas coiri, de piratis, quæ in iure occurrunt et nostri sunt instituti, in hunc locum reuicere placuit. Licet autem olim

olim rudi seculo inter barbaros praedari, virtutis militaris ab otiosis exercendae materia quaedam, et maris gloria sit habita, tamen scimus, praedones maris ipso iure diffidatos esse, vt loquuntur. i. e. quibus feida vel bellum indictum est. VINN. *ad PECK. de LL. nautic. p. 370.* Quia sunt pacis publicae et iuris gentium violatores, et tamquam hostes publici, ob insignem illam malitiam, quam exercent in mari in depredandis alienis nauibus, et tollenda libertate navigationis et commerciorum. Vnde etiam a priuatis inuadi possunt et adprehendi propria auctoritate. *vid. ius Sued. c. 42. de viol. iur. Reg. LL. prou. c. 24. iur. ciuit.* salua tamen magistratui loci iurisdictione criminali, et instructione de modo prosequendi piratas. Ita Caesar priuatus adhuc piratas, a quibus captus fuerat, classe tumultuaria persequutus est, ipsorumque naues partim in fugam coniecit, partim merisit. Et quum proconsul neglexisset in eos animaduertere; ipse in mare reuersus eos cruci suffixit. Sed hoc eo forte referri posse putat GROTIUS *l. 2. de iur. b. et p. cap. 20. §. 8.* vbi iudicia nulla sunt, vt in mari. Satius tamen est nauigantes instrui mandatis a publica potestate ad persequendos piratas, quoscumque in mari deprehenderit et proximo iudicio sisti; vt data occasione vti possunt, non quasi ausu proprio, sed vt publice iussi. GROTIUS *diff. loc. §. 14.* Ciuitatibus tamen superiorem agnoscentibus ius persequendi piratas in fluminibus publicis illas alluentibus et puniendi a suprema potestate, taendae liberae navigationis et commerciorum causa, concedi posse et concessum fuisse, experientiae fide comprobatur.

II. Piratarum, quos magistratus per suos in suo territorio coepit persequi, continuare persequutionem potest etiam in alieno territorio, ibique eos comprehendere: ita tamen, vt ibi iudicio sistantur, nec in propriam iurisdictionem, nisi cum istius loci magistratus consensu, deducantur. *l. 1. C. vbi quis de curiali c. 1. §. si iudex de pac. tem. GAIL. l. 1. de pac. publ. c. 16. n. 25. seqq. Id. c. p. de Arrest. imp. n. 12. WEHNER. in pract. obseru. verb. Freybeutter.*

III. A piratis capti, liberi manent, nec iure fiunt capientium serui *l. 19. §. 2. D. de captiu. et postlim. reu.* Nec redemptus a piratis debet esse pignori redimenti eum. Liberi enim hominis obligatio non eo valet, vt ius pignoris in eo constitatur, velut in his, quae quis de bonis suis obnoxia facit *l. 6. C. quae res pign. d. l. 12. C. de obl.*

obl. et act. In causam tamen pignoris detineri potest donec soluat pretium; licet ista detentio eum in seruitutem non contrahat. *l. 3. §. 3. D. de hom. lib. ex lib. l. 20. §. 1. qui test. f. p. l. 2. C. de postl. reu.* Itaque redemptus omnino obligatur, aut datum pro se pretium redemptori, si potest, statim restituere, aut idonee pro se cauere, aut, si ita velit redemptor, laboris obsequio vicem referre; incolumi tamen ipsius libertate et iure postliminii. *l. ult. C. de postlim.* Sed et vnus pro vno aut pluribus captis ea conditione potest mitti, vt pecuniam pro se et reliquis adferat, et nisi redeat, vt retenti pro eo soluant, in quem magistratus iudicium vnicumque conueniri poterit, dabit. *l. 21. D. de neg. gest.*

IV. Num ex piratarum, in mari passim grassantium, aut publice in hostes emissorum facto, ob praedas in amicos, socios aut eos, qui neutrarum sunt partium, actas, magistratus loci tenentur? est quaestio iuris publ. aut gentium, et ventilatione digna. Certis modis eos vel extra bellum vel in bello teneri, certum est, quidquid etiam coloris vel excusationis hic quidam obtendant; si nimirum non fecerint, quae iure gentium debent, nec adhibuerint, quae possunt, ad eos prohibendos. Quum Romani (apud POLYBIUM *l. 2.*) per legatos de iniuriis Illyriorum apud Reginam illorum Teucam exposculassent, et piraticam in Italos ab illis exercitam in posterum prohiberi desiderassent, responsum acceperunt a Regina, *curae sibi fore, ne qua Romano populo publice ab Illyriis fieret iniuria, caeterum vt impediatur, quo minus privatim quam potest quisque utilitatem a mari capiat, hoc vero rebus nequaquam in more esse.* Verum quid ex hoc Reginae responso aliud colligas, quam eam suis etiam extra belli necessitatem praedandi licentiam concessisse? et hoc morem regium scilicet vocat. Si rectius sentire voluisset, satis scire potuisset, hoc vere Regium esse, quibuscumque possis, benefacere, et non solum a suis, sed etiam peregrinis vim et iniuriam prohibere, debitaque seueritate plectere. Qui vero scit et prohibere potest, nec prohibet; ipse quoque in culpa est. Vnde GROTIUS ait de hoc facto *l. 2. de iur. bell. et pac. c. 21. Teucae reginae Illyriorum non accipitur excusatio, quod diceret, non a se, sed a subditis piraticam exerceri: neque enim prohibebat. vid. et ALB. GENTIL. lib. 1. de iur. bell. c. 21. Iniustitiae esse, non solum, si ipse inferas iniuriam, sed etiam, si ab iis, quibus infertur, non propulses, si possis. CIC.*

1. offic. docet. Et 3. offic. sibi ut quisque malit, quod ad usum vitae pertinet, quam alteri adquirere, concessum esse, non repugnante natura. Illud vero naturam non pati, ut aliorum seculis nostras facultates et opes augeamus. Neque vero hoc solum natura, sed et legibus populorum ita constitutum esse, ut non liceat sui commodi causa nocere alteri. Sed et si belli maritimi necessitas incumbat, praestat delectis domesticis, aut militibus nauticis mercenariis, qui sub duce et disciplina degant, aut socio-
rum ope, quam colluue pessimorum hominum piratis aduersus hostes uti, qui licentiam spoliandi nacti, facile praescriptos fines excedunt: ut ne quidem amicis aut aliis, a quibus vel ipsi vel eorum patroni numquam laesi sunt, parcant. Quod ipsa re compertum, quum quaedam Vandalicae ciuitates, aliis molitionibus ad liberandam custodia Margarethae Reginae Albertum regem quondam Suediae frustra adhibitis, coegissent copias piratarum ad depraedandum in mari Suedos, Danos et Norwegos, et portus ipsis ad distrahendam praedam patefecissent, id non solum magnae apud vicinos inuidiae; sed et maximo iisdem aliisque detrimento fuit: dum effreni ista licentia tandem in quosuis promiscuae nauigantes vsi sunt piratae: adeo, ut necesse esset, vim illam vna cum ipsis auctoribus e mari Balthico iunctis regnorum et maritimarum ciuitatum viribus profligari. Ex neglectu ergo tenentur magistratus, si, dum pro onere tuendi maris vectigal accipiunt, suas naues praesidiarias, et excursorias ad explorandam maris securitatem, ad purgandum illud a piratis, in mari non habeant; aut si ipsi piratas aduersus hostes emiserint, ad coercendam eorum contra socios et amicos licentiam, ea non adhibeant, quae possunt ac debent, remedia: quo nomine damnati sunt olim ab Amphidionibus Scyrii. „Quaesitum aliquando „ex facto est apud Belgas, quum ordines potestatem praedarum in mari „ex hoste agendarum per codicillos plurimis dedissent, et eorum non- „nulli res amicorum rapuissent, desertaque patria mari vagarentur, „ac ne rouocati quidem domum redirent; an rectores eo nomine tenerentur: aut quod malorum hominum vsi essent opera, aut quod „cautionem non exegissent. Responsum est, eos in nihil amplius teneri, quam ut noxios, si reperiri possent, punirent aut dederent: „praeterea in bona raptorum ius reddi curarent. Nam ipsos iniustae „praedationis causam non fuisse, nec quidquam de ea participasse; „prohibuisse etiam, legibus ne amicis noceretur. Cautionem ut exige-
rent

„rent, nullo iure fuisse obligatos, quum possent etiam sine codicillis
 „omnibus subditis hostem spoliandi potestatem facere; quod et factum
 „olim esset: neque talem permissionem causam esse, cur damnum da-
 „tum esset fociis, quum possent priuati etiam sine permisso tali naues
 „armare et in mare progredi. Mali vero an futuri illi essent, prou-
 „deri non potuisse: neque vero vitari posse, quo minus et malorum
 „opera utamur, alioqui nullum colligi posse exercitum. Neque vero
 „si quid milites aut terrestres, aut nautici, contra imperium amicis no-
 „cuissent, reges teneri. Quod Galliae et Angliae testimoniis proba-
 „tum. Ut vero sine culpa sua ex ministrorum facto quisquam tenea-
 „tur, non esse iuris gentium, ex quo diiudicata esset haec controuersia;
 „sed iuris ciuilis, nec generalis, sed aduersus nautas et alios quosdam
 „ex rationibus peculiaribus introductum. In hanc partem et his argu-
 „mentis a supremi auditorii iudicibus contra Pomeranos quosdam pro-
 „nunciatum est; ad exemplum rerum in causa non dispari ante duo se-
 „cula iudicatarum. GROTI. *de iur. bell. et pac.* 2. 17. 20. Sic, quum Gal-
 „licus apud Reginam Angliae legatus conquestus esset, Montgomerium
 „Anglorum auxiliis contra foedus ad Rupellam nauigationem suscepisse:
 „et mercatores Anglos Rupellanis obsessis rem annonariam administras-
 „se; respondit Regina: „Se fidem foedere interpositam sancte seruare
 „et seruaturam; auxiliares illos piratas esse et extorres; iniussu suo sol-
 „uisse; signa ementita praetulisse, atque, ut in eos animaduertetur,
 „se peroptare; *apud CAMDENVM ad annum 1573.* si vero quorundam
 „subditorum piraticam exercentium ita perpetuum sit maleficium, ac
 „iuri naturae contrarium, ut, quod faciant, credantur facere omnino
 „magistratu suo improbante, et in eos iudicium postulari non possit;
 „ab his res recuperare et vltionem exposcere licebit, tamquam a deditis.
 „At alios innocentes eo nomine armis impetere, est contra pacem. GRO-
 „TIVS *de iur. bel. et pac.* 320. 32

V. Si vecturas nauium alienarum, quas praedo, tamquam pu-
 „tatiuus dominus, ut loquuntur, locauit aut exercuit, a conductore
 „acceperit, aut eo nomine quid ei solutum sit, hoc quidem conducto-
 „rem, qui cum eo bona fide contraxit, liberat; nisi sciens, praedonem
 „esse, ei soluerit, tunc enim ipsi domino obligatur. Si vero contrahens
 „cum ipso domino vel eius seruo, praedoni soluat, non liberatur. *l. 55.*
D. de condict. indeb. arg. l. 88. D. de solut. et ad utramque legem GO-

THOFR. Item praedoni commodati et depofici actionem iure gentium competere ftatuit ius R. fi dominus non adpareat. *l. 64. D. de iudic. l. 16. commod. l. 1. §. 39. l. 31. §. 1. D. depof.*

VI. Sed dubium effe potefit, num piratis iurata fides feruanda fit: quia *piratae fublatis commerciis rumpunt foedus generis humani, vt de illis loquitur FLORVS 3. 6. et vt TVLLIVS 3. offic. monēt. Pirata non eff ex perduellium numero definitus, fed communis hoftis omnium: cum eo fides effe non debet, nec iusiurandum commune. Si quid ergo metu expreflerint, repeti potefit. Verum quidem eff, non eam iuris communionem cum pirata effe, quae cum hofte eff. Vnde fide publ. frui indignus eff, quam ipfe violat. Absurdum eff, praedones fecuros effe, ait lex 13. de noxal. aft.* Hinc etiam piratae ius legationis non habent, nifi illud fide data nancifcantur. GROT. *de iur. bell. et pac. 2. 18. 2. PASCAL. legati c. 12.* Attamen fi fidei datae iuramenti quoque religio accefferit, ea non folum hominem homini, fed ipfi Deo obligat: contra quem metus exceptio non eff, vel ideo, quod adfirmatio religiofa eff, quae nulla elufione temerari debet. TVLLIVS *d. l. quod adfirmat quafi Deo teffe promiferis, id tenendum eff.* Et in *c. fi vero 8. de iureiur.* dicitur: *Non nos alicui dare materiam volumus veniendi contra proprium iuramentum, ne auctores periurii videamur.* ANTON. FERNAND. *in theol. moral. p. 55.* *Qui latroni (piratae) minitanti mortem promifit cum iuramento centum (quod facere fecundum fe nullum eff peccatum) tenetur fub iuramento promiffum implere.* Sed adi GROTIVM haec accurate et fufe exfequentem in *de iur. bell. et pac. lib. 2. cap. 13. §. 15. et lib. 2. c. 17. §. 19. et lib. 3. c. 19. §. 2. 3. 4. 5.*

VII. Vtut praedones rapta aequaliter diuidant, tamen inter eos communi diuidendo iudicium locum habere negatur in *iur. R. l. 7. §. 4. D. comm. diu.* nec fi precario poffideant, nec fi clam: iniufta enim eff poffeffio, precaria vero iufta quidem, fed quae non pergat ad iudicii vigorem. Quin et bona piratarum naufraga impune fubripere permifit FRID. IMP. *l. 18. C. de furt.* vbi tamen auctoritatem et difpenfationem fuperiorum interuenire fatius eff: ne alia pro aliis forte furripiantur. Res autem a piratis raptae, vbicumque repertae, vindicari poffunt a vero domino. *vid. cap. feq. 4. §. 4.* aut fi is, qui piratis iterum eripuit, probare poffit, fibi eius rei dominium iufto titulo ante adqifitum effe. Ei tamen, qui fuo fultu poffes-

possessionem rei alienae adeptus est, tantum ex naturali aequitate est rependendum, quantum dominus ipse ad rem recuperandam libenter impensurus erat. Ipsa enim facti possessio, praesertim recuperatu difficilis, est aliquid aestimabile; et in hoc dominus post rem amissam censetur factus locupletior; GROTIUS, *de iur. bell. et pac. p. 2. 10. 9. et 3. 9. 16.* quamvis haec lege civili aut statutis populorum pactisque aliquantum variant. GROTIUS, *d. l. §. 17. et in not. ubi LL.* Hispanicas et Venetas in hanc rem ad testimonium citat. *vid. quoque ius Lub. Lib. 6. t. 4. a. 2. et tit. 5.* Huiusmodi tamen leges non obstant exteris, quominus res suas vindicent. Hoc etiam est vtile institutum, ut piratis ad portum aliquem adpellentibus non permittatur istuc vendere bona spoliatorum, nec aliis emere, sed naue et bonis istis sub arresto et tuta custodia positis, reseruantur rapta in utilitatem laesorum et aliorum, quorum interest, illis restituenda, si sufficientibus documentis, vel in eorum defectu, iurata adfessione probent, esse sua *vid. pact. commerc. int. Henric. R. Angl. et Philip. Burg. cap. 16.*

VIII. Piratae capti et damnati, ultimo supplicio solent adfici, eorumque bona publicari, quam *generalem consuetudinem* PEGRIUS *ad l. 10. D. de inc. ruin. naufr. n. 3.* vocat. Nec aliud meruerunt publicae fidei violatores, et innocentium sanguinis ac fortunarum praedones. Si tamen ita inualuerint, ut formidabiles se fecerint, recte recipi ac defendi, poenam quod attinet, censet GROTIUS, *de iur. bell. et pac. 2. 21. 6.* quia interfit humani generis, ut si aliter non possint, impunitatis fiducia a maleficiis deuocentur. Sed aliud dicendum erit, si armis debellari possint, vel ab illis, quorum in ditione grassantur; vel cum vicinorum principum auxilio. Nec piratae solum, sed et receptatores eorum capitis poena obligantur. *arg. l. 3. §. 3. D. de inc. ruin. naufr. c. 42. de viol. iur. reg. LL. prou. Sued.* Pessimum enim genus hominum sunt receptatores, sine quibus diu nemo latere potest. Atque si adprehendere possint praedones istos, et tamen pecunia vel subreptorum parte ab illis accepta eos dimittant, merito seueriori poena digni sunt *arg. l. 1. de recept. l. 1. C. de his qui latr. vel al. cr. r. o.* Quin et eo nomine vrbes aliaque loca bella impetita et expugnata constat. Iuliorum in Pommerania, olim piratarum quoque receptaculum, Waldemar rex Daniae expugnauit et solo acquauit. Hamburgenses agri Hadeleriani partem septentrionalem,

in qua Ritzbuttela arx, praefecti sedes, sita est, iuxta Albis ostium, ante ducentos amplius annos, inferis Saxoniae ducibus armis ea occasione extorserunt, quod piraticam facitantes isthic fouerent, vt refert VBBO EMMIVS *lib. 2. rer. Frific.*

CAP. IV.

DE IVRE POSTLIMINII NAVIVM.

I. *Vnde postliminium dicatur.*

II. *Quid illud sit.*

III. *Num adhuc sit in vsu.*

IV. *Quae naues aut res non habeant ius postliminii.*

V. *Quae habeant.*

VI. VII. VIII. *Nauii tempestate in communis amici portum acta, num habeat ius postliminii, si eam hostis, cui adempta est, postea repetitum veniat a communi amico.*

IX. *Num res in hostium nauibus repertae censendae sint hostiles, et capientium fiant. Vt et res hostiles cum amicorum nauibus.*

I. **S**i vero naues nostrae ab hostibus aut piratis captae sint, num ius postliminii habeant, e re est disquirere. Postliminium ita dictum est, quasi postilimen, ἐπὶ ἀνόδοις SCALIG. *ad restam. in postliminium;* vel a *post et limine*, quod sit rediens in pristinum limen aut fines suos. Vnde eum, qui ab hostibus captus est, et in fines nostros postea peruenit, postliminio reuersum recte dicimus §. 5. *in st. quib. mod. ius patr. pot. sol'u.* et GROT. *de iur. bell. et pac. l. 3. c. 9. §. 12.* vbi de vocis origine plura.

II. Postliminium ita describit PAVLLVS ICt. *in l. 19. D. de capt. et post. reu.* Postliminium est ius amissae rei recipiendae ab extraneo, et in pristinum statum restituendae, inter nos ac liberos populos regesque, moribus legibusque constitutum. Nam quod bello amissimus, aut etiam citra bellum, hoc si recuperemus, dicimur postliminio recipere. Idque naturali aequitate introductum est, vt, qui per iniuriam ab extraneis detinebatur, is, vbi in fines suos rediisset, pristinum ius reciperet.

III. Etsi de mobilibus (inter quae etiam refertur nauis *l. 20. §. 4. D. quod vi aut clam.*) generalis est regula, vt postliminio non redeant, sed in praeda sint, tamen ab hac regula olim excepta fuere, quae in bello vsum habent: vt recuperandi spe homines ad ea alacrio-

criores redderentur. GROTI. *d. l. §. 14.* Huiusmodi sunt naues longae et onerariae: non vero piscatoriae, actuariae et aliae naues voluptatis causa paratae. CIC. in *Topic.* AEL. GALLVS apud *Festum in postliminium.* MARCELLVS in *l. 2. D. de captiu. e. p. r.* Salmasius tamen in *obseruat. ad ius Attic. et Roman. pag. 740.* etiam lusorias naues, sed ad belli usum paratas, hoc ius habere notat. Sed scire refert, num illud ius postliminii, quale apud veteres erat, adhuc in usu sit. Equidem GROTIUS *d. loc. §. 15. et 19.* hoc ius hodie inter Christianos euanuisse notat, sublata eius necessitate ob restitutam vim eius cognationis, quam natura inter homines esse voluit. Nisi quod locum habere possit, si res sit cum gente tam barbara, ut sine indictione belli aut iusta causa omnes externos et res eorum hostiliter tractare pro iure habeat.

IV. Sed hodie naues ab hoste captae, communi inter Christianos et Europaeos populos siue iure siue consuetudine, postliminio non recipiuntur, si hostes eas non eodem die nauali pugna iterum amiserit, sed per viginti quatuor horas in potestate victoris fuerint. Tunc enim vere captae et proprii iuris factae censentur. GROTI. *de iur. bell. et pac. 3. 6. 3.* CVNAEVS in *caussa postliminii p. m. 266. 267. 273. 274.* GRAEF. *iur. publ. c. 4. n. 25.* Ea, quae piratae nobis eripuerunt, non opus habent postliminio: quia ius gentium illis non concedit, ut ius domini mutare possint. *arg. l. 24. l. 27. D. de captiu. et post. ruin.* quo innixi, Athenienses Halonesum, quam ipsis praedones praedonibus Philippus eripuerat, ut *redditam* a Philippo non ut *donatam* volebant accipere. Sic emendandum apud GROTIUM in *mea edit. de iur. b. c. p. 3. 9. 16.* pro *redditas*, et *donatas*, ut facile liquet.

V. Si vero tales sint res, quae ad se ipsas ingenio aut fuga aliaue arte hosti subdlexerint; aut virtute et vi militum nostrorum hostibus pulsas superatisue ereptae iterum sint, aut ab hoste redemptae aut gratis dimissae, si mox intra fines aut praesidia propria esse coeperint, aut si ad regem socium amicumue deuenerint, non solum quoad personas, sed etiam ex paritate rationis, quoad res captas postliminio idoneas statim postliminio rediisse videntur. *l. 5. §. 1. l. 12. 19. §. 3. l. 26. D. de capt. et postl. reu.* CVNAEVS in *caussa postlim. p. m. 248. 249. et sqq. id. p. 256.* hoc commune ius gentium esse ait.

VI. Sed quid si nauis mercibus onusta hosti iure belli adempta et occupata, aduersis ventis aut tempestate per plures dies nullo ho-

ste infrequente prouecta, in communis amici portum deuenerit, num repetens ius postliminii habebit, vel num licebit repetenti eam nauim cum mercibus in territorio communis amici recipere, an vero occupantis erit et manebit? Posteriores sententiam, quae iuri gentium et consuetudini conuenientior, prae priori amplectendam arbitramur. Illam cum solidis rationibus et prolixè defenderit Cl. CVNAEVS in peculiari dissertatione de caussa postliminii, pro Genuensibus contra Turcas, quanta possum breuitate contraham, et quod ad praefens institutum adprime faciat, cum nonnullis a me obseruatis hic adponam. Rationes autem praecipuae hae sunt: qui vi tempestatis repulsus fines proprios attingere nequit, si cum praeda ab hoste capta ad regem aut rempubl. socium aut amicum confugerit, apud eundem tutum receptum habebit. Ut enim victor intra propria praesidia tutus est, ita si amici fidem elegerit, et in eius praesidia se et sua contulerit, etiam illic publico nomine tutus erit. *arg. l. 19. §. 3. de capt. et postl. r.* Is vero, cui res illae iure belli ademptae sunt, frustra eas in communis amici territorio repetitum venit, quod enim belli fors occupanti dedit in pacato loco apud communem amicum merito sibi seruabit; nisi aliter pactis conuentum sit: ut quod alter bellantium ab altero captum in portum communis amici deduxerit, in eo postliminii ius sit. Ut factum est in secundo foedere, quod inter Romanos et Carthaginienses idem refert POLIBIVS l. 3. his verbis: *Si qui Carthaginiensium aliquos ceperint, quoscum foedere scripto iuncti sint Romani; qui tamen sub Romanorum imperio non erunt; hos in populi Romani portus ne deducunt.* Carthaginiensibus et eorum amicis par ius fore, ibidem additur.

VII. Qui vero nullo huiusmodi pacti vinculo obligatus ad communis amici, cui pax cum vtraque parte est, portum peruenit, ex publica caussa tutus est. Et seruum est atque inutile, hostem tentare in alieno territorio vi suam alteri adimere; aut cum communi amico agere, ut sibi restituat. Nihil enim hostile aut violentum vel ipse molietur, vel alterum agitare in suos fines contra alterum patietur, quem fide publica in portum suum admisit. Dux Carthaginiensium abstinuit manum a Scipione in Syphacis portu, apud LIV. l. 28. Nec Syphax quidquam alterutri, quod captum ante ab altero esset, ademptisse et alteri restituisse dicitur. Quippe hostilem actum ab extraneo exerceri in alieno portu et quidem communis amici, pugnat contra reuerentiam,

tiam, quae portui alieno debetur, et communis amicitiae respectum. Amicum vero ab iusto hoste captum alteri auferre, vt alteri adiiciat; quid aliud erit, quam effectum rerum, extra territorium suum vtiliter ab amico gestarum, in territorio suo rescindere, et inutilem reddere: et vni nocere, vt alteri proficit? cum tamen vtriusque partis amico ius vtrique integrum relinquere fas sit. Et quum princeps non solum tamquam publicus hic fideiussor sit, vt secure tutoque in eius territorio viuatur, sed etiam violentiae vltor aduersus quoscumque, praestetque publicam apud se securitatem omnibus; non sinet foederatorum alteri vim fieri ab altero: multo minus ipse alterius foederati gratia vim faceret alteri: ne inde iniuriarum occasio nascatur, vnde remedia nascuntur. *l. meminervint Cod. vnde vi.* Et quum in portu communis amici vtrique hosti debeat tuta esse statio, non videtur ea esse tuta, in qua alteri admiratur, quod iure belli in mari captum possidet. *CVN. d. loc. p. 258. 259. 260. 261.* vbi hoc firmat rebus iudicatis Gallorum et Hollandorum, in paribus causis, ex communi iure gentium et ciuili decisis.

VIII. Sed adferuntur argumenta in contrariam sententiam. 1. ab hostibus capta prius non fieri capiendum, quam intra praesidia conducta sint. *l. postliminii §. 1. de captiu. GROT. de iur. bell. et pac. 3. 6. 3. et 3. 9. 16. ALB. GENT. aduocat. Hisp. l. 1. c. 1. 2. 6. 7.* At respondetur, istam legem postliminii loqui solum de captis ciuibus eorumque seruitute, secundum ius vetus recepta, non vero de caeteris rebus in bello captis, quae iure gentium fiunt capientium per solam possessionis adprehensionem *l. 51. de adq. rer. dom. l. 1. §. 1. de adq. vel amit. poss.* Nec obstat, quod Cunaeus alibi non solum personas, sed et res captas ex paritate rationis huc refert. *p. m. 249.* Res enim tales intelligit, quae postliminio recipi possint. Quod non semel in suo responso de causa postliminii adserit *p. 248. 249. 250.* quidquid vero clarissimi interpretes disputent de praeda prius in praesidia deducenda, quam fiat possidentis, aliud tamen consuetudine et moribus Europaeorum hodie obseruatur, vt nimirum praeda capientium fiat, et praesertim naues hostium, de quibus hic sermo est, si a victore per diem et noctem possessae fuerint, vt *sup. h. cap. §. IV. dictum est.*

IX. Obiicitur 2. quod exutus naue et mercibus hostis, tamen animus eas in continenti recuperandi retinuisse praesumatur:

atque sic adhuc in possessione sit, si non quoad corpus, tamen adfectionem, *l. 3. §. 6. l. 8. D. de adq. vel amit. poss.* Sed ad hoc reponitur: Si quis vi et armis possessione deiectus sit, is utique eam amisit *d. l. 3. §. 9.* Praeterea si quis statim animo recuperandae praedae hostem insequutus sit, et ita fugientis vestigia presserit, ut is, ubi iterum de praeda iam iamque dimicandum cernit, in portum regis amici se recipiat; eo casu conflictus perdurasse, et animus possessionis in continenti recuperandae adesse praesumitur; non vero, si quis nullo hoste insequente per dies plures praedam possiderit, et intra amici portum deduxerit *CVN. p. 253.*

X. Obiicitur 3: Non licere res hostiles captas per alienum territorium ducere. *ALB. GENTIL. lib. 1. Hisp. adu. c. 6. et lib. 2. de iur. belli c. 22.* quia mutato territorio mutatur potestas; et ibi locum habet postliminium *l. 5. §. 1. 2. D. de capt. et postl. reu. vid. et BES-OLD. de iure territorii c. 3. n. 4.* Attamen mutato territorio, non mutatur fides et securitas publica, cuius causa, ceteris paribus, ubique fauorabilis est. Et quousque postliminium hodie sit in usu, iam *sup. §. 3. 4. 5.* dictum est. Sed ut sit, hoc tamen eo produci non potest, ut ob tempestatis causam et ex alia necessitate quis cum praeda, iustis armis in mari capta in portu amici ad anchoras stare prohibeatur. Quod tamen ius gentium permittit, et ex alterna humanitate proficitur, et inter innoxias utilitates, quae utenti commodae, concedenti non molestae sunt. *l. 1. §. 11. de adq. pluui. CVNAEVS d. resp. 277. 278. 279.*

XI. Res in hostium nauibus repertae praesumuntur esse hostiles, donec contrarium probetur. Si vero probetur, non esse hostiles, capientium non fiunt, etsi apud hostes inuentae: praesertim si domini hostium non sint subditi, nec hostilis animi. Si vero hostis in illis rebus ius aliquod, habeat quod possessioni connectatur, ut pignoris, seruitutis, retentionis, occupantibus adquiri possunt. *GROT. de iur. b. et p. l. 3. c. 6. §. 5. 6. 26.* Sed nec amicorum naues in praedam veniunt ob res in illis hostiles; nisi ex consensu dominorum navis id factum sit. *arg. l. Cotem. II. D. de publican. ZVAR. de usu mar. Cotem. II. conf. 2. n. 6.* alioqui res ipsae, solae non naues, in praedam veniunt. *GROT. in not. ad d. l. §. 6.*

CAP. V.

DE AVERSIONE PERICVLI, VVLGO ADSECVRATIONE.

I. *Vocum excussio.*

II. *Veteribus non plane ignotum fuisse hunc contractum. Hodie notiozem esse.*

III. *Num sit licitus et qualis.*

IV. *Definitio eius.*

V. *Quid nomine periculi hic veniat.*

VI. VII. VIII. *Forma adsecurationis.*

IX. *Quando incipiat et desinat adsecuratio.*

X. XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. *Quid et quantum hic utrinque praestandum, vel non praestandum.*

XVIII. *Satisfactio de periculi pretio.*

I. **O**fferunt se reliqua praesidia aduersus nauigationis periculum, et quidem ordine *auerfio periculi*, ita dicta, vt non obscurum est, quod aliquis ; alterius periculum in mari auersum it, aut in se recipit. Alias nuncupatur *sponsio Lusitanis Aposta*, teste PETRO SANTERNA Lusitano in tractatu de adsecurat. vulgo *adsecuratio* adpellatur, et mercatoribus contractae *adsecurantie*; quod nimirum alter aluerum ex conuento securum reddat de periculo naus et mercium, veluti securum aliquem facere dicimur, cauendo pro eo, quod a nobis petiit. *l. 1. ff. qui satisd. cog.*

II. Hunc contractum olim vix cognitum, nunc inter receptissimos esse notat GROTIUS *de iur. bell. et pac. 2. 12. 3. in fin.* Veteribus non tamen plane ignotum fuisse, constat ex illo LIVII lib. XXIII: *Vt quae in naues imposuissent, ab hostium tempestatisque vi publico periculo essent.* Simile quid *l. 25.* Praecipue ex isto SVETONII in V. CLAVDII *c. 18.* *Negotiatoribus certa lucra proposuit, suscepto in se damno, si cui quid per tempestates occidisset.* In primis apud mercatores hodie receptissimus est, et magis illorum foro quam iuri R. aliuue cognitus. Idcirco non aegre feret lector, si non solum, quae a iurisconsultis de hoc argumento obseruata, sed etiam, quae statutis florentissimorum emporiorum et praxi mercatorum recepta sunt, breuiter annotem. Quae sequi ita licebit, quatenus ipsi aequitati, consuetudini regionum legibusque non refragantur. Eadem pro rerum,

temporum et locorum conditione iuste moderari ac dispensari superiorum auctoritate integrum erit.

III. Est hic contractus licitus: quia fit de re licita et ex pacto legitimo: dum vnus in se suscipit fortis periculum, quam alteri saluam praestet etiam cum conditione lucri, licet minoris pro certo pretio suscipienti in se periculum soluendo. Et hoc fit citra labem vsurariam et fraudem vllam. Est enim illi, cui fors salua minus lucrum accedit, maius illi, qui periculum in se recipit, tamen idem despondebit periculo, arbitrio boni viri. Et est contractus, quidam separatus a mutuo, vt fufe ostendit ZONESIVS in *commentario ad digesta tit. pro socio n. 25*. Esti vero P. SANTERNA *part. 1. de adsecurat. n. 7*. velit transire in formam emtionis et venditionis, ob pretium, quod datur ratione periculi; quia tamen non habet plene naturam emti venditi; dum couenitur quidem de pretio, non vero pro merce et re quadam vendenda, sed pro periculi auersione praestando, potius est contractus innominatus, aut praescriptis verbis, facio vt des; vt, *suscipio periculum, vt des pecuniam*; vel, vt alii volunt, stipulatio BALD. in *l. 1. vol. 4. C. de SS. Trin. MOLIN. de vsur. q. 3. n. 92. 98. GROTIUS d. loc. TABOR partit. elem. iur. 3. 4. 38.*

IV. Sit eius talis descriptio: quod sit auersio periculi stipulatio vel cautio idonea de praestanda indemnitate rei vel fortis alienae circa casus fortuitos, pro certo periculi pretio.

V. Sub nomine periculi, de quo fit cautio, comprehenditur omnis casus, qui accidit in mari, a tempestate, ab hostibus, praedonibus, repraesaliis, vt vocant, aliisque modis vsitatis et inusitatis, citra fraudem et culpam contrahentium; aut domini mercium vel nauis. GROTIUS *iur. Holl. part. 24.*

VI. Adsecuratio (liceat vulgo receptam vocem retinere) vel pure et simpliciter vel sub certis conditionibus, vt plerumque fit, *arg. l. 4. 5. D. de naut. foen.* et quum certi pro periculo pretii stipulatione. Adsecuratio simpliciter facta de prima navigatione intelligi debet. SANTERNA *p. 3. de adsecuratione. l. 30. seqq.* Sermo enim simpliciter prolatus de vno et primo actu accipiendus est. *arg. l. 89. §. 1. D. de verb. signif.* Periculi pretium ex communi aestimatione peti solet GROTIUS *de iur. bell. et pac. 2. 12. 23.* Licet autem de eo inter contrahentes ex aequo et bono vel arbitrio bonorum virorum conuenire possit.

possit, tamen ex mercatorum consuetudine communiter septem pro-
centum, praemii adsecurationis loco, pacisci moris est. *vid. art. 1. Conf. de solut. praem. adsecur. in priuileg. Amst. p. m. 197. col. 1. et in ordin. Antwerp. de adsecur. p. 445.* Sed quum in formula adsecurationis, secundum hodiernum mercatorum stilum concepta, quae exstat in dictis priuilegiis praecipua contineantur, quae spectant ad substantiam huius contractus, eam ex Belgico in latinum sermonem versam hic in gratiam lectoris apponere placuit:

Nos subscripti promittimus et obligamus nos ad auertendum periculum, vel (vt vulgo loquuntur) adsecurandum, velut adsecuramus omnes et singuli tenore huius viris N. N. ad summam mercium subiectam N. N. in corpus navis cum tormentis suis, instrumentis, alioque adparatu et huic adhaerentibus, pertinentis ad N. N. vel alium. Naui nomen est NN. capax amphorarum NN. Cuius magister est NN. illius periculum praestabimus ab hora et die, quo soluerit dicta navis, et adpulerit cum tormentis, munitione, instrumentis, et quae eis adnexa sunt, in portum NN. (vel vt aliae quaedam formulae habent: ab hora et die, quo praedictae merces deportatae sunt in portum NN. vel naualia, inferendi dictae nauis causa et durabit isthaec adsecuratio donec dictae merces peruenerint in portum NN. et exoneratae atque in salvo fuerint absque vilo detrimento et incommodo) nominatae autem nauis licebit nauigare prorsum, rursus, dextrorsus, laeuorsus, et ab omni latere; atque ex necessitate vel sponte ingredi tales portus, qui nauclero et nauis commodi et boni videbuntur. Cauemus etiam vobis de omni periculo maris, tempestate, igni et vento, amicis, inimicis, arrestis, et detentionibus a rege, principe, republ. quacumque, faciendis de repraesalitiis; de nequitia vel incuria naucleri vel nautarum aliisque casibus, qui huic nauis contingere possint, cogitatis vel incogitatis, vsitatis vel inusitatis, nullis exceptis. Nos vestri loco constituimus, ad vos tutos praestandos ab omni damno et incommodo. Atque si praedictae nauis malum (quod Deus auertat) acciderit, obstringimus nos hoc ipso vobis vel vestris mandatariis ad omne detrimentum, quod passi estis, resarciendum; nimirum singuli pro rata summae nominatae, tam primus quam vltimus adsecurator, idque intra proximum trimestre, ex quo, vt decet, certiores facti fuerimus de periculo et damno. In quo casu damus vobis et aliis omnibus plenam potestatem, tam ad damnum quam lucrum

nostrum vobis inuicem suppetias ferendi, in seruanda praedicta nauieique adnexis, in onerando vel exonerando, in iuuando, quibus opus fuerit, aut vendenda naue pretioque eius distribuendo, si res ita postulet, absque expectatione nostri consensus et veniae. Soluemus etiam expensas cum caussa damni dati, siue quid seruatum fuerit, siue minus, et de expensis factis fidem habebimus ei, qui illas fecit, ad praestitum ab ipso iuramentum absque omni contradictione. Contenti etiam sumus, vt NN. velut nobis fidem dedit, soluat nobis pretium auersi periculi vel adsecurationis, post tres proxime sequentes menses, nimirum septem (vel NN.) pro centum. Vt vero omnis prolixitas euitetur, aequae aestimabimus obseruabimusque hunc adsecurationis contractum, atque si coram iudicibus factus esset; et tam firmum ac ratum habebimus, atque si omnes in eo clausulae ita essent formatae, vt sibi quisquam eas imaginari posset, in vestrum commodum et nostrum detrimentum. Omnia absque fraude et dolo &c. In rei fidem obligamus nostras personas et facultates tam praesentes quam futuras, renunciantes, vt honestos homines decet, omnibus cauillationibus et exceptionibus, quae huic contractui aduersae esse possint. Actum. N. N.

VII. Adsecurationem in scriptum, vt solet, redactam, oportet exprimere nomen nauetae, nauis, vbi onerata sit, quo nauigare velit, item determinare mercium qualitatem, quantitatem, numerum et mensuram, et quidem bona fide factam, in nauibus amicorum (non hostium) in praesentia testium, aut coram notario et publicis personis. Non etiam sunt dissimulandae merces, aut plures, quam reuera in nauis sunt, fingendae. Suscipiens enim periculum pro iis solum tenetur, quae tempore periculi aut naufragii in nauis fuerunt. Nec alienae pro suis adsecurationi offerendae sunt, nec vetitae et illicitae pro licitis indicandae; pro quibus si forte ab ignorante promissore periculi cautum sit, is, cui cautum est, ad earum aestimationem agere prohibetur: quia in dolo fuit; aut si integrae et saluae domum venerint, susceptori periculi pretium pro iis petenti non denegabitur. Ille enim bona fide pactus est.

SANTER. p. 3. n. 13. seq. 43. seqq. Tormenta, et adparatum bellicum adsecurare volens, vel etiam carinam, haec omnia ante discessum a peritis aestimari curabit. Quae tamen aestimatio non praedudicabit auersori periculi, si probare possit, aestimationem ex adfectu, collusio-

ne,

ne, aut alia mala arte maiorem aequo factam esse. *art. 10. ordinat. Antwerp. de adsecur.*

VIII. In hoc contractu bona fide versandum est, ut natura vltro citroque obligationis postulat. Dolus commissus cum aestimatione damni arbitrarie puniri solet, vel grauius pro ratione delicti. Itaque in fraudem primi adsecuratoris vel emolumentum adsecurati bona non cauebuntur vno inscio pluribus locis, aut supra constitutum. Vel si citra fraudem pluribus locis adsecurata sint, prior adsecuratio velut sufficiens pro omnibus bonis solum rata erit. *vid. fusius art. 14. 15. ordin. Antwerp.* Vltimus adsecurator tantum in auersione periculi participabit, quantum primus, siue damnum sit, siue lucrum *art. 23. adsec. Amst.* Si contrahentium alter rem, de qua agitur, aut saluam, quo destinabatur, peruenisse, aut periisse sciuerit: quia propria materia huius contractus est damnum sub ratione incerti contractus erit nullius momenti. *GROT. 2. 12. 23. ELB. LEONIN. consil. 22. n. 7.* Excipietamen, si adsecuratus sibi caueri curasset in euentum boni aut mali nuntii; in quo casu adsecuratio rata erit, si susceptor periculi probare nequeat, ei, cui cautum est, ante cautionem constituisse de damno aut iactura, et adsecuratus, vel is, cui cautum est, ab ea suspicione se iuramento liberare paratus sit (*art. 6. 21. ord. Amst. de adsecur.*) Si adsecurator sit factus malae fidei, eius contractui renunciari et de integro cum alio contrahi potest. Vel si, antequam factus malae fidei, sit suspectus de non soluendo, cautionem cautionis praestare debet, ut dominus mercium seruetur indemnis, ad similitudinem fideiussoris indemnitatis. *arg. l. decem. 116. de V. O. l. 8. §. 12. D. de fideiuss. SAN-TERN. d. l. n. 55. 56.*

IX. Adsecuratio initium habebit a tempore mercium in naualia translatarum, ut imponantur naui, et durabit vsque dum merces in destinato portu saluae sint exoneratae, nisi aliter conuenerit, aut aliud lege definitum sit. Exoneratio vero non vltra quindecim dies (nisi cum periculo domini) differetur, exceptis necessariis obstaculis, quae probanda. *art. 13. adsecur. Antwerp.* Si adsecuratio ab vno portu ad alium facta sit, absque mentione mercium in terram exonerandarum, inchoabitur a tempore impositarum naui mercium, et finietur tempore nauis destinatum portum ingressae: *quum ibi stetit in saluo ad anchoras per viginti quatuor horas. d. art. 13. quod eo fine inter mercatores*

tores obseruari probabile est, quia nauis in ipso quoque portu vel hostio periclitari, vt dicitur. *in l. 4. D. ad leg. Rbod. de iactu.* et aliquando pati potest, secundum illud *PROPERTII Lib. 3. el. 6.*

Fallit portus et ipse fidem.

nec semper verum est, quod Anacharsis percontanti, *quae securis-sima nauis esset, respondit: Ea, quae in portum venit.* Proinde ad diem et noctem pro damno in portu, donec merces in saluo sint, cauere voluerunt constitutiones. Adsecuratio non ad praeteritum, sed futurum et imminens periculum et damnum extenditur. Nam praeteriti periculi susceptio ac rerum iam deperditarum promissa securitas, ex iuris communis dispositione non habet vires: tum, quia res, ad quam fit securitatis promissae relatio, tempore, quo fit promissio, non existit, aut non est in nostro commercio: tum quia nihil continet praeter aleae ac vanae sponsonis speciem, quae non fundatur super aliqua iusta causa, sed duntaxat super inopinata et inconsulta captione aletrius contrahentium: quae tamquam reip. damnosa, et ad inconsultos contractus respiciens, a iure non probatur: maxime si pura sit, nec conditionem pro causa habeat. *Da. in l. a TITIO D. de V. O. t. in l. quibus D. de aleat. ELB. LEONIN. conf. 22. n. 2. 3. 4.* Immo si conditionem adiectam habeat, tamen conditio in praeteritum coollcata nulla est *l. 10. §. 1. D. de condit. inst.* sed vel statim perimit obligationem, vel omnino non differt *§. 6. inst. de V. O. l. 100. D. eod.* Atamen si in praeteriti damni notitiam non peruenerit adsecurans, permittitur talis adsecuratio, in *constit. Amsterod. art. 20. de adsecur.* non vero, quae fit in sponsonem vitae hominum aut itineris *art. 24.*

X. Auerfor periculi vel adsecurator, ex conuenta conditione se generaliter ad pericula maris aut navigationis obligans de quouis casu etiam improviso tenetur: nisi culpa domini mercium aut nauis interrulerit, *vt. sup. dixi §. 5.* vt si non fecerit, quod diligens et cautus faceret, aut quod ex pacto debet: si quid per negligentiam, imperitiam aut moram admiserit. Itaque si adsecurator cauerit de periculo respectu illius temporis, quo navigatio minus erat periculosa: nauarchus autem vel dominus nauis ob friuolam causam vel per negligentiam distulerit navigationem in alienum tempus, navigationi valde incommodum: et sic oborta procella merces cum nauis perierint, non erit hoc periculo adsecuratoris, sed domini nauis, nisi aliud

conce-

conuenerit. Mora enim cuique sua, non alii nocere debet. *reg. iur. can. 25.* Item si contra pactum nauarchus mutauerit destinatum iter, absque necessitate, lucri sui causa; idque inscio aut inuito periculo susceptore; aut nauigarit mare infestum piratis vel hosti, idque praesciuerit, sed nolente et excipiente hunc casum adsecuratore; vel non deligens cursum ad eum portum, de quo conuenerat, nauem illicitis mercibus onerarit, quae publicatae sunt: ad id non tenebitur adsecurator. *arg. l. 3. C. de naut. foen.* Item si magister nauis extra directum cursum proprio consilio, non compulsus tempestate, iactum fecerit, non erit periculo adsecurantis. Quia ad pericula in ordinaria via contingentia se obstrinxit, vel ad extraordinaria pericula ex necessitate, non culpa nauatae, accidentia. Hic itaque mercator regressum habebit ad nauam. *QUINTIN. WEITS. de contrib. p. m. 465. col. 1.* Ille vero dolus etiam poena arbitraria dignus est, si is, cui praestatur ab alio periculum, fraude sua effecerit, ut res in nauis perirent, et ementitas sit, casu vel naufragio periisse: ne ipse, sed alter, qui cauit de periculo, damnum subeat. Velut olim quidam publicani apud Romanos, Posthumius et L. Pomponius, fecere, quum populus Rom. cauisset de periculo a vi tempestatis, in rebus portatis ad exercitus R. illi ementiti sunt facta naufragia; et ea ipsa, quae vera renunciauerant, fraude ipsorum facta erant, non casu. In veteres enim quassatasque naues paucis et parui pretii rebus impositis, quum mersissent eas in alto, exceptis in praeparatas scaphas nauis, multiplices fuisse merces ementiebantur, cuius fraudis populus seuerus vindex fuit, ut refert *LIV. l. XXV.*

XI. Alias ex iactu mercium tenetur adsecurator vel receptor periculi, quia iactus et perditio propter casum aequiparantur. *l. 4. ff. ad leg. Rhod. de iactu.* Quum autem locus sit contributioni propter istum iactum, subleuabitur adsecurator in tanto minus soluendo, quam dominus fuerit consequutus. *SANTERNA part. 4. de adsecur. n. 44.*

XII. Ex casu contingente ipsa in nauis culpa magistris nauis, ut, si merces non bene reconditae, nec diligenter seruatae, ab humore aut maribus corruptae fuerint; inde non adsecuratorem, sed nauarchum teneri volunt. Si vero merces a tempestate aut procella humidae et corruptae fuerint; inde tenebitur adsecurator. *QUINT. WEITS. de contrib. p. 460. in fin.*

XIII. Quod vero *SANTERNA part. 4. de adsecurat. n. 19. et seqq.*

statuit, damnum tertii, nimirum gubernatoris, culpa datum non liberare adsecuratorem a praestatione periculi; quia factum tertii non impedit, obligationem committi: certum quidem, ita iure fieri, si se generaliter ad omnes casus etiam culpa nautae datos obligarit. Alias non nisi de casibus fortuitis tenetur: nec de culpa gubernatoris; sed ipse nauticus, si (vt in praesenti casu) non idoneo gubernatori nauem commiserit. *l. 16. D. de rei vindic. conf. art. 27. adsec. Amsterd.*

XIV. Si in vna et eadem nauigatione merces transferantur ex vna nauis in aliam, et nouissima deperdatur cum mercibus; num promissor vel adsecurator tenebitur de tali periculi euentu? Hic inspicenda est forma adsecurationis, an in eo mentio sit facta nouissimae nauis, an minus. Si mentio facta sit, vtique ex lege conuentionis tenetur, modo absque dolo et culpa alterius iste casus acciderit. Si tamen merces in scapham traiectae fuerint, nauis onustae leuandae causa, quia intrare flumen vel portum non poterat, vt magna nauigia portibus se grauatim insnuant, vti Petronius in Satyr. loquitur; eaque scapha submersa sit: iste casus perinde aestimabitur, atque si in ipsa nauis accidisset. *l. nauis ad leg. Rhod. de iact.* praesertim si promissor cauerit de damno, vsque dum nauis adpulerit ad portum; secus, si hoc alia de causa contigerit. *SANTERNA p. 3. n. 36. 37. 38. 39.*

XV. Si damnum non excedat vnum pro centum, adsecurator non tenebitur ad praestationem damni; vt est in *statuto Amster. de adsec. art. 20.*

XVI. Si quis curauit, sibi adsecurari, vel caueri, de bonis, quae postea ipsi missa non sunt, aut minus mercium nauis impositum, quam caurum est, aut exercitores ob certam causam mutent consilium expediundae nauis ac itineris, atque hoc significetur intra quatuor menses a data adsecuratione; reperere licet ab adsecuratore pretium auerfi periculi, dato ipsi pro molestia dimidio de centum, vt est in *art. 16. Statut. Antw. et art. 22. Statut. Amsterd. de adsecur.*

XVII. Si naues cum pretiosis mercibus in exteris locis arresto detineantur; sex mensium spatium vel ex remotis ac longe distitis annum (ex remotioribus biennium) praestolabitur dominus nauis aut mercium, donec ista nauis pro deperdita, aut publicata habeatur, Saluae autem merces interim alii nauis imponentur ad continuandum iter. Si vero sint res fungibiles, aut quae vtendo consumuntur, aequae

que arresto detentae cum nau; non expectabitur dictum tempus, sed postquam adsecurator de eo certior factus est, et hoc legitime indicauit, actionem suam persequetur. *art. 8. 9. ordinat. vel statut. Amst. de adsecur.*

XVIII. Adsecurator satisfaciet adsecurato post tres menses; aut ob moram interesse praestabit, ex quo intra dictum tempus nihil fando audiuit de nau et mercibus, quae iam pro deperditis habentur. *art. 5. et 25. Stat. Amst. de adsec. GROTI. introd. iuris Holl. part. 24.* Plura apud Santernam et in statutis Amsterd. et Antwerp. Belgica lingua scriptis *pag. 191. et seqq. et pag. 444. et seqq. edit. de anno 1639.* de hoc argumento legi possunt. Potiora hic excerpta sic admitti volo, quatenus foro mercatorum, moribus atque aequitati sunt conformia.

CAPVT VI.

DE FOENORE NAUTICO.

- I. De appellationibus foenoris nautici.
- II. Quid proprie sit et quotuplex.
- III. An sit licitum?
- IV. In qua re consistat?
- V. VI. De quantitate eius.
- VII. Modus cautionis de foenore nautico.
- VIII. An nauarchus pro lubitu possit obligare carinam foenori nautico.
- IX. Quando nauis sit periculo creditoris, quando non.
- X. Poena pecuniae traiectionis ex mora.
- XI. Quando vsurae solum ordinariae et communer, non foenus nauticum hic peti possit.
- XII. Exemplum rei iudicatae de nautico foenore.

1. **Q**uum foenus nauticum mixtum quid sit ex contractu mutui, et periculi auersi, vt notat GROTIUS *de iur. bell. et pac. 2. 12. 5.* de eo quaedam hic seorsim obseruabimus statim post caput antecedens de auersione periculi. Quod attinet notionem vocis foenoris, non semper vsuram pecuniae creditae, et quidem illicitae, sed etiam aliquando rem ipsam, quae mutuo data est, et aes alienum, sub vsura contractum, signat. Ita hic foenus nauticum non vsuram nauticam, sed pecuniam foeneratam sub vsuris nauticis esse, vtrumque, quum redierit nauis, soluendum, ex auctoribus et iure probat SALMASIUS *cap. 2. de vsur. pag. 23. 24.* Adpellatur alias *maritimum foenus, vsura mariti-*

ma, periculi pretium, quod pro periculo, quod in se recipit creditor, detur: Item *traiecitia pecunia*, vel *nautica pecunia*, quod naui trans mare vehatur. Si domi vel in eo loco, vbi traditur, consumatur, non erit traiecitia pecunia *l. 1. b. t.* Nostratibus dicitur *Bomerie*, *Bodmerie*, *Bodemerie*, *Böddemerey* (tam varie enim pronunciatur) a *carina* vel *fundo* naus ita primum adpellata, (cum etiam lingua Gallorum antiqua et Britannica *Bodo* vel *Bodum* fundum aut profundum signet, teste Camdeno in Britannia p. m. 149.) in quem naus fundum magister naus mutuo accepit pecuniam. Sed postea pro quavis nautica pecunia aut nautico foenore per Synecdochen accepta est.

II. Nauticum foenus nihil aliud est, quam talis pecunia, quam creditor, recepto in se dubii euentus periculo, alicui sub certis vsuris, tamquam periculi compensatione, tradit. Foenus illud est duplex, terrestre et nauticum. Terrestre, quod debetur pro pecunia, terrestre iter facientibus credita. Nauticum, quod nauigantibus, vt patet, datur; et est periculo creditoris *l. 3. D. de naut. foen. l. 1. cap. eod. lib. 62. D. de rei vindic.* De quo hic tractatio praecipue instituitur. Alii nauticum proprium, terrestre minus proprium vel quasi nauticum vocant. De quo *in l. 5. D. de naut. foen.* SICHARD. *in tit. Cod. eod. n. 2.* BORCHOLD. *in tractatu de naut. foen. c. 2. 3.* RITTERSHVS. *p. 3. exp. nou. cap. 11. n. 3.*

III. Sed in disceptationem venire potest, num huiusmodi foenus sit licitum? Illicitum videri nonnullis possit, quod foenus, vt mordax et homines exfugiens, iure diuino et humano prohibeatur. Quo referri quoque *canon lib. V. decret. tit. 18. de vsuris cap. 19.* queat, qui sic habet: *Nauiganti vel eunti (sic enim emendandum pro nauigandi et eundi) ad nundinas certam mutuans pecuniae quantitatem, eo, quod suscepit in se periculum; suscepturus aliquid ultra sortem, vsurarius est censendus.*

Verum enim vero hic proprie non verari damnatum foenus, sed compensationem periculi aliquam, quod creditor contra naturam mutui in se recipit, partim ex *§. 1. et 2. h. cap.* patet, partim indeliquet, quod naturali rationi est conueniens, vt in commoda et pericula lucrum aliquod committatur. *lib. 10. ff. de reg. iur.* praesertim vbi fors ob anceps maris discrimen periclitari aut intercidere potest. GREGOR. *l. V. ep. c. 136.* Valde durum est, vt quis, vnde nullum sensit

com-

commodum, sustineat iniuste dispendium. Ipse PAVLLVS ita vult, *uni esse relaxationem, ne alii ad afflictio sit.* 2. Cor. 8. 13. Vid. quoque CHEMNIT. *part. 2. loc. theol. cap. 6. de vsur. q. 3. n. 92.* ait: *Hoc adprobant omnes theologi, ut creditor possit aliquid accipere ultra sortem, pro susceptione periculi.* Ibid. hoc plurimum theologorum testimoniis firmat.

Quod vero attinet canonem *naviganti ult. de vsur.* si recte emendetur, salua res erit. Hoc autem modo emendandum viderunt FACHINAEVS *lib. 2. contr. iur. c. 48.* HORDLEDERVS et ZINZERLINGVS *ad l. Periculi pretium 5. de naut. foen. Naviganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniae quantitatem, e. g. 1. s. s. p. r. a. ultra sortem, vsurarius non est censendus.* Sic negatiue concipiendum esse, et sensus verborum iubet, et confirmat illud, quod, vbi dubium est, an is qui mutuo dat, ultra sortem tempore solutionis aliquid recepturus sit, ibi iustam et licitam esse vsuram, idem pontifex in sequentibus eiusdem capituli tmematibus diserte adfirmat, vt et ALEXANDER *30. 6. cod. Inde HEIGIVS part. 2. qu. 1. n. 137.* ait: *Etiam de nautico foenore pacisci iure (canonico) licet.* Quamuis autem haec conciliatio subtilis sit, et possit videri proprior; tamen quum sit diuinatoria, iurisconsulto non digna, et omnes textus adfirmatiue legant, vt testatur ZOESIVS *in tit. de naut. foen. n. 4.* eam non admittendam censer. Nihilominus in ea est sententia, quod, non obstante dicto canone, foenus nauticum etiam iure canonico sit licitum, non tam ratione mutui, quod capitur ultra sortem, quam nomine iusti periculi *d. l. n. 3. 4.* Accedit auctoritas iuris ciuilib, toto *tit. Dig. et Cod. de naut. foen.* Et doctorum. SICHARDVS *in tit. Cod. de naut. foen. n. 4.* *vsuram nauticam propter periculum, quod quis in se suscipit, esse permissam.* Et ita GUIDO Papa *in decis. 572. in fin.* dicit, sua aetate esse decisum. Et mox: *quod sint permissae vsurae nauticae, facit incertitudo et periculum.* Nam plerumque propter incertitudinem quaedam permittuntur: quae si certa essent, non permitterentur; Et MOLINAEVS *comment. de vsur. q. 3. n. 91.* *Quod iustissimum sit foenus nauticum, liquet propter multitudinem et magnitudinem periculorum, quae versantur in mari; et propter exiguitatem et vtilitatem pretii, videlicet centesimae, respectu tantorum et continuorum periculorum totius sortis.* His addas exempla sapientum, Zenonis, Menippi, Catonis, qui foenus nauticum exercere, a secta sua et supercilio Stoico

non alienum duxerunt; vt testantur Diogenes Laertius, in vita Zenonis et Menippi, et Plutarchus, in vita Catonis.

IV. Solet pretium huius periculi vt plurimum in numerata pecunia consistere: Quamuis etiam in mercibus, ex ea comparatis, si periculo nauigent creditoris, ex conuento consistere queat. *l. 1. D. de naut. foen.* Et si merces ipse solebat comparare, in illis non solum damni, sed et lucri ratio habebitur. *l. 2. §. 8. in fin. D. de co, quod certo loco d. O.*

Veteribus legibus non fuit definita quantitas vsurarum maritimarum; vnde factum est, vt saepe modus excederetur, quod non obscure indicat *lex 26. Cod. de vsur.* his verbis: *Nec eam excedere, licet veteribus legibus hoc erat concessum.* Nimirum indefinitum periculi pretium legi veteres ea de causa reliquerunt, vt liceret contrahentibus, prout maius aut minus adpareret maris periculum, ita maiores aut minores vsuras stipulari ac promittere, vt notat CL. SALMASIVS *c. 9. de modo vsur. p. 380.* Ea mente dixit PAVLLVS ICT. *lib. 2. sentent. tit. 14. §. 3: Traiectitia pecunia propter periculum creditoris, quamdiu nauigat nauis, infinitas vsuras capere potest.* Ad quem locum ita notat interpretes ANIANVS: *Quia maris periculo committitur, in quantas conuenerit vsuras, hanc pecuniam dare creditor potest.* Aliquando ergo maiores fuerunt vsurae, pro magnitudine periculi; Quo sensu accipiendus Petronii versus:

Qui pelago credit, magno se foenore tollit.

Aliquando minores, si exile esset periculum. Eodem modo apud Graecos foenus nauticum pro ratione periculi propioris aut remotioris incrementum accessit maius aut minus; vt fuse obseruauit SALMASIVS *cap. 5. de modo vsur. p. 188. 218. et alibi.* Sed Iustinianus in imperio Rom. ad *centesimam* reduxit in *l. ult. Cod. de vsur. i. e.* vt vna vncia singulis mensibus, atque ita duodecim pro centum toto anno praestarentur. Et haec legitima vsura dicta est, vt est in *Scholio veteri lib. 23. BASILIC. tit. de vsuris: Νόμιμος τόκος ἐστὶ διαπονητικῆς τῆς δανείζοντος, ἤτοι ἐπιπυδύνης, ἑκατοσιῶδος.* *Vsura legitima eius, qui traiecitiam pecuniam trans mare vehendam foeneratur, id est, cum periculo suo, centesima est.* Legitima nuncupatur vsura, quod lege vel constitutione Imp. introducta, visa est sufficere, ad pensandum creditoris periculum. Sed postea Iustinianus *non. 106.* adprobauit quasdam pa-

ctiones

ditiones in foenore nautico vsu receptas, quibus contrahentes quam nouella CX. iterum abrogasse, et ad censuram secundum l. 26. *Cod. de vsur.* reduxisse, volunt interpretes nouellarum, CUIACIUS *ad dictas Nouell. 106. et no. et lib. 27. obs. c. 37.* RITTERSHVSIUS *expos. method. nouellarum part. 3. cap. u. n. 7.* GVDELINVS *lib. 3. de iure nouiss. cap. 3.* SALMASIVS autem nouella 110. centesimam abrogatam et antiquam licentiam, in quantas quis vellet vsuras traiectionem pecuniam paciscendi ac mutuo dandi, restitutam statuit *c. 9. de modo vsur. p. 377.* Quidquid sit, quum imperator in *nouell. 106.* adferat, dubitatione huius rei orta, se conuocasse naucleros, eosque interrogasse, quae antiqua huius rei consuetudo fuerit; illos vero sancte testatos esse, *modos esse varios talium mutuorum*; vtique in liberis rebus publicis et ex conuentione paciscentium adhuc variare possunt: vt habita ratione temporis nauigandi, locorum, ad quae nauigatio dirigitur, et periculi, quod suscipitur, maiores aut minores vsurae praestentur; ita tamen, vt extensio non admittatur, nisi expresse constet de varietate et paritate periculi, ne sit praetextus fraudis vsurariae. MOLIN. *de vsur. qu. 3. n. 94.* neue fiat, quod MANILIUS l. 4. *Astronom.* in admodum auarum danistam iacit:

*Nauigat et celeres optando sortibus annos,
Dulcibus vsuris aequo quoque tempora vendit.*

Hos versus de anatocismo accipiendos putat SCALIGER in *notis ad Manilium p. m. 315.* quamuis etiam hic sermonem de traiectione pecunia esse adfirmet. Sed SALMASIVS in *cap. 3. de mod. vsur. το αequum* hic vult esse idem, quod *sortem, τὸ κερδάλαιον, τὸ ἴσον.* Nam in mutuo τὸ ἴσον redditur et praeterea pro auctario vsura, de qua conuenit. Quo sensu τὰ ἴσα Lucae c. 6. 34. accipi videntur.

Possimus tamen et alium sensum dare verbis illis Poetae, inquit SALMASIVS ib. pag. 93. et forsitan veriore. Non solum inquit optando celeres annos sortibus, hoc est celerem sortis exaequationem, dulcibus vsuris vendit tempora sed etiam aequo illa vendit, i. e. aequalem summam exigit ei, quam mutuo dedit. Quod foenus borrendum est, sed olim in traiectione pecunia vsitatum, quo centum pro centum aliquis accipere dicitur. Sint ergo tales vsurae, quae legem non offendant, aut, deficiente lege, aequitatem. Quo etiam ius canonicum, de quo supra in c. nauiganti spe-

spēctasse videtur, quod non vult, qualibet periculi susceptione licitum fieri receptum ultra sortem, sed ea tantum, quae vere talis est, ut nimirum pecunia conuenta respondeat periculo. ZOES. *d. l. n. 4. in fin.*

VI. Quando traiecitia pecunia ea conditione mutuo data est, ut sit extra periculum creditoris, vel quando post praestitum diem et impletam conditionem desit esse periculo creditoris; centesima maioribus usuras non deberi, respondit Papinianus. Sed quando naui nauigante pecunia traiecitia est periculo creditoris; maioribus usuris iure R. stipulari licet, quandoque etiam duplo fortis. Nimirum in stipulatione serui, pecuniae traiecitiae et aliarum rerum domini procurandarum causa cum debitore ad nauigationem missi, si eius operae in dies singulos, ut solebat, aestimentur; pro iis duplex centesima in stipulationem deduci et in fine nauigationis creditori praestari eodem iure potest. Duplum tamen excedere non debet. Quod etiam lege Aegyptiorum ita constitutum erat. *vid. DIODOR. SICVL l. 4. D. de naut. foen. eiusque legis fusorem interpretationem apud CUIACIUM l. 5. obs. c. 38. SALMAIUM c. 8. et 9. de modo usur.*

Potest etiam iudex in eo, quod certo loco dandum aut recipiendum est, ordinarium usurarum modum excedere, et non solum rei, sed etiam actoris utilitatis rationem habere; ut solet in arbitrariis actionibus §. 31. 33. *Inst. de actionib.* Ita, si traiecitiam pecuniam creditor dederit Ephesi recepturus, ubi sub poena debebat pecuniam vel sub pignoribus, et distracta pignora vel poena commissa mora; vel fisco aliquid debebatur, et res stipulatoris vilissimo distracta est; in hanc arbitrariam, quod interfuit creditoris, veniet actionem, et quidem ultra legitimum modum usurarum. Sed et in mercibus, ex more comparandis, lucri, non solius damni, habebitur ratio; ut est in *l. arbitraria §. nunc de officio D. de eo quod certo l. d. o.*

In alia quoque, quam de pecunia traiecitia, passione potest plus pecunia data postulari, si aleam amittendae fortis subierit creditor, *l. periculi pretium S. D. de naut. foenor. cuius legis prolixam et eruditissimam explicationem habes apud SALMAIUM dicto c. 9. de de modo usur. pag. 394. et seqq. et ZINZERLINGUM in peculiari ad istam legem commentario.* Quae hic longius persequi, nostri non est instituti: quum de pecunia traiecitia hic tantum agatur.

VII. Caueri moris est creditori de traiectitia pecunia sub conditione, vel nudo pacto, vel per stipulationem, aut syngrapham, aut pignoribus et hypothecis, vel mercibus in naui pignori acceptis, in fidem sortis creditae et vsurarum debitarum. *l. 4. 6. 7. D. de nauit. foen.* Pignorum vero persequutio perempta est, si naus ante conditionis euentum perierit, aut non salua in portum venerit *l. 6. b. t.* deficiente tamen principali obligatione, deficit etiam accessio eius, pignus. Nauigationis periculum interdum a creditore suscipitur vsque ad certum portum, aut praefinitum nauigationis tempus. *l. 4. D. de nauit. foen. l. 1. C. eod.* vel vsque ad reditum, non abitum, interdum in omne nauigationis tempus, tam ad abitum, quam reditum. Illud ἐφ' ἐτερόπλῃ, hoc ἐφ' ἀμφοτερόπλῃ Graeci adpellabant conf. *l. qui Romae §. Callimachus de verb. obl. et ibi GOTHOFR. et alios.*

VIII. Magister nauis non potest pro lubitu obligare nauem sumto foenore nautico: praesertim hoc non potest, *secundum statuta Hanseatica de iur. marit. art. vlt.* in eo loco, vbi degunt exercitores, aut absque eorum consensu vel mandato. Sed in peregrinis locis hoc N. pro rata eius, quod in naui habet, ipsi licet, necessitate et salute nauis sic exigente. Quo casu nouissimum pecuniae nauticae instrumentum praefertur aliis similibus instrumentis, in concursu plurium diuersi temporis creditorum: quia per illam postremam pecuniam factum est, vt nauis ex portu abiret. Si vero diuersi creditores pecuniam dederint non nautae, sed mercatori sub obligatione mercium, quibus nauem oneravit, inter se ius praelationis ratione temporis locum non habet, sed omnes simul concurrunt. Ita Amsterodami in camera foenoris nautici seruari, restatur VINNIVS in PECKIUM *ad LL. nautic. quem vid. pag. 95.* Haec tamen statutis aliorum populorum aliquantum variant. *vid. art. 68. iur. marit. Dan. statuta Dantisc. p. 3. c. 3. n. 19. statut. Hamburg. a. 1. 2. 3. 5. 7. p. 2. 4. 18.* Si vero magister nauis, absque necessitate, dedita opera nauem foenore nautico onerarit, ex damno dato exercitoribus nauis tenetur, *secundum statut. Hanseut. ciuit. de iur. marit. art. 53.*

IX. Si nauis, foenori nautico obligata, sine culpa debitoris casu fortuito perierit, erit periculo creditoris, ex eo die, quo nauem ad destinatum locum nauigare conuenit. *l. 3. D. b. tit.* Idem lege Rhodia et Attica cautum fuisse, notat SALMAS. *c. 5. de mod. vsur. pag. 199. et*

208. Sed absque tali conuentione infortunium naufragii ad debitorem pertinet. *l. 4. C. b. t.* Sed et qui conuento tempore non nauigat, vel alio quam debet, nauigat, ad eum traiectionis pecuniae periculum spectat: Nisi temporis ac nauigationis praeferendae potestatem a domino expresse acceperit. *Vid. l. 122. §. 1. ff. de verb. oblig. et eius legis interpretationem apud CUIACIUM lib. 2. obseruat. c. 11. et SALMASIVM cap. 9. de modo vsurar. pag. 359. et seqq.* Si vero, creditore nauigii in certum locum destinati periculum suscipiente, debitor illicitis mercibus nauis exceptis maioris lucri causa alio nauiget, et ibi merces aut nauim per confiscationem amittat; hoc non erit periculo creditoris, sed debitoris: quum ex marinae tempestatis discrimine, *sed ex praecipiti audacia, et inciuili debitoris auaritia* (ita leg. videtur) acciderit *l. 3. Cod. de naut. foen. vid. et DEMOSTH. orat. contra Dionysodor.*

X. Aliquando poena pecuniae traiectionis promitti solet, quae ex mora committitur, etiam mortuo debitore, et iacente hereditate *l. 9. D. b. tit.* Peti tamen non potest poena pecuniae traiectionis, si creditor in mora accipiendi praefinito et expresso die fuerit. *l. 8. D. eod.* Alioqui si interpellare coepisset, et ualitudine impeditus interpellare desuisset; poena non committeretur. *l. 23. ff. de oblig. et act.* Si nemo adsit, qui a parte debitoris interpellare pecuniae traiectionis causa possit; id ipsum protestatione coram bonis uiris complectendum, quae loco petitionis seu denunciationis erit. *l. 2. D. b. t.* Debitor uero liberatur, si per eum non steterit, quo minus id, quod debebat, dicto die solueret. *l. 105. de V. O.*

XI. Postquam usuis salua domum rediit, mercatori indulgentur uiginti dierum induciae ad distrahendas merces et conficiendam pecuniam, quam creditoribus suis soluat, una cum usuris. Quod si pecunia credita diutius maneat apud debitorem, reliqui temporis post illos dies elapsos non amplius maritimae usurae, sed communes usuraeque soluentur: quia tunc desuit esse periculum creditoris. *l. 4. l. 6. D. de naut. foen. l. 1. C. eod. Nou. 106. CUIAC. lib. 27. obs. c. 37. SALMAS. c. 3. de mod. vsur. pag. 91. et c. 8. p. 308.*

XII. Subiiciam hic exemplum rei iudicatae de nautico foenore, quod ante tredecim annos in iudiciis regis huius regni discussum est uelut mihi amicus per litteras bona fide retulit. *Nauis NN. a. R. H.*
per

per negligentiam naucleri confiscata, nauclerus nullam scit elabendi rimam, donec institor (Factor) mercatorum H. vitro pollicitatur, se nauim illam liberaturum, modo det ipsi obligationem ad modum nautici foeneris pro sorte 4000. marcarum. Nauclerus in angustiis constitutus eiusmodi syngrapham dat factori, quum tamen ne teruntium quidem ab eo accepisset. Interim in collegio admiralitatis eius loci in quo nauis erat, de ea disceptatur, et nauis libera declaratur. Mercatores H. nihilominus pecuniam, secundum obligationem datam, a nauclero et eius principalibus efflagitant, primo in iudicio Gotheburgenfi, ubi per interloquutoriam res ita decidunt: quam primum H. mercatores probauerint, pecuniam nauclero ab ipsorum factore esse numeratam, debere et eum et eius principales illam H. mercatoribus cum debitis usuris refundere. Ad cuius interloquutoriae impletionem sex mensium spatium illis indultum est. Quo elapso redeunt, et pecuniam sine ulla interloquutoriae impletionem iterum postulant, aut nauem vna cum mercibus tamquam hypothecam loco pecuniae. Repetitur in iudicio interloquutoria, in eaque concluditur, et sententia fertur, a qua mercatores H. adpellant ad regium iudicium Gothicum. Interim dilatione ad priorem interloquutoriam implendam et alia documenta adferenda data et elapsa, secundum Gotheburgenfes pronuntiat, iique liberi et immunes ab intentione actorum declarantur, actores vero debere damni sui, si quod passi sunt, restitutionem a factore repetere. Aduersus hanc R. iudicii sententiam reuiffo a viclis petita est, sed irrito conatu, quum sententia Reg. iudicii Gothici sit ibidem confirmata, excepta solum modo litis expensarum adiudicatione.

CAP. VII.

DE IACTV.

I. Quid sit iactus?

II. III. Quando et quomodo faciendus.

IV. In quibus rebus locum habeat.

V. Pro derelicto non esse habendum, quod quis salutis causa eiecit.

VI. De temerario aut lasciuo iactu.

VII. Hominis in mare proiecti poena.

I. **S**i naufragii periculum in propinquo sit, solet ei, quum non aliud superest remedium, iactu occurri. *Iactus* nomen ali-

quando pro iactu retis, hic vero pro iactu mercium accipitur, qui nauis leuandae causa fit: alias *iactura* auctoribus dicitur, vt fusius notauimus ad *CERRIUM*; *Sued. Kast.*

I. Iactus faciendus non nisi metu praesenti et iusto naufragii, atque laborante naue *l. 2. D. ad leg. Rhod. de iactu l. 6. D. de mort. c. donat.* Vani autem timoris iusta excusatio non est, nec restitutio. *l. 184. D. de reg. iur. vt si ex inani et non timenda re in animo meticulosi hominis pauor oriatur.* Iustus autem metus est, si subita aut grauis procella tam vehementer iactet nauem, vt minetur naufragium, nisi iactu mercium alleuetur: hic necessitas imperat iactum; vnde dicitur in *l. 2. §. 2. D. h. t. tempestate graui orta necessario iactura facta erat*; aut si saxo vel fundo illidatur nauis. Exemplum inter alia habemus *IONAE c. 1. v. 5. et actor. c. 27.*

III. Si quidam vectorum eiicere merces velint, quidam recusent, plurium consensus hic obtinebit *c. 11. LL. Sued. de iure nautic.* Nam de maioris partis sententia iactum fieri, est consuetudinis nauticae. Si vero ipsi mercatores ac vectores nolint in iactum consentire, vel absint, tunc si nauarchus prober praesens periculum focis naualibus, aut ipse vna cum gubernatore nauis ac principe ministrorum nauticorum secundum *leges marit. Wisby.* aut secundum alios, ex consilio maioris partis nautarum consentiat in iactum, domumque reuersus cum trina manu nautarum iurato testari possit de praesenti periculo et necessitate, etiam inuitis mercatoribus iactus fieri solet et potest. *art. 20. iur. marit. WISBYCENS. et statut. nautic. WESTCAPELL. QUINTINVS WEITSE de Contribut. p. m. 464. VINN. in PECK. ad leg. Rhod. de iactu pag. 195. 222.* Idem obseruandum, si nauis metu naufragii exarmari, malus vel anchora nauis aut rudentes amputari debeant. *arg. l. 2. §. 1. in fin. ad leg. Rhod. de iact.*

IV. Prius autem eiiciendae merces maioris ponderis et minoris pretii. *SALLVST. orat. vel Ep. 2. de rep. ord.* Si quid aduersi coortum est (in nauigatione) de illis potissimum iactura fit, quae pretii minimi sunt. Et prius merces, nauis clam inscio nauarcho impositae, aut suppressae, quam aliae. *c. 13. LL. Sued. de iure naut.* Indicanda etiam in tempore sunt bona cistis inclusa, antequam cistae eiiciantur: quod nisi fiat, solae cistae, quales extrinsecus adparent, non bona, quae in illis sunt, in aestimationem veniunt. *art. 40. iur. marit. WISB. GROT.*

intro-

introducť. iuris Holl. part. 29. vid. et in fin. c. 13. iur. naut. Sued. Propriæ quoque res potius quam alienæ, in quas nihil iuris habemus, iaciendæ sunt. Si quis tamen rerum suarum seruandarum causa alienas in mare proiciat, tenetur magistro nauis ex conducto, et hic ex locato tenetur iterum domino mercium: vt detrimentum pro portione communicetur. *l. 2. b. t. non obstante, quod in l. 14. D. de praeser. verb. vlla actione teneri negatur: quia fecit hoc ex magna et necessaria causa, nimirum se et nauem cum suis mercibus seruandi, non ex leuitate et dolo, eatenus ergo non tenetur, quod colligere est ex istis legis verbis: si sine causa id fecisset, in factum, si dolo, de dolo tenetur.* Aequum tamen est, damnum eius, cuius merces iactæ suat, contributione eorum, quorum merces seruatae sunt, sarciri *l. 1. 2. b. t. VINN. in Peck ad leg. Rhod. de iact. pag. 196 197. 198. quem vide.* Si vero iaciantur alienæ merces, quas magister nauis ex benevolentia et amicitia, nullum pro iis pactus naulum, transuehdas recepit, de iis non tenetur. *Statut. PRUSSIC. lib. 4. tit. 19. art. 2. §. 3.*

V. Si quis iactum fecerit eo animo, vt si saluum fuerit, habeat, occupanti cedere nequit: quia iaciens non habuit animum derelinquendi. Itaque qui scit hoc et inuenit, furti tenetur. Si vero hoc animo inueniens occupet, vt saluum faciat domino: aut si simpliciter aut derelinquendi animo iactatum (quod non facile praesumitur, nisi probetur *l. 25. D. de prob.*) occupet, furtum non facit: quod enim nullius est, cedit occupanti. *l. falsus §. si iactum D. de furt.* Sed iactus leuandæ nauis causa ex necessitate fit. SENEC. Necessitas est, quæ nauigia iactu exonerat; nec iacientes hanc mentem habent, vt res iactas pro derelicto habeant, ideo dominorum eae permanent. *§. 48. inst. de rer. diu. LYCKLAMA lib. 7. membr. eccl. 47. §. 1.* Verum quum de hacre *lib. 1. iur. maritim. cap. 7. §. 6. fufius egerim, hic breuior ero.*

VI. Haftenus de iactu, qui necessitatis causa fit. Sed temerarius ac lasciuus iactus est, si quis culpa vel dolo quid in mare eiecerit. Vt, si quis calicem alterius ex naue in profundum per negligentiam labi patiat, aut nummos alteri excusserit, vt in flumen cadant, aut aliud quid de naue deiecerit, in factum actione, vel de damno dato tenetur. *l. 14. §. 2. de praeser. verb. l. 55. in fin. de adq. rer. dom. l. 27. §. 21. ad l. Aquil. l. 6. §. 3. de his qui deiec.*

VII. Si quis hominem in amnem aut mare praecipitauerit, ita ut pereat, est poena capitis. *c. 14. de vuln. volunt. iur. Sued. ciuit.* Et QVINTILIANVS *declam. 350.* Si quis in aquas praecipitatus sit, eadem lege vindicabitur, qua ille, qui ferro percussus sit. Si non pereat, est poena pecuniaria *c. 3. de iur. nau. Sued. conf. l. 7. §. 7. D. ad leg. Aquil. §. 11. inst. eod.* Si quis alium cum armatis hominibus nauis sua deiecerit, est vis publica; aut si mandarit, per alium deiici; quae vis intendit poenam. *l. 1. §. 7. D. de vi et vi arm. l. 3. §. ult. l. 4. D. ad leg. Iul. de vi publ. STRACCHA part. 4. de nau. n. 5.*

CAP. VIII.

DE CONTRIBUTIONE.

I. De adpellationibus, et re ipsa praesentis argumenti.

II. Eius origo et aequitas.

III. Quotuplex sit?

IV. V. VI. VII. Qui et quando contribuere teneantur?

VIII. IX. X. XI. De aestimatione rerum, pro quibus contributio debetur.

XII. Retentio mercium pro contributione.

XIII. et seqq. In quibus casibus cesset contributio.

I. **Q**uando merces e nauis ob dictam superius causam iactae sunt, damnum hoc contributione releuari solet. Huiusmodi contributio alias tributum vel collatio, mercatoribus *Auarie* nuncupatur vel *Haverie*, non a Graeco *βάρος*, aut *ἑλίς*, ut putat WEITSEVS in suo de contributione tractatu, sed vel a Gallico *havre*, ut BOXHORNIVS in Epist. ad Vinnium deriuauit, vel, quod idem, a Teutonico *Haven*, portu, vnde et *Haveriey* vel *Haverie* expresse in *statutis Hanseatic. de iur. marit. art. 37.* et in *iure Hamburg. part. 2. t. 16. a. 4. 7.* dicitur, velut enim alias quasdam voces in foro mercatorum vsitatas ipsis mercatoribus debemus, ita et hanc, ex ipsius rei occasione, ut solet, natam. Quid enim aliud est *Auarie*, quam id, quod ab his, quorum merces et bona in portum salua delata sunt, in eos confertur, quibus merces et bona sua iactu perierunt? ut recte obseruauit BOXHORNIVS *dicto loco.* Firmat illud, quod in *iure Lubec. lib. 6. tit. 2. de iactu* dicitur: *iactum aestimandum esse pro quota mercium, quanti aestimari possunt in destinato portu, als das Gut gelten möchte in den HAVEN, dahin sie zu seglen bedacht waren, vbi etiam statim solutio fieri debet.* Quamuis autem

autem contributio etiam pro alio detrimento, de quo postea, fieri possit, tamen praecipue ob iactas et deperditas merces fit; vnde et Suedice *Kast-Gelt* Belgice *Werp-Gelt* German. *Werff-Gelt* adpellatur.

II. Haec contributionis ratio primum lege Rhodia existimatur esse instituta ex mente legis 1. D. ad leg. Rhod. de iactu. Aequitas tamen eius euidens, et naturali rationi consentanea, iure scripto est antiquior: ut nimirum omnium contributione sarcitur, quod pro omnibus damnum contigit: praesertim contributione eorum, qui amissis rebus aliorum suas salvas retinuerunt, alioqui perituras, atque in hoc facti sunt locupletiores. Idcirco etiam ab aliis gentibus adprobata, in mores legesque eorum recepta est: ut et iure Suedorum c. 11. 13. de iur. naut.

III. Contributio vel Auaria, ut vulgo vocant, duplex est, communis, et grossa siue grandis, ut eam ex communi mercatorum stilo vel praxi diuidit, et describit VINNIUS in Peck. ad leg. Rhod. de iactu pag. 193. sequentibus verbis: *Auaria communis est 1. Pecunia, quae datur piscatoribus aut aliis personis, locorum gnaris, ut nauem saluam cum mercibus in tuto constituent. 2. quod soluitur ab iisdem, dum praeteruehuntur arces siue in fluminibus, siue portibus. 3. quod soluitur pro nauibus e flumine aut portu educendis.* Haec contributio vel auaria dicitur: communis. Quod hae impensae sarcuntur communi contributione mercium, prorata valoris cuiusque; nauis autem ipsa in hanc contributionem non vocatur: Auaria grossa vel grandis est, quum quaedam merces iaciuntur in mare, leuandae laborantis nauis gratia, aut arma nautica, malus, anchorae, rudentes, communis periculi remouendi causa, deiiciuntur vel caeduntur voluntate nauigantium: atque hoc damnum contributione omnium, ipsius etiam nautae refarcitur. Vid. art. 12. 20. 21. 61. LL. *Wishycens.* QUINTIN. WEITS. tract. de auar. GROTIUS. 3. introd. ad iurispr. Bat. 29.

IV. Omnes autem, quorum interest, iacturam factam esse, cum ea vita, res et nauis eorum seruatae fuerint, conferre oportet, siue ponderosas, siue leues merces, quibus nauis non oneratur, ut, aureos nummos, gemmas, margaritas, annulos nauis imposuerint, adeo ut ne vestimenta quidem alicuius excipiantur, puta quae cistae inclusa, aut pro sacina sunt; nec alia quaecumque cap. 11. 13. iur. naut. Sued. ne quidem res alienae aut pignore obligatae. VINN. d. loc.

p. 232. Ratio est, quod hoc tributum *obseruatas res* (ita emenda pro *obseruatae res*) debent l. 2. §. 2. ff. *ad leg. Rhod. de iactu*. Quin ipse nauis dominus pro portione obligatur, quando nauem suam habet saluam cap. 11. LL. *Suedic. de iur naut. d. l. 2. art. 20 iuris marit. Wisby*. Nautis vero ac ministris nauticis ius maritimum Wisbycense tantum vnum vas immune relinquunt. d. art. 20. et ne quidem illud, si negligentiores fuerint in seruanda naue. Quaedam statuta non nisi certas illis sarcinas immunes a contributione concedunt.

V. Contributio ab omnibus praestanda est, non solum quando iactae sunt merces, sed etiam quando nauis pecunia numerata aut mercibus onusta a piratis aut hostibus expugnata et captaj, redimenda est: quia ista redemptio seruauit nauem cum nummis et mercibus l. 2. §. 3. *de iactu*. Si ergo nauem a piratis captam nauta redemerit promissa certa pecuniae summa, pro qua ipse interdum captiuus detineatur; liberandus erit communibus impensis, pro rata aestimationis cuiusque mercium et ipsius nauis. VINN. *ad leg. Rhod. de iact. p. 217*. quod vero praedones vni vel alteri abstulerunt, is perdit, cuius id fuit: quum res suo domino pereat, et casui fortuito imputetur, nec is confert, qui merces suas redemit. Hic enim particulare solum periculum est, ergo illorum tantum, quorum res fuerunt, damnum erit. d. l. 2. §. 3. *in fin.* Si vero tota nauis expugnata et redemta sit, commune est periculum et communis utilitas: itaque omnes ad redemptionem obligati erunt. KLOCK. *de contrib. c. 17. n. 302. et seqq. c. 19. n. 337*. Hinc etiam commune detrimentum, per hostes aut piratas illatum, et quidem extra incuriam nautarum, secundum communem praxin computatur, ut auaria vel contributio grandis, in omnes naues et bona. STATVT. *marit. Hansf. art. 37*. CROT. *iur. H. p. 22*. Item si malus aut aliud nauis instrumentum voluntate vectorum, vel ob metum naufragii caesum sit, ut nauis cum mercibus liberetur; aequitas contributionis habebit locum l. 2. §. 1. *in fin. l. 3. l. 5. §. ad leg. Rhod. art. 21. LL. WISBYC. c. 35. et 43. LL. Rhod.* Contributio quoque deberi putatur, si voluntate vectorum, aut maioris partis consensu, nauis in litus impacta sit VINN. *d. l. p. 208*. aut alias casu fundo illisa sit. cap. 11. *iuris naut. Sued.*

VI. Si nauis pluribus mercibus onerata portum intrare nequeat, idcirco merces in leuiorem nauem aut scapham traiectae sint, quae

quae submersa est, illi, qui in naui reliquas merces salvas habent, hoc mercium damnum contributione sarcient: quia per hoc illorum merces seruatae sunt *l. 4. D. de iactu* et cum consensu mercatorum aut vectorum hoc factum praesumitur aut probatur *l. 13. §. 1. D. locati*. Si vero inuito domino et absque necessitate, culpa nauatae, merces in deteriorem nauem translatae sint, eaque nauis cum mercibus perierit; cum nauta erit domino actio ex locato conducto *d. l. 13*. Aliud vero statuendum, si id sine dolo ac culpa eius factum sit. *lib. 10. §. 1. d. iactu*. Sed hac de re plura *inf. l. 3. c. 5. §. 17*. Si nauis in tempestate, iactu mercium vnus mercatoris leuata, in alio loco submersa sit, et aliquorum mercatorum merces per vrinatores pro certa mercede extractae sunt; contributio praestabitur illi, cuius merces iactae sunt, ab iis, qui postea per vrinatores merces suas salvas receperunt *l. 4. §. 1. de iactu PAVL. lib. 2. sent. 7. §. 2.* quia iactus factus est ob nauim et residuas merces seruandas. Atque si iactus non esset factus, mercator (cuius iactae merces) commodum vel retinendi vel recuperandi in totum aut ex parte habuisset, vt reliqui mercatores: quod commodum ipsi per iactum est ademptum, ergo a reliquis pro portione refarciendum. *QVINT. WEITZ. de contr. p. 364. col. 1.* vbi hoc in quotidiana praxi obseruari testatur.

VII. Hoc generatim notandum, duo hic concurrere debere, vt contributioni locus sit, iacturam rerum ex vna parte, et conseruationem rerum ex altera parte, eique, cuius res iactae sunt, praestandam esse contributionem ex his, quorum res per hanc iacturam seruatae sunt, vt ista contributione damnum eorum refarciatur. Vnde *PAVLVS ait 2. sentent. tit. 7. §. ult. Collatio intributionis ob iactum salua nauis fieri debet.* Vtilitas quoque et aequitas suafit, vt, quod de iactu cautum erat, interpretatione porrigeretur ad simile damnum ex alia causa datum. *VINN. d. l. pag. 206.* Quo percepto, vt ait, non erit difficile, de aliis quaestionibus, quae hic incidunt, iudicare.

VIII. Res autem iactae sic aestimandae sunt, vt tam saluae quam amissae res cum naui in aestimationem veniant, non quanti istae merces emtae sunt, sed quanti iam sunt (forsan adspergine minoris pretii factae) et quanti bonorum peritorumque virorum arbitrio aestimari vendique possunt; deductis inde prius vecturae et aliis necessariis expensis. *art. 28. LL. WISBYGENS. l. 2. §. 4. de iactu. VINN.*

d. l. p. 219. 220. c. 10. formam. Island. LL. Quibus omnibus in vnum collatis, fiat contributio pro rata bonorum cuiusque, tam deperditorum, quam seruatorum. Hic autem proportio dupla obseruabitur, velut innuit *l. 4. §. 2. d. tit. et pluribus explicat Balduinus in hanc legem. E. c. ieci decem, tu tua seruasti, quae etiam sunt decem, Seius sua, quae sunt viginti; et Sempronius sua, quae sunt quadraginta.* In collatione ad sarcendum iacturae damnum, Sempronius mihi tribuet quinque, Seius duo et vnus dimidium: tu vnum et alterius quadrantem: ego tantumdem acceptum mihi feram. Sic contributio respondebit iacturae. Hoc quoque vsu obseruari notat *WEITSIUS in tract. de auaria, vt, si iactura mercium facta sit, antequam dimidium itineris nauis confecerit; amissae merces non pluris aestimentur, quam quanti emtae sunt.* Dimidio vero itinere iam superato, eo aestimentur pretio, quo venditae fuissent loco destinato. Idem moribus Belgarum, Britannorum et Francorum dudum obseruatum, notant viri docti, et communi consuetudine non nihil recessum esse a distinctione iurisconsulti in *l. 2. §. 4. ad dictam legem Rhod. de iactu, textumque ad vsum communem accommodandum videri.* Sed et malus, anchora aut rudentes, necessitatis causa caesi, vt iactae merces aestimabuntur, secundum ius maris *WISBYCENSE art. 21.* Nummorum aestimatio fiet secundum internam bonitatem, *GROT. par. 29. introd. iur. Hol. p. 56.*

IX. In graui tempestate iacta est cista, in qua mercator ait pretiosas gemmas fuisse reconditas; quomodo inde aestimatio et contributio facienda erit? Hic inspiciendum erit instrumentum, contractus nautici, quod *charte partie* vocant, et rationarium scribae nautici, quantum pro vectura soluerit dominus illius cistae; pro quanta mercede locarit, et vbi deposuerit in nauis, a quo inclusas gemmas emerit, quantum vectigal pro iis expenderit, cum similibus circumstantiis: et in tantum aestimanda erit eius arca. Alias si de contentis in arca nihil constet, nec dominus ante iactum ea indicauerit magistro nauis; tunc in censum communium bonorum venit, et vt extrinsecus adparet, velut, cista solum aestimatur. *art. 40. iur. marit. WISBYC. QUINT. WEITS. tract. de Auaria sup. c. 7. §. 4.* Quod vero lex Sue ica in *c. 13. de iur. naut.* vult iacta bona cistae inclusa aestimari et contributione sarciri, vt praesentem pecuniam; hoc interpretandum videtur

tur secundum *c. n. eod. vt testimentur pro rata vel quota, epter Markatali*, vt ibidem in genere de omnibus iactis dicitur, et quatenus de illis constat, aut iurato, vel per alia documenta adferitur.

X. Si magister nauis, ex Hispania veniens, nondum plenam onerationem (*Lading*) habeat, ad quam explendam recipiat in Anglia pannos, quos vna cum mercibus Hispanicis coactus fuit iacere; quaeritur, an domini mercium Hispanicarum, qui nihil participarunt ex pannis Anglicis, postea in nauem receptis, teneantur contribuere in praedictam iacturam? quod adfirmatur, si fecerit hoc volentibus dominis mercium Hispanicarum, et caeteris sociis. Si vero fecerit hoc magister nauis, illis inuitis ac protestantibus de casu et damno extra cursum et viam ordinariam dato, inde tenebitur ipse magister nauis. WEITS. *p. 465. col. 1.*

Si vero mercator pro plena mercede totam nauim conduxerit, cum ea conditione, vt magister nauis alias merces non recipiat in nauem, quam ipse; magister autem nauis nihilo minus quasdam sarcinas aut merces acceperit, easque in foris nauis collocarit, quas postea coactus est iacere: quaeritur, num conductor nauis ad earum contributionem teneatur? Teneri videtur, quia eius merces per iacturam sarcinarum, in foris positarum, saluae manserunt, quae tamen in communi periculo fuerunt. Ex quo enim sunt commoda, eius incommodum ferre aequum est, vt ait Bacchis apud Terentium. Quintinus Weitsius hic adfert exemplum de duobus conuiuis, qui soluere tenentur hospiti sumtus conuiuii, licet de eo expresse non conuenierit. Quod tamen non satis adpositum videtur. Contribuenti tamen datur reconuentio aduersus nauis magistrum, quod contra pactum venit. Quamuis enim magister nauis possit aliquid in sua nauifacere, quod in pacto non est expressum, modo faciat sine damno et periculo alterius; non tamen in praeiudicium tertii, qui ius quaesitum habet, facere potest, *vid. QUINT. pag. 465.*

XI. Etiam si corpora hominum libera nullam recipiant aestimationem *l. 2. §. 2. ad leg. Rhod. de iactu*, tamen si quis in ministerio nauis aut conflictu cum piratis aut hostibus; laesus, vulneratus aut occisus fuerit huius detrimenti reparatio cum plena vectura et mercede sumtibusque sepulturae computari, et communi contributione nauis et mercium sarcini solet, ex arbitrio bonorum et peritorum

virorum. *art. 37. statut. marit. Hanseat art. 28. leg. naut. CAROLI V. art. 2. leg. naut. PHILIPPI II. Reg. Hispan. de iactu. VINNIVS ad leg. Rhod. de iactu 213.*

Si vero eo debilitatis sit redactus miles, vel minister nauticus, vt victum sibi quaerere non amplius possit; ex publico aletur. *d. art. 37. LL. marit. Hanseat.*

XII. Quamvis illi, quorum merces iactae sunt, nullam eo nomine actionem habeant aduersus caeteros, quorum simul cum naue merces seruatae sunt; quia nullus hic contractus aut quasi contractus initus est, neque delictum admissum: tamen contra magistrum nauis ex locato agere possunt, ratione locationis mercium vehendarum; et is cum aliis, quorum merces saluae sunt, ex conducto, vt eorum merces retineat, donec portionem damni pro rata praestent. Aut si adsint; qui nullas merces vel sarcinas in naui habeant; tamen magister nauis cum ipsis agere potest, quatenus locum in naui conduxerunt, ac mercedem pro sui transuersione promiserunt. Licet vero dicatur: qui non habet, quod perdat, eius periculo nihil est *l. 12. D. de furt.* ideoque nulla actione teneri videantur; tamen vitam vel corpus perdere non poterant, quod seruata naui seruatum est, atque si non aliud, tamen vel colligata vestimenta, vel pecuniam secum in itinere habebunt, cuius nomine pro rata conferent. Ius autem retentionis hic aequissimum est: ne, si nauta singulos vectores persequi deberet, contributio eludatur; quum sint homines plerumque ignoti, et qui alio properent, et naue egressi disfluant ac diffugiant *l. 2. D. ad leg. Rhod. de iactu, et in eam fusa interpretatio consulenda BALDWINI, PECKII, VINNII, CUIACII, 3. obs. 2.* Si quis autem ex vectoribus soluendo non sit, hoc detrimentum magistri nauis non erit: nec enim fortunas cuiusque excutere debet. *l. 2. §. 6. de tit.* quod ita accipiendum est, non solum magistri nauis, sed commune omnium detrimentum fore, qui in naui fuerunt, et ex lege Rhod. ad contributionem vocantur. *VINN. d. loco p. 235.*

XIII. Reliquum est ostendere, in quibus casibus cesset contributio. Et primo dubium esse potest, si iactu facto alicuius res, quae in naui remanserunt, adspergine vel effluxu deteriores factae sint; num et ille conferre cogatur? Primo intuitu non videtur debere conferre: ne adfictio addatur adfictio, duplicique oneretur damno,

et

et collationis, et quod res eius deteriores factae sunt. Defendendum tamen est, hunc conferre debere, quia praestat, rem deteriorem quam nullam habere, et quidem conferre pretio praesente rerum, id est aestimatis rebus, quanti hodie sunt, non quanti erant, quum naui imponerentur. E. c. Si viginti aureorum merae duorum fuerint, et alterius res, adspergine vel effluxu deteriores factae, decem esse coeperint; ille, cuius res integrae sunt, pro viginti conferet, hic pro decem. Ita fiet, ut non adficiatur damno duplici is, cuius res deteriores factae sunt, quum non nisi detracto deteriorationis pretio conferat. In primis tamen inspiciendum est et distinguendum, ex qua causa deteriores factae sint, an propter iactum, et sic collationi pro rata aestimationis locus erit, (nam et quod deterius sit, ex parte perit *l. 9. §. 3. ad exhib.* et totum tamen perditum non est) an vero culpa nautae, quod non bene stiparit et picarit nauem, aut non diligenter adseruarit merces, nec contra adsperginem marinam ciliciis bene texerit: aut, si naus sentina nimis oppleatur, non statim significet iis, qui merces in naui habent, ut eas exponant; aut sentinam in tempore non exhausserit: hic contributioni locus non erit, sed nauta cum exercitore tenebitur. *c. 34. leg. nautic. Rhodior. et c. 38.* Praeterea distinguendum, an plus sit in collatione an damno contribuentis. Pone mercatorem conferre debere decem aureos, si damnum datum non fuisset; damnum autem adsperginis aestimari duobus aureis: hic plus est in collatione quam damno. Igitur deductis illis duobus aureis, conferre cogetur octo. Si vero damnum sit decem aureorum, collatio duorum: hic, quia plus est in damno quam collatione, dicendum est, eum conferre non debere. Sed ei potius subueniendum esse, et in eum pro rata conferendum, qui deteriores ob iactum res habere coeperit, ab illis, qui res suas seruauerint. Prout haec late Papirius Fronto et Callistratus exsequuntur in. *l. 4. §. 2. ad leg. Rhod. de iactu.*

XIV. Si iactum fieri necesse sit, quod magister nauem plus aequo onerarit, aut perperam collocauit merces in foris; hoc detrimentum non sarcietur communi contributione, sed ad exercitorem et magistrum nauis pro rata pertinebit. *arg. l. 27. §. 25. D. ad leg.*

Aquil. l. 30. §. 2. D. locat. GROT. introd. iur. H. 3. 29. VINN. ad PECK. 236. solius vero exercitoris damnum erit, si eius voluntate et periculo merces foris imposuerit magister nauis. Hic tamen, quod in hoc consenserit, nec foros pueros et non impeditos reliquerit, pro parte multabitur.

XV. Si per imperitiam, aut non adhibito perito loci ductore, scopulis illisa nauis iactus sit faciendus; id damnum erit magistri nauis. *VINN. ad leg. Rhod. de iact. p. 236.*

XVI. Cessat praeterea contributio, si naue a piratis expugnata aut capta merces promiscue et sine deiectu a piratis vi raptae sint; perdit enim quisque quod eius fuit: quia nec voluntate aliorum amisit, nec ipse volens *l. 2. §. 3. de iactu et ibi ACCURS. vid. sup. §. 5.* nisi aliud conuenerit. Sed si nauiclerus inducat piratam ad specialia bona rapienda, et alia relinquenda; contribuendum erit nomine ablatorum, quia propter demonstrationem raptarum mercium alii consequuti sunt, ut suas saluas haberent. *QUINTIN. WEITS. de contrib. p. 462.*

XVII. Cessat collatio, si conseruatis mercibus deterior facta sit nauis, aut a magistro nauis exarmata, non requisito consensu vectorum, nec instante periculo naufragii. Dissimilis enim earum rerum causa est, quae nauis gratia parantur, et earum, pro quibus mercedem aliquis accipit. Nam etsi faber incudem aut malleum, fregerit, non imputabitur ei, qui locauit opus. *l. 2. §. 1. de iactu.* Eadem ratio est, si nauis, quae aduersa tempestate aut ictu fulminis depressa, deterior reddita, aut armamentis quibusdam exuta alio nauiget, ibique onus recipiat; hi, quorum onus est, nautae pro damno non conferent. Si enim finis harum impensarum respiciatur, magis nauis instruendae quam seruandarum mercium causa factae sunt. *l. 6. d. tit.* Veluti si faber malleum, aut architectus securim fractam refici curauerit; hoc faciet suis, non conductoris operae sumptibus.

XVIII. Cessat porro contributio, si res iactae, postea saluae adparuerint, aut restituae sint, vel naufragio liberatae sint; etiam si nauis perierit. Contributionis enim aequitas tunc admittitur, cum iactus remedio caeteris in communi periculo, salua naue, consultum est, *l. 5. de iact.* et quod quisque ex naufragio seruat, velut ex in-

condio sibi seruat *l. 7. eod.* Si vero iam contributio facta sit; illi, qui contribuerunt, agent ex locato cum magistro nauis, vt is ex conducto experiat, et quod exegerit, reddat *l. 2. §. 7. tit. d.*

XIX. Si nauis iactu leuata postea nihilominus tempestate pereat, nihil contribuendum est, nisi merces perditae extrahantur. Contributioni enim locus, nisi saluis rebus, esse non potest. Quibus perditis perinde ab obligatione iactus liberantur vectores, atque debitores interitu speciei. WESENBECK. *paratit. ad leg. Rhod. de iactu n. 5. ex l. 23. de V. O.* hic tamen lex *37. de V. O.* magis est accommodata, quam *lex. 23. eodem a Wesenbecio citata.*

XX. Si scapha, in quam pars mercium nauis onustae leuandae causa, (de quo casu *sup. h. cap. §. 6.*) traiecta est, cum istis mercibus salua sit, et nauis perierit; contributio non habet locum, sed tunc demum, quum per iactum nauis seruata est. *l. 4. vers. contra ff. scapha ff. de iactu.* Naui autem amissa, collationi locus non est *l. 4. §. 1. l. 1. D. eod.* Et hoc est, quod Paullus ait *lib. 2. sent. t. 7. Naue perditae, conseruatae cum mercibus scaphae ratio non habetur.*

XXI. Cessat denique collatio in cibariis, quae quis in itinere consumendi causa nauis imposuit: quaeque, si alia cibaria in nauigatione defecerint, necessitatis causa in commune conferenda sunt. *l. 2. §. de iactu. GROTIUS. de iur. b. et p. 2. 2. 6.* Sed et contributio cessat in necessariis vestibus, quas qui corpore suo gestat, et quae ordinario cultui et amictui corporis seruiunt; exceptis monilibus et aliis huiusmodi. VINN. *ad leg. Rhod. de iactu. p. 213.* Cui plura de hoc argumento scire lubet, adire poterit QUINTIN. WEITSI tractatum de auaria, Belgice scriptum. Quamuis inde potiora excerpta, suisque locis inserta, et communi vsui applicata sint.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

DE DONATIONE MORTIS CAVSSA, TESTAMENTO,
LEGATO NAVTICO ET SVCCESIONE.

- I. *De modis acquirendi, per transitionem.*
- II. *Quae donatio mortis causa.*
- III. *Quoruplex.*
- IV. *Conditiones mortis causa donati.*
- V. VI. *Testamenti nautici privilegium, probatio.*
- VII. *Legati nautici obiectum et modus.*
- VIII. *Conditiones eius.*
- IX. *Num omnes implendae sint?*
- X. *Succeſſionis inter conſortes nauis privilegium iure Rom.*

I. **E**xtremum huius opusculi laborem lector mihi concedet, vt, via maris aperta et tuta, qua datur, exponam, quid a priuatis mare nauigantibus ac negotiantibus vel proprietatis acquirendae, vel mutuae obligationis causa exerceri et contrahi iura dicant ac permittant. Dominium rerum vel iure gentium vel ciuili quaeri recognoscimus ex principiis iuris, et iure gentium inter caetera occupatione, accessione, emtione, de quibus partim sup. ex occasione dicere occupauit *lib. 1. c. 6. §. 3. 8. et c. 7. §. 6. 7.* partim infr. hoc libro vltimius dicam. Iure ciuili per praescriptionem, donationem, hereditationem. De praescriptione quatenus huc facit *l. 1. c. 6. §. et cap. 7. §. 6. c. 9. §. 5. c. 10. §. 8.* actum est. De donatione, praesertim quae mortis causa fit, testamento, legato, et successionem breuiter hic, quantum nostrum admittit institutum, et iura de illis singularia quaedam tradunt, agemus. Reliqua de modis acquirendi, ex communi iure, quae hic repeti nihil necesse est, recognosci possunt.

II. Mortis causa donatio est, quae fit in euentum mortis, vel, vt in iure describitur, quae fit propter mortis suspicionem, quum quis ita donat, vt si quid humanitus ei contigisset, haberet is, qui accipit. In summa, mortis causa donatio est, quum magis se quis velit habere, si superuixerit quam, quum cui donat; magisque eum, cui donat, si moriatur donans, quam heredem suum. *§. I. Inst. de donat. L. 1. D. de mort. caus. donat.* Quod iurisconsultus ibidem illustrat exemplo Homeri ex ODYSSEAE *lib. 17.* de muneribus Menelai, quae Telemachus donat Piraeo.

III. Huius

III. Huius donationis tres species; fecit IULIANUS *lib. xvii. digestorum*: 1. quum quis nullo praesentis periculi metu contreritus, sed sola cogitatione mortalitatis donat. 2. Quum quis imminente periculo commotus ita donat, ut statim fiat accipientis. 3. Si quis periculo motus non sic dat, ut statim fiat accipientis, sed tunc demum, quum mors fuerit insequuta. *l. 2. D. de mort. c. don.* Praeterea mortis causa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis causa, sed periculi etiam propinquæ mortis vel ab hoste, vel praedonibus, vel ab hominis potentis crudelitate aut odio, aut *navigationis incundæ* causa *l. 3. cod. de qua hic proprie sermo est.*

IV. Si quis ergo mortis causa donans, in itinere maritimo decesserit; huic donationi locus erit. Non enim videtur perfecta donatio mortis causa facta, antequam mors insequatur, ut dicitur *in l. 32. D. b. tit.* Si vero saluus ex navigatione domum redierit; donatio hæc reuocatur, nisi cum ea conditione facta sit, ut nullo casu sit eius repetitio. *l. 13. §. 1. in. fin. l. 35. §. 4. d. tit.* Sed hic causa donandi magis, quam mortis causa donatio, et instar donationis inter vivos est. *l. 27. d. tit.*

V. Testamentum a nautis in naui quoquo modo factum, ratum erit. Illi enim iure militari testari possunt: quum nautae in classibus sint loco militum. *l. un. §. 1. D. de honor. possess. ex testam. mil.* Idcirco eodem hic privilegio gaudent, quo milites: et quæ de militari testamento iura tradunt, etiam huc commode referri possunt.

VI. Verum tamen ut constat de feria ac destinata voluntate testantis nautae siue in scriptura siue nudis verbis expressa; ea probabitur adfertione hominum, ad hoc ab ipso conuocatorum *arg. §. 1. inst. de test. mil.* aut, si de illa dubitetur, iurata eorum assertione iure Sued. *arg. c. 17. IORD. DOER. et Reuis. LL. pro Sued. sub CAROLO n. 9. ad cap. 7. tit. LL.*

VII. Quum donatio mortis causa legatis in testamento relictis quoad effectus connumeretur *l. 4. Cod. de don. causa mortis.* aequè legatum subsistit, atque donatio mortis causa, siue quis nauem, siue fructus eius, ut naulum, leget. *l. 39. §. 1. de. legat. 1. aut velturam. l. 29. de her. petit. l. vn. Cod. de rei. vx. act. §. 7.* aut corpora nummorum aut rerum in arca *l. 51. D. de legat. 1.* Siue quodcumque aliud, modo fiat

in praesentia testium, atque sic non opus habet insinuatione. *d. l. 4. c. de don c. m.*

VIII. Num lignis legatis etiam tigna et asseres ad aedificandam nauem paratae continebuntur; non videntur, nisi hoc voluisse testatorem constet. Lignum enim proprie et strictè loquendo, comburendi causa comparatum est *l. 55. de legat. 3. et §. 5.* Sed si materia legata sit, quae ad aedificationem nauis necessaria est; aliud dicendum. Si vero materia legata, nauis ex ea facta sit; non vindicabitur *l. 88. §. 1. eod.* Aliud enim est materia, aliud compositum aut constructum ex materia.

IX. Naues etiam in instrumento fundi, vel instructo fundo legato continentur, quatenus exportandorum fructuum causa comparatae sunt. *l. 12. §. 1. ff. de instruct. vel instr. leg.* Instrumento piscatorio legato non solum retia, nassas et fuscinas, sed naucellas quoque contineri Aristo ait, quae piscium capiendorum causa comparatae sunt *l. 17. §. 1. de instr. vel instr. leg.* non vero piscatores, ut olim *d. l. quum liberi homines, aut serui, quales hodie, non sint in bonis nostris, id eoque alienari nequeant. conf. quoque l. 27. eod.*

X. Legati conditiones in futurum tempus proprie conferuntur, Nulla est proprie conditio, quae in praeteritum aut praesens tempus confertur, ut: Si nauis in portu stat *l. 10. §. 1. De condit. inst.* nam si conditio vera non sit, non valet; si vera sit, statim tenet. Quae enim per rerum naturam certa sunt, non morantur obligationem, licet apud nos incerta fiant. *§. 6. inst. de verb. oblig. l. 37. D. de reb. cred.* Pone, ita legatum esse: si nauis ex Asia venerit, et ignorante testatore nauis venerit ex Asia, testamenti facti tempore, pro impleta habebitur. *l. 2. l. 10. §. 1. D. de cond. et demonstr. vid. et sup. l. 2. c. 5. §. 9. in fin.*

XI. Non omnis conditio, quae testamento aut legatis adiecta est, statim implenda est; nisi talis sit, quae impleri debet. Etiam si enim suprema defuncti voluntas pro lege sit habenda, quatenus iuri et bonis moribus est consentanea; non tamen inhumanae aut inhonestae conditioni parendum est *l. 14. 15. D. de cond. inst. E. c.* quidam in suo testamento heredem scripsit tub tali conditione: Si corpus eius in mare abiiciat. Quaerebatur, quum heres constitutus conditioni non paruisset, an expellendus esset ab hereditate? Modestinus respondit,

dit, laudandum esse magis, quam accusandum heredem, qui corpus testatoris non in mare secundum ipsius voluntatem abiecit, sed memoria humanae conditionis sepulturae tradidit *l. 27. D. de cond. inst.* vbi sic notat GOTHOFREDVS: *Conditio inhumana, quae humanitati contraria est, tamquam iuri contraria spernitur.* Aliud verro statuendum erit, si aliud more maritimo obseruetur, aut si naue in remotissimo loco versante, contagionis aut morbi periculum ex foetore cadaveris diu insepulti in naui iacentis metuendum sit. Ita Franciscus Dracus Anglus, qui totum orbem circumnavigaræ, quum tandem in itinere Americano fatis concessisset, nautico funere in mare tormentis displosis demissus est eo fere loci, vbi primum fatis monstratus secundis successibus inclarescere coepit; vt refert Camdenus in historia Elisabethae ad annum 1595. Plura de legatis nauticis per occasionem *sup. lib. 1. cap. 2. §. 6. 7. et cap. 7. §. 13. 14.* notata huc quoque referri possint.

XII. Si quis nauicularius sine testamento et liberis vel successoribus defunctus sit; hereditas eius iure R. non ad fiscum, sed ad corpus nauiculariorum, ex quo fatali sorte subtractus est, defertur. *l. 1. Cod. de hered. decur.* Quod est singulare iuris Rom. Cetera communi iuri successionis conueniunt.

CAP. II.

DE CONTRACTIBVS NAUTICIS, QVI RE FIVNT.

I. De obligatione.

II. *Credens aut mutuo dans pecuniam in nauim armandam aut rescendam, an ius tacitae hypothecae habeat.*

III. *Credentis in cibaria nautarum, et in merces sibi obligatas priuilegium.*

IV. *Mutuuum naufragio aut incurso piratarum perditum restituendum.*

V. *De diligentia in seruanda naui aut scapha commodata.*

VI. *Num casus fortuiti in re nauiganti commodata sint praestandi.*

VII. *Num in naufragio res commodata aut deposita praeferenda sit propriae.*

VIII. *De deposito naufragii causa.*

I. **A** donatione mortis causa, testamento et successione descendimus ad obligationem magistrorum nauis et vectorum, vel ex contractu vel delicto. Sed de contractu prius, qui praecipue vel re, vel consensu fit. Re, vt mutuuum, commodatum, depositum pi-

gnus. Consensu, vt emtio, venditio, locatio conductio, societas, mandatum; velut ex elementis iuris liquet. Sed haec non vterius, quam praesens materia postulat, quamque leges de eodem argumento suppeditant, tractabimus; reliqua ex communis iuris vsu circa contractus petenda sunt.

II. Quamuis communis ferme sit opinio, eum, qui in nauem armandam aut reficiendam credidit aut mutuo dedit, ius tacitae hypothecae habere; tamen, vbi lex expressa deficit, haud temere adferendum est. Nam *l. 5. D. qui pot. in pign. et l. 34. D. de reb. aut. iud. poss.* dant solum priuilegium personale credentibus pecuniam ad nauem armandam aut reficiendam, quo praefertentur aliis creditoribus chirographariis. Qua de re *l. 1. c. 2. §. 2.* iam prolixius egi. Nec obstat *l. 1. D. in quib. c. pign. t.* non enim procedit argumentum a credito in restitutionem collaplarum aedium, in quo publici decoris et ornamenti vrbs contemplatio versatur *l. 2. C. de aedif. priu.* ad creditum in refectioem nauis. Sed aliud statuendum erit, si expressum et speciale pactum de hypotheca accesserit *l. 5. qui pot. in pign. l. 7. Cod. eod. et fuisse ac neruose VINNIUS ad PECCIVM in tit. de exerc. act. pag. 100. et ad leg. Rhod. de iact. pag. 233. 234.* Iure tamen Hamburgensi datur in hoc casu beneficium tacitae hypothecae *part. 2. Statut. Hamburg. tit. 4. art. 14. et t. 5. a. 7.* Sed hoc est iuris mere positiui.

III. In cibaria nautarum credens, sine quibus nauis salua peruenire non potest, etsi posterior, potior tamen est priori creditore chirographario. *l. 6. D. qui pot. in pign.* Item si quis in merces sibi obligatas crediderit, vel vt saluae fiant, vel vt naulum exsoluatur; potentior erit, licet posterior sit creditor. Nam et ipsum naulum potentius est. *d. l. 6. qui pot. §. 1.*

IV. Si mutuum naufragio vel incurfu piratarum perierit, nihilominus ad restituendum debitor obligatus manet. Quamuis enim casus fortuitos humanum consilium vel prouidere vel prohibere nequeat. *l. 2. §. 7. D. de admistrat. rer. ad ciuit. pert. c. 35. de iur. aedific. LL. prou. Sued.* tamen hic mutuo accipiens tenetur: qui non idem indiuiduum, sed idem genus aut tantundem restituere debet *§. 2. Inst. quib. modis re contrab. oblig. Vid. quoque 16. 17. 18 LL. Rhod.* Quae de foenore nautico in iure habentur, haud incommode huc quoque refe-

referas, de quo ob connexionem materiae iam *sup. lib. 2. c. 6. dixi.*

V. Qui vtendam nauem alienam accepit; exactam diligentiam ei custodiendae praestare tenetur, nec satis, tantam diligentiam adhibuisse, quantam suis rebus adhibere solitus est, si alius eam diligentius poterat custodire. *arg. §. 2. Inst. d. tit. quod de nauis dictum, idem de scapha accipiendum est.* Non minor enim diligentia in eo, quod sequitur rem commodatam, quam in ipsa re principali praestanda est. *l. 5. §. 9. de commodati.*

VI. Caeterum quaestionis est, num casus fortuiti in re quacumque nauiganti commodata sint praestandi? Sane iure R. non praestantur, quum illis resisti nequeat *l. 18. D. commodati*, vbi naufragium et piratarum incurfus etiam inter istos casus referuntur. Et quae sine culpa alicuius accidunt, a nomine praestantur *l. 23. in fin. de reg. iuris.* Si vero alicuius culpa is casus interuenerit, ex eo tenetur. Vt si quis alicui quaedam pocula argentea ideo vtenda dederit, quod is amicos ad coenam vel nuptias se domi inuitaturum diceret, et ea peregre secum portauerit, et naufragio vel praedonum incurfu perdidit; sine vlla dubitatione hunc casum praestare debet *d. §. 2. Inst. quib. mod. r. c. o. l. 18. D. commodat.* Quamuis iure Suecano *c. 20. §. 2. de iure aedif. LL. ciuit. ex casu fortuito*, etiam extra culpam alicuius dato, commodans teneri videatur: quum verba legis generaliter et indefinite: *Hurutbet bälst Hända kan*, loquantur, et commodantis vtilitatem hic respicere videantur.

VII. Si quis in naufragio simul res suas et alienas sibi commodatas aut commendatas vel depositas seruare nequit, an res suas praeferat alienis? quamuis alii hunc casum aliter decidant, *vid. PAC. de contract. 3. c. ult. n. 48. AFFELMANN. colleg. contract. disp. 4. th. 23.* tamen haec mihi simplicior et iuri nostro conuenientior decisio videtur: vt, quum posset quis res alienas saluas facere, suas praetulerit, etiam ex hoc damno fatali teneatur *l. 5. §. 4. D. commod.* non enim minorem salua fide alienis rebus quam suis diligentiam praestabit *sup. hoc cap. §. 5. l. 32. D. depef.* Si vero et suas et alienas res naufragio vel alio casu amiserit; ad restitutionem, vel rerum alienarum aestimationem praestandam non tenebitur. *cap. 5. de iure merc. LL. Suedic. ciuit. c. 9. LL. prou.* Si vero partem aliquam rerum propriarum nau-

fragio liberarit, alienam vero perdidit, quid tunc statuendum erit? de hoc LL. Wisigothorum, quam me, lectorem audire malo, a quibus *lib. V. tit. 5. l. 5.* hic casus pulcre et ex aequitate deciditur. Verba legis Gothicae haec sunt: *Qui commendata vel commodata suscepit, et de ruina aut de incendio vel hostilitatis naufragio, seu quolibet simili casu, sua omnia liberauerit et aliena perdidit; quod accepit, sine aliqua excusatione cogatur exsoluere. Si vero partem aliquam de rebus propriis liberaffe cognoscitur, illi cuius res secum habuerat, iuxta modum perditae rei vel liberatae restituat, qualem index ratione deducta aestimauerit portionem. Si autem sua omnia perdidit, quum liberauerit aliena, et de liberatis, et de perditis rebus similis ratio deducatur, ut partem, arbitrio iudicantis, qui liberauit accipiat. Iustum est enim in simili casu, ut ille non damnum solus accipat, qui se grauibus obiecit periculis; et dum aliena minora conatur liberare, sua maiora perdidisse cognoscitur.* In hac autem lege circa initium pro *hostilitatis naufragio*, emendandum esse *hostilitate seu naufragio*, patet ex inscriptione legis: *De rebus commendatis. et casu quocumque in naufragium missis.* Atque sic sensus erit euentior. Idem liquet ex ipso contextu.

VIII. Si quis inficietur depositum naufragii causa, in duplum lege nautica Rhodiorum *cap. 14. et iur. Rom. tenetur. l. 1. §. 1. et 4. D. depositi*, ubi Ulpianus hanc legis aut poenae istius rationem adfert.

Quod si quis depositum alicui dicta necessitate existente commissum inficietur; merito in duplum teneatur, quum hic perfidiae crimen crescat, quod publicae utilitatis causa coercendum est. Est enim inutile, in causis huiusmodi fidem frangere. Vbi, inutile idem quod *perniciosissimum* esse notauit CL. RITTERHVSIVS in *LL. XII. Tabb. class. 3. p. 3. c. 14.* quamuis ibi memoria errarit (quod facile fieri potest) dum *l. §. praetor ait ff. de depositi. allegat*, quae est *l. 1. §. huic autem ff. depositi.* Confer *sup. lib. 1. cap. 7. §. 15.* notata.

CAP. III.

DE PIGNORE NAVIS ET RERVM IN NAVI.

- I. *Navis oppignratio pro debito. Eius privilegium.*
- II. *Num in pignore filuae cetera materia navis comprehendatur.*

- III. *Translationem navis in alia loca ac venditionem quibusdam statutis immutare pignoris conditionem.*
- IV. *Magistrum navis ius tacitae hypothecae in bonis vectorum pro naulo et contributione habere.*
- V. *Num creditor impetu aquarum pignus amittens ius crediti amittat.*
- VI. *De vate a creditore in flumine retenta, et vi fluminis ablata, quid ius decernat.*
- VII. *Cur conducta navis possit relocari alii, non vero pignori obligari.*

I. **R**estat de vno adhuc contractu, qui re fit, nimirum de pignore navis, ut agamus. Quamvis iam de eo aliquid in superioribus ex occasione delibauerimus, tamen quae adhuc addi possunt, in hoc caput relucere visum est. Navis obligari pignori potest pro debito a domino navis, et quidem pluribus creditoribus in parem summam, modo non fiat in alicuius fraudem. Obligatur vero navis in fidem crediti, donec solvat debitor, aut eo moras studiose necente, tandem ex lege pignus distrahatur, et inde satisfiat creditoribus. Cuius elegans exemplum habemus apud Demosthenem in exceptione contra Apaturium. In naui autem obligata, aut si pecunia in eam emendam, fabricandam, armandam aut reficiendam credita sit, posterior creditor priori in iure Romano potior habetur. *l. 5. D. qui pot. in pignore.* quia illius pecunia saluam fecit totius pignoris causam *l. 6. eod.* Idem obtinet, si quis in cibaria nautarum aut merces sibi obligatas crediderit, vel ut naulum exsoluatur. *d. l. 6. §. 1. vid. et sup. lib. 1. c. 2. §. 2.*

II. Num, si quis cauerit, ut silua sibi pignori esset, etiam navis ex ea materia sit pignori; negant CASSIUS et PAVLLVS *in. l. 18. §. 3. D. de pignor. act.* nisi hoc expresse sit adiectum. Aliud est enim materia, aliud corpus ex materia confectum. Ideo nominatim in dando pignore adiciendum: *quaeque ex silua nata vel facta sint.*

III. Nonnullorum populorum legibus, si quis nauem, quam pignori obligarat, ad alia loca nauigando transfulerit et vendiderit; ius pignoris soluitur. Si vero ciuis, qui eam oppignorauit, ad urbem, in qua habitat, reducat; ius pignoris integrum manet. Ita iure *Lucee. 3. 4. 6.* Stralsundensium et vicinorum moribus, qui eo iure vtuntur, receptum est. Quamvis autem hoc pugnare videatur contra regulam iuris, qua, quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri nequit, et iniquum reputari possit, huius modi nauium translatione

latione ius pignoris creditori adimi; tamen hoc in fauorem commerciorum, et illorum, qui vel merces in naues transferunt, vel iis ministram operam praebent. introductum est: quorum interest, huius modi pignorum persequutionibus non retardari impediri que nauium cursum. Sed horum ius est integrum, quando nauis domum reuertitur, et in pristinam pignoris causam redit. MEY. *ad dict. loc. iur. Lubec.*

IV. Res vectorum in naui sunt quasi iure tatici pignoris et retentionis obligatae magistro nauis pro nauulo, contributione et aliis necessariis expensis, donec quod debent, soluant. *art. 59. iur. maritimi Wisbyensis, arg. l. 5. D. ad exhib. VINN. in Peck. ad legem Rhodiam de iactu pag. 204. 232. nisi nauulum a vectoribus sit praenumeratum; vt IONAS propheta faciebat Ion. cap. 1. v. 3.*

V. Si creditor pignus et simul rem suam amiserit impetu aquarum, ad restitutionem pignoris non tenetur; sed hic damnum damno compensatur, quod praesumitur absque culpa eius accidisse. Si vero pignus impetu, aquarum perdidit, re propria salus; ad pignoris aestimationem praestandam tenetur. *arg. c. 10. de iure mercand. LL. prou. Sued. c. b. eodem. LL. municip. quia lex hic praesumit, creditorem fuisse negligentiore in re aliena, quam sua custodienda: quod ex euentu non obscurum est. vid. supra. h. lib. cap. 2. §. 7. conferatur quoque COPPEN. obs. Pract. lib. 1. c. 21. n. 10.*

VI. Crediderat ciuis domino ratis aut nauigii pecuniam, quae cum ad diem non solueretur, ratem in flumine sua auctoritate detinuit. Postea flumen creuit et ratem abstulit; quaeritur, cuius periculo vel damno? Si creditor domino ratis inuito ratem detinuisset, creditoris periculo ratem fore, Paullus respondit. Sed si debitor sua voluntate concessisset, vt retineret; culpam duntaxat creditori praestandam, non vim maiorem. *l. 30. D. de pignor. act.* Hoc enim generale est, vt vis maior non praestetur, nisi alicuius culpa eam praecesserit. *GAIL. l. 2. obs. 21. n. 3. RITTERSHVS. ad l. Contract. p. 109.*

VII. Nonnullorum statutis cautum est, vt nauis ad certum tempus conducta, relocari alii ad dictum tempus possit, non vero oppignorari. Quod aequam habet rationem. Quia conducta res est aliena, non propria conductoris, itaque aliis pignori obligari inuito domino, qui directum in ea dominium habet, non potest. *l. 6. Cod. si al. res pign. d. 5. l. 20. D. de pign. act.* Sed quam conduxit
quis

quis nauem, alii fruendam ad dictum diem tacito consensu domini locare potest, nisi aliud conuenerit *l. 6. Cod. de loc. cond.* Addi etiam haec ratio possit, ne promiscua et frequenti nauium sub pignoris nexu obligatione liber cursus commerciorum et nauium sistatur, de quo *sup. h. c. §. 3.*

CAP. IV.

DE REPRESSALIIS, VT VOCANT, ET ARRESTATIONIBVS NAVIVM.

- I. *Repressalias etiam pignorationes esse.*
- II. *Vnde dicantur repressaliae, et quid sint.*
- III. *De causis repressaliarum et arrestationum nauium.*
- IV. *Cautio magistratns in illis imperandis.*
- V. *Relaxationes et exemptiones ab illis.*
- VI. *Si qui privati vetita aduexerint hosti, aut aliud quid illicitum commiserint aduersus principes, num id respubl. aliique ciues luere debeant.*
- VII. *Ministros mercatorum non detinendos esse pro debito dominorum.*
- VIII. *Nec subditos aut ciues pro debito dominorum, aut ciuitatis; nisi in certis casibus.*
- IX. *Quae moderatio in repressaliis et arrestis nauium aut bonorum seruanda sit. Et de restitutione damni dati.*

I. **Q**uam repressaliae et arrestationes nauium sint etiam quaedam pignorationes, vt vocant, rerum et personarum, quando res aut persona vnus pro alia praehenditur et detinetur, vt notant *GAIL. obs. 2. de pignorat. n. 1. et 7.* et *FABER in reg. iur. 176. p. m. 711.* de iisdem post pignora nauium hoc capite agemus.

II. Repressalias, vel vt alii scribunt, repraesalias, alias pressalias, vt barbarum quidem, sed nunc vsu receptum vocabulum, deriuant nonnulli a Gallico *reprisè* aut *reprendre*, a reprehensione aut reprehendere; alii a Latino *reprimere* detortum volunt, quidam ab Italico *prisa*, quod capturam notat, deducunt. Sed res eodem fere recidit. Nihil enimaliud est, quam ius prehendi ac detinendi bona aut corpora subditorum, etiam exterorum, in compensationem iniuriae et laesionis, quae in publicum detrimentum praecipue vergit. De altera ista dictione arrestorum et arrestationum alibi egi, nimirum in synopsi iuris, quae hic non repeto, Quamuis autem differentiae quaedam dari possint inter repraesalias, pignorationes et ar-

restitutions, vti obseruauit GAIL. *cap. 1. de pignoratione n. 4. 5. 6. et alibi*; tamen etiam promiscue accipi solent, et inter se similitudinem quamdam habent, vt idem GAIL. notat in *cap. 2. de arrestis imperii n. 1. 2. 3. cap. 9. n. 10.*

III. Variæ solent esse causæ repressaliarum, et arrestationis nauium, in primis tamen si ius aut debitum ab aliis non reddatur. Si naues non præstent, aut dolose occultent ac supprimant, quæ iure gentium, portus, ac portorii præstari debent. Si domini nauium aut vectores illicita bona aduehant: si delictum committant in alieno loco: si hostili animo veniant, aut iure metuantur vt hostes, hosti- uere, opera, consilio faueant: aut deuils itineribus ac littoribus clam et animo explorandi insidiandique perreptent alienum solum et æquor. Ob has et similes causas iusprehendendi et detinendi etiam alienas naues aut personas vetus est, non natura quidem sed consuetudine gentium introductum: Aristoteles 2. *Oeconom.* facit mentionem decreti Chartaginesium adprehendendas exterorum naues; si quis iusprehendendi haberet. Aristodemus, Tarquiniorum heres, retinuit Cumis naues Romanorum, frumento onustas, pro bonis Tarquiniorum. *vid. LIV. lib. 2. GROT. lib. 3. de iur. bell. et pac. c. 1. n. 5. c. 2. §. 4. 5. l. 8. C. de Nauicular.* MYNSING. *cent. 6. obs. 1. GAIL. c. 2. 3. seqq. de pignorat. Paschali Legat. c. 21. et cap. 29.*

IV. Quum autem dictæ repressaliæ et detentiones sint species quaedam violentæ exsequutionis; cauebit magistratus, ne, vbi iuris et iudicum copia haberi potest, temere permittat, adprehendi et fisci alienas naues ac mercatores; certe non iniuste fisci aut detineri. Aut si iuste quidem, ne cuiquam hoc propria auctoritate facere sit integrum, nisi causa cognita, diplomate a principe impetrato, aut alias adprobante magistratu: ne, quum potuerit ille ordinario iure suum consequi, vitio et culpa sua maioris tumultus faciendi, animorum alienationis, retorsionis, et tandem belli inter finitimos aut remotiores ineundi ansam præbeat; aureoque forte piscetur hamo, cuius iactura commodo piscationis longe maior sit. Ita Tullus apud Liuium libro 1. mercatu frequenti negotiatores Romanos a Sabinis comprehensos querebatur. Sabini suos prius in lucum confugisse ac Romæ retentos. Hæ causæ belli ferebantur. *vide quoque PETR. FAB. in Reg. Iur. 176.* Hinc principes et respublicæ passim repressalias admitti nolue-

noluerunt. Zeno imper. et Iustinianus aliquot constitutionibus eas venterunt. *l. vn. Cod. vt nullus ex vican. Nou. 52.* et Theodoricus rex Gothorum apud CASSIODORVM *epist. 10. lib. 4. var.* Nostri aetate in Induciis Sueo-Polonicis *art. 18.* *Nullae repressaliae aut arresta tam terra quam mari ratione cuiuscumque iniuriae, nisi iustitia pluribus vicibus repetita non administrantur, admittantur.* In foedere commerciorum inter Gallos et Belgas anno 1596. Repraesaliae nullae in posterum concedantur, sed ordinaria iuris via quisque suum repetat.

V. Si quis ergo suspectus ad iudicium prouocet, aut arresto detentus sponte satis facere, aut idonee cauere per se vel alios paratus sit; ab arresto liberabitur. Statutis Gedanensibus arrestum nauis a iudice rite conuento factum, ad oppignorationem bonorum aut aliam idoneam cautionem relaxari potest, etiam inuito eo, qui arrestum impetrauerat *part. 2. c. 3. art. 8.* Sed et personae priuilegia, foedere pactisque exemptae arrestis, non sunt detinendae, aut pignoratione, vt vocant, vel repraesaliis onerandae; ne directe contra immunitatis et pactorum leges fiat. *vid. DEMOSTH. orat. de foed. ALEX. et pacta pac. inter Reg. Sued. et Dan. art. 4. et seqq.* Nec nauis tendens ad nundinas in portu detinenda est, absque quo ad nundinas peruenire non potest. PECK. *de iure fist. c. 10. n. 4.* Vt enim tempore nundinarum in loco earum vetitum est arrestum, ita et in illo, sine quo ad mercatum deueniri nequit. NICOLAVS EVERHARD. *consil. 21.*

VI. Quid vero si priuati mercatores aduehant commeatum aut puluerem tormentarium hosti, aut alii priuati ciues in alienam rempublicam quid committant ac delinquant, num fas est eo nomine detineri non solum ipsorum auctorum, sed et aliorum naues, si illi forte elapsi sint, donec id vel illi luant, vel communis aut rector eorum? Ciuitas aut rectores eius non tenentur ex subditi facto illicito aut delicto, nisi sciuerint, et cum prohibendi emendandique facultatem haberent, non prohibuerint et emendarint; aut interpellati pro merito non punierint nocentem, vel arbitrio interpellantium permiserint *l. 2. de iur. bell. et pac. cap. 21. §. 2. 3. 4. 7. 8. 17. 18.* ALB. GENT. *de iur. belli lib. 1. c. 21.* Rex Galliae (apud Guicciardinum lib. 5.) expostulat cum Venetis, emtum esse Venetiis commeatum et puluerem tormentarium, aduectumque hostibus suis; responderunt Veneti, in sua ciuitate nemini vnquam interdictum esse negotiari, et

factum illud priuatos mercatores auctores habere. Inter capita legationis Anglicae ad Fridericum. II. Regem Daniae anno 1583. et hoc fuit: *Ne arrestationes nauium ob priuatorum delicta in freto Sundenfi concederentur.* Apud CAMDENVM pag. 3. *hiflor. Elisabeth. pag. 540.* Et Dani anno 1602. per suos in Britanniam legatos grauiter de piratis Anglis quæsti et obtestati sunt: quamuis piratica insolentia bello flagrante comprimere non posset, supplicii tamen asperitate coercendum esse, alioquin ad iniurias et damna refarcienda *arrestationes* permittendas; quia regum in primis interfit, ne subditi quid detrimenti capiant. *apud CAMDEN. p. 4. pag. 842.*

VII. Sed nec ministri mercatorum, qui vna nauigant ad expediendum negotia dominica, pro debitis suorum dominorum arresto detineri possunt, etiamsi domini solutionem in loco contractus promiserint: ministri enim non suo nomine contraxerunt; et aequitati naturali non conuenit, ut pro alienis debitis alii molestentur. *l. vn. c. vt nullus ex vicar. CARPZOV. iur. for. l. 30. n. nisi aliud conuenierit, aut contrahens fidem ministri pro re et in nomen præponentium contraxerint l. 1. l. 7. D. de instit. act. PECK. de Arrest. c. 4. n. 12. MEV. de Arrest. c. 8. n. 76.*

VIII. Subditi quoque et ciues eorumque naues et in iis merces detineri sistsique pro debitis dominorum vel ciuitatis, in qua degunt, per eandem rationem nequeunt. Inter priuilegia mercatoribus Hansæ quondam a regibus Angliæ data et hoc fuit; *Mercatorem qui deliquisset, puniendum, nec caeteros innocentes propter aliena debita plestendos.* Veluti enim quod vniuersitati debetur, singulis non debetur: Ita quod vniuersitas debet, singuli non debent, *l. 27. de rebus cred. l. 7. §. 1. quod cuiusque vniu. nom.* Iure tamen gentium obseruatur aliud, si subditi semet ipsos sigillatim obligarint; aut singularis præstationis nomine suo domino obstricti sint aut si alieno debito ius non reddendo se quoque obstrinxerint. *GROT. de iur. pac. et bell. lib. c. 2. §. 2. 3. 4. GAIL. de Arrest. imp. c. 9. PECK. de iur. sist. c. 4. n. 17. MEV. de Arrest. c. 8. n. 190. et seqq.*

IX. In pignorationibus autem et arrestis nauium, bonorum et corporum ea moderatio partim iure gentium, partim ciuili seruanda est, ut bona potius quam homines detineantur; ut legatis parca-
tur, imbelli sexui, literatis, et aliis speciali lege exemptis, ut prehensa
loci

loci magistratui aut iudici consignata tradantur, ne furtum aut fraus in illis committatur, vt satisfactione iusta illis, quorum interest, praestita suum domini recipiant. Ob repressalias vero aut arrestum iniuste alicuius naui, mercibus aut corpori impositum damnum, cum omni caussa et expensis refarcietur. *arg. l. 9. §. 3. quod met. causs. GROT. d. loc. §. 7. HEIG. part. 1. qu. 12. per tot. impr. n. 60. 61. et seqq. GAIL. de Arrest. imp. c. 13.*

CAPVT V.

DE CONTRACTIBVS NAUTICIS, QVI CONSENSV
FIVNT.

- I. *Domus mari aut flumini iuncta vendita cum suo iure et onere transit ad emptorem.*
- II. *Alluionis et inundationis periculum non praestat venditor.*
- III. *Nauium venditio vsui publico et ciuium magis, quam peregrinorum accomdata. Ibidem de iure retractus, ex occasione.*
- IV. *Rebus e naui venditis quid loco traditionis sit.*
- V. *Mulcta rescindentis contractum locationis conductionis nauis.*
- VI. *Nauis pro numero amphorarum, vel per auersionem conducta, quantum vecturae nomine debeat.*
- VII. *Quando conductor nauis, quando locator obligetur ex mora.*
- VIII. *Premissio sub certa poena de mercibus alio deuenendis, quando exceptionem admittat, quatenus ob nauem perditam teneatur aut non teneatur locator.*
- IX. *Nauis aut mercibus deperditis, num integrae vecturae merces debeat magistro nauis.*
- X. *Pro infante, quem femina in nauis peperit, nihil vecturae nomine deberi.*
- XI. *Possessor malae fidei rem cum fructibus ex nauis locari sueta restituet.*
- XII. *Si incertum sit, an nauis conducta sit, actio in factum locum habet.*
- XIII. *De actione oneris auersi, quod nauis rebendum conduxit.*
- XIV. *De motione et refrigeratione frumenti.*

I. **O**rdo nos vocat ad contractus nauticos, qui consensu fiunt, et ex conuentione legem accipiunt; et primo ad emtionem venditionem, dein locationem et conductionem, de quibus in hoc capite, de reliquis postea. Si quis ante domum mari aut flumini iunctam molibus iactis ripam constituit, eamque domum alii vendidit, eodem iure vender, quo fuerat, priusquam veniret, *l. 52. §. 3. D. de act. emt. vend.* Sed et nauicularia domus vendita transit cum suo onere toto *tit. Cod. de praed. et omn. reb. nauicul.*

II. Alluionis periculum non praestat venditor *l. 64. §. 1. ff. de euict. nec eluionis aut inundationis l. 10. §. 1. ff. de peric. et com. r. v. nisi culpa eius interuenerit vel praecesserit, arg. l. 23. in fin. D. de reg. iur. et RITTERSHVS. ad eam pag. 247.*

III. In quibusdam regnis et urbibus maritimis, pro vsu publico et singulorum, venditio nauium intra certum tempus prohibita est. In regno Daniae nauis aedificata, intra decem annos vendi prohibetur. *Recessu R. Dan. de anno 1634. Ita Hamburgi recess. Hamb. M. S. art. 53.*

IV. Lubecae naues ibi conditae intra septennium, Stralsundae intra sexennium alienari prohibitae sunt, nisi extrema necessitas urgeat. *MEV. ad Iur. Lubec. 3. 4. 6. Dantisci intra triennium. Statut. Dantisc. sub Sigismund.* In rem nauigantium et nauigationum quoque constitutum est in nonnullis maritimis ciuitatibus, vt, quando nauis vendenda est, cuius prae peregrino iure propinquiori habeat quasi ius congrui vel retractus. Ita cautum est statutis *Gedanens. p. 1. c. 4. a. 3.* Idem in iudicando sequutum esse senatum Stralsundensem notat *MEVIVS ad Ius Lubec. lib. 3. tit. 7. n. n.* Etsi statuto tale quid ibi receptum non sit: dum utilitas ciuium communis, ex qua ius condi potest, exterorum compendiis praefertur. Et alias iure communi nauis proprie iuri retractui non est obnoxia: quippe quae communiter inter res mobiles computatur *l. 1. §. 6. 7. D. de vi et vi arm. l. 20. §. 20. D. quod vi aut clam. ZOES. in Dig. tit. de iur. retract. n. 83.* Ius retractus vero, in immobilibus proprie locum habet: In alia vero re immobili ius retractus habens, etiam post annum admittitur, necessitate maris impeditus. *CARPZOV. Iur. for. 2. 32. 6. 7.*

V. Si vinum aut aliud e nauis sit venditum, vice traditionis custodiae adpositio sufficit. *l. 51. in fin. de adq. possess. GOTHOFRED. ad. l. 2. Cod. de peric. et comm. rei ven.*

V. Si quis vel interueniente scriptura, vel in praesentia testium, arrae vel dextrae datione, aliove externo signo, deliberatum animum exprimente, nauem conduxerit; alii oppignorare vel alienare nequit, *sup. b. lib. c. 3. §. 7.* si legi conductionis parere nolit, secundum statuta et locorum consuetudinem multabitur. Iure Suecano seruare reuens contractum conductionis nauis arrae firmatum, vna cum arrae amissione dimidium mercedis praestare tenetur. Si vero iam

iam onerari nauem mercibus conductor, et nauigarit e portu, et ex antenna adpareat, quod nauis sit procincta, si nihilominus excedere naui et exonerare suas merces velit; totam vecturae mercedem praestabit magistro nauis. Nisi ex necessitate et fontica causa: id faciat. *arg. l. 27. §. 1. D. loc. cond.* Idem obtinebit in locante nauem, si postea poenituerit *c. 15. 16. de iur. nauit. Sued.* Idem conuenit legi Rhodiensium *cap. 20.* actio de naue conducta etiam paratam habet executionem *c. 16. LL. Sued. de process. curiali.*

VI. Si quis nauem conduxerit cum conditione et promisso, totam eam onerandi, quam tamen non plene mercibus onerari; nihilominus plenam vecturae mercedem debet. Ita quoque lege nautica Rhodiorum statutum. *c. 23. Εὰν ὁ ἔμπορος μὴ παρέχη τὸν γόμον πλήρη, τῶν λοιπαζομένων παρεχέτω τὰ ναῦλα.* Si mercator plenum onus non praestet, residuorum nauis soluat. Idem obtinet, si auersione vel in uniuerso, non in singulas amphoras, nauis conducta sit. Si vero pro numero impositarum amphorarum merces constituta sit, tunc pro tot amphoris merces vecturae deberur, quot impositae sunt *l. 10. §. 2. D. ad leg. Rhod. de iactu,* cuius legis emendationem et explicationem vide apud PANCIROLLVM *l. 2. variar. iur. lectio. cap. 34.* confer. BENVENTVM STRACCHAM *de Nauib. n. 12. 14.* Idem conuenit *statutis Hamburg. 2. 15. 3.*

VII. Si mercator promiserit ad certum tempus inferre merces in nauem, nec id fecerit, illud temporis et lucri dispendium praestare conductorem aequum est; aut plenam vecturae mercedem soluere magistro nauis, si parata naui ad nauigandum vacuum ei nauis spatium in praesentia testium ostenderit magister nauis. Ut est in legibus nauticis *Hanseatic. art. 12.* Sed et ne magistri nauis incuria atque mora iter negligatur, aut merces dominorum deteriores reddantur, in tempore expedit, nauem eique de annona prospiciet. Dictis legibus nauticis *Hanseaticis artic. 11.* cautum est, ut quando merces ultimas in nauem recipit nauta, intra biduum vel triduum fauente vento abeat, sub poena quinquaginta aureorum. Sed haec poena aliis gentibus arbitraria esse potest.

VIII. Si quis ea conditione conduxerit nauem, ut, nisi intra praefinitum tempus merces eo loci magister nauis exposuerit, in quem deuehendas eas locarat, poenam praestaret certam; ille vero praeter opinio-

opinionem a loci magistratu detentus sit, ut ei angarias aut onus publicum praestet, aut alia causa detentus, atque ita prohibitus sit cum tuis mercibus nauigare; excusatur, culpaque caret, qui imperata fecit: Nec debet pati dispendium, qui imperium fecit alienum. CASIOD. *Var. Ep. 12. 3. et. 2. 26.* Si merces exonerarit, et transtulerit in aliam nauem, quae perierit absque eius culpa; non tenetur quoque nauta. Si vero in deteriolem, quam eius erat, et minus validam intulerit nauem merces, quae cum nauis perierunt; ei damnum hoc inputabitur; praesertim quum meliorem inuenire potuisset nauem, et sciret, id nolle dominum, ut in aliam, quam suam, merces transporteret; nisi iussu magistratus hoc fecerit. *l. 10. §. 1. D. ad leg. Rhod. de iactu.* idem iuris erit in eodem genere *conventionis, vel conditionis* (ita scribendum cum VINNIO in *d. l. 10. §. 1. pro cogitationis*) i. e. de certa poena praestanda, si merces ad conuentum locum non transportarit nauta, ut nimirum non teneatur ex dicta poena, si probatum fuerit, nautam morbo aut alia fontica causa impeditum nauigare non potuisse; nisi iussus sit in sui vicem alium substituere. Nec teneatur, si nauis vitium fecerit absque dolo et culpa eius. *d. l. 10. §. 1. D. ad leg. Rhodiam de iactu. et in eam CUIACIUS lib. 3 obseruat. c. 2. VINNIUS pag. 291. 292. et seqq.* Si ea conditione nauem conduxisti, ut ea merces tuae portarentur, easque merces nauta nulla necessitate coactus, aut quod flumen illa nauis subire non posset, in aliam nauem, vel deteriolem, vel inuito domino, vel alieno tempore transtulerit, et merces tuae cum hac posteriori nauis perierint; tenetur nauicularius, et ex locato cum ipso agi potest, *d. l. 10. §. 1. ad leg. Rhod. de iactu. l. item quaeritur. §. si nauicularius. D. loc. cond.*

IX. Si nauis aut merces in mari perierint; num nihilominus uecturae merces debebitur nauiculario, aut praerogata ab eo restituatur? Deberi videtur, si damnum non culpa eius, sed casu fortuito acciderit, et per eum non steterit, quo minus locatas operas praestaret *l. 38. D. locati cond. l. 10. Cod. de conduct. ob caus.* Attamen si non sequutum sit, propter quod data merces aut promissa est, nonne tunc vel data repeti, vel promissa non deberi potest? *per. l. 15. §. 6. D. loc. cond. et casus fortuitus non debet nocere conductori et prodesse locatori. Gloss. ad. d. l.* Aequitas tamen admittere videtur, ut magister nauis uecturae mercede non in totum careat, sed pro rata temporis, quo

quo munere vehendi functus non est, et pro quantitate seruatarum mercium. *arg. l. 15. §. 7. D. loc. cond. STRACCHA de nauib. n. 24. confer. ius Prussic. lib 4. tit. 19. artic. 3. §. 1. 2. et Statuta Lubec. tit. de naufrag. art. 1. 2.* Si vero nauis onerata in aliquo portu ob illicitas merces, quas (conductor nauis imposuit) retenta sit: et merces vitatae in commissum ceciderint; nihilominus integras vecturas vel mercedem totam nauta a conductore nauis exigere potest: quia hic nulla culpa nautae vel locatoris, sed solius conductoris interuenit, nec ille mere casus fortuitus est, sed quem culpa domini praecessit. *l. 61. §. 1. D. loc. cond. Pac. cent. 5. concil. 16. n. 18.*

X. Si quis mulierem nauis vehendam conduxisset, quae infantem in nauis peperit, pro eo infante nihil debetur: quum eius vectura non magna sit, nec iis omnibus utatur, quae ad nauigantium usum parantur. *l. 19. §. 7. D. loc. c.*

XI. Possessor malae fidei non solum nauim, sed etiam fructus aestimatos, quos petitor percipere potuisset, restituet ex nauis, quae locari solet. *l. 62. ff. de rei vindic.*

XII. Mercator quidam tradidit merces magistro nauis; sed incertum est, an nauem conduxerit, aut merces vehendas locarit; hic ciuilem actionem in factum ei dandum LABEO et PAPIANVS scripserunt. *l. 1. §. 1. D. de praescr. verb. c. 1. f. a.*

XIII. In nauem Sauffeii plures locatores commune frumentum contulerunt et confuderunt. Sauffeius vni ex his frumentum pro sua parte reddidit de communi; deinde nauis cum reliquo onere periit. Quamuis huius rei damnum pertineat ad locatores, si sine dolo et culpa nautae acciderit; tamen in specie proposita quaeritur, num actione oneris auersi nauta teneatur aliis locatoribus? quasi videatur onus nauis impositum auertisse, permixtasse et cistraxisse, ex eo partem vni ex locatoribus reddendo: quo factum est, ut hic saluam suam partem habeat, reliqui non habeant. Hic intuendum, num id actum sit, ut eadem res, quae locata erat, redderetur, an vero alia eiusdem generis, ut frumentum pro frumento, atque sic in creditum iretur, vel quasi mutuum quodam genere contraheretur. In priori casu frumentum non factum videtur Sauffeii, de in posteriori factum videtur et recte datum. Si vero nauta onus frumenti vehendum de pluribus conduxerit, et locatores frumentum non confuderint, sed distinctis tabulis separarint, ita ut inter nosci

posset, quid cuiusque esset, et vni ex locatoribus nauta frumentum suum reddiderit; recte fecit, nec oneris auersi actione tenetur. Sed si alienum reddiderit; domino vindicatio frumenti sui contra possessorem competit, et actio oneris auersi aut furti contra nautam. Si vero confuderint frumenta, vt initio dictum, et sic in creditum ierint communiter; frumentum factum nautae videtur, et ideo vni dando pro sua parte, onus auertere non videtur, recte dare videtur, quamuis autem nautae culpa in eo esse videatur, quod ex re communi vni reddidit, tamen omnimodo non est culpa: quia alicui primum reddere necesse fuit, tamen si eius conditionem meliorem faceret, quam caeterorum *l. 31. D. loc. cond. CVIAC. 7. Obs. 39. fuse*, qui si per se vigilant, industria eius poenas desidiae reliquorum non soluet. *l. 12. C. depositi.*

XIV. Frumentum in nauī mouebit nauta, quoties necesse ferit, ne corrumpatur. Nisi fecerit, tenebitur, excepto, si per tempestatem aut procellam impediatur. Pro hoc tamen labore singularem mercedem ex aequo feret.

CAPVT VI.

DE SOCIETATE NAVALI PACATA.

- I. *Societas naualis pacata vnde dicatur.*
- II. *Societatem naualem pacatam vel negotiatoriam esse vetusti moris, probatur exemplo Salomonis Quae fuerit Ophyra, vbi et notatur. Cur Salomoni feliciter cesserit societas naualis, Iosephato infeliciter.*
- III. *Num contractus societatis naualis cum Iudaeis sit licitus?*
- IV. *De modo et sine societatis naualis*
- V. *Participatio lucri, non damni, quando hic admittatur.*
- VI. *Naufragii damnum commune est sociis.*

I. **C**ontractus nauticos, qui consensu fiunt, nimirum emtionem, venditionem, locationem, modo discussos nunc ordine excipit societas naualis. Hanc societatem naualem esse bellicam vel pacatam, *sup. lib. 2. c. 2.* indicatum, et de bellica ibidem per occasionem actum est. Hic de societate pacata agemus: quae quamuis etiam armatas naues praesidii causa sibi adiunctas habere possit, tamen pacata nuncupatur, quatenus extra conflictum armorum, praecipue negotiationis causa adornatur.

II. Societas naualis pacata non minus est antiqui moris, quam bellica, veluti inter alia constat ex societate Salomonis, quem cum Hiram et Tyriis huius subditi rei maritimae et navigationis periculis coniuncta classe contraxit, aurum ex Ophyra petendi causa *1. Reg. 9. v. 27. 28. et 2. Paralipom. 8. v. 30.* Ophira autem ab Ophiro filio Iostanis, cuius meminit MOSES *Gen. X. v. 29.* ita dicta, existimatur aliqua esse regio Indiae Orientalis, quae ultra Gangem sita, regnum Pegusiae nunc adpellatur: cui vicinae sunt aurea Chersonesus, Malaca et Somatta, vti Varrerius Lusitanus in commentario suo de Ophyra regione luculenter probat. Confer quoque GROTIUM *ad lib. 3. Reg. c. 9. v. 28.* Sed qui factum est, quod Salomoni feliciter cessit. Iosaphato vero infeliciter societas naualis: quum tamen vtrique idem scopus de aduehendo auro videatur fuisse propositus? Salomon hanc societatem instinctu diuino contrahebat. Quippe ipsi ingentes a Deo diuitiae erant promissae *1. Reg. 3. v. 13.* quas cumulabant istae navigationes in Ophyram. Et Salomon non exiguam auri et opum suarum partem impendebat, in honorem Dei et constructionem templi, a Deo Salomoni impositam: Ideo institutum Salomonis Deo placebat, et ex voto Regi sapientissimo succedebat. Sed Iosaphatus inibat foedus merciorum et societatem naualem cum Ahasia, rege impio, et fiducia humanarum opum. Quod fiebat Deo inuito et irato: Ideoque naues Iosaphati disruptae sunt. *2. Paralipom. 20. vers. 36. 37.*

III. Ex hoc exemplo theologi ansam arripuerunt negandi, Christianum bona cum conscientia contractum societatis naualis cum Iudaeo coire posse; de quo facultatis theologiae Ienensis in *parte 2. consiliorum Dedekenni pag. 151.* et in Iudaismo Mulleri *pag. 1485.* Consilium exstat, quod e Germanico in Latinum sermonem ita vertebam: Sententiae s. scripturae, quae nos a consuetudine cum idololatri et superstitionis dehortantur, veluti *Iesa. LII. v. 11. 2. Cor. VI. v. 14. et seqq. Apoc. XVIII. v. 5. &c.* primario quidem de interna communione spiritus, animi et fidei intelligende sunt; attamen secundario et consequenter nos simul monent, ne nimis ciuilem et externam societatem cum illis colamus: Partim nostri causa, ne ab illis contaminemur et seducamur, vel etiam multa videre et audire cogamur, quae nobis, modo zelum Christianae pietatis habeamus, aduersa sint; partim proximi causa, ne illi scandalo simus, aut oc-

caſionem praebeamus male de nobis cogitandi, quaſi religionem tanti non faciamus. Ab omni ſpecie mali abſtinetes, inquit APOSTOLVS 1. *Theſſ. V. v. 22.* Iam autem negari nequit, quin ſpeciem mali habeat, et proſus magna atque arcta coniunctio ſit, quando cum Iudaeo contractus ſocietatis naualis initur, animo lucrum et damnum, bonum et malum ſimul periclitandi et ſubeundi, et ex ſuis atque Iudaei facultatibus vnã quaſi placentiam aut maſſam faciendi. Quomodo vero talis coniunctio cum hererodoxis Deo placeat, de eo euidentis et memorabile exemplum habemus 2. *Paral. XX. v. 35. 36. 37.* (quod iam ſup. §. 3. commemoratum eſt). Quam ob rem ſi in huiusmodi ſocietate nauali Chriſtiano homini quid improſperi accideret, nequaquam eum in conſcientia ſecurum reddere poſſemus, quin pro poena Dei eſſet habendum. Quod autem alios contractus in emendo et vendendo attinet, eorum diuerſa ratio eſt, quia in illis non tam arcta et ſingularis communiō intercedit, quam in contractu ſocietatis. Attamen in illis quoque verus Chriſtianus conſcientiae ſuae et honeſtati conſulet. Quod in hoc conſilio theologico de arcta coniunctiōe vel communiōe circa contractum ſocietatis dicitur, conuenit etiam iuri, nam in *lib. 63. D. pro ſocio, ſocietas ius quodammodo fraternitatis in ſe habere dicitur.*

IV. Societas naualis bonorum, in naues collatorum, et negotiationis tranſmarinae cauſa initur, ita vt ſinguli focii aequas partes lucri et damni ferant.

V. Aliquando tamen ſocietas ita coiri poteſt, vt alter nullius partem damni ſentiat; lucrum vero ipſi commune ſit. Vt ſi tanti ſit opera alicuius, quanti damnum eſt, aut ſi plus ſocietati conferat, quam pecunia: vt ſi, reliquis domi deſicientibus, ſolus nauiget et pericula ſubeat ſolus. §. 2. *Inſt. de ſoc. l. 29. §. 1. D. pro ſocio.*

VI. Abſque hoc ſi ſit, commune periculum eſt inter focios *l. 24. D. eod.* et commune eorum damnum, ſi quid naufragio perit. Sicuti enim lucrum, ita quoque damnum commune eſſe oportet, quod non culpa focii contingit. *l. 52. §. 4. D. pro ſocio.* PAVLLVS 2. ſent. 16. Plura de ſocietate nauali habes in legibus nauticis Rhodiorum *c. 9. c. 17. 21. 27. 28. 32. Vid. et ſup. l. 1. c. 2. §. 6.*

CAP. VII.

DE EXERCITORIA ACTIONE.

I. *De mandato.*

II. *Vnde adpellatur actio exercitoria, et quae sit.*

III. *Praepositorum naui officium.*

IV. *Perinde esse, cuius sint conditionis aut sexus magister naui et exercitores.*

V. *Exercitores teneri contrahentibus, causa huius rei.*

VI. *Cuius rei actio competat contrahenti cum magistro naui aduersus exercitorem.*

VII. *Si magister naui mutuo sumptam pecuniam non in naui sed suos usus conuerterit num inde detur actio in exercitorem.*

VIII. *Cautio creditoris in mutuo dada magistro naui pecunia.*

IX. *Si plures sint exercitores aut magistri naui, quomodo tunc obligentur exercitores.*

X. *Num naturali aequitati conuenit, vt exercitor ex facto magistri naui in solidum teneatur.*

XI. *Ex delicto nautarum actio in exercitorem.*

XII. *Exercitor nomine illatorum in nauem tenetur: eoque respectu uektorum factum praestare dicitur: quousque se hoc extendat.*

XIII. *Num casus fortuitus hic a mandatario, vel datatore praestandus?*

XIV. *Electio creditoris in instituenda actione contra exercitorem vel magistrum naui.*

XV. *Non dari contrariam actionem exercitori contra creditorem.*

XVI. *Actio exercitoria heredi et in heredem datur.*

I. **S**ocietatis naturalis contractum nunc ordine subsequi deberet mandatum. Verum quum exercitor magistro naui curam totius naui mandat. *l. 1. §. 1. D. de exercitoria actione.* et cum eo hinc mandati agere possit *l. 1. §. 18. d. tit. de eo,* quatenus huc pertinet, et in primis de exercitoria actione nunc differemus.

II. Exercitoria dicitur ab *exercitione naui*: cuius tanta est utilitas, vt ad summam rempublicam pertineat. *l. 1. §. 20. b. t.* Exercitores naui sunt patroni nauium, Suedice *Reedare*, a *Reeda*, vel *Vtbreeda*, quasi qui expediunt nauem, Belgice et Germanice *Reeders*, *Schiffs Freunde*, qui quaestum ex naui exercent, vel ad quos obuentiones et reditus naui perueniunt, siue domini naui sint, siue per auersionem a dominis nauem conduxerint, vel ad tempus, vel in perpetuum, *§. 2. Inst. quod cum eo q. i. a. p. l. 1. §. 15. D. de exercitoria actione.* In *l. 1. §. 2. D. nautae caup. st.* etiam *nautae* dicuntur. Ex-

ercitoria vero potius est actionis ex contractu adiecto, vel qualitas, quam actio per se consistens, ex plurium sententia. Quod non putant otiosum obseruasse; nam si inter actiones referenda sit, stricti iuris naturam induere deberet, quum bonae fidei contractibus a Iustiano non annumeretur. *§. actionum Inst. de act.* Sed si qualitas tantum et adiectio actionum est, eius actionis, cuius adiectio est, naturam sequi debet; ut, si quis magistro nauis quid; vendiderit, actio ex vendito exercitoria, si commodauerit, commodati exercitoria, mandati exercitoria competat. Hodie tamen exercitoria actio directo condici potest. Sed de hac re plura PEGRIUS *ad b. tit. nou. edit. pag. 164. et seqq.* GROTIUS *de iure belli et pacis 2. u. 13.* VINNIUS *ad Pectium pagina 70. 128. 164.* BACHOV. *disput. 8. de actione.*

III. Exercitores magistrorum nauis praeponunt, quibus totius nauis cura mandata est; vel qui praeponentur locandis nauibus, vel vectoribus conducendis, vel mercibus emendis, vendendis. *l. 1. §. 1. 3. D. de exerc. act.*

IV. Nihil autem interest, cuius sit conditionis et aetatis magister. Sibi enim imputabit, qui praeposuit. *l. 1. §. 4. d. tit.* Nec adeo refert, an exercitores sint mares an feminae, patres familias, an filii familias aut ferui. *l. 1. §. 16. b. t. l. 7. §. 1. de instit. act. l. 4. C. eod. modo voluntate eorum exerceant, in quorum potestate sunt. d. lib. 1. §. 19. 21. b. t. l. 42. D. de furto. et pupillus auctoritate tutoris d. l. 1. §. 16. b. t.*

V. Illi vero, qui praeposuerunt magistrum nauis, tenentur exercitoria actione illis, qui cum magistro nauis contraxerunt. Cuius rei causa duplex est.

I. Qui contrahunt cum magistro nauis, non semper possunt nosse conditionem eius (ut alias *l. 19. D. de regul. iur.* requirit.) propter nauigandi necessitatem, quae non patitur plenius disquirendi spatium, et deliberandi consilium *l. 1. b. t. 2.* quia intuitu exercitoris et tacito vel expresso eius consensu aliquis cum magistro nauis contrahit: ideo exercitoris fides, quam hic sequutus est, eum merito non fallat *lib. 1. §. 2. 5. b. t. l. 1. nauae caup. stab.* Quin si plures exerceant nauem, omnium consensus in expediunda nauis requiritur. Si magister nauis solus vel cum quibusdam exercitoribus, reliquis insciis, in eorum fraudem vel praepudicium receperit merces in nauem; ille cum

consciis parte sua priuatur, ac poena arbitraria plectitur; *secundum statuta marit. Hanseatic. art. 13.* Non solum autem exercitores ex facto magistri nauis tenentur in solidum, sed etiam ex facto eius, quem sibi substituit magister nauis, etiamsi non sit idoneus: omnia enim facta magistri praestabit exercitor. *l. 1. §. 5. b. t.* Sed damnum passus, habebit cum magistro nauis actionem locati, si conduxerit eius operas; vel mandati, si gratuita operas praestet magister *l. 1. §. 18. b. t.* Ex facto substituti tenentur quoque exercitores, siue sciuerint et passi sint substitui, siue ignorauerint aut prohibuerint; idque propter utilitatem nauigantium *d. l. 1. §. 5. b. t.* Sed et si filius familias aut seruus praepoantur naui, eamue exercent expressa voluntate patris, aut domini, in quorum fuit potestate; tunc in solidum dominus et pater tenentur, ad quos quotidianus nauis quaestus pertinet §. 2. *Inst. quod cum eo l. 4. §. 2. 3. D. de exercitoria actione l. 6. C. eod.* Si vero non expresse consenserint, sed solum sciuerint et passi sint; tributoria vel peculio tenus tenentur. *l. 1. §. 20. 22. l. 6. b. t. Vide quoque PECKIVM et VINNIUM in b. t. pag. 84. 134. et seqq.* Nihil autem interest exercitoris, mihine an alii in solidum obligetur ex contractu eius, quem ipse magistrum nauis suae praeposuit, siue is seruus illius sit, siue, meus, siue mihi cum illo communis. *l. 5. b. t. et interpretes.*

VI. Contrahenti cum magistro nauis actio aduersus exercitorem competit eius rei solum causa, cui praepositus est magister nauis, non alterius rei nomine. Extra praepositionis enim terminos, quae dat certam legem contrahentibus, dominus non obligatur, *l. 1. §. 12. b. t.* Hoc late explicatur et illustratur exemplis *in dict. libr. 1. §. 7. et seqq. l. ult. b. t. l. 1. 2. C. eod. CUIACIVS. ad Africanum p. m. 537. 538.* Creditores hic circumspecte agere eorum interest, ut in genus commissio- nis vel officii magistrorum et eorum conditionem, quantum tempus et locus permittit, sedulo inquirent, antequam cum iis contrahant. *l. 16. de. R. I.* Atque si nulla contra exercitorem actione iuuari in hoc casu possint; cum ipsis tamen magistris experiri non prohibentur, si cum eis contrahentes dolo circumuenti sint. *PECK. comment. ad b. t. pagin. 93. 94. et ibid. VINNIUS.* Quamuis autem exercitor ex eo solum teneatur, cuius nomine praeposuit magistrum nauis; tamen praepositio ad ea quoque extendi potest, quae sepe incidenter et per consequentiam rei principaliter commissae interueniunt. Ut si, *v. g.* nauis refi-

reficienda aut instruenda sit, et magister in usum nauis reficiendae aut instruendae, cui praepositus est, pecuniam fuerit mutuatus; etiam si hoc non sciuerit exercitor, tamen in exercitorem actio dabitur. *l. 1. §. 8. b. t.* quia et hoc non permissum modo, verum etiam magistro commissum in consequentiam intelligitur. *arg. l. 2. D. de iurisd. l. 56. 62. D. de procur. ANT. FAB. in rational. VINNIUS. d. loc. pag. 94. 183.*

VII. Si vero magister nauis pecuniam ab alio mutuo sumtam, vel ab exercitore acceptam, ad alendos nautas vel ad armandam, instruendam et reficiendam nauem, eo non impenderit, sed in usus suos conuerterit, num in exercitorem dabitur actio? Immo dabitur, si hac conditione accepit, ut in nauem impenderes; mox vero mutauit voluntatem, aut in pretiis rerum emtorem fefellit. Exercitor enim sibi imputabit, cur talem praeposuerit. Sed contra erit, si magister ab initio consilium cepit fraudandi creditoris, et specialiter non expresserit, quod ad nauis causam accepit. *l. 1. §. 8. 9. 10. b. t.*

VIII. Sed et creditorem in eo cautum esse decet, ut dispiciat, an in eam causam impendat pecuniam magister nauis, in quam ab ipso mutuatus est; vel num iis impensis nauis iam opus habeat, in quas ipse credidit pecuniam; num nauis in ea causa sit, ut refici debeat: quamuis enim creditor non necesse habeat probare, pecuniam in refectioem nauis erogatam esse; nec eum oporteat ad hoc adstringi ut ipse reficiendae nauis curam suscipiat; sic enim nogotium domini gereret, et immisceret se rei alienae, contra *lib. 36. D. de regulis iuris.* Illud tamen ab eo exigendum, ut sciat, in hoc se credere, cui rei magister sit praepositus. Quod aliter fieri non potest, quam si scierit, necessariam refectioem pecuniam esse. Etsi vero nauis in ea causa sit, ut refici debeat, multo tamen maior pecunia magistro nauis credita fuerit, quam ad eam rem esset necessaria; non debet in solidum aduersus dominum actio nauis dari. *l. 7. b. t.* Interdum etiam illud in aestimationem venit, an in eo loco pecunia credita sit, in quo id, propter quod credebatur, comparari potuerit. Quid enim si quis ad velum emendum in eo loco crediderit pecuniam, ubi velum comparari non potest? quod tamen creditor scire potuit aut debuit. In summa, diligentiam aliquam in ea re creditor praestare debet, si utiliter hic agere velit. *d. l. 7. §. 1. 2. b. t.* Hanc autem totam legem obseruandam; recte monet Vinnius, ob fraudes magistrorum

rum nauis et inſitorum, ne per ingentes pecunias, quas accepiffe ſe mutuo dixerint in cauſam nauis vel commercii, quod abſentis domini eſt, redigatur bona pars negotiationis ad nihilum, ditatis nimirum in domini caput ac mortem fraudulentis miniſtris VINN. *ad h. t. pag. 173. in fin.*

IX. Si plures ſint magiſtri nauis, quod tamen raro ſit, et quidem diuiſis ſint officiis, tunc pro diſtincto cuiusque officio exercitor obligabitur *l. 1. §. 13. h. t.* Si non diuiſis officiis; quod cum vno geſtum erit, obligabit exercitorem in ſolidum *d. l. 1. §. 1. eod.* Si vero ſic prae-poſuit exercitor, vt plerumque ſolet, ne quid alter ſine altero, ſiue ſit magiſter nauis ſiue adiunctus, gerat; creditor, qui contra legem prae-poſitionis (quam ſciuit, aut, ſi diligentius inquirat, ſcire potuit) cum vno contraxit; ſibi imputabit, *l. 1. §. 14. D. h. t. VINN. d. loc. pag. 111. 112.* Si vero plures nauem per ſe exercent, et omnes ſimul contraxerint, non in ſolidum ſinguli actione propria ex contractu ſuo tenentur, ſed tantum pro ea parte, quam in nauis habent: non enim inuicem ſui magiſtri videntur *l. 4. h. t. lib. vlt. §. 5. D. naut. cap. ſtab.* Sed ſi plures nauem exercentes vnum de numero ſuo magiſtrum fecerint; huius nomine omnes in ſolidum actione exercitoria poterunt conueniri. *d. l. 4. §. 1.* Si vnus ex ipsis exercitoribus cum communi nauis magiſtro contraxerit; agere cum reliquis exercitoribus poterit pro ea parte quam habet in nauis. *l. 5. §. 2. h. t.* Si plures nauem exercentes ex contractu magiſtri conueniantur; cum quolibet eorum actione exercitoria in ſolidum agi poteſt *l. 1. §. 25. h. t.* Si vero plures ex contractu ſuo proprio conueniantur; quatenus nauem per ſe exercent, ſinguli ex actione propria tenebuntur, non exercitoria; eadem ratio eſt, ſi cum vno ex pluribus, nauem per ſe exercentibus, contractum ſit. *arg. l. 4. h. t.* Si vero caeteri quid nomine coexercitoris aut magiſtri nauis praefiterint; id ab eo reperent actione ſocietatis aut communi diuidendo *l. 3. h. t. l. 13. §. vlt. D. de inſt. act. VINN. in Peck. ad h. tit. p. 158. 160.*

X. Quamuis autem iure Romano ex facto magiſtri exercitor in ſolidum teneatur: vt ad quem emolumentum prae-poſitionis redit, ad eundem onus obligationis redeat. *arg. l. 10. de reg. iur.* et ne plures aduerſarios deſtringatur creditor, qui cum vno contraxit *l. 2. h. t.* quod eſſe iniuicem *l. 27. §. 8. D. de pecul. dicitur;* attamen GRO-

TIVE de iur. bell. et pac. 2. u. 13. et VINNIUS ad Peck. in comment. ad LL. nautic. b. t. pag. 155. negant, hoc naturali aequitati conuenire, quae satis habet, si pro suis singuli partibus conueniantur. Nec publice uelle esse existimant: absterreri enim homines ab exercendis nauibus, si metuant, ne ex facto magistri quasi in infinitum teneantur. Vnde apud Hollandos illam legem non obseruari notant: Quin et constitutum esse, ne exercitoria etiam uniuersi amplius teneantur, quam ad aestimationem nauis et eorum, quae in nauis sunt.

XI. Etiam si non detur actio in exercitorem, si cum quolibet nautarum actum sit, quia non exercitor per mittit cum eis contrahi, uelut cum magistro *l. 1. §. 2. b. t. ex delicto*; tamen nautarum datur actio, quasi ex maleficio, in exercitorem: curare enim debet, quantum in ipso est, ut culpa et dolo careant. *d. l. 1. §. 2. quum ipse tales suo periculo adhibuerit it. l. D. naut. caup. stab.* Antequam uero adhiberet alienos, explorare eum oportebat, cuius fidei et innocentiae essent; quod si non fecerit, culpa cuiusdam nomine tenetur: Aliquatenus enim culpa reus est, qui opera malorum hominum utitur. *§. ult. Inst. de oblig. ex quas. delict.* qua de re in cap. sequent. plura. In suis autem uenia dignus esse uidetur, si tales quales nauales ad instruendam nauem adhibuerit. Vnde furtorum suorum nomine noxali duntaxat tenetur. *l. 7. §. 4. D. naut. c. st. l. vn. §. 5. D. furti aduers. n. c. st. l. 42. D. de furt. l. 19. §. 2. de noxal. act.* uel ipsi ex suo delicto tenentur, si domino ignorante dereliquerint. Alienorum dominus nomine tenetur actione in factum *l. 3. §. 1. D. nautae caup. stab. §. ult. inst. de oblig. et quas. del.* Si uero nautae quid damni inter se dederint, hoc ad exercitorem non pertinet, sed ad ipsos, *l. 7. §. 2. naut. c. st.* Si exercitor damnum ipse dederit, ex uero delicto obligatur. *arg. §. 3. Inst. de oblig. ex quas. delict.*

XII. Exercitor quoque uectorum factum praestare dicitur, non intuitu delicti eorum. *l. vn. furt. aduers. nautae c. st.* sed ex conuento, nomine illatorum in nauem. *l. 1. §. 8. in fin. naut. c. st. Pac. cent. 7. conciliat. q. 57.* aut quae in littore perierint; si tamen receperit, uel per se, uel per magistrum nauis, siue res nostrae, siue alienae sint: si tamen nostra interfit, saluas esse, ut pignus *l. 1. §. 2. l. 3. D. naut. caup. stab. l. 1. §. 7. eod.* Et quamuis uel exercitor non principaliter mercedem accipiat pro custodia, sed pro ipsis uectoribus et

mercedem accipiat pro custodia, sed pro ipsis vectoribus et mercibus traiiciendis; tamen custodiae nomine ex locato tenetur, vel actione de recepto, atque sic furti damnus in naue, non extra eam, commissi nomine obligatur. *l. 5. l. 7. naut. caup. ff.* aut si receperit, saluas res fore, recipiendo periculum custodiae subit *l. vn. D. furti aduers. naut. §. 4.* sed si praedixerit nauclerus vel exercitor, vt vnusquisque vectorum res suas seruet, neque damnum se praestiturum, illique consenserint praedictioni, siue expresse, siue tacito remanendo in naui; nauta vel exercitor non conuenitur *l. 7. naut. c. ff.* Si vero contradixerint, et nauta eos in naui remanere patiatur, tenebitur VINN. *in d. tit. pag. 60.* Nec de recepto ex contractu remigis aut mesonautae aliquid recipientium, vt magistri nauis, tenetur; nisi ipse alicui eorum quid committi expresse iusserit *l. 1. §. 2. D. naut. c. ff.* Hic tamen statuta et mores cuiusque regionis spectandos, recte monet VINNIUS *ad b. l. p. 9.* Nec damnum fatale illatarum naui mercium praestabit exercitor, si quid naufragio aut per vim piratarum perierit *l. 3. §. 1. d. t.*

XIII. Si vero mandatarius sit spoliatus a praedonibus, aut naufragio quid amiserit; num imputabit mandati aut ab eo repetet? Haec quaestio ex occasione est digna ventilari. *Lex inter caussas 26. §. 6. D. mandati et Synopsis Basil. 14. tit. 1. lib. 35. tit. 1. c. 5. §. 2.* repetere posse negant quia haec magis casui quam mandato imputanda sint. Itaque hic locum non habebit regula, mandatario suum officium non esse oportere damnosum: hoc enim damnum non ex occasione mandati exsequendi, sed vi maiori aut fortuito ipsi accidit. *d. l. 26. et RITTERSHVS. ad leg. 23. de reg. iur. p. m. 85.* Sic vice versa casus fortuitus a mandatario non praestatur mandatori; nisi ad hoc se obligarit. *l. 39. mandati.* quod enim absque culpa accidit, a nullo praestatur. Quod autem ACCVRSIVS *ad lib. 26. §. 6. ff. mand.* notat, *d.* paragraphum de curialitate (vt loquitur) non debere seruari; hoc magis de aequitate, vel remissione, quam necessitate iuris audiendum est; nisi statutum aut mores sint in contrarium.

XIV. Datur electio creditori, vtrum magistrum an exercitorem conuenire velit *l. 1. §. 17. l. 5. §. 1. D. de exercit. act.* Et in potestate eius, cui subrepta res in naui est, vtrum malit cum exercitore an fure ipso experiri *l. vn. §. 3. D. furti aduers. naut.* Si vero vnum se-

mel elegerit, cum altero agere non potest, et si nihil aut minus, quam ei debebatur, ab uno acceperit; unius enim actionis electione caeterae consumuntur. *vid. hic. VINNIVM pag. 149. 150.* Si vero quid solutum sit, siue ab exercitore siue magistro ipso, iure minuitur obligatio, nam et alius pro me soluendo me liberat. *l. 1. §. 24. D. de exercitoria actione.*

XV. Ut autem creditori contra magistrum navis vel exercitorem competit actio, ita non datur contraria actio exercitori contra creditorem: quia non indiget eodem auxilio; sed aut ex locato cum magistro navis, si mercede eius operam conduxit, aut si gratuitam operam exercitori praestet, mandati agere potest. *l. 1. §. sed ex contrario D. de exercit. action. et h. cap. sup. §. 5.* aliquando tamen ob ministerium annonae extra ordinem iuuatur exercitor *d. l. 1. §. 18. b. t. i. e.* per modum restitutionis in integrum, si magister non sit soluendo, ut explicat BACHOVIVS *ad Wesenb. parat. b. tit. numero 6.*

XVI. Haec actio heredi et in heredem datur *l. 4. §. 4. D. de exercit. act.* quia continet rei persequutionem *l. 3. §. 4. D. naut. c. st.* Sed et in partem et dominum defuncti filii et serui datur, si filius aut seruus eorum voluntate nauem exercuerint. *l. 7. §. ult. d. tit.* quasi omnia, quae ibi contingunt, in solidum receperint, ut lex loquitur.

CAP. VIII.

DE DELICTIS IN NAVI.

- I. *Obligatio ex delictis.*
- II. *De furto in navi.*
- III. *Magister navis non plene restituens recepta, quomodo inde teneatur.*
- IV. *Si res nauticae commissa casu fortuito perierit, num debitoris, an creditoris sit periculum.*
- V. *Quid proprie raptum ex naufragio vel naue expugnata dicatur, quid non,*
- VI. *Quam rapti actione teneantur, et quae eius poena.*
- VII. *Non solum vim a bonis navis sed et personis abstinendam esse.*
- VIII. *De damno dato per dolum vel culpam magistri navis, sique naufragio causam dederit, remissive.*
- IX. *Si merces alio deubendae a praedonibus aut piratis direptae sint, num inde teneatur magister navis.*
- X. *Si magister navis falsis insignibus utens causam damno dederit.*
- XI. *Si navis aliam nauem incurrendo, ei damnum dederit aut eam depresserit, quomodo aestimetur.*

- XII. *Navis vi ventorum in funes anchorarum impulsâ.*
 XIII. *Si navis perforata sit.*
 XIV. *Dammum, quod nautae inter se dederunt.*
 XV. *Malum scandentis casus et damni aestimatio.*
 XVI. *De iniuriis in navi.*
 XVII. *Disciplina nautica, modus in ea non excedendus.*
 XVIII. *Stringentis cultrum aut gladium in alium poena.*
 XIX. *Contumaciae, factionis et tumultus poena.*
 XX. *De quasi maleficiis.*
 XXI XXII. XXIII XXIV. *De homicidio et eius variis casibus in navi acciden-
 tibus aliisque delictis publicis.*

I. **O**bligacionem ex contractu, et quae inde nascuntur actiones earumque qualitates, nunc sequitur obligatio ex delictis; qualia sunt furtum, rapina, vis, damnum, iniuria, quasi maleficium, homicidium et alia publica delicta: quae, quantum nostro feruiunt instituto, nunc discutiemus.

II. Si res, quam magister navis recepit saluam fore, furto sit ablata, inde tenebitur ille: quia semel periculum rei suscepit. *arg. l. 3. D. nautae caup. stab. l. 14. in fin. D. de furt.* Aliud vero dicendum, si inter magistrum navis et vectores conuenerit, vt quisque res suas ipse custodiat: hic enim actio contra magistrum navis propter pactum cessat. *l. 27. D. de reg. iur. et in cam FABER p. m. 151. Plura sup. hom. lib. cap. 7. §. 12.*

III. Si magister navis recipiens res, ad me perferendas, non tantum restituat, quantum ei commissum est, omnino inde tenebitur. Sed hic prius constare debet, quantum eius fidei sit commissum: quod vel testibus probandum esse, vel expressa designatione, alibi dictum (in *SYNOPS. iur. Diss. 28. q. 2.*) Sed D. negant, necesse esse, expresse assignari res nautae, sed sufficere, res in nauem immittas esse, vt ex contractu etiam tacito de recepto et exacta custodia teneatur magister navis. Quamquam hoc non aliter procedit, quam si sciuerit aut scire debuerit, et potuerit, esse immittas. *GVDELIN. lib. 3. de iur. nouiss. c. 10.* caeterum si reus negauerit tot et tantas res immittas esse, quot et quantas adfirmat actor, et habeat quidem quasdam huius rei probationes, sed ancipites, nec satis idoneas; hic, vt in re dubia, iuramento locus erit. *l. 31. de iureiur.* Sed cui deferendum iuramentum, reo an actori? Reus, si bonae famae sit, ad delationem actoris se iuramento liberabit a praesumptione rerum subduatarum aut male co-

stoditarum. Si vero adfit suspicio periurii in reo, fallere et mentiri solito, aut si sit infamis atque intestabilis, aut in probatione iuratoria deficiat; actori, si sit homo bonae fidei et famae, deferendum iuramentum, BEVST. *de iureiur. p. m. 403. 404: seq.* et sic a reo tantum restituendum, quantum iurauerit sibi ablatum actor. Ea videtur esse mens THEODORICI Gothorum regis in edicto §. 119. quae sic habet: Si quid de taberna, naue vel stabulo perierit, ab his, qui locis talibus praesunt, vel qui in his negotiantur, repetendum est, ita ut praestent sacramenta de conscientia sua suorumque: et si hoc fecerint, nihil cogantur exsoluere; aut certe, quantum petitor iurauerit, se in eo loco perdidisse, restituant. In Codice LL. antiquarum editionis Lindenbrogianae circa initium huius edicti vox *naue* est omissa, sed hanc ei restituendam esse, patet ex inscriptione edicti: *Si quid (ita emendandum pro quis) de taberna, naue aut stabulo perierit.* Si vero postea apprehenditur ipse magister nauis res quasdam suppressisse et abstulisse, aut in usus suos conuertisse; furti reus erit. *arg. l. 7. Cod. de furt. c. 1. 2. iur. Sued. cod.* In statutis *Lubec. 4. 17.* sic habetur. *Nautae, aurigae et similes personae, quibus res transportandae creantur, iis iusto loco non traditis, sed ex parte abnegatis; quum aliud compertum fuerit, ut fures plectuntur.* Conferantur quoque statuta Prussica *lib. 4. tit. 19. artis. 1. §. 9. 10.* Recepta, quorum dominus ignoratur, magistratui loci, ubi exonerat nauem, tradi iubentur. *ibid.* Sed magistri nauis, pecuniam ab amicis accipientes, ut illam aliis in transmarino loco degentibus persoluerent, quam illi non animo furandi, sed necessitatis causa in usus suos conuerterant, reddere parati simulac potuerint; furti poenae non erunt obnoxii: quia non habuerunt adfectum furandi. *vid. MEV. in d. l. iur. Lub. n. 8. 9. CARPZOVIUS Pract. crim. p. 2. q. 85. n. 87. et seqq.* Si vero absque eorum culpa res, quam receperunt, pereat; tamen teuentur de recepto; nisi quid damno fatali contingat. *l. 3. §. 1. D. naut. caup. stub.* Si vero soluendo sint magistri nauis, furti actio contra fures eis dabitur. *l. 14. §. 17. D. furt.* Plura de furto in nauibus exstant in *l. 20. §. 5. D. furt. aduers. naut. l. 47. Dig. tit. 5.*

IV. Sires aut pecuniae, nauis commissa, naufragio perierint aut per vim piratarum raptae sint; aequum est, magistro nauis exceptionem dari, nec eum ad hoc damnum casu datum obligari. *d. l.*

3. §. 1. *naut. c. st. l. 23. de reg. iur.* cuius ergo hoc periculum et damnum, erit, an debitoris vel creditoris? communiter statuitur, debitoris esse periculum, quem casus fortuiti non liberant ab aere alieno *arg. l. u. Cod. si cert. pet. cap. 35. de iure acdif. LL. prov. Sued.* Aliud vero dicendum, si ipse creditor debitorem iusserit per hunc nautam transmittere pecuniam; vel amico scripserit, ut exigeret a suo debitore pecuniam sibi que mitteret: is vero tradiderit nautae, qui spoliatus est a praedonibus, aut naufragio perdidit; hoc casu damnum est creditoris, et liberatur debitor *arg. l. 10. §. 1. D. commod. CRAVETT. consil. 247. n. 2. et seqq.*

V, Raptum ex naufragio vel naue expugnata proprie dicitur, quod eo tempore et loco, quo naufragium fit, raptum est; *l. 1. §. 5. l. 2. 3. D. de incend. ruin. nauif.* et quando naus in praelio expugnatur ab hostibus vel piratis, quando spoliatur, mergitur, aut funes eius praeciduntur, aut vela conscinduntur, aut anchorae inuolantur de mari *l. 3. §. 1. l. 6. D. d. tit. de. inc. ruin. nauif. nau. r. exp.* In primis hic dolus malus attenditur, atque si vis adhibita sit: rapti enim sine vi non potest. *l. 3. §. 3. §. 5. b. t.* Si quis ergo recepit ignarus, aut ad hoc, ut custodiat, et saluum faciat vero domino, qui amisit; non solum extra noxiam, sed et laude dignus est praemioque laboris honesto pro collectis bonis naufragis *arg. l. 7. de seru. exp. Schosa. Exam. iur.* In iure Suedico praemium iubetur promi ex bonis collectis, et determinari arbitrio domini et bonorum virorum *c. 17. de furt. LL. ciuit. 37. LL. prou.*

VI. Non solum qui rapuit, sed et qui abstulit, amouit, damnum dedit, vel recepit, adione rapti tenetur. *l. 3. §. 4. d. tit.* sed et qui inuito domino nauem vsurpat, rapti vel furti tenetur in iure nostro *c. ult. de Iur. acdif. LL. prou.* De poena rapti ex naufragio vel naue, adiri potest lex *3. §. 8. l. 4. 5. 7. D. de. inc. ruin. nauif. r. n. e.* et quae sup. notauimus *l. 1. c. 7. §. 16.* quaeque in diuersis populorum statutis de poena rapinae exstant.

VII. Nulla vis fiet vel bonis vectorum et nautarum, vel ipsis si facta sit, seuerè punietur *l. 1. D. ad. leg. Iul. de vi pri. §. 2.* Illi-cite in portu vestigialis nomine extortum, cum altero tanto passis iniuriam exsolui iubetur in iur. R. et auctores violentiae praeter poenam tripli extra ordinem plecti: alterum enim utilitas priuatorum, al-
terum

terum vigor disciplinae pub. postulat *l. 9. §. 5. D. de pub. veſt.* De vi pub. non tenetur, qui arma navigationis cauſa coegit *l. 1. D. ad leg. lul. de vi publ.*

VIII. Si quid dolo aut culpa non fecerit, aut fecerit, quod non debuit magiſter nauis, atque ſic damnum mercibus dederit, inde dominis mercium tenetur, vt ſup. ex occasione ſuis locis probaui *l. c. 2. 1. §. 9. lib. 2. c. 5. §. 10. 12. c. 6. §. 9. c. 8. §. 6. 10. 13. 14. 16. 1. 3. c. 5. §. 7. 14.* Sed et ſi naufragio ſua culpa cauſam dederit, quo modo teneatur, *vid. ſup. lib. 1. c. 7. §. 3. 5.*

IX. Si merces alio transuehendae a praedonibus direpae ſint in ordinaria via, et nauclero nihil de illis ante conſtiterit, actioe nulla tenebitur; quum hic ſit caſus mere fortuitus. Si vero in locum piratis infeſtura nauim adplicuerit, veſtoribus ei loci vitium teſtato denunciantibus, et direptio ſubſequuta fuerit; ſpoliatis damni accepti nomine tenebitur. *c. 4. leg. naut. Rhod.* Si nauclerus vel exercitor propter priuatum commodum alios depraedetur, et ab illis iterum ſpoliatus ſit, vnde mercatores damnum patientur, aut a piratis captus eis reſiſtere potuiſſet et non reſiſterit, aut piraticam nauem, quam ſciebat eſſe talem, e vadis liberauerit; ſi poſtea a piratis cum naui captus, naui mercibusque exutus ac priuatus fuerit, tanquam, qui cauſam damni dedit, inde tenetur *arg. l. 30. §. 3. D. ad leg. Aquil. l. 4. §. 14. D. vi. bon. rapt. STRACCHA part. 3. de naut. n. 25. ſeqq.*

X. Si magiſter nauis falſis inſignibus per ſe iniuſſu domini vtens merces per publicationem amiſerit, ad damnum praeſtandum obligatus eſt. *Id. n. 23. 24.*

XI. Nauis funibus inualidis ruptis aut non bene alligata, aut non ita gubernata, vt debebat, aut abſque ductore in mare immiſſa ſi aliam nauim incurrendo ei damnum dederit, vel eam depreſſerit; actio damni dati contra exercitorem competit, ſi nauim minus idoneis hominibus commiſerit. *l. 16. §. 1. D. de rei vindic. et ſup. h. l. c. 7. §. 11.* Si vero exercitor ſit extra culpam, aduerſus magiſtrum nauis datur actio, vel quod non idoneos miniſtros elegerit, vel incuria ipſe quid amiſerit, vnde damnum datum eſt. *ſup. l. 1. c. 7. §. 10. et inf. h. c. §. 20. et cap. 9. iur. Sued. de iur. naut. l. 29. §. 2. 4. D. ad leg. Aquil. l. 13. §. 2. D. loc. cond. quia eſt damnum culpa datum. Culpa autem eſt, quod, quum a diligente prouideri potuit, non eſt prouiſum l. 31. D. ad leg. Aquil. A magiſtro nauis autem praecipua diligentia et inſpectio requiritur*

ritur *sup. l. 2. c. 1. §. 9.* Mithridates rex Ponti nauarchum, qui Chia nauis regis nauem praetoriam incurrerat laeseratque, capitis poena adfecit. Quamuis nauarchus vim tempestatis obtenderet, tamen illum hoc potuisse et debuisse praecauere, si prudentius rex existimauit; vti refert APPIANVS in Mithridat. Si vero noctu aut coelo turbido per tempestatem tanta vis nauis facta sit, quae temperari non potuerit (quod testibus aut iuramento adferet) nulla in magistrum aut dominum nauis danda est actio *l. 29. §. 4. ff. ad leg. Aquil. in fin. c. 14. de iure naut. LL. Sued. l. 4. iur. Pruss. tit. 19. art. 4. §. 2.* est enim hoc inuitum per violentiam, cuius principium est extra patientem. Aliquando etiam dominus vel magister nauis potest carere culpa, non vero nautae, aut gubernator nauis, aut ductor; et tunc actio damni dati contra eos instituitur. *d. l. 29. §. 2. et 4. ad leg. Aquil. c. 14. iur. naut. LL. Sued.* Alias legibus maritimis WISBYENS. *art. 27. 50. 70.* et multorum populorum statutis dimidium damni dati praestatur laesae nauis a laedente, si absque culpa domini nauis damnum acciderit, idque iurato adseuerare possit, alterum damni dimidium fert ipse laesus, damnum autem tale diuidi quoque solet ob culpae probandae difficultatem. GROT. *d. iur. b. et pac. 2. 17. 21.* Iure Sued. est pars tertia damni dati, si casu, non culpa, factum sit. *c. 9. iur. naut. LL. Sued.* vbi vide, quid porro ad hoc requiratur. Existimandum vero, legem Suedicam hic non latam culpam, sed leuem, quae casum praecesserit, intelligere. Alias damnum mere fatale nemo praestare potest aut debet. Hoc innuunt verba *d. c. Bör androm fkada. &c.* quae actum nocendi significant, licet haud lata culpa interuenientem. Si vero culpa domini nauis damnum datum sit, idque laesus probare, et se ipsum ab omni culpa purgare possit; eo casu dominus nauis totum damnum solus sarcire tenetur. VINN. *late ad leg. Rhod. pag. 263. 264.*

XII. Si nauis vi ventorum impulsae esset in funes anchorarum alterius, et nautae funes praecidissent, si nullo alio modo nauis explicari posset; hoc necessitas excusabit. *l. 29. §. 3. D. ad leg. Aquil.* si quis funem, quo religata erat nauis, praeciderit, de nauis quae periit,

Qqqqq

riit,

riit, in factum agendum *d. l. §. 5. sed si seruandae nauis causa praecide-
rit funem scaphae, excusatur. vid. Affor. c. 27. v. 32.*

XIII. Si nauis perforata sit, est damni dati actio *l. 27. §. 24. ad leg.
Aquil.* Sed si per insidias hoc factum sit, intenditur et augetur crimen,
eiusque poena.

XIV. Damnum, quod nauitae inter se dederunt, ab ipsis praestan-
dum est, non aliis, *l. 7. §. 2. D. naut. caup. st. Confer. c. 4. 5. 6. 7. 9. 17. 18. de
iur. naut. Suedor.*

XV. Si quis vectorum iussu vel rogatu nauarchi malum adscendat,
et decidens laedatur, pro rata ex damno tenebitur nauarchus. Si quis per
se ex lasciuia adscendens decidat, damnum, quod sua culpa sentit, sibi im-
putet. *fl. 4 Manbalg. Vpll. l. 12. Cod. de accusat.*

XVI. Ab iniuriis in nauire et verbis abstinendum Si quis tamen
iure dominii aut potestatis corripit seruos aliosue in naui delinquentes,
non pertinet ad iniuriam, sed iuris exsequutio est. *l. 13. §. 1. et §. 6. l. 15. §.
36. 38. D. de iniur.*

XVII. Veteri consuetudine et peculiari quodam iure nauium so-
lent vectores et nauitae temere iurantes, maledicentes, preces aut sacra
negligentes alea ludentes grauiusue delictum committentes, aut mulctari,
aut pro ratione delicti ad malum suo more plecti, aut loris caedi. Non ta-
men immoderate suo iure ventur, qui hoc vsurpant in suos *l. vn. C. de
emend. seru. ne modum excedendo, iudicum notioni subiiciantur ma-
gistris nauis.*

XVIII. Stringentes cultrum aut gladium in alium, etsi non lac-
serint eum, tamen quorundam statutis nauticis hanc poenam subeunt,
vt culter per mediam eorum manum transfixus inter digitos ex trahatur :
vt ita seueritate poenae a caede et percussione absterreantur *vid. art. 24.
iur. naut. Caroli. IX.* Aliquando pro qualitate delicti sub carinam trahun-
tur, vel aliter plectuntur.

XIX.

XIX. Si nauta aut miles nauticus se opponat magistro aut praefecto navis, factionem et tumultum excitet; capitis poenam meretur, sed de his fufius in articulis nauticis, vel militiae naval.

XX. Dominus navis tenetur ex quasi maleficio ministrorum; si non eius, sed illorum fit maleficio. Aliquatenus enim culpae reus est, quod non meliores conduxerit §. 2. *Inst. de obl. ex q. del. l. 60. §. 7. D. loc. cond. l. 21. §. vit. de neg. gest.* Si de naue quid coniectum sit, datur actio utilis in novi praepositum l. 6. §. 3. *D. de his qui deie. vel effud.*

XXI. Si graui procella eborra plures ministri nautici in naui laborantes tumultuario occurfu forte vnum ex suis euerterint, ita vt praiceps in mare decideret; et submergeretur non potest quidem actio aduersus omnes vt aequae reos institui, si non intelligatur, a quo euerfus sit *arg. l. 45. §. 3. D. ad leg. Aquil.* Examinati tamen e suorum numero designabunt reum, si norint; aut iuramento se purgabunt a facti ignorantia. Si vero manifestetur auctor, tamen ex impetu et incaute, non ex proposito hoc fecisse praesumitur; nisi probari possit, se studio fecisse, iudicium autem arbitrio poena delicti, non ex proposito admitti, decernetur. *vid. quoque sup. l. 2. cap. 7. §. 7.*

XXII. Seducens falso lumine nauigantes piscator, et morti causam praebens; merito quoque capitis poena plectitur, ex *sententia VINNI et PECKII ad sin. tit. de inc. ruin. naufr.* Occidisse enim dicitur, qui mortis causam quolibet modo praebuit. l. 51. *D. ad leg. Aquil. l. 15. D. ad leg. Corn. de Sicar.*

XXIII. Si quis alium submerferit aut suffocarit in aquis; quia hoc dolo fecit, vltimum supplicium meretur. l. 7. §. 1. 7. *D. ad leg. Aquil. vid. CARPZOV. p. 1. Pract. crim. q. 3. n. 28. seqq.* aut si naufragio causam proximam mortis alicuius praebuerit *d. l. 15. de Sicar. sup. l. 1. c. 7. §. 12.*

XXIV. Si vulneratus mortifere, postea naufragio maturius periit, de occiso agi non posse, sed de vulnerato contra vulnerantem, vult l. 15. §. 1. *D. ad leg. Aquil.* quia naufragium non est passum adparere, an a vul-

nerante sit occifus, et vulnerans forte animum occidendi non habuit, et aliquando, qui letifere videtur vulneratus, fanari et conualefcere poteft, quod medicorum iudicio ftabit. De aliis delictis publ. nihil attinet hic agere, fed alibi tradita fati eft recognofcere, et huc paribus rationum momentis ad rem adplicare.

CAP. IX.

NVM MAGISTER AVT PRAEFECTVS NAVIS BONA CVM CONSCIENTIA POSSIT, IGNE IN PVLVEREM TORMENTARIVM INIECTO, NAVEM VNA CVM SEIPSO ET SVIS, ET SIMVL HOSTIBVS, NAVEM OCCVPANTIBVS, PERDERE POTTIVS, QVAM SALVAM NAVEM, SE ET SVOS HOSTIVM ARBITRIO PERMITTERE?

I. *Occafio huius quaeflionis.*

II. *Argumenta illorum, qui licite fieri poffe ftatuunt, quod eft praefentis quaeflionis.*

III. *Et feqq. Haec contrariis rationibus diluuntur, et vera fententia firmatur.*

IV. *De virginitibus ftupri fuga in flumen fe proiicientibus.*

I. **Q**uam in fine superioris capitis de homicidio dictum fit, non incommode propofita quaeflio, quae praeter caetera de homicidio fui agit, illi ftatim fubiici poffe videtur, vel ideo excuti digna, vt eximatur hic fcrupulus dubiis confcientiis, et in primis aeterno animarum periculo, quantum poteft, occurratur.

II. Qui, quod in quaefione eft, vt licitum defendunt, obducunt nobis auctoritatem magistratus, desperationem victoriae et publici boni finem. Chytraeus in libro de morte et vita aeterna: *Minus inquit, temere pronuntiandum eft de iis, qui iuramento magiftratu superiori obligati arces aut naues bellicas defendendas cum hoc mandato fufceperunt, vt fpe nulla defenfionis et incolumitatis fuperfite, vna cum munitioibus aut nauibus, fidei fuae creditis, mori et deleri malint, quam contra fidem magiftratu fua datam eas incolumes hofium poteftati dedere.* Quamvis hic Chytraeus non exprefse dicat, eos, quibus arces et naues commiffae funt, poffe ob

ob dictam causam sibi manus inferre, tamen hoc inde colligas. Aut si ita sentit, quod praestet mori et deleri nostros vna cum nauibus (per hostem non per seiplos) quam contra fidem magistratui datam se nauesque incolumes hosti dedere; nostrae sententiae refragatur. Expressius BVRGERSDICVS. *Ideae Philos. mor. c. 14. §. 17.* *Inter αὐτοφθογῶς, ait, damnandi non videntur nautae, qui igne in puluerem tormentarium coniecto, se ipsos simul cum hostibus occidunt, si publica auctoritate muniti sint, nullaque adpareat spes victoriae, et patriae, cui militat, bonum potius spectent, quod in ruina hostium consistit, quam malum quod in hostium potestatem venientibus perferendum foret.*

III. Verum quidem est; magistratui non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam obediendum esse *Rom. 13. 5.* Et quamuis dura subditis eius iussa videantur, tamen illorum est isthaec exsequi, non interpretari. Eorum culpa nulla est, qui parere necesse habent. *l. 157. l. 167. §. 1. l. 169. l. 199. D. de reg. iur. vid. et VASQ. Illust. quaest. c. 8. n. 9.* In legibus WISGOTHORVM *l. 8. t. 1. c. 1.* dicitur: *qui dominorum iussionibus obedientiam detulerunt, culpabiles haberi non potuerunt: quia non suo excessu, sed maioris imperio id commississe probantur.* Sed haec procedunt, si iusta sint magistratus imperia, vnde Poeta ait:

Et parere decet iussis, et iusta iubentur.

Si vero quid praecipiat, quod iuri diuino et naturae repugnet, non magis obligantur subditi parere, quam magistratus hoc praecipere. Magistratui quidem parendum, sed magis Deo *Act. IV. v. 19.* Deus benefecit obstetricibus apud Hebraeos, quod ipsum magis timerent, quam regem Aegypti Pharaonem, iubentem masculos infantes Israelitarum recens natos occidere *Exod. I. v. 20. 21.* sed αὐτοχρεια per se res illicita est, quippe quae iuri diuino *Gen. XI. 5. 6.* quinto Decalogi praecepto, et naturae *Eph. V. v. 29* contraria est. Vnde BVRGERSDICVS *d. c. 14. §. 16.* ait: *si magistratus aliquem damnet ad αὐτοχρεια, legi naturae potius parendum est, quam magistratui id, quod naturae contrarium est, praecipienti.* Quamuis vero fidem suam

et obedientiam videantur probare patriae et magistratui, qui hoc modo pereunt; tamen non excusantur coram Dei tribunali, qui suo, non alieno arbitrio, et ea via ac hora, qua ipsi placet, animas hominum vult reposcere, in quas ipsi soli ius est. Nemo potestatem habet in proprium spiritum pro lubitu dimittendum; nedum eam sibi sumere potest in alium. Gustauus magnus de quodam sui temporis praefecto naui, se et nauem flammis tradente, ne in hostium manus veniret, dixisse fertur: *Erga me et regnum masculè et fideliter, erga seipsum scelerate egit.*

IV. Sed quid si nulla spes victoriae aut defensionis superfit, metusque praesens hostilis captiuitatis et forte crudelitatis adsit, nonne tunc praestat venienti malo hac via occurrere? quasi non malum maius esset, sibi ipsi mortem consciscere; et non praestaret, hostili quam sua manu cadere. Aut si vita superflite immaniter tracteris ab hoste tamen fortius hoc tolerabitur, quam si metu quorumcumque aduersorum tibi ipsi manus inferas.

Quondam hoc fuit Stoicorum et paganorum, iudibrium hostis morte sui praeuenire. Sed qui christiani sumus, scire fas est, euentum praelii Deo committendum, non voluntaria morte praeuertendum esse: ne iudicium Dei petulanter inuolemus: ne omnem Dei opem et liberationem desperare videamur: ne fugiendo temporalem contumeliam, delictis nostris debitam, in aeternam incidamus. Nonne vita etiam qualiscumque tolerabilior tam ancipiti et periculosa morte? conf. quoque FREINSHEMIUM in *Curtium* §. 9. 6. et VINNIUM *ad leg. Rhodiam de iact.* p. 230.

V. *Caeterum non directe hoc agi, aiunt, ut semet ipsos occidant, aut ut effugiant malum ipsis perferendum, si in hostium potestatem veniant; sed patriae bonum in primis quaeri, quod in ruina hostium consistit.* Eadem est sententia AMESII l. 5. de *cas. c. consc. c. 31. q. 14.* quamuis cum aliqua restrictione posita. *Licitum aliquando est, inquit, exponere se*

*tali periculo mortis, ex quo certo sed indirecto mors est sequutura. Sic miles potest consistere in statione, aut capessere iussam aliquod imperatoris, ex quo nouit, se ista ratione interimendum. Sic Samson (ex singulari instinctu,) directe intendebat Philistaeos occidere, non semet ipsum; quamuis praeciderit, suam mortem inde sequuturam. Iud. XVI. 30. Similis fere est ratio eorum, qui puluere tormentario accendunt nauem, qua feruntur, ne perueniat in hostis possessionem. Non enim directe intendunt semet ipsos occidere, sed hosti incommodare. Sed omnibus his rationibus euertendis vel vnicum spiritus s. dictum sufficiat: Non sunt facienda mala (siue directe siue oblique, indefinite enim loquitur.) ut cueniant bona Rom. III. 8. Iam autem certum est, quod *δύροξεγεια* per se fit mala et illicita, ut sup. §. 2. probatum est, proinde nulla circumstantia potest eam facere licitam AVGVST. l. 1. de ciuit. Dei c. 27. Si sponte se occidendi causa iusta non est, ergo nulla est. Et BURGERSDICIUS c. 19. Ideae phil. mor. §. 17. ait: Quod per se malum est, non potest effecti ratione fieri bonum. Et AMESIVS d. loc. q. 2. Vita proximi non subiicitur arbitrio cuiuspiam, nisi illius qui auctor est et dominus vitae. Hominum omnium est obedire legi de non occidendo, nulla adhibita exceptione, quae ab auctore legis non est adprobata. Nec stringunt exempla militis in statione sua cum periculo mortis constituti, et Samsonis. Hoc est officii militis, ut seruet suam stationem sibi ab imperatore assignatam, etiamsi sciat se interimendum, sed manu aliena, non sua. Quin ut miles iniussu imperatoris non excedet stationem suam; ita nec homo vita, iniussu Dei. HIERONYMVS in ep. ad Paullum super obitu BLESILLAE t. 1. p. 159. Sic introducit Christianum loquentem: Nullam animam recipio, quae me nolente superatur a corpore. Nullus enim homicida (siue sui siue alterius) habet vitam aeternam in se manentem.*

1 Ioan. III. 15. 1 Cor. III. 17. Samsonis autem exemplum est singulare et extraordinarium, quod regulam dare nequit, sed solum Dei verbum. Ideo quoque AMESIVS ait: Samsonem hoc ex singulari instinctu fecisse. Et ante ipsum August: l. 1. de. C. D. c. 21. Nec Samson aliter

*aliter excusatur: quod seipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quia spiritus latenter hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat, Talem instinctum nautas aut milites, in naui dicto modo se e medio tollentes, habere, non possumus adfirmare. Morte autem Simfonis Deum idololatricam Dagonis domum tubertere, et superstitionem Philistaeorum punire voluisse, Theologi notant. Itaque non *verisimilis*, sed plane dissimilis est ratio eorum, qui puluere tormentario accendent nauem: quia Samson hoc fecit instinctu diuino, nauetae hoc faciunt uisum humano. Alium finem Samson spectauit, alium nauetae. In eo tamen, dicas, videntur vtrunque conuenire, quod non directe intendunt semetipfos occidere; sed hosti incommodare. Largiri possem, si fines vtrique simplex esset; sed Samsoni scopus erat propositus, praeter vitionem hostium etiam abolitio superstitiosi cultus et propagatio gloriae Dei: militibus nauticis scopus est vnicus bonum temporale, ruina hostium. Quid autem lucraberis, si pro mundanis et temporalibus bonis animae periculum facias. *Math. XXVI. 16.* Meum non est, damnare quemquam; quem vox ipsius Dei damnat, is iudicium suum habet. Nec meum est, disputare decreta superiorum, sed quid iustum sit, probare tuerique, nec vnquam animus fuit obrectandi, sed solius veritatis amore et conscientiarum tranquillitati consulendi studio haec simpliciter proferre, et candidorum censurae submittere. Non autem mea solum haec sententia est, sed orthodoxorum Theologorum, praecipue Bartholomaei Batti, qui hoc argumentum ex professo tractauit in consiliis Theolog. *Dedeckanni. vol. 2.* Inspiciatur quoque *Dunth. de casibus. consc. pag. 368.* et alii.*

VI. Quid vero iudicandum sit de earum feminarum morte, quae, vt hostes et insectatores pudicitiae suae deuitent, in flumen se proiciunt, inspice *Augustin. l. 1. De ciuit. Dei c. 26.* vbi statuit; *non temere de illis iudicandum esse; si fecerint hoc diuinitus iussae. Videntum tamen monet, vtrum diuina iussio nullo nutet incerto: occultorum enim iudicium non usurpandum.* Tandem ita concludit: *Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus adprobamus, neminem spontaneam mor-*

tem

tem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas.

CAP. X.

DE FORO ET PROCESSV IVRIS NAVIGANTIVM.

- I. *Forum competens navigantium. Census navis vel bonorum in navi respectu habitationis aut iurisdictionis.*
- II. *Expeditus processus.*
- III. *Iudicium in mari vel navi.*
- IV. *Causae fonticae absentiae.*
- V. *Probationes.*
- VI. *Quinam possint esse testes, et quomodo examinandi; praesertim in causa naufragii.*
- VII. *Famam etiam hic probare.*
- VIII. *Non differendam diu esse exsequutionem, quae eius rei utilitas sit.*

I. **V**ltimum erit pauca notasse de foro et processu iuris, per quem tamquam extremum refugium et legitimum iuris subsidium personis rebusque nauticis laborantibus succurritur. Praeterquam quod navigantes, si domum redeant, legitimum forum in patria aut loco habitationis agnoscunt: vnde et censum annuum respectu navis, si nihil aliud proprium possideant, in loco habitationis vel iurisdictionis pendere tenentur: aut ratione bonorum in navi *c. 20. §. 6. de iur. reg. LL. Sued. munic.* Sed in itinere versante, ad forum eius qui iurisdictionem in mari habet, si duo inde absint, vocari possunt, *vt sup. l. 1. c. 4. §. 6.* fusius ostensum est; attamen in quocumque foro constituerint, et tabernam vel officinam conductam habuerint mercesque distraxerint, conveniri tamquam temporarii subditi possunt. Ita si Hollandus Holmiae seruum institorem vendendarum mercium gratia habeat, quod cum eo seruo contractum est, ita habendum, atque si cum domino contractum sit, quare ibi se debet defendere. *l. 19. §. 3. D. de iudic.* Non vero, ubi sic veniunt peregrini, vt confestim discedant, aut duntaxat praeternavigent.

Rrrrrr

Du.

Durissimum enim est solum praeternaugantes, quotquot locis conueniri. *d. l. 19. §. 2. de iudic.* nisi ex culpa sua detineantur alicubi et conueniantur etiam praeternaugantes.

II, Vbicumque litis causa conueniuntur, non diu detinendi sunt nec longam litis suffiamen permittendum, sed quam breui potest temporis spatio, causa maturanda ob nauigandi necessitatem, cuius periculum est in mora CAESAR. *l. 1. bel. Gal. Res maritimae celerem et instabilem modum habent.* In liquidis debitis nauticis summarie et exsequutiue, (vt loquuntur) procedendum esse innuit ius Suedicum *c. 10. §. 1. de proc. curia.* Idem volunt *Dd. vid. MEY. in iur. Lubec. l. 3. t. 7. a. 7. n. 1. seqq.* Causae quoque de submersis nauibus aut naufragiis leuato velo sunt cognoscendae *l. 5. C. de nauif. l. e. aperto ostio, cui velum solebat praetendi;* vel summarim breuiter ac de plano; citra strepitum forensis. *vid. PECK ex WINN. in d. l. pag. 402.* In tribunali admiralitatis Hollandiae duplica litigantibus partibus non est permessa, neque id absque graui ratione; quum mare frequentantium ventisque commodis vtentium intersit, controuersias eorum quantum fieri potest celerrime expediri. *Auctor tractatus Ms. de statu sed. Belg. cap. 4.*

III. Quando vero in mari versantur, quia in nauis, vbi focum et ignem habent, quasi domum suam secum circumuehunt, et vnus societatis membra sunt, ex suis et principibus nauarum aut vectorum eligere possunt arbitros in rebus litigiosis inter ipsos componendis, direttore magistro nauis, aut praefecto classis; cui etiam iustitiae patrocinium in mari committi non infrequens est: ita vt non opus sit priuata vtione, ex mente GROTIJ *de iur. bell. et. pac. 2. 20. 8.* si vero dissentiant, maioris partis arbitrio stabitur. *l. 17. §. 6. D. de receptis.* Et sic vsu receptum est, vt comites itineris, vnus nauis, eiusdem negotiationis participes atque collegae teneantur stare decreto partis maioris, in his duntaxat, quae determinatione quadam iudigent, et ad eam pertinent communitatem; cuius ipsi membra sunt GROTIJ *c. 4. de imper. sum. potest. circa sacr. pag. 76. vid. quoque notata lib. 2. sup. c. 7. §. 3.*

IV.

IV. Si quis in patria sit in iudicium vocatus, succurritur ei, quando non solum morbo, sed etiam tempestate; quae impedimento sit itineri, et navigatione impeditus, ad diem se iudicio sistere nequit. *l. 2. §. 6. 7. 8. D. si quis caut. l. 38. §. 1. in fin. D. ex quib. caus. mai.* hae enim sunt causae fonticae.

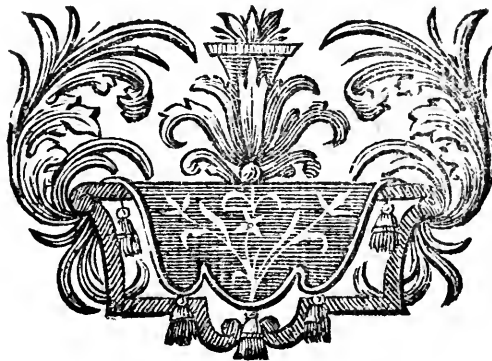
V. Sed si dicat, tempestatem impedimento fuisse, quo minus in iudicium veniret, probare eum id oportet *l. 19. §. 1. D. de probat.* Velut alias adfirmanti incumbit probatio. *l. 2. D. eod.* Ut si dicat nauta, rem casu fortuito periisse, eius erit hoc testibus probare. *l. 2. C. de naufrag. cap. 12. LL. naval Rhod.* Si vero quis dicat; culpa nautae casum euenisse, ille ipse, qui hoc dicit, probare debet. VINN. *ad PECK. in Tir. ff. naut. c. st. pag. 34.* Sed et qui excipit, probare debet, quod excipitur. *l. 9. D. de prob.*

VI. Communiter quidem domesticum testimonium non admittitur, verum cum per alios scientia gestorum in naui non facile haberi possit, quam per ipsos, qui sunt in naui; vectores, aut si illi non adsint, nautae probatae fidei duo vel tres in causa naucleri testimonium perhibere possunt, vel ad probandum ea, quae in nauigata sunt, admitti. *arg. l. 3. C. de naufr. c. 23. 27. iur. marit. Wilbyens. In legibus nauticis ciuitatum Hanseatic. art. 57. edit. Germ. vel. 56. edit. Belg. haec, vetus consuetudo maritima esse dicitur.* Si vero vniuersos violentia tempestatis obruerit, nec alia probandi ratio supersit, ne tamen veritas lateat, etiam liberi nautarum seu magistrorum intra iudicium examinari possunt in causa naufragii, de eorum interitu, quos nauicularius naufragio periisse contendit. *l. 1. 3. Cod. de naufr.* quum enim liberi parentibus nauem parantibus communiter adesse soleant, notitiam eorum, qui nauem ingressi sunt, facile habere praesumuntur. PECK. *ad. d. leg. Testes* quoque in tempore producti summarie non citata parte ad examen produci posse, in tali aduerso casu, qui in remotioribus locis accidit, notant. PECK, et VINN. *ad l. 2. C. de naufr. pag. 395. Atque ita iudicatum refert Rota Genuens. decis. 36. n. 12. et decis. 5. 6. n. 2. ibid.*

VII. Si vero non possit haberi in casu naufragii probatio de visu, sola fama sufficit et plene probat, vt vult GILHAUS. *Arb. Iudic. par. ro. c. 6. n. 7. vid et lib. 1. c. 7. §. 12.* quam tamen non vagam et incertam esse rationis est.

VIII. Causa rite cognita sine mora exsequutioni mandanda est, praesertim si talis sit, quae promptam habeat exsequendi copiam, quam non minus incolae, quam aduenae desiderant amantque. Certe peregrini nauigantes quo celerius in suis negotiis expediuntur, eo lubentius ad nos redeunt. Caetera, quae ad processum iudiciale[m] spectant, ex peculiaribus populorum statutis peti possunt. Haecenus ergo in argumento maritimo versati, nunc tandem terram videmus.

SOLI DEO GLORIA.

INDEX GENERALIS AVCTORVM AC ARGVMENTORVM HVIVS VOLVMINIS.

I. FRANC. STYPMANNI IVS MARITIMVM.

PART. I.

CAP. 1) Maximum politici officium est, vt in condenda vrbe ei de nauigatione prospiciat. pag. 4.

2) Iuris gentium est nauigatio. Ea vt terrestris mercatura reip. necessaria, vtilis et nequaquam intermittenda. Dissidentium error leuatus. p. 9.

3) Nauigationis definitio. Eius diuisio. Ius nauigandi quibus competat. 24.

4) Afferitur sententia veterum Ictorum et HVG. GROTII, quod mare vniuersum non possit occupari. Contraria IO. SELDENI opinio reiicitur. 28.

5) Dominium intermedii seu particularis maris esse potest; *vel* cum vicino territorio, vbi additur, quousque se a littore in mare extendat; *vel* sine eo in classe consistans. Repugnans sententia diluitur. Dominium illud non tollit innoxium maris vsum. 41.

6) Recensio illustriorum populorum, in quatuor mundi par-

tibus mari dominantium. In ASIA *Perfarum*, *Cretensium*; *Judaeorum* ius *Turca* hodie maximam partem vsurpat. In AFRICA *Poenorum* et *Carthaginensium* *Perfa*, *Turca* et *Hispanus*. In EVROPA et quidem *Italia* olim praecipui *Tyrrheni* et demum *Romani*; horum potestas in *l. Regia* in Imp. postmodum transiit, quae tamen numquam vniuersalis fuit, et decrefcente imperio sensim deminuta est. Obiter explicata *l. g. ad l. Rhod. de iactu*. Hodie in *Italia* primas habent *pontifex*, secundas *Hispanus* et alii principes. *Magnae Britanniae* regis dominium stabilit SELDENVS, sed nimis id extendit. In *Mediterraneo* et *Aquitanico* mari rex *Galliae* imperat. In *Mari Atlantico* potens est rex *Hispaniae*. Ad septentrionem *Moschouiae* dux, reges *Sueciae*, *Daniae*, *Norvegiae* mare tenent. Et insuper reges *Sueciae* et *Daniae* mare

AVCTORVM AC ARGVMENTORVM.

- Balticum.* Expenduntur controversiae inter *Caesarem*, *Polonium* et dictos reges circa ius nauigandi in mari *Baltico*. Idem ius sibi aliquot illustres reip. in *Europa*, vt *Venetorum*, *Batauerum* &c. vindicant. In *nouo orbe* libera nauigatio omnibus populis *Hispanorum* cum *Americanis* monopolio contradicentibus. 60
- 7) Territorii ratione principes imperii *Rom.* *Germanici* et liberae ciuitates ius nauigandi habent in fluminibus. Illa publica sunt, et regalibus adnumerantur. 122
- 8) Nobiles de iure nauigandi inuestiuntur. 126
- 9) Ciuitates municipales subditae in mari nauigant ex libertate iuris gentium. In fluminibus non aliter, quam facta potestate a principibus: quae an concessione omnimodae iurisdictionis veniat, et principi ius adimat, disquiritur. 129
- 10) Singuli in mari non solum communi gentium iure fruuntur, sed et proprium in eo ius sibi acquirere possunt; in priuatis aquis libere vt domini nauigant, nec earum vsu prohiberi debent. Possunt quod ibi habent nauigandi ius in alium plene, vel con-

stitutione seruitutis alienare:

136

PART. II.

CAP. I.) Traditur de aquis et quid illae. Earum creatio, tempus et locus. Mare quid. Alluuio in eo locum non habet. Non est terra maior vel profundior. Aquarum diuisio. 144

- 2) Oceanus: mare *mediterraneum*, quid? Vtriusque variae a plagis mundi vel littoribus appellationes: Mare non gelascit. Fretum, sinus, quid? recensio praecipuorum sinuum et fretorum. 154
- 3) Diuersae sententiae an nouus orbis seu *America* a veteribus sit nauigata, et in ea sita regio *Ophir*, quo classis *Salomonis* iuit allatum aurum: an ante sequisaeculum primum a *Columbo* inuenta? qui illum sequuti in orbe detegendo, et circumnauigando. Vnde homines in *Americam* deuenerint, discursus philologicus. 170
- 4) Termini maris fundus et arena. Haec quotuplex. Cuius iuris. Munimenta terrea contra vim irrupentis maris, quae et quomodo struantur. Littus quid. An illud nullius, vel dominorum, qui iuxta terri-

INDEX GENERALIS

territoria mare possident. Iurisdicção littoralis *Strand-Gerechtigkeit* quid et quae eius capita? Aestus maris quid? Eius species. Causæ. Effectus. Mare aliquando rabiem, malaciam, vel pellaciam ostendit. 196

5) Flumen quid et quotuplex. Traditur, cuius illud sit, et an occupari possit. An sit de regalibus et quo sensu. Nemo sine superioris consensu in eo aedificare potest. Eius usus singulis concessus, et contra impediens interdicta sunt. Partes fluuiorum, ut aqua profluens, alueus, et ripae considerantur, earumque iura. De munien-
dis ripis agitur, et aggeribus. Adduntur de origine, cursu, alluione, et ostiis quaedam cum exemplis insigniorum in orbe fluminum. 225

6) Lacus, Stagnum, et minores aquae praebent etiam usum in navigatione. Exempla publicorum lacuum referuntur, et quid in illis priuatisque iuris. Disputatur de alluione, an in lacubus obtineat. 268

PART. III.

CAP. I) Navigatio quomodo fiat. Nauis quid. Eius partes prin-

cipales et minus principales.

276

2) Structura apud gentes iuxta tempora variavit. Debet in exstruenda naui adhiberi peritus architectus. Aptae materiae. Exstrui debet iuxta mare vel flumen: ad praecepta artis. Parua an magna esse debeat, exemplis vtriusque formae additis disquiritur. 285

3) De generibus et varietate nauium. 306

4) Inuentores nauis partiumque eius traduntur. 318

5) De nautis. 321

6) Magister nauis nautas debet conducere. Horum officium, ut nauem onerent et euacuent. Merces nautarum in pecunia et victu consistit. Cauere debet Magister, ne illicitas merces vehat. 326

7) Non omni tempore commode navigatur. Legibus quondam definitum. Temperatam ex signis nautae coniecturare solent. 333

8) Ventorum status nauem maxime promouent, eorumque numerus. 337

9) Norma velificationis olim sidera fuerunt, hodie est compassus. Eius describitur fabrica, et fundamentum, quod est magnes. Additur modus

§§§§§ 2

men-

AVCTORVM AC ARGVMENTORVM.

- mensurandi milliaria. 342
- 10) Scientia nautica in quibus consistat. Scopuli, arenae &c. obuenientes quomodo vitentur. Schola nautica describitur et mos iniciandi tyrones nautas, vel primo proficiscentes. Vbi pharos ponenda, et quo sine. 351
- PART. III.
- CAP. I) Nauis est res, in dominio existens. Illa acquiritur modis iure naturali et ciuili adprobatis. Disquiritur de specificatione nauis, et veterum super ea Ictorum dissidio. De refectione nauis disputatio philosophica et legalis. Pro nauis quae actiones et in quid. In nauis potest constitui usufructus, non feudum. 363
- 2) De foenore nautico, seu mutuo, aut credito marino, vel pecunia¹ traiectitia, et eius tum vsuris grauissimis, Germ. *Boeddemerey*, tum speciebus, et differentiis a mutuo terrestri. Singularia de creditis operis seruorum, et mutuo in aleam. Disquiritur de foenore nautico, quatenus iustitiae non sit aduersum. Incidenter modus foenerandi Catoni vsurpatus examinatur. 377
- 3) De commodato nauis. 403
- 4) De deposito nauis, vel aliarum rerum causa naufragii. 406
- 5) De pignore nauis et conuentione ista apud Mercatores vsitata, quam *Boddemeren* et *Boddemerey* vocant, qualis ea sit, et quid operetur. 410
- 6) De stipulatione nauis: et sponcione *Wetten*, contractu mercatoribus vsitato. 425
- 7) De adsecuratione, vsitatissimo hodie inter mercatores contractu, Germ. *Adseurantzen*. 438
- 8) De obligationibus litterarum ex cambio, *von Wechsel-Briefsen*. 489
- 9) De emtione venditione nauis. 499
- 10) De locatione conductione, *von Schiffs-Frachten*. 505
- 11) De societate, *von Mascopeyen vnd Admiralschap*. 522
- 12) De Mandato, *von Factoreyen*. 527
- 13) De quasi-contractibus maritimis; 528
- 14) De innominatis contractibus. 530
- 15) De exercitoria actione ex contractu magistris nauis, et in specie de recepto. 535
- 16) De publicis iudiciis in rebus maritimis, 560
- 17) De priuatis delictis, et quidem

INDEX GENERALIS

dem de furto, onere auerſo, et inde ex legibus, praetorum edictis, et SCto, competentibus actionibus. 565 18) De vi bonorum raptorum, feu rapina maritima, et piratica, et remediis pro ea coerenda ex edictis praetorum et constitutionibus imp. competentibus, 552 19) De iniuria in nauī, vel mari commiſſa, et damno ibidem dato, actionibusque quibus vindicantur. 580 20) De quaſi feu impropriis et innominatis delictis nauticis. 584	21) De delictis feruorum in rebus nauticis, 588 22) De concurſu actionum nauticarum, et earum praeiudicio. 591

PART. V.

CAP. 1) De effectibus dominiū maritimi. 599 2) De iure ſtapularum, geraniū, anchoragii, portus. 609 3) De vectigalibus, portoriis, ripaticis. 617 4) De prohibitione nauigationis et piſcationis. 623 5) De naufragorum bonis. 626 6) De infulis et incrementis fluminalibus. 630	

II. REINOLDI KVRICKE IVS MARITIMVM HANSEATICVM.

Ciuitatum Hanſeaticarum ordinatio nautica et ius maritimum:

Praefatio. 639. inque eam comment. 681 TIT. 1) De fabrica et ſtructura nauium. 642. et 686 2) De exercitorum auctoritate in conducendis et dimittendis naucleris. 645. et 693 3) De officio naucleri. 647. et 697 4) De nautarum conductione et officio. 653. et 726 5) De inſtructione nauium. 662 et 752 6) De foenore nautico. 665. et 760 7) De Ammiralitate. 667. et 766	8) De iactu maris et Hauaria. 667 et 768 9) De naufragio et inuentis in mari. 669. et 789 10) De aliis damnis, culpa, caſu, vel infortunio nauibus illatis. 671. et 801 11) De exoneratione nauis et traditione mercium. 673. et 807 12) De nauclerorum calculo, ſiue rationum redditione. 675. et 813 13) De vectilibus nautarum mercibus. 676. et 816 14) De extraordinaria remuneratione. 677. et 817

AVCTORVM AC ARGVMENTORVM.

ratione fidelium nautarum.	ordinationis.	679. et 824
678. et 820	Commentarius in praecedentem	
15) De stricta exsequutione huius	ordinationem.	681

III. EIVSD R. K. DIATRIBA DE ADSECVRATIONIBVS. 829

III. EIVSD. RESOLVTIO QVAESTIONVM ILLVSTRIVM AD
IVS MARITIMVM PERTINENTIVM. 841

QVAEST. 1) An nauigatio mari- tima omni iure sit licita? 843	11) An magister nauis in merci- bus nauis illatis, ratione nauis, contributionis et aliarum ex- pensarum, iure hypothecae gaudeat? 864
2) An iter maritimum terrestri praestet? 846	12) An nautae pro ministerio praestito in ipsa nauis tacitam habeant hypothecam? 865
3) Vtrum nauis refecta eadem sit dicenda nauis, quae fuit an- te refectioem? 852	13) An qui pecuniam mutuam de- dit in nauis usum, vel etiam refectioem, tacitam hypo- thecam habeat? 865
4) Cuius sit nauis ex tabulis alie- nis aedificata vel refecta; num aedificantis, an domini tabu- larum? 854	14) An, si quis sibi cauerit syl- uam pignoris loco esse, etiam nauis ex ea sylua facta sit pignori? 867
5) An artemon et scapha sint par- tes nauis? 855	15) An magister nauis alium sub- stituere possit? 869
6) An naue emta singulae tabu- lae emtae intelligantur, ideo- que euictionis nomine vendi- tor, quasi euicta parte obli- getur? 857	16) An qui nauem a se fabrican- dam promissit, si specialiter hoc actum sit, vt suis operis id perficiat, non consentiente stipulatore, per aliud id fa- ciens liberetur? 869
7) Quis proprie in re nautica di- catur locator vel conductor? 858	17) An si nauclerus, necessitate compulsus, in deuium por- tum feratur, ibidem vectigalia soluere teneatur? 870
8) Num veteribus pixis nautica fuerit cognita? quis inuentor? et quantus illius in nauigatio- ne usus? 859	18) An omnes indistincte merces nauis-
9) An nauis sit res immobilis et retractui obnoxia? 862	
10) Nauta an cogi possit ad ve- sturam? 863	

INDEX GENERALIS

- nauibus inferre, vel expor-
 tare licitum sit? 872
- 19) An ob magistri nauis culpam,
 quam in fraudando vectigali
 commisit, dominus mercium,
 an exercitor actione exercito-
 ria teneatur? 874
- 20) Si plures nauem exercent, v-
 tram singuli in solidum tenean-
 tur, an quilibet pro parte? 875
- 21) Conductor nauis an aliis por-
 ro nauem locare queat? 877
- 22) An nauigio duobus commo-
 dato vterque in solidum te-
 neantur? 877
- 23) An et quatenus nauigans te-
 neatur de re commodata, per-
 dita vel amissa? 878
- 24) An foenus nauticum iure sit
 licitum? 879
- 25) Si plures sint foenoris nau-
 tici seu Bodmeriae litterae,
 quaenam earum sint potiores,
 primae an vltimae? 880
- 26) De interpretatione *l. periculi*
5. ff. de foenore nautico. 882
- 27) Naues et nautae vtrum arre-
 stari possint? 885
- 28) Si nauis angariata a praedoni-
 bus diripiatur aut deteriore-
 tur, vtrum damnum a principe
 vel rep. sarciri oporteat? 887
- 29) An magister nauis, vel et-
 iam nautae contra piratas pu-
 gnantes, igne in puluerem
 tormentarium coniecto, nau-
 em et se ipsos simul cum ho-
 stibus perdere potius, quam
 saluam nauem et corpora sua
 hostium arbitrio dedere
 debeant? 888
- 30) Vtrum in certo periculo
 naufragii, vel extrema famis,
 pro seruanda maxima nau-
 gantium parte, licitum sit
 quosdam in mare abiicere? 891
- 31) Vtrum iactus ille triplex, in
 itinere maritimo D. PAVLI
 Apostoli, *Romam* per mare
 abducti, factus, ita fuerit ord-
 dinatus, vt primo merces,
 deinde armamenta nauis, deni-
 que cibaria iacta fuerint? 893
- 32) Si ex nauis merces leuandae
 nauis caussa abiectae fuerint,
 nemo vero id viderit, vtrum
 solis proiicientibus de nume-
 ro, qualitate, aestimatione-
 que fides haberi debeat? 895
- 33) Si in nauem aliquam plures
 locatores commune frumen-
 tum contulerint, et confude-
 rint, nauclerus autem vni ex
 his frumentum reddiderit ex
 communi, deinde nauis cum re-
 liquo onere perierit, num nau-
 clerus etiam aliis teneatur illi-
 que pro sua parte frumenti
 oneris auerfi agere possint? 897
- 24) Si quis vecturam siue nau-
 lum vel ante coeptum iter vel
 sub ipso itineris initio dede-
 rit, an postea amissa naufra-
 gio

AVCTORVM AC ARGVMENTORVM.

gis naui, eam repetere possit?	898	36) Duobus vel pluribus simul naufragio pereuntibus, vter eorum praesumatur prior decessisse?	900
35) Si quis ratem debitoris sui, qui ad diem pecuniam non soluit, in flumine detineat, illaque flumine abripiatur et pereat, cuius id periculo fiat?	899	37) Qua processus forma res maritimae iudicandae et finiendae?	901

V. IO. LOCCENII DE IVRE MARITIMO ET NAVALI, LIB. III.

LIB. I. CAP. 1) de origine et causis nauigationis.	906	L. III. c. 1) de donatione mortis causa, testamento, legato nautico et successione.	1008
2) de fabricatione et instructione nauium.	908	2) de contractibus nauticis qui re fiunt.	1011
3) de iure nauigandi.	914	3) de pignore nauis et rerum in naui.	1014
4) de imperio maris.	916	4) de repressaliis, vt vocant, et arrestationibus nauium.	1017
5) de angariis vel praestationibus.	925	5) de contractibus nauticis, qui consensu fiunt.	1021
6) de iure fluminum.	928	6) de societate nauali pacata.	1026
7) de naufragio.	933	7) de exercitoria actione.	1029
8) de iure portus, portorii et vectigalis.	941	8) de delictis in naui.	1036
9) de iure piscandi.	946	9) Num magister aut praefectus nauis bona cum conscientia possit, igne in puluerem tormentarium iniecto, nauem vna cum se ipso et suis, et simul hostibus, nauem occupantibus, perdere potius, quam saluam nauem, se et suos hostium arbitrio permittere?	1044
10) de iure stipulae.	952	10) de foro et processu iuris nauigantium.	1049
L. II. c. 1) de nauigationis securitate.	959		
2) de societate nauali bellica, vel admiralitate, vt alias vocant.	965		
3) de piratis.	967		
4) de iure postliminii nauium.	974		
5) de auersione periculi, vulgo adsecuratione.	979		
6) de foenore nautico.	987		
7) de iactu.	995		
8) de contributione.	998		

II. INDEX SPECIALIS, NOMINVM PROPRIORVM, TERMINORVM, VOCVM, ARGVMENTORVMQVE SINGVLARIVM.

A.

A*bdicare, Vrlaub geben,* 655
Abies, ad structuram nauium adhibetur, 289
Abiicere in mare, quosdam nauigantium, 891. *sq.* merces, 895. *sq.*
 ABIMELECH, Israelitarum iudex, 13
Absentiae, causae fonticae in naui, 1051
Abspannen, aus der Kost, ex feruitiis ad se pellicere, 654
 Academia, *vid. Professor.*
Acacia, quid? 314
Acceptans cambiales litteras ad solutionem vel interesse tenetur, 496. quid iuris circa *eum*, si is bonis cedat? 496. litteras supra protestum pro honore litterarum soluens an teneatur scribentem certiore facere? 497
Acceptatio cambii tribus modis constare potest, 496
 Accessio; *vid. Actus.*
Accidens. Non-entis nulla sunt accidentia. 129
Accipiens. Qui pecuniam *eius* non facit, soluendo non est liberatus, 530
 ACCVRSIVS. *Eius* opiniones et sententiae, 515. *seq.* 570. 597. *seq.*

Accusatio, *vid. Delictum.*
Achaia, 67
 ACHILLES, 13
 ACOSTA, *Ioseph. de,* 187. *sq.*
 Acquirere, *vid. Acquirere.*
Acta Apost. XXVII. 9. eius loci sensus, 334
Actio. Nemo sine *ea* agere potest, 467. datur, ex legitimis pactis, 402. *eam* cui damus, ei exceptio denegari non debet, 520. si vnus soluit, contra alterum actionem *cessam* habet pro dimidia parte, 404. non datur exercenti nauim, aduersus eos, qui cum magistro contraxerunt, 550. *seq.* in parentes vel dominos, 547. quae, pro pignore nauis, vel credita in *eam* pecunia, competant? 423. actiones ex societatibus naualibus, quid in se contineant? 527. *vid. Adsecuratio. Clauus. Contractus. Delictum. Euincere. Exercere. Exercitor. Specificatio. Tempus. de earum* concursu, 591. - 598. *vid. Concursus actionum.*
Actio adsecurationis, s. adsecuratoria. RVTGERI RVLANDI, circa *eam* errores, 467. *seq.* nomen proprium habet, sicut emphytentis

Tttttt

tentis

- teusis, 468. duplex, et diuersae
vtriusque proprietates, 469.
ad quid? et quando instituen-
da? *ibid.* 471. quae datur ad-
securato, ad obtinendum mer-
cium valorem; *eius* libelli requi-
sita, 470. quae datur adsecura-
tori ad obtinendam praemium;
quando instituenda, et eius li-
belli requisita, 47,
- Actio annalis*, quo respectu dica-
tur? 574
- Actio auersi oneris, v. *Actio oneris
auesi.*
- Actio auersi periculi*, 469
- Actio ciuilis*, v. *concurfus actionum.*
- Actio conducti*, cui detur et ad quid?
518. si dubium, an locati, vel
conducti actione agendum,
expedit praescriptis verbis vti
531. *conf. Locatum conductum.*
- Actio contractus*, 401. *seq.* v. *Foenus
nauticum. Sponsio.*
- Actio criminalis*, 593. *seq.* vid. *Con-
curfus actionum.*
- Actio de damno dato*, 501
- Actio de deiecto vel effuso*, in nauim,
587
- Actiones in duplum, vel triplum*,
quando poenales? 573
- Actio ex edicto*, contra exercitorem,
585. v. *Exercitor.*
- Actio exercitoria*, s. in exercitorem.
de *ea*, 1029. vnde adpelletur,
et quae sit? 1029. *seq.* datur
heredi et in heredem, 1036.
de *ea* ex contractu magistri
- navis, et in specie de recepto,
535-559. cur eam praetor in-
troduxit, 535. *seq.* vnde dica-
tur? 536. eius requisita, 541.
eam parit contractus exerci-
toris vel magistri, 542. locum
habet in deposito, pignore,
emtionem venditione, locati-
one, conductione, 545. in so-
cietate, mandato, indebito,
546. transit in heredes, 550.
an sit separata actio, an alia-
rum actionum qualitas? 551. an
bonae fidei vel stricti iuris? 551.
seq. est praetoria in factum,
555. *seq.* concurrunt cum *ea* a-
ctiones ciuiles, 556. in *eam* ve-
nit culpa leuissima, 556. vid. *Cre-
ditor. Exercitor. Magister nauis.*
- Actio ad exhibendum*, 368. *seq.*
- Actio ex l. 14. d. praescr. verb.* 531
- Actio extraordinaria. vid. *Concur-
sus actionum.*
- Actio in factum*, cui detur? 583. lo-
cum habet, si incertum, an
navis sit conducta, 1025
- Actio furti*, 559. quis ea teneatur
ex lege XII. Tab. 565. *seq.*
cui detur? 568. vid. *Naufra-
gium. Nauigium.*
- Actio contra heredem* datur ob do-
lum defuncti in simplum; ob
proprium, in duplum 407.
vid. *Heres.*
- Actio honoraria* de recepto, 559
- Actio iniuriarum*; *eam* habet, qui
pro-

Actio

- prohibetur in mari, vel ante aedes alicuius nauigare, 580.
eam intendere non potest, qui alium spoliat et ideo taxatur, 595
Actio locati, cui detur, et ad quid? obtinet etiam in praedone, 520
Actio mandati; in *eam* non venit naufragii damnum, 527
Actio mixta, quo respectu ita dicatur? 574. in *eis* non tollitur poenalis rei persequutoria, nec mixta rei persequutoria 597. vid. *Concurfus actionum*.
Actio noxalis, in seruum manumissum, 590. vid. *Exercitor*.
Actio oneris auersi, 512. eius natura 568. seq. cur inuenta? 569. MARANTAE et CALVINI de *ea* opinio; *ibid.* an bonae fidei vel stricti iuris sit? *ibid.* vid. *Magister nauis. Nauta*.
Actio periculi auersi, 469
Actio perpetua, quo respectu ita dicatur? 574
Actio persequutoria, 565. 592. 595. 597. V. *Actio mixta. Concurfus actionum. Fur*.
Actio poenalis, 565. 573. 592. 593. 595. 597. V. *Actiones in duplum. Actio mixta. Concurfus actionum. Fur*.
Actio ex quasi maleficio in exercitorem, 586
Actio rapti; qui teneantur *ea*? 1039 V. *Raptum*.
Actio realis, datur contra possidentem, 512
Actio ex recepto, est rei persequutoria, 558, differt ab altera quae est ex maleficio, 558. seq. V. *Concurfus actionum. Exercitor. Nauis. Veffor*.
Actio ex SCto Claudiano, contra quem? 569
Actio tutelae contra nautas tutores, 528
 Actuaria nauis; V. *Nauis actuaria*.
Actus, agentium non debet ultra intentionem *eorum* operari, 327. 508. exerciti, regum Daniae et Sueciae in mari Balthico, 95. iurisdictionis maritimae, dicuntur accessiones, 600. V. *Tempus*.
Adan, vrbs, 163
Ademptio, domini marini, 47. navigationis, 18
Adfectare maiora viribus, 333
Aditio hereditatis confirmat testamentum, 428
Adiudicatio, locum habet in diuisione nauis, 529
Administratio libera rei suae, nemini debet adimi, 141
Admiralatus. Admiralitas, 965. seqq. 602. *eius* antiquitas, causae, etymon, 965. *eius* origo; indicium maiestatis, 602. seq. conductio nauium *eius* ad vsum belli, vel defensionem aduersus hostem, 966. *eius*

collegium. *ibid.*

Admiralius debet noctu lucernam ostendere, 526. de *eis* diuersorum regnorum, 603. *Angliae*; quot olim? 77. hodie vnus est, *ibid.* qui vltimis annis fuere? 80. *Daniae*; *eius* officium, 87. *Galliae*; quae *eorum* potestas, 82. *seq.* celebres ibidem, 83. *Piccardiae*, quo sensu dicatur? 77. *Sueciae*; *eius* officium, 87

Admiralchap. V. *Admiralatus. Societas.*

Admiranda Bataviae, V. *Batavia.*

Adpellere ad ripas, V. *Ripa.*

Adquirere. Cupiditas acquirendi et quaestus occasionem dederunt incrementis nauigationis, 907. de modis acquirendi, 1008. V. *Mare. Nauis. Obligatio. Possessio. Visus.*

Adriaticum mare, 73. 74. 264

Adriaticus sinus, 166

Adscriptum, V. *Faber.*

Adsecurans. Adsecurator. nomen *eius* est requisitum instrumenti adsecurationis, 462. *eorum* subscriptio est requisitum instrumenti adsecurationis, 464. non tenetur ad damna, quae vitio rei contingunt, 457. V. *Dammum.* a quo tempore teneatur? 458. an maneat obligatus, si merces in aliam nauim translata. *ibid.* expensas in conseruationem mercium fa-

ctas, tenetur refundere, 470. *eius* sumtibus, si nauis vitium accipit, aedificanda est, 458. *ei* conceditur retentio, 471. potest officium iudicis implorare, 471. *eius* exceptiones, 472. V. *Actio adsecurationis. Adsecuratio.*

Adsecurare, quid? 454

Adsecurata res, V. *Aestimatio.*

Adsecuratio. De *eis* diatriba REINOLD. KVRICKE. 829-838. de *eius* contractu, 438-487. est nouus contractus, 438. veteres ICI *eum* ignorarunt; hodie frequens est; *eius* origo et progressus; Antuerpienses inter Germaniae ciuitates primo exercuerunt, 439. ad stylum fori, s. burfae Antuerpiensis dirigitur; *eius* stylus vbi fundatur; 439. V. *Stylus curiae.* natura *eius*; an nominatus, vel innominatus sit? 439. an contractus realis? 439. 442. an stipulatio? 439. 442. *seq.* an fideiussio? 439. *seq.* 443. an litterarum obligatio? 440. 443. an emptio venditio? 440. 443. *seq.* an locatio conductio? 440. 445. an societas? 440. 445. an mandatum? 440. 446. an innominatus? 440. *seq.* 446. *seq.* 450. 453. STYPMANNI opinio, quod sit nominatus contractus. 447. *seqq.* an habeatur pro contra-

440.

Adsecuratio

Et iuris gentium, an iuris ciuilibis, quoad rationem nominis perinde est, 449. 451. Romanis fuit incognita, 451 non est vaga, nec consuetudine introducta, 452. quid? 453. *eius* requisita; praemium in *ea* statim dari, non est necesse; non est vox latina; *eius* diuisio; qui *eam* facere possint? fit per modum societatis, 454. quae res in *eam* venire possunt? 455. V. *Corpus. Locarium.* in rebus generaliter concipi potest, 455. V. *Designatio. Res. Nauis.* consistit in susceptione periculi et pro *ea* praemio, 456. V. *Periculum. Praemium.* fit sub die, vel conditione; cui pacta in continenti possunt adici, 461. *eius* instrumentum vocatur *Police*, et cur? 462. huius instrumenti XIII. requisita, 462. *seqq.* valet etiam nomine *adsecurantis* fictitio, 462. V. *Tempus.* instrumentum *eius*, ad instar guarentigati, paratam secum habet exsequutionem, 464. Formulae instrumenti adsecurationis, 464. ex *eius* contractu, quae actio? 467. V. *Actio adsecurationis.* exceptiones in *eius* contractu, 472. *seqq.* V. *Exceptio non facti implementi; non numeratae pecuniae.* an *ea* conclusa, et

Adsecurator

non numerato praemio, si interea damnum contingat, adsecurator id teneatur resarcire? 474. *seqq. eius* instrumentum in decidendis controuersiis inspiciendum; magis autem natura contractus, 474. ad nullum articulorum contractuum innominatorum pertinet, vt in *ea* locum habeat poenitentia, 478. *seqq.* in *ea* nullam esse conditionem, 480. *seqq.* quae *ei* contrariantur, 485. *seqq.* controuersiae in *ea* obortae, secundum quae iura definiendae? 486. iustitia huius contractus, 486. *seqq.* in *ea* non est vsuraria prauitas, 487. V. *Adsecurans.*

Adsecuratus Auerfio periculi. Nauis.

Adsecurator, V. *Adsecurans.*

Adsecuratoria actio, V. *Actio adsecurationis.*

Adsecuratus, potest excipere, merces tempore adsecurationis fuisse extra periculum, 472. V. *Actio adsecurationis.*

Adseurantzen, V. *Adsecuratio.*

Adsignatus ager, V. *Ager.*

Adulterium, in naui quomodo puniatur? 561

Aedes. An, si quis septis mare includat, possit prohibere, ne quis ante aedes suas in mari nauiget aut piscetur? 138. vid. *Actio iniuriarum.* de aestimatione damni ex ruina aedium, 931. conf. *Aedificium.* T t t t t 3 Aedi-

Aedificans

Aedificans, in flumine, sine consensu principis, cuius fiat aedificium? 233. vno habente confessionem aedificandi, num alius impetrare possit? 234. contra illicite aedificantem remedia, 234. *seq.* non praefumitur quis illicite aedificare, 234. ad alterius aemulationem aedificare nemo debet, 235. naus ex tabulis alienis aedificata, vel resecta num aedificantis, an domini tabularum? 854. *seq.* V. *Aedificare.*

Aedificare. Tutus est, qui cum consensu principis aedificat, 207. 209. quid iuris, si quis eo loco, vbi aedificat, nullo modo publicae rei nocere potest? 208. an quis, sine consensu principis, in flumine aedificare possit? 232. *seq.* ius aedificandi in littore impetratur a principe, 207. quatenus in littoribus aedificare liceat? 931. *seq.* V. *Adsecurans. Aedificare. Veneti.*

Aedificium; inter *id* et ius ficcandi retia, differentia, 208. *seq.* in *eius* restitutionem mutuanti competit pignus, 411. *eo* in littore diruto, locus redit ad pristinam naturam, 211

Aegeum mare, 13. 68. vnde dictum?

161

Aeginetae

Aeginetae imperium maris habuerunt, 60

Aegyptiacum mare cum rubro coniungere voluerunt, 148

Aegyptii, imperium maris habuerunt, 60. rei nauticae periti, 12. *eorum* structura nauium; ex qua materia, 285. *seq.* 289

Aegyptus. 67

Aelterleute, Seniores, 658

AENEAS! *eius* errores, 12

AEOLVS, 71

Aequitas contributionis, 999

Aequor, vnde dicatur? 150

Aequum et bonum, V. *Mercator.*

Aer, omnibus sufficit, 32. res communis, iure nat. 32. nullius populi bonis applicari potest, 113. *eius* vsus fieri potest priuatus, 36

Aerarium; an pro *eo* augendo rex, vel summa resp. possit naues exercere? 537. *seq.*

Aestas; quibus mensibus circumscribatur? 237. V. *Fluctus.*

Aestimatio, Von Wardierung, 668. adsecuratarum rerum fieri debet a peritis rerum, 458. *seq.* fit secundum communem valorem, 459. non debet aliis sumtibus augeri; iuxta *eam* constituitur periculi pretium, *ibid.* lucri et damni in societate maritima, 525. V. *Contributionio. Damnum Mare. Nauis.*

Aestus maris quid? quot eius species?

Aethiopes.

cies? an diuinitus fiat? 214.
 lunae operationibus tribuen-
 dum, 215. *seq.* cur in mari me-
 diterraneo sit, non autem in
 Balthico? 216. *seq.* eius effectus
 quidam, 217
Aethiopes, eorum ad mare potentia,
 63
Aethiopicus oceanus, 158
 Affirmare, V. *Vniuersalis*.
 Affirmatiua seruitus, V. *Seruitus*.
Africa. 61. 63. 67. *eius* populi in
 nauigatione celebres, 12. qui
 populi *eius* imperium maris
 habuerint? 62. *eius* principes
 conchas, vniones et corallia
 legunt, 212. V. *Carthaginenses*.
Africus ventus, 339
 AGAMEMNON, 13
Agarad, mons, scopulus famosus,
 354
 AGATHOCLES, Siculorum rex, 62
Ager, quantitate *eorum* definitae
 sunt ciuitates municipales,
 129. *eorum* figuratio ad casum
 l. 38. d. A. R. D. 243. *seq.*
eorum apud Rom. tria genera;
 diuisus s. limitatus, qui? quan-
 do limitatus? cur id factum?
 256. manucaptus, s. quaestor-
 ins quare dictus? quot mo-
 dis limitatus? subsecuius
 quis? adsignatus quis? arci-
 finius quis? cur occupato-
 rius dictus? extracclusus, quis?
 257. quinam hodie limitati esse

Agger.

possint? 259. HADRIANI san-
 ctio, vt *eorum* possessores te-
 nerentur ratione bonorum
 naufragorum direptorum, 575.
 conf. *Alueus*.
Agger. Structura marinorum, 197.
 ex *eius* disruptione inundata
 insula Nordstrand, 198. *eorum*
 cura pertinet ad magistratus,
 249. *seq.* de *eis* in quibusdam
 rebus publicis sunt specialia
 iura et iudices; *eos* rumpen-
 tium poena; in Nili aggerem
 delinquens, summo supplicio
 adfcitur. 250. quod de *eis* di-
 ctum, etiam de cataractis et
 clusis obtinet, 251. V. *Darring*.
Munimenta. Ripa.
 Agricultura. V. *Mercatura*.
Aiax. 13
Alabarchia, quid? 615
Alath, 12
Albanus dux, *Belgii* tyrannus, 18
Albergare, idem quod hospitari, 615
Albergaria, hospitatura, 615
Alberici Gentilis absurditas, 366
 ALBERTVS I. imperium primus re-
 liquit, et Borussia a rege
Potoniae feudi iure recogno-
 uit, ideoque proscriptus, 100.
eius transactio cum rege Po-
 lon. ipso iure nulla, 100. *seq.*
eius successor, V. CRONEN-
 BERGIVS.
Albis, 14. 15. eius caput et finis, vbi?
 263. V. *Hamburgum*.

Album mare.

Album mare, vbi? 163. V. *Turca*.
ALCIATVS, *eius* sensus l. 9. ad l. Rhod.
de iactu, 69. *eius* sententia,
quid sit nauim conducere per
auerfionem, 515. *seqq.*
Alea quid? *eiusque* exempla, 393. *seq.*
Alepo, 61
ALEXANDER M. 60. *eius* archite-
ctus, 5. ab eo rapta HELENA 13.
in *eum* latronis effatum, 11. *eius*
nauigationes circa mare Cas-
pium, 175. Indiam attigit, 62
Alexandretta, 61
Alexandria, 176. *Alexandrina* pha-
rus, 359. nauis, 279. *seq.*
Algosum mare, V. *Rubrum mare*.
Alienare, V. *Dominus. Tutor*.
Alimenta qui denegat, necare vi-
deretur, 327
Allegatio styli, V. *Stylus*.
Allidere littori, stranden. 661
Alluere quid? 254. *seq.* *eius* adqui-
sitionis causâ, 255
*Alluui*o, locum habet in mari, 146
seq. quotupliciter accipiatur
et quid sit? 255. ad quem spe-
ctat? *eis* non possunt functio-
nes imponi; non vbique ob-
tinet, 256. in quibus locum
habet? 257. est de regalibus,
259. *eius* periculum non prae-
stat venditor, 1022
Altitudo maris, V. *Mare*.
ALVEROTVS, *eius* de ripaticorum
sensu opinio, 247
Alucus fluminis quid? 241. est pu-
blicus, sicut flumen; priua-

Amalchium mare.

tus eum mutare nequit, vel
ei incommodare; vetus est
priuatorum, 242. in agris li-
mitatis, non fit priuatorum,
244
Amalchium mare, 156
de AMAYA, Franc. sensus l. 9. ad
l. Rhod. de iactu, 69
America, quarta mundi pars, vn-
de dicta? *eam* detexit Cph.
COLVMBVS, 107. liberam omni-
bus populis nauigationem in
eam asserit H. GROTIUS, 109.
eo aliquot viis nauigatur, 185.
eius duo ingentes fluuii, 266.
quibusuis nauibus patet; Hi-
spanus et Turca naues ibi ha-
bent. 15. an olim christianis-
mus ibi fuerit; habitari potest.
192
Americanæ gentes; de *earum* ori-
gine, 186-191
Americanum mare; controuersiae
de *eo* Lusitanorum et Castel-
lanorum, quomodo a ponti-
fice diremtae? 108. sibi solis
arrogant in *id* ius Hispani,
quibus se opposuerunt Hol-
landi, 108. *seq.*
AMERICVS VESPVTIVS nouo orbi
nomen dedit, 180. *eius* succès-
sor, 181
Amicitia, V. *Hollandi. Nauigatio*.
Amicus, V. *Nauis*.
Amiffa, ammis, 14
Amiffa licet repetere, 89
Amis-

Amiffa licet repetere, 89
Amiffio; eam factam, quis et quomodo probare tenetur, 557. *seq.*
 575. *seq.*
Amittens. Amittere, V. *Creditor*.
Ammiralitas. *Ammiralschaffe*, 667.
seqq. 766. *seq.* V. *Admiralitas*.
Amouere, Vid. *Rapere*.
Amphericon, quid? 313
Amphitrite. 34. 36
Amphora, V. *Nauis*.
Amstelodamum; gloria eius ex commerciis, 18. eius duae domus Indiae orient. et occidentalis, 120
 ANACHARSIS; eius opinio de nauigatione, 21
Anus, fluuius *Hispaniae* celebris, 265
Anchora, duplex, sacra et communis, 278, eius partes, *ibid.* eius fundus, quomodo denotetur, 355. ad ancoras stare, vor ancker liegen, 657. V. *Damnum*. *Littus*. *Nauis*.
Anchoragii (*Anchorarii*) ius, quid? vocis eius synonymia; ad littoralem iurisdictionem refertur; Strand-Gerechtigkeit, 615
Anchorale, Boye. 672
Anchoralis funiculus, Boylinie. 672
Ancona, portum, papa tenet, 74
Angaria. De eis, 608. 925. *seqq.*
Eae sunt species regalium. 123.
Angariae nauium non praeiudicant libertati et nauigandi et

commercandi; 925. vnde dicantur? 925. *seq.* quae sint nauium? quo iure imponantur? 926. ab illis neminem immunem esse, 926. *seq.* caussa huius oneris; poena dolose hic agentis, recusantis aut retardantis; eas praestantes fide et securitate publica munitos esse, 927. num ex damno talibus nauibus dato princeps loci teneatur? 927. *seq.* si nauis *angariata*, a praedonibus diripiatur aut deterioretur, vtrum damnum a principe vel rep. farciri oporteat? 887
 ANGELVS. *Eius* sententia: quid fit nauim per auersionem conducere? 515. *seqq.*
Anglia, 14. 80. maxima *Europae* insula; portibus multis praedita, 79. eius fluuius *Tamefis*, pomposo monte nobilis, 266. eius regum naues stupendae magnitudinis, 301. eius regi vniuersale dominium maris tribuit SELDENVS, 75. 78. pacta inter eius et *Daniae* reges repetita, 79. eam paruum, qui hodie teneant, 76. eius admiralii, V. *Admiralius*.
Angli, quales populi? 76. et *Dani*, Britanniam occuparunt, Romanis cecidit, 76. in nauigatione florentes, 15. eos commendauit nouo orbi nauigatio, 19. eorum ius maris, 34. eos dominium in mari australi et Germanico habuisse probat
 VVVVVV
 bat

- bat SELDENVS, 76. *seqq.* contradicunt Hispano in Indica navigatione, 120. *eorum* iter in Indiam, 176. *seq.* bona naufragi fisco applicuerunt, 936. v. *Magellanus Oreades.*
- Angustia Bospori Thracici fere commercia sensuum admittit, 162. *cae* circa fretum *Vaigetium* non semper glacie concretae, 185
- Anian, fretum, ubi? 164. negatur esse, 191
- Animal. Signa tempestatis ab *eis.* 336
- Animatae res, V. *Res.*
- ANNIBAL, 64
- Annona. Casus, *eius* 551. 957. *eius* fauor, 551. l. *Iul. de ea*, 563. an possessor teneatur principi ex missa *ea*, quae naufragio perit? 939
- Antenna et partes, 280
- ANTIGONVS. *Eius* nauis stupendae magnitudinis, 300
- ANTIOCHVS, Epiphanes, 60. Syriae rex, 64.
- Antipater, V. COELIVS.
- ANTIPHANES, 71
- Antipodes, sicut nos, capita supra, pedes infra, habent, 192. *seq.*
- Antiquus status, V. *Exstincta.*
- ANTONIVS, 65
- ANTONINVS, pius, imp. laudatus, 7. sibi dominium maris asseruit, 67. *seq.* leg. Rhod. de naufragiis instituit. 72
- Antrum, V. *Stubbenkammer.*
- Antuerpia, hanseaticarum ciuitatum emporium, 439. eius declinatio ob interclusum portum, 19.
- Aperiri, quando dicatur mare, 334. *seq.*
- Aplustre, 280
- Apostolus. *Eorum* nauigatio, 19. V. *Iactus.*
- APPION. *Eius* error, 312
- APPIVS CLAVDIVS, 276
- Aqua, quartum elementum; instabilis est; eas creauit Deus secundo die; quatenam supernae? 144. tertio die ab *eis* terra separata et quomodo? eas densare opus Dei. Philosophia hoc aliquo modo attingit; 145. *earum* locus est oceanus, ex quo veniunt et redeunt ceterae, 146. an ad *eas* vrbs collocanda? V. *Mare. Fabrwasser.* aquae minus nauigabiles, quae? 272. marina, non extinguit incendium, 150. oceani Scythici, num dulcis? 157. omnes, Deus concessit homini; *earum* diuisio, 151. *profluens*, res communis iure naturae; omnibus sufficit, 32. quae dicatur *profluens*? 239. 241. res communis, non publica, vt flumen, 239. *seq.* quare in *ea* non eadem ratio, quae in flumine? 240. nostra, vt aliis rebus, libere vtimur, 140. V. *Priuatius.* sunt *cae* locus nauigationis, 144. *eius* fluxus obferuan-

seruandus, 357. potest quis ius suum, quod in *eis* habet, alteri concedere, 140. V. *Seruitus realis*. deriuandae eius instrumenta, 251. quae requirantur, vt quis *eam* ducendi ius habeat? inter plures *eam* ducentes, quis praeferatur? 142. Vid. *Creditor. Flumen. Mola. Molendinum. Nauale. Nauis. Vsfusfructus.*

Aquaeductus. V. *Lacus.*

Aquila lex, quando intuitu nauium locum habet? 580. *seqq.* quae eius poena I. Ciu. 582

Aquilo, ventus, 339

Aquitani, in nauigatione florentes, 15

Aquitanicus oceanus, 155. V. *Gallia.*

61

Arabicus, oceanus, 158. sinus, 61.

176

Arbor, V. *Structura.*

Arca Noachi, V. *NOACHVS.*

Arcifinia imperia; Arcifinius ager,

V. *Ager. Imperium.*

Archigubernus, qui? 321

ARCHIMEDES, inuentor helices, 290.

297, eius epigramma et munus

ratione nauis HIERONIS, 299

Archipelagus, Europaeus, 158. S. LAZARI. *ibid.*

Architectus, ALEXANDRI M. 5. naualis, primo carinam ponit, 290.

V. *Naupegus.*

Arcticum mare, V. *Piscis.*

Arctous oceanus, 156

Arena? quid et quotuplex?

196. maris, cuius? 197. *eae*

vitandae; periculosae in mari

Balthico? 354. V. *Mare.*

Arenacei colles, V. *Collis*

Argenteus fluuius, 266

Argiui; eorum cum Atheniensibus expositio, 46

Argo, cum argonautarum officiis, nominibus et cursu, 319

Argonauta; neotericorum laus deprimit gloriam THESSALI, 183

Argonautica expeditio, 13. Gustauiana, 87. societas Suecica; eius fundator finis, director 120. *seq.*

Argumentum, ab exemplis, debile, 37. ab vno regali ad aliud, non fit, 126. a rubrica, 141

Aristoteles, cur mortuus, 214

Arma, priuatis interdicta, 42. V.

Priuatus.

Armamenta nauis, V. *Iactus.*

Armare, nauim, 1012. *se.* 524. *seq.*

V. *Credens. Priuatus.*

Armenia, 61

ARNISAEVS. Opinio eius de fluminibus publicis, 229

Arrestari, vtrum possint naues et nautae? 885. *seq.*

Arrestatio nauium, 1017-1021

Ars. Earum cultui inseruiunt nauigationes, 908. exstruendi naues, 916

ARTAXERXES, 64. 67.

Artemon, an velum significet? 279. an pars nauis? 855. *seq.*

VVVVV 2

Arte-

Artemisia, V. *Classis*.
Artifex; inter eos est differentia, 288
 ARVMALVS. *Eius* opinio reiecta, 365
Arundo; naues ex ea, 289
Arx Britannica, pharus, 360
Ascalon, ciuitas maritima, 11
Aser, Iudaeorum tribus, 11
Asia, 61. qui rem naualem *ibi* propa-
 garunt, 11. eius populi in nauiga-
 tione celebres, 12. imperium ma-
 ris *ibi*, 60. a *eius* principes conchas,
 vniones et corallia legunt, 212. V.
 MINOS.
Astaticum mare, 60
Astongaber, 12
Asphaltites lacus, vnde nomen ha-
 bet, et mare mortuum dicitur?
 269
Aster, V. *Lignum*.
Athenienses, laudati, 5. in nauigando
 periti, 13. *eorum* classes, 13. *eorum*
 ius maris 34. olim inter Graecos
 praecipui maris domini, 63. *seq.*
eorum imperium per nauigatione-
 nem auctum; ab *eorum* nauibus
 salus Graeciae, 18. *eorum* nauis stu-
 pendae magnitudinis, 300. *eorum*
 leges, 561. *eorum* exostulatio
 cum Argiuis, 46. V. *Mare*.
Atlanticus Oceanus, 155
Attractio ferri, V. *Magnes*.
Atrocitas, V. *Metus*.
 ATTALIBA, rex Indiae; eius scomma
 in papam, 110
Auarie, V. *Contributio*.

Auctoritas Ictorum, V. *ICTus*.
Auersio; per *eam* constituitur vectura
 515. quid sit nauim per *eam* con-
 ducere? 515. *seqq.* V. *Nauis*.
Auersio periculi. De *ea*, vulgo
Adsecuratione. 979-987. vocum
 excussio, 979. veteribus non pla-
 ne ignotum fuisse hunc contra-
 ctum, hodie notiozem esse, 979.
seq. num sit licitus hic contractus
 et qualis? definitio *eius*; quid
 periculi nomine hic veniat, 980.
 adsecurationis forma, 980-983.
 quando incipiat et desinat adse-
 curatio? 983. *seq.* quid et quan-
 tum hic vtrique praestandum,
 vel non? 984-987. Satisfactio de
 periculi pretio, 987. *eius* actio,
 vid. *Actio auersi periculi*. *Adse-*
curatio.
Auertere onus, quid? 569
 Auferre, vid. *Princeps*.
Aufziige gefuebrliche, periculosae
 machinationes, 646
Augmenta, quae inducunt, non
 debent diminutionem parere,
 550. V. *Mutuuum*.
 AVGVSTINVS. *Eius* sententia de
 conducenda nauis per auersio-
 nem, 515
 AVGVSTVS, 66. *seqq.* 72. concedit
 Tarsensibus ius in anem Cyd-
 num; 46. *eius* auspiciis oceanus
 septentrionalis nauigatus, 175
Auis, vid. *Nauis*.
d' Auiso; litterae intimationis, quae?
 quo-

Aurum.

quomodo concipiuntur? 494.
 decisio super amissis et interceptis litteris d' auiso, 494. *seq.*
Aurum, obryzum, 173. paruauium, quid? *ibid.* Aureum vellus, 13. *Aurifer* Tagus, 265
Ausreiden, instruere, 662
Ausreidung, instructio, 646. *seq.* 662
Auster, ventus, 339. *ei* seruientes venti, *ibid.*
Auslag - Schiffe. Auslager - Schiffe, i. e. exploratoriae, excursoriae naues, 579. de *eis*, 604
Australe mare, 75. *seqq.*
Australis oceanus, 158
Austriacum mare, olim lacus Fleuicidus; in *eo* Romani nauigarunt, 163. an palus, vel sinus? 163. *seq.*
Austriacus, Io. Vid. IOANNES
Austro - Africus, ventus, 339
Auswerffen, V. *Güter.*

B.

B*abyloni*; nauigia, *eorum* 12. ex corio naues aedificant, 285. 289. *eorum* parua nauis, 303
 BACHOVIUS, 200. 246. 366. 367. *seq.* 394. *seq.* 567. *seq.* 597. *seq.*
Backen vnd Tonnen erectio, 621
Balaena, Hildae capta, viuum salomonem in ventre habuit; ab *eis* mare infestum est. 356. modus, quo dispergantur, ne noceant, 356. *seq.* V. *Cete.*
Ballast, saburra, 647
Balsora, fretum, 163
Balticum mare, nomen a latratu

Barbarus.

habet; est sinus iuxta Cimbriacam Cherfonesum; fretum iuxta Oresund; appellatur etiam Sueuicum mare, sinus Venedicus et Codanus, 163. eius sinus, 166. an aliquando congelatum fuerit? 157. genus simi, Danck, eiicit, 151. ciuitates ibidem florentes, 15. V. *Ciuitas*. cui ex regibus potissimum ius in *eo* competat 93. *seqq.*
 V. *Actus. Aestus. Arena.* FERDINAND. GVSTAV. *Pirata. Suecia.*
Barbarus. Eorum structura nauium, 286. *eos* instruere perniciosum, 330. Poena docentium *eos* artem exstruendi naues, 910
 BARLAEVS. 293
 BARNABAS. *Eius* nauigatio, 19
 BARO, 567. *seq.*
 BARTOLVS, 567. *seq.*
Bataui, in nauigatione florentes, 15. plures habent naues, quam totus fere reliquus orbis, 106. nauetae sunt, et ex oceano viuunt, 117. *eorum*, et *Scotorum* super piscatu pactum, 81. H. GROT. ad *eos* consilium, de non intermittenda nauigatione, 116. liber populus; habent intermedia maria; nauigant in nouum orbem, 105. *eorum* iter in Indiam, 176. *seq.* V. MAGELLANVS.
Batauia. De eius admirandis elogiis, 106. *seq.*
 BAYFIVS 309. 316
Befrachter, conductor, 653. 664.
 VVVVVV 3 *Belgae*

Belgae potentes in mari; et inter eos praecipue Hollandi et Seelandi, 105. V. *Oceanus*.

Belgium. Eius confoederati ordines voluerunt Indicae navigationi renunciare, et cur? 116. *seq.* V. *Albanus. Molendinum*.

Bellum, fumendum, ubi iustitia denegatur. 89. *seq.* causae eorum variae: commercia, 36. 95. 118. incredulitas, 110. peregrinationis prohibitio, 33. titulus maris, 88. *seqq.* Dano - Suecicum, 95. Hispanorum cum Indis, 110. *seq.* Peloponnesiacum, 46. Punicum primum et secundum; 13. Suecicum contra Caesarem, 88. *seqq.* contra piratas, 577. eius iure occupatum. 90. conductio nauium ad eius usum, 966. bellica societas naualis. V. *Admiralatus*. bellicae naues, 308

Beneficia principum largissime interpretanda, 133

Berglobn, praemium conseruationis, 661. praemium ob seruatas merces, 670

BEROE, 36

BEVTHLRVS. 418

BIANTES. Eius opinio de nautis, 21

Biremis nauis, quomodo facta? 307.

V. *Nauis*.

Biscai, in navigatione florentes, 15
BLASCVS NONNVS, 181

Block; mit ruthen auf den block gehauen werden, virgis in infa-

mi loco caedi, 661
BOCERVS; Eius opinio, de fluminibus publicis, 229. de ripaticis, 247. *seq.* de locatore vel conductore nauis, 507

Boaëmeria. Boedemerey. Boeddemen.

Boeddemerey. Boedmerey. Qualis apud mercatores sit conuentio, et quid operetur? 400 - 423. quid sit apud nos, fueritque apud maiores? huius conuentionis in antiquis legibus nauticis sit mentio; ratio nominis; 412. quae in hac conuentione obseruanda? 412, *seq.* eius a traiectione pecuniae differentia; STYPMANNI circa eam conuentionem dubium et sententia; Iuri Ciu. non fuit incognita, 414. casus in quibus haec conuentio priuilegium taciti pignoris operetur, 414. *seq.* praecipuus eius effectus est priuilegium praelationis, 419. si plures eius, i. foenoris nautici sint litterae, quanam earum sint potiores, primae an vltimae? 880. *seq.* *Boedemerey aufnehmen*, pecuniam sub foenore nautico mutuo accipere, 667. conf. *Foenus nauticum. Pecunia traiectionis.*

Bolis; eius descriptio, 355. V. *Mare. Navigatio.*

Bolonia; nauium numerus in eius obfidione, 79

Bona. Mare et aer nullius populi bonis applicari potest, 113. V. *Census.*

- Bus. Naufragium. Pirata. Represalia. Vis.* Cedere bonis, V. *Acceptans. Transcribens.* Communio bonorum, V. *Communio.*
- Bona naufraga*, in littore, *Schiffbrüchig guth am Strande*, 669. de *eis*, 626-629. lucrum ex *eis* iniquum et cur? praedam iniquam ex *eis* prohibuerunt imperatores, 626. sed contra faciunt multae gentes, 628. regale Gallorum regis dicunt, *ibid.* *Ea* et *eiecta* nauis non confestim nostra, esse desinere, nec vsucapi posse; *ea* vel *eiecta* ad littoris dominum pertinere, negatur omni iure gentium, 935. gentium aliquot enumeratio, quae *ea* fisco adplicuerunt; Rhodii, Galli, Neapolitani, Siculi, 935. *seq.* fisco *ea* adplicare, iniuste fieri, nec inde dominium iuris stabiliri; *derelicta* tamen ex maiori parte inferri, 936. *seqq.* Pomeraniae ius antiquum circa *ea*, 628. *eorum* amissio, a quo et quomodo probanda? 575. *seq.* direptorum *eorum* poena, 576. V. *Ager.*
- Bona seruata*, geborgene güter, 669
- Bona vectorum, V. *Vector.*
- Bonae fidei actio, V. *Actio exercitoria. Actio oneris auersa.*
- Bonae vel malae fidei possessor*, 372
- Bonae spei promontorium*, 12
- Boni mores, V. *Naufragium.*
- Bonum et aequum. V. *Mercator.*
- BORCHOLTVS, 395
- Boreaphaelides* graecus, ventus, 339
- Boreolybicus* magistralis, ventus, 339
- Borussi; eorum* laus hospitalitatis, 7
- Borussia*, imperii membrum fuit, 89. quomodo ad Polonum peruenit; pertinuit olim ad magistratos ordinis Teutonici, 99. V. ALBERTVS. *Polonia.*
- Bosshacken auf die Backen brennen*, stigma harpagonis in buccam inuere, 660
- Bossmann*, nauta, 656
- Bosporus*, Cimmerius, 165. Thracicus, 165. V. *Angustia.*
- Both*, cymba, 658
- Bothnicus* sinus, 166
- Boye*, anchorale, 672
- Boylinie*, funiculus anchoralis, 672
- Brandenburgicus elector* succinum legit, 212
- BREDEWODVS, *Eduard.* Opinio eius de ortu Americanorum, 188
- Brema*, ius nauigandi in *Visurgis* habet; colossium, *Rolandum* dictum, insignum commerciorum ostentat, 129
- Britanni*, vitilibus nauibus vsi, ante IUL. CAES. aduentum 75. *eorum* structura nauium ex vitice, 287
- Britannia*, magna, quae? 81. iuxta eius littora Romani ius maris sibi asseruerunt, a tempore CALI-

GVLAE, 75. *seq.* V. *Angli.*
Britannica arx, pharus, 360. V. CALIGVLA.
Britannicus oceanus, 156
Bromsbroa; ibi constituta pax huiusque conditiones, 96
 BRONCHORSTVS, 365
Bruch, delictum, 650
Brundusium, vbi? 314
Bucentaurus, Venetorum, 301
 BÜSSEN, Hollandorum, quales? 317
Byzantium, caput ciuitatum, 103.
 THRASIBVLO traditum, 64

C.

C*aecias*, ventus, 339
Caesar. De iustitia belli Suecici contra *eum*, ob Wallensteinii titulum maris, 88. *seqq.* V. GVSTAVVS. *Eius* procurator, exercitorem esse, prohibetur, 537
 CAESAR, *Iul.* V. *Britanni.*
Caesi, flagellis, fustibus, 576
 Caespes. V. *Darring.*
Cajüte, conclaue nauis, 647
 Calamitas, V. *Naufragus.*
 Calculus, V. *Nauclerus.*
Caledonius oceanus, 156
Caletum; numerus nauium in *eius* obfessione, 79
 CALIGVLA, sibi dominium maris asseruit, 67. *seq.* arcem Britannicam extruxit, 75, *seq.* V. *Britannia.*
Callipolis, 61
 CALVINVS; *eius* opinio de actione oneris auersi, 569

Calz. 286. V. *Structura nauium.*
Cambium. De obligationibus litterarum ex *eo*, 489 - 498. quomodo veteres cambia pecuniarum exercuerint? litterale ab alijs modis differt; *eius* varia nomina; *eorum* origo? 489. facientes, an iuste aliquid pro eo officio petant? 489, *seq.* quid? 490. an contractus nominatus, vel innominatus? tenor litterarum eius; quot personae in hoc contractu interueniant? 490. *seq.* quale sit negotium? 491. *seq.* licet etiam pro inuito soluere, 491. cur in hoc contractu adhibeantur litterae; *ibid.* quae circa litteras et personas obseruanda; litterarum requisita; an in *iis* mensis et diei mentio necessaria? *eius* litterae a mercatoribus varie concipiuntur, 492. variae *eorum* formulae, 492, *seqq.* in personis circa dantem, s. numerantem pecuniam quaeritur: an litteris amissis casu fortuito, possit pecuniam repetere a transcribente? 495. scribens *id*, an reuocare litteras possit, in primis si alter, ipsius mandatum sequens, partem soluit, 496. *seq.* generaliter negotiationi praepositus non habet potestatem recipiendi litteras eius; circa *id* exigentem quaeritur, cuius sit periculum, si rasum et falsum in lit-

litteris committatur? 497. in eo locum non habet exceptio non numeratae pecuniae, nec ordinis s. excussionis; in concursu creditorum habet ius praelationis, 498. V. *Acceptans. Acceptatio. Mandatarius. Transcribens.*

Camelus, V. *Materia.*

Canariae insulae vbi? 63

Candii, maris domini, natura, 12

Canina sylva, vbi? 197

Cantabricus oceanus, 156

CANVTVS, se dominum maris dixit, 76

Capua. *Eam* ceperunt Saraceni, 13

Caput. Capite plecti, an seinem freyen hoechsten gestrafet werden, 660. fluminis, V. *Flumen.*

Carabi. Beneficio *eorum* naues onerantur et leuantur, 329

Carabita, 324

Carcinensis sinus, 166

Cardinales venti, 339. V. *Ventus.*

Caricosum mare, 163

Carina, Keel, 642. *seq.* vnde adpelleretur, et an differat a cumba? 276. *seq.* causam *eius* sequitur naus proprietates, 290, V. *Zonae.* est forma naus, 365. exercitores *eam* possunt obligare; an et quando magister naus *eam* possint obligare, 416. *seq.* si *eam* praeter necessitatem obliget, arbitrarie, vsque ad mortem puniri potest, 419. an credens in *eam* praefertur mulieri doctem repe-

tenti? 421. *seqq.* annon in repetitione donationis propter nuptias? 423. V. *Architectus. Foenus nauticum.*

Caritas annonae. V. *Negotiatio.*

CAROCIVS, 515. *seqq.*

CAROLVS M. 73

CAROLVS V. Tunetum ab *eo* occupatum, 63. se regem oceani dicit, 73. *seq. eius* titulus, 83. *seq.*

CAROLVS VIII. Britann. rex. *Eius* naus stupendae magnitudinis, 301, *seq.* epigrammata in *eam* natum, 302. *seq.*

CAROLVS MARCELLVS, V. *Frifiones. Carthaginenses,* rei nauticae periti, 12. *eorum* imperium auctum per navigationem, 18. *eorum* ius maris, 34. primum maris domini in Africa, 62. *eorum* cum Rom. foedera super navigatione, 63. a Rom. mari exuti, 64. V. HANNO.

Carthago, vrbs Romae aemula, 64

Caspium mare, an lacus vel sinus maris, et quomodo illud intret? 268, *seq.* *eius* longitudo et latitudo, 269. variorum circa id navigationes, 175. V. ALEXANDER M. CASSIOPEA, vbi? 314

Castellani, in navigatione florentes, 15. *eorum* praescriptio ab aliis gentibus interrupta, 115. *eorum* et Lusitanorum super nouo orbe dissidia papa diremit. V. *Americanum mare. Papa.*

X X X X X

Castellum, quid? 274
Casteria nauis, 290
 CASTRENSIS sententia, quid sit nauim
 per auersionem conducere? 515.
seqq. opinio de casu l. 2. d. cond.
 et demonstr. 509. *seq.*
Casus, Vngerath, 671. de eo, nauibus
 illato, 671. *seq.* 801-807. l. 38.
 d. A. R. D. 243. *seq.* l. 2. d. cond.
 et demonstr. 509. *seq.* V. *Con-*
tributio. Culpa. Periculum. Ve-
stor.
Casus annonae caritatis, 551. 957
Casus fortuitus, 23. 384. 456. *seq.*
 495. 522. 557. 934. 1035. 1038. *seq.*
 num in re nauiganti commo-
 data praestandus? 1013. eius non
 habetur ratio in contractu locati
 conducti, 521. non venit in ne-
 gotio gesto, 528. V. *Cambium.*
Dammum. Exercitor. Manda-
tarius. Mutuum terrestre. Nau-
fragium. Nauta. Periculum. So-
cietas sagaria.
Casus necessitatis, non obligat, 581.
 in eis detrimenti, non lucri, fit
 praestatio, 332. V. *Negotiatio.*
Cataracta, V. *Agger.*
 CATO. Quorum in vita eum poeni-
 tuerit, 20. de eius foenore, 400.
seq.
Eauere de damno, 249. V. *Cautio.*
Ripa.
Caussa. Caussae belli, V. *Bellum.*
 quid sit in contractibus? 448.
 proxima, potentior remota, 88.

eam vel in ea, cognoscere, V.
Littus. Praetor. mortis, V. *Na-*
uigans. mortis donatio, V. *Do-*
natio mortis caussa. naufragii, V.
Deponere. Naufragium. nauis
 leuandae, V. *Merx.* conf. *Flu-*
men. Hispani. Indebitum.
Cautio, creditoris, 417. *seq.* 544. V.
 Creditor. *Magister nauis.* magi-
 stratus, 1018. *seq.* V. *Magistratus.*
 quibus peregrini recipiendi, V.
Peregrini.
Cedere bonis, V. *Acceptans. Trans-*
scribens.
Cedrus, ad structuram nauium. 289
Celeusma, cantus vel tibia, 329
Celox, quid? 333
Cenotaphium; an locus religiosus?
 210. *seq.*
Census. Cur Romani ex eo legerint
 senatores et equites? 4. nauis,
 vel bonorum in nauis, respectu
 habitationis aut iurisdictionis,
 1049. *seq.*
Centesima vsurae, V. *Mutuum ter-*
restre. Vsurae centesimae.
Certificatio. 643. 943.
Certum magis, quam incertum, se-
 quendum, 450
Cete; eorum aliquot ingentis ma-
 gnitudinis exempla, 356. V. *Ba-*
laena.
Charybdis, scopulus famosus, 354
Chaucorum gens, maritima, 14
Chelidoniae insulae, 64
Chersonesus Cimbrica, vbi?
 14.

14. V. *Balthicum mare*.
 Christianismus, V. *America*.
 CHRISTVS. *Eius* nauigatio, 19
 Cibaria, V. *Credens. Iactus*.
 CICERO, 200. V. *Littus*.
Cilicia; eius fretum, 165
Cilices, 12. 65
Cilicium mare, 64
Cimbri, quam regionem tenuerint, 14
Cimbrica Cbersonesus, 14. 163
Cimbricus oceanus, 157
Cimmerius Bosporus, 165
Circius, ventus, 339
Circulus, nauticus in XXXII. partes diuiditur, 345, *seq.* coelestes finiunt littora, 35. 37
Cisterna, quid? 274
Ciuile ius, 449. 451. 582. V. *Adsecuratio. Aquilia lex. Contractus. Nauis*.
Ciuiles actiones, 556. 592. V. *Actio exercitoria. Concurfus actionum*.
Ciuiles caussae, 205. V. *Littus*.
Ciuis. Illi sunt locupletes, 4. omnibus Romanis vsus maris Rom. liber est, 74. si qui priuati vetita aduexerint hosti, aut aliud quid illicitum commiserint aduersus principes, num id resp. aliique *ciuēs* luere debeant? 1019, *seq.* non detinendos esse subditos aut *ciuēs*, pro debito dominorum aut ciuitatis; nisi in certis casibus, 1020. nauium venditio vsui publico, et *ciuium* magis, quam peregrinorum, ac-

commodata, 1022.
Ciuitas. Iuris eius effectus, 257. *seq.* quae earum gaudeant iure stapulae, 611. Balthicae et Hanseaticae ex nauigatione creuerunt, 17. *earum* caput, 103. Hanseaticae, 15. V. *Hanseaticae ciuitates*. maritimae, aliis praestant, 18. V. *Maritima ciuitas*. municipalis, regalium incapax, 134. V. *Municipalis ciuitas*. quomodo illae accipiant ius nauigandi 123. multa regalia in vim priuilegii habent, 130. Rhemensis, vbi? 131. V. *Rhemensis ciuitas*. Suionum illae classibus valuerunt, 14. Tarfensi facta concessio, 132. V. *Adsecuratio. Balthicum mare. Ciuis. Dominatus. Magdeburgum. Nauigatio. Peregrini. Polonia. Sapiens. Vrbs. Clamores*, nauarum excusantur, 22
Classici milites, qui? 315
Classis, non potest terminos constituere in mari, 45. ad quid obligentur eius socii, 966. ad Artemisiam, 13. Atheniensem, 13. Damica, deleta, 96. ducum Pomeraniae, Megapolis et Holsatiae, 102. *seq.* Germanici, 14. Graeciae principum, 13. Hispanis, duae stupendae, ab Hollandis disiectae, 84. V. HEIN. Iosaphat, regis. 12. Romanorum, 14. 65. in pugna ad Salaminem, 13. Salomonis, regis, 12. 170. 173. *seq.* V. SALOMO. Scipionis, 13. Suionum, XXXXXX 2 14.

Claudere,

14. V. *Ciuitas*. Turcae, 61. V. *Turca*. Venetum, 13. V. *Veneti*. xerxis, 13
 Claudere, V. *Mare*.
Claudianum SCutum; actio ex eo, contra quem? 569
 CLAVDIVS, imperator; eius pharus, 359
Claues, si dederit nauta, quid iuris? 555
Clauius, quid? si quis eum ex nauifuratur, qualis actio et poena? 569, *seq.*
 Claufula, generalis, V. *Periculum*.
Clerici, prohibentur exercitores esse, 540
Clientela, non praeiudicat iurisdictioni ordinariae. 89. non tribuit iurisdictionem, 101
 Clufa, V. *Agger*.
Codanus finus, 15. 163. vbi? 14
 Coelestes circuli, V. *Circulus*.
 COELIVS ANTIPATER, quo tempore vixit, 175
Coenobium Hildense, 213
Cognitio. *Ei* locus est in iudicio, 208. delictorum, 605. V. *Nauis*.
 Cognoscere, V. *Praetor*.
Col, famofus scopulus, 358. vnde nomen habeat? 176
Colchum, expeditiones ibidem, 13
Collaterales venti, 339
 Collatio, V. *Contributio*.
Collegium, quando dicatur idem, 369
Colles; arenacei, qui? an a natura,

Colonia,

- vel arte hominum? 197. V. *Munimenta*.
Colonia, traductioni earum inferuiunt nauigationes; 908
Color, velorum, 280
Coloffus Rolandinus, 129
 COLVMBVS, *Cpb.* mare primo aperuit versus occidentem, quo medio, cuius ope et auctoritate, 177. noui orbis inuentor; quando, quibus fumtibus, ex qua fcientia et quo ordine detexerit? qui praecipui post eum? 108. *America*
Columnae Herculis, quae? 165
Comes; littoris Saxonici, eiusque potestas, 76. Oldenburgicus, titulum praefecti aggerum imperii, *Reichs-Dickmeiffer*, habet, 125. Plumarii in Hollandia, 142.
Commeatus, si deficit in nauis vnusquisque tenetur in commune conferre, 327. eius litterae, 943. V. *Nauis*.
 Commercandi libertas, V. *Angaria*.
Commercia, duo eorum genera, vctus gratia inuenta, 6. cur orta. per ea orta nauigatio, 16. occasionem dederunt incrementis nauigationis, 907. eorum laus, 15. gloria quarundam ciuitatum ex eis, 18. debent esse libera, 623. ea tollit, qui claudit mare, 33. eorum libertatem non tollit maris occupatio, 49. eorum perturbatio, vel negatio, belli causa

- fa, 36. 95. 118. V. *Brema. Navis. Stapula.* res, quae in eo non est. V. *Res.*
- Commodari* possunt nauigaturis res, 403. immo ipsa nauis, 403. *seq.*
- Commodata res*; quatenus in naufragio ei liceat praeferre rem propriam, 405. 1013. an et quatenus, de ea perditam vel amissa, teneatur nauigans? 878. V. *Casus fortuitus. Commodatarius. Commodatum.*
- Commodatarius*, an teneatur de re commodata naufragio perempta? 405
- Commodatum*; de eo, 934. an nauigio duobus commodato vterque in solidum, an quilibet pro virilibus teneatur? 403, *seq.* 877. *seq.* V. *Correi. Diligentia. Navis.*
- Commodum*; de eo communi, pro rata in societate nauali, 967
- Commissi poena, V. *Poena commissi.*
- Communia*, principio erant omnia, priuata nulla, 28. cur non habeant limites? 30
- Commune*, quid fuit ante, quid post diuisionem, 31. V. *Commeatus. Commodum. Flumen. Frumentum. Mare. Nauigandi ius. Piscandi ius. Praedo.*
- Communes operae, V. *Portus.* Communis anchora; opinio; res, V. *Anchora. Opinio. Res communis.*
- Communio*, bonorum, amplius introduci nequit, 29. excitat discordias, 42. nemo, vt in ea maneat, cogi potest,
- Compass, Compassus*, pyxis nautica, 647. est norma nauigationis; 342. eius schema, 346
- Concessio*; in generali, quae veniant, 99. principum illae sunt vel ex titulo oneroso, vel lucratiuo, 131. in dubio communicatiue intelligenda, 133. *Tarsensi* ciuitati facta, 132. *mit Wassern*, quid importet? 126. aedificandi V. *Aedificans. conf. Dominatus. Flumen. Lacus.*
- Concha*; principes eas legunt, in Africa et Asia, 212
- Conclauis nauis, 647
- Concretum mare*, 156
- Concurfus actionum.* de concursu actionum nauticarum et earum praeiudicio, 591-598. Actio iurti et honoraria de recepto possunt concurrere; 559. actiones maritimae possunt concurrere; tria concurrentium sunt genera, 591. criminales actiones quomodo concurrant et cum quibus? 591. *seq.* Extraordinariae quomodo concurrant; ciuiliu concursus in tres species, rei persecutoriae, poenales, 592. mixtae, 592, *seq.* regulae de earum concursu 593. de concursu actionum criminalium; de concursu criminalium et extraordinariarum; de concursu criminalium et poenalium, 593. criminales actiones non possunt

- funt concurrere cum interdicitis, 594. de extraordinariis vel folis concurrentibus, vel cum ciuilibus poenalibus, 595. de concurfu actionum folum mixtarum, 598. de mere perfequutoriis actionibus concurrentibus, 595. fi actiones mere poenales et mixtae concurrunt, vna non confumit aliam, 595. in concurfu actionum, quam prius fit agendum? 598. V. *Actio exercitoria.*
- Concurfus creditorum, V. *Cambium.*
- Concuffio*; non debent *eam* fuffinere naucleri, 205
- Condicere, V. *Fruftus.*
- Conditio; certi, V. *Foenus nauticum.* ex lege, V. *Contractus.*
- Conditio*, eft pars contractus; *tactae*, eadem vis quae *expreflae*, 476. *viuo testatore existente*, 426, quid in conditionibus *facti* obferuetur? aliquando nihil operatur adiecta, 427. differentia ratione periculi inter *adfirmatiuas* et *negatiuas*, 394. V. *Adfecuratio. Contractus. Donatio mortis cauffa. Exercitor. Mare. Pactitia ciuitates. Pax.* Conditionale legatum; Conditionalis ftipulatio, V. *Legatum. Sponfio. Stipulatio.*
- Conducere, V. *Auerfio. Exercitor. Nauis. Nauta.*
- Conductio, V. *Actio exercitoria.*
- Admiralatus. Locatio. Nauis. Nauta.*
- Conductor*, Befrachter, 653. 664. nauis, an aliis porro nauem locare queat? 877. V. *BOCERVS. CVIACIVS. Locator. Praedo.*
- Conductum, V. *Actio conducti. Cafus fortuitus. Locatum Conductum.*
- Conductus*, maritimi, litterae, 943
- Conferre, in commune, V. *Commeatus.*
- Confeflio, V. *Praemium.*
- Confinia, V. *Delictum.*
- Congruus ius*, intuitu nauium, 1022
- Coniectura*; eis probatur culpa, 519
- CONNANVS, 365. 515. *feqq.* 567. *feqq.*
- Confenfus.* De contractibus nauticis, qui confenfu fiunt, 1021. *feqq.* curatoris, 541, principis, 200. 207. 209. 232, *feqq.* 236. 248. vicinorum, 248
- Confentire*, nemo praefumitur in fui praecudicium, 91
- Conferuatio*; *eius praemium*, Berglohn, 661, mercium, 470. V. *Expensae.*
- Confilium*, nemo debet mutare in alterius iniuriam, 234
- Confortes nauis*; fuffeffionis inter eos priuilegium, 1011
- Confortium*; *regulae eius*; 523. V. *Lucrum.*
- Confpiratio*, Zusammenverftriekung, 654
- CONSTANSTINVS *Monomachus.* 72

Constantinopolis, 61
Constratum navis, Vberlauff des Schiffs, 647
Consuetudo, iuri naturali aduersa, corruptela est, 115. V. *Adsecuratio. Flumen. Lex.*
Consumptio; res initio mobiles occupatae *ea*, 29
Contemnere, quis dicatur? 588
Contentus, innominatum delictum, 587. *eius* apud nautas poenae, 588
Continens, ex *eius* occupatione non nascitur iurisdictio maris, 44. V. *Sicilia.*
in Continenti; quid *ea* vox significet? 460, *seq.*
Contractus. Diuisio eorum, 378. quid in *eis* sit causa? 448. *eius* obscura lex, contra quem interpretanda, 509. vnde iudicium non sumendum de *eius* natura, 481. conf. *Regula*. in *eis*, pro diuersitate negotiorum varia nomina actiones habent, 469. V. *Actio contractus. Adsecuratio. Conditio. Foenus nauticum. Sponsio.*
Contractus adsecurationis; praemium est illicium *eius*, 460. iustitia *eius*, 486, *seq.* ex *eo* quae actio? 467. V. *Actio adsecurationis*. Exceptiones in *eo* tam dilatoriae, quam peremptoriae, 472, exc. non numeratae pecuniae, 472, *seq.* non facti implementi,

473, *seq.* Conf. *Adsecuratio. Auerfio periculi. Exceptio.*
 Contr. cambialis, V. *Cambium.*
 Contr. consensualis, V. *Consensus.*
 Contr. exercitoris, V. *Actio exercitoria. Exercitor.*
 Contr. *innominatus*; de *eis*, 530, *seq.* an obligent propter conuentionem? 478. in *eis* licet poenitere, 476. in *eis* non obtinet beneficium l. 2. C. *de resc. vend.* 486. ex *eis* non oritur conditio ex lege, 452, *seq.* adiectio diei vel conditionis *talem* non facit; an et qua ratione poenitentia in *eis* locum habeat? 453. V. *Adsecuratio. Cambium. Contr. nominatus.*
 Contr. locationis conductionis, V. *Locatio. Navis.*
 Contr. magistri navis, V. *Actio exercitoria. Exercitor.*
 Contr. *nauticus*; de *eis*, qui consensu fiunt, 1021, *seqq.* de *eis*, qui re fiunt, 1011, *seqq.*
 Contr. *nominatus*; paucos *eos* facit ius ciu. 450. omnes non eodem tempore exorti; Romanis non licuit hunc pro *eo* agnoscere, alterum vero non, 451. *eorum* non est tam certus numerus, vt ei non possit aliquis addi, 451, *seq.* ex *eorum* numero non crescunt lites, 452. contractus in dubio magis pro *eo*, quam innominato habetur, 450. 452.

- in *eis* locum habet exceptio non facti implementi, 473. in *eis* non licet poenitere, 475. V. *Adsecuratio. Cambium.*
- Contr. promagistri, V. *Exercitor.*
- Contr. realis, V. *Adsecuratio.*
- Contrahens, V. *Exercitor. Periculum. Praedo. Praemium.*
- Contrahere.* Nemo inuitus ad contrahendum cogi potest, 542. *seq.* V. *Actio. Exercitor. Indebitum.*
- Contributio.* De *ea.* 998. 1007. *eius* adpellatio et res ipsa, 998, *seq.* *eius* origo et aequitas; quotuplex? 999. qui et quando contrahere teneantur? 999, *seqq.* de aestimatione rerum, pro quibus *ea* detur, 1001, *seqq.* retentio mercium pro *ea*, 1004. in quibus casibus *ea* cesset? 1004 *seqq.* V. *Magisternavis. Vector.*
- Controuersiae, V. *Mercator. Rex.*
- Contumacia*, innominatum delictum, 587. *eius* in nauis poena, 1043
- Conuentio, V. *Bodmeria. Navis.*
- Conuertere pecuniam, V. *Magister nauis.*
- Conuitia* in nautas, 21. excusantur ac remouentur, 22
- Cophonus*, fluuius, ubi? 172
- Coquus Focarius*, 324
- Corallia*, principes in Africa et Asia legunt, 212, *ea* indagandi, ueniam concedit Turca, Gallo, 63. V. *Rubrum mare.*
- Corinthii* imperium maris ha-
- buerunt, 60
- Corium*; ex *eo* Babylonii naues aedificant, 285. 289
- Cornelia lex, V. *Lex Cornelia.*
- CORNELIUS, consul. Rom. 13
- CORN. NEPOS, quo tempore vixit, 175
- Corona*, naualis, 75. rostrata; qui hanc meruerunt, 291
- Corporalis possessio, V. *Visus.*
- Corpus*, liberi hominis non venit in adsecurationem, 455. V. *Possessio. conuexum, V. Navis.*
- Correi debendi, V. *Debere.*
- Correctio legum, V. *Lex.*
- Corruptela, V. *Consuetudo.*
- CORTESIUS, *Ferd.* successor *Amer. VESPVTH.* 181
- Corus*, ventus, 339
- COSTAE, V. *Navis.*
- Credens*, aut mutuo dans pecuniam, in nauim arman dam aut reficiendam, an ius tacitae hypothecae habeat? 1012. in carinam, an praeferatur mulieri dotem repetenti? 421, *seqq.* num in repetitione donationis propter nuptias? 423. *eius* in cibaria nautarum et in merces sibi obligatas priuilegium, 1012. *eorum*, pecuniam in nauim fabricandam et instruendam, praerogatiua, 909. V. *Creditor. Navis.*
- Credita pecunia, V. *Actio.*
- Crediti ius, V. *Creditor.*
- Creditor*, dat foenus, 379. quousque pos-

possit prohiberi, ne ex sylua nauim faciat, 411. cautiones ab eo obseruandae, 417. *seq.* 544. *seq.* 1032. *seq.* V. *Magister nauis.* *Nauis.* an probare cogatur, pecuniam in vtilitatem nauis erogatam esse, 544. *seq.* in cibaria nautarum, in naulum, in merces; quale ius habeat? 420. *seq.* de rate ab eo in flumine retenta, et vi fluminis abrepta, 1016. num, impetu aquarum, pignus amittens, ius crediti amittat? 1016. quando nauis sit periculo *eius*, quando non? 993. *seq.* num *eius*, an debitoris sit periculum, si res nautae commissa casu fortuito perierit, 1038. *seq.* V. *Foenus nauiticum.* creditori fallo soluens non liberatur, 495. qui sua pecunia alium liberat, in eius locum succedit, 545. quomodo *illi* vsuras centesimas adsignarint in ephemeridibus, 386. V. *Vsurae.* eius electio in instituenta actione contra exercitorem vel magistrum nauis, 1035. *seq.* V. *Exercitor.* *Pecunia traiectitia.* *Creta,* 67. V. *MINOS.* *Cretenfes,* mendaces, 7. maris domini, natura, 12 *Crimen,* laesae maiestatis, quot modis in re maritima committatur, 561. de publico, 593. de priuato. 594. V. *Delicta.* Criminalis actio; caussa. V.

Concurfus actionum. *Littus.* CRONENBERG. *Wilb.* successor ALBERTI I. subscripsit cum suis successoribus comitiis imperii, 100 *Cronium mare,* 156 *Cubilia nauis,* 290 *CVIACIUS, eius* sententia, 365. *eius* error, 394. *eius* diuersa lectio, 395. opinio *eius* de locatore, vel conductore nauis, 506. *seq.* *Culpa,* quibus modis committatur, casuum recensio, 518. *seq.* an *eam* committat, qui merces ex nauis vitiosa in meliorem transfert, et illae postea pereant? 518. *seq.* extra *eam* est, si quis nauem tempore navigationis emittit, et illa postea perit: est facti et probari debet; quomodo probetur? 519. de *ea* nauibus illata, 671. *seq.* 801-807. an ob *eam* magistri nauis, quam in fraudando vectigali commisit, dominus mercium, an exercitor actione exercitoria teneatur? 874. *seq.* V. *Actio exercitoria.* *Coniectura.* *Damnum.* *Locator.* *Naufragium.* *Vector.* *Culter;* in nauis *eum* stringentis in alium poena, 1042 *Cultus,* vitae; navigationes *ei* inferuiunt, 908. artium, V. *Ars.* *Cumba,* V. *Carina.* *CYNAEVS, Petr.* sententia *eius* de Iudaeorum navigatione, 12 *Cunthor,* emporium, 648 *Yyyyyy* Cupi-

Cupiditas,

Cupiditas, V. <i>Acquirere. Hispani.</i>	
<i>Cupressus</i> , ad structuram nauium,	289
<i>Curator</i> ; an, sine <i>eius</i> consensu, minor possit exercere,	541
Curia; V. <i>Regula. Stylus curiae.</i>	
<i>Currus</i> veliuolus,	144
<i>Cursus</i> ; liberi <i>eius</i> permissio est re- quisitum instrumenti adsecuratio- nis, 463. conf. <i>Flumen. Sidus.</i>	
Custodia littoris, V. <i>Littus.</i>	
Custos, V. <i>Exercitor.</i>	
<i>Cyaneae</i> insulae,	64
<i>Cycladae</i> , f. <i>Cyclades</i> insulae, 13. 68. 72	
Cydnus, amnis, V. <i>AVGVSTVS.</i>	
<i>Cymba</i> , Both, 658. Essbing, 656. Essping, 670. Schüte, 658. quid?	313
Cynofara, V. <i>Sidus.</i>	
<i>Cyprii</i> imperium maris habuerunt,	60
<i>Cyprus</i> ,	61. 67
CYRVS,	67

D.

D amascus,	61
<i>Damnatio</i> in metallum et opus me- talli; in opus publicum et in me- tallum; vtriusque differentia,	576
<i>Damnnum</i> , quod quis sua culpa fen- tit, non intelligitur sentire, 405. <i>ea</i> , voce periculi veniunt, quae casu fortuito, f. extrinsecus ob- ortae, 457. si facto hominum illi- cito fiat, adsecurator tenetur,	

Damnum,

et statim refundendum, 457. si
facto licito, distinguitur cum ad-
iectione temporis, a quo adse-
curator obligatus? 458. V. *Ad-
securans.* de *eis*, nauibus illatis,
580, *seqq.* 584. 586. 671, *seq.*
801 - 807. iniuria datum nauis,
quomodo vindicetur? 580. *eius*
in nauis dati casus: si nauis in al-
terius scapham impacta, 580. *seq.*
si nauis in funes anchorarum im-
pulsã; si in retia piscatorum in-
cidat, 581. si nauis alteram contra
se venientem obruit, 581. *seq.*
si quis alteri nummos ex manibus
percutiat, et illi in mare cadunt;
si quis nauem mercium venali-
tiarum perforat; si feruus mor-
tifere vulneratus naufragio pe-
reat, non de occiso, sed vulne-
rato agitur, 582. quid iuris? si
dubium, an dolo vel culpa sit
datum; quomodo ea cauere de-
beant? 583. de *eo* cauere 249.
per naufragium, V. *Actio man-
dati. Legatus.* quod nautae inter
se dederunt, 1042. si nautae inter
se dederint, exercitor non te-
netur, 586. V. *Exercitor.* quod
tempestate contingit, 582, *seq.*
num *id* vi fluminis ex ruina ac-
dium, aut in coloni fundo da-
tum in aestimationem veniat?
931. quomodo aestimetur,
si nauis aliam nauem incurrendo
ei damnnum dederit, aut eam de-

Danegeld,

deprefferit, 1040, *seq.* V. *Furtum. Liberalitas. Lucrum. Magister nauis. Malum. Pactum. Repressalia. Ripa. Societas naualis. Societas sagaria. Socius.*

Danegeld, quale tributum? 76

Dani; eorum ius maris, 34. vid. *Angli. Orcaes.*

Dania, 14. ex insulis fere constat; quomodo olim diuisa? 97. *eius* fluuii, 266. V. *Admiralius.*

Daniae rex, collegium mercatorum Islandiae constituit, 86. contradixit Wallensteinii titulo de generalitate maris, 88. se exemit ab imperio, 89. denegauit regi Poloniae ius in mari, 96. a Suecis et Hollandis in portu conclusus, 96. fauces freti Helsingorae saepe clausit, 98. mari quondam dominatus, 102. V. *Actus. Anglia. Hollandi. Iulinum. Repressalia. Vineta.*

Danica classis deleta, 96

Dano-Succici belli causae, 95

Dans, s. numerans pecuniam, V. *Cambium.*

Dantiscani; eorum nauigatio, 35. dictionarium eorum de potestate maritima R. Poloniae, 102

Danubius, 14. eius ortus et ostia, 262, *seq.*

DARIUS, 60

Darving, caespitis vtilis genus ageres conglutinat, 198

Davis,

Davis, fretum, vbi? 164

Debere. Nauilegata, vel vsufufru&u eius, quid et quantum *debeatur?* 912. Correi *debendi* in commo- dato, deposito, locato, tutela, stipulatione, in solidum tenentur, 403, *seq.*

Debitor, dat vsuras, 379. non videtur interpellatus, si postea rependi instantia omi&sa, 391. in mutuo terrestri sustinet casum fortuitum, 384. conf. *Foenus nauticum.* si quis ratem eius, qui ad diem pecuniam non soluit in flumine derineat, illaque flumine abripiatur et pereat, cuius id periculo fiat? 900. V. *Creditor.* Debitum, V. *Mercator. Oppignoratio.*

Decedere. Duobus vel pluribus simul naufragio pereuntibus, vter eorum praesumatur prior decessisse? 900, *seq.*

Decernere, V. *Praetor.*

Decisio. Regnorum decisiones non constituunt generalem regulam, 481, *seq.* V. *Stylus curiae.*

Decretum iudicis, V. *Tutor.*

Defensio, V. *Admiralatus. Fortalitia. Societas maritima.*

Deficere, V. *Occupatum.*

Deficiens sit hostis, 89.

Definitio, incipiat tractationem, 24. quomodo *eae* conficiantur in iure, 226. *Ciceroniana*, litoris, V. *Littus.*

Yyyyyy 2

Deli-

- Delictum*, Bruch, 650. ea sunt vel publica, vel priuata; *publica* dicuntur crimina, et inde accusationes; *priuata* maleficia, et inde actiones; *priuata* vel ex veris, vel quasi delictis, 560. dantur obligationes ex *eis* nauticis, 560. de *eis* in nauis, 1037 - 1044 obligatio ex *eis*, 1037. de publicis nauticis, 1043. *eius* impo-
nentis et exportantis illicitas merces in nauim, poena, 563. contumacia et contemptus, in-
nominatum, 587. de priuatis nauticis, 565 - 571. de *eis* feruorum in rebus nauticis, 588, *seqq.* de *eorum* cognitione, in
confinibus commissorum, 605. qui ius portus habet, non cog-
noscit super *eis* in mari vel litore commissis, 205. actio in ex-
ercitorem ex *eo* nautarum, 1034. de impropriis, seu quasi-
delictis nauticis, 584 - 588.
- Deliensis* nauis stupendae magnitudinis, 300
- Delinquens, V. *Agger. Exercitor. Mare. Seruus.*
- Delinquere, V. *Sensus.*
- DELRIO; *eius* error, 159
- Demissio velorum, V. *Velum.*
- DEMOCRATES, architectus ALEXAN-
DRI M. taxatus, 5
- Demonstratio*; *alios*, definiuntur res aliae, 514
- Denegare, V. *Alimenta.*
- Denfare aquas, V. *Aqua.*
- Deponere*, causa naufragii, quid sit? 406
- Depositum*, duplex, 511. de *eo* nau-
fragii causa, 940. 1014. *mi-
serabile* dicitur, res naufragii
causa deposita; de rebus nau-
fragii causa depositis, 406. V.
*Actio exercitoria. Commodata
res. Debere. Nauis.*
- Deportati*, exercitores esse, pro-
hibentur, 538, *seq.*
- Derelecta res, V. *Bona naufraga.
Iactus.*
- Designatio*, rei particularis in ad-
securatione, cur? 455. V. *Res.
mercium nauis impositarum, 943.
V. Merx.*
- Deteriorem facere conditionem, V.
Dominus.
- Detinere ministros. V. *Mercator.*
- Detrimentum.* De *eo* et commo-
communi pro rata in societate
nauali, 967. V. *Casus necessita-
tis. Littus.*
- Deucalidonium mare*, 75
- DEVS, navigationem aufert; et cur?
14. V. *Illicitum.*
- Dicta, V. *Doctor. Poeta.*
- Dies*, XXX. faciunt mensem, 385.
ab *eis* desumpta tempestatis signa,
336, *seq.* V. *Cambium. Contra-
ctus innominatus.*
- Debitor. Seruus. Stipulatio.*
- Dieta*, quid? 322, *seq.*
- Dietarii*, qui? 322
- Difficile* non est, quod alius faci-
endo

endo facile fecit , 177. difficilia ,
 quae pulchra , 21
 Dilatoriae exceptiones , 472. V.
Adsecuratio.
Diligentia ; de ea in seruanda na-
 ui aut scapha commodata , 103
 Dimidia pars , V. *Actio.*
 Dimidium , vid. *Laesio.*
 Diminutio vid. *Augmenta.*
 Directum dominium , vid. Domi-
 nium.
Discalmus , cur ita dicatur ? 313
Disciplina nautica ; modus in ea
 non excedendus , 1042
 Discordia , vid. *Communio.* discor-
 des naturaliter sunt homines , 42
 Disruptio aggeris , vid. *Agger.*
 Distantia , vid. *Locus. Navigatio.*
 Distrahere , vid. *Indebitum.*
 Ditescere , vid. *Naufragium.*
Diuerticulum ; extra *id* mare ma-
 net commune , 137. *eius* occu-
 pati ius durat , quam diu posses-
 sio , 37. ius piscandi in *eo* acqui-
 ri potest , 41
 Diuidere , vid. *Diuisio. Mare. Prae-
 do.*
 Diuinum ius , vid. *Ius diuinum.*
Diuisio rerum , unde ? 28 , *eius* ori-
 go , 29. V. *Commune. Dominium.*
Mare. Nautis.
 Diuitiae , V. *Hispani.*
 Diuturnum , V. *Violentum.*
Doctor. Eorum dicta aliquando ri-
 dicula , 67
Dolus , contrariatur adsecurationi ,

485. defuncti ; proprius , V.
Actio contra heredem. dolose
 agentis poena , vid. *Angaria.*
 damnum *eo* datum , vid. *Da-
 mnum. Magister nauis.*
Dominatus maris ; vni populo
eum concedere non est vtile , ex
 eo nocuerunt Athenienses aliis
 Graeciae ciuitatibus , 48. conf.
*Dominium maris. Dominus. Fi-
 des. Ius Possessio. nauigan-
 di.*
 Dominica potestas , vid. *Nautis.*
Dominium , quid fuit ante , quid
 post , diuisionem , 31. an con-
 sistere possit cum potestate tran-
 seundi , 36. 38. priuatis auterri
 potest , propter vtilitatem pu-
 blicam , 48. introduci potest cum
 reseruatione vsus necessarii , 49.
 tituli ad *id* transferendum habi-
 les , 133. ei addenda iurisdictio ,
 599. V. *Iurisdictio.* imperator
directum habet in fluminibus
 Germaniae , 73. V. *Flumen. Ter-
 ra.*
 Dominium , fluminum , insularum
 littorum , V. *Flumen. Insula.*
Littus.
Dominium maris. Ius diuinum de
eo , 34. quotuplex ? 25. quo-
 modo probandum ? 46. qui ha-
 beant alieno et qui suo iure , 25.
 de effectibus *eius* . 46. 599-609.
 Ictorum de *eo* oscitantia , 35. V.
 Y y y y y 3 GRO-

Dominus.

GROTIUS. SELDENVS. qui sibi id afferuerunt, 67, *seq.* Galliae regis, 82. gentes, qui id habuerunt, 34. Genuensium, vid. *Veneti.* in Germanos translatum, 73. imperatorum orientis, 72. *seq.* vid. *Imperator.* Neapolitanorum, vid. *Veneti.* Papae, in Italia. 74. vid. *Papa.* nunquam id habuerunt priuati, 47. vid. *Priuatus.* Venetorum. 104. *seq.* vid. *Veneti.* conf. *Bona naufraga.* *Dominatus maris.* *Dominus.* *Hispani.* *Littus.* *Mare.* *Mare particulare.* *Nauis.*

Dominus. Eius, volentis rem alienare, voluntas non est inhibenda, 131. V. *Bona naufraga.* *Ciuis.* *Mercator.* *Naufragium.* *Nauis.* *Recipere.* *Seruitus.* *Seruus.* littoris; vid. *Bona naufraga.* *Littus.* maris: *Athenienses,* 63, *Candii,* 12. *CANTVS.* 76, *Carthaginenses.* 63. *Creteneses.* 12. *Lacedaemonii,* 63. *Turca,* albi et nigri, 103. *Tyrsheni,* 64. *uentus,* 71. mercium, 963. vid. *Periculum.* mundi, 66, *seqq.* soli, 209. tabularum, 854. territorii, 205

Domus. Inter *eam* et nauim ratio diuersitatis, 411, *seq.* quando dicatur *cadem?* 369. mari aut flumini iuncta, vendita cum suo iure et onere transit ad emtorem, 1021

Donare nemo potest res alienas, 110.

Donatarius

donari nequit, res, quae non est in commercio, 114,

Donatarius ad remunerandum obligatus, 134

Donatio, non potest esse sine traditione, 109, *seq.* *Gryppiswaldia.* *Hispani.* mortis causa, quae? 1008. quotuplex? condiciones mortis causa donati, 1009. de donatione mortis causa, testamento, legato nautico, et successione, 1008-1011. propter nuptias, vid. *Credens.* *Flumen.*

DONELLVS, 200, *seqq.* 204. 210. 367. vid. *Littus.* *Nauis.* *Ripa.*

Dordracum. *Eius* gloria ex commercio, 18

Dos, vid. *Carina.*

DRAKE, *Franc.* felix *eius* nauigatio, 19. *eius* ex orbis circumnauigatione et re nauali gloria, 79. *eius* nauis, 369

Drusiana fossa. V. *Fossa.*

Ducere aquam, V. *Aqua.* *Flumen.*

Ductor per vada, Pilot. 652

DVELLVS, consul Rom. 13. 64

in *Duplum,* V. *Actiones in duplum.*

Durius, Hispaniae fluuius, 265

Duumuiri nauales Romae, 65

Dyrrachium, vbi? 314

E.

E*bentheur,* periculum, 652

Ebenus, ad structuram nauum, 289

Echinadae, vid. *Victoria.*

- Edictum praetoris*, si quis ex naufragio quid rapiat; *eius* rationes; quibus casibus locum habet, 573. quantum *eo* datur, tantum etiam fisco soluatur, 575. actio ex *eo*, vid. *Exercitor. Expugnare*.
- Egressus, vid. *Error*.
- Eiecta bona, vid. *Bona naufraga*.
- Eiectamenta maris*, princeps colligit, 212
- Elbinga*, ciuitas imperii et hanseatica, 101
- Electio contrahentis, vid. *Exercitor*.
- Elogium*, de admirandis Batauiæ, 106, *seq.* de Gryphiswaldia, 132.
- Elseneur, Elsingora*, fretum, 95. 165. vid. THYSIVS,
- Emblema, vid. *Navis*,
- Emolumentum, vid. *Regale*.
- Emphyteusis, vid. *Actio adsecurationis*.
- Emporium*, Cunthor, 648. vid. *Antuerpia*. de eius iure, 611. 954. vid. *Stapula*.
- Emtio, vid. *Permutatio*.
- Emtio venditio*, et donatio sunt tituli ad transferendum dominium habiles, 133. vid. *Actio exercitoria. Adsecuratio. Emtor. Euictio. Navis. Tabula*.
- Emtor*, nauis emta, tenetur pretium praestare cum usuris, 499. nauis, a piratis emtae, contra quem non datur actio de damno antea dato, 501
- Epactroceles*, quid? 314
- Epibatae*, non sunt nautae, 324
- Ephemerides, vid. *Creditor*.
- Epigramma, ARCHIMEDIS, 299. OWENI ET SANNAZARII, 104. vid. ARCHIMEDES. *Venetiac*.
- Epirus*, 67
- Epistola*, quando *eius* sit, ad quem mittitur, 495
- Eques, vid. *Census*.
- Erectio* der Backen vnd Tonnen, 621. item der Leuchten vnd Feurthürmen, 622
- Eretrinenfes* imperium maris habuerunt, 60
- Error*, contrariatur adsecurationi, 485. Errore viae, vi aut tempestate in alienum portum acti, tutum ibi receptum et egressum habenti iure gent. nisi sint hostes aut piratae, 945, *seq.*
- ERYTHRIAS, mari rubro dominabatur, 60
- Essbing; Essping*, cymba, 656, 670
- Euchaitensis* episcopus, 72
- EYDAEMON, 68
- EYDOMI CIZYZENI nauigationes, 175
- Euictio mercium, vid. *Merx*.
- Euictus*; curarunt eos Romani prope oppida et praedia, 404
- Euentus. Eum* nemo praestare tenetur, 528
- Euictio*; de *ea* stipulationum conditionalium, 426. an nauis emta singulae tabulae emtae intelligan-

- gantur, ideoque euiſtionis nomine venditor, quaſi euiſta parte, obligetur? 857. conf. *Euincere. Venditor.*
- Euincere* nauim, quid? quomodo fiat, et per quas actiones? an hae actiones habeant locum, ſi pars nauis euiſta? an ſi ſingulae tabulae? 501, V. *Venditor.*
- Euphrates*, celeberrimus fluiuius, 61. eius origo, concurſus cum Tigri, et vtriuſque exitus in mare, 260, *ſeq.* vid. NITOCRIS.
- Euripi*, 165. cauendi, 354
- Europa*, 13. optima et maxime culta mundi pars, 63. vid. *Anglia.* qui gloria nauali excelluerint ibi? 13
- Europaei*, 62
- Euxinus portus*, 61
- Exactio, vid. *Tempus.*
- Exceptio*: excuſſionis, 498. vid. *Cambium.* iudicati, 208. vid. *Praetor.* non facti implementi, in contractu adſecurationis; etiam habet locum in contractibus nominatis et innominatis, 473. *ſeq.* non numeratae pecuniae, an locum habeat in contractu adſecurationis, 472. *ſeq.* 498. ordinis, 498. vid. *Cambium.* conf. *Actio. Adſecurans. Adſecuratus. Nauis.*
- Excluſio, vid. *Incluſio.*
- Excurſoriae naues, vid. *Exploratoriae naues.*
- Exemplum*; vſus eorum in iure, 19. eis res ſit clara, 60. vid. *Argumentum.*
- Executio, vid. *Exſequutio.*
- Exemptio, vid. *Eximere. Periculum. Repreſſalia.*
- Exercere.* Si filii familias vel ſeruſ, voluntate parentum vel dominorum exercent, datur in parentes vel dominos actio; quid ſi ſciente patre vel domino, ſed non volente, 547, *ſeq.* ſi plures nauem exercent, vtrum ſinguli teneantur in ſolidum, an quilibet pro parte? 875. vid. *Actio. Aerarium. Exercitor. Praedo. Profeſſor.*
- Exercitium, vid. *Scientia.*
- Exercitor*, Schiffsfreund. Rehder, 645. de eorum auctoritate in conducendis et dimittendis naucleris, 645, *ſeq.* 693-697. qui prohibentur eſſe, 537-540. eorum maior pars, quae? 416, *ſeq.* quis? quotuplex? 536. qui poſſint eſſe, vel non, 536-540. plures eſſe poſſunt; etiam ſeruus plurium, 541. vid. *Actio exercitoria.* tenetur etiam ex proma-giſtri contractu, 542. in eum non datur actio, ſi quis cum nauta alio contrahit; non ex omni cauſa in eum datur actio, 543. obligatur fere ex omnibus contractibus magiſtri, 543, *ſeq.* ſi mutuum, ad reſectionem nauis ſum-

fit, et postea in priuatos vsus impendit, 544. *eius* praepositio est forma totius negotii; ex contractu magistri in solidum tenetur; 546. si plures sint, et vnus aliquid praestiterit, habet actionem contra reliquos; quid iuris contra *plures*? 547. *si liber homo* est magister, est in electione contrahentis, an *eum*, vel magistrum connenire velit; secus si *ille*, seruus est, 549, *seq.* tenetur ex hoc contractu, vel ex contractu proprio, vel magistri, vel custodum; quando non tenetur, 553, *seq.* si *eius* seruus furrripuit, cessat noxalis actio, et datur ex recepto, 553, *seq.* debet scire, res illatas esse, 554. quando nautarum, non vectorum, factum praestat, 555. tenetur de omni damno, non vero de damno casu fortuito obuiente, 557. tenetur ex quasi-maleficio de furto commisso, vel damno in naui dato, 584. actio ex edicto contra *eum*; si *plures* sint, contra *unumquemque* pro pro rata datur actio ex edicto, 585. seruum proprium delinquentem noxae dedendo liberatur, 589. perinde esse, cuius *illi* et magister nauis sint conditionis aut sexus; *eos* teneri contrahentibus, 1030, *seq.* cuius rei actio aduersus *eum* competat contrahenti cum magistro nauis, 1031,

seq. vid. *Magister nauis*. si *plures* sint, aut magistri nauis, quomodo tunc obligentur? num ex facto magistri nauis teneatur, in solidum? 1033, *seq.* actio in *eum* ex delicto nautarum; nomine illatorum in nauem tenetur, eoque respectu vectorum factum quousque praestare dicitur, 1034, *seq.* *ei* non dari actionem contrariam contra creditorem, 1036. vid. *Actio exercitoria. Actio ex quasi maleficio. Carina. Creditor. Culpa. Damnum Mitreher. Naui. Scriba.*

Exhibere; actio ad exhibendum. vid. *Tabula.*

Exigens cambium, V. *Cambium.*

Exilium; *eius* et peregrinitatis causa discernenda, 7

Eximere. Qui se imperio eximit, ab eo deficit, 89

Exiturae ius, 615

Exoneratio nauis, Lossung der Schiffe, 673, *seq.* de *ca*, 807 - 813

Expeditio Argonautica, 13

Expensae, in conseruationem mercium, vid. *Adsecurans.*

Explorator vadorum, 322. vid. *Gubernator.*

Exploratoriae, excursoriae naues vid. *Auslag-Schiffe.*

Exportare merces, vid. *Delictum. Merx.*

Expressa conditio, vid. *Conditio.*

Expressio periculi, vid. *Periculum.*

Expugnare

Expugnare nauim, quid? fit multis modis; edictum speciale de eo, 577

Exsequutio, parata, vid. *Adsecuratio*. eam in processu nautico non differendam, 1052

Exstincta perpetuo in antiquum statum reponi nequeunt, 370

Exstruendi naues ars, vid. *Barbarus*.

Extraclusus ager, vid. *Ager*.

Extraordinariae actiones, V. *Concursus actionum*.

F.

F*aber*; si *duobus* quid adscriptum sit, et alter faciat, an valeat adscriptum, 288

FABER, *Anton.* 366, *seq.* 597

FABER, *Timaeus.* 368

Fabrica nauis, 642, *seqq.* 686-693. vid. *Credens. Priuilegium*.

Fabula de NEPTVNO et AMPHITRITE, quid intendat? 34

Facere, vid. *Dilficile. Faber. Facultas*. nauim, ex aliena materia, vid. *Nauis*.

Facinorosus; de eorum punitione, 605

Factio; eius in nauí poena, 1043

Factorey, vid. *Mandatam*.

Factum; proprio resistere, indignum est, 473. vid. *Actio in factum. Exercitor. Conditio. Culpa. Damnum. Periculum. Scriba. vectorum*, V. *Exercitor*.

Facultas

Facultas; facere quid eius iure; vel iure seruitutis, diuersa sunt; libera, piscandi in flumine publico, 624. *poenitendi*, cui detur? 478. res merae facultatis, vid. *Res*.

Fabr-Wasser, aqua nauigalis, 645

Falsum, quot modis committatur et puniatur? 562. vid. *Cam-bium*.

Fama, probat in processu nautico, 1052

Fames. Vtrum in certo periculo naufragii, vel extremae famis, pro seruanda maxima nauigantium parte, licitum sit quosdam in mare abiicere? 891, *seqq.*

Fauonii venti, 339

Fauor, annonae, 551

Felicitas, non est solum in terra, 151

Femina in nauí pariens, vid. *Nauis*.

FERDINANDVS II. titulum des Oceanischen vnd Baltischen Meers General dedit ALB. WALLENSTEINIO, 73

Ferraria; eius duces, 75

Ferrum, vid. *Magnes*.

Feudum, in nauí non constituitur; est rei immobilis. 374. V. ALBERTVS. *Ripaticum*.

Feur-Thürme, 622. vid. *Erectio*.

Fictilia; naues ex eis aedificant, 289

Fideiussio, vid. *Adsecuratio*.

Fides, non tollit dominia, III. num pira-

piratis *publica* debeatur? et *eis iurata* seruanda? 972. *bonae*, vel *malae* fidei possessor, 372. *bonae fidei* vel stricti iuris actio, 551. *seq.* 569. V. *Actio exercitoria. Actio oneris auerfi. Angaria. Merx. Nauis. Pirata. Possessor.*

Filius patrem obligare nequit, 536. vid. *Exercere. Recipere.*

Fimus, Danck, vid. *Balthicum mare.*

Fines, ab *eis* suspectos arcet princeps, 604. vi fluminis confusi, 931

Finni; eorum structura nauium, 287

Finnicus finus, 166

Firmum nihil adeo est, quod tempestatis vim sustinere potest, 582

Fiscus, vid. *Bona naufragi. Edictum.*

Flagellum; *eis* caeli serui, 576. vid. *Fustis.*

Flaggen; insignia nauium; de *eis*, 602

FLAVIUS IOSEPHVS, vid. IOSEPH.

Fleuus, lacus, 163. vid. *Austriacum mare.*

Florentia, *eius* magnus dux, 74. in navigatione florens, 15. *eius* pharus, 360

Fluctus, dignoscendi sunt maximi, 354. maximus est decimus; vehementiores hyeme, quam aestate, 199. vid. *Mare. Naufragium.*

Fluere aliter, quando dicitur, 237

Flumen. In *eo* consideranda aqua, proprietas, iurisdictio, 123. *ea* sunt dulcia, 150. *eorum* superfuitas nocet, 249. ripis continentur, 38. *publicae* res sunt, iure nat. 32. 41. *eorum* vsus in navigatione; *nauigabilia*, quae? 123. ex nauigabili non licet ducere aquam, *ex non nauigabili* licet, 142. qua ratione aquam ducere liceat ex *publico* in *priuatum*? 142. quomodo *ea* concedantur? 123. vid. *Territorium.* vsus *eorum* innoxius ad libertatem nauigandi; in *eis* ciuitates nihil iuris habent, sed a principibus impetrant, 130. *eius* vsui et iuri gentium non obstat specialis in *eo* concessa alicui nauigatio; decisio in tali causa pro *Magdeburgo*, 131. an princeps, donato vel vendito iure nauigandi in *eo*, sibi id adimat, 133. singuli habent ius nauigandi in mari et *fluminibus*, 136. *ea* sunt duplicia; *publica* et *priuata*, 928. *priuatum*, quid? 139. *prisci* primitus in *eis* nauigarunt; reuerentia *eis* exhibita; unde dicatur et quid sit? *eius* differentia ab amne; diuisiones; *priuati* descriptio et natura, 225. *seq. publicum* quid? huiusque requisita, 226. in dubio *publicum* est; *nauigabile* vel *non nauigabile*, et vtriusque descriptio; occupari possunt; *eorum* dominus quis?

227. *communis* per occupationem sunt *publica* vel *privata*; quo sensu in iure dicantur *publica*; *publica navigabilia* referuntur inter regalia; 228. 928. an, respectu iurisdictionis, sint de regalibus? 228, *seq. eorum* dominium habens, omnes eius utilitates capit; *navigabilia*, et ex quibus *navigabilia* fluunt saltem sunt de regalibus, et cur? 229, *seq. eius* regale unus vel plures possunt habere; quae in populi Rom. ditione fluxerunt, eius fuerunt; *ea* ad imperatorem translata, aliis concedere potest, quomodo verum, quod *ea* sint principum, per quorum territoria labuntur, 230, *seq. eorum* concessio generalis, quae ratione fiat? *eius* concessio sub voce, *vsque ad*, quid in se contineat; specialis concessio regalium non habet regale fluminis; *ea* etiam praescriptione adquiruntur, non consuetudine; effectus regalis fluminis; delicta in *eis* quis cognoscat, 231, *seq.* reseruat principum in *eis*, 232. *eius* et viae publicae eadem ratio; de distinctione inter *navigabile* et *non navigabile*, 233, *seq.* 239. in *privatis*, num sine consensu principis aedificare liceat? aquam non licet ex *eo* sine consensu principis ducere, 236. principis in *eo* potestas non tollit usum inno-

xium reliquis hominibus, 237, *seq.* in *eo* licet omnibus piscari et navigare; si quis in *eo* impeditur, interdicto iuuatur, 238. inter *ea* et littora, ratio differentiae, 240. quomodo *totum* et quoad partes labi dicatur? *eius* res mobiles sunt nullius, 241. *eius* alueus, vid. *Alueus. ea* censitorum vice funguntur; casus *l. 38. d. A. R. D.* cumfiguratione agrorum, viae publicae et fluminis, 243, *seq. eius* cursu mutato, adhuc debetur vectigal, 259, *seq. ea* a natura suos fines acceperunt, 260. plurima, in Europae regionibus, habet Germania, 261. *eius* unde oritur locus, caput dicitur, *eius* cursus intra ripas non mutandus; periculosi in *eo* gurgites; *ea* auertere an liceat, aut expediat? 252, *seq.* duplici modo a se *ipso* cursum mutare potest; mutationis huius effectus; quod eius vis aufert, cuius? 254. an mutando cursum, imperii terminos mutet? 258. publicum cuiuslibet patet, 623. de iure *eorum*, 928-933. *eorum* usum communem esse iure gentium, non obstante alterius dominio aut iurisdictione; *eorum* incrementa quibus cedant etiam in vasallo; de inundatione, 929, *seq. V. Aedificans. Alueus. Aqua. Creditor. Damnum. Debitor. Domus. Facultas. Fluvius*
Ger-

Germani. Heluetii. Lacus. Lubeca. Mare. Mola. Molendinum. Periculum. Priuatus. Ripa. Riuus. Territorium. Vestigal. Via. Virgo.

Fluuiialis insula, vid. *Insula.*

Fluuiaticum vestigal, vid. *Vestigal.*

Fluuius; eorum origo ex mari, 252, eorum obstructions infaustae, 254. exempla eorum, qui infeliciter eos deriuarunt, 253. *seq.* totius mundi maximus, 261. de piscatione in *eis*, 625. regio vnaeque *suos* habet, 266. celeberrimi quidam: 14. 61. 62. 172. 261-266. conf. *Flumen. Lubeca.*

Fluxus, vid. *Aqua.*

Foedus, vid. *Hollandi. Polonia.*

Foenus, vid. Cato. Creditor.

Foenus nauticum, s. mutuum marinum, 378. *seqq.* 665, *seqq.* 760-767. 987-995. quid? 378, *eius* species duae, 379. *seq. eius* a mutuo terrestri differentiae 384. 385. 401. vid. *Mutuum terrestre.* In *eo* creditor sustinet casum fortuitum, 384. improprium non datur, 392. constituitur nudo pacto; ob hoc datur conditio certi, si usurae stipulatione promissae: si pacto, actio contractus, 401. *seq.* de adpellationibus *eius*, 987. *seq.* quid proprie sit, et quotuplex? 988. an sit licitum? 879. 988. *seqq.* qua in re consistat? de *eius* quantitate, 990. *seqq.* modus cautionis de *eo*; an nauarchus pro libitu possit obligare carinam foenori nau-

tico, 993: quando usurae solum ordinariae et communes, non foenus nauticum hic peti possit, 994. exemplum rei iudicatae de *eo*, 994, *seq.* vid. *Bodmeria.*

Fons, quando dicatur idem? 369

Forboferi fretum, vbi? 164

Forma, dat esse rei, 365, conf. *Materia*, natura nouas quotidie edit, 451. vid. *Velum.*

FORCATELLVS; *eius* sententia de littoribus, 200, *seqq.*

Fortalitia potest princeps extruere ad defensionem, 616

Fortunatae insulae, numero septem, 63. vbi? 165

Forum et processus nauigantium; de *eo*, 1049-1052

Fossa, quid et quotuplex? quid iuris in *publica*? *Drusiana*, vbi? plena *eis* *Hollandia*, 273

Fracht, naulum, 648. *volle Fracht*, totum naulum, 652. *frachtgüter*, merces vectoriae, 651. *fracht annehmen*, operam suam locare, 664. *Schiffs-fracht*, vid. *Locatio.*

FRANCISCVS I. rex Galliae; *eius* nauis stupendae magnitudinis, 300

Fraudare vestigal, vid. *Culpa.*

Fretum, quid? maria interna, vel sinus et *Fretum* sunt, vel alterutrum eorum, 159. Perficum mare sinus primum sit, iuxta Balforam *fretum*, 163. *ea* maris extimi, 164, et in maribus mediterraneis, 165.

Fretum *Davis*, ubi? 164. *Elfin-gorae*, 95. vid. *THYSIVS. Forboferi*, ubi? 164. *Gaditanum*, 13. 65. *Gallicum*, quae eius latitudo? 165. *Herculeum*, maris mediterranei ostium; eius synonyma, 165. *Magellanicum*, ab inuatore nominatum; eius occasio inuentionis; *la Maire*, ab inuatore nomen habet, 164. *Sunt*; vectigal in eo exactum, recisum, 165. *Waigatzi*, ubi? 164. vid. *Angustia. Anian. Balthicum mare. Daniae rex. Rubrum mare.*

Freybeuter, pirata, 650
FRIDERICVS, *Barbarossa*, imperator. *Eius* tempore *Pomerania* se protectioni imperii submisit, 124. *seq.*

Frisiones, gens maritima a CAROLO MARCELLO (eb) illata; *eorum* nauigatio, Romanis classibus, 14

Fructus, praedoni posse condici, 530. num si nauis legata naufragio perierit, inde fructus legatario debeantur? 940. vid. *Nauis. Vecturae. Vjsura.*

Fruementum, ne exportetur, statutum valet; poena contra id statutum facientium, 330. *seq.* eadem ratio in farina; quatenus ipsum principem id statutum stringat, 331. *seq.* si in nauem aliquam plures locatores *commune frumentum* contulerint, et confuderint: nauclerus autem vni ex

his *id* reddiderit ex communi, deinde nauis cum reliquo onere perierit; num nauclerus etiam aliis teneatur, illique pro sua parte frumenti oneris auersi agere possint? 897. de eius motione et refrigeratione, 1026. V. *Magdebutgum. Roma.*

Fuga stupri, vid. *Virgo.*

Functio, vid. *Alluio.*

Fundus, vid. *Anchora. Damnum.*

Molendinum. Terminus. εποχή.

Funis; varia *eorum* nomina, 280. *seq.* funiculus anchoralis, 672. Funes, *Tackel*, 670. de iniuriis in naui, si vi ventorum in funes anchorarum impulsâ sit perforata, 1041, *seq.* vid. *Damnum. Nauis.*

Fur. Odiõ *eorum*, praeter rei persecutorias multae actiones poenales sunt introductae, 565. *eius maritimi* olim poena quadrupli; hodie suspensio, 570. vid. *Nauis.*

Furari, vid. *Clauus. Peculatus.*

Furtum, maritimum, variis modis committitur, 565. *in naui* commissum, 585. quae de eo valent, ea etiam in damno, in naui dato, locum habent, 586. in naufragii furto imperatores constitutiones fecerunt, 575. de *eo* in naui, 1037. *eius* non-manifesti poena, 568. conf. *Actio furti. Concurfus actionum. Exercitor. Naufragium. Nauigium.*

Fustis; poena *eius* leuior, quam flagel-

Gades

flagellorum; liberi homines eis caesi, 576
 G. ....
Gades, insula, vbi? 165. *Gaditanum* fretum, 13. *Gaditanus* oceanus, 155
 Gallilaeum mare, 12
Galli; *Eorum* ius maris, 34. diu desides in nauigando, 83. contradicunt Hispano in Indica nauigatione, 120. vid. *Bona naufraga*.
Gallia, 14. 61, 67. a duobus mari-
 bus alluitur, 81. plures fluuios habet, 264. *eius* populi in nauigatione florentes, 15. an *eius* regi competat ius maris in mari Aquitanico, 81. *seq. eius* regis dominium maritimum, 82. circumnauigata, *TRAIANI* aeuo, 176. *eius* Admiralii, vid. *Admiralius*. *Corallia*.
Gallicum fretum; quae *eius* latitudo? 165
Gallicus oceanus, 155
Ganges, fluuius *Indiam* secat, 62. *eius* et *Indi* initium cum fine, vbi? 261. *Gangeticus* oceanus, 158. *Gangeticus* sinus, 166
Garumna, 265
Gaza, II
Geborgene Gütber, seruata bona, 669
Gedanum, ciuitas imperii et hanseatica, 101. conf. *Dantiscani*.
Gelasceré, vid. *Balticum mare*.
Mare.

Geleit.

Geleits - Herrlichkeit et gesamtes Geleit, quid? 603
 Gemma, vid. *Littus*.
 Generaliter negotiationi praepositus, vid. *Cambium*.
Genesaret, lacus, 12. vbi? 270
Gens, vid. *Frisiones*. *Gentes*. *Ius gentium*.
Gentes, quibus ius maris assignat *SELDENVS*, 34. vid. *Dominium maris* quarundam relatio specialis alias non excludit, 36
 GENTILIS, 567, *seq.*
Gentium ius, vid. *Ius gentium*.
Genua; *eam* ceperunt Saraceni, 13
Genuenses, 63. in nauigatione florentes, 15. vnde creuerint? 18. *eorum* rei naualis gloria, 18. vid. *Veneti*.
Genus; *ei* per speciem derogari, 91
Geranii ius, vid. *Ius Geranii*.
Germani; *eorum* laus hospitalitatis, 6. *eorum* nauigatio primo iuxta littora et in fluminibus, postea in mari, 14. *eorum* nauigationis hodie omisso; *eorum* nauigationis commoda, 14. in *eos* actiue et passiuè imperium transiit, 73. *priscorum* ex arboribus excuatis structura nauium, 286. vid. *Dominium maris*.
Germania; vid. *Adsecuratio*. *Dominium*. *Flumen*. *Indi*. *Rbenus*.
Germanici classes, 14
Germanicum mare, 75, *seqq.* in eo multum valet rex Sueciae. 87
Glaciale

- Glaciale mare*, 156
Glacies, vid. *Angustia*, 185
Gladius: eum in naui stringentis in alium poena, 1042
Gotbi, foederati Romanorum; de Romatriumpharunt; ex *eis* Sueci originem habent. 93
Gothenburgum. *Gottenburgum*, portus munitissimus, 87. vid. GUSTAVVS ADOLPH.
 GOTHOFREDVS, 200, *seqq.* 386, *seq.* 567, *seq.*
 GOTKE-MICHEL, pirata, 577
Graeci, celebres in nauigatione, 12. *eorum* ius maris, 34. olim praecipui maris domini, 63. V. *Vsura*, XERXES.
Graecia; principum *eius* classis, 13. V. *Athenienses*. *Dominatus*.
 Graecum mare, vid. *Turca*.
Gratificatio; *ei* aliquando locus est, 513
Grex; quando dicatur idem, 369
Gronlandi; *eorum* structura nauium, ex *scorteis*, 286
Gronlandia, ubi? 86
Gronlandicum mare; cui ius iuxta id competat? 86
 GROTIVS, *Hugo*. laudatus; *eius* sententia de mari libero; approbata, 30, *seq.* *eius* assertioni Britanniae exemplo contradictum, 36. ad l. 9. ad l. Rhod. de iactu, 72. *eius* opinio de ortu Americanorum, 189. vid. *America*. SELDENVS. *Societas*.
an Grund kommen, in vado haerere, 661
Grutiae ius, quid? apud comites plumarios in *Hollandia* est, 142
Gryphiswaldia, portum acquisiuit cum mero mixtoque imperio, ex donatione; elogium de *ea*, nauigatio *ibi* diu intermissa, 132. *eius* vniuersitas in littore, vicino coenobio *Hildensi* habet ius mercandi, et familia, 213
 Guarentigiatum instrumentum, vid. *Adsecuratio*.
 GVASCO GAMMA, Indiam aperuit Europaeis, 62
Gubernaculum; varia *eius* nomina, 277. Romani *binis* olim vsi; cur tam grandem molem possit mouere: *eius* partes, 278
Gubernare nauim, Schiffsteuren, 647. vid. *Sapiens*.
Gubernator nauis, steuermann, 652. 654. quis? *eius* officium et differentia ab exploratoribus vadorum, 322. quod munus. 353
 GVILHELMVS; *eius* sententia, quid sit nauim per auersionem conducere, 515, *seqq.*
Güther auswerffen, mercium iacturam facere, 667. *Güther-Werffung*, iactura mercium, 647
Güther-Lieferung, mercium traditio, 673, *seq.* 807 - 813
Gurges, vid. *Flumen*.
 GUSTAVVS ADOLPHVS, rex Sueciae; *eius* argonautica, 87. argonauticam

Habere

ticam societatem ex Gothen-
burgo instituere voluit; socie-
tatis huius finis et director, 120,
seq. eius nauiſtupendae ma-
gnitudinis, 300, *seq.*

H.

Habere non poteſt deſinere, qui
nunquam habuit, 47

Habitator; ab *eis* acceperunt terrae
nomina, 172

Habitatio, vid. *Census*.

HADRIANVS, vid. *Ager*.

Hadriaticum mare, vid. *Veneti*.

das friſche *Haff*; piſcoſiſſimus Po-
meraniae lacus; *eius* reditus,
ſcaphae, leges, iudex, 270. pro
eius viſu adhabitantes canonem
pendunt, 270, *seq.* ab eo cano-
ne, qui immunes; principis in
eo referuatum, certi piſces, 271

Hafniensis tranſactio, quid con-
tineat, 87

Hagae Comitum reſidentes, 19

ab HAGEN, *Chr.* explicatio *C. na-
uiganti X. de uſuris*, 399

Hamburgenses exceperunt repres-
ſalias a R. Daniae impoſitas, 458

Hamburgum, ius nauigandi in al-
bi habet, 129

HANNO, *Carthaginensis*, 12. *eius*
nauigationes, 175

Hanseaticae ciuitates; *earum* or-
dinatio nautica et ius mariti-
mum, cum commentario, *Rein.*

KVRICKE 639 - 826. vid. *Ant-
uerpia. Elbinga. Gedanum.*

Harlemum,

Harlemum, *eius* gloria ex com-
merciis, 18

HARMENOPVLVS; *eius* de I. Rhodia
aſſertio, 71

Harpago, vid. *Boffhacken*.

HARPPRECHTVS, 367

Haſta, vid. *Mare*.

Hauaria, Hauerie, Hauerey, 667,
seqq. 768 - 789. 998. vid. *Con-
tributio*.

Haupt - Boſſmann, proreta, 648.
654

Hauptſtuel, ſors capitalis, 665

HEIGIVS; *eius* ſententia, cur com-
munia non habeant limites, 30

HEIN, *Petr.* claſſem auro et argen-
to onuſtam Hiſpanis ademit, 120

HELENA, rapta a PARIDE, 13. vid.
ALEXANDER.

Helix quid, 290. vid. ARCHIMEDES.
Sidus.

Helleſpontus, 165. *eius* deriuatio,
161. vid. XERXES.

Helſenoer; *Helſingora*; tranſitum
rex Poloniae per *eam* rogauit,
98. vid. *Daniae rex. Elſeneur*.

Heluetii ignorant nauigationem;
iuriſdictionem tamen exercent
in fluminibus, 107

Hemiolia, qualis nauigium illa fue-
rit? 315. *earum* numerus, 316.

variorum de *ea* opinionones, 316
HENGKELIVS, *Baltb.* *Eius* opinio
de iure in mare Balticum, 93

HENRICVS III. *ei* facta Polonorum
promiſſio inanis, 102

A a a a a a

HEN-

HENRICVS VIII, rex Angliae. *Eius*
 nauis stupendae magnitudinis,

300

HERCVLES, in Argonautica expe-
 ditione, 13. *eius* columnae, quae?

165

Herculeum fretum, vid. *Fretum*.

Herculeum mare, vbi? *eius* syno-
 nyma; cur magnum dicatur?

159. *eius* initium et progressus,
 ac variae a littoribus appellatio-
 nes, 160, *seqq.*

Heres, quando res dicatur ad *eos*
 peruenisse, 575. actio quae *eis*
 et in *eos* datur, 574. vid. *Actio*
exercitoria. *Actio contra here-*
dem. *Aditio hereditatis*. *Ius*
piscandi. *Poenam commissi*.

Hesperides insulae, vbi? 165

Heuilat, vbi? 172

Heuren, conducere, 653

Hiberni, rerum maritimarum im-
 periti, 81

Hibernicum mare; ius in *id* SEL-
 DENVS tribuit regi Angliae, 78

HIERO, rex, 13. *eius* nauis stuper-
 dae magnitudinis, 257, *seqq.* vid.

ARCHIMEDES.

Hilda, vid. *Balaena*.

HILLIGERVS, 365, *seqq.* 567, *seqq.*

HIRAM, Tyrionum rex, 12

Hispani. *Eorum* ius maris, 34. a
 iure maris sibi arrogato depulsi
 a IOANNE IV. Portugalliae rege;
 Indiam habent, 62. 83, an iure
 sibi solis tribuant ius in Indias;

tria sibi in Indias vindicant, quod
 dominium *eis* negatur, 109, *seqq.*
 in *eos* quadrat latronis ad ALE-
 XANDRVM effatum, 111, *seqq.* *eo-*
rum tituli sibi contradicunt, 112.
eorum iniustum cum Indis bel-
 lum, 110, *seqq.* *eorum* vera causa
 occupandae Indiae; est cupiditas
 imperii et diuitiarum, 112. In-
 dicum mare ad *eos* non pertinet
 iure occupationis, donationis
 aut praescriptionis, 112. 114. pos-
 sessionem Indiae probare non
 possunt, 113. soli mercaturam in
 Indiam neque inuentionis, oc-
 cupationis aut praescriptionis
 iure habent, 115. postulata, quae
 Hollandi *eis* proposuerunt, re-
 pudiantur, 119. Angli, Galli, Ve-
 neti contradicunt *eis* in Indica
 nauigatione, 120. V. *America*. *Ame-*
ricanum mare. *Classis*. HEIN. *Ocea-*
nus.

Hispania, 14. 67. *eam* fere sube-
 gerunt Saraceni, 13. *eius* populi
 in nauigatione florentes, 15. ab
eis omnia dolose aguntur, 119.
 circumnauigata TRAIANI acuo,
 176. *eius* fluiuii, 265. regis *eius*
 ius maris ratione regni Neapo-
 litani, 74. *eius* regis potestas ma-
 ritima maxima, 84. regi *eius* ma-
 iestatem extorserunt nautae, 118.
 vid. *Hollandi*.

Hispanicus oceanus, 155

Hispaniola, vid. *Ophir*.

Histiopagus, 324
Hollandi, Indiam habent, 62. cum quibus amicitias et foedera colant, 19. iuxta Moscovitarum littora nauigant, 85. super Daniae regis duritie questu, 95. *eorum* naues conducentes, vbi subsistant, 97. a paruis initiis creuerunt, vt nulli cedant principi, 106. propter commercia, bella gesserunt, 118. non possunt esse contenti commerciis veteribus, 118, *seq.* in Hispaniam, rege inuito, per amicos nauigant, 119. summo studio in Indias nauigant, 119, *seq.* residentes *eorum* vbiuis fere locorum, 19. peribunt, sublata potentia maritima, 118. vid. *Americanum mare. Belgae. Daniae rex. Hispani.*
Hollandia, 14. regio frugum sterilis, 106. ex nauigatione creuit, 18. V. *Classis. Fossa. Grutiae ius. Merx. Munimenta. Signa. Vestroviae naues.*
Holfatia; eius duces ad mare habitant; olim classes in mari habuerunt, 102, *seq.* in mari olim potentes, 125
Homicidium; de eo eiusque variis casibus in naui accidentibus, 1043
Homo; illi in condenda vrbe respici debent, 4. eos temeritatis accusat POLYD. VIRGIL. 21. quando dicantur iidem, 369. *eorum* in vni-

uerso mari par hominum conditio, 25. *eorum* ius in fluminibus et lacubus, 27. eius in mare proieci poena, 998. V. *Corpus. Discordia. Paupertas.*
Honor; vid. *Velum.*
Honoraria actio, vid. *Concurfus actio.*
Honoraria poena, vid. *Poena honoraria.*
HONORIVS, 73
Hortator, quis dicatur? 329
HORTENSIVS. 365, *seq.*
Hospitalitas. Eius laus et amantem populi, 6, *seq.* vid. *Borussi. Germani. Rugiani. Sueci. Vandali.*
Hospitari; Hospitatura, vid. *Albergare. Albergaria.*
Hostis; quid liceat in eos, qui eis res subuehant, 922. *seqq.* num magister aut praefectus naus, vel etiam nauatae, contrapiratas pugnantes, bona cum conscientia, igne in puluerem tormentarium iniecto, nauem vna cum se ipso et suis, ac simul cum hostibus nauem occupantibus perdere potius, quam saluam nauem, se et suos hostium arbitrio dedere ac permittere possint aut debeant? 888, *seqq.* 1044-1049. vid. *Admiralatus. Ciuis. Deficiens. Naus. Pirata. Via.*
HOTOMANNVS, 365, *seq.* 394, *seq.* 515, *seqq.*

Huc usque: num dicitio inclusiva? 34. 36

Hybernare, Winterlage halten, 657

Hyems, vid. *Fluctus. Nauigatio.*

Hyperbole, vid. *Poeta.*

Hy' erboraeus Oceanus, 156

Hypotheca, magistro nauis in mercibus transuectis iure non est constituta, 520. an tacitam habeat, qui pecuniam mutuam dedit in nauis usum vel etiam refectionem? 865, *seqq.* vid. *Credens. Magister nauis. Nauis. Nauta. Vector.*

I.

IACOBVS, *Henr. Epigramma eius* in nauim CAROLI IX. 302

Iactare quid? 568

Iactura mercium. vid. *Güther auwerffen.*

Iactus, maris, See - Wurff; de eo 667, *seqq.* 768-789. 995-998. vtrum ille *triplex*, in itinere maritimo PAULI, apostoli, Romam per mare abducti, factus, ita fuerit ordinatus, vt primo merces, deinde armamenta nauis, denique cibaria iacta fuerint? 893, *seqq.* quid sit? 995, *seq.* quando et quomodo faciendus? in quibus rebus locum habeat? 996, *seq.* pro derelicto non esse habendum, quod quis salutis causa eiecit; de temerario aut lasciuo, 997. hominis in mare proiecti poena, 998. conf. *Fames.*

IANVS QVIRINVS, 10. 66
IAPHET, NOAE filius, 34. 36. vid.

NEPTVNVS.

IASON, in Argonautica expeditione, 13

Ibericus oceanus, 155, *seqq.*

Iberus, celebris Hispaniae fluius, 265

Icarium mare, 72

Iecoreum mare, vid. *Mare iecoreum.*

IGNEVS, *Io.* 69

Ignorantia praesumitur, 555

Ilium; eius obsessio, 13

Illicitum non est, quod Deus instituit, 20

Illyrii; eorum res naualis, 13

Itua, insula, nauale habet, 75

Immanitas, vid. *Populus.*

Immediati nobiles, vid. *Nobilis.*

Immemoriale tempus, vid. *Tempus.*

Immemorialis praescriptio. vid. *Praescriptio. Tempus.*

Immobilis res, vid. *Feudum. Molendinum. Nauis. Praedium. Res immobilis.*

Immunes naues, vid. *Vestigal.*

Impediens. Impedire, vid. *Flumen. Littus. Priuatus. Ripa.*

Imperator, mundi dominus; an supremum imperium in mari habeat? eius inter maritimos principes prima ratio habenda, 66. in eum omnis potestas translata lege regia; vel Romani, numquam totum mundum possederunt, 67. vid. *Dominium. Flumen.*

Impe-

Imperia, in dubio sunt arcifinia, 259

Imperium, vid. *Eximere. Flumen.*

Hispani. Priuilegium, ciuitates eius sunt Elbinga, Gedanum,

101. eius status, vid. *Territorium. conf. Borussia. Fridericus. Germani. Liuonia. Atheniensium; Carthaginensium; Romanorum* 18, vid. *Athenienses. Carthaginenses. Romani.*

Imperium maris, s. in mari, 45. 60. 62. 66. 103. 917 - 928. 949.

vid. *Africa. Asia. Imperator. Mare. MINOS. Piscatio. Respublica. Terra. Velum.*

Imperium merum mixtumque, vid. *Gryphiswaldia.*

Imperium Romanum. Eius latitudo;

quando coepit et quo iure? 64

Implementi non facti exceptio, vid. *Exceptio.*

Impletum; quid pro eo habeatur? 475

Implorare officium iudicis, vid. *Adsecurans.*

Improprium delictum, vid. *Delictum.*

Inanimatae res, vid. *Res.*

Incendium, vid. *Aqua.*

Incertum, vid. *Certum. Tributum.*

Incile, quid? quomodo fiat? 273

Inclusio vnus, est alterius exclusio, 131

Incommodum. De maris et nauigationis

incommodis et periculis; eorum metu non fugienda nauigatio;

quum etiam terrestre iter sua habeat incommoda et pericula. 959, seq. conf. *Periculum. Ripa.*

Incredulitas, an iusta contra Indos belli causa,

110

Incrementum; de fluuialibus, 635, seq. nauigationis, 907. seq. vid. *Acquirere. Patria.*

Indebitum, magis distrahendi, quam contrahendi, negotii causa geritur,

529

Index, proficiuus nauigationi; eius figura,

348

Indi; eorum structura nauium, 286. 289. tempestate iactati in Germaniam peruenerunt, 175. foederati, non possunt deserere, 118.

agonizantis cuiusdam eloquium, 111. *eorum bellum cum Hispanis*,

110, seq.

India, Romanis cognita, 109. qui eam habent, 62. iter in eam 176. seq. vid. ALEXANDER. Amstelodamum. Attaliba. Flumen.

Ganges. GVASCO. Hispani. Hollandi. Ophir. Indica nauigatio, vid. Belgium. Hispani.

Indicum mare, 62. 112. 114. vid. Hispani.

Indicus oceanus,

158

Indigena, vid. *Peregrinus.*

Indigentia, propter eam populorum inuenta mercatura maritima, 16

- Induciae* nauales belli Peloponne-
fiaci, 46
- Industria*, personae ubi electa est
non potest alius substitui, 542.
vid. *Societas*.
- Infans*; pro eo in naui nato non
debetur vectura, 508. 1025
- Inferre merces, vid. *Merx*.
- Infortunium nauium, 671, *seq.*
801 - 807
- Ingratitudo*; humanae eius poena
diuina, 14
- Iniuria*, non naui potest fieri, sed
hominibus in ea, 580. vid. *Actio*
iniuriarum. *Consilium*. *Da-*
mmum. *Mare*. *Populus*. *Priuatus*.
- Innominatus contractus*; pro no-
minato magis, in dubio, habe-
tur contractus, quam pro eo,
450. 452. vid. *Adsecuratio*. *Cam-*
bium. *Contractus innominatus*.
Exceptio.
- Innominatum delictum, vid. *Delic-*
tum.
- Inquisitio*, nauium 942
- Insepultus*, non tamen inde perit,
23
- Insignia nauium. vid. *Flaggen*. *Ma-*
gister nauis.
- Instantia, repetendi vid. *Debitor*.
- Instruere, vid. *Ausreiden*. *Barba-*
rus. *Credens*. *Nauis*.
- Instructio nauium*, ausreidung der
Schiffe; de ea; 662-665. 752-
759
- Instrumenta*, Reitschafft, 670.
- aquae deriuandae, 251. ad longio-
rem navigationem facientia, 349.
vid. *Nauis*.
- Instrumentum*; adsecurationis, hu-
insque requisita, 462, *seqq.* gua-
rentigiatum, vid. *Adsecuratio*.
Naucella. *Scapha*.
- Insula*; de eis et incrementis fluui-
alibus, 630-636. earum diuisio;
naturalis, quae, 630. *fortuita*,
quae? *manu facta*, quae? 631. de
marinae dominio; de *fluuiialis*
dominio; de dominio reliqua-
rum, 632; *seqq.* eae et portus
occupari possunt, 37. ea, fit oc-
cupatio maris, 136, *seq.* discrimen
inter occupatas et non oc-
cupatas, 624. vid. *Anglia*. *Can-*
ariae. *Cyanaeae*, 64. Cycladae s.
Cyclades, 13. 68. 72. *Dania*. *For-*
tunatae, numero VII. 63. ubi?
165. *Gades*, 165. *Hesperides*, ubi?
165. *Ilua*, nauale habet, 75. *Nord-*
strand, 198. *Sofala*, 125. 171. *Spo-*
rades, 68. *Sumatra*, 62. *Ta-*
probano, 62. *Telos*, 68. *Thule*, 85
- Intemperies maris*, Seenoth 652
- Intentio agentium, vid. *Actus*.
- Interdictum: ne in flumine quid*
fiat duplex, prohibitorium, et
restitutorium, 236. *seqq.* illud
est populare, rei persecuto-
rium et perpetuum, 237. quis eo
teneatur? 236. quando obtineat?
238. *seq. hoc*, quando locum habet,
et quis eo tenetur? 239. quid in
fe

- se complectitur, vtriusque differentia. 237. vid. *Concurfus actio- num. Flumen. Mare. Lacus.*
- Interesse, vid. *Acceptans.*
- Intermediū venti, vid. *Ventus.*
- Internum mare*, quid? 159
- Interpellatus debitor, vid. *Debitor.*
- Interpretatio, vid. *Beneficia.*
- Interfcalmium*, quid? 307
- Inuectio mercium, vid. *Merx.*
- Inuenire*, quid? 109
- Inuenta in mari*, Seefund, 669, *seq.*
789-801. in littore, num fiant occupantis, 932
- Inuentio*, quid? 109. magnetis, vid. *Magnes.*
- Inuentor, vid. *Helix. Littus. Magnes. Succinum.*
- Inuestire*, 123. 126. an de mari quis inuestiri possit? 124. vid. *Nobilis. Princeps. Territorium.*
- Inuestitura*; eae strictae intelligendae, 126. vid. *Territorium.*
- Invidia*, numquam totum orbem inuasit, 49. vid. *Populus.*
- Inuitus, vid. *Cambium. Contrahere.*
- Inuandatio*. 929, *seq.* Quid iuris in ea? quando fiat? 243. *eius* periculum non praestat venditor, 1022
- Inutilis*; diuersa vocis huius explicatio, 407
- IOANNES, episcopus Euchaitensis, 72
- IOANNES IV. rex Portug. vid. *Hispani.*
- IOANNES *Austriacus*, 63. *eius* de Turca victoria, 61
- IONAS; *eius* nauigatio, 19
- Iones*, 12. imperium maris habuerunt, 60
- Iocus, vid. *Poeta.*
- Iordanes*; an intret pelagus, 260
- IOSAPHAT, rex; *eius* classis, 12. cur *ei* societas naualis cesserit infelicitate? 1027
- IOSEPHVS, *Flauius*;
- Islandia, vid. *Daniae rex. Thule.*
- Israelitae* rei pecuariae dediti, 12. V. *Rubrum mare.*
- Istbmus*, vano labore perfodi tentatus, 253
- Itali*; *Eis* tribuitur inuentio magnetis, 345
- Italia*; 13. 14. 61. 264. *eius* principum ius in mare, 74, *seq.* vid. *Papa.*
- Iter*; an *maritimum* praestet terrestri? 846-852. vid. *Seruitus. Vectura.*
- Iucatanus sinus*, 165
- Iudaei*, an nauigationi dediti, 11. mare non neglexerunt, 60. pro vastatoribus orbis habiti, 110. vid. *Afer. CVNAEVS. Societas naualis. Zabulon.*
- Iudex, vid. *Adsecurans. Agger. das frische Haff. Tutor.*
- Iudicata res. Iudicatum. vid. *Foenus nauticum. Praetor.*
- Iudicium*, in mari vel nauis, 1050. de *publicis*, in rebus maritimis, 560-

- 560-563. *vi bonorum raptorum*, quis eo teneatur? 572. vid. *Cognitio*.
- Iugerum* quot species? 257
- Iulia* lex, vid. *Lex Iulia*.
- Iulinum* potens olim in Pomerania vrbs, a Daniae R. destructa, 124. *seq.*
- Iuramentum*; probatio *eius* non admissa, 558
- Icti*; non sunt curiosi in definiendo, 24. *eorum* opiniones de mare libero, 34. *eorum* auctoritatem occupationem facere, 38. vid. *Dominium maris*.
- Iurisdictio*. In *ea* concurrere possunt subditi cum imperatore, 69. *eius* omnimodae concessione an comprehendatur ius nauigandi, si vrbs ad mare sita? 132. *eius* vocabulo non veniunt regalia; nec ea quae specialiter tribuuntur, 133. quousque a littore in mare se extendat? 45. vid. *Census*. *Clientela*. *Dominium*. *Nobilis maris*, an sine dominio esse possit? 44. de maritimae actibus, 600. vid. *Actus*. *Continens*. *Flumen*. *Heluetii*.
- Iurisdictio littoralis*, Strand - Ge-
rechtigkeit, quid sit proprie; in quo non consistat, 204. ad eam pertinet ius erigendi vascula, stipites, speculas, 212. vid. *Anchoragii ius*.
- Ius*, 25. non mensuratur ex utilitate,
48. *ea* vigilantibus scripta, 513. vid. *Definitio*. *Hypotheca*. *Titulus*.
- Ius Albergariae*, 615
- - alienum; vid. *Dominium maris*.
- - anchoragii f. anchorarii, vid. *Anchoragii ius*
- - aquam ducendi, vid. *Aqua*.
- - belli, vid. *Occupatum*.
- - ciuile, vid. *BODMERIA*; *Ciuile ius*. *Contractus nominatus*.
- - ciuitatis, vid. *Ciuitas*.
- - congrui, vid. *Congrui ius*.
- - crediti, vid. *Creditor*.
- - diuerticuli occupati, vid. *Diuerticulum*.
- Ius diuinum*, 34. 946. vid. *Dominium maris*. *Ius piscandi*
- - domini, vid. *Priuatus*.
- - emporii, vid. *Stapulae ius*.
- - epochas habendi, vid. *ἐποχή*.
- - Exiturae, vid. *Exiturae ius*.
- - feudi, vid. *ALBERTVS*
- - facultatis, vid. *Facultas*.
- - finium regundorum, vid. *Mare*.
- Ius fluminis*, 127. 928 - 933. vid. *Flumen*. *Nobilis*.
- Ius gentium*, multa prohibet, quae natura permittit, 42. publica, quae, 30. vid. *Adsecuratio*. *Bona naufraga*. *Flumen*. *Municipalis ciuitas*. *Nauigatio*. *Permutatio*. *Piscandi ius*. *Praescriptio*. *Via*.
- Ius geranii*, quid? 613. *eius* vocis origo, 614. vid. *Stapulae ius*.

- Ius grutiae, vid. *Grutiae ius*.
 - - hypothecae tacitae, vid. *Credens. Magister navis. Vector*.
 - - inuentionis, vid. *Hispani*.
Ius littorale, f. littoris, habent principes ad mare sedentes, 212. in Pomerania solus Pomeraniae dux habet, 213. vid. *Littus*.
Ius maris, f. *in mari*, 34. 41. 74, seqq. 83. 96, seqq. 100, seq. 108, seq. 639, seqq. 681, seqq. Conf. *Mare*.
Ius mercandi, incorporale est, 115. V. *Gryphiswaldia*.
Ius naturae, f. naturale, quid? 31. *negatiuum* et *positiuum* quid? 47. quatenus immutabile, 46, *eius* res, quae? 30. *eius* publicae res sunt flumina, portus, 32. primaeuum, 946. vid. *Consuetudo. Pontifex. Ius piscandi*.
Ius nauigandi, de eo, 914, seqq. quid? 914. conceditur omnibus modis, quibus dominia transferuntur, 141. qui sub aliena potestate *id* habent, 122. Ciuitates quo modo accipiant? 123. vid. *Flumen. Forum. Iurisdictio. Hamburgum. Lacus. Territorium*.
 - - occupationis, vid. *Hispani*.
Ius piscandi; de eo, 946-952. primaeuo iure naturae, gentium et diuino, omnibus commune; post inter regalia relatum, vna cum fructibus *eius*, 946. seqq. quatenus competat subditis et priuatis, nec non heredibus, 950, seqq. vid. *Diuerticulum*.
Ius portorii, 941, seqq.
Ius portulaniae, 615
 - - portus, vid. *Delictum. Portus*.
 Ius possessi, vid. *Titulus*.
Ius postliminii, nauium, 974-978. vid. *Nauis. Postliminium*.
 - - praelationis, vid. *Cambium*.
 - - praescriptionis, vid. *Hispani*.
 - - priuatum, 29. vid. *Mare*.
 - - protectionis, vid. *Poilonia*.
Ius rates traducendi minime nauigationis species; variis titulus concedi potest, 141
 - - regium, vid. *Pomerania*.
 - - retia siccandi, vid. *Aedificium*.
 - - *retractus*, nauium, 1022
 - - seruitutis, vid. *Facultas*.
 - - singulare, vid. *Ratio*.
 - - *stapulae*, 952-958. vid. *Negotiatio. Stapulae ius*.
 - - strictum, 551. 569. vid. *Actio exercitoria. Actio oneris auerfi*.
Ius suum, nemini detrahendum, 139. eo, qui vitur, nemini facit iniuriam, 130. vid. *Lucrum*.
 - - vectigalis, vid. *Vectigal*.
 IUSTINIANVS, 365. 367, seqq.
 Iustitia, vid. *Bellum*.

K.

- K**attegat, vbi? 176
 KECKERMANNVS; *eius* opinio de altitudine maris, 148, seqq.
 B b b b b b b
 Keel

Keel, carina, 642, *seq.*
Korn kühlen, filiginem ventilare, 652
 aus der *Koß* abspannen, vid. *Abspannen*.
Kranen - Gerechtigkeit, 614
Kraut, vnd Loth, pulvis et plumbum, 656
 KVRICKE, *Reinold.* de adsecurationibus, 829 - 838

L

L*abi*, quomodo totum et quoad partes dicatur flumen, 241
Labor pretiosior est pecunia, 490
Lacedaemonii, inter Graecos olim praecipui maris domini, 63. vid. *Athenienses*.
Lacones, 63
Lacuna quid? 273
Lacus; in *eis* etiam nauigatur; quid et quotuplex? *publicus* quis? occupari possunt et concedi alius sub recognitione; si periculum est, muniti debent; interdicta pro vsu eius competunt et actio iniuriarum, 268. Italia habet praestantissimos; Heluetiorum; Pomeraniae, 270. non licet pro lubitu in *eis* piscari; *priuatus* quis? an in eo feruitus constitui possit? *priuatus* censetur iure aliarum rerum *priuatarum*; 271. an in *eo* locum habeat alluio; *eius* et fluminis differentia, 272. nauigandi ius aut feruitus per lacum alterius, 916. ad

feruitutem aquaeductus non habet perpetuam causam, sed ad nauigandum, 140. vid. *Asphaltites lacus*, *Aufriacum mare*. *Caspium mare*. *Genesaret*. das frische *Haff*. *Homo*. *Lemanus lacus*. *Podamicus lacus*, *Priuatus*.

Laden vnd lossen, vid. *Schiff*.
Laesio ultra dimidium, an contrarietur adsecurationi, 485, *seq.*
 de LAET, *Io.* opinio de ortu Americanorum, 190, *seq.*
Langsame Hand, longa mora, 663
Lapilli, iure nat. in littore sunt inuentoris, 212
Lapponum structura nauium ex vimine, 287
Last, lasta, 642, *seq.* 648
Latratus, vid. *Balthicum mare*.
Laudemium, vid. *Nauis*.
Leberzee, vbi? 86
Lectum, promontorium, 13
Legata nauis; *Legatarius*, vid. *Fructus*.
Legatum, *condicionale*; *ei* potest *purum* subiici, 427. *nauticum*; *eius* obiectum et modus; *condiciones eius* num omnes implendae? 1009, *seq.* vid. *Nauis*.
Legatus; an *damnum* per naufragium *eis* illatum, a principe refarciri debeat, 527
Legio, quando dicatur eadem? 369
Legumen, vnde dicatur? 328
Lemanus lacus; *eius* altitudo, 270

Lembarii milites, vid. *Miles*.
Lembus, quid? 314
 LEO AVGVSTVS, 73
 Leonina societas, vid. *Societas*.
Lesbii; imperium maris habuerunt, 60
 LESCARBOTVS, *Marc.* opinio eius
 de ortu Americanorum, 188
Lettres de charte partie, 943
 Leuare naues, vid. *Carabi. Merx*.
Leuitas nauis, Ranckigkeit des
 Schiffs, 647
 Leuchte, vid. *Ereftio*.
Lex, et confuetudo non vnum et
 eadem, 70. est, principis placi-
 tum, 69. eius vim habet prae-
 scriptio, 130. potentior quam
 pactum, 402. maris dominus,
 68, *seq. eae* sequuntur, quod
 probabile, 370. *earum* correctio
 vitanda; 365. maritimae, Rhodi-
 orum, 68. nauticae, vid. *Bod-
 meria*. Aquilia, vid. *Aquilia
 lex. eae* Athenienfium, vid.
Athenienfes. politici, vid. *Resp.*
 regia, vid. *Imperator*. Rhodia,
 vid. *Rhodia lex*.
Lex Cornelia de ficariis, quos pu-
 niat, et quomodo? 562
Lex Iulia de annonae, quis tene-
 tur, eiusque poena; *repetun-
 darum*, quis tenetur eiusque
 poena, 563. *de vi publica* tene-
 tur, qui possessorem nauis deici-
 cit, eiusque poena, 561. *de vi
 priuata*, quis tenetur et qua
 poena, 562

Libanus, 61
 Libellus adsecurationis, vid. *Actio
 adsecurationis*.
Liberalitas nemini debet esse da-
 mnosa, 134
 Liberatus. Liberare, vid. *Acci-
 piens. Creditor*.
Libertas, res fauorabilis, gr. si ex
 seruitute constat, nulla est, 118.
eius maxima pars vti oceano li-
 bere vti aere; non opus est *eam*
 acquirere, si alia via serui esse
 volumus, 119. vid. *Angaria.
 Commercium. Flumen. Mare.
 Praescriptio. Pirata. Velum*.
Liburnae naues, 308
Liege-Geld, mansionis pecunia, 659
Ligeris, fluuius, 264
Lignum, aptissima nauium materia,
 289. in trabes et asseres debet
 scindi ad nauis structuram, 289
 Limitatus ager, vid. *Ager. Alueus*.
Limites, firmi possunt poni in ter-
 ra, 37. communia cur non ha-
 beant? 39
Liquida, per se non terminantur,
 33
 Lis, vid. *Contractus nominatus*.
Litterae, Bodmeriae, vid. *Bodme-
 ria*. cambiales, s. cambii, vid.
Acceptans. Cambium. commea-
 tus; conductus maritimi, 943.
 intimationis. vid. *d' Auiso*.
 Litterale cambium. Litterarum
 obligatio ex cambio vid. *Cam-
 bium*.
 Bbbbbb 2 *It-*

Littorale ius, habent principes ad mare sedentes, 212. in Pomerania solus Pomeraniae dux, 213. Littoralis iurisdictio, vid. *Iurisdictio littoralis*.

Littus. variae eius acceptiones, derivationes et denominationes, 198. *seqq. ea* finiunt extrema maris, 35. 37. *eo*, continetur mare, 38: quid? 32. 199. an CICERO definitionis eius auctor; cuius iuris? 200. est nullius, et commune omnibus, 32. 200. nemo prohibetur ad *id* accedere, et *eo*, quoad navigationis commodum, vti; est publicum, s. populi; non licet in *eo* aedificare, sine consensu principis, vel cum detrimento publico, 200. Doctorum et praefertim STYPMANNI de *eis* sententiae, 200, *seqq. ea* sunt populi Romani; a tempore occupationis desierunt esse communia, 200. sunt in dominio principum et censentur hodie de regalibus, 202, *seq. eorum* occupatio quatenus facta, 203. de *eorum* usu, opinio DONELLI; *eis* quilibet vti potest eo modo, qui nemini incommodat, 204. quousque ab *eo* iurisdictio se extendat in mare, 45. ratione *eorum* non acquiritur maris ius, 99. *eorum* custodia pertinet ad dominos territoriorum; quid si vnus dominium maris, alter littoris, ha-

bet? *eorum* dominus cognoscit in causis ciuilibus et criminalibus, 205. qui in *eo* struit, fit soli dominus, 209. *ea* primo legerunt homines, 342. *ex* edicto Praetoris tenetur, qui manifeste ex nauis, vel a littore, rem naufragio seruatum aufert, 570. *eorum* vsus communem esse, quatenus in illis aedificare liceat, 931, *seq.* an iure *eius* res naufragae ad dominum littoris pertineant? 933. *eius* Saxonici comes, 76. vid. *Aedificium. Bona naufraga. Britannia. Circulus. Comes. Delictum. Germani. Herculum mare. Hollandi. Inuenta. Littoralis iurisdictio. Naufragium. Pyxis nautica. Scopulus.*

LIVIVS, defensio, 312. *Liuania*, 14. ab imperio abrepta, 89. *Locare operam suam*; Fracht annehmen, 664. vid. *Conductor. Nauis.*

Locarium, quid ita dicatur? 513. nautarum non venit in adsecurationem, et cur? 455. vid. *Nauta. Εποχη.*

Locatio; de *eis*, 505-521. regulariter temporalis est, 536. est frequens in rebus maritimis contractus, 505. *eius* et conductionis tria requisita, 507. vid. *Actio exercitoria. Nauis.*

Locator; quis proprie in re nautica dicatur locator vel conductor?

Locatum

Lucrum

tor? 858. poena ab *eo* promissa exfoluenda, 518. quatenus culpae reus sit, si merces pluvia maderiant, 519. ei conceditur retentio, 520. opiniones Dd. de locatore vel conductore navis, 506, *seq.* vid. *Fruementum*.

Locatum conductum; ex hoc contractu oriuntur duae actiones, 517, *seq.* vid. *Actio conducti*. *Actio locati*. *Casus fortuitus*. *Debere*.

Locus, eligendus in vrbe condenda, 4. quomodo *eorum* longitudinem inquisuerint veteres in navigatione, 349, *seq.* *ea* in naui conducere dicuntur personae, 508. pro *eorum* distantia constituitur vectura, 513. *seq.* *ea* nauigantibus periculosa signis solent notare magistratus, 355. religiosus, 210; *seq.* vid. *Cenotaphium*. *Nauigatio*. *Navis*. *Pignus*.

Loht, vid. *Bolis*.

Longa naus, vid. *Nauis*.

Loffestäte, locus, vbi naus exoneratur, 659

Loffung der Schiffe, exoneratio nauis, 673, *seq.* 807-813

Loth, vid. *Kraut*.

Lubeca, 14. vnica vrbs imperialis libera ad mare sita; ius nauigandi bello asseruit; habet regale fluminis in territorii sui fluuiis, 125. *Lubecensium* nauigatio, 15

Lucerna, vid. *Admiralius*.

Lucratiuus titulus, vid. *Concessio*.

Lucrum, et damnum quid? inuestigatur per regulas consortii, 523. non inuertit *illud*, qui suo iure vtitur, licet alius damnum habet, 116. vid. *Bona naufraga*. *Casus necessitatis*. *Pactum*. *Societas maritima*. *Societas naualis*.

LVCVLLVS, exciso monte, ad villam suam mare admittit; inde XERXES *togatus* dictus, 137

Lugdunum Batauorum, vnde nomen habet, 197, *seq.*

Lumen; *eo* falso, piratae solent nauigantes in praedam allicere, 360. vid. *Piscator*. *Puppis*.

Luna, vid. *Aestus*.

Lusitani, 63. in nauigatione florentes; 15. *eorum* naues stupendae magnitudinis, 301. *eorum* iter in Indiam, 176, *seq.* ius maris titulis ostentant, 83. *eorum* praescriptio interrupta, 115. vid. *Americanum mare*. *Castellani*. *Papa*.

Lusoriae naues, 315

LYCVREVS laudatus, 5

Lydi, ferui, 7. rem naualem pro-pagarunt, 11. imperium maris habuerunt, 60

M.

Macedones, ad rei maritimae ministeria promptissimi, 13

Macedonia, 67

Machinationes, vid. *Auffzüge*.

Maeotis, palus, vbi? 273

Bbbbbbb 3 *Magde-*

Littorale ius, habent principes ad mare sedentes, 212. in Pomerania solus Pomeraniae dux, 213. *Littoralis iurisdictio*, vid. *Iurisdictio littoralis*.

Littus. variae eius acceptiones, de-riuationes et denominationes, 198. *seqq. ea* finiunt extrema maris; 35. 37. *eo*, continetur mare, 38. quid? 32. 199. an CICERO definitionis eius auctor; cuius iuris? 200. est nullius, et commune omnibus, 32. 200. nemo prohibetur ad *id* accedere, et *eo*, quoad navigationis commodum, vti; est publicum, s. populi; non licet in *eo* aedificare, sine consensu principis, vel cum detrimento publico, 200. Doctorum et praeferim STYPMANNI de *eis* sententiae, 200, *seqq. ea* sunt populi Romani; a tempore occupationis desierunt esse communia, 200. sunt in dominio principum et censentur hodie de regalibus, 202, *seq. eorum* occupatio quatenus facta, 203. de *eorum* vsu, opinio DONELLI; *eis* quilibet vti potest eo modo, qui nemini incommodat, 204. quousque ab *eo* iurisdictio se extendat in mare, 45. ratione *eorum* non acquiritur maris ius, 99. *eorum* custodia pertinet ad dominos territoriorum; quid si vnus dominium maris, alter littoris, ha-

bet? *eorum* dominus cognoscit in causis ciuilibus et criminalibus, 205. qui in *eo* struit, fit soli dominus, 209. *ea* primo legerunt homines, 342. *ex* edificio Praetoris tenetur, qui manifeste ex nauis, vel a littore, rem naufragio seruatum aufert, 570. *eorum* vsus communem esse, quatenus in illis aedificare liceat, 931, *seq.* an iure *eius* res naufragae ad dominum littoris pertineant? 933. *eius* Saxonici comes, 76. vid. *Aedificium. Bona naufraga. Britannia. Circulus. Comes. Delictum. Germani. Hercules mare. Hollandi. Inuenta. Littoralis iurisdictio. Naufragium. Pyxis nautica. Scopulus.*

LIVIVS, defensio, 312

Liuania, 14. ab imperio abrepta; 89

Locare operam suam; Fracht annehmen, 664. vid. *Conductor. Nauis.*

Locarium, quid ita dicatur? 513. nautarum non venit in adsecurationem, et cur? 455. vid. *Nauta. Εποχη.*

Locatio; de *eis*, 505-521. regulariter temporalis est, 536. est frequens in rebus maritimis contractus, 505. *eius* et conductio nis tria requisita, 507. vid. *Actio exercitoria. Nauis.*

Locator; quis proprie in re nautica dicatur locator vel conductor?

Locatum

Lucrum

stor? 858. poena ab *eo* promissa exfoluenda, 518. quatenus culpae reus sit, si merces pluvia madescant, 519. ei conceditur retentio, 520. opiniones Dd. de locatore vel conductore navis, 506, *seq.* vid. *Fruementum*.

Locatum conductum; ex hoc contractu oriuntur duae actiones, 517, *seq.* vid. *Actio conducti*. *Actio locati*. *Casus fortuitus*. *Debere*.

Locus, eligendus in vrbe condenda, 4. quomodo *eorum* longitudinem inquisuerint veteres in navigatione, 349, *seq.* *ea* in naui conducere dicuntur personae, 508. pro *eorum* distantia constituitur vectura, 513. *seq.* *ea* nauigantibus periculosa signis solent notare magistratus, 355. religiosus, 210; *seq.* vid. *Cenotaphium*. *Nauigatio*. *Navis*. *Pignus*.

Loht, vid. *Bolis*.

Longa naus, vid. *Navis*.

Lossfätate, locus, vbi naus exoneratur, 659

Lossung der Schiffe, exoneratio nauis, 673, *seq.* 807-813

Loth, vid. *Kraut*.

Lubeca, 14. vnica vrbs imperialis libera ad mare sita; ius nauigandi bello asseruit; habet regale fluminis in territorii sui fluuiis, 125. *Lubecensium* nauigatio, 15

Lucerna, vid. *Admiralius*.

Lucratiuus titulus, vid. *Concessio*.

Lucrum, et damnum quid? inuestigatur per regulas confortii, 523. non inuertit *illud*; qui suo iure vtitur, licet alius damnum habet, 116. vid. *Bona naufraga*. *Casus necessitatis*. *Pactum*. *Societas maritima*. *Societas naualis*.

LVCVLLVS, exciso monte, ad villam suam mare admisit; inde XERXES *togatus* dictus, 137

Lugdunum Batauorum, vnde nomen habet, 197, *seq.*

Lumen; *eo* falso, piratae solent nauigantes in praedam allicere, 360. vid. *Piscator*. *Puppis*.

Luna, vid. *Aestus*.

Lusitani, 63. in nauigatione florentes; 15. *eorum* naues stupendae magnitudinis, 301. *eorum* iter in Indiam, 176, *seq.* ius maris titulis ostentant, 83. *eorum* praescriptio interrupta, 115. vid. *Americanum mare*. *Castellani*. *Papa*.

Lusoriae naues, 315

LYCVRGVS laudatus, 5

Lydi, ferui, 7. rem naualem pro-pagarunt, 11. imperium maris habuerunt, 60

M.

Macedones, ad rei maritimae ministeria promissimi, 13

Macedonia, 67

Machinationes, vid. *Auffzüge*.

Maeotis, palus, vbi? 273

B b b b b b 3 *Magde-*

Magdeburgum; negotiatio maritima super frumento an alibi, quam ibi, fieri possit, vid. *Flumen. Titulus.*

Magellanicum fretum, vid. *Fretum. Magellanicus oceanus,* 158

MAGELLANVS, *Ferd. eius* nauis, 369. Moluccas quaerens, fretum nouum inuenit, et circumnauigandi orbis viam sociis, ipse a barbaris occisus, monstrauit; post ipsum illud Angli et Bataui fecerunt, 181, *seq.*

Magister nauis, s. Nauclerus, qui? 542. quod munus? 353, de *eius* officio, 647-653. 697-726. idoneos nautas conducatur, 326. ne homines malos in nauim recipiat, 324. an alium substituere possit? 869. cura *eius* in quibus consistat, 542. an et quomodo *plures* esse possint? tutius ut vnus praeponeatur; *eius* praepositio cum adhibitione consilii, quid operetur? 543. nauigationis utilitas facit, ut quis saepe cum *eo* contrahat, 535. an in mercibus, nauis illatis, ratione nauis, contributionis et aliarum expensarum, iure hypothecae gaudeat? 864. si mutuo sumtam pecuniam non in nauis, sed suos usus conuerterit, num inde detur actio in exercitorem; in mutuo ei danda pecunia cautio creditoris, 1032, *seq.* creditor non tenetur

inquirere, an res re vera ab *eo* in utilitatem conuersa, 418. non plene restituens recepta, quomodo inde teneatur? 1037. *seq.* de damno dato per dolum vel culpam eius, sique naufragio causam dederit; num teneatur: si merces alio deuehendae a praedonibus aut piratis direptae sint; si falsis insignibus utens, causam damno dederit, 1040. *ei*, si falsum fore recepit, datur actio oneris auersi, 568. vid. *Actio. Actio exercitoria. Carina. Creditor. Culpa. Exercitor. Hostis. Hypotheca. Merx. Nauis. Periculum. Vessor.*

Magister ordinis Teutonici, non habuit ius maris, 100, *seq.* vid. *Borussia.*

Magistratus, ne ad eos euehantur peregrini, 7. frustra ab *eo* impetratur, quod natura concedit, 201. cautio *eius* in impetrandis repressaliis, 1018, *seq.* prohibentur; exercitores esse, 537. vid. *Agger. Locus.*

Magnes; *eius* natura, ratio nominis, inuentio, 343. de causa attractionis ferri; habet polos ad mundi polos conuertibiles; cuius causa latet, uti et inuentor et tempus inuentionis, 344, *seq.* *eius* inuentio tribuitur Italis, 345. aliquando mutat situm, 347, *seq.* Magnitudo, vid. *Nauis.*

Maieſtas; *eius* indicium; *eius* laeſae crimen, vid. *Admiralatus Crimen*.

Maior pars, quae? vid. *Exercitor*. *Maiores*, diligentes in promouenda nauigatione, 132

le MAIRE, *Iac.* commodius fretum circumnauigationi orbis inuenit, 182. vid. *Fretum*.

Malacia maris, 218. vid. *Mare*.

Maleficium, vid. *Actio ex recepto*. *Delictum*. *Exercitor*. *Quasi-maleficium*.

Malus, quid? unde dictus, et quae eius partes? an pars nauis? 278. *eum* ſcandentis caſus et damni aestimatio, 1042

Mancipium; pro *eo* in nauis mortuo an debeatur uectura? 508

Mandans mandatario, et hic illi tenetur. 527

Mandatarius; illi reſcribere ſolent, quod cambium ſoluere uelint; tenor talium litterarum, 495. num caſus fortuitus ab *eo*, vel mandatore praestandus, 1035. vid. *Mandans*. *Mandatum*.

Factorey. de *eo*, 527. 1029. *eius* limites cuſtodiendi, 527. vid. *Actio exercitoria*. *Actio mandati*. *Adſecuratio*. *Cambium*.

Mansonis pecunia. Liege-Geld, 659 *Mantua*. 75

Manu captus ager, vid. *Ager*.

Manu miſſus feruus, vid. *Actio noxalis*.

Mare, *eius* acceptio quotuplex, 31.

quid? 146. pars mundi, 66, maius terra et mundo; in *eo* non obtinet ius finium regundorum, 33. omnibus ſufficit, 32. *ei* Deus terminos ſtatuit; ſuper *eo* terram fundauit; an altius terra? 147, *ſeq.* de *eius* altitudine, 148, *ſeq.* *eo* terra eſt maior; profundum eſt, profundius terra; vnum profundius altero, 149. *eius* vaſtitas et profunditas obſeruanda, 354, *ſeq.* *eius* profunditas bolide vel hafta exploratur, 355. *eius* color varius, *ea* purgantur ſtato tempore; eiſufficiunt mortacina; ſputo non incitur, 151. *eius* rabies quomodo fiat? 217. *eius* murmur, huiusque cauſſa et effectus; *eius* malacia quae? *eius* pellacia, quomodo ſe oſtentat et quam fallax; de *eius* et fluctuum inſtabilitate, 218. ſcriptores de *eis*, 166, *ſeq.* *ea* in hominis uſum creata, 170. natura omnibus, 31, *ſeq.* 129. *eius* opportunitas nauigationem imperat, 8. tuto nauigatur ab omnibus nauibus, 49. an, qui prohibet in *eo* nauigare, poteſt iniuriarum conueniri? 130. *quaedam* periculofa, 353, *ſeq.* ſuntus in *eius* tuitionem impendendi, 43. an priuati iuris capax, 29. *acquiritur*, ſicut alia territoria, 44. etiam a priuatis, 35. 41. quomodo

modo proprium ius acquiratur, ratione personarum, ratione territorii? 44. 136. si quis in eo turbatur, interdictum habet, et alios prohibere potest, 136. principes eius accolae recensiti, 124. in aestimationem venit, 35. quando *aperiri* et *claudidictum*, 334, *seq.* an *eius arenae* possint numerari? 213. in *diuisionem* non venit, 29. quando primum *ea* inceperunt diuidi? 41. de *eius imperio*, 917 - 928. *eius dominium* videtur restringere libertatem nauigandi; unde et quotuplex *id?* 917. *eius imperii* modus et finis; num *eius* dominium adferat protectio et iurisdictio? 920. in eo dominium vniuersale non habet imperator, 73, *seq.* quousque se in *eo* extendat iurisdictio; delinquentes in *eo*, cuius loci forum fortiantur? 921. an *ea* gelascant? 156, *seq.* *eius* iactus, 667, *seqq.* 768 - 789. inuenta in *eo*, 669, *seq.* 789 - 801. de eo libero testimonia poetarum et opiniones Ictorum, 33, *seq.* an occupatum? 30. cur non occupetur, sicut flumen? 38. quae *eius* occupationem suaferint, 42. 45. *eius* occupatio quomodo fiat? 136, *seqq.* quibus conditionibus occupatio *eius* a priuato fieri possit? 137, *seq.* ex quo non colligatur occupatum, 44. de

occupatione *eius* vniuersali et particulari, 601. *eius* pars, ad exemplum fluminis, potest occupari, 41, *eius* partes occupatae, 35. *eius* occupatis partibus non inique onera imponuntur, 623. *eius* occupationem firmat praescriptio, 43. de *eius* praefectura, vid. *Admiralatus*. praescribi nequit, 38. vid. *Praescriptio*. possessio *eius*, si deseritur, ad pristinam naturam redit, 45. de regalibus esse dicitur, 43. de *eius* falsedine, 150. *ei* seruitus imponi nequit, 137. non semper intra suos terminos consistit; *eius* termini fundus et arena, 196. territorium *eius* quod? 44. titulus de *eo*, 88, *seqq.* an ad *id* vrbs collocanda? 5, *seq.* *eius* vsus primarius in nauigatione, 25. qui *eius* nudum vsum habeant? 27. *eius* inexpertes initiaudi mos, 358. Vid. et conf. *Actio iniuriarum*. *Aedes*. *Aeginaetae*. *Aegyptii*. *Aestus*. *Aethiopes*. *Africa*. *Aluuio*. *Angli*. *Anglia*. *Aqua*. *Arena*. *Asia*. *Atbeniensis*. *Balaena*. *Bataui*. *Belgae*. *Bona*. *Bona naufraga*. *Britannia*. *Caesar*. *Candii*. CANVTVS. *Carthaginenses*. *Ciuis*. *Classis*. COLVMBVS. *Commercia*. *Continens*. *Corinthii*. *Cyprii*. *Damnum*. *Dani*. *Daniae rex*. *Delictum*. *Diuerticulum*. *Dominatus*. *Dominium maris*.
Domi-

- Dominus maris. Domus. Eiectamenta. Fames. Flumen. Fluvius. Gallia. Gentes. Germani. GROTIUS. Hispani. Hispania. Homo. Iactus. Imperator. Inuestire. Iones. Italia. Iudaei. Iudicium. Iurisdictio. Lex. Littus. Lubeca. LVCILLVS. Lusitani. Lydi. Magister ord. Teut. Moles. Milesii. Municipalis. ciuitas. Naufragium. Naxii. Nobilis. Norwegi. Occupatio. Papa. Pelasgi. Periculum. Phocaeenses. Phoenices. Phryges. Piscatio. Piscis. Polonia. PONTANVS. Populus. Praescriptio. Princeps. Priuatus. Resp. Rhodii. Romani. See. SELDENVS. SERGIUS. Sidon. Terra. Territorium. Turca. Tyrus. VASQVIVS. Veneti. XERXES.*
- Mare Adriaticum*, 73. 74. Padus in Veso ortus in *id* descendit, 264
Mare Aegeum, 13. 68. vnde dictum? 161. conf. *Mare Icarium*.
Mare Aegyptiacum, 148. conf. *Mare Rubrum*.
Mare album, vbi? 163. vid. *Turca*.
Mare algosum, 163. conf. *Mare caricosum. Rubrum mare*.
Mare Amalchium, 156
Mare Americanum, vid. *Americanum mare*.
Mare Aquitanicum, vid. *Gallia*.
Mare Arcticum, vid. *Piscis*.
Mare Asiaticum; in *eo* Turca hodie primas partes habet, 60. seq. eius portus praecipui, 61
Mare asperum, 158
Mare australe, 75. vid. WILHELMVS conquestor.
Mare austriacum, vid. *Austriacum mare*.
Mare Balthicum; ob eius tuitionem suscepit GVSTAVVS ADOLPH. bellum contra caesarem, 88. vid. *Aetus. Aestus. Balthicum mare*. HENCKELIVS. *Pirata*.
Mare caricosum, 163. vid. *Rubrum mare*.
 - - Caspium, 175. 268, seq. vid. ALEXANDER M. *Caspium mare*.
Mare Cilicium, 64
Mare concretum, 156
Mare Cronium, 156
Mare Deucalidonium, 75
Mare extimum; eius freta, 164. eius sinus, 165. seq.
Mare Galilaeum, 12
 - - Germanicum, 75. vid. *Germanicum mare*. WILHELMVS.
Mare Glaciale 156
 - - Graecum, vid. *Turca*.
 - - Gronlandicum. vid. *Gronlandicum mare*.
 - - Hadriaticum, vid. *Veneti*.
 - - Herculeum, vid. *Herculeum mare*.
 - - Hibernicum, vid. SELDENVS.
 - - Icarium, 68. conf. *Mare Aegeum*.
Mare iecoreum, Leberzee, vbi? 86
Mare immotum, 35. 38
Mare Indicum, 62. 112. 114. vid. *Hispani*.
 C e e e e e Mare

Mare internum, vid. *Fretum*.
Mare mediterraneum; ea statim,
 aucto genere humano, nauigata
 et post occupata, 170. *corum*
 freta; eius sinus. vid. *Aestus. Fre-*
tum. Massilia. Sinus.

Mare mortuum, 156. 269. vid. *As-*
phaltites lacus.

Mare nigrum, 103. vid. *Turca.*

Mare occidentale, 78. vid. SELDENVS.

Mare particulare; *corum* domi-
 nium diuersum, 25. dominium
 alicuius acquiri posse, refellitur,
 46. ea diuidi possunt post occu-
 pationem, 41

- - Perficum, vid. *Fretum*.

- - Phoenicium, 64

Mare pigrum, 35. 38. 156. vbi? 14

Mare rubrum, cum Aegyptiaco,
 quidam coniungere voluerunt,
 148. vid. ERYTHRIAS. *Rubrum*
mare.

- - Septentrionale, vid. SELDENVS.

- - Sueuicum, vid. *Balticum mare.*

Mare Syriacum, 60

Mare Tyrrhenum, 61. 74.

Mare Verginium, 75

Mascopey, vid. *Societas*.

Massilia olim potens in mediterrane-
 o, 81

Materia praeualet formae, 364.
 nauibus apta potest camelis ad
 locum structurae vehi, 174. vid.

Lignum. Nauis. Silua. Specifica-
tio. Velum.

MATTHAEVS, *Anton.* 365. 566. *seqq.*

Maudab, mons

354

Mauritiana. 13. 63. 67

Mecha, vid. *Rubrum mare.*

Mediati nobiles, vid. *Nobilis.*

Mediolanum, 75

Mediterraneum mare, vid. *Mare*
mediterraneum.

Megarenfes, 46

Megapolis; duces eius ad mare ha-
 bitant; olim classes in mari ha-
 buerunt, 102, *seq.* in mari olim
 potentes, 125

Mendaces, Cretenses; 7

Mensis, vid. *Aestas. Cambium. Dies.*

Mensura. Rerum, quae in ea con-
 sistunt, enumeratio; eius partes in
 aridis et liquidis, 513. vid. *Nauis.*

Mercandius, vid. *Gryphiswaldia.*
Ius mercandi.

Mercator. Illi non sunt nautae,
 324. si diuersi sub mercium op-
 pignoratione crediderint, neu-
 ter praefertur, 421. inter eos con-
 trouersiae deciduntur ex aequo
 et bono, 475. eorum ministros
 non detinendos esse pro debito
 dominorum, 1020. vid. *Cambium.*
Daniae rex.

Mercatura, est necessaria; anti-
 quior agricultura, 15. *maritima*,
 honestior *terrestri*, 6. *maritima*
 est melior, leuior et cum mino-
 ribus sumptibus, quam *terrestri*;
 et cur? 15, *seq. maritima*, cur in-
 uenta? 16. vid. *Hispani.*

MERVLA; eius opinio de altitudine
 maris.

Merx

- tores esse, 539. Iembarii et clas-
fici, qui? 315
- Milesii*, imperium maris habuerunt, 60
- Militia*, necessaria in rep. 21
- Milliare, vid. *Navigatio*.
- Minister, vid. *Mercator*.
- Ministerium, vid. *Macedones. Nau-
ta*.
- Minor, vid. *Curator*.
- MINOS, *Cretae* rex, in Asia pri-
mo imperium maris habuit, 60
- Misenum*, 67
- Mitrebder*, reliqui exercitores, 665
- Mola*; eas in fluminibus principes
sibi adrogant, 236. superiorem
qui habet, non debet aquam re-
stagnare, 234
- Molendinum*, an quis, sine consen-
su principis, in flumine exstrue-
re possit, 232, *seq.* an ea sint de
regalibus. In Belgio principum
sunt; de *eorum* regali; quate-
nus immobilibus, quatenus mo-
bilibus, accensentur, 235. num
aedificare liceat in flumine pu-
blico; num in priuato post alium,
930, *seq.* ea, vi fluminis in alie-
num fundum delata, quomo-
do vindicanda? 931. vid. *Flu-
men. Ripa. Tutor*.
- Moles*; eam in mare quiuis iacere
potest, 66. *eis* fit occupatio ma-
ris, 136, *seq.*
- Molestiae* nautarum infinitae, 20
- MOLINAEVS, 395, *seqq.*
- Moluccae insulae*, 182. vid. MAGEL-
LANVS.
- Momentum*; quae magni sunt, spe-
ciali nota digna sunt, 133. Mo-
mentaneum possessorium, vid.
Possessorium
- Monarchia*. Sub *secunda* non re-
peritur insignis navigatio, 174.
celebres navigationes sub *tertia*
et *quarta*, 175
- Moneta, vid. *Vestigal*.
- Mons*; naues *ibi* collocantes riden-
di, 144. vid. LVCVLLVS.
- Monumentum*; de *eis* in littoribus,
210. vid. *Littus*.
- Mora, vid. *Langsane Hand. Na-
uis. Traiectitia pecunia*.
- Morbus*, et pestis, tam in terra, quam
in nauibus, 23. vid. *Vomitiones*.
- Mores*; vitia et vicia, nautarum, aspe-
ra, 21, excusantur, 22. *bonis*
aduertum, discere ex naufra-
gio, 204
- Mors, vid. *Donatio. Nauigans*.
- Mortacina.
- Mortuum, mancipium; mare; vid.
*Mancipium. Mare. Mare mor-
tuum*.
- Moscouitae*, 85. vid. *Hollandi*.
- Motio frumenti, vid. *Frumentum*.
- Mulcta, vid. *Nauis*,
- Mulier, vid. *Carina. Credens*.
- Multi*; inter *eos* vnus necessario
primus, 115
- Mundus*, pro parte *eius*; quo sen-
su domini *eius* dicantur reges,
67.

67. vid. *Europa. Fluvius. Imperator. Lex. Mare.*
Municipalis ciuitas, regalium incapax, 134. *eae* in mari nauigant, iure gentium; quoad regalia habentur pro priuatis, 129. vid. *Ager. Ciuitas municipalis.*
Munimenta, Hollandiae, Seelandiae &c. in collibus et aggeribus consistunt; *eorum* mensura et materia ex qua, 198
Munire. Munitio. Muniendi onus reale est, et impensa necessaria, 249. vid. *Ripa.*
 Murmur maris, vid. *Mare.*
Mutare. Quae certam habent observationem, non sunt temere mutanda, 91. conf. *Signa.*
 Mutatio; aluei; consilii; fluminis; voluntatis, vid. *Alueus. Consilium. Flumen. Voluntas.*
Mutina, *eius* duces, 75
Mutuuum; modi *eius* dandi, cum receptione alicuius augmenti, 392, *seq.* naufragio aut incuriu piratarum perditum, restituendum, 1012. ad utilitatem nauis, 544. vid. *Aedificium. Credens. Exercitor. Foenus nauticum. Hypotheca. Magister nauis. Mutuum terrestre. Nauis.*
Mutuuum terrestre. In *eo* debitor sustinet casum fortuitum, 384. in *eo* sufficiunt vsurae centesimae, 385. cur in *eo* liceat maiores legitimis vsuras stipulari? 387.

constituitur stipulatione, 401. vid. *Foenus nauticum.*
Myoparones, naues piratarum, 314
Myrmecidum parua nauis, 303
 N.

NABUCHODONOSOR, 60. 67
Natio; inter *eas* delectus habendus; quaedam infamatae, 7
Natolia, 60
 Natura, vid. *Colles. Forma Gentium ius. Magistratus. Res. Surrogatum.*
Naxii, imperium maris habuerunt, 60
Nauale, eligendum vicinum aquae, 289. vid. *Ilua. Turca.*
 Nauales duumuiiri, vid. *Duumiiri.*
Naualia Romanorum, 8
 Naualis corona, vid. *Corona. pugna*, vid. *Pugna.*
Naualis res, *eiusque* potentia ac gloria ex *ea*, variorum populorum, 11. 13. 17, *seq.* 79. 87
Naualis scriba, 663
 Naualis societas, vid. *Societas naualis.*
Nauarchus, qui? 321. vid. *Foenus nauticum.*
Naucleras; diuersimode accipitur, 321. *eorum* officium 647 - 653. 697 - 726. de *eis* conducendis et dimittendis, 645, *seq.* 693 - 697. an si necessitate compellus in deuium portum feratur, ibidem uectigalia soluere teneatur?
 Ccccccc 3

Naufraga

870, *seqq. eorum* calculus f. rationum redditio, 675. *seq.* 813-816. vid. *Concussio. Frumentum. Magister naus. Naufragium.*
 Naufraga bona, vid. *Bona naufraga.*
Naufragium. De eo, 669, *seq.* 789-801. 933-941. *eius* differentia, 72. est casus fortuitus, 23. ex casu fortuito est fatale et extra culpam; quomodo accidat culpa naucleri, vectorum, ductoris? 934, *seq.* ea licet colligere, vt dominis repetentibus restituantur, 212. eo facto, bona non debent furti, sed passis restitui, 629. qui rem ex eo seruatum, vel in litore iacentem furti, qui resleuandae naus causa eiectas in mari, vel fluctibus expulsas aufert, actione furti tenetur, 566. ex eo quando raptum dicatur, quando non? 573, *seq.* de rapientibus ex eo Scrum, huiusque determinatio poenae, 575. de poena rapti aut suppressi *eius*, 940. de pereuntibus eo hominibus, eis que succedendi modis et probatione, 939, *seq.* *eius* damnum non venit in actionem mandati, 527. vid. *Actio mandati. Actio rapti. Ager. Annona. ANTONINVS. Commodata res. Commodatarius. Damnum. Decedere. Deponere. Depositum. Edictum. Fames. Fur-*

Naufragus;

tum. Legatus. Littus. Mores. Mutuum. Naus. Raptum. Socius. Testis. Vestura.
Naufragus; quomodo *eorum* calamitati subueniendum, 941
Nauicella, an veniat instrumento piscatorio legato? 371
Nauicula, vid. *Naus.*
Nauicularia, est professio quaedam, 353. *eam* exercentes, 658
 Nauigabiles et minus nauigabiles aquae, vid. *Aqua. Fabrwasser.*
 Nauigabilia et non nauigabilia flumina, vid. *Flumen.*
Nauigans; primo, audax fuit; in mortis causa esse dicitur, 20. quomodo *eorum* pericula euitentur, 359. vid. *Casus fortuitus. Commodari. Commodata res. Commodatum. Fames. Forum. Locus. Lumen. Nauta. Signa.*
Nauigare; non est occupare, 112, *seq.* ars nauigandi antiquissima, 10. nauigandi scientiam veteres habuerunt non magnam, 174. initio ratibus fuit nauigatum, 306. nauigandi ius commune est, 915. de ordine inter nauigandum, et pugna nauali strictim 966, *seq.* vid. *Actio iniuriarum. Aedes. America. Athenienses AVGVSTVS. Ciuitas. Flumen. Galli. Hollandi. Iurisdiclio. Ius nauigandi. Lacus. Lubeca. Mare. Municipalis ciuitas. Nauigatio. Nauta. Oceanus. Priuatus. Seruitus.*

Nai-

Nauigatio;

Nauigatio; eius etymologia; quid?

24. *eius* diuisio duplex, 25. *eam* non curarunt sapientes, 20. non reicienda, 23. de *ea* prospiciat politicus in condenda vrbe, 4. *eam* promouere ad cuius officium? 8. *eam* imperat maris oportunitas; ad summam reip. spectat; eius cura apud Rom. 8. *eius* initium, 10. de *eius* origine et caussis, 906. *seqq.* *eius* origo diis adscripta, 318. *eius* rudimenta in recens condito mundo, .et incrementa ex triplici occasione, 906. summe utilis, 17. prodest fanitati, 23. 908. facit ad defensionem patriae, 18. dissitorum amicitias conciliat, 19. inseruit cultui vitae, artium, traductioni coloniarum, et voluptati, 908. maritima, an omni iure licita, 20. *seq.* 843-846. res merae facultatis, 43. *eius* plenum ius qui habeant, 28. de *ea* et instructione nauium, 908-914. tempora quaedam *ei* non apta, 333. commodum eius tempus, hyeme periculosa, 334. vel *breuis*, vel *longa*; plerumque breuis; qui breuem expediunt, illis compassus et bolis sufficit, 347. ad longiorem facientia instrumenta, 349. quomodo hodie in *ea* nauetae milliaria explorent; velocior *ea* est ab ortu in occasum, et quare, 350. *seq.* *eius* certae de-

terminatio non tollit omnem nauigandi libertatem, 921. de eius prohibitione 623. *seqq.* et securitate, 959-965. *ea* finita, fors cum vsuris, etiam grauissimis, reddenda, 419. *eius* ademtione ciuitates pereunt, 18. celebres et florentes in *ea*, 12. *seqq.* 175. conf. *Acquirere. Africa.* ALEXANDER *America.* ANACHARIS. *Angli.* *Apostolus.* *Aqua.* *Aquitani.* *Asia.* *Athenienses.* *Barnabas.* *Bataui.* *Belgium.* *Biscai.* *Carthaginenses.* *Castellani.* CHRISTVS. *Ciuitas.* *Commercia.* *Compassus.* *Culpa.* CVNAEVS. *Dantiscani.* DEVS. DRAKE. EVDOXVS. *Florentia.* *Flumen.* *Frisiones.* *Gallia.* *Genuenses.* *Germani.* *Graeci.* *Gryphiswaldia.* HANNO. *Heluetii.* *Hispani.* *Hispanian.* *Hollandia.* *Incommodum.* *Index.* *Ionas.* *Iudaei.* *Ius rates traducendi.* *Littus.* *Locus.* *Lubeca.* *Lusitani.* *Magister nauis.* *Maiores.* *Mare.* *Monarchia.* *Nauta.* *Neapolitanus rex.* *Normandi.* de NORT. *Patria.* PAVLVS. *Persae.* *Pirata.* *Piscatio.* *Pixis.* *Princeps.* *Priuanus.* *Rhodenses.* *Ripa.* *Romani.* *Rombi.* *Salsedo.* *Saraceni.* *Scoti.* *Societas.* *Stapulae ius.* *Turca.* *Vasallus.* *Vestigal.* *Velum.* *Venetii.* *Ventus.* *Ver.* *Verforia.* *Naulum*, Schiffheur, 645. quid? 513. vid. *Creditor.* *Fracht.* *Magister*

Magister nauis. Vector. Vectura.

Nauigium; varia *corum* genera. 306. *eius* iter vel statio, quando deterior fieri dicatur? 238, *seq.* Babyloniorum *illa*, 12. duobus commodatum, si surreptum fuerit, ambobus competit furti actio, 405. vid. *Commodatum Hemiolia. Nauis.*

Nauis, an primitiuum vel deriuatiuum; *eius* etymologia, 24. ad quid paretur? 25. *eius* finis et vsus, 914. quid? APPIO CLAUDIO vnde nomen? omnis generis nauigia comprehendit; statutum in *ea*, etiam locum habet in nauicula; *eius* partes, 276. costae et zonae *eius*, 277. *eius* pars anterior et posterior; *eius* instrumenta, quae? 278. *eius* partes minus principales in nauis corpore, 281, *seq.* *eius* instrumenta extra nauis corpus minus principalia, 282, *seq.* *earum* varia veterum gentium structura, 285. *eius* architectus, 288. *eius* materies, 288, *seq.* de *earum* in-structione, 662-665. 752-759. qui eligendi ad fabricandam *eam*? num alii illis substitui possint? ad quid obligentur? 910, *seq.* an qui *eam* a se fabricandam promissit, si specialiter hoc actum sit, vt suis operis id perficiat, non consentiente stipulatore, per

aliud id faciens obligetur? 869, *seq.* ex aliena materia facta cuius? an facientis, an materiae domini? 364, *seq.* 911. corpus est ex compositis, nec admittit proprie diuisionem; *ea* legata, vel vsufructu *eius*, quid et quantum debeatur? 912. pactum de *ea* non petenda; quae sit instructa? 913. *refecta* vtrum *eadem* sit dicenda quae fuit ante refectionem? 369. 852, *seq.* ex tabulis alienis aedificata, vel *refecta*, num aedificantis, an domini tabularum? 854, *seq.* *perfecta*, quo instrumento demittatur in aquas, 290. *earum* fabricandi modus, a piscibus, vel auibus; in aquis consistens velis et funibus armatur, 290. vnde emblemata et nomen hodie accipiant; an *ei* magnitudo, vel paruitas, magis conducatur? 292. exempla *earum* stupendae magnitudinis, 293-303. exempla minimarum; certa *earum* mensura dari nequit, 303. de *earum* generibus et varietate, 306-318. pedetentim ad perfectionem peruenierunt, 306. summa *earum* diuisio, 306, *longae*, vnde et quae ita dicatur? prima longa fuit *πεντηκόντηρος*; vnde haec appellatio? aliae *eius* denominationes; earum longitudo debet respondere ceteris mensuris, 307. *earum* species a quadriremi vsque ad

ad quadraginta remorum nauim, 308. unde appellatio biremium, triremium, &c. 309. *earum* appellaciones ex variis causis, 317, *seq. eius* partiumque *eius* inuentores, 318, *seqq. longa*, quis primus nauigauit? 319. maiorum et minorum ordinum inuentores; uti et onerariarum 320, *eius* magister unde nomen habet? 322. *ea* instructa, magister *eam* locare debet, 326. *eius* com meatus quomodo et quibus rebus instruendus? 327. quibus mercibus onerari solet? 328, *seq.* si plures onerandae, vel leuandae, quae preferenda? 329. *seq. ea* onerata ventus captandus, 333. est res in dominio et commercio existens; 363. 499. non est praedium urbanum nec rusticum, sed res mobilis, 363. an *ea* sit res immobilis et retractui obnoxia, 862, *seq. eam* qui possidet, quid possideat; quomodo *ea* iure naturali vel ciu. nostra fiat? acquiritur bello et specificatione, 364. ad *eius* traditionem titulus requiritur habilis; *eius* acquirendae modus ex iure ciu. est usufructus; nostra etiam sit legato; *eius* legatae materia vindicari potest; *ea* dissoluta legata, ne quidem materia debetur; an *ea* veniat instructo legato? 371. in *eius* vindicatione quid obseruandum? *eius* possessor quid praestare teneatur?

372. *eam* petens victus, an denuo tabulas petere possit? in *ea* idem quod in in domo statuendum, putat DONELLVS, 373. si tabula *ei* iuncta, quomodo peti debeat? 373, *seq.* in *ea* potest usufructus constitui, 374. in obligationem venire potest? *eius* respectu conuentiones fiunt, 377. de *eius* commodato, 403. *seqq. ea* commodari potest nauigaturis; 403. de *eius* vel aliarum rerum, causa naufragii deposito, 406, *seq.* non facile deponi potest, sed sequestrari; res in *eas* immittas non fide custodiens, tenetur actione de recepto, 406. de *eius* et rerum in *ea* pignore, 410-423. 1015, *seqq.* Car conducta *ea* possit relocari alii, non vero pignori obligari? 1016, *seq.* pro pecunia oppignorari potest, 410. plus est in mutuo, respectu *eius*, quam aliarum rerum, 412. differentia inter eum, qui in *eam* et domum emendam credidit, 414. si diuersi in *eam* credentes concurrunt, quis praefertur? an credens in *eam* emendam praefertur credenti in rescipiendam; credens in *eam*, si de speciali hypotheca sibi prospicit, quale ius habet? 420. an *ea* pereunte teneantur exercitores pecuniam creditam cum usuris reddere, 423. de *eius* sti-

D d d d d d

pula-

pulatione, 425, *seqq.* rerum nomine quando non veniat; *certa* in adsecuratione posita, an debeant merces in aliam transferri? 455. *seq. eius* nomen est requisitum instrumenti adsecurationis, 462. de *eius* emtionevenditione, 499, *seqq.* quando tradita censetur? 499. *ea* vendita, quid dicatur venditum? 500. ex *ea* vendita non debetur laudemium; nec ius retractus in *ea* locum habet; 502. statutum de *eis*, ne a ciuitate alienentur, 502. rebus ex *ea* venditis, quid loco traditionis sit; 1022. non est res sterilis; *eius* fructus ciuiles, 505. de *earum* locatione-conductione, 505-521. *eam* locare et conducere quid? eius locator, conductor quis? 505, *seq.* quando conducentem habere debeat, quousque *illa* ire debeat; quomodo se inuicem conducere debeant; quid pro conductu contribuere debeat, 525, *seq. eius* locationis conductionis contractum rescindentis multa, 1022, *seq. ea* pro numero amphorarum, vel per auersionem conducta, quantum vecturae nomine debeatur? quando *eius* conductor aut locator obligetur ex mora? promissio sub certa poena de mercibus alio deuehendis, quando exceptio-

nem admittat, quatenus ob *eam* perditam locator teneatur vel non, 1023, *seq. ea* aut mercibus deperditis, num integrae vecturae merces debeatur? 1024. pro infante, quem femina peperit, in *ea*, nihil vecturae nomine deberi, 1025. poena nauigantium sine *ea* conducente; multam quis accipiat, et cuius super *ea* cognitio? si quis in hostem irrumpit, quid *ei* ratione damni a reliquis contribuendum? 526. si diuiditur, neuter *eam* habet, 528, *seq.* est corpus conuexum, s. totum integrale; in *eius* diuisione locum habet adiudicatio; iure Lubec. vnus aestimat, alter optat, aut res forti committitur, 529. aliud *eam* locare, aliud exercere, 530. in *ea* exercenda non attenditur sexus, aetas, potestas patria aut dominica, 541. *eius* causa, quando melior? 545. si quis ex *ea* quid furatur, actione furti tenetur, si de *ea* onerata sextarium frumenti, vel de *ea* vinaria aliquot amphoras fustulerit, an totius oneris fur? 565. *exploratorias* habent hodie terrarum domini. ad tuitionem maris, 578, an eiectus de *ea*, prius de vi, quam possessione debeat agere, 598. *ei* praepositorum officium, 1030. de *earum* iure postliminii, 974-978. quae ius post-

postl. habeant vel non; tempe-
state in communis amici portum
acta, num habeat, si *eam* ho-
stis, cui adempta est, postea re-
stitutum veniat a communi ami-
co? 975, *seqq.* num res in hostium
nauibus repertae censendae sint
hostiles et capientium fiant; vt
et res hostiles cum amicorum
nauibus? 978. de *earum* repres-
saliis et arrestationibus, 1017,
seqq. num *ea* retractui obnoxia?
862, *seq.* *Navis actuaria*, quae
et vnde dicta? 312. *earum* diui-
sio, 313. quae mediocris magni-
tudinis sunt, 314. *Naues lusoriae*
duplices, 315. *Naues onerariae*,
quae? hae velis vsae; vnde dictae?
316. *earum* species, *earum* magni-
tudo, vnde aestimetur? 317.
Naues piratarum, 314. *Naues*
piscatoriae, actuariis adnumera-
tae, 314. *Naues veloriae*, 314, *seq.*
De cetero Nauium mentio
fit fere in omnibus indicis huius
titulis.

Naupegus, 324. gnarus adscisci
debet ad structuram nauis; de-
bet nauim delineare; si in modo
peccat, ad interesse tenetur;
potest ministros et seruos, si so-
lus operi non sufficiat, adhibe-
re,

288

Nausea, nauigantium quomodo
auertatur? 352, *seq.*

Nauta, Bossmann, 656. primus,

10. de *eis*, et *eorum* ordine; qui
eorum nomine veniant; *eo-
rum* distinctio, 321. inferioris
fortis *eorum* nomina, 322.
324. *eorum* molestiae, 20. moni-
tum pro tironibus, 347. an cogi
possit vt nauiget, s. ad vectu-
ram? 507. 863. de *eorum* condu-
ctione et officio, 653-661. 726-
751, quidam solos vectores trahi-
ciunt; alii nullos, 508. de vesti-
bilibus *eorum* mercibus, 676, *seqq.*
816-820. *eius* nomen est requi-
situm instrumenti adsecurationis,
462. *eius* pecuniae transuehen-
dae dilapidantis poena, 570. de
actione oneris auersi, quod *is*
vehendum conduxit, 1025. tene-
tur amissionem factam probare,
et quomodo, 557, *seq.* an pro
ministerio praestito in ipsa naui
tacitam habeat hypothecam? 865.
de extraordinaria *eorum* fidelium
remuneracione, 678, *seq.* 820-
824. vid. *Actio tutelae. Arrestari.*
BIANTES. *Clamores. Claus. Con-
tentus. Conuitia. Credens. Cre-
ditor. Damnum. Epibata. Exer-
citor. Locarium. Magister nauis.*
*Mercator. Mores. Nauigatio. Pe-
riculum. Romani. Schiffskinder.*
Veclor. Ventus.

Nautica varia, vid. *Aegyptii. Cir-
culus. Compass. Concurfus actio-
num Contractus. Delictum. Di-
sciplina. Donatio. Exsequutio.*

Fama. Foenus naut. Hispani. Legatum. Locator. Mutuum. terr. Ordinatio. Probatio. Quasi-maleficcium. Romani. Schola. Stylus. Testamentum.

Neapolis; eius rei maritimae scientia, 18. Neapolitani in nauigatione florentes, 15. vid. *Bona naufr. Hispania. Veneti.*

Necare, vid. *Alimenta.*

Necessaria, periculosa, 21

Necessitas. Nullo tempore effici potest, vt quid ea potius, quam iponte factum videatur. 115. vid. *Casus necessit. Negotiatio.*

Negatiua, vid. *Conditio. Vniuersalis.*

Negotia sunt plura, quam rerum vocabula, 530, *seq.* vid. *Contractus.* in negotio gesto non venit casus fortuitus, 528

Negotiatio: eam libertati non posse praeiudicare in vniuersum et mercibus non expressis stapulae ius; excepto casu necessitatis et annonae caritatis, 956, seq. ei praepositus. vid. Cambium. Magdeburgum.

NEPOS, vid. CORNELIVS NEPOS.

NEPTVNVS, 71. PRO IAPHETO, fabula est, 34. 36

Niger, fluuius, totius mundi maximus, 261

Nigrum mare, vid. *Turca.*

Nilus, septem ostiis in mare intrat;

de eius ortu et ostiis prouerbia, 261. in eius aggerem delinquens, vid. *Agger.*

NITOCRIS, tortuosum facere voluit Euphratem, 261

NOACHVS, nauta, 10, primo nauigauit, 318. eius arca descripta; carmen de ea; eam reges imitari voluerunt, 292, *seq.*

Nobilis; mediati et immediati inuestiuntur de fluminibus et iure nauigandi; an princeps in fluminibus per eorum praedia labentibus iurisdictionem territorialem exercent? 126. non possident ius fluminis, vt regale; de parte maris inuestiti omnes capiunt utilitates; non concurrunt cum principibus in iurisdictione territoriali 127. prohibentur esse exercitores, 539, *seq.* vid. *Polonia.*

Nomen; est accidens contractus, 448. vid. *Actio adsecurationis. Adsecurans. Adsecuratio. Nauis. Nauta.*

Nominatus contractus, vid. *Contractus nominat.*

Non-ens, vid. *Accidens.*

Non-manifestum furtum, vid. *Furtum.*

NONNIVS, vid. BLASCVS.

Nord-Wind; Nord-Nord-Ost; Nord-Nord West; Nord-Ost; Nord-

Nord-Ost zum Norden; Nord zum Osten; Nord-Ost zum Osten; Norden zum Westen; Nord-West. Nord-West zum Norden; Nord-West zum Westen; ventorum species, 339
 Nordstrand, insula, vid. *Agger*.
Normandi, in navigatione florentes, 15
de NORT. *Oliuerius*; eius felix navigatio, 19
Norwegi, olim potentes in mari, 85
Norwegia, 14
Nota; speciali *ea* digna sunt, quae magni momenti, 133
Notapeliodes Syroceus, ventus, 339
Notolybicus Lybicus ventus, 339
Noua zembla; *eam* vsque satis penetrari nauibus posse; auctores, qui de hac re scripserunt, 185, *seq.*
Nouatio, non praesumitur, 428
Nouus orbis, an veterum nauigiis aditus fuerit? 177, *seqq.* quis veteribus, 179. auctores, qui *eum* latuisse dicunt; et causa cur latuerit, 180. vid. AMERICVS. *Angli. Castellani.* COLUMBVS.
 NOX, vid. *Nauigans*.
 NOXA. Noxalis actio, vid. Exercitor.
Nullius, res, quot modis dicantur? 30
Numerus; rerum quae in *eo* consistunt, enumeratio, 513
Nummus, cur inuentus, 6. 15. ob-

ryzati, vid. *Obryzum*.
 Nuptiae; donatio propter eas, vid. *Credens*.
 Nundinae; vid. *Stapulae ius*.

O.

Obelisci, vid. *Romani*.
Obligare, quis alium non potest; ne filius quidem patrem, 536. vid. *Adsecurans. Carina. Casus necessitatis. Creditor. Exercitor*.
Obligatio. De *ea*, 1011. *ea*e inuentae, vt quis sibi adquirat, 535, *seq. earum* diuisio, 377. tollitur *ea*, si ab vno aliquid solutum, 550. *ea* principali sublata, tolluntur etiam accessoriae, 392. ex delictis, in naui, s. nauticis, 560. 1037. ex cambio, vid. *Cambium*.
Obryzum aurum et nummi obryzati, qui? 173
Observatio; quae *certam* habent, non temere mutanda, 91
Obsidio, Poloniae, Caleti, 79. Ilii, 13
 Obstructio fluuiorum, vid. *Fluuius*.
Obuentio; eius appellatione quid veniat? 536
 Occiduum mare, vid. SELDENVS.
Oceanus, quid? eius ambitus, enormia et immensitas; etymon, 154. eius diuisio; variae appellationes respectu littorum, 155, *seqq.* cuiuslibet patet, 623. de *eo* libero, lis Hispanorum et Belgarum, 3

Occupans,

rum, 623, *seq.* extimus, quando nauigari coepit, 170. vid. *Aqua.* AVGVSTVS. *Bataui.* CAROLVS V. *Libertas.*

Occupans, vid. *Inuenta.*

Occupare. Occupatum vi et belli iure, eodem deficere potest, 90. vid. *Diuerticulum.* *Hispani.* *Insula.* *Lacus.* *Mare.* *Nauigare.* *Occupatio.* *Res communis.*

Occupatio, quid? quomodo fiat in publicis et priuatis rebus? 31. *eius* ratio cessat in mare, 33. *eam* maris, suaferunt sumtus, 42. quomodo *ea* maris fiat? 136, *seqq.* vid. *Mare.* fluminum, vid. *Flumen.* littorum, vid. *Littus.* conf. *Commercia.* *Continens.* *ICti.* *Hispani.* *Priuatus.*

Occupatorius ager, vid. *Ager.*

Octuplum, poena, 575

Odera; Viadrum, fluuius; eius caput et finis, vbi? 263. vid. *Pomerania.*

Oelandiae lapis, scopulus famosus, 354

Officium; varia saepe gerit vna persona, 322. *eius* limites egredi non licere, 543. iudicis, implorare, vid. *Adsecurans.*

Oldenburgicus comes, vid. *Comes*, OLDRADVS, 515, *seqq.*

OLEMANNVS, 367

Onerare et exonerare nauim, 647. locus, vbi nauis oneratur, et

Oneraria

quo tendit, sunt requisita instrumenti adsecurationis, 462

Oneraria nauis, vid. *Nauis.*

Oneratio excessiua, Vberladung, 648

Onerosus Titulus, vid. *Titulus.*

Onus, nimium, Vberladung. 647. auertere; muniendi; vid. *Auertere.* *Munire.* conf. *Actio oneris auerſi.* *Angaria.* *Nauta.* *Regale.*

Operae, sunt diurnum officium, 387. vid. *Portus.* *Seruus.* *Stipulatio.* operam suam locare, vid. *Fracht.*

Opes, vid. *Regnum.*

Ophir, Ophyra regio, 12. quae fuerit? 1027. vbi sita? 170. *seqq.* alias terra aurea dicta; vbi *illa* hodie in India orientali; a qua nomen habet, 172. variorum sententiae de *ea*, FLAVII IOSEPHI, 171, *seq.* VATABLI, quod Hispaniola sit, 170; VOLATERANI, quod insula *Sofala* sit, 171. vid. SALOMO.

Opinio; quando a communi receditur, illius adsectores non contemnuntur, sed in veritatem inquiritur, 484, *seq.*

Oppidum, vid. *Euectus.*

Oppignoratio, nauis, pro debito, eiusque priuilegium, 1015. vid. *Mercator.*

Opportunitas maris, vid. *Mare.*

Optio, vid. *Nauis.*

- Opus metalli, vid. *Damnatio*.
- Orbis*; a septentrione alia via, ad circumnavigandum *eum*, a quibus et quo tempore quaesita, 183, *seqq.* vid. *Bataui*. *Iudaei*. MAGELLANVS. *Nouus orbis*.
- Orcades*, olim Dani fuerunt, hodie Angli, 81
- Ordinatio nautica* ciuitatum Hanseaticarum; de eius stricta executione, 679, *seq.* 824, *seqq.*
- Ordo*; de *eius* exceptione, vid. *Cambium*. de *eo* inter nauigandum, et pugna nauali strictim, 966, *seq.* Teutonicus, vid. *Magister ord.* *Teut.*
- Oresund*, 163
- Orgya*, quot pedum? 350
- Oriens*; *eius* imperatores horumque dominium marinum, 72, *seq.*
- Ormutz*; *eius* urbis opulencia, 61. vid. *Venetii*.
- Orthiax*, 280
- Osten-Wind*; *Ost-Siid-Ost*; *Ost-Nord-Ost*; *Ost zum Süden*, 339
- Quis*; singularis casus de *eis*, 510, *seq.*
- OWENVS, 104. vid. *Venetiae*.
- P.
- P**actitiae ciuitates, certis conditionibus principes agnoscunt, 129
- Passum*; *ea*, ut vnus plus lucri, alter plus damni habeat, quae valeant, vel non? 522, *seq.* vid.
- Actio. Lex. Princeps.*
- Padus*, 64. 264. vid. *Mare Adriaticum*. *Vrbs Spineta*.
- Palaestina*, 60
- Palatinus elector*; *eius* in Rheno seruatum, 232
- Palmyra*, 61
- Palus*, quid? 273. vid. *Austriacum mare*. *Maecotis*.
- Pandorae pixis*, 60
- Panum, vid. *Pomerania*.
- Papa*, in Italia, dominium maris ecclesiae, non vniuersale, tenet; multas vrbes maritimas habet; 74. *eius* dispositio mari terminos non facit, 38. in diuisione inter Lusit. et Castellanos facta; 181. voluit aliis populis sua iura demerere, 114. si moriatur in mari, vbi fiat electio? 74. vid. *Ancona*. ATTALIBA. *Castellani*. *Pontifex*.
- Papyrus*, materia nauium; 289
- Parentes, vid. *Exercere*. *Recipere*.
- PARIS, vid. HELENA.
- Paritas rationis. vid. *Ratio*.
- Parma*; duces *eius*, 75
- Pars*; *eis* quibusdam commutatis, an res fiat alia? 370. maior, vid. *Exercitor*.
- Particulare mare, vid. *Mare. Mare particul.*
- Paruaaim aurum*, quid? 173
- Paruto*, 61
- Passagiers*, vnde dicantur? 508
- Passbort*, litterae dimissoriae, 653
- Pater, vid. *Exercere*. *Obligare*.
- Pa-

Patientia, vid. *Seruitus*.

Patria; defensio ac tutela *eius* occasio navigationis huiusque incrementorum, 18. 908

Patria potestas, vid. *Navis*.

PAVLVS, apost. *eius* navigatio, 19. conf. *Iactus*.

Paupertas, homines ludibrio exponit, 4

Pax, debet sine conditionibus seruitutis esse, 119. vid. *Bromsbroa*.

Pecuaria res, vid. *Israelitae*.

Peculatus reus non est, qui pecuniam traiciendam furatur, 563

Pecunia mansionis, 659. *Pecunia mutua*, duobus modis datur et sumitur, 410. *Pecunia traiecitia*, quae? *eius* duo requisita; quid *eius* nomine veniat? 378, seq. in *ea* fors cum usuris solui debet; quo loco fieri debeat solutio; *eius* periculum quando incipiat et finiat? 384. in *ea* non cogitur creditor centesimis contentus esse; *eius* usura vocatur nautica maritima, germ. Boeddemerey, et cur? 386. poena *eius* ex mora, 994. vid. *Accipiens*. *Actio*. *Bodmeria*. *Cambium*. *Credens*. *Creditor*. *Debitor*. *Exceptio n. n. pec.* *Fructus*. *Hypotheca*. *Labor*. *Magister navis*. *Merx*. *Navis*. *Nauta*. *Peculatus*. *Pignus*. *Societas*. *Vesitura*. *Vsura*.

Pedagium, de omnibus, nisi pri-

uilegiatis mercibus, soluitur, 618

Pelagus, Aegeum, 13. vid. *Jordanes*.

Pellacia maris, vid. *Mare*.

Pelafgi, imperium maris habuerunt, 60

Peloponnesiacum bellum; induciae *eius* nauales, 46.

Penus, pro *quotidiano*, non datur vectura, 513

Peregrinatio; *eius* prohibitio bellorum quorundam causa, 33. *eius* hodiernae vitium, 166

Peregrini, an in vrbe tolerandi? 5. non semper nocui; *eos* feliciter coaluisse cum indigenis; quibus cautionibus in ciuitatem recipiendi, 7. possunt arceri a portibus, 38. quatenus admittantur ad portus, 922. vid. *Ciuis*. *Magistratus*.

Peregrinitas, vid. *Exilium*.

Peremptoriae exceptiones, vid. *Adsecuratio*.

Periculosa, necessaria, 21. loca, vid. *Locus*.

Periculum, Ebentheur, 652. *eius* adpellatione quid veniat? 385. *ea* vel facto hominum fiunt, vel sine eo; quae illa? quae haec? 457. generalem eorum susceptionem quis per specialem exemptionem limitare potest, et quidem in certa specie; in adsecuratione solet per speciales casus exprimi, vel, quibusdam enumer-

meratis, clausula generalis subici; quo casu quis tenetur ad omne, 458. *eorum* expressio est requisitum instrumenti adsecurationis, 463. *maritimorum* remedia, diuina et humana, 960-965. ratione maris, fluminum et portus, 961, domini mercium et vectorum; magistri nauis et nautarum, 963, *seq.* remedia alia, 965. vid. *Actio auersi peric. Adsecuratus. Aestimatio. Alluuio. Cambium. Conditio. Creditor. Damnum. Fames. Inundatio. Lacus. Nauigans. Pecunia traiecit. Seruus. Transcribens. Usura.*

Periti, vid. *Aestimatio.*

Permutatio, prior emtione; vtraque tamen iuris gent. 451

Perpetua actio; quo respectu dicatur, 574. Perpetuum interdictum, vid. *Interdictum.*

Perfæ; *eorum* nauigatio, 15. vid. *Turca.*

Persequutoria actio, 558. vid. *Actio persequutoria.* Persequutorium interdictum, vid. *Interdictum.*

Perficum mare, 61. 163. *Perficus* oceanus, 158, sinus, 61

Persona; propter *earum* vitia, res non carpenda, 23. *eius*, quam rerum, prius habenda ratio, 25. plures in opere perficiendo tolerant concurrere, 288. vid. *Cambium. Officium. Locus. Marc. Praescriptio. Pretium. Vis.*

PERTINAX, 72
Pertinere ad aliquem, quotupliciter accipiat, 462, *seq.*

Peru, 61. Peruvianus oceanus, 158
Pestis, impeditur a ventibus, 8. conf. *Morbus.*

PETIT, *Sam.* 69. 71.

Pharus, quid? celebres, 359. *seq.* conf. *Specula.*

Phaseli, quid? 314

PHILIPPVS, Maced. rex, 63

PHILIPPVS II. Hisp. rex. 63. vid. *Tunetum.*

Phocacenses imperium maris habuerunt, 60

Phoenices, rem naualem propagauerunt, 11. quomodo mari potiti? 64. *eorum* imperium maris, 60

Phoenicia, 60. 61. inde dictum mare, 64

Phoenix, ventus, 339

Pbryges, pigri, 7. maris domini, 60

Piccardi, in nauigatione florentes, 15. *Piccardiae* Admiralius, vid. *Admiralius.*

Pictas; *ei* aduersum, ditescere ex naufragio, 204

Pignorat, vid. *Repressaliae.*

Pignus; duplex; *expressum*, quid? 410. *tacitum*, quid? cui competat? tacitum in nauis esse, si ad eius refectionem pecunia credatur, opinio Dd. reiecta, 411. translationem nauis in alia loca ac venditionem, quibusdam statutis, immutare pignoris conditionem

Pigri,

tionem, 1015. *Seq. de eo* nauis et rerum in nauis, 1015, *seqq.* conf. *Actio. Actio exercitoria. Aedificium. Bodmeria. Creditor. Merx. Nauis. Pirata. Silua.*
Pigri, Phryges, 7. *Pigrum* mare, 14. 35
Pila; eis fit occupatio maris, 136, *seq.*
Pilot, pilota, ductor per vada, 652
Pinus, ad structuram nauium, 289
Pirata; de *eis*, 967-974. insultus *eorum* sufflamant liberam nauigationem, 14. *eorum* adpellationes; naues et refugia *eorum* nomina ab ipsis habent; frequentes olim in mari Balthico; famosissimi inter *eos*; bellum contra *eos*, 577. possunt impune laedi et naues *eorum* rapti, 578. et bona vbique, adprehendi solent. *eos* esse publicos hostes; quatenus a priuatis aut aliis, superiorem agnoscantibus, possint inuadi, 967, *seq.* de *eorum* persequutione, 604. persequutio eorum in alieno territorio quousque licita; capti ab *illis* retinent libertatem nec debent esse pignori redimentibus captos ab *eis*, 968, *seq.* num magistratus loci tenetur ex damno ab *eis* dato? 969. num *eis* fides publica debetur? num iurata fides seruanda? 972. poena *eorum* et receptatorum, 578. 973, *seq.* vid. *Emtor. Freybeuter. Gotke Michel. Hostis. Lumen. Mu-*

Piscani;

tuum. Myoparo. Priuatus. Stoertenbecker. Stubbenkamer. Via.
Piscani; eorum rei naualis potentia, 18
Piscari, vid. *Aedes. Diuerticulum. Facultas. Flumen. Ius. piscandi. Piscatio. Piscator. Thule.*
Piscatio, periculosa, tamen necessaria in rep. 22. de *ea*, in mari, 624, in fluuiis, 625. de *eius* prohibitione, 623-625. *ea* prohibita, non est vetita nauigatio, 114. regalium iure et legibus piscationum non posse tolli omnem piscandi libertatem, 947, *seq.* libertatem piscandi in alieno mari aut freto, exteris quoque certo modo concedi posse, ab illo, qui imperium in illud habet 949. per *eam* non impediendam nauigationis vsus, 952. V. *Bataui. Princeps. Piscator*; ne illi, lumine offenso, fallant et naues in periculum ducant huiusque poena, 576, *seq.* vid. *Dammum. Piscatoriae naues, vid. Nauis. Piscatorium instrumentum, vid. Nauicella.*
Piscina, quid? 274
Piscis; sedes *eorum* in mari obseruandae; *eorum* species horrendi in mari Arctico, 356. vid. das frische *Haff. Nauis.*
Pixis nautica; compass, 647. num veteribus cognita? quis inuentor? quantus *eius* in nauigatione vsus? 859. finit littora. 35. 37. vid. *Verforia.*

Placita curiarum, vid. *Regula*.
 PLINIUS, quando vixit? 176
 Plumarii comites, vid. *Grutiae
 ius*.
 Plumbum, vid. *Kraut*.
 Plures, vid. *Aqua. Possidere*.
 Podamicus lacus; eum Rhenus me-
 dium interfluit, 270
 Poena, aggeres rumpentium, 250.
Aquiliae legis, 582. *bonorum nau-
 fragorum direptorum*, 576. *Com-
 missi*; ea quoque heredes teneri,
 944. *Contemptus*, apud nautas,
 588. *Corneliae legis*, de ficariis,
 562. *cultrum in nauis stringentis
 in alium*, 1042. *facinorosorum*,
 605. *falsi*, 562. *flagellorum*, 576.
frumentum exportantium, 330.
furti maritimi, 570. non mani-
 festi, 568. *fustium*, 576. *gladium
 in nauis stringentis in alium*, 1042.
hominis in mare proiecti, 998.
honoraria, hodie non in vsu, 573.
humanae ingratitudeinis, 14. *Iu-
 liae legis* de annona, 563. de vi
 publica, 561. de vi priuata, 562.
locatoris, 518. *merces illicitas in
 nauim importantis, vel expor-
 tantis*, 563. *naues exstruendi
 artem barbaros docentium*, 910.
navis proditae, 561. *oſtupli*, 575.
pecuniae traiectitiae, ex mora,
 994. *pecuniae transuehendaſe dil-
 lapidantis*, 570. *piſcatorum, lu-
 mine oſtenſo naues in periculum
 ducentium*, 576, *ſeq. quadrupli*,

570. 574. *rapinae maritimae*, 572.
rapti, 1039. *ſcſi de rapientibus
 ex naufragio*, 575. *rapti aut ſup-
 preſſi naufragii*, 940
 Poenales, aſiones, ſtipulationes.
 vid. *Aſtio poenalis. ſtipulatio*.
 Poenitendi facultas. Poenitere.
 Poenitentia, vid. *Aſſecuratio*.
*Contractus innominatus. Contr-
 nomin. Facultas*.
 Poeta. *Eorum* teſtimonia, de ma-
 re libero, 33. *eorum* dicta iocum
 vel hyperbolen habent, 36
 Police; tenor *eius*, quod apud
 Hamburgenſes in vsu, 464. vid.
Aſſecuratio.
 Politicus; *eius* cura et officium in
 condenda vrbe; *eius* prima
 lex, 4. vid. *Nauigatio*.
 Poloni, vid. HENRICVS III.
 Polonia; *eius* fines, qui? 97. *eius*
 fluuii, 266. *eius* rex, quid iuris
 in mari habet, 96, *ſeqq.* 101, *ſeq.*
 in Boruſſiam ius protectionis,
 habet; *eius* cum nobilibus et ciui-
 tatibus foedus abelitum, 100. vid.
 ALBERTVS I. *Boruſſia. Daniae
 rex. Dantiſceni*.
 Polus, vid. *Magnes*.
 Pomerania, olim regio iure gu-
 bernata; quando ſe proteſtioni
 imperii ſubmiſit? 124. *ſeq.*
ducis eius regalia maritima, 125.
eius ducis reſeruatum in Viadro
 et Pano, 232. vid. *Bona nauſra-
 ga*. FRIDERICVS. *das friſche Haſſ*.
 Eeeeeee 2 Iuli-

- Iulinum. Lacus. Littorale ius. Succinum.*
- POMPEIUS potentiam auxit maritimam, 65
- Ponto*; rerum quae in eo consistunt, enumeratio; *eius* partes, 513
- Pons*, quando dicatur idem, 369. mare firatum ponte, vid. XERXES.
- PONTANUS, *Io. Isaac.* 30. 70
- Ponti*, vnde dulces? 162
- Pontifex*, nequit mutare ius nat. 115. vid. *Americanum mare. Papa.*
- Pontus*, 67
- Populus*; *eius* significatus, 66. quando dicatur idem? 369. *eos* arcere a vasto maris, iniquitas, invidia, immanitas, 113. qui imperium maris habuerunt in Africa, 62. in Asia, 60. conf. *Bona. Indigentia. Littus.* populare interdictum, vid. *Interdictum.*
- Portifculus*, quis? 329
- Portitor*, 324
- Porto-Real*, fluuius, 266
- Portorium*; vectigal quid antiquitus? 619. antiquissimo iure percipiuntur. 620. quis? quomodo instituere possit, 943. *seq.* conf. *Portus.*
- Portulaniae ius.* 615
- Portus*, publicae res, iure nat. 32. de *eius*, portorii et vectigalis iure 615. 941-946. quid *eius* nomine veniat? 616, *seq.* sunt inter regalia maiora, 617. *eius* descriptio; ad *eius* instaurationem operae communes conferendae; *eum* esse publicum et inter regalia referi; *eius* finis. vsus et privilegia, 942. vid. *Ancona. Anglia. Antuerpia. Daniae rex. Delictum. Gothenburgum. Gryphiswald. Insula. Mare Asiat. Merx. Nauclerus. Navis. Peregrini. Periculum. Via.*
- Possessio*; ex ea oriuntur dominia, 363. quot modis dicatur corpore adquiri? visus aliquando sufficit ad corporalis *eius* acquisitionem, 500. vid. *Diuerticulum. Hispani. Mare.*
- Possessor*, turbanti, via facti resistere potest, 91. in dubio, pro eo concluditur, 91. duo vnus rei esse non possunt, 111. *bonae, vel malae fidei*? 372. *malae fidei*, rem cum fructibus restituit, 1025. vid. *Ager. Annona. Lex Iulia.*
- Possessorium momentaneum*; BACHOVII de eo sententia, 598
- Possidere*, plures simul possunt eandem rem, 41. vid. *Navis.* Possidens, vid. *Actio realis.*
- Postliminium*, vnde dicatur? quid? num adhuc in vsu? 974. *seq.* de iure postliminii nauium, 974-978. vid. *Navis.*
- Potestas, vid. *Imperator.* transeundi, vid. *Dominium.* dominica et

causam cognoscit, 207. *eius* sententia, exceptionem iudicati contra quosuis parit, 208. vid. *Actio exercitoria. Edictum. Littus.*
 Prauitas vsuraria, vid. *Adsecuratio. Pretium*, quid? si dubium super eo, 514. quod pro personis nauis vehendis datur, quomodo vocetur? 513. vid. *Aestimatio. Auersio periculi. Emtor. Littus. Merx. Praedo. Venditor.*
Princeps, nemini potest suum auferre, 140. potest de suo iure remittere, nec habent ceteri, quod querantur, 209. rationes suas tempori accommodat, 118. *eius* est navigationem promouere, 8. *illi* de iure nauigandi inuestiuntur, 123. *eorum* pacta non possunt mari terminos facere, 37. an in priuatorum praediis possit prohibere piscationem, vti venationem? 140. *eorum* potestas, contra reges non extenditur, 125. non praesumitur, sibi regalis vsus adimere, 133, *seq.* de *eorum* consensu, vid. *Consensus.* conf. *Aedificans. Aedificare. Africa. Anguria. Annona. Asia. Ciuis. Classis. Eiectamenta. Finis. Flumen. Fortalitia. Frumentum. Imperator. Legatus. Littus. Lex. Mare. Merx. Mola. Molendinum. Nobilis. Patritiae ciuitates.*

Praescriptio. Ripa. Territorium. Priuatus, non debet impediri libere vti aqua sua; in propriis aquis, lacubus et fluminibus, *illi* iure domini nauigant, 139. licet *eis*, pro vsu nauigationis se armare, 524. quomodo se armare debeant, contra piratas, 525. *eis* non infertur iniuria, ex occupatione maris, 42, nec ademptione domini marini, 47. conf. *Alueus. Arma. Dominium. Dominium maris. Ius piscandi. Mare. Municipalis ciuitas. Pirata.*
Priuilegiatus, cum aequae priuilegiato si concurrat, quid iuris? 420
Priuilegium; *eorum* datio arguit imperium, 92. *ea* et regalia conueniunt effectu, 130. *ea* dantur saluo iure territorii, 420. *ea* fabricantibus naues concessa, negata senatoribus et praesidibus prouinciarum, 908. conf. *Bodmeria. Ciuitas. Consortes. Credens. Oppignoratio. Praescriptio. Tempus. Testamentum.*
 Probabile, vid. *Lex.*
 Probare, qui? quae et quomodo debeant? vid. *Bona naufraga. Creditor. Dominium maris. Fama. Nauta. Probatio. Voluntas.*
Probatio; *cae* in processu nautico, 1051. vid. *Iuramentum. Naufragium. Vector.*
 Processus nauticus, vid. *Exsequutio.*

tio. Forum. Probatio.
 Proculeiani, vid. *Specificatio.*
Procurator; illi Caesaris, prohibentur exercitores esse, 538
Professor, academiarum illi an naues exercere possint? 540, *seq.*
 Profunditas maris, vid. *Mare.*
Prohibere. Qui prohibetur re communi uti, re propria prohiberi dicitur, 580. vid. *Aedes.*
Creditor. Littus. Mare. Piscatio. Princeps. Prohibitio. Vassallus.
Prohibitio, nauigationis, piscationis, 623-625. peregrinationis, vid. *Peregrinatio.*
 Prohibitorium interdictum, vid. *Interdictum.*
 Promagister, vid. *Exercitor.*
Promissio, sub certa poena, de mercibus alio deuchendis 1023, *seq.* vid. *Nauis.*
Promontorium, bonae spei, 12. 62. Lectum, 13
Prophitides, 67
Proprietas, quomodo res in *eam* iuerint? 29. conf. *Carina. Flumens. Ripa.*
Prora, est anterior pars nauis, tutelam et oculum continens, 277. conf. *Rostrum.*
Proreta, 648. 654. qui? 322
 Protectio, vid. FRIDERICVS. *Mare. Polonia. Pomerania.*
 Protestum, vid. *Acceptans.*
Prothyrum, quid? 138

Prouincia, vid. *Praesides prouinciarum. Priuilegium. Roma.*
 PTOLOMAEVS, eius tres celebres phari, 359. PHILADELPHVS, 60. eius nauis stupendae magnitudinis, 293, *seq.* PHILOPATOR; eius nauis stupendae magnitudinis; quomodo in aquas ducta? alia maioris capacitatis nauis, 294, *seqq.*
Publicum, quotupliciter in iure accipiatur? 66. *ea* iuris gentium, quae? 30. de publicis Iudiciis, vid. *Iudicium.*
Pugna naualis; de *ea* stricim, 966, *seq.*
Pulchra, difficultia, 21
Puluina, quae? 197
Punicum Bellum, 13
Pupillus, vid. *Tutor.*
Puppis, est posterior nauis pars, in qua lumina poni solent, 277
Purgare riuum, vid. *Riuus.*

Q.

Quadruplum. Poena eius, 574.
 furis maritimi olim, 570. rapinae maritimae, 572
 Quaestorius ager, vid. *Ager.*
 Quaestus, vid. *Acquirere.*
Quasi-contractus maritimi; de *eis*, 528, *seqq.*
 Quasi-delictum, vid. *Delictum.*
Quasi-maleficium, nauticum; de *eis*, 1043, vid. *Actio ex quasi-maleficio. Exercitor.*
Quercus, ad structuram nauium, 289
 Quer-

Quinfaei, vrbis pontes et altitudo, 62

R.

Rabies maris, vid. *Mare*.
Ranckigkeit des Schiffs, leuitas
 nauis, 647
Rapere, et amouere, quomodo
 differant? 574. conf. *Raptum*.
Rapina maritima frequens; varie
 perpetratur; *eius* poena, 572
Raptor, vid. *Receptor*.
Raptum ex naufragio, vel naue
 expugnata, quid proprie dica-
 tur, quid non? *eius* poena, 1039.
 conf. *Actio rapti*. *Naufra-
 gium*. *Praedo*.
Rafum in litteris cambialibus, vid.
Cambium.
 pro *Rata*, vid. *Commodum*. *Exer-
 citor*.
Rates quid? 306. conf. *Creditor*.
Debitor. *Ius rates traducendi*.
Nauigare. Σχέδος.
Ratiarius. 324
Ratio; propter *eius* paritatem non
 fit extensio in iuribus singulari-
 bus, 411
Rationum redditio nauclerorum,
 vid. *Nauclerus*.
Rauenna, 67
Realis, contractus vid. *Adsecura-
 tio*. seruitus, vid. *Seruitus*.
Receptor piratarum, v. *Pirata*.
Receptor, eadem poena tenetur,
 quam raptor, 574

Recipere, saluum, quid? 555. si fi-
 liusf. vel seruus receperint, pa-
 rentes vel domini tenentur, 553.
 conf. *Actio exercitoria*. *Con-
 cursus actionum*. *Magister na-
 uis*. *Vector*.

Recognitio; sub *ea* concedere, vid.
Lacus.

Reditus; quid *eius* appellatione ve-
 niat? 536. des frischen Haffs, 270

Refectio; *eius* in partialem et tota-
 lem distinctio, 369. conf. *Cre-
 dens*. *Exercitor*. *Hypotheca*.
Nauis. *Pignus*.

Refrigeratio frumenti, vid. *Fru-
 mentum*.

Refundere, expensas in conserua-
 tionem mercium factas quis te-
 netur. 470

Regale; est accidens territorii, 129.
ea magis in emolumento, quam in
 onere, consistunt, 229. omiffio
 scribentis ex numero *eorum*, non
 tollit *eorum* naturam, 230. conf.
Alluio. *Angaria*. *Argumentum*.
Bona naufraga. *Ciuitas*. *Flu-
 men*. *Iurisdictio*. *Ius piscandi*.
Lubeca. *Mare*. *Merx*. *Molen-
 dinum*. *Municipalis ciuitas*. *Na-
 uis*. *Nobilis*. *Piscatio*. *Pome-
 rania*. *Portus*. *Princeps*. *Pri-
 uilegium*. *Ripatica*.

Regio, quaeque suos habet fluuios,
 266. vid. *Pretium*.

in *Registrum* referre, 664
REGIVS, *Gilbert*. 365, seq.

Regnum;

Regnum; *eius* opes, vid. *Merx*.
Regula; in dubio *ei* standum, 509
Rebder, exercitor, 645
 Reichs-Dickmeister, vid. *Comes*.
Reitschafft, instrumenta navis, 643
Relaxationes et exemptiones a re-
 pressaliis, 1019
 Religiosus locus, V. *Cenotaphium*.
 Relocare, vid. *Navis*.
 Remedia, contra illicitè aedifican-
 tem, vid. *Aedificans*.
Remiges, qui et quotuplices? 323
 Remittere, de suo iure, vid. *Prin-*
ceps.
Remulcus, 324
 Remunerare, vid. *Donatarius*.
 Remuneratio fidelium nautarum,
 V. *Nauta*.
Remus; de *eorum* ordinibus, s. ver-
 sibus, 309
 Renunciare, V. *Sciens*.
 Repetere, vid. *Amissa Cambium*.
Naufragium.
 Repetundae, vid. *Lex Iulia re-*
petundarum.
Repressaliae, 607. *eas* etiam pi-
 gnorationes esse; unde dicantur, et
 quid sint? 1017. quae moderatio
 in *eis* et arrestus navium aut bo-
 norum, servanda; et de restitu-
 tione damni dati, 1020, seq. V.
Hamburgenses Magistratus. Na-
vis. Relaxationes.
Res; natura praesumitur libera, 90.
earum divisio, huiusque origo,
 29. conf. *Negotia. Pars. Perso-*

Res;

na. quomodo in proprietatem
 iuerint? 29. sunt vel parvae, vel
 magnae; *magnae*, quae? *parvae*,
 quae? 455. *navi transuehendae*
 quotuplices; 508. quae navi ad
 transferendum imponuntur sunt
 vel *animatae*, vel *inanimatae*,
 510. *inanimatae* duplici modo
 vehendae navi traduntur, 511,
 seq. quando ad heredes perue-
 nisse dicatur, 575. quae non est
 in *commercio*, 114. *Communes*,
 quae? 30. *harum* usus indiffe-
 rens, 31. *earumque* exempla, 32.
hae occupatae, assumunt natu-
 ram rei *priuatae*, 124. qui re
 communi uti prohibetur, pro-
 hiberi dicitur re *propria*, 580.
Favorabilis, libertas, 91. *Immo-*
biles, 29. *Incertae*, non impo-
 nitur tributum, 255. *Maritimae*,
 qua processus forma iudican-
 dae et finiendae, 901, *Merae fa-*
cultatis, non praescribuntur, 97.
Mobiles, 29. *Naualis*, vid. *Naua-*
lis res. Naufragae, an ad domi-
 num littoris pertineant? 933.
 Naufragii causa deposita, 406.
Particularis, 455. *Pecuararia*, 12.
Priuatae, 31. 124. *propria*, 580.
Publicae, 32. 114
 Refarcire damnum, vid. *Adsecura-*
tio. Legatus.
Reservata, *principum* in flumi-
 nibus, 232. vid. *Flumen*. ducis
 Pomeraniae, in lacu, das frische
 Ffffff
 Hoff.

Elaff, 271, in Viadro et Pano, 232
 Reseruatio vsus necessarij, vid. *Dominium*.
 Residentes, vid. *Hagae Comitum. Hollandi*.
Respublica; salus *eius* prima lex politici; *ei* interest, vt ciues sint locupletes, 4. quomodo augenda, 7. *cae* maris imperium sibi arrogantes, 103. an naues exercere possit, pro augendo aerario, 537. periculosa in *ea*, et tamen necessaria, 21. *seq. eius* species in naui, 22. vtrum a principe, vel ab *ea* sarciri oporteat damnum nauis angariatae a praedonibus direptae aut deterioratae, 887. nec non damnum a priuatis datum, 1019. vid. *Angaria. Ciuis*.
 Restagnare aquam, vid. *Mola*.
 Restauratio aedificij, vid. *Aedificium*.
 Restituere. Restitutio, vid. *Magister nauis. Mutuum. Naufragium. Possessor. Repressalia*.
 Restitutorium Interdictum, vid. *Interdictum*.
Rete; *ea* ficcandi ius ac huius differentia ab aedificio, 208, *seq.*
Retentio, conceditur adsecutori, 471, locatori, 520. vid. *Adsecrans. Locator. mercium*, vid. *Contributio*. de debitoris rate retenta a creditore, vid. *Creditor. Debitor*.

Retractus, nauium, 862. *seq. 1022*.
 Reuocare litteras, vid. *Cambium*.
Rex; controuersiae *eorum*, quomodo finiantur? 92. an naues exercere possit, pro augendo aerario? 537. *seq.* quo sensu mundi dominus, 67. conf. *Princeps*. auf der *Reyde* liegen, in statione consistere, 671
Rhemensis ciuitas, vbi? exemplum in *ea* tituli onerosi. 131
Rhenus; *eius* ostia, 14. princeps fluuiorum Germ. 261, *seq.* ortus *eius*; de *eius* ostiorum numero, 262, *seq.* vbi se diuidit? causa obstructionis vnus ostij *eius*, 262. conf. *Palatinus elector. Podamicus lacus*.
Rhodanus, Galliae fluuius, 264
Rhodia lex, de naufragiis, quae? *eam* sustulit ANTONIN. pius, 72. HARMENOPVLI de *ea* assertio, 71.
Rhodenses. Rhodii, in nauigatione celebres, 12. imperium maris habuerunt, 60. *eorum* leges maritimae, 68. v. *Bona naufraga*.
Rhodus, 13. 61
Ripa, quid et vnde dicta? 244, *seq.* *eas* non mutat flumen excrefcens; cuius sint? priuatorum est *earum* proprietates et omnia iis adhaerentia; *earum* vsus publicus, 245. 932. quantum in *eis* facere liceat, 932. cuiuslibet liberum est ad *eas* adpellere, et *illis* aliis modis ad vtilitatem nauigationis

gationis vti; circa *eas* dubia HOTHOMANNI ABACHOVIO ET DONELLO tolluntur; quid iuris, si duo simul *eis* vti velint; proprietatis commoda in *eis* , 246. *earum* vsus publicus interdictis defenditur; *earum* cura hodie ad principes, 247. vid. *Flumen Ripatica* .

Ripatica quid? ALVEROTI ET BOCCERI de *eorum* sensu opinio, 247, *seq. ea* pro transitu riparum praestanda; in feudis diuersimode accipiuntur, 620. *seq.* quatenus *ea* referantur ad regalia, 933 RIVIVS, *Thom.* a numero remigum naues dictas putat, 309, quam opinionem SCHEFFERVS refutat, 310

RIVVS, quid? differt a flumine; est duplex; vnicuique eum purgare licet? 273

Rolandus, commerciorum signum, vid. *Brema* .

Roma , vniuersi mari domina, 65. *eius* vrbs aemula, 64. *eius* diuuii nauales, 65. Gothi de *ea* triumpharunt, 93. frumentum ex prouinciis aduectum *Romanam* , 328, conf. *Iactus* .

Romani , *eorum* imperii omne mare, 46. *eorum* ius maris, 34, mari dominati sunt, 66. res naualis apud *eos* , 13. *eorum* imperium per nauigationem auctum, 18. ac ingentes classes, 65. diu longi-

quas nauigationes intermiserunt, et quare? quas Veneti rursus inceperunt, 176. *eorum* naues stupendae magnitudinis, ad deuehendos obeliscos, 300. quibus nauigationis curam commendarunt, 8. *eorum* cura in informatione nautica, 357. *eorum* multis modis variantium structura nauium, 286. poena proditae nauis ex legibus Atheniensium et iure Romano, 561. conf. *Adsecuratio. Ager. Angli. Austriacum mare. Britannia. Carthaginenses. Censur. Ciuis. Contr. nominatus. Euectus Flumen. Frisones. Gothi. Gubernaculum. Imperator. Imperium Rom. India. Littus. Merx. Naualia. Nauigatio. Rostrum. Vfsura.*

Roftrata corona , qui *eam* meruerunt, 291

Roftrum prorae praemitti solet, 290, *ea* Romani ex aere fecerunt, et in signum triumphi fixerunt, 291

Roterodamum ; gloria *eius* ex commercii, 18

Rubrica ; ab *ea* in dubio ducitur argumentum; potest vt textus allegari, 141

Rubrum mare , 61. vbi? vnde dicitur? *eius* prolixitas et circa eam DELRIONIS error, 159. est sinus ad urbem *Adan* , fretum ad *Mecha* ; locus per quem Iraelitae siccis pedibus iuerunt; in *eo* sunt Ffffff 2 vno-

Rudentes

nes et corallia; *algosum*, s. *caricofum*, Schilffineer dicitur, 163. v.
 ERYTHRIAS.
Rudentes, qui? 280
Rugiani; laus *eorum* hospitalitatis, 7
Ruina aedium; *damnum* ex *eo*; V.
Damnum.
in die Rulle setzen, in *registrum*
referte, 664
 RVLAND. *Rutger*. *errores eius* cir-
 ca *actionem adsecurationis*, 467,
seq.

S.

S*abini*, *tristes*, 7
Sabiniani, *vid. Specificatio*.
Saburra, *Ballast*, 647
Sagaria *focietas*, *vid. Societas sa-*
garia.
 SALMASIVS, 70, *seq.* 309. 396. *seqq.*
Salmo, V. *Balaena*.
 SALOMON, *rex*; *eius classis*, 12, in
Ophir missa, 170, *quantum tem-*
poris in navigatione consumsit,
 173, *seq.*; *curfus classis huius* ex
quo loco instrurus ad terram au-
ream, 174. *cur ei focietas naua-*
lis cesserit feliciter, 1027
Salsedo; *ad eam* duo *requiruntur*;
proficit ad navigationem, 150;
 V. *Mare*.
Salum, *vnde dicatur?* 150
Saluus conductus; *origo eius*, 603
 SANNAZARIUS, 104. *vid. Venetiae*.
Sanitas; *ei* *prodest navigatio*, 23
Sapiens, *qui ciuitatem et nauim gu-*

Saraceni

bernare potest, 23. *conf. Naui-*
gatio.
Saraceni; *eorum* *navigatio*, 13. *vid.*
Capua. Genua. Hispania. Tin-
gitania. Veneti.
Sardinia, 63; 67
Sarmaticus oceanus, 157
Satisfactio, *de periculi pretio*, *vid.*
Auersio periculi.
 SATVRNVS, 10
 SAVILIUS, 310. 312
 SCALIGER, *Ioseph*. 106, *seq.* 309.
seqq. 316
Scalmus, *quid?* 313
Scapha, *quid? an nauis pars?* 313.
 855, *seq.* *num instrumenti no-*
mine contineatur? 913, *seq.* *an*
venditione nauis veniat? 500. *de*
diligentia in seruanda commoda-
ta, 1013. *vid. Damnum*.
Schagen, *vbi?* 176
 SCHEFFERVS, *Io*. 310, *seqq.* 316
Schiffbrüchig Guth am Strande, 669.
 V. *Bona naufraga*.
Schiff-Heur, *naulum*, 645
Schiff laden vnd lossen, *nauem one-*
rare et exonerare, 647
Schiff steuren, *nauem gubernare*,
 647
Schiffs-Fracht, *de eis*, 505-521. *conf.*
Fracht.
Schiffs-Freund vnd Rebder, *exer-*
citor, 645
Schiffs-Kinder, *nautae*, 640
Schiff-Schreiber, *Schreifein*, *Schri-*
fein, *scriba naualis*, 663. 674
Schiff-

Septa, quid? 273. V. *Aedes*.
Septentrio; ei feruientes venti, 393
 V. *Orbis*.
Septentrionale mare, 78
Sepulcrum; ea in littore esse possunt, 211
Sequana, Galliae fluiuius valde finuofus, 264, *seq.*
Sequestrari, V. *Nauis*.
 SERGIUS, exciso monte, ad villam suam mare admittit; cuius luxur taxatur, 137
Sericus Oceanus, 158
Seruata bona, geborgene Güter, 669
Seruitus, *affirmatiua*; in ea patientia domini necessaria, 141. *aqueductus*, 148. *itineris*, 141. *nauigandi*, *affirmatiua* est; cui opponi potest *negatiua*, 140. *nauigandi*, similis seruituti itineris, 141. *nauigandi per lacum alterius*, 916. V. *Lacus. negatiua*, 140. an in *negatiua* currat praescriptio, 141. *realis*, in aquis alteri concedi potest; quot sunt eius requisita; effectus *eiusdem*, 140. *viae*, V. *Via*. conf. *Facultas. Libertas. Mare. Pax*.
Seruus. Post diem periculi in operis eius alia stipulatio super communibus usuris interponebatur, 338. cur pro *eorum* operis non licet infinitas stipulari usuras, 387 *delinquens* publice; iussu domini; priuatim, quomodo punitur? 588, *seq.* flagellis caesi, 576. *vid.*

Actio noxalis. Damnum. Delictum. Dominus. Exercere. Exercitor. Libertas. Naupegus. Recipere. Stipulatio. Vector.
Sexus, non attenditur in exercitore, 1030
Sicarius, v. *Lex Cornelia*.
Sicilia, 13. 67. an fuerit olim continens? 217
Siculi, v. *Bona naufraga*.
Siculum, fretum, 165. mare, huiusque scopuli, 354
Sidon, vid. *Tyrus*.
Sidus; ad ea cursum direxerunt homines, inprimis cynosuram et helicem, 342
Signa, pro nauigantibus, in locis periculosis, in Arabico sinu inuenta, tempore TIBERII, 176. quotannis mutari possunt, 355. *eorum* curam gerit Hollandia, 356. v. *Locus*. tempestatis, vid. *Tempestas*.
Siliginem ventilare, Korn kühlen, 652
Silua; quando dicatur eadem? 369. *pignori obligata*; quid intuitu eius, ratione nauis ex ea factae, iuris? 410, *seq.* 867, *seq.* 1015.
Canina, vbi? 197
Sinensis oceanus, 158
Singulariter, quae fiunt, singulariter notanda, 92
Singuli, vid. *Exercere*.
Sinus, quid. 159. *Arabicus*, 176. *Bothnicus. Codanus*, 15. *Finnicus. Gan-*

- Gangeticus*, 166. *Iucatanus*, 165.
Maris Balthici; extimi; mediterranei, 165, *seq.* *Mexicanus*, 165.
Persicus. vid. *Austriacum mare*.
Caspium mare. *Fretum Rubrum mare*.
- SIXTINVS, 44
Sylva, vid. *Silua*.
- SNELLIUS, *Willebr.* 311, *seq.*
Societas; *eius* partes reg. sunt aequales; possunt tamen esse inaequales, 522. *Leonina*, non valet; si vnus pecuniam intulit in *eam*, alter industriam, an pecunia videatur communicata finita societate? GROTHI distinctio, 523, *seq.*
Soc. Argonautica Suecica, vid. GVSTAV. ADOLPH.
- Soc. Maritima*; de *ea*, 522-527. duplex est; *altera*, de certa navigatione, quae dupliciter fit, 522. *altera*, de ipsis nauibus, 524. in *hanc* veniunt defensio et praeda; ratio aestimationis lucri et damni in *ea*, 525
- Soc. naualis*; de *bellica*, 565, *seqq.* vid. *Admiralatus de pacata*, 1026-1028. vnde dicatur? 1026. *eam* esse negotiatoriam; num *eius* contractus cum Iudaeis licitus? 1027, *seq.* de *eius* modo et fine; participatio lucri, non damni, quando hic admittatur? 1028. de *eam* rumpente, 526. conf. *Actio. Commodum. Detrimentum*. 105A-PHAT. SALOMON.
- Soc. Sagaria*; quid iuris in *ea*, ratione damni et casus fortuiti, 522.
- SOCINVS, 509, *seq.*
Socius; *eis* commune est damnum naufragii, 1028. vid. *Classis*.
Sofala, insula, vbi? 125. v. *Ophir*.
Solarium, quid? 513
in Solidum, vid. *Commodatum. Debere. Exercere. Exercitor*.
- SOLON, laudatus, 5
Soluere, quis pro alio potest, 536. conf. *Acceptans. Accipiens. Actio. Cambium. Creditor. Edictum. Mandatarius. Pecunia traiectitia. Praedo*.
- Solum*; dominus *eius* fit, qui in litore fruit, 209
Solutio, vid. *Acceptans. Obligatio. Pecunia traiectitia. Transcribens*.
- Sors capitalis*, Hauptstuel, 665. v. *Navigatio. Navis*.
- Spartani*, laudati, 5. *eorum* ius maris, 34
Species, vid. *Genus*.
- Specificatio*; *ea* acquiritur nauis; *Proculeianorum* et *Sabinianorum* de *ea* rationes, nec non IVSTINIANI sententia, 364, *seq.* in *ea*, pro materia et opera, quae detur actio? 368
- Specula*; tales in maritimis ciuitatibus, 360. conf. *Iurisdictio littoralis. Pharus*.
- Specus*, quid? 273
Speicher, granarium, 662
Spi-

Spineta, vrbs ad Padi ostium, 64
Spinus, Aegyptiorum et Indorum
 materia nauium, 285, *seq.* 289
Spoliari, nemo debet re sua, III.
 vid. *Actio iniur.*
Sponsio; non est dissimilis condi-
 tionali stipulationi; *eius* natura;
 rationes contra *eas*, et pro *eis*;
 quae in *ea* sit caussa, 429, *seq.*
 intra quos cancellos valentes
 consistere debent; actio ex *eius*
 contractu, 430, *seq.*
 Sponte, vid. *Necessitas.*
Sporades insulae in mari Aegeo, 68
Sputum; eo non inficitur mare, 151
Stadia; eorum, ad nostram mensu-
 ram computatio, 350
 Staffel-Güther, v. *Stapulae ius.*
Stagnum, quid et quotuplex? an
 in *privato* liceat cuiunque pi-
 scari? 271, *seq.*
Stapulae ius; de *eo*, 609-613. 952-
 958. non vbique obseruatur, 609.
 an stringat commerciorum et
 nauigationis vsum? 952. *eius* et
 geranii etymon, s. origo et syno-
 nymia, 609. *seq.* 952, *seq.* quid
 sit? vnde ortum ducat? quis *eius*
 finis? 954. differt et pendet a iure
 emporii, 611. 954. quae ciuitates *eo*
 gaudeant? eorumque triplex
 consideratio, 611, *seq.* distinguen-
 dum a nundinis, 954. distinctio
 inter Staffel- et Mess-Güther,
 613. quibus modis adquiratur et
 vsurpetur. 954. *seq.* vid. *Nego-*
tiatio.

Statio, vid. *Nauigium. Reyde.*
Statuta specialia non constituunt
 generalem regulam, nec ex *iis*
 de natura contractus iudicium
 sumendum, 481, *seq.*
 Status, antiquus, vid. *Exstincta.*
 imperii, v. *Territorium.*
Steurmann, gubernator nauis, 652.
 654. *Steuerleute*, 647
 STEVIN, *Simon.* fecit currum veli-
 uolum, 144
Stipites, coronati; transuersi, 355.
 ius *eos* erigendi, 212. v. *Iurisdi-*
ctio littoralis.
 Stipulari, vid. *Seruus. Stipulatio.*
Stipulatio; an *ea*, in singulos dies
 pro operis *serui*, sit poenalis,
 389, *seq.* *ea, nauis*, qua ratione
 permittatur; duplex, et quae?
conditionalis rursum duplex; de
 conditionalium etiam diuersimo-
 de conceptarum effectibus, 425,
seqq. an *purae* subiecta conditio-
 nalis *eam* nouet? 428, *seq.* vid.
Adsecuratio. Conditio. Debere.
Euictio. Foenus naut. Mutuum
terr. Seruus. Sponsio s.
 Stipulator, 869, *seq.* vid. *Nauis.*
 STOERTENBECKER, *Nic.* pirata, 577
 STRACCHA, *Beni.* 367-515, *seqq.*
Stranden, littori allidere, 661
 Strand-Gerechtigkeit, vid. *Ancho-*
ragii ius. Iurisdictio littoralis.
 vom recht des *Streiffens*, 604
Structura nauium variorum popu-
 lorum ex diuersis materiis, 285-
 289

289. conf. *Fabrica. Materia.*
Stubenkamer, vbi, et an in^o eo
 antro piratae habitauerint? 166
Stuprum, in naui, quomodo punia-
 tur, 561. v. *Virgo.*
Stylus curiae, in re nautica et ad-
 securatione obseruandus, 439.
 potest allegari ad decisionem,
 475. *fori* s. burfae Antuerpien-
 sis, vid. *Adsecuratio.*
 STYPMANNVS, *Franc.* 204. 302. *seq.*
 414. 509, *seq.*
 Subcesuius ager, vid. *Ager.*
 Subditus, vid. *Ciuis. Iurisdictio.*
Ius piscandi.
 Subscriptio adsecuratorum, v. *Ad-*
securans.
 Subsolani venti, 339
 Substantia actus, vid. *Tempus.*
 Substituere, v. *Industria. Magister*
navis. Nautis.
 Succedere. Successio, v. *Confortes.*
Creditor. Donatio. Naufragium.
Succinum, legit elector Branden-
 burgicus; relinquit inuentori Po-
 meranico dux, 212
Succi; eorum laus hospitalitatis, 7.
 eorum origo, 93. v. *Gothi.*
Suecia, 14. eius fluiuii, 266. eius
 Admiralii, 87. vid. *Admiralius.*
 eius regum potentia naualis, do-
 minium et defensio maris Balthi-
 ci, ac bellum cum Caesare pro-
 pter WALLENSTEINI titulum ma-
 ris, 87, *seqq.* ab imperio se exe-
 merunt, 89

Sues, 61
Süden-Wind. Süd-Ost. Süd-Süd-
 Ost. Süd-Süd-West. Süd-Ost
 zum Süden. Süd-Ost zum Osten.
 Süd zum Osten. Süd-West. Süd-
 West zum Süden. Süden zum
 Westen. Sud-West zum Westen,
 ventorum nomina, 339
 Suionum ciuitates, vid. *Ciuitas.*
Sumatra, insula, vbi? 62
 Suntus, vid. *Adsecurans. Aestimatio.*
Mare. Occupatio.
 Sunt, vid. *Fretum.*
Superfluitas fluminum nocet, 249
Suppara, quid? illis non vsae Ale-
 xandrinae naues, 279, *seq*
 Supplicium, vid. *Agger.*
Surrogatum; eius natura, 67
 Susceptio periculi, vid. *Damnum.*
Periculum.
 Suspendio, vid. *Fur.*
 Suspectus, vid. *Fines.*
 SVTHOLT, 367
Syllies, 75
Syria, 61. Syriacum mare, 60
Syrtes, quae dicuntur? 197
 T.
Taberna, quando dicatur ea-
 dem? 369
Tabula, cedit naui, in naui refe-
 cta; vindicari nequit, sed da-
 tur actio ad exhibendum, 368,
seq. eae non dicuntur emtae, na-
 ui emta, 500. vid. *Euictio. Euin-*
cere. Nautis.
Tackel, funes, 670
 Gggggggg 7a-

Tagus.

- Tagus*, aurifer, Hisp. fluuius, 265
Tamefis, Angliae fluuius, 266
Taprobano, insula, ubi? 62
Tarentinus sinus, 166
Tarfenses, v. AVGVSTVS. *Concessio*
Tartaricus oceanus, 157.
Tau, rudentes, 670
TAVRELVVS, 515, *seqq.*
Telos, insula, 71. vna de Sporadibus, 68
Temeritas, vid. *Homo*.
Tempestas; eam signa praecedere solent; iudicium de *eius* signis; *eius* signa ab animalibus vel diebus, 335, *seqq.* vid. *Dammum. Firmum. Navis. Nautá. Via.*
Tempus; *eius* a quo incipere, et intra quod finiri debeat praefinitio, 463. non actionem, sed exactionem, determinat, 481. non est de substantia actus, 492. *immemoriale*, vim priuilegii habet; obtinet etiam in praescriptione referuatorum, 90. vid. *Adsecuratus. Dammum. Littus. Nauigatio. Princeps.*
Terminus; quibus verbis dicatur ab historicis? 258. *seq.* v. *Classis. Mare. Papa. Princeps.*
Tertia, quo modo cessit priuato dominio? 29. sine *eius* proprietate, acquiri potest imperium in partem maris, 45. *eas* dilatare, 145. vid. *Felicitas. Habitatior. Limites. Mare. Vsurae. aurea*, 174. vid. SALOMON.

Territorium.

- Territorialis iurisdictio, vid. *Nobilis*.
Territorium, quid, et qui eius effectus? 122. non requiritur ad esse imperii, 45. etiam de mari dicitur, 600. *eius* concessione non veniunt flumina, 123, *seq.* status imperii iure *eius*, habent ius nauigandi, 122. quatenus sub inuestitura eius, continentur flumina, 123. si *eius* maxima pars mare est: de utroque quis inuestitus censetur; 124. principes in fluminibus *eius*, ius nauigandi exercent, 125. vid. *Littus. Mare. Pirata. Priuilegium. Regale.*
Testamentum, confirmatur hereditatis aditione, 428. *eius* nauitici, priuilegium, probatio, 1009
Testari, i. e. testibus probare, 1578
Testator, vid. *Conditio*.
Testis; quinam possint esse, et quomodo examinandi, praefertim in caussa naufragii, 1051
Textus, vid. *Rubrica*.
Thalassometria, datur, 36. 38.
THEODOSIVS, imperator, 72
THESSALVS, vid. *Atgonauta*.
THESEVS; *eius* nauis, 369
Thracas, imperium maris habuerunt, 60
Thracicus bosporus, 162. 165
THRASIBVLVS, 64. vid. *Byzanzium. Tbule*,

Tbule, infula est Islandia, 85; iuxta istam nemo piscari licet sine voluntate regis Norwegiae, 86
 THYSIVS, *Mart.* vi primus irrupit per Ellsingorae, fretum, 95
Tiberis, omnes in Italia fluuios antecellit; *eius* olim curatores et encomia, 264
 TIBERIVS, Romanorum potentiam maritimam auxit, 65. cf. *Signum*.
Tignum; *eius* nomine quid veniat? 289
Tigris, celeberrimi fluuii, 61. vid. *Euphrates*.
Tingitania et Mauritania a Saracenis occupata, 13
Tituli; sine re sunt *illi* somnia, 93; sunt conferuatores iuris possessi, 90 non dant ius, nec *eorum* omissione perditur, 97. iustitia armorum Suecicorum propter insolitum; 90, *seqq.* *eius onerosi* exemplum in ciuitate Magdeburgum, et Rhemenfi, 131. v. *Concessio*. *Daniae rex*. *Emtio* - *venditio*. *Lusitani*. *Nauis*. *Turbatio*.
Tonnae, quomodo collocantur et designantur? 255. vid. *Erectio*.
Totum, qui non habet, nihil se habere arbitratur, 29. integrale, vid. *Nauis*.
 Tractatio, vid. *Definitio*.
Traditio; *eius* modi, ratione nauis, 364. vid. *Donatio*. *Güther* - *Lieferung*. *Nauis*. *Venditor*.

Traductio coloniarum, vid. *Nauigatio*.
 TRAIANVS, dominium maris sibi asseruit, 67, *seq.* vid. *Gallia*.
Transactiones custodiendae, 131. v. ALBERTVS I. *Hafniensis transactio*.
 Transferre; Translatio, vid. *Adsecurans*. *Ius nauigandi*. *Pignus*.
 Transitus, vid. *Helfenoer*.
Transscribens, si ante solutionem cambii, bonis cedat, cuius sit periculum, 495. conf. *Cambium*.
 TREVTLERVS, 367-394
Triaste, 73
Tributum, non imponitur incertae rei, 255, *seq.* conf. *Contributio*. *Danegeld*. *Hauaria*.
Trinckgeld, honorarium, 651
 Triplum, vid. *Actiones in duplum*.
Triremes, maxime in vsu; Liburnae dictae et naues bellicae et cur? 308. conf. *Nauis*.
Triscalmus, cur ita dicatur? 313
Tristes, Sabini, 7
 Triumphus, vid. *Rostrum*.
Trochlea, quale instrumentum, 329
Troiani, aequora fulcarunt, 12
Tumultus in nauis, *eius* poena, 1043
Tunetum, caput regni Tunetani, a CAROLO V. occupatum, PHILIPPVS, filius, amisit; regum *eius* hodie ad mare potentia, 63

TVNINGVS, 376
 Turbans, vid. *Possessor*.
 Turbatio, quid? 92
 Turca; eius nauigatio florens, 15
 quatuor habet naualia; classes
 saepe ad insulas occupandas e-
 mittit, 61. maria graeca occu-
 pavit; albi et nigri maris domi-
 num se vocat, 103. conf. *Ame-
 rica*. CORALLIA. IOANNES *Austr.*
Mare Asiat.
 Tutela, vid. *Actio tutelae. Debere.*
 patriae, vid. *Patria*. vbi posi-
 ta? vid. *παράσημον*.
 Tutor; eum non posse alienare
 molendina pupilli, absque de-
 creto iudicis, 931
 Tyrii, rem naualem propagarunt,
 II. vid. *HIRAM. Tyrus*.
 Tyro; eos iniciandi modi, 358, seq.
 vid. *Nauta*.
 Tyrrheni; eorum res naualis, 13.
 maris domini, 64
 Tyrrhenum mare, 61. 74
 Tyrus, et Sidon, propter maris
 conditionem laudantur, II. vbi?
 174. in corde maris, 60. VLPIA-
 NI, ICI, patria, II
 V.

Vada, quae dicantur? 197. per
 ea ductor, vid. *Pilot. eorum*
 explorator, vid. *Gubernator*.
 Vaigetium, fretum, vid. *Angustia*.
 VALENS, Imperator, 72
 VALENTINIANVS, Imper. 72
 Valor, vid. *Aestimatio*.

Vandali, exofi; eorum laus hospī-
 talitatis, 7
Vasallus, an possit nauigationem
 prohibere? 126. vid. *Flumen*.
Vascula erigendi ius, 212. vid. *Iu-
 risdictio Littoralis*.
 VASQVIVS, *Ferd.* negat, mare oc-
 cupari posse, 30. eius sententia,
 de maris praefcriptione vindica-
 ta, 38
 Vastitas maris, vid. *Mare*.
 VATABLVS. *Franc.* 170, seq. V.
Ophir.
Vberladen Schiff, onerata nauis,
 647. *Vberladung* oneratio ex-
 cessiua, 648
Vberlauf des Schiffs, constratum
 nauis, 647
Vestigal; eorum diuisio; de *flu-
 uiatricis*; haec nemo instituere
 potest proprio ausu, 618. de *ma-
 ritimo*; ea summo iure exigun-
 tur; in quo monetae valore solui
 debeat, 619. insueta restringunt
 nauigationem, 14. an quis, vt *id*
 euitet, vado transire flumen pos-
 sit? 248. naues ab eo immunes,
 944. eius defraudati poena, 614
 conf. *Culpa. Flumen. Fre-
 tum. Nauclerus. Portorium.*
Portus.
Vector. Magistrum nauis ius ta-
 citae hypothecae in bonis eorum
 pro maulo et contributione ha-
 bere, 1016. si eius seruo quis
 vtatur, et is vectori damnum dat,
 datur

datur actio ex recepto, 554. si
 is culpa nautae casum contigisse
 dicit, ei incumbit probatio, 558.
 vid. *Exercitor. Naufragium.*
Nauta. Periculum. Vectoriae
 merces, 652

Vectoriae naues in certo loco ali-
 quando consistunt; in Hollan-
 dia ingens in singulis ciuitatibus
 et pagis, et bono ordine *barum*
 est numerus, 314, *seq.*

Vectura, quid? 513. sunt fructus
 nauis ciuiles, 505. consistit in
 numerata pecunia; constituitur
 duplici modo, 513. binis vici-
 bus exsoluitur; quid iuris, si in
 antecessum soluitur? 517. si quis
eam, siue naulum, vel ante coe-
 ptum iter, vel sub ipso itineris
 initio dederit, an postea amissa
 naufragio nauis *eam* repetere pos-
 sit? 898, *seq.* vid. *Auersio. In-*
fans. Locus. Mancipium. Merx.
Nauls. Nauta. Penus. Vtura.

Vehere, vid. *Merx.*

Velificatio duplex; vtraque descri-
 pta, 349

Velleianum SCtum, quando lo-
 cum non habet? 541

Vellus aureum, 13

Velum, vnde originem, 278. qua-
 tuor *eorum* genera, 279. *eorum*
 materia, color, forma, 580. in
eorum ordinatione, summa na-
 uigationis, 357. de *eorum* demis-
 sione, 606. *eorum* demissio in

occurrit aut conspectu regiarum
 nauium non semper arguit im-
 perium maris; sed honoris ar-
 gumentum est; nec nauigatio-
 nis libertatem diminuit, 924,
seq. vid. *Artemon. Nauisone-*
trariae.

Venalicium negotiatores, qui? 582

Venatio, |periculosa; tamen ne-
 cessaria in rep. 22. vid. *Princeps.*

Venditio, nauis, vid. *Ciuis. Pi-*
gnus. Scapha.

Venditor nauis, tenetur ad huius
 traditionem et pretium vectura-
 rum, 499. tenetur *eam* euin-
 cere, 501. non praestat alluui-
 nis et inundationis periculum,
 1022

Venedicus finis, 163

Veneti, 63. *eorum* structura na-
 uium ex robore, 287. *eorum*
 classis disiecta a Saracenis 13. in
 nauigatione florentes, 15. *eorum*
 potentia et opes ex studio rei
 naualis, 17. vnde creuerint, 18.
eorum ius maris, 34. in mari
 aedificarunt, ideoque se liberos
 ab imperio esse volunt, 103. *eo-*
rum dux quotannis sibi mare de-
 spondet, 105. *eorum* dominium
 in mare Hadriaticum quale? et
 vnde? eiusdemque domini effectus,
 cui se opponunt *Nea-*
politani, 104, *seq.* olim poten-
 tiores; cum *eis* Genuenses cer-
 tarunt de dominio, 105. *eorum*
 iter

- iter per Alexandriam et Ormutiam in Indiam, 176. v. *Bucen-taurus. Hispani.*
- Venetiae*, regina maris; epigrammata in *eas* SANNAZAR. et OWEN. 104
- Ventus*; dominus maris, 71. in nauigatione debet esse prosper, 337. quid? *eorum* diuisio in quaternum numerum; *cardinalibus* sunt alii *intermedii*; progressus *eorum* numeri, 338. *eorum* nomina, magna vis, 339, *seq.* et vſus, 8. *eos* noscere debent nau-tae; quaedam regiones suos habent peculiare; quidam dicuntur *stati*, 340. vid. *Funis. Pestis.*
- Ver*, aptissimum nauigationis tempus, 333
- Verba*, pro vtilitate communi, pinguius accipiuntur, 332. vid. *Metus.*
- Verboedemen*, foenore nautico onerare, 666
- Verginium mare*, 75
- Veritas*, vid. *Opinio.*
- Versoria*; ad *eam* nauigatio institui solet; *eius* fabrica; *eius* pax custodienda, 345
- VESPASIANVS, sibi dominium maris afferuit, 67, *seq.*
- Vestimenta*, an victus nomine veniant? 326, *seq.*
- VESPVTIVS, vid. AMERICVS VESP.
- Via*; errore *eius*, vi aut tempestate in alienum portum acti, tutum ibi receptum et egressum habent iure gent. nisi sunt ho-
stes aut piratae, 945, *seq.* an *ea* possit constitui, si flumen interuenit, 141. si *ea*, aut fines, vi fluminis confusi sunt, quid iuris? 931. *eius publicae* et fluminis eadem ratio, 127. *publi-carum*, prohibitio inhumana, 623. *eius* figuratio ad casum l. 38. d. A. R. D. 243, *seq.* casus *eius* seruitutis, respectu fluminis, 141, vid. *Flumen. Orbis.*
- Viadris, s. Odera, vid. *Odera. Pomerania.*
- Vicinus, vid. *Ripa.*
- Victus* adpellatione quid veniat? 326, *seq.* vid. *Commercia. Vestimenta.*
- Vigilantes, vid. *Ius.*
- Villa, vid. *Littus.* SERGIVS.
- Vimen*; structura nauium ex *eo*, 287
- Vindicatio, vid. *Nauis.*
- Vineta*, vbi sita? *eius* potentia et mores; a R. Daniae euerſa, 124
- Violentum*, non diuturnum, 120
- VIRGILIVS, *Polydor.* accusat homines temeritatis, 21
- Virgo.* De *eis* stupri fuga in flumen se proiicientibus, 1048
- Vis*, contrariatur adsecurationi, 485. non solum *eam* a bonis nauis, sed et personis abstinentiam esse, 1039, *seq.* Nemo debet viribus maiora adfectare, 353. conf. *Funis. L. Iulia. Molendinum. Nauis. Occupatum. Viã.*
- Visurgis*, s. Odera, fluuius, 14. 15. 129. 263. v. *Brema. Odera. Pomerania.*
- Vifus,

Vifus, vid. *Poffeffio*.
Vita, periculis expofita, 22. vid.
 Mores. *Nauigatio*.
Vitallien-Brüder, qui 577
Vitiles naues, vid. *Britanni*.
Vitium ex accidenti imputari ne-
 quit, 48. vid. *Adfecurans. Mo-*
res. Perfona.
Vitrum; nauis ex eo, 289
 VLPIANVS, Ictus, eius Patria, 11
 VLYSSES, 13
Vngerath, cafus, 671
 VNGEPAVR, 365
 Vniones, v. *Africa. Afia. Rubrum*
mare.
Vniuerfalis negatiua potentius ne-
 gat, quam vniuerfalis affirmati-
 ua affirmat, 131
Vniuerfalis, quando dicatur ea-
 dem, 369
 Vocabula, vid. *Negotia*.
 VOLATERANVS. *Raphael*, vid. *Ophir*.
Voluntas; eius mutatio probanda,
 544. patris; domini, vid. *Do-*
minus. Exercere.
Vomitiones morbis medentur, 23
Vox; a propria eius ratione non
 abeundum, 326
Vpafvicus; *Vpaquilo*; *Vpeurus*;
Vpocaecias; *Vpocircius*; *Vpoco-*
rus; *Vpolybanotus*; *Vpophoe-*
nix, venti, 339
 Vrbs, vid. *Aqua. Ciuitas. Homo.*
Iurisdictio. Locus. Mare. Me-
tropolis. Nauigatio. Papa. Pe-
regrini. Politicus.
Vrbium; duces eius, 75

Vrlaub geben, abdicare, 655
Vsque ad; concessio fluminis sub
 hac voce, quid contineat, 231
 conf. *Huc vsque*.
Vfucapio nauis, quomodo perfici-
 enda; quid, nauis difoluta, in
 ea partium obtineat? 371. conf.
Bona naufr.
Vfura; earum vice fractus funt,
 372. *Centefimae*, vnde dictae?
 modus veterum in eis conftitu-
 endis, 385. *immodicarum*, ra-
 tio eft fufceptio periculi; *pe-*
cutinae traectitiae apud Graec.
 et Rom. 386. *immodicae* ceffant,
 ceffante periculo, 391. conf.
Creditor. Debitor. Emtor. Foe-
nus naut. Mutuum terreftre.
Nauigatio. Pecunia traiect. Ser-
uus. Sors.
Vfuraria prauitas, vid. *Adfecuratio*.
Vfus, vid. *Dominium*. Fluminum,
 v. *Flumen*. maris, v. *Ciuis. Ma-*
re. nauigationis, vid. *Priuat*.
 nauis, v. *Exercitor. Hypotheca.*
Magifter nauis. riparum, v. *Ri-*
pa. in fuos conuertere pecuni-
 am mutuan, v. *Exercitor. Ma-*
gister nauis.
Vfusfructus nauis, in aquis, quo-
 modo conftituatur, quid in fe
 contineat, et quamdiu duret,
 140. 374. vid. *Nauis*.
Vtilitas. Verba: pro vtilitate com-
 muni pinguius accipiuntur, 332. v.
Creditor. Dominium. Exercitor.
Flumen. Ius. Mag. nauis. Nobilis.
 Vulne-

Vulneratus mortifere, naufragio
periens feruus, vid. *Dammum*.

Vultur, ventus, 339

Waigatii, fretum, vid. *Fretum*.

WALLENSTEIN, eius factus, 74.
vid. *Caesar Daniae Rex*. FERD.

Wardierung, aestimatio, 668
mit *Wassern*, concessio, quid im-
portet, 126

Weichhafftig werden, infugam se
dare, 652

WESENBECIUS, refutatus, 366, *seq.*

West-Nord-West. West-Süd-West.

West-Wind. West zum Süden.

West zum Norden; venti, 339

Wetten; contractus mercatoribus
vfitatus, 429, *seqq.* conf. *Sponsio*.

WILHELMVS, *Conquestor*. Ab eius

tempore, Anglos dominium in
mari australi et Germanico ha-
buisse, probat SELDENVS, 76, *seqq.*

Winterlage halten, hybernare, 657
WSELINX, *Wilb.* director. Suec.
societ. argonaut. 121

X.

XERXES; eius classis, 13. eius
tempore, Graecorum fortu-
nae in nauium praefidio, 18. ver-
bera infligebat Hellesponto, 60.
locus, vbi mare ponte strauit,
162. togatus, vid. LVCVLLVS.

Z.

Zabulon, Iudaeorum tribus, 11

Zerte, certificatio, 643

Zonae constituuntur post carin. 290

Zusammen-verstrickung, conspi-
ratio, 654

III. INDEX

GRAECARVM VOCVM NOTABILIORVM.

ἄμφοτερόπλαια, describitur cum
exemplis, 379, *seq.*

Δημοσιῶναι, qui? 71

Ἐπιβάτιδες naues, cur ita dicantur,
earumque diuisio, 314

Ἐποχή, quid? quomodo sternide-
bent; *eam* habendi ius potest quis
praescribere in alterius fundo,

138, dummodo ipsi locarium

praestet, 139

Ἐτερόπλαια describitur cum exem-
plo, 379, *seq.* differentia inter

eam, et *eam*, quae fit in certos
dies, 380, *seq.*

Ναυτεπιβάτης, qui? 323

Παράσημον, quid? vbi locatum?
inter id et tutelam differentia,

291

Πλῆϊον, quid? eius duo genera,
313

Σκαλμός, 313

Σχέδος, rates, quid? 306

Τρηρημιολία, quid? 316

Χειρέμβολον facere, quid sit? 555, *seq.*

1/2

